23.–

OCTAVII FERRARII ORIGINES LINGVÆ ITALICÆ.

PATAVII, MDCLXXVI.

Typis Petri Mariæ Frambotti Bibliopolæ.

SVPERIORVM PERMISSV.

Epictetus apud Arrianum Lib. 1. Cap. 17.

Καὶ τίς ἐστιν ὁ γεγραφώς, ὅτι ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις; Σωκράτης δ' οὐ λέγει;

Quis eſt, qui ſcripſit, principium eruditionis eſſe vocabulorum conſiderationem? Num Socrates non ita dicit?

Amplissimo, ac Præstantissimo
SENATORI
LEONARDO PISAVRO
D. MARCI PROCVRATORI.

Octauius Ferrarius Felicitatem.

QVæ rudi iuventuti, atque humili turbæ literis operantium, ac studiorum otiosis scripta sunt, hoc ipsum, quod tibi inscribimus, tu præstas, Senator spectatissime, ea facilitate, qua non modo tibi flagrantissima omnium studia, ac venerationem conciliasti, sed non grauate ad hæc friuola, & vmbratica descendis, & te familiarius colendum infimo cuique præbes. Nam quoties Patauino secessu publicas curas veluti interiungis, ac breui furto, honestum hoc, celerimè labentis otij secretum rapis, teque nobis in transcursu, promittis magis, quam præstas, nihil tibi antiquius est, quam Musarum sedem, vetus tibi hospitium, vnde talis, ac tantus prodiisti, reuisere, earum sacra recolere, auditoria frequentare, ac velut Gymnasium inhabitare.

Nullum gratius, nullum augustius spectaculum oculis vsurpare lectissima iuventus potest, nullum acrius incitamentum, ad laudem anhelantibus addi, quam in vulgo discentium, priuatum conspici, quem cum eius ataui, longa titulorum serie Venetos Fastos impleant, & scribentium ingenia fatigent, maioribus ire per altum Auspiciis manifesta fides.

Tu si quidem ea gente celsus, in qua per omne æuum Laureatos fasces, ingentia Ducum nomina, & magnarum classium Imperatores, numerare labor sit. Quorum ductu, & auspicijs, toties persultata victorijs maria, infecti cædibus scopuli, campi hostium strage contecti, mari prædones exacti, Bizantio terror illatus, & Scythica rabies, repensis ex æquo cladibus, vinci docta. Collapsa maritimæ rei disciplina, minime plebeio sanguine sancita. Nec minora pacis ornamenta, ac præsidia: summi honores, incertum innocentius gesti, an generosius recusati, religionis, ac libertatis peruigil custodia, Venetæ maiestatis portio haud exigua.

Sed ab ipsa gentis origine vetustissima, quæ per Palmerios, & Carosios, cum tota fortunæ suæ mole, Pisauro isthuc commigrauit, opes ab eadem inuectæ, rerum fulgori pares, priuatum censum excessuræ, nisi intra ciuilem modestiam

 compo-

compositæ fuissent, animi tamen magnitudine minores, superum cultui, Reipublicæ commodo, & ornamento profusæ, incredibilis magnificentiæ instrumenta. Templis, & Xenodochiis, Cœloque certantibus ædium substructionibus exculta Vrbe, laxitate, artificum ingenio, & peregrini marmoris indicatura, ipsoque ædium paratu Principibus inuidendo.

Clarissimo domus illius exemplo, quam ob amplitudinem, & prope regiam structuram, magno Vrbis Euripo circumfluam, multiplicique contignatione Cœlo se inferentem, atrio, peristiliis, & longa conclauium serie, non vnius familiæ capacem, & ob id, vt credere par est, tunc longe omnium pulcherrimam, ante quadringentos circiter annos, Senatus à vobis emptam, Estensibus Ferrariæ Demarchis, virtutis, ac fidei auctoramentum largitus est, dignum Principibus diuersorium.

Quæ demum Ducum stirpe intercisa, alieni mancipii facta, non sine Numine divûm, ad te dotali iure postliminio rediit. Quos tu inclytæ gentis penates, quanquam habitatore Principe augustiores redditos, auis generosior, dum hæc proderem, absterso vetustatis squalore, in ampliorem, & amœniorem formam redactos, recentis magnificentiæ inuentis, exotico marmore, præstructa nobilius fronte, decorabas illusis auro laquearibus, pictisque in certamen, magnorum artificum tabulis, perpetua veluti pinacotheca, totos parietes, à summo ad imum vestientibus.

Nihil tamen in domo, inuidioso opulentiæ cultu radiante, te ipso spectabilius oculos tenet, siue pulcherrimi animi speciosum hospitium, illud os probum, illam virili pallore lætissimam faciem, illum eximiæ frontis honorem, formamque fortunæ tuæ parem, contuemur: siue eiusdem animi magnitudinem, hæc fluxa, & in se ruentia, licet apud se, extra se posita existimantis, ac regiam molem, tanquam pauperis cellam incolentis, illaque tantum sua esse putantis, in quæ temporis, cuncta destruentis edacitati nullum ius est, nullum Fortunæ impotenti.

Nos, sicut illa admiramur, ita, quæ tibi debes, vera æstimatione, sine fine suspicimus: super cetera optimi ciuis, ac præstantis Senatoris honestamenta, literarum cultum haud ambitiosum, quibus ab ineunte ætate, viri doctissimi contubernio, in hac Vrbe non innutritus tantum, sed innatus es, perpetuumque earundem, ac pertinax patrocinium.

In quo magnum patruum plane regenerasti, cui nemo quenquam Principum prætulerit, multo antequam summum locum impleret, sceptro, ac solio, consensu famæ, votisque omnium destinatum. Rerum gestarum gloria, mentis vigore, rerum omnium capacissimo, constantia, munificentia, animique in vtraque fortuna inuicti, sublimitate, difficillimis temporibus, patriæ fastigium, nescio adeptum magis, an meritum. Toties ante summum regimen, studiorum moderatorem beneficentissimum. Qui primus sanctioris Musarum ærarij claustra veluti refregit, ac in nulla re magis, quam fouendis, augendis, ditandisve larga manu ingenijs, haud vitali inter compendia exemplo, Principem ostentauit. Hoc illi votum erat, qui tam multos voti compotes reddidit. Cuius publicæ liberalitatis ego in primis non semel particeps, mentem, & calamum eius memoriæ deuoui, dicturus illum iusto opere, si plures ad curas vitam extendero.

Huius

Huius tu fratris filius, mente propior, cariorque quam si genitus esses, & alterius probatissimi Ducis, Antonij Prioli, progener, vtriusque Principis, ingentium tam facultatum, quam virtutum hereditatem ex asse creuisti: ex quibus duas præcipue adamasti, studiorum tutelam, & magnanimitatem. Illa patruum æquasti: hac non inuitum, teque ipsum superasti. Memoriæ illius, triumphalibus exequiis elati, monumentum, vastissimam templi molem, templi instar occupans simul, & illuminans excitando: cui radiata Cæsarum busta, & æternus Pyramidum labor, ac montes Regum cineribus exstructi, inuideant.

Vbi in simulachra mollius spirantia, nobilioris venæ peregrinæ rupes excisæ, viui de silice vultus, & omnigeni marmoris, internitentium macularum, discolore repercussu fulgor, atque ingenua lapidum pictura, & Colosseus statuarum populus, haud perinde miraculo sunt, quam machinatoris solertia, cui ingenium, & audacia, extremos Romanæ magnificentiæ conatus, ac noua artis tentamina vincere, & inexhaustæ generositatis tuæ vires fatigare.

Quod opus, tot miracula, propter quæ Venetiæ visuntur, aut æquans, aut excedens, vel vnum Vrbem nobilitaturum, tanti nominis vmbra minus est, Longe perennius monumentum ille, in animis hominum, in temporum æternitate, reputatione consiliorum & operum, exegit. Situs est, quacumque Veneti nominis maiestas se porrigit, vltimique Orbis limes, tumuli modus est.

Nos quoque in proroganda tanti Herois memoria, dare famam rebus artifices, tecum simplicius certabimus: in tua vero altius exaggeranda, postquam eius culmen æquaueris, posteri nobiscum. Interim numerosa prole felix: indolis spe felicior, ad auorum decora assurgentis, perge literas, & studia demereri, vt te venturi loquantur, victurum etiam, cum patrui Mausoleo summa dies incumbet, & disiectis Regum tumulis, ipsa mortis argumenta peribunt. Vale.

Patavij III. Cal. Februarij MDCLXXVI.

PRÆ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

HAud inscius sum, non defuturos, qui totum hoc scribendi genus reprehendant, tanquam superuacua discendi, & inutilium literarum studium, ac nihil profuturæ curiositatis morbum, nugasque difficiles, truci supercilio appellent. Sed nemo otij sui rationem afferre cogitur, & vt aiebat Atilius, satius est, otiosum esse, quam nihil agere. Verè enim hæc otij oblectamenta fuerunt, interdum negotiosi: dum subsecinis horis, & ferme nocturnis, partim mulcendo vigiliarum tormento, quæ maximè senes exercent, & ferreum soporem, aut admouent, aut votum faciunt; partim animi causa per amœna Musarum vireta, Italicæ Linguæ Origines, non sine labore, venamur, & fugientium vocum cæca vestigia, sedula indagatione scrutamur, atque obiter affinium, quoque linguarum cubilia, veluti peregrinantes, lustramus.

Ceterum præterquam quod in verborum originatione multum eruditionis contineri, Rhetorum summus firmauit, viros in tota antiquitate præstantißimos, haud pœnitendi incœpti duces, & auctores habemus. Quando neque Platona puduit, diuinum ingenium, ad hoc genus exercitationis demittere: & Stoici, illi penè soli Philosophi, rem supercilij sui pondere non indignam iudicarunt: & ipsi Iurisconsulti, crebro huc descenderunt, ut verborum cunabula, & incrementa consulerent, atque inde Legibus lucem, & auctoritatem fœnerarent. Quid? togatorum doctissimi non semper felix curiositas, in his penè delicias facit, & posteris proludens, ineptiis aduocationem commodat.

Primus recentiorum in Latina lingua ab ipsis fontibus repetenda, nugari desijt Iulius Scaliger, sacrum literis omnibus nomen, nisi ingenio nimis indulsisset: eumque secutus Ioannes Gerardus Vossius, altera doctrinæ lux, pari famæ celebritate. Gallicæ, Hispanicæ, & Italicæ linguæ semina, Latinæ parentis venis abstrusa, & profundo vetustatis demersa, eruere plures adlaborarunt. Quorum vt consilium, & conatus laudandus est, ita spem, & expectationem ferme frustrati sunt. Præter illa, quæ & Iosephus Scaligeri filius, Turnebus, Budæus, & Salmasius, harum literarum sine controuersia principes, scriptis suis frequenter insperserunt. Sed ex instituto Italicæ quoque causas idem Iulius Scaliger, quatuor & viginti libris, tanta illi luxuriantis ingenij fertilitas fuit, complexus fuerat: quos inexpiabili literarum detrimento intercidisse, satis deplorare non possumus: alias molesto hoc labore carituri, redordiendi hoc textum, & cum inextricabili operis difficultate luctandi.

Sed scriptorum vulgo, quorum monumenta videre contigit, nomen suum exemerunt, In Gallica Ægidius Menagius, ingens Galliæ ipsius, & æui nostri decus: in Hispanica Sebastianus Coaruvias: in nostra Monosinius. Ita tamen, vt non tam spicilegium, nobis reliquerint, quam messem. Quædam ab his occupata, haud equidem inuideo, lætor magis, stratum mihi iter, ad cetera attentius inuestiganda, quæ illorum curam fefellerunt. Quibus tamen suo loco debitum honoris testimonium, quoties per eos profecerimus, cum mutuo reddemus. Sicut, eorum, qui adhuc supersunt, nomini parcere, cum dissentimus, humanitatis interesse, arbitrati sumus.

Non multa quidem Coaruvias depromit, vir diligens, & eruditus: sed dum subinde hæsitat, nimis multa, ab Hebræis, & Arabibus, anxie arcessit. Cum nulla lingua ad genetricem Latinam, propius Hispanica accedat, tam sono, quam molliori vocum inflexione, & quodam Romani sermonis fastu. Sic illa manus, sic ora ferebat. Quanquam crebræ Gothorum, & Maurorum irruptiones, plurima barbara, & peregrina ipsi illeuerint, vt particula, AL, pluribus vocabulis præposita indicat: quorum tamen non pauca, à peregrinitate asserta, patrio Cælo redonabimus.

Mono-

Monosinius vir impensè doctus, sed Græcis ambitiosè addictus, omnia ferè, etiam inuita mordicus inde trahit: quo vitio etiam Ioachimus Perionius in Gallica, vsque ad reprehensionem laborat: tum alij non pauci, quos fama obscura recondit. Durant quidem adhuc multa è Græcis orta, præcipuè Æolica ratione, vt ait Quintilianus, declinata, quæ Latinæ infusa, ab auia ad neptes, veluti genitiuæ notæ, transierunt. Nec pauca à Græcorum colonijs deriuata, queis Italia consita est, non exigua eius parte, magnæ Græciæ titulum adepta. Sed cuncta Graijs ferre accepta, stultus ineptiarum labor est.

Rectum iter institit Menagius, primum Gallicæ, vt diximus, proximum & nostræ solers indagator, pari sagacitate, atque eruditione: vt non semel tamen à scopo deflectat. Dabitur nobis quoque venia, si, vt homines sumus, & officijs occupati, tam lubrico solo, & in vestigia fallente, prolapsi fuerimus. Neque ægre laturum spero, insigni humanitate, ac moderatione præditum, si interdum, non in certamen ingenij, sed veritatis studio, velut in Senatu, ciuiliter, & amica contentione, in alia omnia ibimus.

Nec me animi fallit, multa esse, quæ nos quoque ob materiæ secretum effugerint, multa quæ adijci posse, prompto post futuris argumento, in quo ingenium exerceant, & nobiscum contendant, sicut nos cum superioribus fecimus. Cęterum operis difficultatem intendit, & inceptis moram obiecit, vix credibilis in Vrbe literarum matre, bonorum librorum penuria, affluente alioquin voluminum turba, quæ aut lucro famulantur, aut lenocinantur otia. Partim intercidente literarum tædio, & contemptu, partim bellorum lue, intercepto humanitatis commercio. Vt necesse fuerit, quædam aliena fide referre, nisi vt auctores ipsos nancisceremur, nec labori vnquam, nec sumptibus pepercerimus. Vix etiam fuit, quem in re dubia consulerem, cum quo reperta conferrem, cuiusque monitu redirem in viam. Nullus labanti succurrit, nullus symbolas contulit.

Sed qua de linguarum origine, & quo primum tempore Latina solum verterit, viri doctissimi disputarunt, verbis innectere supersedeo. Illud pro indubitato sit, ex Latina magna matre, Gallicam, Hispanicam, & Italicam ortum traxisse. Cum principis terrarum populi sermo, victis gentibus, communicaretur, aut imperaretur, aut assentatione in aominos, subreperet. Subiectique populi, beneficio seruitutis, barbarè loqui desinerent, & sicut in mores, togamque, ita in loquelam regnantium migrarent. Nec alia lingua, ius populis, ac responsa Principum reddi, publicas tabulas confici, legatorum postulata perferri, Senatum consuli, Iudicia peragi, Romanæ maiestatis interfuit. Hinc à Plutarcho in quæstionibus Platonicis scriptum est, Traiani temporibus, sermone Romanorum vniuersos fere mortales vsos esse. Et Libanius Sophista libro de sua Fortuna, Vereri se scribit, ne quoniam rerum summa penes illos sit, quibus Latina lingua erat vernacula, vsus Græcæ, breui deficiat.

Donec paulatim, linguarum omnium fato, inquilinorum, ac mancipiorum ex omni natione, exundante multitudine, ac turba externa, vulgique cuncta deprauantis licentia, ita Latialis sermo corruptus, ac vitiatus est, vt mater filias, pingue quiddam, inconditum, & agreste sonantes, veluti alieni sanguinis abdicauerit: natæ, parentis sermonem non intelligant, & vt intelligant, ærumnabili labore, nutricis, an nouercæ linguam diu perdiscere, inter pueritiæ pœnas, ac supplicia numerent. Nec ipsæ sorores hodie inter se noscitant, & sicut animis, ita sermone dissidentes, ad linguæ commercium sequestro vti coguntur: [illegible] loco, inter eadem aluo editas, surda verba, muta loquacitas, mentisque interpres oratio, egens interprete. Tantum æui longinqua valet mutare vetustas. Nec illepidè quis Latinam Deorum linguam appellauerit, has hominum.

Plura quidem etiam exterorum, qui se prouincijs superfuderunt, irruptionibus mutata esse, & inuersa, fatendum est, per adoptiones vocabulorum, & connubia, verius adulteria: ita tamen, vt etiam ante eam calamitatem, peruerti communis lingua cœperit, nec

magna

23.—

OCTAVII
FERRARII
ORIGINES
LINGVÆ
ITALICÆ.

PATAVII, MDCLXXVI.

Typis Petri Mariæ Frambotti Bibliopolæ.

SVPERIORVM PERMISSV.

Epictetus apud Arrianum Lib. 1. Cap. 17.

Καὶ τίς ἐστιν ὁ γεγραφὼς, ὅτι ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις; Σωκράτης δ' οὐ λέγει;

Quis eſt, qui ſcripſit, principium eruditionis eſſe vocabulorum conſiderationem? Num Socrates non ita dicit?

Ampliſsimo, ac Præſtantiſsimo

SENATORI

LEONARDO

PISAVRO

D. MARCI PROCVRATORI.

Octavius Ferrarius Felicitatem.

QVæ rudi iuventuti, atque humili turbæ literis operantium, ac ſtudiorum otioſis ſcripta ſunt, hoc ipſum, quod tibi inſcribimus, tu præſtas, Senator ſpectatiſſime, ea facilitate, qua non modo tibi flagrantiſſima omnium ſtudia, ac venerationem conciliaſti, ſed non grauate ad hæc friuola, & vmbratica deſcendis, & te familiarius colendum infimo cuique præbes. Nam quoties Patauino ſeceſſu publicas curas veluti interiungis, ac breui furto, honeſtum hoc, celerimè labentis otij ſecretum rapis, teque nobis in tranſcurſu, promittis magis, quam præſtas, nihil tibi antiquius eſt, quam Muſarum ſedem, vetus tibi hoſpitium, vnde talis, ac tantus prodiiſti, reuiſere, earum ſacra recolere, auditoria frequentare, ac velut Gymnaſium inhabitare.

Nullum gratius, nullum auguſtius ſpectaculum oculis vſurpare lectiſſima iuventus poteſt, nullum acrius incitamentum, ad laudem anhelantibus addi, quam in vulgo diſcentium, priuatum conſpici, quem cum eius ataui, longa titulorum ſerie Venetos Faſtos impleant, & ſcribentium ingenia fatigent, maioribus ire per altum Auſpiciis manifeſta fides.

Tu ſi quidem ea gente celſus, in qua per omne æuum Laureatos faſces, ingentia Ducum nomina, & magnarum claſſium Imperatores, numerare labor ſit. Quorum ductu, & auſpicijs, toties perſultata victorijs maria, infecti cædibus ſcopuli, campi hoſtium ſtrage contecti, mari prædones exacti, Bizantio terror illatus, & Scythica rabies, repenſis ex æquo cladibus, vinci docta. Collapſa maritimæ rei diſciplina, minime plebeio ſanguine ſancita. Nec minora pacis ornamenta, ac præſidia: ſummi honores, incertum innocentius geſti, an generoſius recuſati, religionis, ac libertatis peruigil cuſtodia, Venetæ maieſtatis portio haud exigua.

Sed ab ipſa gentis origine vetuſtiſſima, quæ per Palmerios, & Caroſios, cum tota fortunæ ſuæ mole, Piſauro iſthuc commigrauit, opes ab eadem inuectæ, rerum fulgori pares, priuatum cenſum exceſſuræ, niſi intra ciuilem modeſtiam

compositæ fuissent, animi tamen magnitudine minores, superum cultui, Reipublicæ commodo, & ornamento profusæ, incredibilis magnificentiæ instrumenta. Templis, & Xenodochiis, Cœloque certantibus ædium substructionibus exculta Vrbe, laxitate, artificum ingenio, & peregrini marmoris indicatura, ipsoque ædium paratu Principibus inuidendo.

Clarissimo domus illius exemplo, quam ob amplitudinem, & prope regiam structuram, magno Vrbis Euripo circumfluam, multiplicique contignatione Cœlo se inserentem, atrio, peristiliis, & longa conclauium serie, non vnius familiæ capacem, & ob id, vt credere par est, tunc longe omnium pulcherrimam, ante quadringentos circiter annos, Senatus à vobis emptam, Estensibus Ferrariæ Demarchis, virtutis, ac fidei auctoramentum largitus est, dignum Principibus diuersorium.

Quæ demum Ducum stirpe intercisa, alieni mancipij facta, non sine Numine divûm, ad te dotali iure postliminio rediit. Quos tu inclytæ gentis penates, quanquam habitatore Principe augustiores redditos, auis generosior, dum hæc proderem, absterso vetustatis squalore, in ampliorem, & amœniorem formam redactos, recentis magnificentiæ inuentis, exotico marmore, præstructa nobilius fronte, decorabas illusis auro laquearibus, pictisque in certamen, magnorum artificum tabulis, perpetua veluti pinacotheca, totos parietes, à summo ad imum vestientibus.

Nihil tamen in domo, inuidioso opulentiæ cultu radiante, te ipso spectabilius oculos tenet, siue pulcherrimi animi speciosum hospitium, illud os probum, illam virili pallore lætissimam faciem, illum eximiæ frontis honorem, formamque fortunæ tuæ parem, contuemur: siue eiusdem animi magnitudinem, hæc fluxa, & in se ruentia, licet apud se, extra se posita existimantis, ac regiam molem, tanquam pauperis cellam incolentis, illaque tantum sua esse putantis, in quæ temporis, cuncta destruentis edacitati nullum ius est, nullum Fortunæ impotenti.

Nos, sicut illa admiramur, ita, quæ tibi debes, vera æstimatione, sine fine suspicimus: super cetera optimi ciuis, ac præstantis Senatoris honestamenta, literarum cultum haud ambitiosum, quibus ab incunte ætate, viri doctissimi contubernio, in hac Vrbe non innutritus tantum, sed innatus es, perpetuumque earundem, ac pertinax patrocinium.

In quo magnum patruum plane regenerasti, cui nemo quenquam Principum prætulerit, multo antequam summum locum impleret, sceptro, ac solio, consensu famæ, votisque omnium destinatum. Rerum gestarum gloria, mentis vigore, rerum omnium capacissimo, constantia, munificentia, animique in vtraque fortuna inuicti, sublimitate, difficillimis temporibus, patriæ fastigium, nescio adeptum magis, an meritum. Toties ante summum regimen, studiorum moderatorem beneficentissimum. Qui primus sanctioris Musarum ærarij claustra veluti refregit, ac in nulla re magis, quam fouendis, augendis, ditandisve larga manu ingenijs, haud vitali inter compendia exemplo, Principem ostentauit. Hoc illi votum erat, qui tam multos voti compotes reddidit. Cuius publicæ liberalitatis ego in primis non semel particeps, mentem, & calamum eius memoriæ deuoui, dicturus illum iusto opere, si plures ad curas vitam extendero.

Huius

Huius tu fratris filius, mente propior, cariorque quam si genitus esses, & alterius probatissimi Ducis, Antonij Priuli, progenes vtriusque Principis, ingentium tam facultatum, quam virtutum hereditatem ex asse creuisti: ex quibus duas præcipue adamasti, studiorum tutelam, & magnanimitatem. Illa patruum æquasti: hac non inuitum, teque ipsum superasti. Memoriæ illius, triumphalibus exequiis elati, monumentum, vastissimam templi molem, templi instar occupans simul, & illuminans excitando: cui radiata Cæsarum busta, & æternus Pyramidum labor, ac montes Regum cineribus exstructi, inuideant.

Vbi in simulachra mollius spirantia, nobilioris venæ peregrinæ rupes excisæ, viui de silice vultus, & omnigeni marmoris, internitentium macularum discolore repercussu fulgor, atque ingenua lapidum pictura, & Colosseus statuarum populus, haud perinde miraculo sunt, quam machinatoris solertia, cui ingenium, & audacia, extremos Romanæ magnificentiæ conatus, ac noua artis tentamina vincere, & inexhaustæ generositatis tuæ vires fatigare.

Quod opus, tot miracula, propter quæ Venetiæ visuntur, aut æquans, aut excedens, vel vnum Vrbem nobilitaturum, tanti nominis vmbra minus est. Longe perennius monumentum ille, in animis hominum, in temporum æternitate, reputatione consiliorum & operum, exegit. Situs est, quacumque Veneti nominis maiestas se porrigit, vltimique Orbis limes, tumuli modus est.

Nos quoque in proroganda tanti Herois memoria, dare famam rebus artifices, tecum simplicius certabimus: in tua vero altius exaggeranda, postquam eius culmen æquaueris, posteri nobiscum. Interim numerosa prole felix: indolis spe felicior, ad auorum decora assurgentis, perge literas, & studia demereri, vt te venturi loquantur, victurum etiam, cum patrui Mausoleo summa dies incumbet, & disiectis Regum tumulis, ipsa mortis argumenta peribunt. Vale.

Patavij III. Cal. Februarij MDCLXXVI.

PRÆ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

HAud inscius sum, non defuturos, qui totum hoc scribendi genus reprehendant, tanquam supernacua discendi, & inutilium literarum studium, ac nihil profuturæ curiositatis morbum, nugasque difficiles, truci supercilio appellent. Sed nemo otij sui rationem afferre cogitur, & vt aiebat Atilius, satius est, otiosum esse, quam nihil agere. Verè enim hæc otij oblectamenta fuerunt, interdum negotiosi: dum subsecivis horis, & ferme nocturnis, partim mulcendo vigiliarum tormento, quæ maxime senes exercent, & ferreum soporem, aut admouent, aut votum faciunt; partim animi causa per amœna Musarum vireta, Italicæ Linguæ Origines, non sine labore, venamur, & fugientium vocum cæca vestigia, sedula indagatione scrutamur, atque obiter affinium quoque linguarum cubilia, veluti peregrinantes, lustramus.

Ceterum præterquam quod in verborum originatione multum eruditionis contineri Rhetorum summus firmauit, viros in tota antiquitate præstantißimos, haud pœnitendi incœpti duces, & auctores habemus. Quando neque Platona puduit, diuinum ingenium, ad hoc genus exercitationis demittere: & Stoici, illi penè soli Philosophi, rem supercilij sui pondere non indignam iudicarunt: & ipsi Iurisconsulti, crebro huc descenderunt, ut verborum cunabula, & incrementa consulerent, atque inde Legibus lucem, & auctoritatem fœnerarent. Quid? togatorum doctissimi non semper felix curiositas, in his pene delicias facit, & posteris proludens, ineptiis aduocationem commodat.

Primus recentiorum in Latina lingua ab ipsis fontibus repetenda, nugari desijt Iulius Scaliger, sacrum literis omnibus nomen, nisi ingenio nimis indulsisset: eumque secutus Ioannes Gerardus Vossius, altera doctrinæ lux, pari famæ celebritate. Gallicæ, Hispanicæ, & Italicæ linguæ semina, Latinæ parentis venis abstrusa, & profundo vetustatis demersa, eruere plures adlaborarunt. Quorum vt consilium, & conatus laudandus est, ita spem, & expectationem ferme frustrati sunt. Præter illa, quæ & Iosephus Scaligeri filius, Turnebus, Budæus, & Salmasius, harum literarum sine controuersia principes, scriptis suis frequenter insperserunt. Sed ex instituto Italicæ quoque causas idem Iulius Scaliger, quatuor & viginti libris, tanta illi luxuriantis ingenij fertilitas fuit, complexus fuerat: quos inexpiabili literarum detrimento intercidisse, satis deplorare non possumus: alias molesto hoc labore cerituri, redordiendi hoc textum, & cum inextricabili operis difficultate luctandi.

Sed scriptorum vulgo, quorum monumenta videre contigit, nomen suum exemerunt, in Gallica Ægidius Menagius, ingens Galliæ ipsius, & æui nostri decus: in Hispanica Sebastianus Coaruvias: in nostra Monosinius. Ita tamen, vt non tam spicilegium, nobis reliquerint, quam messem. Quædam ab his occupata, haud equidem inuideo, lætor magis, stratum mihi iter, ad cetera attentius inuestiganda, quæ illorum curam fefellerunt. Quibus tamen suo loco debitum honoris testimonium, quoties per eos profecerimus, cum mutuo reddemus. Sicut, eorum, qui adhuc supersunt, nomini parcere, cum dissentimus, humanitatis interesse, arbitrati sumus.

Non multa quidem Coaruvias depromit, vir diligens, & eruditus: sed dum subinde hæsitat, nimis multa, ab Hebræis, & Arabibus, anxie arceßit. Cum nulla lingua ad genetricem Latinam, propius Hispanica accedat, tam sono, quam molliori vocum inflexione, & quodam Romani sermonis fastu. Sic illa manus, sic ora ferebat. Quanquam crebræ Gothorum, & Maurorum irruptiones, plurima barbara, & peregrina ipsi illeuerint, vt particula, AL, *pluribus vocabulis præposita indicat: quorum tamen non pauca, à peregrinitate asserta, patrio Cælo redonabimus.*

Mono-

Monosinius vir impense doctus, sed Græcis ambitiose addictus, omnia ferè, etiam inuita mordicus inde trahit: quo vitio etiam Ioachimus Perionius in Gallica, vsque ad reprehensionem laborat: tum alij non pauci, quos fama obscura recondit. Durant quidem adhuc multa è Græcis orta, præcipuè Æolica ratione, vt ait Quintilianus, declinata, quæ Latinæ infusa, ab auia ad neptes, veluti genitiua nota, transierunt. Nec pauca à Græcorum colonijs deriuata; queis Italia consita est, non exigua eius parte, magnæ Græciæ titulum adepta. Sed cuncta Graijs ferre accepta, stultus ineptiarum labor est.

Rectum iter instituit Menagius, primum Gallicæ, vt diximus, proximum & nostræ solers indagator, pari sagacitate, atque eruditione: vt non semel tamen à scopo deflectat. Parata nobis quoque venia, si, vt homines sumus, & officijs occupati, tam lubrico solo, & vestigia fallente, prolapsi fuerimus. Neque ægre laturum spero, insigni humanitate, ac moderatione præditum, si interdum, non in certamen ingenij, sed veritatis studio, veluti in Senatu, ciuiliter, & amica contentione, in alia omnia ibimus:

Nec me animi fallit, multa esse, quæ nos quoque ob materiæ secretum effugerint, multa quæ adijci posse: prompto post futuris argumento, in quo ingenium exerceant, & nobiscum contendant, sicut nos cum superioribus fecimus. Ceterum operis difficultatem intendit, & inceptis moram obiecit, vix credibilis in Vrbe literarum matre, bonorum librorum penuria, affluente alioquin voluminum turba, quæ aut lucro famulantur, aut lenocinantur otio; Partim interiorum literarum tædio, & contemptu, partim bellorum lue, intercepto humanitatis commercio. Vt necesse fuerit, quædam aliena fide referre, etsi vt auctores ipsos nancisceremur, nec labori vnquam, nec sumptibus pepercerimus: Vix etiam fuit, quem in re dubia consulerem, cum quo reperta conferrem, cuiusque monitu redirem in viam. Nullus labanti succurrit, nullus symbolas contulit.

Sed quæ de linguarum origine, & quo primum tempore Latina solum verterit, viri doctissimi disputarunt, verbis inuertere supersedeo. Illud pro indubicato sit, ex Latina magna matre, Gallicam, Hispanicam, & Italicam ortum traxisse. Cum principi terrarum populi sermo, victis gentibus, communicaretur, aut imperaretur, aut assentatione in dominos, subreperet. Subiectique populi, beneficio seruientis, barbarè loqui desinerent, & sicut in mores, togamque, ita in loquelam regnantium migrarent. Nec alia lingua, Ius populis, ac responsa Principum reddi, publicas tabulas confici, legatorum postulata perferri, Senatum consuli, Iudicia peragi, Romanæ maiestatis interfuit. Hinc à Plutarcho in quæstionibus Platonicis scriptum est, Traiani temporibus, sermone Romanorum vniuersos fere mortales vsos esse. Et Libanius Sophista libro de sua Fortuna, vereri se scribit, ne quoniam rerum summa penes illos sit, quibus Latina lingua erat vernacula, vsus Græcæ, breui deficiat.

Donec paulatim, linguarum omnium fato, inquilinorum, ac mancipiorum ex omni natione, exundante multitudine, ac turba externa, vulgique cuncta deprauantis licentia, ita Latialis sermo corruptus, ac vitiatus est, vt mater filias, pingue quiddam, inconditum, & agreste sonantes, veluti alieni sanguinis abdicauerit: natæ, parentis sermonem non intelligant, & vt intelligant, ærumnabili labore, nutricis, an nouercæ linguam diu perdiscere, inter pueritiæ pœnas, ac supplicia numerent. Nec ipsæ sorores hodie inter se noscitant, & sicut animis, ita sermone dissidentes, ad linguæ commercium sequestro voti coguntur: amplo inter loco, inter eadem aliud edicas, surda verba, muta loquacitas, mentisque interpres oratio, egens interprete. Tantum æui longinqua valet mutare vetustas. Nec illepidè quis Latinam Deorum linguam appellauerit, has hominum.

Plura quidem etiam exterorum, qui se prouincijs superfuderunt, irruptionibus mutata esse, & inuersa, fatendum est, per adoptiones vocabulorum, & connubia, verius adulteria: ita tamen, vt etiam ante eam calamitatem, peruerti communis lingua cœperit, nec

magna

magna sermonis mutatio, eam peregrinorum colluviem consecuta sit. Valido in primis argumento, quod Gothi, Hunni, Vandali, Longobardi, & quicunque provincias diluvio quodam persultarunt, aut Germani fuerunt, aut saltem Germanica lingua usos, scriptores consentiunt. Cuius linguæ vestigia, etsi diu terris incubuerint, rara admodum noscitantur. Potuerunt illi quidem vulgi sermonem inficere, totum invertere, & abolere non potuerunt. Sicut & ipsi Germanicæ non pauca Latina intermixta, Lipsius, & alij viri docti observarunt, & nos infra indicabimus: per commercia, ut arbitror, Romanarum legionum, Imperij limitibus tendentium.

Sed Latinæ, & Etruscæ sua ætate princeps Bembus, voces quarum origo acumen eius effugerat, Gallis Provincialibus adscripsit. Cum tamen nemo ignoret, eam Galliæ partem, idest Narbonensem, ideo Provinciam appellatam, quod prima Imperio Romano subiecta, & in provinciam redacta, cum Legibus, Quiritium sermonem accepit. Nam verba illa quæ indidem Bembus repetit, & nos Operis vestibulo præfiximus, maximam partem ex Latino corrupta & deflexa esse, in contextu liquido apparebit. Porro degenerantis Latinæ, & in peregrinum sonum, vultumque detortæ, ac depravatæ specimen infra positum est.

Ex Nithardi nepotis Caroli Magni Historia de dissensionibus filiorum Ludovici Pij. Lib. III. iuramentum habemus, quo concordiam inter se sanciunt Ludovicus, & Carolus, his verbis. Ergo XVI Kal. Martij. Lodhuuicus, & Carolus in civitate, quæ olim Argentaria vocabatur, nunc autem Strazburg vulgo dicitur, convenerunt, & sacramento, quæ subter notata sunt Lodhuuicus Romana, Carolus vero Teudisca lingua iuraverunt. Lodhuuicus, quoniam maior natu erat, prior hæc deinde se servaturum testatus est.

Pro dō amur, & pro Christian poblo, & nostro commun saluament, dist di en auant, in quant dis savir, & podir me dunat, si saluarat, eo cist, meon fradre Karlo, & in adiuaha, & in cadhuna cosa, si cum om per dreit son fradra saluar distino, quid il mi altre si fazer, & abludher nul plaid nunquam prindrai, qui meon vol eiß meon fradre Karle in damno sit.

Quod cum Lodhuuicus explesset, Karolus Teudisca lingua sic hæc ead verba testatus &. &c. Sacramentum autem, quod vtrorumque populus, quique propria lingua testatus est, Romana lingua sic se habet.

Si Lodhuuigs sagrament, que son fradre Karlo iurat, conservat, & Karlus meos sendra de suo part non los tanit, si io returnar non lint pois, ne io ne neuls cui eo returnar int pois in nulla aiudha contra Lodhuuig nun li iuer. Teudisca autem lingua &c.

Exemplum linguæ in Narbonensi Provincia ex Latina in vernaculam corrupta.

Dantes Purgatorij Cantico xxvj.

O Frate, disse, questi, ch' io ti scerno
Col dito (& additò col dito inanzi)
Fù miglior fabro del parlar materno.
Versi d'amor, e prose di romanzi
Souerchiò tutti, & lascia dir li stolti
Che quel di Limosì credon ch'auanzi.
I mi feci al mostrato innanzi vn poco
E dissi ch'al su nome il mi desire
Apparecchiaua gratioso loco.
E cominciò liberamente à dire
Tan m'abbelis votre cortois deman
Chi eu non pous, ne vueil à vous cobrire;
Ieu sui Arnaut, che plor, e vai cantan,
Con si tost vei la spassa du folor,
E vei giau sen le, che sper denan.
Ara vus preu per acbella valor
Che vus ghida al som della scalina
Souvegna vus à temps de ma dolor.
Poi s'ascose nel foco, che gl'affina.

Hæc omnia haud obscuris vestigijs ex Latino deflexa ipso operis processu, præstabimus.

VErba quæ Petrus Cardinalis Bembus à Prouincialibus Gallis ad Italos manasse existimat.

Poggiare. Obliare. Rimembrare. Assembrare. Badare. Doneare. Riparare, pro hospitari. *Gioire. Calere. Guiderdone. Arnese. Soggiorno. Orgoglio. Aringo. Guisa. Huopo. Chero. Quadrello. Onta. Proda. Talento. Tenzone. Gaio. Isnello. Guari. Souente. Altresì. Dottare. Dottanza. Aranda*, pro vix. *Bozzo*, pro spurio. *Gaggio. Landa. Miraglio. Smagare. Drudo. Marca. Venghiare Giuggiare. Aprocciare. Inuegghiare. Sconscendere*, pro frangere. *Bieco. Croio. Forsenato. Tracotanza. Oltracotanza. Lassato. Sceurare. Grammare. Ligio. Conquiso.*

Ea maximam partem, Latinæ Originis esse ostendemus.

Verba Dantis, quæ Celsus Cittadinus, nullam originem habere censet.

Arcolato. Concecchia. Gora. Voga. Rocca. Gota. Folta. Torneamento. Bica. Capriccio. Accismare. Agguattare. Adobbare. Aduggiare. Agrappare. Groppo. Calla. Ambra. Amaccare. Muso. Appagare. Piglio. Arnese. Arnie. Rosta. Albergo. Terso. Azzuro. Tana. Tasca. Tasto.

Eorum, præter pauca admodum, Latialem Originem afferemus.

A B.

ABACO. Mensam fuisse apud Græcos, & Latinos notum est. Sed non vnus eius vsus fuit. Nam ἄβαξ, ex cuius Genitiuo Latini Abacum fecerunt, & tabulam in qua Geometræ numeros, lineas, & quasvis figuras ducebant: & mensam, cui vasa in vsum conuiuiorum imponebantur, significat. Quod ad primum attinet: Plut. in Catone Vticensi, narrat eum, cum sibi manus intulisset, moribundum ex lecto prolapsum, Abacum Geometricum, qui iuxta lectum erat deiecisse. Sed generaliter, pro mensa calculatoria, siue in qua supputationes fiebant, quæ & Ἀβάκιον. Arithmetici enim in Abaco, vel mensa puluere conspersa, numerorum notas delineabant. Persius Sat. 1. *Nec qui abaco numeros, & sectas in puluere metas, Scit risisse vafer*. Idest qui Arithmeticam, & Geometricam ridet. Vbi in *abaco*, & *secto puluere*, est in abaco puluere conspersо, vt Salmas. ad Tertul. pag. 442. & multis lineis Geometricis, ac numerorum notis secto.

Ex quo ars calculatoria, quæ calculis, & æris in eodem abaco, sine puluere fiebat. Calculi, Abaculi dicti. Plin. Lib. xxxvi. 26. *Vitri fragmenta temperata agglutinantur tantum: rursus fundi non queunt, præterquam abrupta sibimet, veluti cum calculi fiunt, quos quidam Abaculos appellant*. Quibus cum ratio putaretur, Rasonati Italis dicuntur. Barbarus ad eum locum. *Calculos, siue abaculos, de quibus mentio fit hoc loco, eos esse intelligo, quibus in dispunctione, supputationeque numerorum vtebantur antiqui, qui mos hodie apud barbaros ferè omnes seruatur. Hinc ortum, vt peritiam supputandi, quam Plato λογιστικὴν, appellat, Abacum vulgaris consuetudo nominauerit.*

Hinc supputandi peritia Italis, *Abaco*, dicitur; *Abachista*, Calculator, & libellus, quo artis huius elementa traduntur, *Abachino*.

Ex *Abaco*, Itali per aphæresim, *Banco* fecerunt, quæ non est vox barbara, vt censet Bouillus, quamuis apud Germanos in vsu sit. *Banc*. Barbarus loco supra laudato. *Sed Abacus è ligno quidem erat parte plurima: verum & è marmore vel structura, factam planitiem ad sessum habilem, Abacum vocabant. Nam & podiorum, & Columnarum abacos, siue quòd*

idem est cubilia in Vitruvio quis non legit? Vulgus ipsum hodie, quicquid tale est, in quo multi sedere possint, appellant Abacum, detrita tantum, vt imperita plebis mos est, vocali prima. (Abaco, Banco).

Eadem est opinio Vossij de Vitijs Serm. Lib. II. 3. Nam puto si Barbarum legisset, qui viri candor fuit, indicaturum fuisse, vnde id habuisset. Quod sæpius, inquit, in semi barbaris scriptoribus occurrat, *in abaco sedere*, pro eo quod alii, *in banco*, dixerunt.

Primo igitur scamnum, siue quicquid aptum ad sedendum, *Abacum*, siue, *Bancum* Itali dixerunt, dein etiam mensam, cui sedes adnexa sit, *Banco* pariter appellarunt. Mensas scilicet mercatorum, sed præcipue nummulariorum. Nam vt apud Græcos Trapezitæ, apud Latinos, *Mensarij* à mensa nummaria dicti sunt, ita *Bancarij*, siue *Bancherij*, quasi *Abacarij* apud Italos, ab Abaco, siue mensa nummaria.

De mensarijs, ac mensis, in quibus pecunia exponebatur, numerabatur, appendebatur multa Viri doctissimi attulerunt. Neque tamen assentiri possumus Salmasio de Vsuris Cap. XVII. qui existimat Danistas, siue nummularios, mensæ nummariæ, in foro positæ, non adsedisse, sed insedisse, quod Pollux de Trapezita, ἐπικαθήμενος τραπέζῃ, vertitque *insidens*, non vt vulgo, *adsidens*. Et Procopius in Anecdota. ἐπὶ τῆς τοῦ χαλκοῦ τραπέζης καθήμενος. *Ærariam mensam insidens*. Sed non video cur hoc modo super mensam sederent Trapezitæ, quod hodie circulatores, & agyrtæ faciunt, *Montinbanchi*. Quomodo enim pecuniam numerare, permutare, appendere commode poterant, quæ in mensa, hoc est ad pedes sedentis prostabat? Adsidebant ergo, non insidebant. Sed quia scamnum, siue sedes, ita mensæ adnexa erat, vt in mercatorum mensis, & scholarum scamnis, item Notariorum videmus, scamnum mensæ altera pars erat, & qui scamno superfedebat, quod inde *Banco* appellatum est, quod abaci pars esset, mensæ, siue abaco superfedere, siue insidere dicebatur, quod idem erat mensæ adsidere. Abacus ex tabula nummaria, & adstituta sede conflatus, atque ita pars vtraque *Banco* appellata.

Hinc decoctores, qui foro cesserunt, *Banca rotta*, hodie appellantur, quod Attici, mensam euertere dicebant, vt notauit Salmas. de modo vsurarum Cap. V. Eadem ratione mensæ Collegiorum, sodalitiorum, Scholarum, quibus adstituta scamna, siue subsellia, *Banchi*, & *Banche* appellantur. Glos. Græco barb. Abacus, σκαμνί, ἀρμάρι, *Quelli di Banca*, qui mensæ adsident: Prior, siue Præfectus, Syndicus &c. *Chiamar Banca, Banca nuona*. In foro, siue Palatio, *Banca de Giudici, Banca de Notari*. Ius municipale Patauinum Rubrica I. de Iudicibus. *Possit quilibet eorum sedere pro tribunali ad Bancum, officio suo deputatum*. Et quia Discus pro mensa sumitur Rubr. II. *Ratio fiat in ciuitate Padua, in Palatio Iuris, ad discos deputatos*. In Gymnasijs sedilia auditorum, quæ ita compacta, vt pars altior instar mensæ ad scribendum, inferior, ac demissior, sedendo. Vtrumque *Banca*, siue *Banchi*, & *Banche*. *Legere à i Banchi*, dicuntur professores, qui soli in scholis relinquuntur. Item scamna in Ecclesijs, partim ad sedendum, partim flectendis genibus, etiam ad innixum brachiorum inter orandum, eadem appellatione censentur.

Ex quo factum est, vt scamna, siue sedilia, etiam à mensis separata, *Banche*, & *Planche* dicerentur. Vitruv. Lib. V. Abacum in podijs vocat planitiem, quæ sedilis vicem præbet. Quanquam à *Planeis*, dictæ videri possunt, tabulæ scilicet planæ, à planitie, vt vult Festus, appellatæ. Sed eæ solum tabulæ fuerunt, mensarum, & scamnorum materia. Plin. Lib. VIII. 43. *Nec pontes asini transeunt, per raritatem planearum translucentibus fluuijs*. Pallad. Lib. I. 21. de equorum stabulis, *vult plancas habere roboreas, suppositas cum stramine*. In vita S. Marcelli Papæ. *Iussit Maxentius in eadem Ecclesia interim plancas extrui, vt ibidem animalia Catabuli congregata starent, & ipsis B. Marcellus deseruiret*: Vbi plancæ sunt septa, siue tabulata coercendis bestijs.

Secunda vocis *Abaci*, significatio, pro mensa, in qua vasa, & pocula in vsum, & ad ornatum cœnarum exponebantur. Quæ & *Delphica*, & *Ministerium* dicebatur, vt viri docti obseruarunt. Glos. *Abacus: delphica*: Μανσίριον ὡς Ἰταλικά. Et ministerium quidem, quod inde ministraretur ad mensam, vnde vox, *seruiggio di tauola*, pro argento, quod in Abaco ponitur: vt Salmas. ad Ius Atticum: quod vulgo, *L'Argenteria* dicitur, quasi Argentarium ministerium.

Licet autem Itali vocem Abaci, pro mensa poculorum non receperint, vasa tamen latiora, & concaua, quæ ferme lauandis manibus, & in ornatum exponebantur, *Abacina*, & per aphæresim *Bacini* dixerunt, & *Bacili*. Non à Germanico Back, quod Vas significat. Nisi ea vox à Latino Abacus defluxit, vt aliæ innumerabiles, vt sit Vas *Abaci* Gregor. Turon. L. IX. 38. *Cum duabus pateris ligneis, quas vulgo* Bachinon *vocat*.

Hinc vasa tonsorum, *Bacini*, à similitudine dicta,

ctā, lauando capiti, & barbæ pilis molliendis. Et eadem figura *Bacinetto*, galea summum caput ad frontem tegens, quod concaua, & marginem paulo reflexam habeat. Quia autem ea vasa, siue ex ære, siue ex argento læuia, fulgore radiant, *abbacinare* pro aciem oculorum perstringere, nemo enim si Soli obuertantur, in conniuis oculis lucida ea tela exceperit.

Etiam pro obcęcare, quod peluibus igne candentibus, inter Tyrannorum supplicia, decisis palpebris, ne conniuerent, homines obcęcarentur. Villanus L. I I. 13. *Abbacinarongli gli occhi, e tagliaronli la lingua.* Et Lib. VIII. 36. *L'Imperatore fece abbacinare il sauio huomo Maestro Pietro dalle Vigne.* Hispani. *Encandilado*, à pelui candente. Quod certum est, non autem ab opaco, *opacino*, quod verbum non ita notum, & minus est opacare, quam obcęcare.

Neque tamen ab hac voce Abbacinare vocem *Baccio*, & Senenses, *Oppagaccio*, pro vmbroso & opaco deduxerunt, vt Adrian. Politus existimat, quis enim non videt, ab opaco, esse *Opacio*, & *Oppagacio*?

A *Bacile* vulgus inuexit Bacilotto, & Basilotto (quanquam & hoc à Batiola esse possit) pro catino, siue vase concauo ferme fictili. Item vas æreum expansum, ac læue, super quod lintea collaria, amylo imbuta extenduntur, suppositis prunis, vt rigorem inde trahant, Insubres *Bacilone* appellant.

Ceterum pro Abaco, siue Delphica, & mensa ministeriali miram vocem Itali induxerunt, nempe *Credenza*, & *far credenza*. Ex vetere ritu, quo procerum cibus, ac potus à delectis in id ministris explorabatur, præcauendis veneni insidijs. Tacitus L. XII. *Inferre epulas & explorare gustu solitus.* Et Lib. XIII. *Quia cibos potusque eius delectus ex ministris explorabat.* Qui serui *Prægustatores*, & *à potione* in antiquis lapidibus dicuntur, vt ad eum locum Lipsius obseruat. Itali ergo ministros libandis poculis destinatos, cum id agūt, non inepte aiunt, *far credenza*, hoc est periculo suo fidem facere, innoxiam potionem esse. Ex quo Abacum ipsum, apud quem illud experimentum sumitur, *Credentiam*, appellarunt, & architriclinum, *Credentiere*.

Sane olim apud tenuiores in prima ædium parte, & cœnatione, vilebantur huiusmodi armaria, ac repositoria, in quibus vasa, & pocula, Lancesque, & vrcei exponebantur, & post epulas recondebantur, quæ *Credenze* etiam si prægustatio non fiat, appellantur: qui mos instruendi Abacum non nisi apud proceres viget, vbi Delphicæ auro, & argento onustæ spectantur: apud humiliores eadem mensa, & fercula sustinet, & pocula, & sibi quisque securè ministrat. Alteram autem vocabuli *Credentia* notationem suo loco reddemus.

Ceterum vt ad Abacum reuertamur, inde etiam, vt opinor altera Italica vox defluxit, *Banchetto*, & *Banchettare*, pro epulo, & Conuiuio, quod scilicet ob discumbentium multitudinem, cum vnus Abacus non sufficeret, plures sterńerentur. Idque verisimilius videtur, quàm quod pluribus scamnis, siue banchis discumberent. Nam etiam extra conuiuium scamnis mensæ assidetur, & in conuiuio, non tam scamna quæ plebeiorum sunt, quam sellæ & cathedræ adhibentur. Monosinius à Bacchanalibus deducit.

ABBACARE. Errare, falli. Non à Græco ἀβακεῖν, vt censet Victorius, esse videtur, neque ab *Euagare*, sed ab Abaco, vt supputationem significat, vt sit quasi *Disabacare*, male rationem inire, contra Abaci leges peccare: hinc etiam Sbaglio, pro errore in supputando, *fare vn sbaglio, e sbagliare*. Quanquam & à variare esse possit, *svario, sbaglio*.

ABBAGLIARE. Contractum ex *Abbarbagliare*. Hoc autem à palpebris, quasi *adpalpebrare*, nimio splendore oculos perstringere, vt palpebræ subinde claudantur, & conniueant. Dant. Parad. XXVI. *Quella medesma voce, che paura Tolta m'hauea del subito abbarbaglio*. Scio quid de *Baluca*, afferatur, & quid ea sit, auri scilicet minutum siue granum: sed quomodo mica auri oculos perstringere possit, nondum intelligo.

ABBAIARE. *Adbaubare*. *Baubare*, latrare. Glos. *Baubant, latrant*, ὑλακτέω. A vocis sono. Lucret. V. *Longe alio pacto gannitu vocis adulant*, Et *cum deserti baubantur in adibus*.

ABBANDONARE. Deserere destituere. *Banda* Italice pro lecti parte, siue *sponda* accipitur, item pro loco seposito. Vnde dicitur *star da banda, stare in disparte: da vna banda*, ab vno latere *Poner da banda*, est seponere, *lasciar in banda*, & similia. Ita *abbandonare*, est discedere ab aliquo, separari, solum relinquere, & in diuersam partem abire. Hispani *Apartarse*. *Abbandonarsi*, se ipsum deserere, *mettere le cose in abbandono* pro derelictis habere. Rectius tamen est à *Bando* deriuare, quod vt infra dicemus, vexillum erat, quo expanso milites conuocabantur: vnde *abbandonare*, bandum deserere, & ab exercitu discedere, & simpliciter pro discedere, & aliquem relinquere. Non autem *ab, abandoner*, hoc est publico exponere, quod fit in re, cuius

nulla cura est.

ABBARBICARE. Stirpitus adhærescere, vt de hedera. A fibris, siue minutis radicibus, barbarum instar.

ABASSO. Infra, in imo. Isidor. *Abaia, infama domus* & alibi *Abaso infirma domus*: sed ex Papia legendum *Abassum*. *Infima domus*, siue *inferiora domus*: quod monuit Vulcanius. Hispanicè *Abajo*. Quod vero adiicit Isidorus, *quasi sine base*, ineptum est. Nam vel à *base*, quæ in imo est, vnde Philander in Vitruv. L. III. 3. *Stereobatam* posse vocari ait, ædificii veluti basim, quod *bassamentum* vulgo dicit: vel à Græco Βαθὺς, quod & profundum, & imum significat. Scalig. exercit. C. III. *Tum qua sub ea* (columna) *maxime distans, ima Latine, vulgo Bassa, Græca voce, non vt quidam somniarunt. Βάθος enim Græcè, sicuti fundus*. Et in Hist. animal. L. VIII. p. 693. *Sycamina mora, & sunt duplicia, e rubo, & moro arbore. Itaque à celsitudine huius*, Celsi mora *dixere*: *ab humilitate illius*, mora bassi. *Nam bassum, vulgus Italia, Gallia, Hispania, à basi, imum vocat*. Vnde *Abassare*, deprimere: & *Basso*, pro infimo, siue imo. Et in Musicis vox grauior, ac demissior, *Basso* appellatur. Ita & *bassotto*, pro breuis staturæ homine, sed obæso. Isid. Glos. *Bassus, crassus*. Et alibi *Bassus. Pinguis, obesus*.

ABBATE. Hoc titulo paternæ venerationis non solum sacerdotes, & Cœnobiorum præfectos honestatos esse, sed etiam nobiles, ac proceres sacrorum expertes, docuit Ægidius Menagius, nunquam sine laude dicendus, ex Cuiacio Tit. I. Lib. I. Feudorum. Suidegerus in Chronicis. *Abbates in antiquis Historijs non sunt Monachi, sed Barones, magnatesque, quibus Abbatias, vel monasteria Princeps dat ad tempus, vel quoad vixerint*. Qui titulus adhuc durat. Nam Brixiæ Abbates, sunt Decurionum primores, & Mediolani Collegiorum, & sodalitiorum, imo mercatorum, atque opificum præfecti, Abbates vocantur. Hoc sensu Dantes Purg. XXVI. *Nel quale è Christo Abbate del Collegio*. Villan. L. IX. 93. *Nel detto anno i Capitani di Genoua, e l Abao del popolo, e la Podestà*.

ABBATTERE. V. *Battere*.

ABBOCCARSI. Congredi, quasi ore ad os conuenire. Item prælio accingi. Villan. L. VII. 47. *Si fecero loro incontro al ponte di S. Brocolo, abboccandosi à battaglia, nel qual abboccamento la Canaleria di Bologna non resse*.

ABBONIRE. Abbonire i campi, est solum incultum exercere, & ad culturam reducere: item vallium, & montium deserta exercere. Simplex notatio est, agros, bonos, siue frugibus aptos reddere: Magis recondita quam attulit Menagius, quod apud Scriptores Gromaticos, limites, *Bonna*, appellarentur. Glaber Rodolphus. *Multi ibi limites, quos alij Bonnas vocant, fuerum recognouerunt agrorum*. Vt *Abbonire*, sit deserta ad culturam trahendo, agrorum limites extendere.

ABBOZARE. Delineare, ac futurum opus deformare. Vel quasi *Abacare*, quod in Abaco, vt diximus, formæ, lineæ, ac numeri describerentur. Vel quod verisimilius puto, quia pueri olim diagraphicem (*l'arte del disegnare*) in buxo discerent, vt *Abbozzare* sit, quasi *Abuxare*, Hispani *Deboxar*, pro eodem. Plin. L. XXXV. 10. de Pamphilo Macedone, Apellis præceptore. *Et huius auctoritate effectum est Sycione primum: deinde, & in tota Gracia, vt pueri ingenui, ante omnia diagraphicem, hoc est picturam in buxo docerentur, reciperenturque ars ea in primum gradum liberalium*. V. *Schizzo*.

ABBRVCCIARE. Vrere, incendere. Quod in antecessum monitum volumus, magna pars verborum apud Italos, e Latinorum frequentatiuis formatur. Ita *Abbrucciare* est, amburitare. Vrere, vritare, amburitare, *abbrucciare, brucciare, & brusare*: & duplici frequentatiuo, *Brusatare*; Item *Brostolare*, vstulare, ambustulare. Vide *Brucciare*.

ABBIATICO. Insubres *Biadego*. Nepos, id est filio genitus, non fratris filius, vt vulgo. Ab Auo, est Auiaticus. Vox feudalis.

ABBIGLIARE. *Abbigliamento*. Ornamentum. Bouillus ab habitu. Sed plus significat, idest habitus honestamentum. Alij ab habilis, idest, habilem reddere. Sed est à *bello*, quod pulchrum significat. Abellire, *abbigliare*, pulchrum reddere, & decorum. Id etiam Carolo Dato Viro doctissimo placere video, in Appendice Menagii Originum Italicarum.

ABBVRATTARE. Excernere, furfures excutere. *Burattare*. Purare, puritare, farinam à furfuribus purgare. Glos. Arabicæ. *Purito, emundo*. Prudentius. *Propheta sanctè culta, qui purant sacra*. *Buratto*, In cerniculum excussorium, ex lino tenuissimo: pollinarium, quo furfures à polline separantur, & farina puratur.

Galli *Blutteau*, Apludare. Nam *Apluda* antiquis idem quod furfur. Gellius L. XI. 7. *Legerat autem ille, Apludam veteres rusticos frumenti furfurem dixisse*. Plin. L. XVIII. 10. *Millij, & panici, & sesama apludam vocant purgamenta, alij alijs nominibus*. Eadem Festus, & Nonius. Apludarium igitur instrumentum excutiendæ, & purgandæ farinæ, & apludæ deijciendæ, *Blutteau*, non à voluendo,

eo, vt aliqui censent. Germani *Bantelet*, & *Bantelet*, ab eodem.

Ab Apluda Itali fecerunt, *Pula*, & *Bula*, & *Frulla* pro re inani, ac vilissima. Næuius apud Festum. *Non hercle Apluda est hodie, quam tu nequior*: vel vt alij legunt, *leuior*. Veneti inanes minas *Bulade* appellant, in irritum, ac veluti in ventos casuras, & *Buli* feroculos iactatores, nihil præter verba ausuros.

Idem instrumentum Itali vocant *Frullone*, & *Forlone*: siue ab apluda, *bula*, frulla: siue quod est simplicius à *furfure* quasi furfurariū, *furfurone*, *frullone*.

Alii cribro furfures excernunt. Idque non vnius generis. Alia enim exsetis equorum, quod Gallorum inuentum ferunt. Plin. Lib. XVIII. 11. *Cribrorum genera Galli e setis equorum inuenere. Hispani e lino excussoria: Ægyptus e papyro, atque iunco*. A setis, *setaccio*, & *sedazzo*: *Tamiso* autem quasi *Setamicium*, siue quasi *Staminium*, quod rarum, & plus staminis, quam tramæ habeat. Alia e lino excussoria, & pollinaria, vt diximus, quibus furfures à polline excernuntur. Ab excreto autem *Schietto* depuratum: quod ad alia translatum. Vt pro eo qui fuco caret, & lenocinio, sed mundus, & simpliciter ornatus est. Item *Vino schietto*, pro puro, & meraco.

Porro *Baratto* appellamus genus panni leuidense, & tenuissimum aptum æstiuis caloribus, quod illius instar sit, quo farina puritatur.

ACCASCIARSI. Cadere, subsidere. Dant. Inf. XXIV. *Se col suo graue corpo non s'accascia*. Vbi Laudinus, *Accasciarsi*, explicat, cum quis onere præ grauatus, atque oppressus, corruit. Non ergo à *Cassus*, quod aliud significat. Potest etiam esse à *Coxa* ideſt in coxam, siue coxim sidere.

ACCASARSI. Vxorem ducere. Siue quod ea domum duceretur: siue quod qui vxorem ducebat domum ædificaret, vt magnus Turnebus docuit Lib. XXI. cap. 17.

ACCATTARE. Lexicon Etruscum non vnam vocis huius significationem ponit: quæ ferme ex eodem fonte dimanant. Pro mutuari, quod ex *acceptare* corruptum censet Voss. L. IV. 1. Significat enim captare, petere, & acquirere. Boccat. *E mancando denari accattauano*, mutuam pecuniam capiebant. Etiam aliquid commodato accipere: *cattar in prestito*. Idem. *Hauendo accattato da lei vn mortaio*. Eiusdem originis *Cattare* pro mēdicare, quod non solum est petere, sed accipere, acquirere, acceptare. *Accattare gratia, beneuolentia*, vt apud Latinos, captare cœnam, frigus, plausum, & id genus cetera: vel acquirere, *acquistare, accattare*.

Præterea pro inuenire, capere est inuenire. Terent. Heaut. *Rationem cepi, vt neque tu egeres, neque hac posset perdere. Capere consilium* apud Ciceronem inuenire vt Nonius. Vel cōsequens pro eo, quod antecedit, nam captare est quærere. Captare feras. Horat. *Captat, & apponit*. Siue quod amissum est recipere. Etrusci *Raccattare*, pro reperire, siue recuperare, quod est receptare. *Cattarsi vn padrone, trouar padrone*. Carolus Caluus Tit. XV. cap. 13. *Quod Deus illi cupierit, & ad alium seniorem acceptare potuerit* (vn altro Signore) *pacifice habeat*. Cinus. *Ch' io per me non accatto, come più viuer possa à nessun patto*. Non ergo est vox peregrina. Indidem pro impetrare; qui impetrat, acceptat. Nouel. antiq. 77. 12. *Pregandolo che accattasse parola dal Rè*. Alii addūt *Accattaro*, pro emere. Villan. VIII. 9. *Troua tolo il detto Rubaldo il pose à trauerso in furun asino, e venia gridando*, Chi accatta Manfredi, chi accatta Manfredi? Sed Lexicon Etruscum id interpretatur, quis reperit Manfredum? Nec alibi *Cattare* pro emere. Quod si esset, indidem duceretur, nam qui emit acceptat.

Ad hæc aliquem in cursu assequi, siue capere, vulgo *Chiappare* vnde *Zaffi*, & *Ciaffi*, lictores qui homines capiunt, & *acciaffare* apud Dantem. Inf. XXI. *Si che se puoi nascosamente acciaffi*, ideſt, *rapisca, & vncichi*, vt Landinus.

Atqui *Riscattaro* est à Recaptiuare, vt referare, recludere, ex captiuitate redimere, quod & *Recattare*. Chron. Venetum. *E gl' huomini furono recatadi*. Vltimo *Cattare* est poma, uvas, & fructus ex arbore decerpere. Flexa inde voce. Carpere, *carpitare, captare, cattare*. Quanquam & captare. Ouidius 11. de arte. *Ob bene quod frustra captatis arbore pomis*. Illud tamen rectius.

Ceterum Venetijs Magistratus est qui CATAVERI appellatur. Earum rerum indagator, & explorator, quæ assertorem nullum habent, quasi nullius dominio mancipatæ, (à Græcis ἀδέσποτα dicuntur, ideſt sine domino) & earum omnino rerum, quæ in fiscum decidunt. Latinis priuata ratio, siue vt Strabo loquens de Ægypto prouincia sub Augusto ἴδιος λόγος. Vbi similis Magistratus erat. *Hauere*, bona, & facultates, *Cataueri* qui ea bona in fiscum decidua, conquirunt, & veluti captant, *Accattano*.

ACCENNARE. V. *Cenno*.

ACCERTELLO. Tinnunculus, non ab *Acer*, & aspera voce, sed ab Accipiter, *Accipiterculus*.

ACETTA. Securis. Acieris. Festus. *Acieris securis area, qua in sacrificijs vtebantur Sacerdotes*. Glos. *Aceres*, ἀξίνη ἱεροφάντη. Lege Acieris ex Festo, scilicet ab acie. Quintil. L. I. 4. *Aut à pinna quod est acutum, securis vtrinque habens aciem, bipennis*. Eadem *Manara*, & *Manarino*, securis manualis, nempe breuior, quæ manu gestatur, & inter arma vsum præstat.

At AZZA, securis, Germ. *Ax*, Galli *Ache*, quod ab *Ascia* deducunt. Sed *Ascia* est fabrile instrumentum: scilicet dolabra, qua ligna dolantur, siue læuigantur, & à securi diuersa, tũ forma, tum opere. Maiorem *Assa* vocant, minorem *Pianola*, & *Piola*, à planando, & poliendo. Vel ergo est à Germ. Ax, vel ab altero dolabræ genere, quæ *Picco* & *Piccone* appellatur, instar mallei in acutum nostrum desinentis, vnde nomen.

ACCIA. *Azza*, filum, ab acu. Glos. *Acia* Ῥάμμα. Titinnius apud Nonium. *Phrygio fui primo, beneque id opus sciui, Reliqui acus, aciasque hero, atque hera nostra*. Celsus L. v. 26. *Vtraque optima est ex acia molli non nimis torta, quod mitius corpori insidat*. Insubres non filum solum, sed filorum compaginem, & structuram, *Azza* appellant, hoc est acias in vnũ compactas, vel contractè à *Metaxa*. Iidem filum *Gugiada* dicunt, quasi acutiata: Veneti *Angonara*, quasi *Acunaria*.

Ab Acu etiam, *Aciarium*, ῥαφιδοθήκη dicitur eidem veteri Glossographo: idest theca ad acus reponendas: Βελόνη, *Acula*, *Acus*, Βελονοθήκη, Aciarium. Scaliger in Catalectis illud Moreti, *Admonet bis pronam submissa fronte lucernam, Et producit acu stupas humore carentes*, explicans ait acus nomine, vel aciæ intelligi quicquid ex lino, aut lana, aut stupa carpebatur: quasi rusticus produxerit stupam in acum ad lucubrandum. Sed nunquam acus pro linamento, idest acus pro acia. Rusticus stupam, siue elychnium humore defectum producit acu, idest igni aptat, detersa scilicet amurca, & putribus fungis, & extendit, vt facilius ignem concipiat.

ACCIAIO. *Azzale*. Chalybs. Aciarium. Non ab acu, vt quidam perperam censent, sed ab acie, quæ ob præstantem ferri temperaturam firmissima, vt Scaliger ad Festum. Pap. *Acciare ferrum durissimum*. Glos. *Aciarium* ςομωτα, lege, vt monuit Vulcanius ςόμωμα. Nam Glossæ alio loco. Denticulum Aciarium ςομωμάτιον. Lexicon vetus. Στομῶ: *Ferrumino*. ςόμωμα *Ferrumen*. ςομωτός. Indurator. Et infra. ςόμωμα, *Ferrum durum*. Vt ςόμωμα sit ferrum acie chalybea roboratum. Vnde *Acciaio*, & *Azzale*. Plin. Aciem dixit. Vt cum ait Ferrum excoqui ad indurandam aciẽ. Scalig. exercit. CVI. I. *De Chalybe non est dubitandum. Quippe etiam in Aquitania locis aliquot effoditur, quod ferrum forte vocant: Aciarium autẽ non inepta appellatione. Ex ignauiore namque ferro gladiorum dorsa fabricant, qua lentitia minus illi sunt fragiles: ex chalybe apponunt aciem ad efficaciam casionis*.

Ceterum propter cognationem Aciæ, & Aciei, factum est, vt sicut acies militaris, *fila de Soldati* dicatur ab acia siue filo, ita & acies cultri, aut ensis, *il filo della spada*.

ACCIO'. Ad hoc. *Acciò che*, ad hoc quod. Diuersam apud veteres aspirationis pronunciationem fuisse, vel apud nos periisse, vel ex Catulli epigrammate in Arium apparet. Quãtum coniectura assequi licet, fuit illa gutturalis. Ea nunc restat in paucis vocibus aspiratis. Hoc *ciò*, quasi hioc, *sciocb*, *sciò ciò*: hac, hiac, *scià*, & *cià*, vt plebs loquitur apud Insubres: *Scià*, *clà*, hac, illac, quod politiores inepte vertunt in *cià*, & *zà*, vt *Giobia*, in *Zobia*: cum rectior sit vetus pronunciatio. Illud enim *Scià*, est aspiratio gutturalis. Et ita *Ciò* hoc, *Acciò* adhoc.

ACCISMA. Dant. Inf. XXVIII. *Vn diauol è qui dietro che m' accisma Si crudelmente al taglio della spada*. Abscindit, mutilat, & vt Landinus exponit, vulnera renouat. Vel ab acie gladii.

ACCOCARE. V. *Cocca*.

ACCOGLIERE. Videri potest, vel à colligere, vel à cogere aliquem ad se. Nam Dantes. *Gl' huomini poi ch' intorno erano sparti, S' accolsero à quel luogo ch' era forte*. Collecti sunt. Hoc tamen sensu Latinis inusitatum est. Ergo est ab Accipere, excipere hospitio, ad se inuitare, & trahere. *Colto* est captus, accolto exceptus, quasi adcaptus. *Colto all' improuiso*, captus, deprehensus, *colto in fragrante*. Dant. Inf. XXX. *Se più auuien che fortuna t' accoglia Oue sian genti in simigliante piato*. Capiat te, deprehendat. Et XXVII. *Ma poscia ch' hebber colto lor viaggio*, postquam viam ceperunt. Et XXIV. *Poi disse più mi duol che tu m' hai colto Nella miseria doue tu mi vedi*. Capere *colto*, *cogliere*, *accogliere* excipere. Quibus ambitiose Græca arrident, ab ἀγκαλίζω, amplector, complector. Sed quod diximus rectius est. Vnde *Accoglienza*.

ACCOMMIATARE. V. *Commiato*.

ACCONCIARE. Concinnare, adconcinnare, aptare, collocare, disponere. Vt Monosinius. Boccat. II. 8. *Hauendo dunque il Conte il figlio, e la figliola acconci*. *Andare acconcio*. Insubres, lente commode, & concinne incedere. Item pro reficere, reparare, instruere.

struere. *Conciare le strade, scarpe*, & similia. *Conciare la testa*. Comere, & capillos concinnare, ac disponere. Non à *Comitiare*.

ACCOPPIARE. V. *Coppia*.

ACCORARE. Dolore afficere, vt ex mœrore cor doleat. Dant. Inf. XIII. *Tanta pietà m'accora*. Purg. V. *Che del desio di se veder n'accora*. Landin. Accendit cor, & stringit cupiditas videndi Deum. Alibi idem *Accora*, ad audendum impellit, cor excitat, & fortes reddit. *Et incora*, eodem sensu.

ACCORCIARE. V. *Corto*.

ACCORDARE. Inconcordiam redigere. Alij à corde, mihi aptius videtur à chordis, siue fidibus Musicis.

ACCORGERSI. *Auuedersi*. Aduertere, animaduertere. Cernere, cretum, adcernere, adcretum, discernere, discretum. Adcretum, *accorto*, & *accorgersi*. Discernere, & secernere, est visu aliud ab alio distinguere. *Scorgere, scorta, accorto*, qui aduertit, siue animaduertit, *auertisce*. Nam ferme à supinis Italica deriuantur. *Accorgersi, auuedersi*. Dant. Parad. X. *Non m'accors' io se non com'huom s'accorge, Anzi il primo pensier del suo venire*. Falluntur, qui à *Corte*, vel *Adcorrigere* factum putant. *Accorgimenti, auuertimenti*, astutiæ, fallaciæ. Dant. Inf. XXVII. *Gl' accorgimenti, e le coperte vie Io seppi tutte*. *Accorto*, ingenio sollers, ac prouidus, quem haud facile decipias. *Scorto* pro eodem. Villan. VIII. 10. *Fù cominciatore, e maestro in digrossare i Fiorentini, e farli scorti in bene parlare*: peritos, & attentos ad bene loquendum.

ACCOSCIARSI. Adcoxare, Incoxare, coxim sidere

ACCOSTARSI. Accedere, accessum, *accessitare, accostare*, maxima Italicorum vocabulorum pars à Latinis frequentatiuis deducitur, vt iam dictum est, & in Operis processu apparebit. Alij ad costam accedere, idest ad latus: nimis stricte.

ACCOZZARE. Vnire, in vnum cogere. Vel capita vnire. Caput enim *Cò*.

ACQVISTARE. Adquærere, adquæsitum, adquæsitare, *acquistare*. Galli *Achat*, & *Achet*. Emptio, *Acquisto*.

ADAGIARE. Adaptare, addattare; *Agiare, asiare*, aptare, accommodare. *Agio: à bel agio*, apte, commode, lente, pro morari. Dant. Inf. III. *Batte col remo qualunque s'adagia*: remo verberat animas tardas, & morantes. Galli *Aise*: non ab *est*, aut ab *otio* vt Bouillus, & alii: sed aptum, commodum. Dant. Purg. XXV. *Ma perche dentr' a tu voler s'adage*. Voluntati obsecundes. Non esse autem ab otio indicat Boccat. Nou. XVIII. 9. *Essendo io negl' agi, e negl' ozi, ne quali voi mi vedete*. *Asio* Veneti pro loco, siue lecti parte. *Stare nel suo asio*, & *Agio* pro cubiculo. *Agiamento* pro sella, quam alii vocant *la commodità*.

Contrarium *Disagiare*, incommodare. Dant. Purg. XIX. *Che la tua stanza mi pianger disagia*. Longior mora lachrimis est incommoda. Et *disagio di lume*, pro defectu apud eundem.

ADESSO. Nunc. Ad ipsum, scilicet tempus, negotium. Dant. *Issa, issa*, ista, ipsa hora: sicut & *hora*, simpliciter.

ADIETRO. Retro, à retro, deretro, diretro, à deretro. *Arretrare*, pro retro cedere. *A ritroso*, retrorsum, inuersum, præposterum. Dant. Purg. XVII. *Tanto chel giglio, Non era ad basta mai posto à ritroso*. Vexillum Florentinorum nunquam ab hostibus captum, cuius insigne lilium, nec vt mos est inuersum, atque humi tractum. Patauini *In dreana*, pro vltimo, quasi in parte deretrana.

ADDITTARE. Demonstrare, digitum intendere. Glos. Δακτυλοδεικτῶ. *Digito, addito*. Lege. *Addigito*.

ADDOBBARE. Adornare. Ita Landinus explicat illud, *che si gl' addobbi*. Adornas: quod Gallica lingua *addobbare* fit ornare. Fortasse ab opibus, nam *duplex*, & *duplum* nihil ad rem facit. Verisimilius ab *Addogare*, quod pariter ornare significat, nempe *à dogbis*, siue fasciis, & institis, quibus vestes ornabantur. Villan. XII. 85. *L'insegna addogata d'oro, e di vermiglio*. Trabeæ instar, auro, & cocco per longos tractus distinctæ. *Addobbare* enim proprie de vestium ornatu. V. *Doga*.

ADOSSO. Super, ad dorsum, super dorsum. *Canalcare à redosso*, nudo dorso, sine stragulis, & ephippiis. Retrodorsum, in equi clunibus.

ADVGGIARE. Vmbra nocere. Dant. Purg. XX. *I fui radice della mala pianta, Che la terra Christiana tutta aduggia*. Et Inf. XV. *El fumo del ruscel di sopra aduggia*. Contrariæ scriptorum opiniones rem perplexam & incertam reddunt. Alii enim ab *vdus*, quod vmbra plantis, ac satis, humiditate noceat. Alii contra ab *adurere*, quod non minus frigus, quam Sol adurat, quæ sententia tolerabilior videtur, licet vmbræ frigus opacum proprie non vrat, sed intensum, & penetrabile. Accarisius *huggià* esse odium ait. M. Vill. IX. 97. *E per tantovra in veggia, e crepòre a detti Francesco, e Nicolò*. Quod ab odium. *Tu mi dai veggia*, odio enecas. Landin. ab *huggia*, idest vmbra. Certe *Vggia* est vmbra. Sen. epist. *Si conuien schifare il caldo della state per ombra, e per huggia*, Vt sit vmbra opaca. Vnde sorte ab opacum, opacia, *veccia, veggia*.

Ferme

Fermè autem huiusmodi vmbra noxia plantarum quarundam. Fr. Sacch. *Fuggi per Dio anchora cotal vgge, Che surgon fuori di maligna pianta*. Meliora ab aliis expectamus.

ADVNQVE: *dunque*; Tunc, *tonc*, *donc*, *tonche*, *dunche*, *dunque*. Attunc, *adonque*. Vt Siluius Isagog. p. 46. Ita *hora* pro ergo. Veteres autem *adunche*, & *dunche*, scripsisse obseruat Pergamenus in Memoriali. Quod est Tunc, & Attunc. *Douunque*, aliunde est. Vbi, *oue*, de vbi, *doue*, de vbicunque *douunque*.

ADVENTORE. Qui tabernam vel officinam frequentat, aut opus faciendum locat. Glos. *Aduentor*. ἐργοδότης.

AFFANNO. Angor, anxietas. Expeditam rationem quidam inuenere, cum rem extricare non possunt, ad Hebræos, veluti re fracta cōfugiunt. *Affanno* enim ab Hebræo *Apha* deriuant. Sed iste Affaniæ sunt. Est enim ab anhelare, abanhelare, ab hannare, afannare: Ob animi angorem crebros anhelitus ducere. Dant. Inf. 1. *E come quel, che con lena affannata*. Crebro anhelitu, siue anhelatione altius ducta: qui ob laborem, & defatigationem difficulter respirat. Vnde pro cura, & sollicitudine, quæ crebra suspiria gignunt. *Affannarsi*, pro laborare, nam ex labore anxietas. *Affannato*, pro cupido, & auido, qui aliquid anxie concupiscit. Anhelus, anhelans, à crebro anhelitu: Galli *Ahans*, anhelans. Affans: anhelatus, *affannato*.

AFFATATO. V. *Fate*.

AFFATVRATO. V. *Faturare*.

ALBAGIA. Ambagia: ambitio.

AFFERRARE. Ferro, vel forcipe aliquid apprehendere, & constringere. Item de nauibus, quæ harpagonibus nectuntur, & anchora littori adhærescunt.

AFFINARE. V. *Fino*.

AFFITTO. V. *Fitto*.

AFFOLLARE. Anhelare, ægre spiritum reciprocare. Dant. Purg. xxiv. *Fin che si sfoghi l'affollar del casso*. Landin. Affolare, anhelare, siue difficulter spirare. Quod pulmones instar follium spiritum reciprocent, donec anhelitus recipiatur, & spiritus lenius meet. Simplicius *affolare*, est *abbatare*, quod idem significat. Hinc *Traffellare*, valde anhelare, *Trà* enim Etruscis, multum, valde. Ex nimia defatigatione, crebros anhelitus dare, ac pene deficere. Vitæ S. Patrum. *Dato bere à quel Monacho, che traffellaua di sete*. præ siti anhelabat.

AFFRONTARSI. Concurrere: aduersus hostem consistere. *Affrontare*, in os cædere: dedecus inferre: ignominia afficere, pudorem incutere. Frons pudoris sedes. *Affronto*. Vnde fortassis *Onta*. Vide.

AGGHIACCIO. Septum ouium. Locus herbidus, vbi greges rete circumdati quietem capiunt, & pabulo reficiuntur. Potius à iacendo, siue adiacendo, quam à *Cratitio* ductum videtur. Firenzol. Rime. *Inde aggiacciati su l'herbetta verde, Ne scaccerem da noi l' ingorda fame*. In viridi iacentes gramine.

AGATA. Acia, filum. V. *Gauetta*.

AGGECCHIRSI. Vilem se facere. Abjicere se, atque animum demittere. Alij ab Adjacere.

AGIO. V. *Adagiare*.

AGGIO. Permutatio nummorum, & pretium, quod pro illa dependitur. A Græco Ἀλλαγὴ. *Allage*, Aggio. Vt Turneb. L. xxi. 15. Plura Salmas. de vsuris. Pollux *Collybum* vocat. Vt *Aggio*, siue ἀλλαγὴ, sit permutatio pecuniæ, cum accessione, & augmento. Veneti *l'Azo*. Glos. ἀντικαταλλαγὴ. *Cambitas permutatio*. Non ab adijciendo, quasi adjicium.

AGGRAPPARSI. Adrepere, adreptare, adreptitare, aggrappare, vngues reptando affigere. Vel griphis, idest vncis vnguibus arripere.

AGGRATICCIARE. Adhærescere, vt vites & hederæ. Nihil hîc crates, & craticium facit. Tam hoc enim, quam lenius *Aggratigliare* ex eodem fonte cadit, nempe *Grattare*, vt Pergamenus: hoc autem ab atterere, atteritare, de quo infra. *Grattare* est scabere, siue vnguibus scalpere. *Aggraticciare*, adrepere, vngues defigere: *aggratigliare*, leniter scabere, ac permulcere. Boccat. ix. 5. *Tu mi hai aggratigliato il cuore con la tua ribeba*, iocosa translatione.

AGGVAGLIARE. *Ragguagliare*, Veneti *sgualiuare*, æquare, æqualare, æqualitare. V. *Ragguaglio*.

AGGROTTARE. Accedere. Non ab *adgruttare*, *adcruptare*, quasi ad cryptam accedere: Cur enim potius ad cryptam, quam ad aliud? Sed ab *adgregare* se, & inusitato, *adgregitare*, *aggrottare*. Vnde *aggrottar le ciglia*, pro torvum aspicere, cum supercilia contracta iunguntur. Idem significare aiunt *Agguffare*, à *Gueffo*, quod est podium, siue mœnianum, quod domui adiungitur. Sed cur à podio, sicut à crypta, & non ab alia re, cui adhærescimus. Dant. Inf. xxiii. *Se l'ira sopra al mal voler s'aggueffa*. Ergo ab *Accoppia*, *aggueffa*. Nam Landinus explicat. Coniungitur, colligatur. *S'aggueffa*, *s'accoppia*, quo verbo paulo ante vsus est. Accarisius, *aquatur*, æqualis fit. Verum aliquid plus significare videtur. V. *Gueffo*.

AGLIATA. Alliatum. Plaut. Mostel. L. 1. *Sine*

Sine me alliato fungi fortunas meas. Quod Turn. L. xvi. 17. Moretum interpretatur, cui allium admixtum est, & de cibis omnibus quibus allium intritum. Donatus ad illud. *Tute intristi, tibi est omne exedendum*, notat à rusticis de alliato mortario, vbi mortarium cibum ipsum vocat, idest moretum. Nostrum tamen alliatum è solo allio contuso, quod verisimile intellexisse rusticum. Nam moretum siue intritum res operosior, & lautiorum etiam mensis adhibita.

AGGOMITOLARE. Filum in glomi figuram conuoluere; *Glomo*, *Glomicello*, Hispani *Ouillo*, à similitudine. Iidem *depanar*, Itali *deuinare il filo*, à pano, panuellio, idest *filo*. Nam panus tramæ inuolucrum, vt Nonius, quo panni texuntur. Lucil. L. ix. *Foris sub tegmini, panus.* Vnde Panucula, & *panocchia*. Vide.

AGONIA. Supremus exituræ animæ conflictus, à Græco Ἀγὼν, certamen. *Agognare*, pro desiderare, Ἀγωνιᾶν, vt Monosinio obseruatum est, anxium esse ob dubitationem de euentu alicuius rei, non tam ne malum accidat, quam ne bonum speratum non eueniat. Ita qui timent ne eo excidant, quod cupiunt, idest ne non assequi possint, ἀγωνιᾶν dicuntur, *agognare*.

AGOZINO. V. *Alguazil*.

AGGRICCIARSI. Horrescere, cum capilli arriguntur. V. *Arricciarsi*.

AGRO. Non. *Acre*, *austerum*, *acerbum*, *asperum*. *Agresto*, succus uvæ acerbæ. *Agro di cedro*, Acrimonia citrina. *Agrume*, acerbitas, acredo.

AGVATO. *Insidia*. Cubare, cubitare, adcubitare, *agguattarsi*, subsidere in insidijs depresso humi corpore. Galli, *accoueter*, accubitare. Hisp. *agaytar*, & *assechar*, assidere, subsidere, & *agaçaparse*. Accubitatus, *Aguato*. Sicut Latinè, Insidiæ, ab insidendo, deprimere corpus ad latendum. Dant. Inf. xxi. *Lo buon Maestro acciò che non si paia Che tu ci sij disse giù t'aquatta Dopp' vno cheggio, ch' alcun schermo t'haia.* Post scopulum subsideret, quo latêre dæmones posset. Et alibi *L'agguato del Canal*, Equi Troiani. Vbi nescio quare Landinus mutauerit, *El giunto del Cauallo*. *Giunto*, pro dolo. Nam *aguato* hic pro insidiis sumitur, etiam si equus Durateus non latuerit, sed in eo Græci latebant, veluti in *aguato*.

Galli *Aguet*, non à *guetter*, speculari, quod à visito, vt infra (*gaet*, vigiliæ, speculatio, excubiæ) sed ab accubitu, *aguetter*, accubitare *Par aguet*, ex insidijs, nam qui insidiantur, subsidunt. *Guet à pens*, dispositæ insidiæ. *Star quatto, quatto*, subsidere, non se mouere, nec corpus erigere: cubitare more felium, cum muribus insidiantur. Dant. Inf. xxi. *El Duca mio à me, ò tu che siedi, Tra li scheggion del ponte quatto, quatto.* Insubres *quattarsi* pro se operire, & *quattato* coopertus, quod qui cubitant corpus operiunt. Iidem bufonem, siue rubetam, appellant *Sciatto*, quod corpore humi adpresso, à cuius similitudine lagenam plani, & depressi ventris. Quāquam bufo etiam à cyatho dici potuerit, ob tumorem, de quo infra.

Item Guato, pro aguato. Vil. i. 34. *E si ripenesson in guato tra la Città di Fiesole, e l'oste de Fiesolani: Far la sguaita*, latenter obseruare cum cui parantur insidiæ: vt felis cum mures captat. Cubile autem canum Veneti *Cuzzo* appellant, à cubando, quasi *Cubitium*.

AGVCCIA. Acus. Acucula, acucla, accuccia. *Gusella*, acucicula: acicula. Glos. *Acucla*, acicula. ῥαφίς. *Gugiada*, acia. filum ab acu. *Acutiata, guggiada*.

AGVGLIA. Obeliscus, à fastigio in acutum desinente: quasi aculeatum, *agugliato*, *aguglia*.

AGVGLIATO. Stimulus. Guiado. Rustici *Zeid*. Hisp. *aguijon*. Etrusci *Pungello*, & *pungetto*, *pungiglione*, quod etiam pro apum aculeo. *Pungitoio*, *e pungolo*.

AGVGNARE. Gannire, adgannire, proprium canum, & vulpium. Dant. Inf. vi. *Qual è quel Cane, ch'abbaiando agugna, E si racqueta poi chel pasto morde.* Rangognar, vulgus etiam de homine, qui obgannit, & mussitat, & mussando conqueritur, quanquam à *ringi*, dici possit.

AGVISA. Vicem, aduicem. Inuicem *inguisa*, *inuece*. Vice, *visa*, *guisa*.

AGVZZARE. Acuere, acutiare: ἀκονᾶν, cote acuere, quæ Græcis ἀκονὴ. Glossæ. Ἀκονητής, *Samiarius*, *cotiarius*, *acutiator*. Samiarius à Samia cote, quæ acuta erat, vt ea virilia demeterent. Catullus de Atti. *Deuolsit illa acuta sibi pondera silice.* Veget. Veterin. L. i. 22. de Sanguinis detractione. *Sagittam (lancetta) duri chalybis exiges cotibus bene acutatam*.

AHI. αἶ, αἶ. Hei mihi.

AIO. Nutricius, educator. V. *Bailo*.

AIRONE. *Aerone*. Ardea. Scaliger. Exercit. cccxxxii. Censet, quasi *Aereum* dictum, à volatu arduo, Græca origine, ἀέρα δύειν. Rectius Menagius à Latino *Ardea*, *ardeone*, *aerone*.

AIZZARE. *Issare*, *vssare*, canes instigare; A vocis sono. Græci σκύζειν. Canes instigare, siue incitare sibilo quodam. Helych. Ἐπισίττειν, quod exponit κυνηγετικῶς παρορμᾶν, inci-

incitare venatorum more. Id Stephanus deducit à voce σίτ7α, qua pastores vti soliti sunt ad gregem, vt eum ad festinandum incitarent: ex Theocrito. Sibilus nempe. *Fiss.* Dant. *Aizzare*. Inf. xxvii. *Dicendo ista ten' va, più non t'aizzo*. Prouoco, irrito. Veneti. *Issare*, & *Vssare*. Alii à *titione*, *adtitiare*, satis dura translatione.

ALABARDA. Germ. *Hallebard*. ex *Hel*, clarus, splendens, flammeus, & *baerd*, bipennis, vt tradit Voss. L. 11 p. 274. Qui Longobardos, non à longis barbis, sed à longis *bardis*, siue *bartis*, idest bipennibus, quas gestarent, dictos existimat. Cluverius Germ. L. 1. 44. Securim Palatinam interpretatur.

ALBA. Diluculum, aurora, cum Cœlum inalbescit. Galli *Aube du iour*. *Bailler oubades*, ostium amicæ occentare. *Mattinade*. V. *Madrigale*.

ALBAGIA. Arrogantia, vanitas. Rectius ab *ambitione*, *ambitia*, *albagia*, quam à verbo *Aduago*, vocem deflexam puto.

ALBERGO. Hospitium. Germanicum est. Lipsius Centur. ad Belgas, ex vetere Glossario. *Herberga*, Castra. *Nos latius pro omni diuersorio: sed illud proprie, & primo*. Vossius L. 11. p. 223. *Heribergium*. In adnuntiatione D. Caroli in Edicto. Cap. xxxvii. *Volumus, & expresse mandamus, vt sicut nec in nostro palatio, ita nec in isto Heribergo aliquis alius sine nostra iussione manere præsumat*. Aitque *Heriberga*, & *Heribergium* proprie, primoque tabernaculum notare, sed latius extensa significatione, pro quouis diuersorio publico. Sic *Heribergare*, pro hospitio excipere. In Capit. Caroli M. L. iii. 68. *Nec pro heribergare, nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præsumat*.

Inde *Giselberga*, Comitum hospita, & *Gudinberga*, beneuola hospita, apud Grotium lex. Gothico.

Vsus est hac voce Otho Morena Hist. Laudensi p. 9. *Federicus hospitatus est apud S. Vitum de Castillione. Et ipso die venerunt Theutonici, à prædictis Albergarÿs*. Quæ referenda ad illud, *Hospitatus est*: idest, castra metatus. Et infra. *Ipsi socÿ tentorium eorum* (idest suum) *quod in capite Albergaria versus Papiam fixum fuerat, defixerunt, & in terram deiecerunt*. In Capite Albergariæ, idest Castrorum. Non ergo quælibet hospitia, sed castrensia Morena intelligit.

ALBIO. Alueus. Galli *Auge*. *Albiolo*. Alueolus. *Alberello*, pro vasculo. Alueariolum. Item alueus porcorum. *Albio*. Hispani *Gaueton*. Lignum cauatum, siue excauatum. Rustici. *Truogo*, & *Truogolo*. Truncus arboris cauatus, & Trunculus. *Auello*. Loculus mortuorum. Patauini. *Niuello*, & *Nifello* Salmas. Solin. 1204.

ALCHYMIA. Siue *Alchemia*. Vox incertæ originis. Alii enim ab articulo Arabico *Al*, & à Græca voce χυμίσις, fusor. Alii, quasi ἁλὸς χυμεία, salis fusio. Alii ab Arabico *Chema*, quod significat occultare. Alii aliunde. Vide Menagium Orig. Gal. p. 35. & 674.

ALCVN'OTTA. Quandoque, aliquando. *Otta* Etruscis pro hora. Aliqua vna hora. *Alcun'hora* melius, quam ab *Alcuna volta*.

ALEMBIC. à Græco ἄμβιξ apud Dioscoridem, vt Scaliger in Catalecta p. 302. Quid autẽ sit ἄμβιξ explicat Casaubonus in Athenæum L. xi. 8. Vas scilicet, quo antiqui ita ferme vtebantur, vt nos hodie eo, quod sermo vernaculus *Alambicem* vocat. Eius mentio in Græcorum medicorum libris, vt apud Dioscor. L. v. 110.

ALESSARE. Elixare. *Lesse* Veneti castaneas elixas appellant, quas Insubres *Farude* vocant, mira flexione, quod exsucta medulla, cortices, qui despuuntur, domorum sordes, & purgamenta accumulant, quod illi *Rudus*, siue rurum dicunt.

ALFANA. Ab articulo Arabico *Al*, & *fana* conflatum putant: sed *Fana*, ab equa formari posse, nunquam animum inducam, vt credam, multo minus, à *Bucephalo* concinnari. Alii meliora excogitent.

ALFIERE. Aquilifer. Quod postea translatum ad signiferos, & vexilliferos. Cum apud veteres vnus tantum in legione Aquilifer fuerit, decem signiferi, à quo Hispani *Alferez*, quod frustra ab Arabico arcessitur.

ALGVAZIL. Iidem Hispani apparitorem, siue lictorem vocant, ab articulo Arabico *Al* & *Vassallus*, quæ vox pro seruo, ac ministro accipitur. Vnde *Vassallo*, *Sergente*, & *ministro di giustitia*. Vtreas apud Coaruviam licet aliunde deriuet, fatetur tamen quod Mauri *Gua*, dicunt ab Arabibus *Va* pronunciari, atq; ita pro *Alguazil* dicere *Aluasil*. quod opinionem nostram confirmat. Esse autem ministrum Iustitiæ omnes consentiunt. Vide *Vassallo*. Vnde fortasse etiam *Agozino*, remigum compeditorum custos, & tortor originem duxit.

ALOCCO. Vlula. *Vlucus*. Seruius Eclog. viii. Certent, & cycnis vlulæ. *Aues* inquit ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, *idest à fletu nominata, quas vulgus* Vlucos *vocant*. Gloss. Νυκτικόραξ *Alicus*, *bubo*. Lege. *Vlucus*. Infra. Ὀλολυγή. *Vlula*. Scalig. poetica L. 1. 50. ἰλεὸς *quoque, ea est nocturna auis, apud Aristotelem, quam nos* Vlulam *dicimus*.

Nunc homines stupidos, & stolidos *Alocchi* appellamus,

pellamus, & *Locchi*, Hisp. *Locos*. Turnebus tamen Com. Orat. I. in Rullum. *Haloco, inquit, ab hallucinando, pro Heluco dictum fuerit, idest stupido, & tardo. A quo Aluco, Italicum nomen auis inauspicata fluxisse videtur*. Auis quidem est ab *vlula*, vt dictum est. Ceterum *Locco* pro stupido ab hallucinando dictum, confirmatur auctoritate Gellij Lib. XVI. 12. Cloatius Verus, *Alucinari factum scripsit, ex eo quod dicitur Graecè ἀλύειν, vnde Elucum quoque esse dictum putat, A, litera, in E, versa, tarditatem quandam animi, ac stuporem, qui alucinantibus plerumque vsu venit*. Ceterum eadem auis vulgo *Barbagiano* appellatur. Quasi dicas bubonem, asionem, siue *bubasianum*, quae auis aurita, nec dissimilis. Plin. L. X. 23. *Otus bubone minor est, noctuis maior, auribus plumeis eminentibus, vnde, & nomen illi: quidam Latini Asionem vocant*.

ALLACCIARE. *Stringere*, nectere, Adlaqueare. Laqueus, *Laccio*. Insubres *Zollare*, contractum à *Collaqueare*. V. *Laccio*.

ALLEGRO. Laetus, hilaris. Alacer, alacris. Virg. *Atque alacres habitare siluas*. Donatus in illud Terentij. *Quid tu es alacris?* scribit *Alacrem*, pro non tristem littera, L, pro, D, posita dicitur idest, sine lachrymis. Papias. *Alacer, vel alacris, hilaris, velox, argutus, laetus, Alacritas, gaudium. Allegrezza*. Asconius Pedianus. *Alacer dicitur is, cui omnis sensus in suo quisque loco degit. Laetus vero, qui sic est affectus, vt vultu iudicet adesse non sincerum sensibus fuit. Qua re cognita illud quoque intelligitur, aliud esse alacrem, aliud laetum. Sunt qui alacrem festinantem, ac properum putent, quasi alis actem*. Fermetamen pro *laeto* accipitur. Anastasius Sergio II. *Alacris factus valde laetatus est*. aut cum laeto conjungitur. Cicero. *Catilinam interea alacrem, atque laetum*. Seneca Epist. LXXII. *Cuius animus in omni negotio laetus, atque alacer est*. Sic apud Plin. in Panegyr. Apuleium, & alios. Vt videatur *Alacer*, aliquid plus, quam laetum significare: scilicet motu corporis erectum, & gestientem.

ALLENTARE. *Rallentare*. Lentare, quod est laxare, remittere. Cui contrarium, *tendere*, vt in fidibus, aut arcu. Dant. Purg. XV. *Silentio pose à quella dolce lira, E fece quietar le sante chorde, Che la destra del Ciel allenta, e tira*. Hinc ludus pueriles, quod *Tira, molla*, appellatur. Cum funiculus vel linteolum, contrario iussu, modo tenditur, modo lentatur, siue remittitur. V. *Tirare*.

ALLETTARE. Allicere: allectare, Pap. *Allectare frequenter allicere*.

ALLEVARE. *Nutrire, educare*. Olim infantes simul ac nati forent, humi deponebantur. Sueton. Aug. Cap. V. *Cum C. Lectorius adolescens allegaret se esse possessorem, ac velut aditum soli, quod primum D. Augustus nascens attigisset*. Et Nerone Cap. VI. *Nero natus est XVIIJ. Cal. Ianuarij, exoriente Sole, pene vt radijs prius, quam terra contingeretur*. Plin. L. VII. *Hominem tantum nudum, & in nuda humo natali die abijci aduagitus*. Ergo sic humi positos pater tollebar, siue leuabat. Vnde *tollendi* vocabulum de liberis frequenter vsurpatum. Qui autem non tollebatur, pro abdicato, & proiectitio habebatur. Terent. Heaut. *Meministin' me esse grauidam, & mihi magno pere interminatum Si puellam parerem nolle tolli? CH. Scio quid feceris, sustulisti*. Idem Andria. *Nam quod peperisset, iussit tolli*. Quod & *suscipere*, dixerunt. Idem, *Puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa cautio est: Nam pollicitus sum suscepturum*. Statius, infantem seruum, quem carissimum habuit, & libertate donauit ante mortem, qua decessit acerba, sustulisse se dicit. L. I. Epiced. in filium. *Meus ille meus tellure cadentem excepi*. Tertul. Apolog. *Dum prima etiam constitutio infantis super terram, statim et Dea Sacrum est*.

Quoniam ergo qui è terra tollebatur, siue leuabatur, educabatur, inde *Leuare*, & *alleuare*, pro nutrire, & educare. Augustin. de Ciuit. L. IV. II. *Ipse (Iupiter) Lucina, qua à parturientibus inuocatur. Ipse opem ferat nascentibus, excipiens eos sinu terrae, & vocetur Opis. Ipse leuet de terra, & vocetur Dea Leuana*.

ALLIANZA. Foedus. *Liga*. Quod animi societatis vinculo adstringantur. Alligatio. Alligantia. Galli *Alliance*.

ALLHORA. *Allhotta*, ad illam horam.

ALLOGGIARE. Hospitio excipere. Locare, locum praebere, adlocare. Varro de L. L. IV. *Locarium, quod datur in stabulo, & taberna vbi consistant*. Vbi *Stabulum*, est caupona, siue diuersorium. Vt Stabularius apud Apul. L. I. pro caupone, Galli *Logis*. Bocc. II. 3. *Per la villa allogata tutta la sua famiglia*.

ALMVTIA. Epomis pellibus sufulta. Bayfius de re Vest. ab amiciendo, quasi Amicia, quod Galli *Aumusse* amiculum pelliceum. Quem alii sequuntur. Sed fortasse ab armis, siue humeris, quod iis pellibus humeri tegerentur, vt in veteribus picturis, & statuis. Qualis *Armilausa*. V. Interp. Iuven. *Viridem theraca, armilausam prasinam*, explicat. Glos. Isid. Armilaus, Scapulare Monachorum. Meurs. *Armilausus, vtcumque ab armis*.

ALTIERO. Altum spirans. Dant. Purg. VI.

O ani-

O anima Lombarda, Come ti stavi altiera, & disdegnosa. Vbi Landin. *Altiero, e disdegnoso;* cum dici ait, qui animo excelso res humiles non curat, nec respicere dignatur. Vt sit contemptus generosus. Nam qui non ex animi magnitudine, sed immoderato fastu contemnit, *superbo*, non *altiero* appellari. Ita qui ex animi tumore rebus omnibus repugnat, ac refragatur *Ritroso*, dici. Petrarcha. *Altiera, e disdegnosa, non superba, ò ritrosa.* Nunc ferme in malam partem accipitur.

ALTROVE. Altero vbi. altero loco. *Altronde*, altero vnde, scilicet loco. Non ab aliter.

ALTRVI. Alterius, sed seruit omnibus casibus. *L'altrui.* Res alterius: res aliena.

ALZARE. In altum tollere, altitare. Glos. ὑψῶ, *Alto, amplo, exalto. Alto, far alto.* Vox militaris, pro gradum sistere à Germ. *halte*, & *halten*, quod est subsistere. Nam quod aliqui inde dictum putant, quia milites, cum gradum sistunt, hastas erigunt, & veluti altas faciunt, non persuadent.

AMMACCARE. Obtundere, Malleare. Boccat. VII. 8. *Tante pugna, e tanti calci le diede, tanto che tutto il viso l'ammacò. Maccatura*, obtusio, suggillatio. *Maccitulla*, malleolus, quo linum contunditur.

AMANDOLA. Amygdala. Pap. *Amygdalos Gracè. Latine longa nux. Hac dicitur Nucula, minor nux, vel Amandula.*

AMAZZARE. Occidere. Mactare. Proprie mactare, erat victimam salsa mola (vnde etiam immolare) augere, siue verbo sacrorum, auctare, magis auctare, mactare: vnde & *magmentum* cum extis ara augebatur. Inde pro iugulare, consequens pro eo, quod antecedit. Hisp. *Matar.* Galli *Tuer*, à Græco θύειν sacrificare, vt Stephanus, & alii. Menagius à *tutare*, ex Germanico *Toten*, siue, *tenten.* Sed illud rectius.

AMBASCIA. Angor, anxietas: anhelatio grauior ex labore. Dant. Inf. XXIV. *E però leva su, vinci l'ambascia.* Landinus ait esse vehementem respirationem ex labore in ascensu. Etiam *Ampia*, dicitur. Pap. *Ampius, angustus. Vnde anhelo, idest anxio; Inde anhelitus, idest incitatio spiritus, vel flatus: & anhelia, idest agonia.* vt *Ampia*, sit anxietas, *anhelia, anpio*, & *ampia.* Sicut *Ambascia* est ab anhelatio, ambatio, *ambascia*, vehemens respiratio ex mœrore, & anxietate, vt de *Affanno* supra diximus. Inde etiam *Ambascia* pro pœna, & supplicio. Dant. Parad. XXVII. *Pria eh's scendessi all' Infernal ambascia.*

AMBASCIATORE. Salmas. ad Histor. Aug. p. 486 à Latina voce *Ambactus* deducit: pro seruo mercenario, qui hac, & illac circumagitur, & circumducitur mercedis causa. Nam *ambagere*, pro circumagere. Glos. *Ambactus.* Δοῦλος μισθωτὸς ὡς Ἔννιος. Festus. *Am, præpositio loquelaris significat, Circum, vnde servus ambactus, idest circumactus dicitur.* Cæsar VI. belli Gal. *Atque eorum, vt quisque est genere, copiisque amplissimis, ita plurimos circum se ambactos, clientesque habet.* Vnde Festus, siue Paulus, Gallicam vocem credidit, cum sit pura Latina.

Eius tamen vocis vestigia durare apud Belgas docet Voss. L. 2. & Lipsius Cent. III. ad Belgas in v. Glossario *Ambachtsman.* Ministri. Ambaxus etiam pro eodem dicebatur. Idem Festus. *Ambaxi, qui circumeunt, & catervatim.* Hinc vox *Ambasciatore*, pro Legato, siue Internuncio: quod *ambactus*, siue *ambaxus*, servus qui vltro, citroque discurrit portandis nuntiis.

Ceterum cum quibusdam displiceat huius dignitatis vocabulum à vilium hominum ministerio deduci, Vossius Lib. II. 2. obseruat vocem, *ambacti* generatim notare ministeriũ etiam honestius, vt *Ambasciator* κατ' ἐξοχὴν sit vocatus, quasi minister Regius, vel Reip. Suspicatur etiam esse vocem Gothicam, vel Longobardicam, & significare, qui publico nomine iter facit, ab *Ambascia*; quod iter Legationis causa susceptum notat; in Leg. Burgund. *Quicumque asinum alienum extra domini voluntatem præsumpserit, aut per vnum diem, aut duos in ambasccia sua.* Sed eodem redimus, nam *Ambascia, ab ambactus.*

AMBIADVRA. Equi incessus gradarius, siue tolutarius. Ambulatura. Boccat. VIII. 3. *Noi haueremo perduto il trotto per l'ambiadura.* Salm. H. Aug. 243. *Graci βαδίζειν de hoc molli delicatoque asturconum gressu dixerunt, vt Latini ambulare, nos amblare.* Veget. L. IV. 6. *Inter colatorios enim, & eos quos gustonarios vulgus appellat, ambulatura media est.* Et alibi. *Non enim circulis, aut ponderibus pragrauant, vt soluti ambulare condiscant.* Plaut. *tolutim badissare.*

AMBRA. ab Arabico *Ambar.* De quo Vide Cardanum de Subtil. L. V. & Scalig. exercit. C. IV. 10.

AMIDO. Amylum. ἄμυλον, quod non molatur. Aliqui *Amolum.* Pap. *Amolum flos farina tenuis, dictum quasi a mola egestum.* Ita & Scaurus de Ortographia. Quod reprehendit Voss. de vit. Lib. I. II.

AMIRAGLIO. Thalassiarcha, siue oræ maritimæ præfectus. Turneb. L. XXVIII. 2. vocabuli originem Arabicam putat, Græcosque Impe-

Imperatores illud à Sarracenis accepisse, & in recentiorum Græcorum Historijs sæpe occurrere, Ἀμηρᾶς. Curopalata pag. 75. Ὁ ἀμηράλιος ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦκαν εὑρίσκεται: ἡγεῖται δὲ τοῦ στόλου παντός. Ameralius Magno Duci subest, agit autem vniuersam classem. Vbi Fr. Iunius vocabulum deducit ex Arabico *Amira, vel Amiras, Græca terminatione: idest imperium obtinens, & Græco ἅλιος, Marinus. Cedrenus de tempore Heraclij, qui successit Phocæ.* Decesserat iam tum Mohamedus, constitutis quatuor Ameradis, qui Arabibus Christianam religionem amplectentibus bellum facerent. Hi aduersus Theodorum cubicularium profecti, cum eo prælio congressi sunt. Sed tres Amerades, magnaque multitudo occubuerunt; Exiuit etiam reliquus Ameras, qui gladius Dei appellabatur.

Socero subscribit Voss. L. 11. 2. ab Arabico *Emir* trahens, quod dominum significat, & aliquot scriptorum loca adducit. Ab *Amiras*, factum Amiralium statuens, cuius etymi imperitia ab aliis, *Admiralium, Admiralum, Admiratum* dictum, vt à nostris historicis, *Almiras*, & *Almirarchus*. Mox Iunij sententiam aduersus Gretzeri criminationes tuetur. Cum eadem Vatzio placuerit in Glossario. Sed Perionius, vt reliqua à Græco petit. Ἁλμυρᾶ, idest mari, siue salo, & ἄρχος, præfectus. Atqui Meursius in Glossario. Amiralius, inquit, non erat summus maris præfectus, vt hodie, sed subiectus, & Magno Duci, & Magno quoque Drungario classis; sed supra Procomitem, Drungarium, & Comites.

AMISTA. Amicitia, amicitas: præcipue in belli societate. Villan. x. 6. *Il Duca fece caualcare à Prato, quasi tutta sua gente, e l'amistadi.* & alibi sæpe.

AMMICCARE. Annuere, nictare. Dant. Purg. XXII. *Io pur sorrisi come l'huom, che ammicca.* Landinus. *Accenna*, nictat, adnictat, *annicca, ammicca.* Nam licet poeta de risu loquatur, in ridendo oculi contrahuntur, & veluti nictant. Non ergo à *mirando.* vt Casteluetrus putabat.

AMOLA. Lagæna, vas aquarium. *Hamula.* Iuven. XIV. *Dispositis prædiues hamis.* De homine incendium metuente, & vasa aquaria contra incendium parata habente. V. Interp. *Roma Sparteolorum cohortes in tutelam Vrbis, cum hamis, & cum aqua vigilias curare consueuerunt.* De his Salm. ad H. Aug. p. 337. Plin. Epist. L. x. 42. *Et alioqui nullus vsquam in publico sipho, nulla hama.* Pap. *Ami dicuntur, vigilia, custodia.* Lege. *Amarij*, vel *Hamarij*. Vigiles nocturni ad compescenda incendia. Idē. *Amula, vinarium vas. Et Amula, quibus offertur deuotio, siue oblatio, similes vrceolis.* Nihil frequentius apud Anastasium. Gregorio III. *In Oratorio amulas super auratas paria duo.* Vsus & Columella. *Aut Amulam lymphis habilem, Bacchique lagenam.* Plerique sine aspiratione scribunt, ex Græco ἄμη.

AMMORZARE. Extinguere. *Ammortare.* Dant. Inf. XV. *Come el presente rio, Che sopra se tutte fiamelle ammorta.* Et *ammortire*. Præcipue de igne, & lumine cum extinguitur. Nam vt Muretus obseruat, viuere, & mori de re inanimata Latinis scriptoribus vsurpatum. Vt Plauto Aulul. *ignis viuere*, dicitur, Lucretio, *nubes ignem trucidare. Lucerna occidentes*, Petronio. *Res occisa*, vel *interfecta*, Plauto, & *virga mori in tergo alicuius*, eidem. *Virginitas interfecta*, Apuleio, & id genus pleraque.

AMMVTINARSI. Seditionem cœptare. Hisp. *Amotinarsi*, à motu seditionis. Commotio militum, aut plebis. Sed Budæus ad Pandectas aliunde deducit pag. 259. *Tumultuari, in tumultu esse, & quasi tumultum decernere: id ferme quod lingua vernacula dicimus emoueri, aut etiam mutinari, quod verbum à mutiendo, vel mussando deductum est. Populus enim multa in huiusmodi consternatione, summissim dicere solet, qua aperte non audet.*

AMPRENTA. Signum, & nota impressa. Imprimo, impressum, & imprentum. Dant. Purg. XIX. *Con poco moto seguitò l'amprenta*, idest Aquilæ figuram. Alibi. Imprenta. *Perche non si moue, La sua imprenta, quand' ella sigilla.* Et verbum *Imprenta*, pro imprimit, *impronta*. Parad. x. *Che del valor del Ciel il mondo imprenta.*

ANCA. Coxendix. Ἀγκὼν non solum cubitum significat, sed & quemcumque membrorum flexum. Vnde *Anca* pro coxæ, siue coxendicis flexura: & fortasse, *Gallone*, femur, quasi *Ancalone*. Quanquam & ab *Ischia, Asca*, Anca deduci posse videatur. Ἰσχίον enim coxa, coxendix Hesychio dicitur, superior pars femoris, & cauitas coxæ, in qua acetabulum vertitur. V. *Sciatica*.

ANCONA. Tabularum pictarum in templis coronides, & ornamenta. Philander illud Vitru. L. VIII. *Ea habet ancones in capitibus extremis*, ita explicat: *qui propendentes cum adiectā regula normalem angulum faciant, ceu flexus est cubiti, qui Græcis ἀγκὼν dicitur.* Sed cum *Ancona*, ipsam tabulam pictam etiam significet, simplicius fuerit ab *Icona*, deducere, *Icon*, imago.

ANCHORA. Etiam. Sunt qui ab *hac hora*, vel *in hanc horam*, & *ad hanc horam*, factum putent, sed non minus falluntur, quam Sil-

nius in Isagoge, qui *Coram*, siue, *Incoram*, pro adhuc. Etsi enim ferri possit, cum dicimus, *Non l'hò anchora hauuto*, *etiam*, aliud significat, & plus quid. Est igitur ab *hoc quoque*, *hocque, anche, ancho, anchoc, anchora*. Vel, Adquæ (adhæc, præter hæc) *anche*, *ancho*, *anchora*.

ANCHVO. Vulgus Venetum pro hodie. Insubres. *Inchò*. O stricte pronunciato. *Hodie*, *hozi*, *hoggi*. Isidor. L. xx. 9. *Z, pro, D, sicut solent Itali dicere* Ozie, *pro hodie*. *Anchuo*, est hoc hodie. *Anchoi*. Dant. Purg. xiii. *Non credo che per terra vada anchoi*. Et xx. *Tempo vegg'io non molto doppo anchoi*. Nec quemquam moueat geminatio, cum *Hodie*, sit, *hoc die*, *hoc hodie*, nam & Græci ita loquuntur. τῇ σήμερον ἡμέρᾳ: *hodierno die*. Et Galli. *Au iour d'hui*, hoc diurno die. *Il giorno d'hoggi*.

ANCHIOA. *Anchioda*. Scaliger Hist. Anim. L. v. C. 173. putat esse encrasicholum pisciculum, qui in muria conditus è Liguribus ad alias gentes importatur, affertque nominis originem. Et Exercit. ccxxvii. 2. inter haleeum genera refert: vt plerique eas *halices* appellant. Menagius à Latino Apua.

ANDARE. Ire, abire. Videtur à Vado, vadere, vadare, andare. Dant. Inf. iv. *Hor vò che sappi inanzi che più andi*. Landin. *Vada*: aitque verbum esse Romanum, non Florentinum. Hos enim non dicere, *Ando, andi, anda*, sed *Vo, vai, va*.

Sed est ab Itare. Anteire, anteitare, *antare*, *andare*. Qui enim proficiscitur anteit eum, à quo discedit. In edicto Censorio apud Sueton. *Maiores nostri, quæ liberos suos discere, & quos in ludos itare vellent, instituerunt*. Vel adire, aditare, andare, nam aditus, *andio*, *andata*. Ita appellamus quam Vitruvius Græco verbo *mesaulam* vocat. Qui verbum Gallicũ. *Aller* hinc trahunt, falluntur: quod esse ab Ambulare, *ambler, aller*, iam docti notarunt. Multo minus ab *andruare, anduare, andare*.

ANDRONA. Veneti pro via angusta. Festus. *Andron locus domicilij appellatur angustiori longitudine, quo viri plurimum morabantur, vt gynecæum à mulieribus*. Vitruv. L. vi. 9. *Inter hæc autem peristylia, & hospitalia itinera sunt, quæ Mesaula dicuntur, quod inter duas aulas media sunt interposita. Nostri autem eas Andronas appellant*. Subiicit hoc esse valde mirandum: nec enim Græcè, nec Latine posse conuenire. *Græci enim* ἀνδρῶνας *appellant œcos, vbi conuiuia virilia solent esse, quod eo mulieres non accedant*. Supra dixerat, *Andronitides*, dici peristylia, quod in his viri sine interpellationibus mulierum versarentur. Vias igitur inter duo peristylia interiectas, quæ ducerent ad *Andronitides*, abusiue *Andronas*, dixerunt, quæ quod essent angustæ, vox ad arctas semitas in publico translata est. Philander ad illud eiusdem Vitruvij L. i. 6. *In faucibus angiportorum*, ait plateas esse vias latiores: angiportos arctiores: vias autem, quæ exitum non habent, fundulas dici à Varrone de L. L. etiam Angiportos à Terentio, & Horatio. Glos. *Androna*, ἀνδρών. Pap. *Andra, androna, angiportus*.

ANGARIA. Vocem Persicam esse pridem viri docti adnotarunt. Nam Ἄγγαροι Regum nuntij, siue tabellarii, qui sibi inuicem succedentes literas perferrent. Quod Reges Persarum certis stationibus dispositos haberent tabellarios, quorum alter alteri traderet mãdata, vt celerius perferrentur: sumpta deinde vox pro eo qui aliquid defert, & baiulat. Inde ἀγγαρεύειν Cogo siue adigo ad ministerium præstandum, aut onera perferenda. Vt in Euang. Math. v. *Quicumque te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo*. Vbi Interp. notat, ἀγγαρεύειν esse cogere ad currendum, vel ferendum aliquid. Quoniam Persarum Angaris fas erat cuiusuis equos, vel naues, vel etiam ipsos homines rapere ad cursum, vt Turcæ hodie faciunt. In Euang. *Angariauerunt ipsum, vt tolleret Crucem eius*. Vnde *Angaria*, officiũ, siue seruitij præstatio, cum quis ad currendum, vel ad baiulandum adigitur. Glos. *Angaria*, περιεργασία, λειτουργία, ἐργασία. Inde etiam pro tributo, & taxatione. Exempla vide apud Meursium Criticæ p. ii. c. 29. & Vos. Lib. iii. qui & *Engariam*, dictam obseruat.

ANGONARA. Veneti filum appellant ad vestes consuendas. Erythræus ad illud *deductum dicere carmen*. Vnde inquit *Angonara* quasi *Acunara*, ab acu appellatione deducta. Insubres *Gugiada* quasi *Acutiata*, quod acui inseritur. Crediderim tamen *Angonara* dictam ab instrumento ligneo instar cubiti, quod Ἀγκών, super quo fila ex fuso in metaxam coguntur.

ANGVINAGLIA. Inguen. Inguinalia. anguinaria. Pap. *Inguina partes sunt corporis iuxta pudenda, inde Inguinaria*.

ANGVRIA. Quasi cucumis anguineus cuius mentio apud Columel. L. ii. 4. Sed Scalig. Exercit. cccvi. negat esse cucumerem, quod in ventrem crescere dixit poeta: quia cum tortum dicat in iv. Georgic. Anguria vero nequaquam torta. Eam igitur esse Bathecam. Verum fortasse cum deesset vox, eam proxime à cucumere anguineo sumpserunt, licet rotunda sit.

ANNAFFIARE. Leuiter aquam inspergere,

gere, irrorare. Quod poeta, *Spargens rore leui*. *Inaffiare*, flando aquam rore spargere: quod & proflare, vulgo *Sbrofare*, vt in appendice à Menagio animaduersum. Translatum deinde ad quamlibet leuem aquæ inspersionem, siue irrigationem, quæ ore non fit, vt cum flores, & viridia, æreo nimbo, stillante pluvia humectantur. Quod instrumentum *Brocha*, appellatur, Græca voce φρόχος, vel φρόχος, *Prochus*, vas aquarium, à fundendo. V. *Brocha*.

ANNEGARE. *Annegarsi* aquis suffocari: *affogarsi*, *Angi*, quod est suffocari. A Græco, ἄγχω, & ἄγχομαι. Præfocor, strangulor. Glos. *Ancti*, ἀγχόμενοι, vel ἀγχάμενοι, vt Vulcanius, *annegati*. Et Ἄγχω *Neco*, *adfligo*, *ango*, fortasse, *Adfauco*. Πνίγω *suffoco*, *ango*, *neco*, Glossæ Vaticanæ. *Angit*, *suffocat*, *anctus suffocatus*, *negatus*. Annal. Franc. Pithæi p. 110. *Alios occidit*, *alios necauit in flumine*. Frodoard. Chronic. *Giselbertus Dux Lotharensium trans Rhenum profectus prædatum*, *Saxonibus*, *dum reuertitur se insequentibus in Rhenum fertur desiluisse*, *ibique vi enecatus vndarum reperiri non potuit*. Neco, per metathesim ab Ango, *annego*, vel à πνίγω, *Nego*.

ANNITRIRE. De equis. Hinnire, adhinnire, hinnitus, hinnitrire. *Rignire*, & *rognire*, ab eodem.

ANNO. Pro ante annum, anno præterito. Lips. antiq. lect. L. 1. 3. ex Plauti Amphit. *Etiam histriones anno*, *cum in prosceneo hoc locum innocarunt*: corrigit Nonium, in *Hornum*. *Hornum ipsius anni*. Lucil. *Vtrum nano an horno te abstulerit à viro*. Legitque *Vtrum anno*. Hornum opponitur anno, *horno*, anno præsenti, *anno* præterito. Rustici *Guagno*. Hisp. *Antaño*.

ANSARE. *Anhelare*: vel ab Asthmo. V. *Affollare*.

ANTE. Pro valuis, siue foribus hodie sumuntur. Sed apud veteres, teste Festo erant latera ostiorum. Ita apud Vitruuium Antes parietum Philander interpretatur lapideas pilas in parietum extremis partibus: & alibi Antepagmenta, ait esse lapides utrumque ostii latus, munientes, qui & Antæ dicuntur, Græcè παραστάδες. Sed diuersa esse antepagmenta ab Antis rectè statuit Voss. Etymolog. ex Salmasio in Solinum p. 1216. Quod Antæ sint lapideæ, antepagmenta lignea. Festus. *Antepagmenta valuarum ornamenta*, *quæ Antis adpanguntur*, *idest adfiguntur*. Itali igitur valuas & fores quæ Antis apponuntur, *Antas* appellant: Sicut Veneti lignea fenestrarum munimenta *Scuri*, vocant, quod ijs clausis lux excludatur.

ANTIANO. Qui alios anteit, ætate, aut honore. Senior. *Antiani della Città*; *della Parochia*. Vil. VI. 46. *Il qual nel popolo era grande Antiano*.

ANZI. Cum *Ante* significat, est ab *Antea*, anzi. Dant. Inf. II. *Anzi che all' alto passo tu m' affidi*. Antequam. VIII. *E disse chi se tu che vien anz' hora?* ante horam. *Inanzi* in ante, in antea. Propert. L. 1. 2. *Hic dominam exemplo ponat in ante meam*. Vox frequentissima apud deterioris æui scriptores, præcipue Marculfum in formulis. Etiam pro in posterum, vt Galli, *en auant*. Vita Caroli M. p. 38. *Et exercitum suum pleniter inante mitteret*. Flodoard. L. II. 17. *Vt quod perfectum habet inante valeat permanere*. *Dinanzi* de inante.

Cum vero *Anzi* sumitur pro, *imò*, est *etiam*, Quin etiam, imo etiam. Vel & ipsum pariter ab *Ante*, vt sit hoc prius, vel potius.

APPALTARE. *Appalto*. Vectigalia locare, aut conducere certis pactis, & conditionibus. *Adpactare*. Salmas. de fœnore. p 516. *Pacter*, *vocatur qui mensam publicam à Magistratu conducit*, *idest publicanus*, *vel publici manceps*, *ac redemptor*. *Et quod agit in contrahendo cum Magistratu*, *& mensa publica conducenda*, *pacten*, *quod est conducere*, *ac redimere*. Quæ vocabula ex Latio in Belgium traducta sunt, ex voce Pactum. Inde appaltare, ad pactare, vt Menagius obseruat.

APENA. V. *Pena*.

APPENDICIO. Quod appenditur. Corrollarium. Inferioris æui scriptoribus, pro locorum circumstantiis. Flodoard. Lib. II. 11. *Cum adiacentijs earum*, *domibus scilices*, *colonijs*, *campis*, *aquarumque decursibus*, *& omnibus appendiciis*. Insubres pro iis quæ ad pensionem adduntur, vt oua, pulli, caro suilla, Veneti nobiliore vocabulo *Regalie*, appellant.

APPIATTARE. Accubare, corpusque inclinare, ac deprimere, subsidere. Plicare, plicitare, adplicitare, *appiattare*. Dant. Inf. XIII. *In quel che s' appiatò miser li dents*. Et XIX. *Per la fissura della pietra piatt*. Quod aliqui haud recte à *platea* trahunt.

APPICCARE. Non ab impingere, aut impangere? Sed ab affigere, affigitare, *appiccare*, *attaccare*. Dant. Inf. XXV. *Le gambe con le cosce seco stesse s'appicarsi*. Item pro suspendere, & in furcam agere. *Appiccar per la gola*, & *impiccare*. Quod olim damnati clauis cruci figebantur. Postquam furca substituta est, affigendi vox remansit. Vnde & Iurisconsulti, Furcæ affigere, improprie dixerunt. *Spiccarsi*, refigere. Dant. Inf. XXX. *O dijs' io lui*, *se l'altra non ti ficchi Li denti adosso*, *non ti sia fatica A dir chi è pria che di qui si spicchi*. V. *Attaccare*.

Inep. è qui à pilo, pilicare quasi palo affigere.

APPOGGIARSI. Inniti. Adpodiare se.

Poggio. Podium, vel Mœnianum in Orchestra siue in primo spectaculorum gradu fuit, sic dictum, vt Lipsius de Amphith. quia pedis modo proiectura, quæ podium facit, procedat. Qualia nunc finnt extra parietem porrecta, instar pulpiti, subiectis mutulis è marmore. Vitru. L. v. 6. *Podii altitudo ad libramentum pulpiti, cum corona*. Philander. *Podium Mœnianorum habet speciem, cuius pars, qua magis prouehitur, pulpitum est, veluti pergula quadam*. Vnde nostra Mœniana, siue proiecturç, *Poggioli*, & *Pergoli*, à *Podiolo*, & *Pergula*. Iuvenal. 11. *Omnibus ad podium spectantibus*. Idest nobilissimis, quia hic locus spectaculis proximus, ad ipsam Orchestram, siue primus Orchestrę gradus, vbi & Principes spectabant. Sueton. Nerone. *Toto podio adaperto spectare consueuerat*. Septum autem erat pariete, aut columnis, siue pluteo, cui spectatores innitebantur. Vnde adpodiare, corpore, aut cubitis inniti, *appoggiarsi*. Galli, *Appuyer*. Fridericus de aucupio. L. 11. 76. *Falco appodiat se super manu cum cauda sua, & verberat manum cum cauda*. In Chronico Bohemico. *Sedebam quietus Praga, appodiatus lapideo parieti*. Item pro admouere, adclinare. Brito. Philip. L. 11. *Fossis iam planis parmas ad mœnia miles Adpodiat*. Vnde sellæ siue cathedræ, quæ reclinatorium habent, *Careghe d'appozo* Venetis dicuntur.

Quod autem Podia in altiore ædium parte statuerentur, *Poggio*, pro tumulo, colle, & loco editiore. Dant. Purg. iv. *E diedi il viso mio in contra'l poggio, Ch' in verso il Ciel più alto si dislaga*. Inde *poggiare* per ascendere, siue in altum niti apud eundem.

APRESSO. Proxime, *proxe, prexe, presso* adproxime, *apresso*. Non ab adpressum. *Apressare*, adproximare. V. *Presso*. *Dapresso*, de proximo.

A preuo, ad prope.

APPROCCIARE. Ad proximare. Dant. Inf. xii. *Che s'approccia La riuera del sangue*. Vbi Land. non recte, *approda* explicat, aliud est enim *approdare* vt infra dicemus. Ergo ad proximat, aqua scilicet rotarum palmulis, siue radiis, quibus mola frumentaria vertitur. Purg. xx. *Dall' altra parte in fuor troppo s'approccia*. Inde.

APPROCCI, in re militari, Approximationes, vineæ scilicet, ac plutei, qui in obsidione tortuosis flexibus paulatim mœnibus admouentur. Neque aptè, qui ab appropriando trahunt, quod verbum Latinum non est, licet *à prope* factum sit, illudque Horatij *Plautus ad exemplum Siculi properare Epicharmi*, inuita Minerua, & veteribus libris, *propiare*, corrigunt.

APPRODARE. Nauem litori adpellere, adplicare, à Prora, quæ ripæ obuertitur. Inde ABBORDO. Cum naues incurrunt, aut harpagonibus, ac manibus ferreis nectuntur. *Venire al bordo*. Galli, *abborder*, approdare. Item cum aliquo congredi, translate. Iidem *le bourd dell' eau*, ripa, litus. Germanis etiam *bord*, & *bort*, ora, litus: item extremitas, margo: vel ab *ora, ort, bort*, vel *à fartum*, quod laciniæ, & extremitas vestium farcirentur. A quibus Galli *Broder*, & *border d'argent, de pierres*, oras vestium, argento, ac gemmis ornare: *Bordeur*, & *Brodeur*, Phrygio, quia limbi ferme acu variantur, *Broderie*, limbus, acu pictus. Quia autem Bord, extremitatem significat, quidam *Bordello* inde duxerunt, quod in extrema Vrbis parte lupanaria statuerentur.

Præter hæc, *Proda*, putei sponda, & crepido, siue Puteal. Galli. *Le bourd d'vn puits*. Dant. Inf. xxxi. *Così la proda, chel pozzo circonda*. Et *Proda* pro ripa: quod proræ litori adpelluntur. Dant. Inf. viii. *Auanti che la proda Ti si lasci veder*, idest ripa paludis vt Landinus ibi. Et pro latere, siue sponda. Inf. xxiv. *Et ecco ad vn ch'era da nostra proda*.

Denique *Approdare*, prodesse. Inf. xxi. *E venne à lui dicendo, che gl' approda*. Et Purg. xiii. *Come à gl' orbi non approda il Sole*. V. *Prode*.

ARALDI. Feciales. Aldii, *ministri, serui*, vt infra in *Castaldo*. Germ. *Herolds*. Vols. de vit. Serm. L. 11. 9. *Ex* Her *quatenus dominum significat, &* holt, *vel* hout, *idest fidus, sive fidelis; Vt* Heraldus *sit, minister Principis, fidei nomine domino commendatus: quo internuncio, in bello indicendo, vel agendo de pace, aut induciis vteb ntur*.

ARANCIO. *Naranzo*. Malum aureum, qualia fuisse Hesperidum veteres crediderunt. Aurantium. V. Salmasium Solin. 955. Inde colorem *Rancio* Auroræ tribuit Bocattius. Color aureus à Græco vocabulo, quod desitum est vt Scalig. Exercit. cccxxv. vnde *Aurora*. Compositum remansit, in Θησαυρός. Rancidulum sapiunt, qui à *rancido* deducunt.

ARANDA, aranda. Dant. Inf. xiv. *Quiui fermammo i piedi aranda, aranda*. Ab *harente* factum Casteluetrus monuit. Ita & *Arente*, proxime. Vide.

ARAZZI. Aulæa, siue tapetia belluata. Atrebatica. Ab urbe Atrebatum, quæ *Arras* nunc dicitur. Maginus in Geographia. Fuit quondam Atrebatum Flandriæ primaria ciuitas, Vulgo *Arras*, à qua denominantur panni variis figuris contexti, qui vulgo dicuntur *Panni d'Arazzo, & Tapezzarie di Fiandra*.

ARBI-

ARBICOCCHI. *Bericocchi*, *Baccocchi*. Mala *Præcoqua*, siue præcocia. Armeniacorum species. Scalig. Exercit. CXLII. 4. Cardanum reprehendit, quod Chrysomela, pro anteperficis, siue Armeniacis, siue Persicis posuerit, cum ex Plinio sint cognomina Cydoniorum. Et Exercit. CLIII. 2. de Præcoquis, ac Nuci persicis agit. Martial. Lib. XIII. 46. *Persica, nuciperfica. Vilia maternis fueramus præcoqua ramis, Nunc in adoptiuis Persica cara sumus.* Salmas. in lemmate, *Præcoqua*, legendum censet. Vt scilicet quę antea fuerant Persica præcoqua, per insitionem facta sint *Nuciperfica*, vt nunc etiam appellantur, & ideo pretiosiora. Quanquam ipsa Præcoqua non sint vilia, sed ab ipsa præcocitate, vt ceteri fructus tempestiui, in pretio.

Plerique cum Armeniacis confundunt: sed Galenus L. II. de alim. fac. & L. VII. simpl. medic. Armeniaca discernit à præcoquis; hæcque illis multo præstantiora esse testatur. Vere præcoqua Armeniacis maiora sunt, & rariora.

Bericocchi vox extat apud Codinum pag. 39. Τὸ τῶ σχαραίκω βλάτιον Βερικοκχρόον. Colore mali Armeniaci, siue Præcoqui. Vet. Lex. Βερίκοκκα. *Pruna.*

ARCELLA. Ostreorum testa. Arcula, *arcella.* Festus. *Arca diminutiuum facit Arculam, & Arcellam, vt à porco, porculum, & porcellum.* Item *Arcellula.* Greg. Turon. L. II. 4. *In hanc arcellulam solitus erat pater meus numismata auri congerere.* Anastas. Paschali. *In arcellam vero vbi veneranda caput eiusdem Virginis cōdidit fecit vestem paruam de Tyrio.* Imò Vossius in Etymol. putat Acerram thuris dictam, quasi Arcula, arcella, acerra. Quia Festus ait quibusdam Arcerram dici arcellam, siue arculam thurariam.

ARCHIBVGIO. Sclopus. Quasi arcus perforatus. Illud quia in locum Arcus successit, & vt arcus eminus petit, ac iaculatur; hoc propter fistulam, siue tubum, ex quo pila torquetur, quod *buco* foramen significet. Polid. Virgil. de rerum inuent. L. II. 12. Vofs. L. III. 21.

ARCHIPENDOLO. Libella. Philand. ad Vitru. L. VII. 3. postquam quid sit regula, & amussis explicauit, adiicit. *Vtuntur etiam libra, quæ & libella dicitur ad directiones exigendas, & longitudines. Constat autem gnomone, idest regulis duabus, ita iunctis capitibus duobus, & diuaricatis alteris, vt rectum angulum efficiant, ab angulo pendente è filo, plumbo, quod vbi transuersæ compactæ tertiæ regulæ, descriptam in medio ad perpendiculum lineam tetigerit, indicabit libratam longitudinem. Instrumentum nostri* Niuellum, *Itali partim* Liuellum *partim* Archipendulum. (*à perpendiculo*) *nominant. Sicut quod ad perpendiculum esse dicimus, id esse aiunt factum ad plumbum.* Dant. Inf. XIX. *Montati dello scoglio in quella parte, Che à ponto soura'l mezzo fosso piomba.* Quæ nempe ad perpendiculum, siue lineam, ex qua plumbum pendet, ad fossæ medium respicit.

ARCIGNO. Vultus adductus, & contractus: quod fit, cum aliquid acre, & acerbum degustatur. Neque ab *arrigendo*, neque à *rixa*, *rixino*, quę nihil ad rem faciunt. Sed translatum ab arcu, quod vultus veluti in arcum contrahatur. Gallicum *Rechiner*, aliunde est, *rechinèe*, & *rechigne*, nempe vultuosus, irata fronte, quod Itali *Ricagnato*, & *viso cagnazzo*, à canibus eum hirtiunt, & ringuntur, idest rictum irati contrahunt. V. *Resignato*, & *Ricagnato.*

ARCIONE. Sellæ, siue ephipii pars arcuata. Dant. Purg. VI. *E dourest' inforcar li suoi arcioni.* Vbi voce *inforcar*, rem ipsam expressit, idest ephippii partem bifidam, qua equi armis adhæret. Fridericus de aucupio L. II. 71. *Deinde ponas pedem in Stafa sellæ, accipiens arcum sellæ anteriorem cum manu sua.* Salmas. Hist. Aug pag. 164. Arcionem *Astribam* appellatam obseruat ex Suida, ἀςραβη τὸ ἔπὶ τῶ ἱππωνιων ξύλον, ὁ χρατέσιν οἱ καθεζόμενοι. Lignum in Ephippiis, quod sessores tenent. Hinc ἐκ τῆ ἀςραβῆς ἀποσφρίζειν, apud Nicetam, ex equo deturbare, quod Galli *desarçoner*. Addit à Græcis recentioribus Κούρβια appellari, ligna scilicet sellæ incurua, siue *Arciones.*

ARCOLAIO. V. *Aspo.*

ARDIRE. Audere. *Ardito*, audens. Siluius ab ardeo, à quo *enhardir*, animos addere. Bodinus Method. Hist. p. 512. *HARD. Celticum est, quod Germanis robustū significat: nobis audacē, adiectâ vocali, quam è fine dictionum Germani sæpius eximunt. Ita ipsi* hardimant, nos hardiment. *Hinc etiam HARD, ramum vocamus contortum, quo nihil fortius: & pœnam* Hard, *idest laqueū quo veteres pro funibus vtebātur.* Bernard *ex Germ. Bern, & Celtico* Hard *idest Vrsi potens.* Leonard, *populi robur, vt Græci Leosthenes, & Demosthenes.* Simplicius tamen videtur ab *Audens.*

ARELE. Florum, & olerum puluini. Areolæ. Columel. Lib. VI. *Areolas facito.* Veteribus porcæ. Barbarus Glos. Plin. *Campani bodie porcas vocant puluinos, siue hortulos, in quibus veluti sulcatim, sua cuiusque generis olera feruntur. Id genus, & areæ dicuntur multis locis, apud Columellam quoque.* Inlubres appel-

lant *Prose*, vel à porcis, vel quod in rectum
sulcatim ducantur.

ARENGO. *Rengo*. Halec, vel à Germ. *Ha-
ring*. Nam Halec liquaminis genus è piscium
intestinis. Vols. de Idololat. L. IV. 27 à τάρι-
χος, quia sale conditur.

ARENTE. Insubres, Proxime. Hærens, hæ-
rente, adhærente, *Arente, Arente à me*, prope
me. *Aranda* vt supra dictum est. Prouinciales.
Aderen, aderen. Arent' arente, proxime.

ARFIARE. *Respirare*. Adflare. Flatum, siue
spiritum ducere. Vols. Etym. de permut. lite-
rarum. *D. mutatur in R. Veteres pro AD. AR*,
*sæpe adhibebant, vt in Arcesso, arrepo, arrideo,
aruorsum pro aduorsum*. Scalig. ad Varron. *Ar-
cerra, pro adcerra, vt aruenire, arcedere*.

ARGANO. Non ab Organum, sed ab Erga-
tum. Phil. Vitru. x. 4. *Ergata, machina tra-
ctoria, vel hoc à sucula differt, quod axe est re-
cto. Nam etiam vectibus sicut sucula versatur,
non id quidem brachiorum ductu, sed obniten-
tibus, & ambientibus vectiarijs, Itali* Arganum
vocant. Barbatus Glos. in Plin. *Epagon vero,
idest Artemo genus est trochlea, quod & Ergata
dicitur Vitruvio, idque vernacula simplicitas
appellat Arganum*. Baldus. *Si Græcam vocem
Latine reddas, non male dixeris operariam ma-
chinam. Etenim, & Operarios ipsos* ἐργάτας, *&
poeticè* ἐργατῖνας *Græci dicunt. Apud nos voce
semi Græca, imò si A, in E, mutetur, tota Græca
Arganum. Est enim* ἔργανον, *&* ἐργαλεῖον, *in-
strumentum, artificiumue*.

ARGINE. *Arzere*. Agger, à sexto casu, *Ag-
gere, argere, argine*. Pro tumulo, ac terræ la-
piaumque aggestu, coercendis fluminibus, &
pro via publica lapidibus exstructa, vt apud
poetam V. *Qualis sæpe via deprensus in agge-
re serpens*. Seruius. *Agger est media via emi-
nentia, coaggeratis lapidibus strata, vnde via
aggere dicit*. Quia vero antiqui A D, etiam
AR dicebant, hinc factum vt etiam *Arger*, di-
xerint. pro *Agger*, vt Priscian. L. I. de liter.
permutatione. Amian. L. VIII. *Duarum tur-
marum equites, ab aggeribus publicis longius
discedebant*. Glos *Agger, strata, via publica*.
Isidor. L. XV. *Agger est media strata eminen-
tia, coaggeratis lapidibus strata*. Sulp. Seuer.
in Vita S. Martini. *Per aggerem publicum ple-
na militantibus viris fiscalis theda veniebat*.

Patauij vicus est, qui dicitur *Ali Arzere*, &
alter suburbanus, *Pieo d Arzere*. Ibidem dici-
tur *la leuata*, vbi viæ eminentioribus lapidi-
bus aggeratæ sunt. Item la *montada* Vicus
item prope Vrbem, à terræ aggestione, & la-
pidum accumulatione,

ARIA. pro Cœlo. *Bona, e cattiua aria*. Cœli
clementia, & grauitas. *Aria suttile* Cœli te-
nuitas, & cetera in hunc modum.

Aria della canzone. Aira, Æra. Salmas. H.
Aug. 352. *Rhytmum in cantione veteres voca-
runt, quam nos hodie vulgo Æram cantionis
dicimus: Rhythmus enim latine numerus dici-
tur*. Virgil. *Numeros memini si verba tenerem*.
*Canticum diuiditur secundum Plotinum in nu-
meros, & verba*. Idem Virgilius *in numerum
ludere dixit*, quod Seruius interpretatur ad
numerum saltare, & cantilenæ modum (*se-
condo l'aria della canzone*) Æra autem idem
quod numerus Lucilius. *Hæc est ratio, peruer-
sa æra, subducta summa improbe? An hæc vo-
cas rationem, peruersos calculos (qui æris, &
æra dicebantur) & summam improbe subdu-
ctam? Hinc Æra, æra, pro numero, & nume-
ri nota, vel calculo apud recentiores. Sic æras
breuiores*. Sextus Rufus dixit. *Secutus morem
calculorum, qui ingentes summas æris breuio-
ribus exprimunt, res gestas signabo, non elo-
quar. Inde nos Æram cantionis pro numero vel
rhythmo cantionis vocamus, & Æras pro can-
tionibus* (Aria, & aira, *per dialysim) eodem pla-
ne modo, quo & Latini numeros, pro canticis
ipsis, vel carminibus vsurparunt*.

Ceterum quod ad Rhythmum attinet, idem
obseruat hodiernam Gallicam poesim totam
Rhythmicam esse (vt est Italica, & aliarum
gentium) certo syllabarum ad rhythmum co-
pulatarum, libero scribentis arbitrio currens.
Nec enim proprie pedum dimensione vti, sed
Rhythmum, male vocari in nostra poesi, syl-
labarum ad finem cuiusque versus, in eundem
sonum recidentium desinentiam, atque ita fi-
nem rhythmi, rhythmum improprie appella-
ri *la Rima*; Inde *terza, & ottaua Rima*. A rhy-
thmo scilicet, siue numero, vel continuo, vel
alternatim, vel certis spatijs cadentes similiter
syllabas *Rimam* appellamus.

Dantes tamen *Rima*, iuxta veterum sen-
tentiam accepit pro carmine, siue metro. Inf.
XIII. *Ciò ch' ha veduto pur con la mia rima*.
Ibi enim loquitur Virgilius. Nullum certe
Gallicum, aut Italicum carmen sine numero
est, ac syllabarum mensura, quæ loco pedum
apud Latinos. Potest tamen esse iste numerus
etiam si extremæ syllabæ similiter non desi-
nant, vt improprie Rima dicatur illa syllaba-
rum similis desinentia. Quanquam eum Ser-
uius Rhythmos sonos interpretetur, est qui-
dam sonus in illis syllabis in idem cadentibus.

Talia superiori seculo Latina carmina in
easdem syllabas desinentia, adeo in delicijs
fuere, vt non dubitauerit, Petrarcha illa se-
pulchro suo adscribere, quæ nunc modestio-
res rident. Tales versus Leonini dicti, de qui-
bus Scaliger in poetica. Magna etiam hym-
norum

norum sacrorum pars hac modulatione concinnata, de quibus idem Salmasius p. 350.

ARIA *del viso*. Aspectus, oris lineamenta. *Aria gentile*, *aria nobile*. Menagius Orig. Gall. pag. 21. suspicatur esse à Germanico *Ardt*, quod eandem rem significat. Sed pag. 753. explicans *Viaire*, quod antiqua voce apud Gallos significat *Visum*, siue *aspectum*, rectè à *Visarium* deducit, siue *Visorium*. *Visaire*, Inde *Aria* per aphæresim. Potest etiam ab *Æra* deduci, vt paulo ante diximus. Galli. *Air du manere, de geste, & action*. Modus, forma, gestus, ab *era* numero, symetria.

ARLIE. Insubres vocant superstitionem, & vanam ominum obseruationem. Ab *hariolis*, siue fatidicis, & coniectoribus. Vnde hariolari vana iactare, & falsa. Terent. Eunuch. Act. 4. 5. *Vah hariolare, euenisse ex sententia*. Inde superstitiosus, pro diuino, siue hariolo. Plaut. Curcul. III. I. *Superstitiosus hic quidem est vera prædicat*. Idem Amph. *Atque haud longe abesse oportet: verum longe hinc abfuit*. SOS. *Illic homo superstitiosus est*. Ideſt hariolus, qui sciat, me longe hinc abfuisse.

ARMARIO. *Armero*. Armarium locus reponendis armis. Deinde proscrinio, vbi libri, cibaria, & id genus reconduntur. Vopiscus Tacito. *Habet Bibliotheca Vlpia in armario sexto librum Elephantinum*.

ARME, pro Insignibus gentilitijs. Quod scilicet ea in clypeis pingerentur, vel cælarentur. Clypei autem proprie *Arma* dicta. Seruius ad illud Æneid. III. *Ære cauo clypeum magni gestamen Abantis, Postibus aduersis figo, & rem carmine signo, Æneas hac de Danais victoribus arma*. *Sane*, inquit Seruius, *hic Arma*, *clypeum solum dicunt*, *vt At Lausum socij exanimem super arma ferebant*. Vnde Arma Ancilia, & imagines thorace tenus depictas Latini dixerunt clypeos, Græci ὅπλα. Ita & armorum exercitium in solo clypeo, & gladio constabat, vt Salmas. ad Hist. Aug.

Hæc postea insignia, siue Arma, ad sigilla, siue annulos signatorios translata, & facta familiarum symbola, siue notæ quibus ab aliis distinguerentur, pro cuiusque libito. Sed præcipuè temporum decursu, ex studiis factionum. Nam postquam Italia in partes scissa, diraque Guelforum, & Gibellinorum nomina audita sunt, hique Cæsarem, illi res Pontificias secuti, fermè Aquilæ à Gibellinis, à Guelfis Leones in Insignibus vsurpari cœpta. Colores autem haud dubie, arcæque clypeorum, vulgo *Campi*, & tæniarum discursus, à veteribus Circi factionibus tracta; Quæ cum essent quatuor, Veneta, Prasina, ideſt, cærulea, & viridis, eæque præcipuæ, Albata, & Russea, Ad eas Insignium, atque Armorum colores referendi sunt; Quemadmodum in seruorum vestitu, & versicolore cultu, quæ vulgo *Liuree*, de quibus infra.

ARMELLINI. Malā Armeniaca. *Armognaghe*, Insubres *Mognaghe*. Potest etiam Armellino, esse ab Amerino, Macrob. II. Sat. 15. ex Cloatio. *Sunt autem genera malorum, Amerinum, Cotoneum, Citreum, &c.*

ARMELLINI. Ermellini. Pelles pretiosæ mustellæ Alpinæ, albæ. Belgis *Armelijn*, Anglis, *Hormine*, Hisp. *Harmine*. Scalig. Exerc. cx. 4. *Hermellinus mus Sueticus, quem Philosophus murem album appellat*. Galfridus Monæmuth. L. IX. 13. *Cuius dapifer herminio ornatus, mille vero nobilissimis iuuenibus comitatus est, qui omnes herminio induti, fercula cum ipso ministrabant*. Voss. L. II. 9.

ARNESE. Voss. L. II. 9. *Harnasch, armatura ex Germanico Arnesch, vel Arnisch*. Subiicit, amicum suum putare esse ex *Ærneus*, ab ære, quia præcipue dicatur de thorace æreo. Verum arma ærea, Græcis quidem teste Homero cognita, Germanis nequaquam. Sed etymi incertus est. Nobis videtur ab *Armitium*. Nec pro thorace tantum sumitur, sed pro armatura etiam crurum, atque ocreis ferreis. Generice autem pro Instrumento. Nam instrumenta *Arma* dicuntur. Virgil. *Cerealiaque arma expediunt*. Seruius. *Fugiens vilia ad generalitatem transijt, quæ ad omnia instrumenta pertinent, ideſt Arma*. Et ad Ecl. III. Arcum & calamos *Arma* pastorum appellat. Hinc Dantes pro præsidio, atque ornamento accepit. *Siede Peschiera, bello e forte Arnese Da fronteggiar Bresciani, e Bergamaschi*. Purg. XIX. *Di sopra fiammeggiaua il bel Arnese*, pro candelabro. Boccat. II. 5. *Et altri assai belli, e ricchi arnesi vidè*. ideſt Instrumenta.

ARNIE. Apum aluearia. Apiarium, arniarium, *Arnium*. Vel Aluearium, Arniarium, *Arnio*.

ARPA. Instrumentum musicum. Pap. *Arpa dicta à gente Arporum, qui hoc instrumentum musicum inuenerunt*. Alii ab ἅρπη quod in extrema parte incuruetur, sicut harpen gladium falcatum dixerunt. Porro Arpan veterum sambucam fuisse credit Turneb. L. XX. I. Et Marcel. Donat. in Liuium L. XXXIX. Ex Porphyrio in Ptolomæi Armoniaca, vbi scribit. *Sambuca triangulum instrumentum est, quod ex inæqualibus longitudine, sicut, & crassitudine neruis efficitur*. Diuersam quidem à lyra tradit Scaliger ad Manilium p. 425. Sed ab ipsa ortam. Ipsum videre est operæ pretium.

ARPE-

incitare venatorum more. Id Stephanus deducit à voce σίττα, qua pastores vti soliti sunt ad gregem, vt eum ad festinandum incitarent: ex Theocrito. Sibilus nempe. *Fiss.* Dant. *Aizzare*. Inf. XXVII. *Dicendo issa ten' va, più non t'aizzo*. Prouoco, irrito. Veneti. *Issare*, & *Vssare*. Alii à *titione*, *adtitiare*, satis dura translatione.

ALABARDA. Germ. *Hallebard*. ex *Hel*, clarus, splendens, flammeus, & *baerd*, bipennis, vt tradit Voss. L. II p. 274. Qui Longobardos, non à longis barbis, sed à longis *bardis*, siue *bartis*, idest bipennibus, quas gestarent, dictos existimat. Cluverius Germ. L. I. 44. Securim Palatinam interpretatur.

ALBA. Diluculum, aurora, cum Cœlum inalbescit. Galli *Aube du iour*. *Bailler onbades*, ostium amicæ occentare. *Mattinade*. V. *Madrigale*.

ALBAGIA. Arrogantia, vanitas. Rectius ab *ambitione*, *ambitia*, *albagia*, quam à verbo *Aduago*, vocem deflexam puto.

ALBERGO. Hospitium. Germanicum est. Lipsius Centur. ad Belgas, ex vetere Glossario. *Herberga*, Castra. *Nos latius pro omni diuersorio: sed illud proprie, & primo*. Vossius L. II. p. 223. *Heribergium*. In adnuntiatione D. Caroli in Edicto. Cap. XXXVII. *Volumus, & expresse mandamus, vt sicut nec in nostro palatio, ita nec in isto Heribergo aliquis alius sine nostra iussione manere præsumat*. Aitque *Heriberga*, & *Heribergium* proprie, primoque tabernaculum notare, sed latius extensa significatione, pro quouis diuersorio publico. Sic *Heribergare*, pro hospitio excipere. In Capit. Caroli M. L. III. 68. *Nec pro heribergare, nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præsumat*.

Inde *Giselberga*, Comitum hospita, & *Gudinberga*, beneuola hospita, apud Grotium lex. Gothico.

Vsus est hac voce Otho Morena Hist. Laudensi p. 9. *Federicus hospitatus est apud S. Vitum de Castillione. Et ipso die venerunt Theutonici, à prædictis Albergarijs*. Quæ referenda ad illud, *Hospitatus est*: idest, castra metatus. Et infra. *Ipsi socij tentorium cerum* (idest suum) *quod in capite Albergaria versus Papiam fixum fuerat, defixerunt, & in terram deiecerunt*. In Capite Albergariæ, idest Castrorum. Non ergo quælibet hospitia, sed castrensia Morena intelligit.

ALBIO. Alueus. Galli *Auge*. *Albiolo*. Alueolus. *Alberello*, pro vasculo. Aluearíolum. Item alueus porcorum. *Albio*. Hispani *Gaueton*. Lignum cauatum, siue excauatum. Rustici. *Truogo*, & *Truogolo*. Truncus arboris cauatus, & Trunculus. *Auello*. Loculus mortuorum. Patauini. *Niuello*, & *Nisello* Salmas. Solin. 1204.

ALCHYMIA. Siue *Alchemia*. Vox incertæ originis. Alii enim ab articulo Arabico *Al*, & à Græca voce χυμίσις, fusor. Alii, quasi ἁλὸς χυμεία, salis fusio. Alii ab Arabico *Chema*, quod significat occultare. Alii aliunde. Vide Menagium Orig. Gal. p. 35. & 674.

ALCVN'OTTA. Quandoque, aliquando. *Otta* Etruscis pro hora. Aliqua vna hora. *Alcun'hora* melius, quam ab *Alcuna volta*.

ALEMBIC. à Græco ἄμβυξ apud Dioscoridem, vt Sealiger in Catalecta p. 302. Quid autẽ sit ἄμβυξ explicat Casaubonus in Athenæum L. XI. 8. Vas scilicet, quo antiqui ita ferme vtebantur, vt nos hodie eo, quod sermo vernaculus *Alambicem* vocat. Eius mentio in Græcorum medicorum libris, vt apud Dioscor. L. V. 110.

ALESSARE. Elixare. *Lesso* Veneti castaneas elixas appellant, quas Insubres *Farude* vocant, mira flexione, quod exsucta medulla, cortices, qui despuuntur, domorum sordes, & purgamenta accumulant, quod illi *Rudus*, siue rutum dicunt.

ALFANA. Ab articulo Arabico *Al*, & *fana* conflatum putant: sed *Fana*, ab equa formari posse, nunquam animum inducam, vt credam, multo minus, à *Bucephalo* concinnari. Alii meliora excogitent.

ALFIERE. Aquilifer. Quod postea translatum ad signiferos, & vexilliferos. Cum apud veteres vnus tantum in legione Aquilifer fuerit, decem signiferi, à quo Hispani *Alferez*, quod frustra ab Arabico arcessitur.

ALGVAZIL. Iidem Hispani apparitorem, siue lictorem vocant, ab articulo Arabico *Al* & *Vassallus*, quæ vox pro seruo, ac ministro accipitur. Vnde *Vassallo*, *Sergente*, & *ministro di giustitia*. Vtreas apud Coaruviam licet aliunde deriuet, fatetur tamen quod Mauri *Gua*, dicunt ab Arabibus *Va* pronuuciari, atq; ita pro *Alguazil* dicere *Atuasil*. quod opinionem nostram confirmat. Esse autem ministrum Iustitiæ omnes consentiunt. Vide *Vassallo*. Vnde fortasse etiam *Agozino*, remigum compeditorum custos, & tortor originem duxit.

ALOCCO. Vlula. *Vlucus*. Seruius Eclog. VIII. Certent, & cycnis vlulæ. *Aues inquit* ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, *idest à fletu nominata, quas vulgus* Vlucos *vocant*. Glos. Νυκτικόραξ *Alicus*, *bubo*. Lege. *Vlucus*. Infra. Ὀλολυγὼν. *Vlula*. Scalig. poetica L. I. 50. ἰλιοὺς *quoque, ea est nocturna auis, apud Aristotelem, quam nos* Vlulam *dicimus*.

Nunc homines stupidos, & stolidos *Alocchi* appellamus,

pellamus, & *Locchi*, Hisp. *Locos*. Turnebus tamen Com. Orat. 1. in Rullum. *Haloco, inquit, ab hallucinando, pro Heluco dictum fuerit, idest stupido, & tardo. A quo Aluco, Italicum nomen auis inauspicata fluxisse videtur*. Auis quidem est ab *vlula*, vt dictum est. Ceterum *Locco* pro stupido ab hallucinando dictum, confirmatur auctoritate Gellij Lib. XVI. 12. Cloatius Verus, *Alucinari factum scripsit, ex eo quod dicitur Græcè ἀλύειν, vnde Elucum quoque esse dictum putat, A, litera, in E, versa, tarditatem quandam animi, ac stuporem, qui alucinantibus plerumque vsu venit*. Ceterum eadem auis vulgo *Barbagiano* appellatur. Quasi dicas bubonem, asionem, siue *bubasianum*, quæ auis aurita, nec dissimilis. Plin. L. X. 23. *Otus bubone minor est, noctuis maior, auribus plumeis eminentibus, vnde, & nomen illi: quidam Latini Asionem vocant*.

ALLACCIARE. *Stringere*, nectere, Adlaqueare. Laqueus, *Laccio*. Insubres *Zollare*, contractum à *Collaqueare*. V. *Laccio*.

ALLEGRO. Lætus, hilaris. Alacer, alacris. Virg. *Atque alacres habitare siluas*. Donatus in illud Terentij. *Quid tu es alacris?* scribit *Alacrem*, pro non tristem littera, L, pro, D, posita dice idest, sine lachrymis. Papias. *Alacer, vel alacris, hilaris, velox, argutus, latus. Alacritas, gaudium. Allegrezza*. Asconius Pedianus. *Alacer dicitur is, cui omnis sensus in suo quisque loco degit. Lacer vero, qui sic est affectus, vt vultu indicet adesse non sincerum sensibus suis. Qua re cognita illud quoque intelligitur, aliud esse alacrem, aliud latum. Sunt qui alacrem festinantem, ac properum putent, quasi alis acrem*. Ferme tamen pro *lato* accipitur. Anastasius Sergio II. *Alacris factus valde latatus est*. aut cum læto conjungitur. Cicero. *Catilinam interea alacrem, atque latum*. Seneca Epist. LXXII. *Cuius animus in omni negotio latus, atque alacer est*. Sic apud Plin. in Panegyr. Apuleium, & alios. Vt videatur *Alacer*, aliquid plus, quam lætum significare: scilicet motu corporis erectum, & gestientem.

ALLENTARE. *Rallentare*. Lentare, quod est laxare, remittere. Cui contrarium, *tendere*, vt in fidibus, aut arcu. Dant. Purg. XV. *Silentio pose à quella dolce lira, E fece quietar le sante chorde, Che la destra del Ciel allenta, e tira*. Hinc ludus pueriliis, quod *Tira, molla*, appellatur. Cum funiculus vel linteolum, contrario iussu, modo tenditur, modo lentatur, siue remittitur. V. *Tirare*.

ALLETTARE. Allicere: allectare. Pap. *Allectare frequenter allicere*.

ALLEVARE. *Nutrire, educare*. Olim infantes simul ac nati forent, humi deponebantur. Sueton. Aug. Cap. V. *Cum C. Lectorius adolescens allegaret se esse possessorem, ac velut adiutum soli, quod primum D. Augustus nascens attigisset*. Et Nerone Cap. VI. *Nero natus est XVIIJ. Cal. Ianuarij, exoriente Sole, penè vt radijs prius, quam terra contingeretur*. Plin. L. VII. *Hominem tantum nudum, & in nuda humo natali die abijci aduagitus*. Ergo sic humi positos pater tollebat, siue leuabat. Vnde *tollendi* vocabulum de liberis frequenter vsurpatum. Qui autem non tollebatur, pro abdicato, & proiectitio habebatur. Terent. Heaut. *Meministin' me esse grauidam, & mihi magnopere interminatum Si puellam parerem nolle tolli? CH, Scio quid feceris, sustulisti*. Idem Andria. *Nam quod peperisset, iussit tolli*. Quod & *suscipere*, dixerunt. Idem. *Puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa cautio est: Nam pollicitus sum suscepturum*. Statius, infantem servum, quem carissimum habuit, & libertate donauit ante mortem, qua decessit acerba, sustulisse se dicit. L. I. Epiced. in filium. *Meus ille meus, tellure cadentem excepi*. Tertul. Apolog. *Dum prima etiam constitutio infantis super terram, statim ei Dea Sacrum est*.

Quoniam ergo qui è terra tollebatur, siue leuabatur, educabatur, inde *Leuare*, & *alleuare*, pro nutrire, & educare. Augustin. de Ciuit. L. IV. II. *Ipse (Iupiter) Lucina, qua à parturientibus inuocatur. Ipse opem ferat nascentibus, excipiens eos sinu terra, & vocetur Opis. Ipse leuet de terra, & vocetur Dea Leuana*.

ALLIANZA. Fœdus. *Liga*. Quod animi societatis vinculo adstringantur. Alligatio. Alligantia. Galli *Alliance*.

ALLHORA. *Allhotta*, ad illam horam.

ALLOGGIARE. Hospitio excipere. Locare, locum præbere, adlocare. Varro de L. L. IV. *Locarium, quod datur in stabulo, & taberna vbi consistant*. Vbi *Stabulum*, est caupona, siue diuersorium. Vt Stabularius apud Apul. L. I. pro caupone, Galli *Logis*. Bocc. II. 3. *Per la villa allogata tutta la sua famiglia*.

ALMVTIA. Epomis pellibus fusulta. Baysius de re Vest. ab amiciendo, quasi Amicia, quod Galli *Aumuse* amiculum pelliceum. Quem alii sequuntur. Sed fortasse ab armis, siue humeris, quod iis pellibus humeri tegerentur, vt in veteribus picturis, & statuis. Qualis *Armilausa*. V. Interp. Iuven. *Viridem thoraca, armilausam prasinam*, explicat. Glos. Isid. Armilaus, Scapulare Monachorum. Meursi. *Armilausus, vtcumque ab armis*.

ALTIERO. Altum spirans. Dant. Purg. VI.

Oant.

O anima Lombarda, Come ti stavi altiera, e disdegnosa. Vbi Landin. *Altiero, e disdegnoso;* cum dici ait, qui animo excelso res humiles non curat, nec respicere dignatur. Vt sit contemptus generosus. Nam qui non ex animi magnitudine, sed immoderato fastu contemnit, *superbo*, non *altiero* appellari. Ita qui ex animi tumore rebus omnibus repugnat, ac refragatur *Ritroso*, dici. Petrarcha. *Altiera, e disdegnosa, non superba, ò ritrosa.* Nunc ferme in malam partem accipitur.

ALTROVE. Altero vbi. altero loco. *Altronde*, altero vnde, scilicet loco. Non ab aliter.

ALTRVI. Alterius, sed fetuit omnibus casibus. *L'altrui.* Res alterius: res aliena.

ALZARE. In altum tollere, altitare. Glos. ὑψῶ, *Alto, amplo, exalto. Alto, far alto.* Vox militaris, pro gradum sistere à Germ. *halte*, & *halten*, quod est subsistere. Nam quod aliqui inde dictum putant, quia milites, cum gradum sistunt, hastas erigunt, & veluti altas faciunt, non persuadent.

AMMACCARE. Obtundere, Malleare. Boccat. VII. 8. *Tante pugna, e tanti calci le diede, tanto che tutto il viso l' ammacò. Maccatura*, obtusio, suggillatio. *Maccíulla*, malleolus, quo linum contunditur.

AMANDOLA. Amygdala. Pap. *Amygdalos Gracè. Latine longa nux. Hac dicitur Nucula, minor nux, vel Amandula.*

AMAZZARE. Occidere. Mactare. Proprie mactare, erat victimam salsa mola (vnde etiam immolare) augere, siue verbo sacrorum, auctare, magis auctare, mactare: vnde & *magmentum* cum extis ara augebatur. Inde pro iugulare, consequens pro eo, quod antecedit. Hisp. *Matar.* Galli *Tuer*, à Græco θύειν sacrificare, vt Stephanus, & alii. Menagius à *tutare*, ex Germanico *Toten*, siue, *tenten*. Sed illud rectius.

AMBASCIA. Angor, anxietas: anhelatio grauior ex labore. Dant. Inf. XXIV. *E però leva su, vinci l' ambascia.* Landinus ait esse vehementem respirationem ex labore in ascensu. Etiam *Ampia*, dicitur. Pap. *Ampius, angustus. Vnde anhelo, idest anxio; inde anhelitus, idest incitatio spiritus, vel flatus: & anhelia, idest agonia.* vt *Ampia*, sit anxietas, *anhelia, ampio*, & *ampia*. Sicut *Ambascia* est ab anhelatio, ambatio, *ambascia*, vehemens respiratio ex mœrore, & anxietate, vt de *Affanno* supra diximus. Inde etiam *Ambascia* pro pœna, & supplicio. Dant. Parad. XXVII. *Per ch' i scendessi all' infernal ambascia.*

AMBASCIATORE. Salmas. ad Histor. Aug. p. 486 à Latina voce *Ambactus* deducit: pro seruo mercenario, qui hac, & illac circumagitur, & circumducitur mercedis causa. Nam *ambagere*, pro circumagere. Glos. *Ambactus.* Δοῦλος μισθωτὸς ὡς Ἐννιος. Festus. *Am, præpositio loquelaris significat, Circum, vnde seruus ambactus, idest circumactus dicitur.* Cæsar VI. belli Gal. *Atque eorum, vt quisque est genere, copijsque amplissimis, ita plurimos circum se ambactos, clientesque habet.* Vnde Festus, siue Paulus, Gallicam vocem credidit, cum sit pura Latina.

Eius tamen vocis vestigia durare apud Belgas docet Voss. L. 2. & Lipsius Cent. III. ad Belgas in v. Glossario *Ambachtman*. Ministri. Ambaxus etiam pro eodem dicebatur. Idem Festus. *Ambaxi, qui circumeunt, & catervatim.* Hinc vox *Ambasciatore*, pro Legato, siue Internuncio: quod *ambactus*, siue *ambaxus*, seruus qui vltro, citroque discurrit portandis nuntiis.

Ceterum cum quibusdam displiceat huius dignitatis vocabulum à vilium hominum ministerio deduci, Vossius Lib. II. 2. obseruat vocem, *ambacti* generatim notare ministeriū etiam honestius, vt *Ambasciator* κατ' ἐξοχὴν sit vocatus, quasi minister Regius, vel Reip. Suspicatur etiam esse vocem Gothicam, vel Longobardicam, & significare, qui publico nomine iter facit, ab *Ambascia*; quod iter Legationis causa susceptum notat; in Leg. Burgund. *Quicumque asinum alienum extra domini voluntatem præsumpserit, aut per vnum diem, aut duos in ambascia sua*. Sed eodem redimus; nam *Ambascia, ab ambactus*.

AMBIADVRA. Equi incessus gradarius, siue tolutarius. Ambulatura. Boccat. VIII. 3. *Noi haueremo perdato il trotto per l' ambiadura.* Salm. H. Aug. 245. *Græci* βαδίζειν *de hoc molli delicatoque asturconum gressu dixerunt, vt Latini ambulare, nos amblare.* Veger. L. IV. 6. *Inter colatorios enim, & eos quos guttonarios vulgus appellat, ambulatura media est.* Et alibi. *Non enim circulis, aut ponderibus pragrauant, vt soluti ambulare condiscant.* Plaut. *solutim badissare.*

AMBRA. ab Arabico *Ambar*. De quo Vide Cardanum de Subtil. L. V. & Scalig. exercit. C. IV. 10.

AMIDO. Amylum. ἄμυλον, quod non molatur. Aliqui *Amolum*. Pap. *Amolum flos farinæ tenuis, dictum quasi a mola egestum.* Ita & Scaurus de Ortographia. Quod reprehendit Voss. de vit. Lib. I. 11.

AMIRAGLIO. Thalassiarcha, siue oræ maritimæ præfectus. Turneb. L. XXVIII. 2. vocabuli originem Arabicam putat, Græcosque Impe-

Imperatores illud à Sarracenis accepisse, & in recentiorum Græcorum Historijs sæpe occurrere, Ἀμηρᾶς. Curopalata pag. 75. Ὁ ἀμηράλιος ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦκαν εὑρίσκεται: ἡγεῖται δὲ τοῦ στόλου παντός. Ameralius Magno Duci subest, agit autem vniuersam classem. Vbi Fr. Iunius vocabulum deducit ex Arabico *Amira, vel Amiras, Græca terminatione: idest imperium obtinens, & Græco ἅλιος, Marinus. Cedrenus de tempore Heraclij, qui successit Phocæ.* Decesserat iam tum Mohamedus, constitutis quatuor Ameradis, qui Arabibus Christianam religionem amplectentibus bellum facerent. Hi aduersus Theodorum cubicularium profecti, cum eo prælio congressi sunt. Sed tres Amerades, magnaque multitudo occubuerunt; Exiuit etiam reliquus Ameras, qui gladius Dei appellabatur.

Socero subscribit Voss. L. 1. c. 2. ab Arabico *Emir* trahens, quod dominum significat, & aliquot scriptorum loca adducit. Ab *Amiras*, factum Amiralium statuens, cuius etymi imperitia ab aliis, *Admiralium*, *Admiralum*, *Admiratum* dictum, vt à nostris historicis, *Almiras*, & *Almirarchus*. Mox Iunij sententiam aduersus Gretzeri criminationes tuetur. Cum eadem Vatzio placuerit in Glossario. Sed Perionius, vt reliqua à Græco petit. Ἁλμυρὸς, idest mari, siue salo, & ἄρχος, præfectus. Atqui Meursius in Glossario. Amiralius, inquit, non erat summus maris præfectus, vt hodie, sed subiectus, & Magno Duci, & Magno quoque Drungario classis: sed supra Procomitem, Drungarium, & Comites.

AMISTA. Amicitia, amicitas: præcipue in belli societate. Villan. x. 6. *Il Duca fece caualcare à Prato, quasi tutta sua gente, e l'amistadi*, & alibi sæpe.

AMMICCARE, Annuere, nictare. Dant. Purg. xxii. *Io pur sorrisi come l'huom, che ammicca.* Landinus. *Accenna*, nictat, adnictat, *annicca*, *ammicca*. Nam licet poeta de risu loquatur, in ridendo oculi contrahuntur, & veluti nictant. Non ergo à *mirando*. vt Casteluetrus putabat.

AMOLA. Lagæna, vas aquarium. *Hamula*, Iuven. xiv. *Dispositis prædiues hamis.* De homine incendium metuente, & vasa aquaria contra incendium parata habente. V. Interp. *Romæ Sparteolorum cohortes in tutelam Vrbis, cum hamis, & cum aqua vigilias curare consueuerunt.* De his Salm. ad H. Aug. p. 337. Plin. Epist. L. x. 42. *Et alioqui nullus vsquam in publico sipho, nulla hama.* Pap. *Ami dicuntur, vigiliæ, custodia.* Lege. *Amarij*, vel *Hamarij*. Vigiles nocturni ad compescenda incendia, Idē. *Amula, vinarium vas. Et Amulæ, quibus offertur deuotio, siue oblatio, similes vrceolis.* Nihil frequentius apud Anastasium. Gregorio iii *In Oratorio amulas super auratas paria duo.* Vsus & Columella. *Aut Amulam lymphis habilem, Bacchiue laganam.* Plerique sine aspiratione scribunt, ex Græco ἄμη.

AMMORZARE. Extinguere. *Ammortare.* Dant. Inf. xv. *Come el presente rio, Che sopra se tutte fiamelle ammorta.* Et *ammortire*. Præcipue de igne, & lumine cum extinguitur. Nam vt Muretus obseruat, viuere, & mori de re inanimata Latinis scriptoribus vsurpatum. Vt Plauto Aulul. *ignis viuere*, dicitur, Lucretio, *nubes ignem trucidare. Lucerna occidentes*, Petronio. *Res occisa*, vel *interfecta*, Plauto, *& virga mori in tergo alicuius*, eidem. *Virginitas interfecta*, Apuleio, & id genus pleraque.

AMMVTINARSI. Seditionem cœptare. Hisp. *Amotinarse*, à motu seditionis. Commotio militum, aut plebis. Sed Budæus ad Pandectas aliunde deducit pag. 259. *Tumultuari, in tumultu esse, & quasi tumultum decernere: id ferme quod lingua vernacula dicimus emoueri, aut etiam mutinari, quod verbum à mutiendo, idest mussando deductum est. Populus enim multa in huiusmodi consternatione, summissim dicere solet, quæ aperte non audet.*

AMPRENTA. Signum, & nota impressa. Imprimo, impressum, & imprentum. Dant. Purg. xix. *Con poco moto seguitò l'amprenta*, idest Aquilæ figuram. Alibi. Imprenta. *Perche non si moue, La sua imprenta, quand' ella si gilla.* Et verbum *Imprenta*, pro imprimit, *impronta*. Parad. x. *Che del valor del Ciel il mondo imprenta.*

ANCA. Coxendix. Ἀγκὼν non solum cubitum significat, sed & quemcumque membrorum flexum. Vnde *Anca* pro coxa, siue coxendicis flexura: & fortasse, *Gallone*, femur, quasi *Ancalone*. Quanquam & ab *Ischia*, *Asca*, Anca deduci posse videatur. Ἰσχίον enim coxa, coxendix Hesychio dicitur, superior pars femoris, & cauitas coxæ, in qua acetabulum vertitur. V. *Sciatica*.

ANCONA. Tabularum pictarum in templis coronides, & ornamenta. Philander illud Vitru. L. viii. *Ea habet ancones in capitibus extremis*, ita explicat: *qui propendentes cum adiecta regula normalem angulum faciunt, seu flexus est cubiti, qui Græcis ἀγκὼν dicitur.* Sed cum *Ancona*, ipsam tabulam pictam etiam significet, simplicius fuerit ab *Icona*, deducere, *Icon*, imago.

ANCHORA. Etiam. Sunt qui ab *hac hora*, vel *in hanc horam*, & *ad hanc horam*, factum putent, sed non minus falluntur, quam Sil-

nius in Isagoge, qui *Coram*, siue, *Incoram*, pro adhuc. Etsi enim ferri possit, cum dicimus, *Non l'hò anchora haunto*, *etiam*, aliud significat, & plus quid. Est igitur ab *hoc quoque*, *hocque, anche, ancho, anchoe, anchora*. Vel, Adquæ (adhæc, præter hæc) *anche*, *ancho*, *anchora*.

ANCHVO. Vulgus Venetum pro hodie. Insubres. *Inchò*. O stricte pronunciato. *Hodie*, *hozi*, *hoggi*. Isidor. L. xx. 9. *Z, pro, D, sicut solent Itali dicere* Ozie, *pro hodie*. *Anchuo*, est hoc hodie. *Anchoi*. Dant. Purg. XIII. *Non credo che per terra vada anchoi*. Et xx. *Tempo vegg'io non molto doppo anchoi*. Nec quemquam moueat geminatio, cum *Hodie*, sit, *hoc die*, *hoc hodie*, nam & Græci ita loquuntur. τῇ σήμερον ἡμέρᾳ: *hodierno die*. Et Galli. *Au jeur d'hui*, hoc diurno die. *Il giorno d'hoggi*.

ANCHIOA. *Anchioda*. Scaliger Hist. Anim. L. v. C. 173. putat esse encrasicholum pisciculum, qui in muria conditus è Liguribus ad alias gentes importatur, affertque nominis originem. Et Exercit. CCXXVI. t. 2. inter halecum genera refert: vt plerique eas *halices* appellant. Menagius à Latino Apua.

ANDARE. Ire, abire. Videtur à Vado, vadere, vadare, andare. Dant. Inf. XV. *Hor và che sappi inanzi che più andi*. Landin. *Vada*: aitque verbum esse Romanum, non Florentinum. Hos enim non dicere, *Ando*, *andi*, *anda*, sed *Vo*, *vai*, *va*.

Sed est ab Itare, Anteire, anteitare, *antare*, *àndare*. Qui enim proficiscitur anteit eum, à quo discedit. In edicto Censorio apud Sueton. *Maiores nostri, qua liberos suos discere, & quos in ludos itare vellent, instituerunt*. Vel adire, aditare, andare, nam aditus, *andito*, *andata*. Ita appellamus quam Vitruvius Græco verbo *mesaulam* vocat. Qui verbum Gallicū. *Aller* hinc trahunt, falluntur: quod esse ab Ambulare, *ambler*, *aller*, iam docti notarunt. Multo minus ab *andruare*, *anduare*, *andare*.

ANDRONA. Veneti pro via angusta. Festus. *Andron locus domicilij appellatur angustiori longitudine, quo viri plurimum morabantur, vt gynecæum à mulieribus*. Vitruv. L. VI. 9. *Inter hæc autem peristylia, & hospitalia itinera sunt, quæ Mesaula dicuntur, quod inter duas aulas media sunt interposita. Nostri autem eas Andronas appellant*. Subiicit hoc esse valde mirandum: nec enim Græcè, nec Latinè posse conuenire. *Græci enim ἀνδρῶνας appellant æcos, vbi conuiuia virilia solent esse, quod eo mulieres non accedant*. Supra dixerat, *Andronitides*, dici peristylia, quod in his viri sine interpellationibus mulierum versarentur. Vias igitur inter duo peristylia interiectas, quæ ducerent ad *Andronitides*, abusiue *Andronas*, dixerunt, quæ quod essent angustæ, vox ad arctas semitas in publico translata est. Philander ad illud eiusdem Vitruvij L. I. 6. *In faucibus angiportorum*, ait plateas esse vias latiores: angiportos arctiores: vias autem, quæ exitum non habent, fundulas dici à Varrone de L. L. etiam Angiportos à Terentio, & Horatio. Glos. *Androna*, ἀνδρών. Pap. *Andra*, *androna*, *angiportus*.

ANGARIA. Vocem Persicam esse pridem viri docti adnotarunt. Nam Ἄγγαροι Regum nuntij, siue tabellarii, qui sibi inuicem succedentes literas perferrent. Quod Reges Persarum certis stationibus dispositos haberent tabellarios, quorum alter alteri traderet mādata, vt celerius perferrentur: sumpta deinde vox pro eo qui aliquid defert, & baiulat. Inde ἀγγαρεύειν Cogo siue adigo ad ministerium præstandum, aut onera perferenda. Vt in Euang. Math. V. *Quicumque te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo*. Vbi Interp. notat, ἀγγαρεύειν esse cogere ad currendum, vel ferendum aliquid. Quoniam Persarum Angaris fas erat cuiusuis equos, vel naues, vel etiam ipsos homines rapere ad cursum, vt Turcæ hodie faciunt. In Euang. *Angariauerunt ipsum, vt tolleret Crucem eius*. Vnde *Angaria*, officii, siue seruitij præstatio, cum quis ad currendum, vel ad baiulandum adigitur. Glos. *Angaria*, περιεργασία, ἀχθοφορία, ἐργασία. Inde etiam pro tributo, & taxatione. Exempla vide apud Meursium Criticæ p. II. c. 29. & Vol. Lib. III. qui & *Engariam*, dictam obseruat.

ANGONARA. Veneti filum appellant ad vestes consuendas. Erythræus ad illud *deductum dicere carmen*. Vnde inquit *Angonara* quasi *Acunara*, ab acu appellatione deducta. Insubres *Gugiada* quasi *Acutiata*, quod acui inferitur. Crediderim tamen *Angonara* dictam ab instrumento ligneo instar cubiti, quod Ἀγκὼν, super quo fila ex fuso in metaxam coguntur.

ANGVINAGLIA. Inguen. Inguinalia. anguinaria. Pap. *Inguina partes sunt corporis iuxta pudenda, inde Inguinaria*.

ANGVRIA. Quasi cucumis anguineus e cuius mentio apud Columel. L. II. 4. Sed Scalig. Exercit. CCCVI. negat esse cucumerem, quod in ventrem crescere dixit poeta: quia eum tortum dicat in IV. Georgic. Anguria vero nequaquam torta. Eam igitur esse Bathecam. Verum fortasse cum deesset vox, eam proxime à cucumere anguineo sumpserunt, licet rotunda sit.

ANNAFFIARE. Leuiter aquam inspergere,

gere, irrorare. Quod poeta, *Spargens rore leni*. *Insufflare*, flando aquam rore spargere: quod & proflare, vulgo *Sbrofare*, vt in appendice à Menagio animaduersum. Translatum deinde ad quamlibet leuem aquæ inspersionem, siue irrigationem, quæ ore non fit, vt cum flores, & viridia, æreo nimbo, stillante pluvia humectantur. Quod instrumentum *Brocha*, appellatur, Græca voce προχοος, vel πρόχυς, *Prochus*, vas aquarium, à fundendo. V. *Brocha*.

ANNEGARE. *Annegarsi* aquis suffocari: *affogarsi*, *Angi*, quod est suffocari. A Græco ἄγχω, & ἄγχομαι. Præfocor, strangulor. Glos. *Ancti*, ἀγχόμενοι, vel ἀγχάμενοι, vt Vulcanius, *annegati*. Et Ἄγχω *Neco*, *adfligo*, *ango*, fortasse, *Adfauco*. Πνίγω *suffoco*, *ango*, *neco*, Glossæ Vaticanæ. *Angit*, *suffocat*, *anctus suffocatus*, *negatus*. Annal. Franc. Pithæi p. 110. *Alios occidit, alios necauit in flumine*. Frodoard. Chronic. *Giselbertus Dux Lotharensium trans Rhenum profectus prædatum, Saxonibus, dum reuertitur se insequentibus in Rhenum fertur desiluisse, ibique vi enecatus undarum reperiri non potuit*. Neco, per metathesim ab Ango, *annego*, vel à πνίγω, *Nego*.

ANNITRIRE. De equis. Hinnire, adhinnire, hinnitus, hinnitrire. *Rignire*, & *rognire*, ab eodem.

ANNO. Pro ante annum, anno præterito. Lips. antiq. lect. L. 1. 3. ex Plauti Amphit. *Etiam histriones anno, cum in proscenio hoc locum innocarunt*: corrigit Nonium, in *Horuum*. *Hornum ipsius anni*. Lucil. *Vtrum nano an horno te abstuleris à vitro*. Legitque *Vtrum anno*. Hornum opponitur anno, *horno*, anno præsenti, *anno* præterito. Rustici *Guagno*. Hisp. *Antaño*.

ANSARE. *Anhelare*: vel ab Asthmo. V. *Affollare*.

ANTE. Pro valuis, siue foribus hodie sumuntur. Sed apud veteres, teste Festo erant latera ostiorum. Ita apud Vitruuium Antes parietum Philander interpretatur lapideas pilas in parietum extremis partibus: & alibi Antepagmenta, ait esse lapides utrumque ostii latus, munientes, qui & Antæ dicuntur, Græcè παραστάς. Sed diuersa esse antepagmenta ab Antis recte statuit Voss. Etymolog. ex Salmasio in Solinum p. 1216. Quod Antæ sint lapideæ, antepagmenta lignea. Festus. *Antepagmenta valuarum ornamenta, quæ Antis adpanguntur, idest adfiguntur*. Itali igitur valuas & fores quæ Antis apponuntur, *Antas* appellant: Sicut Veneti lignea fenestrarum munimenta *Scuri*, vocant, quod iis clausis lux excludatur.

ANTIANO. Qui alios anteit, ætate, aut honore. Senior. *Antiani della Città: della Parrochia*. Vil. vi. 46. *Il qual nel popolo era grande Antiano*.

ANZI. Cum *Ante* significat, est ab *Antea*, anzi. Dant. Inf. 11. *Anzi che all' alto passo tu m'assidi*. Antequam. viii. *E disse che se tu che vien anz' hora?* ante horam. *Inanzi* in ante, in antea. Propert. L. 1. 2. *Hic dominam exemplo ponat in ante meam*. Vox frequentissima apud deterioris æui scriptores, præcipue Marculfum in formulis. Etiam pro in posterum, vt Galli, *en auant*. Vita Caroli M. p. 38. *Et exercitum suum pleniter inante mitteret*. Flodoard. L. 11. 17. *Vt quod perfectum habes inante valeat permanere*. *Dinanzi* de inante.

Cum vero *Anzi* sumitur pro, *imò*, est *etiam*, Quin etiam, imo etiam. Vel & ipsum pariter ab *Ante*, vt sit hoc prius, vel potius.

APPALTARE. *Appalto*. Vectigalia locare, aut conducere certis pactis, & conditionibus. *Adpactare*. Salmas. de fœnore. p. 516. *Pacter, vocatur qui mensam publicam à Magistratu conducit, idest publicanus, vel publici manceps, ac redemptor. Et quod agit in contrahendo cum Magistratu, & mensa publica conducenda, pacten, quod est conducere, ac redimere*. Quæ vocabula ex Latio in Belgium traducta sunt, ex voce Pactum. Inde appaltare, ad pactare, vt Menagius obseruat.

APENA. V. *Pena*.

APPENDICIO. Quod appenditur. Corrollarium. Inferioris æui scriptoribus, pro locorum circumstantiis. Flodoard. Lib. II. 11. *Cum adiacentiis earum, domibus scilicet, colonijs, campis, aquarumque decursibus, & omnibus appendiciis*. Insubres pro iis quæ ad pensionem adduntur, vt oua, pulli, caro suilla, Veneti nobiliore vocabulo *Regalie*, appellant.

APPIATTARE. Accubare, corpusque inclinare, ac deprimere, subsidere. Plicare, plicitare, adplicitare, *appiattare*. Dant. Inf. xiii. *In quel che s' appiatò miser li denti*. Et xix. *Per la fissura della pietra piati*. Quod aliqui haud recte à *platea* trahunt.

APPICCARE. Non ab impingere, aut impangere? Sed ab affigere, affigitare, *appiccare*, *attaccare*. Dant. Inf. xxv. *Le gambe con le cosce seco stesse s'appicarsi*. Item pro suspendere, & in furcam agere. *Appiccar per la gola*, & *impiccare*. Quod olim damnati clauis cruci figebantur. Postquam furca substituta est, affigendi vox remansit. Vnde & Iurisconsulti, Furcæ affigere, improprie dixerunt. *Spiccarsi*, refigere. Dant. Inf. xxx. *O diss' io lui, se l'altro non ti ficchi Li denti adosso, non ti sia fatica A dir chi è pria che di qui si spicchi*. V. *Attaccare*. Inepte qui à palo, pilicare quasi palo affigere.

APPOGGIARSI. Inniti. Adpodiare se.

Poggio. Podium, vel Mœnianum in Orchestra siue in primo spectaculorum gradu fuit, sic dictum, vt Lipsius de Amphith. quia pedis modo proiectura, quæ podium facit, procedat. Qualia nunc fiunt extra parietem porrecta, instar pulpiti, subiectis mutulis è marmore. Vitru. L. v. 6. *Podii altitudo ad libramentum pulpiti, cum corona*. Philander. *Podium Mœnianorum habet speciem, cuius pars, quæ magis prouehitur, pulpitum est, veluti pergula quædam*. Vnde nostra Mœniana, siue proiecturę, *Poggioli*, & *Pergoli*, à *Podiolo*, & *Pergula*. Iuvenal. 11. *Omnibus ad podium spectantibus*. Idest nobilissimis, quia hic locus spectaculis proximus, ad ipsam Orchestram, siue primus Orchestrę gradus, vbi & Principes spectabant. Sueton. Nerone. *Toto podio adaperto spectare consueuerat*. Septum autem erat pariete, aut columnis, siue pluteo, cui spectatores innitebantur. Vnde adpodiare, corpore, aut cubitis inniti, *appoggiarsi*. Galli, *Appuyer*. Fridericus de aucupio. L. 11. 76. *Falco appodiat se super manu cum cauda sua, & verberat manum cum cauda*. In Chronico Bohemico. *Sedebam quietus Pragæ, appodiatus lapideo parieti*. Item pro admouere, adclinare. Brito. Philip. L. 11. *Fossis iam planis parmas ad mœnia miles Adpodiat*. Vnde sellæ siue cathedræ, quæ reclinatorium habent, *Careghe d'appozo* Venetis dicuntur.

Quod autem Podia in altiore ædium parte statuerentur, *Poggio*, pro tumulo, colle, & loco editiore. Dant. Purg. 1v. *E diedi il viso mio in contra'l poggio, Ch' in verso il Ciel più alto si dislaga*. Inde *poggiare* per ascendere, siue in altum niti apud eundem.

APRESSO. Proxime, *proxe, prexe, presso* adproxime, *apresso*. Non ab adpressum. *Appressare*, adproximare. V. *Presso*. *Da presso*, de proximo.

A prouo, ad prope.

APPROCCIARE. Ad proximare. Dant. Inf. x11. *Che s'approccia La riuera del sangue*. Vbi Land. non rectè, *approda* explicat, aliud est enim *approdare* vt infra dicemus. Ergo ad proximat, aqua scilicet rotarum palmulis, siue radiis, quibus mola frumentaria vertitur. Purg. xx. *Dall' altra parte in fuor troppo s'approccia*. Inde.

APPROCCI, in re militari, Approximationes, vineæ scilicet, ac plutei, qui in obsidione tortuosis flexibus paulatim mœnibus admouentur. Neque aptè, qui ab appropriando trahunt, quod verbum Latinum non est, licet *à prope* factum sit, illudque Horatij *Plautus ad exemplum Siculi properare Epicharmi*, inuita Minerua, & veteribus libris, *propiare*, corrigunt.

APPRODARE. Nauem litori adpellere, adplicare, à Prora, quæ ripæ obuertitur. Inde ABBORDO. Cum naues incurrunt, aut harpagonibus, ac manibus ferreis nectuntur. *Ventre al bordo*. Galli, *abborder*, approdare. Item cum aliquo congredi, translate. Iidem *le bourd dell' eau*. ripa, litus. Germanis etiam *bord*, & *bort*, ora, litus: item extremitas, margo: vel ab *ora, ort, bort*, vel *à fartum*, quod laciniæ, & extremitas vestium farcirentur. A quibus Galli *Broder*, & *border d'argent, de pierres*, oras vestium, argento, ac gemmis ornare: *Bordeur*, & *Brodeur*, Phrygio, quia limbi ferme acu variantur, *Broderie*, limbus, acu pictus. Quia autem Bord, extremitatem significat, quidam *Bordello* inde duxerunt, quod in extrema Vrbis parte lupanaria statuerentur.

Præter hæc, *Proda*, putei sponda, & crepido, siue Puteal. Galli. *Le bourd d'vn puits*. Dant. Inf. xxx1. *Così la proda, che'l pozzo circonda*. Et *Proda* pro ripa: quod proræ litori adpelluntur. Dant. Inf. v111. *Auanti che la proda Ti si lasci veder*, idest ripa paludis vt Landinus ibi. Et pro latere, siue sponda. Inf. xx1v. *Et ecco ad vn ch' era da nostra proda*.

Denique *Approdare*, prodesse. Inf. xx1. *E venne à lui dicendo, che gl' approda*. Et Purg. x111. *Come à gl' orbi non approda il Sole*. V. *Prode*.

ARALDI. Fęciales. Aldii, *ministri, serui*, vt infra in *Castaldo*. Germ. *Heroldt*. Vols. de vir. Serm. L. 11. 9. *Ex Her quatenus dominum significat, & holt, vel hout, idest fidus, siue fidelis; Vt Heraldus sit, minister Principis, fidei nomine domino commendatus: quo internuncio, in bello indicendo, vel agendo de pace, aut induciis vteb ntur*.

ARANCIO. *Naranzo*. Malum aureum, qualia fuisse Hesperidum veteres crediderunt. Aurantium. V. Salmasium Solin. 955. Inde colorem *Rancio* Auroræ tribuit Bocattius. Color aureus à Græco vocabulo, quod desitum est vt Scalig. Exercit. cccxxv. vnde *Aurora*, Compositum remansit, in Θησαυρὸς. Rancidulum sapiunt, qui à *rancido* deducunt.

ARANDA, aranda. Dant. Inf. x1v. *Quiui fermammo i piedi aranda, aranda*. Ab *harente* factum Casteluctrus monuit. Ita & *Arente*, proxime. Vide.

ARAZZI. Aulæa, siue tapetia belluata. Atrebatica. Ab urbe Atrebatum, quæ *Arras* nunc dicitur. Maginus in Geographia. Fuit quondam Atrebatum Flandriæ primaria ciuitas, Vulgo *Arras*, à qua denominantur panni variis figuris contexti, qui vulgo dicuntur *Panni d'Arazzo*, & *Tapezzarie di Fiandra*.

ARBI-

ARBICOCCHI. *Bericocchi*, *Baccocchi*. Mala *Præcoqua*, siue præcocia. Armeniacorum species. Scalig. Exercit. CXLII. 4. Cardanum reprehendit, quod Chrysomela, pro antepersicis, siue Armeniacis, siue Persicis posuerit, cum ex Plinio sint cognomina Cydoniorum. Et Exercit. CLIII. 2. de Præcoquis, ac Nuci persicis agit. Martial. Lib. XIII. 46. *Persica, nucipersica. Vilia maternis fueramus præcoqua ramis, Nunc in adoptiuis Persica cara sumus.* Salmas. in lemmate, *Præcoqua*, legendum censet. Vt scilicet quę antea fuerant Persica præcoqua, per insitionem facta sint *Nucipersica*, vt nunc etiam appellantur, & ideo pretiosiora. Quanquam ipsa Præcoqua non sint vilia, sed ab ipsa præcocitate, vt cæteri fructus tempestiui, in pretio.

Plerique cum Armeniacis confundunt: sed Galenus L. II. de alim. fac. & L. VII. simpl. medic. Armeniaca discernit à præcoquis; hæcque illis multo præstantiora esse testatur. Vere præcoqua Armeniacis maiora sunt, & rariora.

Bericocchi vox extat apud Codinum pag. 29. Τὸ τῦ σκαραγίκυ βλάτιον Βερικοκχρόον. Colore mali Armeniaci, siue Præcoqui. Vet. Lex. Βερίκοκκα. *Pruna*.

ARCELLA. Ostreorum testa. Arcula, *arcella*. Festus. *Arca diminutiuum facit Arculam, & Arcellam, vt à porco, porculum, & porcellum.* Item *Arcellula*. Greg. Turon. L. II. 4. *In hanc arcellulam solitus erat pater meus numismata aurei congerere.* Anastas. Paschali. *In arcellam vero vbi venerabile caput eiusdem Virginis cōdidit fecit vestem paruam de Tyrio.* Imò Vossius in Etymol. putat Acerram thuris dictam, quasi Arcula, arcella, acerra. Quia Festus air quibusdam Acerram dici arcellam, siue arculam thuris tam.

ARCHIBVGIO. Sclopus. Quasi arcus perforatus. Illud quia in locum Arcus successit, & vt arcus eminus petit, ac iaculatur: hoc propter fistulam, siue tubum, ex quo pila torquetur, quod *buco* foramen significet. Polid. Virgil. de rerum inuent. L. II. 12. Vols. L. III. 21.

ARCHIPENDOLO. Libella. Philand. ad Vitru. L. VII. 3. postquam quid sit regula, & amussis explicauit, adiicit. *Vtuntur etiam libra, quæ & libella dicitur ad directiones exigendas, & longitudines. Constat autem gnomone, idest regulis duabus, ita iunctis capitibus duobus, & diuaricatis alteris, vt rectum angulum efficiant, ab angulo pendente è filo, plumbo, quod vbi transuersa compacta tertia regula, descriptam in medio ad perpendiculum lineam tetigerit, indicabit libratam longitudinem. Instrumentum nostri* Niuellum, *Itali partim* Liuellum *partim* Archipendulum. (*à perpendiculo*) *nominant. Sicut quod ad perpendiculum esse dicimus, id esse aiunt factum ad plumbum.* Dant. Inf. XIX. *Montati dello scoglio in quella parte, Che à ponto sour'al mezzo fesso piomba.* Quæ nempe ad perpendiculum, siue lineam, ex qua plumbum pendet, ad fossæ medium respicit.

ARCIGNO. Vultus adductus, & contractus: quod fit, cum aliquid acre, & acerbum degustatur. Neque ab *arrigendo*, neque à *rixa*, *rixino*, quę nihil ad rem faciunt. Sed translatum ab arcu, quod vultus veluti in arcum contrahatur. Gallicum *Rechiner*, aliunde est, *rechinèè*, & *rechigne*, nempe vultuosus, irata fronte, quod Itali *Ricagnato*, & *viso cagnazzo*, à canibus cum hirriunt, & ringuntur, idest rictum irati contrahunt. V. *Resignato*, & *Ricagnato*.

ARCIONE. Sellæ, siue ephipii pars arcuata. Dant. Purg. VI. *E douresti inforcar li suoi arcioni.* Vbi voce, *inforcar*, rem ipsam expressit, idest ephippii partem bifidam, quà equi armis adhæret. Fridericus de aucupio L. II. 71. *Deinde ponat pedem in Stafa sellæ, accipiens arcum sellæ anteriorem cum manu sua.* Salmas. Hist. Aug pag. 164. Arcionem *Astrabam* appellatam obseruat ex Suida, ἀστράβη τὸ ἐπὶ τοῖς ἐφιππίοις ξύλον, ὃ κρατῦσιν οἱ καθεζόμενοι. Lignum in Ephippiis, quod sessores tenent. Hinc ἐκ τῆς ἀστράβης ἀποσφενδίζειν, apud Nicetam, ex equo deturbare, quod Galli *desarçoner*. Addit à Græcis recentioribus Κούρβια appellari, ligna scilicet sellæ incurua, siue *Arciones*.

ARCOLAIO. V. *Aspo*.

ARDIRE. Audere. *Ardito*, audens. Siluius ab ardeo, à quo *enhardir*, animos addere. Bodinus Method. Hist. p. 512. *HARD. Celticum est, quod Germanis robustū significat: nobis audacē, adiecta vocali, quam è fine dictionum Germani sæpius eximunt. Ita ipsi* hardimant, nos hardiment. *Hinc etiam HARD, ramum vocamus contortum, quo nihil fortius: & pœnam* Hard, *idest laqueś quo veteres pro funibus vtebātur.* Bernard *ex Germ. Bern, & Celtico* Hard *idest Vrsi potens.* Leonard, *populi robur, vt Græci Leosthenes, & Demosthenes.* Simplicius tamen videtur ab *Audens*.

ARELE. Florum, & olerum puluini. Areolæ. Columel. Lib. VI. *Areolas facito.* Veteribus porcæ. Barbarus Glos. Plin. *Campani hodie porcas vocant puluinos, siue hortulos, in quibus veluti sulcatim, sua cuiusque generis olera feruntur. Id genus, & area dicuntur multis locis, apud Columellam quoque.* Insubres appel-

 lant

norum sacrorum pars hac modulatione concinnata, de quibus idem Salmasius p. 350.

ARIA *del viso*. Aspectus, oris lineamenta. *Aria gentile*, *aria nobile*. Menagius Orig. Gall. pag. 21. suspicatur esse à Germanico *Ardt*, quod eandem rem significat. Sed pag. 753. explicans *Viaire*, quod antiqua voce apud Gallos significat *Visum*, siue *aspectum*, recte à *Visarium* deducit, siue *Visorium*. *Visaire*, Inde *Aria* per aphæresim. Potest etiam ab *Æra* deduci, vt paulo ante diximus. Galli. *Air du manere, de geste, & action*. Modus, forma, gestus, ab *æra* numero, symetria.

ARLIE. Insubres vocant superstitionem, & vanam ominum obseruationem. Ab *hariolis*, siue fatidicis, & coniectoribus. Vnde hariolari vana iactare, & falsa. Terent. Eunuch. Act. 4. 5. *Vah hariolare, euenisse ex sententia*. Inde superstitiosus, pro diuino, siue hariolo. Plaut. Curcul. III. 1. *Superstitiosus hic quidem est vera prædicat*. Idem Amph. *Atque haud longe abesse oportet: verum longe hinc absuit*. SOS. *Illic homo superstitiosus est*. Idest hariolus, qui sciat, me longe hinc absuisse.

ARMARIO. *Armero*. Armarium locus reponendis armis. Deinde proscrinio, vbi libri, cibaria, & id genus reconduntur. Vopiscus Tacito. *Habet Bibliotheca Vlpia in armario sexto librum Elephantinum*.

ARME, pro Insignibus gentilitijs. Quod scilicet ea in clypeis pingerentur, vel cælarentur. Clypei autem proprie *Arma* dicta. Seruius ad illud Æneid. III. *Ære cauo clypeum magni gestamen Abantis, Postibus aduersis figo, & rem carmine signo, Æneas hac de Danais victoribus arma*. *Sane*, inquit Seruius, *hic Arma, clypeum solum dicunt, vt At Lausum socij exanimem super arma ferebant*. Vnde Arma Ancilia, & imagines thorace tenus depictas Latini dixerunt clypeos, Græci ὅπλα. Ita & armorum exercitium in solo clypeo, & gladio constabat, vt Salmas. ad Hist. Aug.

Hæc postea insignia, siue Arma, ad sigilla, siue annulos signatorios translata, & facta familiarum symbola, siue notæ quibus ab aliis distinguerentur, pro cuiusque libito. Sed præcipuè temporum decursu, ex studiis factionum. Nam postquam Italia in partes scissa, diraque Guelforum, & Gibellinorum nomina audita sunt, hique Cæsarem, illi res Pontificias secuti, fermè Aquilæ à Gibellinis, à Guelfis Leones in Insignibus vsurpari cœpta. Colores autem haud dubie, arcæque clypeorum, vulgo *Campi*, & tæniarum discursus, à veteribus Circi factionibus tracta; Quæ cum essent quatuor, Veneta, Prasina, idest, cærulea, & viridis, eæque præcipuæ, Albata, & Russea, Ad eas Insignium, atque Armorum colores referendi sunt; Quemadmodum in seruorum vestitu, & versicolore cultu, quæ vulgo *Liuree*, de quibus infra.

ARMELLINI. Malà Armeniaca. *Armognaghe*, Insubres *Mognaghe*. Potest etiam Armellino, esse ab Amerino. Macrob. II. Sat. 15. ex Cloatio. *Sunt autem genera malorum, Amerinum, Cotoneum, Citreum, &c.*

ARMELLINI. Ermellini. Pelles pretiosæ mustellæ Alpinæ, albæ. Belgis *Armeliin*, Anglis, *Hormine*, Hisp. *Harmine*. Scalig. Exerc. cx. 4. *Hermellinus mus Suecicus, quem Philosophus murem album appellat*. Galfridus Monæmuth. L. IX. 13. *Cuius dapifer herminio ornatus, mille vero nobilissimis iuuenibus comitatus est, qui omnes herminio induti, fercula cum ipso ministrabant*. Voss. L. II. 9.

ARNESE. Voss. L. II. 9. *Harnasch, armatura ex Germanico Arnasch, vel Arnisch*. Subiicit, amicum suum putare esse ex *Ærneus*, ab ære, quia præcipue dicatur de thorace æreo. Verum arma ærea, Græcis quidem teste Homero cognita, Germanis nequaquam. Sed etymi incertus est. Nobis videtur ab *Armitium*. Nec pro thorace tantum sumitur, sed pro armatura etiam crurum, atque ocreis ferreis. Generice autem pro Instrumento. Nam instrumenta *Arma* dicuntur. Virgil. *Cerealiaque arma expediunt*. Seruius. *Fugiens vilia ad generalitatem transijt, qua ad omnia instrumenta pertinent, idest Arma*. Et ad Ecl. III. Arcum & calamos *Arma* pastorum appellat. Hinc Dantes pro præsidio, atque ornamento accepit. *Siede Peschiera, bello e forte Arnese Da fronteggiar Bresciani, e Bergamaschi*. Purg. XIX. *Di sopra fiammeggiaua il bel Arnese*, pro candelabro. Boccat. II. 5. *Et altri assai belli, e ricchi arnesi vidi*. idest Instrumenta.

ARNIE. Apum aluearia. Apiarium, arniarium, *Arniam*. Vel Aluearium, Arniarium, *Arnie*.

ARPA. Instrumentum musicum. Pap. *Arpa dicta à gente Arporum, qui hoc instrumentum musicum inuenerunt*. Alii ab ἅρπη quod in extrema parte incuruetur, sicut harpen gladium falcatum dixerunt. Porro Arpan veterum sambucam fuisse credit Turneb. L. XX. 1. Et Marcel. Donat. in Liuium L. XXXIX. Ex Porphyrio in Ptolomæi Armoniaca, vbi scribit. *Sambuca triangulum instrumentum est, quod ex inæqualibus longitudine, sicut, & crassitudine neruis efficitur*. Diuersam quidem à lyra tradit Scaliger ad Manilium p. 425. Sed ab ipsa ortam. Ipsum videre est operæ pretium.

ARPE-

ARPEGARE. Occare, glebas contundere ab Erpice. Et picare, *Arpegone, rampicone, arpione*. Harpago, quo veteres vsi in naualibus prœliis, ad naues apprehendendas, quos describit Liuius Lib. x. *Rampicone* proprie instrumentum, quo ea quæ in puteum, aut fluuium deciderint, extrahuntur. Cuius inuentor traditur Anacharsis Plinio L. VII. 56. Papias *Lupus ferreus, arpax, qui & canicula, quia si quid in puteum ceciderit rapit*. Insubres *Rampinera*. Ita perticæ, conta vncis, siue in curuo ferro præfixa, *Rampali* dicuntur. Ita *Arpione* indidem. Vel ab *Arpedon*, quod Glossæ Vet. *Pendiculum* interpretantur. Funem pendulum, & vncum ferreum vnde aliquid religatur.

ARRANCARE. Ensem stringere, vel sclopum obuertere, ab arcu, inarcare, *arrancare*, arcum tendere, & ictum minitari.

ARRAPARSI. Reptare, reptitare, adreptitare. *Rampegare, Aggrapparsi*, vnguibus aliquid carpere, siue arripere.

ARRANDELARE. Iaculari. Rotare, rotulare, *randellare*. Lucil. VI. *Rotantque cauis flammam fornacibus intus*. Adrorare, adrotulare, *arrandellare*. Galli. *Arrocher*, adiotare, non *à roche* Sic Hispani *Arrojar*, non à ruina, sed à iorando. Dant. Inf. XXX. *Et rotollo, e percosselo ad vn sasso*. Vel à funda, fundibalum, *frunaulare, rondolare, randellare*. V. *Randello*.

ARRECCARE. *Reccare*, afferre, adducere, portare. Per aphæresim à Carricare, carro ferre, adducere, portare. Inde ad alia translatum, quæ manibus, aut humeris afferuntur. *Recare* enim *portare*. Dant. Purg. XXVI. *Perche l mortal, pe'l vostro modo reco*. Mortale corpus porto. Inf. XXVII. *Onde mia colpa tutta reco*. Affero. Apte Hispani *Accarrear*. V. *Reccare*.

ARREDO. V. *Corredare*.

ARRESTARE. Comprehendere, manum inijcere. Sistere, aut sisti iubere. Sistere, restitare, arrestare. *Restitit Æneas*. *Arresto*, pro placito, siue decreto Senatus. Ἀρεστοὶ, vt Budæus ab ἀρέσκειν, placere, & ita *Arestum* Curiæ placitum: vt simplici *R* scribendum sit. Menag. ab *arrestare* rem stabilem reddere, siue statuere, vt *Arrestum* sit statutum. Verisimilius videtur, cum Arrestare vt diximus, sit vadari, siue hominem, vel rem placito Curiæ, vel Principis sistere, vel detinere, vt & Vos. L. IV. I. *Arrestum* sit sententia Senatus super eo, qui vadatus est, siue se iudicio sistere coactus. Charta Ducum Normanniæ apud eundem ibi. *Si debitor intra Rhotomagum venerit, ex quo de equo descenderit, castalium, vel hernesium suum poterit arrestari*: idest comprehendi, teneri, sisti.

ARRICCIARSI. Inhorrescere, capillos arrigere. Virg. *Steteruntque coma*. Dant. Inf. XXIV. *Già mi sentia tutt' arriciar li peli Dalla paura*. Non ab *Ericio*, vt vult Landinus. Glos. Ὀρθοθριχιῶ, *horripilo*. *Aggricciarsi, accapricciarsi*. Dant Inf. XXII. *Io vidi, & anche il cuor me n' accapricesa*. Vbi Land. *Capriccio* ait significare horrorem, cum pili arriguntur, sed de cryeio, fugit eum ratio, est enim ab *arrigere*. *Arrectaque coma*. Item *Raccapricciarsi* Inf. XIV. *Il cui horror anchor mi raccapriccia*. Idque ex frigore, frigus à pauore.

A Raccapriccio factum est *Riprezzo*. Inf. XVII. *Qual e colui, ch' hà si presso il riprezzo Della quartana*. Landin. *Ribrezzo, Capriccio*, siue rigor quartanæ, cuius frigore pili arriguntur. Ita enim intelligendum, quod sequitur. *E trema pur tutto guardando il rezzo*, Vbi *Rezzo* est frigus, non vmbra, vt vult Landinus. Quanuis proprie *Rezzo* est tenue, & opacum frigus, ab aura, *auritium*. Inf. XXXII. *Poscia vidd' io mille visi cagnazzi Fatti per freddo, Onde mi vien riprezzo, E verrà sempre de gelati guazzi*. Sequitur enim *Io mi gelano nell eterno Rezzo*. V. *Rezzo*.

ARINGO. Vox in cuius notatione eruenda frustra viri doctissimi desudarunt. Amphitheatri caueam, siuè locum in quo Gladiatores, & Bestiarii pugnabant, *Arenam* appellatam fuisse, quod Arena spargeretur, tum, vt plantæ consisterent, tum ne ob cruorem laberentur, nemo ignorat. Ex quo, in Arenam descendere, & collato pede in Arena depugnare. Inde *Arenicum*, & *Arinicum*, & *Aringo* pro ipsa pugna, & certamine etiam cum equites in stadio infestis hastis concurrunt. *Mettersi in' aringo*: & *aringato*, prò ipso pugnæ pròcinctu. Vill. Lib. VII. 8. *Il Rè Carlo veggendo Manfredi, e sua gente venuti al Campo aringati per combattere*. Et cap. 27. *E stauano aringati l'vna schiera appetto all'altra buona pezza*. Postea translata vox ad forum, non solum quia ibi est certamen ingeniorum, sententijsque, & orationibus contenditur: sed quia veteres eadem metaphora vsi sunt. Seneca. *Hoc ita habitum est, scholam quasi ludum esse, forum Arenam*. Nam ludus erat in quo Gladiatores exercebantur, & per ludum simulachra veræ pugnæ in Arena edendæ, batuentes edebant. Sic Plinius in Epis. *Arenam suam* appellat Centumuiros, in quorum iudicio causidici orationibus certabant.

Ita nunc *Rengare*, & *Arengare*, sententijs, orationibus in foro, Comitio, & Senatu contendere. Locusque ipse, & suggestus, siuè

Pul-

Pulpitum, *Renga*, & *Aringo*, & *Ringhiera* appellatur. Dant. Par. 1. *In fin à quì vn giogo di Parnaso Assai mi fù: mà hor con amendue M'è huopo intrar nell'Aringo rimaso*. Landinus notat, *Aringo* lingua Ethrusca significare Pulpitum, & locum editiorem, vnde dici *ringhiera*: atque ita per similitudinem, iugum Parnasi appellari *Aringo*. Sed non est ista Poetæ sententia: non enim iugum appellat *Aringo*, ait enim, cum ex bicipiti Parnaso, vnum iugum sibi satis fuerit, nunc vtroque se iturum, & cœptum opus persecuturum. *Mà hor con amendue, &c.* Itaque hic *Aringo* est ipsum opus, siuè cœptum Poema: quasi ingressurus stadium, & Arenam, atque ingenij certamen editurus, ac si diceret, *per finire l'incominciata carriera*. Bocat. G. 11. n. 8. Initio. *Ampissimo campo, è quello per lo qual noi hoggi spatiando andiamo, ne ce n'è alcuno, che, non che vn' Aringo, mà dieci, non ci potesse assai leggiermente correre*. A certamine equorum per Circum.

Aringare Oratione contendere Vill. VII. 79. *Gli Antiani li comanderono, che non dicesse, che era pena cento libre, chi aringasse contra al comandamento delli Antiani*. Etiam pro Oratione. Idem Lib. IX. 135. *Rettorico perfetto, tanto in dittare, versificare, come in Aringa parlare*. Et Lib. X Cap. 50. *A ciò che fù proposto, e detto per li Savi del Duca saviamente, & con belle aringherie fornite di molte auttoritadi*.

Quod autem pulpitum etiam *Ringhiera* appelletur. Historicus Florentinus Lib. II. *Quando il Duca accompagnato da M. Gioanni della Tosa, & tutti i suoi consorti venne in Piazza, & insieme con la Signoria sali sopra la Ringhiera, che così chiamano i Fiorentini quelli gradi, che sono à piè del Palaggio de' Signori, doue lessero al Popolo le conuentioni fatte intrà la Signoria, e lui*. Scilicet illi gradus idem fuere, ac Rostra apud Romanos, ex quibus Magistratus populum alloquebantur. Ita, & in Comitijs, siue magno Concilio Venetijs, pulpitum vocatur *Renga, & andar in Renga* suggestum ascendere.

Præterea *far Rengo*, est sententiam pronunciare damnandis reis. Stat. Pat. Rub. XI. *Quando sunt legenda in publico arengo condemnationes corporales*. Quia autem æris campani sonitu populus ad id conuocatur, *Sonar Rengo*: etiam cum ad supplicium spectandum funesto eodem pulsu Ciues conciuntur: quod apud Romanos Classico fiebat, vt apud Tacitum Lib. III.

Cæterum in omnibus fermè Italiæ Vrbibus fuere Amphitheatra, siue Arenæ, vt Romæ *Coliseum* à Solis Colosso, quasi *Colosseum*. Veronæ restat adhuc integrum vnicum, atque admirabile vetustæ magnificentiæ monumentum. Mediolani fuit vbi nunc est forum Mercatorum. In quo æs campanum, cuius signo olim populus in Comitium conueniebat, siuè in Arenam: vnde *sonar Rengo* nunc quoque ibi dicitur, cum eiusdem tintinabuli sonitu ad sontium supplicia populus conuocatur. Visitur etiam Patauij Amphitheatri Area, ad templum Eremitarum, vasta, atque ouali planitie, quæ vocatur *Arena*, in cuius extimis parietibus adhuc vestigia cernuntur, quibus gradus spectaculorum adstituti erant, item cryptarum, atque portarum. Diruto Amphitheatro, ruinæ cessere lupanari, vt testatur Scardeonius, inde purgato loco à Fuscaris Patricijs Venetis, magnificentissimæ ædes extructæ.

Galli etiam orationes forenses, ac Senatorias, actionesque Patronorum vocant *Harangues*, non tamen à Germanico *Huborung*, vel Anglico *Hearing*, quod significat auscultare, sed ab eadem qua Itali origine. Quia autem pugnaturi in Arena in ordinem, ac seriem disponebantur, iidem Galli *Reng* prò ordine dicunt, & *Rangier* disponere. Et *Rangee* series.

Cum igitur ab Arena fit perperam faciunt qui duplici R. scribunt, licet veterum aliquorum auctoritate nitantur.

ARRIVARE. Adpellere, nauem ripæ, vel litori adplicare. Adripare, ad alia translatum pro peruenire. In Priuilegio Federici I. Imper. Vrbi Laudensi concesso Anno M C. LVIII. *Ne aliquis alius ad naues arriuandas in toto flumine Abdua, ordinetur*. Extat apud Villanouam Hist. Laud. L. II. Hinc *Arriuare*, & *riuare* pro finire, siue ad finem peruenire. Qui enim nauim adpellit ripæ, institutum cursum terminat. *Cum reduces stant litore puppes*. *Riuare*, etiam, & *arriuare*, pro aliquò peruenire, siue pertingere, non rectè Erythræus à riuis deducit, nam est ab eadem origine, pro finire, qui enim aliquò pertinet, & extenditur illic finit, siue finem obtinet.

ARROGERE, adiicere, adiungere. Petr. *E duolmi ch'ogni giorno arroge al danno*, accedat aliquid, augeatur. Vel ab *Adgrego*, vel *addaggero*. Nam *adrogo*, aliud significat. Inde *Arrosa* accessio, augmentum. Vil. VIII. 68. *E per arrota della pistolenza, fù l'anno gran fame*. Et Lib. IX. 304. *E per arrota al primo fallo*.

ARROSTIRE. Torrere, attorrere. *Arrosto, Rosto*. Attostum, quasi *Attorristum*, *rostum*.

ARROTARE. Ferrum acuere, saxo asperare,

tare, à rota, siue mola instar rotæ, vnde *molare i coltelli*, & *Mola coltelli*, Samiator, Acutiator, vt Ver. Glossæ.

ARROVELLARE. Indignari, excandescere, & veluti rabie corripi. Non à *rebellis*, sed à *rabie*, *arrabiare*, *arrabulare*, *arrouellare*.

ARRVFFARE. V *Rabuffato*.

ARSENALE. Nauale, armamentarium. Quidam quasi *Arx naualis*. Meursius in Glos. putat Græcos vocem Ἀρσηνάλης ab Italis accepisse. Menagius Orig. Gal. affert Inscriptionem naualis Bizantini ab Theophilo Imperatore. ΤΟΤΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟΤΑΤΟΝ ΑΡΣΕΝΑΛΗΝ, quæ cum ferme ante DCCC annos posita sit, verisimilius est, Italos à Græcis, quam hos ab illis accepisse. Coaruvias censet *Darsenna* esse vocem Arabicam, quæ significat Nauale, siue Armamentarium. Quod confirmatur, quia & Itali, locum vbi naues statuuntur *Darsenna*, appellant, vt Genuæ, & Liburni, & Turcæ *Tersbane*, pariter naualia appellant. Optima conjectura videtur, vt sit *Arx naualis*. Vt Venetiis Nauale toto Orbe celeberrimum in Arcis formam constructum est.

ARSO. *Arsura*. Venetis pro paupere. *Aridus*. Martial. *Nec desit cereus aridi clientis*, Pap. *Tenuis*, *nudus*, *pauper*, *aridus*.

ARTICHIOCCO. *Carcioffo*. Cinara. Articactum, articoctum, *Articiocche*. Glos. Acactum, ἀκάνθα ὡς λευκακος. Vulcanius perperam positum notat pro λευκάκος. Mirum tamen esse, si Acactum dixit Lucilius, pro ἀκάνθα. Potius enim dicendum fuisse, Cactus, creberrimus in Sicilia, vt scribit Hermolaus Corollar. 695. in Dioscorid. Vulgo vocari Cardum, notissimum in deliciis mensarum secundarum. Tertul de pallio. *Eradicato omni aconito hostilitatis, & cacto, & rubo subdola familiaritatis*. Plin. L. XXI. 16. ex Theoph. L. VI. 4. *Cactos quoque in Sicilia tantum nascitur; Cuius in terra serpunt caules à radice emissi, lato folio, & spinoso: caules vocant cactos, nec fastidiunt in cibis, inueteratos quoque*. Athenæus L. II. Ait Cactum esse, quem Romani vocant carduum, Græci κινάραν. Apud eundem Ptolomæus Rex Ægypti Cinaram describit aculeatam, neque aliter edulem, quam demptis aculeis, Ex quo probare nititur Eustathius, aliud esse Cinaram, aliud cactum, quia non sit adeo aculeata Cactus, sed sunt diuersæ cinararum, siue cactorum species: aliæ aculeatæ vt in Gallia Cisalpina, aliæ sine spinis, vt apud Venetos, Galli *Artichaut*. Germ. *Artischoff*. Hen. Steph. in Appendice Thes. postquam multa de Cacto attulit, addit, vulgo dicuntur *artichaulx* quasi ἀρτυτικοὶ καυλοί. Caules conditanei, vt volunt nonnulli. Nam ἀρτυτικὰ pro fructibus Cinaræ apud Trallianum. Artiochiocco, siue artitici caules, idest conditanei, siue conditaneæ cacti. *Articacti*, *archichiocchi*.

At Carcioffo, est à Carice, quod idem Caricioffo. Glos. Κινάρα, *Cinara*, *Carduus*, *Carix*, siue *Carex*. Et *carice pastus acuta*. A Carice, caricetum, cactum, articactum, quod idem ac *Carcioffo*. Hisp. addito articulo Arabico *Alcarchofa*.

ARTIGLIERIA. *Bombarda*. Vos. L. III. I. dictam censet, quasi *Arcualia*, quod in locum arcuum successerit, vt *Archibugio*. Menagius ab antiqua voce *Artiler*, quod est arte aliquid firmare, ac munire. Ars, actus, *Articularia*. Artem autem esse, quod inferius seculum, *Ingenium* appellauit, machinam scilicet, & nouum inuentum. Neutram notationem approbare possumus; Credimus vocem formatam: quod iugis boum, aut equorum trahantur. Trahere autem *Tirare*, vt suo loco dicemus. Atque ita Attiralia, Attiralia penultima producta, demum Artilaria. Ita ab eodem Trahere, dicitur *il Treno dell' Artiglieria*, siue *Traino*. Nam *Trainare* pro trahere, inferiori æuo vsurpatum ostendemus. Si quis meliorem coniecturam afferet, haud leuem gratiam inibit.

ARTIGLIO. Vngues auium præcipuè rapacium. Falces, Articulus. Licet enim nodum, siue membrorum iuncturam significet, sumitur etiam pro digitis. Ouid Pont. II. *Vtile sollicitis supputat articulis*. Inde ad aues translatum, vt sint articuli digitorum internodia. Hisp. *artijos*, vngues ad vnci. Plinio. Falcule à Albert. M. de Falconibus cap. 5. *Sit igitur coxa longa, & bene pennata, & crus curtum, & pes bene patulus, & digiti fortes; & præcipue in nodis articulorum, & vngues fortes*. Et cap. 8. *Et pedes habeat nodosos in articulis digitorum*. Inde Articuli, pro digitis & vnguibus auium. Dant. Inf. XIII. *Piè con artigli, e pennuto il gran ventre*. Idem artigliare. Inf. XXII. *Ma l'altro fu ben sparauier grifagno Ad artigliar ben lui*.

ARTIMONE. Velum. Artemo. Dant. Inf. XXI. de Venetorum naualibus. *Altri fà remi & altri volge sarte, Chi terzeruolo, & artimon rintoppa*. Landinus tria esse velorum genera tradit. Maius, quod Artemo, medium, & tertium, *Terzeruolo*. Landino adstipulatur Baysius, quod scilicet Veneti velum maximum ita vocent. Alciatus velum addititium, quod maiori additur, & assuitur, ab ἀρτάω, quod est assuere, & appendere. Vitruvius L. X. 5. de Machinis tractorijs. In radice autem ma-

chinæ

chinæ collocatur tertia trochlea. Eam autem Græci ἐπάγοντα, nostri Artemonam appellant. Philander ibi varias de Artemone opiniones affert. Nam illud actuum Apostolorum cap. 27. *Sublato artemone ad auræ flatum*, Interpretes velum parvum esse dicunt. Alii velum addititium. Isidor. dirigendæ potius nauis causa, quam celeritatis adhibitum tradit L. XIX. 3.

Duo ergo significat apud veteres, Velum, quodcunque illud fuerit, & trochleam in machina tractoria. Vtrumque vt censet H. Stephanus παρὰ τὸ ἠρτῆσθαι, suspensum esse: forte posterius παρὰ τὸ ἀρτῆσαι, quoniam eo ingentia pondera tolluntur, vt Aleiatus notauit. V. Scheferum de mil. nau. L. II. 5.

ASA. *Asola*. Ansa, ansula. *Vsolière*, ansularium. Hisp. *Asire, prendere, Asido*, captus, *Asidero*: manubrium, ab ansa quæ apprehenditur. Macrob. Sat. L. III. Varro diuinarum L. V. dicit *Aras primum Asas dictas: quod esset necessarium à sacrificantibus eas teneri. Ansis autem teneri vasa quis dubitet?*

ASCELLA. Axilla. Isidorus. *Ascella locus sub brachio dicta, quod ab eis brachia cillentur, idest mouentur*. Sed est vel ab Ala, axilla, ascilla, *ascella*, vel ab Axilla, ala, vt veteres tradunt. Vet. Lex. Μάλη ἀνθρώπου *Subrach*, *subala*. Lege: *Subrachio*, vel *subrachio*. Hisp. *Sobaco*. Cerda Cap. XXXI. 5. notat à Gregorio Turon. appellari *Ascellas* instrumentum ferreum, quod ab vtroque latere Ecclesiarum est. *Ante absidem rotundam habens ab vtroque latere ascellas eleganti constructas opere*. Ait esse instrumenta ferrea in modum alarum posita. Nulla ibi instrumenta ferrea: & quænam ista? Verum templi alæ, siue brachia, ante absidem, vt hodie quoque in crucis formam exporrecta.

ASCIA. *Assa*. Ascia, dolabra. A Græco Ἀξίνη. Glos. Ἀξίνη. *Dolabrum*. Vitr. L. VII. 2. *Sumatur Ascia, & quemadmodum materia (lignum) dolatur, sic calx in lacu macerata, asciatur*. Eadem *Piola* à poliendo, quod eo instrumento asperitas ligni dolatur, ac perpolitur, *Piolare* & *pieliare* pro eodem.

ASCIVGARE. Adsiccare. *Sciugatoio, Sciugamano*, mappa tergendis manibus. Non ab exsugo.

ASCOLTARE. Auscultare, quod apud Latinos obedire: vt illud veteris poetæ apud Varronem. *Audio, haud ausculto*: assensum non præbeo. Apud Italos tantum pro audio, aures intendo. *Io pur ascolto, e non odo nouella*. Auribus capto. Veneti *Aldire, Stare in aldia*, attendere.

ASPERTO. Experrectus. Papias ab experior. *Experiens, industrius, laboriosus, vigilans*. Sed est ab *expergiscor*. Male Siluius ab *Aperto*, pro celeri.

ASPO. Alabrum. Scaliger Hist. Animal. pag. 599. *At annia non acum significat, vnde Acias dicat Theodorus, sed fusum, non quo deducunt filum colu, sed versatilem illum, cuius figura per initia simplex. Tigillus teres versatilis: e quo postea glomi fierent, atque inde stamen. Postea addidere radios, atque his transtra, Aspum vocant Itali*. Hoc fuit Γνίον, vt innuit Pollux, & Suidas. Hæc Scaliger. Glossæ. *Panucula πηνίον. Iniclaris* ἐπίκνηθρος. Lege. *Panicularis*.

Vossius de Vit. Serm. L. II. I. *Alabrum vulgo vocatur, quod aliter Rhombum dicere solemus, muliebre scilicet instrumentum, quo fila rotando glomerantur*. Belgis Aspel, *vnde Alabrare*, haspelen. *Habet quasi alas quasdam, vt si origine Latinum est, ab ala dici videatur, vt à candela, candelabrum*. Subiicit, hoc esse verisimilius, quam quod apud Isidorum L. XIX. 39. *Alibrum quod in eo librentur fila, idest soluantur*. Non enim vt *amitto*, ita *alibero* dicitur. Pap. qui Isidorum exscribit. *Alibrum dictum, quod in eo librantur, idest voluuntur fila*, quod est minus ineptum.

Aspo igitur, & *Naspo*, ac Germ. *Aszpel*, & *aszpelen*, depanare. Dantes *Arcolaio*, quia alas illas instar arcus flexas, & incuruas habet. Alij quod veluti arculam in inferiori parte habet, in qua glomi repouuntur.

Veneti *Corlo*, siue à figura, siue à motu, & currendi rapida vertigine. Morgant. *E si volgeua come vn Arcolaio*. Inde instabiles. *Matti come vn Corlo*. Aliquando duo in opere sunt, cum fila geminantur. Insubres *Bicocca*, fortasse à bichoare, quod est duplicare, siue *binare*, vnde Veneti *binadora* appellant. Papias. *Bicoatur, duplicatur*. Et quia ex arundine, ac fragili materia construitur, Arx siue castrum, infirmo, ac debili munimento capi facile, vulgo *vna Bicocca* appellatur. Ita obscurus vicus prope Mediolanum Gallorum clade nobilitatus dicitur, vnde quidam inepte huius vocis notationem duxerunt.

Idem *Donanadoro*, & *Deuanadora* Venetis, non à diuidendo, aut diuiduando, sed à depanando, *Depanadoro*. Depanare enim panum, siue licium, in glomum voluere, & à metaxa deducere. V. *Deuinare*. Senenses *Guindolo* à Germanico *Vvinde*, Gal. *Guinde*.

Ab *Aspo* etiam *aspula, spola*, radius. Nam sicut Alabro, metaxa, siue liciorum compages imponitur, ita radio acuto, trama inuoluitur, staminì inferenda, pedibus insilia alternantibus. Hoc tamen *Naspo*, & *Corlo* interest, quod in *Naspo* fila e fuso in metaxam compin-

guntur; *in Corlo* autem metaxa depanatur, siue in glomos conuoluitur.

ASSAGGIARE. V. *Saggio*.

ASSAI. Satis, adsatis. Sat, *assai*, *assà*. Galli, *Assez*, *assé*.

ASSALIRE. Adsilire, *assaltare*, adsultare, aggredi, oppugnare. *Assalto*, adsultus. Inferius ævum Adsallire. Marculf. Form. L. xxi. *Adsalissetis, & grauiter linorassetis*. Et *adsalitura*.

ASSANNARE. V. *Sanna*.

ASSASSINO. Latro. Mirum est vocem latinæ originis à Turcis scriptores consensu traxisse. Qua nempe sicarij notantur, qui interficiendis mortalibus operas locant, & humana capita licitantur. Et ab Arsacidis dictos esse contendunt. Quorum princeps *Il vecchio delle Montagne*, qui Antiochiæ, & Damasci proximos montes insederat, & valida arce firmauerat: atque ibi collecta perditorum manu, in omne nefas, & latrocinationem instituebat, & ad interficiendos Principes, leui mercede commodabat. Cum inde conducti, incredibili mortis contemptione, ipsos etiam Reges obtruncarent. De quibus Nicetas, Gillius, Vossius, Menagius, & auctor tertiæ partis Thesauri Politici.

Quæ vt vera sint, *Assassini* nomen inde ductum, & ab Arsacidis formatum non ego crediderim. Dant. Inf. xix. *Io stava come il Frate, che confessa Il perfido Assessin: che poich'e fitto, Richiama lui perche la morte cessa*. Vbi recte Landinus docet, *Assassino* esse eum, qui mercede conducitur ad interficiendos homines: & à verbo Latino *Assideo*, appellatum esse. Quod nempe assideant, siue insideant loca, seque in insidijs collocent, qua ille transiturus est, cui necem machinantur. Festus. *Insessores, Latrones, qui circa viam insidiantur, sedentes*. Vnde *insidia*.

Ergo ab assidendo, *Assassini* dicuntur: qui itinera obsident, & in viatores grassantur, atque impetum faciunt. Nam *assidere*, pro, *obsidere* etiam Itali dixerunt. Dant. Inf. xiv. *Dicendo quel fù l'vn de sette Regi, Ch'assiser Thebe*. Assessores, siue insessores viarum, & ex insidijs latrocinantes. Rectius *Subsessores*. Seruius ad illud. *Extremus, galeaque ima subsedit Acestes. Aut remansit*, inquit, *aut delituit* (lege delituit) *vnde & subsessores vocantur, qui occisuri aliquem delitescunt*. Et, *Deuicta Asia subsedit adulter. Vnde*, inquit idem, *subsessores dicuntur, qui in insidijs tauros intertimunt*. Lege *Viros*. Vbi paulo obscurior Seruius est. Ait poeta Agamemnonem fraterni adulterij vindicem, deuicta Asia reducem ab Ægistho, per insidias necatum, quod intelligitur, illis verbis *subsedit adulter*, insidians Agamemnoni. Subiicit Seruius, *& hostium dolos, subsessas*, vocamus, voce eius seculi, occurrit enim apud Vegetium, sed locus ad manus non est. Val. Max. L. ii. i. *Nulli enim tunc subsessores alienorum matrimoniorum oculi metuebantur*.

ASSE. Tabulæ. Axes, siue Asses. Vitruvius L. iv. 2. *In contignationibus, tigna, & asses*. Philand. *Asses, siue axes, vnde Coaxatio, & coassatio, sunt sectiles tabulæ: Asseres autem sunt trientales, idest lati ferme quatuor pollices, sed crassiores, dicti ab assidendo parietibus, atque tignis, auctore Festo*. Cuius verba sunt. *Axis, tabula sectilis appellatur*. Veget. veter. L. iii. i. *Roboreas asses constringis*. Hermolaus. *Axes, vnde coaxatio, idest contabulatio: Nam asseres Vitruvio tabula non sunt, sed crassior, & angusta in modum trabis materia*. Inde *Asseres*, ligna, quæ ferendæ lecticæ inserebantur. Sueton. Caio. *Lecticarij cum asseribus accurrerunt*. Iuven. *Ferit assere duro*. Glossæ. *Asseres*, Κοντὸς, Δοκὸς φορεῖον, quibus sellæ, & lecticæ portantur. Quid autem sit *Coaxatio*, docet Plin. L. xxxvi. 25. de pauimentis fistucatis, subdialibus (*le Terazze*.) *Necessarium binas per diuersum coassationes substerni. Vn tauolato doppio*. Budæus Pand. ex L. Fundi. *Coaxatio, qua & coassatio tabulis id genus conserta est, quibus cuppa & lacus conficiuntur. Asses enim, qua & axes tabulæ sunt sectiles, non absimiles scandulis, quibus tecta tegularum vice quibusdam locis teguntur*.

ASSE. *Asso*. Punctum, siue vnio in tesseris. Salmas. ad Hist. Aug. pag. 216. *Assem etiam veteres τὴν μονάδα, vocarunt. Hinc apud calculones, Adiecto asse, idem erat, quod adiecta vnitate*. Hyginus, de lateribus polygonorum. *Omnis trigonus, ductus octies, accepto asse facit quadratum: idest, octies accepta vnitate*. Et pag. 472. *Quam Graci ὄνιον, in tesseris appellant, nos Assem dicimus, hoc est vnionem. Assem quoque pro vno, vel vnitate dixerunt Latini veteres. Adiecto asse, apud Vitruv. Et accepto asse apud Hyginum. Eam vocem à Siculis, vel Tarentinis Romani sumpsere*. Εἷς, *quod est vnus, Siculi* ἀς, *Tarentini*, ἀς. *Inde As, pro vno Latinis*. Plura idem de modo vsur. & ad Solinum.

ASSEMBRARE. Similare, adsimilare, non *adsimulare*. *Semblare*, & *rassembrare*. Dant. Par. xxvii. *Ciò ch' i vedeua, mi sembiaua vn riso Dell' vniuerso*.

Interdum à *Simul*, vt simul esse, simul conuenire. Vnde Galli *Assemblee*, Conuentus, Cœtus: à simul esse. V. *Sembrare*.

ASSENTARSI. & *Assettarsi*. Adsidere, adse-

adsessitare. Dant. Inf. xvii. *Im'assetta in su quelle spalacce*. Alibi. *Asseggia*. Assideam. V. *Sentarsi*. *Assentado* militiæ adscriptus, inter milites collocatus.

ASSEPA. Interponit: obstat. Ductum à sepe. Dant. Inf. xxx. *Chel ventre inanzi gl' occhi si t'assepa*.

ASSETTARE. Et sitim excitare significat, sicut *dissettare*, sitim leuare: & Aptare, Adaptare. Dant. Inf. xvii. *E come là tra li Tedeschi Lurchi Lo Beuero s'assetta à far sua guerra*. Fiber aptat se ad capturam piscium. *Mettere in assetto*, aptare, in ordinem redigere. Boccat. ii. 8. *Commandò che incontinente il Conte di vestimenta, di famiglia, e di caualli, & arnesi, rimesso fusse in assetto*. Etiam pro assidere. V. *Assentarsi*.

ASSIDRARSI. Barbarus Glos. in Plin. *Sideratio, quam Græci vocant* ἀστροβόλισμον, & σφάκελον, *quandoque arborum quidem morbus afflatarum sidere, sed per similitudinem ad homines translatus, arescente corpore*. Hinc *assidrato di freddo*, membris frigore adustis. Et pro torpido. Boccat. ii. 2. *Et quasi assiderato veggendolo*. Vide Budæum in Pandectas ex lege *Conducto* p. 320. Proprie autem sideratio apud veteres *Paralysis*, vt Rodius ad Scribonium notauit. Martial. *Sidere percussa est subito tibi Zoile lingua*. Neque tamen Insubres, vt subiicit, hoc *Percossiam* vocant, quæ vox Veneta est, ex *apoplexia*, facta: illi apoplexiam, *Goccia*; siue *Sgozza* appellant.

ASSOMMARE. Ad summum, siue ad finem perducere.

ASSONARE. Colligere, adunare. Veneti *Sonnar*, in vnum contrahere, adunare, *adonare*, assonnare. Et

ASSONNARE, somnum conciliare, in soporem dare. *Dissonare* expergisci, e somno excitari.

ASTIO. Odium, inuidia. Lex Longob. tit. de homicid. Liber. 13. *Asto animo*, idest doloso. Grot. Lex. Goth. *Astalium deceptio, à Latino astus, vnde Asto animo apud Plautum*. Dant. Purg. vi. *Vidi Cont' Orso, & l'anima diuisa, Dal corpo suo per astio, e per inueggia*. Ferme pro odio, vt à fastidio contractum sit. Villan. iii. 3. *Sempre adastiauano per continua guerra, l'vno contra l altro*. Et Lib. x. 126. *S'adastiauano, e voleuansi male insieme*. Vel igitur *à fastidio*, vel à Germ. *Hasz*. Et pro inuidia. Vil. Lib. xi. *Che i viui hebbono astio de i morti, per le soperchie tribulationi*. Mortuis inuiderent. Neque enim assentior Vossio, qui fastidium à *fastu* deducit, nam à *tædio* siue faciendo tædio, ductum videtur: licet enim contemptum etiam significet, ferme tamen accipitur, pro noxa, siue noxia, odio, fenio. Hisp. *Enojo*, à noxia. Vnde *Annoiare*, fastidire, tædio afficere. Fastidium, *fastium*, *Astio*.

ASTORRE. Accipiter ex Asturia. Frideric. Imp. L. ii. ii. *Sunt, & de auibus rapacibus Austures, Sperueri, & ista comprehenduntur sub accipitre*. Paulo post. *Et quanuis hoc nomen accipitris plures attribuant soli Austuri: nos tamen dicimus, ipsum esse genus omnium auium rapacium, quæ capiendo, & non feriendo, vt falco, venantur*. Hinc *Stocciere*, ab Asturearius, penes quem accipitrum, & Asturum cura.

ASTRACO. *Astrico*. Pauimentum latercu latum. Insubres etiam lacunar, *lastrico* appellant, quod à *laqueari* duci potest; Prima tamen origo, quod superiores ædium partes, apertæ, ac subdiuales, congesta terra, aut laterculis sternebantur. Vnde *Lateratum*. Glos. Πλινθόν. *Lateratum*. Et latereulatum, *Lastricatum*. *Astraco*. *Astrico*. Atque ita inferioris cubiculi contignatio, & lacunar, etiam *Astraco* dictum est. V. *Terrazze*, & *Lastra*.

ATTACCARE. Affigere, affigitare, *attaccare*, & *appiccare*. Vols. de vit. serm. L. ii. 21. *Attacchiare, per lictores apprehendere, à Gallicò Attacher, quod frequens in leg. Burg.* Et apud Math. Parisium. *Si tales inuenianter in terra nostra, in principio Vuerræ, attachientur*. Eum sequitur Menag. Orig. Gal. *Ab attachiare, quod est attexere, apprehendere*. Sed neque attexere, est apprehendere, & Gallicum attacher, corruptum puto ab *acciappare*, quod est à capere, siue *captare*, *adcaptare*. Idem in Orig. Ital. ab *aptare*, *adaptare*. Sed minus est aptare, quam affigere. Ergo ab affigitare, *attaccare*, & *appiccare*, vt supra diximus. Dant. Inf. xxviii. *Mentre che tutto in lui veder m'attacco*. Landin. *M'appico, m'affisso*, oculos affigo. Villan. Lib. ix. 317. *V' addussero infermità, e mortalità grande, la quale s'appiccò à Cittadini*, s'attaccò.

Attaccare il fuoco, & *appiccare*, siue *appizzare*, est ignem admouere, qui materiam ita apprehendit, vt veluti illi affigatur. *Impizzare*, *impiare*. Nam vt diximus *Attaccare*, & *appiccare*, idem. Dant. Inf. xxv. *Poi s'appiccar come di calda cera, Fossero stati*: s'attaccarono.

Hinc *Taccone*, corii frustum, & segmentum, quod calceis affigitur, & *tacconare*, panni frusta vestibus adsuere, ac veluti acu adfigere. Et *Tacchi* calceorum, qui ad calcem altiores struuntur, Galli *Hauleà*, quibus calcei retro attolluntur, siue altantur, altiores fiunt, &c. *Taccone* etiam pro *Auaro*, & *sordido*. Hoc à tenax, *tenacone*, *taccone*. Vt *Taccagno*, obstinatus, & sententiæ tenax, Galli, *Taquin*, quem

à Tarquinio, quasi superbum, & ceruicosum, ridicule deducit Siluius Isagoge, p. 90. quanuis tenacem significare indicet.

ATAR. Hisp. Ligare. *Aptare*. Nonius. *Aptum*, *connexum*, *& colligatum significat*. Virg. Geor. III. *Ipsis è torquibus aptos, iunge pares*. Cic. de nat. III. *Tam flatos Astrorum ordines, tamque inter se omnia connexa, & apta*. Tusc. v. *Fulgentem gladium, e lacunari, seta equina aptum demitti iussit*. Frustra à Græco, aut Hebræo originem Coaruvias arcessit.

ATTI. *Modi*, *gesti*. Festus. Actus significat motum corporis, vt histrionum, & saltatorum: qui etiam ex hoc ipso, actuosi dicuntur. *Atteggiare*, gesticulari, modos facere. *Brutti atti*, motus peruersi, & similia.

ATTILATO. Comptus, ornatus, cui vestis corpori adpressa, nullis rugis, aut plicis deformis. *Tirare* extendere. Hisp. *Estirado*, *tirado*. Etrusci. *Tirato*, distentus, sine rugis. Ita pro ornato, & munditiæ elegantis viro. Galli *Attiser*, Veneti, *Tirato in squerro*, translatum a nauibus, quæ reficiuntur, & poliuntur. Erythræus tamen in *Tilia*, putat ab his, *Tilado*, pro eleganti dictum. Quod non est verisimile, sicut neque ab *Apto*.

ATTIMO. *In vn attimo*. Momento. *In atomo*, puncto temporis. Victor. Var. L. XVI. 16. *Cum significare volumus aliquid celeriter, summaque festinatione factum esse, dicimus* in vn attimo, *ἐν ἀτόμῳ: ipso momento temporis, quod diuidi, secarique non potest*.

ATTIZZARE. Ignem excitare, *stizzare*, à titionibus. Inde pro *Instigare*. Quanquam hoc à canibus, cum irritantur, V. *Aizzare*, *Vssare*.

A TORNO. V. *Tornare*.

ATTRATTO. Membris attractis, & distortis. Dant. Inf. XVI. *Ch' in su si stende, e da i pie si rattrappa*. De eo qui ab vndis emergit. Hoc est pedes retrahit, ac reducit, vt in natando.

ATTVFFARE. Mergere, & mergi. Vel à suffocare, *stuffare*, *attuffare*. Vel ab antiquo futare. Nonius. *Ahenum trua futat*, adfutare, & per Metathesim *tuffare*, *attuffare*: & *attutare*, extinguere, de igne. Veneti *stuare il foco*, *il lume*, præcipue eum Elychnium oleo immergitur. Cittadinus à sonitu, quem à qua edit, cum aliquid immergitur. Ita & *toffe*, dicimus sonitum ictus, & pulsationis, & *dar delle toffe* verberare. Alii à Germ. *Tauffen* baptizare, siue attutare, à *Tödten*, occidere, vnde putant Gallicum *Tuer* factum. Sed plerique hoc à *θύειν*, sacrificare. Rectius videtur, à suffocare, stuffare, tuffare. Cum Itali carnem patinariam suffocatam, *stuffato* appellent. V. *Stuffare*.

AVALLARE. Descendere, imminui à Valle. Dant. Purg. VIII. *Hora auuallíamo homai tra le grand' ombre*. Mox. *Solo tre passi credo ch' io scendesse, E fui di sotto*. Inf. XX. *E non restò di ruinar à valle, fino à Minos*: vsque ad Inferos. Pro demittere, *abassare*. Purg. XIII. *E l'vno il capo sopra l'altro aualla*. Alibi. *Masficca gl' occhi à valle*, deorsum. Et *diualare*. In chartis Ducum Norman. apud Vos. L. 10. I. *Nullus mercator cum mercatura sua poterit transire Rhotomagum per Sequanam, ascendendo, vel auallando, nisi per cives Rhotomagi*.

Inde *sballare* Venetis, imminui, declinare. *Sbalare il dolore*, *sbalare la febre*, remitti. Insubres, *balcare*, *e balcato il dolore*, vallare, vallicare, *balcare*.

Galli *Aual* deorsum, *Aualer*, demittere. Item sorbere, & cibos deglutire, in ventriculum demittere. Item *Raualler*, dimminui. *Le blé raualle*. Frumenti pretium imminuitur. Itali *Cala*. *Raualler*, de fastigio detrahere, & in ordinem cogere.

AVANTI. Ab ante, abantea. *Auanzi*, reliquiæ mensarum, quæ ante conuiuas remanent, nec consumuntur. Et *auanzare*, pro superesse, restare, remanere, vnde etiam *Rimasugli*.

Auantaggiare, *superare*, anteire, anteitare. Dant. Inf. XXV. *Perche in mal far, lo seme tuo, auanzi*, anteis, superas.

Auanzare, lucrum facere. Dant. Purg. III. *Che qui per quei di la molto s'auanza*. acquiritur, lucrum fit. *Auanzo*, *ciuanzo*, lucrum, quod ante, idest supra mercimonium est; vel ab augendo, non autem capiendo, quod ex forte redundat.

Quia autem *Auantaggiare*, est superare, siue superiorem esse. *Auantaggio*, id quo hoste quis superior est. *Auantaggio d' arme*, *di luogo*. Salm. de sen. trap. p. 169. Vbi explicat, quid sit *πλεονεκτεῖν*, & *πλεονεξία*, cum qui opportuniore loco, quam hostis Castrametatus sit, qui commeatibus abundat, & reliquis omnibus hoste superior est, proprie dici *πλεονεκτεῖν*, obseruat. Gallicè *auantages* hæc omnia dici; quæcumque faciunt, vt superiores hostibus videamur. *Lieux*, *e postes auantageux*.

D'auantaggio; Satis, superque.

Ab Auanzare Acharisius, AVACCIARE factum putat. Villan. VII. 93. *Per far auacciar il suo Nauilio*. Quod est, accelerare, festinare: vt & Bembus sentit. Qui enim accelerat, præcedere, siue anteire festinat. Quid si *Auaccio*, est ab Ocyus, Adocyus; Auaccio, Auacciare?

AVELLO. V. *Albio*.

AVE-

AVESE. Insubres, pro abysso. *Andare al Auese*, pro re quæ profunditur. Cicero de Offic. ait largitionem fundum non habere, quod, vt interpretatur Turnebus, vsurpare solemus, abyssum quandam esse. Nam Abyssus inde dicta, quod fundo careat.

AVVEZZARSI. Assuescere, assuescitare, *auuezzarsi*, vel *A vsarsi*; *auuezzarsi*.

AVGELLO. Auis, auicula, *aucello*, *augello*, *vccello*. Glossæ. *Auxilites*. Ὀρνίθες, Οἰωνοὶ. Vulcanius ex Scaligero ad Festum: *Axilites*, idest, alites. Sed legendum *Aucilites*, *vcellett.* Inde Venetis. *Celega* pro *passere*: quasi *vcellica*. Eædem Glossæ, *Aucellus*, Στρούθιον, Passerculus.

AVILVPPARE. Implicare. Non à voluendo. Sed à *Villis*, siue, tricis. *Viluppo*, quo aliquid intricatur, implectitur, & irretitur. Villus enim multorum villorum collectio.

AVINCHIARE. Nectere, ligare. Auimine, siue vitilibus *Vincire*. Nam *Vimen* quasi *Vincimen* dictum volunt. *Viminicio*, *vinchio*. Omne scilicet virgultum lentum, & flexile, ad ligandum aptum, vnde & Vinculum. Dant. Par. XXIX. *Così veloci seguono i suoi vimi*. Vincula, ligamina. Infra. *Nel mezzo strinse potentia con atto, Tal vime, che giamai non si dinima*: vinculum, quod nunquam dissoluitur. Hinc *Auinchiare*.

A vimine *Vincastro*. *Vincea*, & *venceia*, fasces viminum. Et *Vischia* pro virga. Ita & *Vitile* quicquid ita lentum est, vt flecti possit. Nam viere, vnde Vimen, est alligare, vt Festus: seu vincire, & inflectere, vt Nonius. Varro de r. r. L. I. 23. *Sic & alia alio loco secunda, vt habeas vimina, vnde viendo quid facias, vt scirpeas, vallos, crates*.

AVIRONS. Galli Remos vocant. Alberories, quod è longis arboribus fiant: solent enim L, supprimere.

AVISARE. Monere, aduertere. Tacitus. *Decem Aquila Germanicum aduertere*. Idest in se verterunt. Plin. Lib. I. Ep. x. *Multa in Euphrate sic eminent, & relucent, vt mediocriter quoque doctos aduertant, & afficiant*. Aduertere est animum intendere. Qui monet, iubet aduertere, siue animaduertere. Ita *Auisare*, vel ab Aduersum, vel à videndo: monet, videat, quid agat, siue vt intelligat, curam adhibeat, & animaduertat. Item certiorem facere. Inde *Auiso* pro Nuntio, & relatione. Voss. L. II. 22. notat *Aduisare* esse deliberare, à Gallico *Aduiser*: sed nemo deliberat, nisi prius aduideat, siue animaduertat. Atqui Italis *Auisare*, est monere, vt aduertat, *Auisarsi*, rem animaduertere. *Per mio auiso*, vt mihi visum est. Dant. Inf. XXVII. *La v'el tacer mi fu auiso il peggio*. Peius visum est. XXVI. *Ma già m'era auiso Che così fosse*. *Aueduto*, *accorto*. Nam *auisare* pro videre. Idem Par. XXIII. *Tutto mi ristrinse L'animo ad auisar lo maggior foco*.

AVORIO. Ebur, Eboreum. Charisius. *Eboreum*, *& Eboratum*, *& Eburnum*, *placuit distingui*, *vt eboreum sit ex solido ebore confectum*, &c.

AVVENTARE. Iactare, iaculari: Ventilare, idest scutum, & arma in sublime iactare, atque eadem recipere. Martial. L. V. *Cornibus hic pendet summis*, *vagus ille per armos Curris*, *& in toto ventilat arma boue*. Genus exercitationis militaris, & gladiatorum præludium. Seneca Ep. CXVIII. *Quam stultum est*, *cum pugna signum ceperit*, *ventilare?* Turneb. L. XXX. 3. *Ventilare gladiatores dicuntur cum ante pugnam*, *suos mouent gladios*, *& lusorijs ictibus aerem ferientes*, *præludunt certamini*. Sed proprium est, vt dicebamus, hastam, aut scutum in sublime, siue in ventos iactare, eademque cum quadam venustate, antequam cadant recipere. Alij ab *Amentare*, quod est diuersæ significationis, non enim est iaculari, sed hastam, ad iaculandum, amento aptare.

AVVERTIRE. V. *Auisare*.

AZZA. V. *Accetta*.

AZIMINA. *Agemina*. Ferri temperatura, de qua Cardanus de subtilitate, & eius Antagonista Exercit. CVII. *Lauorato alla gemina*.

AZZVRO. Cæruleus. Philander ad Vitr. L. VII. II. *Caruleum Graci cyanon*, *etiam si in recentiorum commentarijs Lazurium inuenitur. Arabes lapidem lazuli vocant. Eius meminerunt* Dioscorid. L. V. 97. & Gal. Lib. Medic. Simpl. IX. Plinio, & Vitruuio est arena. Scalig. ex. CCCXXV. 15. *Huius coloris* (cærulei) *modi*, *siue gradus*, *species ue*, *Persus*, *Turchinus*, *Azurus*; *Maura vox hac*, *& Arabica*, *Lazuli*, *à gleba siue lapidem*, *quem κύανον Graci*, *nos caruleum priuatò vocabulo*.

B A.

BABBO. Pappas. Dant. Inf. XXXII. *Ne da lingua che chiami mamma, o babbo*. Vox infantium, patrem, aut pappam, siue pulticulam, vocantium.

BABIO. Bufo, *baßo, babio*. Ita Italicè appellari tradit Scaliger exercit. CXXIII. *Babio* etiam, & *Babione* appellant iidem hominem pleniori facie, a bufonis malis inflatis, ac turgentibus.

BABVINO. *Balbuino*. Cercopithecus, à crebro menti, ac labiorum motu, vt solent balbi, siue balbutientes.

BACCANO. Strepitus, ac tumultus. Bacchanal. Pap. *Baccania, furor, bacchanalia, bacchationes, furores*.

BACCHETTA. Virga, à baculo, *baclo, bachetta*.

BACCELLI, & *Bagiane*. Fabæ, & siliqua fabacea. Celsus Cittadinus obseruat in ea voce à Florentinis *E* tenuvius pronunciari, à Senensibus strictius. Sicque statuit, si ab Etrusco *Bacca*, fiat *baccello*, rectiorem esse pronunciationem Senensium, si vero à Latino *Bacelus* apud Suetonium, rectius proferri à Florentinis. Quem nuperi sequuntur.

Sed *Bacca* Latinum est, & *Bacelus* Græcum, Βάκηλος. Neque à Bacillo, vt idem censet, deriuari potest: neque a βάγαιον, quod crassum, siue magnum significat, vt Monosinius.

Ergo *Bagiana* est vagina, siue folliculus fabarum, & *Bacelo*, vaginula. Vtrumque enim proprie significat siliquam, idest, fabæ tunicam, siue concham, valvulum, operimentum, quæ Græcis θήκη, λέπος, λοβός: & pro ipsa faba. Vt ergo vagina frumenti apud Varronem, & apud Ciceronem de Senect. ita *Bagiana*, vagina leguminis Pythagoræ innisi: & *Bacelo*, vaginula, qua voce vtitur Plinius L. XVIII. 3. Ita *Bagiano*, & *Baccellone*, pro insulso, & fatuo, quale est id genus edulii, non à *baculo*. Item *Bagiane* nugæ, fabulæ, logi: quæ & *Panzane*, Varchius. Erculano. *Dar panzane, ouer baggiane, e ficcar carotte*. Insubres, fabulosas narrationes, *Panzaneghe* appellant: item *Baie*, nugæ.

Alii tamen *Bagiano*, & *baccellone* prout fatuum, & insulsum significat, malunt à Βάκηλος deducere, qui Hesychio, & Suidæ, ὁ μέγας μὲν ἀνόητος δὲ καὶ γυναικώδης, qui magnæ quidem staturæ est, sed stultus, & mulierosus: illudque Suetonij de Augusto afferunt, *Ponit assidue, & pro stulto bacelum, & pro pullo pulleiaceum*. Quam vocem extare in nonnullis libris testatur Casaubonus, & à Βάκηλος fictam. Verum ipse præfert *Bateolum*; quod in ore infantium frequens vocula est, *ba*, vel, *bat*, vel, *bad*: Inde multas voces fictas per onomatopeiam, partim ad exprimendam infantiam, partim ad alia vitia denotanda pueritiæ affinia. Subiicit esse in lingua Gallica fictas similiter voces *Badin, babouin, baueur*, & *bauard*. Sed duæ postremæ sunt à *baue*, idest fluente saliua infantium. *Badina* autem, Vide *Badare*. Scalig. etiam poeticæ L. I. 41. *Omne genus becelorum, & bauciarum, & batalorum, quos Galli Badinos Itali Balullos vocant*, Sed Itali, præcipue Insubres *Badinos*, & *Badanos* id genus hominum appellant, *Ballullos* nunquam audiui, nisi voluerit scribere, *Balordi*.

BACCELLIERE. *Bacilier*o, *Bacalare*. Hodie pro dignitate scholastica, quæ Magistri, siue Doctoris titulum proxime antecedit, accipitur: olim pro ordine, ac dignitate militari, Villan. Lib. VI. 91. *Richiese tutti i baccellieri d'arme di Francia, e di Proenza, che fossono alla sua bandiera, e à farla Reina*. Et L. VII. 85. *La maggior parte Franceschi, e Proenzali, & alcun altro baccelier d'arme nominato*. Et L. VIII. 55. *Dou'era il fiore della Barohia, e baccelleria di Francia*.

Menagius diuersas Scriptorum sententias recenset, super huius vocabuli originatione. Cuiacius, quasi *Buccellarios*, qui posteriori ætate erant milites corporis custodes, siue protectores. Altaserra quasi *baculariοs*, quod olim scutis, & baculis militiæ tyrocinium ponerent, & singulari certamine pugnarent. Ludou. Viues quasi *bacca laureatum*, idest lauri fronde baccis onusta coronatum, vt olim poetæ, & nunc qui Doctores renunciantur. Vossius, quasi *Battualium*, vt sit à battuendo, vnde *Battaglia*, is qui cum aduersario batuerit, idest publice disputauerit, atque ita peritiæ specimen dederit. Rhenanus ad Tertul. Eos qui Petri Lombardi sententiam publice interpretarentur Doctores dictos, sed antequam profitendi ius haberent, traditum illis bacillum, insigne dignitatis, vnde nomen. Quem sequitur non solum Spelmannus, sed Pancirolus de claris legum Interp. L. III. 2. loquens de Gratiano. *Itaque qui eius opus ita edidicisset, vt aliis prælegere posse videretur, baculo veluti arra doctrina, more*

Lan-

Longobardorum accepto, Doctoris titulo honestabatur, & à Bacillo vulgo Bacillarius *vocabatur*.

Si tantum de scholastica dignitate sermo esset, sententiam Viuis præferrem, quasi *Baccalaureus*, siue lauro coronatus. Sed cum vox ad militiam translata sit, Altaserræ opinio verisimilior videtur, quod olim singularia certamina, baculo, siue fuste, & clypeo tantum inita satis constet, quodque veteres libri, *Bacularius*, *Bachilarius*, & *Baccalarius* præferant. Boccat. *Il qual mostraua di douer essere vn gran Baccalare*. Vt ille *Baccilliere* diceretur, qui singulari certamine pugnasset, aut vicisset, idque illi ad altiores militiæ gradus tyrocinium esset: & inde vox pro iunioribus sumitur apud Gallos, & Hispanos. Inde vocem translatam ad certamina ingeniorum, ac disputationes, in quibus victores *Baccilieri* sint appellati, proxime Doctoris insignibus ornandi. Dantes *Baccialier* appellat.

BACINO. V. *Abaco*.

BACO. Vermiculus. Bombix, *Bombice*, *Bombaco*, *Baco*, vt Menagius: inde etiam pro lumbricis. *Oglio de bachi*. *Baccarozzo*, & *Bacherozzolo*. V. *Bigato*.

BACOCA. *Bacoco*. V. *Arbicocco*.

BADARE. Morari, cunctari, distinere, item attente contemplari. Neque à *Vadari*, neque à *Badare*. Illud enim ineptum est, hoc minime latinum. Isidori locus in Glossario corruptus. *Hippitare, oscitare, badare*. Pro *abbalare*, *sbagliare*. Voluit enim Glossator explicare, quid esset oscitare, ita legendum *abbalare*, nec vsquam *Badare*, reperitur.

Est igitur à *Vacare*. Dant. Parad. VIII. *Ne ricourar poteasi, se tu badi Ben sottilmente per alcuna via*. Qui alicui rei vacat, moram trahit. Io. Vilian. VII. 12. *Per far badare i Romani alla Città*. Et Math. Vil. VIII. 95. *Infral' tempo che la compagnia badaua in Romagna*. Otiabatur, vacua erat. *Star à bada*, *& tener à bada*, aliquem demorari, & distinere. Item intentum esse, operam dare. Dant. Purg. XV. *Se lo' ntelletto tuo ben chiaro bada*. Landin. *Badare*, est latinorum, vacare. Et Inf. XXXII. *Tal parue Anteo à me, che stana à bada, Di vederlo chinare*.

Badalucco, pro velitatione, siue leui certamine, quo hostis distinetur, & totius dimicationis mora trahitur, vox Villano per familiaris. L. VII. 6. *I ragazzi de Franceschi si misero à badaluccare*. Et cap. 12. *Vscito fuori ad vn badalucco*. L. VIII. 55. *Terrengli in badalucchi, e schermagi gran parte del die*. Velitatione hostem distinebimus, demorabimur. Item *Baloccare*, spectaculo vacare, oblectari; Morgant. IX. *Mentre che in piazza si fà tor niamento, El popol tutto staua à baloccare*.

Inde *Badano*, e *Badino* pro homine fatuo, operis vacuo, & nullius pretij. V. *Baccelli*.

BADILE. Batillum. Pap. *Batillum: thuribulum: pala: ferrum, quo colliguntur carbones*. Glos. *Vatilum. ϖυραυυν*. Lege. Vatillum ϖυράμμη. Glos. Cyrilli. ϖυραμή Vacillum. Vulcan. Batillum, ϖυράμμη. Sed recte est *Vatillum*. Trebellius in Claudio. *Coctilium batilli quatuor*. Vbi Salmas. legendum censet; *Vatilla*, quod Interpres Horatij *Vatillum* diminutivum dicat esse a Vase, quasi Vas parvum, in quo odores incendebantur (vnde Papias, thuribulum). Caper. *Vatillum hoc*. Addit Græcis Ἄμλω, res duas significare, instrumentum fossorium, simile illi, quod ad ignem paratum est, *Badile*, siue *Pala*: & vas aquarium. Sed vt distinguerent Ἄμλω, quæ igni inseruit, ab ea qua humus foditur, fossorium ἄμλω dixerunt, foci autem instrumentum ϖυράμλω, idest ἄμλω πυρός. Varro pro instrumento; quo stercus colligitur de r.r. L. III. 6. *Vtrumque locum purum esse volunt ha volucres. Itaque pastorem earum cum vatillo circumire oportet, ac stercus tollere*.

BAGA. Vterculus vini. Bulga, *boga*, & *baga*. *Bagare*, & *bagone*, intemperanter bibere, & se vino proluere. Nisi à Baccho dictum putamus.

BAGAGLIO. Suppellex, sarcinæ, & impedimenta militaria. Non à *baccis*, vt vniones, siue margaritas, significant: sed à Vasarium, Vasaticum, *Vasaglio*, *Bagaglio*. Vas, pro omni instrumento accipitur, etiam venatorio. Gratius. *Nec sibi turbam Contraxit comitis, nec vasa tenentia late*. Liuio L. I. suppellex; *Vasa, comitesque meos*. Turneb. L. XI. 26. Seneca de benef. Lib. I. *Sed nomina facturi diligenter in patrimonium, & vasa debitoris inquirimus*. Instrumentum, vt ait Lipsius, & suppellectilem. Inde vasarium pecunia, quæ præsidibus ad domesticum instrumentum. Græci σκεῦος. Hinc pro instrumento generationis, in carmine obscœno. *Grandia Dulichij vasa tulisse viri*. *Et benevasati*, pro peculiatis apud Capitolinum. *Et per tractato vasculo tam rudi*, apud Petronium: & alia doctis pridem obseruata.

Ita pro militari instrumento, & suppellectile. *Vasa conclamare*, *vasa colligere*. Glos. Σκεῦη στρατιωτικά. *Sarcinæ*. Et Σκευοφόρος, *vasiffer*, *sarcinator*. Aristophan. Pace. τὰ λοιπὰ πρωσκευάρια τὰ τῶν θεῶν. *Vt reliqua fernem cœlitum vasaria. Ollas, tabellas, friuola amphoralia. Il bagaglio delli Dei.*

Ita & Vasarium *Bagaglio* dicebatur, omnis

illa suppellex, omneque instrumentum quo magistratus in prouinciam proficiscens instruebatur, vt muli, equi, vasa, & reliqua, quæ omne instrumentum implerent, vt Budæus de asse L. III. & Turneb. L. XXI. cap. XV. Qui inde *Vasallos*, nobilium clientes dictos putat, tanquam in vasario eorum sint, & vasa eorum censeantur. Sed de hoc alias.

Hinc etiam militum serui, lixæ, & calones, portandis vasis, & sarcinis, & militari suppellectili custodiendæ, *Bagaij*, appellantur, & *Bagaioni*, qui quod ferme pueri, *Bagaio* simpliciter, pro puero, præcipue Brixiæ, & Bergomi.

Præterea scorta militaria, inter impedimenta exercitus, *Bagascie* appellatę, quæ vox etiam ad alias meretrices, & diobolares lupas transijt. Math. Vil. L. VIII. 81. *Il crudelissimo e bestiale Re, hauendo palesamente risolta la sua concubina, ò più volgarmente dicendo Bagascia*. E *Bagascione*. Boccat. Laber. *Che poter cento bagascioni, al suo piacer adoperare*. Ita & Gallicum *Bague*, pro pellice, non à Germanico *Balg*, neque *à vagando*, sed ab eadem origine.

Postremo etiam *Bagatelle*, pro rebus friuolis, & nugatorijs. Nam licet Salmas. ad Solinum pag. 1124. à *Baccis* deducat: quod scilicet Galli, mundum muliebrem *Bagas*, appellent, à baccis. quæ sunt margaritæ, vt *monile baccatum*, verisimilius tamen videtur, *Bagatelle*, non à baccis, & mundi muliebris pretio (vtcunque à seuerioribus pro nugis accipiantur) sed à vasculis, & vili suppellectile appellatas: Vt *Bagatelle*, sint vascula, siue vascilla. Glos. Σκευάρια ἱστελῆ πάνυ. *Friuola*. Res vilissimæ. Iuv. *Iam friuola transfert Vcalegon*, Vascicula, & vilem suppellectilem, quam ibi describit poeta. Et Σκευάριον, *Vascellum*, siue *Vasellum*.

Vnde & *Bazziche*, pro eadem re, Vascicula, *vasiela*, & *bazzicare*, res eas tractare, & fortasse ludus aleæ non magni pretij, *Bazzica*; in quo minimus numerus præualet. Nam *sbazzigare*, pro delirare Veneti dicunt, vel ab his nugis, & ineptijs, vel à mentis vacillatione. Item *Visighetti*, *Visinelle*, teculæ, vtensilium friuola. *Bazzectole*, Vascicula: *bazzicare*, &*visigare*, tricas eas versare, & miscere, item apud aliquem frequenter versari. Boc. IX. 5. *Che è il miglior luogo, che ei sia, percioche non vi bazica mai persona*.

Porro à *Bagatelle*, *Bagatelliere*, præstigiator, qui acetabulis, & nugis oculos ludit, Hisp. *Iuego de man*. Vnde Gallicum *Basteleur* factum puto, à vasculis, siue acetabulis, quibus præstigias facit, potius quam à *Batalator*, qui mirificos armorum gestus in publico edit quod Salmasio visum ad Hist. Aug. p. 58.

Proprie autem *Bagatelliere*, & *Bagatelli*, siue *Magatelli* circumforanei ludicri genus, quo ioculator, intra siparium latens stomatia, oscilla, ac parua virorum, mulierumque simulachra micantibus digitis imposita, velut in scena producit, stridula, & dentibus intercepta voce, colloquia effingit, & certamina, variosque discursus miscet. Ipsæ imagunculæ, *Bagatelle*, & *magatelli* dictæ. V. *Magatelli*.

Est & alia vox plebi vsurpata, pro friuolis, ac minuta suppellectile. *Barauaij*, idest varia vasa, siue vascula. *Tacare* & *barauaij*, alterius vocis origine adhuc mihi ignota.

Sed satis friuolis lusimus, & fortasse plus satis nugati sumus.

BAGATINO. Videri potest *à bigato* deductum. Sed cum ille nummus argenteus esset, à bigis impressis dictus, sicut Quadrigatus à quadrigis, hic autem æreus vilissimus octauam assis partem apud Venetos significans, amplius quærendum censeo. Nisi etiam nummus æreus, eadem bigarum nota percussus fuerit.

BAGOLE. Baccæ, bacculæ. Quarum similitudine fimus pecorum *Bagole* appellantur: & vulgo *Bagolare*, timere, consternari, ac præ nimio metu, alvum subsidere. Veneti *Borambagole*, arida confecti cibi reliquiarum strigmenta, vocant. Plinius, fordes caudarum in pilulas concretas, Græci Σκύβαλα.

BAGNARE. Madefacere. Quidam à *Vagna*, siue Cupa vase aquario, siue alueo dictum putant. Sed haud dubie est à balneis, balneare, *bagnare*. Frider. de accip. L. I. 2. *Terrestrium vero aliæ manent semper in terris, neque vadunt vnquam ad aquam, nisi causa, sui potus, aut balneationis*. Et L. II. 69. *Cum itaque Falcones sint sicceioris naturæ, & calidioris, assuescunt balneare se, quibus si non balnearent se, accriderent plures morbi*.

BAGORDO. Nisi sit à bacchanalibus, aliàs non liquet, Galli *Bohurt*, equestre certamen, vulgo torneamentum.

BAIE. Nugæ, logi, ineptiæ, fabulæ. Vel à *bagiana*, *baia* contractum, vt supra diximus: vel à badare, quod est vacare, otiari. *Tenere à bada, e dare delle baie*, nugis tempus terere. Nam *bado*, & *baio* dixerunt pro *bada*. Vita Nicol. Laurentij. *E la benne alla frontera Fabio lo saputo, con granne hoste, e tennelo à baio, (Annibale) anni tre*. Quod videtur illud Petrarchæ expressisse. *Che con arte Annibal a bada tenne*. Quid si à bacculis olearum, & huiusmodi quisquilijs? (non enim crediderim, baccas idest margaritas etiam apud seueriores,

hac

hac vilitate notatas). A baccis inquam oleatum. Arnob. L. I. *Olearum à bacculis cruor teter exprimitur.* Et L. II. *Aut ex ramis agrestibus baccula.* Res scilicet friuolæ, & nullius pretii. Qui à *Verbagio* deducunt, nobis verba dant.

BAIARE. Latrare, *baubare.* Nonius. *Baubare, latrare, à canum voce.* Lucret. L. v. *Et cum deserti baubantur in ædibus.* Glos. *Baubantur.* ὑλακτοῦσι.

BAIETTA. Panni genus minutis floccis villosum, quod ferme in luctu adhibetur. A Germanico *Ban*.

BAILA. *Balia, Balio.* Nutrix, & nutricius. Baiula, Baiulus, à baiulandis, siue gestandis infantibus. Pap. *Baiulus, portitor, gerulus, nutritor.* Aliis *Bela*, vt Vicentinis. Scalig. poetic. L. I. 50. *Quod vulgus nostrat belas, alys locis Italiæ, nutrices* Nenas *dicunt.* Hisp. *Ama, & Amo.* Alma, & Almus, ab alendo.

Item *Bailo*, pro nutricio. Magnus Baiulus inter officia aulæ Bizantinæ. Codinus. *Similiter etiam signatus fuit, τοῦ μεγάλου Βαϊούλου, magni Baiuli locus.* Vbi Iunius. *Baiulos Græci recentiores vocant, παιδοκόμους, qui puerorum curam gerunt. Baiulus itaque magnus est, qui Imperatorem infantem gestauit vlnis, educauit, que & instituit, inde à pueritia ipsius: synecdochicè sumpta appellatione à prima illa cura, quæ ad infantes adhiberi solet.* Casaub. ad Sueton. Aug. *Soliti etiam adesse educatores, siue τροφεῖς, quos cum pædagogis, Iulianus in Cæsaribus, & Iustinianus in Instit. coniungunt: Græci etiam Βαϊούλους vocant.*

Ex quo Itali *AIO* fecerunt: custos scilicet pueritiæ, morumque monstrator, qualis apud Virgilium Ascanij Æpytides. Vita Ludouici Pii. *Rex Carolus, cum filijs, & exercitu pacifice Franciam repetijt, filiumque suum Ludouicum Regem, regnaturum in Aquitaniam misit (is tunc infans, cunarum adhuc vtens gestatorio) præponens illi* Baiulum *Arnoldum, aliosque ministros, ordinabiliter, decenterque constituens tutela puerili congruos.* Villan. L. VII. 4. *Misser Giglio il bruno Connestabole di Francia, Maestro, e balio del detto Ruberto;* idest *Aio*.

Galli *Baillif*, Bailiuus, Prætor, Iudex, Officialis, Minister, ab eodem, vt docet Menagius, nempe *Baiulo*, nutricio, infantis gerulo. Vocem deinde translatam ad Prætores Diœcesis, & Iudices, qui *Bailifs* appellati, *e Siniscalli*. Villan. L. VII. 85. *Sotto la guardia del Balio, ouer Siniscalco del Rè d'Inghilterra.* Inde pro tutoribus vocem vsurpatam, & *Bailage*, pro tutela. Auctor Anonym. de Inuest. Episcop. Regni Teuton. *In testamento relictus sub baila, siu tutela Vrbani IV. & Manfredi Principis Tarentinensis: sed ipse Papa, & Princeps dictam* Bailam, *seu tutelam minus fideliter gessère.*

Quod igitur tutela, & potestas, siue dominium eadem res sit, inde *Baila*, siue *Balia* pro potestate, vt idem Menagius censet, non à baiulandis oneribus, vt Bouillus.

Sed cur Iudices, & locorum Præfecti, ac Prætores ita appellati sint, ex eo factum existimo, quod cum sub Imperio Bizantino, ex domo Augusta Legati, atque exercituum, & Classis Præfecti mitterentur, vt Seneschalli, Comites Stabuli, ita & Baiuli, iidemque Prouinciis præficerentur, successu temporum Legatos, & minores præfectos, ac iusdicentes, à *Balia* siue *Baila*, idest potestate, *Bailos*, & *Bailiuos* appellatos. Heremperti Chron. ad annum DCCCLXXII. *Hoc audientes, quicumque Barij residebant Gregorium* Baiulum *Imperialem Græcorum, qui tunc Hydrunti degebant, cum multis exercitibus, asciuerunt.* Paulo infra. *Gregorium Augustorum Baiulum.* Protospata, anno DCCLXXV. Et Gregorius *Stratigo, qui & Baiulus dicebatur*, vbi *Stratigo*, siue Strategus est exercitus Dux, siue Imperatoris Legatus.

Baila igitur, siue *Balia*, pro administratione, ac delegata potestate, interdum pro Imperio sumi cœpit. Falcandus Hist. Sicil. p. 107. *Reginam autem præcepit, totius Regni curam, & administrationem, quæ vulgo* Balium *appellatur tandiu gerere, dum puer eius prudentia esset, quæ negotijs prouide disponendis sufficere putaretur.* Quod vocabulum, quam late patuerit docet Vossius L. I. 3. Eo argumento, quod etiam officium in Cœnobiis notauerit, vt in Lege Forestæ. *Monachus bailiam suam, si quam habet amittat.*

Itali *Balia* pro Imperio, potestate, cura, & administratione acceperunt. Dant. Purg. I. *Che purgan se sotto la tua balia.* Loquitur de Catone. Math. Vil. XI. 37. *Diedero à gli Ambasciatori piena autorità, e balìa.* Pro Præfectura. Villan. L. I. 39. *Il qual hauea passato il decreto fatto, che nullo douesse stare in nulla balìa, più di cinque anni.* Item *Balio*, Præfectus, Gubernator. Idem L. XVII. *Per esser Signore, e Balio del Regno.* Et infra. *Era Pipino souran Balio, e gouernatore di tutto il Regno di Francia. Baliato.* M. Vil. VI. 33. *Facea senza contrasto l'vfficio del suo Baliato. Balia*, potestas, & facultas aliquid agendi. Vil. VIII. 39. *E lui riposato in Firenze, chiese al Commune balia di pacificare insieme i Fiorentini.*

Ex dictis apparet Legatum Venetum ad Turcarum Regem, inde *Bailo* appellatum.

E.us

Eius meminit Codinus pag. 152. Loquens de Michaele Palæologo. *De Venetis autem cum dictus Imperator, paulo post vellet bellum gerere, ideo non statuit cum eis amicitiam integram, sed treuam ad breue aliquod tempus, eoque non descripsit accurate eorum mores, vt etiam fecerat Genuensium. Cum ergo venit Lypailus, quo primum die salutaturus est; genua solum flectit ipse, & comites eius, sed minime osculatur Imperatoris pedem.* In Græco est Λυπαΐλος: alil. Λιβαΐλος. Gregoras etiam L. IV. *Magistratus vero, qui certis temporibus in Galatiam mittuntur, ex Venetia* Λυπαΐλος, *Pisanorum Consul, Genuensium Potestas, appellatur.* Vbi apparet olim fuisse Magistratum siue Præfectum, & Curatorem, qui mercatoribus suæ gentis ius diceret; post etiam Legati munere functum esse, siue Legatis ordinarijs eam curam demandatam. *Bailum* autem fine corrupte *Lypailum* ob eam causam dictum, quam supra attulimus.

BAIO. *Color baio. Cavallo Baio.* Badius. Nonius. *Badius.* Varro ὄνος λύρας. *Equi colore dispares ita nati: hic Badius, iste giluus, ille murinus.* Palladius L. IV. 13. de equis. *Colores hi pracipui: badius, aureus, albineus, russeus: Sequentis meriti varius cum pulchritudine, nigro, vel albineo, vel badio mistus.* Isidor. Lib. XII. 1. *Badium autem antiqui vadium dicebant. Ipse est & Spadix, à colore palmæ, quam Siculi spadicem vocant. Badium* ἀπὸ τῶν Βαΐων, hoc est à ramis palmarum, qui colorem spadicem referunt dictum Vulcanius docet, cumque colorem ab Hispanis *Vayo* vocari, vt *Vayo* equum spadicei coloris. Vnde equus *Baiardo*, Italis poetis decantatus. Ita & Barbarus Glos. in Plinium. Et Scaliger. exerc. CCCXXV. 13. *Græci in equis meliorem colorem Balium, Vnde* Valus *equus Belisarij. In quo si fulgeat aitor spadiceus ab eo quasi ardore, Balsardum vulgus nominat, sicut à Gallica audacia Galliardus nuncupatur is, qui fortiter adit pericula. Spadix vero ille est in equis commendatus pene sanguineus fulgor à colore palmacei surculi, qui dictus ita fuit ab antiquis. Probus Siculam vocem dicit.* Iordan. Rufus. *De lo pillo del Cauallo no à mestero dire molte choße, perche à diuersi plaxe diuersi pilli. Secondo lo me plaxer ampoe* (amplius.) *dico che lo baio, e lo mezzo bianco oscuro supera tutti li altri.*

BAIOCCO. Assis apud Romanos: eius originem solertiores indagent. Nam *baluca* nihil ad rem facit.

BALANZA. *Bilanza.* Bilanx. Veneti Mercatores dicunt. *Fare il bilancio, e tirare i balanzoni* pro anni exacti rationem putare, siue rationes accepti & expensi æquare, atque in de lucrum expendere. Inde etiam *Bilicare* librare. Landinus ad illud. *Fan così cigolar le lor bilance. Imperoche come quando alcuna cosa ponderosa e tirata in alto, ò posta in bilico, fa cigolare le carrucole. Stare in bilico*, cum res, aut pondus neutro inclinat, aut propendet; scilicet æquilibritas, siue æquilibrium. Germani *Billich*, æquum, æquale.

Galli *Balancines* appellant funes, quibus malus nauis in æquilibrio regitur. Italis *Bilancini* equi in quadriga anteriores, transuersis lignis nexi, quæ hinc inde à capite temonis instar bilancis dependent. Et hasta, siue teres lignum, quo funambuli, in flexu, & conuersione pensile corpus librant, eandem appellationem sortitum est.

BALAVSTRI. Cancelli lignei, vel marmorea septa, quibus Podia, ac mœniana, & sacella in templis muniuntur. Parastatæ. Glos. παραστὰς θύρας. Philand. ad Vitruv. Lib. III. 2. *Cum in porticibus rara, & plurimum distantes statuantur columnæ, ob internallorum laxitudinem, crassiores depressioresque collocanda sunt. Nam quod plerique omnes ad columnarum formam retulerunt, quas Balustreas, quasi balustias vocant, credo ad similitudinem floris mali Punici, non satis vidisse existimo.* Galli etiam *Balustre.* Vel ergo à *Parastata*, vel à *Balustio*, quod florem Punici mali siluestris significat, quæ vox à Crescentio de Agricultura non semel vsurpatur. *Balaustra.* Rectius tamen à *Parastata* videtur. Nam hæc septa ex columellis, aut pilis constant: vel *Pilastratum*, à Parastata: vnde & pro cancellis ligneis.

BALCONE. *Fenestra.* Sed proprie significat fenestrarum proiecturam, siue podiolum, & pergulam, quæ fenestris adiciuntur. Sic dictum, quod initio è tabulis conficerentur, subiectis, & suffixis ad fulciendum palis. Vnde *Palici, Palicones, Balcones*: proiecturæ scilicet, siue mœniana extra fenestras palis suffixa. Salmas. H. Aug. p. 155. *Prophora illa, & mœniana, quæ ædibus adyci solebant, ex pronolantibus, & protectis tabulatis composita.* Balcone *nisi fallor hodie vocant Itali.*

Hinc factum vt etiam fenestræ, quæ huiusmodi mœnianis carerent, *Balconi*, præcipue Venetis dicerentur, & ipsa Mœniana, licet è marmore, nec palis sustinerentur.

Fuisse autem hunc morem vetustum, per gulas, & tabulata fenestris adiciendi, floribusque & hortorum imagine ornandi, docet Plinius L. XIX. 4. *Iam in fenestris suis plebs vrbana imagine hortorum quotidiana oculis rura prabebant: antequam prafigi prospectus omnes coegit multitudinis innumeræ sæua latrocinatio. Hac nempe coegit fenestras clathris fer-*

ferreis munire, erepto podiorum vsu.

Balconi igitur à Palis. Et *Verroni* à *Prophorum*, idest, vt idem Salmasius, Proiectum, vel prouolans, & mœnianum. Prophorum, *proferone*, *Verone*. Etiam *Sporto* dictum, quod extra porrigatur, & *Spaldo*, quasi *sparto*, exporrectum, Dant. Inf. IX. *Passamo trà Martyri, e gl'alti Spaldi*. Landinus, vocem non ita tritam & vulgo notam tradit. Vnde aliis *spaldi*, esse mœnia, aliis spatium siue pauimentum. Rectius Acharisius, qui censet sepulchra illa ac monumenta, mœnium summitati adstituta, atque inde instar mœnianorum exporrecta, & pendentia: vt nunc in templorum fastigio pensiles areæ spectantur. Vel simpliciter mœnia quæ in summitate murulos & proiecturas habent. Nam de mœnibus poetam loqui, sequentis Cantici verba declarant. *Hora sen' và per vn secreto calle, Tra 'l muro della terra, e li martiri Lo mi maestro, & io doppò le spalle*. *Spaldi* igitur pro *Sporti*, metri necessitate. Villan. XII. 45. *E merlossi con beccatelli isportati il Palaggio antico*. *Beccatelli*, sunt pinnæ siue muruli (*merli*) in acutum bifidum surgentes, sic ab apice (*becca*) dicti: *isportati*, exporrecti, siue proiecti.

Sed vt illo redeamus à *Palis*, *Balconi*. Eadem ratione Domata, & Mœniana, ædium fastigio tectisque imposita, *Baltresche*, & *Bertesche*, quasi *Palistriche*, Hisp. *Petrechos*. *Bertesche* vox Villano familiaris, pro ligneis turribus, ac tabulatis, muniendis, aut oppugnandis Vrbibus. L. VII. 51. *E à quello haueàn fatti ponti, steccati, e bertesche*. L. IX. 114. *Perche il porto era tutto impalizzato, e incatenato, e di sopra di grosso legname imbertescato*. Boccat. *Non altrimenti che sopra l'alte mura si mostrano le torri imbertescate*. Non igitur à Germanico *Bret*, & *Bert*.

Inde etiam factum est, vt superior pars ædium, & contignatio, *Palco*, & *Balco*. Italis dicatur. Et ædes duarum, & trium tabulatorum, siue solariorum, *di due, e tre palchi*. Boccat. IX. 2. *Parue à Preuio sentire alcun dimenamento di palco della Casa: Et mandato il compagno suo con esso lei nel palco*. Crescent. *E farne à modo di palchi, e di solai*. Nam solarium, superior ædium pars antiquis aperta, & subdiualis. Insubres *soler*, & *sorè*.

Præterea pegma, catasta, siue feralis suggestus, in quo de reis supplicium sumitur *Palco* dicitur; ita & Comœdorum pulpitum, & altius subuectum quodcumque tabulatum *Palco* appellatur. Scalig. poet. L. I. 21. *A palis palcos Itali claustra, & pegmata, nunc Catafalcos addita aspiratione, sicut sinum maris Golfo pro κόλπῳ*. Ita etiam in Theatro ligneo spectatorum cellæ, ac podia, *Palchi*, & *Palchetti* dicuntur. *Catafalco* lignea catasta, siue tabulatum altius substructum, cui cadauer, dum iusta peraguntur, imponitur, interdum & cenotaphium, siue tumulus temporarius, quasi *Catapalicum*.

Postremo ex eadem radice est *Parco*, siue *Barco*, Viuaria scilicet, & septa ferarum, Principum venationibus destinata. Quod initio palis, ac sudibus, vallisque ac stipitibus munirentur, coercendis feris. Villan. Lib. VI. I. *Fece il Parco delle vccellagioni, e fece il parco della caccia presso à Gravina*. Non à Germanico *Pfirch*, vel à Belgico *Parchk* (quod est à palis) vt censet Vos. de vit. serm. Lib. II. 15. apud quem Lex Ripuar. tit. LXXXII. 2. *Si quis peculium alienum, in messe apprehensum ad parcum minare non permiserit, XV solid. culp. iud.* Lex Anglorum Tit. VII. I. *Qui gregem equarum in parco furatus fuerit, in triplum componat*. Lex Boioruum Tit. IX. 2. *De illo granario, quod* Parch *appellant tribus solidis componat*. Vbi pro quolibet septo accipitur. Veneti, Curtes, siue caulas rusticas muris clausas *Barchesse*, appellant. Et Galli Fori Iudicialis conseptum, compactum tabulis, & pluteis munitum *Parchetum* vocant, vt Salmas. H. Aug. p. 483. *Nam Parcum*, inquit, *περίβολον*, *hoc est septum nominamus*. Atque ita ferarum viuarium vt diximus. Tale Parcum Ticinense Regium Mediolani Ducum opus, in quo Franciscus I. Galliarum Rex ab Hispanis victus, captusque est; vt narrat cultissimus Iouius, qui *Parcum* à parcendo feris dictum falsò credidit. Sed in viam redeamus.

BALDACHINO. Vmbella, aulæum, siue velarium, quod super altaria, ac Principum capita suspenditur. A Babylonicum quidam deducunt. Plinius, *Colores diuersos pictura intexere Babylon maxime celebrauit, & nomen imposuit*. Quia autem *Baldacco*, pro Babylone hodie dicitur, *Baldachino*, appellatum. Nihil sanius nunc succurrit. Neque tamen omnes vmbellæ è textura Babylonica fiunt. Si licet ariolari, fortasse, quasi *Faldachino*. Nam *Faldistoro*, infra dicemus, esse Episcoporum sedem, vocisque originem scrutabimur; Cum autem etiam super hæc solia, vmbella suspendatur, à *falda*, & *faldis* trahere nomen potuit.

BALDO. Audax, confidens. Grotius Lex. Goth. *Balthi familia Gothica nomen. Audaces rectè interpretatur Iornandes, & Otto Frisingensis*. Iornandis verba sunt cap. XXIX. *Gothi ordinant super se Regem Alaricum, cui erat post Amalos secunda nobilitas, Baltharumque ex genere origo mirifica, qui dudum ob audaciam virtutis Baltha, idest Audax, nomen inter suos acce-*

acceperat. *Ei Hildibaldus*, *Hid:bala*, *eximie audax*.

Simplicius tamen est à *Valido*, quod & Menagio visum. Nam qui fortis, & validus, idem audax, & confidens. Inde *baldanza*, *baldezza*, *& baldanzoso*. Dant. Par. xv. *La voce tua sicura, balda, e lieta*. *Baldoria* pro festis ignibus, & publica lætitia.

BALDONE. *Boldone*. Fareiminis genus sanguine distenti. Botulus, botellus. Galli *Boudin* depravata voce, vt ait Salmas. de fœnore pag. 449, ex latina *Botulus*, quasi *Bodilos*. Tertul. Apolog. *Denique inter tentamenta Christianorum botulos cruore distentos admouetis*. Vnde & *Sanguinaccio*, appellatur, Ἁιματία. Insubres *Busecca piena*, Isicia sanguine farta. Germani *Vurst*, quod est fartum, siue afractum, idem enim significat. Verius tamen puto *Baldone* esse à fartum, *faltone*, & *baldone*: vt à Botulus, *Biroldo*, Birotulus. Idem Salmas. pag. 452. affert locum Bedæ, de remediis peccatorum: *Si quis fraudatum comedas; pro suffocatum*, legit, *si quis Afratum*, idest lucanici genus ex sanguine, cuius apud Isidorum mentio, vt apud Alex. Trallianum, ἀφράτυ.

Hispani ex sanguine, & botulo, *Sanburtheo*, & *sanbuccio*, & *sancedo*, & *Butafaro*, Botulus fartus: Iidem *Morzilla*, à frustis, siue grumis sanguinis, & pinguedinis, nam morsus, est frustulum, vnde *Morsello*, buccea panis.

BALENO. Fulgur, corruscatio. Φαλλὸς Phalos, splendidus, albus, παρὰ τῦ φάω, luceo, teste etymologico. Nam fulgur à fulgendo. Dant. Inf. III. *E balenò vna luce vermiglia, La qual mi vinse ciascun sentimento*. Et Parad. xv. *Vedendo in quel albor balenar Christo*. Inde *in vn baleno*, pro re velocissima. Idem Inf. xxxII. *E nascondeua in men chi non balena*.

BALESTRA. Ballista: Ballistra, qua voce inferioris seculi scriptores vsi sunt. Glossæ, *Ballistra* σφενδόνη, μάγγανον πολεμικόν. *Ballistrarij* σφενδονῆται. Dant. Inf. xIII. *Mala doce la fortuna la ballestra*: translate, pro impellit, iaculatur. Item *Balestro*.

BALLA: *palla*, pila, Græcè πάλλα, Germ. *ball*. Item sarcina, siue inuolucrum mercium, à rotunditate. *Pallotta*, & *ballotta*, pro parua pila, *pallotola*, siue globulis, qui ballistis excutiuntur: item pro suffragiis, & calculis, siue sorte, cum in vrnam coniiciuntur. Vnde *Ballottare* Venetis, suffragium ferre, & *balle* siue *ballotte*, pro calculis, & suffragijs. *Cauar balla d'oro, andare à capello*. Vrnam enim in Comitio, latioribus labris, ac margine patulam, instar petasi *Capello* iidem appellant, vnde sortitio fit.

Ceterum à ludo pilæ, pallitare, *balleggiare*, siue proludere. *Balzo*, & *sbalzo*, cum pila resilit, siue pila resultans. *Dar di sbalzo*, resilientem pilam remittere. Item *Rimbalzo*. Dant. Inf. xxxIx. *All' hor si ruppe lo commun rincalzo, E tremando ciascun à me si volse, Con altri che l'vdiron di rimbalzo*. Vbi Landinus à ludo pilæ vocem translatam obseruat, quando à lusore pila, non recte, & per inane retorquetur, sed postquam solo illisa resilit. Vox igitur, non recte ad illorum aures peruenerat, sed ab aliis, veluti repercussa, ac resultans illapsa erat.

Inde *Rimbalzare*, retorqueri, recidere, retroagi, atque repelli. Math. Villan. vII. 67. *Temendo che l'auenimento della campagna, non rimbalzasse in lor dannaggio*: recideret. *Rimbalzo*, resultatio. Villan. v. 19. *E per l'vna vanità ne risurse dde rimbalzo l'altra*. Item *di rimbalzo*, non recte, sed oblique. Passauantius p. 328. *La vanagloria non è contraria, se non fosse già di rimbalzo, ò per indiretto*. Quia pila quæ resilit non recte mittitur.

A *Balla*, *Ballone*, pro magna pila, siue folle, qui vento distenditur. Quanquam apud veteres, follis, non tanti ponderis, ac magnitudinis esset, vt hodie in vsu est, & ideo Martialis de folle. *Ite procul iuvenes, mitis mihi conuenit ætas, Folle decet pueros ludere, folle senes*.

Item *Ballocche*, globi ex niue, quasi palla, pallucula, *ballocha*, vel Βῶλοι Boli, Insubres, *bolgette* Boli glebæ, vt *glebula nipio deuorata*, apud Scribonium. Rectius à *Balla*.

BALLARE. Saltare, choreas ducere à Græco Βαλλίζειν. Athenæus L. IX. *Omnes per vicinitatem in honorem Deæ* Βαλλίζουσι. Deinde ostendit eam vocem pro saltare, & tripudiare, frequenter scriptoribus vsurpatam: sicut & Βαλλισμὸν, pro saltatione. Turneb. L. xvIII. 17. *Cum scribitur in Vopisco*. Adeo vt etiam ballistia pueri, & saltatiunculas in Aurelianum tales componerent: *ballistia, cantica, quæ saltabantur, intelligo. Nam* Βαλλίζειν *hoc significat, & Ballismos tripudium est apud Athenæum; quod nomen hodie Gallica lingua retinet*. Ita & Scaliger poeticæ L. I. 5.

Salmasius ad Hist. Aug. p. 349. *Ballistium est, quod vulgo vocatur Ballet: nam* Βαλλίζειν *idem plane significat, quod* βάλλειν, *iacere, vel iactare, scilicet manus, quod saltantes faciunt*. Propert. *Nanus & ipse suos breuiter contractus in artus Iactabat truncas ad caua buxa manus*. Ouidius, *Et faciles iactant ad sua verba manus*.

A βάλλειν igitur, *ballare*, & *ballematia*, saltationes, & ballistia, *balletti*. Isidor. Glol. *Choreis, ballationibus*, *Ballate*, apud Petrarcham,

&

& alios, camiunculæ quæ desaltabantur, & *Ballonchio* Etruscis, pro choreola.

BALOARDO. Munimentum, propugnaculum. Turneb. com. Orat. in Rullum. *Vulgo moles virides appellare solemus aggeres, quibus Vrbes muniuntur, vno tantum elemento mutato*, boles enim virides *appellamus*, *Boluerde*. Salmas. H. Aug. p. 140. *Boleuer* à Βόλερος, *pro* Βούληρες, *pro muro cespititio, apud Nicetam*. Alii à Germanico *Boluverk*, vel *Boluverd*, vel *Baluvertz*, opus scilicet e trabibus confectum. Turnebo assentior, non tamen vt sit à moles, sed a *bolus*, bolus enim est gleba, cespes, terra cum gramine, siue herba, vna cum terra auulsa, nam propugnacula castrensia e cespite, quemadmodum & ducum tribunalia.

BALORDO. Stupidus, attonitus. Bardus, bardulus, & per metathesim, *balordo*. Festus. *Bardus stupidus à tarditate ingenij appellatur*. Cæcilius. *Nimis audacem, nimisque bardum, barbarum*. Nonius. *Bardum est vi propria, & ingenio tardum. Nam Græci* Βραδεῖς, *tardos dicebant*; vt Hom. Iliad. XXIII. Plautus Persa. *Nimis tandem pro barda, & pro rustica reor habitam esse abste*. Glos. *Bardus* ἀναίσθητος, Βραδὺς, ἄφρων. Arnob. L. III. *Hic in sermone facundus est: bardi enim sunt aliqui, nec possunt aliquid scitum, si oratio facienda est, eloqui*. Quod autem aliqui à Peloride, concha fatua, atque inscita deriuant, quæ apud Pelorum promontorium capitur, parum sciti sunt.

BALZANA. *Pedana*. Institia, & limbus, siue fascia, quæ extremæ vestis oræ adsuitur, vel subsuitur. Glossæ. Πέζα ἡ κυκλάς: limbus. *Pezana*, quasi pedulis, ad pedes fluens. Hoc enim πέζας. *Pedana, peditana, pezana, balzana*. Vnde *cauallo balzano*, cuius pes colore à ceteris pedibus distinguitur. Quia institæ limbi, & laciniæ vestimentorum varii coloris erant. Villan. L. VIII. 86. *Ben erano al suo tempo otto Confaloni, che n'era vn balzano in San Pietro, che si lasciò*. Vel *balzano*, quasi pede albicans, *albitiano, balzano*.

Ceterum *Balzano*, diuersum esse à colore *Balio*, siue *Baio* supra ostendimus, nec pluribus opus est. Neque vnquam *Baio* pro albo, siue albineo dictus est; neque huiusmodi equi ceteris ferociores: neque demum ab his *Cervello balzano*, sed à male sano, *malsano*, *balzano*.

BALZE. Rupes, confraga montium. Vel à saltu, inde enim non gradatim, sed saltuatim descenditur. Nam *balzo* est saltus, vt supra docuimus, In *Balla*. Dant. Inf. XI. *El balzo via la oltre si dismonta*. Et XIX. *El Duca disse fon vn, che discendo Con questo vino giù di balzo, in balzo*. Vel quod rectius puto, ab *Alpibus*, scilicet ab Alpium præruptis, & confragosis. Grot. Lex. Goth. *Albos, albisch, Alpisch, montanus*.

BAMBAGIO. Gossypium. Scalig. exerc. CLVIII. 8. *Habes apud Theophrastum arbores Eriophoros. Gossypium Græci, Syri Cot, Itali Bambagio: qua vox à Latinis fluxit: Bambycem enim interna vocant nucula illius*, Ita Salmas. ad Solin. pag. 296. *Bambacem*, & *Bombacem*, ex bombyce, & bombycino deflexum putat. Nam de gossyppio Plin. L. XIV. II. *Ex interiore bombyce lanugonetur*. Ceterum à Syro *Cot*, *Cotone*, Hisp. *Algodon*, non autem à lanugine malorum cotoneorum. *Cotonare* est floccos, e panno extrahere instar gosyppii. Ex quo pannus confectus *Fustagno* appellatur. Nam *Bombax*, etiam *Xilon* dicitur, ea vox lignum, siue fustem significat. Vnde *Fustagno*, lana ex ligno, siue fuste. Qua voce vsus est Andreas Abbas in vita Othonis Episc. Bamberg. L. I. 43. *Quidquid ex priuata pecunia fustani, & purpura coemere poteris*.

BAMBO. *Bambino*, *Bamboccio*. Infans. Menagius originem vocis Gallicæ *Babiller*, indagans, ab Italico *Bambino*, & *Bambo* deducit: hoc autem à Græco Βάβιον fluxisse, putat, sed Syriacæ originis, qua voce infantem, & puerum significari: & ex Bocharto L. I. 35. Arabes hodie infantem appellant *Babus*.

Sed frustra Arabica, & Syriaca quæras, vbi Latina origo haud obscura est. *Bamba* enim est balbus, & *bamboccio*, balbutiens; vt Latini *Infantem*, à non fando dixerunt. Ita & Lexicon Etruscum ex Monosinio, à βαμβαίνειν, balbutire. Victorius Var. XVII. 14. quærit de cognomine soceri M. Antonii, qui *Bambalio* vocatur apud Ciceronem Phil. III. *Tuæ coniugis, bonæ fæminæ locupletis quidem certe, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui propter hæsitantiam linguæ, stuporemque cordis, cognomen ex contumelia traxerit*. Ex Adamantio, ait Victorius *Bambalio*, est ψελλιστής, Græci autem ψελλιστὰς vocant balbos & qui lingua hæsitant, nam ψελλίζειν est ἀσαφῶς λαλεῖν. Item Βαμβαλίζειν tremere corpore propter frigus, atque horrere.

Eadem ferme habet Turn. L. XVII. 19. Βαμβάλειν esse, tremere, & dentibus crepitare, & labiis balbutire, quod & algentibus vsu venit, & balbutientibus, atque ore tumultuantibus, in loquendo colluctantibus, atque hæsitantibus. Præsertim tamen commissione labiorum balbum elidentibus sonum, quod & Βαμβαλίζειν, & παμφαλίζειν per onomatopœiam. Ex quo quid sit apud Codinum *Monobambylon* explicat Iunius p. 254, quem operæ est videre.

Auulot.

Aiiſtot. Hiſt. anim. L. IV. p. 287. *Infantes autem quemadmodum ceterorum membrorum impotes ſunt, ita lingua quoque per initia: imperfecta enim his eſt, atque ſerius ſoluitur.* ὥστε ψελλίζουσι, καὶ τραυλίζονται τὰ πολλά. *Itaque blaſi, balbique ſunt ſemper.* Ibi Scaliger. ψελλοὶ *dixere intortum. Itaque blaſum voce Græca Latini dixerunt.* Τραυλὸν *autem balbum, factitia voce infantium: Græci non factitia: aſpera enim eſt: ſed* παρὰ τὸ τρῦμα τοῦ αὐλοῦ. *Videntur enim aliqui per fiſtulam ſeiſſam loqui.*

Neque tamen abſurdum fuerit *Bambo* deducere, à Pupus, & *bambolo* pupulus, Germanis *Bub*, imo Arabes *Babus*, vt ſupra diximus & Anglis *Babe*. Ita *Bamboeci* etiam ſigilla appellamus Pupulas, ſiue imaguncułas, infantium crepundia, & oblectamina. Et *Bambole* ſunt Pupæ, pupulæ, & *Bambola*, ſpeculi vitrum Etruſcis: non quod effigies, quæ in eo apparet, aliquam ſimilitudinem habeat cum pupis infantium, & puellarum, ſed quia imago in ſpeculo, eſt quod pupilla in oculo: pupula, *bambola*.

Gallis *Babioles* pro pupis, ſiue pupulis, & *Birbelotiers*, qui pupas, & ſigillaria vendunt. A Bambo, *bamboccio*, *bozzo*, & *bozzetto*. Inſubres pro puerulo, ac puſione vſurpant. Quia autem infantes ſimplices, & fatui, Boccatius, *Vna giouane donna, bamba, e ſciocca. Bamboleggiare*, & Bambolitadi, ineptiæ pueriles. *Imbambolare*, plorare, pupillas lachrimis rorantibus ſuffundere. Morgant. *L'Abbate, quando vidde lagrimare Orlando, e diuenſar le ciglia roſſe, e per pietà le luci imbambolare.* *Rimbambire* repuerаſcere.

BANCO. V. *Abaco.*

BANDA. Pro parte, ſiue loco ſeparato, & disiuncto. A lecti *ſponda*, cuius altera interior, parieti propinqua, qui & pluteus dictus: altera exterior, quæ ſimpliciter: Sponda. *Stare nella ſua banda* ſuam lecti partem occupare, vel vt Veneti *il ſuo Aſio*. Exteriorẽ iidẽ appellant *Sponda*, interiorem, *Caleſella*, ſiue anguſtum tramitem, qui lectum à pariete diſterminat, quaſi parvum callem, ac ſemitulam, Inſubres *la ſtretta*, ab eiuſdem anguſtia. Hinc *Banda*, pro parte diuerſa. *Andare in banda*, diſcedere, alio ſecedere, & *abbandonare*, deſerere, in aliam partem concedere. Vide *Abbandonare*.

BANDO. *Banda. Bandiera.* Pithæus ſubſeciuarum L. II. C. xx. obſeruat in legibus Longob. *Bannum*, & *Bannire* eadem ſignificatione, qua à Gallis vſurpatur, accipi, item in aliorum populorum legibus, quibus *Banniti* dicuntur, qui ad bellum à Principe vocantur, & *heribannum*, mulcta, quæ ab ijs exigebatur, qui ad bellum vocati, parere edicto contempſerant. Poſtea communi, & generica voce, *bannum*, & *Bannitos* prò exilio, & proſcriptione vſurpatum. Cenſet autem *Bannum* à *Bando* dictum. Hoc autem fuiſſe ſignũ, ſiuè vexillum Ducis, aut Imperatoris. Nam Procopius Hiſt. Vandal. L. II. Signum *Bandum* appellat. *Beliſarius equites omnes protectoreſque, & ſignum, quod Bandum Romani vocant Io: Armenio commendat.* Et infra. *Aigan in ſatellitio Beliſarij pugnare ſolitus, alter, vt animi vir ingentis, Ducis Signum ferre ſolitus, quod munus obeuntem, Romani* Bandoforon *vocant.* Et Paulus de geſtis Longo. Lib. I. Cap. XX. *Taco Rodulphi vexillum, quod* Bandum *appellant, eiuſque galeam abſtulit.* Et Suidas. Βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ. Reijcit vero Stephani interpretationem, qui rradit Bandum à Romanis victoriam dici. Plura etiam ſcriptorum loca de Bando, ſiuè ſiguo congeſſit Rigaltius voce Βάνδον.

De *Heribanno* autem affert locum Gregorij Hiſt. Franc. Lib. v. 26. *Chilpericus Rex de pauperibus, & iunioribus Eccleſiæ, vel Baſilicæ bannos iuſſit exigi, prò eo quod in exercitum non ambulaſſent. Non enim erat conſuetudo vt ij exſoluerent vllam publicam functionem.* Cuiacius in Præfatione de Feudis. *Vaſſallorum conditio hæc eſt, vt cum delectus edicitur, in militiam eant, vel certum cenſum Domini ærario inferant, quod heribannum, ſiue haribannum dicitur, à Germanorum antiqua voce here, qua ſignificatur exercitus, quo ſenſu, & heriſlit dixerunt. Theodulphus in Chronicis D. Pipinum Regem in exercitu derelinquens, & id quod Teodiſca lingua Hariſlit dicitur. Bannum eſt generale nomen quo ſignificatur edictum ſiuè citatio: heribannum ſpeciale, citatio nempe ad delectum. Vtroque nomine ſignificatur etiam pœna, edicto non obtemperantis. Igitur heribannum non tantum edictio delectus eſt, ſed etiam pœna non reſpondentis ad delectum.* Grotius in Gloſ. Gothico. *Heribannum her-ban, Caſtrenſe edictum, quo ad exercitum homines vocantur, & inde mulcta in emanſores.* Idem *forbannuus, forbanuet extra territorium poſitus. Foruſeſto.* Quę vox frequens in Iure Municip. Patauino. *Forbanniatur*: & *Bannum* pro mulcta. fol. 2. *Et habeat medietatem Banni*, & Rub. XX. *Qui contrafecerit ſoluat pro Banno ſolidos* 100.

Rectè igitur Pithæus *Bannum*, à *Bando* factum putat, hoc eſt ſigno, ſiue vexillo exercitus. Itaque initio *Banniti* dicti, qui erecto Banno, ſiue vexillo, quod ſignum erat militaris procinctus, ſiue expeditionis vocabantur

tur ad exercitum: *heribannum* autem mulcta imposita ijs, qui vexillum sequi recusarent, cum pro pœna, non solum pecunia, sed etiam exilium esset, factum est, vt *Bandire*, & *Banditi* pro in exilium agi, & exulem esse, diceretur. Initio *forbanniti* quasi foras, extra exercitum, siue Prouinciam missi, postea, & *Banniti*.

Frustra ergo Alciatus Parergon Lib. 11. C. 11, quasi ab Anatio, quod qui homicidium non sponte commisisset, Patria per annum exularet, vel à tuba, quam barbaro sermone *Bannum* dici constat, vnde *Bannophorum* signiferum à Procopio dici: sed Procop. signũ, non tubam appellat.

Vols. de vit. serm. Lib. 11. 3. à Germ. *Ban* dictum putat, vt proscriptionem significat; Sed verisimile est à *Bando Ban* contractum esse, quæ vox Germanis vinculum significat, vt idem ait. Hunc sequitur Grot. in Lex. Goth. *Bandum* vexillum, *abinden* vincire. Quia vt ait Vos. qui sub eodem bando militarent, arcto nexu inter se ligarentur: siue quod fascia quædam de bando, seu vexilli pertica dependeret. Nam fascia bandum dicitur.

Sed bandum non à ligando verum à pandendo dictum est. Quod vexillum in procinctu, & expeditione panderetur, siue expanderetur. *Expansum, pandum, baudum* (ab extendendo, *stendardo*) Salm. ad Tertul. p. 78. *Pandum*, Τὸ παραπέτασμα, *à pando, quod posìea dictum est* Bandum. Glos. *Bandum* λέγον. L. cum Vulc. Σίγνον. Et in Solin. 1130. *Persæ Bandum dicunt fasciam, id ex Græco* Βάνδον, *postremi Imperij, quod e Latino factum est* Pandum. Anastas. Sergio. *Qui sic abdite venit, vt nec signa, nec banda, cum militia Romani exercitus occurrerint*. Idem Adriano. *Vbi cum cum bandora exceperunt*. Hodie etiam, *far bandora*, exultare, & triumphare.

Quoniam autem voce præconis exules proscribebantur, aut mulcta irrogabatur, inde *Bando* pro ipso præconio, & *bandire*. Fulbertus Carnot. Ep. XIV. *Quod nostris hominibus nonam angariam induxeris, banniendo scilicet, vt irent ad molendinas Andoeni. Bando*, edictum, præconium, proclamatio, quam *Cridam*, ab altiore præconis voce appellant. Dant. Purg. XXVI. *L'altro preconio, che grida l'arcano, Di quà la giù sour' ad ogn' altro bãdo*. Et XXX. *Qual io la lascio à maggior bando Che quel della mia tuba*, idest præconium, quod ad tubæ sonitum. Purg. XXX. *Quali i beati al nouissimo bando, Surgeran presto ogn' vn de sua cauerna*. Vbi Landin. *Bando*, edictum exponit, & quidquid publicatur ad tubæ sonitum. Hinc *Bandire vn Torneamento, Giostra, Crociata, Nozze, Conuito*, est indicere, siue edicto publicare: & *imbandire*, ipsum conuiuium instruere. Indicere funus. Vil. IX. 317. *E tutto quell'anno hebbe nella Città gran mortalità di gente, si fatta, che s'ordinò, che banditore, non bandisse per morti, acciò che la gente inferma non isbigotisse*.

Porro à *bando*, siue vexillo, turmæ & agmina equitum, *Bande* dictæ sunt, *vna banda di Caualli*. Leo apud Rigaltium Lex. Græc. Barb. Εἰς τάγματα, ἤγει τὰ λεγόμενα βάνδα, διάφορα.

Item *Banda* pro fascia variorum colorum, qua veluti tessera milites ab hostibus distinguuntur. Villan. IX 47. *Chiamaronsi i Caualieri della Banda: portando tutti vn'Insegna, il campo verde, con vna banda rossa*. Et milites *delle bande nere*. Item pixidulæ pulueris tormentarij, & pilarum moduli, collo suspensi, *banda*, & *bandolera*. Quod potius à pendendo.

A bando *Bandiera*, & *banderola*: *à bandiere spiegate*, & *banderaro*, vexillifer. Verum *Bende*, & *Bindello*, pro vittis, fasciolis, atque institis, pariter à pendendo, Germ. *bands*, & *bendel*. Quod est simplicius quam à *Prandeum*, licet idem significet. Landulph. Sagax in Iustiniano, loquens de Auaribus. *Habebant enim retrorsum comas prolixas valde, vinctas prandeis*. Monachus Sangal. de Carolo Magno. *Tenuissimas illas pelliculas, vel tenuiores brandeas extrahere ceperunt*. Hodie *sbrendello*, pro fascia, siue laceramento. Romani *bindello, fettuccia*, appellant, à vitta quasi *vittuccia*. Veneti *Cordelle*, quod loco funiculorum sunt. Item *Bandinelle* à similitudine dicuntur, ferreæ fasciolæ angustæ, quibus ianuæ fores cardinibus iunguntur. Item mantile oblongum, & angustum tergendis manibus: præterea conopei, tum Rhedarum, & lecticarum vela, & plagulæ, *bandinelle* appellantur, omnia à pendendo.

BARA. Feretrum. Vel à Græco φορεῖον, quod proprie lecticam, & gestamen significat, German. *Baar*. Galli. *Biere*. Villan. XII. 111. *In vna bara caualareccia, nobilmente il mandò ad Auersa*; à ferendo, siue gestando, ferme enim pro capulo, & sandapila. Dant. Par. XII. de S. Francisco. *Et al suo corpo non volse altra bara*, funus, & exequias deprecatus est. Vel à *Vara*, idest pertica, & longurio. Fit enim *bara*, cum duabus varis transuersa tabula imponitur, vt aliquid gestetur. Vnde *Barella* crates qua rustici fimum, & terram exportant, eadem forma, & gestandi modo, vt *Bara*.

Inde *Barile* doliolum, non quod ex pluri-

ribus variis conflatum sit. Nam cum vari, siue valli nihil aliud fuerint, quam pali, quomodo ex ijs doliola confici potuerint haud scio. Nec me mouet auctoritas Turnebi qui Comment. in Orationem Ciceronis in Rullum. *Vernaculum*, inquit *nostrum* Barra, & Barro, *genus vasis vinarij*, barrunculus, *fluxit* à Variis. Ergo sicut doliola maiora, & magis ponderosa, *carratelli* à carro, quo vehuntur, sunt dicta, ita & *Barile*, à bara, siue *barula*, *barella*. Vt cum sit leuius, non plaustro, & carro, sed φορίῳ, siue barula portetur. *Barridus* in Capitularibus Caroli Magni appellatur. *Volumus, vt bonos barridos ferro ligatos, quos in hostem* (ad exercitum) *& ad palatium mittere possint, Iudices singuli præparatos semper habeant, & vtres ex corijs, non faciant*. Galli *Barril*, & *Barrique*, vnde Hispani, *Barriga* ventrem appellant, scilicet à tumore, vt ita dicam doliari: non ab Arabico aut Hebræo, gossypio fartum, & veluti vmbone protuberantem, vt corpus habitius videatur *Barriga* vocant. Eodem errore putat Coaruvias *Barril* esse à *bariga*, quod ventriosum vas sit, cum contra ab hoc venter appellatus sit.

BARACANO. Panni genus ex pilis hircinis. Scalig. exerc. cix. 4. *Zarzacan* appellat. *Hirci, inquit, in Anatolia, quæ est Phrygia, siue Asia minor, quadricornes, pilo admodum prolixo, æquante candorem niuis. Quem vellunt ad textrinam, non autem tondent: propterea quod attonsione pilum aiunt crasescere. Ex molliore villo pretiosos contexunt pannos*. Zarzacan *vocant. E crassiore*, Moiacar, (nunc Mocoiaro) *ex mediocri id quod* Zambellot, *alij* Camelot (hoc nunc pretiosus est.) *Turcæ* Hac, *sicut Hircum ipsum* Halc. *Vox ergo barbara, aut Turcica*.

BARATTARE. *Permutare*. Non à variare, sed à paritare, siue paria facere. Vt enim res permutentur, quantum fieri potest, æquari, ac pariari debent. Villan. vi. 2. *Li Pisani non v' acconsentirono, dando cagione, che la mercantia era barattata*. Germani *Paaren*. Paritare, frequentatiuum a pariare, idest paria facere in rationibus. Iurisconsultus. *Proinde etsi ei nummos prorogauit emptor, cum ei pariaverit, poterit ad libertatem peruenire*.

Quod verbum egregie restituit Salmas. ad Lamprid. in Alexandro. *Ego non patiar mercatores potestatum: quos si patiar damnare non possum*. Legit, & distinguit. *Necesse est, qui emit, vendat. Ego non patiar mercatores potestatum: quos, si pariant, damnare non possim. Erubesco enim punire eum hominem, qui emit, & vendit*. Alexander hanc rationem se habuisse refert, quare non venderet honores, & potestates, quod omnino qui emit aliquid, id necesse habet, vt vendat. Quomodo, inquiebat, potero damnare, quibus potestatem aliquam vendidero, si pariet, hoc est si paria faciat, idest, si itidem vendiderit, quod emit?

Et quoniam in permutandis mercibus ferme fraudes fiebant, *barattare*, & *barare*; pro decipere. Quæ vox Gallis, & Hispanis familiaris. Dant. Inf. xi. *Falsità, ladroneccio, e simonia, Roffian, baratti, e simile lordura. Baratteria*. Vendere Iudicia, ac Iustitiam, item honores, res sacras, & prophanas pretio permutare. *Barattiere* & *Baro*. Dant. Parad. xvi. *Del Villan d'Aguglion, di quel da Signa, Che già per barattar hà l'occhio aguzzo*. Landin. *Quali faceano molte baratterie, & vendendo le gratie, & beneficij*. Inf. xxi. *Quivi mi misi à far baratteria, Di che i rendo ragion in questo caldo*. Villan. L. vii. 147. *E per alcuno si disse, per baratteria de Castellani, che non vi tenevano la gente, onde erano pagati*. Stipendia inter verbebant. Et alibi. *Hauendo fatte molte baratterie, e guadagnerie*.

Barattiere, & *riuendiere*, pro scrutario, & vilissimarum mercium institore, & *Baro* deceptor, & sycophanta, præcipue qui in alea, & chartis lusorijs eas permutando præstigias facit. Nam pariare, siue paritare, vt diximus, est chartulam permutare, & alteram alteri subiicere. Hispani *Barajar* chartas lusorias miscendo permutare. *Baro di carte, e dadi*, & *Barone*, nobilissimum nomen, huiusmodi planis, atque impostoribus inditum. *Barone di piazza*.

Eadem notatione, *Baratta*, & *Baruffa*, pro pugna, & contentione. Dant. Inf. xxi. *Non temer tù, ch'i hò le cose conte, Perche altra volta fui à tal baratta*. Idest prælio, vt Landinus interpretatur. Nempe quod ibi ictus permutentur, cedantque pugnantes, & cedantur. Latini hoc sensu, *Vices* dixerunt. Virgil. ii. *Iliaci cineres, & flamma extrema meorum Testor in occasu vestro, nec tela, nec vllas Vitauisse vices Danaum*. idest, pugnas, & pericula. Vita Nicol. Laurentij. *Non era accostante aienno comenzare la varatta con Romani. Accostiante*, audente.

Barratare autem, siue *sbarattare*, pro hostes fundere, & profligare, Vide *Barra*.

BARBA. Patruus. Leg. Longob. Lib. ii. tit. 56. *Si quis ex parentibus, idest barbanus, quod est patruus*. Grot. Gothic. *Barbanus, patruus manet in longobardico sermone: in MSS. Barbas*. Insubres. *Barba*, vt & Dant. Parad. xix. Veneti *Barbano*, apud quos *Barba* est titulus pauperum honestiorum, & seniorum. *Barba*

Piero.

Piero. Barabio, Barba Bartolomio. Baraise, Barba Aluise. Patrui autem ita fortasse vocati, quod ferme cælibes, seueri, atque horridi, barbam pascerent. Vt apud veteres, patrui, pro rigidis, & disciplinæ exactoribus. Persius. *Cum sapimus patruos*. Et Horat. *Neque dulci mala vino lauere, aut ex-Animari metuentes patrua verbera lingua*.

BARBE. Fibræ radices. *Abbarbicare*, stirpium fibris, & capillamentis stringendo adhærescere. *Dibarbare, sbarbare*, radicitus euellere. Dant. Purg. XXXI. *Con men di resistenza si di barba Robusto cerro*, stirpitus auellitur. Hispani. *Embarbasfar*, impedire, implicare: ductum ab aratro, quod in stirpium fibras, siue barbas implicatur. Itali. *Imbarbaiare*.

BARBACANE. Vocem ex Arabico profectam docet Vos. Lib. II. de vit. Serm. & ab iis Hispanos accepisse: quod barbari Fortalitium, appellant, nempe Castellum, vel propugnaculum, ex cadis terra repletis. Nostri tamen *Barbacane* appellant, Anteridem, quæ ruituro parieti fulcimentum adstituitur: quod à similitudine etiam *Sperone*, dixerunt. Hispani *Barnacan*, fortassis, quasi *Perna Canis*, eam enim speciem refert.

BARBARIA. Tonstrinum. Glos. *Barbatoria* πωγωνοκουρία. Barbator, siue Barbarius, *Barbiere*. Tonsor.

BARBAGIANO. Bubo. V. *Alocco*.

BARBARO. *Caual Barbaro*. Equus ex Mauritania, quæ hodie, *Barbaria* dicitur. Quibus quis palma velocitatis tribuitur. Eorumque vsus in Hippodromo, siue certamine cursus. *Far correre i Barbari*.

BARBOIARE. Galli *Barbouiller*: quod non à barbulare, aut barbula, sed à balbutire corruptum est. Ita *Barbozzo* Venetis est balbutiens. Scaliger in Arist. Hist. de animal. *Ψελλὸς, καὶ τραυλὸς Graci vocant vitia duo: Latinè blasum, & balbum tertis nominibus: Cicero voce communi hæsitare. Sunt, qui quasdam literas non plane enunciant, vt* R, *& S. Alii vero mutant, qualis fuisse Alcibiades ab Aristophane describitur,* R *enim agre pronunciabat, quemadmodum & Demosthenes. Mutabat Alcibiades in* L, *Demosthenes deprauabat. Erat ille* Ψελλὸς, hic Τραυλὸς. *Veneti faceti sunt, Balbi à Romanis dicuntur, qui* L *nimium frequenter arcessebant, ipsi autem* (Veneti) L *in* R *mutant* Barbossos, *appellarunt*. Iocus Scaligeri in eo est, Romanis Balbos dictos, qui *L* pro *R*, pronunciant i contra Venetos *R*, loco liquidæ vsurpare, cum pro balbis, *barbozzi*, dicant. Et quia in balbutie, & traulismo est literarum confusio, *barboiare* pro confuse loqui, & *imbarboiare*, verba implicare. Alio sensu *Barbozzo*, mentum significat, à barbā, barbitium *barbozzo*, Veneti *Barbizolo*.

Ceterum etiam *Bettegare* pro eodem, abalbutire, *balbuzzare, balbettare, balbetticare, betticare*, Galli *Beguer*, & *begue*, blæsus. Sicuti ab hoc, *partar leso* Græci Βαμβαίνειν. Glos. Titubo Γλώσσῃ βαμβαίνω. Item *Tartagliare*, quod vel est à τραυλίζειν, vel quod in loquendo verba veluti intersecantur, & conciduntur.

Sed *Barbottare*, pro murmurare, & compressis labiis loqui, est à crepitu aquæ bullientis, *bullitare, sub bullitare*, vnde vocis inconditè erumpentis sonitus, & confusum murmur.

Dantes Latinam vocem *Balba* retinuit. Purg. XIX. *Mi venne in sogno vna femina balba, Con gl'occhi guerci, e sopra i pie distorta, Con le man monche, e di colore scialba*. Balbutiens, oculis, ac pedibus distortis, manca, sedique coloris, idest pallidi, siue exalbi.

Demum à balbutio factum puto *Bescio*, quo nomine contumeliæ causa Senenses, à Florentinis vocatos tradit Politus, cum hi ab illis, cœci appellarentur: & *besagine*. Bocc. VII. 10. *Et apposso la bessagine de Sanesi hanno tanta forza*. Balburiens, *balbettio, bettio*, & *bescio*. Nisi ab obliquo, bieco, *bescio*, vt vtrimque oculorum vitium notetur, Senenses lusci, Florentini, cœci.

BARBONE. Mullus piscis, olim Romanorum nepotatu nobilissimus nunc inglorius, & fere de plebe maritimi gregis. Scalig. Histor. Anim. L. II. *Mullus ventre longe est castigatiore, & mænarum potius figura. Barbulas habent: quapropter ab Istris,* (& Venetis) Barbi *dicuntur: Ligures* Triglias, *dicunt, vetere Graca appellatione*, Τρίγλη, *quod nomen aiunt inde ortum, quia ter gignat singulis annis*. Idem repetit Lib. VI.

BARCA. Nauigium: Cymba. Cuius vocabuli notationes, quæ à viris doctissimis afferuntur, operosæ mihi magis videntur, quam veræ. Et vocem quidem pro minuto nauigio ab inferioris æui scriptoribus vsurpatam, notum est, quorum loca attulit Vos. de vit. Serm. L. II. 3. vt Abbonis de Obsid. Lut. *Quam plures numero naues numerant carentes, extat eas moris vulgo* Barcas *nominare*.

Alii ergo quasi *Barsa*, à Βᾶρις: nauis, nauigium, vox Ionum propria. Scalig. exercit. L. I. *Namque ea nauigia, qua corrupta Graca voce* Barcas, *ab oneribus gerendis vocans nostri*. A Βάρος, pondus, onus.

Salmasius in confut. animadu. Kercoetij p. 32. quasi *Barica*, ex Vitruvio Lib. III. 3. *Et ipsarum adium species sunt barica, vt baris,*

seu phala, humiles, lata. Quod, inquit Salmas. *Phala, vel fala sunt turres. Hinc barica, qua in modum barium extructa sunt, vt barica ædes. Nam genus nauigij rotundi etiam significat*, Baris. *Inde & Baricæ naues, & rates, in formam barium ædificata, quas postea* barcas, *pro baricis recentiores scriptores appellarunt*.

Difficiles argutiæ, nec naues rotundæ, in speciem barium, siue turrium extructæ. Verior, & simplicior notatio, à Vado fluminis, quod Itali flexerunt in *Varco*, Vadica, *varica, varca, & barca*. In soluta oratione *Valicare*, poetæ *Varcare*, quod est flumen traiicere, & vadum transmittere. Inde etiam pro transitu quolibet, etiam extra flumen. Dant. Purg. XIX. *Quand'io vdì, venite, qui si varca*. Et XI. *Mostrate da qual mano in ver la scala, Si và più corto, e se c'è più d'vn varco*: infra, passum appellat. Inf. XII. *Che sarebbe alle Capre duro varco*. Purg. X. *Perche i' varcai Virgilio, e femmè presso*. Virgilium transgressus sum. Glos. *Varicat*. Τπερβαίνει. *Transuaricat* Ταπερβαίνει. Non quidem à varis siue cruribus, vt aliqui existimant, sed à vado fluminis, translata voce, ad quemlibet transitum. Pap. *Varitat, ambulat, transit, quasi vadstat*. Varro L. IV. de L. Lat. *Vallum, quod ea varicare nemo posset*: idest vt Turneb. L. XXII. 9. nemo posset transire, & transcendere.

A *Vado* igitur *Barca* dicta est, *Vadica, Varica, Barca*: cuius primus vsus ad flumina vadanda, siue traiicienda: & ideo inter actuaria, & minora nauigia. Veneti *Barca da traghetto*, & simpliciter *Barca* pro cymba, siue *Gondola*. Dant. Inf. VIII. *Lo Duca mio discese nella barca*. Qualis illa esset paulo ante describitur. *Come i' vidi vna naue piccioletta, Venir per l'acqua verso nó in quella*.

Nam *Barcam* exiguum nauigium fuisse, hoc est scapham, indicat Isidorus L. XIX. I. *Barca est, quæ cuncta nauis commercia ad litus portat. Hanc nauis in pelago propter nimias vndas suo suscipit gremio*. Quæ nihil aliud fuit quam scapha; subiicit enim Isidorus. *Vbi autem appropinquauerit portui, reddit vicem barca naui, quam accepit in pelago*. Idest eius onera exponit, à quo seruata fuit.

Brodæus ad Lib. I. Anthologiæ. *Scapham quoque, quæ in matus nauigium inuehereetur vulgo* Βάρκας, *&* Κοντελάδα *nominarunt*, teste Harmenopulo L. II. Hinc Venetis *Barca*, & *Gondola* pro eodem. Ex quo apparet *Gondolam* Venetam, esse Κοντελάδα, scilicet de genere nauigiorum, quæ Græci κοντωτὰ πλοῖα appellant, idest contis instructa, quæque contis impelluntur non remis, vt sunt minora, & actuaria. Licet Venetæ cymbæ remis agantur; in angustis tamen riuis, ac vadosis, remus conti vicem præstat. Olim *Gondolas*, quasi cymbulas dictas credidi, sed à *Contelada* verior notatio, ob crebras Græcas voces Veneto sermoni immixtas. V. *Gondola*. Ceterum vox *Barca* postea etiam pro majoribus nauigiis, & genericè accepta.

BARDA. Equorum integumentum ex crudo corio, aut laminis ferreis. Et *Bardato*, equus cataphractus. Vel ex cataphracto corruptum, vt *barda* φράκτον, vel simplicius à coopertum, coopertatum, *copertato, bardato*, & inde *barda* operimentum. Villan. L. VI. 73. *Mà infra questi v'hebbe ben seete mila à grandi cauagli couertati di maglia di ferro*. Et Lib. X. 86. *Vestendosi tutta la sua gente à nero, e con dieci caualli couertati à drappi di seta*. Hist. Pistor. *Lo cauallo di M. Zarino ch'era sellato, e couertato*. Idem Villanus Lib. VIII. 12. *I grandi per se à Caualli couerti*. Et Lib. X. 38. *E mutò arme a Castruccio, lasciando la sua propria della Casa delli Interminelli, col cane di sopra, e fecelo armare à cauallo couertato, si come l'arme propria al tutto, con detti scacchi del Ducato di Bauiera*. Adhuc in Insignibus Ducis Bauariæ equus cataphractus cernitur. Vita Nicol. Laurentij. pag. 55. *Ciascheduno caualieri hauea destrieri, e ronzino, e caualli copertati, idest* bardati. Hispani. *Encubertar los cauallos*.

Inde *Bardella* copertula, *copertella*. Villan. L. VIII. 31. *E sono con sottile briglie senza freno, e ponera sella d'vna bardella*. Item pro ellitella: non enim totum equum, sed dorsum tantum cooperit. Quæ igitur de bardocucullo afferuntur, omnino præter rem esse videntur.

BARDASCIA. Impudicus: qui muliebria patitur. Monosinus à Græco Βαδὰς, quod ex Amerio poeta Hesychius cinædum interpretatur. Fortasse puer militaris à *bardis* equorum, minister ad eas equis imponendas, vt agasones, *garzoni*, in sensu obscœno, & *bagascie*, scorta militaria, inter impedimenta, & *bagaio*, pro puero. *Bardascia* puer ab equis insternendis, siue cooperiendis, vt ita dicam *Bardator*, idemque militi pro culcitâ.

BARDOTTO. Lexicon Etruscum notat dici iumentum, quod mulio, siue qui vecturam facit, siue veterinarius, in vsum suum seponit, nec vt cetera iumenta dossuaria sarcinis, ac mercibus onerat. Cum autem pro eius cibariis nihil stabulario persoluat, hinc factum esse, vt *Passare per bardotto*, de eo dicatur, qui in conuiuio, vel symbola, nihil confert, & à sumptu immunis est. Quod vel à *bardo*, vel *burdone* dictum putant. Sed *Bardotto* idem est, ac Bardatus. Nam cum cetera iumenta

far-

farcinis, ac mercibus onusta sint, solum hic equus clitellas, aut ephippium habet; idest *bardam*, siue *bardellam*; cui iumentarius insidet, à qua ille *bardato*, & *bardotto*. Cetera præter notationem conueniunt.

BARIGELLO. *Bargello*. Lictorum præfectus. Barigildus, vt notat Sirmondus ad Capitul. Caroli M. pag. 330. *Comes sic mallum suum teneat, vt Bargildi eius, & aduocati, qui in alijs Comitatibus rationes habent, ad suum mallum occurrere possint*. Vbi Sirmondus. *Barigildi, apparitores, nunc etiam apud Italos Barigelli vocantur, principes apparitorum*. Villan. VIII. 83. *Andandolo cercando, & uccidendo con loro* Bargello, *deputato per lo popolo*.

BARLVME. Parum luminis. Galli *Barlue*, *barlusco*, per luscus, vel parum luscus. Vide *Berlusco*.

BARILE. V. *Bara*.

BARONE. Dynasta. Reiectis, quæ de Varrone, aut Barone apud veteres, quæ vox bardum, ac stolidum significat viri docti disputant, neque ad rem faciunt. Voss. Lib. I I. de vit. serm. c. 3. Germanis *Baronem* virum esse tradit, vt in Glos. *Baro* ἀνήρ. Particulatim tamen sic dici *Viros Regis*, hoc est, qui Regi in bello inseruirent mercede, vt Isidorus notat, & κατ' ἐξοχὴν, qui verè Viri, hoc est virilis animi, & fortis, quosque Rex ob res fortiter gestas, terris, ac iurisdictione auxisset, quique ob dignitatem acceptam essent Regi obstricti, atque homagium deberent. Vt duo in Baronibus concurrant, & honos, quo præcellunt aliis, & homagium, siue clientela, quam ob beneficium debent Regi suo.

Ita Bonillus. *Baro*, *maritus*, *à Viro pendet*. *Belgarum mulieres*, *maritos suos vocant* Barons, *meus Vir*, mon Baron. Nisi à *Mare* eliciamus, siue masculo, quo sensu Hispani *Baron*, & *Varon* vsurpant. Sed *Baronem*, virum fortem significat, à *Viro* formatum Vossio assentimur. Nam in legibus Saliorum, Longobardorum, Ripuariorum, Alemannorum Baronis nomen passim pro Viro positum Pithæus obseruat: & viros fortes à Gregorio vocatos, cum ait, Clodoaldum auxilio virorum fortium esse liberatum, eos qui propriè *Viri* dicerentur notat Menagius ex Valesio Hist. Franc. pag. 389.

In ea autem dignatione *Baronis* titulus erat, vt illum Sanctis impertirent. Boccat. *Del Baron Messer Sant' Antonio*, vt Galli *Monsignore S. Pietro*.

De *Barone*, autem siue *Baro*, idest planone, & sycophanta, turpi superioris vocis dehonestamento, vide *Barattare*.

BAROZZA. Birotum, birotium, currus duarum rotarum, quod & *Cisium*. Nonius. *Cisium, vehiculi biroti genus*. Casaub. ad Sueton. obseruat Rhedam quatuor rotas habuisse, Cisium duas, vt auctor Isidorus, Græcosque Rhedam τετράκυκλον appellare; castigatque Dionis Interpretem, quod quadrigas vertit. Addit hoc apud veteres Aeoles *Petoritum* dictum, quia vt Scaliger ad Catalecta tradit; *Cisium* proprium fuit Galliæ Cisalpinæ, *Petoritum* Oscorum, ita autem dictum, quod πέτορα, pro τέσσαρα, Tarentini dicebant: vt *Petoritum* sit currus quatuor rotarum; Gellius tamen L. XV. 30. negat Græcam vocem esse; sed Gallicam statuit ex Varrone. Quidquid sit, Biroti mentio in Codice Theodos. de cursu publico. *Statuimus Rhedæ mille pondo tantummodo superponi, birotæ ducenta, veredo triginta*. Papias *Pretorium est quatuor rotarum vehiculum, quo matronæ vehebantur*. Nemo non videt legendum esse *Petoritum*. Horat. *atque caballi Pascendi, ducenda Petorita*. Et alibi. *Esseda festinant, pilenta, petorita, naues*.

Ceterum Mediolani duæ familiæ vetustæ sunt, *Barozzi*, & *Scaccabarozzi*. Vltima vox significat, furem biroti, sermone Longobardico, de quo in *Scacchi*.

Est igitur birotum, siue Cisium, quod hodie *Sellæ volantes*, non ineptè dicuntur, quibus temporis momento, cum hæc scriberemus Vrbes repletæ sunt, incertum, maiore commodo, an pernicie. Illud certum est, Magnum Principem, & sedulo indagasse, & præmium haud leue posuisse illi, qui latinam vocem huic vehiculo aptaret. Tantum illi in summæ rei regimine aut otii fuit, aut in magna eruditionis ostentatione, peritia antiquitatis defuit.

BARRA. *Sbarra*. Repagulum, à Varis. Turneb. ad Ciceronem in Rullum. *Nam Varronum nomen à Varris defluxit, vnde & vernaculum nostrum nomen* Barra *manauit*. Latini tamen *Varam*, non *Varram* dixerunt. Ipse Varro (si inde nomen habet, vt credit Turnebus) de L. Lat. L. IV. *Vallum, vel quod ea varicare nemo possit, vel quod singula ibi extrema bacilla furcillata, habent figuram literæ V.* Quicquid sit de figura literæ *V.* Varæ propriè bacilla, siue pali furcillati, quibus defixis alia ligna transuersa imponebantur, repagula, trabes, asseres, vt septum, & vallum fieret. A quibus varis, duplicata litera canina, *Barra*, & *Sbarra* dictæ sunt, & *Baracche* tentoria, tabernacula. Non enim opus est à Caldæis & Syris rem operose arcessere.

Salmasius ad Hist. Aug. 484. *In summis Galliæ tribunalibus huiusmodi cancellum, vulgo* Barullum *vocitamus, nam Barra ea idioma e*

mate nostrò sunt repagula. Itali, *le sbarre degl' Auuocati*; septa, quibus turba à tribunali submouetur: siue cancelli, de quibus idem ibi, qui & furcas, & furcillas dictas ait, nempe ab iis varis, idest furcillis, quibus transuersa repagula sustinebantur.

Item *Sbarre*. Villan. L. VI. 34. *Auuenne che le dette battaglie più tempo durarono, combattendosi à serragli, ouero sbarre, da vna vicinanza, all'altra*. Et alibi. *Facendo serragli, e sbarre nelle rughe della terra*.

Hinc *Barruffa* prælium, quod ad *Barras*, siue septa committitur, Hispani *Baraja*, in quo frustra laborat Coaruvias; & pedestris pugnæ simulachrum à septis, siue barris, *Barriera*, dicta. Item *Barricate*, quæ transuersis trabibus, septa ad viarum capita, dolijs, & id genus impedimentis statuuntur.

Licet autem *Sbarrare* sit septis, & repagulis iter claudere, quod veteres *Abbarrare* dixerunt: vnde Hispani *Embaraçar*, obstare, impedire, & *Sbarro*, repagulum, siue obstaculum, vt Dant. Purg. XXXIII. *Sicure d'ogni intoppo, e d'ogni sbarro*. Idem tamen, *Sbarrare* pro aperire posuit, quasi *exsbarrare*, siue barras frangere. Inf. VIII. *Perche è auanti intento l'occhio Sbarro*. Idest, vt Landinus interpretatur, oculos aperio, & vndique circumspicio. Vulgo, *Sberlar*, & *sberleffare gl' occhi*: oculos vehementer pandere, eoque gestu, conuertere, & contorquere. *Far de sberlesi*, est os, atque oculos distorquere ad illudendum, & subsannandum. V. *Strelunare*.

Sbarrare etiam Itali dicunt sclopum exonerare, siue pilam contorquere, vulgo, explodere: quod concepto igne pila obstantia, quibus tubus constipatur aperiat, frangat, & disiciat. Etiam de arcu. Morgant. XV. *Haueua e lunga, e candida la mano Da potere sbarrar ben l'arco à caccia*.

Et frequentatiuum *Sbarattare*, vi, atque impetu aperire. *Sbarattare la porta*, quod & *spalancare*, idest palos, siue vallos frangere. Et *sbaragliare*, hostilem aciem aperire, auertere, ordines turbare, ac fundere, & in fugam conijcere. *Mettere in sbaraglio*. Villan. VII. 27. *E vedendo la sua gente così sbarattare*. Et alibi, *In poco d'hora, hebbero barratata, & sconfitta la schiera de Prouenzali*. Et infra, *E così detta armata per mala condotta, tutta si sbarattò, e venne à niente*. Exercitus dispersus, ac dissipatus fuit.

Ex quo fortasse tabulam aleatoriam, siue ludum tesseratum, & calculorum *Sbaraglino* appellant. Quod totius ludi vis, ac finis sit aduersarij calculos solitarios capere, siue de sede, ac domo deturbare, ac dissipare, & eorum capsos siue, mandrias, idest septa frangere, euertere, *Sbaragliare*. Quod intelligunt, qui latrunculorum, siue scaccorum ludum callent, neque ignorant, quæ de hoc ludi genere, idest imagine prælii, aciei, & ordinibus, peditum, atque equitum statione, motu, atque incessu, viri doctissimi commentati sunt. Nisi quis dicat, ita appellatum esse, quia cum duo calculi in sua sede iuncti sunt, veluti septi, & sbarrati, loco deijci non possunt. Meurs. Glos. *Baradium*, siue *baradin*. *Parada*, Alueare ipsum, *Sbarraglino*, à Barris, siue vallis calculorum. Et *Barangii*, stationarii milites, qui obseruabant fores conclauis Imperatoris, & triclinii, à *Barris*.

BARRVFFOLO. Strophiolum, siue inuolucrum, ex panni, telæque laceramentis, ac frustis, item stuppa, & alia materia conuolutum, & implicatum, ad abstergendum. Non à *Vallus*, vt palum significat, quod ferme hæc strophia ligno affiguntur. Sed ab *Arruffare*, quod Etruscis est conuoluere, implicare, præcipue de capillis impexis, & implexis. Vnde autem hoc vide *Rabbuffare*. Ab *arruffare*, *arruffolo*, & *Barruffolo*. At Gallicum *Balay* pro scopis, videtur à verrere deductum. Verriculum, verraculum.

BASSO. V. *Abasso*. *Bassetto*, crassus. Glos. Παχὺς. *Bassus, grossus, crassus*. Παχὺς ὑποκορισικῶς, *Bassulus*. Παχύτης, *Bassilitas*.

BASTAGGIO. *Bastaso*. Baiulus à Βαςάζειν, quod est onus humeris portare. Glos. Βαςάζω, *baiulo, porto, veho, vecto, gesto*. Meurs. Glos. Βαςάγιον, *Theca siue repositorium, in quo recondita arma sua portabant milites*. Bastagia, *erat onus portandarum rerum per iumenta*. Rigalt. Lex. Græcobarb. Βαςάγια interpretatur lora, quibus appensa arma facilius feruntur.

Quæ vox Venetijs durat. *Bastasi* enim, & societas bastagiorum. Baiuli, geruli, *fachini*. Codicis L. XI. tit. *De Murilegulis, & bastagarijs*. *Quintum animal bastagarijs pro reparatione præbeatur*. Vbi Accursius solens vaticinatur. *Sunt inquit bastagarij, qui cogunt rusticos ad hoc, vel sunt becharij de domo Principis*.

Hinc *Basta*, pro sufficit, satis est. Non à *vacare*, aut *bene stare*, sed quod baiuli, vbi tantum oneris impositum est, quantum illi ferendo sufficiant, dicunt, *basta*, iustum onus est, satis ponderis. A *bastanza*, & *basteuole*. *Basto*, quantum vires meæ ferunt. Petrar. *Poi stendendo la vita quanto io basto*.

Inde *Basta* appellant geruli, quod oneri subiicitur, ne humeros, & ceruicem lædat. Saccum enim aut quid simile, conuolutum, &

& complicatum; vt onus mollius incubet, veteres, *Cisicillum* appellarunt.

Ita & *Basto* clitellæ iumentorum, quibus portandum onus superimponitur. Insubres, *Bagiaro*, siue *Basciaro* appellant lignum quod humero transuersum imponitur, atque hinc inde situlas, aut aliud onus, libramento, veluti in lance sustinet, corruptè à *bastagio*, vel *bastagiaro*. V. *Bigòlo*.

BASTARDO. Nothus. Germ. *Bastart*. Cujacius ad Nouel. XVIII. à Germanico pariter *Bosstart* deducit, idest degeneris ingenii. Vulgo *Mulus* appellatur Dant. Inf. XXIII. *Vita bestial mi piacque, e non humana, Si come à mul ch'i fui*.

BASTONE. Fustis. à βάσος, Bastus, fustis scilicet, quo onera portantur: vt Salmas. ad H. Aug. p. 120. & 189. Glos. *Baculum*. Βάκτον Βακτηρία.

Bastione, & *bastiglia*, vallum, munitio, à vallis, palis, & fustibus. *Bastimento*, fulcimentum. *Bastia*, *bastita* à bastis. Villan. L. VIII. 78. *Li Melanesi fecero vna terra in Lombardia, quasi per vna Bastita ò Batisolle incontro alla Città di Pauia*. Lib. I. 35. *E chiusesi di fossi, e di steccati, à modo di batifolle, ouer bastita*. Ea voce *Batifolle* nihil frequentius apud eundem, pro munitione, siue castello, cuius originem diu quæsiui. Nunc venit in mentem esse à *Batipalo*, idest lignea subitaria munitio, siue depalatio, cum arcendis hostibus pali fistuca pangebantur. Vitr. Lib. X. 3. *Pali resupinati defodiantur, & circum fistucatione solidentur*. *Fistucare*, ait Philand. *Est fistuca adigere, figere; Est autem fistuca ansatum, & capitibus ferratum instrumentum, quo pali subliceque in terram panguntur: qua & ipsa inde* Batipalo, *dicitur*. Quia igitur pali fistuca defiguntur, & in figendo percutiuntur, (*si battono*) & fistucantur *Battipalo*. Quod & *Batifredo* dictum est: Ordericus L. II. *Berfredum* appellat.

Ceterum à *bastis*, *bastire*, pro ædificare; & *bastimenta* etiam apud Gallos, pro ædificio. Et translate, *imbastire*, vestimentum deformare, & componere antequam consuatur.

Bastone etiam pro sceptro, siue scipione, *Bastone del commando*. Indidem etiam esse videtur *Batello*, scapha, quasi *bastello*, ab oneribus maioris nauigii portandis, vt de *barca* dictum est. Non quod e fustibus, & perticis id genus nauiculæ compositum sit, sed à Βαζάζειν, à portando. Neque Galli *fustereau* à fustibus dicunt; Sed quia fustis est lignum, quod initio ex solido ligno nauiculæ excauarentur, quæ lintres, & monoxyla, inde pro aliis nauigiis, *legni*, e *fuste* Italis dicta. Isidor. Lib. XIX. I. à phaselo deducere videtur. *Phaselus est nauigium, quod nos corrupte* Baselum, *dicimus*, pro, *batelum*, si tamen hoc intellexit. Qui Græca solum sectantur, à πιτυλός, trahere possunt. Glos. *Lemunculus*. Lege *Lenunculus*. πιτυλός, σκαφίδιον: *scaphula*. Sed rectius à *basto*, portandis oneribus. Vel quia nauicula est ad transuectionem, ab *Epibates*. Illud tamen verisimilius.

BATTAGLIA. Prælium. *Battualia*: ab antiquo, *batuere*, quæ vox gladiatorum, cum proluderent pugnæ, & rudibus certarent. Victor. L. XI. var. 8. ad illud Ciceronis ad Pætum. *Batuit impudenter*. *Obsoletum* inquit, *nunc est*, *rarumque inuentu*. *Reperi autem*, *quid senserit de ea vetus Grammaticus Adamantius*. Bat, *inquit*, in vno tantummodo reperi nomine, genere neutro pluraliter enūciato, idest, *battualia*; exercitationem autem militum, vel gladiatorum significat, vnde batuatores, τοὺς Βαταιστάς dici puto. Cur autem Cicero inter χαχέφατα, *Batuere*, posuerit, rationem affert Scalig. ad Varron. p. 64. quia Syracusanè *Batiuuo* dicebatur, cum muliere rem habere, ex Theocrito. Quod Boccat. dixit, *battere la lana*, & Veneti, *farsi sbattere*.

Eundem Adamantii locum attulit Salmas. Hist. Aug. p. 59. & pro Βατταιστάς χοπαιστάς, legit: assertque in Legibus Boiariorum, *arma batalare*, pro arma tractare, ac mouere. Etruscis *Battagliere*, pugnax, quod est Batalarius, Batalator.

Batuere igitur gladiatores dicebantur, cum rudibus pugnarent, siue simulacra pugnæ ederent, & lusoriis armis decretorio certamini præluderent. Sueton. Caio. cap. 54. *Batuebat pugnatorijs armis*: idest veris, & decretorijs, non autem, vt mos erat, rudibus: siue illi erant baculi, aut enses lignei, siue ferrei, obtusa acie, vt nunc *spade di scherma*.

Batuere autem, à βατός, quod fustem, siue baculum, vt supra diximus, significat; nam illis exercebantur, & proludebant. Imò per initia, in certamine singulari, siue *Duello*, baculis, & clauis ligneis pugnatum satis constat apud auctores, qui de eo scripserunt.

Hinc *Battersi*, singulari pugna decertare, & postea *Battaglia*, pro iusto prælio. *Combattere*, *Abbattersi*, in aliquem incidere, obuium habere, concurrere.

Quoniam autem qui rudibus batuebant, se iis percutiebant, & pulsabant, *Battere*, percutere, pulsare. Pap. *Batuit*, *contriuit*, *percutit*. *Batocchio*, malleus æris Campani, *Batiuello*, Ianuæ. *Abbattère*, deijcere, *sbattere*, concutere: *dibattere*, discutere.

Eodem

Eodem ſenſu *Batuere* pro percutere, veteres dixerunt. Plaut. Caſina 11. 8. St. *Soleas.* CN. *Quî quæſo, potius; quam ſcalponeas, quibus batuatur tibi os, ſenex nequiſſime.* Vbi, vt notauit Victorius loco laudato, luſit Comicus in ancipiti voce: nam & piſces ſunt ſoleæ (*sfogli*) & calcei ruſtici, quibus os ſenis amatoris, ſervus cædi oportere putabat.

Battere igitur à *batuere*. Ita apud Voſ. L. IV. 2. *Battere lignum* in Conſtitut. Caroli M. tundere, percutere: Vt Marcel. Empir. Cap. 26. *Tandiu batues, donec ſit ſubactiſſimum.* Gloſ. *Batuit*, κατακόπτει, & *Battutum* τυφθὲν. Κοπανιστήριον, *Battuarium*. Κόπανον, *Baculum*.

Battere il grano, il lino, pro excutere. Sirmond. Capitul. Caroli Calui. De his quæ die Dominico facere non licet. Lib. 1. 32. *Nec lanam carpere, nec linum battere. Battere; tundere percutere, tundendo purgare. Ita de meſſe, quam coloni battendo, & flagellando purgant.*

Simpliciter pro percutere. Leg. Long. Lib. 1. tit. 8. Leg. 30. *Si aldium, aut aldiam, ſervum, aut ancillam, battiderit; & per ipſam battituram ponderoſi facti ſunt. Battere moneta*, cudere nummos.

Battuto: argento battuto, in laminas mallei ictu ſubactum. Anaſtaſ. pag. 12. *Conſtantinus M. Fecit argenteum faſtigium battutile*, ideſt in laminas ductum. Item. *Altaria ſeptem ex argento battutili. Battiloro* Bractearij, ſicuti, *Battilana*, lanarij.

Battuto etiam Itali appellant pauimentum, ex cementis, teſtiſque contuſis, quod pauiatur, & fiſtucetur. Aliter *Terrazza*, ſermo in Mœnianis ſubdialibus. Boccat. *A poco à poco leuò quella ſcala, che ſaliua in ſul battuto.* Et VIII. 7. *La donna poſtoſi boccone ſopra il battuto.*

Poſtremo *Battuta*, appellanr ſignum, quod dat Meſochorus, ſiue præcentor, cum elata, ac depreſſa manu, velut percutiendo, vocum ſpatia metitur, quod veteres pedis pulſu faciebant. *Far la battuda*, manu ſiue pede modos diſtinguere.

A batuendo, *botta*, ictus. *In vn batter d'occhi.* Oculi ictu, ſiue momento.

BATELLO. V. *Baſtone.*

BAVA. Saliua, ſpuma oris fluens. Forte, halare, *abbalare, abauare*, quod halando ſaliua ore defluat. Nec aliud aptius in mentem venit. Hiſp. *Babo*; vapor ab halando, ſiue exhalando. Vel à Germanico *Beiffer*. Et *Babbare* Venetis, præ dulcedine os fluente ſaliua repleri.

Inde *Babaiola, bauarolo*, & *bauaglio*, linteum, ſiue focale, quod collo infantium appenditur, ne fluente ſaliua fœdentur. Item mappula quæ procerum pectori ad menſam prætenditur. Item à ſimilitudine *Bauaro*, & *Bauera*, pars pallij ad collum reflexa, quæ aliàs, cum pallium ad ceruicem necteretur, ad pectus recurrebat, ac ferme pellibus pretioſis fulciebatur. Corius Hiſt. Mediol. *Fù il Duca veſtito del manto bauarato, e beretta Ducale.* Et p. 619. *Vſcì all'incontro tutto il Clero, e Collegio de Giureconſulti, e Fiſici, veſtiti di porpora, capuzzi fodrati di vaaro, e parimente i bauari.* Eo cultu in antiquis ſtatuis, & picturis Doctores videmus, hodieque in ſupplicationibus ipſas pelles exoticas, humeris, & pectori obtendunt.

Inde etiam faſciæ mento ſacrarum Virginum ſubiectæ, *Bauari, Bende*, & *Guindalini*, appellantur: Quibus quoniam magna oris pars obtegitur: *Imbauarare*, caput velare, atque obnubere. Eleganter Maphæus Venerius. *Come tra due camini, s'imbauara la Luna*: occultat os. *Imbauagliare, Imbacuccare, incapuzzare.*

BAVORALE. Veneti feneſtram in ſummo tecto ad horreum illuminandum appellant. Horreum enim *Granaro*, & à meſſe, vulgo, *biada, biaua. Biauorale*, & *Bauorale*, Granarii feneſtra. Alii ab admiſſa luce, *Luminare*, quidam *Lucerio, Luſello*, quaſi *Lucerium* indidem. Barb. Gloſ. Plin. in Zeta. *Quando & Heliocaminus in ipſa Zeta ponitur, hoc eſt vaporarium quoddam Solare, non ad ignis vſum, ſed Solis: veluti id quod vulgo* Luminare *dicitur, & in Padana Gallia* Lucerio.

BAZARO. Mercatus, Nundinæ. Vox Turcica. Frequens in nauigationibus Rhamnuſij à Ioſaphat Barbarus. *Allogiato che hò Siguore, ſubito li bazari ſi metteno giù, e laſſano le ſtrade larghe.* Et alibi ſæpiſſime. *Baza*, & *bazza*, pro re vilis pretij. *Bazariotto*, inſtitor, propola, & *Bazarare*, permutare.

BAZZOFFIA. V. *Pacchiono.*

BAZZIGARE. Vacillare, nutare. Tranſlatum ad ſenes deliros, quibus mens hebet, & vacillat. *Bazzigare* pro verſari frequenter cum aliquo. Vide *Bagaglio.*

BECCA. Olim capitis tegmen Sacerdotum, Magiſtratuum, & Doctorum, in acutum deſinens, quales veterum cuculli, nunc ſiniſtro humero imponitur ad ornamentum, præcipue Mediolani à Curionibus, ſiue Parochis. Apex, apice, apica, *apeca, beca.* Tale Venetorum orarium, ſiue *Stola*, quæ olim velando capiti adhibita, vulgo *Capuccio*, vt ſuo loco oſtendemus, poſtea inductis pileolis læuo humero geſtatur.

Id ergo palliolum, ſiue cucullus acuminatus, qualis Apex veterum Sacerdotum, & Flami-

Flaminum, *Apica*, *beca*. Dantes *Becchetto*. Parad. XXIX. *Hora si và con motti, e con iscede A predicar, e pur che ben si rida, Gonfia il capuccio, e più non si richiede, Ma tal vcel nel becchetto s'annida*. Quamuis diuersus nunc monachorum cucullus, hoc est non ita acuminatus, exceptis iis qui arctius disciplinæ genus professi *à Caputio*, idest verocucullo, indigetantur.

Olim autem huiusmodi Apices ad oram pretiosis pellibus fulciebantur, vt in antiquis picturis videmus. V. *Capuccio*.

Hoc etiam capitis tegmine velatas fœminas, ac virgines credimus, quæ extra cœnobia castimoniam, & sanctiorem vitam colunt, & inde *Beghine*, & *Beghuine* appellantur, vt scilicet eo cultu à ceteris mulieribus discernerentur. Gallis *Beguin* vitta puerilis, & *Beguiner* vittas induere. Quanquam aliqui à *Begga* S. Gertrudis sorore, quæ earum cœtum instituit, vel à *Lamberto Begno* appellationem inditam existiment. Eas etiam quæ intra septa Monasterij degunt ita appellatas tradit Voss. de vit. Serm. L. II. 3. & *Beghinaggium* ipsum cœnobium. Eædem *Beghe*, & *Beghesse*, ferme in contumeliam vocantur: quodque illis varia negotia, & sexus, ac disciplinæ vitio, alieni curatio est, *Beghe* pro tricis, curisque & implicationibus, dicuntur, vulgato apud Insubres prouerbio. *Hauer più beghe, che la Gulielmina*, quod mulieris propudium, quemadmodum diu religionis specie, & magnarum rerum tractatione, inductis nocturnis Bacchanalibus, Vrbi illuserit, non sine turpis fabulę rubore, gentis Annales memorant.

Gallis *Bigot*, superstitiosus, hypocrita, hoc velamento religionem ementitus: *Apicutus*, *apicet*, *bigot*. Vnde & *Bacchettone* pro hypocrita, rectius, quam à *baculo*, siue *burdone*: & vetulæ apud Insubres *Begute*, quod ferme capite tecto. Hinc etiam *Bacucco*, capitis inuolucrum, quo reo non solum aspectus, sed ferme vox includitur: *Imbacuccare*, *imbauagliare*, caput obnubere, & obuelare: & *Bauuta*, capitis tegmen, quo præter oculos cuncta operiuntur, non autem à bardocucullo.

A Becca etiam *Bechinos* vespillones dictos verisimile est, quod eo capitis integumento exsequias sequerentur. Talis apex erat monachis, quos Iesuatos appellant qui ferme olim funeribus adhibebantur. Cuius tegminis cum eos veluti puderet, ab Vrbano VIII. cuculli rotundi vsum breui duraturo beneficio impetrarunt, nam cum hæc proderemus, vniuersus ordo Clementis X. decreto antiquatus est.

Becca etiam partem corporis significat, quam honeste dicere non possumus, scilicet partis eius *apicem*, & renudatam glandem, quæ & *Capullo*, & *Capocchio*, & id quod dicere nolo, vt infra notabimus, appellatur. Cujus vocis ambiguo sensu, honesto capitis apici, & sacro titulo inuidia conflata est.

BECCO. Duo significat, animal, & auium rostrum. Prima notatio à Veruex, veruece, *berbece*, *berbeco*, *becco*, *Berbecino*, *becino*, agnus. Ita & Gallicum *Bouc*, & *buccus*, quæ vox in lege Salica durat, imo, & Germanicum *Bock* inde deriuati: & *bicques* pro capris. Item *Berger*, *Berquier*, Opilio, *Berbicarius*, & *Bergerie*, res pecuaria, non à *Berg*, ideſt monte vt Bodinus in methodo. Glos. *Berbix* προβατον, Gal. *Brebi*, quod inepte Perionius à προβατον torquet, cum sit Veruex, *bebrix*. Eaque vox scriptoribus frequens, quos laudat Menagius, qui tamen in eo fallitur, quod *Boucher*, siue *Beccaro* à bucca deducit, secutus Turnebũ L. XXVI. 15. *Sic nos lanionibus à bucca nomen imposuimus, & buccarios vocauimus*, quod scilicet, inquit Menagius, lanij carnes frustillatim secent. (*à bocconi*). Sed à veruecibus dicti sunt, propterea quod ferme caro veruecina, atque agnina in macello prostaret, à qua lanij denominati, quamuis & bubula, & vitulina, sed parcius cæderetur, vt agrorum culturæ consuleretur. Hispanis lanius *Carnicero* dicitur: nam aries illis est *Carnero*, quod ea ferme caro in macello vęniret. Villan. III. 2. *E poi Borgo con la Insegna del Becco, perche in quella contrada stauano tutti i beccai della Città*. Et Lib. VII. 13. *I beccari il campo giallo, el becco nero*. Nisi *bouc* & *Bock*, à buccula, vel bucero armento factum dicamus, vnde *buccaro*, & *beccaro*. Villan. L. IV. 3. loquens de Vgo Capeta Galliæ Rege, quem lanij filium etiam Dantes credidit. *Mà per li più si dice ch'l padre fue vno grande, e ricco borgese di Parigi, stratto di natione di buccieri, ouero mercatante di bestie*, idest boum, siue bucerij armenti.

Sed BECCO Itali atroci contumelia eum appellant, cuius vxor mœchatur. Cur autem hircum potius quam taurum, canem, equum, aut aliud, quibus natura promiscui concubitus sunt, ac nulla vxorum cura? Nam quod aliqui eo fieri putant, quod hircus, si videat fœmellam ab alio iniri gaudeat, & exultet, id vero ineptum est, & repugnat illis, quæ de huius animantis æmulatione traduntur. Seruius ad illud. *Transuersa tuentibus hirquis*. *Hircos* idest, *capros libidinosa constat esse animalia, quod Plinius secundus dicit. Hirci si casu aliquos coeuntes vident, adeo indignantur, vt in eos pene impetum faciant*. Id ergo factum putamus. Quod *veruex*, pro hebete,

bete, ac stolido sumatur, ad arguendum eius stuporem, qui talia aut non videt, aut patitur. Vt hodie *Becone*, pro bardo stupido & væcorde accipitur. Et ideo talis *Arga* in legibus Longob. vocatur, idest vt Spelmannus ex Papia explicat, *cucurbita, & stupidus*. Apuleius. *Nos cucurbitæ caput non habemus*. Et Claudij Apocholochyntosis.

Quidquid sit, eundem *Cornutum* appellant, atque ignominiosa sanna, duobus digitis instar corniculorum erectis denotant. Quod contumeliæ genus antiquum esse docuit Salmasius ad Tertul. pallium p. 301. ex Artemidoro L. II. 12. *Fuit quispiam somniorum interpres, qui cuidam, qui sibi visus fuit desidere super ariete, & ex ipso antrorsum cecidisse, erat autem procus, puellamque sibi desponsatam habens, in illis ipsis diebus, nuptias celebrare statuerat. Hoc somnium sic exposuit. Vxor tua scortabitur, καὶ τὸ λεγόμενον, κέρατα αὐτῷ ποιήσει. Et quod dici solet, cornua tibi faciet.* Extat etiam Lucillii Epigramma εἰς κερασφόρον Γραμματικόν. *In Grammaticum cornutum.*

Addit Menagius ex Niceta in Vita Andronici Comneni. *Andronicus Ceruorum, quos venatu cepisset cornua in porticibus fori suspendebat in speciem, artis venatoriæ commendandæ causa, sed re vera in ludibrium infelicium maritorum, quorum thoros adulterio fœdabat.* Quod magis mirum est, etiam apud Romanos hirci, siue capri dicti videntur, qui hoc opprobrio notarentur. Vetus Interpres Virgilii, incertum qui, nam Seruium citat, ad illud, *Non ego te vidi Damonis pessime caprum excipere insidijs? Sane*, inquit, *ve Seruius dicit super hoc loco, superfluam esse volunt allegoriam, dicentes, rem nusquam lectam esse de Virgilio. Aiunt enim hoc.* Varus Tragœdiarum scriptor habuit vxorem literatissimam, cum qua Virgilius solebat adulterium comittere: cui etiam dedit scriptam Tragœdiam: quam illa marito dedit tanquam à se scriptam. Hanc recitauit pro sua Varus: quam rem Virgilius dicit per allegoriam: nam Tragœdiæ præmium caper fuerat. Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum. Vel ergo furtum poeta intellexit, vel Varum caprum notauit. Hispani *Cabron* pro eodem.

Ceterum Galli id genus hominum *Coucù*, siue *Cocù* appellant, vt Menagius censet ab aue *Cuculo*, quod oua alienis nidis inferat, siue vt ait Plinius, quod semper parit in alienis nidis. Verum hoc de alieni thori subsessore aptius diceretur, quam de eo cui fit iniuria. Nam quod Plinius subiicit, *Educat ergo subditum adulterato fœta nido*, vel vt in Veteri est, *nixu*, recte Dalechampius de Curruca accipiendum censet. Quomodo enim subdititium educat, quæ semper in alienis parit? Quanquam vetus Horatij Scholiastes tradat cuculum hoc vitio laborare, vt oua vbi posuerit oblita, sæpe aliena calefaciat. De Curruca, inquam, in cuius nido sæpe Cuculus oua parit. Iuvenal. VI. *Tu credis amorem, Tu tibi nunc Curruca places.* Quod hæc Cuculi oua pro suis fouet, & excludit. Nec audiendus Salmas. ad Tertul. de pallio, qui *Vrica*, quam alii Erucam ab vrendo dicunt, legit. Quicquid Vetus Interp. stupidi mythologi nomen esse dicat.

Sicut ergo Itali *Becco*, siue veruecem à stupiditate, vxoris adulterio famosum nominant: ita Galli *Cuculum*, vetere conuicio in fatuos, ac stolidos, per vindemiæ licentiam. Horat. Sat. VII. *Tum Prænestinus salso, multumque fluenti expressa arbusto regerit conuicia, durus Vindemiator, & inuictus, cui sæpe viator Cessisset, magna compellans voce Cuculum.* Quod vinitores, frondatores, ac vindemiatores, inter reliqua conuicia quibus se inuicem incessebant, ac viatores impetebant *Cuculum* crebro ingeminarent. Quæ lasciuia per messem, ac vindemiam adhuc durat. *Cocò, Cucù, gaza*, se mutuo stuporis & fatuitatis, arguentes.

Idque antiquissimis Græcorum vsurpatum. Aristophanes Auibus. *Ægypti autem & Phenicis omnis Cuculus Rexerat, Et quando ὁ κόκκυξ εἴπῃ Κόκκυ, Cuculus dicebat* Cucu, *tunc Phenices omnes frumenta, & hordea in campis metebant.*

Ita sæpe apud Plautum *Cuculus*, pro fatuo, & stolido. Mercatore. *Huic vero, vt mero cuculo, Id certum estmentiri ampliter.* Pseudolo. *Quid fles Cuculle? Viues.* Et alibi. *At etiam cubat cucullus.*

Præcipue autem in desides, atque ignauos vinitores id conuicium expetisse, qui serius vitem putarent, docet Plinius L. XVIII. 26. *In hoc temporis internallo, quindecim diebus primis, agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante Æquinoctium non suffecerit, Dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites, per imitationem cantus alitis temporarij quem* Cuculum *vocant. Dedecus enim habetur, opprobriumque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ sales etiam cum primo vere ludantur.* Imitatio cantus alitis, est *Cocò*, siue *Cucù*, quod in eos torquebatur, qui vites putabant post auis illius aduentum: frustraque eam lectionem sollicitat Dalechampius. Petulantiæ autem sales erant, qui per vindemiam iactabantur: sed etiam vere ob vinitorum ignauiam reno-

renouabantur siue ludebantur, non vt Turnebus, laudabantur. Ausonius in Mosella. *Inde viator Riparum subiecta terens, hinc nauita labens, Probra canunt seris cultoribus*. Probra, *Cù cù*.

Ceterum ad eosdem amaros sales pertinet, quod thalami ignominia notatos Itali, ferre in galea conum, siue *portare il Cimiero*, dicunt. Cuius opprobrij ea caussa est; quod olim, vt viri eruditi adnotarunt cornua galeis, inter reliqua ornamenta adderentur. Liu. L. XXVII. de Philippo Macedone. *In arborem illatus impetu equi, alterum cornu galea ad eminentem ramum perfregit*. Plutarchus de Pyrrho. *Agnitus tunc est insigni crista, & hircinis cornibus*. More scilicet iam inde ab Alexandro M. qui se Ammonis filium eo insigni ostentabat, eiusque Præfectis, & Ægypti Regibus deducto, qui etiam ob hoc arietina cornua diademati adfixa gestabant, vt veteres nummi testantur: & Ammian L. XIX. *Sapori Persarum Regi aureum capitis arietini figmentum interstinctum lapillis, pro diademate fuisse* tradit.

Inde militaribus viris institutum, vt eo terrore galeas armarent, atque ita etiam gentilitiis Insignibus, (quæ *Arma* dicuntur peculiari à scuto appellatione) galea imponeretur, non tam cristis, plumisque comantibus, aut leonis, draconisque & alterius animantis effigie horrens, quam reflexis cornibus minans, quales galeas exhibuit Lipsius de militia, & Choulius de Castrametatione Romanorum. Cum igitur galeæ conus à summitate *Cimiero*, appelletur, nam *Cima*, summa pars est, inde factum, vt mariti, vxoris probri patientia infames, aut inscitia excusandi, *portare il Cimiero*, non infacete dicantur.

Nicolaus Erythræus ad illud, *Transuersa tuentibus hirquis. Hircis*, inquit, *an hirquis rectius videndus Pontanus de aspiratione L. I. Nos quamobrem hircum animal, vulgo*, Becco, *vocemus, vnde* Beccari, & Beccarie, *& vox illa infamis ab historia eiusdem animantis deducta, qua populus Venetus vicissim se, vsque ad fabulam impetere solet, pluribus sane* in Stoico, *docuimus, qua non parum etiam ad hunc locum facere videntur, & quemuis maxime ingeniosum oblectare possint*. Verum præclari illius Operis nobis modo triste desiderium relictum est: quanquam sollertissima indagatione, ab eius agnatis, & gentilibus, quæsiuerimus. Ex quo, & plura discere, & nostra comprobare potuissemus.

Diximus supra BECCO duo significare, Hircum, siue veruecem, & Rostrum auiū. Huius diuersa notatio est. Suetonius de morte Vitellij. *Periit cum fratre, & filio anno vitæ LVII: nec fefellit coniecturam eorum, qui augurio, quod factum ei Viennæ ostendimus*. (Nam pro tribunali iura reddenti Vitellio, gallinaceus supra humerum, ac deinde in capite adstitit), *non aliud portendi prædixerant, quam venturum in alicuius Gallicani hominis potestatem. Si quidem ab Antonio Primo aduersarum partium duce oppressus est: cui Tolosæ nato, cognomen in pueritia* Becco *fuerat, id valet gallinacei rostrum*. Vox quidem vetus Gallica, sed vt censet Salmasius ad Tertul. de pallio pag. 70, Gallorum Massiliensium, qui à Græcis accepêre, nam & Græcè loquebantur. Hesychio Μῦκα, sunt κέρατα, idest cornua: quæ dicebantur & Βῦκα, *Beca*, rostra autem sunt cornea. Tibul. L. IV. *Senexue coruus, impigerue graculus, sacrum feriret, ore corneo caput*. Vnde, *Becco*, pro rostro. Hispani. *Pico de aue*.

Ita à similitudine pars prominula in acutum desinens, vasculorum, vnde liquor defluit, lucernarum, cui elychnium imponitur, *il becco*, & *becchetto*, & *becchignolo* dicitur, qua voce etiam *clytoridem* vulgus appellat. Item rostrum nauium, & mallei pars acuta, quæ rostrum Plinio dicitur, *becco*, & *picco*. Vnde *Picchiare*, percuttere, & pulsare. Dant. Inf. XVIII. *E se medesma con le palme picchia*. Non à *Spicare*, vt censet Turneb. L. XXI. 25. Neque à Germanico *Piken*, pungere, pungitare, vt alii, qui & à *Pico* aue, quæ perpetuo arbores rostro tundit, deducunt.

Præterea dolabra, *Picco*, & *Piccone*, à rostri acumine, quam *Vpupam* quod sit acuta, & eius auis caput cum rostro referat, latinis veteribus dictam obseruat Salmasius Hist. Aug. p. 337. Gallice, *vn Pic*: Etrusci, *Beccastrino*, propiùs originem appellant.

Eadem ratione *Beccare*, *beccicare*, & *pizzicare*, pro rostro pungere, siue leuiter perstringere. Item *Pizzicare*, extremam cutem, vellere, & pressando infestare, & *Pizzicone*, quod & à *vellicare* esse potest. Prop. L. II. *Nec mihi tam duris insultet moribus, & te Vellicet*.

Ita *Beccare* escam rostro appetere, & frustillatim concerpere, vt accipitres, & aliæ carniuoræ aues solent. Vnde rei accipitrariæ magistri modum præscribunt, quo aues istæ pascere debeant, siue *beccare*. Fridericus Imp. L. II. *Quando dabatur sibi pastus, per huiusmodi scilicet mordicationes, siue vt ita dicam abbeccationes, sæpe sæpius iteratas*. Imò esca, quæ obiicitur, carnis scilicet frustulum, *beccatella*, dicitur; & Galli escam, quæ hamo imponitur, *Abbec* dicunt. Vnde *dar di becco*, quod Dantes audacter, pro comedere posuit. Purg. XXIII. *La gente, che perdè Gerusalemme*

Quando

Quando Maria nel figlio diè di becco. De Maria muliere, quæ Hierosolymitana obsidione fame percita, mactato infanti cruentos rictus admouit. Idem poeta *Rimbeccare*, pro opponi dixit, & ex aduerso stare. Purg. XXII. *E sappi, che la colpa, che rimbecca Per dritta oppositione alcun peccato, Con esso insieme qui suo verde secca*. Vbi culpa est crimen, siue vitium, quod ex opposito, aliud contrarium repellit, vt auaritia prodigentiam, ac profusionem. Landinus, *Rimbeccare* esse ait, pilam iactam remittere: verum translatio ab auibus ducta est, cum infestis rostris concurrunt: & *rimbeccare*, est rostro rostrum excipere. Villan. XII. 66. *Comincierono à saettare verettoni: Ma furono ben tosto rimbeccati*: contraria verberatione repulsi. Vulgo, *Rebbeccarsi* repugnare, ictumque repellere.

Beccare etiam pro auferre, & rapere. *Beccamorti*, vespillones. Iidem & *Becchini*, siue vt supra notauimus, quod in funere, atro capitis integumento. in acutum desinente, & vt ita dicam *Apicato*, velati: siue quod cadauera putrescentia, vel in bello, præcipue in pestilentia, impacto vt eo traherent, & raptarent.

Sed vt sit modus ineptiarum, *Beccafico* ficedula, quod ficus carpat: & *Beccaccia* à rostri magnitudine appellatur, quam Belgæ *Sneppe* (Insubres *Sgneppa*) appellant, vt Vulcanius ad illud Glossarij. *Accea*, & *Accla* ἀσκαλάφη, legit *Acceia*, & eandem cum Martialis, rustica perdice, siue Rusticula facit, atque à Nemesiano, non ἀσκαλάφῳ, sed *Scalopaca* vocari docet. Veneti *Gallinazza*.

BEFANA. *Befagna*, *befania*. Politus ait esse laruale simulacrum, quod die Epiphaniæ pueris terriculamentum suspenditur, vnde nomen inuenit. Nam *Befania*, Epiphania. Villan. VII. 94. *Il seguente giorno doppò la Befania*. Ex quo mulieres deformes, *Befane* dicuntur, larua illa turpiores. Galli *Tiphaine*, quod à Theophania ortum.

BEFFA. V. *Buffa*.

BELLETTA. Limus, siue cœnum mollius, quod à flumine exundante, & ob pluuias turbide fluente inuehitur, ac deponitur. A limo, Galli *lie*, Veneti *lea*, leda. *Leta*, *belletta*. Menag. Sic flectit, limus, limellus, limellettus, *belletus*. Alterutrum lector eligat, aut neutrum.

BELLICO. Vmbilicus. Gal. *Nombril*. Insubres, *Bombolino*, vmbilinus, nam vmbilicus paruus vmbo. Veneti *Bonigolo*, vulgo *Bigolo*. Vnde lagana minutatim in longum concisa, quæ intestinorum speciem referunt, *Bigoli* iisdem dicuntur, quasi vmbiliculi: subtiliora autem à similitudine, *vermicelli*: à talea, siue sectione, *Tagliadini*: alii à fidium siue chordarum forma, *fideli*, *fidelini*, Hispanis *Fideos*.

BELITRONE. *Belitre*. Turn. L. III. 10. *Balatrones Gallicum peperere vocabulum*. Et Lib. XI. 23. De vocis latinæ origine ambigit, siue à baratro, siue à blateis deducta sit. Certe *Belitrones*, esse homines non bonæ frugi, & nihili, ac nequam. Varro de r.r. Lib. II. 5. *Videbo vos iam balathrones: & huc afferam meum corium, & flagella*. Vbi Scaliger pariter à balatrone, *belitro*, deducit. Casaubonus in Laertium, à voce βλίτυι, siue βλίτυρι, quæ nihil significat. Menagius à Germ. *Betler*, quod mendicum denotat. Mihi origo incerta videtur. Aliud enim quid apud veteres *Balatro* significabat. Horatius, & Vopiscus cum mimis coniungunt. Pap. *Balatrones, qui bona sua in barathrum mittunt: vel derisores in loquendo à balando*. Hodie Insubres Belitrones appellant pueros grandiores, tardioris indolis, ac sensus hebetioris.

BELLO. *Andare bel bello*, lente, ac decenter incedere. Galli *Tout beau*. Insubres. *Acconcio*, concinne, decore: itam *andar piano*, vt qui in plano ambulat, contra qui per confragosa, & de alto præceps fertur.

BELLORA. Mustela. Galli. *Belete*. Bellula. Quod mansuefactæ in deliciis matronarum sint, blando hoc vocabulo donatæ sunt: vt *Donnole* dicuntur, quasi *domnula*, dominarum ludus, & solatium. Hispanis pari blanditie *Comadreja*, quasi Commatereula. Menagius tamen à melis, *melurus*, *bellorus*: Sed meles à mustela diuersa est, quanquam non multum absimilis.

BENEDIRE, pro donare. Bignon. ad Marculf. p. 584. Vnde Insubres. *Benisi* appellant scitamenta ex saccharo, & bellaria, quæ causa nuptiarum donantur. Item *benedire* pro donare.

BERETTA. Capitis integumentum, à Byrrho. Nam vt Salmas. ad Hist. Aug. p. 391. & ad Tertul. de pallio pag. 268. Et nos de re Vestiaria parte secunda Lib. I. 26. Lacerna, à colore rubro, qui ferme in vsu erat, πυῤῥὸς, siue Byrrhus, dicta est. Quæ cum esset cucullata, vt ibi ostendimus, factum est, vt solus cucullus, & quodlibet capitis tegmen, byrrhus etiam diceretur. Ita Vetus Iuuenalis Interpres, *Tempora Santonico velas adoperta cucullo*, cucullum, *byrrhum* Gallicum exponit. Fulgentius L. III. aduersus Monimum. *Itaque cum Arianus quidam aliquando in Africa cum Catholico, de his verbis Ioannis disputaret, accepto de capite Catholici pileo, & manu tenens interrogabat. Hic Byrrhus, sic enim appellabat:*

pellabat: est ne in me, an apud te? A byrrho igitur, *Birretum*, & *beriola*, Birrion, birriolum. Villan. L. x. 66. *Il Bauaro mise all'Antipapa la berriuola dello scarlatto in capo.*

Cæterum in illo Tertulliani loco, vt in plerisque, quanta licentia Salmasius versatus sit, non abs re fuerit breuiter indicare. Verba sunt de Cleomacho, qui ex pugile emasculatus, muliebris patientiæ legem induerat. *Vtique sicut vestigia cestuum viria occupauit.* Pro *Viria*, *Birus*, siue *Birrus* induxit Salmasius, & ibi, & ad Hist. Aug. p. 391. Satis futili coniectura, quod vestigia cestuum sint cicatrices, eæ autem ferme in capite, non brachiis: & ita nullus viriis, siue armillis locus: sed birrho, quo caput tegebatur.

Quis autem non videt ibi vestigia cestuum, esse notas, ac vibices, siue maculas, à cestuum arctioribus vinculis brachio impressas? Vt hodie euenit in ligneo brachiali, quo pila maior, siue follis iactatur, & pellitur. Sed demus vestigia cestuum, fuisse cicatrices vulnerum in capite ab hostili cestu illatorum, cur byrrhum, siue cucullum cinædorum gestamen facit? Quod si verum est, cum omnes, eodem teste lacernæ essent cucullatæ, & ab honestis quibusque gestarentur, omnes tunc lacernati Cleomachi fuissent, inter cutem, & vltra cesi.

Nunquam cucullus, & byrrhus effœminatorum fuit, sed tantùm palliolum, quo vno argumento constat, hoc à cucullo diuersum fuisse. Itaque non est ausus Tertulliani contextum tam audaci correctione inuertere: nisi quod *viriis*, pro *viria* reposuit. Neque eo opus erat, nam viria, idest armilla brachijs inducta est, cestuum vicem. Sed hæc non sunt huius loci.

A Byrrho igitur *birretum*, & *berretino* quod capitis tegmen, & colorem significat, qui inde profluxit. Fallitur enim Scaliger exercit. cxxv, 15, qui vocem Gothicam existimat, est enim Latina. Quamuis autem hodie *berretino*, pro cincritio, siue *Griso* accipiatur, eo factum est, quod olim lacernæ Romanæ plebis fermè fuscæ erant, vt testatur Martialis, cum rufus color proprius Gallorum esset, idemque Romæ militibus, ac pueris magis placeret, vt idem ait: secutis temporibus, cum lacernæ, siue byrrhi à vilioribus gestarentur, præcipuè ab iis qui seuerius vitæ genus sectabantur, vt Monachi, & ascetæ, is ferme color, ob animi demissionem frequentari cœpit, & idcò à byrrho cineritij, fuscique coloris, color ipse, *berettino* dici: non à varo, *varetto*, *varetino*, vt aliqui putabant, quod postea ab illis emendatum est.

Quia autem, & *Birrhum*, & *Burrum* dixerunt, vnde *Burra* pro lacerna, inde etiam *Buretum*, pro *Berettino*. Menagius affert verba Chronici Andegauensis. *Goffridus Consul indutus panno, quem Franci Grisetum vocant, nos Andegauenses* Buretum, qui tamen non est rufus, sed vt diximus cinericius. Vide *Grigio*.

BERGAMO. Quod ea Vrbs in edito sita sit: nam Germanis *Berg*, pro alto dicitur: vt & veteribus Gallis. Plin. L. III. *Vnde Bergomates Cato dicit ortos, etiam nomine prodentes, se altius, quam felicius sitos.* Quod confirmat Becanus Lib. I. rerum Scoticarum.

BERGAMOTTI. Pyrorum species lautiorum mensis expetita. Pisanellus de alimentorum facultatibus, vocem Turcicam esse tradit. *Berg* enim significare dominum, *mot* pyrum. Quod inter pyra principatum teneat: siue quod procerum mensis inferatur. Menagius vero *Beq* esse dominum, *Armout* pyrum, & pro *Bergamout*, *Bergamot*, factum.

BERGOLO. Leuis, inconstans, credulus. A *Vergolo* factum videtur, pro leui vano, & facile mutabili. Translatum à virga, siue ramusculis, quæ vento agitantur, & leui aura mouentur. Vnde *Frasca*, & *Frascone* pro eodem. Insubres *Virisello*, quod à *Vergolo* ductum. Postea apud Menagium eandem coniecturam repperi esse cuiusdam Subasiani. Verisimilius nunc credo, à paruulo, *pargolo*, *bergolo*, non autem à vario: tales pueri; Vnde, & Cymbæ angustiores, *bergole* iisdem dicuntur, quæ ob leuitatem nutant, flultant, & facile euertuntur.

BERLINA. *Mettere in Berlina.* Græcis *Κύφων*, pro Numella, & collari, quo vinciebantur nocentes, & in foro exponebantur. Aristoteles Politic. v. *δεδέσθαι ἐν ἀγορᾷ ἐν τῷ κύφωνι.* Quod supplicij genus ignominiosissimum, scilicet ad omnium ludibria, & contumelias expositis. *Verrone* Itali appellant Podiolum, siue mœnianum & pergulam, quæ fenestris ad prospectum adstituuntur. A Græco *προσφόρον*: & contractæ *phorum*, *verrone*. Protectum scilicet, vel prouolans mœnianum. Sicut, & *Balcone*, quod olim huiusmodi podiola, palis suffixa, & suffulta essent: *palicon*, *palicone*, & *balcone*, vt supra docuimus. Vnde *Verrone*, & *Balcone* de fenestris dici cœpit, cum tamen illæ tantum sic appellarentur, quibus mœnianum adiectum. Veneti Puteal, siue puteorum ambitum, & septum inde, *la Vera del pozzo*, appellant, quod instar podioli, siue verronis sit. A *Vera* igitur *Verula*, *Verla*, *Verulina*, *Berlina*. Suggestus nempe ligneus, in quo ignominiose traducendi statuuntur, quo magis conspicui, & ludibrio obnoxii sint.

Iſque ſuggeſtus inſtar podioli, aut pergulę eſt. *Mettere in berlina*, eſt ſontem in eo deſtituere. Statut. Patauin. appellat *Quadrum*. *Ponatur, & ſtet in catenis in plateis ad Quadrum per vnam diem*. Tabulatum quadratum, cataſta, *palchetto*, ſuggeſtus eminens.

Galli. *Pilorier*, & *Pilori*. Fortaſſe à pila ſiue columna ad quam alligantur ſontes, vel cui imponuntur: vel quod non ſolum ſibilis, ac palmarum intentu, ſed pilis, globiſque ex luto, pomis putridis, braſſicarum thyrſis, & id genus telis, quadam innoxia lapidatione, inceſſantur.

BERLINGACCIO. Etruſci appellant diem Iouis adipalem, extremæ hebdomadæ Bacchanalium. Quod potius à *lingendo*, ſiue *perlingendo* ductum videtur, quam à *linguando*. Quoniam ea die ganea triumphat, & catillones patinas lingunt. Et quia ſaturi, ac bene poti loquaces ſunt, *Berlingare* pro blaterare, & inania effutire.

BERLVSCO. Strabus. *Luſco* dicitur, qui altero oculo captus eſt. Glol. *Luſcus*, μονόφθαλμος, ἑτερόφθαλμος. At *Berluſco*, Strabo, qui obliquis, ac diſtortis oculis eſt. Belgæ, *Vuarlouque*, putatq; Bouillus conflatum ex *Vuart*, id eſt videt, aſpicit, & *louque*, à luſco, qui ſiniſtrè, & obliquè videt. Sed ſimplicius à *perluſcus*. Vide *Barlume*.

BERSAGLIO. Scopus verſatilis. Præcipue in ludo *Quintana*, de quo infra. Vbi in oppoſitum lignei ſimulacri clypeum, veluti in ſcopum infeſtis haſtis incurritur, iſq; ſcopus verſatilis eſt, & dum ictu petitur rapida vertigine voluitur. Vnde & ſcopus, ad quem ſagittis, & ſclopettis collimatur, *Berſaglio* dicitur, quaſi *Verſaculum*. Alii quod circa ſcopum, ſagittæ verſantur. Etruſci *Imberciare*, ſcopum ferire, *Imberciatore*, qui collimat.

BERNACCIO. Inſubres vocant batillum, ſiue palam focariam, geſtandis prunis, vnde nomen inuenit, quaſi *Prunatium*. Extat libellus inſcriptus *Varro Mediolanenſis*, cuius auctor fertur Ignatius Albanus, qui licet in eadem hæreſi ſit, in qua & Perionius, & tot alii fuerunt, vt omnia à Græco, non minus ambitioſe, quam infeliciter torquenda, crediderit, & ideo eaſdem fere ineptias obtruſerit, pauca tamen habet non ſpernenda, inter quæ hanc *Prunatij*, ſiue *Bernatij* notationem. Menagius in Gallicis, vbi *Bernage*, quod Gallicè viri principis vaſarium, ſarcinas, atque impedimenta ſignificat, originem inquirit, addit apud Delphinates, *Bernage*, palam focariam ſignificare.

BERNIA. Veſtis domeſtica, vel pellendo frigori *Hyberna*: vel quod ex Hybernia id genus veſtis allatum eſt, vt Coaruuias.

BERROVIERE. V. *Birro*.

BERTA. Inſubres picam appellant, à balbutiendo, quoties humanos ſonos edere conatur. Balbutire, *balbettare*, *bettegare*, *bertegare*, & *bertegoio*, balbutiens. Quoniam autem ſannæ, atque irriſionis ſpecies eſt, aliena verba imitando repetere, inde *Berta*, pro ludo, ac deriſione accipitur, & *fare vna berta*, pro illudere, & decipere.

Quia autem Simiæ, geſtus hominum imitando, veluti ſubſannando illudunt, & irrident, fortaſſe inde *Bertuccie* dicuntur. Nam *Bertuccio* hominis nomen, ex *Alberto*, *Albertuccio*, contractum eſt. Sed etiam ſimiæ crebro menti motu, veluti balbutire videntur, vnde *Bertuccie*: & *Babouines*, earum ſpeciem, dictos ſupra oſtendimus.

BERTESCA. V. *Baleone*.

BERTEVELLO. Genus retis, vel à verrendo, *Verriculum*, vel à vertendo, verticellum, *bertenello*.

BERZA. Tibia, pars cruris à genu ad pedem. Dant. Inf. XVIII. *Ai come facean lor leuar le berze Alle prime percoſſe, e già neſſuno Le ſeconde aſpettaua, ne le terze*. Landinus crura interpretatur, forſitan à varice, *varze*, *verze*, *berze*. Vel à *varis* vnde *diuaricare*, crura diſtorquere. Acharifius obſeruat ab aliis legi *Lerze*, & putat à loro, quod corium, ſiue ſcuticam, & tauream ſignificat. Erit autem *Lerza*, à loritium vt ſir vibex, ac tumor, ex ictu flagellorum. Nam factam vocem à viridis, *viridia*, *verza*, vt caulem, ſiue thyrſum braſſicæ ſignificat, haud facile crediderim.

BESCIO, & *Beſſo* pro fatuo, & ſtulto. Quidam *abeſtio*, pro beſtia factum arbitrantur, quam rectè, iudicandum relinquo. Puto ſicut ab obliquo factum eſt *bieco*, ita & *Beſcio*, & *Beſſo*. Qui ſcilicet oculis diſtortis, ac deprauatis eſt. Politus in Lexico ait hoc conuicium in Seneſes iaci, *Beſcios* enim appellari. Quod Seneſes ita regerant, vt Florentinos cœcos appellent; *Nos* aiunt *ſtrabones*, *vos cæci*. Quia autem qui oculis non bonis ſunt, ferme non ita cerebro valent (vnde à Venetis *ſtrambi* appellantur) hinc *Beſcio* pro ſtulto, ac fatuo accipi. *Beſcio* etiam à balbutie duci poſſe ſupra indicauimus, vt alter populus balbutiem, alter cœcitatem inuicem obiectaret, quæ notatio fatuo aptari non poteſt.

BETTOLA. Germani *Bettelen*, mendicare, & *Betteler*, pauper, mendicus, forte à petendo. Vnde *Bettola* pauperum taberna vinaria, ſiue viliorum caupona, & *Bettolino*.

BEVERAGGIO. Venetis ſtipes dicitur, quæ operarum mercedi conſtitutæ gratis ſuperad-

peradditur, emendi potius causa, quasi *Beneraticum*: vnde aliquando etiam pro mercede. Et *Benerone* medicata potio, quæ equis, & bubus præbetur.

BIACCA. Cerussa, ab albedine, Albicа, *albiaca*, *biacca*. Hispani *Albayalde*. Galli, *du blanc de spagne*. V. *Bianco*.

BIADA. *Biaua*: seges. Inferioris latinitatis sæculo, *Bladum*, & *Blada*. Quam vocem Vossius de Vit. Serm. L. II. 3. à Saxonibus deriuat, ac semen designasse, sæpe etiam fructum arborum, ac vitium, præcipue frumentum, & quicquid in area teritur, vnde *imbladare*, pro seminare. Et Cap. 24. ait *bladum* notare germen, & videri posse deductum à βλάστον.

Ita & Grot. in Glos. Goth. *Bladum*, & *Blade*, nunc ferme folium, sed olim fruges significasse tradit, ex libris Saxonicis & sermone Francorum.

Sed *Biada*, & *biaua*, & *blaua*, nihil aliud est; quam *flaua* seges, siue *flaua* Ceres, iam matura, & proxime secanda. Primo *flaua seges*, inde simpliciter *flaua*, *biaua*, & flauida, *biada*. Columel. Lib. II. 21. *Sed qualiter flauentibus iam satis, antequam ex toto grana indurescant, cum rubicundum colorem traxerunt, messis facienda est*. Id etiam ab Erythræo animaduersum repperi, ad illud, *Grauidam late segetem*. *Biaua*, *quasi* flaua, *qua tunc secari postulat*.

Inde pro frumento etiam condito, omnique genere frugum, atque annona. Flaua, *biada*, & *blada*. Chron. Venet. *Esser necessario di blaua*. Otho Morena Hist. Laud. *Intrantes equis bladum, atque vinum abstulere*. Codex MS. Bibliothecæ Ambrosianæ. *Equos*, *blauam*, *atque vinum*. Dant. Inf. XXIV. de Phœnice. *Herba ne biado in sua vita non pasce*.

At *colore sbiauato*, exflauus dilutior, quod de omni colore euanido dicitur. Galli: *Blafard*, subflauus, ex flauus.

BIANCO. Albus. Perion. pag. 64. à Græco λευκὸν: *bleucum*, *blanco*. Scalig. exer. CXXVII, à Græco βλάξ, quod languidum significat. Nam vmbratilem colorem à militibus (scilicet Sole coloratis) exprobatum esse: & Theophrastum in secundo de causis, alba omnia imbecilliora putare. Gilterus apud Menagium, ab *albicans*. Quæ vox Latinis recepta. Nonius. *Albicatur*, *candidatur*, *exalbescit*. Varro, *Caue canem*. *Vbi riuus præcipitatur in nemore, deorsum rapitur, atque offensus aliquo à scopulo lapidoso albicatur*. Alii à Germanico *Blanck*. Propior, & verior notatio apud Glossarium. Λευκόχεως, *Albianus*. Albianus, *albianicus*, *bianco*. Nam ab albo, albius, vt Varro in V. de L. Lat. *Albius*, *albucus*, *albianicus*, *bianco*.

BIASSARE. Insubres, mandere, lente cibum dentibus comminuere. Masticare, *mastecare*, *biasticare*, *biassare*.

BIASIMARE. Vituperare, *blasphemare*. Glos. Βλασφημῶ, *Iurgo*, *maledico*. Βλάσφημος *maledicus*. Ex eodem *Biastemare*, quod est peierare, & superis conuicia facere.

BICA. Dant. Inf. IX. *Come le rane inanzi alla nimica Biscia, per l'acque si dileguan tutte. Fin ch'alla terra ciascuna s'abbica*. Landinus, *s'accumula*. Qua forma messor spicarum manipulos construit. Idem Inf. XIX. *Ch'era à veder per quella oscura valle, Languir li spiriti per diuerse biche, Qual soura il ventre, e qual soura alle spalle L'vn dell'altro giacea*. Est ab Apex, *apica*, *bica*, cumulus in acumen, siue in apicem surgens. V. *Beca*.

BICCHIERE. Poculum. Videri potest à Græco Βῖκος: Bicos. Quod Athenæo poculum significat Lib. V. *Ferebantur lacus argentei duo, super quibus fuere, Bicos viginti quatuor*. Vbi Dalechampius Βίκοι Italorum vulgo *Bicchieri*. Sed id veteribus Criticis, est vas, aut vrna ansata, siue doliolum ferme testaceum, quamuis & pro vrceo siue lagunculа accipiatur.

Alii à *beker* Germanico. Lipsius Epist. XLIV. ad Belgas, à latino *Becario* (genus poculi est) deducit. Nisi hoc etiam à Βίκος defluxit. Barbar. Glos. in Plin. *Gaster pro vase: id & Gasterium vocatur, seruatque adhuc nomen vulgò (nempe Inghiltara) sicut & bicos*, bicarium, *& à cornu Homerico Cerapbium* (Caraffa) *& baucarium de quo Pollux*. Si à Βύκος cornu, sine poculum corneum significat, nam ὑκέα, & Βύκα, cornua: quod antiquissimi cornibus potarent, vnde κεράσαι, bibere, ac miscere.

Mihi simplicius videtur, à pocillo deductum esse, *boccalium*, *bichilium*, *bichiere*, vel pocularium, *biclarium*, *bicchiere*. Sicut & *boccale*, non aliunde, quam à *poculario* dictum credimus: quanquam id inter poculum, & & bocale est, quod inter calicem, & lagenam. V. *Boccale*.

BIDELLO. Gymnasii apparitor, & Professorum minister. Vos. de vit. Serm. Lib. II. 3. putat *bedellum*, siue *pedellum*, à pedo, sive baculo quem gestat, dictum, & L. III. 2. quod sit alteri à pedibus: quasi pedarius. Forte rectius à Germanico *Butel*, apparitor, accensus.

BIECO. Quid sit explicat Dantes Inf. VI. *Gli diritti occhi torse all'hor in biechi*: idest vt Landinus, *obliqui*. Obliquus, *blicus*, *bieco*. Galli, *bigle*. Idem Parad. VI. *Biece parole*, appellat sermonem iniquum, & falsum. Alibi *opere biece*. & Par. V. *State fedeli*, *& acciò far*

non bicei. Glos. *Oblitium*, λοξὸν, πλάγιον. Lege. *Obliquum*. German, *Blik*, nictus oculi, obliquatur enim in nictando: & *Bliken*, nictare.

At Insubres *sbiesso* ab eodem fecerunt, pro obliquo, non recto, vt *tagliare in sbiesso*, est telam, siue vestimenta non in rectum secare,

BIFOLCO. Bubulcus.

BIGATO. Bombyx, vermis serici confector. A bombyx, *bombicatus*, *bicatus*, *bigato*, & contractius, *baco* pro quouis verme, vt etiam Menagio obseruatum est, Bombix, *bombacus*, *bacus*,

BIGHERAI. Moriones, scurræ, quod variis vestium coloribus indui. Nam Galli *bigarrer* est variare. V. *Bizarro*,

BIGIO. Landinus ad illud Inf. VII. *L'aqua era bigia molto più che persa, E noi in compagnia dell'onde bige Entrammo giù per vna via diuersa. Vna palude fà che hà nome Stige Questo trist'oruscel, quand'e disceso Al piè delle maligne piagge grige*. Bigio, & *grigio*, pro eodem accipit. *Sceso giù le piagge dette, le quali pone che siano* grige, *cioè* bige.

Grigio contractum esse, infra dicemus, à cineritio, *critio*, & *grigio*, & *griso*. Et color *bigio*, non plane niger est, sed leucophæus, ex albo ad nigredinem vergens, & subobscurus. Vulgo *panno bigio* appellamus, pannum crassiorem, veteres *solocem* dixerunt, qualem Iuuenalis, *crassum, durumque cucullum, & male percussum textoris pectine Galli*: ex quo ferme Franciscani vestes conficiunt.

Vnde existimo; *bigium* dici, quasi *bilicium* hoc est duplici licio, crassiore textura confectum, vt *trilicium*, *tarliso*, Glos. *Belex*, δίμιτος, lege. *Bilix*. Et quia is color, non adscititius, sed natiuus lanæ est, nempe fuscus, siue vt loquitur Plinius, *pulliginis sua*, ex qua lana seruitiorum tunicæ, & viliorum penulæ texebantur, fuscus inquam, & adnigredinem vergens, licet alius alio dilutior, inde factum verisimile est, vt *bigio* pro obscuro colore caperetur. Et, *& pan biso*, pro atro, & secundario. Et *bisone* pro lacerna, aut tunica crassiore, ac viliore. *Bigio* proprie ex licio nigro, & albo. Græci διβολέον, Codinus. Τὰ δὲ ὑποδήματα αὐτοῦ διβολέα; calcei bilices. Iunius. *Ornati bicolore licio: sicut enim Latini bilicium à laciendo licio, sic Græci παρὰ τὸ βάλλειν dixerunt διβολέον, quod ex licio duorum colorum contextum*.

Dantes Purg. XX. *Figliol fui d'vn beccaio di Parigi, Quando li Regi antichi venner meno Tutti, fuor ch'vn renduto in panni bigi*. Landinus ait non fuisse ex familia D. Francisci, quæ nondum instituta, sed Monachum in veste *bigia*, idest atra, vel obscura. Purg. XXVI.

Per quel che i' odo in me è tanto chiaro, Che Lethe nol può torre, ne far bigio, idest, obscurare. Petrarcha pro cinericio accipit, & à pullo distinguit. p. I. Cant. 6. *E i neri fraticelli, e i bigi, e i bianchi*. Fridericus de Accipitr. Lib. I. 46. *Vt Ayrones bisi, quibus tempore coitus florescunt sua pluma, & penna quodam flore pulueroso, & biso*. Quæ vox explicat, quid sit puluerosum, nempe cinereum.

Inde *Bisocco*, & *Bizocco*, pro crassiore, & soloci panno. Vita Nicol. Laurentii p. 112. *Per tì Tribuno fora più conuenenole, che portasti vestimenta honeste di bizuoco, non queste pompose*, Vnde *Pizzochere & Pinzochere*, quæ huiusmodi vestitu vtuntur, nempe cinericii, & crassi coloris. Ita mulieres appellantur, quæ domi, ac priuatim D. Francisci instituta colunt, eodemque vestitu sacræ illius familiæ incedunt, & Tertii Ordinis dicuntur, Boccat. III. 4. *Essendo tutto dato allo spirito si fece Pinzocaro di quelli di S. Francesco*. In veteri Codice esse *Bizocco* docti obseruarunt, quod idem est. Et tabula VII. *E così costoro con le fimbrie amplissime, auolgendosi molte pinzochere, molte vedoue, molte altre sciocche femine, & homini di auiluppparui sotto s'ingegnano*.

BIGLIETTO. A Græco Polypticha. Salmas. ad H. Aug. p. 16. & 447. notat, cum in tabulis ceratis scriberetur, quæ Πτυχία, Græci dicunt duplices tabulas, *diptycha* dicta fuisse, triplices, *triptycha*, plurium paginarum *Polyptyta*. Ex vetere chronico. *Adrianus tributa Vrbium plurimarum relaxauit: poleptycis publicis incensis, plurimos à tributis liberos fecit*. *Poleptecis*, pro polyptycis. Veget. Lib. II. 19. *Maiore prope diligentia, quam rei annonaria, vel ciuilis polyptyches adnotatur*.

A Polyptyca, *Poletico*, *boletta*, *boletto*, *biglietto*, & *viglietto*. Gallice *Billet*. Non à Germ. *Bille*, aut Anglico *Bile*, neque à Græco Βίλλος, quod à Βίβλος corruptum sit, sed à polyptico, *polittich-etto*, *billet*. Ex quo etiam *Poliza*, præcipue pro Apocha, siue chirographo securitatis, ac solutionis ab exactoribus tributorum facto. Quia vt Alciatus L. II Parerg. 26. ea charta multas haberet πτύχας, idest plicationes: vt & *Diplomata*, idest complicatæ, consignatæque literæ. Bignonus ad Marculfum pag. 493.

BIGONCIA. *Bigonzo*. Vini mensura. Apparet facile ex *Bicongium* factum esse. Congius liquidi mensura tres sextarios capiebat; hic vndeviginti vncias, vt Budæus, vt alii quatuor & viginti. *Bicongius*, alterum tantum; Triplum *tricongius*. Vnde Nouellus ille Torquatus Mediolanensis, *Tricongius* appellatus, quod tres congios, idest nouem sextarios

tarios vno spiritu hausisset.

Sed Venetijs *Bigonza*, maiorem vini mensuram significat. Et alibi ligneum vas, in superiore parte apertum, quo per vindemiam uva ad prælum portatur.

BIGOLO. Veneti appellant lignum molliter in curvum, & flexile, quo alteri humerorum imposito, onera vtrimque pendentia, aut vrnę aquariæ gestantur. Suidas ἀμφικοῖλον appellat, quasi vtrimque cavum, & ἐπίφορον. Galli *vne courge*, à curuitate. Potest ergo ab Amphichilo *ambigolo*, *bigolo*: Sed simplicius est à *Bilico* per metathesim, quod scilicet onera veluti in bilance, quodam libramento gestentur. Nam *Bilico*, vt supra diximus, est libramentum. Insubres rustica voce *Bagiaro* appellant: quod *abaßiagio* corruptum, hoc autem à ferendo onere dictum supra monuimus.

BIONDO. Flavus. Quidam ex albo factum putant, albus, albidus, *blaidus*, *blaundus*, *blondus*. Verum color hic non albus, sed flavus, licet alius alio dilutior. Vel ergo a flauo flauens, *flauente*, *blavundo*, *biondo*, vt à flaua, *braua*, & *biada*: vel à Germanico *Bluend*, florens. Hispanis *Rubio*, ad rubrum enim vergit flavus pressior; rubicondus, *rubiondus*, *biondo*.

Barbarus Glos. in Plin. ex *blato*, siue *blatteo*. Verum ille color purpureus est, siue coccinus, à blattis, quæ non sunt bullæ sanguinis concreti, vt fallo putat Salmasius, sed vermiculi, siue blattę, ex quibus color *vermiglio*.

Rectius tamen puto *blundum* esse à vetere voce *Apluda*, quæ licet purgamentum milij, & panici significet, etiam pro palea sumitur, cuius color flavus, Apluda, aplunda, *blunda*, & *bionda*. Glossarium Vaticanum. *Ablundam*, *paleam*. Alterum Glossarium. *Ablunda pani*, *& milij folliculus*. Lege, *panici*. Et infra. *Apluda panculi*, *& mely*, (lege panici, & milij) scilicet folliculus.

BIOTTO. Nudus. Vos. de vit. serm. L. 2. 15. *Plus laib Germanicum ex* blotz, *nudum, & leib, corpus: vt in Leg. Long. de spolys corporis, quod armis, vestibusque exuitur ac nudum relinquitur.* Et Cap. 25. *Blutare ex Germanico, & Belgico* bloten, blooten. *Glos.* Blutauerit, *euacuauerit. Leg. Long. Si casam cuiuscumque blutauerit.* Grotius Glos. Gothico. *Blutare*, *blooten*, *spoliare*, *inanire*.

Id ego Latinum existimo ex *Apludare*, *blutare*, per translationem. *Apluda* enim vt paulo ante diximus milij, & panici integumentum est, vt *apludare*, sit apludam idest corticem excutere, granaque veluti exuere, & spoliare, vnde veteres apud Gellium *Apludam* furfures vocarunt.

Inde Gallicum *Bluter*, farinam succernere, siue furfures excutere, & *bluteau* cribrum pollinarium. Ita & Germani *Beutelen*, non à volutando, sed ab *apludare*, *blutare*, apludam siue furfures excernere. V. *Burattare*.

Insubres *biotto*, pro nudo: Veneti pro solo ac mero accipiunt. Si Græca magis arrident. *Biotto* erit γυμνήτης βίοτος, nuda vita: siue sola vita.

BIRRA. Ceruisia, siue Zythus, à Germanico *Bier*. De qua multa Scaliger exercit. LXXXVII. qui à zytho diuersam tradit. Item Lindebrogius ad Marcellinum pag. 165. Et Vossius de vit. serm. L. 1. 4. qui vocem à militibus Romanis acceptam putat, *Da bibere*, ex quo per apocopen, *bier*. Cluverius Germ. L. 1. 19. ab Hebræo *Bar* quod frugem, siue frumentum significat, vnde conficitur.

BIRRO. Lictor, satelles. Ex *Apparitor*, contractum est. Apparitores fuisse ministros Magistratuum, qui eorum iussa exequerentur, quod iis apparerent, idest obsequium, atque officium exhiberent, pervulgatum est.

Eosdem etiam lictores fuisse docuit Marcellus Donatus ad Ammianum. Cicero pro Cluentio. *Quid sibi autem illi scribæ, quid lictores, & ceteri, quos apparere video?* Liuius etiam eosdem cum lictoribus facit, Lib. 1. vbi Romulum sibi duodecim lictores sumpsisse, ait: mox numeri duodeni rationem reddens, eosdem apparitores vocat, & post rursum lictores nominat. Idem de Seruio Tullo regnum inuadente, *Seruius cum trabea, & lictoribus prodit*: Post de Tarquinio regnum occupante. *Fit fuga apparitorum, atque comitum*.

Apparitor, apparitorius, *baridorius*, *baroderius*, *baronitus*, *birrus*. Statut. Patauin. folio primo. *Sed teneantur, quandocumque fuerint requisiti, dare barodersos, qui vadant cum praeconibus ad domum habitationis rei.* Et Rubrica x. 33. *Comestab. iis barodersorum*.

Barrouiero, & *berrouiero*. Villan. v11. 75. *Fu ordinato à detti Priori sei Berrouieri, con sei messi, per richiedere i Cittadini*. Crescent. L. 1. 20. *Se alcuna volta corrono quelle parti berrouieri, malandrini, ouer debeti nemici*.

A *Berrouiere* contractum, *Berr*, e *birri*, *sbirri*. Nam qui à byrrho siue lacerna deducunt, iæ illi iniuriam uesti faciunt, quam fuisse vulgarem, & promiscuam etiam honestiorum, nemo ignorat. Sicut carnificem Gallice *Bourreau*, indidem dictum tradunt, cuius uocis origo mihi ignota.

BISACCA. *Bisaccia*. Bisaccium. Petron. *Ceterum in promulsidari erat Asellus Corinthius cum bisaccio positus*. Pap. *Bisaccia*, *sarcina*, *mantica*. Insubres, *besaccie*, pro sarcinis,

 &

& impedimentis, ac vili supellectile; & *besfaccione*, hominem in vestitu incomptum, & suffarcinatum vocant.

BISBIGLIO. Susurrus, murmur, mussitatio. A sono ipso suppressæ vocis, siue sibilo submisse loquentium, præcipuè quoties preces à mulierculis tacite funduntur, *Bis, Bis*, vel *Pis, Pis*, vt notat Celsus pag. 79. Nam Dantes *Pispiglio* dicit, Purg. v, *Che ti fà ciò, che quiui si pispiglia?* Et xii, *Et hor à pena in Siena sen' pispiglia*. Hispani *Morolla*, murmurillum.

BISCIA. Anguis, serpens Hanc quoque vocem Landinus per onomatopeiam effictam censet, nempe à sonitu illo quem edit, cum corpus trahens, velociter labitur. Verisimilius est, ab ipso oris *sibila*, vnde *sibila colla* poeta vocauit, quasi bisila, per metathesim *bissa*, vel à *fischio, fischia, fiscia, biscia*.

Inde *Bescio*, venenum ex eius morsu, & linguæ aculeus, rustici *Besgio*, quo nomine etiam apum aculeum indigetant. Nisi quis velit ab anguicula *anguiscia, ambiscia, biscia*. Alii à *bestia*, nimis generice.

BISCOLARE, Veneti appellant genus ludi, quo suspenso funi insidens vltro citroque iactatur, Ilque ludus Græcis αἰώρα, Latinis oscillatio, & oscillare, ex quo *biscolare*, Insubres, *Scoccare* fecerunt. Originem tradit Seruius ad illud, *Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu*. Quod cum Icarius Atheniensis acceptum à Libero patre vinum indicasset, & à rusticis, qui inebriati, venenum se accepisse putabant, interfectus esset, Erigone eius filia ex mœrore laqueo finiuit. Ex eo morbum Atheniensibus talem immissum, vt eorum virgines compellerentur ad laqueum, Responsum ab Oraculo, non aliter sedari posse pestilentiam illam, quam si cadauera Icarij, & Erigones requirerentur, Quæ cum diu quæsita frustra essent, Athenienses vt ea, etiam se in alieno elemento quærere ostenderent, suspendisse de arbore funem, ad quem se tenentes homines hac, atque illac agitabantur. Sed cum inde plerique caderent, inuentum esse, vt formas ad oris sui similitudinem facerent, & eas pro se suspensas mouerent, Vnde *Oscilla* dicta esse, siue ab ore, osculum, oscillum, siue quod in his cillerentur, siue mouerentur ora.

Hinc igitur *oscillum*, & *oscillatio*, & *oscillare*; Tertul. de pallio. *Machinam, quæ muros frangere militat* (arietem) *nemini adhuc vnquam libratam, dicitur Carthago prima omnium armasse in oscillum penduli ictus*. Quod dum aries incuteretur, repetitis ictibus vltro, citroque impellebatur, Ita in re turpissima apud Petronium, inter mercenarium, amicamque positus senex, velut oscillatione ludebat.

Idem ludus paulo diuersa ratione, cum trabs arbori, aut rei eminentiori transuersa imponitur, ad cuius capita pueri insidentes se alternatim attollunt, aut deprimunt. Quod ludi genus feriis Latinis celebrabatur, quadam rerum humanarum imagine, cum altissima in infimum deiiciuntur, infima efferuntur in altum, de quo Turn. L. vii. 10. Vnde *biscolare* Veneti dicunt etiam de mensa, scamno, aut alia re, quæ inæqualibus fulcris imposita nutat, & trepidat.

Donius in Bibliothecæ parte secunda p. 80. ex Pulcii fabella, varias huius ludi appellationes attulit, *E in tanto fece fare le bisciacole à due suoi cisoletti, Quello che noi chiamiamo à Firenze l'altalena, e à Pisa Ancifcocolo, à Colle il Pendoio, à Roma la Prendifendola, à Genoua lo Balsico, à Napoli la Salipendola, & à Milano la Doca* (dicere voluit *la scocca*, ita enim ibi appellatur) Quæ omnia, vel ab oscillo, vel à pendendo deriuata. *Balsico* autem à *sbalzare*, de quo vide in Balla, Hispani: *Colympio* vocant à κολυμβάω, natare, quod qui oscillatione ludunt, veluti in aere natant.

Ceterum oscillationis species fuerunt lecti pensiles crebro in vsu apud veteres, de quibus locum Corn. Celsi afferam, vt meliorem faciam, Nam Lib. ii. 15, vbi de gestatione disputat, aliamque leuissimam, aliam vehementiorem statuit. *Atque hæc*, inquit, *ipsa & intendi, & leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moueri: si ne id quidem est, as certe vni pedi lecti funiculus subijciendus est, atque ita lectus, huc & illuc, manu impellendus*. Quomodo enim lectus minime pensilis funiculo impelli potuit? Vetus Codex Florentinus habet. *Vni pedi fulcimentum subijciendum est*: vt nos monuit Cl. Rodius, cuius in hunc Latinissimum scriptorem, commentarios immatura mors inuidit. Lecti pensiles fune quatiebantur, & per inane impellebantur, vt in oscillatione. Si hoc deerat, fulcimentum, incuruum scilicet, & inæquale vni pedi subiiciebatur, vt in cunis videmus, atque ita lectus non fune, sed manu, huc atque illuc impellebatur, vt incunabula motitantur. Ita à Iosepho Scaligero ad libri sui oram emendatum, & à Paulo Aycardo Pinelli Codicem restitutum, narrabat mihi Rodius,

BISCOTTO. Panis nauticus. Casaub. ad Sueton, Aug. *Panes in quadras, quadras in bucceas secabant, vnde bucellatus panis, qui antea nauticus vocabatur*: *vulgo* bis coctus: *Græci interpretantur* ξηρὸν ἄρτον. *Et videntur eo vsi Christiani in suis Xerophagijs, etsi scio,*

non

non inde tantum dictas Xerophagias. B*cottini* à similitudine, & *biscotelli* appellamus panem dulciarium in oblongam buccceam qual's est nauticus formatum, ouis & saccaro conditum, ac spongiosum, exquisiti saporis, ac nutrimenti.

BISI. Pisa, legumina. Glos. *Pisus*, & *Pisulli*, vnde Veneti à similitudine Ciceres, *pezzoli* appellant. *Pezzoli neri*, *pezzoli infranti*: ciceres fresi. Insubres Pisa *Erbioni* vocant, quod à Græco ἐρέβινθος, *Erebinthus*: siue ὀροβιαῖον, *Orobiaeum*, alterum scilicet Erebinthi genus, cum alterum arietinum appelletur. Vnde & Germani pisa *Erbsen* appellant.

BISOGNO. Opus, vsus, necessitas. Huius quoque vocis origo hactenus latuit. *Bisogno*, est opus. *hauer bisogno*, opus habere, est mihi opus hac re, *bisogna fare*, oportet facere. Atqui apud Latinos idem est Vsus, atque opus, Virgil. *Arma acri faciunda viro, nunc viribus vsus, nunc manibus.* Plaut. Asin. *Viginti iam vsus est filio argenti minis.* Et Pseudolo. *Ad eam rem vsus est hominem astutum, doctum*, id est opus homine astuto. Terent. Ecyra. *Non vsus facto est mihi*, & alibi, *Non vsus veniet, spero, non sarà bisogno.*

Iisdem pro vsu, est *vsio*, quæ vox apud Catonem de r. r. Varronem, Gellium, Iurisconsultos. Varro apud Nonium. *Diogenem literas scisse, dum vsioni quod satis esset*, Sexto casu, à quo magnam partem Italicarum vocum conflari certum est, *Vsione bisogno*, & *bisogne* factum est, quasi *Vsionium*, vel *ob vsionem, bisogno*. Villan, vi. 76. *Non vdiua la lor richiesta, per molte bisogne, c'haueua à fare.*

Inde Galli *besongner*, laborare, opus facere, & *estre en besogne*, cui aliqua re opus, atque vsio est. Dant. Purg. xiii. *Così li ciechi, à cui la robba falla, Stanno à perdoni, à chieder lor bisogna.* Id quo opus habent, cuius ipsis vsio est.

Nam qui *bisogno à bis senium* deducunt, senio sunt, & diuidiæ.

BISTICCIO. *Bischizzo*. Paronomasia, siue alliteratio, quæ fit mutatis, aut additis, aut detractis elementis. Scalig. poetica L. iii. 55. *Bis quæsitum vulgus Italicum corrupta voce dicit, Belchiazo. Sic enim pronunciant, quod Galli scriberent, Bisquæsitio, propterea quod, quasi idem repetitur.* Fortasse mollius fuerit, cum στοιχεῖον *stichium*, Græce sit elementum, siue litera, *bistichio*, sit quasi *distichium*, literæ repetitio, Latinis, Alliteratio, vnde & *bestichizzo* factum. Vel *à bis dictum*: bis enim dictio ponitur diuerso sensu. Idem postea repperi apud Menagium in Appendice placere V.C. Carolo Dato, à quo dissentire religio sit.

Ceterum in hoc artificio hodie homines inepti delicias faciunt, capiturq; vulgus, cum ista audit, virique etiam graues tum se mirifice putant esse locutos, cum literulis facete luserint, præcipue in Elogijs, & Inscriptionibus, in quibus frigidissima alliteratio, totius sententiæ fundus, ac fundamentum est, cum nulla res grauior, ac simplicior esse debeat: sitque illud certum, quod Seneca pater statuit Suasoria vi, cuius verba sunt. *Dixit enim sententiam Cacozelia genere humillimo, & sordidissimo, quod detractu, aut adiectione syllabæ facit sensum. Proh facinus indignum! Periit ergo quod Cicero scripsit, manebit quod Antonius proscripsit?* Eam puerilem similium vocum captationem Græci, ac Latini Rhetores obiurgant, & μειρακιώδες appellant.

Atqui huiusmodi Paranomasiæ non semel in Oratorum, ac poetarum scriptis occurrunt: verum illi in eas incidebant, quæ hodie ad nauseam inculcantur, nec vtramque modo paginam, sed vtrumque versum faciunt, vt non desit qui hanc difficilium nugarum artem doceant.

BIZARRO. Cerebrosus, ferox, & irritabilis. Galli *bigarrer* variare, variegare, vt ex Salmasio docet Menagius. Vnde *bizaria*, varius vestitum ornatus, ac multiplex color, quod à variegare factum est. Alii *à bisuario*, Sed cur bisuarius, qui enim varius, & instabilis est, non semel, aut bis, sed semper talis manet. Rectius *à diuariare*, quod à vestitu ad mentem translatum est, de eo qui variis cogitationibus hac illac impellitur, & subinde sententiam mutat, & inde *bizaro*, & *fantastico* dicitur hoc est cerebrosus, imaginosus, vnde & ferox, & facile irritabilis, *Fantastico*. Quintilianus L. xii. *Concipiendis visionibus, quas phantasias vocant.*

BIZOCCO. V. *Bigio*.

BLOCCARE. Vrbem circumsidere, circumcludere, omnesque aditus, atque exitus occupare. A Germanico *Plocceren*; Galli *Bloquer*;

BOCCALE. Bacar, vel baucalion. Festus *Bacar uas uinarium simile bacrioni.* Paulo post. *Bacrionem dicebant genus vasis longioris manubrij.* Ita hodie *boccali* ansam, siue manubrium habent.

Lipsius Cent. iii. Ep. 44. Germanicum, *Becael*, ex *boccala*, siue poculo deducit. Nam Glos. *Boccala* εἶδος ἀγγείου, Vulcanius *Baucalis* legit.

Dicebatur & *Gilla*, siue *Gella*. Cassianus L. iv. 16. *Si quis igitur Gellonem fictilem, quem baucalem nuncupant, casu aliquo fregerit, aut perdi-*

perdiderit. Vbi Ciacconius *Cangilon* Hispanice dici notat. Quod videtur à Κοῖλος, concavus, quia vas rotundum, & ventricosum, quale hodie habetur. Glos. Ποδονοιλον. *Aqualegelic*. Lege. *Aquale*, *Gillo*. Menagius affert locum Philostorgij L. 1. Hist. Eccles. Cap. 4. ubi mentionem facit Sacerdotis Alexandrini, cui *Baucalis* cognomentum inditum, quod enormi ventris adipe id vas referret, quale Alexandrini *Baucalin* appellant. Ita & Niearchus in Anthol. Lib. 11. 35. vas æreum, sive miliarium Βαυκάλιον vocat.

At Salmasius ad Histor, Aug. pag. 333. à *Bauca* deducit, quæ & *Cauca*, cujus frequens mentio apud Anastasium, A *bauca*, *baucar*, vel *baucal*, vas vinarium. Sed Itali *Bauca*, sive *Boccia* appellant vas quidem vinarium, sed à baucali, materia, & forma diversum, scilicet vitreum, oblongum, sine ansa; *Boccale* fictile, & ansatum. Ita *Caucum* veteres non tam pro lagena, quam poculo, sive cyatho acceperunt, D. Hieron. L. 11. in Iouin. de Diogene. *Quodam tempore habens caucum ligneum ad potandum, vidit puerum manu concaua bibere*,

BOCCIA, *bozza* ut paulo supra diximus vas vinarium vitreum, lagena. Glos. Βαυκὶς. *Vinifterum*. Pap. *Bauca*, *armilla*, Lege. *Armile*, sive *Armilum*, quod teste Festo vas vinarium. Apul. Met. VI. *Anus ad armilum* Et infra. *Anus ad armillum redit, & ad familiares feminarum artes accenditur*. Chron. Cassin. cap. 26. *Phialis quoque & amulis, & bocchis*, idest baucis.

Ceterum *Boccio* Itali vocant vermium sericorum integumentum, sive folliculum bombycium, quod est quasi bombycium, *boccio*, *bozzo*, nisi à folliculo, follicium, boccium, & *buccia*, sicuti florum, præcipue rosarum, *boccolo* folliculo,

Quoniam autem *boccio* inanis siliqua, inane folliculum, *Bozzacchi*, & *Bozzacchioni* vocant poma, & fructus vietos, atque humore turgentes. Dant. Parad. XXVII. *Ben fiorisce negl' huomini il volere, Mà la pioggia continua converte In bozzachioni le susine vere*. Aut à bulga inani, & sacculo follicante. Vnde Insubres, *Bolgioni* vocant Rapa elixa, humore distenta,

Cum igitur *Bozze*, & *Bozacchi*, sint fructus putridi, & degeneres, translatè *Bozzo* pro notho, atque inhonesta matre procreato. Dant. Parad. XIX. *E parrano à ciascun l'opere sozze, Del barba, e del fratel, che tanto egregia Natione, e due corone han fatto bozze*. Landinus. *Familiam, duoque Regna, Aragoniæ, & Maiericæ dehonestarunt: vt illius opprobrium est, cuius uxor mœchatur*. Vere uxor dicebatur *far bozze al marito*, cum thori fidem uiolaret. Sed utrumq; translatum à fructibus, qui degenerant, & ita uxor mœchando corrumpitur, seque ac uirum dehonestat,

BOCCONE. *Boccone di pane*. Bucca. Martial, Lib. X. 5. *Interque raucos vltimus rogatores, Oret caninas panis improbi buccas*. Et *Buccea*. Suet. Aug. LXXVI. ex eiusdem epistola ad Tiberium. *Duas bucceas manducaui, priusquam vngui inciperem*. Vbi notat Casaub. panem in quadras, quadras in bucceas secari solitum, vnde *bucellatus* panis nauticus. Nos etiam *Fette di pane* appellamus, à findendo, A buccea autem Græcos Βουκίζειν dixisse, & pro ientaculo vsurpasse. Glossæ. Βουκισμὸς *Iantaculum*. Et *Iantare* Βουκίσαι. Et *Iantaculum*, Ακράτισμα, ἐπάγισμα, corrigit. Γεῦσμα, *Gustatio*. Eædem Glossæ. *Gustarium* Βουκίσμα,

Nos *mangiare vn boccone*. Nempe qui ientabant, panem siccum (*pan sutto*, *pan solo*, quem pueri aucrsantur) panem inquam siccum comedebant, vt docuit Salmas. ad illud Capitolini de Antonino. *Panem siccum comedit ad sustentandas vires*, vt scilicet ad cœnæ tempus perdurare posset. Et Vopiscus de Tacito *Panem nisi siccum, nunquam comedit*, idest in ientaculo, scilicet, sine vllo obsonio, ac pulmentario. Hinc ἀρτοφαγεῖν panem comedere, pro ientare apud Lucianum. Quod aliquos etiam fecisse in prandio, quod leue, instar ientaculi quibusdam erat, testatur Seneca Epist. LXXXIII. *Panis deinde siccus, & sine mensa prandium, post quod non sunt lauande manus*. Et ep. LXXXVII. *De prandio nihil detrahi potuit, Paratum fuit, non magis hora: nusquam sine caricis, nusquam sine pugillaribus. Illa, si panem habeo, pro pulmentario sunt: si non, pro pane*.

Buccea igitur panis, & alius rei frustum, vnde, *abbocconare*, *e fare in bocconi*, membratim, ac frustillatim discerpere. Villan. XII. *Fù tutto tagliato à bocconi*. Et infra. *Tutto abbocconato dal popolo*, in frusta sectus, ac laniatus, quasi morsicatim depastus. Item *buccea*, panis morsus, ex quo *morsellio*, & *morsellata*. Isidor, Glos. *Immorsus*, *ieiunus*, *qui non senta*... Græcis Ψωμὸς, fr istum, Glos. Ψωμοὶ, *bucellum bocconcino*. Ψωμίζω, *Focio*, *adesco*. Vbi Focio, est faucio, siue frustum & escam in fauces indo,

A *buccea* panis, & *bucella*, idem Salm. p. 419. Bucellarios dictos docet, qui aliena buccea, idest quadra viuerent; scilicet parasitos. Iuven. *Curtius, & Matho bucca*. Item, *notaque per oppida bucca*. Sed hoc non de parasitis, verum de præconibus intelligendū est.

Vossius

Vossius etiam de vit. serm. L. 11. 2. Buccellarium pariter pro eo qui aliena buccea viuit, interpretatur, Isid. Glos. *Scurra, parasitus, bucellarius*. Addit eam vocem accomodatam Vasallis, qui de aliena mensa viuerent pag. 816. ex Lege 1x Basilicon, tit. x111. *Buccellarij dicuntur Stationarij milites.* Glos. *Ex nomine autem Bucca, quod est panis, vocantur Buccellarij, panem alicuius edentes, in hoc, vt mereantur apud eum.* Vide & Salmas. p. 238.

Cadere boccone Itali dicunt, cadere pronū, in os, siue buccam. Glos. ἐπὶ στόμα. *Pronus*, Vita Nic. Laurentij pag. 173. *Fò aperta la fosa sepoltura, fò tettato si, che caade immoccони, e così immocato remase: ne foie richezze valsero, che vno vile homo se fatcasse à destennere quello cuorpo secunno debitam figuram*, supino.

BOFFARE, *Buffare*, subflare, *sbuffare*, Hispani *bofes* vocant pulmones, spiramenta animæ. Dant. Inf. xv111. *Quindi sentimmo gente, che si nicchia Nell' altra bolgia, e che col muso sbuffa, E se medesma con le palme picchia*, Landinus. *Sbuffare*, sufflare, itaut spiritus impetu emittatur. Vnde iratus, quique stomachatur, & conuicia facit dicitur *sbuffare*. Horat. Sat. 1. *Quid causa est merito, quin illis Iupiter ambas Iratus buccas inflet? Che non sbuffi per colera?* Glos. *Sufflas* φυσᾷ. Genas inflat. *Fare vn rebuffo*, iratè aliquem obiurgare. V. *Buffone*.

BOIA. Carnifex. Hieron. Mariafiorus Franciscanus in Chronico Calabriæ L. 1v. 15. p. 258. A Bois populis vocem fluxisse, audaci mendacio comminiscitur, & gentem immeritam turpi nota dehonestat. Quod scilicet tradat Liuius Lib. 1 belli Pun. ex castris Romanorum quæ Placentiæ erant, Gallos auxiliares ad duo millia peditum, & ducentos equites, vigilibus ad portas trucidatis, ad Annibalem transfugisse, eosque à Pœno benigne exceptos, in ciuitatem quemque suam ad sollicitandum popularium animos, dimissos. Quare subiicit, *Boy ipsi pulso Italia Annibale, à L. Valerio Cos. fusi sunt, ac grauiter à Romanis mulctati fuerunt: nam lorary, & lictores, carnificisque officys attributi sunt.* Et ideo hodie Carnifices *Boiam* appellari.

Facinus illiberale. Nam postrema verba nusquam in Liuio apparent, & veluti pannus purpuræ mala manu adsutus est. Quid est enim lorarii, lictoris, carnificisque officijs attribui? Præter historiæ inscitiam. Nam pulso Annibale sæpius Boii arma mouerunt; & licet cladibus affecti, nunquam tamen à L. Valerio victi fuerunt, neque ad opus carnificis damnati,

Nimirum Orosius, Volaterranus, & alii Brutiis, siue Bretiis, quod primi ad Annibalem defecissent: hanc à populo Rom. inustam ignominiam tradunt, ut ad illud infame ministerium damnarentur. Id opprobrium melior ciuis, quam Historicus à popularibus suis in immerentes Boios exonerat. Sed de his hactenus.

Vnde autem carnifex *Boia* appelletur, non ita liquet. Olim putabam à *Boia*, quod erat vinculum ferreum, aut ligneum, torques, & collare damnatorum. *Boga*, & *boiua*. Quod carnifices non solum supremo supplicio afficerent, sed etiam reos torquerent, & neruis, pedicis, numellis vincirent, boiasque, ne se mouerent, collo imponerent.

Nunc rectius videtur, dictum esse quasi *Boiarium*, idest lanium, qui à mactandis bobus, *boiarius*, sicut à verucibus, *beccaro* vulgo dicitur, quanquam *Boiarij* vox in usu non sit. Sicut ergo lanii, carnifices etiam dicti, quod ex viuente carnem faciant; ita contra, artificii societate carnifices, lanij, & vulgari voce à mactandis bobus *Boiarij*, & *Boie* dicti. Quod autem lanii carnifices dicerentur. Decretal. cap. 69. de appellationibus. *Alibi, quam in stallis suis carnifices, carnes vendere non debere.* Adalberonus Episcopus Laudunensis. *Non sunt carnifices, caupones, nec subulci*, Imò Hispani Carnificem *Bochin* appellant quod idem ac Italorum *Beccaro*, *Becco*, & *Buc*, quod Coaruvias à *Boia* deducit, atque lanios consueuisse membris hominis multare, & supplicium etiam exigere.

BOLGIA. Bulga. Festus. *Bulgas Galli sacculos scorteos appellant.* Inde *bolgetta*, & *baligia*, *valige*, nisi sit à *Pasceolus*. Nonius. *Bulga est folliculus omnis, quam & crumenam veteres appellarunt. Et est sacculus ad brachium pendens.* Insubres *Bolgettas* appellant globos ex niue compactos, Veneti *Ballochi*, quod est à pila, *palla*, *ballocca*, *ballochetta*, *bolcetta*.

BOLLA. Bulla. Tumor excrescens in aqua pluuia, & cum ebullit: unde vox ipsa. A cuius similitudine inferius seculum ceram diplomatum, impresso signo rotundam, ac protuberantem, *Bullam* appellauit, & *bullare* signo munire, quod Veneti retinent: & *Bolla*, tam pro signo, quam pro annulo signatorio, & *bolline* quibus signum imprimitur. Vnde Bullæ Pontificum, & Bullarium.

Bollare vn ladro, est notam ferro candenti inurere, sicut mercibus signum imprimere. Ab eadem similitudine *Bolla* tumor ab ictu, Insubres *Gibollare*, & faciem plagis contusam, liuidisque maculis suffusam *Gibollatam* dicunt, quod est à *Suggillare*. Plin. xx11. 9. *Ex ictu*

suffusis

suffusis cruore oculis, suggillatisque eum myrrha pars pondere. Proprie enim id erat suggillare, quod Græci ὑπωπιάζειν. Glos. *Suggillatio*, ὑπωπιασμός. Maculæ ex ictu ori, præcipuè sub oculis illato. Translate pro infamiæ nota. Idem Plin. Lib. VII. de Augusto. *Iuxta hæc Variana clades, & maiestatis eius fœda suggillatio*.

BOLZO. *Bolso*. Equus suspiriosus, tussiens, anhelus, & quod veteres dixerunt, ilia trahens. Lucanus I. IV. *Pectora rauca gerunt, qua creber anhelitus vrget, Et defecta grauis longe trahit ilia pulsus*. Plin. L. XXVI. 6. de verbasco. *Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoque trahentibus auxilietur potu*. Virg. III. Georg. *Imaq; longo ilia singultu trahunt*. Stat. VI. Thebaidos, *longi suspendunt ilia flatus*. Quæ adnotata Turnebo L. XVII. 5.

Ergo *Bolzo*, quasi pulsivus. Hoc autem à pulsu quo ilia quatiuntur, Vegetius veterin. L. III. 65. *Si spissis pulsibus ilia duxerit*: Infra, *Faciunt sub eos, vnde vulsi appellantur*. Albert. de Falconibus cap. 19. *Si autem ostenderit se bulsum, siue infirmatum in pulmone*. Etiam Iordanus Calaber cap. XIII. *Del chauallo pulsiuo*.

Pulsiuo, *polsiuo*, *pulso*, *& bolso*. Meursius tamen in Lexico Græcobarb. quasi *vulsus*, conuulsus: ruptura inueterata pulmonis.

BOLZONE, Iaculum, sagitta. Germani *Boltz*, quod à Græco Βέλος, sagitta, & Βολὶς. A βέλος, siue bolus, bolitium, *bolzone*, vt Menagius. Vnde trabes acutæ, perforandis mœnibus, *Bolcioni*. Villan. X. *Con bolcioni dentro, e di fora pertugiare il muro*. Chron. Venetum; *E con bolzoni d'antenna i rompè i muri*.

BOMBARDA. Vossius Instit. Orat. L. IV. 13. Sequitur communem opinionem, inde nomen impositum, quod cum sonitu, & flamma globos ferreos emittat, à *bombo*, & *ardeo*. Ita enim Valla. Et Platina in Vita Vrbani VI. *Hac etiam ætate Barbadicus vsus est inuenta tum primum à quodam Theutonico bombarda, quæ sunt à sono, & tonitru sic dicta*. Volateranus L. XXX. Com. *Loco vero onagri simul, & arietis, areas machinas, quas ex sonitu Bombardas vocant, ingentis ponderis saxa, igne impulsa euomentes habemus*.

At Lipsius *Lombardam* vocatam superiorum temporum annalibus tradit; atque ita à Græcis λυμβάρδα, vel λομπάρδα vocari Meursius in Glossario notat. Menagius à Germanico *Bemberden*, idque à *bomber*, ballista. In vetere Chronico. *Bomberstenen*, pro lapidibus, quos machina murales iaculantur. Quod verisimilius videtur; inuentum scilicet Germanicum patria voce donatum.

BOMBO. Strepitus. Bombus. Primo pro murmure apum, & susurro, quæ Græcis dicuntur Βομβεῖν: Latinis bombilare. Lucretius pro tubæ sonitu L. IV. *Cum tuba depresso grauiter submurmure mugit, Et reboat raucum retro cita barbara bombum*. Vt correxit Gifanius. Ita & Persius. *Torua Mimalloneis implerunt cornua bombis*. Ex quo Italis, *bombo* pro magno strepitu, & *rimbombare*, resonare, strepere.

Bombo etiam vox infantium potionem poscentium, quod est à *bibo*. *Bombettare*, & *bombizare*, subbibere, pitissare, & frequenter potare.

Sed *imbombare* est ab imbuere. Veneti *far vn brombo*, cum dolia ne diffluant, antequam impleantur, aqua vel vino bulliente imbuuntur. Etiam Brondo à sonitu liquoris intra vas bullientis.

BONACCIA. Maris tranquillitas. Latini aptiore vocabulo *Malaciam* dixerunt. Festus. *Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non mouentur, quam Græci μαλακίαν vocant*. At *Bonaccia*, cum mare bonum est, & fauentes venti, siue vt loquitur Tertullianus, de tranquillo probum.

BONDONE. Dolii obturaculum, à Germanico *Pondit*, Galli *Pondon*.

BORBOGLIARE. *Borbottare*, susurrare, murmurare, mussare. Vel à bombo, siue strepitu apum, vt diximus, *bombilare*, vel aut Festus bombitare. Vnde poculum oris angusti, & oblongi colli *Bombylium* appellarunt à sono, quem liquor, per fistulæ arctum expressus edit. Latinis *bibere*, vel *bilbere*. Næuius. *Bilbit amphora*. Glos. *Bilbit* βομβύζει. Vel à murmurare, *mormogliare*, *borbogliare*. Nam *borboglio* pro murmure, & rumore. Villan. I. X. 10. *Nel borboglio d'Alessandria*. Et Math. Vil. XI. 18. *Di che gran borboglio si sparse per il parlamento*.

At *Brontolare*, & *borbottare*, mussitare, submissa voce, & intra dentes, vt aiunt, conqueri, translatum videtur à sono aquæ bullientis siue bullitantis.

BORDELLO. Lupanar. Menagius existimat factum ex *Bord*, siue *Borde*, quod Saxonicè significat hospitiolum, vel domunculam, vt veteres Latini *Cellam*. Fortasse à Prostibulo, *Pordello*, *bordello*. Nam licet Prostibulæ ipsæ meretrices dicerentur, quæ ante stabula, idest cauponas sedebant; vt ait Festus verbo *Alicaria*. Prostibulum tamen pro lupanari etiam, inferiori seculo acceptum. Pap. *Prostibulum idem & Theatrum, ideo dictum, quod propter laudes exactas meretrices ibi prostarent, idem & lupanar*. Lege: *post ludos exactos*.

Inepte

Inepte tamen, quasi *post ludum*. Sicut lupanar pro meretrice. Catullus. *Non assis facis, oblitum lupanar*. Vt scelus pro scelesto. Ita Scaliger ad Varronem pag. 135.

An ex eo quod *Bord* Germanicè ripam & extremitatem significat, *Bordello* pro extrema Vrbis parte dicitur, in quam scorta, & summænianæ vxores ablegabantur? Nam & hodie in plerisque Vrbibus longe à cœtu submouentur. *Bord* autem non ab ora, sed à prora *proda*. Vnde *approdare* est proram ripæ, siue litori applicare, ex quo ripa ipsa *proda*, *borda*, & *bordo*. Et *venire all'abbordo*, proras iungere, & committere. Quia autem *Bord*, oram, siue limbum significat, Gallis *Bordeur* Phrygio, qui lacinias acu pingit, *Bordure*, & *Broderie*, limbus acu pictus.

BORDENALE. Vulgo Patauinis dicitur trabs, siue lignum, cui tectum incumbit, quod ideo Atlantem veteres dixerunt, Vitruvius cardinatum tignum. Vel ergo a cardinato, *bordenale*, quod etiam de homine inepto ac stupido, siue caudice, ac stipite vsurpatur: vel quod rectius puto à *Portenalio*, trabe scilicet, quæ ad ianuarum latera sustinendis foribus statuitur, quæ ex lapide, antes, & parastatæ dicuntur.

BORDONE. Diuersas vocis huius significationes viri docti adnotarunt. Primo enim significare grandiorem muscam, siue insectū: secundo ipsum sonum, ac murmur insectorum: tertio fistulæ, siue tibiæ bombum: vnde *falso bordone*: quarto baculum peregrinantium. Priores tres per onomatopeiam ductas censent. Sed rectius à *bombo* factæ videntur, de quo supra dictum est. Nempe proprie pro apum strepitu, vnde *bombilare*, siue *bombitare*, & pro tubæ, & cornuum sonitu. A *bombo* igitur *bordone*, vel à murmure, *mormor*, *mordone*, *bordone*. Imò & ipsæ muscæ grandiores, ac vespæ, *bordoni* à sono appellantur: & Bombylius crabro, apis genus obstreperum, à bombo quem edit, dictum, sed ad mellificium ineptum. Et insecta quædam etiam sine alis *Bordocchi*. Vulgus Insubrum *Bordolo*, & *Bordò* laruam, puerorum terriculamentum vocat, quod bombum quendam raucum, & terrificum ac grauius murmur, manu ad os opposita, effingunt.

Calami quoque, & fistulæ rauci depressioris soni, vt de tuba supra diximus à bombo, *bordoni* vocantur. Math. Parisius in vitis Abbatum apud Vofs. de vit. Serm. Lib. III. 4. *Pulsato classico pulsantibus chalamis, quos burdones appellamus*. Dant. Purg. XXVIII. *Mà con piena letitia l'hore prime, Cantando riceuemo intra le foglie; Che tenevan bordon alle sue rime*. Idest aura frondibus adspirans, veluti grauiore bombo auicularum cantum temperabat.

Sed notationem *Bordone*, vt baculum viatorium significat, nequaquam iidem viri Clarissimi assecuti sunt. Aiunt enim esse à latino *burdo*, quod mulum significat, quoniam baculus viantibus pro mulo sit, & ideo nunc etiam *Mulettam* appellari: & *bourdes* grallas, siue lignea adminicula, quibus claudi, ac debiles innituntur.

Sed *Bordone* est à Latino *Vernum*, *Verutone*, *vordone*, *bordone*. Nam licet verutum latinè sit telum breue, & acutum, teste Nonio, quod & *Veruinam* dixerunt, *Veruta* tamen etiam dolones appellarunt, nempe contos, aut gladios intra lignum, siue baculum conclusos, vnde à fallendo dolonis nomen inuenerunt, propterea quod intus ferrum habentes, baculi speciem præferant. Virgilius, *Sæuosque gerunt in bella dolones*. Seruius flagellum explicat, intra cuius virgam lateat pugio. Isidor. Glos. *Dolumen Velubrum*, Lege. *Dolon*, Verutum. Verutum autem à veru, *Spiedo*, & ita dolones nunc appellantur, *Spiedi*, *e Spiedi dìsnodati*. Clare Papias, *Verubus*, *virgis ferreis*, *bardonibus*. Ferme autem peregrinantes huiusmodi dolonibus instructi ad sui tutelam, quod hodie obtinet.

Ita Turneb. L. XXX. 23. illud Virgilii explicat. *Suetumque malo Ligurem*, *Volscosque verutos*, quod veru armati essent. Vt enim telum quoddam & ferramentum, Verutum dicitur, quod veru habeat, sic & homo veru armatus Verutus, vt cinctutus, cinctu vestitus. Dant. Purg. XXXII. *Che te nel porti dentro à te per quello*, *Che ti reca il bordon di palma cinto*. Quod peregrinantes, qui è Christi sepulchro redibant verutum palma circundarent. Petrus in Hist. Albigensium. *Baculos*, *quos lingua communi Burdones vocamus*: & *Burdonarij* inde dicti, & *Burdonare* rusticorum more fustibus decertare apud Vossium II. 22. Stat. Patau. de armis vetitis Rub. 61. *Pro baculo fraudulento*, *idest dolone*, *siue burdone*.

BORGO. Nunc suburbium, olim Castrum, siue Castellum, & propugnaculum per limites prouinciarum. Et quidem à *Pyrgos*, prout turrim significat, vt pridem viri docti consensu tradiderunt. Scaliger in Ausonium L. II. 9. *Quod oppidum quia in modum castrorum horreis publicis, & turribus postea amplificatum fuit à Pontio Leontio* Burgus *appellatum fuit, Ita enim eo tempore opportuna bello, & munita annona copia castra vocarunt, quod cognoscimus ex Historia Burgundionum.*

Et

Et tamen in Germania *Burg* pro vrbe, & *Burgers* pro ciue accipitur. Vt *Asciburg* idest *Elsburg*: *Friburg*. Ita *burgensem* pro ciue, passim à scriptoribus vsurpari idem docet: & interdum tamē *burgensem* ciui opponi. Quod burgenses in burgo habitarent, ciues in oppido. Hunc nodum ita soluit. Ferme enim ita factum esse, vt prope castrum, siue munimentum quod *Burgum* dicebant extruerent domicilia, quo tutiores forent: postea & mœnia accessisse, factumque oppidum remanente vetere vocabulo Burgi, ita & Burgensium, qui & *Burgani* (*Borghesani*) vocabantur.

Ex his credibile est eas vrbes, quæ apud Germanos in *Burg* desinunt, prius fuisse castra, deinde incolarum accessione, oppida atque Vrbes ex Burgis factas. Illud quoque verisimile, ex eadem causa à Gallis Vrbes *Villas* dici (*la Ville de Paris*,) quod cum villas turribus munitas castra, & Burgos dicerent, postquam Vrbes factæ sunt, Burgi nomen retentum, ita & Villæ appellationem durasse etiam postquam ex burgis & villis in Vrbem coaluerunt. Vel quod vrbes ex pluribus pagis, siue villis constantur.

Hodie *Borghi* pro suburbiis tantum accipiuntur, hoc est pro ædificiis oppido adiectis etiam postquam eadem, amplificatis Vrbibus intra oppidum recepta sunt. Villan. L. I v. 9. *Si fecero le seconde mura, acciò che le borgora, & accrescimenti di fuora, per le guerre non potessero esser presi, ni guasti*. Ita Patauij post quam Vrbs nouis mœnibus septa est, plures vici *Borghi* adhuc appellantur: vt credibile sit, non à Pyrgos, turri, sed à suburbio, *Suborgo*, & *Borgo* deriuatum esse.

BORIA. Inanis gloria, fastus, Vnde *Borioso*. Fortasse ab *Adorea*, adoriosus. Festus. *Adoream laudem, siue gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant, qui farris copia abundaret*. Glossæ. *Adoriosus*: ἔνδοξος. Ἀσπονδος ἀρμονικας πομπαιος. Egregie corrigit Scaliger ad Festum. Adoriosus, ἔνδοξος ὡς Πομπήϊος. *Ador vixit ὡς Πομπήϊος*. Ador enim victoria, vt Pompeius. Festum enim Pompeium intelligit. Adoriosus tamen in bonam partem sumitur. Ita amplius quærendum.

BORINO. Insubres appellant papillam, siue mammæ capitulum: Ab vbere, *vbertinum*, *borino*. Veneti *Cauedello*, Capitulo, capitello, *cauedello*, vt à Capitale, *Cauedale*.

BORRA. Ventus. Borreas. Glos. Βορρᾶς. *Aquilo*. Vnde *Borrasca* pro tempestate. Nisi quis velit ab æstu, siue bullitione maris, quasi *Boiasca*. Chron. Venet. *Fortuna in mar, e boianza di mare*.

BORRA. Etiam dicitur lana, quæ è fagis tondetur, siue tomentum, quo culcitæ, clitellæ, & ephippia farciuntur, à Germanico *Bourre*, idque a burro colore, siue rufo. Festus. *Burrum dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum*. Scilicet à πυῤῥός, qualis ferme tomenti huius color.

Hinc *aborrare*, & *aborracciare* tomento infercire: translate autem pro confusè, atque inconcinne aliquid facere. Dant. Infer. xxv. *E qui mi scusi La nouità s'è fior la lingua aborra*. Landin. *Se lo stile, ò modo di parlare, aborra, cioè aboraccia, & acconcia male, quello che discriue*. Quia apud Florentinos *Aboracciare* significat, aliquod perperam, & in concinne facere.

BORRACCHIO. Hispani ebrium dicunt. Festus. *Burrum dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum. Vnde rustici burram appellant bucculam, qua rostrum habet rufum. Pars modo rubens cibo, ac pottone ex prandio burrus appellatur*. Scaliger ibi. *Quod verbum in eodem sensu retinet Hispanica lingua*. Buraeceos *enim vocat ebriosos, & vas vinarium* Boracceam. Vna boracchia. Ita & Vulcanius notis ad Glossas p 18. *Burrus etiam est rubellus. Vnde putarim Hispanos fecisse suum* Borracho, *quo ebriosum significant*. Et infra. *Hodie ijdem Burram vocant asellam, qua colore accedit ad Τὸ πυῤῥόν*.

Inde etiam *Borrico* equum Hispani vocant. Isidor. Glos. *Mannulus, caballus, buricus*. Et infra. *Manius burceus*. Legendum, *Mannus, buricus*. Horat. epod. *Et Appiam mannis terit*. Paulinus epist. x. *Longe dispare cultu, macro illum, & asellis viliore burico sedentem*. D. Hieron. ad Pamach. *Vbi feruentes buricos mannos, comatulos pueros*. Neque id ex glossemate, vt credit Vossius Lib. I I. 3. Nam est adpositum manni: *mannus buricus*: à colore burro, siue rufo, vt supradictum est: quasi Pyrricus. Glos. *Mannis* Βουρίχοις. Pap. *Burridus, animalia, manni*. Lege *Burrici*. Hodie tamen Hispani ferme pro asello accipiunt, vt paulo ante ex Vulcanio diximus. Quia pro paruo Equo siue manno hæc vox sumitur. Veget. Veterin. L. I v. 2. de mensuris equorum. *Ceterum non dubitatur in buricis minora ista, & in prima forma equis esse maiora*.

BORZACHINO. Genus calceamenti, quod totum fere crus tegit. A Germanico *Hose*, vt Vos. de vit. Serm. Lib. I I. 3. Vnde & Græci ὄυσιο formarunt. Paul. Diacon. Lib. I I. 23. *Calces eis erant ad summum pollicē penè aperti, & alternatim laqueis corrigiarum retenti: Postea vero ceperunt Hosis uti, super quas equitantes Tubragos birreos mittebant*. Notcherus de gestis Caroli M. L. I I. *Cumque ad obsequiū*

Domini

Domini cuncti hostas *suas vellent extrahere, ille probibuit*. Quid autem essent Tubruci, sic Tubraghi explicat idem Vos. L. II. 18.

Hose, & *hosatti*. Villan. L. VI. 71. *Con berrette in capo, e tutti con vsatti in piè*. Et *Musacchini*. Vita Nicol Laurentij p. 269. *Sciento con li Musacchini inaurati, con le caize de biada, à muodo de barone*. *Hose, vsatti, vsachini, musacchini, bossachini, & borzachini*.

BOSCINA. Rustici vitulam, siue iuvencam appellant. *Bucula, bucina, boscina & buscina*. Glos. *Bucula* Βώδιον, ξύλοκλον. *Bucerum pecus*.

BOSCO. Nemus, silua. *Pascuum*, à Græco βοσκεῖν, pascere, quod ibi pecudes pascantur. Pascuum, *Pascho*. Dant. Inf. XX. *E fessi fiume giù per verdi paschi*. Et *Pascolo*. Insubres *Pasquerio*, & *Pasquè*, aream & latiorem campum templis adiectum appellant, locum herbidū, & pascuum quasi *Pascuarium*, quod in pagis ferme tribulium sepulchro, siue Polyandrio deseruit. Galli. *Pasquis*. *Pasquè*.

Porro *à bosco* Siluius, ac Perionius Gallicum *Bois* pro ligno factum notant & *busca*, ligni fragmentum: & *Bois* pro lancea Equestri. Et *boiter* claudicare, & *Boiteux* claudus, quod claudi ligneo, aut crure, aut fulcro vtantur.

BOSIMA. Boum excrementa, siue vt Latini dixerunt, boum editus. Insubres *Boazza*. *Imbosmare*, vt in aliquibus locis mos est, uvas ea fece adspergere, vt à viatorum auiditate defendant. Et *Bosimo* Veneti appellant, mixturam ex furfuribus, & seuo, quo textores telam imbuunt: à similitudine.

BOSSO. Buxus *Bossolo*. Pyxis, pyxidula. Sicut Latini per catachresim, valcula ex quauis materia *Pyxides* appellarunt. Sic Itali *Bussolo*, & *Bussola* pro vasculo ex qualibet materia. Scribonius Composit. LXXIV. *Seruandum autem pyxide buxea*. Satis fuerat, *pyxide*, nam pyxis è buxo, sed quia pro vasculo ex quauis materia accipiebatur adiecit, *buxea*.

Præcipue pro pyxide, in quam stipes, ex piorum erogationibus coniiciuntur. Item pro vrna suffragiorum. Inde *Imbussolare* Veneti. Et quia huiusmodi vrnæ, siue pyxides bifidæ sunt, & duplici fundo, bicolores, cum in virídem aduersa suffragia mittantur, *dar nel verde* est abrogare, siue petitionem antiquare. Pyxis item magnetica, *il bossolo della Calamita* & Pharmacopolarum pyxides: *bussolo dei speciale*. Germanis *Buchsz*, Galli *boiste*, *boette*, *& boetse*: quod ferme ex ligno, *Boiste de pauvres*, pyxis mendicantium.

BOTARGA. Oua piscium Sale condita. A Græco ὠὰ ταρίχα. *Oua tarecha*, salita. Scalig. ex. CCCIII. 3. *Nam Cautarum an sit ὠὰ ταρίχα, vt nonnulli existimant valde facit alia vox Græco sono propinquior. Oua item ipsa sunt, nec sine sale, sed mugilum membranis inclusa, qua* Botarga *nominantur*. Et in Hist. animal. pag. 226. *Sunt enim ὠὰ ταρίχα, quas proxima voce nominant* Botargas, *ex ouis piscium compositas, ac membrana obductas, præsertim vt aiunt ex mugilum ouis*.

BOTEGA. Apotheca. Proprie cella vinaria vbi vinum & seruatur, & venditur: vnde *Bottegone*, Hisp. *Bodegon* pro caupona hodie etiā dicitur. Vox inde translata ad mercatorum atque institorum tabernas. Sed Salmas. in Solin. p. 1274. à *Zotheca* factum putat, sicq; vocari pergulas, ac tabernas in publicum apertas, in quibus operantur sellularij opifices & mercimonia sua habent exposita. Quod *apotheca* significet horreum, & cellam interiorem in penita ædium parte repostam. Sed cum ἀποθήκη dicatur, vbicumq; aliquid reponitur, cur non & tabernæ licet publicum spectantes, vbi merces reponuntur apotheca: dici non possunt?

Medici Apothecam pro pharmaeopolio; & apothecarium pro pharmacopola dicunt, Hisp. *Apothicario*.

BOTTE. Dolium. Buttis. Glos. *Doga*, Βύτλις, & Βύτλιον *Cupella*. Βύτλις *Cupa*. Nam Cupa, dolium. Cuiac. L. IX. obseru. 26. *Basilica ferias interpretantur* Βυτλις, *nono vocabulo, quo etiam Etrusci hodie vtuntur*. *Nicetas dixit* Βύτζια, *& interpretatur* οἰνων δοχεῖα. *Cupas autem* Βύτλις μεγάλας *exponunt Veteres Glossæ, easdemque vocari à quibusdam Gaulos. Idem butterum, & buttiscellarum nomen in vetere Instrumento apocha legi in Bibliotheca Regis*.

Fallitur ergo Cittadinus cap. L. qui *Botte*, à veges; *vegete* factum putat. Non *botte* sed *Vettina* à vegete profluxit. Nec minus Cerda Adu. CXX. 29. cum ex Rigaltii Glossario adnotasset, milites in locis aridis, & siccis aquam adseruasse in buttiis, siue cupellis, addit à *buttis* bucellatum panem dictum esse; quod Mauritius in Tacticis dicat, debere die belli quemque militem, aquam & bucellatum in sellis secum ferre. Vnde ille colligit, ferebant aquam in buttis, & bucellatum, ergo à buttis bucellatus dictus est.

Quia autem hæc vasa rotunda & protuberantia, hinc putamus *bottoni* appellari globulos quibus vestimenta adstringuntur: & *bottone de la spada*, in ludo armorum. Scaliger. Animadu. in Titium L. V. 11. docet Campi doctores, & exercitatores, qui iuuventutem gladiis depugnare docebant, pila buxea, aut eburnea, & plurimum alutacéa, mucrones gladiorum munire solitos, ne læderent, vt hodie quoque fit. Easque pilas in Italia, & in

Gallia *bottones* appellari, Græcis *σφαίρας*: item hastarum mucrones, easque hastas præpilatas dici Liuio: non, quod vulgo creditur, quia sint præferratæ, & pili modo præacutæ, sed quod pilâ munitæ, ne læderent.

Quicquid denique rotunditate protuberat, *bottone* dicitur. Codinus de Protologatore. *Fere autem sceptri Iudicialis loco, quam peculiari nomine vocant* Matzucam, *argenteam, inauratam, cuius scapus habet ad extremitatem infernè*, χαρυσωμένον Βυτίον. Vbi Iunius interpretatur scapi vel hastilis extremitatem imam: Gallicum *Boue*, Latinis batillum. Plinius de argento. *Cum capuli militum ebore etiam fastidito, calentur argento, vagina batillis, balthei laminis crepitent. Il bottone della vagina* in extrema eius parte: *il bottone della mazza. Mazzocea* vulgo, & *mazzaccola*.

Etiam florum germina, præcipue rosarum *bottoni*, & *boccoli* dicuntur, antequam flos aperiatur. Menagius tamen à pulsando dictos existimat, quod arbores, expellere, & pulsare, siue *buttare* dicuntur, cum in flores erumpunt.

Galli etiam quicquid tumet, & buttis siue dolii speciem refert, *Bote* appellant. *Bote*, fascis. *Boteau de foin* Fascis feni. Idem sicut Itali *Botte*, & *bottuel* nominant, ranam venenatam, inflatam, ac tumidam, quæ Latinis *bufo*. Boccatio, *Botta*. Idem *Sciatto*, siue *zatto*. Insubribus dicitur, à cyatho, poculo scilicet rotundiore, ac tumente. Nam κύαθος, a κύω, quod est vterum gesto, vt Salmas. ad Solinũ. Idem & *Babi*, fortasse contractam ex *bufo*, & ideo homines oris plenioris à tumentibus buccis *Babi* nominamus, & *babioni* inertes, ac stupidos.

A Botte autem est *bottaccio*, *botticino*, *botticella*. Quod vas *Gaster*, & *Gasterium* antiquis dicebatur, idest ventricosum. Vnde & *bottaccio* pro ventre tumido. A Butticula, Butticularius, *Bottigliere*.

Bottino etiam, Castellum, siue aquæ receptaculum, quod fit veluti dolium in quod aqua recipitur. At

BOTINO. Præda, spolium est à Germanico *Beut*, spolium, præda, *ein raub beuten*, botinare, & *rauben beuten*, prædari. Budæus tamen à Græco Βυθυτεῖν, *Butitin*, quod est prædam diuidere.

BOTTO. pro ictu, Vide *buttare*. *Di botto*, subito, de subito, *debutto*, *di botto*. Dant. Purg. XVII. *Come si frange il sonno oue di butto Nuoua luce percote il viso chiuso*. Landin. *di butto* di subito. Villan. Lib. VIII. 78. *Che mise di botto in isconfitta i Fiaminghi*.

BOVA. Venetis Euripus, canalis, aquæ ductus, à fouea. Stat. Patau. *Et hoc facientes possint ferrare bouas in molendinis*.

BOVOLO. Iidem cochleam appellant, credo à corniculis, veluti Bubulis. *Scale à bouolo*. Cochlides.

BOZZA, & *bozzo*. V. *Boccia*. *Bozza* etiam tumor inflatio, a *bauca* quod vas rotundum, & tumidum.

BOZZOLO. V. *Buzzollato*.

BRACCIALE. *Braccialetti*. Brachiorum integumenta, ferreis laminis compacta. Item ex ligno, ne grandioris follis impulsu brachia lædantur, instar cestuum. Sed illi, ex loris, crudoque corio confecti ad pugillatum.

Sed *brazzadelli* appellant genus panis dulciarii, quod virias, siue armillas referant. Nam armillam, brachiale, siue brachionarium dicebant. Glos. Ψέλιον. *Viriola*, *armilla*. Ψέλιον ἀνδρὸς *Brachionarium*. Venetis à manu, *Manini*. Pap. *Armilla propriè virorum sunt ab armorum virtute, quondam Viriola dicebantur: eadem & circuli, & brachiales, rotunda scilicet boga*. (boiæ, Galli, *bagues*).

BRACCO. Canis sagax, odorus: *da toffa*, ab olfactu, à Germanico *Brack*. Menagius ex Flitio notis in Gratium p. 168. à vertago deducit, quasi *Veltbrack*. Potest tamen *brach* à flaccis, ac pendulis auribus nomen accepisse: *Flat*, *brach*.

Idem & *Sauso*, Etruscis *Segugio*, vel à gente, Segusius: vel à sagacitate, quod & Menagius existimat.

BRACE. *Bragia*. V. *Bruceiare*.

BRACHE. *Braghesse*, femoralia, braccæ, de quibus non pauca in tertia parte Operis de re Vestiaria.

Braghetta etiam nostri appellarunt, cum braccæ tibialibus coniunctæ, femoribus adstrictæ, atque adpressæ membra exprimerent. Subligar, siue pannum ad pubem adsutum, ac prominulum, in speciem membri, vnde procreamur, quod non inepte quidam Cazophilacium appellabat. Id religiose Heluetij in cultu seruant, virilitatis argumentum, incisis ac follicantibus braccis additum, ac veluti insigne gentilitium. At postquam laxiores braccę more veterum Sarmatarum inuectæ sunt, Itali illam Phallothecam abdicarunt, donec eo ventum est, vt pro braccis, duas prope muliebres cyclades fęmoribus inducerent, quando versa vice maior fœminarum pars braccas gestare creditur.

At *Brachiere* & bracchiarium, subligar, & fasciam vocant, qua procidentia in scrotum intestina, sustinentur.

BRACO. *Brago*, lutum, cenum. Dant. Infer. VIII. *Che qui staranno come porci in brago*. Et Purg.

Purg.v. *Corsi al paludo, & le cannuccie el brago M'impigliar sì ch'i caddi*. Forte à lubrico, *lobraco, braco*. Isidor. Glos. *Lubricum, lutum cum labina*. Proprie enim ferarum volutabrum. Sicut Latini *lustra* dixerunt in siluis ferarum cubilia, à luto, vt Seruius existimat: eo quod apri, suesque siluestres in lutosis fere locis cubitent. Acharisius à *branco*, propter luti tenacitatem. Cogitent acutiores.

BRAGIA. *Brasa*, prunæ accensæ, à βράζω feruco. Hesych. Βράσσω, ζέω. Feruco. Vel à prunis. Germ. *branz*. V *bronze*.

BRAGIARE. *Ragiare*. Rudere: quod est asinorum. Salmas. H.Aug. 168. *Asini rudunt: optimus Palatinus Ragiunt, quod alibi memini legere dictum de Asinis*. Inde ad homines translatum, præcipue infantes, cum incondito vagitu aures obtundunt. Hoc tamen rectius à vagitu. Isidor. Glos. *Vagitatur violenter flet*.

BRAMA. Ingens alicuius rei cupiditas, seu auiditas, & quædam libido. Fames, Hispani *Hambre*, per metathesim *Brama*. Coaruvias à *fremo*, cui libenter subscriberem, si vnquam fremere, pro cupere, & appetere dictum scirem. Nisi antecedens, ex eo quod sequitur, translatum à feris, quæ cum quid appetunt, eius desiderio fremunt. Monosinus à Βρωμᾶσθαι, escam appetere.

Ceterum Dantes rabidam famem pro *brama*, posuit. Inf. 1. *Questo parea, che contra me venesse, Con la test'alta, e con rabiosa fame*. Mox. *Et vna lupa che di tutte brame Sembiava carca con la sua magrezza*. Vbi Landinus designari ait auaritiam: nam *Bramare*, idem esse, ac vehementer aliquid appetere. Ex macie enim fames arguitur, & inexplebilis auiditas. Nam paulo post de eadem fera. *Et hà natura si maluaggia, e ria, Che mai non empie la bramosa voglia, E doppò il pasto hà più fame che pria*. *Bramosa voglia*, est famelica cupiditas, illisque respondet, *di tutte brame carca*. Nam fames pro desiderio. Inf. xv. *La tua fortuna tant honor ti serba, Che l'vna parte, e l'altra hauranno fame Di te*. Vtrosque tui desiderium subibit.

Hinc *disbramare* est famem explere, & satiare. Purg. xv. *E se la mia ragion non ti disfama, Vedrai Beatrice, & ella pienamente, Ti torrà questa, e ciascun'altra brama. Ti disbramerà*. Quod etiam ad sitim transtulit. Purg. xxxii. *Tant'eran gl'occhi miei fissi, & attenti, A disbramarsi la decenne sete*. Ad explendam bibendi cupiditatem.

BRANCA. Pro extrema parte siue crurum, siue brachiorum in feris, & auibus rapacibus accipi constat. Si modo pars illa manus, vel pes proprie dici debet. Qui existimant prima notione *Branca* dici de arboris ramo, & à ramo, *ramica*, *ranca*, atque inde manum, *Brancam* appellatam, quia in plures ramusculos dispertiatur, falluntur. Rami enim arborum, *branchi*, & *bronchi* à brachijs dicuntur, sunt enim veluti brachia arborum. Vnde Galli, *esbrancher*, & Itali, *sbrochare*, & *brusčare*, pro putare, veluti *exbrachiare* dicunt, vt infra in *Broneo*.

Cadit igitur tota originatio. *Branca* est à brachijs, scilicet extrema pars brachii, (improprie tamen, & abusiue) in vngues in curuos, quadam manus specie desinens.

Sed & *branchiam*, & *brachia* in bestiis Latini agnoscunt. Proprie in piscibus. Plin. L. ix. 17. de Mugile. *Vt coitus tempore è viuarijs marem linea longinqua, per os ad branchias religata emissum in mare, fœminæ sequantur*. Et cap. 30. Brachia vocat de polypo. *Conchas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum*. Et infra. *Nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs, clauarum more incussos*. Quamobrem vbique *brachijs*, non *branchijs* legendum censet Barbarus, & modo cirros, modo acetabula interpretatur. Paulo post Plinius ex Trebio appellat *barbas*, crines, cirros, flagella, instar fibratum. Arist. Hist. animal. L. 1. 5. *Tum ex aquaticis cetacea, vt delphin, & quæ cartilaginea dicuntur. Horum autem aliqua fistulam habent*, Βραγχία δὲ οὐκ ἔχει, *branchias non habent*.

Hinc *Brancare*, de auibus rapacibus. Fridericus de accipitr. L. 1. 34. de digitis pedum. *Replicatio autem digitorum in suis iuncturis ad superiorem partem non fuit necessaria, ad subteriorem vero partem fuit, quatenus brancarent* (apprehenderent, stringerent) *conuenientius ramos, ad quos confugiunt persæpe, vt illic dormiant*.

Vox deinde ad aliorum animalium brachia translata, præcipuè Vrsorum. *Branca Vrsi*. Ita ad manus hominum. Dant. Inf. vii. *Che è, che ben del mondo hà sì trabranche*. In manu, ac potestate habet. Inf. xvii. de Gerione. *Due branche hauea pilose in sin l'ascelle*. Villan. iii. 2. *E poi S. Brancazio con l'insegna à branche di Leone per lo nome*. Quasi Brancatius, à branchis dictus.

Inde *Brancolare* prætentis brachijs, & manibus in tenebris, iter tentare. Inf. xxxiii. *Vnde i mi diedi Già cieco, à brancolar soura ciascuno*. Boccat. iv. 10. *Cominciò andar brancolando per la casa, per sapere, se scala ò porta trouasse, doue andar se ne potesse*. Manibus prætentans: *andando à tenton, à tastone*: & *andar branconi*, depresso corpore instar qua-

 drupe-

drupedum, brachijs, pro cruribus vtendo.

Branco etiam pro grege. *Vn branco di pecore. Vna mano di pecore*. Manus enim pro multitudine, vt infra dicemus. Manus autem est, *branca*: & *branco*; vt aliis animaduersum. Hinc etiam, *vna brancata*, pro manipulo, siue quantum manus capere potest, *vna brancata d'herbe, di fieno*, manipulus, siue fasciculus herbarum. V. *Zampa*, & *zatta*.

BRANDENALI. Insubres appellant ferramenta foci, quibus ligna, & torres in igne aptantur, & exstruuntur. Germanis *brandt* significat torrem, siue titionem. Pap. *Andena instrumentum ferreum foci*. Fortasse *Antena*, quod ante Focum statuantur. Ex quo *Branaca*, vel *brandena*, conflatum: Etrusci à re ipsa *Capi foco*, Veneti, *Cauedoni*, Capitones, quod hæc instrumenta capitibus ex ære fusili, vel cælato, & variegato exornentur. Et quia interdum Æthiopum capitibus, ab Hispanis *Morillos* dicuntur.

Inter ferramenta forceps, pala, & batillum. Est & aliud oblongum in extremo reflexum, & falcatum, aceruandis prunis, & titionibus, quod non inepte Veneti *Beccacenere* appellant.

BRANDO. Ensis. Huius vocabuli origo adhuc mihi latet. Nam quod aliqui à Germanico *Brandt* deducunt, id torrem, siue titionem significat. Nisi inde vox deducta, quod nondum repertis gladijs, præustis sudibus pugnaretur, & postea gladii idem nomen sortiri. Quod vero alii à *Brano* prout laceramentum significat, trahunt, quia ense corpus in frusta secatur, non persuadent. Fortasse igitur à Latino *Vibrans, vibrante, brante*, & *brando*. Gallis, *brandir*, & *branler*, est vibrare. Non vt vibro significat mouere, & quatere, sed micare, intermicare, siue vi, & quodam impetu ferri. Cicero Oratore, *Demosthenis non tam vibrarent fulmina, nisi numeris contorta ferrentur*. Et de clar. orat. *Et erat Oratio cum incitata, & vibrans, tam etiam accurata, & polita*. Virg. *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora*, idest micantibus. Vt *Brando* sit ensis vibrans.

Brindestoc Menagius ait apud Belgas significare contum, quo innixi riuos, atque euripos transiliunt, *sprincstock*, quod à *springhen*, saltare, & *Stock* baculus, siue fustis. Nos *Brandestoch*, breuiorem contum, siue dimidiatam sarissam appellamus.

At Veneti *Stocco* ensem breuiorem appellant: Galli *Estoc*, quod à Germanico *Stock* deducunt. Atqui hoc baculum, siue fustem significari aiunt. Quid fusti cum ense? Nisi quod paulo ante dicebamus, de sudibus intelligamus, quodque initio singularia certamina fuste inirentur. Verum *Stock* non solum fustem significat, sed etiam truncum arboris recisum, atque ita ex incisione acutum, ad cuius similitudinem gladium, non cæsim vt spathæ, sed punctim ferientem *Stocco* appellant. Et Germani *Stock strick* ligulæ aciculam, qua vestes adstringuntur.

Dare vna stoccada, est punctim ferire, sicut *coltellata* cæsim. Germani *Stochen* pungere, figere, & *Stechen* dolo, siue verutum occulto ense armatum, *Stechenser* scalprum, siue cœlum, *Stechestrant*, septum, vallis acutis, siue stipitibus munitum, *Steck* baculus: *vna stecca, vn stecco* denti scalpium. Quæ omnia à Græco στίζω, pungo, stigmata, compunctiones, ac notæ seruis inustæ.

Quia autem *Stocco* vt diximus, truncum significat, inde pro stirpe, siue stipite gentis, aut familiæ. Villan. L. xx. *Ma per la loro discordia falli loro lo Imperio, & etiandio il dritto stocco reale di Carlo Magno venne meno*. Stirps defecit. Et Lib. VIII. 57. *Questi Conti non sono per lignaggio masculino dello stocco degli antichi Conti di Fiandra*. V. *Stocco*.

BRANO. Frustum. Laceramentum. *Membranum, brano. Sbranare* ex membrare, demembrare, deartuare. Inde, *brano, à brano* membratim. Dant. Inf. VII. *Troncandosi con denti à brano, à brano*. Et XIII. *In quel che s'appiattò miser i denti E quel dilacerar à brano, à brano, Poi sen' portar quelle membra dolenti*. Membra lacerata, *sbranate*. Vnde *brandello, sbrendello, e sbrindacole* laceramenta. Hoc recte Menagius prætulit alteri notationi, quâ à laniando deducebat.

BRAVO. Fortis, audax, ferox. Βραβεύς, & Βραβευτής proprie, vt Budæus docuit, qui dat præmium certaminis, siue Iudex, & moderator certaminis, & βραβεῖον præmium distribuere, & Brauium victoriæ præmium. Paul. 1. Corinth. 9. *Omnes quidem currunt, vnus autem accipit Brauium*.

Ex quo factum vt *Brauo* diceretur, qui Brauium reportasset, siue certaminis victor, & ideo vir fortis, ac præstans. At Perionius *braver* esse ait, splendore vestium nitere, quod qui ludis præerant ceteris ornatu præstarent. Adiicit ineptiorem notationem à brachis, quæ olim Gallorum. Ridiculi etiam sunt, qui à rabie, aut à prauo deriuant.

Quia autem feroces facile minantur, *Brauare*, pro minas intentare, increpare, obiurgare, & *brauate in credenza*, inanes minæ, atque in irritum casuræ, & *brauazzi*, satellites, stipatores, armigeri, milites gloriosi.

Quia autem feræ, cicuribus ferociores sunt, Hispa-

Hispani animal indomitum, nondum mansuefactum, taurum, leonem, & id genus, *Brauo* appellant.

BRECCIA. Mœnium fractura, atque hiatus, ex crebro tormentorum incussu. Menagius à Germanico *Brechen*, quod est rumpere: id autem à *Brix*, affertque Buchanani verba Lib. 11. rerum Scotic. *Apud Scotos à* Brix, *quod veprem significat, declinatur* Brissac, *idest Vepricula: & à* Brix, *quod rupturam significat,* Brixa, *quod nunc Galli pronunciant* Brissac: *quod enim* Brix *Scotis dicitur, id Galli adhuc* Bresche *appellant*.

Verum tam *Brix*, quam *Bresche*, *brescher*, & *breccia*, à Latino *fractio*, *brettio*, *breccia* factum videtur, & *brechen* frangere. Veneti *sbregare*, lacerare, frangere, & *sbreghe* stipitum, & caudicum fragmina, cuneis discissa, & *sbregoni*, vestes laceratæ.

BREDA. In Gallia Cisalpina, præcipuè Brixiæ appellatur ager suburbanus. Prædium, prædiolum, *preda*, & *Breda*. Licet enim Prædium tam rusticis, quam vrbanis possessionibus nomen commune sit, à præstando, si Varroni credimus Lib. IV. de L. Lat. deductum, quod prædia pignori data, mancipii fidem præstarent, vnde *Piezo*, pro pignore, & cautione vt infra dicemus: proprie tamen Prædiorum nomine veniunt possessiones suburbanæ, siue Vrbi proximæ. Vnde tituli apud Iuris consultos de seruitutibus prædiorum Vrbanorum, & rusticorum. *Ager proprie dicitur locus in rure quem colimus. Fundus pars agri est, &c. Nam in Vrbe, oppido, vico, castello, quicquid tale est Prædium vocatur. Est itaque fundus rustica possessio: Prædium, & vrbana, & rustica*.

Mediolani Templum & ædes, in quibus est Gymnasium Societatis Iesu, *Brera* dicitur, Latinè *Brayda*, & Collegium *Braydense*, à *Prædium*, & per dialysim *Prajdum*, & *Braidam*: *Breda*, *Brera*. Statut. Patau. Rub. 70. *Si quis habuerit plus quinque campos terræ, & aliqua puncta sit alicuius Bradij*. Et infra. *Quicumque habet* Braidam *terræ*. Etrusci. *Brozo*. Villan. L. IX. *Rubando campi, brozi, & tutte le Villatte d' intorno*. *Bradio*, *brazo*, & *brozo*. Quanquam & *à brolio* esse possit.

BRELLA. V. *Predella*.

BRENTA. Vini mensura apud Insubres: Forte à Metretum, cuius mentio apud Varronem, & Columellam. Plinius Cadum appellat, de quo Budæus L. V. de Asse.

Patauij Medoacus, qui Vrbem interluit *Brenta* appellatur, incertum vnde: & *Brentana* cum pluviis intumescens stagnantibus aquis in agros effunditur.

BRETTO. Florentini agrum sterilem, & incultum vocant. Asprettum, *pretto*, *bretto*. Insubres, *sbritto*, pauperem laceris, & attritis vestibus indutum, vel translate, vel ab *attrito*.

BREVE. Breuis libellus. Vopiscus. *Breue nominum conscripsit*. Glos. Πιττάκιον. *Pittacium*, *Breuis*. Omnia nota.

BRIACO. Vbriaco. Ebrius, *Ebriacus*. Nonius. *Ebriulare, ebrium facere, & Ebriacus Ebrius*. Laberius Cythera. *Ebriulati mentem hilarem arripiunt*. Idem Aulularia. *Homo ebriacus, somno sanari solet*. Glos. *Ebriacus* Μεθυσής.

BRICCIA. Mica, frustulum. A *friando*, *friccia*, *briccia*, *fricole*, *fregola*. Insubres *Freguia*, *sfreguiare*. Friare, λεπτολογεῖν, minutatim terere, & comminuere. Varro Lib. de R. Rust. *Terra, cum fodiatur, facile frietur*. Plin. L. XIII. 4. *In Æthiopia friatur*. Ex quo friabile, quod facile friatur, & minutim conteritur. Idem L. XXVIII. *Optima est, quæ candidissima, & facile friabilis*. Inde *Frasie*, *pane frasio*, Friabilis. Galli *Briser*, contundere, conscindere, comminuere. *Brisee*, & *Brisure* triatio, comminutio. *Brisa* mica salis. Inde Insubres, valde salitum, dicunt. *Chel brisa*.

BRICCOLE. Locus in monte editior: montium cacumina. Verrucæ verrucula, *briccole*. Cato apud Gellium L. III. 6. *Quadringentos milites ad verrucam illam ire iubens*. Quod Gellius locum editum, asperumque interpretatur. A cuius similitudine tubercula in corpore Verrucas appellarunt.

Rectius tamen à Rupe, ruper cula, rupicola, *briccola*. Et *Briccone*, non quasi *Eriacone*, vt Pergamenus, sed rupium incola, Rupicone, *briccone*. Festus. *Squarrosi ab eadem squamarum similitudine dicti, quorum cutis exsurgit, ob assiduam illuuiem*. Lucilius. *Varronum, ac rupicum squarrosa incondita rostra*. Rupices rupium incolæ. Tertul. de pallio: de Chirone Achillis præceptore. *Apud rupicem, & siluicolam, & monstrorum eruditorem, scrupea schola eruditus*. Apul. Florid. I. *Qui ex rupiconibus, baiulis, tabernarijs*. Villan. L. VII. 60. *Non vi diss' io che Piero d' Aragona era vno folle briccone?*

Briccola etiam Insubribus, est vter vinarius, siue vtriculus, ἀσκίδιον, vnde nomen. Vtricula, *briccola*.

Briccole postremo dicebantur machinæ bellicæ, grandes scilicet ballistæ iaculandis lapidibus ante bombardarum vsum. De quibus plura Magius Miscel. L. I. I. vbi de trabuchis, petrerijs &c. Quæ quidem *Petrerie* (quæ vox Venetijs durat) eædem, ac *Briccole* nam quod

Morena Hist. Laudensi ait, *cum machinis & petrerijs* Corius vertit: *Con infinito numero di briccole, e mangano*. Recte autem Menagius à *Trabucculo*, deducit, *Briccolo*. Licet enim diuersa machina, de qua infra, ob similitudinem tamen, & quod illa minor esset, *Briccola* dici potuit.

BRIDA. *Brena*, *briglia*. Habena. Voss. Etymol. de lit. permut. Ex ῥυτὴρ habena, freni lorum, à trahendo. Æolicè Βρυτὴρ: vnde Galli, *Bride*. Sed vbi vox Latina præsto est, frustra Græcos sollicites. Retinacula, *redina*, *brena*, *bredina*, *brettina*, *brida*, *briglia*. Villan. L. IX. 24. *I loro Caualli sono piccioli, e senza ferri, e con brettine sanza freni*. Propriè enim *redine* retinacula, siue freni ipsius lora, & corrigia. Quamquam Simplicius *Brena* ab habena, vel à *freno* deriuari possit, & frenulum, frenile, *frenilia*, *briglia*.

BRIGA. *Brigare* proprie, & prima notione est ambire, siue prensare, & honores petere. Galli, *briguer*, ambire, petitorem profiteri. *Brigueur*, candidatus. *Brigues*, *& faueur*, studia ambitionis. Hispanis competitor *Preco*, à precando. Hinc *Brigare* est precari: & *Brigæ* precariæ, preces, *prece*, *brega*, & *briga*. Nam *precea*, & *preco*, est precatio, *preghiera*, quasi precaria. Dant. Inf. XXVIII. *Non farà lor mestier voto, ne prece*. Et Purg. XX. *Tant'è disposto à tutte nostre prece*.

Quia autem in ambitu, siue honorum petitione, æmulatio, certamen, occursatio, cura, anxietas, tumultus, *Briga* pro contentione dici cœpit. Dant. Par. XII. *E vinse in Campo la sua ciuil briga*. Boccat. III. 6. *Non vogliate ad vn hora vituperar voi, & metter in pericolo, & in briga, il vostro merito, & me*. Villan. L. II. 15. *Hebbe briga, e grande guerra con suoi fratelli*. Et L. V. 7. *E poi diè molta briga à suoi vicini*. Cap. 38. *Assai erano le sette trà nobili Cittadini, e le dette parti per cagione delle brighe, e questioni della Chiesa allo Imperio*.

Prender briga, *hauer briga*. Contendere, rixari. Galli *Brigueur*, rixosus. Item pro cura, studio, & labore, vt in petendis honoribus fiebat. *Brigare* laborare, contendere. Histor. Pistor. pag. 44. *Ciascuna delle quattro case si brigaua d'esser maggiore, e di vantaggiarsi*. Dant. Purg. XX. *Noi erauam partiti già da esso E brigauam di souerchiar la strada*. Conabamur iter conficere.

Item pro mora & impedimento, vt in magna competitorum turba, & concursu. Purg. VII. *Non perche altra cosa desse briga*, *Che la notturna tenebra ad ir' suso*. Moræ, atque impedimento esset. Statut. Patau. Rubr. X. *Pigneta aliqua consignata non possint interdici, vel imbrigari coram alio Iudice*. Albertus Argentinensis. Anno MCCXIII. *Franciscus se nolens imbrigare cum illo à grauaminibus cessauit*. Introduct. ad virt. *Se credessi non poter osseruargli, non t'imbrigare de nostri fatti*. Math. Villan. IX. 7. *Mà perche noi hora siamo imbrigati di molte cose*.

Vnde *Disbrigare*, soluere, atque expedire. Inf. XXXIII. *Dimmi chi fosti, e s'i' non ti disbrigo, Al fondo della ghiaccia ir' mi conuegna*. Idest oculos, quorum lachrimæ in glaciem diriguerant, crusta obleptos, soluo, ac libero.

Quia autem in Comitiis, & ambitu, magnus populi Conuentus, ac turba, *Briga*, & *brigada*, pro hominum multitudine. Item pro societate, contubernio, & familia. Boccatius initio. *Da vna honesta brigata di sette donne*. Et *fatta lor brigata, d'ogni altro separati vieuano*. Et II. 6. *Ve ne potesti andar tutti di brigata*.

Interdum pro cohorte, & exercitu. Galli. *Brigade*, *troupe*. Villan. VII. 88. *Si fece vna compagnia, e brigata di mille homini, e più vestiti tutti di robbe bianche*. Infra. *Molte brigate di Caualieri, e donzelli*. Dant. Inf. V. *Così vid'io venir trahendo guai, Ombre portate dalla detta briga*. Idest ventorum turbine. Chron. Venet. *Lo fò per sò compagno in rezer lo Dogado di brigada*.

A *Briga*, & *Brigata* facti sunt *Brigantes*, in cuius vocis notatione eruenda frustra viri docti laborarunt. Nam cum *Brigate*, vt diximus, essent militum Cohortes: milites ipsi *Brigantes* dicti sunt. Lipsius Lib. III. Ep. 44. ad Belgas. Ex Alberto Argentinensi. *Turicenses, cum quatuor millibus peditum armatorum, duobus millibus Brigantum, & ducentis equitibus armatis egressi*. Vbi apparet fuisse milites leuioris armaturæ, & rectè censet Lipsius, velites fuisse, aut inermes, vnde *Brigantes*, in conuicio, & contemptu. Sed notationis falsus est. Villan. L. X. 173. *Con le sue masnade, e con suoi briganti* (*masnadieri*) *e fanti di volontà*.

Atque vt olim milites honesto vocabulo latrones, dicti, quasi laterones, postea vox ad prædones, & grassatores deflexit: ita & Brigantes, pro latronibus, ac viarum insessoribus. Galli, *brigand*, *brigandeau*, & *brigandage*. Præcipue pro piratis. Vnde lembi Piratici, *Brigantini*, hodie appellantur: Galli, *brigander le mer* piraticam exercere, & *Brigandine*, genus loricæ leuioris.

BRILLARE. Vibrare, micare, intermicare. Cic. IV. Academ. de mari. *Quodq; nunc quia à Sole collucet, albescit, & vibrat*. Virg. *Namque*

gue improuiso vibratus ab athere fulgor. Lucan. *Non Solis imagine vibrat*. Translatè. *Brillare d'allegrezza*, gestire & toto corpore quati. A *brillo* Hispani *Brio fecerunt*.

BRINA. Pruina. Veneti *Brosma*, quod est à bruma.

BRINDISI. *Far brindisi*. Propinare. Vox Belgica, aut Germanica. Illi enim dicunt *Ick brengt u*, Isti, *Ich brinbs euch*, quod Gaspar Scioppius V. C. aiebat significare, *Ego tibi affero*, scilicet poculum. Quod est propino ex more veterum, quo poculum modice libatum alteri tradebant. *Bringen* enim est portare, poculum deferre. Apud nos, qui propinat, alteri salutem precatur, & calicem haurit. Veteres, *Bene te, bene me*. Qui inuitatur, respondet *Prosit*. Veteres Ζωσῆας, Viuas, vt apud Dionem de Commodo in spectaculis bibente. Idemque dicitur *far ragione*, quod ius, atque æquum sit postulanti satisfacere. Eo iam pestiferâ humanitate prouectâ, vt non modo magnis poculis inundari humanitas vocetur, sed ingens opprobrium habeatur, nec semel sanguine expietur, bibendi certamen sine missione detrectare.

BROCCA. Vas aquarium, pollubrum, non à βρόχος, quod laqueum significat, vt inepte Perionius, neque à Βρέχω, irrigo, sed à πρόχοος, siue πρόχυσ. Prochoos, Prochus, *Brocca*, Aqualis idest vas aquarium, quo aqua manibus datur, & mensæ infertur teste Varrone. *La Broccha, & il Cadino*. Ita Turn. in Varronem de L. Lat. qui, & guttum interpretatur. Et Adu. L. XXVIII 7. Quia Liuius poeta qui Homeri Odysseam vertit, illud eiusdem προχόῳ, aureum guttum reddidit. Scilicet à προχέω, & προχεύω, fundo, infundo, profundo: quod eo in manus aqua fundatur. Pollux Lib. VI. 14. Χέρνιβα ab Homero dici tradit aquam, qua manus abluuntur, Πρόχουν vero vas ipsum aquarium. Plerumque autem Homerus vtrumque coniungit, & lebetem, siue catinum addit, quo aqua excipiebatur. Nunc etiam *Brocca* vas vinarium dicitur oblongo tubo, siue rostro quo vinum in vrceos & lagenas defunditur, vt in Cœnobiorum tricliniis. Vas item in quod lac immulgetur, & venale circumfertur, vnde *latte in Brocca*, recenter mulctum.

BROCCARE autem pungere est à veru, *verruccare, broccare, & brocciare*, quod Menagio animaduersum. Galli *Broche* veru *Broccaglio*, pro aculeo, siue stimulo. Galli *brocher*, calcaribus equum stimulare. Translate, *broccard* dicterium, *broccander* cauillari, ac verbis pungere. Hispan. *Abrojo* vocant tribulum, non ab *abre el ojo*, vt Coaruvias, sed quod spinis instar veru inhorrescat. Iidem *abrojo de hierro*, calcar appellant.

Broccata, & imbroccadura pro ictu punctim illato; *Dar nel brocco, & in brocca*, scopum attingere, siue scopi centrum, vbi clauo, siue verrucula scopus confixus est. Morgant. XXI. *E da sempre nel broccho à mezzo il segno*.

Broccato etiam pro vallo siue septo Etrusci dicunt, quod & *Steccato* Hist. Pistor. p. 157. *Mutò lo campo, & appressossi à nemici, credendo che vscissero dal lor broccato per combatter con lui*. Quia iidem *Brocco* appellant truncum, siue brachium arboris decisum, & acutum.

Brocca, & brocchette etiam parui claui dicuntur, siue clauiculi, *verrucula, verrucchetta*. Glos. Verruculi, βάλανοι ἐπὶ τοῦ κλείθρου, ὀβελίσκοι. Ita enim pro *Vermiculi* reposuit Salmas. ad Hist. Aug. p. 393. Et *Verouvil* idem significare apud Gallos notauit. Onomast. G. Lat. *Verruculum* ὀβελίσκος.

BROCCA præterea, *branco, & bronco*. Italis significat ramum; siue truncum arboris, quasi brachium. Virg. VI. Æn. *In medio ramos annosaque brachia pandit Vlmus opaca ingens*. Prud. Cathem. *Hic vbi vitea pampineo Brachia palmite luxuriant*, Ouid. Metam. XIV. *Sed adunca dextera falce, Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim Brachia compescit*. Quod Horatius, *Inutiles falce ramos amputat*. Columella. *Mox ramis diffudit quasi brachiis*. Galli *Branches*. Albertus Magn. de Falconibus. *Coque brachia, & ramos maluarum in aqua*. Dant. Inf. XIII. *Che tante voci vscisser tra que' branchi*. Boccat. IV. 2. *Et accomodato bene l'vn de capi della fune ad vno forte bronco, che nella bocca dello spiraglio era nato*. Hinc *l'vua in brocca*, est vindemia pendens. *Sbroccare, & sbrancare, & bruscare*, ramos, siue brachia arborum amputare, frangere, & vellere. Hispani. *Brocar ex brachiare*. Germani *Abrechen*, ex brachiare. Petrarcha. *Ne sbrancò i verdi, & innescati rami*.

Broccoli, cauliculi, siue caulium, & brassicarum brachiola, *cimoli* cymulæ. Hoc enim Latinè *cyma* significat. Pallad. de re rust. Lib. II. 17. *Tempore hoc brassicam seres vtilius, vt plantas eius Nouembri inchoante transponas, de quibus, & hieme olus, & vere possit cyma produci*.

Postremo BROCATO, dicitur textum Attalicum, siue sericum auro intertextum. Quia brachium arboris decisum nodosum est, *broccoso*, & *broccato* pro nodoso, & inæquali accipitur, inde Politus existimat, *broccatum* dictum à filis, & nodis in textura extantibus instar annulorum, dictum esse. Sed hoc potius in opere Phrygio, acu picto, siue *Ricamo*

euenit.

euenit. An igitur à bracteis aureis intertextis, veluti *bracteatum?* An, quod est operis Phrygii proprium (acu pictum, vel punctum) ad textum Attalicum translatum, vt fit *broccatum*, quasi *verrucatum*, licet nullum ibi acus artificium sit? Cum igitur propriè Phrygium opus sit *Broccatum* idest acu, siue verruculo pictum, postea etiam ad texturam à similitudine ea vox translata est.

BROCCHIERE. Clypeus, parma. Galli *Bouclier*. Menagius, quasi *Buccularium*, à bucculis, siue fibulis, quibus scuta ornabantur. Liuius. *Neminem totis mox castris quietum videres, acuere alij gladios, alij galeas, bucculasque scutorum*. Isidor. Glos. *Angia ferrum, buccula scuti. Ancile, scuti buccula intus, qua ab intus tenetur*.

Sed quia Itali *Brocchiere*, dicunt, potius à brocchis, siue verriculis dictum crediderim. Nam cum huiusmodi clypeoli, & parmæ ferme olim lignea essent, vt nunc quæ *Targhe* vocantur, ferreis circulis, & clauorum capitibus muniebantur, vnde à brocchis, siue verruculis, *brocchieri*.

Quod ad verba Isidori pertinet pro *Angia*, puto legendum, *Ansa*, vel *Ansile* (nam Ancyle aliud erat). Quia Papias. *Ancyle, buccula scuti*, & *Anchea* ferrum in scuto, quod manu tenetque, lege *Ansa* qua scutum manui inserebatur. Vel à Germanico *Bucklier*.

BRODO. Ius. Salmasius ad Historiam Aug. p. 411. vocem latinam existimat: nam apud Gaudentium in tertio tractatu de Paschate, *Brodium*, reperiri positum, pro iure carnium, & significare ζῶμα: vocem quidem vulgarem, & è medio sumptam, ex Græco factam. Βλύδιον enim τὸ ζῶμα ἀπὸ τῦ βλύζειν: hinc Brodium, λ, in ρ. Hesych. Βλυδιον, τὸ ζῶν ὑγρόν.

Simplicior tamen notatio, sicut & Germanicum *Brube* à bulliendo quasi bullitum, *bollito, brodo*, quod etiam Achariso placet. Cum præcipue aliqui *Buglione*, dicant, & Galli, *Bouillon*. Vnde Itali *broare*, & *bruare*, & *sbrojare*, iure, vel aqua bulliente perfundere: Galli *abbreuver*: & *sbroiadura* pro leui plaga, quæ summam cutem perstringit, vt cum feruenti liquore pellicula carpitur.

A *Brodo, brodetto*, & *broetto*, Iusculum. *Andar in brodetto*, gaudio liquescere. At *Broda*, immundam aquam, & colluuiarem appellamus, vt Landinus ad illud Dantis Inf. VIII. *Et io Maestro molto sarei vago, Di vederlo attuffar in questa broda*. in liquido ceno. Colluuiem inquam vasorum coquinæ, quæ suibus obiicitur. Ex quo *Brodaiolo*, spurcus, lurcidus, & ligurritor. Boccat. Lib. VI. *Sentendosi traffigere la loro brodaiola hipocresia*. Imbrodolare. Val. Mass. *E li loro Rettori medesimi in quella medesima sozzura imbrodolati, non li puniscono*. Morg. *Che godeua la notte il Rabaldone Nel sangue imbrodolato come vn porco*. *Bordegare*, & *brodegare*, iure, ac pingui perfundere, fœdare, deturpare. *Brodegone* sordibus, illuuie squalens, vestibus iure, atque oleo infectis. *Bularderio*, *Bulardè* Insubribus, *brodo lardario*. Ius lardarium, quo condimento passerculi elixantur.

BROGIA, *brosa*, *brossiola*. Pustula, & Pusula. Plin. L. XXVI. 8. *Est enim tam feruentis natura, vt per se extra corpori impositum, pusulas ignium modo faciat, & pro caustico in vsu sit*. Tibullus II. 3. *Nec quererer, quod Sol graciles exureret artus, Læderet, & teneras pustula rupta manus*. Martial. XIV. 167. *Feruida ne trito tibi pollice pusula surgat*. Glos. φλυκτίς. *Papulla, pusilla, pesulla*. Legendum. *Papula, pustula, pusula*. Hisp. *Postilla*. Alii *Brusolo*. Argento *brusolato* pusulatum. *Pusa, Posa, brosa, pusilla, brossiola. Pusulo, brusulo*, & *brusco*, & *bruschetto* pro eodem. Turn. L. XXIV. 2. vbi loquitur de argento pustulato, siue pusulato. *Nos quoque in vernaculo sermone perinde quasi posula, pro pusula interdum diceretur, mutato P, in B. tumorem* Bosulam *appellare solemus*. Nam Galli *Bosse*, papula.

BROLO. *Brolgio*, *broglio*. Locus arboribus consitus, siue plantarium, ac viuarium, palis, aut maceria, aut mœnibus septum. Turneb Lib. XIX. 20. ex D. Hieron. in Ezechiel. cap. 40. *Septuaginta* περίβολον *transtulerunt, quod nos viuarium, vel conclusum locum dicere possumus*. Scilicet Græcis περίβολος, & περιβόλαιον, est locus septus, & maceria, aut mœnibus circumdatus, ferme coercendis feris. Vt post Turnebum docuit Salmas. ad Tabulam Herodis. Quod nunc à palis, siue sudibus defixis *Parcum* quasi *Palicum* dicitur, etiam postquam muris mœniri cœpit. Glos. *Murus* τοῖχος, καὶ περίβολος. Et. *Caula*, περίβολοι, μάνδραι. *Consceptum*, περίβολος.

Inde factum *Periuolium*, vt idem censet, tum Brolium, siue *Brolium*, *Brolo*, *briolio*, *broglio*, & *brogilo*: locus arboribus consitus, & circumseptus. Luitprandus Ticin. in Legatione ad Nicephorum. *Sed idem Nicephorus in cœna interrogauit me, si vos* Periuolia, *idest* Briolia, *vel in Perinolijs onagros, vel cetera animalia haberetis. Cui cum vos brolia, & in brolijs animalia onagris exceptis, habere, affirmarem. Ducam te, inquit, in nostrum* Periuolium, *cuius magnitudinem, & onagros, idest, siluestres asinos, te vidisse miraberis*.

Porro huiusmodi *brolia*, olim in Vrbibus, publice fuisse ad populi oblectationem, & priuatim

uatim apud proceres voluptatis causa, notum est. Otho Morena Histor. Laudens. pag. 18. *Quoniam ipsi ferè omnes mecum quoque in ipso Brolio Episcopi, & alibi extra ciuitatem hospitati fuerunt.* Et pag. 84. *Ecclesia Sanctorum, qua est in capite* Broili,

Brolium igitur plantarium, siue ferarũ septum, etiam hortus, Moschopulus. Hortus olerum, & arborum, videlicet Paradisus, καὶ τὸ νῦν κοινῶς λέγομενον, περιβόλιον. En etiam hortus, *brolio* dictus, quod viri docti negant. Bened. Iouius Hist. Nouocom. *Huic Episcopo praedictus Henricus concessit Belitionam, Xenodochia, & alia Cænobia, neque non loca publica,* Brolium, *& Arenam. Est autem Arena &c. At* Broilum, *publicum fuit viridarium vbi Cænobium S. Claræ in* Broilo *nuncupatum.*

Sunt nunc Mediolani duæ insignes Basilicæ, altera S. Stephani, altera S. Nazarij, vtraque *in Brolio* dicta. Scilicet ibi conditæ, vbi brolia publica fuêre. A *Brolio*, *Broletto*. duplexque pariter Mediolani, vetus, & nouum, quod quidam parum apte, à *Buleterium*, deduxerunt: vulgo *Brouet*, in altero publica horrea, in altero forum mercatorum celebratur. Brixiæ etiam Broletto, in quo Prætorium.

Menagius *Brolium* à *Broglio* factum credit, quæ vox in Capitul. Caroli M. extat. *Vt lucos nostros, quos vulgo Brogilos vocat*. Vultq; à *Bro*, quod agrum significat, factum, vnde Allobroges. Sed illud *Bro*, & *Brogilum* à *Brolio* contractum, & corruptum est, facili transitu *L* in *G*. vt filius, *filio*, *figlio*, & similia.

At Venetijs *Broglio*, ambitum, siue honorum petitionem significat: *& far broglio*, honores petere. Quia vt tradit Sansouinus de Vrbe Veneta pag. 51. vbi nunc forum est, olim *Brolium*, siue nemus sacrarum Virginum S. Zachariæ fuit, quod publice coemptum; illuc quotidie patricij conueniunt, vt officiis humanitatis, retinendæ concordiæ, atque alternis obsequiis conciliandæ gratiæ, & petitionis studio operam nauent. Erithræus ad illud Virgilii, *sceleratum frigus* vbi Vrbium, & regionum proprias quasdam loquendi rationes, rerumque priuata vocabula recenset. *Quid illa* inquit *vox* Broio, *&* far Broio, *qua Comitiorum frequens, & propria est, nonne mera Veneta est, apud nos nata, nobiscum educata, & superioribus annis à viridario quodam Prisca epis ciuitatis, quod* Broilum *vocabamus, in Comitia translata?*

Quod ergo is locus vrbanæ ambitioni, precibusque mutuis, ac prensationi deseruiret (non quod vt aliqui tradunt, illuc Senatores, de summa rep. acturi conuenirent) mos obtinuit, vt *andare al broglio*, pro in forum descendere, *& far broglio* pro ipso honorum ambitu acciperetur. *Potere il broglio*, est aliquem ambitui obnoxium esse. Imò *Brogliare*, & *imbrogliare*, & *imbroglio*, à petitorum æmulatione, negotiorum implicatione, togatorum strophis, ac tricis nomen accepit.

Vt ad *Brolium* redeamus, quem locum arboribus consitum fuisse dicebamus, siue hortum, ac viridarium circumquaque septum, ideo Dantes vocem ad flores transtulit Purg. XIX. *E questi sette col primaio stuolo, Erano habituati, ma di gigli Di sopra il capo non facean brolo*, idest liliorum coronam, vt caeteri non gestabant. Vbi *Brolo* rem florentem, ac viridem Landinus interpretatur, idque lingua Longobardica: sed vt diximus notatio Græca est. Idem Parad. XXVI. *Broglier*, pro commoueri, & concuti, corpusque vibrare posuit. *Taluolta vn animal couerto broglia, Si che l'affetto conuien, che si paia.* Quod frondes aura impulsæ moueantur: ita & primi parentis anima, lucis, qua circumfusa erat, tremore, & vibratione, cupiditatem loquendi detegebat.

Ceterum, quia περίβολον, septum dicebatur, ita etiam appellarunt loriculam, siue mœnianum, & coronam tectorum, ne lapsus in præceps esset, vt docuit Philander ad Vitru. L. VII. I. Eamque idem Vitru. Circuitionem appellat L. X. 19. *Peribolum, loriculam, septum in circuitu.*

BRONCO. V. *Brocca*. *Bronciare*, impingere, cespitare. Non à pronicare, sed à *bronco*, brachio arboris, siue trunco stipite, aut stirpe, & in ea impingere, & pedem offendere.

BRONTOLARE. Incondito murmure, ac compresso vocis sono, conqueri, & stomachari. Victorius Var. L. XVIII. 14. putat à βροντή tonitru. Verum *brontolare*, non est magno sonitu, & clamore strepere, sed submissa voce, & interdentes intercepta conqueri, ac mussitare. Est igitur fictum à sono, quæ bullientis, quo *Bro*, *bro* redditur. Vt *borbogliare*, & *borbottare*. Illud à murmure, siue murmurillo, *mormogliare*: hoc à balbutire, *balbettare*, *barbottare*. Acharisius hinc etiam *Rimbrottare* factum censet, quod est proprium mulierum cum marito iurgantium. Sed hoc est à *reimproperare*, hoc est imputare formam, dotem, & his similia, veluti *reimputare*.

BRONZE. Veneti prunas appellant. Prunæ, prunitiæ, *bronze*. Germ. *brantz*, & *bruntz*, *Abrennen* comburere, à prunis. Insubres *Bornisa*, prunitiæ, reliquiæ prunarum, & cinis è fauilla calens, Iordan. Veter. cap. 42. *A questo male vale assai el citrangolo, e lumea, cotto in le bronze imbin à consummatione.*

BRON-

BRONZO. Æs. Vel à Germanico *Ertz*, quasi Ænitium, siue æritium: vel à colore prunarum, vt supra diximus, *brontz*, & *brantz* qua, si prunitium. Nam à cupro, aut fronte ducta notatio ipso ære durior est. *Bronzino*, tum ahenum, tum pollubrum, siue aquamanile, etiam ex alia materia.

BRVCCIARE. Amburere, amburitare, *abbrucciare*, & *abbracciare*, *brucciare*, *brusare*. Galli, *bruler*, non à Græco Βρύσιν, neque à prunis, & *Brulotto*, nauis incendiaria. Inde *Bragia*, & *brasa*, prunæ accensæ. Amburo, *abruscio*, *bruscio*, *brugio*, *brase*, *bragia*, *brasa*. *Brasiera*, eschara, foculus portatilis. Vel ab ardens, *arsa*, *brasa arsica*, *brasca*: vel à Germanico, *braten* torrere.

A *bragia* Florentini, *abbracciare*, incendere, & *abbrucciato*, accensus, ignitus. Iidem à prunis, *abbronzare*, & *carni abbronzate* eius qui sole coloratas, vstas, & incoctas habet.

Sed *abbrustiare*, & *abrustire*, est, vstulare, *ambustulare*, *brostire*, *brostolare*, quod Insubres, *brusattare*, aues pinnis nudatas, ad urendam plumarum lanuginem flammæ circumferre: item in pestilentia vestes, ac lignea instrumenta, lambentibus flammis lustrare, & expiare.

BRVGHERA. apud Insubres, Campi vepribus, ac dumis obsiti. Scalig. ex. XXXVI. ab Erica factum putat. Hoc enim esse *brucum*. *Sane* inquit *Lombardis brac*, *à nostratibus vicinis* breccola, *à Rutenis*, *qui sunt in Gallia*, Brughiera. Vt sit veluti Ericarium. Verisimilius tamen à Ruscus, *bruscus*, *brucus*. Pap. *Ruscus fruticis genus spinosum*, *vel vt alij dicunt*, *herba aspera*, *alij lignum folijs spinosum*. Et, *Rusci arbores duræ*, *aspera virgulta*. Qualia nempe his locis enascuntur, quæ inde *Brugherę* dictæ. Virg. Ecl. VII. *Horridior rusco*. Et Georg. II. *Nec non etiam aspera rusci Vimina per siluam*. Voss. etym. de permut. lit. *Latinis quoque Bruscus*, *est ex Ruscus*.

BRVLLO. *brollo*. Depilis, siue depilatus. Dant. Infer. XVI. *Et se miseria d'esto loco sollo Rende in dispetto noi, e nostri preghi, Cominciò l'vno, el tristo aspetto, e brollo*. Landinus significari ait pilis denudatum. Vnde *brollo* dici hominem bonis omnibus spoliatum. Quod certum est. Nam sequitur. *Tutto che nudo, e dipellato veda*.

Hoc autem à glaber factum est, *glaber*, glabrulus (vnde glabellus) *brullo*, & *brollo*. Glaber læuis, & sine pilis. Plaut. Aulularia. *Tu istum gallum glabriorem reddas mihi*, *quam volsus Ludius*. Idest Pantomimus, illi enim vulsi, & depilati, quia impudici. Nequaquam vt Nonius, quod in ludis pueri essent glabri, ac depiles propter ætatem. Vnde & Glabriones Aciliorum cognomē: & glabræ sues apud Columellam: & glabrescere area, cum herbis attritis, vel auulsis complanatur: item glabreta, loca satis, stirpibusque nuda. Vt calueta vinea, Catoni & Plinio, in qua vites sunt, sed paruæ, raræque. Nam etiam Græci loca satis fruticibusque nuda, phalacras, quasi calueta appellant. Sic Barbarus Glos. in Plinium.

Ergo à glabro, & glabrulo, *brullo*, & *brollo*, etiam de eo cui pellis detracta est. Dant. Inf. XXXII. *Verso el graffiar: che tal volta la schiena, Rimanea della pelle tutta brulla*. Purg. XIII. *Et non per lo su sangue e fatto brullo*. Translatè, idest eius stirps, & familia, omni decore, atque virtute nudata est, ac spoliata.

BRVLLO. Iuncus. Βρύλλον. Brullum. Meurs. Lexico. Βρύλλοι Iuncus, pro Βρύλλον: hinc Βρυλλία, Nassa, iunco, aut vimine contexta.

BRVNO. Obscurum: subnigrum. Scalig. ex. CCCXXV. 17. Ὄρφνος, *non est solum vti dicebamus crepusculum cum suo rubore*, *sed etiam id in aere quod* brunum *vocant Thusci*, *Germanica dictione* Brun. Sed hi *Braun* dicunt, Belgæ *bruin*. Inf. VII. *La sconoscente vita ch'i fe sozzi, Ad ogni conoscenza hor li fà bruni*. Illud Virgilianum expressit. *Quos fama obscura recondit*. Nam *Bruno* proprie cum cœlum appetente vespera, obscurari incipit: vnde *imbrunire*, vesperascere. Inf. II. *Lo giorno se n' andaua, e l'aër bruno Toglieua gl' animal che sono in terra Dalle fatiche loro*. Idest lucis, & tenebrarum confinium, siue expirantis diei dubius fulgor. Sed clarius quid esset *bruno* expressit. Inf. XXV. *Come procede inanzi dell' ardore, Per lo papiro suso vn color bruno, Che non è nero anchora, el bianco more*. Frideric. de accipitr. L. II. 23. *Inueniuntur de diuerso plumagio*. *Nam alij fiunt bruni*, *tendentes ad nigredinem*. Turpinus in vita Caroli M. *Erat Carolus capillis brunus*, *facie rubeus*.

Sed quid vetat *Bruno* a prunorum colore deducere, qui ex albo, aut rubro, in nigredinem vergit? *Bruno* tamen etiam pro pullo sumitur, siue atro vestium colore, in luctu. *Vestito à bruno*, Petrarcha. *Tutte vestite à brun le donne perse*.

Imbrunire l'arme est ita polire, atque in splendorem daret, vt quadam rutila nigredine fulgeant. Vnde fortasse *Brunia*, siue galea fuerit siue thorax, & lorica, de quo dubitat Vossius, & loricam fuisse, animum inclinat.

BRVSCARE. V. *Brocca*.

BRVSCO. Acer. à labrusca, vite agresti, eiusque acri sapore. Nec aliud aptius succurrit. Inde *vino brusco*, & ciborum acria, quod quodam acore pungant, & mordeant. Translatè

late pro feuero, atque aspero. Quod etiam Latini dixerunt. Cic. de offic. *Acres animaduersores vitiorum : huomini bruschi. Parlar bruscamente*, aspere atque irate obiurgare. Dant. Par. XVII. *Pur sentirà la tua parola brusca*.

BRVSTIA. Scopulæ tergendis vestibus, & capillorum fordibus pellendis, à Germanico *Bustlein*. Galli. *Brousette*.

BRVTTO. Turpis, fœdus, deformis. Quidam à brutis animantibus deductum putant. Sed hoc aut ratione carentem significat, vt sunt animalia ἄλογα, aut stupidum, ac male sanum, quales Latini *Brutos* dixerunt, vt illum populi Rom. liberatorem, quod stultitiam simularet.

Doctissimi Bocharti opinio acuta magis est, quam vera, qui à pice Brutia, *bruttare* Italis dici existimat, pro inquinare. Quid enim eo opus est? *Bruttare*, est ab impurare, impuritare, *bruttare*, & *imbrattare*. Boccat. Nou. xv. 19. *Della bruttura della quale il luogo era pieno s'imbrattò. Imbratto*, colluvies, quæ suibus obijcitur. Morg. translate. *E nel paiuol si tuffaua all' imbratto*. Pataf. *E fia da polli imbratto*. Quoniam autem id ex Miscellaneis, *imbratto*, pro confusione. Ceterum Impuratus, impuritatus, *imbruttatus, bruttatus, bruttus*. Glof. *Impurata* ῥυπαρά, ἀκάθαρτα. Terent. Phorm. *Impuratus me vt ille etiam irrideat*? Apul. L. I. Milesiorum. *Quin abis*, inquam, *impurata bestia, teque ad tui similes musculos recondis*? Brutta bestia.

Prima notione *Brutto*, pro turpi fœdo & inquinato. *Brutto di fango, brutto d'inchiostro*. Dant. Inf. VIII. *Dinanzi mi si fece vn pien di fango*. Mox. *Ma tu chi se, che si se fatto brutto*? Et paulo post. *Che ti conosco, anchor sie lordo tutto*. Et Inf. XVIII. eos describens, qui alto sterquilinio demersi erant. *Perche se tu si ingordo, Di riguardar più me che gl' altri brutti? Bruttare*, & *imbrattare*. Boccat. II. 6. *A bruttarsi le mani del sangue d'vn suo fante*. Et *bruttura* fordes, immunditiæ.

Vox postea ad deformes translata est, & pro turpi specie, accepta: quod Græci δυσειδὴς. Glof. *Turpis* δυσειδής.

BVA. *boua*. Papulæ toto corpore ebullientes cum rubore, vt ex Plinio docet Turnebus L. XVII. 24. Plinij verba sunt L. XXVI. 4. *Ebuli folia contusa, & e vetere vino imposita, etiam boam sanat, idest rubentes papulas*. Barbarus Glof. in Plin. *Papula duorum generum sunt Celso Lib. V. Sanius est, quod agrium idest ferum dicitur: rubent vtroque per minimas pustulas corpora, nominaturque Boa Plinio, a fimo bubulo, cuius litu maxime tolluntur, vt hinc infantes pueri fortasse mala omnia Buas vocare doceantur*. Glof. *Bua* βρέφος. Vulcanius corrigit. *Bua* φωνὴ βρέφους. Vox infantium Lucillius. *Inguen ne existat, tama, papula, ne boa noxit*. Quæ vox hodie durat. *Hauer bua*, Insubres *Bobà*, nempe à *boua*. Qui & morbus boum dicitur. Glof. *Boua*, νόσος βοῶν: item crurum tumor ex Festo.

Præterea *Bua* potum significat, à puerorum voce, quam prima in infantia discunt, vt Scaliger ad Festum. *BV. est bibere, vnde bua potus*. Nonius. *Buas potionem vocitant paruulorum*. Varro. *Cum cibos, ac potiones buas, ac papas vocent*. Lucil. L. VIII. *Cum vinulentas diceret, vinibuas designauit*. Veneti *Bombo* dicunt. Festus. *Imbutum est, quod cuiuspiam rei succum bibit: vnde infantibus, an velint bibere dicentes, Bu syllaba contenti sumus. Voi bombo?* E far *vn brombo alla botte*, est aquam, aut vinum bulliens dolio infundere, vt imbibat, siue imbuatur, atque ex humore constipetur.

BVCA. *Buco*, à bucca. Inde pro quolibet foramine. Etiam pro fouea. Dant. Purg. XXI. *Già surto fuor dalla sepulcbral bucca*. Veneti *la busa*, quod etiam à *fouea* fieri potest. Inde *sboccare*, cum tumor, in plagam aperitur: & de flumine cum erumpit, & diffunditur. Et *traboccare* pronum cadere, hoc est in os, siue buccam. *Cadere bocconi*.

Ex *buca*, & *buco* factum est *bucato*, & *bugada*. Germanice *Bauche*, Galli *Buee*, Hispani *Buada*, quod etiam ab imbuo deduci potest, lintea aqua imbuta: sed rectius, quia cum vestimenta linea lauantur, lixiuium, per pannum minutis foraminibus compunctum, linteis super funditur, & veluti colo saccatum: non quod è *buco*, siue foramine vasis emanat. Qui pannus inde *Bucarato*, & *bugarolo*, dicitur, Hispanis *Colada*, hoc est colum, & colatorium: & ipsum lixiuium *la bugada*, & *far bugada* lintea dealbare: vestesque recenter lotæ, *panni di bucato*.

At *Bucherame* genus vestis stragulæ ex gossyppio tenuissimæ appellatur, oculatum intextæ, rariore subtemine; Boccat. VIII. IV. *E poi vna coltre di bucherame Cipriano bianchissima*. Villan. X. 168. *E l'altro l'alto di bucherame bambagino, che lo corsero le Meretrici dell' Oste*. Veneti *Bocassino*.

Buccinolo, tubulus, arundo perforata, siue *busa*, pars scilicet arundinis inter duo internodia. Vel quod perforata, vel quod instar buccinæ, aut paruæ tubæ fit. Boccat. IV. I. *E poi quella messa in vno bucciuolo di canna, sollazzando, la diede à Guiscardo*.

BVCCIA. Cutis, pellis. Folliculus, folliciū, follu-

follicium, *buccia* & *buccia* proprie de florum corticee; item theca, siue filiqua leguminum, frumenti, vel lini, & cuiuslibet rei, quæ granum inuolutum continet.

Inde pro hominis pelle translatum à Dante Inf. XIX. *Qual sole il fiammeggiar delle cose vnte, Mouersi pur su per l'estrema buccia*, idest pellis superficiem. Landinus *buccia* appellat lini corticem exteriorem, siue folliculum: ad illud Infern. XXXIV. *A guisa di maciulla. Maciulla, altrimenti, gramola chiamano vno instrumento, col qual frangono el lino, acciò che la buccia, e parte esteriore si separi dal duro.* Clarius Dant. Purg. XXIII. pellem humanam *buccia* appellauit. *Pallida nella faccia, e tanto scema, Che dall'ossa la pelle s'informaua; Non credo che così à buccia strema Erisiton si fosse fatto secco, Per digiunar.*

BVCENTORO. Bapt. Pius vir vt illis temporibus apprime doctus, & Beroaldi præceptor, annotat. priorum Sylloge IV. cap. 9. loquens de nauigiis thalamiferis apud Strabonem, quæ Suetonius in Cæsare appellat Thalamega. *Sunt* inquit *Regia quædam naues, & pompatica, quibus reguli nostrates vtuntur, thalamentis prætoritijs. Has dictione significantissima vernacula simplicitas* Bucentauros *appellat, à magnitudine: Græcis assuetis, rebus magnis* BV *syllabam præponere. Inde bupedes, exoleti, busicos, mar. sca, ficus, bulimos, maxima fames, bupina sitis ingens.* Hoca Varrone Pius de R.R. Lib. II. 5. *Noui maiestatem boum, & ab his dici pleraque magna, vt* Βουσυκον, Βούπαιδα, Βούλιμον, Βοώπιν. Ita & Festus.

Censet ergo Pius primam Venetam Prætoriam Centaurum fuisse appellatam, à tutela, aut insigni, vnde olim naues nomen accepisse notum est. Verum id potius Virgilii imitatione factum crediderim, apud quem in certamine nauium, Pistris, Chimæra, Centaurus, Scylla. Deinde ad magnitudinem notandam particulam *BV* additam, *Bucentauro, Bucentoro*.

Quod mihi verisimillimum videtur, eum huic opinioni ciuis Venetus doctiss. adstipuletur, cuius laboriosissimum Indicem in Virgilium habemus, *Nicolaus Rubeus*, siue vt illi magis placuit, *Erithræus*. Is ergo ad ea verba, *Centauro inuehitur magna*, sic ait. *De huius Centauri nomine Veneti Ducariam suam nauem, pictura, auroque præfulgentem*, Bucentoro, *quasi* Bucentaurum *appellant: BV, intensiua particula adiecta, qua ad exemplum Græcorum MAGNA, Epitheton Virgilianum expressit.* Hæc ille cuius Index in Maronem plus doctrinæ in recessu habet, quam in fronte pollicetur.

BVCICARE. Commoueri, palpitare. Veneti, *bullicare*, à motu, & æstu aquæ feruentis, ac bullis inde erumpentibus. *Bullicare, bulicicare, buccicare.*

BVDELLO. Botulus, botellus, *budello*, Gallice *Boudin*, nempe farcimen, quod botulum veteres vocarunt, vt Vossius L. II. 2. & Salmas. de fœn. trap. p. 449. Intestina scilicet sanguine farta & distenta. Festus. *Botulus, genus farciminis propter connexionem à bolis, sic appellatur.* Tertullianus Apolog. *Inter tentamenta Christianorum botulos, etiam sanguine distentos admouetis.* Arnobius. *Vt spirulas, & botulos facerent, isicia, castellamenta Lucanica.* Quibus pultes coronabantur, ac veluti vallabantur.

Quia igitur intestina farciebantur, inferior ætas, ipsa intestina, botulos, *botellos*, & *budelle* appellauit. Galli *Boyaux*. Ex qua voce fœdissimum conuicium in pæderastas, quod vt modeste dicam hillas cædant. Quanquam aliqui Gallicum *Bougre* à Bulgaris fortasse insontibus deducant: sed ab eo quod innuimus, *Budellone*, D. in G. commutato, *Boyarius*, *bougrarius*, *bougre*.

Insubres *Budello* pro puerulo, quod ferme iis intestinum procidat.

BVFFONE. Scurra, mimus. Huius vocis origo, non à bucca petenda est, quasi, *buffoni* sint buccones, vt Scipio Gentilis censet, sed à *bufare*, quod est subflare, quod quidem fit buccas inflando, recipiendo spiritum, quem sufflando emittimus. Vnde *buffoni* scurræ, quasi sufflantes, vel *sufflones*, quod buccas inflarent, alapis excipiendis, quo validius sonarent, vt Salmasius ad Tertul. pallium: pag. 298. Adamantius Martyrius. *Bufo*, ὁ φυσιγνάθος, *idest buccas inflans*, siue sufflans. Quod nomen ranarum Imperatori Homerus imposuit. Vnde & bufo Rana venenata, tumentibus buccis. Hinc Saccibucces ab Arnobio vocari idem obseruat, qui buccas naturaliter tumidas & inflatas habent. *Hos displosis naribus, illos resimis: nonnullos turgentibus malis, aut buccarum cumulatione saccibucces.*

Mirum autem est, viros doctos, cum *Bufare* dixerint, esse ore insuflare, vel buccis inflatis insuflare, maluisse à bucca, quam à *buffare*, *Buffone*, & *beffa*, siue *buffa*, deducere.

Porro alapas tumentibus genis exceptas, scurrarum delicias fuisse, iam pridem doctis obseruatum. Iuuenal. *Mamercorum alapas*, idest nobilium, qui scurræ facti, & mimum agentes, tumentes genas pulsandas præbebant. Mart. V. 62. *O quam dignus eras alapis Mariane Latini, Te successurum credo ego Panniculo.* Quem scilicet Latinus mimum agens,

alapis

alapis batuebat. Idem L. II. *Os tibi percisum, quantum non ipse Latinus Vilia Panniculi, percutit ora sono.* Tertul. de spect. XXIII. *Placebit & ille, qui vultus suos nouacula mutat, infidelis erga faciem suam, quam non contentus Saturno & Isidi, & Libero proximam facere, insuper contumelijs alaparum sic obijcit, quasi de præcepto Domini ludat.* Nempe quia Dominus dixerat. *Si quis percusserit tibi maxillam, porrige illi & alteram*, quod scurræ faciebant. Arnob. L. VII. *Delectantur, vt res est, stupidorum capitibus rasis: salapittarum sonitu, atque plausu.* (Veneti salapicta, vn *Copritto*) Strepitu nempe resonantium alaparum, tumentibus buccis inflictarum. Iidem Veneti, hoc percisi oris ludibrium, *far posca*, appellant: ficta voce ex crepitu, qui incussa alapa, tumentium maxillarum, & labiorum collisione exprimitur. Id vilissimi homines, ac plagipatidæ exiguo pretio patiūtur. Procop. Anecdota, de Theodora. *Sic autem erat comparata, vt inflictas alapas tumentibus genis excipiens lepide quereretur, ac tum fuse cachinnos tolleret.* Alemannus ibi adducit carmina Gregorij Nazian. *Prospiciunt auidi colaphismata, queis sibi malas. Dum retegunt illi, sonitus, crepitusque cietur, Ex quo pro lacrymis oritur, gemitusque cachinnus.* Isidor. Glossar. *Alapus, qui propter mercedem alapas patitur:* forte *Alaposus.* Quamobrem ipsa alapa, Hispanis *Buffetto*, & *buffettada:* A *buffetear.* Alapare Gallis propius originem, *souflet*, & *souffletter*, alapis obiurgare. Hispanis etiam *bofres*, & *polmones:* quod genæ instar pulmonum follicent, cum alapæ inflictu, spiritum reciprocant.

Ex eodem *sbuffare*, pro irasci, siue iræ ardore, atque æstu proflare. Quia iratis buccę tument, & inflantur. Horat. Sat. L. I. *Quid causa est merito, quin illis Iupiter ambas, Iratus buccas inflet? Fare vn rebuffo*, irate aliquē obiurgare. *Sbuffare*, non iratorum modo, sed dolentium, graui anhelitu spirare. Dant. Inf. XVIII. *Quindi sentimmo gente che si nicchia Nell altra bolgia, e che col muso sbuffa.* Landin. *Sbuffare* vehementer sufflare. Quare cum iratus fremit, ac minatur, dicitur *sbuffare.*

Item *Rabuffare.* Iden. Inf. VII. *Hor puoi figlio veder la corta buffa De i ben che son commessi alla fortuna, Perche l'humana gente si rabuffa.* Landin. *Buffa* vanitatem rerum humanarum interpretatur. Addit à Benuenuto, & Franc. Butrio exponi *Beffa*, siue irrisionem: sed proprie Buffa, esse aerem, aut ventum. (*vn soffio, vn boffo*) vnde *Buffettare*, sufflare, & *sbuffare*, irasci, ac minari: non tamen vt ipse credit, verbis inflatis, & ventosis, sed genis.

Adiicit, *Rabuffare*, esse res conturbare, ordinemque inuertere, & confundere: & *Rabuffo*, cum verbis mentem alterius conturbamus. Vnde *la mente humana si rabuffa*, ideſt conturbatur, ac de statu rationis deiicitur. Sed *fare vn rebuffo*, quid esset, iam diximus.

At *Rabuffare*, & *rabuffato*, de eo cui capillus inhorrescit, & incompositus est. Cui scilicet capilli, ex metu, tristitia, aut incuria, impexi, implexique, ac subrecti. Boccat. *Si mise la mano ne capegli, e rabbuffatigli, e stracciatigli tutti.* Et alibi. *Lorenzo li apparue nel sonno pallido, e tutto rabbuffato.* Quia sic implexi, & conuoluti tument, ac veluti inflantur. Insubres, *boffi*, appellant capillos hinc inde ad tempora dependulos, ac spissiores, ac veluti globo tumentes. Et gallina *boffa*, cui plumæ densiores circa rostrum attolluntur, & in rotundum cumulantur.

Ergo *Buffa* apud Dantem, pro vento siue aura, recte exponitur, qua nihil inanius, & fugacius. Nam *Bufera* apud eundem, ventus, ac turbo. La *Bufera Infernal, mena li spirti con la sua rapina.*

Sed vt in viam redeamus, à *Buffone*, *Buffa*, & *Beffa*, pro ludo, iocoque, techna, ac deceptione. Dant. Inf. XXII. *Irato Calcabrino della Buffa*, quod Cantico sequenti, *Beffa*, appellat. *Questi per noi sono scherniti, e con danno, e con beffa, Si fatta, ch' assai credo che lor noi.* Pro ludo ac re nullius momenti. Boccat. *Che tutte le dolcezze del mondo sono vna beffa, à rispetto di quello &c.* Villan. VIII. 70. *Si che il gioco da beffe, auenne col vero.* Hinc *beffare*, & *beffeggiare*, *e farsene beffe*, illudere, deridere, contemnere, subsannare: & *beffardo* derisor, subsannator. Morg. XI. *E sbuffan beffe, con ischerno, e scorno.*

Buffa etiam pro superiore galeæ parte, vel à *buccula*, vel quod sit cassidis spiramentum, qua flatus trahitur, siue sufflatur. Demum Veneti *Buffas* appellant tesseras ex vna tantum parte notis compunctas, (Insubres à candore *farinacei*) vel à Germ. *Burfel*, vel quia cum sine punctis cadunt lusorem ludunt, ac frustantur.

Est ergo *Buso* Latina vox, licet tantum pro rana venenata in vsu sit. Sic Veneti appellant lagenam vitream, rotundam ac ventriosam, vt facilius aquæ innatet, refrigerando vino, quod etiam doctissimo atque amicissimo Fr. Redio apud Menagium placuisse, gaudeo. Insubres *gotto*, nam gutti balneares rotundi, ac tumentes, vt in veteribus monumentis videre est. Sed *gotto* Venetis est cyathus. Nec mirum, cyathus enim rotundus, ac tumens, nempe à *κυω*, vterum gesto.

BVFFETTO. Abacus: mensa sustinendis lagenis, & poculis Germ. *Biffet*, & *credentz*, *credentztisch*. V. *Abaco*. Sed *pan buffetto*, spongiosum Itali appellant, quod tumeat.

BVGNONE. Βουβών. Proprie tumor inguinum. Turneb. L. xv. 15. ex Lucilio. *Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxit. Videtur inguen pro inguinis tumore posuisse qui βουβὼν à Græcis dicitur*: Barbarus Glos. in Plin. *Bubones abscessus sunt circa inguen maxime, à quo & nomen vitio. Nam & inguina ipsa Græci Bubones vocant. Vulgo quoque nostri collectiones, & inflammationes eius partis inguinarias appellant*. Eadem repetit Salmas. ad Traged. Hero... p. 213. Glos. Βουβὼν *Inguen*.

Hinc & *Buganze* tumor, qui ex frigore in calcaneis oritur, quem Latini *pernionem* dixerunt. Potest etiam *Bugnone*, à Panus *panione* deduci. Vide *Panocchia*, qui est bubon ex lue Venerea.

BVGIA. Mendacium. Futilia *Bugiardo*: Futiliator. Nam futilis est loquax. Festus. *Futiles dicuntur, qui silere tacenda nequeunt, sed ea effundunt*. Sic & vasa futilia à fundendo vocata. Lutatius in Statium, postquam explicauit quale esset vas, quod futile dicebatur, subiicit. *Vnde homo commissa non retinens futilis dicitur*. Sic & Seruius, & alij.

At Terentius in Eunucho, vas futile intelligit plenum rimarum. Ita Papias. *Futilis, inanis, vacuus, loquax, dictus à vasis fictilibus, quæ cassa, (quassa) & rimosa non tenent, quæ immiseris*.

Ergo initio futilis pro loquaci cuncta effundente, mox pro mendaci, vt verum illud sit, in multiloquio non deesse mendacium. Nonius, *Effutire cum mendacio dicere*. A futile, futilia, *bugie*. Et futilis, siue futiliarius, inania, & falsa loquens, *bugiaro, bugiardo*. Et *bugire*, mentiri. Dant. Purg. xviii. *Quasi che vine (e certo i non bugio)* non mentior.

Futilia, inania, vana. Apuleius. *Leuis homo, futilis, ac rimarum plenus*. Atqui vanitas pro mendacio Latinis dicitur. Cicero de offic. 1. *Sordidi etiam putandi, qui mercantur à mercatoribus, quod statim vendant. Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur: nec vero quidquam est turpius vanitate*, idest mendacio. Et Lib. iii. *Quod si vituperandi, qui reticuerunt, quid de ijs existimandum est, qui orationis vanitatem adhibuerunt?* Tacitus xiii. *Manifestus vanitatis*, idest, mendacii. Tuscul. iii. *Cedat veritas vanitati*. Ita vanus, mendax. Virg. 1. Georg. *Sed illos, Expectata seges vanis elusit aristis*. Vnde annus, & fundi mendaces. Idem vtrumque coniunxit, *Nec si miserum Fortuna Sinonem Finxit, vanum etiam, mendacemque improba finget*. *Vanam fidem* idem dixit, pro falsa, sicut Ouidius, *Lingua vana mendacia*. Futilis igitur, siue vanus, & futiliator, *bugiardo*. Cicero 1. de nat. *Futiles, commentitiaque sententia*.

At BVGIA, Gallicè *Bougie* pro minuta cerea candela, siue lino cerato, Bochart. de Phen. colon. L. 1. 25. factum censet ex Vrbe *Bugia* in Africa pellium, & ceræ mercatu nobili. Nos indidem, argenteum instrumentum, quo ipsa candela in sacris legenti admouetur *Bugia* appellamus.

BVIO. Obscurum: à Græco φαιὸς, fuscus, subniger. Nam à πυῤῥὸς, burrus, *buio* fieri non posse inde patet, quod πυῤῥὸς est *Russus, rubricus, rufus*, vt Glossæ veteres. Proprie φαιὸς inter album, & nigrum medius. Codinus p. 27. Τὸ φαιὸν δεξιμέσον λευκοῦ, καὶ μέλανος: Sed etiam pro pullo, ac nigro, vt φαιὸς ἐσθής, reorum vestis, qui pullati. Ferme pro obscuro, & tenebris obsito. Dant. Inf. vii. *Finito questo la buia campagna, Tremò si forte*. Boccat. iii. 8. *Et erami conuenuto mangiar al buio*. Et alibi. *Di buia notte era il Cielo*. *Abbuiare*, obscuritatem inducere.

A Buio, φαιὸς, factum est *Bao*, infantium terriculamentum, quo minamur venturum spectrum obscurum, & atrum, siue dæmonē. Vel fictum à *Bau*, *Bau*, Insubres. *Brutto babao*. Etrusci *Baco*, *Baco*. Boccat. *Hora andiamo noi, & vediamo chi ti ha fatto* Baco. Laber. 41. *Si và chiudendo la faccia à guisa delle femine, che volendo far paura à bambini, si copronò il volto, e dicono* Bau Bau. At *Baco*, & *Bachi*, apud eosdem significat vermes, qui præcipue pueros infestant. Fortasse vtrunque à Græco Βαυκαλίζω, & Βαυκαλᾶν, & Βαυζᾶν. Licet enim Casaubonus ad Theoph Charact. nutricum carmen soporiferum, siue nęnia u interpretetur ex Hesychio & Eustathio, potuit tamen ex eo dici, quod infantibus terrendis, cum quiescere nollen, *Bau*, aut *Baco* dicerent.

Ceterum à φαιὸς Hispani *Feo* dicunt. *Fea come la noche*, idest fusca, siue atra noctis instar. Sed Vulcanius ad Glossarium p. 6. à fœdo deducit.

BVLA. Milii, ac panici purgamentum. Apluda, *apula, pula, spula, & bula*. Id inter verba deleta, & inusitata posuit Gellius Lib. 11. 7. *Cum dicere vellet, inopi quendam miseroque victu viuere, & furfureum panem esitare, vinumque eructum, & fætidum potare*. Hic inquit Eques Romanus, apludam edit, & flocces bibit. *Legerat autem ille Apludam veteres rusticos frumenti furfurem dixisse*. Plin. L. xviii. 10. *Milij, & panici, & sesama purgamenta*

menta Appludam *vocant, alibi aliis nominibus*. Dictam autem Apludam putant, ab applodendo, quod propter tenuitatem, est enim minutissima, spiritu deiiciatur. Næuius. *Nehercle aplu da est hodie, quam tu nequior*. Apluda, *bula*. Vnde fortasse Veneti *Bulo* appellant hominem ignauuum, ac nihili, qui tamen se ferocem faciat, atque inani minarum tumultu strepat: vnde *bulade*, & *buleria*.

Bula etiam frula dicitur. Vnde *frullone* cribrum, quo furfures, & apluda excernitur, quod Apludarium, *apludone*, frullone, vt supra notauimus. Item *Spula*. Vita Nicol. Laurentii. *Facemo come fao lo trescatore dello grano, la spulla, e le scorze voite, manna allo viento, la vacca* (baccas, grana) *nette se ferna per sè*.

BVGLIA. Turba hominum se comprimentium. Quæ & *folla*, à fullonibus pannos stipatos in lauando prementibus, & pedum insultu purgantibus. *Folla, fullia, bulia, buglia*. Item *folto* pro denso, & *frotta, follitata, furigatta, furegada*, pro tumultu, ac turbæ conturbatione, populique denso agmine, & constipara multitudine. Vide & *scompiglio, scombuglio*, vnde & *buglia* formari potuit.

BVLLICAME. à bulliendo, siue à bullis, quæ ex scaturigine existunt. Dant. Inf. XII. *Soura vna gente che'n fin' alla gola, Parea che di quel Bullicame v'scisse*. Landinus dici ait aquam omnem, quæ ex venarum scaturigine erumpat, & Viterbij balneum *Bullicame*, appellari. Villan. L. I. 51. de Viterbio loquens: *Per cagione de' bagni, ch'escono dal Bullicame*.

BVLLINO. Galli *Burin*. Scalpellum, siue verruculnm, quo aurum atque argentum celatur. A veru, *verruculino, bullino, & burino*. Non enim adduci possum, vt credam, esse à scalpro, vel à *buttare*, quod est pulsare. Si autem à scalpro, rectius ita formaretur. Scalpellum, scalpulum, *scalpulinum, pulinum, bulinum*. Sed non satisfacit.

BVRATARE. V. *Abburratare*.

BVRCHIO. Genus nauis onerariæ minoris, vehendis lignis, vino, & id genus mercibus. Dant. Inf. XVII. *Come tal volta stanno à riua i burchi, Che parte sono in aqua, e parte in terra*. Quod remulco per flumina trahantur. Remulco, *remurchio, reburchio, burchio*. Remulcare à Græco ῥυμουλκεῖν, proprie remigando e scapha grandiorem nauem trahere, vt Cæsar. L. III. ciuil. *Nauem submersam remulco, multisque contendens funibus eduxit*. Et remulcare, est funibus, equo, aut mula nauem aduerso flumine trahere. Scaliger ad illud Festi ex Plauto. *Naue agere oportet quod agas, non ductarie*. Naue *inquit* esse, cum nauis remigio, aut ventis agitur, ductarie, cum funibus aduerso amne, quod vocant ῥυμουλκεῖν. Ausonius Mosella. *Tu duplices sortite vias, & cum amne secundo Defluis, vt celeres feriant vada concita remi, Et cum per ripas nusquam cessante remulco Intendunt collo malorum vincula nautæ*.

Ab ἕλκω, ἑλκέω, & ἑλκύω, quod est traho, *Helciarij*, qui naues funibus trahunt. *Tiradori*, & Olcas, nauis oneraria: nec alia dictione *Burchio* exprimerem, quam *Olcadis*: & *Burchiello, Olcadium*. Minus nauigium cubiculatum, siue vt cum Suetonio loquar Thalamegum. Martial. L. IV. 64. *Quem nec rumpere nauticum celeusma, nec clamor valet helciariorum*.

Ita & Ὁλκεῖον lignum in infima nauis parte prope carinam, cui funis tractorius religatur: & Ὁλκοί, machinæ quibus naues subducuntur. Postremo *Alzana* Venetis, funis ductarius, siue chorda helciaria.

BVRELLA. Dant. Inf. XXXIV. *Non era caminata di Palagio L'à v'erauam: mà natural burella*. Landin. locum angustum & obscurum interpretatur: vnde Florentiæ appellari *Burella* angustum callem non longe à Prætorio. Videtur tamen esse solum sabulo, & glarea asperum, atque inæquale, saburra, *saburella*, & *burella*.

BVRLARE. Ludere, illudere. Pila, pilula, *pirola, pirolare, borlare*, & *burlare*. Plaut. Captiu. *Enimuero Dî nos, quasi pilas homines habent*. Et ideo Pertinax quod multis fortunæ casibus exercitus fuisset, fortunæ pila vocabatur, vt tradit Victor.

Vel igitur à ludo pilæ, quam ludentes versant, & iactant quo lubet: vel à pilis Compitalitiis, quas ex Festo notum est effigies viriles fuisse, & muliebres, ex lana Compitalibus in Compitis suspendi solitas.

Inde etiam *burlare*, pro iactare, & abiicere. Dant. Inf. VII. *Gridando perche tieni, e perche burli?* Landinus ait esse verba auari prodigum arguentis, quod res suas iactet, ac profundat: vt pila iactatur. Inf. XI. *Biscazza, & fonde la sua facultate*: profundit, ac veluti domo exigit.

Borlare de pila, & qualibet re rotunda, & globosa, quæ voluitur. *Borella* pila lignea. *Bori*, & *borelli*, ligna rotunda. *Borlare giù*, Insubribus, deuolui. *Barottola*, trochus: pila, *pallota, pallotola, barottola*. *Trottolo* idem, trochulus, & *Pirlo, pirla*, à pilula, siue pirolando.

BVRRATO. *Burrone*. Dant. Inf. XII. *Cotal di quel burrat' era la scesa*. Landin. profundam fossam significare ait, quasi barathrum. XII.

La gitto giuso in quel alto burrato. Idem ibi interpretatur flumen, quod quia in angusta, & profunda valle fertur, ripas, siue crepidines altiores habet. Videtur à vorago, Pap, *Vorago, profunditas, absorbitio, barathrum.*

BVSCA. Festuca, *fusca, busca, festucello, fuscella,* minima quoque res leuissima, stipula, Germ. *Stupfel,* minutæ, ac tenues testerulæ, e ligno præcisæ, item palearum fragmina.

Tirare la buschetta: genus sortitionis, cum duæ stipulæ, aut surculi inæquales primoribus digitis comprimuntur, vt sortiens alteram educat. Etiam *bruscolino*, quod vel à *busca*, vel à *frasca, brusca, bruscolino*, vel à *fuscello, fuscelino.*

BVSCARE. Hispani pro quærere, inuestigare, fortasse à *bosco, boscare*, venari siluas agitare, translatum pro indagare. *Andare in busca*, inuestigare; nisi est ab ærufcare, Itali etiã pro inuenire, *buscarsi vn padrone*. Menagius *ab expiscari.*

BVSECCHIE. *Busecche:* Intestina. Quidam quod *busa* sint, idest perforata, inania, & vacua. Boccat. VI. 10. *Doue gl'huomini e le femine vanno in zoccoli su pe' monti, riuestendo i porci delle loro busecchie*, Sed est ab Isicium, *busicium, busecchie*. De *Isicio* Turn. In Varronem, *Insicia, sic Varro scribit, alij Isicia.* Ἰσίκιον *Graci, &* Ἰσίκιον *vocant*. Vnde *falcizza*, Vide, quasi falsum Isicium, vt Vofs. L. I. 7. Acron in Horat, Lib. II, sat. 4. *Hilla est diminutiuum à positiuo hira, & significat intestinum falsum, vel vt alij dicunt, fartum falsicium.*

Sed Hira proprie, & Hilla intestinum significat, non intestinum falsum, Festus. *Hira, qua dimminutiue dicitur Hilla, quam Graci dicunt* νῆστιν, *intestinum est, quod ieiunum vocant*, Petronius, *Sed veluti tabes tacitis concepta medullis Intra membra furens biris latrantibus errat*, Nonius. *Hillas, intestina veteres esse dixerunt.* Laberius. *Lambit item hillam cacus; si lumbum adussit, flagris caditur*. Idem, Catulario, *Neue aliter hunc padicabis, quomodo video adolescenti nostra cadis hillas*. Ab Hira igitur, quod est intestinum *hirtium*, & *Isicium, Busiccium*, BV, autem, vt alias diximus particula intensiua, quæ magnitudinem denotat, vt *Busicium*, fit Intestinum magnum. Quæ plebis Mediolanensis ganea, & deliciæ, vulgato exterorum conuicio, quo *mangia busecca*, appellantur, Iisdem *Busecca piena*, botulus sanguine distentus; & *falcizza* intestinum falsum, siue salita carne farctum.

BVSSARE. Pulsare, & pultare; pro percutere, *Dare delle busse*, Vulgus Insubrum *Poggiare*, verberare, percutere, pulsare, *possiare, poggiare*, Hisp. *Empujar. Bussar la porta:* nam pulsare est sæpius pellere, quod aliis indicatum.

BVSTO. Truncus corporis. Non est opus è Germania *Brust*, aduocare, nam *Busto* est *Fustis*, truncus, pars crassior arboris, ramis, & cacumine deciso, siue truncato: inde pro corpore, siue corporis parte infra caput. Cicero pro Roscio. *Nemo enim illum ex trunco corporis spectabat, sed ex artificio corporis æstimabat.* Lucilius. *Caput collo sustentatur, truncus sustinetur à coxendicibus.* Præcipue pro corpore sine capite. Glos. Κορμὸς ἀνθρώπου. *Truncus*. Virgil, *Iacet ingens litore truncus Auulsumque humeris caput, & sine nomine corpus.* Suet. Galba, *Caligula caput, & ceterum truncum sepelit.*

Fustis, & stipes, & truncus idem. Fustis, *fusto, busto*. Inde *Busto*, pro parte corporis infra caput, siue pro pectore. Dant. Inf. XVII. *Et arriuò la testa el busto*, Etiam *Imbusto* Villan. I. 57. *E tagliata la testa del B. Miniato, per miracolo di Christo con le sue mani la riduffe al suo imbusto.* Inde *Busto* thorax, siue pectoris tegmen, præcipue in muliebri veste. Et *Busto della statua*, quæ sine capite. *Fusto.* Dant, ibidem. *E d'vn serpente tutto l'altro fusto*: idest reliquam corporis partem. Inde *fustone, & custone* caulis, siue thyrsus olerum, & brassicatum; & contra *Torso* pro pectore. Morgant, *Vn occhio haueva nel petto à mezz' il torso. In mezzo del fusto, ò del busto.*

Idem etiam *Casso*. Dant. Inf. XII. *Io vidi genti che di fuor del rio Tenean la testa, & anche tutto il casso*, Et Purg. XXIV, *Fin che si sfoghi l'affollar del casso*. Inf. XX, *Come il viso mi scese in lor più basso, Mirabilmente apparue esser trauolto, Ciascun dal mento al principio del Casso*. Vel igitur a Caudex, *Casso*: nam Caudex truncus. Glof, Κορμὸς ξύλου, *Codex, Caudex*, Κορμὸς ἀνθρώπου. *Truncus*. Vel translatè à *Capso*, quæ vox Latina est, & parietem craticium, aut vallum, & septum significat, vt Salm. ad Hist, Aug. p, 163. Nam Festus *Capsum*, animalium conseptum explicat, & Velleius, *Inclusa capso animalia* dixit, pro septo, aut stabulo, siue mandria, Atque ita pectus *Casso*, quod costarum serie tanquam septo munitur.

Sicut igitur *busto*, & pro pectore, & pro eius integumento, siue thorace, ita & *Casso*, & *Cassetto* Venetis pro eodem tam muliebri, quam virili. Bucolica Menonis. *Ne mai el cassetto te s'he deszalò.*

A *Capso* Florentini *Cassaro*, & *Cassero*, exteriorem munitionem appellant, siue septum circa arcem; sicut *Cassaro di galea*: primum trabium,

trabium, siue costarum contextum. Ita Isidoro. *Capsum carruca vndique contexta.*

BVTTARE. Iacere, iactare. Expellere, expulsare, *expulsare*, *buttare*. *Buttare la balla.* Martial. XIV. 46. *Pila trigonalis. Si me nobilibus scis expulsare sinistris Vtere, si nescis rustice redde pilam.* Inde Botto, & *botta* pro ictu. Fridric. de accipitr. Lib. 1. 27. *Descendit ab illo loco, qui dicitur impulsarium alæ, & Gallicè dicitur* le bout, *vsque inferius.* Lib. 11. 48. *Quam iuncturam quidam vocant humerum, & alij* Butum *ala dicunt.* Galli *Bout* scopum ad quem sagittæ expelluntur. *Botto* pueri appellant nucem grandiorem, quo reliquas nuces castellatas deiiciunt. *Vna botta*, vna vice, vno ictu. Pulsus æris campani, *Botto*, & *Botto. Dare i botti*, est vltimo signo æris citati populum ad sacra vocare. *Buttare giù*, *buttare à terra*, impellere, ac diruere. Insubres, *Buttar su* vomere, sursum expellere. Arbores etiam *buttare* dicuntur, cum germinant, siue pullulant, & *rebuttare*, repullulare, quod germen, ac flos, expellitur, vnde *Bottoni*: vt Menagius censet, & ad eorum similitudinem, globuli, quibus vestimenta nectuntur. Vide *Botte.*

BVTTERATO. Cuius facies vestigiis papularum, siue variolarum interstincta est, quasi *Bucherato*, quod cicatrices paruorum foraminum speciem referant. Veneti non inepte *Tarmato*, quod veluti à tineis vultu eroso, & compuncto sit. Qualem pugilum faciem à cestuum incussu deformatam poeta Græcus in Anthologia eleganter descripsit.

BVZZOLATO. Bucellatum esse panem militarem, qui & nauticus, siue *biscoctus*, inde dictum, quod esset buccea, siue bucella, viri summi docuerunt, Turnebus, Casaubonus, Salmasius, alii. Ammianus Lib. XVII. *Viginti dierum frumentum ex eo, quod erat in sedibus consumendum, ad vsus diuturnitatem excoctum*, Bucellatum *vt vulgo appellant, humeris imposuit libentium militum.* Constantinus περὶ Θεμάτων· Βυκέλλος τὸ Κρικελλιοειδὲς ψωμίον καλεῖται. Vbi notandum *Bucellum*, siue *Bucellatum* appellari frustum, siue bucellam, in circulum, siue coronam compactum, quales nostri *buzzoladi*. Insubres *Bicciolani*, panes bucellani. Vopiscus in Aureliano. *Coronas eum fecisse de panibus, qui nunc siliginei vocantur.* Vbi Salmasius eundem panem gradilem dictum docet, quod in Theatri gradibus populo distribueretur. Cum igitur panis ille *bucellatus* in modum circuli, siue coronæ factus esset, obtinuit, vt etiam ita appellaretur, pistoris dulciarij opus addito melle, aut saccaro. Nunc panis nauticus *biscoctus*, in oblongam bucceam formatus est. Germani *Bretzel* Veneti *brazzadello*, quod armillam siue brachij aureum circulum referat, quasi *Brachialetto*.

A *Bucellato* Veneti, circulum, siue coronam hominum, *Bozzolo* appellant, quod in orbem conglobentur.

CA.

CACCA. Vox puerilis, à Græco Κακκῆ: vnde Latinum. Aristoph. Pace. Ἀπὸ μὲν κάκκης τῶν ῥῖν' ἀπέχων, *Abs olere nares abstine*.

CACCIA. Venatio. *Cacciare*, Venari. Siluius à *cassibus*: Bouillus à *quæstando*: ineptè. Menagius, à *captare feras*. Vnde Captio, & captura, pro venatione. Glos. Θήρα, *Captatio*. Θηρευτὴς, *Captator, Venator*. Horat. Sat. 1. 2. *Leporem venator vt alta In niue sectatur, positum sic tangere nolit*: *Captat, & apponit*.

Rectius tamen videtur ab *Agere*, *agitare*, *exagitare*, *cacciare*, agitare feras. Germani *Jacht* ab agendis feris. Nam *Cacciare* etiam de aliis rebus extra venationem sumitur, quibus *Captare* non conuenit. Vt agere equos, armenta, *Cacciare i Caualli*. Agere animam, edere, emittere, *Cacciar vn chiodo*, agere clauum. *Cacciare via, discacciare*, exigere, expellere: *Cacciare fuora*. Dant. Inf. VII. *E la parte selvaggia caccierà l'altra*. XI. *Biscazza e fonde la sua facultate*. prodigit, foras exigit. Galli *Chasser* agere, & aliquid agere ante se: *Chasser hor* foras agere, eiicere: *chasser paistre* pastum agere.

Est igitur propriè feras in fugam agere; siue fugientes insectari. At Galli *Cacher* dicunt claudere, abscondere. Agere in latebras: *Cacciare vn chiodo*, est agere clauũ, aut aliud, intra parietem, aut tabulam, abscondere, & intra illud occultare. Translatè pro claudere. *Cachet* sigillum, quo literæ obsignantur, & clauduntur.

Quod autem *Cacciare* prò venari, fit ab *agitare*. Papias. *Venor, Venatur*: *feras agitat*. Idẽ. *Venatorum quatuor sunt officia, Vestigatores, indicatores, alatores* (agitatores) *pressores*.

Ceterum *Caccia* in ludo pilæ, dicitur nota, siue meta, vltra quam pila agenda, siue expellenda est. *Deue esser cacciata*.

CACITA'. Morbus mulierum mamillas infestans. Crescent. Lib. II. 8. *Il loro impiastro* (faue) *è buono alla postema delle poppe delle donne, è alla cacità: cioè congelatione del latte in quelle fatta*. Lac coactum, *coacitum*, *cacitum*. Veneti. *Cetole, cacitule, cetule*.

CADVNO. *Cadauno*. Quotus quisque. Quotus vnus. Florentini *Catuno*.

CAFFO. Numerus impar vnde sit quærant acutiores: mihi tam ignotum est, quam quod Insubres pro eodem dicunt. *Hospo*. *Giocare à pari, ò hospo*. Ludere par impar.

CAGLIO. *Caggio*. Coagulum: coactum, quatum. Isidor. XX. 2. *Quactum, dictum quasi coactum, idest coagulatum. Captas enim secum alias species coagulat*. Nam Coagulum à coagendo, siue cogendo. Inde vna *Caggiata*. Insubres *Giuncata*, quod iuncea fiscella fermè cogatur. *Squagliare* liquescere, excoagulare. Hinc fortasse *Cagliare* animo deficere, consternari. Quod metu cor, & spiritus coguntur, & comprimuntur.

CAGNAZZO, Dant. Inf. XXXII. *Poscia vid' io mille visi cagnazzi fatti per freddo: Onde mi vien riprezzo, E verrà sempre de gelati guazzi*. Landin. *Per freddo grinzi, come di cani*. Quia cum canes irritantur, & ringunt, rictum contrahunt: quod faciunt homines frigore vexati, & ideo *Cagnazzi*, à similitudine. Ringens autem *Grinza*, eo quod rictus in rugas contrahitur: vnde & *Grinze*, pro rugis, & *vecchia grinza*, cum se cutis arida laxat, crispa, & rugosa. Fronte anilibus rugis arata. Declamat. Quintil. *Appoggiata la grinza buccia à gli spogliati ossi di carne*. *Raggrinzare*. Cresc. Lib. V. I. *Raggrinzar le foglie, & appassarle*. Bocc. Filoc. L. IV. 34. *Ciascun osso pingeua en fuori la raggrinzata pelle*. Et *Raggricciare*: & *Griciare*, Senenses toruè aspicere, siue supercilium contrahere, & frontem adducere, non à rictu, sed à fronte corrugata, siue *grinza*. Hoc autem non à Crinitus. Nam *Grinz* est ruga etiam in vestibus.

CALAFATTARE. Veneti dicunt nauium rimas stupa obducere, siue stipare. Galli *Calfeutrer*. Menagius à Germanico *Calefater*, idque significare hiantia committere, & solidare, & a Iunio deduci à καλαφατεῖν.

CALAMARO. Atramentarium, Proprie theca calamorum. Martial. XIV. 19. *Theca calamaria. Sortitus thecam calamis armare memento*. Valla Eleg. Lib. I. 6. *Calamarium quidam vsurpant pro theca vbi calami reconduntur, sed quia hoc tempore plerique pennæ scribunt* (non calamis ex harundine) *potest etiam dici pennarium*, pennarolo. Verum quia hæc theca ferme annexa est vasculo atramenti, inde vox Atramentario indita est. Glos. Καλαμάριον, *Atramentarium*. Vossius in Etymol. Calamarium dictum putat, quia in eo tingeretur calamus: sed illud verius est. Quemadmodum autem veteres ab atro liquore, quem sepia emittit atramentum sepiam dixerunt, vt Persius *Infusa vanescat sepia*

pia lympha: ita è conuerso Veneti, sepiam, siue lolliginem, *Calamaro* ab atri liquoris similitudine appellant.

CALAMITA. Magnes: Pyxis nautica. Ex multis doctorum coniecturis illam præfert Menagius, quæ est Fornerij. Hic. Lib. xi. Ydrographiæ cap. 1. scribit hoc vocabulum à Gallis proditum, & significare speciem cuiusdam ranæ viridis. Nam ante vsum acus nauticæ, morem fuisse, vt duabus stipulis, siue festucis magnes adderetur, intra vas vitreum aqua plenum, vbi stipulæ fluitabant, natabantque instar ranæ. Idque confirmat Vgonis Bertii poetæ Galli auctoritate. Cuius versus hic adscribam.

Vn arte font qui mentir ne puet
Par vertù della Marinette
Vne pierre laide, & noirette,
On le fer volontiers se joint,
E si regarde le droit point;
Puische l'egulle l'à touchee,
Et à vn festù l'ont fichee
En l'iau le mettent sans plus
Et li festus li tient dessus
Puis se torne la pointe tutte
Contre l'etoille, si sans doute
Que japer rien ne faussera
Ne Mariniers n'en doutera.

Ranam autem quandam Calamiten à Plinio dici constat. Sed non vnum occurrit, quod huic sententiæ opponatur. Primo quod Galli magnetem, non Calamitam, sed *Aimant* appellant, quia ferrum amet, & ad se pelliciat. Deinde cur rana pronatante ponitur? Cur non piscis, & quicquid denique innatat? Tertio cur tantum rana calamites in hunc vsum? Nunquid ceteræ natare nesciunt? Ergo. Si igitur verum est, quod de stipulis traditur ab hoc ipso *Calamita* nomen accepit. Nam calamus non solum arundinem significat, sed frumenti culmum, siue stipulam, & auenam, Virg. 1. Georgic. *Aut tenues fœtus viciæ, tristisque Lupini, Sustuleris fragiles calamos, silamque sonantem*. Vnde veteres Grammatici grandinem *Calamitatem* dictam putarunt; quod fit calamorum imminutio. Donatus ad illud. *Nostri fundi calamitas. Proprie* inquit, *calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, hoc est culmum, ac segetem.* Inde etiam *Culmen*, proprie stramineum tectum à culmis, hoc est frumenti calamis. Seruius Ecl. 1. *Ideo culmina dicta, quia veteres de culmo ædificia contegebant*. Culmus καλάμη. Glos. *Culmus* καλάμη, στάχυς, idest spica, siue frumenti calamus. Ita calamus pro fistula ex culmis frumentorum. Virg. *Tenuem auenam vocat*. Seruius, *Tenui auena, culmo, stipula vnde rustici cantare consueuerunt*. Alibi. *Stridenti miserum stipula disperdere carmen*. A stipulis illis igitur, quibus magnes addebatur festucis, & calamis, *Calamita* nomen inuenit.

CALANDRA, Alaudæ species. Id aliqui à *Coridalos*, alij à *Caradrion* deducunt. Sed hæc auis ab alauda diuersa. Ergo à *Galerita*, sic dicta, quod plumeam cristam in capite habeat, sicut galeæ militares. Veneti *Capellua*, veluti pileo insignitam. De Galerita fuse Vossius in Etymologico.

CALAPPIO. *Cappio*, *Cabbio*. Copula, nodus. Vel à laqueo, collaqueo, *calappio*, vnde *calappiare*, illaqueare, & *scalappiare* laqueum exuere. Vel à Capulum, *cablo*, *calabbio*, *cabbio*, Isidor. L. x. 16. *Capulum, funis, à capiendo dictum, & quod indomita iumenta comprehendantur.*

Proprie tamen *Cappio*, & *Cabbio*, est funis nodus, siue copula, cum funis ita duplicatus nectitur, vt altero capite tracto, soluatur, quod in nodo, qui *Groppo* dicitur, non euenit. Atque ita à stricto nodo distinguitur.

Galli *Chables*, quod Bouillus à Camelo dictum putat, fune nautico siue rudente. Quem sequitur Menagius, qui *Capulum* à *cabulum*, id autem à κάμιλος per *l*. ex Rhodigino L. vii. 18. Veneti *Cao* pro fune nautico, siue anchorario vsurpant, vel à *Capulo*, vel à *Camelo*, *Cablo*, *capo*, *cao*. A quo Caotortæ, familia vetustissima, quæ olim Caloprinorum dicebatur. In cuius Insignibus gentilitijs, Leo visitur, veluti coronam gestans: sed illa est funis nauticus in orbem compactus (*Caotorto*) vt me docuit Paulus è μακαρίτης, eloquentia, auctoritate, & antiquitatis studio, non eius modo familiæ, sed totius reip. lumen longe clarissimum.

CALARE. Demittere, à Græco χαλάω: quod est laxo, ac remitto, item demitto, depono. Glos. χαλῶ χαῖτον. *Laxo, demitto*. Turneb. Lib. xxiv. 25. apud Vegetium cap. 46. L. vlt. Colatorios funes corrigit *chalatoribus*, & explicat, quibus antenna attollitur, & demittitur. Idem Veget. L. iv. 23. *Aliquanti centones, & culcitas, funibus chalant*. Glossæ, *Rudentes* χάλοι.

Proprie cum aliquid è loco superiore fune demittitur. Exempla congessit Hen. Stephanus. Act. Apost. Cap. 9. Διὰ τοῦ τείχους χαλάσαντες ἐν σπυρίδι: demiserunt per murum in sporta. *Io calorono*: χαλάζω anchoram, velum, demittere. Postea omissam esse aspirationem notat, & pro chalare, Gallice factum *Caler*.

Calabres appellantur tigna, quæ doliis suppo-

supponuntur ex eadem origine. *χυλασμοί*, quod laxari, & demitti potest. Propriè trabes, & phalangæ, per quas in cryptas vinarias dolia, & vegetes demittuntur: ex quo etiam tigna, queîs dolia in cellis fulciuntur *Calastre* sunt appellata.

At CALARE, pro deficere, in mensura, ac pondere, imminui, & mancum esse, diversæ originis est. Nam *Calo* contractum est ex inæquali, pondere, aut mensura. Inæquale, *cale*, *calo*. *Calo dell'oro*, *calo di brazzo*. Item *misura che cala*. Latini iniquam dixerunt. Persius 1. *Sese aliquid credens, Italo quod honore supinus, Fregerit heminas Areti Ædilis iniquas*. Vbi Cornutus, *Qui se putat honoratum esse, & incomparabilem, propterea quod meruit dignitatem ædilitiam, in aliquo oppido Italia, fracturus inæquales mensuras, idest minora vasa*. Iuvenal. Sat. x. *Et de mensura ius dicere, Vasa minora* (inæqualia) *frangere pannosus vacuis Ædilis Vlubris*. In pondere numinus decrescit, & ideo bilancis non est æquamentum. In panno vlna deficit, *cala vn brazzo*, ad æquam mensuram vlna deest: ob vlnæ defectum inæqualis est mensura. Inde etiam SCARSO, nempe decrescens. *Il panno scarso*, cui deest ad iustam mensuram. Ita & nummorum, & alterius rei pondus decrescens, & inæquale, *è scarso, e cala*. Dantes translate Purg. x. *E ciò fecer li nostro passi scarsi*: idest breues, & rari, vt Landinus. Item *Scarso* pro illiberali, & immunifico, qui in largiendo restrictior. Quanquam alij ab ex parcus: sed illud rectius. Hinc etiam fortasse *Scarsella*, sacculus, siue crumena breuior, & strictior. Hæc non ita omnibus nota sunt.

A *Calare*, quod est decrescere, imminui, *Calia*, dicitur scobs auri, siue minutissima ramenta, quæ dum elaboratur, inde deteruntur, quod pondus decrescat, *Cali*. Inde Veneti *Caya*, hominum nauci, & nullius pretij appellant. *Calia* etiam *Tara* dicitur, à terendo, siue scalpelli attritu.

CALCA. Multitudo constipata, ac turba sepremens, quæ & *folla* à fullonibus, vestimenta insultu cogentibus. Boccat. L. 1. *Colla maggior calca del mondo da tutti fu andato à basciarli i piedi*. Hispani *Apretura* a premendo.

CALCOLE. Instrumenta lignea texentium, quibus alternatim depressis, & erectis telæ licia, inferendo radio aperiuntur, & clauduntur, quod pedibus calcentur. Latini *Insilia* ab insultu dixerunt. Lucilius. *Insilia, ac fusi, radij, scapique sonantes*. Boccat. VIII. 9. *Hor che menar di calcolei, e di tirar le casse à so, per far il panno serrato?*

CALCOLO. Ratio putata, & *calcolare*, rationem subducere; à more quo olim calculis in supputatione vtebantur: *rem ad calculos reuocare*, & *calculos ponere*. Quod est peruulgatum.

CALDO. Calidum, caldum, quod Latinis etiam vsurpatum. Gel. L. XIX. 4. *Quanis frigoris sanguinem, caldoremque omnem, de summa corporis cute depellat*. Et infra. *Caldor in vltima coactus*. Hinc *Caldara*, *Caldaia*, ahenum, quo aqua calefit. Calidarium, & olla calidaria, & vasa caldaria apud Vitruvium.

CALERE. Bembus Asul. p. 23. *Et albergare, & gioire sono Prouenzali, &* Calere *altresì. D'intorno alla qual voce essi haueano in vsanza familiarissima, volendo dire, che alcuno, non curasse di che che sia, dire che esso lo ponena in non* calere, *ouueramento* à non cale, *ò anchora* à non calente. Sed dictio Latina est, vt omnes ferè è Prouincia aduectæ, & valet, non curare, (aspera in liquidam conuersa) siue curam mittere. Acharisius, à *Calere*, quod tibi non calet, siue in hoc non sis calidus. Quem nuperi sequuntur. Malim tamen à non curare. Dant. Inf. XII. *E quei accorto gridò, corri al varco, Mentre ch'en furia, ò buon che tu ti cale*. Curam tui habeas, serues te. Et Inf. XIX. *Se di saper ch'io sia, ti cale tanto?* Tantum tibi curæ est. Purg. XXX. *Si poco à lui ne calse*. Et XXII, *Hauean paruta Di non caler*. Land. non curare. Quod expressit Inf. IX. *Mà fè sembiante d'huom cui altra cura, Stringa, & morda. Li cagli d'altro*. Galli *Chaloir*. *Non se chaloir de rien*. Hispani. *Tener cura, hazer caso*: *Metter in non cale, trascurare*.

CALLE. Callis, semita, & trames angustus. *Calle* Venetijs, viæ admodum angustæ. Et *Calesello*, quasi *Callicula*, quæ vox etiam vile scortum significat, in angiportis, & in plano prostans. Iidem *Calesella* sponda lecti interior, ac parieti propior, Insubres, *La stretta del letto*, angusta semita, inter torum, & parietem.

Inde *Calla*, & *Callala*, pro aditu angusto. Dant. Purg. XXV. *Così entrammo noi per la callata*. Idest scalarum aditum, & *Callaiola* rete, quod apertæ sepi excipiendis feris obtenditur.

Acharisius inde *Chiasso*, & *Chiassolino* dictum putat pro semita angustissima. Boccat. II. 5. *Egli erano in vno chiassetto stretto (come spesso tra due case vediamo) sopra due trauicelli, tra l'una casa e l'altra, poste alcune tauole confitte, che quello Chiassolino dalla strada chiudena*. Quod indicat potius à claudendo, & claustro factum esse. *Claustro, clasto, chiasso, chiassetto*, pro angiporto, aut semita, quæ exitum non habet. Et quia in his ferme dio-

bolares

bolares lupæ habent, *Chiasso* pro lupanari accipitur.

CALMA. Serenitas, tranquillitas maris. Non est opus transpositione à μαλακὸς. Est quidem Græca dictio, sed à Γαλήνη. *Serenitas*, *Galena*, *calna*, & *calma*. Festus. *Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non mouentur, quam Græci μαλακίαν vocant*, Alij codices Γαλήνην. CALMA vero, insitio, & *incalmare*, à calamo dicta est, siue clauola, quæ arbori inseritur. Varro de R. R. L. 1. 39. *Vt sit de tenero ramo ex vtraque parte aquabiliter præcisum, quas alij clauolas, alij taleas appellant*. Ita, & Inoculatio, *Aocchietto*. In Iudicio Regis Clotharij apud Bignonum pag. 109. *Vel vineas deplantassent, aut calmas rapissent*.

CALOTA. Tegmen semirotundum capiti ad pressum, quod ferme sub pileo gestatur, qualis Hebræorum mitra. Dhnesius, à Calantica, quæ & *Calantica*, *Calota*. Id quidem tegumentum capitis muliebre, sed etiam ad viros translatum, vt *Cuffia* vtriq; sexui communis. Ferme ex aluta, vt non inepte illud Martialis vsurpari possit, istos caput calceatum habere.

CALPESTARE. Calce premere, siue calce pinsitare, *pestare*. *Scalpitare*. Dant. Inf. XIV. *Perch' è prouide à scalpitar lo suolo, Con le sue sebiere*. Boccat. II. initio. *E le rugiadose herbe con passo lento scalpitando*. *Calpestio*, pedum crepitus. Idem v. 9. *Sentò vn gran calpestio di gente ondare*. Quod & *Scalpiccio* IX. I. *Sentò vn gran scalpiccio, che Rinuccio co' piè facea*. Præcipue de equis, qui & *Zappare* dicuntur, cum vngula veluti terram fodiunt.

CALVGINE. Aussi plumea lanugo. Squama, squamula; *squaingo*, *calugo*, *calugine*. Squamulæ *scagiie*; Et *Calugnoni*, pennæ erumpentes, *scaglioni*, Insubres, *scalchioni*, e *scolchioni*. Vnde Veneri pilos sub axillis, terrumque virus inde emanans, hoc est tragum, siue trucem hircum, valle sub alarum, vt ait poeta habitantem, *Scalcio* appellant.

CALZE. *Calzette*, *Calzoni*. Calceus, & caliga. Et calceum quidem pedum integumentum, Romanorum proprium fuisse, itaut totum pedem tegeret, atque inuolueret, ac ferme ad medium crus pertineret, & per hoc à soleis, sandalijs, crepidis, quæ plantam tantum tegerent, habenis, & obstragulis in superiori parte religatæ, distinctum, viri doctissimi pridem obseruarunt, & nos non pauca in Analectis disputauimus.

Nullum præterea Græcis, ac Romanis diu fuisse tibialium, fœmoralium, & braccarum vsum, nisi in ægrotis, apud quos fasciæ crurales, ac fœminales fuisse latis demonstratum est. Postquam autem tibialia, ac fœmoralia in vsum venêre, & à barbaris braccæ acceptę sunt, *Calcette*, & *calzoni*, & *braghesse*, sunt appellatæ. Istæ à braccis, quasi *bracisse*, illæ à calceis, & à *Caliga*, quod scilicet Calcei, vt diximus bonam cruris partem obuelarêt. Cũ scilicet initio iuncta pedulibus tibialia, tibialibus fœminalia, siue femoralia, & braccæ annexæ essent, & quidem corpori adpressæ, qualiter nos pueri indutos senes ridebamus, & *braghette*, *& braghettoni* Insubres vocant, duratq; hodie etiam in infantium tibialibus, iunctim fœmora quoque operientibus, quæ pariter *braghette* appellantur.

Et pro calceo quidem hodie *Scarpa* dicimus, de qua suo loco. Sicuti Etrusci *Calzare*. Boccat. III. I. *Nonne potrei à pena pagar i calzari*, Rustici in Insubria, *Colzeri*. A calceo, *calcette*, *& calzoni*, quod olim iuncta essent, & calceus tibiatim vestiretur, sicut ibi integumentum, *calza*, *& calcetta*, ita fœminarum, *Calzone*.

Græci recentiores Κάλτζαι. Curopalata de vestitu Imperatoris. Αἱ Κάλτζαι κόκκιναι. Interpres *Caliga coccinea*. Vertendum erat braccæ, vel fœmoralia coccinea. Nam sequitur Τποδήματα, idest calcei. Recte Iunius Italicum esse notar, *Le calze*. Alibi καλτζαι ἀεροειδεῖς aerei coloris.

Ceterum *Tirare le calze* dicuntur morientes, quod est crura, & calces extendere. Pers. *In portam rigidos extendit calces*. Rustici Patauini: *tirare le siacche*, *& slacchetti*. Græci ἀποκαρίζειν, pedes iactare, siue calces extendere. I. Iudicum. cap. 4. de Iacle impacto in tempus clauo Sisaram interficiente. *Infixit clauum in capite eius: ille autem ἀπεσκάριζε, καὶ ἀπέψυξε*, idest vt Budæus, animam efflauit *subsultando, & pedes iactando*.

Incalzare est insectari, & calce calcem premere.

CAMAGLIO. Loricæ summa ora. A maculis instar retium, Lorica *Maglio*, & *giacco di maglia* dicitur: sed eius pars, qua collum & humeri teguntur, densioribus maculis stipata *Camaglio* dicitur, quasi commaculis spissioribus densata. Ea autem ferme auro & gemmis ornabatur, vnde gemmæ ipse *Camei*, & *Camaini*, gemmarum scalptores. Hispani *Camafeo* gemmam ipsam dicunt, Menagius quasi *Capomaglia*.

CAMBIARE. *Cangiare*, Permutare. *Cambire*. Dictio Latinis vsitata, vt docet Alciatus Parerg. I. 45. Apuleius in Apologia. *Tu num habeas agrum colendum, aut ipse mutuarias operas cum vicinis tuis cambias, neque scio, neque laboro*. Priscian. L. X. 2. *Cambio*, ἀλλάσσω,

βεμαι, panis Charisius, & eius preteritum Campsi; quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω, ἔκαμψα: vnde & Campsas solebant vetustissimi dicere. Ennius in x. Leucatem campsant. Iuest flectunt. (*scansano*) Glos. *ἀνταλλάσσω, summuto Cambio. Ἀντικαταλλαγή. Cambitas, permutatio*, Proprie nummos permutare, quod argentarij faciebant.

Cambium igitur, idest permutatio, quod miror viros doctos non animaduertisse, est à *Cambio, Campsi*: Campsare, metam flectere, quod in metæ flexu cursus mutaretur, siue alius iniretur: inde dictio ad quamlibet mutationem, siue permutationem translata, præcipuè pecuniæ. Est ergo Græcæ originis, quod negat Vossius de Vit. Ser. L. 1. 18.

CAMBRAIA. Telæ genus tenuissimum ab Vrbe Cameraco (*Cambrai*) vnde aduehitur.

CAMERA. Latinis fornix, & testudo. Sallust. Catilin. *Muniunt vndique parietes, atque insuper camera lapideis fornicibus iuncta.* A *Camuro*, idest curuo vt Seruius 5. Georgic. Itali, & omnes fere gentes Europeæ pro cubiculo, siue conclaui concamerato: deinde & pro quouis, licet sine fornice, & testudine. Hinc *Camerarius* qui à cubiculo, & *Chiamberlano*, nam *Chambre* Camera. Qui titulus dignitatis. *Il gran Chramberlano*.

Camerata, contubernalis, in eodem cubiculo, siue cœnaculo viuens, præcipuè in militia, & in Academijs, qui sub eodem tecto studijs operam nauant. Græci ὁμόσκηνος, ὁμόκαπος. Recentioribus καμάδρα, quod Leo in Constitut. per Contubernium explicat apud Rigalt. Lex. Græcobarb.

Proprie tamen *Camera* pro ærario accipitur: quod ea loca testudine & fornicibus munita: vnde Præfecti ærarij siue Quæstores *Camerlenghi, Camerales, Cameralinici*. Non quia *LING*, sit vocis productio, siue nobilem Camerarium significet, vt censet Vossius de vit. Serm. Lib. 1. 6. *Rendite di Camera. Camera Apostolica, Regia*, Isidor. Glos. *Creditaria, Cameraria*. Quia Camerarius, cui thesauri creduntur.

CAMICE. Camiscia. Subucula: linea tunica interior. Paulus Festi abbreuiator. *Supparus vestimentum puellarum lineum, quod & subucula, idest* Camisia, *dicitur*. Scaliger Ibi. *Camisiam vsurpat Paulus, verbum suæ ætatis, ac suorum hominum elegantia dignum.* Cama *est barbarum vocabulum, id significat lectum: hodieque in Idiotismo suo retinent Hispani:* Camas *enim lectos vocant. Ab eo tunicam lineam nocturnam vocarunt* Camisiam. *Auctor Isidorus, & ipse homo Hispanus.*

Verba Isidori sunt Lib. xix. 22. *Camisias vocamus, quod in his dormimus in Camis, idest in stratis nostris.* Cama, non tam barbarum est, quam vel à Græco χάμαι, vel à Latino Camera. Illud, quod lecti humiles essent, & paulum humo subuecti, vt stibadia, siue thori militares. Hoc quia lecti in Camera, idest cubiculo, vt supra innuimus, sicut cubile, & cubiculum, quod ibi homines cubarent, ita à *Camera, Cama* contractum, vel contra.

Quicquid sit illud apparet, olim, cum omnia vestimenta lanea essent, vt alias docuimus, in lectis lineas tunicas, ne nudi cubarent, inductas esse, & ideo subuculas, siue lineas tunicas, quia earum vsus tantum in lecto erat, à *Camis, Camisias* dictas, quasi vestes lectuales. Eusebius Hist. L. vi. cap. 40. *Manens in cubili, in quo sedebam nudus*, ἐν τῷ λινῷ ἐσθήματι, in linea tunicula. Certe ætate D. Hieronymi, non fuisse in vsu interdiu lineas tuniculas, siue Camisias, id declarat, quod vestem militarem interpretatur, qua scilicet induti, in campo exercerentur, vt essent expeditiores.

Postquam in communi vsu *Camisia* esse ceperunt, vox ad indumenta sacris operantium translata est, nisi quod *Camisium*, siue *Camice* appellatur. Et initio quidem rei Christianæ, sacra in communi veste peracta alias docuimus. Sed postquam paulatim aliqua immutata sunt, & peculiares vestes adhibitæ, tunc & noua nomina, & nouæ, vel paulo immutatæ vestimentorum formæ inductæ. Atque ita tunica linea, quæ breuior erat, & corpori intima longior facta est, & in sacris communi vestitui super iniecta, casulæque siue planetæ subiecta: sicut Camisia vulgo sub omnibus vestibus gestatur.

Demissa inquam ad pedes Camisia, & manicata, eaque *Poderis* dicta. Isid. xix. 21. *Poderis est tunica sacerdotalis linea, corpori adstricta, vsque ad pedes descendens, vnde & nuncupatur. Hæc vulgo* Camisia *vocatur*. Ea voce non semel Codinus vtitur.

CAMINARE. *Camino*. Nollem virum doctissimum *Camini* vocem, à semitis, & callibus angustis, qua iter fit deduxisse, sic dictis, quia speciem fumariorum, siue fumi emissariorum, referant, quos vulgo *Caminos* appellat. Nam *Camino* à *Gamba*, defluxit. *Gamba* autem à καμπή, vt suo loco reddemus. Inde *Gambinare* pro gressum accelerare, & crura velocius mouere, *menar le gambe*, ita Isidorus, crus à currendo dictum putat. Vnde etiam *Campare*, & *scampare*, pro fugere, & se cursu subducere. Mox simpliciter, pro ingredi, atque iter facere. Vnde *Camino* pro via, atque itinere, non à semita, *Semin*, &

Che-

Chemin, vt Bouillus.

Posset quidem *Campare*, & *scampare*, à Campo deduci; non quod campus latus patens, & liber sit adfugiendum, vt ait Acharisius, sed quod olim in campo ad cursum exercerentur, vnde *scampare*, currere, & currendo fugere: & *campinare*, velociter ingredi. Sed prior notatio mihi verisimilior videtur, *Sgambare, sgambinare, caminare, & scampare. Scampare* pro viuere, pericula, mortem effugere: & actiua significatione. Dant. Infer. XXII. *Che s'argomenta di campar lo legno*. Servare nauigium.

Ceterum CAMINO, pro foco, & tubo, siue fumi emissario Itali vsurpant: cum Latine, & Græce solum fornacem significet. *Fumaioli* Villano dicuntur L. 11. 121. Inde

CAMINO, & *Caminata*, pro cubiculo concamerato in prima ædium parte, & fere in plano. Prior vox Vicentinis promiscua, & familiaris. Altera apud Dantem Inf. XXXIV. *Non era caminata di palagio la v' eravam, Mà natural burella*. Landinus, ait esse quæ *Sale* appellantur, ideſt conclauia fornicata. Ita, & Genuenses vocant. Boccat. XII. 13. *Hauendo fatto far vn grandissimo foco in vna sua caminata, in quella venne*. Corius Hist. parte 1. p. 157. ex publicis tabulis. *Mediolani in Caminata hospitij suprascripti Pratoris. Caminata etiam dormitoria*, numero singulari, pro cubiculo dormitorio apud Monachum Sangallensem: & *Caminatus* de cubiculo habente caminum, vt Vossius de Vit. Serm. L. 11. 3.

Rectius tamen à concameratione, quam à camino, siue foco. Galli. *Gabinet, Caminetto*, vel quia *Cuba*, & *Guba* concameratio, fornix. V. *Catacumba*. Imò vox ipsa Latina est. *Caminare*, concaminare, instar camini, ideſt fornacis in fornicem construere. Plin. L. XVI. 6. *Acerui confectis taleis recentibus luto caminantur*. Et L. XVII. 11. *Et vbique caminata fossura* (concamerata) *ore compressiore sint*. *Caminata* igitur, cubiculum concameratum. Anastas. Nicol. 1. *Ibique pulchri decoris facie, fecit triclinium cum caminatis, ad honorem, & decorem eius*. Sic testudo pro cubiculo concamerato dicitur Ciceroni de Clar. Orat. *Omnibus exclusis commentatum in quadam testudine, cum seruis literatis*.

CAMOCCIA, *Camuzza*, Capra siluestris. Scalig. exercit. CCVII. *Capreæ siluestris species duæ. Ibex: altera Caprea dicitur: vulgus Camucciam vocat*. Et ex. CCXXVI. 6. Κεμὰς *non est, vt putant* Camuccia, *sed hinnulus ceruarum*.

Ita & vocis huius origo ignota. Nam quod aiunt à *Camus*, idque à *Camurus*, quo curuus significatur: vt demus *Camurum* significare bouem, qui conuersa introrsum cornua habeat, ex Seruio: Vox *Camus* nusquam hoc sensu inuenitur. Deinde etiam boues incuruis hoc modo cornibus, *Camusi* dici possent. Præterquam quod Rupicapræ cornua in tergum conuersa habent, non vt boum Camura.

CAMPAGNA. Loca campana, siue campestria *campania*: vt *montagna* regio montana: Gloss. *Campania* πεδιάς. Fridericus de accipitr. L. 11. 44. *Sauri vero, & laverij, quoniam vsi sunt venari per campaniam largam, & spatiosam*. Vnde regio Italiæ *Campania* dicta, quod Campestris.

CAMPARO. Agricustos. Onomast. Glat. *Camparius* ἀγροφύλαξ *Saltaro*, Saltuarius.

CAMPATICO. Vectigal agro impositum, siue campis. Insubres *Perticato*, ab agri mensura, siue decempeda. Latini inferiores *Agrarium*. Galli. *Agrier*, & *Champart*.

CAMPANA. Æs Campanum, quod Nolæ primum in Campania inuentum dicatur à S. Paulino eius Vrbis Episcopo, vnde & *Nola* appellata. Tintinabula tamen, qualiacunque illa fuerint, veteribus cognita.

Campana etiam statera dicitur Isidoro, vnius Lancis, Lib. XVI. 24. à similitudine. *Campana à regione Italia nomen accepit, vbi primum eius vsus repertus est. Hæc* (nempe statera) *duas lances non habet, sed virga est signata libris, & vncijs, & vago pondere mensurata*. Bilances tamen etiam dicimus, *fatte à campana*, ideſt concauas, & depressas. Idem Isidorus, paulo ante, vbi de examine loquitur, turpi menda fœdatus est. *Examen*, inquit, *est filum medium, quo trutina statera regitur, & lances aquantur: vnde in lanceis à mentum dicitur*. Corrige. *Vnde in lancibus momentum dicitur*. Nam *examen*, & *momentum*, pro eodem. Lingula nempe quæ motu lancium agitatur, vnde à motu *momentum*.

A *Campana*, *campanello*, & *campanelle*, crepitacula, quæ cruribus accipitrum, & falconum appenduntur, à sono *sonacula* vulgo appellata. Fridericus de accipitr. Lib. 11. 41. *De Campanella, & vtilitate ipsius, & modo ligandi eam*: vbi de eius forma, & ratione, disputat.

CAMPARE. V. *Camino*.

CAMPO. Spatium terræ planæ. Scalig. ex. XCVIII. IV. *Campum dici oportuit, veteri, Æolensium voce, quos Latini sunt imitati. Vnde* κᾶπος, *horti, propterea quod in plantis essent latiores. Auctus vocis sonus, interposita serua litera*. At eius filius in Varronem a verbo Siculo deducit, quo Circum, aut Hippodromum *Campum* vocabant, ἀπὸ τῆς καμπῆς, ideſt

idest à flexu equorum, & quadrigarum, quibus certabant circa metam, vnde omnia plana, flectendis equis idonea, *Campi* dicti.

Cette Romanis Campus, pro exercitatione, & loco vbi ea fiebat. Quod scilicet in campo Martio, militiæ operibus assuescerent. Quemadmodum etiam *Campus*, pro Comitijs, quod eodem in loco haberentur. Vt Cicero 111. de Orat. Curiam pro Senatu, Campum pro Comitijs posuit. Quare Scioppius Historicum nuperum merito castigat, quia initio operis, *Fortunam Campi dominam* appellat, de exercitu, & castris intelligens. Non enim eam vocem pro pugnis naualibus, vrbium obsidionibus, ac rebus militaribus Latinam esse: licet Cicero Fortem Campi dominam appellet, illud enim de Comitiis intelligit.

Scilicet non nisi corrupto Latinitatis seculo, ea vox pro Castris, & præliis vsurpata est, quod ibi vt in *Campo Martio*, milites exercerentur. Vnde *Campi doctor* veteri interpreti Iuvenalis dicitur Centurio, qui hirsuti Capellæ nomine à poeta designatur. Et à Lampridio in Seuero: de quo plura Salmasius ibidem disputat.

A Campo, prout locum designat, in quo milites exercentur, & pugnant, *Campione*, qui in certamen descendit. Grot. Lex. Goth. *Campio pugnator à Campo*. Dantes pro luctatoribus accèpit. Inf. xvi. *Qual solean i Campion far nudi, & vnti, Auisando lor preda, e lor vantaggio, Prima che sian tra lor battuti, e punti*. Vbi Landinus perperam pro gladiatoribus accepit: additque eos in Theatro pugnasse, pari errore, nam gladiatores in Amphitheatro, scenici in Theatro: deinde recte de palæstra interpretatur.

Campo etiam pro arca, siue platea templis adiacente: & quia ibi ferme sepulchreta erant, *Campo Santo* pro eodem.

Postremò Campo translate, pro clypei area, siue spatio vbi insignia sculpebantur, aut pingebantur. Villan. vi. 40. *Il campo bianco, è vn leon nero, zampante. Et piazza.* Idem ibidem. *Il terzo campo azurro, tui entro vna piazza bianca quadra, con nicchi vermigli.*

CAMVRRA. *Zimarra*. Vestis domestica, quasi Gameralis, siue cubicularis. Ea autem ferme arcendo frigori, soloci filo contexta, & villosa, quæ & *Guffa*, vt ex Salmasio notat Vossius de Vit. Serm. L. 11. 9. Item *Cufa*. Glos. *Cufa* Καμάρια. Salmas. *Camasia*; Nam *Camasos*, & *Camasion*, vestis villosæ genus. Sed & *Camaria* retineri potest, à *Camis*, siue lectis, vt in *Camiscia* dictum est. Quod stragulis, ac lodicibus lectorum villosis similes essent. Hisp. *Samarra*. Galli *Simarre*, & *Chamarre*: Neque opus Hispanicam dictionem à Persis, aut Arabibus euocare.

Hinc fortasse *Camuffare*, caput velare, & obvoluere, quod huiusmodi tegmine villoso, siue *Cufo* caput obnuberetur. Alii ab *Amphimallus* deriuant, quam rectè, ipsi viderint.

CAMVSO. Qui est naribus depressis, & contusis. Cum *Camurus* curvum significet, vt supra diximus, tali autem iniuria nasus non tam sit curvus, quam depressus, ac veluti quassus, nescio quomodo à *Camuro* origo peti possit. Minus displicet Caninij opinio, qui à *Simus* deducit: hoc enim proprie pressas nares significat, vnde & *Silones*, & *Sima* capellæ, & compositum *Resimus*.

Sed fortasse *Camuso* ex eo factum, quod *Muso*, vt infra dicemus dicuntur labra foras prominentia, nempe à *Mussando*, qui enim mussat, exporrectis labris id facit. Tales autem depressis, ac simis naribus, quales Nani, & pumiliones, quassis naribus, & prominente rictu, vt *Camuso* sit, qui habet Musum, siue rictum. Nam depressis naribus labra magis prominent, & extenduntur.

CANAGLIA. Vulgi pars despicatissima. Lipsius Centuria ad Belgas epist. 44. notationem trahit ex more apud Francos & Sueuos, vt reus prædæ, aut incendij, antequam morte puniretur, canem gestare cogeretur. Simplicior tamen originatio *Canaglia*, à multitudine canum dictam esse: canis, *canalis*, *Canalia* turma canum, qua nihil vilius. Quod & Nicotius monuit.

CANCELLARE. Scripta delere. Nebrissensis Lex. Iuris Ciuil. *Cancello verbum videtur ductum à Cancellis, in quibus vt transuersaria nectuntur ligna, ita cum scripta expungenda sunt, transuerso calamo, & decussatim linea inducuntur*. Quod proprie illinere, siue allinere, vnde litura. Horat. in Arte. *In comptis allinet atrum Transuerso calamo signum:* ac si dicat cancellabit. Vide *Cassare*.

De Cancellariis autem, siue Scribis, qui non à *cancellando*, vt plures crediderunt, sed à *cancellis*, intra quos consistebant, & per quos ad Iudices fiebat admissio, nihil addi potest iis, quæ de hac re viri summi commentati sunt, & nuperi ad tædium descripserunt.

CANDITO. *Condito*. Fructus saccharo conditi: item poma, uvæ, & alia aceto conditiua, quæ etiam *composte* appellantur, & oliuæ conditaneæ. Conditum etiam de genere vini aromatis condito dixere: vnde apud Simplicium Κονδίτον πίνω.

At *zuccaro candido*, Salmas. in Solin. pag. 1022. non quod candidum sit, sed à Cantio ductum putat. *Non alij auctores*, inquit *sac-*

chari

chari Candi meminere, quam qui & saccharum hodiernum factitium nouerunt, vt Myrepsus: Candum, *non à candore dictum, nec à Canna, sed κάντι, vel καντὸν, & Κάντιον Græci recentiores vocarunt, quod angulosum sit, & cum frangitur, in partes semper dissilit angulatas: id Græci vulgares καντοῦ appellant.*

CANNA. Translate *Canna della gola, Cannarozzo*, canaliculus, iugulum, aspera arteria. Plinio, animæ canalis. Vnde *scannare* iugulare. *Cannola*, & *canella* doliorum epistomia: *Canna d'archibugio*, & *Cannone* pro bombarda: omnia à similitudine, vt *Cannone* pro impudico. At *Cannellato* in columnis, canaliculatus, striatus.

Cannella, quæ in cinnamomi locum successit. Scaliger ex. CXLIV. *In Ceilam nascitur cinnamomum. Nullum gerit fructum, æstu cortex finditur, atque absistit. Bis in anno deglubitur. Dulcis primum: mensa postea perficitur. Ideirco ibi* Caunama, *vocatur* Ca *namque lignum*, Nama, *dulce. Tam propinquus etiam nunc vocis sonus est vocabulo nostro. Et Syri affini voce* Chamam *appellant.*

Simplicius tamen videtur, *Canellam* dici, quod fistulas, siue cannulas referat. Cassia σύριγξ Galeno, & Actuario Cassia fistularis, Nicolao Myrepso. Κανέλλα. *Canella*.

CANNEVAZZO. Cannabis, cannabitium. Et quia textum Cannabinum linteo crassius est, crassioris texturæ sericum filis eminentioribus *Canevazza di seta* appellatur.

CANONICO. Græca vox est. Canon regula, siue lex: Canonicus, qui certis institutis, siue sub regula, & secundum Canones, viuit. Sed postquam Canonici in communi degere desierunt, sed solum statis horis in templum ad psalmodiam, & sacra peragenda conuenire cœperunt, orta distinctio, vt alii Canonici Regulares dicerentur, quales Lateranenses, alij seculares: illi disciplina adstrictiore, & bonorum communione: hi solutiore, & priuatim degentes. Vt Canonici Regulares idem sit, ac regulares, sub regula, & seueriore instituto viuentes: quasi alii sint irregulares, qui à regula appellantur.

CANOVA. *Canena*. Cella vinaria. A Cauo, per methathesim: *Caua, Cauena, Canena*. Quod sub ædibus effossæ, & excauatæ, & cryptę subterraneæ. Salmas. de modo vsur. p. 653. Ὀικήματα *granaria sunt, in quibus hordeum repositum, & alia similiter Cella. Hinc ὑπερῷα οἰκήματα superiores domus partes: & κατάγεια οἰκήματα, subterranea cella, quas vulgo* cauas *vocamus in idiotismo nostro: quæ apotheca veterum fuerunt, vel cella vinaria.* Cæsarius in regula S. Cæsariæ L. v. sect. 32. *Quæ Cellario, siue Cavena præponuntur. Cauenaria* cauenæ præfectæ, *Canenare*. Isidor. Glos. *Canaua, Camera post cœnaculum*. Male *cauea* pro camera corrigunt: Camera enim quia huiusmodi cellæ ferme sunt concameratæ.

A *Canena, Caneuetta, Caneuettina, Cantina*, pro exigua cella vinaria, non autem à canto, prout angulum significat. Item pro capsula, in qua lagenæ vinariæ portatiles seruantur. Hodie ingeniosa gula, totas ex subere confecit, vino congelando, ne liquor è ligno transmitteretur.

A *caua*, siue *cauo Conoli*, cryptæ subterraneæ, quales admirandi operis in agro Vicentino spectantur. Cuniculi sub montibus effossi, ac muniti aduersus hostiles incursus, cœcis viarum amfractibus in immensum porrecti. Etiam sub priuatis ædibus cellis vinariis adstituti, opaco frigore perflandis ædibus, per certa spiracula, & cellis vinarijs refrigerandis, vinis per æstiuos calores gelu hiemantibus. *Caua, Cavula, Conoli*, nam teste Varrone veteres pro cauo *covum* dixerunt. Vnde Iuno Covulla, Iuno Lucina, Luna Caua, vt Turneb. L. XXIV. 22. Hac voce vsus Plin. L. XXXVI. 15. de cloacis à Tarquinio Prisco exstructis. *Præterea Cloacas operum omnium dictu maximum, suffossis montibus, atque Vrbe pensili subter nauigata.* Paulo post. *Amplitudinem* cauis *eam fecisse proditur, vt vehem fœni large onustam transmitteret.*

CANSARE. *Scansare*. Declinare, deflectere, euitare. *Campsare*, à Græco κάμπτειν, flectere. Ductum à flectenda meta in Circo, vt in *Cambiare*, diximus. Vnde pro declinare, & euitare. Dant. Inf. XII. *E fa cansar s'altra schiera v'intoppa*. Effice vt si aliud agmen occurrit, e via declinet, & deflectat. Glos. Καμπτὸς, *flexus. Hæc meta*. Et Κάμψις, *flexus*. Vnde puto Hispanis *Cansado*, dici, pro defatigato, quod totus labor in metæ flexu, & declinatione consisteret. Ne aut currus propius adhærescens impingeret, aut longius declinans, insequenti aditum aperiret. Insignis locus est Aristot. III. Rhet. *Quapropter cursores, cum adflexiones* (metæ) *peruenerunt, vehementer anhelant, & penè deficiunt. Cum antea non laborent, quia metam prospiciunt.* Cum enim ad flexiones peruenerant (septies enim meta flectebatur) non amplius metam post tergum relictam videre poterant, sed opus erat reuerti, & cursum circumflectere. Magnus etiam labor in ipsa inflexione, ne impingerent metę. *Metaque feruidis euitata rotis.* Posset etiam *Cansado*, à quasso deduci. Papias. *Quassum, commotum, fatigatum, attritum*. Sed illud rectius.

Francesche, e di capoletti intorniati, e chiusi. Et VIII. 9. *E marauigliosa cosa à vedere i Capoletti intorno alla sala.* Villan. II. 59. *Fornita tutta la corte di capoletti Franceschi.*

CAPPA. Capello, Caperone, Capuccio, Capotto. Omnia à capite tegendo dicta. Varro de L. L. IV. *Dictum capital à capite, quod sacerdotula in capite etiam nunc solent habere.*

Et veteres quidem Romanos in Vrbe capite intecto incessisse, in Commentario de re Vestiaria ostendimus. Ita tamen vt cum opus foret, summam togæ partem, quæ ad humeros cadebat in caput retraherent, qualis sacrificantium habitus in veteribus monumentis conspicitur. Vestis Cardinalium, quæ Capa dicitur, non multum togæ absimilis est, licet magis aperta, & diuerso modo gestetur. Ea autem etiam caput velatum fuisse, vt nunc in funere, veteres picturæ ostendunt.

Postquam togæ in desuetudinem abierunt, & in earum locum lacernæ, ac pœnulæ successerunt, iis cuculli additi contra cœli iniurias: vnde *Cappe*, & *caperoni*, & *capucci*, tum vestes cucullatæ, tum ipsi cuculli dicti sunt. Dant. Inf. XXIII. *Egli haucan cappe con capucci bassi Dinanzi à gl' occhi fatte della taglia, Che per li Monaci in Colonia fassi.* Et alibi. *Non era via da vestito di cappa.* Isidor. L. XIX. 31. *Capitulum est, quod vulgo Capitulare dicitur. Idem & Cappa, vel quod duos apices, vt Cappa litera habeat: vel quod sit capitis ornamentum.* (rectius integumentum.)

Salmasius Hist. Aug. p. 390. *Hinc Cappas hodie palliola, quibus mulieres caput tegunt, & capellas, vel cappulas, nostros pileos, quibus ad caput tegendum vtimur appellamus.* Ἀπὸ τῦ Κάππα *diminutiuum* κάππιον, *quod Hesychio muliebre pallium. Item Cappadion, & Cabbadion. Codino* Καππάδιον.

A *Cabbadio* siue *Gabbasio, Gabbano*, lacerna crasso filo, & foloci; vel simplicius à *Cappa*, *Cappano*, & *Gabbano*. Indidem cappula, *capello*, capitis tegmen, non à pileo vt Cittadinus. Vnde *Far di capello*, caput aperire. Sarisberiensis de nugis Curial. L. III. 6. *Memini me audiuisse Romanum Pontificem solitum deridere Lombardos, dicens eos, pileum omnibus colloquentibus facere.*

Capelletto accipitris cucullus, Alberto de Falconibus, *mitra*, & *capitegium*.

Caperone, Epomis. In Regula Fratrum Franciscanorum. *Duas tunicas sine caputio, & cingulum, & braccas, & caparonem vsque ad cingulum. Quales Capuccinorum.* Crescent. L. XII. *Potius far ripenzare, e ricucire alla famiglia i loro camicciotti, e caproni.* *Capotto* palliolum cum cucullo *Capuccio* ipse cucullus. Barbarè *Caputium*, vel *capitium*. Nam ea vox pro capitis tegmine Latii expers est. Quanquam Nonius pro latina obtrudat ex Varrone de vita pop. Rom. L. IV. *Tunicas, neque capitia, neque strophia, neque zonas.* Ibi namque Varro de veste muliebri loquitur, & *Capitium* est mamillare, siue fascia ad mamillas comprimendas. Sequitur enim apud Varronem. *Neque id ab orbita matris familias instituti, quod ha pectore, ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant*, idest velamen pectoris. Clarius ibidem. *Capitium ab eo quod capit pectus.* Ita Nonium erroris arguunt Scaligeri pater, & filius. Ille Poeticæ Lib. I. 16. Hic ad Festum, verbo *Lacerna.*

Cæterum hoc capitis integumentum promiscue olim vsurpatum constat, diuerso tamen modo, ac forma. Nam aut cuculli lacernis, ac palliolis additi, qualis in penula viatoria, operis coactilij, *Feltro*, qui vere cuculli, & cuculliones: aut separati: hoc est pannus oblongus duplex, ea ferme forma, quam Ianissari, siue milites Prætoriani apud Turcas gestant, longo veluti syrm ate in dorsum fluens, & quales Venetorum stolæ, quæ nunc sinistro humero gestantur, olim capitis velamen fuerunt. Aliquando pars ea, quæ caput tegebat quadrata, aliquando in acutum desinens, quæ *Beca*, vt supra docuimus.

Villanus L. XII. 4. Vbi vestitus mutationem à Gallis Florētiam inuectam, sub Ducis Athenarum regimine describit, hæc habet. *E il capuccio vestito à modo di scocombrini* (hoc quid sit ignoratur) *col batollo fino alla cintola, e più che era capuccio è mantello, con molti fregi, e intagli: il becchetto del capuccio lungo fino a terra per auolgere al capo per lo freddo.* Vbi cucullum palliolo annexum fuisse apparet, cuiusque duplicem partem, *batollo*, e *becchetto*, & illam quidem vsque ad cingulum, hanc ad imacrura protensam. Sed monachorum Epomides, siue scapularia, habent quidem cucullum rotundum, aut acutum, dorsi autem tegmen vsque ad cincturam. Quod autem Villanus *Batollo* habet, Boccatius simplici liquida effert. VIII. 9. *Vestito di scarlato, & vn gran batolo, dottor di Medicina.* Quod fortasse a batuendo, siue pulsando: quia in incessu, & corporis motu, ea pars humeros quateret.

De *Capuccio*, Cherubinus Gherardaccius Hist. Bonon. parte II. Lib. XX. *E tutti li giuocatori di basta douessero portar in testa vn capuccio, ò Baucho di sargia negra, foderata di pelle negra. Erano questi Capucci, ò Bauchi alquanto longhi nel coprir che faceuano il capo, e si allacciauano sotto le mascelle, con vn cordone, e fiocchi, e stringeuano alquanto sopra le spalle, die-*

tro, & auanti il petto, come in molte figure antiche. Corius Hist. Mediol. parte IV. 593. *Se n'andò à luogo sopra vn picciolo cauallo, con vn capuccino in testa, e questo haueua vna cada, la qual giongeua per fino à terra, secondo la sua consuetudine*.

Licet autem promiscuus vt diximus Caputij vsus fuerit, Magistratuum tamen, procerum, & Doctorum, colore distinguebatur, pretiosis pellibus suffultum. Vt videre est in hac vrbe imagines Principum Cararienſium, atq; Academiæ Professorum, præcipuè Iacobi de Forliuio in Templo Eremitanorum, & aliorum passim. Ita & Fr. Petrarchæ effigies Capucio insignis spectatur. Quod insigne peculiare Rectorum Gymnasij fuit: extatque in Constitutionibus titulus *de assumptione Caputij*; quod non pellibus modo exoticis, sed gemmis redimitum erat. De quo Episc. Thomasinus Lib. I. cap. XXI.

Sed cum id genus integumenti caput prægrauaret, Epomidi pelles addi cœperunt, & separatæ etiam humeris imponi abdicato cucullo, vt hodie professores in supplicationibus, postremo cum oneri essent brachio gestari, vt Canonici consueuerunt, quæ *Almutiæ* appellantur, vt primi ordinis Ermellinorum pelles, secundi varias brachio prætendant. Et de his nimis fortasse multa.

CAPPA, *del Camino*. Fumi conceptaculum, qui per tubos parieti insitos effunditur, vel quia fumum capiat: vel à Græco Κάπνος, fumus. Glossæ. Καπνοδοχεῖον. *Fumarium*, & Καπνύχος, *Tubulus*.

Alii Nappa appellant: Nares Camini. Vitru. L. VII. IV. *Namque ædificatur locus vti laconicum. Ante id fit fornacula habens in laconicum Nares, & circa præfurnium, magna diligentia comprimitur*. Philander. *Nares interiores fauces, per quas famus defertur: vt per nares in animalibus spiritus emittitur*. Inde *Napo*, *napone*, & *nabirio*, qui enormi naso præditus est, appellatur. V. *Nappa*.

CAPPIO. *Gabbio*. V. *Calappio*.

CAPRIATA. Trabs cui tecti fastigium incumbit. Trabs *capreolata*, siue *Capreoli*. Vitru. L. IV. 2. *Columen in summo fastigio culminis, vnde & columna dicuntur, & transtra, & capreoli*. Philander Capreola esse ait proclinata hinc, atque illinc ligna, quæ canterios sustinent. Barbarus à capreolis vitium. Rectius Baldus, à capreolis, quos Δορκάδας Græci appellant: vt enim illi, aduersis cornibus incursant, & enituntur; ita capreoli isti assurgentes capita, seu cornua, & frontes, cantheriorum ponderibus opponunt. Glossæ. Καπριόλος τὰ ἔρεισμα τῆς στέγης: *Furcilla*. Gall. *chevron*.

CAPRICCIO. Qui à caprarum cornibus deducunt, næ illi imaginosi sunt, & vel ludunt, vel luduntur. Prima vocis notio, pro horrore, quo pili arriguntur. Glos. *Horripilatur*, ὀρθοτριχεῖ. Glos. Isidor. *Horripilatur, horret*. Galli *Heruper*, horripilare. Hisp. *Despeluzarse*. Ab arrigendis pilis, & capillis, *capriccio*. Dant. Inf. XXII. *Io viddi, & anche il cor me n'accapriccia*. Landinus *Capriccio* ait Etrusce significare, quem Latini horrorem dicunt, cum scilicet pili arriguntur, & dictum quasi *Capo arriccio*, quod etiam frigore, & metu euenit, atque ita pro pauere, exhorrescere, *accapricciarsi*: quod audacter Dantes ad cor transtulit. V. *Arricciarsi*. Et *raccapricciarsi*, pro eodem. Virgilii versio Italica, illud *Steteruntque comæ*, sic reddidit. *Nel suo cospetto perdè la fauella, leuati i capelli per raccapriccio*.

Secunda notione *Capriccio* Italis dicitur mentis motus inania, & absurda cogitantis, phantasiæ impetus, & deeratio, falsæque imagines. Quod non ineptè Merlinus. *Phantasia venit quadam phantastica mihi*. Id autem à capite mentis & cogitationum sede, quasi *Caporitium*, *Caporitium*, *Capriccio*. *Capricciosi*, imaginosi, & cerebrosi.

Capriccio etiam dicitur *Ghiribizzo*, mentis ludus per inania, & falsa; & *Ghiribizzare*, falsis imaginibus vagari, nec inania modo, sed perplexa, & obliqua meditari. Id autem à *Carabiccium*, quod est dimminutivum à *Carabo*, de genere Cancrorum, qui non rectè, sed obliquè, & præposterè incedunt. Scalig. Hist. Animal. L. IV. p. 173. *Tria igitur gamarorum genera, Astacus marinus, fluuiatilis non vulgaris, Carabiccia, & hic gamarellus*.

Florentini etiam *Caparbio*, pro obstinato, ac peruicaci, quod hi ferme sententiæ tenaciores sint. Item *Caparberia*, & *Caparbietà*.

CAPVCCI. Caules capitati. Brassica capitata, quam Nicander γαστρα nominat, à tumidi ventris figura. Gallis *Cabues*, Insubres *Gambusi*.

CARABINO. Eques Sclopetarius. Germanicum, *Carabiner*. Et *Carabien* Sclopetum equestre. Vna *Carabina*.

CARAFFA. Vitrea laguncula: à *Giarra*, *Giaraffa*. V. *Giarra*.

CARAGOLO. Limacis genus. *Cochleola*. Aristot. Hist. An. IV. 119. *Quadam namque nihil habent carnis, vt Echini: quadam etsi habent, tamen operta tota est, neque præter caput conspicuum quicquam est*, ὥσπερ οἱ τε χερσαῖοι κοχλίαι, *vt terrestres limaces*. Scalig. ibi. *Cocalia autem sunt candidi limaculi, qui in sepibus inueniuntur, sæpe etiam in mari, à Tuscis Caragoli vocati*. Ita & Veneti. Sed hi *Cocalum* auem

Sacerdotes *Capellani*. Addit à toga, siue cappa loca sacra tecta *Capellas* dictas. Germani *Capell* sacellum.

Mihi simplicius videtur *Capellam*, esse ex *sacello*, vel à *Capitello*, *Capella*. Illud autem à Compitale, ædiculæ in compitis exstrui solitæ vt infra notabimus, *Compitellum*, *Capella*. Vnde & sacella in templis ab eorum similitudine *Capelle*.

Nam quod aiunt *Capellam* etiam appellari capsam, in qua Martyrum ossa conderentur. Vnde super capsam iurare Leg. Aleman. tit. 6. & Euodius de mirac. S. Stephani L. I. *Capella argentea, in qua erat reliquiarum portio:* non tam illa capsa fuit, quam ædicula, siue conditorium in formam parui sacelli constructum, qualis in templis altari impositæ videntur, & tabernacula appellantur.

Ceterum inepta Papiæ ratio. *Capella, quasi capiens λᾶος, idest populum*. Addit, *vel quasi* Capanna, *quia paucos capiat*. Hoc non ita inscitum videtur, non quod paucos capiat, sed quia Capannæ, vt supra diximus tuguria, & casulæ rusticorum: ita & sacella Capannulæ, *capelle*, quia templorum parietibus inædificatæ, aræ maxime testudine, ac tholo minores sint, & angustiores ædiculæ. Sane Villanus L. VI. Templi maximi Florẽtię testudinem, siue tholum, & absidẽ, *Capanuccio* appellat: fastigiũ scilicet testudinis angustius. *Mà al tempo che detto Duomo era tempio di Marte, non vi era la giunta del Capanuccio, è della Mela di sopra, anzi era aperto al modo di S. Maria Rotonda di Roma. Ma poi doppò la seconda reedificatione, si fece fare il Capanuccio leuato in colonne, e la mela, e la Croce dell' oro di sopra. Capanuccio* appellat, tholi summitatem angustiorem, rotundam, & concameratam, quales ædiculæ, casulæ, siue capannæ. Nos *Cupolam*, vocamus, quia *Cupa* siue dolii inuersi formã refert. *Mela* autem ibi, est pila instar mali inaurata, cui crux incumbit, vt ferme in testudine templorum, ac turribus æris Campani. Idem Lib. VII. 91. *La Mela, e la Croce, che era sopra lo stendale cadde in terra.*

CAPELLO. *Capperone*. V. *Cappa*.

CAPEZZALE. Puluinus capitalis, sicut à ceruice ceruical, à capite, capital, capitale, *capezzale*. Cæsarius Lib. IV. mirac. 26. *Capitale eius vertit, & mollificauit, vestes excussit, calceamenta circa lectum composuit.* Et alibi. *Modicum capitale sub capite eius.* In Vitis Patrum L. IV. *Videns mattam de papyro, & pellem stratam & modicum capitale sub capite eius.*

CAPEZZOLO. Veneti *Cancello*. Papilla, siue mammæ capitulum, *Capitiolum*. Isidor. XI. I. *Papilla capita mammarum sunt, quas infantes sugentes comprehendunt. Dicta quod eas infantes, quasi pappant, dum lac sugunt. Proinde mamilla est omnis eminentia vberis, papilla vero, breue illud vnde lac trahitur.* Insubres *Borino*, quasi Capitulum vberinum. Nam *Vbero* Latina vox Etruscis vsurpata. Vil. IV. 19. *Ebbe vna donna, che fù più bella che la Sibilla, donna senza vbera, secondo l' opinion di molti.* Idem à sugendo *cinna*, quasi sugina. Vita Nicol. Laurentij. *Che sapeua sugere le zinne della Santa Chiesa, come da pietosa, e dolce Madre.* Romani *zinne* vbera vaccina appellant.

CAPIA. *Gabia*. Cauea, caueola, *cabia*, *capia*, *gabia*. Pap. *Cauea, spectaculi locus: ponitur pro aliquorum animalium clausura: quæ vulgo* Capia *dicitur, quasi cauea.* Glos. ζωγρεῖον. *Caueola*.

CAPITALE. Pecuniæ summa quæ fœnore collocatur, quæ Latinis, caput, & sors dicitur, & ab vsuris distinguitur. Liu. VI. *vt deducto eo de capite, quod vsuris pernumeratum esset.* Et paulo post. *Sortem creditam soluere.* Horat. *Hic binas capiti mercedes exsecat.* Glos. Κεφάλαιον ἐπὶ δανείου. *Sors, summa, Capital, capitale.*

CAPITANO. Dux. Caput exercitus, vel cohortis. Capita scholarum apud Marcellinum L. XXV. Capita contubernij apud Vegetium L. II. 8. *Capi, Caporali*. Nec duces modo, sed proceres ciuitatis, vox Villano familiaris. L. VI. 76. *I quali andatini pur de migliori, e de più caporali di loro.* Item Vrbes magnę, & insigniores. Idem L. VI. I. *In tutte le caporali Città di Cicilia.* Græcis κεφαλάδες, vel κεφαλάδαι apud Codinum. Venetis *Capi di dieci, Signori Capi*. Tres viri magistratus decemuiralis capita, summa, ac tremenda potestas.

Capitanei etiam dicebantur, summates, qui pagorum, & oppidorum Præfecturas obtinebant, vt in Insubria. *Capitaneo d' Arsago, d' Arconato.* De quibus Merula Hist. Vicecom. Lib. II. pag. 10. Contracte *Cattanei*, vtraque gens nobilissima.

CAPITARE. V. *Capo*.

CAPITELLO. Veneti pilas, & ædiculas ad latera viarum, & fines agrorum positas *Capitelli* appellant. A *Compitale*. Persius Sat. IV. *Qui quandoque iugum pertusa ad compita figit.* Vetus Interp. *Compita sunt loca in quadriuijs quasi turres, vbi sacrificia, finita agricultura rustici celebrabant. Merito pertusa, quia per omnes quatuor partes patent, vel vetusta, vel, compita non solum sunt in Vrbe loca, sed etiam via publica, ac diuerticula aliquorum confinium vbi ædicula consecrantur patentes. In his iuga fracta ab agricolis ponuntur, emeriti, & laborati operis indicium.* Tales nunc ædiculæ Sanctorum imaginibus sacræ per itinera ad viarum crepidines visuntur ferme quadri fores ad

supponuntur ex eadem origine. χαλασμοὶ, quod laxari, & demitti potest. Propriè trabes, & phalangæ, per quas in cryptas vinarias dolia, & vegetes demittuntur: ex quo etiam tigna, queis dolia in cellis fulciuntur *Calastre* sunt appellata.

At CALARE, pro deficere, in mensura, ac pondere, imminui, & mancum esse, diversæ originis est. Nam *Calo* contractum est ex inæquali, pondere, aut mensura. Inæquale, *cale*, *calo*, *Calo dell' oro*, *calo di brazzo*. Item *misura che cala*. Latini iniquam dixerunt. Persius I. *Sese aliquid credens, Italo quod honore supinus, Fregerit heminas Areti Ædilis iniquas*. Vbi Cornutus. *Qui se putat honoratum esse, & incomparabilem, propterea quod meruit dignitatem ædilitiam, in aliquo oppido Italiæ, fracturus inæquales mensuras, idest minora vasa*. Iuvenal. Sat. x. *Et de mensura ius dicere, Vasa minora* (inæqualia) *frangere pannosus vacuis Ædilis Vlubris*. In pondere nummus decrescit, & ideo bilancis non est æquamentum. In panno vlna deficit, *cala vn brazzo*, ad æquam mensuram vlna deest: ob vlnæ defectum inæqualis est mensura. Inde etiam SCARSO, nempe decrescens. *Il panno scarso*, cui deest ad iustam mensuram. Ita & nummorum, & alterius rei pondus decrescens, & inæquale, *è scarso*, *e cala*. Dantes translate Purg. x. *E cio fecer li nostri passi scarsi*: idest breues, & rari vt Landinus. Item *Scarso* pro illiberali, & immunifico, qui in largiendo restrictior. Quanquam alij ab exparcus; sed illud rectius. Hinc etiam fortasse *Scarsella*, sacculus, siue crumena breuior, & strictior. Hæc non ita omnibus nota sunt.

A *Calare*, quod est decrescere, imminui, *Calia*, dicitur scobs auri, siue minutissima ramenta, quæ dum elaboratur, inde deteruntur, quod pondus decrescat, *Cali*. Inde Veneti *Caya*, hominum nauci, & nullius pretij appellant. *Calia* etiam *Tara* dicitur, à terendo, siue scalpelli attritu.

CALCA. Multitudo constipata, ac turba se premens, quæ & *folla* à fullonibus, vestimenta insultu cogentibus. Boccat. L. I. *Colla maggior calca del mondo da tutte fu ansato à basciarli i piedi*. Hispani *Apretura* à premendo.

CALCOLE. Instrumenta lignea texentium, quibus alternatim depressis, & erectis telæ licia, inferendo radio aperiuntur, & claudunctur, quod pedibus calcentur. Latini *Insilia* ab insultu dixerunt. Lucilius. *Insilia, ac fusi, radij, scapique sonantes*. Boccat. VIII. 9. *Hor che menar di calcole, e di tirar le casse à se, per far il panno serrato?*

CALCOLO. Ratio putata, & *calcolare*, rationem subducere; à more quo olim calculis in supputatione vtebantur: *rem ad calculos reuocare*, & *calculos ponere*. Quod est peruulgatum.

CALDO. Calidum, caldum, quod Latinis etiam vsurpatum. Gel. L. XIX. 4. *Quanis frigoris sanguinem, caldoremque omnem, de summa corporis cute depellas*. Et infra. *Caldor in vltima coactus*. Hinc *Caldara*, *Caldaia*, aheanum, quo aqua calefit. Calidarium, & olla calidaria, & vasa caldaria apud Vitruuium.

CALERE. Bembus Asul. p. 23. *Et albergare, & gioire sono Prouenzali, & Calere altresì. D'intorno alla qual voce essi haueano in vsanza familiarissima, volendo dire, che alcuno, non curasse di che che sia, dire che esso lo poneua in non calere, oueramente à non cale, ò anchora à non calente*. Sed dictio Latina est, vt omnes ferè è Prouincia aduectæ, & valet, non curare, (aspera in liquidam conuersa) siue curam mittere. Acharisius, à *Calere*, quod tibi non calet, siue in hoc non sis calidus. Quem nuperi sequuntur. Malim tamen à non curare. Dant. Inf. XII. *E quei accorto gridò, corri al varco, Mentre ch' en furia, e buon che tu ti cale*. Curam tui habeas, serues te. Et Inf. XIX. *Se di saper ch'io sia, ti cale tanto* è Tantum tibi curæ est. Purg. XXX. *Si poco à lui ne calse*. Et XXII. *Hanean paruta Di non caler*. Land. non curare. Quod expressit Inf. IX. *Mà fè sembiante d huom cui altra cura, Stringa, & morda: Li cagli d'altro*, Galli *Chaloir*. *Non se chaloir de rien*. Hispani, *Tener cura*, *hazer caso*: *Meter in non cale*, *trascurare*.

CALLE. Callis, semita, & trames angustus. *Calle* Venetijs, viæ admodum angustæ. Et *Calesselle*, quasi *Callicula*, quæ vox etiam vile scortum significat, in angiportis, & in plano prostans. Iisdem *Calesella* sponda lecti interior, ac parieti propior, Insubres, *La stretta del letto*, angusta semita, inter torum, & parietem.

Inde *Calla*, & *Callaia*, pro aditu angusto. Dant. Purg. XXV. *Così entrammo noi per la callaia*. Idest scalarum aditum, & *Callaiola* rete, quod apertæ sepi excipiendis feris obtenditur.

Acharisius inde *Chiasso*, & *Chiassolino* dictum putat pro semita angustissima. Boccat. II. 5. *Egli erano in vno chiassetto stretto (come spesso tra due case vediamo) sopra due trauicelli, tra l' vna casa, e l'altra, poste alcune tauole confitte, che quello Chiassolino dalla strada chiudeua*. Quod indicat potius à claudendo, & claustro factum esse. *Claustro*, *clasto*, *chiasso*, *chiassetto*, pro angi porto, aut semita, quæ exitum non habet. Et quia in his ferme diobolares

bolares lupæ habent, *Chiasso* pro lupanari accipitur.

CALMA. Serenitas, tranquillitas maris. Non est opus transpositione à μαλακός. Est quidem Græca dictio, sed à Γαλήνη. *Serenitas, Galena, calna*, & *calma*. Festus. *Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non mouentur, quam Græci μαλακίαν vocant*. Alij codices Γαλήνην. CALMA vero, insitio, & *incalmare*, à calamo dicta est, siue clauola, quæ arbori inseritur. Varro de R. R. L. 1. 39. *Vt sit de tenero ramo ex vtraque parte aequabiliter præcisum, quas alij clauolas, alij taleas appellant*. Ita, & Inoculatio, *A occhietto*. In Iudicio Regis Clotharij apud Bignonum pag. 109. *Vel vineas deplantassent, aut calmas rupissent*.

CALOTA. Tegmen semirotundum capiti ad pressum, quod ferme sub pileo gestatur, qualis Hebræorum mitra. Dhuesius, à Calantica, quæ & *Calautica*, *Calota*. Id quidem tegumentum capitis muliebre, sed etiam ad viros translatum, vt *Cuffia* vtriq; sexui communis. Ferme ex aluta, vt non inepte illud Martialis vsurpari possit, istos caput calceatum habere.

CALPESTARE. Calce premere, siue calce pinsitare, *pestare*. *Scalpitare*. Dant. Inf. xiv. *Perch' è prouide à scalpitar lo suolo, Con le sue schiere*. Boccat. 11. initio. *E le rugiadose herbe con passo lento scalpitando*. *Calpestio*, pedum crepitus. Idem v. 9. *Sentì vn gran calpestio di gente andare*. Quod & *Scalpiccio* ix. 1. *Sentì vn gran scalpiccio, che Rinuccio co' piè facea*. Præcipue de equis, qui & *Zappare* dicuntur, cum vngula veluti terram fodiunt.

CALVGINE. Auium plumea lanugo. Squama, squamula; *squaingo, calugo, caluggine*. Squamulæ *scaglie*; Et *Caluginoni*, pennæ erumpentes, *scaglioni*, Insubres, *scalchioni*, e *scolchioni*. Vnde Veneti pilos sub axillis, tetrumque virus inde emanans, hoc est tragum, siue trucem hircum, valle sub alarum, vt ait poeta habitantem, *Scalcio* appellant.

CALZE. *Calzette, Calzoni*. Calceus, & caliga. Et calceum quidem pedum integumentum, Romanorum proprium fuisse, itaut totum pedem tegeret, atque inuolueret, ac ferme ad medium crus pertineret, & per hoc a soleis, sandalijs, crepidis, quæ plantam tantum tegerent, habenis, & obstragulis in superiori parte religatæ, distinctum, viri doctissimi pridem obseruarunt, & nos non pauca in Analectis disputauimus.

Nullum præterea Græcis, ac Romanis diu fuisse tibialium, fœmoralium, & braccarum vsum, nisi in ægrotis, apud quos fasciæ crurales, ac fœminales fuisse satis demonstratum est. Postquam autem tibialia, ac fœmoralia in vsum venêre, & à barbaris braccæ acceptæ sunt, *Calcette*, & *calzoni*, & *braghesse*, sunt appellatæ. Istæ à braccis, quasi *bracissa*, illæ à calceis, & à *Caliga*, quod scilicet Calcei, vt diximus bonam cruris partem obuelarêt. Cũ scilicet initio iuncta pedulibus tibialia, tibialibus fœminalia, siue femoralia, & braccæ annexæ essent, & quidem corpori adpressæ, qualiter nos pueri indutos senes ridebamus, & *braghette*, & *braghettoni* Insubres vocant, duratq; hodie etiam in infantium tibialibus, iunctim fœmora quoque operientibus, quæ pariter *braghette* appellantur.

Et pro calceo quidem hodie *Scarpa* dicimus, de qua suo loco. Sicuti Etrusci *Calzare*. Boccat. 111. 1. *Nonne potea à pena pagar i calzari*. Rustici in Insubria, *Colzeri*. A calceo, *calcette*, & *calzoni*, quod olim iuncta essent, & calceus tibiatim vestiretur, sicut vbique integumentum, *calza*, & *calcetta*, ita fœm[orum], *Calzone*.

Græci recentiores Κάλτζαι. Curopalata de vestitu Imperatoris. Αἱ Κάλτζαι κόκκιναι. Interpres *Caligæ coccineæ*. Vertendum erat braccæ, vel fœmoralia coccinea. Nam sequitur Τζαγγία, idest calcei. Recte Iunius Italicum esse notat, *Le calze*. Alibi χάλτζαι ἀέρινα: aerei coloris.

Ceterum *Tirare le calze* dicuntur morientes, quod est crura, & calces extendere. Pers. *In portam rigidos extendit calces*. Rustici Patauini: *tirare le slacche, & slacchetti*. Græci ἀποσκαρίζειν, pedes iactare, siue calces extendere. 1. Iudicum. cap. 4. de Iaele impacto in tempus clauo Sisaram interficiente, *Infixit clavum in capite eius: ille autem ἀπεσκάρισε, καὶ ἀπέψυξε*, idest vt Budæus, animam efflauit *subsultando*, & *pedes iactando*.

Incalzare est insectari, & calce calcem premere.

CAMAGLIO. Loricæ summa ora. A maculis instar retium. Lorica *Maglio*, & *giacco di maglia* dicitur; sed eius pars, qua collum & humeri teguntur, densioribus maculis stipata *Camaglio* dicitur, quasi commaculis spissioribus densata. Ea autem ferme auro & gemmis ornabatur, vnde gemmæ ipse *Camei*, & *Camaini*, gemmarum scalptores. Hispani *Camafeo* gemmam ipsam dicunt. Menagius quasi *Capomaglia*.

CAMBIARE. *Cangiare*, Permutare. *Cambire*. Dictio Latinis vsitata, vt docet Alciatus Parerg. 1. 45. Apuleius in Apologia. *Tu num habeas ad agrum colendum, an ipse mutuarias operas cum vicinis tuis cambias, neque scio, neque labore*. Priscian. L. x. 2. Cambio, ἀλλάσσω,

ξεμαι, *panit Charisius*, *& eius præteritum*, *Campsi*; *quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω*, *ἔκαμψα*: *vnde*, *& Campsas solebant vetustissimi dicere*. *Ennius in x. Leucatem campsant*. Iueft flectunt. (*scansano*) Glof. *ἀνταλλάσσω*, *summuto Cambio*, *Ἀντικαταλλαγή*. *Cambitas*, *permutatio*. Propric nummos permutare, quod argentarij faciebant.

Cambium igitur, ideft permutatio, quod miror viros doctos non animaduertiffe, eft à *Cambio*, *Campsi*: Campfare, metam flectere, quod in metæ flexu curfus mutaretur, fiue alius iniretur: inde dictio ad quamlibet mutationem, fiue permutationem translata, præcipuè pecuniæ. Eft ergo Græcæ originis, quod negat Voffius de Vit. Ser. L. I. 18.

CAMBRAIA. Telæ genus tenuiffimum ab Vrbe Cameraco (*Cambras*) vnde aduehitur.

CAMERA. Latinis fornix, & teftudo. Salluft. Catilin. *Muniunt vndique parietes*, *atque insuper camera lapideis fornicibus iuncta*. A *Camuro*, ideft curuo vt Seruius 5. Georgic. Itali, & omnes fere gentes Europeæ pro cubiculo, fiue conclaui concamerato: deinde, & pro quouis, licet fine fornice, & teftudine. Hinc *Camerarius* qui à cubiculo, & *Chiamberlano*, nam *Chambre* Camera. Qui titulus dignitatis. *Il gran Chramberlano*.

Camerata, contubernalis, in eodem cubiculo, fiue cœnaculo viuens, præcipuè in militia, & in Academijs, qui fub eodem tecto ftudijs operam nauant. Græci *ὁμόσκηνος*, *ὁμόκαπος*. Recentioribus *καμάδρα*, quod Leo in Conftitut. per Contubernium explicat apud Rigalt. Lex. Græcobarb.

Proprie tamen *Camera* pro ærario accipitur: quod ea loca teftudine & fornicibus munita: vnde Præfecti ærarij fiue Quæftores *Camerlenghi*, *Camerales*, *Cameraliniei*. Non quia *LING*, fit vocis productio, fiue nobilem Camerarium fignificet, vt cenfet Voffius de vit. Serm. Lib. I. 6. *Rendite di Camera*. *Camera Apostolica*, *Regia*. Ifidor. Glof. *Creditaria*, *Cameraria*. Quia Camerarius, cui thefauri creduntur.

CAMICE. Camifcia, Subucula: linea tunica interior. Paulus Fefti abbreuiator. *Supparus vestimentum puellarum lineum*, *quod & subucula*, *idest* Camifia, *dicitur*. Scaliger ibi. *Camisiam vsurpat Paulus*, *verbum sua ætatis*, *ac suorum hominum elegantia dignum*. Cama *est barbarum vocabulum*, *id significat lectum*: *hodieque in Idiotismo suo retinent Hispani*: Camas *enim lectos vocant*. *Ab eo tunicam lineam nocturnam vocarunt* Camifiam. *Auctor Isidorus*, *& ipse homo Hispanus*.

Verba Ifidori funt Lib. XIX. 22. *Camisias vocamus*, *quod in his dormimus in Camis*, *id est in stratis nostris*. Cama, non tam barbarum eft, quam vel à Græco *χαμαί*, vel à Latino Camera. Illud, quod lecti humiles effent, & paulum humo fubuecti, vt ftibadia, fiue thori militares. Hoc quia lecti in Camera, ideft cubiculo, vt fupra innuimus, ficut cubile, & cubiculum, quod ibi homines cubarent, ita à *Camera*, *Cama* contractum, vel contra.

Quicquid fit illud apparet, olim, cum omnia veftimenta lanea effent, vt alias docuimus, in lectis lineas tunicas, ne nudi cubarent, inductas effe, & ideo fubuculas, fiue lineas tunicas, quia earum vfus tantum in lecto erat, à *Camis*, *Camisias* dictas, quafi veftes lectuales. Eufebius Hift. L. VI. cap. 40. *Manens in cubili*, *in quo sedebam nudus*, *ἐν τῷ λινῷ ἐσθήματι*, in linea tunicula. Certe ætate D. Hieronymi, non fuiffe in vfu interdiu lineas tunicas, fiue Camifias, id declarat, quod veftem militarem interpretatur, qua fcilicet induti, in campo exercerentur, vt effent expeditiores.

Poftquam in communi vfu *Camisia* effe cęperunt, vox ad indumenta facris operantium translata eft, nifi quod *Camisium*, fiue *Camice* appellatur. Et initio quidem rei Chriftianæ, facra in communi vefte peracta alias docuimus. Sed poftquam paulatim aliqua immutata funt, & peculiares veftes adhibitæ, tunc & noua nomina, & nouæ, vel paulo immutatæ veftimentorum formæ inductæ. Atque ita tunica linea, quæ breuior erat, & corpori intima longior facta eft, & in facris communi veftitui fuper iniecta, cafulæque fiue planetæ fubuecta: ficut Camifia vulgo fub omnibus veftibus geftatur.

Demiffa inquam ad pedes Camifia, & manicata, eaque *Poderis* dicta. Ifid. XIX. 21. *Poderis est tunica sacerdotalis linea*, *corpori adstricta*, *vsque ad pedes descendens*, *vnde & nuncupatur*. *Hæc vulgo* Camifia *vocatur*. Ea voce non femel Codinus vtitur.

CAMINARE. *Camino*. Nollem virum doctiffimum *Camini* vocem, à femitis, & callibus anguftis, qua iter fit deduxiffe, fic dictis, quia fpeciem fumariorum, fiue fumi emiffariorum, referant, quos vulgo *Caminos* appellat. Nam *Camino* à *Gamba*, defluxit. *Gamba* autem à *καμπή*, vt fuo loco reddemus. Inde *Gambinare* pro greffum accelerare, & crura velocius mouere, *menar le gambe*, ita Ifidorus, crus à currendo dictum putat. Vnde etiam *Campare*, & *scampare*, pro fugere, & fe curfu fubducere. Mox fimpliciter, pro ingredi, atque iter facere. Vnde *Camino* pro via, atque itinere, non à femita, *Semin*, &

Che-

Chemin, vt Bouillus.

Posset quidem *Campare*, & *scampare*, à Campo deduci; non quod campus latus patens, & liber sit adfugiendum, vt ait Acharisius, sed quod olim in campo ad cursum exercerentur, vnde *scampare*, currere, & currendo fugere: & *campinare*, velociter ingredi. Sed prior notatio mihi verisimilior videtur. *Sgambare, sgambinare, caminare, & scampare. Scampare* pro viuere, pericula, mortem effugere: & actiua significatione. Dant. Infer. XXII. *Che s'argomenta di campar lo legno*. Servare nauigium.

Ceterum CAMINO, pro foco, & tubo, siue fumi emissario Itali vsurpant: cum Latine, & Græce solum fornacem significet, *Fumaioli* Villano dicuntur L. 11. 121. Inde

CAMINO, & *Caminata*, pro cubiculo concamerato in prima ædium parte, & fere in plano. Prior vox Vicentinis promiscua, & familiaris. Altera apud Dantem Inf. XXXIV. *Non era caminata di palagio la v' eravam, Mà natural burella*. Landinus, ait esse quæ *Salæ* appellantur, idest conclauia fornicata. Ita, & Genuenses vocant. Boccat. XII. 13. *Hauendo fatto far vn grandissimo foco in vna sua caminata, in quella venne*. Corius Hist. parte II. p. 157. ex publicis tabulis. *Mediolani in Caminata hospitij suprascripti Pratoris. Caminata etiam dormitoria*, numero singulari, pro cubiculo dormitorio apud Monachum Sangallensem: & *Caminatus* de cubiculo habente caminum, vt Vossius de Vit. Serm. L. II. 3.

Rectius tamen à concameratione, quam à camino, siue foco. Galli. *Gabinet*, *Caminetto*, vel quia *Cuba*, & *Guba* concameratio, fornix. V. *Catacumba*. Imò vox ipsa Latina est. *Caminare*, concaminare, instar camini, idest fornacis in fornicem construere. Plin. L. XVI. 6. *Acerui confectis taleis recentibus luto caminantur*. Et L. XVII. 11. *Et vbique caminata fossura* (concamerata) *ore compressiore sint*. *Caminata* igitur, cubiculum concameratum. Anastas. Nicol. I. *Ibique pulchri decoris facie, fecit triclinium cum caminatis, ad honorem, & decorem eius*. Sic testudo pro cubiculo concamerato dicitur Ciceroni de Clar. Orat. *Omnibus exclusis commentatum in quadam testudine, cum seruis literatis*.

CAMOCCIA, *Camuzza*, Capra siluestris, Scalig. exercit. CCVII. *Capreæ siluestris species duæ. Ibex: altera Caprea dicitur: vulgus* Camucciam *vocat*. Et ex. CXXVI. 6. *Κεμὰς non est, vt putant* Camuccia, *sed hinnulus ceruarum*.

Ita & vocis huius origo ignota. Nam quod aiunt à *Camus*, idque à *Camurus*, quo curuus significatur: vt demus *Camurum* significare bouem, qui conuersa introrsum cornua habeat, ex Seruio: Vox *Camus* nusquam hoc sensu inuenitur. Deinde etiam boues incuruis hoc modo cornibus, *Camusi* dici possent. Præterquam quod Rupicapræ cornua in tergum conuersa habent, non vt boum Camura.

CAMPAGNA. Loca campana, siue campestria *campania*: vt *montagna* regio montana: Gloss. *Campania πεδίας*. Fridericus de accipitr. L. II. 44. *Sauri vero, & lauerij, quoniam vsi sunt venari per campaniam largam, & spatiosam*. Vnde regio Italiæ *Campania* dicta, quod Campestris.

CAMPARO. Agricustos. Onomast. Glat. *Camparius ἀγροφύλαξ Saltaro*, Saltuarius.

CAMPATICO. Vectigal agro impositum, siue campis. Insubres *Perticato*, ab agri mensura, siue decempeda. Latini inferiores *Agrarium*. Galli. *Agrier*, & *Champart*.

CAMPANA. Æs Campanum, quod Nolæ primum in Campania inuentum dicatur à S. Paulino eius Vrbis Episcopo, vnde & *Nola* appellata. Tintinabula tamen, qualiacunque illa fuerint, veteribus cognita.

Campana etiam statera dicitur Isidoro, vnius Lancis, Lib. XVI. 24. à similitudine. *Campana à regione Italia nomen accepit, vbi primum eius vsus repertus est. Hac* (nempe statera) *duas lances non habet, sed virga est signata libris, & vncijs, & vago pondere mensurata*. Bilances tamen etiam dicimus, *fatte à campana*, idest concauas, & depressas. Idem Isidorus, paulo ante, vbi de examine loquitur, turpi menda fœdatus est. *Examen*, inquit, *est filum medium, quo trutina statera regitur, & lances aquantur: vnde in lanceis à mentum dicitur*. Corrige. *Vnde in lancibus momentum dicitur*. Nam *examen*, & *momentum*, pro eodem. Lingula nempe quæ motu lancium agitatur, vnde à motu *momentum*.

A *Campana*, *campanello*, & *campanelle*, crepitacula, quæ cruribus accipitrum, & falconum appenduntur, à sono *sonacula* vulgo appellata. Fridericus de accipitr. Lib. II. 41. *De Campanella, & vtilitate ipsius, & modo ligandi eam*: vbi de eius forma, & ratione, disputat.

CAMPARE. V. *Camino*.

CAMPO. Spatium terræ planæ. Scalig. ex. XCVIII. IV. *Campum dici oportuit, veteri, Æolensium voce, quos Latini sunt imitati. Vnde χάπα, horti, propterea quod in planis essent latiores. Auctus vocis sonus, interposita serua litera*. At eius filius in Varronem a verbo Siculo deducit, quo Circum, aut Hippodromum *Campum* vocabant, ἀπὸ τῆς χαμπῆς, idest

idest à flexu equorum, & quadrigarum, quibus certabant circa metam, vnde omnia plana, flectendis equis idonea, *Campi* dicti.

Certe Romanis Campus, pro exercitatione, & loco vbi ea fiebat. Quod scilicet in campo Martio, militiæ operibus assuescerent. Quemadmodum etiam *Campus*, pro Comitijs, quod eodem in loco haberentur. Vt Cicero III. de Orat. Curiam pro Senatu, Campum pro Comitijs posuit. Quare Scioppius Historicum nuperum merito castigat, quia initio operis, *Fortunam Campi dominam* appellat, de exercitu, & castris intelligens. Non enim eam vocem pro pugnis naualibus, vrbium obsidionibus, ac rebus militaribus Latinam esse: licet Cicero Fortem Campi dominam appellet, illud enim de Comitiis intelligit.

Scilicet non nisi corrupto Latinitatis seculo, ea vox pro Castris, & præliis vsurpata est, quod ibi vt in *Campo Martio*, milites exercerentur. Vnde *Campi doctor* veteri interpreti Iuvenalis dicitur Centurio, qui hirsuti Capellæ nomine à poeta designatur. Et à Lampridio in Seuero: de quo plura Salmasius ibidem disputat.

A Campo, prout locum designat, in quo milites exercentur, & pugnant, *Campione*, qui in certamen descendit. Grot. Lex. Goth. *Campio pugnator à Campo*. Dantes pro luctatoribus accèpit. Inf. XVI. *Qual solean i Campion far nudi, & vnti, Auisando lor preda, e lor vantaggio, Prima che sian tra lor battuti, e punti.* Vbi Landinus perperam pro gladiatoribus accepit: additque eos in Theatro pugnasse, pari errore, nam gladiatores in Amphitheatro, scenici in Theatro: deinde recte de palæstra interpretatur.

Campo etiam pro area, siue platea templis adiacente: & quia ibi ferme sepulchreta erant, *Campo Santo* pro eodem.

Postremò Campo translate, pro clypei area, siue spatio vbi insignia sculpebantur, aut pingebantur. Villan. VI. 40. *Il campo bianco, è vn leon nero, rampante. Et piazza.* Idem ibidem. *Il terzo campo azurro, tui entro vna piazza bianca quadra, con nicchi vermigli.*

CAMVRRA. *Zimarra*, Vestis domestica, quasi Gameralis, siue cubicularis. Ea autem ferme arcendo frigori, soloci filo contexta, & villosa, quæ & *Guffa*, vt ex Salmasio notat Vossius de Vit. Serm. L. I I. 9. Item *Cufa*. Glos. *Cufa* Καμάριον. Salmas. *Camasia*; Nam *Camasos*, & *Camasion*, vestis villosæ genus. Sed & *Camaria* retineri potest, à *Camis*, siue lectis, vt in *Camisia* dictum est. Quod stragulis, ac lodicibus lectorum villosis similes essent. Hisp. *Samarra*. Galli *Simarre*, & *Chamarre*: Neque opus Hispanicam dictionem à Persis, aut Arabibus euocare.

Hinc fortasse *Camuffare*, caput velare, & obvoluere, quod huiusmodi tegmine villoso, siue *Cufo* caput obnuberetur. Alii ab *Amphimallus* deriuant, quam rectè, ipsi viderint.

CAMVSO. Qui est naribus depressis, & contusis. Cum *Camurus* curvum significet, vt supra diximus, tali autem iniuria nasus non tam sit curvus, quam depressus, ac veluti quassus, nescio quomodo à *Camuro* origo peti possit. Minus displicet Caninij opinio, qui à *Simus* deducit: hoc enim proprie pressas nares significat, vnde & *Silones*, & *Sima* capellæ, & compositum *Resimus*.

Sed fortasse *Camuso* ex eo factum, quod *Muso*, vt infra dicemus dicuntur labra foras prominentia, nempe à *Mussando*, qui enim mussat, exporrectis labris id facit. Tales autem depressis, ac simis naribus, quales Nani, & pumiliones, quassis naribus, & prominente rictu, vt *Camuso* sit, qui habet Musum, siue rictum. Nam depressis naribus labra magis prominent, & extenduntur.

CANAGLIA. Vulgi pars despicatissima. Lipsius Centuria ad Belgas epist. 44. notationem trahit ex more apud Francos & Sueuos, vt reus prædæ, aut incendij, antequam morte puniretur, canem gestare cogeretur. Simplicior tamen originatio *Canaglia*, à multitudine canum dictam esse: canis, *canalis*, *Canaltà*, turma canum, qua nihil vilius. Quod & Nicotius monuit.

CANCELLARE. Scripta delere. Nebrissensis Lex. Iuris Ciuil. *Cancello verbum videtur ductum à Cancellis, in quibus vt transuersaria nectuntur ligna, ita cum scripta expungenda sunt, transuerso calamo, & de cussatim linea inducuntur.* Quod proprie illinere, siue allinere, vnde litura. Horat. in Arte. *In comptis allinet atrum Transuerso calamo signum:* ac si dicat cancellabit. Vide *Cassare*.

De Cancellariis autem, siue Scribis, qui non à *cancellando*, vt plures crediderunt, sed à *cancellis*, intra quos consistebant, & per quos ad Iudices fiebat admissio, nihil addi potest iis, quæ de hac re viri summi commentati sunt, & nuperi ad tædium descripserunt.

CANDITO. *Condito*. Fructus saccharo conditi: item poma, uvæ, & alia accto conditiua, quæ etiam *composite* appellantur, & oliuæ conditaneæ. Conditum etiam de genere vini aromatis condito dixere: vnde apud Simplicium Κονδῖτον πίω.

At *zuccaro candido*, Salmas. in Solin. pag. 1022. non quod candidum sit, sed à Cantio ductum putat. *Non alij auctores*, inquit *saccheri*

chari Candi meminere, quam qui & saccharum hodiernum factitium nouerunt, vt Myrepsus: Candum, non à candore dictum, nec à Canna, sed χάντι, vel χαντὸν, & Κάντιον Græci recentiores vocarunt, quod angulosum sit, & cum frangitur, in partes semper dissilit angulatas: id Græci vulgares χαντοὶ appellant.

CANNA. Translate Canna della gola, Cannaruzzo, canaliculus, iugulum, aspera arteria. Plinio, animæ canalis. Vnde scannare iugulare. Cannola, & canella doliorum epistomia: Canna d'archibugio, & Cannone pro bombarda: omnia à similitudine, vt Cannone pro impudico. At Cannellato in columnis, canaliculatus, striatus.

Cannella, quæ in cinnamomi locum successit. Scaliger ex. CXLIV. In Ceilam nascitur cinnamomum. Nullum gerit fructum, asta cortex finditur, atque absistit. Bis in anno deglubitur. Dulcis primum: mensa postea perficitur. Ideirco ibi Caunama, vocatur Ca namque lignum, Nama, dulce. Tam propinquus etiam nunc vocis sonus est vocabulo nostro. Et Syri affini voce Chamam appellant.

Simplicius tamen videtur, Canellam dici, quod fistulas, siue cannulas referat. Cassia σύριγξ Galeno, & Actuario Cassia fistularis, Nicolao Myrepso. Κανέλλα. Canella.

CANNEVAZZO. Cannabis, cannabitium. Et quia textum Cannabinum linteo crassius est, crassioris texturæ sericum filis eminentioribus Canenazza di seta appellatur.

CANONICO. Græca vox est. Canon regula, siue lex: Canonicus, qui certis institutis, siue sub regula, & secundum Canones, viuit. Sed postquam Canonici in communi degere desierunt, sed solum statis horis in templum ad psalmodiam, & sacra peragenda conuenire cœperunt, orta distinctio, vt alii Canonici Regulares dicerentur, quales Lateranenses, alij seculares: illi disciplina adstrictiore, & bonorum communione: hi solutiore, & priuatim degentes. Vt Canonici Regulares idem sit, ac regulares, sub regula, & seueriore instituto viuentes: quasi alii sint irregulares, qui à regula appellantur.

CANOVA. Canena. Cella vinaria. A Cauo, per methathesim: Caua, Canena, Canena. Quod sub ædibus effossæ, & excauatæ, & cryptę subterraneæ. Salmas. de modo vsur. p. 653. Οἰκήματα granaria sunt, in quibus hordeum repositum, & alia similiter Cella. Hine ὑπερῷα οἰκήματα superiores domus partes: & καταγεια οἰκήματα, subterranea cella, quas vulgo cauas vocamus in idiotismo nostro: quæ apotheca veterum fuerunt, vel cella vinaria. Cæsarius in regula S. Cæsariæ L. v. sect. 32. Quæ Cellario, siue Canena præponuntur. Canenaria cauenæ præfectæ, Caneuare. Isidor. Glos. Canaua, Camera post cœnaculum. Male canea pro camera corrigunt: Camera enim quia huiusmodi cellæ ferme sunt concameratæ.

A Canena, Caneuetta, Caneuettina, Cantina, pro exigua cella vinaria, non autem à canto, prout angulum significat. Item pro capsula, in qua lagenæ vinariæ portatiles seruantur. Hodie ingeniosa gula, totas ex subere confecit, vino congelando, ne liquor è ligno transmitteretur.

A caua, siue cauo Conoli, cryptæ subterraneæ, quales admirandi operis in agro Vicentino spectantur. Cuniculi sub montibus effossi, ac muniti aduersus hostiles incursus, cœcis viarum amfractibus in immensum porrecti. Etiam sub priuatis ædibus cellis vinariis adstituti, opaco frigore perflandis ædibus, per certa spiracula, & cellis vinarijs refrigerandis, vinis per æstiuos calores gelu hiemantibus. Caua, Cauula, Conoli, nam teste Varrone veteres pro cauo couum dixerunt. Vnde Iuno Couulla, Iuno Lucina, Luna Caua, vt Turneb. L. XXIV. 22. Hac voce vsus Plin. L. XXXVI. 15. de cloacis à Tarquinio Prisco exstructis. Præterea Cloacas operum omnium dictu maximum, suffossis montibus, atque Vrbe pensili subter nauigata. Paulo post. Amplitudinem cauis eam fecisse proditur, vt vehem fœni large onustam transmitteret.

CANSARE. Scansare. Declinare, deflectere, euitare. Campsare, à Græco κάμπτειν, flectere. Ductum à flectenda meta in Circo, vt in Cambiare, diximus. Vnde pro declinare, & euitare. Dant. Inf. XII. E sì cansar s'altra schiera v'intoppa. Effice vt si aliud agmen occurrit, e via declinet, & deflectat. Glos. Καμπτὸς, flexus. Hac meta. Et Κάμψις, flexus. Vnde puto Hispanis Cansado, dici, pro defatigato, quod totus labor in metæ flexu, & declinatione consisteret. Ne aut currus propius adhærescens impingeret, aut longius declinans, insequenti aditum aperiret. Insignis locus est Aristot. III. Rhet. Quapropter cursores, cum adflexiones (metæ) peruenerunt, vehementer anhelant, & penè deficiunt. Cum antea non laborent, quia metam prospiciunt. Cum enim ad flexiones peruenerant (septies enim meta flectebatur) non amplius metam post tergum relictam videre poterant, sed opus erat reuerti, & cursum circumflectere. Magnus etiam labor in ipsa inflexione, ne impingerent metę. Metaque feruidis enitata rotis. Posset etiam Cansado, à quasso deduci. Papias, Quassum, commotum, fatigatum, attritum, Seu illud rectius.

H CAN-

Francesche, e di capoletti intorniati, e chiusi. Et VIII. 9. *E marauigliosa cosa à vedere i Capoletti intorno alla sala.* Villan. II. 59. *Fornita tutta la corte di capoletti Franceschi.*

CAPPA. *Capello, Caperone, Capuccio, Capotto.* Omnia à capite tegendo dicta. Varro de L. L. IV. *Dictum capital à capite, quod sacerdotula in capite etiam nunc solent habere.*

Et veteres quidem Romanos in Vrbe capite intecto incessisse, in Commentario de re Vestiaria ostendimus. Ita tamen vt cum opus foret, summam togæ partem, quæ ad humeros cadebat in caput retraherent, qualis sacrificantium habitus in veteribus monumentis conspicitur. Vestis Cardinalium, quæ *Capa* dicitur; non multum togæ absimilis est, licet magis aperta, & diuerso modo gestetur. Ea autem etiam caput velatum fuisse, vt nunc in funere, veteres picturæ ostendunt.

Postquam togæ in desuetudinem abierunt, & in earum locum lacernæ, ac pœnulæ successerunt, iis cuculli additi contra cœli iniurias: vnde *Cappe*, & *caperoni*, & *capucci*, tum vestes cucullatæ, tum ipsi cuculli dicti sunt. Dant. Inf. XXIII. *Egli haueanꝫ cappe con capucci bassi Dinanzi à gl' occhi fatte della taglia, Che per li Monaci in Colonia fassi.* Et alibi. *Non era via da vestito di cappa.* Isidor. L. XIX. 31. *Capitulum est, quod vulgo Capitulare dicitur. Idem & Cappa, vel quod duos apices, vt Cappa litera habeat; vel quod sit capitis ornamentum.* (rectius integumentum.)

Salmasius Hist. Aug. p. 390. *Hinc Cappas hodie palliola, quibus mulieres caput tegunt, & capellas, vel cappulas, nostros pileos, quibus ad caput tegendum vtimur appellamus.* Ἀπὸ τῦ Κάππα *diminutiuum* κάππιον, *quod Hesychio muliebre pallium. Item Cappadion, & Cabbadion.* Codino Καππάδιον.

A Cabbadio siue *Gabbasso*, *Gabbano*, lacerna crasso filo, & foloci; vel simplicius à *Cappa*, *Cappano*, & *Gabbano*. Indidem cappula, *capello*, capitis tegmen, non à pileo vt Cittadinus. Vnde *Far di capello*, caput aperire. Sarisberiensis de nugis Curial. L. III. 6. *Memini me audiuisse Romanum Pontificem solitum deridere Lombardos, dicens eos, pileum omnibus colloquentibus facere.*

Capelletto accipitris cucullus, Alberto de Falconibus, *mitra*, & *capitegium*.

Caperone, Epomis. In Regula Fratrum Franciscanorum. *Duas tunicas sine caputio, & cingulum, & braccas, & caparonem vsque ad cingulum. Quales Capuccinorum.* Crescent. L. XIII. *Potrai far ripenzzare, e ricucire alla famiglia i loro camicciotti, e caperoni.* *Capotto* palliolum cum cucullo *Capuccio* ipse cucullus.

Barbarè *Caputium*, vel *capitium*. Nam ea vox pro capitis tegmine Latij expers est. Quanquam Nonius pro latina obtrudat ex Varrone de vita pop. Rom. L. IV. *Tunicas, neque capitia, neque strophia, neque zonas.* Ibi namque Varro de veste muliebri loquitur, & *Capitium* est mamillare, siue fascia ad mamillas comprimendas. Sequitur enim apud Varronem. *Neque id ab orbita matris familias instituti, quod ha pectore, ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant*, idest velamen pectoris. Clarius ibidem. *Capitium ab eo quod capit pectus.* Ita Nonium erroris arguunt Scaligeri pater, & filius. Ille Poeticæ Lib. I. 16. Hic ad Festum, verbo *Lacerna*.

Cæterum hoc capitis integumentum promiscue olim vsurpatum constat, diuerso tamen modo, ac forma. Nam aut cuculli lacernis, ac palliolis additi, qualis in penula viatoria, operis coactilij, *Feltro*, qui vere cuculli, & cuculliones; aut separati: hoc est pannus oblongus duplex, ea ferme forma, quam Ianissari, siue milites Prætoriani apud Turcas gestant, longo veluti syrmate in dorsum fluens, & quales Venetorum stolæ, quæ nunc sinistro humero gestantur, olim capitis velamen fuerunt. Aliquando pars ea, quæ caput tegebat quadrata, aliquando in acutum desinens, quæ *Becca*, vt supra docuimus.

Villanus L. XII. 4. Vbi vestitus mutationem à Gallis Florētiam inuectam, sub Ducis Athenarum regimine describit, hæc habet. *E il capuccio vestito à modo di scocombrini* (hoc quid sit ignoratur) *col batollo fino alla cintola, e più che era capuccio è mantello, con molti fregi, e intagli: il becchetto del capuccio lungo fino à terra per auolgere al capo per lo freddo.* Vbi cucullum palliolo annexum fuisse apparet, eiusque duplicem partem, *batollo*, e *becchetto*, & illam quidem vsque ad cingulum, hanc ad ima crura protensam. Sed monachorum Epomides, siue scapularia, habent quidem cucullum rotundum, aut acutum, dorsi autem tegmen vsque ad cincturam. Quod autem Villanus *Batollo* habet, Boccatius simplici liquida effert. VIII. 9. *Vestito di scarlato, & vn gran batolo, dottor di Medicina.* Quod fortasse a battuendo, siue pulsando; quia in incessu, & corporis motu, ea pars humeros quateret.

De *Capuccio*, Cherubinus Gherardaccius Hist. Bonon. parte II. Lib. XX. *E tutti li giuocatori d'hasta douessero portar in testa vn capuccio, ò Baucho di sargia negra, foderata di pelle negra. Erano questi Capucci, ò Bauchi alquanto longhi nel coprir che faceuano il capo, e si allacciauano sotto le mascelle, con vn cordone, e fiocchi, e scorreuano alquanto sopra le spalle, die-*

Sacerdotes *Capellani*. Addit à toga, siue capsa loca sacra tecta *Capellas* dictas. Germani *Capell* sacellum.

Mihi simplicius videtur *Capellam*, esse ex *sacello*, vel à *Capitello*, *Capella*. Illud autem à Compitale, ædiculæ in compitis exstrui solitæ vt infra notabimus, *Compitellum*, *Capella*. Vnde & sacella in templis ab eorum similitudine *Capelle*.

Nam quod aiunt *Capellam* etiam appellari capsam, in qua Martyrum ossa conderentur. Vnde super capsam iurare Leg. Aleman. tit. *6*. & Euodius de mirac. S. Stephani L. I. *Capella argentea, in qua erat reliquiarum portio*: non tam illa capsa fuit, quam ædicula, siue conditorium in formam parui sacelli constructum, qualis in templis altari impositæ videntur, & tabernacula appellantur.

Ceterum inepta Papiæ ratio. *Capella, quasi capiens λαὸς, idest populum*. Addit, *vel quasi* Capanna, *quia paucos capiat*. Hoc non ita Inscitum videtur, non quod paucos capiat, sed quia Capannæ, vt supra diximus tuguria, & casulæ rusticorum: ita & sacella Capannulæ, *capelle*, quia templorum parietibus inædificatæ, aræ maxime testudine, ac tholo minores sint, & angustiores ædiculæ. Sane Villanus L. VI. Templi maximi Florẽtię testudinem, siue tholum, & absidẽ, *Capanuccio* appellat: fastigiũ scilicet testudinis angustius. *Mà al tempo che detto Duomo era tempio di Marte, non vi era la giunta del Capanuccio, è della Mela di sopra, anzi era aperto al modo di S. Maria Rotonda di Roma. Ma poi doppò la seconda reedificatione, si fece fare il Capanuccio leuato in colonne, e la mela, e la Croce dell' oro di sopra*. *Capanuccio* appellat, tholi summitatem angustiorem, rotundam, & concameratam, quales ædiculæ, casulæ, siue capannæ. Nos *Cupolam*, vocamus, quia *Cupa* siue dolii inuersi formã refert. *Mela* autem ibi, est pila instar mali inaurata, cui crux incumbit, vt ferme in testudine templorum, ac turribus æris Campani. Idem Lib. VII. *91*. *La Mela, e la Croce, che era sopra lo stendale cadde in terra*.

CAPELLO. *Capperone*. V. *Cappa*.

CAPEZZALE. Puluinus capitalis, sicut à ceruice ceruical, à capite, capital, capitale, *capezzale*. Cæsarius Lib. IV. mirac. *26*. *Capitale eius vertit, & mollificauit, vestes excussit, calceamenta circa lectum composuit*. Et alibi. *Modicum capitale sub capite eius*. In Vitis Patrum L. IV. *Videns mattam de papyro, & pellem stratam & modicum capitale sub capite eius*.

CAPEZZOLO. Veneti *Canedello*. Papilla, siue mammæ capitulum, *Capitiolum*. Isidor. XI. I. *Papilla capita mammarum sunt, quas infantes sugentes comprehendunt. Dicta quod eas infantes, quasi pappant, dum lac sugunt. Proinde mamilla est omnis eminentia vberis, papilla vero, breue illud vnde lac trahitur*. Inlubres *Borino*, quasi Capitulum vberinum. Nam *Vbero* Latina vox Etruscis vsurpata. Vil. IV. *19*. *Ebbe vna donna, che fù più bella che la Sibilla, donna senza vbera, secondo l' opinion di molti*. Idem à sugendo *cinna*, quasi sugina. Vita Nicol. Laurentij. *Che sapena sugere le zinne della Santa Chiesa, come da pietosa, e dolce Madre*. Romani *zinne* vbera vaccina appellant.

CAPIA. *Gabia*. Cauea, caueola, *cabia*, *capia*, *gabia*. Pap. *Cauea, spectaculi locus: ponitur pro aliquorum animalium clausura: quæ vulgo* Capia *dicitur, quasi cauea*. Gloss. ζωγρεῖον. *Caniola*.

CAPITALE. Pecuniæ summa quæ fœnore collocatur, quæ Latinis, caput, & sors dicitur, & ab vsuris distinguitur. Liu. VI. *vt deducto eo de capite, quod vsuris pernumeratum esset*. Et paulo post. *Sortem creditam soluere*. Horat. *Hic binas capiti mercedes exsecat*. Gloss. Κεφάλαιον ἐπὶ δανείου. *Sors, summa, Capital, capitale*.

CAPITANO. Dux. Caput exercitus, vel cohortis. Capita scholarum apud Marcellinum L. XXV. Capita contubernij apud Vegetium L. II. 8. *Capi*, *Caporali*. Nec duces modo, sed proceres ciuitatis, vox Villano familiaris. L. VI. *76*. *I quali andatiui pur de migliori, e de più caporali di loro*. Item Vrbes magnę, & insigniores. Idem L. VI. I. *In tutte le caporali Città di Cicilia*. Græcis κεφαλάδες, vel κεφαλάδαι apud Codinum. Venetis *Capi di dieci*, *Signori Caij*. Tres viri magistratus decemuiralis capita, summa, ac tremenda potestas.

Capitanei etiam dicebantur, summates, qui pagorum, & oppidorum Præfecturas obtinebant, vt in Insubria. *Capitaneo d' Arsago, d' Arconate*. De quibus Merula Hist. Vicecom. Lib. II. pag. 10. Contracte *Cattanei*, vtraque gens nobilissima.

CAPITARE. V. *Capo*.

CAPITELLO. Veneti pilas, & ædiculas ad latera viarum, & fines agrorum positas *Capitelli* appellant. A *Compitale*. Persius Sat. IV. *Qui quandoque iugum pertusa ad compita figit*. Vetus Interp. *Compita sunt loca in quadriuijs quasi turres, vbi sacrificia, finita agricultura rustici celebrabant. Merito pertusa, quia per omnes quatuor partes patent, vel vetusta, vel, compita non solum sunt in Vrbe loca, sed etiam via publica, ac diuerticula aliquorum confinium vbi adicula consecrantur patentes. In his iuga fracta ab agricolis ponuntur, emeriti, & laborati operis indicium*. Tales nunc ædiculæ sanctorum imaginibus sacræ per itinera ad viarum crepidines visuntur ferme quadri fores ad

 capita

CARPIA. Veneti telam aranearum, improbamque texturam appellant, alii *Ragnara*. Galli *Charpie*. Proprie linamenta, vel telæ concerptæ filamina, Insubres *Filappole*, à carpendo, siue lacerando. Scribonius ccv. *Linteola carpta plurima*. Et ccxxx. *Inde linteola carpta continguntur*.

Quia autem aranearum telæ vulneribus imponebantur, vt & filamenta, *Carpie* dictæ sunt ab vsu, & similitudine. Salmas. ad Solinum p. 766. *Τίλτοι ex filis lintei carpti fiebant. Carpiam hodie vocamus veteri vocabulo, & si carpiam ῥυπαρὸν πῖλον sordidum vellus interpretetur vetus auctor Glossarum*. Et de modo vsur. p. 881. *A carpere, concerpere, discerpere: & nomen* Carpies, *vel* Carpia Ὀ πηλὸς μέσος. Inde *Carpiarsi* de lacte, & aliis liquaminibus cum coagulantur, quod tenuē paniculum, & cartilaginem instar telæ aranearum obducant, Veneti *arpiarsi*, & *mascarpa*, *ricotta*. Lac recens coagularum, etiam ad lippitudinem translatum: *scarpellini*. V. *Pana*. Iunius in Nomencl. ait Metaphoricè crustulam dici posse, quod in superficie calefacti lactis, aliarumue rerum coit, & concrescit, quod Galeno & aliis γραῦς, & γραῖα, dicitur, à rugarum senilium in quas contrahitur similitudine.

Carpionare pisces aceto, & aliis speciebus condire, vel ab eo quod dictum est, vnde & liquor ille congelascens, *Gelatina* vocatur, vel quod ea piscis Carpionis conditura sit.

CARPIONE. Piscis Benacum nobilitans lautiorum mensis expetitus, non ab auro carpendo, vt vulgus existimat, sed à barbara origine sic dictus, qui veteribus est *Cyprinus*, vt Vossius de vit. Serm. L. 11. 4. & Theologiæ gentilis L. iv. 13. Potest tamen dictio à *Cyprinus*, *Carpinus*, & *Carpio* effor mari, quod etiam Menagio probatur. Ceterum *Carpam*, & *Carpionem* eundem piscem Vossius facit, alij diuersum esse contendunt.

CARPIRE. Carpere, Dant. Parad. ix. *Che già per lui carpir si fa la ragna*. Ad cum irretiendum, vt aranearum telis, siue carptis, animalcula illigantur. *Carpire* autem, a carpendo, siue lacerando, *carpere*, *concerpere*. Proprie ramos arborum amputare, & excoriare. Stat. Patau. Rubrica xxii. *Non debeat carpire, vel incidere, seu deuastare* (guastare) *salices, vel perticas*.

CARPONE. Quadrupedum more incedere. Quidam a rependo, vel carpendo terram. Sed repere proprie animantium, quæ pedibus carent: carpere autem terram, quæ est opinio Bembi, latinis insuitatum. Quare *Carpone* contractum est, ex quadrupes *quadrupone*, *quarpone*, *carpone*. Dant. Inf. xxii. *I vò che Buoso corra, Com' ho fatt'io carpon per questo calle*. Et *carpare* pro eodem. Purg. iv. *Ch' i mi sforzai carpando appresso à lui Tanto chel cinghio sotto i piè mi fue*.

Illud porro obseruatione dignum est, quod Dantis Interpres Purg. 10. *Carpando tutti*, explicat, *andando in quattro, ouer branconi*. *Andar in quattro*, non solum significat *andar carpone*, & quadrupedum more incedere (quadrupes, *quattrope*, *quattro*) sed nudare clunes, & in alicuius contemptum, & contumeliam posteriores partes ostendere. Sabadinus Porretanis fabula 57. *Nondimeno à mio conforto vna cosa ogni modo voglio fare, e perdonatime se parlerò forsi con voi troppo domesticamente. Io intendo e son disposto, calandome le brache al ginocchio, e ponendome in quatro* (carpone) *mostrarli vn tratto quanto tondo io hò alle stelle, che siano maladette loro, e chi le adora*. Paulo post. *Et eccote calate giù le brache, & postome in quatro venirme subitamente adosso di sopra vno calcedro di aqua fredda*. Dant. Inf. xxv. *Al fine delle sue parole il ladro, Le mani alzò con ambedue le fiche, Gridando togli Dio che à te le squadro*. Quod enim pollice inter indicem, ac medium interposito, eam partem exprimeret, quæ in contumeliam sublatis lumbis ostendebatur, *te le squadro* dixit, idest ficos ani, siue mariscas ostendo. Quod Interpretes assecuti non sunt. Inde *squadernare, e mostrare il quaderno*. Morgant. *E per tentarli nella patienza, Le chiappe squadernò con riuerenza*. Vide. *Fica*.

Ceterum pro *carpone*, *andare branconi* dixerunt, idest pedibus, & manibus, siue brachijs innixum ingredi: & *andare à gattone*, vel *catellone* depresso corpore, vt canes venatici faciūt, & feles cum musculis insidias tendunt.

CARROBIO. Corriuium, viarum in Vrbe concursus. Latinis Compita, quæ petuntur, idest adeuntur per diuersas vias, vt triuia, & quadriuia. Siue vbi viæ competunt. Varro de L. L. v. *Compitalia, dies attributus Laribus: ideo vbi viæ competunt, tum in compitis sacrificatur*. Seruius. *Quadriuia compita appellantur ab eo quod multæ viæ in vnum confluunt*. Ouid. Fast. i. *In ternas compita secta vias*. Sed proprie Quadriuia. Cicero in lege Agraria. *Quam in triuijs, aut in compitis auctionentur*. V. *Capitello*.

Compitum Mediolani ad Diui Pauli, vbi quadriuium, & alterum ad D. Laurentij *Carobio* vocatur, vbi quinque viæ confluunt. Corius Hist. Mediol. Parte ii. 287. *Fù bandita la pace per tutta la Città, e carobij*. Per compita. Gherardaccius Hist. Bonon. Parte ii. Lib. 19. *In quest' anno in Bologna s'accese vn grandissimo fuoco verso il Carrobio*. Etrusci, *Crocicchio*. Villan.

auem piscium prædatricem vocant: de qua idem Scalig. L.14. Hist. an. *Est genus auis candidæ magnitudine mediocri, in æstuarijs Adriaticis, & ad Cymaclum: Cocallum vocant.*

Est ergo Caragolo, Cochleola: Hispani *Caracol*. Quæ dictio iisdem accipitur pro decursione militari in gyros flexa, Itali *vn Caracollo*. Alii aliter Chaldæos, & Arabas aduocantes. Sed à cochlea dictum videtur, quæ ferme intorta, vt conchæ marinæ, præcipue vmbilicus, idest κόχλος, & alia vt ait Aristoteles στρομβώδη, siue turbinata. Nam & scalæ quibus in gyrum ascenditur Græcè κλίμακες dicuntur, Latinè cochlides. Venetis *à bouolo*, nam *bouolo* limax, Insubres *scale à lumaga*. Ita *Caracollo* flexio militaris in gyrum, à similitudine.

CARATELLO. Doliolum. A *Carro Carrata* dolium quod carro vehi potest. Gallicorum Episcoporum epistola ccxvi. ad Regem Ludouicum. *Peto à vestra sublimitate vt quinquaginta libras Turonensis monetæ, & vnam vini Carratam vos confirmare dignemini. Vn carro di vino, Caratello* minus dolium: sicut *à barra*, quæ manibus gestatur, idem doliolum *Barrile* appellatur.

CARATO. Ceratium. Dant. Inf. xxx. *E m'indussero à battere i fiorini, C'hauean tre carati di mondiglia.* Budæus de Asse L.iii.p.71. *Quod vt intelligatur scire hoc oportet, auri bonitatem in quatuor, & viginti Caractis indicatura consummari: vltra id nihil exquiri posse. Indicatura est quam lingua nostra legem vocat, idest notam gradumque bonitatis: eadem lingua caractas à ceratio verbo Græco, vulgari inflexione deflexit. Est enim Ceratium minuti ponderis vocabulum, à grano siliqua ductum, qui fructus est arboris Italiæ praeducis, digitorum hominis longitudine, & pollicis latitudine, intus sunt grana, quæ Ceratia dicuntur, nomine cum fructu communicato.* Columella L.iii. *Siliquam Græcam quidam Cerationi vocant. Vtitur eo vocabulo Dioscorides. Atque Genua* Carubam *vocari*. Hæc Budæus. Sed etiam Veneti siliquam *Carobam* appellant, vt & fructus, & eorum grana *Carati*. Glos. *Siliqua* Κεράτιον. Quia siliquæ fructus est corniculatus, siue corniculi habens similitudinem. *Ceratium* autem, cornu exiguum, siue corniculum.

Inde *Carati* pro rata parte. Statut. Patau. Rubr. vii. 29. *Ipsi Auditores habeant in appellatione suos caratos, soldos videlicet quinque pro centenario.* Et *Caratare* Venetijs, in redimendorum vectigalium societate, suam partem, siue symbolam conferre.

CARAMILLO Hispani tibiam appellant, quasi calamum, *calamillum*, idest auenam, & fistulam; vt Coaruvias, & paulo deflexa voce *Chirimias*, fistularum concentum, indidem: non autem à χειρὸ, quia manu tangantur, vt idē parum rectè existimat.

CARAVELA. Nauigii minoris genus. *Carabus*. Græce Καράβιον, *Carabulus*, *Carauella*. Sic & Coaruvias.

CARCASSO. Pharetra: theca Sagittarum. Menagius à Germanico *Koker*: ex quo Græci recentiores κούκουρον, & κούκουρον. Lipsius Cent. iii. ad Belgas: ex vetere Lexico. *Cocare*, pharetra. Sed quamuis *Coccam* pro sagitta dictam infra ostensuri sumus, haud ita facile à *Cocca* Carcassum deriuetur. Ita crediderim pharetram, & arcus, & sagittarum repositorium fuisse, & à nobiliori parte *Arcarium*, & *Arcassum* dictum, & addita C. *Carcassum*. Coaruvias à *Carchesium*.

Ceterum *Carcasso*, & *Carcame* dicitur σκελετὸς, seu cadaueris arefacti costarum veluti concamerata compago. Villan. ix. 139. *In vn carcame d'vn cauallo morto il sepelirono.* Rectè Menagius quasi *arcamen*: non tamen ab *arca*, sed *arcu*, quia costarum crates arcuata: *vnde arcame, carcame.* Morgant. Cant. iii. *Se v'è reliquia, arcame, ò catrioffo, Rimaso, ò piedi, ò capi di capone.* Vulgo *Corbame*, vel quasi costarum curuamen, vel quod coruorum, ac volucrum laniamentum sit.

CARCIOFFO. V. *Articiocchi*.

CARDARE, *Scardassare*, *Scartezare*, carminare, lanam & crassius sericum pectere: quod carduis fiebat, & iis nunc etiam panni poliuntur, postea pectinibus ferreis, qui inde *Scardassi* vocantur, & *scartezini* qui lanam carminant, aliter *spelacchini*.

Carminare autem pro pectere Latinum est. Boccat. ii. i. *Done il misero Martellino era senza pettine carminato.* V. *Scarmigliato*.

CARRIAGGIO. Carrorum multitudo. *Carraticum*, siue *Carrago*. Græci recentiores Καραγὸς. Quod Leo Constit. iii. interpretatur, curruum, & aliarum machinarum constructionem ad exercitus tutelā. Cum carris plaustrisque & impedimentis exercitus veluti vallo sepiretur. Quæ vox Scriptoribus Historiæ Augustæ, & Ammiano vsurpata. Etiam *Carriagium* pro carri onere, & impedimentis.

A Carro *Carrico* pro onere, & *carricare* onerare; inde pro quolibet onere, etiam humerorum. Glos. Arab. Lat. *Carico, onero*. Et translate, pro munere, & officio, quod honori, & oneri. *Scaricare*, exonerare, & *Scarco*. Dantes Inf. xii. *Così prendemmo via giu per lo scarco Di quelle pietre, che spesso mouensi Sotto miei piedi per lo nuouo carco.* Quæ è monte deciderant, & quibus veluti mons exoneratus fuerat, & ideo mouebantur, quod insuetato humani cor-

gurium quasi nidus. Et σκηνή, nempe ex frondibus. Scalig. poet. L. I. 21. Scenas, casas dictas esse ait in Romano exercitu. Inde pro qualibet domo, etiam honestiore. *Accasarsi*, vxorem ducere. Quia noua domus, siue casa instituebatur: vel quod qui olim vxorē ducebant, domum ædificabant, vt Turnebus docuit Lib. XXI. 17. Ita Homerus de Protesilao, cum ducta vxore nondum vertente anno profectus esset, καὶ δόμος ἡμιτελής, quod Catullus domum frustra inceptam dixit. Vide Casaubonum ad Theocritum.

Casalia, villæ, & vici in agris. Falcand. Hist. Sicula p. 133. *Duas ei villas optimas, quæ Siculi Casalia vocant donari fecit.*

Casa di Dio. Domus Dei, *Domo*, templum. Veteres Formulæ XI. *Donatio ad casam Dei.* Hincmar. epist. VII. *Vel quasi ad casam Dei tradere.* Nunc Brephotrophium ita appellatur, vbi infantes expositi aluntur, & à genitorum feritate vindicantur.

CASA in ludo latrunculorum, & tabulæ, ac tesserarum. Salmas. Hist. Aug. pag. 363. χάψοι, vel χάσοι, vel χάσσοι, *loculamenta calculorum in tabula. Fare vna casa*, est duos calculos vnicolores, siue tabulas iungere.

Casaro autem est à Caseo, *Caseolarius*, & *Casalino*, qui caseum vendit. Insubres *Postaro*, quod præcipue sali vendendo ea loca posita sint.

CASACCA. Sagum. Stephanus Schediasm. L. IV. 4. à Caracalla, *Caraque & casaque.* Ita & Salmas. H. Aug. pag. 165. à *Caraca*, quod ait palliolum fuisse cum cucullo, vnde & *Caracalla*. Sed Caracallam non fuisse palliolum, verum tunicam talarem exteriorem scriptores produnt, neque cucullum habuisse scimus. Lipsius Cent. III. ad Belgas ep. 44. ex Agatharchida, apud Ægyptios vestes quasdam coactiles vocari χάσας, vnde *Casache*. Neque tamen istæ coactiles sunt, vt pœnulæ, quæ hodie *Feltri*, vocantur. Vossius Lib. III 3. à χασῆς, siue *casa*, & *casubula*, prout vestem significat non domum. Verisimilius est vel à *gausapa*, quod vestimenti genus crassius, & densa lana, arcendo frigori, vel à sagum, *saga*, *casaga*, *casacca*, nam *saio*, & *casacca* idem ferè vestimenti genus.

CASCABEL. Hispanis crepitaculum, vulgo *sonaculum*, non à *Cascara*, sed à quassando. Festus *Quassare, est sæpe quatere:* crebro enim incussu resonat. Ita *Casca piguon* est quassans pinum. *Cascir*, quassare. *Cascoux* quassum, translate pro cranio, sicut *testa* vas fictile pro eodem. Item *Casco* encephalum, quod cerebrum continet. Et *Cascara* putamen, quod quassando decutitur.

CASCARE. Cadere, caditare, *cassitare*, frequenter labi. Paulus Iurisconsultus, de seru. vrb. præd. *Si antea ex tegula cassitauerit stillicidium.*

CASSARE. Delere scriptum, inducere. Voss. de vit. serm. L. IV. *cassum reddere*, inane atque irritum: Cerda aduers. CXXVI. 16. *Testamentum cassare, quasi quassare*, ineptè. Est à charaxare, à Græco χαράσσω, Incido, insculpo. Glossæ. *Inducit*, χαράσσει. Χαράσσω. *Induco, cancello*. χιῶ, *induco, cancello*. Decussatim incido, in modum literæ X, *cancello*.

χάραξ, sulcus terræ, aratro, aut fossorio instrumento excauatæ. Vnde characteres, notæ cereis tabulis incisæ, insculptæ, aut etiam ferro inustæ. Quia igitur in tabulis ceratis cum literæ delerentur, aut verso stylo, & parte eius obtusa, æquabantur, & æquor cereum complanabatur, aut styli transuersi acumine incidebantur, & pungebantur, vnde expungere pro eodem, ita & charaxare veluti sulcos inducere, ad delendum quod scriptum erat. Clarum id ex Marculfo Lib. II. 17. *Si qua litura, charaxatura, adiectiones factæ sunt, nos eas fecimus.* Bignonius. *Deletiones, maculæ, inquinamenta ab atramento. Testamentum B. Remigij.* Si qua litura, vel charaxatura fuerit inuenta. *Testamentum Bertrhami apud Brissonium.* Si quæ lituræ, siue charaxaturæ. Vnde Budæus in Pandect. σεσηραγμένα, cancellata, & deleta, siue circumducta, interpretatur.

Negat tamen Vossius *Charaxare*, esse delere: eo præcipuè argumento, quod qui subscribebant nomina tabulis, veluti testes, hi charaxare nomen suum dicebantur. Tabulæ Eadgari Angliæ Regis, apud Seldenum. *His testibus consentientibus, quorum inferius nomina ordinatim caraxantur.* Et in Vita S. Deicoli Abbatis Lumensis. *Venerandi Fratres Gallus, atque Deicolus, quorum & superius, vocabula caraxauimus*, id est scripsimus, siue expressimus.

Id quidem verum est, nam & Isidori Glos. *Charaxatis, scriptis*. Et *Charaxarius Notarius, scriptor.* Sed ideo factum est, quia *charaxare*, contrario sensu idem significat, & scribere, & delere. Incidendo literas in cera, siue ceram sulcando literæ scribebantur, siue exarabantur: sed eædem scriptæ, nouo sulco super inducto delebantur, siue inducebantur, atque tam hæ, quam illæ charaxabantur. Quod expressit Prudentius in Romano. *Charaxat ambas vngulis scribentibus, genas, cruentis & faciem secat notis.* Idest vngulis ferreis, sursum, ac deorsum, ac transuersum cancellatim faciem lacerat, vt cum cera, & scribebatur, & delebatur, siue charaxabatur.

Quæ vox postea ad picturam, & sculpturam trans-

translata, vt in loco Gregorij apud Bignonum. *Parietes, & cameras charaxabat*. Et *vasa signis &c. quibus charaxata*.

Sed qui negare potest Vossius charaxaturã dici, si quid in prius scriptis immutetur, idest *cassaturam*? Cum in Testamento B. Remigii supra adducto. *Si qua litura, vel charaxatura*: explicat quid sit litura, per charaxaturam. Ita cum *charaxare* interdum scribere significet, etiam scriptum delere, veluti *ex charaxare*, sive impressos characteres inducere, quod à tabulis ceratis, ad scripta atramento translatum. Veneti *Scarabotto* puerorum cõscribillantium, & lituras inducentium ludum appellant.

Est quidem *cassum* Latinis inane, vacuum, irritum. *Vt lumine, & athere cassus* apud poetam, quod expressit Dantes Inf. xxx. *Si che insieme col Regno il Rè fu casso*. Non tamen ab eo *Cassare*, sed à *Charaxare*.

CASSO. *Casseto*. V. *Busto*.

CASTALDO. *Gastaldo*. Villicus, quique domus curam gerit absente domino. Item Actor, Procurator. Vox Longobardica à latino deflexa. Grot. Lex.Goth. *Gastaldus, Gastalde, exponitur, qui Curtem gubernat, proprie Positus. qui vicem gerit. Ga, & Ge, augmenta pro dialectis variantur, alij Ca provodem ponunt, vnde Castaldus*. Alibi. *Aldius, libertus operas debens*, halten. *In manuscriptis est* Haltius, *idest nutritus, alumnus, ex quo videtur Latina vox esse* Alitus, altus, *vt idem sit, ac Verna natus domi*. In legibus Longob *Aldia digniares quam ancilla*. Vos. L. 11. 2. *Aldius* & *aldia*, & *aldio*, vel *aldion*, & *aldiona, voces sunt à Germanis accepta*. *Ac* Aldius *videtur, qui antea servus, sic libertatem consecutus, vt interim veteri domino foret obnoxius*. Aldiones, *talibus progenati*. Aldia, & aldiona *de fœminis huiusmodi dicuntur in donatione Ecclesia Nouariensis apud Baron. Tom. xi. ad annum MXIV*. Cum seruis & ancillis, aldionibus, & aldianis vtriusque sexus. Papias. Aldius dicitur, qui adhuc seruit patrono.

Rectius tamen à Latino, quam à Germanico vocabulum ductum videtur, vt supra innuimus: verna, domi natus, & *altus*, siue *alius*. Propric Villicus, & domus custos, non Villæ modo, sed etiam ædium Vrbanarum. Tales Patauij vocantur qui Venetorum procerum domos tuentur, quas illi raro admodum inuisunt. Atque ita non pauca Prætoria, atque ædes Regium in morem constructæ, atque excultæ, vilissimo inquilino cedunt, vt iure illud Martialis vsurpari possit. *O fortunati vinitores ac villici, Parantur ista nobis, seruiunt vobis*.

Sed etiam Collegiorum, & societatum Præfecti, Procuratores, siue Oeconomi, *Gastaldij*, & *Gastaldiones* Venetijs, ac Patauij appellantur. *Gastalda del Dose, Gastaldiones Fratalea, artis lana*. Imò inferiori seculo Vrbium Præfecti ita appellati. Erempertus Chron. pag. 71. *Adenolphus Spoletium pergens, qui cccc armatos secum eduxit, vt Gastaldatum Capuanum sibi firmaret*.

Sed si *Aldius* est verna seruus domi natus, & enutritus, quid est *Cast*? Nempe à *Casticio*, quod *Casam*, siue *Casale*, & domum rusticam significat, de quo Vossius L. 111. 3. In charta S. Germani Parisiensis. *Mansum dominicatum, cum casa, & alijs casticijs*. Vt *Castaldo*, sit *Aldius*, custos villæ, vel *Casticij*. Marculf. p. 731. *Casticium*, septum appellat. Vt *Casticium*, & *Corte* pro eodem sumatur, domus scilicet sepeta.

CASTELLETTO. Castellamentum. Pueri ita nucibus ludunt, vt tribus iunctis quartam imponant, quas eminus alia nuce impetunt, vt cumulum diruant. Idque castellum, & *Castelletto* appellant: Insubres *Gasletto*. Ludus veteribus cognitus. Philo comment. de Mundi creatione. *Nucibus ludentes solent tres nuces humi statuere, vnamque tribus imponere, formam pyramidalem reddentes*. Auctor ludicri de Nuce. *Quatuor in nucibus non amplius alea tota est, Quum sibi suppositis additur vna tribus*. Castellamenta lucanica apud Arnobium, sunt farcimina in pyramidem exstructa, vt Heraldus, sed verior lectio est, *Catillamenta lucanica*.

CASTORE. Fiber. Plin. L. viii. 30. *Fibro cauda piscium est, cetera species lutra, vtrumque aquaticum, vtrique mollior pluma pilus*. Et Lib. xxxi. 3. *Animalium quibusdam, & in terra, & in aqua victus est, sicut fibris, quos Castores vocant*. Scalig. Hist. anim. L. 1. 8. *De fibro multa Plinius, cuius etymon, falso narrat Varro, ita inquit dictus, quia in fluviorum extremis ripis, visus esset, sic fibra, & fimbria. Si latina vox est, à findendo potius, & hiatu lacerationis. Barbari Danubij accola, transpositis syllabis pronũciant*, Biser. Isidor. Glossar. *Castorinum vebrinum*. Lege. *Fibrinum*. Dant. Inf. xvii. *E come là tra li Tedeschi lurchi, Lo beuero si assetta à far sua guerra*. E Castoris pilo, vt ait Plinius pluma molliore, pretiosissimi nunc pilei, ac petasi conficiuntur.

CASTRO. Iuramentum muliebre. Item interiectio admirantis. *Castor. Mecastor*. Nam vt Scaliger ad Festum, Quod Græci iurantes μὰ, & νὴ, præponebant, id Romanis erat *Me*, & *E*. Mecastor, medius fidius, *Eccere* per Cererem, Epol, Ecastor. Festus. *Mecastor, & mehercules, iusiurandum erat, quasi dicerent, Ita me Castor*, ita

ità me Herculei iuvet. Notat autem Gellius Lib. XI. 6. *Mecastor* solas mulieres dicere solitas, vt viri soli per Herculem iurabant: ædepol, vtrisque commune. Nunc ferè mulieres *Castro* dicunt, ne in vocem huic affinem alterius sexus, ac turpiorem incidant.

CASTRONE. Veruex. Aries castratus. Inde pro fatuo, ac stolido, vt Latini veruecem pro eodem vsurparunt, Etrusci *Beccone*.

CATACVMBA. Crypta, loca subterranea. Isidor. Gloss. *Gumba, cuncus, cripa*. Legendum. *Cuniculus, Crypta, Gumba, Cumba*. Id autem à Græco κύμβος, quod Hesychio Κοῖλος μυχός. Cavus recessus. Et κύμβον. Cymba, cymbium, nauigium, & poculi genus, ad eius similitudinem.

Ita Romæ *Catacumbæ* cryptæ, cauernæ mirando opere, Sanctorum Martyrum exuvijs nobilitatæ. Anastas. Nicolao I. *Via Appia de cimiterio S. Christi Martyris Sebastiani in Catacumba, vbi Apostolorum corpora iacuerunt*. Vide *Comba*.

CATAFALCO. V. *Balcone*.

CATALETTO. Feretrum, Sandapila. Veneti *Caeletto*, Insubres *Carleto*, & *Carlè*. Galli *Chalit*, & *Cheuet*. Vnde aliqui à capite, quasi *Capetum*, quod in eo caput reclinatur, quasi non totum corpus iaceat. Neque audiendi, qui à κατακλίνεσθαι, idest dormire: aut à *Castrum lecti* deducunt. Est enim à *Capulus*, *Capuletum*, *Cataletto*, *Chalit*. *Carletto*. Isidor. Glossar. *Kartulum, quo mortui efferuntur*, alibi *Katulum* appellat, Papias. *Caltulum*. Vtrobique *Capulum* legendum est, vnde *Capuletum*, *cataletum*, *catletum*. De Capulo omnia sunt nota.

CATASTA. Latinis suggestus ligneus, siue editior contabulatio, in qua serui venales exponebantur, vt conspicui magis ab emptoribus attentius considerarentur, à καθιστάω, expono. Vitru. L. VII. 4. *Transmarinos catastos emere*, vbi Philander rectè seruos transmarinos de catasta exponit: sed falsò Catastam, côpedem interpretatur, sociumque erroris Sigonium habet de Iudicijs. Nam Catasta nonnisi tabulatum, & suggestum significat (Itali *vn Palco*) vbi venalitij exponebantur, & in quo Martyres torquebantur, & afficiebantur supplicio, vt illud conspectius esset. Nunc *Catasta* lignorum strues & congeries dicitur, nec aliunde notatio morosè perquirenda. *Catasta de libri*, & similium aceruus editior instar catastæ, & suggestus.

CATASTO. & *Catastico*. Gallicè *Cadastre*. Libri Censuales, in quibus agri, fundi, iugera, ac bona ciuium describuntur, Scriptor Etruscus Hist. L. IV. *E perche nel distribuirla s'aggrauano i beni di ciascuno, il che i Fiorentini dicono* Accattare, *si chiamò questa grauezza* Catasto. Menagius in Orig. Gallicis putat factum, ex *ad* & *quotus*, vt quota pars tributi, siue rata portio omnibus esset: quasi *Adquotare*. Verum in Origin. Ital. à *Capite* deducit; quasi Capitastrum, *Cadastre*, & *Catasto*. Sed primum verisimilius videtur, nam älteri repugnat illud, quod ista non est capitatio, non enim capita, sed bona censentur. Nisi *Catastrum* sit Capitularium tributorum, in quo per capita notantur.

Neque tamen incongruum videtur à Græco καθίσταμαι, constituor, redigor, componor: vt *Catastici* libri sint, in quibus bona ciuium conscribuntur, & in ordinem rediguntur. *Il Registro*.

CATENACCIO. *Cadenazzo*. Repagulum, siue vectis ferreus transuersus claudendis foribus. Quod olim catenis ostia, ac valuæ firmarentur. Iuvenal. Sat. III. *Clausis domibus postquam omnis vbique Fixa catenatæ siluit compago tabernæ*.

CATENA D'AMORE. Genus choreæ, quo manibus implexis in orbem, siue chorum desaltant. Lucret. L. II. *Inter se fortè catenas Ludunt, in numerumque exultant*. Quanquam Gifanius *Cateruas* præferat.

CATERATTA. Cataracta, Græca vox Latinis vsitata. Propriè locus abruptus, & præceps in flumine, vnde aquæ ruunt. Plin. L. V. 9. de Nilo. *Nouissimo cataracte inter occursantes scopulos, non fluere immenso fragore creditur, sed ruere*.

Item portæ ferreæ clatratæ pendentes, quæ attolli, ac demitti possunt. Liuius pendulas, ac recidentes portas appellat. Hodie *Saracinesca*.

Præterea septa lignea, siue claustra, ad ostia fluminum munienda, quibus subductis emittuntur aquæ, & dispensantur, coercentur, ac sustinentur, demissis. Veneti *Portas* appellant, Insubres *Conchas*. Am. Marcel. L. XXIV. *Amne enim repente extra ripas euagato, mersæ sunt quædam frumentariæ naues, cataractis auulsis, ad diffundendas, reprimendasque aquas, rigare suetas, opere saxeo structis*. Et infra. *Ad locum quendam ventum est arua aquis abundantibus fecundantem. Quo itinere nos ituros Persæ prædocti sublatis cataractis, undas euagari fusius permiserunt*. Vitru. L. V. 2. *Arcæ stipitibus robusteis, & catenis inclusæ*. Philander, *id genus aquarij septi vulgo vocat* Cataractas. V. *Incastro*.

CATINO. *Cadino*. Vas escarium concavum. Horat. L. Sat. VI. *Ad porri, & ciceris refero, laganique catinum*. In quo scilicet iurulenta ponebantur, vt assa in lancibus. Iuven. Sat. X. *Pe-*

 nebant

nebant igitur Tusco farrata Catino. *Farrata*, pultem ex farre. Perf. v. *Rubrumque amplexa catinum Cauda natat thynni*. Et *Catillus*, Vnde *Catillatores*, siue *Catillones* parasiti catinos lingentes, *lecca piatti*.

CATTARE. V. *Accattare*.

CATTIVO. Nequam improbus. Acharisius à captando, ideſt decipiendo. Sed eſt à *Captiuus*, vt Menagius monet, quod mancipia ferme ſunt nequam, vnde Itali pro malo, atque improbo, Dant. Inf. 111. *Che questa era la setta de cattivi*, *Cattiuo* etiam & *Cattiuello*, pro paupere, & infelici.

CAVAGNO. *Cauagna*. Cophinus. Græca vox, Latine corbis, Vas ex virgultis, aut vimine contextum, Iuven. Sat. 111. de Iudeis mendicantibus. *Quorum cophinus, fœnumque supellex*. Nunc *Coffano* capſa arcuata, pellibus contecta, quæ ferme ex vimine, poſtea etiam tabulis compacta. Iſidor. xx. 9. *Cophinus eſt vas ex virgultis, aptum mundare ſtercora, & terram portare: dictus autem cophinus, quaſi couus*, ideſt cavus.

CAVALLO. Caballus. Proprie vile iumentum, & ſarcinarium, vt docuit Caſaubonus ad illud Perſij. *Nec fonte labra prolui caballino*. Nam cum potuiſſet dicere equino, ſatyricè hoc poſuit. Nam καβάλλης, *inquit*, Græcis, & Latinis non quiuis equus dicitur, ſed iumentum doſſuarium. Horat. *Oliſtoris aget mercede caballus*. Aut piſtrinenſe. Auſon. *Cui ſubiugabo de mulorum ambagibus, Qui machinali ſaxa voluunt pondere, Tripedes caballos, terga ruptos verbere*. Pomponius Lib. xxxiii. tit. de fund. inſtr. *Caballos, qui in piſtrinis eſſent*. Ibi enim niſi viles, & vt ait Iuvenalis, *ſegnipedes, dignique molam verſare Nepotis*. Lucil. *Succuſſator tardus caballus*.

Succeſſu temporis pro quolibet equo, etiam generoſo. Anaſtaſ. in Agathone. *Vt etiam de palatio caballos ſtratos dirigeret pietas Imperialis*. Hinc *Cavallieri* equites, *Caballarij*, quod illis commune cum agaſonibus, & iumentarijs, licet ad diſtinctionem, hi *Cauallari* appellentur, quod tamen eſt idem. Gloſ. *Caballarius* κάλης, ἱππεύς. Gloſ. Arab. Lat. *Eques*, *caballator*, *Cauallara* Gloſ. *Caballarium*, Κέλητα. Iſidor. Gloſ. *Alaris*, *caballaris*.

Caualcare, Caballicare. Anaſtaſ. Conone. *Sed & pallio caballicando vel licentiam ei conceſſit*. Codinus p. 19. ὅταν δὲ καβαλλικεύει, ἤγουν ἱππεύει. *Quando vero caballicat, ſiue equitat*. Et de equeſtri comitatu Imperatoris, καβαλλαρίου διηγχομένω: ad verbum, *la caualleria*. Plura congeſſit Rigaltius in Gloſſario, & Voſ. L. iv. 3. *Caballicata*, *la caualcata*. Luitprand. Ticin. L. 111. cap. vlt. *Cumque eodem perueniſſet, & caballicatas, vt vulgo aiunt, circum circa dirigeret*. *Caualcatura*, pro equo. *Cauallarizza*, pro equili. Codinus p. 53. *Comes igitur facultatem habet equitandi quemcumque ex Imperatorijs equis voluerit ducens* εἰς τὸ καβαλλαρίκιον, in ſtabulum.

Caualcare, in re Venerea. Iuven. vi. *Inque vices equitant*. Tribades, Horat. *Clunibus aut agitauit equum laſciua ſupinum*.

Caualcione, & *caualotto*, more equitantium alteri incumbere. Boccat. ix. 5. *E ſalilli adoſſo à caualcione*.

CAVALLO. Itali appellant pœnam puerilem in ludo literario, cum ſublati in humeros alterius, aut ad ſcamnum conquiniſcentes, negligentiam natium iactura expiant. Quod qui cæditur, veluti alteri inequitat. Procopius Hiſt. Aneedota p. 78. *Ceterum Saturninus ſponſa vt concubuit, atque corruptam inuenit, illud apud amicum extulit, puellam duxiſſe ſe haud imperuiam. Quod vt accepit Theodora, ſeruitijs imperat, vt ſublatum (ceu pueros in ludo literario) Saturninum, temerarium iactatorem, & periurum cæderent. Multiſque dorſo plagis vapulantem, ipſa monebat, vt linguam garrulam cohiberet*. Vbi Alemannus notat, viros illuſtres hac affectos ignominia, ante tempora Theodoræ nuſquam legi. Theodoræ autem exemplo, Stephanum ærarij præfectum idem feciſſe, qui Iuſtiniani Iunioris matrem, quemadmodum apud magiſtros pueri ſolent, vt ait Nicephorus, vapulare iuſſit. Ex quo addit intelligi, quid ſit *Catomis*, vel *catomo* cædi. Neque enim eſſe demiſſo capite ſuſpendi, vel ſublatum in humeros cædi, vt viri docti explicarunt. Quod ſcilicet Photius, & Aſtrologi in eadem Hiſtoria, neutro modo affecti ſunt, qui tamen κατ' ὤμους, καὶ νῶτα vapulaſſe dicuntur. Vult ergo, qui *Catomo* cæderentur, non in humeros fuiſſe ſublatos, vt Saturninus, ſed tantum ſcapulis verbera excepiſſe. Atqui in Actis S. Babylæ c. 11. 6. *Iratus vero Numerianus Rex, iuſſit tres infantes leuari in Catomo, & priori dari duodecim plagas, ſecundo nouem, tertio ſeptem*. Leuari in Catomo, eſt in humeros alienos tolli. Sed veteres humeros cædebant, vt nunc in fuſtigatione: hodie autem aliam corporis partem rigida ſcutica Orbilij conſcribillant. Vtrumque tamen coniunxit Prudentius de S. Romano. *Vix hac profatus puſionem præcipit, ſublime tollant, & manu pulſent nates. Mox & remota veſte virgis verberent, Tenerumque deris ictibus tergum ſecent, Plus vnde lactis, quam cruoris deſtuat*.

Ceterum quod pertinet ad *Caualiere*, illud addendum eſt, inferiori æuo *Caualieri* milites appellatos eſſe, in actis publicis, conuentionum

tabu-

tabulis, & ſepulchrorum inſcriptionibus: cum hæc vox olim peditibus ſolis conueniret. Stat. Patau. fol. 11. *Et puniatur ſi fuerit Miles in libris quingentis, ſi fuerit pedes, in libris ducentis.* Corius Hiſt. Mediol. p. 259. *Alche contrafacendoſi, ſe era milite, ò figliol di milite, incorrea nella pena di libre cento: ſe l' era fante à piede libre tre.* Ideo factum, quod vt Salmaſ. de re milit. p. 3. docuit, cum ars militaris immutata eſt, & à peditibus ad equites translata, fermè ſub Conſtantini ſucceſſoribus: quia cum nationibus, quæ equitatu tantum pollebant rem haberent, equeſtrem ſolam militiam colere, & exercere cœperunt, deſerta pedeſtri: Ex eo ortum, vt nomina quibus pedites priſcis Græcis, & Romanis appellabantur, ad equites ſui temporis deſignandos traducerentur. Hinc miles de equite, & pro equeſtri dignitate prædito. Plura doctiſſimus Abbas à Nuce. Chron. Caſſin. L. III. 45.

CAVIALE. *Caviaro.* Salſamentum ex ouis piſcium. Putant à Garo factum eſſe. Sed illud ex inteſtinis ſcari piſcis ſale maceratis inuentum Græcorum: poſtea ab Hiſpanis ex ſcombri inteſtinis: vnde garum ſociorum dictum. Noſtrum autem ex ouis accipenſerum eſſe creditur. Si ex *Aphyis*, ſiue *Apuis* conficeretur, eſſet Aphyariũ *Caviarum*. Certe *Apuam* Athen. Lib. VII. vocat γόνον, ideſt oua, & ſobolem aliorum piſcium. Plin. Lib. XXXI. 8. *Vitium huius eſt alex, imperfecta, nec colata fex: cœpit tamen, & priuatim ex inutili piſciculo minimoque confici: Apuam noſtri, Aphyen Græci vocant, quoniam hic piſciculus è pluvia naſcitur.*

CAVIGLIA. *Cavicchia.* Clavus ligneus, clauicula. Frider. de accip. L. II. 50. *Sed oportet, quod cavilia vna lignea infigatur in terram, ad quam alligatur longa.*

La Cavicchia de i piedi. σφυρὸν appellat Ariſtoteles Hiſt. animal. L. I. 140. *Extremum oſſis maioris* (in crure) σφυρὸν, *malleolus, vtraque in tibia geminus.* Scaliger. σφυρὸν, *malleum inſtrumentum dicimus, ſic & malleolos ſarmentorum, ab extuberantia capitulorum: ſic in ſurculis à Theophraſto κορύνας, claua. Itaque puto à barbaris cavillam corrupte, & fuiſſe clavillam à claua nodis.* Malleus claua, malleolus, clauicula, *caviglia. Caviglinolo.* Boccat. III. 4. *Et ſe tu quelle voleſſi appoggiare ad alcuno caviglinolo.*

CAVRIOLA. *Capriola.* Saltationis genus, cum iacto in ſublime corpore, crura decuſſatim implicantur: vel à ſaltibus caprearum, vel à capreolis vitium, intortis, atque in cincinnorum morem inflexis.

CAVTERIO. Vox Græca proprie ferreum inſtrumentum ſignificans, quo candente notæ, & ſtigmata inurebantur, ab vrendo. Hodie pro ſtigmate, ſiue vulnere, ignitò ferro, brachio, vel fœmori inuſto, noxiis humoribus à capite auertendis, quem etiam *fonticulum* appellant.

CAZZOLO, *Cazzola, Cazzulo.* Victorius L. XX. Var. 14. à *Scapha* deriuat, qua ex ollis ius hauritur. Quod apud Alexim Comicum teſte Athenæo L. IV. coquus conqueritur deeſſe ſibi inſtrumenta culinæ, & inter cetera, οὐ ξύλον, οὐ σκάφην, οὐ τήγανον. non lignum, non ſcapham, non teſtum, ſe habere. Titius Loc. Controu. VIII. 4. negat ſcapham eſſe coqui inſtrumentum ad hauriendum ius, ſed potius mactram eſſe, ſiue vas, in quo farina conſpergitur, ad panem conficiendum. Verè neque ex Alexi elici poteſt ſcapham eſſe vas hauſtorium, cuius forma diuerſa à ſcapha, quæ à nauiculæ ſimilitudine dicta eſt. Quare *cazzolo* potius à *Cochleare* factum videtur, *Cocchiale, Cacciolo, cazzolo, cazzola*, & *cazzulo*. Eadem enim prorſus forma, ſed magnitudo diuerſa. Nam & *Cazzola* inſtrumentum murariorum vocamus: Latini *Trullam* dixerunt. Atqui Trulla inſtrumentum hauriendo, & miſcendo iuri. Nonius. *Truam veteres à terendo, quam nos dimminutiue trullam dicimus.* Titin. Setina. *Cocus magnum ahenũ quando feruit, paula confutat trua.*

Trulla igitur & hauſtorium inſtrumentum culinæ, & fabrorum murariorum vnde *trulliſſare* apud Vitruvium, ideſt tectorium inducere, Vtrumque *Cazzola* appellatur. Baldus de verbis Vitruvianis. *Trulliſſare, à trulla cæmentario inſtrumento quo murarij fabri tectorium inducunt, quod noſtri* Cochlearium, *alij* Cazzolam *dicunt. Cucchiara, Cazzola.* Hoc quidem cochlear planum, non concavum, & vt idem Baldus, forma eſt inſtar trigoni equicruris oblongi. At cochleare culinarium cavum vt vſus poſtulat. *Cochlear, Cochleolum, Cazzolo*, & *Cazzola*, non autem à *Capſa, Capſaiola*, nihil enim ſimile capſæ habet. Non *cazzola* modo, ſed *caciam* poſuit Fridericus Imp. de accipitr. L. II. 33. *Accipiunt oua gallinarum, & rumpunt ea, & in cacia, vel capide lignea, vel ferrea, qua tamen ſit ſtagnata ponunt ea.* Quod libenter à Capide deducerem *Capis, Capice, Capicium, cacio, cazzolo, cazzulo*, niſi illud poculi genus Feſtus interpretaretur. Præterea *Cazzola* appellant Inſubres lucernam manubrio penſilem, quæ ferme ſcaphulæ figuram refert, cum eſt vnius myxi, licet maiores quadratæ plurium elychniorum.

Ceterum vocabulum, cuius *cazzolo* dimminutivum eſſe videtur, quære in dictione *Capo*.

CECA. V. *Piattola.*

CECCOLA. *Ceccole*, haſtulæ, ſiue fragmina ligni minutatim conciſi à cædo, cæſum. Vene-

tò, *Tagliar in cecciole*, in minutissimas partes secare.

CEDOLA. Chirographum, breuisque libellus. *Schedula*, *scedula*. Marculf. præfat, 2. *Verum etiam alia in hac scedula*. Germ. *zedel*. Schedæ enim tabellæ sectiles, ἀπὸ τοῦ σχίζειν, à scindendo, siue secando, in quibus cerâ obductis literæ exarabantur. Vox inde ad chartas, & libellos translata, præcipue in quibus nomina debitorum scribebantur, item syngraphæ cautionum, siue securitatum. *Cedola di banco* syngraphæ mensariorum. *Cedoloni* libelli, qui publice exponuntur.

CEFFO. Rostrum belluarum, præcipue canum. Dant. Inf. XVII. *Non altrimenti fan di state i cani, Hor co' piedi, hor col ceffo, quando morsi De pulci son, da mosche, e da tauani*. Item porcorum: rostri scilicet extrema pars flexa, & incurua. Hispani *Ocico*, quod Coaruvias à faucibus, quasi *foesco*: sed est ab *unco*, *onesco*, *occico*, *ccesso*, *ceffo*. Non à *chef* capite, eius enim partem tantum significat. Translatum inde ad homines, quibus prominentia labra, & rictus repandus, qualis in Æthiopibus, nanisq; ac pumilionibus. V. *Grifo* & *Grugno*.

Zaffare, est rostrum sorbendo demergere, atque auide more suum ingurgitare. Item *Acceffare*, rostro prehendere, ac stringere. Dant. Inf. XXIII. *Ei ne verranno dietro più crudeli, Che cane à quella leure ch'egli acceffa*. Senenses, *Acciaffare*.

CELADA. Galea. Menagius, quod Galli *Salade*, à filo petit, ex Festo. *Silus appellatur naso sursum versus repando, vnde galea à similitudine sile vocabantur*. Coaruvias à celando siue tegendo capite, quod est verisimilius.

CELLA. Pro cœnobio, siue monasterio. P. Diaconus de vit. illustr. in Benedicto. *Postquam duodecim Monasteria construxit, prædictas Cellas sub præpositis ordinans*. Vita S. Bened. Cap. VIII. *In hoc horto cella*, idest, monasterii. Cap. IX. *Dum Fratres habitacula eiusdem cella construerent*. Et alibi passim. In actis Basilicæ Ambrosianæ P. Puricellij. *Cella Diaconi* Fortis dicitur Cœnobium S. Ambrosij, amplissimum, Pontificum, & Regum hospitio nobilitatum, *Cella* tamen apud veteres, & hodie exiguum cubiculum. Martial. *Cellam pauperis Ollus habet*.

A Cella CELLERARIO: auctum ex *Cellario*. *Cellarius*, promus, curator peni. Plaut. Captiu. IV. 3. *Sume, posce, prome quoduis, te facio Cellarium*. Glossæ Κελλάριος, *Penuarius*. Et. *Cellarium*, *Cellaromarium*. Ταμεῖον. Legendum, *Cellarmarium*. Plaut. eadem fabula. IV. 4. *Cellas refregit omnes, reclusitque armarium*. In quo cibi seruabantur: promptuarium. Eædem Glossæ. *Cella proma*, Ταμεῖον: *Cellarius* Ταμίας. Germani *Keller*, quo nomine præcipuè cauponum famuli vocantur. Lipsius Cent, III. ad Belg. ep. 44. ex vetere Lexico *Kellera*, *promptuaria*. *Cellerarij* tamen vox Flodoardo, & alijs frequens.

CELONE. Stragulum, tapete, à tegendo, siue celando, Vita Nicol. Laurentij pag. II. *Fece poner ornamenta de tapiti, e de celoni*. Hodie pro lodice, siue lectorum operimento accipitur.

CEMBALO. Cymbalum: veteribus æreum erat; duo nempe vasa concaua, instar dimidiatæ sphæræ, quæ vtraque manu apprehensa, & inter se collisa crepitum dabant. Lucret. *ære, ara repulsa sonant*. Hodie cymbalum improprie appellatur, quod erat veterum tympanũ, effœminatorum gestamen. Circulus instar cribri ex vna tantum parte pelle obductus, qui & olim, & nunc summis digitis, crispante brachio pulsatur, insertis ad oram æreis bracteolis, vt olim sistro inserebantur, quarum acuto tinnitu, & percussæ pellis graui bombo, non insuaue melos funditur, puellarum choreas ducentium oblectamentum; vt videatur ex tympano veterum, & sistro conflatum instrumentum.

CENCIO. Panni, aut telæ laceramentum. A *centone*, *centione*, *cencio*, vel à linteo, *lenzo*, *cienzo*, *cencio*.

CENDALE. *Sendale*, *zendado*. Genus serici tenuissimum, ac pellucens. Quasi *centale*, à cinctu, quod ex eo ferme cingula, & zonæ conficiantur, vt Alciatus L. VI. Parerg. c. 25. Alij apud Coaruviam à *Seda* interposito N. *Sendale*: alij à *syndone*, quod verisimilius. Nam à serico, nimis genericum est, cum tot aliæ serici species sint. Nec refert, quod Texeria in Itinerario Indico dicat: *Tapadas las caras, con vn sedaço, ò sendal negro*. Nam *sedaço*, proprie est cribrum ex setis equorum confectum, quod quia leuidense, rarumque, ac pellucens, ad similis texturæ sericum transfertur.

CENNAMELA. Tibia, fistula, instrumentum Musicum, Adentior Menagio, qui à calamo deducit, quasi *Calamela*. *Calamo triuisse labellum*: cum veteres, *chalamie*, dicerent, Itali etiam *Ceramela*. Hispani *Calamillos*, & *Chirimias*, vt supra diximus. Calamus *Calamillo*, *Chirimia*, *Ceramela*, *Cenamela*. Statut. Patau. *Nemo debeat turbas* (trombe) *aut Zaramelam, aut tamburlum, aut nacearos sonare, vel sonari facere*.

CENNO. Nutus. *Cinnus*. Glos. *Cinnus*, ἐπινεύσιον: supercilium, quod eo depresso annuatur. Item. *Cinus*, *neuma*, *nutus*. Ex quo Scalig. ad Auson. L. II. illud Prudentij. *Quinos supinat, obuias offert genas*, corrigit, *Cinnos supinat*.

pinat. Adiicitque Italicè, & Gallicè *Cenno, accener, accennare*. Quod scilicet vultus, & oculorum motus fiat in annuendo: ἀπὸ τοῦ κινεῖν, κῖνος, & κίνησις motio oris, aut oculi. Glos. Arab. Lat Cinnus *torti oris*. Lege. *Tortio oris*. Isidor. Glossar. *Cnios, tortiones indecentes*. Lege *Cinnos, tortiones oris indecentes*, ad subsannandum.

Sed idem Scaliger ad Festum aliam notationem affert. *Cinnus est cilium, aut palpebra, dimminutiue* Cillus: *quia in annuendo cilium, & palpebra comprimatur. Quod veteres etiam nictare dixerunt.* Plaut. Asinaria. *Neque illa ulli homini, nutet, nictet, annuat.* Nonius. *Nutare, capitis; annuere, vel innuere narium: nictare oculorum significantiam veteres esse decreuerunt.* Sed prior originatio verisimilior est. A *Cinno* Itali *cennare*, & *accennare*. Galli, *guigner cinnare*: putantque esse ab Hispanico *Guiñar*, quod Coaruvias more suo ab Arabico deriuat: cum sit à *cinnare*. Iidem Galli *Cligner les yeux* quod est, clinare oculos, & supercilia, quod nictando fit. Germani. *Augen blicken*: oculos obliquare: & nictus *augen blick*, oculus obliquus. Insubres *Cignare* dicunt, altero oculo clauso, altero ad rimam applicito curiose speculari, vt in nictando fit.

Cenno etiam pro significatione, quæ vultu, aut oculis fit. Dant. Inf. v. *Volsero à me con salutenol cenno.* Eo nutu, quo salutare solemus. Et xxi. *Rende à lui 'l cenno, ch'à ciò si confacce.* Salutem reddit. Et pro signo, siue specie. Inf. viii. *Per due fiammette ch'ei vedemmo porre, Et vn altra da lunge render cenno.*

Galli quoque *Ciller* dicunt nictare, vel à *cillo*, dimminutiuo *Cinni*, vel à cilio, quod in nutando comprimitur. Item *ciller les yeux à vn oiseau de proye*. Consuere oculos accipitri. Quod non est à *sugillando*, vel à *celendo*, prout mouere significat ex Seruio: sed à *ciliando*. Quæ vox frequens apud Fridericum de re accipitr. vt etiam caput integrum huic rei dicarit: *De ciliatura accipitrum.* Sic autem dictum, quod vtrumque cilium consueretur, vt auis fera mansuesceret. *Accigliare*. Dant. Purg. xiii. *Ch'à tutti vn fil di ferro il ciglio fora, E cuce si com'à sparuier seluaggio, Si fà, però che queto non dimora.* Interpr. *Sono accigliati come s'accigliano gl'vcelli di rapina.*

CENTO. *Capo di cento*. Venetis dicitur vici magister, cuius munus, si quid maleficii in vico contigerit magistratui denunciare. Formulæ Veteres. xviii. *Accepit altum mansum in loco illo, qui est in pago illo, in centena illa.* Vbi notat Bignonus, Comitatus, & pagos in *Centenas* distributos fuisse. Capituli Lib. iii. 10. *Et de ipso pago, aut de vicinis centenis eligantur.* Ita apparet etiam in Vrbibus fuisse vicos, & centenas (*contrade*) à quibus *Centenarij*, & *capi di cento*, dicti sunt vicorum magistri. Quod munus olim honestiorum, nunc vilissimo cuique demandatur. Alibi, *Antiani* vocantur.

CENZALE. Culices. Pap. *Culices, centiales.* Sed vnde vltima dictio haud scio. Nisi à *Scyniphes*. Idem Papias. *Scinifes, culicum genus aculeis permolestum.* Sciniphes, *scinisale, scinsale, senzale*. Aliis *Zampane*. Dantes *Zanzara*. Alii à *Culice*, admodum dure.

CEPPO. Tria apud Italos significat. Genus lapidis: arboris stipitem: compedes, siue trabem, qua diuaricatis per eius foramina cruribus sontes, & martyres olim torquebantur. Prima vocis origo à cippis sepulchrorum, hoc est saxis quæ super tumulos erecta ponebantur, in queis Inscriptio. Horat. *Mille pedes in frontem, tercentum cippus in agros, Hoc dabat.* Quia ergo ferme cippus sepulchralis è vulgari lapide erat, qualis ob mollitiem facile cæditur, id genus lapidis Itali *Ceppo* dixerunt, & à marmore, ac duriore lapide distinguunt. Glossæ. *Cippus* Ἔντος λίθινος. Vulcanius emendat. στύλος λίθινος, columna lapidea, Κορμὸς ποδοκάκη. Subiicit vltimam vocem ab Hispanis reddi *Cepo*. Quæ vox in secunda significatione, prout stipitem significat, apud eundem auctorem Glossarum. κορμός, *codex, caudex*: κορμὸς ἀνθρώπου. *Truncus*, idest sine capite. Vil. vi. 64. *E quiui tagliarono vn grande pino, e sul ceppo del detto pino batterono quantità di fiorini.* Tertia autem significatio pro compede, licet vox inferioris seculi fuerit, & Salmas. de mod. vsur. pag. 815. à κυφὸς, quod erat vinculum ceruicis, siue boia, *Cespus* factum putet, & *Cippus*: simplicius tamen esse videtur, quia trabs illa ex arboris trunco fiebat, in quam crura immitebantur, vt hodie etiam *Ceppo* pro caudice, siue *Zocco*, accipitur. Ita & Hispani *Cepo* appellant, vt supra ex Vulcanio diximus, etsi Coaruvias credit fuisse stipitem magnum, cui alligarentur noxii, ne fugerent: sed pro compedibus accipitur. Recte quidem obseruat hujus ætatis Cippum, esse geminam trabem adnexam, cui pedes inseruntur, nullis foraminibus, vt in veterum cippis, siue compede.

Ceppo etiam stipes, siue truncus dicitur, cui decollandi capite incumbunt, alter ipsi securi imponitur, cuius ruentis pondere citius fata peragantur.

CERA. Aspectus. V. *Ciera*.

CEROBOTTANA. V. *Ciarbatana*.

CERCARE. Quærere, *quaritare, chertare, cercare*. Plaut. Menech. *Modo in Epidamnum venit cum seruo, Hunc quaritatum geminum germanum suum.* Non enim Scaliger audiendus, qui à *circando*, siue circumeundo deducit,

vt in illo, *circuit, quærens quem deueret*, aliud enim est circuit; aliud quærens, quærimus enim etiam minime circumeundo. Hispanicum quidem *Cercar*, significat circundare, siue in orbem cingere, à *circo*, siue *circulo*, *circo*, *circare*, murum, aut septum circumducere, non autem quærere. Vnde *Cerca* murus, seu maceria, areas, hortos, agros cingens, & *Cerco* pro obsidione, siue circumsidione.

CERCHIARE: Circulis ferreis, aut ligneis dolia vincire. Leges Visigot. Lib. VIII. tit. 3. *Si quis aliquem comprehenderit, ac de silua sua cum vehiculo vadis, & circulos ad cupas, aut quæcumque ligna sine domini iussione, asportare præsumpserit*.

CERCINE. Inuolucrum ex panno in circulum factum, quod baiuli capiti imponunt, vt pondera mollius sidant. Latini *Cesticillum* dixerunt. Festus. *Cesticillus, appellatur circulus, quem superponit capiti, qui aliquid est laturus in capite*. Hodie *basta* etiam dicitur, V. *Basto*.

CERNA. Purgamenta, à cernendo, siue secernendo. Nam *Cernere* est cribrare apud Palladium, Vegetium, & alios. Pap. *Cernida, cribellus pollinis*, sed puto legendum *Cernicla*, & *Cerniclum*, contractum, ex *Cerniculum*.

CERNE etiam, & *Cernide*, delectus militum præcipue ex pagis, & agresti populo, ad belli subita; quod militiæ apti legantur, siue secernantur. Villan, x. 1. *La cerna de pedoni del nostro* Contado.

CERNECCHIO, Veneti *Cernecia*. Capillorum discrimen. Discerniculum *Cerniculum*, *cerniclum*, *cernecchio*, *cernecia*. Festus. *Crines, à discretione dicti, quam Græci διακριτικὸν appellant*. Nonius. *Discrimen, separatio à discernendo, vnde & discerniculum dicitur acus, qua capillos à media fronte disseparas*. Ex quo & ipsa diuisio capillorum, discrimen, & cerniculum. Ouidius. *Capitis discrimina puri*. Lucil. *Exploramo digitos, discerniculumque capillo*. Discerniculum, vt explicat Scaliger, est acus, qua discernebantur capilli. Sed quod ex Martiali adducit, *Tenuia ne madidi violent bombycina crines, Figat acus tortas, sustineatque comas*. Illa acus, non discernendis capillis erat, sed capillorum sertis figendis, & continendis.

Insubres *Scheia* appellant, *far la scheia*, discriminare capillos, a σχίζειν, quod est secare, diuidere. Hispani etiam diuisionem capillorum *crenche*, cerniculum, & *Cernejas* vocant iubas equorum, quæ circa colla discriminantur.

CERVOSA. Cereuisia; de cuius notatione plura videre est apud Iunium Animaduers. L. II. c. 12.

CESENDELO. Lampas, siue lucerna. *Cicindela genus muscarum quod noctu lucet: vnde etiam candelabra putantur appellata*. Glos. *Cicindela λαμπυρίς, & χανδήλη*. Isidorus. *Lychnus, quasi luciniis, est enim cicendela lucerna*. A candendo dictam putant. Scalig. Histor. animal. à luce, quoniam esset candela cœca. Pap. *Cicindelia, vitreas lampades vocant*. Ita & Veneti, *Cesendelo*.

CESILA. *Cesiola* Venetis hirundo, vel à vocis sono, vel ut Erythræus, à *cypselis*, hirundinum specie.

CESORA. Forfex, quasi *Cæsorium*, à cædendo.

CESPO. Cespuglio. Etrusci *cesto*. *Cespo, cespitto, cesto*. Dant. Inf. XIII. *Raccoglietelo al piè del tristo cesto*. Festus. *Cespes est terra in modum lateris cæsa cum herba: siue frutex recisus, & truncatus*. Hac vltima notione hodie accipitur, *Cespo*, & *cespuglio*. *Cespiculus*, Virgulta scilicet è trunco arboris pullulantia, ac densi frutices. Ouidius Heroid. 14. *Fronde leuas nimiam, cespitibusque famem*. Et Amorum II. 16. *Gramineus madidum cespes obumbrat humum*. Dant. Inf. XIII. *Di sè e di vn cespuglio fece vn groppo*. Crescent. L. II. 8. *E imperciò tagliati i sudetti arbori ricrescono sopra i loro cespi, che si chiamano tremule*. Veteribus Cespes proprie herba cum terra auulsa, ex quo tribunalia in castris fiebant. Lucan. de Cæsare, *Stetit aggere fulti Cespitis*.

CESSO. Latrina, *Secessus*. Secedere ad naturæ necessaria. Quod Græci ἄφοδον, siue diuerticulum dixerunt. V. *Padire*. Dantes *stare in cesso*, pro recedere. Inf. XXII. *Ma stien le male branche vn poco in cesso*. Landinus, Abscedant, siue secedant. Vel, à cessando.

CEVADA. Hispani vocant hordeum, atque omnem frugem, quæ iumentis apponitur Coaruvias à *Zea*, quæ hordei genus: Alii apud eundem à cibo, quod est rectius, nam *ceuada*, est cibatus iumentorum. V. *Prabenda*.

CHE', Quæ. *Che cosa?* quæ causa, siue negotium. Quod? quid? *Chè, chè*, quidquid.

CHENTE, Quantus. Et qualis. *Chent' hora?* quota hora, siue quanta?

CHERO, Quæro. Hispani. *Querer*, velle, appetere. Dant. Par. III. *Che quel si chiere, e di quel si ringratia*. Ille cibus quæritur, qui appetitur.

CHERCI, Clerici. Dant. Inf. XVIII. *Che non parea s'era laico, ò cherco*. Item pro docto, & literato. Idem Inf. XVI. *In somma sappi che tutti fur cherci, E literati grandi, e di gran fama*. Villan, IV. 3. *Regnò Ruberto suo figliolo, e fu vn gran Cherico in scrittura*. Nam apud Gallos Clerici pro doctis, accipiuntur, etiamsi non sint sacris initiati; vt docuit Menagius in additionibus

nibus Orig. Gal. pag. 693.

CHERMESINO. *Cremesino*. Color coccineus. Nam coccum Arabes, *Kermes* vocant, vel *Karmes*: vt Scalig. ex. cccxxv. 13. Addit *Vermiculum*, *Vermiglio* dictum à vermiculis exemptis à radicibus Pimpinellæ. Sed alii tradunt à vermiculis, qui ex cocco, siue grano nascuntur. Et ab eodem *cocco*, siue *grano*. *Colore di grana*, & *tinto in grana*, appellatur.

CHETO. *Queto*, quietus. Vnde *Acchettare*, & *racchettare*. Nam Cclf. Cittadinus, qui à tacito deducit, *taquitus*, *tachitus*, *chitus*, nimis argutatur. Licet enim etiam pro tacito sumatur, translatum est, quod vox, siue oratio quiescat. Dant. *Qui fece quete le lanose gote*: à loquendo quieuit. *A queto*, pro pacifice, sine molestia. Villan. IX. 15. *E venuto in Toscana, e gli haueа à queto Bologna, Firenze, e Lucca, e Siena.*

Chetanza, & *quittanza*. Apocha, chirographum solutionis, quo debitori cauet creditor, & ab exigendo quiescit. Quæ & *securitas* Sidonio, & Cassiodoro dicitur. Statut. Patau. XLI. *vel confessionem, aut finem, vel quietationem*. Galli. *Acquit*, & *acquitter*. Hæc satis per se nota sunt,

CHIA'. Insubres *Sciâ*. Hac, quod Vrbani *Zà*, quasi venustius sit, pronunciant. Sed *Sciâ* est recta, & antiqua pronunciatio gutturalis literæ aspiratæ, quam totam amisimus: & dicimus *vien quà*: sed aliud est, *veni hac*: quod Hispani *Acà*, *Hac*, *acà*: ex eadem aspiratione; Vita Nicol. Laurentii. *Doi spade le iesciuano dalla bocca, e de là, e de cà*. Hac, illac. Idem dicendum de *Ciò*, est enim *Hoc* aspiratum, & intra fauces pronunciatum. Dant. *Come e ciò fù risposto?* Quomodo hoc est? *A ciò* ad hoc, *Acciochè*. Ad hoc quod. *Ciò è* hoc est. *Perciò* propter hoc, *Perciochè* propter hoc, quod. Et similia.

CHIACCIERARE. *Ciarlare*, quod recte Menagius, *à gracchiare*, gracculare. Nam cornix gracula, *graula*, *ciaula*, *ciarla*. *Ciarlare*, *ciaccolare*, & *taccolare*, eadem enim à vocis sono, *taccola*, & *taccognare*. Vnde & *ciarlatani*, non quasi *Circulatani*. Sed quod id genus agyrtæ, & præstigiatores inhexaustæ loquacitatis, odiosa garrulitate diem consumunt. Quanquam aliqui quasi *Caretanos* dictos putent, ab *Cerrete* Vmbriæ oppido.

CHIAMARE. Vocare. *Clamare*. Licet enim hoc sit vociferari, voce contendere, etiam pro *Vocare*, veteres vsi sunt, scilicet altiori voce aliquem compellare. Virg. IV. *Per medios ruit, ac morientem nomine clamat*. Ouid. II. Met. *Aspicit hanc visamque vocat, clamata refugit*. Et VI. *Et comites clamare suas?* Plaut. *Ianua ianitorem clamat*. Prop. L. 17. *Illa meum extremo clamasset puluere nomen*. Plin. IX. 8. de Delphino. *Quocumque diei tempore inclamatus à puero, ex imo aduolabat.*

Et quia Inclamare erat obiurgare (*sgridare*) Plaut. Asin. *Vbi hospitem inclamauit, Quod se absente mihi fidem habere noluisset*, Itali, *Rechiamo* pro obiurgatione, dicunt.

Fare la chiamata, cum obsessi ad deditionis conditiones hostes vocant. *Chiamare à duello*, ad singulare certamen prouocare.

Quod autem vocantes aliquem nomine compellamus, *chiamare*, pro appellare, siue nominare. *Come si chiama*, quomodo appellatur? vt etiam veteres, *Vocare* dixerunt. V. *Dimandare*.

CHIANCOLA. Sella familiarica, leuando ventri. Planca, plancula, *chiancula*, vt *pianto*, *chianto*. Eadem à sedendo sedecula, secula, *secchia*.

CHIAPPA. Fragmentum cuiusuis rei Etiam pro natibus, *Chiappe*. *Schieppare* est ligna cuneis, seu cippis diffindere, *incippare*, *schieppo*, quod fissum est, & quod rimas ducit: ita nates, *chiappe*, & limes qui sedem diuidit, *fesso*, quasi fissum, vulgo, *fesso*. A similitudine oui ad duritiem excocti sectæ partes, idem nomen sortitæ sunt. Sed etiam pro panni, aut ligni parte truncata vsurpatur.

CHIAPPARE. Capere, *captare*. Annal. Franc. Pithæi. pag. 280. *Alia nocte vidit se ab ijs comprehendi, qua ijdem inimici captare volebant*. Vnde *Ciaffi*, & *Zaffi* lictores. Veneti *chiappare*, decipere, pariter à *captare*. Nonius. *Capere*, *decipere*, *circumuenire*. Virgil. *Captique dolis, lachrymisque coacti*. Terent. Hecyra. *Inimicum est autem vlcisci aduersarios: aut qua vis capient te illi, eadem ipsos capi*. Mart. Lib. IX. *Dum me captares mittebas munera mihi, Postquam cepisti, das mihi Rufe nihil*. Lucretius diuersum facere videtur capere, à decipere. *Interea perpotet amarum Absinthi laticem, deceptaq; non capiatur*. Verum Gifanius ex Donato in Terent. sic explicat, decipi ait à medicis ægrotantes, non capi, idest falli, & non decipi, vt hic sit bonus dolus, nec sequatur vllum incommodum, sed vtilitas potius. Vt sit decipere dolum adhibere, ludificari: capere autem damnum adferre. *Chiappare* etiam pro furari: vel à *capere*, vel à *elepere*, *cleptitare*.

Insubres dæmonem *Chiapino* appellant, quod fontium animas iniecta manu rapiat: itẽ fabros æraminarios, qui ahena, & lebetes resarciunt, quod alta caminorum fuligine obliti sint, ac veluti atram cacodæmonum speciem repræsentent, *Chiappini*, & *chiapuzzi* vocant.

At Hispani CHIAPINO soccum muliebrem dicunt. Socculus, *socculinus*, *soppulino*, *soppino*, *chiappino*. Is in matronis summa-

ribus

tibus argento obducitur.

CHIAPPO. Veneti gregem pecorum, aut vaccarum appellant. Pecora partiaria, quæ ita locantur, vt fœtus eorum, certis portionibus inter dominum, & pastorem diuidantur. Caput, capital, *chiappo*. Sors enim idem, quod caput est, credita pecunia, idest principalis summa rei creditæ, cuius vsura est accessio: Græcis κεφαλὴ, & κεφάλαιον. Ita & pecora locata, sors, caput, capital *chiappo*, fœtus autem vsura. Galli *chaptel*, & *cheptel*. Capitale, vt Menag. in Orig Gal Hisp. dempto. C. *Hato*. *Hato de ouejas*. Translate *chiappo* pro multitudine, & turba.

CHIAPOTTO. Vulgus Insubrum potiones Medicas *chiapotti* appellant, à *Catapotium*, vt vox indicare videtur. Verum Scribonius pro medicamento solido, quod deglutitur posuit XXII. *Catapotium, idest medicamentum, quod non diluitur, sed ita vt est deuoratur*. Et infra. *Facere catapotia magnitudine fabæ*. Et. *Oportet autem ex eo catapotia facere, quidam enim facilius ea quam potionem sumunt. Più facilmente pillole, che beuande*. Vbi Io: Rodius, cuius memoria semper mihi honorata erit, ἀπὸ τοῦ καταπίνειν dicta obseruat, deglutire. Etiam Celsus L. IV. 8. de absinthio. *Catapotium eius deuoretur*. Sed vulgus etiam ex affinitate, pro medicamento liquido vsurpat: & Insubres *chiapottare*, pro miscere, & aliquid aquæ miscere, dicunt.

CHIARE. Venetis est, linum pectere, siue desquamare. Squama, *Squalta*, *scaglia*, *scheia*, *chia*. Quod & pectinem ferreum significat, qui alibi *Spinazzo* dicitur, quod densa ferrearum spinarum segete horrescat. *Scaioni* squamæ crassiores farciendis vestibus. *Sedere sopra vna chia*: idem dictum ac Mœcenatis, *Super acuta cruce si sedeam, dum vita superest, bene est*.

CHIASCVNO. Quisque vnus. *Qualched' vno*. Qualisquisque vnus.

CHIASSO. *Chiassetto*, *Chiossetto*, *Chiassolino*. Angiportus, via angusta, & ferme ex vna parte clausa. Villan. XII. 7. *Al chiasso de Rimaldelli*. Locus angustus, & clausus. Quia autem in his ferme lupæ diobolares habitant, *chiasso* pro lupanari.

Chiasso etiam pro strepitu, & tumultu. Galli. *Glas*, vel à *clamatio*, vel à *clangor*.

CHIAVERINA. Claua, *clauelina*, *giauelina*, *chiauerina*. *Gianellotto*. Villan. VIII. 78. *Con balestre, e dardi, e giauellotti*. Hist. Aiolf. *I marinai con lance, e con remi, e con targhe, e chiauerine, tracano al romore*.

CHIAVICA. Cloaca, *clauca*, *cloacula*, *chiauica*, vt aliis monstratum.

CHIAVISTELLO. Pessulus. Ferrum longum, ac teres, quod annulis immissum fores claudit: quia ferme illis sera adiuncta est, non quod clauis pro eodem sumatur. Neque hoc Tibullus indicat. *Et frustra clauis inest foribus*, idest sera per quam clauis immittitur. Senenses *Pestio*, à pessulus, pessulitium.

CHIAZZA. V. *Schizzo*.

CHIEDERE. Petere, postulare. *Cedere*. Plaut. *Cedo aquam manibus*. *Cedo mihi tuam dextram*. Terent. *Cedo, cuius puerum apposuisti hic*? Et ille Centurio apud Tacitum, militaribus facetiis, *Cedo alteram*, dictus. *Cheggio*, & *richeggio* apud Dantem. *Inchiedere*, *Inchiesta*. Postulatio.

CHIEPA. Piscis Alosa, Venetis *Chiepa*, quia & *clupea* nominatur, vt Massarius de piscibus.

CHIFRA. *Zifra*. Occultæ literarum notæ. Isidor. L. I. 21. putat à Græco *chryphium*, quod est occultum. Coaruvias ex Sanctio ait nomen esse Arabicum. Voss. in Mathem. censet Europæos accepisse ab Hispanis, hos à Mauris, illos ab Arabibus, hos à Persis. Caninius à Syriaco *Siphra*, alii ab Hebræo *Sephar*. Malim à Latino *Sigla*, siue litera singularis, vt Cuiacius credit.

CHIGNOLO. Cuneus, *cuneolus*: quo ligna finduntur. Ab eius similitudine, quadra casei ita vocatur. Galli *Quignon de pain*, non quod quinta pars panis sit, sed quadra placentæ. Nam si placenta, aut crustum orbiculate in quatuor partes, vt mos erat, secetur, partes illæ licet quadræ dictæ, cuneum referunt, non quod essent quadratæ, vt falso quidam existimant, sed quia quarta pars placentæ. Ita Virgilius mensam paniceam, siue Cereale solum, & fatale crustum, modo Orbem, modo patulas quadras appellat, Orbem scilicet quadri fide sectum. Casei forma rotunda est, vnde *formaticum*, quæ si in plures partes findatur, eæ cunei formam referent, & per Catachresim etiam quadræ dici poterunt, & ideo *Chignoli* appellantur.

CHILOSO. Herniosus. Græcæ originis. Glos. *Hirnia*, κήλη. Legendum. *Hernia*. Κήλη. *Lachila*. *Vecchio chiloso*, quia ferme senes eo morbo infestantur.

CHINARE. Inclinare, *clinare*. Petron. *Clinabat in herbas*. *Chino*, Inclinis. *Chino*, & *chinata* locus decliuis. *Al di chino*: rem in deterius labi. Villan. I. 59. *E dall' hora innanzi sempre parue, che andasse al di chino*.

CHINEA. Equus gradarius, siue tollutarius, cui mollis, alterno crurum explicatu, glomeratio est, vt Plinius loquitur. Bapt. Pius, à *cunis* dictum putat, ob mollem incessum, quo equitantes, veluti in cunis mouentur.

Coaruvias *Hacam* esse ait equum pumilum, siue

siue equuleum, quem Latini mannum appellant. Horat. *Appiam mannis teris*: Et D. Hieronym. *Ecclesiastica dignitate perflati, vias publicis mannis terunt, quos vulgo* Burricos *appellant*. Adiicit eosdem esse & *Asturcones*, ab Asturia: dictos autem *Hacas*, quasi falcas, quia curuo curtoque corpore sint, vnde & *Quartagos*, & *Curtagos*, siue *Curtaldos*. *Hacaneas* autem, licet ex Italia, & aliunde in Hispaniam inuehantur, idem tamen esse, quamuis hæ nobilium matronarum, ac Principum sint. Esse autem vocem Italicam.

Quod Gallicum *Achenee* ab *Haca* sit, Menagius Coaruviam sequitur, sed *Hache* notationem ignorari. Verum in Orig. Ital. ait factum ab equa *Eka*. Cui sicut non repugno, ita non ita absurdum videtur, *Chinea* dictam ab *Hinno*, quem equo & asina generari tradit Plinius L. VIII. 44. quem alii cum Aristotele *Ginnum* appellant. Vossius Etymolog. de permutat. lit. *G, mutatur in H. Hinnus, quo significatur paruus mulus, vel potius equus pumilus, venit à Græco γίννος, quo Aristotelem, Strabonemque vsos ostendis Scalig. ad Manilium.* Fuisse autem ginnos pumilos, ac nanos, indicat illud Martialis. *Non aliter videtur Atlas cum compare ginno.* vt recte Scriuerius emendauit. Idest Nanus nomine Atlas equulo impositus: cum in aliis sit *cum compare gibbo*, in aliis, *mulo*.

Quoniam igitur *hinnorum*, siue *ginnorum* mollis incessus esset, inde equi generosi Asturcones, & gradarij, *Chinee* appellati, quasi *Hinnee* vel *Ginnee*. Hispani, & Galli *H*, addiderunt, quia aspirationem, per, H A C, pronunciant. Chineæ, *Hachinee*.

A Ginnis pariter *Ginettis*, apud Hispanos equi generosi, ac magni pretii, quod instar *Ginnorum*, molliter crura explicent, siue tolutim badizent. Ceterum quod ait Coaruvias, mannos vulgo *burricos* appellari, forte hoc à colore *burro*, idest rufo. Nam πυῤῥὸς, rufus. Ex quo corrigendus Isidorus Lib. XII. I. *Mannus equus breuior, quem vulgo brunitum vocant, vel brunitium.* Lege *Burrichum*. Vet. Interpr. Horatij. *Mannos, equos paruos burdos, siue buridos*, Lege *Burrichos*. Idem enim Epod. IV. *Manni equi sunt, quos vulgo burdones, seu burrichios nominamus*. Et ad Epod. VII. *Mannis, paruis equis, burichis*. Glos. *Mannis* Βυρίχοις.

CHIOCCA. Tintinabulum, Nola, æs Campanum. *Clocca*. Ita infimi æui scriptores à Vossio adducti locuti sunt. Lib. II. de vit. serm. 10. In Constit. Caroli M. *Vt clocas non baptizent propter grandinem*. Rodolph. in Vita S. Liobæ. *Per somnium vidit se signum Ecclesiæ, quod vulgo* Clokum *vocant in sinu habere*. Bonifacius epist. 89. *Duo vero pallia, cum libellis & Cloccam mittere curauimus*. S. Adamant. Lib. I. III. *Personante Clocka*. Addit Voss. in libris, nunc *Clockum*, nunc *Klocium*, nunc *Gloccum*, reperiri, eamque vocem Saxonicam esse. *Cloca: Belle. Clocarium*, vel *lucar, belbur*, Idest, *Campanile*.

Sed Latina dictio est, non à *claudica*, verum à *Cochlea*, cuius testa, siue integumentum æs Campanum refert, qualia initio fiebant: & qualia hodie vaccarum collo appenduntur. Nam exigua tintinnabula, siue campanulæ, instar testudinum, & cochlearum, concauæ atque ore compressiore, vt etiam Bouillus monuit. Vnde & maiores Campanæ *Clochæ* dictæ, vulgo *Giocche*, & *Chiocchette*. Pap. *Amplare, cochlea, signum, campana*. Lege. *Ampliare, cochlear*. Deinde, *Cochlea, signum, campana*: nam & cochlear, à cochlea, & ab huius similitudine, *Campana*.

Cochlerium, turris æris campani. Chron. Falconis. 179. *Tunc Episcopus ipse in Coclerio arma imponi aspiciens, tristis factus est*.

A Cochlea, *Cochleola, Cochiola, Coquilla, Squilla*, pro parua Campana. Vide omnino *Squilla*.

CHIOCCIA. *Ciocca*. Gallina incubans oua. A voce, quam Latini *glocire* dixerunt. *Glociens, Chioccia*. Columel. L. VIII. 5. *Assidua autem debet esse custos, & speculari parientes, quod se facere gallina testantur crebris singultibus, interiecta voce acuta*. Mox. *Notenturque, quæ oua, quoquo die sint edita, vt quam recentissima supponantur glocientibus: sic enim rustici appellant eas, quæ volunt incubare*. Festus. *Glocire, glocidare gallinarum proprium est, cum ouis incubitura sunt*.

Vnde vox *chioccia* pro rauca, Dant. Inf. VII. *Papè Satan, Pape Satan Aleppe, Cominciò Pluto con la voce Chioccia*. Et XXXII. *Se haueßi le rime & aspre, e chiocce*.

Cocche etiam gallinæ dicuntur, earumque maritum Galli *Coc* appellant, item oua Italis *cocchi*, & dimminutiue *cocoli* & *coco*.

Insubres gallinam incubantem appellant *pita*, & *pipita*. Vide. *Pipare*.

CHIOCCIOLA. Cochleola. *Schale à chiocciola*, Cochlides.

CHIODO. *Chiauo*. Clauus.

CHIOSTRO. Claustrum, *clostrum*. Pro Cœnobio, siue Monasterio: item Peristylio, siue atrio porticibus septo. Glos. *Compluuium*, κάχλοστρον. *Claustrum*, μάνανλον. Cæsarius L. I. I. *Conuentus noster exiuit de claustro cum Abbate suo*. Claustralis, monachus. Clausura, pro inclusione in monasterium. *Chioso*, & *Chiosura* pro horto, Galli *Clos*. *Chiesura* Veneti pro agri portione, quæ sæpe, aut maceria cincta est.

est. Stat. Patau. Rubr. xxv. *Quicunque inuentus fuerit in aliqua clausura.*

CHIVSE, & *Chiusure*, montium claustra, & interpositiones in limitibus Imperij Rom. de quibus Pith. subsec. cap. 14. Capituli Caroli M. *Cui Desiderius obsistere nitens, Clusis Alpium obseratis: Franci Clusis potiti.* *Clusam* etiam Cataractam dixerunt, qua veluti obice aqua clauditur. V. *Cateratta*.

CHIZZA. Veneti vocant canem fœminam, præcipue cum in Venerem prurit, quod Latini catulire dixerunt, marem quærere, (*andare al salto*) Catulitia. *Chizza*. Postea pro qualibet cane dici cœpit.

CRICH. Vox ficta à crepitu vitri, glaciei, aut rei similis fractæ. Germani, & Galli, *cracquer*, & *cricquer*.

CHROMA. Nota Musica. Baldus Lex. Vitru. *Nostrates Musici nigras notulas vocant* Chromas, *quarum octo integrum tempus, quod actū, seu battutam vocant, examussim implent. Quod vel à colore ipso, factum est: vel quod Chromatico generi sunt familiares: & hoc verius puto.*

CIABATTA. *Cianatta, zauatta*. Calceamentum vile, atque vsu detritum, non à *Sapa*, aut *sapula*, quæ vox Latio ignota: sed à *clauata*, nempe caliga. Caligam, tegimen pedum militum gregariorum, seu manipularium, vnde illi Caligati dicti, fuisse quis nescit? Illam clauis suffixam peruulgatum est. Vt nunc perones, siue calceamenta rusticorum: & olim etiā. Theophrast. in Charactere Rustici. *Idem etiam calceos suffigere.* Vbi de hoc more multa præclare Casaubonus. Inde Caliga clauata pro calceo vili, ac detrito. Festus. *Clauata dicuntur aut vestimenta clauis intertexta, aut calciamenta clauis confixa.*

Bouillus ait *Sabos* calceos, seu soccos ligneos appellari, quibus agrestes vti solent: sed quod à soccis deducit, fallitur. Est enim corruptum, à clauatum, sauatum, & sauot.

Inde *Acciabattare*, rudi opere conficere. V. *Taccone*. Ciabattino, & *Ciabattiere*, cerdo, veteramentarius. Venetis *Arte vecchia*.

Hispani *çapatos* pro quolibet calceo etiam honestiorum. Coaruvias à ταπεινός deducit, quasi *tapato*, quod humilis sit, resque abiecta, & solo pedum subdita. Et tamen fatetur etiam in Hispania, calceos clauis confixos in vsu esse, præcipue apud pauperes. *Zapatero*, cerdo, & *Zapota* gens inter Hispanicas nobilissimas.

Nunc *ciauatte* ferme vocantur calcei, quibus pars calcaneum tegens detracta est.

CIACCO. Porcus Florentinis dicitur. Ingeniose Menagius à σύαξ, σύβακος, σύακος *Ciacco*. Sed quod Gallice *Coche*, & *Cochon* pro scrofa, & porculo lactente, à *Ciacus*, *Ciaccucius*, *Coccius*, *Coccion* deducit, verius videtur à cubando, tám de matre, quam de lactentibus porculis.

Sed vnde nam Aretini porcum *Cioncarino* appellant, Cortonenses *Cioncolo*? Nempe ab alueo, qui ferme ex trunco arboris conficitur, & ideo rusticis *Truogolo* dicitur, quasi Trunculus: *Troncare, cioncare*. Quod igitur Sus rostrū perpetim in alueo, seu trunco habens colluviē sorbeat, *Cioncarino*, & *Cioncolo* dictus est (& fortasse contractè *Ciacco*: vel quod in luto perpetuo volutetur, quod à fouea, *pozza*, & *pozzacchera* dicitur.) Vnde acute doctissimus Fr. Redius Etruscum *Cioncare* pro immoderate bibere, & veluti perpetim sorbere dictum existimat.

CIAMBELLE. Panis dulciarius in bucellā, siue circulum compactus: ita dictum putant propterea quod *Cymbali* figuram referat.

CIAMBELLOTTO. *Zambelotto*, *Camelotto*. Alii quasi cymatile, ab vndarum imagine discurrente, quod Veneti *Marizo* à maris vndis vocant, quas prælo cogente affusa aqua imbibunt: nam κύμα, cyma vndas, siue fluctus notat. Quidam ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν, quasi *Symballotto*, quod coacto implexu, vt *feltra*, siue impilia non textu conficiatur. Perperam: nam texi manifestum est, neque de coactiliorum genere esse. Scaliger. ex. 1xc. 4. *Hirci in Anatolia, quæ est Phrygia, siue Asia minor quadricornes, pilo admodum prolixo, quem vellunt ad textrinam. Ex molliore villo pretiosos conficiūt pannos,* Zarzacan, *vocant: e crassiore*, Moiacar, *ex mediocri id quod* Zambellot, *alij* Camelot, *Turca* Hac.

Coaruvias, & Menagius ex Bocharto, quod e pilis Cameli conficiatur, *Camelot*, est tamen hodie discrimen inter *Ciambellotto*, & *Camelotto*, hoc enim pretiosius.

CIAMBERLANO. Cubicularius. Camerarius. Camera Gallice *chambre*. Vox inde ad titulum dignitatis translata. *Gran Chiamberlano*. Indidem *Camerlingo*, sed diuerse accipitur, pro Quæstore, nam *Camera* ærarium, & fiscus. V. *Camera*.

CIAMPA. *Zampa*, à capiendo, siue captando, proprie Vrsorum. V. *Zatta*.

CIANCIARE. *Ciance*, fabulari, fabulationes. Cantiones, Cantionare, *cianciare*, blaterare, garrire.

CIARBOTTANA. Fistula oblonga, qua flatu impellente pilæ ex argilla contorquentur, sternendis auibus. Fistula *Gyrbitana*; Tudertani Lusitaniç populi, hodie *Algarbia*: quod, aut ibi id instrumentum inuentum, aut in vsu frequentiore sit.

CIARLARE. V. *Chiacciarare*.

CIAT-

CIATTO. *Sciatto*. Galli *Iate*, quod Dhuesius *Gabam*,& trullam interpretatur: Menagius *Gabata*. Martialis. *Sic implent gabatas paropſidaſque, Et percurrunt gabatæ, volantque lances*. Insubres pro lagena vitraria, vnde à cyatho dictum puto, quem rotundum, & tumenti ventre fuisse, alias notauimus. Nam licet cyathus sit poculum, ab eius similitudine potuit etiam lagena appellari. Certe Athenæus cyathum pro lagena posuit L. VI. & à calice distinguit. Ait enim vetus poeta Crates, ἔγχει κύαθε, τοῦ δ' ἡ χύλιξ; *Cyathe vinum affunde: vbi nam calix eſt? te ipſum diligenter laua.*

Iidem Insubres *Ciatto* buffonem appellant, quod inflatus, ac tumidus: vnde *Botta* Etrusci dicunt.

CICCIA. *Cizza*. Obsonium, pulmentarium, quidquid cum pane editur, præcipue infantibus, cum primum mandere incipiunt, *à ſugendo*, cum potius sugant, quam mandant. *Pane, e cizza*. Proprie enim sugere de nutricis lacte. Inde ad cibos molliores translatum. Hispani etiam *Chica*, quod Coaruvias carnem tostam interpretatur, quia dum assatur pinguedo super prunas cadens crepitet, & *chi*, chi, sonum reddat. Ineptè, sicut à *Cicha* factum esse *falſicha*, de quo suo loco. Sed *ciccia*, pro quilibet obsonio vsurpatur, asso, aut elixo.

A sugendo etiam *zizza*, & *cinna*, pro papilla, siue mamilla, & mamma. Moral. S. Gregorij. *La mia ſuora e piccola, & anchora non ha zizze*. Et infra. *Ma le lamie nudarono la mamma, ouero la* zizza, *e nutricarono li loro catelli*. Etrusci *Cioccia* à sugendo, non autem à flocco, vel quasi *poccia* à potando. V. *Capezzolo*.

Veneti *Suzzi* appellant liuentia osculorum vestigia morsicatim impressa; quod labiorum suctu illinantur.

CICCIORARE. Vulgus submisse loqui, murmurare, *ſuſurrare*.

CICERCHIA. Leguminis species. *Cicercula*. Glos. *Cicercula* λάθυρος. Item Plinius, & Columella.

CIELO *della bocca*. Palatum. Glossæ. Ούρανός, *Cœlum*, Οὐρανίσκος. *Palatum*. Cum autem veteres poetæ templum pro Cœlo posuerint, Lucretius templum linguæ palatum dixit L. IV. *Humida lingua, circumſudantia templa*.

CHICO. Hispanis paruus, restrictus. Coaruvias à *ſiccus*, quia quidquid exsiccatur decrescit, & minus fit. Alii à *Ciccum*, quod Festus interpretatur membranam tenuem malorum Punicorum ex Varrone. Verius tamen videtur contractum esse: à *paucus*, *paucicus*, & per aphæresim *Ciccus*, vt Itali à pauco, *pauculo*, fecerunt, *Piciolo*, quod idem cum Hispanico *Chico*, *paucicus*: Gallis autem *Ciche* auarus, tenax, minutarum sordium, pusilli animi, vt recte Menagius deriuat.

Ceterum à *Cico* prout membranam tenuem significat, *Cica* pro re minutissima, seu mica accipitur. Vita Nicol. Laurentij. *Quello corpo fo arzo, & fo redotto in poluere, non ne remanſe cica*.

CIERA. Visus, aspectus. Hispani *Cara*, facies. Coaruvias à Græco κάρα, quod caput significat. Sophocles pro facie. Γέλωτι φαιδρὸν κάρα. *Buena cara* iisdem est lætus aspectus, & hilaris. A *Cara* etiam Gallicum *Chere* deriuant, quod faciem significat ex Corippo Lib. II. *Poſtquam venere verendam Caſaris ante caram*. Siluius à χαῖρον, gaudium.

Si Latina potiora sunt à facie, *faciere*, *ciera*, siue specie, *ſpeciere*, & per aphæresim *Ciera*. Ab aspectu enim species vt Gellius Lib. X. II. 28. qui faciem, non solum os, oculosque & genas significare docet, sed formam omnem, & modum, & facturam quandam corporis totius. Plaut. Pœnulo. *Sed earum nutrix, qua ſit facie mihi expedi*. Mis. *Statura haud magna, corpore aquilo, ſpecie venuſta, ore paruo, oculis pernigris*. Nonius. *Species dicitur effigies facies*. Liuius Ægistho. *Iam ne oculis, ſpecie læta viri optabili*. Veteres enim aliquando, & *facierum*, & *ſpecierum* dixerunt, vt notauit Vos. de analogia L. II. 19. Cato in oratione, quam scripsit, vti præda in publicum referretur. *Miror audere, atq; religionem non temere, ſtatuas Deorum, exempla earum facierum, ſigna domi, pro ſuppellectile ſtatuere*. Varro, *ſperibus* dixit. Cicero in Topicis. *Nolim*, inquit, *ne ſi Latine quidem dici poſſit, ſpecierum, & ſpeciebus dicere*, quod indicat ab aliquibus vsurpatum. Cœl. Aurelianus Lib. I. χρονίων. *Nec aliarum ſpecierum errore fallantur*. Item Scalig. de cauſ. L. Lat. *Si quidem genus materia quaſi quadam ſpecierum eſt*. Seruius, *Acierum*, ex quo fortasse *ſchiera* factum est. Etrusci, *Cera*. Dant. Purg XVIII. *Ma non ciaſcun ſegno E buon, anchor che buona ſia la cera*.

Galli, & Itali *far buona ciera*, est non solum hilari aspectu, & sereno accipere, sed genialiter viuere, quod qui laute epulantur, iucundo, ac læto aspectu sunt, & gaudium vultu præferunt.

CIESA. *Ceſa*, *Siepe*. Concædes, & *Conciſa*. Tacit. I. Annal. *Latera concadibus munitus*. Marcellin. Lib. XVI. *Difficiles vias, & ſuapte natura cliuoſas, & incommeabiles, clauſere ſolerter, arboribus immenſi roboris caſis*. Et. *Caſarum arborum obſiſtente concade*. Paul. Diacon. Hist. Long. L. III. 4. *Factis etiam conciſis per deuia viarum*. Morena Hist. Laud. *Nullo etiam foſſato, & coſia*. Osius recte *Caſia* aut *Caſa* pro rape,

pe, siue munimento hortensi, virgultis, & rubis ac spinis facto. Veteres igitur *Concadem*, arborum cæsarum truncos, sepiendis, atque obstruendis itineribus dixerunt, recentiores sepem, quia vel concisis virgultis struatur, vel quando spinis, & dumis consita, cædi stato tempore soleat, ne luxurians nimis excrescat.

CIGOLARE. Stridere, acutum gemere. A singulus, vnde singultus deriuant. Cur non à *sibilare*? Dant. Inf. XIII. *Come d'vn stizzo verde ch' arso sia Dall' vn de lati: che dall' altro geme; E cigola per vento che và via.* Et XXII. *Che li pesi Fan così cigolar le lor bilance.* Ita à sibilare, *Cifolare, ciuffolare, zuffolo* fistula, siue auena. V. *Subio*. *Cigare* etiam Veneti dicunt stridulum, & acutum clamare. *Cigo* vox stridore sibilans.

CIGOTTO. Insubribus parvum, ac veluti dimidiatum farcimen. *Salsicum, salsicotulum, sigotto.* & *cigotto*. Item panni, aut ligni, ac fili truncati portio: *vn cigotto di filo*, quod est à cædendo siue incidendo, *cesotto, cigotto*. Ita Galli. *Chiquetter* incidere, & *chiquettè*, incisus. Iidem *Gigot* appellant coxam veruccinam, aut suillam, à *Gigue*, quæ dictio ex *coxâ* corrupta est. Coxa, *cuisce, guige*. Sic Hispani *Gigote*, & *Xigote* pulpam minutè concisam, præcipue ex coxa veruecis, aut suis, quod Coaruvias putat à Gallico *Gigot* petitum: sed vtrumque à coxâ. Vnde *Quixotes* ferrea femorum integumenta vocant, à *Coxotes, Quixotes*.

CILEGA. *Celega* Venetis passerculus. Rodiginus L. IV. 6. quasi spicilegam, siue frugilegam dictam credit. Verum est ab Vcellica, *celica, celega*. V. *Vcello*.

CILOSTRO. Cereus. *Cerostatum*, proprie candelabrum. Glos. *Cerostatarium* Κηροφόρον. *Ceropherarium*. Etrusci, *Cerotto*. Fr. Giordan. *E gl' Angeli sergenti, e i Diaconi S. Lorenzo, e S. Vicenzo, e come à tutti fù dato il cerotto*.

CIMA. Summitas, cacumen. Veteres *Cymam* herbarum cacumen præcipue brassicæ, & asparagorum vocarunt. Glos. *Cuma* ἀσπάραγος Κράμβα. Lege. *Cyma*. Nonius. *Cyma neutro, vt Lucillius. Asparagi molles, sed viride cyma. Cornelius Celsus & si minoris auctoritatis posuit letam formosamque cymam.* Plin. L. XIX. 8. *Cymas brassica à prima sectione præstat proximo vere. Hic est quedam ipsorum caulium delicatior, tenerior que cauliculus. Post cymam ex eadem brassica contingunt æstiui, autumnalesque cauliculi, mox hiberni iterum cyma, nullo aque genere multifera.* Hodie etiam cauliculi *Cimoli* appellantur. Barbarus in Plin. *Cymam quasi* κῦμα, *quod fœtum significat. Non vt Isidorus quasi coma, est enim* inquit *summitas olerum, vel arborum*.

Vel igitur translate rerum fastigium Itali *Cimam* appellant, vt Baldus Lex. Vitruv. vel à *cacumen* factum est, *cuma*, & *cima*: vel simpliciter *Cima*, pro summa pars dicta.

Hinc *Cimiero* galeæ conus de quo supra: & *Cimossa* panni extremitas, margo, & limbus. Glossæ. *Cimussa* σιμα. Σιμὰ ἱματίῳ. *Prenicula*, Lege. *Frenicula*, idest vitta, instita, hodie *Frenello*. Inde etiam.

CIMARE est pannis villos tondere, aut pectine deradere, ex quibus tomenta conficiebantur. Mart. XIV. 159. *Tomentum Lingonicum. Oppressa nimium vicina est fascia pluma? Vellera Lingonicis accipe rasa sagis.* Cimatore, Cimiere, & Cimatura.

CIMENTO. Experimentum. Non ab *assaggiamentum*: sed à specimen *specimentum*: & pro certamine, quo quis virtutis, ac fortitudinis experimentum exhibet. Vtrumque coniunxit Plaut. Casina. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur*. Cicero diuin. in Verrem. *Non modo specimen ceteris aliquod dedisti, sed tute tui periculum fecisti.* *Cimentare*, specimen edere, discrimen subire.

CINCISCHIO. Cæsura inæqualis, à circumcido. Insubres *zergego* & *zerzegare*. Morg. XV. *A qual lo spalle, à chi il capo cincischia.*

CINELLA. Et *Ciella* Venetis calculi in ludo tabulæ, & tesserarum, lignei orbiculi discolores, à ciendo, siue mouendo. Plaut. *Ciere calces*. Et calces inciti, qui eo redacti vt moueri non possent. Vnde *ad incitas redigi*. Ita pueri orbiculum osseum appellant, quem ex edito loco digitis impellunt, vt ad collusoris circulum proximè accedat. *Gioco delle cielle*. Potest etiam à circulo, circello, *ciella* deriuari.

CINGARI. Alciatus Parerg. L. V. 3. putat à Cinclo aue maritima, quæ caudam subinde mouet, dictos. Addit Volateranum existimare *Cingalos* esse origine Maurusios, qui à Saracenis pulsi per omnem Europam vagentur: vel vocem Slauicam esse. Alciatum sequitur Coaruvias, atque *Gitanos* appellant, quod vulgus credat, ab Ægypto fluxisse. Cum igitur etiam Galli *Egitiens* vocent, Hispani *Gitanos*, *Cingari* appellati inde videntur. Alii à Germanico *Zigeunen*, quod à *Zichen* iter facere. Sed origo incerta, & amplius quærenda.

CINGHIALE. Aper. Galli *Sanglier*. Porcus singularis, siue solitarius. Scalig. Var. *Nam apri μονιοὶ dicuntur, vt apud Latinos posteros, singulares*. Cuiacius Feud. Lib. 1. loquens de voce singularis. *Hoc nomen Latini etiam tribuunt apro, vt Græci qui μονιὸν appellant: delectatur enim solitudine: proinde à Gallis* Sanglier *dicitur, quasi singularis*. In Psalmis. *Singularis ferus depastus est eam*. Ita Hesych. &

Suidas:

Suidas: vocem *μονιὸς*, explicant. *Singularius* (vt singulariæ catenæ apud Plautum) *fingulario, Cinghiaro, Cinghiale*. Scaliger inuenti laude non erat fraudandus.

CINGUETTARE. Infantes dicuntur, cum primum fari incipiunt, & verba conantur. Fortasse à *fingultire, fingultare*, quod & Menagius existimat, vel *linguettare*. Horat. *Vt veni coram, fingultim pauca locutus*. Ideft verbis interruptis, vt infantes balbutientes faciunt. Etrusci autem pro immoderate loqui. Credo quia infantes loquaculi, & obstreperi, perpetuo garriunt. Boccat. Laberint. *E diceti che'l suo cinguettare e tanto, che solo troppo più aiutarebbe la Luna sostenere le sue fatiche*. Quod ex Iuvenali expressum est. Sat. VI. *Verborum tanta cadit vis. Tot pariter pelues, tot tintinnabula dicas: Pulsare nemo iam tubas, aut æra fatiget, Vna laboranti poterit succurrere Lunæ*. Alibi Boccat *Ne per l'una ragione, ne per l'altra, mà solamente per voglia di berlingare, e di cinguettare*.

CIOCCA. *Ciocca de capelli*, vel à *flocco*, vt Menagius, vel à truncando, trunco, *cionco, ciocca* pars capillorum auulsa. Dant. Inf. XXIII. *Io haueua già in capelli in mano auuolti, E tratti gli n'haueua più d'vna ciocca*. Boccat. *La Donna cautamente guardò la ciocca della barba, che tratto gli haueua*.

CIONCARE. Truncare. Dant. Inf. IX. *Che sol per pena hà la speranza cionca*. Landin ait *Cionco* esse vocabulum Lombardum, quod significat mutilum, sed Etrusce *Cioncare* esse intemperanter bibere. Caualc. Medic. cordis. *Lussuriare, cioncare, inebriarsi*. Franc. Sacch. *Si comincia ad attaccare al vetro: bei, e ribei: cionca, e ricionca*. Hoc autem à *trunco*, ideft alueo porcorum dictum esse in *Ciacco* notauimus. Vnde quidam non inepte, Germanorum *trinchen* factum credunt. Non à truncando, sed ab eo quod ibi demonstratum est.

CIOCCIA. V. *Ciccia*.

CIOCCO. *Zocco*. Stipes. Vel à trunco, *cionco, ciocco*: vel à caudex, codicus, *ciocco, zocco*. Sicut claudus, clodus, clottus, *ciotto, cioppo, zoppo*. Dant. Parad. XVIII. *Poi come nel percoter de ciocchi arsi, Surgono innumerabili fauille*. Iuuen. *Horriaa quale facit residens in codice pellex*. Tertul. de cor. mil. *Illic securis ad caudices arboris posita*. Et caudex pro stirpe radicis. Plin. L. XVI. *Quædam arbores simplices, quibus à radice, caudex vnus, vt oliua, fico, viti*. *Zocco* etiam hominem stupidum, ac stultum appellamus. Terent. *Quæ sunt dicta in stultum. Caudex, stipes, asinus, plumbeus*.

CIOLA. Insubres vocant virilitatis argumentum. Videtur à Græco *ψωλὴ*. Glos. *ψωλὴ, mentula*. Proprie tamen *ψωλὸς*, & *ἀπεψωλημένος*, verpus, apella, recutitus, renudata glande.

Vulgus *ciollare*, & *zollare* dicunt nectere, & in nodum stringere, à *laqueare, collaqueare, ciollare*.

CIONDOLARE. Rem pendulam agitare: *pendulare, ciondolare, pendolone, ciondolone*.

CIOTTO. *Zoppo*. Claudus, *clodus, clottus, ciotto, cioppo, zoppo*: Veneti *zotto*. Dant. Par. XIX. *Vedrassi al ciotto di Gerusalemme*. Landin. *Questo fu Carlo II. el qual fù ciotto, cioè zoppo, ouer sciancato*. Glos. *Clodus κωλὸς*. Isid. L. b. x. Clodus, curuus, crispus. Lege. *Cispus*, ideft cespitans. *Clopper* Galli, claudicare, quod Scalig. in Festum deducit à *Clopous*. Glos. *Clopus, κωλὸς*, à *κωλάζειν*, vnde & *zoppo*. Hisp. *Coxo*, & *coxear*. Glos. *Coxus κωλὸς*. Quod est Italicum *Sciancato*. Nam *Anca* est coxa. Nonius. *Catax, quem nunc* Coxonem *vocant*. Scaliger Græcum esse ostendit, *κατὰ ξ καὶ ἴαγος τὰ ὑὰ λη*. Isid. Glos. *Cadax, claudus, qui sæpe cadit*. Et. *Catax, claudus, coxus*. Vet. Lexic. *Coxigat κωλ εύει*.

CIOTTOLA. Etruscis poculum. Vel à *Cyatho*, quasi *Cyatulus*, vel à *scutella*, vel vt Aleander, à *cotyla*.

CIOTTO & *ciottolo* ijdem Etrusci, appellant saxum, siue lapidem, à Latino *cautes, cauticulus, ciottolo*. Nam à saxo deducere, saxo durius est. A cautes deriuari est etiam sententia Patris Berteti apud Menagium in Appendice. Boccat. *Io ti darei tale di questo ciottolo nelle calcagna*. Et infra. *Bufalmacco recatosi in mano vno de ciottoli che raccolto haueua*. *Ciottoloni*, Itinerarium, apud Lexicon Etruscum. *Di questa montagna esce vn gran fiume che mena sassi grossi, rouinando, e fracassando &c. e quantunque que' ciottoloni siano grandi, e grossi, non se ne vede più*.

CIACO. Porcus, à Græco *χοιρὸς*, vt Landinus ad Dantis Cant. XXI Inferni.

CITO. *Citello*, & *Citella*, pueri, & puellæ. Non à Græco *τιτθὸς*, sed à Latino *scitus*, & *scitulus*, quod elegantem, & venustum gratiolum, significat, qua voce pueris blandimur. Plaut. Merc. *Satis scitum puerum mulieris*. Terent. Andr. *Peracastor scitus puer natus est Pamphilo*. Cic. IV. Ver. *Capella scite facta, & venuste*. Glos. Scitus, *ἱλάρων χαρίεις*: gratiolus. Fronto. *Sciens, qui scit: scitus, qui scitur, vel festiuus*. Ab eo *scitulus*. Plaut. Rud. *Quæ sunt facie? S. Scitula*. Ibidem. *Atque amboas forma scitula, atque ætatula*. Arnob. L. V. *Emittitur paruulum, sed exponi Sangarius præcipit: repertum nescio quis sumit Phorbas, lacte alit hirquino: & quia Lydia scitulos sic vocat &c*. Scitulos, paruulos, *pargoletti*.

A scitulo, *Citello*, & *Citelle*, puellæ nubiles, illo-

illocabiles, quæ in Parthenone aluntur. *Povere citelle*. Vulgus Insubrum *sbiatto*, *sbiatello*, & *sbiattone* pro infante habitiore, & bene nutrito.

CITO. Vox silentium indicentis. Primus Bapt. Pius Annot. post cap. IV. ex Verrio longo docuit, ST, veteres dixisse, cum silentium imperarent. Verba Verrii sunt. *Inuenti sunt, qui & sine vocali putant posse syllabam fieri. Nam animaduertimus apud Comicos, S, & T, pariter scriptas literas, vt apud Terent. Phorm* Non is obsecro es, quem te semper dixti? Chr. ST. Sos. Quid hoc, metuis fores? *Hoc. ST, pariter renuncias silentium*. Plaut. Pseud. *ST. tace, tace. meus hic est homo*. Idem Pen. *ST. Tace. Quid est? Fores fecerunt magnum flagitium*. Ex ST Itali fecerunt, *Cito* quasi *STO*.

CITRVLLO. Scalig. Exer. CCCVI. *Citrullus is est, quem Lombardi sui Citriolum, & Cerumelum vocant: Cedrolum Thusci. Collo est oblongo, inflexo, exili ventre, turgido. Vt is sit cucumis, quem in ventrem crescere dixit poeta: Etrusci cedriuolo, & cetriuolo*. Bocear. Amet. *I gialli poponi, co' ritondi cocomeri, con le scropolo si cedriuoli*. Quod mali Medici, siue Citrii formam referant.

CIVETTA. Noctua. Salm. H. Aug. p. 337. *Cucubam, qua est noctua Cboue appellamus*. Cucuba, cucubeta, *coueta*, & *ciuetta*. Veneri *zoneta*. Festus. *Cucuma, auis, noctua*. Alii, *Cecuma*. Isidor. Glos. *Cecuma noctua*. Bap. de vocibus animalium. *Noctuas cucubare*, vnde nomen Etrusci *Cecconeggia*.

Hinc *Ciuettare* more noctuæ circum spectare, & oculis venaturam facere: & *Ciuettone* dicitur, magnis oculis, atque emissitiis.

CIVFFO. Capilli in fronte virorum, ac mulierum erecti, & constipati. Veteres *Cusam*, & *cufiam*, siue κυφίαν, vestem villosam, ac densis pilis hirtam vocarunt, vt Salmas. ad Hist. Aug. p. 390. A cuius similitudine capillorum densitas in fronte *Ciuffo* appellata est. Vnde *Acciuffare*, & *Acciuffarsi*, pro pugnare, siue in capillum inuolare, & à fronte crines arripere, quod in rixis præcipue mulierum fit. Morgant. III. *El Lion pur che con lui s'accapigli, E con le branche, e co' denti lo roda*. Non ab *acceffare*, vt Lexicon Etruscum; hoc enim à *ceffo* seu rostro, illud à capillis dictum est. Et ipsum certamen *Ciuffa*, & *zuffa*, Dant. VII. Inf. *Ha tolte lor, e posti à questa zuffa*. *Ciuffare* autem ad alia translatum est, ad ea quæ arcte corripiuntur, & quibus manus inijcitur, vt fit capillos arripiendo. Bernia Orland. *Per la gola con man ne ciuffa due*. Et *Ciuffare* pro rapere.

A *ciuffo*, *ciuffetto*. Dant. Inf. XXVIII. *Fesso nel volto, dal mento al ciuffetto*. Hispani. *Copeto*. Nisi sit à *copo*, idque per methathesim πόκος, vellus, vt Sanctius existimat, *Copeto*, paruum vellus, quod capilli densi, & constipati referunt.

CIVFFOLO. *Cifolo*, *ciuffolare*, *cifilare*, sibilare, & *fubiare*. Vide.

CIVLLO. Asinus. Κίλλος. Vt Monosinius.

CIVRMA. Hominum multitudo, ac vilis turba, præcipue remiges, à *Turma*, quæ licet de equitibus diceretur, & triginta numerum impleret, pro incondita hominum turba accipi consueuit. *Ciurmatore*, Circulator, qui in turba ludos facit, & quoniam id genus hominum, plani, impostores, & præstigiatores sunt, *Ciurmare* pro decipere.

CLAVICIMBALO. V. *Monacordo*.

COBBOLA. Versus, Carmina. Villan. VI. 92. *E molte Cobbole, e canzoni Prouenzali fece di gran sentenza*. Hispani, *Copla*, genus carm, nisi, quod etiam *Redondillas*, appellant. Scil icet carminum copula, vt recte Couaruuias. Quod ita carmina copulentur, vt & in medio, & in fine vox similiter desinat: quod vulgo *Rima*, siue *Rhytmum* appellant. Idem Villan. XI. 60. *Che come dice il Cobbole Prouenzale, in sua gobbola*.

COCCA. Crena in extrema parte sagittæ, cui chorda arcus inferitur. Non à *cauo*, sed ab Vncus, Vnca, *conca*, *cocca* pars vnea. Dant. Inf. XII. *Chiron prese vno strale, e con la Cocca Fece la barba indietro alle mascelle*. Boccat. Nou. XLIII. *Far fare saettamento, le cocche del quale, non sieno buone se non à queste corde sottili &c. Perche la sottil corda riceuerà ottimamente la saetta, ch'haurà larga cocca*.

Eadem ratione vncus ferreus in ballista, cui funis cum tenditur adnectitur, *Cocca* dicitur, & *scoccatoio*: quo reducto remittitur, & sagittam, vel lapidem impellit. *Scoccare*, Dant. Purg. *Come balestro frange quando scocca Da troppa tesa la sua corda, e l'arco*. Et Parad. I. *Con porta la virtù di quella corda, Che ciò che scocca drizza in segno lieto*, Petrarch. Cant. XLI. *In darno tendi l'arco, à voto scocchi*. Quod ad selopeta translatum, quoties rotula silice ignem excussura, remittitur: vulgo *Scroccare*. Germani *An hangeen*, quasi *exuncare*.

Cocca etiam, & *coccarola* ferrum leuiter inflexum dicitur, quod fusi superiori parti induitur retinendo filo, ne dum torquetur fusus, elabatur, Vncus fuso additus. Et quia *Cocca*, est vncus, siue pars vnea, vel vncinata: inde *Accoccare*, pro stringere, siue vnco apprehendere. Dant. Inf. XXI. *E chinauan li raffi* (vncos) *e voi chel tocchi Diceuan l'vn con l'altro in sul groppone? E rispondean, si sa, che gliel' accocchi*: idest, vnco rapias. Galli *Croch*, & *crochet*, vncum

tum appellant: *accrocher*, vnco stringere.

Translatè *accocare*, aliquem captare, & deludere; & *Coccare* Simiæ dicuntur, cum ringentes minitantur, dentibus, veluti vnco apprehensuræ. Vnde *Accocare*, pro subsannare, dictum esse Lexici Etrusci auctor rectè censet. Ex bestiæ rictu, & distortis labiis.

Ceterum *Cocca* etiam pro sagitta accipitur, ex parte totum. Dant. Inf. XVII. *Si dileguò, come da corda cocca.* Hinc pharetra *Cocare* apud vetus Glossarium Lipsij Epist. 44. quasi *Coccarium*. Qui subiicit, Sed nobis *Koker* pro theca sagittaria, aut aliâ, ad nouellos Græcos abiit Κύχυρον.

Cocca item pro natura muliebri, quod à *Concha* deductum. Plaut. Rud. seruus ad Venerem ait. *Te ex concha natam esse autumant: caue tu harum conchas spernas.* Quod Lipsio obseruatum in epistol. quæst. Conchæ enim Veneriæ virginali, siue feminali glabro consimiles. Plin. IX. 33. *Nauigant ex his Veneriæ, præbentesque concauam sui partem, & auræ opponentes per summa æquorum velificant.*

Ceterùm quod ad *Concham*, & *Coccam* attinet, fallitur Coaruvias, qui putat *Cocote*, & *cogote*, quod Hispanis est occiput factum esse ex *Cocca*, quæ vox antiqua significet Caput. Est enim contractum ex Occiput, *Occopus*, *Occopote*, *cocotte*, sicut ab eodem Itali *Coppa* fecerunt, *Occopote*, *Coppa*.

COCCHIO. Rhedæ species. Menag. in Originibus Gallicis putat esse vocem Hungaricā Kotczq. Eorum enim inuentum esse. Sed in Italicis Latinam censet, à vehiculum, quod longius petitum est. A cubando dictum videtur. *Cubile*, *cubitum*, *cocchio*. Germ. *Cutsch*. Qualia carpenta oblonga, in quibus veterum lecticarum more, porrecto corpore iacere, & cubare possunt. Nam Galli *coucher* cubare, & *Couche*, Cubile. *Accoucher d'enfant*, parere, à puerpera cubante. Et *cochon* Hispanis, porculus à partu recens, & *coche* scrofa à cubando. Itali *Cocchetta* lecti plicatilis itinerarii genus. Coaruvias de Hispanico *Coche* idem sentit, additque quibusdam videri *Coche*, quasi *Carroche*: *carozza*. Sed hoc vt dictum est, à *Carruca*. Cerda Aduers. cxxv. 12. à *Cifio*, vel à *concha*, ineptè.

COCCHIVME. Ligneum doliorum obturamentum, qua parte vinum infunditur. Veneti *Coccone*, Insubres *calcone*. Quod rotundum, & aliquando instar cochleæ factum (*fatto à vida*) quo firmius insereretur. Vel simplicius à calcando, *calcone*, *coccone*. Menag. ab *Occludumen*, *occhiume*, *cocchiume*. Salmas. ad Tertul. de pallio pag. 188. *Artifices hodierni cocconem vocant nidum illum volubilem quo inuoluitur bombyx.* Græci κουκκούλιον, *quasi paruum κουκὶον: ita enim aut κουκούλιον dicunt quasi paruam thecam.* Forte igitur ab eius similitudine obturamenta dicta: sunt enim fermè in oblongum rotunda.

Sicut ab eadem similitudine Veneti, fœminarum capillum retro in spiram conuolutum, neque insertas compactum, *Coccone* appellant.

Cocchiume etiam ipsum dolii foramen, quà vinum infunditur. Crescent. IV. 40. *Traendo di sotto per la spina fecciaia, e ponendo di sopra per lo cocchiume.* Insubres. *Bondone*, à Germanico *Pundte*. Galli. *Bondon*.

COCCIA. *Coccio*, *Guscio*. Putamen, testa. Coccum Græcè granum. *Coccium*, & *coccia* grani folliculus, atque integumentum. Translatum inde ad nuces, amygdalas, oua, & id genus, quæ putamine, siue testa clauduntur. Quāquam verisimilius videtur à cochleis, aut *conchilijs*, vt sit *cochlitium*, testa, siue cochleæ integumentum *Coccio*, *Guscio*, idque nomen folliculis, ac putaminibus aptatum. Galli. *Coquille de noix*, *Coquille de oeufs*: *guscio di noce*, *guscio d'oua*. Cresc. L. V. 23. *In vna siliqua, ouer guscio produce i suoi frutti.*

Ex quo testarum, & figlinorum fragmenta Etruscis *Cocci* dicuntur. Etiam *Coccia* pustula, siue tuberculum, quod folliculi instar tendatur.

Hispanis siliqua, *Cascara*, & *Cascaron* dicitur. *Cusculium*, vnde etiam *Guscio* deriuari potest.

COCCOLE. Baccæ, bacculæ, lauri, cupressi, myrti, hederæ, & aliorum fruticum. Glos. Κόκκος, *bacca*, *hoc granum*. Item pro nucibus, auellanis, pineis, & id genus. Inde *Coccolare* infantibus blanditi, & plorantes huiusmodi bellarijs placare.

COCCVZZA. Cucurbita, *cucurbitia*, *cocuzza*, & per metathesim, *Zucca*. Galli *Courge*. Monosinius tamen à Græco Συκυς, *Sycia*, *zucca*. Translatè pro capite. Dant. Inf. XVII. *Et egli all'hor battendosi la zucca.* *Coccuzzolo*, & *zuccolo*, capitis vertex. Propriè tamen *zucca* pro capite pilis denudato, vt sit illud Petronianum. *At nunc leuior are, vel rotundo Horti tubere.* Etrusci *zucconare*, pro caput tondere. *Zuccone* pro magno capite, & fatuo, *Zuccotto*, galea. *Mal mazucco* pro phrenesi, & morbis caput lædentibus. *Mazzuccare*, caput solido impingere. Hispanis cucurbita *Calabaça* dicitur. Coaruvias à cucurbita formatum credit aptius à Græco Κολοκύνθη. *Colocyntha*.

CODARDO. Ignauus, meticulosus. A cauda, vt Siluius in Isagoge. Quia post principia lateat, & in extrema acie, quæ veluti cauda agminis est. Villan. IX. 52. *Per non hauere i nimici alla coda.* Alii quod caudam more canum

ignobillum demissam, ac cruribus interceptam trahat. Vnde *Codiare*, latenter, & post tergum aliquem obseruare, & quò pergat, quidue agat explorare; nam *Codione*, & *Codrione* tergum appellant, & corporis partes posteriores, vnde brutis cauda pendet.

COGOMA. Vas æneum, calefaciendæ aquæ. *Cucuma*, à Græco, Κουκούμιον, non quod instar cucumeris sit. Petron. *Cucumam foco apposuit*. Tonsores ita nunc appellant æneum vas calefaciendæ aquæ ad molliendos pilos. Huc allusit Martial. L. x. 79. *Torquatus nitidas, vario de marmore thermas Exstruxit, cucumam fecit Otacilius*. Lexicographi ineptè *cucumam*, exiguum tuguriolum interpretantur. Sententia poetæ est. Cum non posset Otacilius balneum ædificare, vt Torquatus, satis habuit cucumam, ad aquam calefaciendam parare. Vereor etiamne Budæus falsus sit, cum cucumam genus baculi ferrati, nullius scriptoris auctoritate, esse contendit ad Leg. Iuliam de Sicarijs. *Sed & si claua percusserit, aut cucuma in rixa, quamuis ferro percusserit, tamen non occidendi animo, leniendam eius pœnam*. Ibi enim cucuma est vas illud, de quo diximus: potest enim quis in rixa æneam cucumam, aut ferream in caput alterius impingere, ac vulnerare.

COCOLLA. *Cogolla*. Vestis Monachorum. Vox inferioris æui, pro cucullo, in quem Salse ludit poeta Scotus, quod barbari homines vestimentum masculum in fœminam redegerint. Vos. Lib. II. de vit. serm. cap. 7. putat hoc factum, vt vestis monachalis terminatione distingueretur à ceteris cucullis. Sed veterum cucullus capitis tantum integumentum erat, idque lacernis, ac pœnulis addi solitum alias docuimus. Quare cucullam dictam credimus contractè, pro veste cucullata siue cucullum habente, licet hodie forma sit immutata: est enim vestis monachorum exterior clausa laxa, striata, & prolixe manicata. Qualis autem veterum monachorum fuerit, docebit vir nunquam satis laudatus, Archiepiscopus à Nuce, in Chronico Cassinensi, qui eius figuram expressit.

Dictio tamen non solum D. Hieronymo recepta, sed & auctori Glossarij. Καρακάλλιον. *Cuculla*. Et Isidor. Glos. *Lucerna, genus cuculla*, lege, *Lacerna*.

Cogolaria, genus retis apud Cresc. x. 35. quod lato ore paulatim in angustum desinit, qualis veterum cucullus.

CODAZZA. Vulgus Insubrum sertas capillorum muliebrium, *coazze* appellat, à similitudine caudarum equinarum, quæ in nodos, ac spiras nectuntur. Politiores, *trezze* dicunt. Vide.

CODENI. Saxa Veneti vocant. *Cautes, cotes, cotena, codeni*. Glos. Isidori. *Cautumnia, Citana*. Vulcanius *Lautumia, citana*; sed ordo literarum repugnat: C enim initialis est, non L. legerim. *Cautumia, codana*, vel *cadana*. Loca vbi cautes, siue cotes cædebantur, vt sint Græcorum latumiæ.

COFFONI. *Scoffoni*. Pedules lanei. *Vdones*, & *cudones*. Gl. Ἐμπίλιον. *Vdo*. Quod, vt Vulcanius, est genus calceamenti, vel soccus ex lana coagmentata, siue constipata factus. Martial. L. XIV. *Vdones cilicij. Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti*. Impilia autem, & à Plinio, & ab Vlpiano vocantur. Ἐμπίλιον ἀπὸ τοῦ πιλοῦν, quod est cogere, & constipare; vnde & πῖλος, pileus dictus.

Ergò *Vdo*, tam capitis, quam pedum integumentum. Glos. *Cudo*, εἶδος περικεφαλαίας, quod vtrumque ex lana coacta fiebat, siue de genere coactiliorum erat. *Cudo* autem à cudendo, vt Salmas. Hist. Aug. *Cudere* enim est ferire, & tundere, quod rundendo, & feriendo, ex pilis coactis, & conciliatis quasi cuderentur. *Cudones, cuffoni*, & *scoffoni*, & *scaffini*. Quanquam hoc etiam à *scarpini*. de quibus vide in *scarpa*. Malo enim hoc, quam à *sculponeis* deducere; non solum quia Nonius, & Fulgentius, cæstus plumbo ligatos interpretantur; sed quia etiam si Cato, & Plautus, pro calceamentis rusticis accipiant, nequaquam ex lana compositos hujusmodi calceos illud indicat, quod ait Plaut. *Qui quaso potius, quam sculponeas, Quibus batuatur tibi os senex nequissime?* Quomodo enim os laneis pedulibus batueretur? Quin potius peronibus interdum eleuatis.

COGLIERE. *Corre*, *Legere*, *colligere* fructus, carpere, seligere. *Colto*, *raccolto*. *Colta* pro collecta, ac tributo, quod viritim colligitur. Villan. L. VII. *Pagando quelle colte, e doane che sono vsate. Raccolto*, messis, frugum collectio.

Interdum pro capere. Dant. Inf. XXII. *Lo Nauarese ben su tempo colse*. Alibi. *Se ma' nell' Alpi lo colse la nebbia*. Cepit, deprehendit. Boccat. 44. *Ch' el giorno è venuto, & hammi qui colto*. Oppressit, deprehendit. Vnde *Colto in flagranti*, deprehensus.

COGNO. Vini mensura. Villan. III. 99. *Che di vendemmia valse il Cogno del communal vino Fiorini sei d'oro. Culeus*, qui viginti amphoras capiebat, apud Etruscos, *dieci barili*, vt hæc mensura duarum amphorarum capax sit. At *Congius* minor mensura fuit.

COGOLI. Veneti lapides vocant. *Calices*, *calces*, *calculi*, *caleuli*, *Cogoli*. Licet etiam pro paulo grandioribus lapidibus. Glos. *Silices*. Κάχληκες. Et. Κάχληκες ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς ἐντιθέμενοι μικροὶ λίθοι. De quibus Salmas. ad Solin. p. 378.

378. Galli. *Galets*, quod frustrà ab Hebræo arcessunt. *Calculi, calcetuli, Galets*.

COLA. *Far da Cola*. Gesticulari, & pantomimorum ritu, saltu, gestuque, corporis flexu aliquid exprimere. *Cola*, persona scenica, ex *Nicola*, *Cola da Rienzi*, Nicolaus Laurentius, nomen Neapolitanis frequens. Cum igitur gens ea super ceteras, Chironomos, & gesticulatrix sit, in scenam *Cola* Neapolitanus inductus, vt miles gloriosus, Hispanus, Venetus Pantaleo, Sannio Bergomensis. Vnde *far da Cola*, alacri gesticulatione, brachiorum flexu, & iactatu, fabulam desaltare. *Colazone*, instrumentum musicum bichorde.

COLA. Illuc. V. *Là*.

COLARE. Liquare, defæcare, à *Colo*, vt saccare, à sacco. *Scolatoio*. Colatorium. Incile. *Colo del Torchio*. Colum, & qualus. *Corletto*. Cribrum setaceum, vel æneum, vnde pulticulæ liquantur: *Colum, coluletum, corletto*. Tale veterum colum, quo vina niui superfusa liquando refrigerabantur, ex ære, aut argento. *Colum niuarium*. Saccus autem ex lino, & pauperiorum; vt hodie sacculis vina, quò dulciora sint stillatim transfunduntur, siue vt veteres dixêre, saccantur. Vnde *colare*, pro guttatim stillare. Boccat. Lab. 132. *Niuno vecchio bauoso, à cui colino gl'occhi, e tremino le mani*.

COLISEO, Romanum Amphitheatrum, nunc ruinis consepultum; à vicinitate Colossi Neroniani, qui damnatis eius Principis sceleribus, postea Soli dicatus est. *Colosseo*, *Coliseo*. Quam vocem non esse nuperam ostendit Scriuerius ad Martialem, ex Anastasio, in Stephano IV. *Postmodum vero quidam iniqui Campani, Gracilem. Tribunum ex ipsa custodia auferenses, & deportantes, quasi in monasterium, dum ad Colosseum venissent, illic eius oculos eruerunt, & linguam abstulerunt*.

COLLA. Gluten, à Græco κόλλα. *Protocollo*. Prima scheda voluminis agglutinata. Sicut *Eschatocollion*, vltima.

COLLA etiam Etruscis dicitur funis, quo suspensi rei in quæstione, reuinctis post terga manibus, quassantur, & torquentur. Vel à *chorda*, vel vt alii, à Græco κολάζειν, quod est tormentis, & quæstioni subiicere. Sed *Collare*, apud eosdem, significat tollere, ac demittere. Bocc. Nou. xv. *Deliberorono di legarlo alla fune, e di collarlo nel pozzo*. Giordan. Saluiati. *Benefici continui, che ne fà Dio, tutti sono funi, e taglie, e per collarti in Cielo*. Quod fit in tormento funali: nam in sublime rapti demittuntur.

Quò fit vt à *Calare*, quod est demittere, vel ab *Oscillare* factum putem, de quo diximus in *Biscolare*. Nam oscillationis species, cum transuersæ suspensæ trabi hinc inde insidentes, alternis eleuantur, & deprimuntur. *Oscillare*. *biscolare*, *collare*. Quod verum existimo. Neque enim *Colla*, prout funem significat, à *collo* dicta est: Funis enim brachijs, non collo in quæstione aptatur.

COLLARE. Veteribus vinculi genus, quo colla canum adstringuntur, qui & *Millus*. Item vinculum ferreum stringendæ ceruici. *Boia*. Plaut. Captiu. *Hoc quidem haud molestum 'st iam quod collus, collaria caret*. Nunc pro linteo, quod virorum, ac fœminarum ceruici nectitur, acuque pictum, ex tenuissima carbaso, cirris, limbisque, ac pinnulis variegatur. *Collare*, *collarino*.

Colletto etiam, tum linteum velamen, quod mulierum collo, atque humeris circumponitur, Veneti *Velo*, & *pezza da spalle*, tum thorax, ex corio manicis carens, quem *colobium* dici posse putant; quia veterũ *colobia*, tunicæ erant, breuibus manicis, & ad cubitum modo pertinentibus.

COLLATERALE. Vicinus, affinis, *à latere*. Item Quæstor, erogandis militaribus stipendiis impositus: quasi à latere Principis. Vox dignitatis.

COLLATIONE. Ientaculum, à conferendo dictum; quod pueri in scholis, vel alibi in vnum conferre consueuerint, quicquid ad ientandum acceperũt. Ex quo pariter leuis cibus, & frugalis qui die ieiunij vespere sumitur, idem nomen sortitus est. Quia collatio propriè est veterum *symbola*, siue *symbolum*, cœna in quam quisque suam partem conferebat. Vt *de symbolis esse*, apud Comicum, *& symbolorum collatores*, apud alterum. Quam cœnam, Græcè ἔρανον, fuisse frugalem, & minime sumptuosam docuit Eustathius, ex illo Homeri. *Quod epulum, qua turba, an splendidum conuiuium: ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν. Quoniam non eranus, siue symbolum hæ sunt*. Ex quo breuis illa cœnula, & sicca, per ieiunij diem, *Collatione* dicta est, siue symbola.

COLLINA. A Colle. *Loca collina*: vt *montagna*, *loca montana*, *campagna*, *loca campana*, & *campania*. Regio Collina, & Porta Romæ, & vinum Collinum.

COLONELLO. Tribunus. Quod veluti exercitus columen sit. *Columella*. Donat. Phor. act. 1. 1. *Columen, culmen, an columen, columna? Vnde Columella apud veteres, dicti serui maiores domus*. Lucil. XXII. *Seruus neque infidus Domino, neque inutilis quoquam, Lucilli Columella, hic situ, Metrophanes*.

COLLOTOLA. Ceruix. Pars concaua inter collum, & occiput. Comment. Dant. Inf. xxv. *E dice che in su le spalle di dietro della Collottola gli era un dragone*.

COL-

COLMARE. Ad summum explere, siue in cumulum aggerare. *Cumulare*. *Colmo*, mensura frumenti, non diruta, siue rutro minime æquata. Nam *colmo*, & *raso*, à radendo, opponuntur. Festus. *Auctarium dicebant antiqui, quod supra mensuram, vel pondus iustum adijciebatur, vt tumulus vocatur in modio*. Hinc *cochlear cumulatum*, *& ligula cumulata* apud Columellam, & Scribonium. Glos. *Cumulatum*, μεστὸν, ὑπέρμεστον.

COLMEGNA. *Comignolo*. *Columen*. Vitru. IV. 2. *Si maiora spatia sunt, columen in summo fastigio culminis*. Proprie, vt ait Barbarus, trabs illa, quæ per longum in summitate culminis ponitur, à qua producuntur omnia tecti ligamenta, quemadmodum à spina piscium maiori, reliquæ omnes proficiscuntur. *Columen*, *Columinium*, *Colmigno*, & *Comignolo*, *Columiniculum*. Cresc. x. 17. *Quando si chiudono insieme in alto, si congiungono à modo di vn Comignolo di casa*.

COLPO. Ictus. *Colpire* ferire. Formulæ Vet. XXIX. *Cum armis suis super me venit, & colpus super me misit*. Lex Salica apud Bignonium tit. XIX. *Si quis ingenuus ingenuum fuste percusserit, & tamen sanguis non exierit vsque ad tres colpos*. Silnius à κόπτω, tundo, scindo, percutio. Item Voss. L. II. 15. *Pro colpus ictus contusio, vulnus, à colpus, quod à Gallico* Coup.

Verum, quia *colpire* proprie est collimare, & scopum tangere: item *fare vn bel colpo*, ercedo, à scopo factum esse, *scopare*, *scolpire*, *colpire*, *colpo*. Inde, quia etiam scopum ferire dicitur & *tirare vn colpo*, pro ictu, & percussione eam vocem vsurpatam. Priorem tamen notationem haud respuerim. Alii *colpo* à colapho. Sed non omnis ictus colaphus est, nec ferme à colapho sanguis exit. Neque apte dixeris, *colpire nel segno*, colaphizare.

COLTRE. *Culcita*. Vulgo culcitra. Proprie lectus pluma, aut tomento fartus. Varro de L. L. IV *Postea quam transierunt ad culcitas, quod in ea fegum* (Scalig. acum, idest paleam) *aut tomentum, aliudve quid calcabant, ab inculcando culcita dicta*. Festus. *Culcita, quod tomento inculcatur appellata*. Iuvenal. *Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto*.

Deinde pro stragula, siue lodice, sed gossypio farta. Dant. Inf. XXIV. *Che seggendo in piuma, In fama non si vien, ne sotto coltre*. Vita Nicol. Renzij. p. 267. *Poi se mise in capo vna coltera de letto*. Infra. *Leuolli quello piumaccio de capo*. Paulo post. *Non volse moriri con la coltra in capo*.

Coltrice pro culcita. Seneca Epist. *Attalo solea lodare la coltrice dura. Cotale l'vso anchor io così vecchio come sono*. *Coltricetta*. Boccat. XIII. *Io vi ci posso chetamente vna coltricetta, e dormiranuici*.

COLVI. V. *Lui*.

COMBA. Crypta, locus subterraneus à *Gumba*. Isidor. Glossar. *Gumba, cuneus, cripa*. Vbi *crypta* legendum docti viderunt: sed non animaduerterunt, pro *Cuneus* legendum esse *cuniculus*. Romæ *Catacumbæ*, martyrum exuvijs sacratæ. *Gumba* autem à *Guba*, & *Cuba*. Hieron. in vita Pauli Herem. *Alter clausus in cisterna veteri, quam gentili sermone Syri* Cubam *vocant, quinque caricis per singulos dies sustentabatur*. Alii *Gubam* legunt, quod idem est. Nam vt Voss. ait Syris *Gebe*, notat lacum, stagnum, cisternam. Vnde Macedonius, quod staret in fossa profunda dictus est *Gubba*, vt est apud Theodoret. Philothei L. I. 131.

COMBATTERE. V. *Battere*.

COMBIATO. *Commiato*. Commeatus, ab eundi potestas. Liu. L. XXIII. *Magna pars sine commeatibus dilabebatur*. Item *Congedo*, quod aptius, à *Concedo*, qua voce facultas abeundi, vel aliquid faciendi permittitur; quod magis placet quia apud Menagium, in Appendice, reperi idem Doctissimo Carolo Dato placere: nam in antiquissimo codice Filocopi Lib. II. legi *concedo*, pro *congedo*. Dubitat tamen ille; quia apud Villanum *Congio* pro eodem, sed vt Menagius hoc contractum ex *Congedo*. Verba Villani sunt. *E diedono Congio à tutti gl' Alemanni*.

COMBINARE. *Compinare*, in legendo literas iungere, siue vna syllabas facere, & binare. Glos. *Combinat* ζευγνύει, *coniugat*, *& sub curru iungit*. Vnde *Combinatores*, desultores dicti, qui iunctis equis ab altero in alterum corpus transmittebant, vt Scalig. in Manil. pag. 391. *Combinare* deinde ad literas translatum, cum pueri prima elementa discunt. Etrusci *Compitare*, quæ vox olim pro *Computare*, capiebatur. *Compitare* autem opponitur illud, quod est cursim legere. Id Etrusci dicunt, *de Ritibo*, vt Lexicon Etruscum explicat, *de rileuo*; quia integræ voces, non syllabatim redduntur. Veneti *leuar le parole*. Insubres *legere à pescorrendo*, hoc est non ad singulas syllabas subsistendo, sed percurrendo.

Iidem Etrusci, *Gombina* corium appellant, quod virgas, quibus frumentum excutitur, connectit, siue combinat. Boccat. LXXII. *Non t'esca di mente di dir loro, che m'arrechino quelle Gombine per li correggiati miei*. Ita enim virgas illas appellant, quia corrigia nectuntur.

COME. Quomodo, *Como*, Come. Vt Cels. Cittadinus. *Comunque*, Quomodocunque.

COMINCIARE. Incipere. *Initiare*, *comminitiare*, vt Coaruvias. Glos. Ἄρχομαι: *capto*, *ini*-

initio. Seruius. *Secunda est inchoatiua, quæ aliquid nos initiare ostendit*. Dant, Purg, XVI. *Il Cielo i vostri monimenti inizia*. Erempert. Chron, *Beneuentum depopulari initiarunt*. Insubres, *Inzare*, delibare, ac morsu decerpere, frangere. *Inzo* delibatum, ac morsu fractum. A quo *Nizzo*: nam poma demorsa liuescunt, Translatè, pallescentes, præcipuè lapsis genis *Nizzos* iidem dicunt, Vel à vietus, *vizzo, nizzo*, V, *Nizzo*.

COMMISSVRA. Compages. Cum aliquid committitur, siue coniungitur. Glos. *Commissura*. Συμβολὴ λίθω, ἢ ξύλε.

COMPAGNO. Socius, sodalis, conuictor, eodem pane viuens. Vt Siluius Isag. p. 13. Lipsius tamen Cent. ad Belg ep. 44. *Combinones*, compagnoni. Illud tamen verius, Sic Græcis ξυσσίτιον, est contubernium, & hominum eadem quadra viuentium cœtus: vt Casaub. ad Athen. cap. v. Eiusdem consortes Charondas in Legibus suis ὁμοσιπύες appellat: Epimenides Cretensis ὁμοκάπυς, ex eadem arca panaria viuentes. Pithagoras κοινόβιος. Itali *Camerata*, eodem cœnaculo, & contubernio degentes. Etiam *Concibum* dixerunt, Glos. σύσσιτος, *Concibus*, Σύντροφος, *Concibus*, *Contactaneus*.

COMPANATICO. Obsonium, quicquid cum pane editur, quod Latini pulmentarium dixerunt; cum antiquissimo tempore puls pro pane esset, omne illud, quod cum pulte sumebatur pulmentarium dictum. Glos. *Pulmentarium* προσφάγιον.

COMPADRE. *Compare*. Compater, qui e sacro fonte suscipit: sponsor fidei Tertulliano dictus. Veneti *Santolo*, sanctus pater, vel sacer parens. Insubres *Guidazzo*, vades, vadator, id est sponsor.

COMPASSO. Circinus; quia circum, siue in orbem panditur. Germani *Compassz*.

COMPENSARE, rependere, æqualiter pendere, Insubres pro parcere, siue parsimoniam adhibere. Vnde pueros Liguritores, qui plus obsonii, quam panis vorant, hortantur *Compesare*, idest tantundem panis, & pulmentarii sumere.

COMPIRE. *Compiere*, perficere, complere. *Complimento*, honorificis verbis humanitatis officium implere. *Compiuto*, & *compito*, vir perfectæ elegantiæ, & absolutæ humanitatis, qui omnes vrbanitatis numeros implet.

COMPONERSI. Dicitur, cum inimici conueniunt, & illi qui læsus est pecunia satis fit, Vox in legib. Longobard. frequens. Compositio pecuniaria, *Componat in solidos*.

COMPIGLIO. *Copiglio*. Alueare, apum receptaculum, *Cubile*, vel *Cupile*, *cupilium*, *compiglio*, quod instar cupæ, siue dolioli sit. Crescent. v. 31. *Si fanno copigli, secchie, mini, & ai* Hic sunt mensuræ, quas rustici *Coppe*, & *Coppi* appellant, ab eadem dolioli similitudine. Quibus Græca arrident, à κυψέλη. Glos. κυψέλη μελισσῶν. *Fauns*, *alueariumn*.

COMPVTO. V. *Contare*.

CONCIARE. V. *Acconciare*. Non à *Comere*, sed à *concinnare*. *Concimare* autem, pro arua stercorare, non est à concinnando, sed quod *Cima*, idest summitas, & superficies telluris lætamine cooperitur. Sicut *Cimare i panni*, est summitatem demere, siue pilorum superficiem attondere.

CONCIOSIA COSA CHE. Verbum sesquipedale, sine quo sibi aliqui elegantes nō videntur, *Cum hoc sit causa quod*.

CONFALONE. Vexillum. Voss. de vit. serm. L. 1. 4. duplicem vocis *Fano*, siue *Fanon* explicationem affert; nam & linteolum significare, siue sudarium, & vestem sacerdotalem. Hæc tamen nihil aliud fuit, quam linteolum, mappula, siue mantile, quem nunc manipulum appellant, & sinistro brachio sacrificantis alligatur; licet Zosimus Papa pallium appellet.

Quicquid sit, Vossius vocis originem trahit à Saxonico *Fan*, siue *Phan*, vel *Ban*, aut *Pan*, quæ à Latino *Pansum*, siue *expansum*, vt supra diximus. Vnde vox illa Germanis *Fane*, Belgis *Vane*; nec alia, *banniere*, & *bendel* origo. Ex quo *Vanleben* feuda vexillaria, quæ vexilli traditione conferebantur, vt idem monet.

Fanon igitur vexillum, ex quo *Confanones*, & *Gonfalones*, vt ait Panuinius, Veronæ linteamina serica, & depicta, deque hastis pendentia dicuntur, Patauij *Penelli*, quæ vox conflata, ex *Fanulo*, *Fanello*, *Penello*. Hispan. *Pendon* à pendendo, siue, quod pandantur.

Ceterùm Mediolani *Confanoniorum*, siue *Confaloneriorum* gens nobilissima inde appellata, quod vetere instituto, Archiepiscopo Vrbem ineunti, vexillum præferant, fræno mulæ adsistant, & vmbellam in pompa suspendant. *Gunt fannonarius* in Capituli Caroli Calui appellatur.

Gonfaloniere di S. Chiesa, supremus vexillifer. Item Florentiæ summus olim Magistratus, cui Vexilli publici custodia demandata.

CONFETTI. *Confetture*. Amygdalæ, pistacia, nuclei pinei, Coriandri semina, & id genus, sacharo condita, siue *confecta*: quæ propriè loquendo sunt *Hypotrimmata*, tallamenta. Glos. *Confecta*. Κατηρτισμένα. Vox inde ad sacchari, & aliarum specierum conditurarn translata.

CONFETTORI. Pellium concinnatores, & infectores. Nam vt Salmas. ad Histor. Aug. *Inficere*, quod tingere significat, mem omnino est,

eſt, quod facere, & conficere. Infectum enim, tum quod non factum, quam quod factum eſt, ſignificat. Et *confectum*, pro perfectum. Coriarii enim aluram ſubigebant, tingebant alumine, & galla, & iure corium perfectum dicebatur, id eſt ſubactum, & tinctum.

CONFINARE. Deportare, intra certos fines relegare.

CONFORTARE. Solari, confirmare, corroborare, hortari, vt fortiter calamitates ferat fortem reddere. Gloſ. *Confortiat*, Συνισχυρίζεται. Abbo de Obſid. Pariſ. *Confortando fatigatis vires reuocabat.* Nam vis, vulgo *Forza*.

CONGEDO. V. *Combiato.*

CONIARE. Nummos cudere, ſignare, ſiue nota ferire. Lexicon Etruſcum ab εἰκονίζειν, figuram imprimere, & veluti *Iconare*; & *Conio* Iconium. Sed eſt à ferro, quo nota imprimitur, quod inſtar cunei, vt in vetere nummo Cariſij videre eſt. *Cuneus*, *Cuneare*. Idem inſtrumentum *Torſello*, & *Punzone* dicitur, quod thyrſum, ſiue caulem fruticum referat, & in acutum deſinat. Galli *Poinzon*, vt Menagius, qui pariter à *cuneo* deducit, affertque ex Spelmanno verba Doſmid. tit. Vinceſtri. *Quando moneta vertebatur, quiſque monetarius dabat decem ſolidos ad Londinum, pro cuneis moneta accipiendis.* Dant. Inf. xxx. *S'io diſſi il falſo, e tu falſaſti il Conio.* Pro ipſa pecunia. Inf. xviii. *Ruffian, qui non ſon femine da conio.* Minime venales. Landin. *Da pecunia, la qual ſi conia.* Par. xix. *Et altri anchor che ſono aſſai più porci, Pagando di moneta ſenza conio.*

CONOCCHIA. Colus. Voſ. de vit. Serm. L. ii 4. ex Gloſſario Lindebrochii. *Colus chukula*, putat contractum ex *conucula*, hoc ex colu, *colucula*, parua colu. Gallice *Quenouille*. Quem ſequitur Menagius.

Sed cur non ex *canna*, *cannucula*, *cannecla*, *cannocchia*? Nam ferme colus ex harundine fit. Itali etiam *Rocca*, appellant, *O*, ſtricte pronunciato, hoc verè, à *colucula*, *roncula*, *roccola*, *rocca*.

Etruſcis *Conocchia*, pro penſo, ſiue lanæ, aut lini paniculo (*pennecchio*). Dant. Purg. xxi. *Mà perche lei, che dì, e notte fila, Non li hauea tratto ancora la conocchia.* Interpres. *Quella parte del pennecchio, e della roccata.* Quaſi *Connochiata*. Vnde *inconnochiare*, & *ſconnocchiare*, penſum colui inuoluere, aut detrahere. Alii à *cono*, ſiue *coni* figura, acutè magis quam verè.

CONQVIDERE. *Conquiſo*. Conquaſſare, conterere. Dant. Purg. xxiii. *Ciò che l'aſpetto in ſe hauea conquiſo.* Interp. *Conquiſo, cioè guaſto.* Vel à concutere, *conquiſo*, concuſſus, vel contuſus.

CONQVISTARE. Acquirere, Imperio adiicere. Conquirere, *conquiſitare*, *conquiſtare*. Vnde Gulielmus Nothus, Britannia deuicta, *Conquæſtoris* nomen accepit. Vt Voſ. L. iv. 4.

CONTADO. V. *Conte.*

CONTARE. Numerare. *Computare*, *Conto*, Computum. *Contanti*. Pecunia in numerato. Argentum enim computans pro computato. *Fare i conti* rationem putare: *dar conto*, reddere. *Conti netti*. Græcis καθαραὶ ψῆφοι. Ratio putata, & perfecta. *Tener conto*, habere in pretio. Inde *Contare*, & *raccontare*, referre, nunciare, narrare. Dant. Inf. xiv. *Tu'l vederai, però qui non ſi conta.* Hiſt. Piſtorij p. 166. *Quì dice lo conto.* Narratio. Et *coſe conte*, pro notis, & exploratis apud Dantem. Sicut, *parole conte*, verba clara, & aperta. V. *Ragguagliare.*

CONTE. Comes, *Comite*, *Conte*. Iunius ad Codinum obſeruat, comitem proprie eſſe, qui cum altero eſt, eumque adiuuat. Ac proptèrea, cum omnes in Aula Imperatori obſequantur, & ſequantur eum, omnes in Aula Comites dictos eſſe: vnde officium *Comitianum*, & curam, atque dignitatem, *Comitiuam*, Imperatoris reſpectu. *Comites* vero propriè, Præfectos, Magiſtros dictos. Exempli cauſa. Comes Conſiſtorianus, Comes Domeſticarum, Comes priuatarum, Comes ſacrarum largitionū, Comes Stabuli, &c.

Quanquam autem Comites in prouincias miſſi, Præſidis, ac Iudicis poteſtate, non amplius Principem comitarentur; vetus tamen nomen retinuerunt, eoſque pari dignitate cum *Grauijs*, ſiue *Graphionibus* fuiſſe docet Voſſ. de vit. ſerm. L. ii. 8. vt qui Theutonico vocabulo forent *Grauij*, ab elegantioribus hominibus Latino vocabulo *Comites* dicerentur. Auent. L. vii. *Quos nos Graphios, literatores Comites appellant.*

De Comitibus multa egregie Bignonus ad Marculf. L. i. 8. Inter cetera, ſingulis ciuitatibus Comites præfuiſſe, quorum poteſtas iiſdē, quibus Epiſcopi finibus diſtincta erat. Greg. Turon. L. vi. 41. *Miſitque ad Duces, & Comites ciuitatum nuncios, vt muros componerent Vrbium.* Addit eoſdē *Iudices* appellatos. Fuiſſe autem ad tempus, comprobat, ex verbis illis apud Scriptores, *Ex Præfecto, ex Comite, ex Duce, ex Vicario.* Poſtremò Duces, Comitibus honore, ac poteſtate ſuperiores fuiſſe, pluresque Comitatus, & Comites eorum curæ commiſſos.

Ab his igitur ager, & territorium, in quo ius reddebant. *Comitatus dictus*. *Contado*. Math. Villan. L. i. 73. *Come i Fiorentini comperarono Prato, e recorono à lor Contado.* Et infra. *Recò la terra e Contado à Contado di Firenze.* Pagani

gani

gani, autem, ac rustici, *Contadini*, quasi *Comitatenses*, aut *Comitatini*. Stat. Patau. *Vltra Comitatinos Paduani districtus*.

Ceterum Comitibus Vicarij fuerunt, vt ex Hinemari Epistola patet. cap. 3. *Et Regum Comites in ciuitatibus suis, & Comitum Vicarij in plebibus*. Qui & *Vicecomites*, & *Vicedomini* dicti sunt. Vnde Gens Vicecomitum Italiæ vetustissima, ac nobilissima cognomentum adepta est. Quam tamen à Desiderio Longobardorum Rege, nusquam interrupta serie originem duxisse, gentis eiusdem lumen longe clarissimum Marchio Vercellinus Maria, irrefragabili veterum monumentorum fide nuper ostendit.

CONTEGNO. Aspectus, vel argumentum, quod continet. Dant. Inf. XVII. *In vna borsa gialla vidi alcuno, Che di Leon haueua faccia, & contegno*. Vt Fulgent. de *continentia Virgiliana*, etiam *Contenementum*, pro habitu gestuque. Galli. *Contenance* quam Budæus in Pand. pag. 176. palæstram vocat: decentiam nempe illam, quam status, motus, flexusque corporis, ac omnes omnino habitus, venustatem quandam, leporemque præseferunt. Vnde *Contegno*, quædam affectata grauitas, ac verecundia. Boccat. LXXII. *Et ella cotal saluatichetta, facendo vista non auuedersene, se n'andaua per oltre in contegno*.

CONTESTABILE. Summus militiæ Dux, & Magister. *Comes stabuli*. Vt Turnebus Lib. XXVIII. 2. Cum apud Ammianum, Tribunus Stabuli legatur. Codino. κοντοσταῦλος. *Magnus Contostaulus, & caput Francorum stipendia facientium*. Iunius ibi, de origine huius vocis, & significatione ambigi, obseruat. Aliqui .n. putant, hoc nomen corrupte dici pro eo, quod est *Comes stabuli*, vt Imperatores vocant in Lege vnica Cod. de Comitibus, & Tribunis scholarum: Galli, *Gran Maistre d hostel*. Alii stabulum pro Equili accipientes, *Comitem stabuli* interpretantur duobus modis, pro eo, qui præest omnibus copiis equestribus, & pro eo, qui præest Imperatoris equitatui Aulico. Iunius primam, & vltimam approbat: vt antiquis sit *Comes Stabuli*: sed apud Codinum, & recentiores *Contostaulus* sit Dux copiarum auxiliarium, quæ ex Gallia, Sicilia, Italia, Orientem, stipendia facturæ, petebant. Franci enim apud recentiores, non Galli modo, sed Itali, & Siculi dicebantur, eo quod Siciliæ regnum illis temporibus, & pars Italiæ à Francis teneretur.

Vos. de vit. serm. L. II. 26. *Constabularius, Constabulus*, & *Conestablus*. *Comes stabuli*. Regino in Chronico. *Burchardum Comitem stabuli sui, quem corruptè Constabulum appellamus*.

Inferiore seculo, *Connestabili*, Duces, & Centuriones dicti, præcipue in Vita Nicol. Laurentij. Ita nunc lictorum præfectus appellatur. Stat. Patau. *Conestabilis Baroderiorum*. *Contestabile de Sbirri*, vt subeat indignari, tale dehonestamentum amplissimæ dignitati additū, quemadmodum alios honorum titulos, *Barone*, *Scalco*, & *Marescalco*, ad vilissima ministeria degenerasse, alibi questi sumus.

CONTRADA. Italis & viam significat, & regionem, ac viciniam. Vos. de vit. serm. L. II. 4. ex Germanico factum putat *Contrey*. Addit, quosdam putare, Latinam vocem esse, *Strata* pro via, *Constrata*, *strata viarum* apud Lucretium. Sed quia vicinos tractus ferme significat, ex *Contractus*, factum censet, quasi vicinus tractus, postea latius extensam significationem, vt etiam pro via accipiatur. Quod certum est, nam tractus, regio, plaga. Cicero pro Plancio. *Totus ille tractus celeberrimus Venafranus*. Inde contractus, vicina regio, *contorno*, ex quo Germanicum *Contrey*, *Contrada*.

CONTRAFARE. Effingere, imitari, vultumque, ac gestum alicuius exprimere. Germani *Contrefanen, ab conterfanen*. Contra, siue ex aduerso, & in conspectu alicuius, quod ille facit effingere. Quod ferme per derisionem euenit, & scurræ faciunt. Boccat. XI. *E con nuoui atti contrafacendo qualunque altr' huomo, li creditori sollazzauano*. Ex quo etiam fingere aliquid, corrumpere, & adulterare. *Voce, lettere, annelli, chiaui, contrafatte*. Item habitus in lui dissimulationem compositus: & qui ex morbo, aut alio casu, ita aspectum mutauit, ac formam, vt vix dignosci queat, *Contrafatto*, dicitur.

CONVERSO. Olim dicebatur quisquis sacræ religiosorum familiæ nomen dabat, quod ad sanctius vitæ genus conuerteretur. Dein pro eo accipi consueuit, qui in cętu Monachorum minime sacris initiatus seruilibus ministerijs fungitur, quem alii *Laicum* appellant. Vide Bignonium ad Marcult. pag 585.

CONVOIARE. *Conuiare*, in via prosequi, & comitari. Galli *Conuoyer*, nam *voya*, est via, & *Conuoy*. *Conuoglio*, Villan. X. 226. *E con molta compagnia furono riceuuti à grand honore, & conuiati in fino à Napoli*. Alii a *conuehere*, *conuectum*, *conuectio*. Illud verius.

COPERTA. Operimentum, *Coopertorium*, stragula, lodix. Quod etiam de amictu accipitur. Glos. Περιβόλαιον. *Amictorium*, *amictus*, *opertorium*. *Dare la coperta*, est stragulæ vetti impositum in sublime iactare. Martialis ae Libro. *Ibis ab excusso missus in astra sago*. Vnde *sagatto* dicta est. Glos. *Sagatto* Παλλιος, & παλλιος *Sacto*, Lege. *Sagatio*.

COPETA. Genus panis dulciarij, ex variis speciebus confecti. *Copta.* Glos. *Copta.* κοπτή. Turneb. L. x. 10. explicat illud Martialis. *Copta Rhodia. Peccantis famuli pugno ne percute dentes, Clara Rhodos coptam, quam tibi misit, edat.* Atque hoc genus panificii fuisse, cui quedam, quæ tunderentur, vt vox declarat (κόπτειν) miscerentur, vt nuclei pinei, amygdalæ: sed durissimam è Rhodo allatam. Eius meminit non semel Trallianus, & modum conficiendi docet, vt Oribasius, *Coptarium* purgans facit, e simila, nucleis pineis, pipere, melle. Talis est *Copeta* Mediolani inter bellaria, & tragemata.

COPIA. Exemplum, apographum. Quod Menagius rectè à more loquendi Iuris consultorum ductum putat. *Copiam facere, copiam dare exscribendi.* Vlpianus Lege 1. Dig. de Edendo. *Edere est copiam describendi facere. Copiare* pro describere, *Copista* Librarius, Germani *Abcopener*. Ita in pictura, Archetypus, *Originale* dicitur, Apographus, *Copia.*

COPPA. Pars capitis posterior. Occiput, *Occopa, Coppa. Coppone,* colaphus capiti infractus. *Coppare,* & *accopare* mactare, à victimis, quæ impacto in ceruicem malleo, sternebantur. Alii à κόπτειν, quod est, incidere, tundere. Hispani. *Acogotar,* nam *cogote,* occiput. *Arbore acopado,* cui summitas decisa, ramis ex trunco se in patulum diffundentibus, quasi *decapado.* Insubres. *di gaba.* Vide *Gabare.*

COPPA. Poculum, patera, à *Cupa,* quod vas vinarium, à cuius similitudine, quia in formam dolioli factum *Coppa* poculum dictum est: vt cymbia, charchesia, scyphi. Glos. *Cupa, seu vagna* Βυτὶς μεγάλη, τῶν τινες γ αυλὸν καλοῦσι. Cicero in Pisonem. *Vinum de cupa.* Quanquam Scaliger, de *caupa,* siue, *caupona.* Rectius *de cupa,* hoc est de dolio, nondum vino in amphoras defuso, qui potus viliorum erat, quod vinum immaturum, nec defœcatum.

Vnde ingeniose Lambinus illud Horatij Sat. II. Lib. II. *Post hoc ludus erat culpa potare magistra* emendauit, *Cupa potare magistra,* idest, nullo alio bibendi Magistro, ac Rege adhibito, quam ipsa Cupa, potare. Nullus erat, qui bibendi leges conuiuis daret, suo quisque arbitratu, potabat, & quantum volebat, solutus legibus insanis, vt idem poeta alibi ait. Vbi *Cupa,* siue *cuppa* non tam poculum intelligitur, vt censet Turnebus L. VII. 9. quam vas, ex quo vinum depromebatur: quanquam & *cuppa* pro calice, ab illius similitudine.

Salmasius ad Hist. Aug. p. 253. ita distinguit, vt *cupa* de maiore vase vinario scribendum sit vnico, P, & *cuppa* de minore, siue poculo. Quia vtriusque vocabuli diuersa origo sit. *Cupa* enim à Græca voce κύπη, quæ nauis genus, ita Adelmus de virgin. *Cubat,* pro *cupis* ponit, Galli *Couve. Cuppa* vero, cum pateram significat, à Græco κύββα, quod factum ex cymba. Sed diuersum cymbium à *cuppa,* sic patera, quæ rotunda, illud oblongum, instar scyphi, siue nauiculæ. Verisimilius igitur, ista ab auctoribus confundi. A *cuppa. cuppula,* siue *cupula* pocillum. Vnde Galli, *Gobel,* & *Gobelette.* Glos. *Cupillum.* Γευστήριον: gustando vino, ac libando.

Morena Histor. Laudensi. *Mediolanenses & ipsi vnam* Copam *auri, & denarijs plenam ipsi Regi, portauerunt.* Vbi proprie significat pateram, siue patinam auream rotundam, qualis nunc *Sottocoppa,* dicitur, quia Illi poculum imponitur, cum à pincerna ministratur. Boccat. XXXI. *Fatto il Prence venire vna bella, e grande coppa d'oro, e messo in quella il cuore di Guiscardo.*

Carolus IV. Imp. in aurea Bulla tit. 25. *Post hæc Rex Bohemiæ Archipincerna venire debet, sedens similiter in equo, portans in manibus,* Cupam, *siue scyphum argenteum pondo xij.*

Ita in ludo pictarum chartularum, *Cope* nihil aliud sunt, quam figura *Cuparum,* siue scyphorum. Plura de cupis Osius ad Morenam p. 41.

A *Cupa, Cupella,* siue *cupella,* pocillum, vt supra diximus, & vasculum, siue parua mensura. Item *Copella* vasculum corneum, instar dolioli, quo aurifices aurum, & argentum igne explorant. Nunc etiam *Crosolo* dicitur, à χρυσὸς aurum, quasi *Chrysceolum,* quod eo aurum fletur, ac fundatur. Hispani. *Aurisolar,* aurum purgare. Alii à Germanico *Kroes,* cyathus, vel à Gallico *creux,* quod profundum significat. Sed prius malim. A cuius similitudine Insubres, *Cresolo* vocant laternam cœcam, duplicem, qua superiorem partem vertendo, lumen clauditur, aut aperitur.

COPPIA. Par. Boccat. v. *Non esser sotto alle stelle vna simil copia à quella del Marchese, e della sua donna. Copula, copla,* translatum à canibus. Ouid. *Copula detrahitur canibus.* Constitut. Caroli M. p. 160. *Vt Episcopi, & Abbates, & Abbatissæ cuplas canum non habeant: nec falcones, nec accipitres, nec ioculatores. Coppia d'oua,* Etruscis, par ouorum. Insubres *Cobia, Cobia de sonatori,* etiam si plura sint organa Musica. *Accoppiare,* adcopulare.

COPPO. Tegula, imbrex. *Operculum, coperculum:* vel quod tegulæ concauæ sint, cauæ, cubæ, *cupæ,* Nam *Coppo,* concauum. Dant. Infer. XXXIII. *Che le lagrime prime fanno groppo, E si come visiere di cristallo, Riempion sotto il ciglio tutto il coppo.* Landin. *Tutta la concauità, che è sotto al ciglio, nella quale sono gl'occhi. Coppo* Romanis, cucurbitula, quod concaua, & in-

& instar dolioli, siue cupulæ: aliis *Coppetta*.

CORAZZA. Etsi à thorace vox deducta videatur, est tamen à *Coriacea*, quod olim ex lino, aut ex corio conficiebatur.

CORBETTARE dicitur equus tripudians, quod crura inflectat, & incuruet. Hispanis *Corcoba* est gibbus.

CORDOVANO. Corium Cordubense, siue *Cordubanum*, vt à Marocco, *Marrochinum*.

CORICARE. *Corcare*. Iacere, corpus sternere. Dant. Inf. xvii. *Bestia maluaggia, che colà si corca*. Collocare se, *colcare*, *coricare*. Hisp. *Accorucarse*.

CORLETTO. Vide. *Colare*.

CORLO. Instrumentum, cui metaxa imponitur, vt inde in glomum fila conuoluantur. Ab eo, quod in gyrum rapide vertatur, & currat. Vel ab *Arcolaio*, sic dicto, quia latera instar arcus incurua. Hisp. *Argadillo*, arcatillum. *Arcolaio*, *arcole*, *corlo*. V. *Aspa*. *Corletto del pozzo*, cui funis, trahendo haustro imponitur, à cursu, & vertigine.

CORNETTI. Cucurbitulæ. Quod ex cornu etiam fierent. Celsus L. ii. xi. *Cucurbitularum vero duo sunt genera, aeneum, & corneum. Cornea altera parte aquè patens, altera foramen habet exiguum.*

CORNICE. Ornamentum, siue projectura parietum. Vitru. L. i. *Structura testacea projecturas habet coronarum*. Lib. vii. 3. *Coronarum alia sunt pura sine calata*. Corone, Coronides, Coronices, Cornici.

CORNIOLA. Onyx. Gemmæ species vnguis colorem referens. Plin. L. xxxvii. 6. *Onychem plures habere varietates, igneam, nigram*. Hermol. Barbarus. *Vetusti codices habent cor*neam: *vnde ortum nomen putant vitrum, quod vulgo*, Corniolas *vocant*. Onyx, vnguis, & quia vnguium materia cornea, inde Onyches gemmæ, quæ colorem vnguium referunt, *Corniola* dictæ sunt à Galli vngulas equorum appellant *Le corne du pied*.

CORPO. Cadauer. Apul. Mil. i. *Ibi corpus splendentibus linteis coopertum*. Infra. *Propter herbulam quampiam ter abeo corporis, & album pectori eius imponit*. Pauloipost. *Hac voce audita de corpore*. Vbi semper de cadauere loquitur. Isidor. xi. i. *Corpus dicitur, aut quod post vitam mortuum est, aut sine vita est conditum*. *Far il corpo*, exequias ducere. Germani *Corper*.

Hinc CORBI SANTI, Insubres vocant certam agri partem Vrbi conterminam; quod antiquitus mortui extra Vrbem sepelirentur, qui, & beati, & sancti etiam Ethnicis dicebantur. Plin. L. ii. 63. loquens de Terra. *Quæ nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper, nouissime complexa gremio, iam à reliqua natura abdicatos, tum maxime, vt mater operiens, nullo magis sacramento, quam nos quoque sacros facit: etiam monumenta, ac titulos gerens*. Vnde apud Iurisconsultos, *Religiosum locum vnusquisque sua voluntate facit, dum mortuum infert in locum suum*. Ex quo *Campo santo*, pro Cœmeterio: atque ita Mediolani templo maximo retrò adiacens appellatur.

CORREDO. *Corredare*. Ornare, *Corredo* Ornamentum. Ab *Arrhis* nuptialibus. *Arrha, arradium, arredium, corradium, corredium*. Gemmæ scilicet, monilia, annuli, & alia ornamenta, quæ sponsus, pro pignore, nouæ nuptæ donat. Inde ad alia ornamenta translatum, vt *arradia*, & *arredia* dicerentur, & *corredi*, & *corredare*, ornare, munire, instruere. Sic Coaruuias Hispanicum *Arrear*, optime explicat, ornare, ab arrhis nuptialibus, vnde & *Arracades*, in aures, inter eadem dona. Interpretes Dantis ad Infern. xxvi. *Nobilissimi arredi da donna, e da homini portatono nel Monistero, cinture, borse, ghirlande &c*. Inde *Corredare*. pro ornare. Idem Dant. Parad. vi. *Quest a picciola stella si correda De buoni spiriti*. L. andinus. *S'adorna, e fornisce, (ornatur) onde diciamo corredare le naui*. Villan. vi. 95. *E come furno à Vinegia, fecero fare alle loro galee le vele nere, e tutti gl'Arredi neri*. Armamenta. Boccat. Nou. xvii. 6. *E con molti, e nobili, e ricchi arnesi, fece sopra vna naue ben armata, e ben corredata, montare*. *Corredato*, ornatus, instructus. T. uola Rotonda. *E d'erani vn letto molto ben corredato d'ogni maniera, che fosse al mondo*.

Etiam *Corredio* pro conuiuio vsurpatum. Vnde *Caualier di corredo*, quod vt Lexicon Etruscum explicat, cum equestri dignitate insignirentur, publicum conuiuium præberent. Sed cur ita appellaretur, non ita compertum. Latini inferioris æui *Corredium*, vel *Corradium* dixerunt. Henricus Valdunensis Lib. vi. relatus à Vossio. *Vbi Frater suus Corrodium regale maximum parauerat*.

Item *Canredium*, & *Conradium*. Quod Vossius ex Spelmanno explicat, certam sibi mensuram, in Cœnobio alicui assignatam, vel vniuersè *Præbendam*, aut *Pensionem*. Matthæus Parisius in Vita Abbatis S. Albani. *Duo Conradia Monachalia exegentem iure perpetuo, ex dono eiusdem Abbatis*. Sed nec sibi, nec aliis satisfacit Vossius, cum putat *Corradium* dictũ, siue *Corredum*, quia ad alimoniam sit corrasum, & collectum, vel *à credendo*, vel denuum à *corrodendo*.

Haud absurdum putarem ex supra dictis, cum ab arrhis *Arredium* sit ornamentum, tale

conuiuium dictum esse *Corredium*, siue *Corradium*, quod esset lautissime instructum, & magnifice ornatum, vt Vtundinensis *Regale* appellat, idest ornatissimum. Siue quod conuiuia nuptialia pro arrhis essent, & inter munera numerarentur. Et *Caualier di Corredo*, qui cum insignia equestria susciperet, tale conuiuium dedisset, quod nonnisi ditissimi facere poterãt. Villan. L. xi 6. *E dimorò in Firenze sei dì, e alla fine riceuuti più corredi da Priori, e dato continuo desinare, e cena à Cittadini, alla sua partita fece vn Corredo in S. Croce molto nobile*. Et L. x. 54. *E à corredi di Caualieri nouelli più di cento taglieri di tre viuande*.

CORREGGIA. Ventris crepitus, peditus. Alii à *creperus*, cuius diuersa significatio est. Fortasse quasi *Corneggia*, quod vt ait Lexicon Etruscum, rustici *Corneggiare* dicunt, cum boues nimio flatu per inferiora soluuntur; quod cornu strepitum, & bombum referant. Quo spectat illud Dantis, *col cul facea trombetta*.

CORROBIA Intubres vocant aquam immundam, ac turulentam, ex sordium, ac furfuris mixtione, lauandis, tergendisue coquinæ vasibus, atque instrumentis. *Colluuies*, quæ ferme suibus obiicitur. Festus. *Colluuiaris porcus, qui cibo permixto, & colluuiari nutritur*. Plin. L. xxiv. 19. *Miscetur suibus hac, sine ferro effossa, & addita in colluuiem poturis*. Et *Colluuio*, vnde *Colluuiaria*, in aquarum ductibus appellata Vitruuio Lib viii. per quæ colluuies, & immunditiæ eiectantur (Veneti vn *Gatolo*.) Glossæ: *Colluuiaria*. Ὀχετός. Columella L. i. 15. *Purgamenta, quæ colluuies cortis, & ædificij quotidie gignit, contrahere, & congerere possunt*.

CORRVCCIARE. *Corrucciarsi*, dolere, mœstum esse. Neque à *corruscare*, neque à *rugo*, sed à *Cruciari*. Plaut. Bacchid. *Vt ipsus se cruciat ægritudine*.

Panni di corruccio, e di corrotto: vestimenta lugubria, ac pulli coloris ob luctum. Villan. xi. 65. *Fu sepelito con gran corrotto*. Nisi hoc sit, quasi *Conluctus*. Intubres; *vestiro di condizione*, quod olim ferme honestiores lugubria gestarent. Sed *Cruccio*, & *corruccio* à cruciando, etiam pro ira, atque indignatione, cum se quis cruciat, Dant. Inf. iii. *El duca à lui, Charon non ti cruciare*. *Corructoso*, iracundus, irritabilis; Inf. xxiv. *Ch' io 'l vidi huom già di sangue, e di corruccio*. Galli *Courroser*, quod parum apte Perionius, à χωρίζω, ineptius Siluius à *corruscare* deducit.

CORSARO. *Corsale*. Pirata. A cursu, quia prędandi causa maria percurrunt. Cursus enim nauigatio, vt Nonius. Virgil. Æneid. iii. *Sed tibi qui cursum venti, quæ fata dederunt?* Cic. de rep. iii. *Qua cursu, frumento onustas petentibus Rhodum viderit*. *Andare in corso*, & *Corseggiare*, piratiçam exercere.

CORSALETTO. Ferreus thorax. Siluius Isagoge. Corpus, *Corps*, *Cors*, *Corsetto*, & *Corsaletto*, quod corpus tegat. Hispani *Cossaletto*, ferrea coxarum munimenta, pars pro toto.

CORSIA. Fori in triremibus, per quos nautæ, & vectores discurrunt.

CORSIERE. Equus generosus. *Cursor*, siue *Cursarius*: ductum à ludis Circensibus, quibus equi generosi, & ad cursum idonei assumebantur.

CORTE. Aula. Atrium. Impluvium. *Cohors*, & *Cors*. Salmas. Solin. pag. 316. *Hortus*, à χόρτος. *Veteribus denotabat Villam: vnde Cohortem dixerunt aream, cum horto, idest villa iunctam. Posteriores Cortem, & Curtem. Cortes enim sunt Villarum intra maceriam spatia*. Varro de R. R. L. i. *Nec minus, & à pabulo cum redierint, anseres, sues, porci, in Corte exteriores*. Idem de vita pop. Rom. apud Nonium. *Ad focum hieme, & frigoribus cenitabant: æstiuo tempore in propatulo: rure, in Corte: in Vrbe in tabulino*, quod Mænianum possumus intelligere tabulis fabriçatum. Idem iv. de L. Lat. *Cohors, quod vt in villa ex pluribus tectis coniungitur, quiddam fit vnum; sic ex manipulis pluribus, copulatur Cohors (militaris). In Villa vero Cohors dicitur, quod circa eum locum pecus coercetur*. Vt cohors sit locus parietibus cinctus, septusque. Infra addit. *Tametsi cohortem in Villa, Hypsicrates dicit esse, Græcè χόρτον, apud poetas dictam*.

Ergo vt Turneb. L. xxi. 1. & Lips. de Militia L. iii. Græcum est χόρτος, vt Aula. Hesychius, Κόρτος περιβολὴ τῆς αὐλῆς. *Septum aulæ*. Hom. Iliad. Λ. Αὐλῆς ἐν χόρτῳ. *In aula septo*. Et Iliad. Ω. Αὐλῆς ἐν χόρτοισι. Ex quo Latinum *Cohors*, siue *Cors*. Martial. *Rauca Chortis aues*. Et quia in eo loco, gallinæ, anates, & id genus aues nutriebantur; (inde *Chortales* dictæ) Cohortes militares, appellatæ sunt.

Proprie igitur *Corte* in villa, area parietibus cincta, ædibus obiacens: quæ Græcis etiam Αὐλή, quam Athen. L. v. explicat *apertum, & perflatilem locum*. Nunc *Cortile*, & *Cortino*, præcipue rustico. Formulæ veteres Marculfi p. 44 *In Curtibus, vel villis ipsius Monasterij*. Bignonus. In diplomate Caroli Regis *Villas, seu Curtes*. Flodoard. L. iii. *In villa, quam vocant Alamannorum Curtem*.

Ex quo areæ etiam in ædibus vrbanis, atria, siue impluvia, & compluvia *Cortes* dictæ, & *Cortile*. Nam proprie Atrium, area porticibus cincta, quasi Aethrium, siue subdiale, vt Scaliger.

li; er: non autem à fumo culinæ vt Grammatici ſomniarunt. Gloſſæ. *Atrium:* μεσαύλιον περίστῳον. Quod idem, ac *Periſtilium*, ſiue columnatis porticibus clauſum. Area autem Aula, Gloſ. *Area*, αὐλὴ ὑπαιθριον, ἄλως. Sic *Aula* Seruio dicitur, quæ quatuor porticibus cincta eſt.

Sed quia ædes Principum, Regumque palatia ampla, huiuſmodi Periſtilia, ſiue atria vaſtis porticibus cincta habent, ſicut Latine *Aula*, ita & *Corte*, quod idem eſt κατ' ἐξοχὴν, appellantur. Cum tamen *Cors*, olim de Villa tantum diceretur. Hinc apud Ciceronem de Orat. iocus Glauciæ in Metellum, qui, cum dixit habere *Cortem* in Palatio. Quod ſcilicet, vt Turnebus explicat, cum Metellus Numidicus Romæ in Palatio, ideſt monte Palatino habitaret, cumque *Cors* villæ eſſet, non domus vrbanæ, inuidioſè dixit, illum habere *Cortem* in palatio, crimen affectati regni obiiciens, cortem enim hominum intelligit, ludens in ambiguitate *Cortis*, ſiue Cohortis. Palatio enim occupato, Romam ferè habere potuiſſet in poteſtate. Et ideo periculoſis temporibus præſidium illi imponebatur.

Ergo inferiori æuo *Corte* pro Regia. Synodus Confluent anno DCCCLX. aulam, & Comitatum Principis, *Curtem*, vocat. *In hoſtem, & ad placitum, ſiue ad* Curtem *veniens*. Et in Leg. Aleman, *In Curte Regis*. Imo apud Curopal. p. 71. *Corte*, non ſolum palatium, ſed tabernaculum, ſiue tentorium Imperatoris, appellatur. *Miniſtrant vero Cortinarij ad Imperatoris tabernaculum, quod appellatur* Κόρτη: infra: Κόρτης.

Quia autem in aula, ſiue Regia iudicia redduntur, dicuntur *Far Corte*, cum Iudices ad diſceptandas cauſas conueniunt, & *Corte* pro Iudicio, aut Iudice. Dant. Par. VII. *Quando ſi dice, che giuſta vendetta Poſcia vengiata fu da giuſta* Corte. Landin. *Iudice iuſto*. Imò *Corte*, pro lictoribus ſiue ſatellitibus.

A *Corte*, *corteggiare*, aliquem honoris cauſa ſectari, deducere, ac reducere. Quod Græci Θεραπεύειν, *Corteggio* Aulicus comitatus. *Cortegiano*, Aulicus Θεραπευτικὸς, officioſus, obſequioſus, colendis potentibus deditus. *Corteſia*, humanitas, blanditia, aulicorum propria. *Corteſano* Venetis, aſtutus, vafer, Aulæ fallaciis recoctus: item *Cortegiane*, quæ corporis copiam faciunt; *Corte* etiam pro publico conuiuio. *Corte bandita*. Conuiuium indictiuum.

CORTINA. *Cortine*, Vela, & plagulæ conopeorum, & tabernaculorum. Vox inferioris æui, qua D. Hieron. Ambroſius, & Bibliorum Interpres vtitur. Anaſtaſ. Sergio. V. *Cortinas Alexandrinas textas tres*. Vel à *culcita*, vt ſtragulam veſtem, ac lodicem ſignificat, quemadmodum ſupra diximus: nam & *Coltrinaggi* vocant: vel à coopertorium, *Coperta*, *copertina*, *cortina*. Iſidorus Lib. XIX. 26. à corio. *Cortinæ ſunt aulæa, ideſt vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, à quibus tabernaculū extrinſecus tegebatur. Dicta autem à coriis, eo quod prius ex pellibus fuiſſent factæ. Vnde & in eodem tabernaculo iubetur cortinas fieri ex pellibus arietum rubris, & hyacinthinis.*

COSA. Res, negotium, τὸ πρᾶγμα. *Cauſa*, *coſa*. Marculf. L. II. I. *Amplius vero donandi, exigendi, vel minuendi cauſam, nullam habeat poteſtatem.* Vbi Bignon. *Cauſa, pro re, vt noſtri* Choſe. Greg. Turon. L. IV. 13. *Multa cauſa per eum irrationabiliter gerebantur.* Capitul. L. V. 208. *Si quis cauſam alterius tulerit de loco ſuo. La coſa d'altri.* Hiſt. Miſcel. Lib. XXIV. *Particularis Hiſtoria onoroſa eſt his, qui compendioſas diſcere cauſas exquirunt. Le coſe per compendio.*

Primus tamen Erythræus in Virgilium id notauerat. *Ceterum*, inquit, *hæc dictio, non modo inter veteres Grammaticos turbas ciet*; (vtrum cauſa, an cauſſa ſcribendum ſit,) *ſed etiam hodie ex hac fortaſſe ſcribendi varietate, Veneti tractus incola, in ſua voce* Coſa, *quam omnino à* Cauſa *Latino verbo deductam, frequenti A V, in O, mutatione, in noſtro Stotco abunde docuimus, S, aliter ſonat, quam aut Romana ratio, aut alij plerique Italiæ populi. Alij enim* Coſa, *alij* Coſſa, *&* Coſſo *dicunt.*

Veteres etiam *Cauſam* pro re dixerunt. Quamobrem, quam ob cauſam? Minut. L. VI. epiſt. famil. Cic. 12. *Sæpe iam dixi; requiſiſſe adſam pro eo, quod agitur, vſurpari.* Veneti etiam *Coſſo* dicunt, Etruſci *Coſò*, & *Coſelino*.

COSSE etiam nomine res pudendas honeſtè efferunt, *Brutte coſſe*. Quia Latinis, *Res*, idem ſignificabat: vt Scalig. ad Catalecta pag. 464. Lucretius. *Nec potuere cupitum ætatis tangere florem, Nec reperire cibum, nec iungi per Veneris res.* Arnob. L. V. *Artificij curas tum rebus adhibuiſſe perituris*, ideſt genitalibus. Et infra. *Imperauiſſe captiua, vt intelligeret, & cognoſceret, quid ſibi res vellent.* Res appellat veretra geniorum, quæ in loco à Tanaquille, aut ancilla inuenta fuerant. Idem Arnobius in verſione carminum Orphei. *Obiecitque oculis formatas inguinibus res.* Et alibi. *Priapum circumferentem res illas, præliorum ſemper expeditione paratas.* Et. *Palpabat res intimas.*

Ceterum Hiſpani cum ænigma interpretandum proponunt dicere ſolent *Coſſ, coſa*. Quia qui proponit, quærit quid illud ſit, quid ea res ſignificet. Res eſt cauſa, ſiue *coſa* quæ res illa eſt, & quæ rei huius cauſa? Quaſi dicat, quæ

Caſe

causa causæ? Eodem modo loquuntur Insubres. *Cosa*, *Cosetta*, pro gripho, siue ænigmate.

COSCIALE. Linteum semicinctium: à coxis, quas tegit. Nam & *Cossam* pro coxa dixerunt: & *Cossim insidere*. Isidor. Glossar. *Libatorium*, *Coxale*. Lege, *Lombatorium*, ita Papias. Item pro ferreo fœmorum integumento. *Cosfaletto*. A coxis, *Cossino*, & *Cuscino* puluillus, vel à consuendo: à cuius similitudine etiam, qui capiti in lecto supponitur, Etruscis *Origliere*, puluinus auricularius, siue minutum ceruical, vt appellat Petronius. *Cosciale*. Veneti *Trauersa*, quod transuersim hominem cingat.

COSI. Ita. *Hoc sic*, vel *sic*. Galli *Ansi*. Rustici *Cossita*, & *Cossitto*, quod etiam in Vita Nicol. Laurentij, legitur.

COSTA. pro latere. Dant. Inf. XIII. *Et ecco due alla sinistra costa*. Et pro litore, crepidine, & loco accliui. Inf. XII. *Venite voi, che scendete la costa*. *Costeggiare*, litus legere, præcipuè prædandi causa.

COSTA. *Isthac*.

COSTARE, de pretio rerum venalium. *Constare*. Iuuen. *Res nulla minoris Constabit patri, quam filius*. Martial. *Constatura fuit Megalensis purpura centum Millibus*. *Costo* sumptus, Hispani *Gasto*, non ab Italico, *Guasto*, quod corruptum significat, vt Coaruuias, sed pretium, quo res quæque constat, *costò*, *costo*, gasto, vel à *vastando*, nam quod consumitur, vastatur, perditur.

COSTVI. Cuius istius. Itali in huiusmodi pronominibus per omnes casus, excepto recto, genitivum inclinant, vt alias dictum est: & *costei*, de fœmina. *Colui*, cuius illius. *Costoro*, numero pluratiuo, quorum istorum. Ita in *cui*, cuius, *lui*, illius, *colui*, cuius illius, *coloro*, quorum illorum; *altrui*, alterius. Dant. I. *Quand' i' vidi costui nel gran diserto, Miserere di me gridai à lui*. Infra. *Rispos' lui con vergognosa fronte*. Intelligitur persona, vel quid simile, personæ illius. *Tu se solo colui, da cui io tolsi Lo bello stile*. Tu es persona illius, & à cuius persona. Etiam *Cui* numero plurium. *Si che i vegga la porta di S. Pietro, e color cui tu fai cotanto mesti*. Et. *Molti son gl'animali, à cui s'ammoglia*. *Cui* in primo & quarto casu pluratiuo, est, quales, quali, *quai*, *cui*. Vel qui illi, *quelli*, *ques*, & *cui*. In Datiuo autem, quibus, *cuibus*, *cus*. V. *Lui*. Frustra ergo quidam *Ecce* adiiciunt. *Costui*, ecce istus, ecce istius. Est enim *Costui*, Quoius istius, vt in *costei*. *Cotale*, quod tale, *cotanto*, quod tantum. *Questo*, qui iste, *costui*, cuius, sique quoius istius.

Ceterum aliquando *costui*, & *costoro* in contemptum accipiuntur. Agrætius. *Ipse pronomen dignitatis*, *iste abiectionis*. Terent. Andria, *Id isti vituperant factum*. Costoro.

COSTVME. Voss. L. I. de vit. serm. à consuetudine factum rectè existimat: sed ita flectendum est. Consuetum, *consuetumen*, *costume*, & *costuma*, & *costumium*, quorum exempla idem suppeditat.

COSTVRA. V. *Cucire*.

COTALE. Qui talis, & quod tale: pro qualibet re, quam designamus. Itali, pro membro generationis. Nam Latini in rebus, quas nominare pudor non sinebat, pronomine *ille*, & *illud*, vtebantur, vt Scaliger ad Catullum adnotauit, de Attyde. *Deuoluit ili acuta sibi pondera silice*. Illa pondera: & alibi. *Et quarundam vnde, vnde foret neruosius illud*. Arnobius de Priapo. *Circumferentem res illas prœliorum expeditione semper paratas*. Itali etiam pro natura muliebri. Boccat. LXXXIII. *Io odo far alle femine vn sì gran rumore, benche elle habbiano buon cotal grande, donde farlo, ch'io credo s'io hauessi quel dolore, ch' io mi morirei prima ch' io partorissi*.

Quanquam *Cotale* pro parte virorum, possit esse contractum ex *Capitale*, sicut *Capocchio*, à capoculum, & id, quod dicere nolo. *Cotale*, etiam pro simili, siue tali. Dant. Inf. VII. *Tra questi* Cotali. Et XII. *Vidi lo Minotauro far cotale*.

COTANTO. Qui tantus, quod tantum. Simpliciter pro *Tanto*. Dant. Inf. I. *E color, cui tu fai cotanto mesti*. Et II. *Perche tu voi saper cotanto à dentro*.

COTEGA. Cutica, etiam pro pustulis, siue cutis inflatione. *Cotenna* pro suis cute. Vnde audacter Dantes, de Philippo Gallorum Rege ab apro interfecto. Parad. XX. *Quei che morrà di colpo di cotenna*. Idem *Cotticagna* pro cute capitis. Inf. XXXII. *All' hor lo presi per la cotticagna*.

COTESTO. V. *Costui*.

COTTONE. V. *Bambagio*.

COTTA. A *Crocota* contractum iam plures monuerunt. Eamque vestem muliebrem fuisse, ex Aristoph. Ranis. *Non possum continere visum, quando ita Leoninam exuuiam inductam conspicor*. Quæ crocotula Plauto. Nouius Pedio apud Nonium. *Mollicinam, crocotam, chiridotam*. Veneti muliebres tunicas, *Cotole* appellant. V. *Carpetta*. Scaliger in Cirin. *Tenui succincta crocota*. *Crocotam* (inquit) *etiam hodie decurtato nomine Cotta vocamus in Gallia*. Dictam *Crocotam*, quod plus subtegminis, quam staminis haberet tradit Salmas. Hist. Aug. I 27. Tales enim molliores, & delicatiores. Quanquam Nonius, quod croco inficerentur, vnde *infectores crocotarij* apud Plautum, & Virgilius *Vobis picta croco, & fulgenti murice vestis*.

Ideo

Ideo etiam vestis Gallorum matris Deûm, qui effœminati, & bacchantes.

Nunc mira mutatione *Cotta* dicitur lineus amictus sacris operantium ex tenuissima carbaso, Sed & *Cotta d'arme* olim dicebatur, vestis, siue chlamys quæ armis superinduebatur. *Sorcotto* autem quod super *cottam* prout tunicam significat induebatur, Villan. XI. 4. *I cavalieri vestiuano uno sorcotto, ouero guarnacca stretta, ini succinti, e le ponte de manicottoli lunghi infino in terra, foderati de vaij, & ermellini.* Nunc *sorcotta*, contracte *socca* vestis muliebris, quæ in vilioribus *guarnaccia*. Vide.

COVARE. Cubare, incubare. *Couo*, *Couile*, cubile, *conacciola*, & *cuzzo*, lustrum, in quo bestiæ cubant. *Cucciolino*, canis nondum venationi aptus, sed qui cubile seruat. Veneti *Chizza* catellam ab incubando.

COVERTO, *Coperto*, tectus, protectus. Glos. Σκέπη *tegmen*, *protectio*. Dant. Inf. XVII. *S'io fossi stato dal foco couerto*. Ab igne tutus, & vt vulgo, *difeso*. Latinum tamen est, Solem, ignem defendere.

COVIDOSO. Cupidus, quasi *Cupidiosus*. Villan. L. VII. 1. *Mà conidoso d'acquistar terra, e Signoria.*

COVOLI. V. *Canona*.

COVONE Etrusci pro fasce, siue manipulo spicarum in metendo, quantum nempe caua manu, aut brachio messores complectuntur. *Cauus*, *couus*, *couone*. Nam cauos dictos monuit Menagius ex Phylargirio, ad illud Virgilii. *Aut fœtu pecorum, aut Cerealis mergite culmi. Mergite*, inquit *fasce culmorum spicas habentium, quas metentes brachijs sinistris complectuntur, quidem* Cauos *dicunt.*

COZZARE. Capite incurrere, siue arietare, non à quatere, sed à capite, caput, *cò*, *cozzare*, caput incutere, *capitone*, *cozzone*, Vt cum, *Pingues in gramine lato, Inter se aduersis luctantur cornibus hædi*. Dant. Inf. XXXII. *Come due becchi, Cozzano insieme, tanta ira li vince*. Inf. VII. *In eterno verran alli due cozzi*. Purg. XVI. *Sì come cieco va dietro à sua guida, Per non smarrirsi, e per non dar di cozzo, In cosa chel molesti.* Ne caput incutiat, ne impingat. Inf. IX. *Che giona nelle fata dar di cozzo?* Fatis repugnare, aduersari.

COZZONE. Equorum domitor. Proprie durius capistrum siue lupatum, quo primum iumenta infrænantur: *Cauezzone*, *cozzone*, à quo domitori nomen inditum: *cozzonare*, *scozzonare*, domare. Alij à *Cocione* parum ἰυγοχος. Quid enim sit *Cocio*, siue *Arilator* fuse Salmasius docuit. Sed quia equorum domitores, iis etiam vendendis operam præstant, idem nomen inuenerunt.

CREANZA. pro educatione, honestisque & vrbanis moribus. Creare nihil ad rem facit. Videtur tamen Virgilius pro educare sumpsisse VII. Æn. *Sulmone creatos Quatuor hic iuvenes totidem quos educat Vfens*. Licet igitur duriuscula & longius petita originatio videatur, crediderim, à nutrio, nutricatio, & nutricantia, factum esse, contracte, *crianza*, & *creanza*. Hispani *Criado*, pro familiari, & verna, qui domi alitur, atque educatur. Ex quo *bona*, & *malacreanza*, pro recta, aut praua institutione. Nisi dicamus, quod, cum liberorum creationi, educatio iungatur, illud pro hoc sumptum sit.

CREATVRA, pro homine, per synecdochem. Quæ loquendi ratio more Hebræorum vsurpatur Marci cap. XVI. & ad Colossenses I. 13. Frequentius pro infantibus, ac pueris sumitur.

CREDENTIA. Quod fidei alicuius creditur, & committitur. Item pro Abaco, de quo suo loco dictum est.

In Vrbibus olim Consilia ferme popularia *Credentia* appellabantur. Morena Hist. Laudensi. *Ac conuocato Consulum consilio, aliorumque sapientum de Laude, qui Credentiam Consulum pararent*. Vbi multa de *Credentia* Osius collegit. Bened. Iouius Hist. Nouocomi L. I. *Consilium habebatur per duodecim sorte eductos, qui Latine Decuriones, tunc autem* Credentiarij *appellabantur: cum eorum prudentia, & fides publica negatia crederentur: postea Prouisionum sapientes dicti sunt.*

Mediolani. *Credentia S. Ambrosij*, de qua Merula Antiquit. Vicecom. L. IV, eamque à Martino Turriano abolitam, eiusdem libri fine docet, dein renouatam L. VII. testatur. Ita Corius, & alij Historiæ patriæ scriptores. Etiam Florentiæ. Vbbo Emmius L. V. Chron. *Designati item duodecim ex his societatibus, quibus potestas non annua, sed bimestris tantum data, dictique pro Antianis, Boni homines. Senatui verò ijs adiunctus ciuium* LXXX, *quod Consilium credentia nuncupabatur.*

Literæ etiam *Credentia*, siue *Credentiales* dicuntur, assertoriæ, quibus Legatis, atque internuntijs credi postulatur.

Credentia etiam pro secreto. Statut. Patau. *Et quolibet possit accusare, & teneatur in credentia.*

CRENA. Incisura in ligno, qua denticulatim tesseræ notantur, item in alijs rebus, Latina vox. Vnde *crenata* herbarum folia Plinio dicuntur, idest serrata, & denticulata. Etiam in sagitta, extremæ partis sectio, qua chorda arcus inferitur. Et *cruna* pro acus forantine, siue incisura, per quam filum immittitur. Dant. Inf. XV. *E si vèr noi aguzzauan le ciglia, Come vecchio*

chio sartor fa nella cruna. Translatè Purg. x. *Che noi fossimo fuor di quella cruna.* Interpr. *di quella pietra caua.* Supra enim dixerat. *Noi saliuam per vna pietra fessa.* Landinus, *Cuna* legit, & vallem interpretatur, instar cunabulorum concauam. Sed non est opus, translatum enim ab acu, sicut Purg. xi. *Si mi die dimandando per la cruna, Del mio disio.* Dubitationem meam acu tetigit.

CREPARE. Disrumpi, cum crepitu frangi. Nonius. *Crepare, frangi.* Virg. v. *Et acuto in murice remi Obnixi crepuere.* Dant. Inf. xxx. *E ti sia rea la sete, onde si crepa.* Lingua ariditate finditur. *Crepaccio,* rima, fissura. Crescent. L. x. *Si metta ne crepacci, e fessure.* Hinc

Crepo Venetis testæ confractæ, siue fictilium fragmina: & *Crepa, Crappa* cranium mortui, caluaria. Vel quod fracta, vel quod nuda capillis testaceorum læuorem referat. Quamuis à cranio *crapa* deduci possit. Voss. de vit. serm. L. iii. 7. ex Vita Batildis Reginæ Cap. iv. *Iussit præterea. & crepam ex auro & argento mirifice fabricari, quam supra Confessoris membra deponere deberet.* Dubitat Vossius, vtrum sit barbaræ, an Latinæ originis: putatque esse capulum, siue vrnam feralem, Sed de origine dictum est. Atqui hoc loco *Crepa* est caput ex auro, vel argento factum, intra quod Martyris caluaria clauderetur, aliisque imponeretur, vt nunc mos est. Scilicet illud caput argenteum, theca veri capitis, siue caluariæ, superponi debebat reliquiis Confessoris, quæ intra arcam, aut altare composita erant.

CRIDARE. *Gridare,* clamare, *Quiritare,* Quiritium fidem implorare. *Porro Quirites libertatem perdimus!* Scalig. in Catal. p. 454. *Quiritare, vnde vulgo dicunt,* Cridare, *Italicè, Gallicè, Hispanicè!* Addit Cujacium Turnebo id olim indicasse ex Tertulliano, vixque homini persuasisse, quod indubitatum est. Varro de L. Lat. *Quiritare, Quirites ciere.* Pollio in epist. ad Ciceronem L. ix. *Et illi misero Quiritanti, Ciuis Romanus sum, respondit, Abi nūc, populi Rom. fidem implora.* Liu. L. xl. *Occulebat vim, quod præ vlulatibus, ob tympanorum, & cymbalorum strepitum, nulla vox quiritantium inter stupra & cædes exaudiri poterat.* Nonius. *Quiritare est clamare, tractum ab iis, qui Quirites inuocant.* Lucil. Lib. vi. *Hic inquam rudet e rostris, atque eiulitabit, Concursans velut arenarius, clareque quiritans.* Glos. *Quiritans,* ἐπιβοώμενος.

Hinc *Crida,* & *Grida,* præconis proclamatio, atque edictum. *Far la Grida, il Proclamo.* Stat. Pat. Rub. iv. *Tunc cridetur ante domum, in qua consueuit habitare, bis alta voce, audientibus vicinis: & dilatio detur pro qualibet cridatione.* Idem *far le Gride.*

CROCICCHIO. V. *Carrobio.*

CROCIVOLO. V. *Coppa.*

CRODARE. Cadere, de folijs, & fructibus, qui ex arboribus decidunt. V. *Crollare.*

CROIO. Durum, asperum, ferme de corio. *Coriaceum,* vel *coriagineum, Croio.* Ita iumentum *coriaginosum,* dicitur, quando equus febrit, macrescit, & corium costis adhæret. Dant. Inf. xxx. *Col pugno li percosse l'epa croia.* Ventrem aqua intercute distentum, atque obduratum, & veluti coriaginosum. Inde *Accoiare* pro obdurare apud Lexicum Etruscum. Translatum postea ad mores duros, atq; asperos. Lib. Am. in eodem Lexico. *Parlaua di duè caualieri consorti, e d'vna casa di diuersi lati: che quelli dell'vno sempre erano stati gentili, e cortesi, quelli dell' altro sempre croi, e villani.* Passau. iii. 15. pro sermone. *Vngheri, & Inghilesi, i quali col volgar bazzesco, e croio la incrudiscono.* Vox vltima rem magis explicat. A corio igitur *Croio,* non à *Grosso.*

CROLLARE. Quatere, concutere. Non à κρούειν, quod est pulsare, sed à succutere, *succussare, scossare, scrollare,* & *crollare.* Dant. Inf. xxvi. *Lo maggior corno della fiamma antica, Cominciò à crollarsi mormorando, Indi la cima quà, e là menando.* Et Cantico sequenti. *Questa fiamma staria sanza più scosse,* Quod illud, *crollò,* exprimit. Et quia ferme quod concutitur, cadit, *crollare,* pro cadere. *Dar vn crollo,* concidere, & subuerti. Villan. xi. 87. *La nostra Città di Firenze riceuette gran crollo.* concussa, ac pene afflicta est. Ita *crollare,* & *crodare* de fructibus, qui concussa arbore, aut sponte decidunt. Quod Galli, *Gruier* dicunt, & *grouer,* & *grou,* poma, fructusque decidui. V. *Crusca.*

CROSCIA. Ictus, & pluuia magno impetu cadens. Percussio, *percossa, croscia.* Dant. Inf. xxiv. *O giustitia di Dio quant'è seuera, Che cotai colpi per vendetta croscia.* Land. *Cioè con vehementia, e grand impeto percote tali colpi. Onde diciamo vna croscia d'acqua, quando la pioua cade con grand empito.* Insubres. *Roscsada,* non à *Rugiada,* quæ minutim stillat. Franc. Sacch. *E Buccaranno croscia vn altra piattonata.* Etiam pro ignis crepitu, *Crosciare.* Liuius, apud Lex. Etruscum. *E si del vapore, e del fumo, e del crosciare, che li bisconere faceua crepitare.* Veneti imbrem effuse cadentem *sgreuazzo* appellant, à crepitando, *Crepitatio* aquarum.

Item *stroscio* Dantes posuit Inf. xvi. *I sentia già dalla man destra il gorgo, Far sotto noi vn mirabile stroscio.* Land. *Cioè sono che nasceua per la caduta dell'acqua.* Sequitur enim. *Allhor fù io più timido allo scoscio.* Land. *Alla caduta della acqua.* Vel ab eo quod dictum est;

vel ab *excussio* cum imber nubibus excutitur, vnde etiam *Croscia* deriuari potest.

CROTTO. *Grotto.* Pullus sero natus, atq; ouo exclusus. Columel. L. VIII. 5. *Item serotini pulli, qui ab solstitio nati capere iustum incrementum non potuerunt.* Serotinus, *Crottinus*, *crotto*. Sunt autem ferme implumes, aut raro plumitio vestiti. Potest etiã à *Cordus*, vt agnus cordus, tarde natus. Hispani. *Cordero*, *Cordo*; *crodo*, *crotto*. Sed prius magis placet.

CROVELLO. Insubres mustum appellant, sponte ex uvis, antequam calcentur, defluens. *Mustum lixivum* Columellæ, *Protropum* Plinio: ex Græco πρόδρομος. Vitru. L. VIII. *Sed animaduertimus apud Insulam Lesbon, vinum protropum*. Ibi Philander ex Plinio, & Polluce notat, ita appellari vinum, quod spontè effluit, antequam uvæ calcentur, quasi primo fluens. Idem putat lixivum diuersum à protropo, quod distillauit, antequam nimium uvæ premantur: idque ex Columella Lib. XII. 27. Sed verba huius indicant idem fuisse cum protropo. *Mustum lixivum (hoc est antequam prælo pressum sit, quod in lacum mustum fluxerit) tollito. Tortivum* autem dicebatur torculari expressum, post primam pressuram, vinaceorum circumciso pede, vt ait Columel. eodem Libro Cap. XXXVI.

Si ergo à Græco, *Crouello* est Protropum, *tropulum*, *trouello*, *crouello*, & *gropello*, quanquam hoc genus vini subdulcis, & exquisiti, significat. Sed potest esse à *grapulis*, idest racemulis, *grapello*, *greuello* & *cropello*, quod ex racemulis ante pressuram fluit.

CROZZOLE. Venetis fulcra lignea, siue grallæ, quibus crure debiles, aut pedibus capti gressum iuvant. Etrusci, *Gruccie*, Germ. *Krucken*, Gallis, *Crosses*. *Cruccole*, quod instar veteris Crucis, cum erecto ligno, breuius transuersim immittitur, vt literam, T, repræsentet. Pap. *Crocia dicta à similitudine Crucis*. Insubres. *Scansi*, & *scanscie*. *Scansula*, ligna scansilia, instar veterum grallarum. Festus. *Grallatores appellabantur Pantomimi, qui vt in saltatione imitarentur Ægipanas, adiectis perticis furculas habentibus, atque in his superstantes, ad similitudinem crurum eius generis, gradiebantur.* Quod artificium adhuc in vsu est.

CRUSCA. Furfures, crassius farinæ recrementum. Vel à cernere, quod idem est, ac cribrare. Vitru. L. II. 5. *Si quis testam tusam, & succretum*: idest cribratam, nam succernere, & incernere, & excernere, Vitruvio pro cribrare: vnde Incerniculum, cribrum. Succretum, excretum, *cretum*, *gretum*, *crusca*. Belgæ *Gruis*. Vel à quisquiliæ, purgamenta, *Cusculia*, *Crusca*. Festus. *Quisquilia dicuntur quidquid ex arboribus minutis surculorum, foliorumque cadit, vel quidquid cadit.* Quod ergo ex grano excernitur, & de polline cadit quisquilium, *cusculium*, *crusca*.

Nam quod ad Gallicum *Gruau*, & Belgicum *Gruis*, aptius forte erit à Græco Κυρύβια, folliculi, siue reiectamenta fabarum. Erotianus Κυρυβίων apud Hippocratem exponit, ἀχύρων, καὶ πιτύρων, acerum, & furfurum, Atticam esse vocem adnotans. *Chorsbium*, *gribium*, *gruis*, & *gruau*, *grusca*, & *crusca*.

Quia autem purgamenta hæc in excernendo decidunt, *Crodare* pro cadere, de pomis, & fructibus caducis, licet aliam coniecturam supra attulerimus in *crollare*, non enim semper ab incussu, sed sponte cadunt, vitio, vel maturitate. Ita apud Normannos, teste Menagio *le grou* appellantur poma, quæ decidunt: & colligere, *les pommes grouees*, & *le vent ferà bien grouer les pommes*.

A *Crusca* nobile illud Etruscum Lexicon, erudito emblemmate nominatum est: quo Italicæ linguæ flos à furfure excernitur: & eodem titulo nunquam satis laudata Academia.

CUCCA. Fraus, deceptio illusio. Vide. *Becco*.

CUCIRE, *Cuscire*. Consuere, *cosuere*, *cosire*, *cucire*. Glos. *Cuso* ῥάπτω, *Cusit*. ῥάπτει. Περιρράπτω, *Suo*, *Cosio*. Glos. Arab Lat. *Coso*, *insuo*, *sagitto*. Vbi vel *sarcio* legendum, sequitur enim *Sartor*, vel sagitta translate, pro acu. Nam infra. *Insuo*, *sagitto*, *vel coso*.

Cuscino, puluillus, in quo consuitur, & qui capiti subiicitur, nisi *Cossino* sit à coxis, quod mulieres illum cum acu operantur, coxis complectuntur. *Cuciture*, *Costure*, Suturæ. Illis qui nouas vestes induunt, dici solet. *Assettare*, *spianare*, *maccare le costure*. Morg. XIV. *Beltrame addosso à Margutte si getta, E col baston le costure gli assetta. Non domandar, se le trouaua tutte, E se le spiana me' chel farsettaio?* Infra. *Se vn tratto le costure ti ragguaglio*. Veneti, *sgualiuare le cusidure*.

CUFFIA. *Scuffia*. Capitis tegmen, cum muliebre, tum virile, sed ferme nocturnum. Salm. ad Histor. Aug. 390. *Cufam enim Latini dixerunt, & tufam. Tufam, thiar am vocat Nicetas. Τύφιον, & κυφίον idem*: *Cuffium* Eustathius. Glos. *Cufia*, *Camasia*; quod genus pallij, vel vestimenti villosi. Isidor. *Camasus*, *amphimallus*. Alibi. *Amphimallus*, *birrus villosus*. Inde Cuffiam etiam nunc appellamus galerum, & pileũ nocturnum. Gufam autem pro cufa scribit Isidor. Glossar. *Bigerra vestis guffa, vel villata.* Inde nos *guffum*, & *goffum* appellamus, quicquid soloeco filo, & pingui Minerua factum est.

Sed cum ferme hoc capitis integumentum, aut ex gossypio, & reticulatum, licet interdum

etiam villosum, notatio Vossij verior videtur, vt sit à Belgico *huve*, vel Germanico *haube*, nisi hæc omnia à capite, quod tegit, Caput, *Cò*, *Cofia*, & *Cufias* Math, Parisius, *Coifa*. Pro quolibet enim capitis operimento. Papias, *Cidaris*, *mitra*, *thiara*, *pileus sacerdotalis*, *cufia*, Codinus pag. 71. Ex quibus intus in aula quidem in capite ferunt eiusmodi σκυφίας μετὰ καμασίων: vbi distingui; Scufiam, à capasiis, siue cucullis, cum tamen vtrumque capitis tegmen sit; hoc longum, & in acutum desinens, illud rotundum, & capiti adpressum: vt nunc Monachi sub cucullis, birreta vel cufias gestant, Et Serenissimus Venetiarum Dux, sub Mitra, siue Ducali Cornu, Cydarim, vel Cufiam gestat, vt olim Hebræorum Pontifex. Ceterum Codinus, *Capasion*, cucullionem reddit, Italica voce *Cappa* à capitis tegmine, siue adiecto cucullo, cui caput indi potest, commode appellatum.

Mirum autem est à quibusdam tradi *Cuffiam* esse à *Scaphium*, idque auctoritate Iuvenalis, *Et ride positis Scaphium cum sumitur armis*. Hoc magis nos ridemus. Quid enim sit ibi scaphium, vel mediocriter eruditi non ignorant.

CVFFO. Veneti pro curuo, & cernuo. Gibbus, *cisso*, *cusso*: hoc à Græco κυφος. Glos. κυφοὶ, *Cebulus*, Legendum *Cernulus*, vel *cernuus*, vt Vulcanius. Quanquam & *Cebulus* retineri potest, quasi *Ceuulus*, à *cevere*, corpus inclinare. Nam supra in iisdem Glossis Κύπτω, *Vergo*, *ceuo*, *inclino*. Inde *Ceuere* in re turpi. Iuven. *Imputat*, *& ceuit*. Et, *Ego te ceuentem Sexte verebor?*

CVGINO. Contractum ex *Consobrinus*. Hoc autem quasi *Consororinus*, quod etiam ad patrueles translatum. Glos. Ἐξάδελφος, ὁι δύο ἀδελφῶν ἀῤῥένων. *Consobrinus*, *quasi Consororinus*. Quanquam Donatus ita distinguat. *Sobrini ex duabus sororibus: Consobrini ex fratre, & sorore: cum ex fratribus, patrueles*. Nicodius, *Cugino*, *consanguineus*. Menagius, *Congeninus*, ex eodem genere. Sed quemadmodum à *Consuere*, *Cuscire*, ita à Consobrinus, *Cogino*, & *Cugino*.

CVI. V. *Costui*.

CVPO. Profundum. A *Cupa* dolio, vase vinario, vt supra dictum. Vtrumq; coniunxit Dantes Inf. XVIII. *Lo fondo è cupo, si che non ci basta Loco vedir, senza montar al dosso*. Inf. VII. *Non è sanza cagion l'andar al cupo*. Inferni profundum. Translatè de lupæ insatiabili auiditate. *Per la tua fame sanza fine cupa*. Profunda fames, & gula, sicut profunda ambitio Sallustio dicitur. Potest etiam esse à *Cuba*, crypta, cisterna. V. *Catacumba*.

Cupo etiam Itali vocant hominem tectum, sua consilia, & sententiam profunde occultantem: quem Latini *abscurum* dixerunt. Horat. epist. *Quia occupat obscuri speciem*, Græci Κρυψίνουν. quod mentem, siue sententiam profunde tegat.

CVPOLA. Templi tholus, siue fornix. Voss. de vit. serm. L. I. 3. *Cymbium, à κύμβη, cymba. tum poculum cymbæ figuram referens: tum camera, siue fornix ob formam concauam cymba similem*. Corippus L. III. *Quas super ex liquido præfulgens cymbias auro, Immodico, simulans connexi climata Cœli, Immortale caput, soliumque sedentis obumbrat*. Idem Voss. Lib. III. *Cuba ex Glossario Cambronensi extrema pars nauis, eo quod incubat aquis, ex quo fieri potuit Cupola*.

Verum apud Corippum non templi fornix, sed vmbella describitur solio imposita, & *Cupola* potius à *cupa* idest dolio, quod testudo, & tholus in summitate, cupæ inuersæ formam referat, siue paruæ cupæ. Quemadmodum, *magni cortina Theatri* dicitur in Catalectis Virgilii, *Tholus Theatri*. Nam *Cortina* vas inficiendæ lanæ, instar aheni, aut lebetis vt sit veluti vas inuersum. Ita *Cupa*, *cuba*, & *cupola*. Chron. Venet. *Intrò fuogo nella Chua granda della detta giesia: e saltò il fuogo da Chua in l'altra*. Hispani. *Cubeta* cupola, & *cubilete* acetabulum, *cupila*, *cupiletum*. Iidem pro fritillo, quo tesseræ iaciuntur, à similitudine.

Baldus tamen Lex. Vitru. *Cubam*, & *cupolam*, vocem Arabicam esse contendit. *Cubaba* rotundauit, contraxit. Nobis latina videtur. Sicut Hispanorum *Alcona*, cubiculum, vel à cubando, vel quod concameratum: sicut & *Boueda* à voluendo, vt Coaruvias, *fatta in volta*, alij Arabibus adscribunt.

CVRATO. Parochus, Curio. Salm. Hist. Aug. p. 481. *Dictatus pro dictator, exploratus, pro explorator, speculatus, pro speculator: sic etiam hodie* Curatos *vocamus, qui Curatores erant dicendi*. Sed *Curato* per apocopen factum est ex *Curator*.

CVRARE, pro purgare Veneti dicunt, grana secernere, ac mundare. Quæ vox Latina eodem sensu. Scribon. *Curatus adeps suillus*, vt Rodius in Lexico, Celsus Lib. V. 19. *Seuum curatum*. Alibi. *Curantur dolia*, idest purgantur. Veget. L. IV. 8. veterin. *Hædinum caput curatum*, idest cum cura, siue curiose purgatum. Inde *Cura orecchi*, & *Cura denti*, idem pro auriscalpio, & dentiscalpio. Etiam Etruscis *Cura*, dicitur locus, vbi lintea purgantur, & dealbantur. Sed *Curata* intestina prope Cor, non à curando, verum à corde, *Corata*, *coradella*. Rustici Patauini pro *curare* etiam nobiliori voce dicunt *Studiare*, idest fœnum, fruges,

fruges, & alia huiusmodi cum studio curare, ac purgare.

CVSTONE. *Custo*, herbarum, ac fruticum caulis, siue thyrsus. Fustis. V. *Busto*.

D.

DA'. *De à*, *de ab*. *Da capo*. de à capite. Veneti *da cao*, Insubres *da cò*. Veneti *da recao*. redeũdo ad caput Galli *de rechef*.

Da se. sponte. *de abse*. *Dall hora* de ab illa hóra.

DADI. Tesseræ. Turneb. L. VI. Cap. III *Bolos siue iactus in ludo tesserarum* notat, *dari, vel reuocari solitos, vnde eum ludum datorum appellari*. Ex Ausonio.

Narrantem fido per singula puncta recursu
Quæ data per longas, quæ reuocata moras.

Quem reprehendit Salm. H. Aug. p. 465. quod non boli darentur, aut reuocarentur, sed calculi in Ludo XII. scriptorum. Cic. in Hortensio. *Itaque tibi concedam, quod in xij scriptis solemus, vt calculum reducat, si te alicuius dati pœnitet.* Id tamen Turneb. in Orat. Cicer. III. in Rullum notarat. *Hic ego* inquit *non præteribo, nostras tesseras vulgo datos appellari ex eo, quod qui in scrupis calculum promouerat, dare dicebatur, vt in illo Ciceronis si te alicuius dati pœnitet.* Vterque igitur existimat tesseras *datos* dici contraria ratione, cum potius calculi *dati* dici deberent, quod darentur, & reuocarentur. Mihi simplicius videtur, ita appellari quod in ludo etiam solitario tesserarum, sine calculis, mutuo tesseræ dentur, siue tradantur inuicem, & recipiantur, ijsdem enim tesseris vterque lusor vtitur. Siue à voce poscentis *da*, *dato*, Gal. *Dez*. Ea voce vtitur Papias. *Senio. Datus alearum, dictus sic, cum dat sex.* Siue à iactando, nam & hodie *dare* pro iactare dicimus. *Dà* pro, mitte tesseras. Negat Salmasius tesseras dari solitas. Reuincit eum Ouidius Tristium II. I. *Tessera quos habeat numeros distante vocato: Mittere quo deceat, quo dare missa modo.* Idem. *Tu male iactato, tu bene iacta data.* Tesseræ, non calculi iactantur. Et illud Ausonij. *Narrantem fido per singula puncta recursu, Quæ data per longas, quæ reuocata moras.* Nulla in calculis puncta. Cum præterea in ludo calculorum (siue scacchorum) nullus tesserarum vsus.

DAGA. Pugio: si ea latior, gladiolus. Germ. *Taghen*: vel *Dege*.

DAINO. Dama. Germ. *Deinlin*, *Danicken*.

DAMA. *Damigella*. V. *Donna*.

DANT. de hoc Scal. ex. in Card. 206. 5. *Dant antē quod & lant, & elant inuenio appellatum facie bubula est. Corium adeo firmum, vt cuiuis telorum ferreo generi sit impenetrabile. Sclopi tamen globulo peruium.* Ex hoc militum thoraces sine manicis, siue colobia conficiuntur.

DANZA. Saltatio, *danzare*, choreas ducere. Germ. *Dantzen*. Non à densando, quod fullones vestimenta cogentes, & densantes, saltarent, vt Salmasio visum est. Alii ex Arabico *tanza* deducunt. Sed Germani *Dantz*, & *Tantz*, dicunt.

DARDO. Iaculum. Fortasse *Verutum*, *vertum*, *dardum*: vel à Dardanis populis, quorum inuentum. Monosinius ab ἄρδις, teli cuspis.

DATIO. Portorium. Aliqui à *pedaticum*, *pedatium*, *datium* contractum putant. Bign. 611. *Pedaggio*. Villan. IV. 35. *Egli non vi ricoglieuano pedaggio.* vnde Galli *Peage*, & *peager*. Cujus tamen vocis origo ipsis incerta. Simplicius, à dando, siue soluendo, datum & datium factum esse, & dationem. Anastas. Nicol. I. *Sed & nullam dationem, quam Sacri Canones non præcipiunt, ab eis aliquando exigas.* Et *Dacia*, siue *Datia*. Pet. de Vincis. L. V. cap. 39. *Quod Dacia, vel collecta non auferantur ab his qui in seruitio Curiæ non commorantur.* Ita & *datiuum* & *daiua*, *daija* pro tributo Veneris dicitur, & *Data*. Hist. Pistoia. p. 46. *E pose una gran data per pagar la gente sua.* Varia autem tributorum, & vectigalium genera attulit Voss. L. II. C. XVI. ex Diplomate Dagoberti Regis, vbi de mercatu S. Dionysij agitur. *Nec de nauigijs, nec de portibus, nec de carris, nec de saumis, nullum teloneum, vel foraticum, seu rotaticum, vel pontaticum, vel portaticum, vel salutaticum, seu cespitaticum, siue mutaticum, vel aliquam exactionem, aut consuetudinem exigere.*

DAVANTI. *De ante*, siue rectius *de ab ante*. Dant. Par. XXXI. *Si che nulla le pote esser dauante.*

DECANO. Olim qui x. militibus, aut clericis præerat, decanus dicebatur, nunc pro alicuius collegij seniore accipitur. Item villarum, & pagorum magistri *decani* appellantur. Voss. L. III. C. VIII.

In militia Decanum vocitarunt posteriores, qui x militibus sub vno papilione de gentibus præesset. Ipse vndecimus caput contubernij: vt Veget. L. II. Cap. XIV.

Item extra militiam Decani fuerunt Iudices minores, qui Comiti suberant. Comes enim pagi erat vniuersi Iudex. Suberant ei centenarij qui per centenas ius dicebant. His centenarijs minores decani, qui tantummodo per decanias

dicebant ius. De quibus Vet. Formulæ C. xi. *Centenarijs, & Decanis, vel omnibus in Christo credentibus*. Item Hincmarus ep. iv. Cap. xi. *Comites & Vicarij, veletiam Decani plurima placita constituant*. Ita in Vrbibus Venetæ ditionis. *Centenarij*, siue *capo di cento* dicuntur Vicorum magistri, in pagis autem *decani*. Demum extensa significatio, ad eos qui Monasterio, vel Canonicis, siue præbendarijs præessent. De quibus Bignon. 599. 601.

DE FORA. *De foris*. vox inferiori seculo vsurpata, vt *de intus, de subtus*, & similia.

DENTRO. *De intro*. *De intus*. Fulgentius. *Promos, & condos appellari voluerunt cellaritas, eo quod de intus promant*. Galli *dans*, & *dedans*.

DEPVTARE. Destinare, præficere. Glos. v. *Deputat*. ἀναφέρεται. Καταπίπτεται. *Deputati*. qui negotio præficiuntur. *Delegati*. Ita Vrbium Duumviri & Quatuorviri, quibus reip. cura demandatur.

DERRATA. pro vili pretio. Quod scilicet de rata pretij parte detractum est. Inde pro re felici, & *mala derrata* pro infortunio. Vil. L. xi. 130. *Riserbando la fortuna à Fiorentini la mala derrata di Lucca*. Item pro delicto Morgant. iv. *Prima che sotto la Luna si corche, Io ti meriterò di tal derrate*. Alij, quasi *denariata*, parum apte.

DESCO. Mensa pauperiorum. Discus Germ. *Tisch*. Olim lanx, ad inferendas epulas, vt Pollux docet, & ideo *missorium vasculum* Papiæ dicitur. Ita caput D. Io. Baptistæ in disco allatum. Glos. Δίσκος. *Discus*. *Lanx*. Nunc pro agresti mensa accipitur.

DESCONIRE. Patauini destitui, animo linqui. *Desuenire, disfinire, suenimento*. Iidem *Inchina*. In finem, *insina*.

DESINARE. *Disnare*. Prandere. Siluius in Isagoge, à Græco δειπνεῖν. *dipner*, *disner*. factum putat. Menagius à Latino *desinare*, *pro desinere*. Nam teste Festo *desinare est desinere*. Quod tunc matutini laboris finis fit. Ego ante aliquot annos cum de hora cibi capiendi apud Romanos, publice disputarē, dixi, videri mihi à *deieiunare* factum. Nam sicut Galli *dejuner* pro ieutari dicunt, quod est *deieiunare*, siue ieiunium frangere, vt viri summi pridem docuerunt: ita Italos, quod magna pars mortalium prandio ieiunium soluat, & integram famem ad epulum meridianum afferat, ex *deieiunare*, *desinare* factum esse credidi. Quam opinionem nunc libentius amplector, quando doctissimum Valesium eiusdem sententiæ esse Menagius tradit in Appendice. Glos. *Degunere*. ἀπογεύσασθαι. Lege. *Deiunare*, siue *deieiunare*: gustare. Eiusdem etiam sententiæ fuisse Clarissimum Leonardum Salutatum idem Menagius testatur.

DESIO. *Desiderium*. *Desirium*. *Desiro*, *Disirare*. Dant. Par. iv. *Come disiri ti farò contento*. *Desio*. *Disio*. D. In. 4.

Che senza speme viuemo in disio

Et Par. 33.

Sua disianza vol volar sanz'ali.

DESTARE. E somno excitare. Glos. *Excitat*. ἐξυπνίζει. *De excitare*. *Destare*. Insubres. *Desedare*. Veneti *Desdisiare*, & *desmisiare*. Hisp. *despertare*. expergefacere, *deexpergitare*.

DESTRIERO. Equus generosus. Vos. de de vitijs serm. Lat. L. ii. C. xix. à *dexteritate* dictum putat. Quod equus sit strenuus, belloque idoneus. Turneb. in Cic. de Fato. *Cum olim in quadrigis duo equi iugales essent, qui ad iugum currus iuncti, duo funales, extra iugum fune religati, quorum alter sinisterior, alter dexterior diceretur*. Vt Suet. Tib. *Dehinc pubescens Actiaco triumpho, currum Augusti comitatus est, sinisteriori funali equo, cum Marcellus Octauiæ filius dexteriore veheretur*. Subiicit à Circi more equos bellatores *dextrarios* appellari: cum præsertim *dextrationem pro aurigatione vsurparit Solinus, quia dextrouersum flexus meta lustrabatur*. In confesso tamē apud omnes est, non dextrorsum sed sinistrorsum metæ flexum fuisse. Quare *dextrarius* non ab flexu metæ, sed quod *dexterior* funalis equus loco maxime conspicuo ponebatur is, qui specie, & decore ceteros anteiret. Vnde *dextrarius*, pro generoso, & eximio. Eodem loco Turnebus parum recte ab eodem Circi more *Rossinum*, & *Palafrenum* deducit, vt suo loco ostendemus. Loca Scriptorum quibus dextrarij vox vsitata suppeditat Vossius loco laudato.

DESTRO. pro secessu ad leuandam alvum. Quod *dextrum* pro apto, & commodo accipiatur. Vnde res eadem *agiamento*, & *commodità* honeste Italis dicitur.

DEVINARE. Veneti dicunt ex metaxa filum agglomerare. Hispani propius originem accedentes, dicunt, *deuanar*, quod est depanare. panum scilicet, siue licium glomerare. Nam *panus* licium, siue filum significat, vt ex Varrone notum. *Panuclium à pano & voluendo filo*. *Panela*, vox texentibus familiaris. Galli *deuider*, non a diuidere, vt Scaliger in eum Varronis locum existimat, à filo diuidendo hoc est luendo: sed vt rectius Siluius in Isagoge. p. 12. quasi deuacuare, *deuodar quo significamus*, inquit *filum ex gergillo*, (quem ob id *deui doir*, vocamus) *glomerare*. Hoc ipsum instrumentum Veneti *deuanadora* appellant, Etrusci *Dauanadoro*, a *depanando*, non à diuidendo & *Arcolato*, vt supra ostendimus. Vulgus etiam *indeunare*, Etrusci *Depanare*, & à glomis, *agomitolare*, &

& gemare, & à villis *auiluppare*. Glomum Veneti *Gemo* appellant: Insubres, *Nemisello*, quasi *Glomiscello*.

DESLABRARE. Insubres pro dilacerare & *deslabrado*. Festus. *Lamberat, scindit, ac laniat*. Galli *deslabrer*, quod Bouillus à *deglabrare* deducit. An à *delibrare*, quod est librũ, siue corticem arbori detrahere?

DI. Articulus patrij casus, qui Italis pro sexto ferme sumitur. *De, De illo, del, dil, di.* in pluratiuo *delli*, de illis. Sicuti accusatiuum pro datiuo sumunt, vt *al* ad illum, *alli* ad illos. *dalli* de ab illis.

DIASPRO. Iaspis.

DI BOTTO. *Debotto*. Statim, subito. *de subito, di butto, di botto*. Dant. Inf. XXII.

Non altrimenti l'anitra di botto
Quando 'l Falcon s'appressa, giù s'attuffa.

Et Cant. XXIV.

In quel medesmo ritornò di butto

Quod Landinus *di subito* explicat, vt & Purg. XVII.

Come si frange il sonno, oue di butto
Nuoua luce percote 'l viso chiuso

Di butto, idest *de subito*. *De subito* autem Latinis vsitatum. Lucretio, Plauto, Ciceroni vt doctissimus Gifanius in Indice Lucretiano docuit.

DINANZI, *dianzi, deantea, deinantea*. Dant. Inf. I. *E non mi si partia dinanz' al volto.*

DIETA. Præter vulgatam Græcę vocis significationem, qua victus ratio venit, etiam domus partem, quæ cubiculum, & cœnationem contineret Diętam, & Zetam appellatam fuisse viris doctis pridem obseruatum est, præcipuè Marcello Donato ad Lampridium. Et quanquam hæc cubicula exigua admodum essent, vt ex Plinij epistolis apparet, ampla postea conclauia, & laxa cœnacula eandem appellationem sortita constat. Ex quo factum vt loca in quæ proceres regni ad consultandum conuenirent, & ad ferenda suffragia *Dieta* dicerentur, post, ipse Conuentus, ac Comitia eodem nomine notarentur. *Dieta di Ratisbona* pro Imperij Comitijs. Addit Menagius, ex Tacito cum apud Germanos mos esset de Rep. in conuiuijs consultare, quod in Diętis & conuiuia celebrarentur, & concilium de summa re haberetur, factum inde vt Comitia ipsa *Dieta* appellarentur. Atque ita contrario nomine *Dieta* vox, quæ medicis victus sobrietatem notat, imposita loco in quo genio indulgetur. Nec illepide ab Alexandro VII. Pontif. dictum est, cum in Comitijs Germanicis immenso luxu, ac nepotatu inter Imperij proceres certatum esset, eam non Diœtam videri sibi, sed crapulam.

DIETRO. *Deretro. Diretro, dietro*. Dãt. Purg. X. *Chè diretro à Michol mi biancheggiana.*

Et *diretro* pro dorso. Idem. Purg. XIX.

Et egli à me, perche i nostri diretri
Riuolga il Cielo à se.

Land. *dorsum, & renes* interpretatur.

A *diretro deretano*, pro postremo, & *dreano*, qui retromanet, item *drio*, & *de drio*. Hisp. *de tras*, quod est trans. idest trans humeros, ac dorsum non à *retras*, sed *de trans*. Galli. *Arriere, retro, à retro*. Vnde *arrerager*, quod veteres Latini *reliquare*, residuum persoluere. Quod restat, siue quod retro mansit.

DIFFALCARE. Detrahere, & imminuere. Vols. L. I. de vit. serm. C. XXIII. *Defalcare lucro, pro aliquid de eo quasi falce decidere, ac deducere*. Sed est à *fallo, fallitare, defallitare* (dicitur enim & *diffaltare*) fallitur enim cui aliquid de lucello dimminuitur.

Inde diffalta pro defectu. Vil. L. VI. 22. *Nel detto assedio hebbe gran diffalta, di vittuvaglia, e di moneta*. Dant. Purg. XXVIII.

Per sua diffalta qui dimorò poco,

loquitur de primo parente, vbi Land. *diffalta* defectum esse ait, sed non rectè eam vocem à *disfare* deducit. Est enim à fallendo, nam lapsus, spem Dei fefellit. Item pro scelere. Idem Par. IX.

Piangerà Feltro ancora la diffalta
Dell'empio suo pastor.

Hic fidem fefellerat, prodendo eos qui sese illi commiserant.

DIGERIRE pro cibum concoquere. Glos. ἀπεπτῶ. *Crudito, non digero*. ἄπεπτος, *Crudus, indigestus*.

DISGRIGNARE. De canibus, qui hirriunt, hoc est diducto rictu dentes ostentant, à *ringi*, quod idem significat, vt etiam Menagius obseruat. Lucretius Distringere ricta Lib. V.

Irritata canum cum primum magna molossum
Mollia ricta premunt duros nudantia dentes Lõge alio sonitu, rabie destricta minantur. Plaut. *restringere dentes*. Hispan. *Regagnar* ab eodem. *Sgrignare* vero est cachinnari: effuse ridendo rictum diducere.

DILEGGIARE. Irridere. deludere, *diludiare*: non à deliciis, aut à risu. Delusione. *diligione*. Vil. L. IV. 26. *E menato à Roma à diligione, in su vn Camelo col viso volto alla groppa, e la coda del Camelo in mano*. L. VII. 81. *Commandò che sempre andassono vestiti come femine per loro diligione*. Vel *derisione*.

DILEGVARE. *Deliquari*. Glos. *deliquat*. Διυλίζει, διηθεῖ. Translate Dant. Inf. XX.

Come le rane innanzi alla nimica
Biscia per l'acqua si dileguan tutte.

Quod Landin. euanescere, & repente oculis sub-

subduci explicat, à *liquesco*, quod dissolui significat.

DILITICARE. *Titillare*. *Titillicare*, per transpositionem, *diliticare*. V. *Gatizzole*.

DIMANDARE & *domandare*, pro vocare, item appellare. *Mandare*, *demandare*. Nam antequàm aliquid mandetur, vocatur is, cui negotium committitur. Inde *dimandare*, pro appellare, vocare, item petere, rogare, quærere. Dant. Inf. v.

Volsi così colà doue si puote
Ciò che si vole, e più non dimandare.

Et xxix.

Mà tù chi sei, che di noi dimandasti?

DIMANI. pro Cras. *Die mane. Dimane, dimani.* Dant. Inf. xxxiii.

Quando fui desto innanzi la dimane.

Vbi pro diluculo sumitur. Puto ex postridie mane contractum esse, siue quod ferme mane ad meridiem res agerentur *mane* pro die acceptum est.

DIPANARE. V. *Deuinare*.

DIPORTO. *Andare à diporto*. Animi causa diuagari, spatiari. De loco ad locum portare se: *deportare*. Pap. *Deportare de loco ad locum portare, spatiare*. Et. *Spatiatur, deambulat, huc, illucque se deportat*. Sed *portarsi bene*, pro bene se gerere, vtrumque enim idem significat. *Boni portamenti*, pro moribus honestis.

DIRIMPETTO. Contra, ex aduerso pectoris, pectori oppositū, pectus respiciens. Chron. Venet. *A repetto della detta bastia. Rimpetto, dirimpetto*. Qui enim ex aduerso est, oppositum respicit.

DIRANCARE. Distorquere. Vox antiqua, translata à gressu claudicantium, quod *rancare* dicitur, vt Lexicon Etruscum. Sed vndenā? Nempe *rancato*, qui læsis renibus claudicat, *derenicato, rancato, desrenato*.

DIRITTO. *Dritto*. directum Dant. Par. xv.

Così si veggion quì diritte, e torte

Pro iusto, & æquo: sicut *torto* pro iniquo. Galli *tort*, & *droict*, vt *curuo dignoscere rectum* apud Horat. De quo Bud. in Pandectas, & Bignon. ad Marculph. p. 498. Dant. Inf. xxvii.

Com' el bue Cicilian che mugghiò prima
Col pianto di colui (& ciò fu dritto)
Che l'hauea temperato con sua lima.

Et Purg. v.

Assai più là che'l dritto non volea.

Et *Torto* pro delicto. Inf. xix.

Da lui saprai di se, e de suoi torti.

Far torto inique agere.

DIROCCARE. *Derupicare*. V. *Rocca*.

DIRVPARE. *Diruere*, à *rupe deiicere*. *Dirupo. Deruptum.* Lucret. L. vi. *Et rupes, deruptaque saxa.*

DIROZZARE. *Polire: dolare* ruditatem depellere. Latini *Erudiare*. Insubres. *Disgrezzare*: *Grezo* enim est rude opus. *Ruditium, Grezo*.

DISAGGIO. V. *Aggio*.

DISASTRO. Infortunium, quasi ex malo astro, & infelici sidere proueniat. Hisp. *desastrado*, infelix. Sicut *dedita, desditta*. Infortunium. *Factum, dictum*. Fatum infelix. Hisp. *Desdicha*. *Desdichado*.

DISCAPITARE. Dispendium facere. De capite, siue sorte aliquid amittere. Caput enim siue sors de nummis fœnori collocatis. Veneti *Descauedare*.

DISCERNERE. Perspicere, & seligere, prout, *cernere*, vtrumque significat.

DISCETTI. Dant. pro *dissipi*. Par. xxx.

Come subito lampo che discetti
Li spiriti visiui.

Land. *discepti, discetti*. *Dissipitare, disseptare, discettare*.

DISCIPLINA pro pœna, & coercitione: quod qui in disciplinam traduntur, verberibus obnoxij sint. Marculf. Form. 27. Lib. ii. *Quod si exinde negligens, aut tardus apparuerit, licentiam habeatis, sicut & ceteris seruientibus vestris disciplinam corporalem imponere*, & sequenti Formula. *Quod si non fecero, licentiam habeatis mihi qualemcumque volueritis disciplinam ponere*. Et formularum veterum postrema. *Vt talem disciplinam supra dorsum meum facere iubeatis, quam super reliquos seruos vestros*. Ita flagellum ex funiculis compactum *disciplina* vulgo appellatur, & *disciplinarsi*, flagris in tergum suum sæuire, & *disciplinanti*, plagipatidæ qui delictis de corio suo satisfaciunt. Simpliciter pro pœna. Vil. L. vi. 7. *Si mostrò per diuino giudicio, che Pisani haueßono quel a disciplina per la loro arroganza.*

DISCOLO: Morosus. Proprie morosus circa cibum, vt Casaub. ad Suet. Cæsarem notauit. Sicut ἄχολος, indifferens circa victum, nam χόλον cibus. Generaliter deinde accipitur pro δύστροπος, morosus, siue multorū & diuersorum morum, homo, etiam *Phantastico*, vt Græci φανταστικόπος. Glos. Δύσκολος. *Morosus, difficilis, Truculentus*.

DISEGNARE. Delineare, deformare Designare, quæ vox Vitruuio frequens, de ea Philander initio. Et Diagramma, & Graphis, *L'arte del disegnare*. Graphidis peritia.

DISFIDARE. Prouocare bellum indicere. Quia ex eo fides, quæ ante fuerat, non durat, vt ait Vossius de vit. serm. L. iv. C. vi. Siue, vt idem, à barbara voce *Feida* pro inimicitia. Ita apud Frederic. L. ii. feudal. tit. 59. *Perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus*. Pet. de Vincis. Epist. L. iii. Cap. 85.

Diffi-

Diffides eos tanquam inimicos nostros. Et in Legg. Longob. tit. *de diffidationibus*, ideſt de ratione bellum denunciandi hoſtibus. Idem L. 2. C 6. *Faida, & feida inimicitia, à Germ. quibus inimicus feind, vel fiant.* Nec tamen quaſuis ſignat inimicitias, ſed capitales, vnde *Faida* in gloſsis vindicta mortis exponitur. Exempla apud eum vide. Prior tamen opinio magis placet, ſcilicet fidem liberare, remittere amicitiã, vt prouocatus ſibi deinceps caueat. Hiſpani *Deſafiar.* Vel de læſa fide aliquem appellare, ſiue de infidelitate ad certamen prouocare. Vita Ludouici Pij. pag. 212. *Bera Comes, cum impeteretur à quodam vocato Sanila & infidelitatis argueretur, cum eo ſecundum legem, equeſtri prælio congreſſus eſt, & victus.*

DISGRATIATO. Infelix. Quod in ſortiendo, cum ſors exit, *gratia*, appellatur. Item pro improbo accipitur, quique infortunio dignus ſit.

DISLAGARE. Dilatari. Dant. Purg. 11.

Che 'n verſo el Ciel più alto ſi dislaga.

Nempe à lacu, cum aqua exundans diffluit, & cuncta occupat. Quod *allagare* dicitur.

DISOTTO. Deſubtus. Deſubter. Pap. *Deorſum, deſurſum*, ideſt *deſubter*. Lege *deinſum*. V. *Giuſo.*

DISPICCARE. Disfigere. Nam *appiccare* eſt affigere, vt ſupra oſtendimus. *Diſpicolare* etiam dicitur, quod à pediculo deduci poteſt, *diſpediculare*, præcipuè de fructibus cum ab arbore euelluntur. *Piccolo.* pediculum. Pap. *diſpicatus, decoriatus, rupius.*

DISPREGGIARE. *Depretiari.* Pap. *Depretiatus dictus, quod non ſit aliquo pretio dignus.*

DISVENIRE. Linqui animo. *Diſuenire.* Veneti *deſconire. Fine* enim *chiavo* dicunt. *Inchino.* pro, in finem, vſque.

DITALE. *Digitabulum, digitale.* Vet. Gloſ. *Digitabulum.* δακτυλῆθρα.

DITTA pro fortuna, præcipue in ludo *hauer ditta.* Fortunatum eſſe. *Dictum* eſt *fatum.* quod fando Deus ſtatuit. *Ditta, fata. Deſditta.* infortunium. Hiſp. *Dicha.* & *deſdichado*, pro infelici, vt paulo ante diximus.

DIVENTARE. Euadere. *Euenire, euentum, deuentare, diuentare.*

DIVISA. pro varietate colorum in veſtitu. Olim enim diuerſis coloribus veſtis variabatur, vt thoracis pars alba eſſet, altera rubra, ex cibi alibus alterum viride, alterum flauum. Vnde diuiſa, quod veſtis in varios colores diuideretur. Vil. L. XII. 107. *Veſtiti tutti inſieme d'vn panno diuiſato. Et oltre à ciò ciaſcuno almeno due donzelli, e che ere veſtiti d'vna aſſiſa è d'vna partita.*

Corius Hiſt. Mediol. parte 3. pag. 511. edit. Patau. *Sforza alloggiato lo con Brazzo fece la diuiſa ſua che era la calza ſtanca bianca, & azzuro dentro in longo, e la manica roſſa, le q ornee a quartieri ſeguitando la calze; mà la diuiſa era ad onde ſtrette, e Brazza la mutò al contrario con le onde larghe.* Quod elegantiſſimus Iouius in vita Sfortiæ Cap. XIV. ita expreſſit.

Cum vno autem Braccio, ætate, fortuna, virtuteque ferme æquali, arctiſſima familiaritate coniunctus, adeo fraterne, & liberaliter amicitiam excoluit, vt aliquot annis inter ſe duo longe omnium in Italia maximi futuri Duces conſilia, arma, equos, pecuniam, & tabernacula in communem vſum conferrent, iiſdemque vexillis, & lacinarum coloribus vterentur. Militares enim ſagula ſingulis equitibus ab humero dextro in obliquum femur, coccineo colore: e contraria vero parte per tranſuerſum, albo, & cæleſti, alternatim vndulato diſtinguebantur. Verum vt aliquod ex propinquo diſcrimen foret, peracutos Sfortia fluctus, obtuſiores vero Braccius eleganter expreſſerant. Quorum inſignium argumentis, atque coloribus, hodie quoque vtriuſque factionis ſtudioſos vti videmus: cum CLIV anni numerentur, ex quo ea ipſi authores & Principes geſtare cœperint.

DOCCIA. *Doccione.* Tubus aquæ deriuandæ. Cic. de Leg. *Ductus aquarum, quos iſti tubos, & Euripos vocant.* Gloſ. Ὑδραγωγεῖον. *Aquiductium, Aquarium, Aquagium.* Aquæductus, aquæductio, *doccio*, & *doccia.* Hiſp. *Aqueducho.* Dant. Inf. XXIII.

Non corſe mai ſi toſto aqua per doccia
A volger ruota di molin terragno.

Et XIV.

Poi ſen' và giù per queſta ſtretta doccia.

Vil. L. 1. 28. *Fece fare il condotto dell'acque in doccie in arcora.* Et L. 11. 1. *Poi li facea gittare nell' acquidocci del Campidoglio.* Etiam ſimpliciter *ductus* dicebatur. Gloſ. *Ductus.* Ἀγωγὸς ὕδατος. Ὑδραγωγεῖον. Et *Dogus* pro canali. Greg. Turon. de mirac. Lib. 1. 25. *Foſſas in circuitu baſilica fieri iuſſit, ne forte dogis occultis lympha deduceretur in fontem.* Quare poteſt etiam *doccia* à doga eſſe, vt Salmaſ. Hiſt. Aug. 408. exiſtimat de qua mox.

DOGA. Olim pro dolio, nunc pro aſſeribus quibus dolia compinguntur. Vopiſc. Aureliano. *Facta erat ratio Doga vaporum, nautarum, & operum.* Turn. L. XVIII. C. XIX. ex vet. Gloſ. *Doga* Βοῦττις. *Dogarius* Βουττοποιός. De *butta* ſupra diximus. Vt doga dolium ſit à δοχή. Eædem gloſſæ. δοχή *Exceptio.* à vino capiendo. Turnebum ſequitur Caſaubonus quanquam dubitet vtrum à Græco δοχή dicta ſit, vt placet Cuiacio, an ab Hebræo. Hunc Voſſius de vitio ſerm.

L 111.

L. III. r. 10. Vt *doga* sit receptaculum. Ita tamen vt dogus *aliud* sit à doga. Hæc vas ipsum: *dogus* vero asser vasis. Quod nos *la doa*. Affert Acta de mirac. S. Mariæ de Ripuario, c. 5: *Posuerant caput eius in tinam: cum vellent aquam immittere, dissoluta est à circulis, & dogis, quasi concisa esset securibus; ita singillatim diminuta est, vt nec esset quod foco posset aptari.* Putat dogum dictum quia vasorum asseres liquorem recipiant ac contineant; vel à Germ. *donghen*. Forasse *dogus*, q. asser dogalis. Ad cuius similitudinem vestium segmenta, & fascias Etrusci *dogas* appellant. Vil. L. III. 2. *E portar la sua arme addogata rossa, e bianca.* L. VII. 108. *La carpa di sopra accerchiata à trauerso con larghe doghe bianche, e bige.* Vnde *addobbare* dictum credimus.

DOGANA, & *doana*. Locus in quo merces deponuntur, donec portorium soluatur. Aliqui à Gallico *doanne*, & *douane*; Hoc autem, sicut & Hisp. *duana* ab Arabico *diovan*, quod Prætorium significat, trahunt. Sed quid telonio cum prætorio? Dogas dolia significare diximus: hinc quod merces pars magna doliis, & doliolis, vt nunc fit conclusæ illic deponerentur, *Doganam* à dogis mercium receptaculis dictam putamus, quæ ibi reponebantur. Et duana. Falcand. Hist. Sicil. *Gaytus Martinus, qui Duanæ præerat*. Protospata in Chronico. An. 1459. *Armata Ducis Ioannis cum XIX triremibus apparuit in maritima Neapolis, in Dohana salis.*

DOMO. Templum maximum. Scilicet quia domus Dei. Sed & aliæ ædes sacræ idem sunt. Ergo à *Doma*, quod Græcis tectum. Quia olim mos Hebræis, vt in locis excelsis preces funderent, & in superiora oraturi ascenderent, vt Baronius, & alii docuerunt. Ergo in *domatibus* siue tectis, quæ quidem non fastigiata, & in decliue pendentia, vt nostra sunt, sed æquata, & complanata erant apud orientales. Hier. ep. 135. *Doma in Orientalibus prouinciis dicitur ipsum, quod apud nos tectum. In Ægypto & in Palæstina, vbi scripti sunt diuini libri non habent in tectis culmina, sed domata, quæ Romæ solaria, & meniana appellantur.* (*Terrazze* nobis dicuntur) Eustath. ad Lib. x. Odiss. *Elpenor cadit è tecto cum sub dio iaceret in summa domate, quia tecta non fiebant è tegulis, sed vti videtur, erant qualia nunc quoque locis infinitis videntur, aggestam super trabes terram habentia, vt in huiusmodi tecto cubare etiam aliquis possit.* De quo multa præclare disputat Rainesius in Pentacont. C. 27, siue eius præceptor Sanctius. Ergo in domatibus orabant, & sacrificabant. Act. x. *Ascendit Petrus in superiora vt oraret.* ἐπὶ τὸ δῶμα. Hieremia C. XIX. *In quarum domatibus sacrificabant Baal.* Lucian. etiam in Philopseude adolescentem per altas scalas ducit ad conuentum Christianorū. Ex quo factum vt ædes sacræ *domata*, & *domo* dicerentur, & per excellentiam. il *domo* pro templo maximo. Nam articulus *Il* domui aptari non potest.

DON. Titulus, quem Hispanica grauitas inuexit, & aliqui etiam rerum humanarū contemptum professi, adsciuere, quasi simplex domini appellatio satis non esset. Nam à Dominus. Domnus. Frodoardi Chron. p. 189. *Cui præsederunt Donnus Artaldus Antistes Remorum, & domnus Theudolus Turonensis Episcopus. Iube domne benedicere.* Ex domno *donno*, hoc decurtalo *Don*.

DONNO. Dant. Inf. XXII.

Ch'hebbe inimici di suo donno in mano.

Et XXXIII.

Questi pareuame maestro, & donno.

Inde in *donnarsi* pro dominum fieri. Idem Parad. VII.

Mà quella reuerentia che s'indonna
Di tutto me.

Et *Donneàre* pro dominari. Idem Par. XXIV.

La gratia, che donnea
Con la tua donna.

Dominatur vt Landin. Item Cant. XXVII.

La mente innamorata, che donnea
Con la mia donna sempre.

Alij *amare*, & cum dominis, siue mulieribus versari interpretantur, quod verisimilius videtur.

A domino, dominicus, dominiculus, dominicellus, domicellus, *donzello*, & dominicula, domicella, *donzella*, pro pueris & puellis in ministerio familiæ. Exempla vide apud Voss. de vit. L. III. C. X. Quibus adde. Marculfi L. II. Form. 52. *Dum generaliter ad omnes domesticos Regis ordinatio processit, pro natiuitate domnicelli nostri illius.* Vbi Regius infans *domnicellus*, siue paruus dominus nominatur. Quo spectat Papias. *Heri, domini: inde herilis, vel heri filius, vel vt quidam dicunt minor dominus; idest domicellus.* Sed ferme pro seruis, aut ministris honorariis. Hist. Pistorij, pag. 8. *All' hora vno de donzelli del Podestà.* Chron. Venet. *I quali mena con loro trenta gioueni Zentilhuomini nobilmente vestiti, & hauè cinque donzelli, & sette ragazzi da stalla per cadauno.*

Sicut à dominus domnus, & donnus, ita à domina *domna, dama*, & *donna*: vt iam omnes mulieres *donne* appellentur, & sint, cum ferme imperent viris. Sed *damæ* nobiliorum titulus est, sicut *damigelle*, tum puellæ summates, tum honestiores ex gyneceo. Ludus *damarum* in auersa alueoli parte, idest *dominarum*, & ipsi cal-

calculi, siue lignei orbiculi *dame* appellantur.

DONNA igitur pro domina. Dant. Purg. VI.
Ahi serua Italia di dolor hostello,
Naue sanza nocchier in gran tempesta,
Non donna di prouincie, mà bordello.
Vil. L. IV. 17. *La quale regnaua in Toscana, & in Lombardia, e quasi di tutto fu donna.*

Madonna, mea domina. Venetis pro matre familias, sicut *missier* pro hero. Insubribus *madonna* pro auia. Glos. barbarę. *Abania*. ...

Quemadmodum à dominico, dominicellus, ita à dominica dominicella *donzella*. Quæ vox Venetis significat eum, eamque, cui virginitas illibata sit, siue pro virgine habeatur: quod ferme tales in nobilium famulatum adsciscantur. Quanquam virgo de viro inferioris tantum ęui vox sit, cum veteres Latini, cum inuestem appellauerint, vt monuit Vossius Rhet. L. IV. C. IV.

DONDARE. Nutare, titubare, à pendendo, siue pendundo, *dondare, dondolare, ciondolare*, nam qui pendet hac illac impellitur. Menagius ab *Vndulare*. Vel à *rotundare*, nam quæ rotunda, nutant, & crebro mouentur.

DONDE. Deunde.

DONNOLA. Mustela. Vox ὑποκοριστικὴ matronarum bestiolæ blandientium, quasi dominula, *domnula, donnola*. Domnulus apud Sidodlum ep. XXV. Sicut etiam *Bellora* dicitur, bellula. Hispani. *Comadreja, Comaretta*.

DOPPIERE. Fax. *Duplarium*, à duplici funali, siue candela. *Torchio* ab intortis, & implexis faculis. Statut. Patau. 63. 118. *Dummodo habeat duplarium accensum, vel ad minus quatuor candelas accensas*.

DOSSO. Dorsum. *Indosso*, in dorso: pro uestitu. Marculf. Lib. II. Form. 13. *Ita vt dum aduixero, victum, & vestitum, tam in dorso quàm lecto, seu calciamento mihi in omnibus impertias*. In dorso, *indosso*.

DOSSI etiam pro pellibus, hoc est pelles dorsi. Scalig. exercit. in Card. CCX. 4. De Vario. *Sciurum, & Varium sub ijs nominibus latere suspicabar. Varij albicat venter: dorsum cinereum est. Itaque Varam ventris pellem vocat Venetus: dorsum, dossum. Mus est Ponticus, & Sarmaticus*.

DOTTANZA, pro metu, dubitatio, dubitantia, *dottanza*. Villan. L. I. C. 24. *Mandò per lei, e per le figliole, che venissero senza alcuna dottanza. Dottare*, timere. Vil. L. VI. 91. *E poco dottaua la venuta del detto Carlo*. L. VII. I. *Prode in arme, & aspro, e molto temuto, e ridottato da tutti li Rè del Mondo*.

DOVE. Deubi. *dovunque*, deubicunque. Non igitur probari potest, quod Celsus Cittadinus scribit, literam D. ab Etruscis euphoniæ causa multis vocibus adiectam, *vt in one*, in *onde*, in *ovunque*, nam est præpositio De, *doue* deubi, *donde*, deunde, dovunque, *deubicumque*. Vt in *dentro, dietro*, & similibus.

DOZZINA. Numerus duodenarius. *Stare à dozzina* est in conuictu sumptum pro alimentis erogare, præceptori, obsonatori, aut cœnaculariam facienti. Fortasse quia duodecim conuictores iustum numerum explere credantur. Item *stare à spese*, quod ab impensis ductum est.

DRAGOMANO. Interpres apud Turcas. Curopalata. p. 72. *Magnus interpres primus est interpretum, quos vulgo nominant δραγουμάνες*. *Dragomenos*. Doctissimus Iunius docet corruptum nomen esse ex ταργυμάνης. Nam *Thargum* populis orientalibus, est interpretamentum & *Metargem*, sine *Turgeman* interpres, (nos etiã *Turcimano*, pro medio, & proxeneta.) Hinc *Targumenos*, vel corrupte *dragomenos* apud Codinum, itemque δραγουμανίζων apud Nicetam, agens interpretem. Glos. Isid. *Partiens, negotiator, qui partes vendit, qui institor, & agomanus dicitur, eo quòd in diuersa manus agat*. Fortè *dragomanus*, quanquam inepta notatio.

DRAPPELLO. Turma. *Truppa, Troppa, trappello, drappello*. Significat etiam genus telæ leuidensę, & raro textu, id vero à drappo.

DRAPPI vestimenta. Vox scriptoribus sequioris æui familiaris. Marculf. L. I. 12. *Argento & auro, fabricaturis, drappis, vestimentis*. Vet. Formulæ 39. *Aurum, argentum, drapalia, aramen*. Varia scriptorum testimonia inculcarunt Bignonus, Vossius, vt nuperos ommittam, nullus tamen vocis originem tetigit. Vos. Gallicam vocem esse ait, sed vnde illa? Mihi ex *raupa* facta esse videtur. Quæ vox vestem significat. Marculf. L. I. 29. *In via adsalissetis, & raupa sua in solidos tantos eidem tulissetis*. Bignon, pro *rauba*, idest veste. Leg. Alaman. *Quicquid super eum rauba, vel arma tulit, omnia sicut furtiua componat*. Quod postea per vestimenta explicatur. *De fœmina si ita contigerit, dupliciter componat, vestimenta autem qua super eam tulit velut furtiua componat*. Adiicit Bignonus. *Rhuba, vt & vestis appellationem pro omni supellectile, & vestimentis accipi consueuisse*, inde *desrober, robare*. Item formula vltima. *Et exinde annonam, vel aliam raupam in solidos tantos furaui*. Cum ergo *rauba*, & *raupa* vestem significet inde *draupa*, & *drappa*, nam ea quoque vox teste Vossio vsitata, & *drappi* & *drappalia* pro vestimentis. Quæ vox Europæis fere omnibus familiaris. Sed rursus vnde *rauba* ducta sit in quæstione erit

N Si

Si diuinationi locus est, quod ferme vestes rubræ, siue rubentes in vsu essent, à colore raubam Italice *robba*, & *robone* factum mihi persuadeo. Vt *birrus*, pro veste coloris ruffi. Et quælibet lacerna etiam alterius coloris. Si Græcos sequamur planius erit à *ῥάπτειν* consuere: nam Veneti omne genus vestimentorum appellant *Drappi*. V. *Robba*.

DROGA. pro aromate. Menagius ex Salmasio Ep. 1. de Cruce ait esse vocem Persicam, *drona*, & *drogua*. *Drogheere*, aromatarius, & exoticarum specierum venditor.

DRITTO. V. *Diritto*.

DRVDO. Fidelis. Idem ac *Vassallus* de quo alibi. Bignon. ad Marc. p. 567. *Drudi pro fidelibus à Germ. vocabulo Drouu, fides*. Capitula Episcop. Rhemensis, & Rhotomag. anno 818. *In comitatu drudorum, & vassorum*. Grot. in Lex. Gothico. *Druch. & Trud, Trouue. Fides. Drudos, Drudi, Drudes* Itali pro amatore. Dant. Parad. XII. de Sancto Dominico.

Dentro vi nacque l'amoroso drudo
Della fede Christiana, il Santo athleta.

Idest summus amator Christianæ religionis. Ferme tamen in malam partem accipitur, & pro immodesto, ac lasciuo amatore. Idem Inf. XVIII.

Thaida è la putana, che rispose
Al Drudo suo: quando disse, ho io gratie
Grandi apo te.

DVGO. Auis, specie bubonis. *Tucus*. Glos. Arabico Lat. *Tucus, quem Spani Cuculum vocant à voce propria nominatus*. Eadem habet Isidor. sed diuersa auis à cuculo est.

DVNQVE. Vide *Adunque. Tunc, Tunche, Attunc*, adunq. Non à *denique*.

DVRASI. De malis Persicis. *Duracina*. Glos. *Δωράκινον*. *Duracinum*. Item uva duracina apud Sueton. Augusto.

E.

ELCE. arbor. Ilex. *Leccio*. Illice. Hisp. *encina*. quasi Ilicina. *Eleina*. *Encina*.

ELMO. Galea. Germ. *Helm*. Grot. Lex. Gothic. *Helmochis*. *Helm gis*. Galea fortis.

ENCINTA. & *Incinta*. Mulier prægnans. Villan. 1. 24. *Postumo, perche la madre rimase incinta di lui, morto il padre Enea*. Et L. 11. C. XII. *La moglie di Luis il Balbo, Rè di Francia, rimase incinta d'uno figliolo*. Remigius Florentinus in notis. *Incinctam* grauidam interpretatur, quod mulieres Florentinæ cum vterum ferrent, sine cinctu, siue discinctæ incederent. Galli *Enceinte*, putantque cum Remigio eiusdem notationis esse. Hispan. *encincta* Coaruvias, quod fœtum cinctum gestet. Omnes satis ineptè. Est enim a Græco Κύω. in vtero gesto. Εγκύω. Εγκύμονα. *granida*. Glos. *Pragnans*. Ἔγκυος, Εγκυμονοῦσα. Latinis etiam *Incinctam* dici ostendit Menagius.

ENDIGO. Color. Indicus. Philand. ad Vitruvium. L. VII. C. IX. *Indicum ex India apportari auctor est* Plin. L. XXXV. C. VI. *Veneti* Endigo *vocant, caruleus est illi color, verum nigrior*. Ab eo fortasse ouum, quod in nidis gallinatum ponitur, *lendegaro*, appellatur.

ENTRAGLIE. Intestina. *Interanea*. Hisp. *Entrañas*. Gal. *Entralles*. & *Entrame*, Interaneum.

ENTRAMBI. Vterambo.

EPA. Venter. Dant. Inf. XXV.

Cosi parea venendo verso l'epe.

Landin. *Le pancie, o le trippe. Epa in thoscano significa quella parte che è dallo stomacho al pettignone*. A stomacho ad pubem. Et Inf. XXX.

Col pugno li percosse l'epa croia.

Fortasse ab epate. Continens pro re contenta. Idem Menaggio videtur.

EQVIPAGGIO. A Gallico *Equippage*. pro instrumento bellico, præcipue nauium ornatu. Hoc autem ab *Equipper* instruere. Germani nauem *schif*, aut *schit* appellant, scyphum, siue scafam. Angli *schip* nauigium vocant. Inde *eschipare*, nauigium armamentis instruere, & ornare, vt Menag. in Orig. Gallicis. Math. Paris. ad annum MCCXIII. *Sicut se, & naues suas, & omnia sua diligunt, habeant illas in Portesmue, benè eschipatas, bonis, & probis marinellis, & bene armatis*. Hinc *eschipagium, equipaggium* postea ad alia translatum.

ERBIONI. Insubres Pisa appellant. Germ. *Erbs*. Pisum. Quod est *Eruus* quanquam diuersum leguminis genus. Hisp. *Alberjana, alverjana*.

ERMELINO. Mus Ponticus: siue vt Scalig. ex. CCX. 4. Mus Suecicus, Aristoteli mus albus dictus: vel vt alij mustela Alpina, cuius pellibus eximij candoris, & pretij procerum vestes fulciuntur. Galfridus Monæmuthensis apud Vols. L. 11. 9. de vit. serm. *Erminium* appellat. *Omnes Herminio induti*. Et. *Cuius Dapifer Herminio ornatus*. Vulgo *Armelini* appellantur. Germ. *Armelein*. Barbarus in Glossario Pliniano, voce Brachiale, putat ab *armillis* di-

ctos esse *armillinos* mures alpium, & septentrionis, quoniam ex ijs pelles ambire vestium manicas armillæ modo consueuissent: nunc totis vestibus subdi, & lectorum stragulis. Mihi nisi sit à Germanico *Bermlein* verisimilius videtur ab armis potius appellatos, quod armi ijs operirentur, vt nunc etiam Principum chlamydes ita ornantur, vt ab humeris in pectus demittantur. Quod insigne ad Doctores, & Canonicos translatum est. Horum pellis *Almutia* dicitur, quasi *Armitta*, ab armis, cum olim, vt in veteribus monumentis videre est humeris, siue armis injceretur. Vet. Iuvenalis Interpres *Armilausam* appellat.

ERPICE. Festus. *Irpices, genus rastrorum ferreorum, quod plures habent dentes ad extirpandas herbas in agris.* Seruius ad illud. *Vimineasque trahit crates.* *Ad agrorum* inquit, *scilicet exaquationem, quam Irpicem rustici vocant.*

ERTA. Cliuus. via erecta. Dant. I.

Et ecco quasi al cominciar dell' erta

Et VIII. Inf.

E gia di quà da lei discende l'erta.

Et XXIV. de scopulo.

Ch'era ronchioso stretto, & malageuole
Et erto più assai, che quel di pria.

Inde *stare all'erta*, arrecto animo esse, & cuncta veluti ex alto speculari.

ESCA. Fomes igni accendendo Pap. *Æsca vulgo dicitur, quod fomes sit ignis. Quasi eius cibus, & pabulum.* pro esca.

Esca ad capiendos pisces. Gal. *amorce.* a mordendo.

ESITARE. Merces distrahere, & ijs exitum siue finem ponere. Formulæ Vet. *Quicquid pradicta venditione ei vendidit, per suam fistucam contra ipsum, illum exitum fecisse.* Bignonus etiam exutum legi notat, vt sit sensus, cum possessione se exuisse: vtrumque ex eius seculi verbis retineri posse.

ESSO. *Ipso. epso, & isso, esso,* Dant. Par. VIII.

O che l hom per se isso
Hauesse sodisfatto à sua follia.

Quod pronunciationis vitium veteribus notum. Vnde Claudius Imperat. multauit Senatorem, qui *Isse*, pro *Ipse* dixerat.

ESENTE. Immunis, *Exemptus.* Exemptio, *essentione.*

F.

FACCIATA. Frons ædificij, Vitruvio Ortographia. L. I. C. II. *Ortographia autem est erecta frontis imago.* Quamquam Philander, & Barbarus, Orthographiam, non minus frontis, quam laterum erectionem esse dicant, sed Vitruvium ad frontem respexisse, tanquam nobiliorem partem.

FACHINO. Baiulus. Hisp. *Palanquero,* & *Palanquin.* Et *de la palanca*, quod est Phalangarius, à phalangis, sunt autem fustes, quibus transuersis onera gestantur. Nonius. *Phalanga dicuntur fustes teretes, qui nauibus subijciuntur cum attrahuntur ad pelagus, vel cum ad littora subducuntur: vnde etiam nunc palangarios dicimus, qui aliquid oneris fustibus transuehunt.* Vitruv. L. X. C. VIII. *Onerum vero maxima pondera cum feruntur à phalangarijs hexaphoris & tetraphoris, per ipsa media centra phalangarum.* Barb. in Plin. L. VIII. C. XLIII. *Sunt autem phalanga quibus baiuli ferendis oneribus vtuntur quas σκιυοφορία Plato nominat. Hinc phalangarij quoque appellantur modo exaphori, modo tetraphori.* Glos. *Phalangarij* λιθοφόροι. Vel ἀχθοφόροι. Alibi Phalangarios explicat, qui lignis, siue trabibus pendentia onera simul portant. A phalangis phalangarij & *Falangini*, & *Fachini*. Menagius reprehendit Casaubonum, qui *Fachino* à φακὸς, scilicet lente dictos putat à cibi huius vilitate, quasi *facinos* lentis esitatores, sed neque ipse culpæ expers, qui à *fasciculo* deducit, fasciculus, fasculus, *Fasculino, fachino.* Ita & Coaruvias monuerat ex aliorum sententia.

FADA. Mulier diuina, à fatis canendis. Faunus fatuus etiam dictus, & vxor fatua, quæ & Bona Dea. De his mulieribus multa apud Italos poetas, & eorum principem Ariostum. Inter quæ, quod corpora vulneribus imperuia redderent, atque hi *fatati* dicti sunt. Omnia vulgo notissima.

FAGOTTO. Fascis, fasciculus, *fasciculotum, fagotto.* Perion. p. 62. φάκελος, fasciculus, *Fagot* dicimus. Ita & Bouillus.

FAIA. Manipulus spicarum. Fascis. Hisp. *haça.*

FALCONE. Genus accipitris, siue potius Aquilæ: ab vnguibus incuruis. Festus. *Falcones dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curuati à similitudine falcis.* Ita Vet. Glos. item Isidori, Papias & reliqui. Isidor. L. XII. Cap. VII. *Capus Itala lingua dicitur à capiendo. Hunc nostri Falconem vocant, eo quod incuruus digitis sit. Nempe instar falcis.* Non esse autem vetus hoc vocabulũ obseruat Vois. L. III. C. XII. Quod Falco, non nisi Constantini M. ac liberorum eius temporibus in vsu esse cœperit. Nam primus apud quem inue-

niatur est Iul. Firmicus.

Inde bellica tormenta *Falconi*, e *Falconetti* ab huiusmodi auibus nominata, vt & *Sagra*, quod est accipitris genus, nempe hierax, & grandiores tubi *Moschetti* ex eodem auium genere.

FALDA. Vestis rugæ, & plicæ, ac fermè extrema pars siue ora, quæ quoniam gossipio, lana, aut alia materia farciebantur, inde *fartum*, & leniore litera *faldum*, & *falda*. Hinc pro latere, aut extrema parte montis Villan. 11. 26. *Vna falda della montagna di Falterona*. Nam etiam ad latera vestes, farciebantur. Bocat. Filoc. *Fatteli metter le maniche, e cinger le falde*. Hispani. *Fartiquera*, & *faltiquera*. Sacculus ferme ad oram saguli gossipio farti, aut braccis & femoralibus adsutus.

FALDISTORO. Sirmondus ad epigramma xv. L. 11. Theodulphi, cuius Inscriptio est, *In Faldaone Episcopi*. *In Sede*, inquit, *seu cathedra Episcopali*. *Ab eodem enim fonte Faldistorium pro sede passim legitur in Ritualibus Ecclesiæ Romanæ &c.* Menagius in dictione *Fauteuil*, quod corruptum ait pro *Faudesteil*, sequitur opinionem Spelmanni, qui à Saxonica voce *Fald* deriuat, quæ septum siue claustrum significat. Vnde sedes Episcopi cancellis circumclusa *Faldistorium*. Sed Sirmondus notauerat sedem Episcopi proprie à Faldistorio distinctam, quæ & aliorum clericorum erat. Pap. loco mitre corrupto. *Clepo*, *clericorum faldistorium*, *Cleothedrum*: *in quo pluma sternuntur sessoris*. De *Clepo*, & *cleothedrum*, corruptas voces apparet, nec qui corrigam suppetit, reliqua ita restituenda. *In quo pluma sternuntur sessoris*. Ex quo licet conijcere *faldistorium* sedem episcoporum, vel clericorum dictam inde, quod plumis, vel gossipio ad molliorem sessum farcirentur, vt hodie omnes fere sellæ, ac cathedræ communes. Vnde non à *falda* quam septum, siue cancellum, sed à farto *faldistorium* dictum verisimilius est.

Etiam faldistorium non tam sedes dicitur, quam reclinatorium instar sellæ curulis veterum, cui puluinis instructo, Episcopi flexis genibus precaturi cubitis innituntur, idque prius fluente vestis sinu operiunt, vt à faldis sic extensis *faldistorium* dici potuerit. In quo vestis *falda* componuntur, vel quod puluinis pariter insternatur.

Ceterum diximus *Falda* fartum fuisse ex lana & gossipio, inde *falda di neue*, pro eo quod Latini, tacitarum vellus aquarum, dixerunt. Dant. Canzon. v11.

E poi si solue, e cade in bianca falda
Di fredda neue, ed in noiosa pioggia.

Idem audaci translatione *falde di foco*. Inf. x1v.

Pioueu di foco dilatate falde
Come di neue in Alpe senza vento.

FALLIRE. Decoquere, fidem fallere, & *fallare*, ac *faltare* pro deficere. Dant. Purg. x111.

Così li ciechi à cui la robba falla.

Et *diffalta* pro defectu. *Diffalta di vettouaglia* apud Villanum. Et Dant. Purg. xxv111.

Per sua diffalta qui dimorò poco.

Colpa, *mancamento*, & alibi etiam *Falta* pro delicto, siue errato, *fallo*, *fallito*, *faltum*. *Diffalta*. Dant. Par. 1x.

Piangerà Feltro anchora la diffalta
Dell' empio suo pastor.

Hoc est scelus, flagitium.

Nam & Latinis *fallare* pro fallere vsurpatum notat Scalig. ad illud Catulli. *Bononiensis Rufula Rufum fallat*. Attius Alcmena. *Tanta vt frustando vanans, lactans protrahat*. Lactare, vanare, fallare, est falsa spe producere.

FALO. Festus ignis, Pyra, siue lignorum strues lætitiæ causa accensa. Villan. x11. 3. *La sera fecero grande luminare, e falò*. x. 24. *In Pisa sempre se ne fece Falò, e festa*. v1. 3. *I Ghibellini ne fecero feste, Faloo*. Hist. Peruf. *Ne fecero gran festa d'armeggiare, e di far falò, & altra allegrezza*. Græcum est. Φαλὸς. *Phalos*, & Φάλιος splendidus, à φάω, λάμπω, fulgeo. Glossæ. Φαλὸς *Habus* Lege. *Albus*, splendidus.

Galli *Phalots* laternas appellant. Vel indidem, vel vt alij à φανὸς, N. in L. Phannutus, *Phalot*. Est enim Φανὸς, Fanò, Fanale, ignis nauticus, laterna in naui Prætoria. Villan. v11. 140. *Tagliarono le quattro torri, che erano in mare alla guardia del porto, el Fanale della Melonia*. Glos. *Laterna* φανὸς, & *Candela*. φανὸς. *Phanalium*, *Fanale*. Ἀπὸ τοῦ φαίνειν, vt Eustath. Iliad. T. A Fanale, fanello, & panello. Villan. x1. 92. *E torchi, e candele, e panelli per i Priori*. At Venetijs Laterna communis *Farale* dicitur, vel à *Phanale*, *farale*, vel quod rectius à Pharus, Farale.

FALPO. Color. German. *Falb*. eluus.

FAMIGLIO. Familiaris, seruus. Nam homines seruæ conditionis, familiæ titulo antiquitus censos, peruulgatum est. Sen. ep. 47. *Ne illud quidem videtis, quam omnem inuidiam maiores nostri dominis, omnem contumeliam seruis detraxerint: Dominum patrem familiæ appellarunt, seruos familiares.*

FANCIVLLO. V. *Fante*.

FANFARONE. Iactator, ostentator. Hisp. *Fanfaron*. Quod ab Arabico Menagius deducit *Fanfar*, leuis, inconstans, garrulus qui plura promittit quam præstare possit. Potest etiam esse à Latino *Affannia*, idest nugæ fabulæ, quibus scatet iactatoris oratio. Vnde & *fanfaluca*, Hisp. *fanfa*, fabula, *affannia*.

FANGO. Lutum, cœnum. Festus. *Familicosam, vel famicosam terram palustrem vocabant.* *Fangosa.*

FANO. *Fanale. Farale.* V. *Falò.*

FANTE. Seruus, & serua. Infans, pro puero etiam grandiori. Victor. Vticens. de persecut. Vandal. Pueros Ecclesiæ cantores *infantulos* vocat. Venant. Fortun. Lib. 11. *Pontificis monitis clerus, plebs psallit, & infans.* Surius. Mens. Febr. in Vita S. Datiui. *Apprehenduntur Saturnus presbyter cum Felice lectore, Marta sanctimoniali, Hilarione infante.* Pueri pro seruis etiam Latina locutione. Non. *Pueros pro seruis.* Var. Eumen. *Vix vulgus confluit non furiarum, sed puerorum, atque ancillarum.* Vnde *Publipores*, & *Marcipores* apud Plinium. Publij, ac Marci pueri, siue serui. Boccat. *Fante, ò ragazzo.* E *fante, e famiglio. Fante* pro ancilla, & *fanticella*, & *fantesca.*

Inde etiam milites qui pedibus merent *Fanti*, & *Infanteria* peditatus.

FANTINO autem, & *Fantolino* pro infante. Infantulus. Infantinus. *Fanciullo.* Fanticulus. *Fanticellus.*

FARDA. Screatus, præpinguis saliua in vnum contracta. A *fartum*, quod sit densa, & constipata, vt ea quæ farciuntur.

FARDELLO. Fartum. *affardelato, raffardellato.* Sufarcinatus. *Fastello* à fasciculo. *Fascitello. Fastello.* Crescent. 168. *Fasciatello*, & alibi. *Legata in fastelli.*

FARFALLA. Papilio. *Farfalloni.* Papilliones, quorum similitudine Boccat. præpingues ac fœdos screatus appellauit, Laber. 37. *Sputaua farfalloni.* Ceterum tentoria inferiori æuo dicta sunt Papiliones, *padiglioni*, non quod id animal dum flores delibat, alas instar tentorij extendit: sed quod generica voce Culices *papiliones* dicti sunt, aduersus quorum tædium Conopœa lectis obtenta, à quorum similitudine tentoria militaria, pariter *Padiliones* sunt appellata, & *Pauioni*, quia Papilio Italis etiam dicitur *Paueio*, præcipue Venetijs. Multa autem de Farfalla, prout à Græco originem trahit, præclare disputat Menagius, quem videre operæ sit.

FARSETTO. Fartum à farciendo. Quod thoraces ferme gossypio, aut lana farcirentur, non quod plenum corpore vestimentum, & in quo vacui nihil. Ita Plaut. Fartum vestis, corpus interpretatur, quod vestem farcit, impletque Mostel. *Non vestem*, inquit *amatores mulieris amant, sed vestis fartum.* Nunc fartum, vestis farta. *Esser in farsetto*, solo thorace, sine sago, aut pallio. *E spogliarsi in farsetto.* Boccat. *Et trarre la bambasa del farsetto*, idem eleganti, sed obscena translatione. Nam & farsum veteres dixisse pro fartum notauit Turn. L. 24. 22. ex Varrone de gallinis, *Farsura*, à farciendo. Hist. Pistoriensis p. 6. *Che li facea vn farsetto di cendado.*

A *Farso*, Comœdiam *Farsa* dictam putat Menagius, quod rerum varietate farta sit: nec aliud aptius succurrit.

FARSOLA. Sartago. Venetis *Frixorium*, à frigendo.

FASCINA. Lignorum fascis. Fascicula. Glos. ξύλων δέσμη. *Fascicula.* ῥάβδων δέσμη. *Fascicula. Fascinata.* Isidor. Glos. *Fascenina. Clausibilis vallatio circa castra.* L. Fascinia.

FASOLI. Faseli Virgil. viles, Plin. Faseolos vocat Glos. *Fasioli.* λοβοὶ, λόβια. *Fasiolia.* Cum sunt intra siliquam, id enim λοβός.

FATICA. Defatigatio.

FATO. Insipido. *Fatuus.* Veneti *desauio.* Diffipidus. Mathæi. v. *Vos estis Sal terræ, quod si sal euanuerit in quo condietur?* Bud. in Pandectas, verti debuisse obseruat. *Quod si Sal infatuatus fuerit*, μωρανθῇ. *Quemadmodum enim hominem insipientem dicimus, translatione à cibis ducta, ita etiam fatuum hominem, & salem fatuum dicimus, non qui euanuit, idest in nihilum abijt, sed qui sapientia, aut sapore caret.* Fatuas betas Martialis appellat falsi saporis expertes. V. *Sciocco.*

FATVRA. *Faturare*, à fatis, siue Strigibus. *Fatuare.* Infatuare. Etrusci duplici T. *Fattura*, *Fatturare.* à male faciendo, *malie.* Fascinatio, veneficium.

FATTO. *Defatto.* subito. Actutum.

FATTORE. Villicus. Agens. Isid. Glos. *Vilicus, actor, exactor Villæ pensionum. Insularius.* L. *Villicus.* Insularius autem ab Insulis vrbanis, vt apud Petronium. Bignon. 468.

FAVELLA. sermo. Fabulari loqui. Fabula, sermo. *Fabella.*

FAZZOLETTO, linteolum à tergenda facie. Orarium. *Faceolum. Facialis.* Glos. *Faciale.* προσόψιον. Et *Ds facialem.* Δὸς προσωπίδιον. Quanquam Salmas. ad Hist. Aug. 409. φακιόλιον interpretetur fasciam, vel vittam cingendo capiti. Sed cum Hesychius *Faciolium* orarium interpretetur, quid vetat pro sudario sumptum, dicere? Insubres *panetto*, quasi pannulum lineum.

Vicentini. *Manipulo*, quæ vox in sacris durat, quanquam cum olim linteus esset, postea sericus factus, & brachio sinistro alligatus.

Veneti etiam *Fazzolo* velum, siue ricam nubendo capiti: Etrusci *Acciaiolo*, linteum mamillare, quod ceruici injicitur. *Fazzollo da collo*, non ab acia, sed à facie per aphæresim. Faciolium. *E fazzolo da mano.* Mappam tergendis manibus dicunt. De faciali multa Vois. L. 111, 12.

FE-

FEGATO. Epar. Mirum est quod olim iecur anserinum multa ficu farciretur, ex quo ficatum dictum est, Græcè συκωτὸν, inde etiam iecur humanum *ficatum*; & *fegato* dictum. Ita Salmaſ. ad Solinum, & alij. Pap. *Iecur ficatum.* Gloſ. *συκωτὸν ficatum.* Iſidor. Gloſ. ficatum quod Græci συκωτὸν. Quod autem iecur ficis farciretur tranſlatitium eſt. Inſubres *fidego*, Germ. *Bedeckeſt*. Fidichetum.

FEGGIA. Dant. pro feriat. Inf. xv.

Quando il foco il feggia.

Et xviii. *Fà che feggia*

Lo viſo in te di queſti altri mal nati.

Ideſt feriat vt Landin. Alibi *fiede*, à findendo vtrumque. Inf. x.

Per vn ſentier che ad vna valle fiede.

Findit. Par. xxxii.

Dal grado in giù che fiede

A mezzo il tratto le due diſcrettioni.

Vnde *feditori*, *feritori*.

FELLO. *Fellone*, *Fellonia*. Perfidus, perfidia. Cuiacius de Feudis tit. 2. ἀπὸ τῆ φηλώσεως, vel φήλωμα: impoſtura, deceptio, fallacia. Voſs. de vit. ſerm. L. ii. C. vi. à Germ. *Faelen*, vel *feelen*, ideſt errare, delinquere, cadere. Eſt verò *Fellonia*, vt Hoſtienſis, ait, culpa, ſeu iniuria propter quam Vaſallus amittit feudum. Sed Germanicum *feelen* eſt à Latino fallere fidem frangere (quod & Guieto apud Menagiū, probatum video) ob quod feudum amittebatur. *Anima fella*. Dant. Inf. viii. Et alibi. *Diſdegnoſo, e fello*. Boccat. *Con fellone animo contro alla donna ſe ne venne.*

FELPA. Texti ſerici craſſioris genus eminentium villorum denſitate pexum, à Germanico. Fulp: & *beltz*, vel à multis lilis, ſiue villis.

FELTRO. Penula e lana coacta, coactilium, ſicut & pilei. Gloſ. Πιλωτὸν. *Coactile*. *Piloton*, *piltrum*, *feltrum*. Latini *impilia*, à pilis coactis. Cæſar. 3. de bel. Ciuili. *Omnes fere milites aut ex ſubcoactis, aut ex centonibus tunicas, & tegumenta fecerant, quibus tela vitarent.* Vlpian. *Coactilia*. Plin. *lanas coactas* L. viii. 48. *Lana per ſe coacta veſtem faciunt, & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt.* Veneti *felze*, quo cymba integitur, idque quaſi *filtrium*, à loloci, ſiue craſſiore filo, non enim coactile eſt. Itē *felzada* lodix craſſior, & villoſa. Vox inferiori æuo vſurpata.

FERAGOSTO. Kalendæ Auguſti. *Feriæ Auguſtales*, quibus ob conditas fruges, læti conuiuia agitabant. Sicut vindemiales feriæ poſt condita vina. Galli *Fair l'Aouſt*, eſt metere, & *Aouſter*. Non quod eo die genio indulgerent, vt poſtea toto eo menſe ſobrie viuerent, vt à morbis cauerent, qui per id tempus graſſantur: ſicut per bacchanalia, ſe carne mortales ingurgitant, vt ferias eſuriales melius reſideant. Quod Taſſonus cenſet. Logi. Veterem morem tetigit Horatius Epiſt. ii. i.

Agricolæ priſci fortes, paruoque beati
Condita poſt frumenta leuantes tempore Feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferētē
Cum ſocijs operum, & pueris, & coniuge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant
Floribus, & vino Geniū memorem breuis æui.

Quanquam de menſe ſileat, in quem hæc feſta incidebant, quod erat notiſſimum.

FERABVTTI. Sicarij, graſſatores, itinerum infeſtores, quia ferme ob latrocinia exules *forbannutus*, ex *foras banditus*, ſiue *deſterrado*. V. *Bando*: *Foras factus*, *forſatto*, *forſante*.

FERAROLO. *Feraiolo*. Palliolum. *Feraiolo* etiam à φᾶρος pallium, vt Monoſinius.

FERMA pro Conductio. *Ferma del ſale*. Cironius apud Menagium. *Firma vocabulum ſumpſit originem ex conſtitutione Zenonis in L. 34. de locat. & conduct. qua intra annum licebat reſilire à contractu, ſed quia fides dabatur non recedendi locatio dicta eſt* Firma. Vel vt alij volunt à mercede certa, & firma quæ promittebatur, contractus dictus eſt *firma*. Ipſe Menagius à loco firmo, ſiue mœnibus firmato, quem vide. Sed in additionibus priorem opinionem corroborauit aliorum auctoritate, ex quibus etiam patet *firmam* dictam pro ſubſcriptione, quæ *firmitates*, & *firmationes* in veterib. chartis, quod annulo ſignatorio, aut chirographo interdum proprio ſanguine fiebant, Vita Caroli Magni. *Quod præceptum Bartol. Cancellarius eius ſcripſit, & ipſe Domnus Rex manus ſua firmauit, & de annulo ſuo ſigillauit.*

FERMAGLIO. Fibula quæ morſu veſtem ad fauces, vel latera nectebat. *Firmaculum*. Math. Pariſius ad an. 1250. *Capam pretioſam dilacerauit, & firmaculum, quod vulgariter morſus dicitur, auulſit. Fermaglio*. Math. Vil. vii. 91. *In ſul petto li trouò il fermaglio Papale con pietre pretioſe.*

FERRIGNO color. Ferrugineus.

FERZA, *Sferza*. Ferula ſcutica, *ferulacea ferza*. Non à feriendo quaſi *feritia*. Ferula enim pueros vapulaſſe etiam pueri malo ſuo didicerunt. Matt. xiv, 80. *Ferula. Inuiſa nimium pueris grataque Magiſtris, Clara Prometheo munere ligna ſumus*: ſcilicet fruticis genere leuiſſimo: quod ligni loco ſungoſam intus medullam habet, vt Plin. & ideo Columella *mites ferulas* appellat. Dant. Canzon. i. *Che fatti ſon per me, ſcudicio, e ferza*. Scutica, & ferula. Idem Inf. xviii.

Vidi dimon cornuti con gran ferze.

Et Parad. xviii.

Et letitia era ferza del paleo.

Alibi

Alibi pro Solis radijs.

Come il ramarro sotto la gran fersa
De di Canicular cangiando sepe.

Quod radijs veluti flagellis sol verberet. Vil. VIII. 71. *Alla ferza del Sole*.

FESTICHINO. Color viridis, à festucæ colore virescente. Alii à colore pistacij, quod Turcæ *Festich* appellant.

FETTA. Segmentum non à *vitta*, aut Germanico *Bet*, feda. Verum à *Fessa*. Fissum, à findendo, & *fittum, fitta*: Boc. 92. 1. *Li portò due fette di pome arrostite*. Alibi. *Fetta di fiame*. Veneti *fonda* à scindendo. *Affettare*, secare, in frusta scindere. Morgant. *Quei Saracini affetta come pani*. Et *fesa d'aglio*. Spicum in partem fissum. Et *fesse* pro natibus. Bouillus *fesses*, à vesica, vel quod fessi in ijs sedeant, ridiculè. Horat. *Fissa nate sicut*. Dant. Inf. xx. *Che'l pianto de gl'occhi Le natiche bagnaua per lo fesso*.

FEVDO. Genus esse clientelæ, quo vel prædium, vel dignitas, vel vectigal cuiquam datur, vt & ipse, & posteri beneficij auctorem agnoscant pro patrono, eiusque caput, honorem, ac fortunas defendant, nemo ignorat. Sed vnde vox, ambigitur. Alii à fœdere, alii à fide, quos sequitur Magous Cuiacius præfat. ad feuda. Isidorus à fœdere deduxit. Obertus à fidelitate, vel fide; quod rectius puto, vel eo maximè, quod hi qui rem à domino iure feudi acceperunt, dicantur esse eius *leudes*, siue *leodes*, quod est, Francorum lingua *fes leaux*, vel *loyaux*, (*leali, fedeli*.) Vnde puto Germanos *feudum* appellare *leudum*, siue *lehet*. Nam & pari ratione iidem illi *leudes* feudales dicuntur, quod est Francorum lingua *feaux*. (fidelis) & feudum ius, siue res, cuius acceptione fidei Domini exhibendæ vinculo adstringuntur.

Itaqui latine loquuntur Ius fiduciarium appellant.

Ex quo *fidalgo*, & *hidalgo* apud Hispanos nobilis, quasi *fidalscius*, siue *fidalicus*, feudi possessor, siue vulgo *feudatarius* in qua voce explicanda multum laborat Coaruvias, nec proficit hilum, cum à fide dictū putat, & quod sit aliud *algo* vix tribus paginis frustra exponit.

FIABE. Veneti fabulæ. *fable*, & *fole*. fabulæ. *faole*, *fole*.

FIACCO. Flaccus. Flaccidus. Nam vt Salmas. ad Hist. Aug. 292. Flaccum & flaccidum veteres Latini vocarunt quid quid ita molle esset, laxum, solutumque, vt facile rei cuilibet insistenti cederet; quodq; ob debilitatem pendulum est. Hinc *flaccere*, & *equi flacci*, qui aures flaccidas, & dependentes habent, & flacci canes apud Varronem: tum de folijs quæ marcida sunt. Sed & aures flaccæ prægrandes, & dipendulæ. Glos. *Μαραίνομαι. Marceo, Marcesco, Flacesco*. Lucret. v. *Flaccidiore etiam quantum iam turbine fertur*, languidiore; Flacceo, langueo, vt apud Afranium Nonio teste. *Iam flaccet fortitudo*. Germ. *Platschen*. Veneti *Fiappo*, flaccido. Vnde etiam *fiaccare*, pro frangere. Hoc autem à frango, fractum, *flactare*, vt Menagius. Dant. Inf. VII.

Quali dal vento le gonfiate vele
Caggion auolte poi che l'alber fiacca.

FIACCOLA. Facula.

FIADONE. Genus edulij ex herbis ouis, & caseo Brixiæ eximij saporis, à Germanico *flade*. Galli *flan*, nec multum dissimile Bergomi quod à caseo *casoncello*, appellant.

FIALE. Cellæ apum. Favus, fauiale, *fiale*, & *fiare*.

FIANCO. Ilia. Quidam à Græco λαγὼν addito F. *flanco*. Belgæ. *Lanke*. Rectius videtur ab Ile, *Iliacum*, *flancum*. Glos. λαγὼν Ile, Ileum. Hisp. *Ijar*, *Ijada*.

FIASCO. Lagena. *Flascum* à Germ. *flasch*. Hoc à Latino *Vasculum*, *Vasclum*, *fasclum*, *flascum*. Et *flasco*. Floroardus Hist. Remens. L. 1 *Vas quod vulgo flasconem vocant*. Fallitur Isid. L. xx. 6. qui à Græco ductum putat. *Flasca à Græco vocabulo dicta, ha pro vehendis, ac recondendis phialis primò facta sunt, inde & nuncupata* (quasi phialascæ.) *Postea in vsum vini transierunt*. Exempla vide apud Rigaltium Lex. Græcobarb. vbi notat apud Leon. Phontinum *Phlascia* diei pyxides militares seruando puluerí tormentario. *Fiasca della poluere*.

FIATO. *Fiata*. *In vn fiato*. Vno spiritu, vno flatu, siue momento. *Beuere in vn fiato*. Vno spiritu ducere. Græcè ἀμυστὶ. Horat. *Bassum Threicia vincat amystide*.

Vnde *fiata* pro tempore, *vna fiata* aliquando, non à vice, sed à flatu, & *longa fiata* pro diu. Dant. Purg. xxx.

L'occhio lo sostenea lunga fiata.

Obseruat autem Pergamenus, nunquam poni hanc vocem nisi addito, *vna, due, mille, tale, tutta, lunga, molte. Tal fiata, tutta fiata, mille fiate*.

Item *fiato*, *fiatoso*. pro fœtore olfactus, olfactosus. *Fiatoso*. Vel à fœtido, *fœtidoso fiatoso*.

FICA. *Figa*. pars muliebris, aruum genitale. Idque antiquissimis Græcorum vsurpatum. Aristophanes Pace in extremo. Nuptias recensens, & hymenœum canens.

Ἀλλὰ συκολογοῦντες.
Τοῦ μὲν μέγα καὶ παχὺ
Τῆς δ' ἡδὺ τὸ σῦκον.
Atque ficus legentes
Ingentem habet hic quidem
Ficum illa suauem.

Vbi Interpres. Σῦκον δὲ καλεῖται τὸ τῆς γυναικὸς αἰδοῖον.

ιδοῖον. Sponsæ fœminal. Non ergo à *buca*, *bica*, *fica*.

Inde *far le fiche* subsannationis genus, quo pollicem indice ac medio digito insertum contumeliæ causa ostentant. Dant. Inf. xxv. initio.

Al fine delle sue parole il ladro,
Le mani alzò con ambedue le fiche,
Gridando, togli Dio, che te le squadro.

Lan. *Per dispreggio le mostrasse el dito grosso trà minori*. Antiquus fabulator. *Quel donzello li fece la fica quasi insino all' occhio., dicendole Villania*. Vil. vi. 5. *In su la Rocca di Carmignano hauea vna Torre, & haueuaui su due braccia, le mani delle quali faceano le fiche à Firenze*.

Hispani *Higa*. De qua Ramiresius Pentacont. Cap. xxxvi. Vbi de fascino & eius amuletis. *Nostris inquit pueris pictura illa quam vocant* Higa: *virgines etiam, & matronæ nostrates eandem figuram ex lapide Gagate vulgo suspendunt, religiosum id gestamen arbitrantes amouendo fascino ita vocata à Græca voce Iynx, quæ motacillam auem significat. Quæ venefica ad amorem conciliandum, & odium depellendum vtebantur*. Idque ex sententia Fr. Pennæ cuius carmina adscribit. Higa

Vt pueri caueant lædentia lumina matrum
Collo appensa regunt signa Priape tua.
Nomine nostrates dixerunt Iynga pudico.

Sed quid Priapo, cum aue motacilla? Et nos frequenter in antiquariorum loculis huiusmodi amuleta vidimus, præcipue apud nobilissimum Comitem Io. de Lazara, qui splendore, atque animi magnitudine incomparandis numismaris, & venerandæ vetustatis reliquiis, vel Magnos Principes prouocat. Non semel etiam in patria Hispanicum amuletum aspexi, ipsasque Matronas, cum formosos infantes laudant, sublata manu & in turpem gestum commota, & conformata, ipsis blandiri, his vocibus. *Dios te beniga, Mira esta higa*. Scilicet ad depellendum fascinum. Veterum amuleta, siue, vt Varro ait, *Res turpicula, quæ de collo puerorum bonæ scenæ causa*, & præfiscini suspendebatur, ab altera parte mutinum habet, ab altera pollicem proximis digitis insertum, quæ figura, non auem Iyngem, sed vel naturam omni parentem, vel quod verius puto, nam est turpius, sedis ficos, siue exuberantes mariscas repræsentant. Quo nihil fœdius fingi potest. Nam quid sint fici, ex Martiale notius est, quam vt in hisce pudorem lædamus.

Dicemus ficos Cecilane tuos

Alibi.

Vt pueros emeret Labienus vendidit hortos
Nil nisi ficetum, nunc Labienus habet.

Et alibi cuiusdam familiam totam fuisse ficosā. Coaruvias ait ex gagathe, aut succino id amuletum in Hispania fieri, quod vtrique vis inhibendo fascino indita credatur. Sed vnde vox m inarit non ponit.

Res autem turpes depellendo fascino vim habere constans veterum opinio fuit, ficut sputum, & similia, vnde res illa turpicula, quæ de collo puerorum pro amuleto suspendebatur, *fascinum* appellata. Plura addere pudet.

FICCARE. Figere, figitare. *Fittare*. V. *Attaccare*, & *appiccare*.

FIERA. Nundinæ, Mercatus. Poletus de Foro Romano putat à foro *fieram* appellatam, sed est à *feria*, quod Nundinæ ferijs fierent. Festus. *Ferias antiqui festas vocabant: & aliæ erant sine die festo, vt Nundinæ, aliæ cum festo vt Saturnalia*. Alibi. *Nundinas feriarum diem esse voluerunt antiqui, vt rustici conuenirent mercandi, vendendique causa, eumque nefastum, ne si liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores*. Quod alijs obseruatum. Etiam *fera* dicitur, quod propius origini est.

FIEVOLE. Fragilis, imbecillis. Quidam haud recte à *flebilis* deducunt, est enim à *flexibilis*. Hoc fragile, illud triste, ac fletu dignum significat. Laberius apud Macrobium L. 11. Saturn. *Fortuna immoderata in bono, atque in malo, Cur cum vigebam membris prauiridantibus, Satisfacere populo, & tali cum poteram viro, Non flexibilem me concuruasti vt ea carperes?* Dant. pro imbecill. Inf. xxiv.

Parlando andaua per non parer fieuole.

Vil. 1. 35. *Scemati & afficuolisi si partirono dallo assedio*. L. ix. xix. *Onde il podere de Brescsani molto desfieboliito*.

FIFARE. Veneti lugere. Vide *Pipare*.

FIGLIASTRO. Priuignus. Isid. Glos. Filiaster *Priuignus, qui antenatus est*, idest antequā vitricus ipsius matrem duceret. Valla elegant. L. 1. *Filiaster pro priuigno non paruus filius est, sed imitans filium*.

FIGLIOL D'ANIMA. Pietatis causa adoptatus. Glos. Græcobarb. *Adoptiuus*. Ψυχοπαιδὶ. *Filius animæ*.

FILARE, nere. Sed Voss. distinguit inter filare, & nere: quod prius fœminæ nent, postea filant, idest fila rhombo circumuoluunt. Sed nere, est fila e colu deducere, illud vero glomerare.

FILO DELLA SPADA. Acies, siue Acia, quod filum significare diximus ab acu. *Filum* pro lamina. Ennius apud Nonium. *Deducunt habiles gladios filo gracilento*. Ita *filo de Soldati*, acies.

FILISELLO. Crassius sericum, quod folliculis adhæret, & inde auulsum in fila fuso deducitur. Plin. L. xi. 23. *Quæ vero capta sit lanitia humore lentescere*. Vt legit Salm. ad Tertul.

tul. *Lanitia* pro lanitio, lanugo hirsuta, & hispida bombicis, quæ adhæret cortici folliculi, quæque sic implexa, & implicita, vt euolui expediriq; nequeat, nisi prius humore lentescat. Sequitur. *Mox in fila tenuari iunceo fuso*. Veneti *Bauella*, quod sit veluti crassior bombycum saliua.

FILZA DI PERLE. Linea vnionum. Series margaritarum pertusarum, quæ sint filo insertæ. Ita IurisConsulti appellant. Filum *filitium*. Linea enim, & linum, filum. Glos. Τρίλινον, κοσμὸς γυναικὸς. *Trifilum gemmarium*. *Vna filza di tre fili*. Ita in smaragdis, corallijs, & reliquis. Item *Vezzo di perle*, à filitio.

FINCO. Fringilla. Germ. *Finche*. à voce quam edit. Etiam *Fringillus*. Glos. Σπῖνος, ὁ σρυθὸς. *Fringillus*, *Fringillus*.

FINO pro perfecto, præstanti, & absoluto, nempe à fine. Nam & *fine*, dicitur. *Fine amistade*. Guit. Cant. 1. *Fine crostata, orafo, annello*. Vil. 11. 18. *Hauendo ornato il suo Cauallo di freno d'oro fine, e ferrato di fine ariento*. L. VI. 64. *Ed allora si cominciò à battere la buona moneta del fine oro di 24 carati*. Morg. XVI. *Traditor di fine razza*. Casaub. ad Pers. Sat. V. vbi de recti fine disputat. *Praeclare*, inquit, *& nos in idiomate nostro res in suo genere praestantes, tanquam finem vltimum assecutas, vocamus* fines, *hinc* finitas, *vt pannum, telam, & similia*. Ita Græci τελείας, à τέλος.

Translate *homo fino*, pro callido & astuto, nempe perfectæ sagacitatis: contra *goffo* pro hebeti, & rudi, nam pannum crassiori, & soloci filo contextum significat. Non bene qui *vinnulum* excogitarunt.

FINO, & *fino*, pro vsque, insinem *infino*, *fino*, e *fino*. Sallust. Fragm. *Fine inguinum ingrediuntur mare*, idest vsque ad inguina. Apul. L. 11. Miles. *Paulisper inguinum fine lacinia remota*, idest vsque ad inguina. Et Lucret. *Fine palati*, quousque palatum pertinet. Vt Palmerius in spicilegijs obseruat. Etrusci *Fino*, *alla fine*. Vsque ad finem.

Affinare, *Raffinare*, & *raffinato* ex eodem.

FIO. V. *Fitto*.

FIOCCO. Floccus. *Fiocco di neue*. Vellus tacitarum aquarum Martiali. *Fioccare* pro ningere. Dant. Par. XXVII.

Si come di vapor gelati fiocca
In giuso l'aer nostro.

Varro de re rust. L. II. C. II. *Alij floccum lana*. Veget. Veterin. L. III. *Floccum etiam competenti oleo tinctum vena admoueto*. Etiam villi vestium, vnde vestes, quæ perdidere floccos, defloccatę. Translatè Plautus senes caluos defloccatos vocat.

FIOCO. Raucus, item infirmus atque imbecillis, à faucibus, faucus *fioco*, vox faucibus hærens, qualis ægrorum, & languentium. Effectus pro causa, nam imbecillitas tenuem vocem reddit, & faucibus interceptam. Dant. 1.

Chi per lungo silentio parea fioco.

Infra *voci alte & fioche*, nam ex clamore raucedo. Nec multo post translate *fioco lume*, pro tenui, & obscuro. Nam & vocem claram appellamus, quæ non est rauca, contraria translatione, vt recte Landinus obseruat. Ita & lumen raucum, siue fioco. Sicut Parad. XI.

Hor se le mie parole non son fioche, idest obscura, ac submissà voce edita verba, quæ non facile audiuntur. Et Cant. XXXI.

Tanto ch'haurebbe ogni cuor fatto fioco.

FIONDA. *Fronza*. Funda. Veneti *Fraudibolo*. *Fundibula*, & *Fundibulum*. Glos. *Fundibali*. Λιθοβόλοι. Alibi. Σφενδονῖται. & *Fundibularij*. Glos. Arab. Lat. *Fundibulum, quasi fundens, & emittens*. Vegetius tamen videtur distinguere inter fundibulatores & funditores, nam coniungit. Steuechius legit *fustibulatores*, cui assentitur Voss. de vitijs serm. Lib. III. 12. Vide Osium ad Morenam. p. 86. *Fromba*. *Frombolatori*. Vil. I. 39.

FIORINO. Florenus nummus, qui aureus primò Florentiæ cusus, in cuius auersa parte lilium impressum erat, vt Landin. ad illud. Parad. IX.

La tua Città
Produce, e spande il maladetto fiore
Ch'hà disuiate le peccore, e gli agni
Però che fatto hà lupo del pastore.

Alij à flore, idest lilio impresso, *Florenum* appellatum tradunt.

FIORDALISO. Lilium, flos lilij. Dant. Purg. XXIX.

Coronati venian di fior d'aliso.

Inde *Fiordiligi*, e *Fiordalise*.

FIOTTO. Maris æstũ Dantes appellat Inf. XV.

Quale i Fiamenghi tra Guizante e Bruggia
Temendo il fiotto che'n ver lor s'auenta,
Fanno lo schermo perche 'l mar si fuggia.

Fluctus concitatus, & æstuans. Vil. XII. 6. *Come li portaua la marca del fiotto*. Et 65. *Doue la riuiera facea vn gran marese, che fiotaua*. Fluctus litori impingebat.

FISCHIARE. *Fischio*. Exsibilatio. *Fistulare*, *fistlare*, *fischiare*. Isid. Glos. *Fistulor*, *sibilo*. Nam sibilus sonus fistulæ. Pap. *Fistulare*, *sibilare cum fistula*. Ita Plin. & Cicero. Fistulator. Muretus, & Turnebus *Pastoriciam fistulam* apud Ciceronem 1. ad Attic. exsibilatione interpretantur. *Mirandas ἐπισημασίας, sine vlla pastoricia fistula, auferebamus*. Existimas scilicet significationes, & gratulationes populi, cõsequebamur, sine vllo sibilo, (*senza fischiate*.)

Sæpe enim pastoribus sibilus loco fistulæ est, ac sibilo oris, vt fistula canunt. Plut. in Othone. *Cum in theatro visus esset Otho, illudent populus, exsibilabat: equites insigni plausu excipiebant: sed rursum populus sibilos augebat.* ἐπὶ τὸν τοῦ συριγμοῦ. Glos. Exsibilo. σιφλώζω.

FISOLERA. Venetis cymbula qua vtuntur in auium marinarum aucupio. *Phaselaria*, parua phaselus.

FISSO, & *fiso*. Figere oculos. Etrusci simplici S. scribunt: sed cum aiunt differre à fisso, quod est à figere, dicere debent, vnde hoc formetur. Nec aliunde quam à figendis oculis, & oculos fixos habere, siue defixos. Magis ergo vsus, quam ratio tuetur. Dant. Inf. IV.

E fiso riguardai
Per conoscer lo loco dou'io fossi.

Etiam *fisso* pro spisso, vnde pro multo, & magno vulgo apud Insubres. *Fisso*, *e fis*.

FITTA. Cœnum, lutum tenax, non à fimo, sed in quo pedes figuntur, vt sit limus vorax. *Fitta* etiam Venetis dicitur dolor acutissimus, quod veluti ictus infigatur. Greg. Turon. L. III. mirac. D. Martini. Cap. X. *Tempore quo transactis parturitionis doloribus me edidit, dolorem in vno tibi a musculo incurrit. Erat autem subitaneus, tanquam clauus affigens, atque ita fictam grauissimam dabat.*

FITTO, *affitto*. & *Fio*. Census. pensio, tributum quod fidei nomine, siue fiduciarium conductor pendet pro prædio, aut domo, aut alia re locata. Non à figo, sed à fide, *fidium*. Vt supra de Feudo notauimus, debitum clientis siue Vasalli ob feudum. Vill. IV. 20. *E molti Nobili, e gentilhuomini largamente dato loro, sotto Fio, si fece Vassalli.* Et VII. C. V. *Delle quali Baronij, e Signoraggi, Fii di Canalieri, riuellò tutti coloro.* Eadem ratione conductor domino fiduciarius, siue stipendiarius est, vnde fidium ad omne tributum, & pensionem translatum est. Translate etiam *pagare il fio*, pendere pœnas. Dant. Inf. XXVII.

Che cuopre il fosso, in che si paga il fio.

Landin. idest Feudum, & tributum. Pap. *Fictum etiam dicitur, quod inter duos componitur omni anno reddendum: qui & census.*

Vnde *Affiato*, stipendiarius, vectigalis, tributarius, etiam *feudum* pro pensione. Stat. Patau. XXIX. 66. *Intelligo quod ex hac cessione etiã fruges feudorum refutentur.* Ita tamen vt fidium, non sit à feudo, sed hoc ab illo, quamuis confundantur. Borghinus apud Menagium ait se in vetere Instrumento reperisse *Fiatoli* pro *Fittaioli*, idest *Fidiatoli Fittauoli*.

FIVTARE. Olfacere, odorari. *Flatare*, olfire, *olfiutare*, *fiutare*, quod in odorando spiritus, siue flatus trahatur. Non autem à *florare*, pro florem odorari, quod verbũ Latinis ignotum. Per transpositionem *tofa*, & *tofare*, quod proprie de canibus, quibus odora vis, & sagax, & *tuffo* pro odore ferme graueolente, sicut *fetoso*, male olens. Nisi malis à *fætidoso*.

FLAVTO. Fistula. à Germ. *fleutte*. Idque vt opinor ab αὐλὸς. Siue à *flator* Tibicen. quod erit à *flatu*.

FLOTA. Cataplus. Multitudo nauium. Siluius Isagoge p. 33. *Fluitare floter. Flote pro numerosa multitudine præsertim nauium, & pro ipsa fluitatione.* Hesychio πλῶς. expeditio naualis. Petronius. Iam *classes fluitare mari*. Ita *murena fluta*. Martiali.

Quæ natat in Siculo pinguis murena profundo
Non valet exustam mergere sole cutem.

Flutæ, flotæ. Cataplus Indicus proprie nunc *Flota* dicitur. Ita Lucret. Fluctare pro fluctuare, vt Giph. in Indice. Si quis malit à Græco πλῶς haud sane repugnauerim. De Fluta videndus Vossius in Etymologico.

FOCATIA. *Fugazza*. placenta. Isid. L. XX. 2. *Panis subcinericius, cinere coctus, & reuersatus. Ipse est, & focatius.*

FOCILE. Ignitabulum. Pyrites, petra focaria. Isid. L. XV. 4. *Est alius pyrites vulgaris, quem viuum lapidem appellant, qui ferro, vel lapide percussus scintillas emittit, quæ excipiuntur sulphure, vel aridis fungis, vel folijs, & dicto celerius præbet ignem. Hunc vulgus focacem petrã vocat.* Alii à chalybe siue acciario, quo scintillæ excuduntur *Azzalino*, ignitabulum vocant.

FOCOLARE. Focus domesticus. Quod in eo Lar familiaris coleretur. Pap. *Focillares domus dicuntur.* L. Foci, lares &c. Leg. Long. L. I. tit. 19. L. 2. *Si quis focum super nouem pedes à foculare portauerit, & damnum ex ipso foco, fibi, aut alteri factum fuerit.*

FODRARE. *Fodro*. hoc proprie vagina dicitur, & quicquid rei velandæ, operiendæ, aut includendæ extra, siue foris sumitur, quasi *foro*; vt Veneti, & *fodro* della spada, vagina. *Fodretta*, *foretta*, tela, quæ puluinis circumponitur. Sed postquam vestes pellibus suffultæ sunt, & pelles, & quicquid, siue ex eadem materia, siue ex leuiori, vestibus subsuitur *fodra* appellatum, & ad exterioris differentiam, *intima* dicta est, genus telæ crassioris, ferme ex gossypio. *Intima di stramazzi*, culcitæ pars exterior, siue inuolucrum, *Intimela*, qua puluini operiuntur. *Fodretta*. Insubres. Senenses. *Fodaretta*. Non ergo foderare à Germ. *foeren*, sed hoc ab Latino, contractum, nempe à *foras*, *forare*, *foderare*. Hispani *Aforar*, & *Afforro*. Pelrion. à φρύριον quasi sit munimentum: nimis operosè. Math. Paris. apud Vos. *Cappa Chorali, pellibus varijs furrata*. Et alibi. *Furrucia*, pro

prò veste duplici. Boccat. xcix. 3. 1. *Due paia di Robe, l'uno foderato di drappo, l'altro di vaio.*

FOGA. Impetus. Cursus velox. *Fuga.* Boccat. xvii. C. 11. *Fu tanta è si grande la Foga della neue.* Vnde Veneti *Vogare* pro remigare, sed proprie, est valide, veluti in fugam cymbam impellere. *Voga. Voga.* Vil. 11. 1. *Tutta l'aqua ch'era nella Città ricorse con gran foga all' Arno.* Dant. Purg. xxx. *E con men foga l' hasta il segno tocca.* Boccat. Amet. *La saetta tocca i segni cercati con volante foga.*

FOGGIA. Modus. Forma. Viris doctis assentimur, qui aiunt factum à Gallico *fois*: hoc autem à Latino *vice*, vnde & *Guisa* dicitur F. in V. *vices, fois. Foia, e foggia.* Non à *facie*, neque à *fabrica*. Inde pro modo, siue figura. Id enim *vices* etiam significat. Dant. Inf. xi.

E se non gl' hà: perche sono à tal foggia?

Cur tali modo excruciantur? Et xiv.

Lo spazzo er' vn' arena arida, & spessa
Non d'altra foggia fatta.

Similis scilicet illi quā Cato calcauit in Lybia. Inde *foggie*, nouæ vestium, & cultus formæ, & exquisita ornamenta recenter inducta. *Foggia nuoua.* Noui paratus, nouaque vestium nomina, & amiciendi ritus. Boccat. Laber. *Le donne alle foggie nuoue, alle legiadrie non vsate, & alle disdiceuoli pompe si danno.* Math. Vil. 1. 4. *Trouando ne vestimenti strane, e disusate foggie. Foggiare*, & *isfoggiare*, nouis vestium formis, & ornamentis immodice lasciuire. Villan. xii. *Vna correggia con isfoggiate fibbie, e puntali.* Quibus quoniam amantes delectantur Veneti *far la fota* procari, & *foiano* puellarum sectator, & asfecla dicitur.

FOGLIETTA. Vini mensura Romæ vsitata. Budæus de asse. L. v. à *fidelia* deducit. *Fideliam lingua nostra filietam, (quasi fidelieta) corrupto vocabulo dicit. Filieta, folieta.* Sed fideliæ mensura, qualis incertum.

FOGNA. Cloaca, aquæ ductus, subterranea colluvies. Villan. 1. 38. *Nel quale l'aqua del fiume d'Arno, per gora, con cauata fogna veniua.* Non à σίφων siphonia, neque à fodina, seda Fouea, *fogna*. Idem 111. 2. *Per vn fossato, ouer fogna, che raccoglieua quasi tutta l'aqua piouana della Città.* L. xi. 58. *Fù loro insegnato d'entrar per la fogna, ouer caterata della gora delle mulina.* Fouea, foueona, *fogna*. Foueones, *Vaones.* Stat. Pat. xxxvii. 81. *Aperire Vaones, & tenare fossata.*

FOINO. Meles, siue mustelæ genus gallinis infestum, alij *Martam*, & *Martorello appellant.* Silu. in Isag. xxxi. à *Fæno. Fænum foin, & foine mustela fænaria, quod in fæno versari gaudeat.* Salmas. ad Solin. quod fusco pilo sit *fouinam* quasi *fuscinam*. Sed quia de genere felium est: nam & Martial. *martes, cattas*, appellat, potest esse *felinus*, felis agrestis, *feinus*, & *foinus* paruus felis. Etrusci *Faina*, quod vel à fuluo, quasi fuluina, vel à φαιός, idest fuscus Menagius factum putat. Coaruuias à Germanico *Fuich*.

FOLA, Fabula, *Faola, fola. Fabla, fiabba* Veneti, e *fiabbone*, fabulator.

FOLCE. *Folcione.* Falcastrum. Isid. L. xx. 14. *Falcastrum à similitudine falcis vocatum. Est autem ferramentum curuum, cum manubrio longo, ad densitatem veprium succidendam. Hi & Runcones à runcando dicti.* Eius vocis exempla congessit. Vols. p. 427.

FOLLA. Turba densa, ac multitudo hominum se prementium, à *fullonibus*, qui vestimenta pedibus premunt, & stipant. Hinc *folto*, pro densus, quasi *follitatus. Folta*, & *frotta* pro eadem re. V. *Affollare.* Vnde *affollati*, stipati. Vil. xii. 66. *Affollati, e ristretti al Carrino.* Morg. vii *E tutta via più la turba s'affolta.*

FOLLE. *Folo*, e *folletto* à *follis* translate, vanus, vento plenus, etiā insanus, væcors. Dant. 1.

Temo che la venuta non sia folle.

Alibi *folle strada.* Galli *Fol.* quod. Menag. ex Cuiacio L. 111. Cod. qui accusare non possunt. *Fol, ab inanitione ventosi follis.* Isid. Glos. *Folonitia vanitas.* Vnde *follia* vanitas. *Folleggiare, & insollire*, insanire. Et *folletti* lasciui genij, ac lemures risu, ac strepitu domos implentes. Dant. Inf. xxx.

Mi disse quel folletto, e Gianni Schicchi.

FONDACO. Quod mercium sedes, ac fundus sit. Hispan. *Albondiga.* Quod Vrrea apud Coaru. Turcicum verbum putat. Sed à *fundo*, vel *apotheca*.

FORAGGIO. pabulum. Vols. de vit. L. 11. C. vi: *Foderum, siue fodrum, notat alimentum, pabulum, estque non à fouendo, sed à Germanico* foden, *vel* voeden, *idest pascere, vnde & Belga* Voeder. *Aimoin in Vita Ludouici Pij. Inhibuit à plebeijs vlterius annonas militares, quas vulgo foderum vocant, dari.* Sigon. L. viii. de regno Italiæ. Ex Conradi 1. diplomate. *Fodrum autem de Castellis quod nostri Antecessores habuerunt, habere volumus: illud vero quod non habuerunt nullo modo exigemus.*

Foderum, inquit *Sigonius, summa quadam frumenti fuit, quam aduenienti in Italiam Regi populi soluere tenebantur: pro quo sæpe etiam æstimata pecunia pendebatur.* Guntherus L. viii.

Id quoq; quod Fodrum vulgari nomine dicunt
Et Capitolicium certo sub tempore censum
Hac Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.

At Cuiacius ad feuda ad illud diploma Conradi à Germ. vocabulo *futer* deducit, quod pabulum equorum, siue farraginem significat:

Quæ sententia magis arridet, nam *foraggio*, est farrago pabulum.

Inde ad alia etiam alimenta translatum. Varro de re rust. L. I. *Inde quod far ferro cæsum, farrago dictum: aut quod primum in faracia segete seri cœptum. Eu equi & iumenta cetera verno tempore purgantur, & saginantur*. Festus. *Farrago appellatur id quod ex pluribus satis, pabuli causa datur iumentis*. Hinc *fodero* pro annona. Cola de Rienzo. *Vedere la traccia longa delli vetturali, che veninano con fodere in Pellestrina*. Mox. *Portano farina, e grascia per infoderare la terra che non affamassi*. Et p. 273. *Poiche videro che in Tarpesa non era sofficienza de fodero*.

FORRIERE. Foderarius, hospitiorum metator. German. *Furierer*. Sirmond. ad Carolum Calvum p. 26. *Fodrum, siue foderum interdum est annona militaris, & à fodro, fodratij, qui fodrum exigunt. Hodie dicuntur metatores mansionum & hoc munere in equestribus turmis qui funguntur* Marescalci *hospitiorum nuncupātur*.

Puro idem quod Boccat. *Friere*. Prouisor hospitij, præcipue nosocomiorum, *Friere dello spedale*. Et Vil. L. VIII. 95.

FORBICE. *Forfice*. Forfices. Isidor. L. XX. 13. *Forfices sunt sartorum: forpices, tonsorum (idest volsellæ) forcipes, fabrorum* (tenaglie) *alij tamen confundunt immo forcipes nusquam extare aiunt*. Est tamen apud Paulum Festi abbreuiatorem. *Forcipes quod his forma capiantur, idest ferrum ignitum*. Seru. ad illud tenaci forcipe ferrum. *Forfices quibus incidimus, forcipes quibus aliquid forbum tenemus, quasi forbicapet. Nam forbum est calidum*. Has tamen forcipes in medicinalibus Græci ἀρδιοθῆρις appellant, quibus solent vulneratis spicula extrahi. Dantes *force*, pro forfice, vt Veneti *forse*, & *forfetta*. Par. XVI.

Lo tempo và d'intorno con le force.

FORBIRE. Tergere. Fortasse à purgare, nam tergere nimis longe ducitur, & à *furnio*, quod aliqui excogitarunt, qui esse possit haud intelligo. Dant. Inf. XV.

Da lor costumi fà che tu ti forbi.

Quia autem ferme pro tergere obscæna accipitur, fortasse à foria, *forire*, *forbire*: aluum etiam purgare.

FORESTA. Nemus. Germ. *Forst*. Vols. de vit. serm. L. II. 6. vbi vocis huius vsum apud plures scriptores notauit, adijcit, dubitari an *forestum* originis sit Latinæ, ex eo dictum, quia foris esset, siue extra Vrbem, & agros: an potius Galli, & alij id acceperint à Normannis. Grotius. Lex. Gothic. *Forestum*. *Forst*. Nemus, alijs dialectis *Hurst*. *Horst*. Prioris sententiæ est Alumnus. *Foresta la campagna, e selua lontana delle habitationi*. Quem sequitur Coaruvias, licet Hispani dicant Floresta; *non inquit à floribus, sed à Gallico forest, à foris quod extra Vrbem sit*.

Non ita tamen absurdum videatur *florestam* non à floribus, sed à viriditate appellatam. Bouillus incertæ originis esse ait, nisi quis à voce foras deduci velit. *Item foresto*. *Luogo deserto, e foresto*.

FORESTIERE Extraneus. Veneti *foresto*, quod extra siue foris natus sit. *Forasticus, forestarius*. Pap. *forasticus exterior*. Et *forese*, pro agresti *forosetta*, *e foresozza* rustica puella Boccatio, & alijs.

FORFANTE. Vafer, etiam improbus, à Gallico *forfaict*. Hoc autem à Latino *forfactus*, quasi foris factus, vt Vols. L. III. de vitijs sermon. C. XII. Scilicet qui pro graui delicto à cœtu, & societate, aut Vrbe electus sit, scilicet anathema. Item pro ipso delicto, & graui facinore. Et pro mulcta pecuniaria ob delictum, ex Isidori Glos. *Forisfacio, offendo, noceo. Item forisfacio, officij limites egredior*. Et ob delictum bonis priuari, bonorum possessione eijci. *Forfare* pro delinquere, & *forfatto*, pro delicto. V. Lexicon Etruscum.

FORMA instrumentum ligneum ad formandos calceos. Latinum est. Forma. Horat. epist. *Et scalpra & formas non sutor*. Glos. *Forma caligaris*. Καλοπόδιον & Καλόπες. *Forma calcis, norma*. Vulc. *Calcei*. Pap. *Callas fabrorum foramina*. Leg. *Fabrorum forma*. Et *Calopodia forma sutorum dicta à calo, idest ligno, & pede*.

FORMAGGIO. Caseus. *Formaticum* à forma. Columella. L. VII. C. VIII. *Liquor in fiscellas, aut in calathos, vel in formas transferendus est*. Mox. *Deinde vbi formis, aut calathis exemptus est*. *Forma*. *Inde formella, quæ etiam informationes casei significat, vnde, & formaticum dicitur*. Plin. Lib. XVI. 38. *Humor ficis lacteus: huic ad caseos figurandos coaguli vis est*. Figura, est forma.

FORNIRE. Instruere, munire, *Ornare* ex quo etiam *guernire* pro eodem. Dant. Inf. XXIV.

Lenam' all'hor mostrandomi fornito
Meglio di lena, ch'i non mi sentia.

Lucret. L. II. *Feruere cum videas classem lateque vagari, Ornatamque armis, belli simulacra cientem*. Nepos in Anuib. *Efficit, vt ea elephantus ornatus tre posset*.

FORNIMENTO pro ornamento. *Fornimenti de caualli*, phaleræ, ornamenta. *Sfornire*, contrarium. *Fornito* paratus instructus. Dant. Inf. XXVIII. vbi loquitur de Curione Cæsarem ad bellum ciuile hortante apud Lucanum.

Questi scacciato il dubitar sommerse
In Cesare affermando che'l fornito

Sempre

Sempre con danno l'attender sofferse.
Quod ad verbum expressum est ex illo Lucan. *Tolle moras, semper nocuit differre paratis.* **For-nito.** Paratus, instructus. Inde *fornire* pro absoluere, perficere, finire.

Ben fornito dicitur peculiatus, & bene vasatus.

FORRIERE. V. *Foraggio.*

FORTE de vino, quod acescit: Acre enim pro forti. Cic. 2. de orat. *Sed genus hoc totum orationis, in ijs caussis excellit, in quibus minus potest inflammari animus iudicis acri & vehementi quadam incitatione. Non enim semper fortis oratio quaritur, sed sæpe placida.* Hisp. *Vinagre.*

FORTEZZA. Arx. propugnaculum. *Fortalitium.* A *forcia.* Quæ vox etiam cum violentiam significat, *far forza*, e *sforzare*, deforciare, & *per forza*: Marculf L. 1. 28. *Eo quod Pagensis eisdem terram suam per fortiam tulisset.* tum fortitudinem, siue vim, vtrumque a *fortis fortitia, forza*, vel *fortia facta*. V. Vossium L. III. C. XII.

FORSENATO. *Fuora di senno*, mentecaptus. Insensatus. V. *Senno.*

FORVSCITO. Exul. Quod foras, siue extra regionem suam exierit. Glos. Ἐξορία. *Exilium. Extra fines.* & Ἐξορυσμός.

FORZA. V. *Fortezza.*

FORZIERE. Cophinus, cista corio obducta. Glos. φορτίον. *Onus, fascis, merx, farcina. Phortiarium*, ferendis mercibus, ac farcinis. φορτηγία, mercium, quæ in nauem imponuntur, portatio. Vide Salmasium de vsur. p. 517.

FOSSA, & *fossato*, recentioris Latinitatis auctores, pro castris, & pro exercitu dixerunt, quod fossa circumdarentur. Capitolin. Gordiano. *Castra omnia, & fossata eorum circuibat.* Ex correctione Salmasij. Turn. L. 11. 13, ex Digest. de re militari. *Aut qui à fossato recedit. Fossatum recentiores vocauerunt castra, quia fossa cingi solerent.* Glos. Ταφρός. *Fossa, sepes, fossatum.* Pro exercitu. Moschopolus. *Fossatum*, ὁ στράτος. Annal. Franc. *Alter Saracenus, qui in confinio Africæ in fossato præsidebat.*

FOSSA pro sepultura. *busa*, Venetis. Glos. Ταφή. *Sepultura, sepulchrum, bustum, fouens, humus.* L. *Fossa*, vel *fouea: humus*, pro humatio. Lex. Long. tit. de homicid. L. XV. V. Iunium ad Codinum p. 81. Ossium ad Motenam p. 96.

FRA'. *Intra. trà* & corrupte *Infra, frà.*

FRACASSO. Strepitus, tumultus. Frango, fractio, fractitatio. Crepitus rei fractæ. Seruius 1. Georg. *Fragor etiam à fracturam rerum nominatus est sonitu.* Ita Landinus interpretatur illud Dantis Inf. IX.

Vn fracasso d'vn suon pien di spauento.

Hic enim sonitum rei fractæ, atque magno impetu ruentis. Fracassare, non à *fra*, & *cassare*, pro quassare, sed à frangere, fractitare. Sicut ab eodem *sfracellare*, frangere, comminuere, & conterere. Morg. V. 11.

Che chi toccaua il battaglio vna volta,
Lo sfracellaua dal capo alle piante.

FRACIDO. putris. Fraces olei, fex. Glos. ἐλαιόφυγία. *Amurga.* Fraces. *feces.* Et. Ὑπόσασις ἐλαίω. *fraces. feces.* Ita apud Catonem de re rust. *Fraces laticis feces.* Vnde *fracidus.* Et *fracidume, infracidare*, putrescere.

FRAIA. Venetis sodalitas, societas sacrorum caussa. Varro. L. IV. de Lingua Lat. vbi loquitur de fratribus Arualibus: *Sunt qui, à Fratria dixerunt. Fratria est Græcum vocabulum partis hominum, vt Neapoli etiam nunc.* Rigalt. Lex. Græcobarb. *Fratria, multitudo.* Scholiastes Callimachi. Νυμφῶν φρατρία, καὶ ἄθροισις. Glos. φρατρία. *Contubernium.* Alijs *Confraternitas.* V. Salm. ad Ius Atticum p. 57.

FRALE. Fragilis, & *frollo*, præcipue de carne molli, minime dentibus responsante. Eadem *floscia*, quod est *fluida*, siue *fluxa*. Illud est apud Plin. L. XVI. C. VI. *flosso*, pro languido. Hisp. *Afloxar*, remittere, laxare quod intentum est. Non à flocco vt Coaruvias, sed à fluxo quod est molle. Quanquam in verbo *floxo*, & fi ambigat, hanc quoque notationem posuerit. *Fragile, frale, & frollo.*

FRANCO. Liber: sui iuris. Vox Germanica. Siue vt Bodinus Method. Hist. C. IX. Gallica antiqua. *Est autem Francus*, inquit *lingua Gallica (non Latina aut Græca, multo minus Hebraica) nihil aliud quam liber & immunis. Ex quo non modo verisimile, sed etiam perspicuum fit, Gallia populos seruitutis Romanorum impatientes, trans Rhenum ad veteres illas Gallorum colonias migrasse: & cum primum potuerunt excusso Romanorum iugo, in patriam remigrasse, accepta Francorum, idest liberorum hominum appellatione.* Pap. *Liber, Francus homo.* Dant. 11. Inf.

Ch'i cominciai come persona franca.

Land. metu libera. Paulo supra.

Perche ardir, e franchezza non hai.

Et XXVIII.

La buona compagnia che l'huom francheggia.

Idest libertatem dicendi affert.

Sed de hac voce. Fuse disputat summus vir Hotomanus Franco galliæ Cap. v. *Franco d'ogni incarico.* Vil. III. 30. immunis. Er. 1. 18. *Il detto Imperatore li fece Franchi dieci anni del tributo.* I. XII. *Franchi, e fuori d'ogni giurisdittione, e signoria d'altra gente. Franchezza*, audacia, & constantia. *Franchiggia.* Asylum. Item immunitas à vectigalibus. *Francare*, liberare, redimere à captiuitate.

FRAN.

FRANCIA. *Franza* à Germ. *Frantzen*. Hoc magis placet, quam vt sit à *Phrygio*. Nam franza est limbus, siue lacinia in fila diuisa, ac floccos scissa, vt etiam à frangendo dici potuerit. Phrygio autem vt mox dicemus opus acu pictum, siue *ricamo*. Et *freggio*. Perionius à fimbria, *frania*, *frange*. Mengius à frimbia. Fortasse à *filista*, *filatsa*, *frangia*. Hinc *frappare*, minutim concidere, & in villos, ac filamenta carpere, non à *vapulare*, vt fit veluti *filappare*, *frappare*, concerpere; Morgant. v. *Rinaldo gli hà frappato la persona*, *E molto sangue in terra haueu gettato*. Inde Frappatore, Lexicon Etruscum explicat Auuiluppatore, à filis, siue villis implicandis.

FRASCA. Vocis huius notatio adhuc doctis in quæstione est, qua ramus frondens intelligitur. Dant. Inf. XIII.

Se tu tronchi

Qualche fraschetta d'vna d'este piante.

Subijcit.

E cosi'n vn ramuscel da vn gran pruno.

Est autem non à ramo, neque à *Raus* Germanico, sed à viresco, & virasco. Frons virascens, *vrasca*, *frasca*. Θαλλος. Dant. Purg. XXXII.

I rasselo al pie della vedoua frasca,

idest folijs orbata. V. *Fresco*.

Quia autem frondes, & ramusculi vento agitantur, inde pro leui, & instabili *frasca* accipitur, idq; in pueros conuicium expetit. *Frasche*, etiam pro nugis & *fraschegiare*, ineptire.

FRASIO. Quod facile teritur, & comminuitur. *Friabile*. Vitruv. *Lapidicina quadam molles, vti sunt circa Vrbem rubra Pallienses, Fidenates, Albana. Sed hae omnia, qua mollia sunt, si sint in locis tectis, sustinent laborem, sin autem in apertis, & patentibus, gellicidijs, & pruinis congesta, friantur, & dissoluuntur*. German. *Frisch*: recens panis facile frangitur, & friatur.

FRATTA. Densitas dumorum, ac veprium. Frutex, fruticetum: fruticeta, fructeta, *Fratta*, Vt Caricetum, carecta apud Virgilium. Glos. *Frutetum*. Θαμνοὶ. *Fructicetere* θαμνῶσαι. Plinius Lib. XVI. 38. *Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas, & rubi*. In manuscripto, *Frutectosi*. Lib. XXV. 2. *Radicem siluestris rosa blanditam sibi aspectu in fructeto*. Menagius mauult à Græco φράγμα, φραγμὸς, φράκτη sepes, sepimentum, ex Monosinio. Sed aliud *fratta* significat, quanquam etiam rubis, ac fruticibus sepes nectantur: & vbi Latina præsto sunt, nil opus Græcos sollicitare. Prudentius Psycomach. *Non piget attritis pedibus per acuta fruteta, Ire voluptatem?* Et de coronis. *Hic ex frutetis proximis exegit immanem lupum*.

FRECCIA. Vide. *Frezza*.

FREGATA. Nauigij species, cuius etymon non est facile odorari. Nam si à remo ducatur, omnes actuariæ, *fregate* dicerentur.

FREGIO. Limbus, vel instita acu picta ferme ad oras vestimentorum, à Phrygionibus, siue opere Phrygio, acu picto. Inde pro aliis ornamentis. Philander ad Vitruuium L. I. 2. *At non in earum Zophoris, (qua fregia vulgo vocantur, voce vti existimo, à phrygionibus, quæ acu faciunt ducta. Vt enim eorum opera acu picta, figuris quibuslibet insigniuntur, ita Zophororum fere ratio scalpturam desiderat) triglyphi scalpuntur*. *Fregiare*, pro ornare. Dant Infer. VIII. *Bontà non è, che sua memoria fregi*. Etiam contrario sensu, pro nota, siue labe, & macula. Idem Inf. XIV. *Li suoi dispetti, Son al suo petto assai debiti fregi*. Boccat. fiametta. *Pensa di quanta infamia, & eterna vergogna rimarebbe la tua memoria fregiata*. Ex quo vulneris in os illati cicatricem *Fregio*, & *sfriso* appellant: & *sfrisare* inhonesta hac plaga aliquem deturpare.

Nam à *fregio*, *friso*. Ita Vossius ait apud Mathæum Parisium *Aurisisium* corrupte legi, pro *Aurifrisio*. Et Leo Marsicanus Chron. Cassin. *Planetam purpuream cum Phriso, & aquila margaritis contexta*. Nec *Phrygiare* scribendum, vt idem censet, nam ea ætate *Friso* pro opere Phrygio sumebatur.

FREGOLE. Micæ, à *friando*, quod est digitis panem, & alia terere. Idque rectius, quam à *fragmentis*. Lucret. L. I. *Sic licet & glebis in terram sape friatis*, idest comminutis. *A friu*, *brisa*, salis mica *fricta*, *briccia*: vnde Insubres aliquid valde salitum, *salato come brisa*: instar micæ salis. Veneti, *ehet sbrega*, quasi linguam carpat, & laceret.

FRESCO. Id duo significat, lenem auram, siue frigus opacum, & quod recens est. Primum non à frigeo, frixi, frixum, & frictum: sed à frigusculum, & contracte friscum, quod Germani, & Hispani retinent. Est enim *fresco* frigus tenue recreans, non vrens. Secundi prout *fresco* recens significat notatio hactenus latuit, sed eadem ferè quæ vt diximus vocis *frasca*. Vt enim illa à *virascens*, hoc à *virescens*, *virescu*, *frescum*. Nam viride est florens, & vigore præditum, quale quod est recens. Virgil. *Sed cruda deo, viridisque senectus*. *Vecchiezza fresca*. Clarius Cic. 3. Tuscul. *Sed quandiu in illo opinato malo vis quadam insit, & vigeat, & habeat quandam viriditatem, tandiu appelletur recens*. Et de amicit. *Senectus aufert eam viriditatem, in qua etiam tunc erat Scipio*. Columel. in præfatione *viridem atatem appellat*, quod nos *fresca*. Idem L. VII. C. VIII. *Caseus viridis*, idest recens. Et *virides pinea nuces*. L. VIII. 17. *Ex pomis viridibus ficus*. Faseoli virides. Pro *vegeto*, Stat. L. III. Theb.

Qualis

Qualis leo, rupe sub alta
Quem viridem quondam silua montesque tremebant.
Ita panem à furno calētem, fresco appellamus, recentem, & oua è nido tepentia, *oua fresche*. Ita Dant. Inf. IV.
Giugnemo in prato di fresca verdura.
Aut *fresca*, pro leni aura, quæ à viriditate adspirat posuit, aut florescentem viriditatem, vt *pateris libamus, & auro*. Virescentem viriditatem: Ita *arsura fresca*, pro recenti posuit, Infer. XIV.
Senza riposo mai era la tresca
Delle misere mani hor quindi hor quinci,
Iscotendo da se l'arsura fresca.
Flammas scilicet, quæ subinde recenter in miseros renouato ardore cadebant.
Ita *fresco smeraldo* pro viridi, siue virescente appellat. Purg. VII.
Et *Rinfrescare* pro renouare. Inf. XIII.
Tua fama rinfreschi
Nel mondo sù. Memoriam tuam renouet. Vos. ait Germanicum esse *Frisch*, pro nouo, ac recente, Belgicum, *Vrisch.* (virescens) Anglis *Frisch*, Hispanis *Frisco*. Omnia ab eodem fonte: vt nulla iam dubitatio supersit.

FRETTA. V. *Affrettarsi.* & *Affollarsi.* *Follita*, non à fulto, sed à fullonibus, pannos insultu densantibus. Inde *Frotta*. pro turba densa hominum, ac conferta, & *frottole* cantica, quæ à turba ludibunda effunduntur, siue ex pluribus sententijs, & adagiis in vnum conlectis, ac veluti per satyram constipatis, vt Bembus VI. Epistolarum. Qualem esse ait Odem Petrarchæ, quæ incipit. *Mai non vò più cantar com' io soleua*. Vt sit ex illa congerie densata. *Follita*, & *frotta*, & *frottola*: quod Menagius, à farcio, fartum, *farta*. Sed prius, verisimilius videtur.

FREZZA, *Freccia*, Sagitta, à Germ. *flits*, & *schftel*. *Freccia*, *frezza* & *frizza*. Non à feriendo, *fertia*. Nisi quis putet à Latino *infligere*, *inflixa*, *flictus*, *flixa*. Quod valde placet. Erythræus à freto, quod celeri ferueat rapiditate, vel à fluvijs celeriter in fretum de currentibus; quæ sunt inepta.

FRISA, Filum sericum crassius, quasi *filitium*. Et *filisello*, quod nempe in fila ducitur, siue filatur: cum sericum, e folliculis trahatur. Vid. *Bauella*, & *Filisello*.

FRITTOLE, & *Fritelle*, & *Frittata*, à frigendo.

FROLLO. V. *Frale*.

FROMBOLA. Funda. Fundibalum Venetis *Frandibolo*, Insubres *Fronza*. Est etiam Onomatopeia à stridore lapidis excussi, aera ferientis.

FRONTIERE, ait Vos. L. III. 12. *Frontaria*, limites regionum, ex eo quod frontis instar primo in conspectum veniant: immo, quod hostibus primo opponantur. Vnde *fronteggiare*, pro obsistere. Dant. Inf. XX.
Siede Peschera bello, e forte arnese,
Da fronteggiar Bresciani, e Bergamaschi.

FROSNA. Fuscina.

FROTTA. *Frottola.* V. *Fretta.*

FRVGARE. Pungere, stimulare. Dant. Inf. XXX. *La rigida giustitia, che mi fruga*. Landinus. *Stimulat.* Purg. XVI. *Così frugar conniensi i pigri lenti.* Et XVIII. *Ed io, cui nuoua sede anchor frugaua*. Videtur à *fodicare*, quod est aculeo pungere, & stimulare. *Frugone*, ictus punctim illatus. Morgant. VII. *Alcuna volta menaua frugoni, Che si sentien' le corazze sfondare.* Item in scrutando, baculo, aut alia re humum fodere, quod est *furugare*, & *rugare* vulgo dicunt: nisi hoc sit ab eruere, *eruitare*. Boccat. XCVI. 2. *L'vna delle quali frugando tra quelle parti, doue sapeua, che i pesci si nascondeuano*. Rectius tamen, fodicare, *foricare*, *furugare*, *frugare*, & *rugare*.

FRVLLO. *Frullare*, *frullone*. Vide *Bula*.

FRVSCO. *Fruscolo*. V *Busca*.

FRVSTARE. Flagellis cædere, Fustigare, fustuario plectere. Glos. *Fustigatus* Βαχλισθείς, ξυλοκοπηθ. *Defusto*, *fustigo*. Dant. Inf. VIII. *Nuoui frustatori*. Post. *Vidi Dimon Cornuti con gran ferze, Che li battean crudelmente di retro*. Mox. *E quel frustato*.

FRVSTO. Lacerum, detritum: à frustis: in frusta conceptum. Idque à *fruor*, vel *frio*. Veneti *fruare*, consumere, conterere, frustatim comminuere. Ammianus Lib. XXXI. de Hunnis. *Sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur, aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata*. Glo. *Concisus*, *frustatus*. Idem Lib. XX. *Defrustandæ Mesopotamiæ opitulari*. Sidon. Lib. IX. epist. 13. *Maxima ex magnis capita defrustans*. Florus L. II. 2. *Punica prædæ omnibus promontorijs; Insulisque frustarentur*, vt ad Ammianum Lindebrogius correxit.

FVCINA. Officina. Ferme pro æris, aut ferri fabrica.

FVIO. V. *Buio*.

FVRBO. Deceptor, sycophanta. Menag. à *fare*, vel à *furuo*: quod niger, pro malo. Horatius. *Hic niger est, hunc tu Romane caueto*. Cui sententiæ ianet Pap. in *latro*. *Fur vero est qui aliorum occulte subtrahit, à futturio (L. a furuo) idest nigro dictus.* Ex Isidor. L. V. Imo Nonius. *Fures significantiam habent à furuo, quod veteres atrum appellauerunt. Eo quod per obscuras, atque atras noctes, oportuna sit eius mali affectio.*

FRANGIA. *Franza* à Germ. *Frantzen*. Hoc magis placet, quam vt sit à *Phrygio*. Nam franza est limbus, siue lacinia in fila diuisa, ac floccos scissa, vt etiam à frangendo dici potuerit. Phrygio autem vt mox dicemus opus acu pictum, siue *ricamo*. Et *freggio*. Perionius à fimbria, *frania*, *frange*. Mengius à frimbia. Fortasse à *filitta*, *filatta*, *frangia*. Hinc *frappare*, minutim conscidere, & in villos, ac filamenta carpere, non à *vapulare*, vt sit veluti *filappare*, *frappare*, concerpere; Morgant. v. *Rinaldo gli hà frappato la persona, E molto sangue in terra hauea gettato.* Inde Frappatore, Lexicon Etruscum explicat Auuiluppatore, à filis, siue villis implicandis.

FRASCA. Vocis huius notatio adhuc doctis in quæstione est, qua ramus frondens intelligitur. Dant. Inf. XIII.

Se tu tronchi

Qualche fraschetta d'vna d'este piante.

Subijcit.

E colsi vn ramuscel da vn gran pruno.

Est autem non à ramo, neque à *Raus* Germanico, sed à viresco, & virasco. Frons virascens, *virasca*, *frasca*, θάλλος. Dant. Purg. XXXII.

Trasselo al piè della vedoua frasca,

idest folijs orbata. V. *Fresco*.

Quia autem frondes, & ramusculi vento agitantur, inde pro leui, & instabili *frasca* accipitur, idq; in pueros conuicium expetit. *Frasche*, etiam pro nugis *& frascheggiare*, ineptire.

FRASIO. Quod facile teritur, & comminuitur. *Friabile*. Vitruv. *Lapidicinæ quædam molles, vti sunt circa Vrbem rubra Pallienses, Fidenates, Albana. Sed hæc omnia, quæ mollia sunt, si sint in locis tectis, sustinent laborem, sin autem in apertis, & patentibus, gelicidijs, & pruinis congesta, friantur, & dissoluuntur.* German. *Frisch*: recens panis facile frangitur, & friatur.

FRATTA. Densitas dumorum, ac veprium. Frutex, fruticetum: fruticeta, frutecta, *Fratta*. Vt Caricetum, carecta apud Virgilium. Glos. *Frutetum*. Θαμνοί. *Fructescere* θαμνοῦσθαι. Plinius Lib. XVI. 38. *Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas, & rubi*. In manuscripto, *Frutectosi*. Lib. XXV. 2. *Radicem siluestris rosæ blanditam sibi aspectu in frutecto*. Menagius mauult à Græco φράγμα, φραγμὸς, φράκτη sepes, sepimentum, ex Monosinio. Sed aliud *fratta* significat, quanquam etiam rubis, ac fruticibus sepes nectantur: & vbi Latina præsto sunt, nil opus Græcos sollicitare. Prudentius Psycomach. *Non piget attritis pedibus per acuta fruteta, Ire voluptatem?* Et de coronis. *Hic ex frutetis proximis exegit immanem lupum.*

FRECCIA. Vide. *Frezza*.

FREGATA. Nauigii species, cuius etymon non est facile odorari. Nam si à remo ducatur, omnes actuariæ, *fregate* dicerentur.

FREGIO. Limbus, vel instita acu picta ferme ad oras vestimentorum, à Phrygionibus, siue opere Phrygio, acu picto. Inde pro aliis ornamentis. Philander ad Vitruvium L. I. 2. *At non in earum Zophoris, (quæ fregia vulgo vocantur, voce vti existimo, à phrygionibus, qui acu faciunt ducta. Vt enim eorum opera acu picta, figuris quibuslibet insigniuntur, ita Zophororum fere ratio scalpturam desiderat) triglyphi scalpuntur*. *Fregiare*, pro ornare. Dant Infer. VIII. *Bontà non è, che sua memoria fregi*. Etiam contrario sensu, pro nota, siue labe, & macula. Idem Inf. XIV. *Li suoi dispetti, Son al suo petto assai debiti fregi*. Boccat. fiametta. *Pensa di quanta infamia, & eterna vergogna rimarebbe la tua memoria fregiata*. Ex quo vulneris in os illati cicatricem *Fregio*, & *sfriso* appellant: *& sfrisare* inhonesta hac plaga aliquem deturpare.

Nam à *fregio*, *friso*. Ita Vossius ait apud Mathæum Parisium *Aurisfisium* corrupte legi, pro *Aurifrisio*. Et Leo Marsicanus Chron. Cassin. *Planetam purpuream cum Phriso, & aquila margaritis contexta*. Nec *Phrygiare* scribendum, vt idem censet, nam ea ætate *Friso* pro opere Phrygio sumebatur.

FREGOLE. Micæ. à *friando*, quod est digitis panem, & alia terere. Idque rectius, quam à *fragmentis*. Lucret. L. I. *Sic licet & glebis in terram sæpe friatis*, idest comminutis. *Afrix*, *brisa*, salis mica *friceta*, *briccia*: vnde Insubres aliquid valde salitum, *salato come brisa*: instar micæ salis. Veneti, *chet sbrega*, quasi linguam carpat, & laceret.

FRESCO. Id duo significat, lenem auram, siue frigus opacum, & quod recens est. Primum non à frigeo, frixi, frixum, & frictum: sed à frigusculum, & contracte friscum, quod Germani, & Hispani retinent. Est enim *fresco* frigus tenue recreans, non vrens. Secundi prout *fresco* recens significat notatio hactenus latuit, sed eadem ferè quæ vt diximus vocis *frasca*. Vt enim illa à *virascens*, hoc à *virescens*, *virescū*, *frescum*. Nam viride est florens, & vigore præditum, quale quod est recens. Virgil. *Sed cruda deo, viridisque senectus*. *Vecchiezza fresca*. Clarius Cic. 3. Tuscul. *Sed quandiu in illo opinato malo vis quædam insit, & vigeat, & habeat quandam viriditatem, tandiu appelletur recens*. Et de amicit. *Senectus aufert eam viriditatem, in qua etiam tunc erat Scipio*. Columel. in præfatione *viridem ætatem appellat*, quod nos *fresca*. Idem L. VII. C. VIII. *Caseus viridis*, idest recens. Et *virides pinea nuces*. L. VIII. 17. *Ex pomis viridibus ficus*. Faleoli virides. Pro *vegeto*, Stat. L. III. Theb.

Qualis

Qualis leo, rupe sub alta
Quem viridem quondam silua montesque tremebant.

Ita panem à furno calētem, fresco appellamus, recentem, & oua è nido tepentia, *oua fresche*. Ita Dant. Inf. IV.

Giugnemo in prato di fresca verdura.

Aut *fresca*, pro leni aura, quæ à viriditate adspirat posuit, aut florescentem viriditatem, vt *pateris libamus, & auro.* Virescentem viriditatem: Ita *arsura fresca*, pro recenti posuit, Infer. XIV.

Senza riposo mai era la tresca
Delle misere mani hor quindi hor quinci,
Iscotendo da se l'arsura fresca.

Flammas scilicet, quæ subinde recenter in miseros renouato ardore cadebant.

Ita *fresco smeraldo* pro viridi, siue virescente appellat. Purg. VII.

Et *Rinfrescare* pro renouare, Inf. XIII.

Tua fama rinfreschi
Nel mondo sù. Memoriam tuam renoues.

Vols. ait Germanicum esse *Frisch*, pro nouo, ac recente, Belgicum, *Frisch*, (virescens) Anglis *Frisch*, Hispanis *Frisco*. Omnia ab eodem fonte: vt nulla iam dubitatio supersit.

FRETTA. V. *Affrettarsi*, & *Affollitarsi*. *Follita*, non à fulto, sed à fullonibus, pannos insultu densantibus. Inde *Frotta*. pro turba densa hominum, ac conserta, & *frottole* cantica, quæ à turba ludibunda effunduntur, siue ex pluribus sententijs, & adagiis in vnum conlectis, ac veluti per satyram constipatis, vt Bembus VI. Epistolarum. Qualem esse ait Odem Petrarchæ, quæ incipit. *Mai non vò più cantar com' io soleua.* Vt sit ex illa congerie densata. *Follita*, & *frotta*, & *frottola*: quod Menagius, à farcio, fartum, *farta*. Sed prius, verisimilius videtur.

FREZZA, *Freccia*. Sagitta, à Germ. *flits*, & *schfetl*. *Freccia, frezza* & *frizza*. Non à feriendo, *feritia*. Nisi quis putet à Latino *infligere*, *inflixa, flictus, flixa*. Quod valde placet. Erythræus à freto, quod celeri ferueat rapiditate, vel à fluvijs celeriter in fretum decurrentibus, quæ sunt inepta.

FRISA, Filum sericum crassius, quasi *filitium*. Et *filisello*, quod nempe in fila ducitur, siue filatur: cum sericum, e folliculis trahatur. Vid. *Banella*, & *Filisello*.

FRITTOLE, & *Fritelle*, & *Frittata*, à frigendo.

FROLLO. V. *Frale*.

FROMBOLA. Funda. Fundibalum Venetis *Frandibolo*, Insubres *Fronza*. Est etiam Onomatopeia à stridore lapidis excussi, aera ferientis.

FRONTIERE, ait Vols. L. III. 12. *Frontaria*, limites regionum, *ex eo quod frontis instar primo in conspectum veniant*: immo, quod hostibus primo opponantur. Vnde *fronteggiare*, pro obsistere. Dant. Inf. XX.

Siede Peschera bello, e forte arnese,
Da fronteggiar Bresciani, e Bergamaschi.

FROSNA. Fuscina.

FROTTA. *Frottola*. V. *Fretta*.

FRVGARE. Pungere, stimulare. Dant. Inf. XXX. *La rigida giustitia, che mi fruga.* Landinus. *Stimulat*. Purg. XVI. *Così frugar conviensi i pigri lenti*. Et XVIII. *Ed io, cui nuoua sede anchor frugaua.* Videtur à *fodicare*, quod est aculeo pungere, & stimulare. *Frugone*, ictus punctim illatus. Morgant. VII. *Alcuna volta menaua frugoni, Che si sentien' le corazze sfondare.* Item in scrutando, baculo, aut alia re humum fodere, quod est *furugare*, & *rugare* vulgo dicunt: nisi hoc sit ab eruere, *eruitare*. Boccat. XCVI. 2. *L'vna delle quali frugando in quelle parti, doue sapeuo, che i pesci si nascondeuano.* Rectius tamen, fodicare, *foritare*, *furugare*, *frugare*, & *rugare*.

FRVLLO. *Frullare*, *frullone*. Vide *Bula*.

FRVSCO. *Fruscolo*. V *Busca*.

FRVSTARE. Flagellis cædere. Fustigare, fustuatio plectere. Glos. *Fustigatus* Βαχλισθεὶς ξυλοκοπῶ. *Defusto*, *fustigo*. Dant. Inf. VIII. *Nuoui frustatori*. Post. *Vidi Dimon Cornuti con gran ferze, Che li battean crudelmente diretro.* Mox. *E quel frustato*.

FRVSTO. Lacerum, detritum: à frustis: in frusta concerptum. Idque à *fruor*, vel *frio*. Veneti *fruare*, consumere, conterere, frustatim comminuere. Ammianus Lib. XXXI. de Hunnis. *Sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur, aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata.* Glo. *Concisus*, *frustatus*. Idem Lib. XX. *Defrustanda Mesopotamia opitulari*. Sidon. Lib. IX. epist. XXI. *Maxima ex magnis capita defrustans.* Florus L. II. 2. *Punica præda omnibus promontorijs, Insulisque frustarentur*, vt ad Ammianum Lindebrogius correxit.

FVCINA. Officina. Ferme pro æris, aut ferri fabrica.

FVIO. V. *Buio*.

FVRBO. Deceptor, sycophanta. Menag. à *fure*, vel à *furuo*: quod niger, pro malo. Horatius. *Hic niger est, hunc tu Romane caueto.* Cui sententiæ fauet Pap. in *latro*. *Fur vero est qui aliorum occulte subtrahit, à futurto* (L. *a furuo*) *idest nigro dictus*. Ex Isidor. L. V. Imo Nonius. *Fures significantiam habent à furuo, quod veteres atrum appellauerunt. Eo quod per obscuras, atque atras noctes, opportuna sit eius mali affectio.*

ctio. Varro rerum diuin. Lib. XIV. *Fures ex eo dictum, quod furvum atrum appellauerint: & fures, per obscuras noctes, atque atras facilius furentur*. Sed *furbo* proprie est callidus, vafer, veterator, malitiosus. Quare crediderim, vt *forfante* à *foris facto*, siue *cietto* dictus est, ita *furbo*, quasi *four bourg*, ob delicta expulsus, & exterminatus, ciuitate mulctatus, inde pro malo, & veteratore. *Fourfaict*: *Forfante*, *Forfo*, *Furbo*.

FVRO. Veneti pro guloso, & lurcone. Tales enim edulia furantur. Morg. IV. *Tu debbi esser vn ghiotto, ò furatore*.

FVSCELLO. *Festuca*. *Festucello*, *fuscello*. V. *Busca*.

FVSELLO. *Fusolo* minus brachij os, Latinis Radius, à fusi similitudine. Galli. *Petit focile*, aut *focile minor*. Hisp. *Cauilla*, clauicula. Maius autem os, siue vlnam, Galli vocant. *Grand focile*. *Maggiore fuscello*.

FVSTA. Lembus piraticus. Fustis lignum, nam & naues *Legni* hodie generica voce, dicuntur. Proprie tamen quæ Græci Monoxyla. Latini lintres: nauis ex arbore cauata: sed vox ad alias naues translata.

FVSTO. V. *Busto*.

FVSTAGNO. V. *Bombaso*.

G.

GABANO. Lacerna, siue tunica exterior, e lana crassiore, ac duriore. Scalig. exerc. cecxx. 10. vbi agit de coloribus. *A plantarum excrementis, galbaneus: Vnde Gaban pro penula apud vestrates: què colorem in einsmodi amiculo videmus etiā nunc*. Quod scilicet galbanum gummi species sit, de quo Plin. XII. C. XXV. colore subluteo, vt & auicula, luteis pennis, *Galbula* vulgo *Galberio*. Marcel. Donatus in Vopisc. illud Martial. *Iacet occupato galbanatus in lecto*, oris colore subluteo infectum interpretatur, sed de vestis colore capiendus est. Bap. Pius in annot. à tunica *galbina*, & ipse *gabano* dictum putat, & *gabana*, tunicam exteriorem.

Simplicius puto, a cappa, *cappanum* & *gabbanum* factum esse, vt credit Menagius, aut *gausapum*, *gausapinum*, crassam ac villosam lacernam. Nisi quis a *κασβάδιον* tractum putat, cujus meminit Codinus p. 21. Sed id genus tunicæ Assyrium fuisse, quasi dicas honoratissimum docet Iunius ad eum locum.

GABBARE. Deludere, decipere. Acharisius à *Cauillo*: sed est à *Captare*, *cappare*, & *gabbare*. Captare proprie est conari decipere, a capere frequentatiuum (vnde & *chiapare* pro deludere Veneti dicunt). Terent. Hecyra. *Iniuria est, qua via captent te, eadem ipsos capi?* Non est igitur à German. *gabberen* quod significat, nugari, inepto sermone vti, vt Vofs. Lib. II. C. VIII.

GABBO pro ludo, & ioco. *Scherzo*. Dant. Inf. XXXII.

Che non è impresa da pigliar à gabbo
Descriuer fondo à tutto l'vniuerso
Ne da lingua che chiami mamma, ò babbò.

Land. *à scherzo, & à gioco voler scriuere. Gabare* etiam rustici dicunt ramos arboris, ac summitatem amputare, quod est à decapulare, siue decacuminare. Colum. L. VI. *Adhuc tenera decacuminetur*. Decapare, *gabare*. Onomast. Græc. *Decacumino*, *ἀκροφηριάζω*. Pap. *Scopus*, *summitas*, *vel cacumen*. Quanquam Plinius *decapulare* pro deplere, & euacuare vsurparit, loquens de oleo. *Piante di gaba*. hoc modo ramis ad stipitem recisis, vt repullulent.

GABBIA. V. *Cappia*.

GABELLA. Varias, ac discrepantes de huius vocis origine auctorum sententias attulit Menagius. Magna pars Hebraicam vocem censet. Quibus adhæret Spondan. Epitome annal. Baron. ad an. 31. *Et Zacchaus dictus princeps publicanorum, qui dicebatur Syriacè Res Gabbaë: cæteri vero publicani Gabbaim, vnde fortasse deductum nomen* Gabella. Cauinius à Punico *Cabala* Hispani *Alcauala*. Coaruvias tradit quando primum vectigalia imposita sunt, cum Iudæi publicum conducerent, Hebræa voce vsos esse. *Alcauala* à verbo *Caual*, quod est recipere, Vrreas apud eundem ab Arabico *Cauele*, quod idem significat, vt *Alcauala*, locus sit vectigalibus recipiendis. Quibus vt refragari non ausim: ita venit in mentem vocem esse Latinam, sed truncatam, *Vectigalia*, *vectigabilia*, *gabella*. Nam vectigalia proprie esse portoria docti ostenderunt. Vel à *Capital*, quod pro capite dependitur. *Capitalia*, *Capella*, & *gabella*. Prius magis arridet.

GAGGIO. pignus. *Vadium*. Siluius pag. 87. Isagoges. *Vadium*, *ouagè*, *Picards*, *gage Galli*, *idest pignus*, *vel salarium*. *Vadare gager*, idest oppignerare, & *desgager*, *repignerare*. Salmas. de modo vsur. C. XI. *Quod vades olim dicebantur sponsores, qui pro altero vadimonium promittebant, nomen inde factum est à barbaris Vadium pro pignore, quod guadium, & guaggium*

dium ex eo vocamus. Et inde inuadiare oppignerare. Sæpe legi in varijs instrumentis donationum, & testamentorum, ante annos descriptis, fundum ea conditione donari, vel legari, ne vendi, inuadiari, aut quocumque alio modo alienari posset. Et Cap. x. 1. *Longobardi, Vuisigothi Vadium dixere pro pignore in suis legib. & in dialecto ipsa retinuere* Vvede. Vita Caroli Magni pag. 23. *Perterriti Saxones Regi Carolo per Vvadium manibus suis reddiderunt patriam, & spoponderunt se esse Christianos.* Hinc *Gaggio* pro stipendio. Vill. L. x. 131. *Stato per lor gaggi promesso lor prigione.* Et *pagando le masnade di loro gaggi sostenuti.* Et *che volle rimanere à suoi gaggi.* L. xi. 31. *Promisono per lo Rè i gaggi, e soldi à gl' Alemani. Ingaggiare,* oppignerare xi. 76. *Conuenne ch' engagiasse à vsura la sua corona, e tutti i suoi gioielli.*

Hinc *gaggio della battaglia*, chirotheca cruenta, quæ mittebatur hosti, prælii indicti signum, ac pignus. Vil. v. 85. *Perche lo Rè d'Aragona ingaggiò la detta battaglia.* Et cxxx. *E riceuuto da Fiorentini, allegramente il gaggio della battaglia.* Insubres baptismi sponsorem, qui infantem ad sacrum fontem suscipit, *guidazzo* appellant, vadem, siue vadantem, siue pollicentem. Veneti *Santolo*, sacrum vadem. *Vadius* pro vade. Synodus Bauarica. *Liber qui se loco Vvadij in alterius potestatem commiserit, ibique constitutus damnum aliquod cuilibet fecerit, qui eum in loco Vvadij suscepit damnum soluat.*

Quoniam autem in sponsionibus pignore certatur, & *Vadium* pignus, Insubres *far guato* dicunt pro pignore contendere, siue *guadiare*. Galli *gager.* Grot. Lex. Goth. *Vuad Latino barbaris Vadium. Vveddi pignus. Francis Gage. Vvadiare gager, pignus dare.* Et. *Inuadiare, est Vadio supponere, idest oppignerare, nam Vadiū, nunc pignus notat, nunc mulctam.* Vols. L. iv. Cap. 11. Quia etiam in alea, & quolibet ludo ferme pignus pro pecunia opponebatur, inde *guadagnare* pro vincere, siue *guadium* adipisci, & translate pro lucrari, & *guadagno* pro quolibet lucro. Germ. *Geuvinn.* & *Geuvinnen. Guadagno, gauagnare,* ab eodem. Galli *Gaignage* & *gain*, lucrum.

Ridicule Bouillus. Quod *gaigne* est vagina, *gaigner* lucrari, est lucrum immittere intra vaginam, crumenæ speciem habentem. *Vadium*, & *vadanium*, & *guadantare* vadium, siue pignus auferre, & lucrari.

Hispani contractius *ganar*, pro lucrari, & *ganancia*, pro lucro. Vnde baiulus *ganapan*, qui humeros locando victum lucratur. Ex quo fortasse *ganado*, pro grege ouium, quod in ijs olim magnum lucrum, & diuitiæ essent. Et *gan pan* pastor; quanquam Coaruvias à Græco γανόω lætifico trahat, ob voluptatem, quæ inde existit; alij Arabicum censeant. Et quia magna semper lucri cupiditas. Fortasse etiam *gana* apud eosdem Hispanos pro cupiditate accipitur. Et *gana de comer* pro orexi, siue cibi appetentia. Ergo *vadaniare, vadagnare, vagnare.* Dant. *gauagnare.* Inf. xxiv.

Poi riede, e la speranza ringauagna.

Rustici Patauini *guagnar*, dicunt.

Sed vt ad vadium redeamus, cum, vt diximus in alea, & ludo pignus pro pecunia opponeretur, factum est, vt in ludo pilæ, tesserarum, & pictarum chartularum, vox *vada* vsurpetur, cum pignus, siue pecunia duplicatur, vt victor, alterum tantum lucretur. Vt *vada* sit alterum vadium, siue pignus. Galli *regagner*, & *reguin*. Novum lucrum, novum gaudium.

GAGLIARDO. Fortis, robustus. Siluius à gaudio. *Gaudeo, gai, gailardo.* Menagius à *gale*, quod lætitiam significat, & in Italicis originibus, à *Valeo*. Scaliger exercit. 325. 13. *Color badius equi. In quo si fulgeat nitor spadiceus, ab eo quasi ardore Baiardum vulgus nominat: sicut à Gallica audacia Galliardus nuncupatur is, qui fortiter adit pericula.* Vols. L. 11. C. viii. *Guallardus, vel Galliardus, agilis, hilaris, à Gallico Gailard. Vel à Gallico ardore, vel ab ard, siue aerd, significante ingenium.* Omnes parum recte. Est enim à *validus, validator, gagliardo.* Vt à Leccator *lecardo*, Futiliator *bugiardo*, validus, *validator*, *gagliardo*. Vel gallans *Gallator.* V. *Gallante.*

GAGLIOFFO. V. *Gaio.*

GAGNIRE, *Sguagnire, gagnolare.* proprie canum. Non. *Gannire cum sit proprie canum. Varro asinos rudere, gannire canes dixit.* Lucret. L. v. *Gannitu vocis adulant.*

GAIO. Duplex notatio. Prima à Vario, *vaio*, & *gaio*. Dant. 1.

Si ch'à bene sperar m'era cagione
Di quella fera la gaietta pelle.

Supra enim dixerat.

Vna lonza leggera, e presta molto
Che di pel maculato era coperta.

Quod est pellis variata, varia, *gaia*, & *gaietta*. V. *Vaio.*

2. GAIO est lætus, cupidus, à gaudio, gaudens, gaudiosus, *Gaiosus. Gaio.* Idem Par. xv.

Et però chi mi sia, & perch' i paia
Più gaudioso à te non mi domandi
Che alcun altro in questa turba gaia.

Vbi *gaudioso*, & *gaia* idem sonat, lætum, gaudentem. Et xxvi.

Quant' ella à compiacermi venia gaia.

Boc. Gior. vii. *Ne era anchora loro paruto alcuna volta tanto gaiamente cantare gl' usignuo-*

li. Et Glor. x. *Se gaia giouinezza in bello amante Dee donna appagare*. Et *gaggio* pro eodem. Parad. vi.

Mà nel commensurar de nostri gaggi
Col merto, e parte di nostra letitia
Perche non li veder minor ne maggi.

Gaggi Landin. gaudia interpretatur. Alij pro pignore, siue hostimento accipiunt.

Ceterum Veneti *Gheia* pro sinu dicunt, Vicentini *Ghaia*: quod puto à barbaro verbo *Gaydes* dictum esse, cuius mihi origo ignota. Morena Hist. Laudensis. *Sed qui tunc vidissent mulieres parvulorum suorum alium in collo, alium in brachijs suis deferentes, aliosq; ad gaydes vestium suarum se tenentes*; vbi Morena institas, & limbos vestium intelligit, quæ à sedentibus contractæ sinum efficiunt. Nisi quis putet à *Laisus* factum esse, quæ vox pariter incertę originis, sinum significat, extatque Lege Salica Tit. 48. *Festucam in Laisum iactet, & ipse in cuius laisum festucam iactauerit*. Glos. *In laisum, in sinum*. Hinc *laisouerpire* in sinum iactare, de quo Vols. L. 1 r. de vit. serm. C. xi. & in Verbo *Guerpire*. Neque absurdum videtur cum *gherone*, vt infra dicam sit fascia, siue limbus, qui in gyrum vestem ornat, à gyro *gera*, & *gheda*, & *gaida* formatum esse, quæ & *gase* dicuntur Venetis.

Quid quid sit à *Gaia* factum est *gaioffa*, quasi *gaiofula*, parvus sinus: quodque olim pecunia in sinum conderetur, inde vox eadem pro pera, siue sacculo, præcipue apud Insubres. Et *Gaglioffo* de mendico agyrta, & æruscatore, qui laboris fugitans, stipem corrogans, de pera, siue sacculo viuit, translata vox ad nebulones, & fruges consumere natos. Caualcante. Pungiling. *Come veggiamo che li poueri, e li gaglioffi, si mostrano più tristi, e più infermi, e più miseri, che non sono, per prouocare le genti à fare à essi limosine.* Vit. S. Pat. *Mà quell'altra per poter meglio accattare, come gaglioffa studiosamente si vestiua male.* Morgant. xix.

E disse gagliofaccio pien di broda.

GAGLIVOLO. V. *Galla*.

GAIONI. Veneti tonsillas appellant, faucium morbum, cum glandulæ inflantur. Glandia, glandiones, *gaioni, gaioncelli*. Plin. xi. 37. *Tonsilla in homine, in sue glandula, qua & glandia*. Et *Gangole*. Cresc. p. 390. *Due quasi cocce, ouero gangole, che sono quini*. Insubres *Gandioni*, & *Cantarte*, à voce *Antiada* apud Medicos, & Iurisconsultos, vt Budæus ad Pand. 344. cum glandulæ ex fluxione in tumorem attolluntur, vnde *Tolles*, Latinis dictæ. Turneb. Lib. 11. 2. Lexicum Etruscum easdem *Ganignas* appellat. Vnde *Agganignare*, collum stringere, & torquere. Morg.

Morgant' il prese alle ganigne stretto,
E misel nella tomba al suo dispetto.

Sed vnde nam ea vox? Non à *capus*, prout manipulum significat; sed à *glandia, glannia, glaninnia, gausgna*. Vt *Ganocciolo*. Vide.

GALANA, & *gaiandra* Veneti testudinem appellant, haud dubie Gręca voce χελώνη. *Chelone*. Glos. *Testudo*. χελώνη. Glos. Arabicolat. *Colora, testudo*. Infra. *Testudo animal, quod tectam gerit*, idest *Golola*. Forte legendum *Galana*: vel *chelone*. Scalig. exercit. cxxiii. *χελώνην testudinem esse eius vocis vestigia docent. Galanam enim dicimus*. Et exercit. cxcvi. 2. *Etenim Taurini, serpentem cuppariam, à cuppa: alij Itali serpentem scutellariam à scutella. (Insubres* bissa scudelera, ab integumento, quod scutellæ formam refert.) *Nos* Galanam *Græce vocis vestigio. Hispani*. Galapago; *vt puto ab eodem*: Coaruvias ab Arabico deducit.

GALANTE. Elegans, venustus, concinnus, alacer, festivus. Cittadinus Cap. 1. putat factum per transpositionem ex *elegans, elegante, galante*. Sed viri docti rectè à Gallis Matris Deûm deduxerunt: auctoritate Varronis apud Nonium. *Cum illò aduento, video Gallorum frequentiam in templo, qui dum esset iam hora, vt Deam allatam imponerent adis. signo, Deam gallantes vario retinebant studio*. Item. *Nam qua venustas his adest gallantibus?* Sed quod iidem existimant *gallante* dici, quod illi baccharentur, aut vino se inundarent, vim vocis non sunt assecuti. Nam quæ venustas est furentibus, & quod proximum est ebriosis? Verum quod illi semiuiri in Venerem fracti, muliebri ornatu incederent. Quicumque eorum morosam in cultu elegantiam apud Apuleium legerit, facile intelliget, vnde galanti dicantur, elegantes, & ornati. Lib. viii. Miles. *Die sequenti varijs coloribus indusiati, & deformiter quisque formati, facie cænoso pigmento delita, & oculis obunctis, graphice prodeunt: mitellis, & crocotis, & carbasinis, & bombycinis iniectis* (quæ muliebria impudicorum ornamenta.) *Quidam tunicas albas in modum lanciolarum quoquo versum fluente purpura, depictas cingulo subigati, pedes luteis induti calceis*. Quid elegantius? Vnde *galante*, & *galanteria*. Hispani *Gala*, & *galan*, non à *regalar*. Vestitus scilicet varius, & ornatus, quod Coaruvias à γάλα *lac* parum aptè deducit, quia albæ vestes lætitiæ causa sumerentur, vel ab Arabico *Galan* amator, elegantiam affectans, & *mas galano* qui cunctis ornatu, cultuque antecellit.

Ab eadem re *Gale* Veneti vittas, siue fasciolas sericas, quibus vestimenta distinguuntur, & *galone* aureum segmentum, siue institam appellant. Quanquam *galen*, Germ. *gelann* appellent.

pellent. Boc. *Ne se gli è meglio alla cotal Roba, mutar le gale.* Vt non *Galanti*, à *gala*, sed contra ab illis hæc ornatus species profluxerit. Hinc etiam *Galloria* pro effusa, & gestiente lætitia non male quidam deriuarunt, nisi sit à gallis gallinaceis lasciuè tripudiantibus.

GALAPAGO. Hispani appellant testudinē. *Gala* est χιλώνη, vt supra diximus. Paguros est de genere cancrorum, quod distortis cruribus cancrum referat. Vnde & *tortuga* iisdem dicitur.

GALAVRONE. Crabro. *Carabrone, calabrone, galauerone.*

GALBERO, *galbè*, auis galbula lutei coloris. De qua Vide Turneb. L. XVII. 8.

GALEA, & *galera*. Nauis longa, siue triremis. Vos. de vitijs serm. L. I. C. I. *Galea militare capitis tegumentum. At posteriori æuo galeam vocitarunt nauigij genus, quod Belgis Galeie, nec multum variante voce Gallis, Italis, & Hispanis dicitur.* Chronicon Augustense in Epist. Friderici I. *Conuenire fecimus apud Pisas victoriosū stolium galearum. Quæ vox etiā Græcis vsurpata, vt ex Cedreno constat, & Etymologico magno.* Γαλέα, εἶδος πλοίου λῃστρικοῦ. *Genus nauigij prædatorij.*

Subijcit Vos. non deesse, qui vocem Galeæ esse putent ex Latino galea, quasi dicas nauim galeatam, quod crebro nauis in prora παράσημον, siue insigne haberet *galeam*, vti illa apud Ouid. de Trist. L. I. eleg. II.

Est mihi sitque precor flauæ tutela Mineruæ
Nauis, & à pictà cassìde nomen habet.

Quod scilicet in prora pro insigni cassidem haberet, vnde ei galeæ, vel cassidis nomen. Quod autem hoc insigne frequens esset, inde extensam significationem etiam ad eas, quæ id insigne non haberent. De quo multa Villiomarus aduersus Titium L. VII. C. V. Id in prora insigne videre est in nummo, quem de militia nauali protulit doctissimus Schefferus L. II. C. VI. p. 156. At Lil. Gyraldus de nauigijs Cap. XII. tradit. Consueuisse veteres in summis nauium bellicarum malis galeę nescio quid simile addere. Sed id nusquam mihi obseruatum est.

Multas huius vocis notationes congessit Coaruvias, sed ferme ineptas. Nonius inter vasa vinaria galeolam ponit. *Sinum, & galeola vasa sinuosa.* Varro de vita pop. Rom. L. I. *Vbi erat vinum in mensa positum, aut galeola, aut sinus.* Quæ vox, si à galea deducta, cum illa ferme rotunda esset, nauibus longis aptari non potuit. Hodie etiam vas vinarium, quo vinum in vrceos defunditur, *galera* appellatur, quod pariter rotundum, ansa, & fistula instructum est.

Ceterum quod Vossius ibidem falli viros doctos putat, qui pro galea triremem dicere iubent, quod nauis longa, & triremis multum differant, cum ratio fugit. Nam licet longe antiquior longa nauis trireme fuerit: quia & longa initio vnius tantum ordinis remorum, siue vniremis fuerit, postquam biremes, & triremes, & id genus plurium ordinum in vsum venere, omnes naues longæ dictæ sunt, ad distinctionem onerariarum, quæ rotundæ erant, & ob id corbitæ dicebantur, vt Salmas. ad Ius Atticum docuit. Quare etiam postquam biremes, & triremes abolitæ sunt, *galee*, siue *galere* promiscue, & naues longæ, & triremes Latine, à magni nominis scriptoribus sunt vocitatæ, ad discrimen onerariarum, quæ *Vascelli*, quod rotundi sint, appellantur. De Etymo nihil habeo, quod iam dictis addere possim.

GALERIA. Ambulacrum, Pinacotheca. Non a forma *Galeræ* siue triremis, vt ineptè Coaruv. quique eum sequuntur. Perionius cum ferme vbique aberret, hac voce scopum tetigit, pag. 95. *Hinc porticus Galerie, quasi alerie ab eundo, idest* aller *appellauimus.* Quanquam in eo solens fallitur, cum existimat *aller* esse ab ἰλύειν, vt omnia superstitiose à Græco deriuat. Sed est *ambulare, ambler, aller.* Loca igitur ferme in superiori ædium parte ad ambulandum, atque animi causa spatiandum, idest xisti, siue porticus *Allees della maison, allerie, & galerie,* quasi ambulariæ, & ambulatoriæ dictæ sunt: quæ quoniam tabulis pictis ornabantur, vox pro pinacotheca vsurpari cœpit. Cuius similitudine in re militari machinæ ligneæ, quę repleta fossa mœnibus admouentur, idem nomen sortitæ sunt.

GALFIONI. Genus cerasorum. Salmas. Sol. 958. *Bigarella appellant Franco celtæ: Burgundi nostri Graphiones. Nominis vtriusque eadem ratio, & significatio, quod vario colore sint, ita appellarunt.* Γραπτὰ κεράσια *sunt varia. Inde graphiones τὰ γραπτὰ κεράσια. Bigaratum Galli vocant, quod est variegatum.* Ergo *Galphioni*, quasi *Graphiones*, quod vario colore, albo, rubro, nigroque variegata cerasa. Hisp. *Garrofal. Garrofales.* Cerasa maiora. graphiones.

GALLA. Glans, fructus quercus. Latine Galla. Virgil. *Proderit & gallæ tonsam admiscere saporem.* Dant. Purg. XIV.

Trà brutti porci più degni di galle.

Vnde *gallare, galleggiare,* & *andare à galla,* pro innatare, quod is fructus aqua non mergatur. Idem Inf. XXI.

Non altrimenti i cuochi ai lor vasalli
Fanno attuffar in mezzo la caldaia
La carne con gli vncin, perche non galli:

ne supernatet. Frustra ergo à *nagare*, quod pu-

to apud Isidorum, corruptè legi pro *natare*. Quod enim non mergitur, innatat, vel supernatat, & *Nager* Gallorum, est natare.

Ex quo folliculi bombycum *Gallette* appellantur, quod in serificio non mergantur, sed supernatent.

Et *Gagliuolo*. Siliqua faseolorum, pisorum, similium, à gallæ similitudine q. galliculum. Et *Galle* tumores in pedibus equorum. Cresc. x. 3. *Galla è una enfiatura à modo d'una vescica piccola, di grandezza d'una noce, la qual si genera intorno alle giunture delle gambe allato all' vnghie*, à forma *galla*, siue glandis. Nam *Callum* pro vesica dici non potest.

GALLETTI, *Gatizzoli*, *Gattaruzolè*. Titillatio, cum leui alarum, aliarumue mollium corporis partium attrectatione, risus excitatur. A Græco Γαγγαλισμός. Glos. *Titillat* Γαγγαλίζει. Et Γαγγαλισμοὲ *Titillatio*, *Vellacto*. L. *Vellicatio*. Vt supra. *Titillao*, *fatigat*. L. *Vellicat*. *Dilitteare* etiam dicunt, & *folleticare*, quod à *titillare*, & *titillicare*, & *subtitillicare* factum est. Galli, *Chatauiller*.

GALONE pro instita siue segmento, ac limbo. V. *Gala* Insubres pro fœmore à Græco Ἀγκάλη. Glos. Ἀγκάλη. *Gremius*, *seu gremium*. Fœmora gremium efficiunt. *Ancalone*. *Galone*. Alii à λαγών, sed hoc *Ile*, non fæmur significat.

GALLORIA. V. *Galante*.

GALOPPO, *Galoppare*. Equi cursus incitatus, à Græco καλπᾶν, quod est currere, *calpare*, & *calupare*. Vt Budæus in Pand. pag. 212 vbi καλπάζειν esse dicit equum ad ingressum exultantem vrgere. Gallice *gallopare*, & gallopum κάλπην voce à Græcis translata. Et Salmas. ad Hist. Aug. 245. & Vols L. IV. C. IX. Hesych. Κάλπις, Βαδιστὴς ἵππος καὶ εἶδος δρόμου. Dant. Purg. XXIV.

Qual esce alcuna volta di galoppo
Lo Caualier di schiera che caualchi
E va per farsi honor del primo intoppo.

Et Inf. XXII.

I non ti verrò dietro di gualoppo.

Vbi Landinus. *Gualoppare è in mezzo trà il trottare, el correre*. At Salm. Græcam vocem καλπᾶν proprie ait esse, quod *trotum* appellamus, medium inter galopum, & passum. Hodie tamen *galoppare*, pro cursu incitato accipitur. Olim pro molli incessu. Suidas καλπάζειν τὸ ἁβρῶς βαδίζειν, molliter incedere. Quod Hesych. supra. Βαδιστὴς ἵππος. Incessor, siue gradarius. Quod & Plautus *bdizas* dixit. Puto ergo *galoppo* initio pro passu, siue incessu dictū: deinde additum *gran galloppo*, vt etiam Galli dicunt, postremo *galoppare* pro currere vsurpatum.

GALUPPO. Seruus militaris, agaso, non à Calo, siue Calone, sed quod currentem equum pedes insequatur, aut præcedat, vel quod instar equi calpantis, cito cursu feratur.

GALLOZZE, & *Gallozzette* Veneti pro fœminarum socculis, siue crepidulis. *Gallicula*, *gallocula*, *gallocchie*, & *gallozze*. German. *Gallosche*. Galli. *Galloches*. de quibus Menagius. Glos. *Gallicula* Τροχάδες. Quod ad cursum aptæ.

GAMBA. Crus. Καμπή. *Campe*. *gamba*. Barbarus Glos. Plinij. *Dicitur & versura quam Græci Campen vocant, flexus ipse angulorum in ædificijs, & parietibus exterior Vitruvio: propter quod & crura ipsa Vegetius in iumētis gambas vocat, quasi campas, nam & Aristoteles* campen *nominat in pedibus, quæ suffragines poplitesque habentur*. Locus Vegetij est in Veterinaria L. I. C. LVI. *Post quod equus admonitus iniuria tollit altius crura, & inflectione geniculorum, atque gambarum mollius mebit*. Et Lib. IV. C. IV. de venis equorum. *Vena de fæminibus quatuor, de famoribus vero dua, de subgambis dua*. Sic Silnius, Bouillus, & cæteri. Sic Casaub. in Trebellium.

At Salmasius ad eundem scriptorem negat *Campen* apud Vegetium esse crus, sed propriè partem, quæ tibiam pedi iungit, quod Græci καμπὴν appellant omnem artuum, articulorumque commissuram, & inflexionem, quem sequitur Vofs. L. III. C. XIII. Idque Salmasius probat ex loco Vegetij adducto.

Sed cur non & partem qua tibia fęmori iungitur, *campam* dicere potuit Latinitas æui inferioris? Nam si *gamba* est tantum flexus tibiæ ad pedem, quid erit *suggamba* apud eundem, cum nihil pede inferius sit? Immo *gamba* est crus, siue tibia, suggamba qua tibia pedi nectitur. Ita Budæo καμπὴ *poples*, *suffrego*. Sed Salmas. nullam Casaubono viro summo obtrectandi occasionem prætermittit.

Gallis *Iambe*, & *regimber*, calce petere, crura iactare.

A *Gamba*, *gambinare*, & *caminare*, & *camino* dictum, supra ostendimus.

Gambo. Caulis, scapus, & stylus herbarum, & florum. Crus, siue pediculus.

GAMBARO. *Gammarus*. Mart. L. II. *Concolor in nostra Gammare lance rubes*. Et Iuven. Sat. V. *Sed tibi dimidio constrictus gammarus ouo*. Alijs. *Cammarus*. Glos. *Cammari*. Καρίδες. Et Καρὶς *Scilla*, *galbatus*. L. *Squilla*, *Cammarus*, *vel gammarus*. De eo disputat Scalig. exercit. CCXLV. I. 2. Et Hist. animal. L. IV. Cap. III. & alibi.

GANASCIA. *Gnancia*. Mala, maxilla, mandibula. Græcè Γνάθος. *Gnatos*, vnde addito A. *ganascia*. Nisi simplicius à *gena*, *genitium*, & *guan-*

guancia. *Guanciale*. pulfuillus, capiti, genisque subiectus, sicut *origliere*, puluinus auricularius.

GANGHERI. Portarum cardines, quasi *cancetres* quod distorti sint. Dant. Purg. I X.

E quando fu ne cardini distorti
Li spigoli di quella regge sacra.

Etiam *polesi* dicuntur, idest *poli*, siue *polices*. Nam polus est vertex à πολεῖν vertere. Iidem & *guerzi*, & *sguerzi* dicuntur, nempe vertices. Glos. Καρκῖνος, χηλαῖος. *Forfex*. Lege. *Vertex*, Cancer, & vertex idem, vertex enim Latinis est cardo. Hispani *Quitio* ab eodem *vertitium*, non à quiescendo vt censet Coaruuias. Ex quo translatè hominem distortis, ac deprauatis oculis etiam luscum *sguerzo*, & *guercio* Itali appellant. Dant. Inf. V I I.

Et egli à me: tutti quanti fur guerci
Si de la mente, in la vita primaia.

Villan. x. 144. *Mà la guercia, e disleale sempre inuidia de Cittadini di Firenze.*

A verticis figura *guerzetti* dicuntur elauiculi, quasi *verticula*. Pap. *Verticula*, *cardines*. Alijs *brocchette*, à veru *veruchette*, *brochette*.

Hispani fibulam, siue vncinulum *corchette* appellant, non à curuo, sed à *vertire*, cuius figuram referunt, quasi *verticete*, *guericette*, *corchette*. Iidem *gancho* ferrum aut lignum incurvum appellant. Non à γάμψος, sed à *cancer*. Sicut Galli *Gauchi*, ò *gauche*, tortus ab eodem. Et *Gauche* qui sinistra vtitur manu, quod dexter rectus, sinister siue lævus, obliquus sit, *Gauchir* à recto deflectere, & sinistrorsum. Itali *sestrarsi vn piede*, est torquere, siue luxare. Hispani *Cacho* & *Gacho*, pro curuo inflexo. Ire *à gachas* corpore depresso: non à iaceo, sed à *Canter*, *gancho*, gacho, & cacho. Et cachete, pugnus, manu in digitos contracta.

GARA. Contentio, certamen licet à *Guerra* esse videatur: quæ & *verra*, & *vuarra*, de quo infra, ductam vocem à ludis Circensibus, & aurigatione, cum bigæ, & quadrigæ cursu contenderent, existimo. *Aurigare*, & insuetatum *garare*, & *gareggiare*, & *gara*. Sicut *regata* certamen nauium, & nauales Circenses Venetijs ab *aurigatto*, *regatio*, & *regata*. Vide *Regata*. *Garrare* contendere. Dant. Inf. XV.

Purche mia conscienza non mi garra.

idest, contraria sit, quanquam & à *garrio* pro increpo. Petrarcha.

Con amor, con madonna, e meco garro.

Galli, *gar*, & *gare*, *gare*, pro caue, fuge. Est à *guarda*, *guarda*, de quo infra. Salmas. Solin. 946. à *varare*, quod est flumen transcere, inde profugere. Quæ omnia sunt præter rem. Sicuti quod *euarrats*, siue *exgarrats*, qui à recta via aberrant, hoc enim a *Varo* distorto, vt paulo post dicemus.

à gara. certatim. Vil. VI I. 88. *Che à gara non fosse fatto inuitare da dette brigate.*

GARBO. Sapor acris. *Acerbus*, *gierbo*, *garbo*. Sed &

GARBO sumitur pro modo, forma, ac venustate. Vnde *garbato*, decorus, venustus. Landinus ad illud. Dant. Par. XXXI.

Danzando al lor Angelico carribo.
Cioè al lor Angelico modo. Carribo vien da carbo, & carbo significa modo, e forma. Sed vnde *carbo*, id significet, Landinus non exponit. *Garbo* est fasciculus spicarum. German. *Garbe*. Gal. *Gerbe de blè*, à carpo manus, siue vola. Spicæ benè collectæ & dispositæ, suoq; vinculo constrictæ. Translate ad homines ornatos, & comptos. Cerda Aduers. CXXV. 61. adducit locum ex Althelmo. *Sic demum deeies metens ex aquore garbas, Ternas accipiet, qui vincla iugalia nectit*. Adiicit. *Mergitem*, *siue manipulum appellant Germani* garbam, *vulgari sermone* garbi. Hinc *Garbo* Patauini vocant aream in qua manipuli spicarum teruntur, pratum etiã & locum herbidum. Statut. Pat. XLI. 80. *Nisi emat de nouo vnum garbum, vel vnam domum*. Et infra. *Ædificet in eo Garbo, vel domo.*

GARBINO. Ventus Africus. Barbar. in Plin. L. X. C. VII. *Vulgo eam* (erithacen) *vocare solent Carbinam in Etruria, & Liguria: credo quia flatu Africi nascatur, quem* (vt inquit Vitruvius) *Carbam, nostri nautæ Carbinum cognominant.* Etiam Onomasticum vetus Vulcanij *Carba*. Ventus. Λίψ.

GARBVGLIO. Confusio, tricæ, implicatio, præcipue capillorum. *Incapillato*, *incarpilito*, *ingarbigliato*. Insubres, *ingarbiato*, *garbiglio*, & *garbuglio*. Veneti, *incatiato*, quasi *incapilato*. Quod etiam de villorum, & tricarum implicatione dicitur. Ita *garbogltone*, Triconem, & ardelionem appellant. Aliter *rauuillupamento*, à villorum implicatione.

GARGANELLI. Anates aquaticæ, Querquedulæ, *querquedunelle*. Varro.

Aquatiles querquedula natantes.

GARGATTO. Guttur. *Gurgulio*. Hispan. *Garganta*, & *gargantilla*, pro monili. Galli *gorge*, à gutture. Festus. *Ingluuses à gula dicta, hinc & ingluuiosus, & gluto, gulo, gumia, guttur, guttus, gutturiosus, & gurgulio*. Germ. *Gorgil*. Vnde *gorgogliare*. Dant. Inf. VII.

Quest' hinno si gorgoglion nella strozza,
Che dir nol posson con parola integra.

idest, obstructo gutture, ægrè verba eluctantur. *Gargato*, scratio, præpinguis saliua, quæ velut trochleis à penitus faucibus, siue imo gurgulione attrahitur.

GARIGLIO, quod tenerum in nuce includitur. Nucleus. *Gareio*, Insubres *griòlo*. Κάρυον. *Caryon*.

Garion. Nux. *Cariolus*, nucleus, & *gariglio*. *Sgaruiar*, enucleare. Plaut. *Qui è nuce nucleum esse vult, frangat nucem*. *Caruspio* etiam Insubres vocant interiorem partem lignosam, quæ nucleos quadrifide complectitur, in pomis etiam, & alijs fructibus, cui nempe semen, & acini adhærescunt.

GARETTO, & *garottolo*. Crus, & qua poples flectitur, & qua tibia pedi iungitur. Galli *Iaret*. A Latino *varus*, quod curvum significat. Ita & Menagius censet, vt sit poples varus, inde pro crure; sicut *gamba*, vt supra diximus καμπὴ cum sit poplitis flexus, pro crure sumitur, ita & *varus poples*, & *crus varum*, & *varetto*, & *garetto*. Vt valere, *guarire*, vadanium, *guadanſũ*, & similia. Festus in Valgos. *E contrario vari dicũtur incurua crura habẽtes*. Hesych. Ιαρρόχρειαν τὴν ἰσχὺν Ιταλοί Hodie dicunt *Garlotto*. Sed est poples, non costa, aut lumbus.

Quod autem *garetto*, sit poples, siue cruris flexus ad genu docet Iordanus Rufus in Veterinaria de partibus equi. *Le cosse ample, e carnose: li gariti, ampli, sicchi, e tenduti: le falce plecte, & ample: le gambe altresì, bene ample, e pilose, e sutte*. Vbi à coxis, ad *garitos*, siue poplites, inde ad crura descendit. Et Cap. sequẽti de Morbis equorum. *Alla fiata el Chauallo nasce cum iardi in li garitti, e cum galle in le gambe. La iarda si è vna tendera inflatione alla grandezza de vn ouo, la qual nesce in li gareti in la partta de nanci, e in la partta de dreo*. Et Lib. II. Cap. XXXIV. *Della Iarda, e de li gareti. Quamuis deo, che la malatia, che hà nome Iarda auegna alla fiaa naturalmente alli gareti delle gambe del Chauallo*. Vnde videtur ipse morbus à gareto *iarda* quasi *garda* dictus, non à clauo, *Clauendus*. Etrusci *Giarda* & *Giardoni*. Cresc. 9. 10. *Alcuna volta nasce con giarda ne garretti, e con galle nelle gambe*. Iidem *far la giarda* pro deludere. Morgant. *E duolsi assai che gli hà fatto la giarda*. Quod puto dictum à ludi genere, quo transuersum crus deridiculi causa, alterius capiti imponitur. *Far la gambarola*. inde pro illudere.

Hinc *gareto*, & *garotolo* pro crure etiam hominum: siue poplite *ab varo*, quod curvum, & distortum significat. Ex quo *sgarare*, à via deflectere, siue à recto aberrare. Sic Persius. *Fallit pede regula varo*; *Varum* pro obtorto. Et *sgaratato* proprie de pullis gallinaceis, quibus crus fractum, aut lumbi luxati sunt, quod ad homines delumbatos, & distortis cruribus translatum. Item *sgarratare* est suffraginare, quod Græci ἀγκυλοκοπεῖν. Veteres Latini subpernatare. Catul. *Subpernata securi*. V. Scaligerum ibi.

Hispani *Garras* pedes, siue vngues auium rapto viuentium in curuos appellant, idest varos, *varas manus*, *garras*. Sicut Ouid. IX. Met. *Tenuique à pectore varas In statione manus*. Et Martial. L. VII. *Vara brachia*. In quo multum Coaruvias æstuat. *Desgarrar*, frangere, vnguibus lacerare. *Desgarron* laceramentum. *Desgarrar*, etiam fugere siue è varis vnguibus elabi. *Garabato*. Vncus, harpago. *Garrapata*, Ricinus: quod curuis pediculis ita cutem stringat, vt inde ægre auellatur. Et *garillas* pelles crurum, ac pedum martarum, Itali *gambette*, quæ pretiosiores. Etiam inferiores Brittones *engarr* crus appellant. Et Angli *Garterium*, siue *Gartier* fasciam cruralem, siue periscelidem insigne ordinis equestris ab Eduardo III. instituti appellant, vt Voss. L. II. C. VIII.

Rustici Patauini *garetti*, e *garotoli* appellant *Tirare i sgaretti*, pro mori, & calces extendere.

Sicut autem *gareto* pro crure, ita credo *Garon*, & *Galon*, Insubres pro fœmore vsurpasse. V. *Galone*.

Garrot autem apud Gallos iaculum, sagitta, à veruto vt Menagius docuit. Vnde & *Garrocha*, & *Garrochon* hasta, siue pilum quo tauri in venatione impetuntur. *Verruculum* est enim hasta ferro præfixa. Sed *garrot* apud eosdem Gallos & *garrote*, apud Hispanos crassior baculus, aut breuior fustis. Est à Vallum, *varum*, *varot*, & *garrot*. Vnde *garroter* arcte constringere, quod scilicet in sarcinis, ac mercibus colligandis eo fuste funes torti arctius constringuntur. Vnde Etrusci pugnos *Garontols* appellant, quod manus in pugnum flexa, & contracta, id instrumentum referat.

GARRIRE. Duo significat. Iurgari, siue rixari; & cantus auium. Vtrumque à *garrire*, nam qui iurgantur inter se garriunt; Nam si à *gara*, potius *garrare* dicendum esset. Et stridula voce aues garriunt, præcipue passeres, vnde Hispanorum *Gorrion*.

GARZA. Hisp. *Garça*. Ardea, ardeola. V. *Airone*.

GARZERIA. Locus vbi panni poliuntur, quod *carice* fit, ex quo Garzo, e Garzadore. Hispani *Carrizo*. Notum autem est caricem esse herbam durissimam, & acutam, vt eam Virgilius appellat. Et *carice pastus acuta*. Et, *Tu post carecta latebas*, idest *carteta*. Glos. Φραγμός. *Sepes*. *Carecta*, *Carrectum*. Et Βύρομον. *Spina alba*, *Carex*. Etiam cute Erinaceorum pannos pecti solitos constat. Glos. κτεὶς κναφικός. *Remaceus*. Lege. *Erinaceus*. Male Vulcanius. *Pectinaceus*. Nam fullones erinaceorum cute pexa vestimenta reddebant.

Garzaria, locus amplus Patauij ad hoc artificium non procul à nobiliori officina, vbi ingenia poliuntur. Statut. Patau. XXX. 67. *Et ad*

Gar-

Garzarium artis lanæ.

GARZONE. Puer, ferme à pedibus, aut opificum minister. Huius quoque vocis cubile doctorum solertiam hactenus elusit. Siluius, quod militum pueri sic appellentur, milites autem *garneçon* à granario, inde *garson*: idque ferme in malam partem, turpi corporis obsequio. Bouillus à garriendo: cui mirum, adstipulari Lipsium. epist. XLIV. Cent. III. *Iam vero*, inquit, *& Gallorum Garzons, sunt Garriones Latinis à garritu*: alii ex Arabico. Pontanus à *Varo*, *Vuarson*: alii demum à *Verna*, *vernaculus* satis dure, traxerunt.

Omnino ab *Agaso*, *agasone*, *garzone*: sicut ab eodem, *agaso*, *ragazzo*, eiusdem plane significationis. Vtrumque enim nomen proprie ab agendis, curandisque equis. Festus. *Agasones, equos agentes, idest minantes.* Cornutus in Persium. *Agaso, iumentorum ministerio deputatus appellatur, quem sic nullius meriti esse dicis, vt eum tribus nummis valere concedas.* Glossæ: *Agaso* δύλος κτηνοςια. Lege ἐπὶ κτήνεσιν, Iumentarius, vt Scaliger ad Festum. Item Ἱπποκομεῖς, *Agaso, equilio*. Lege *equiso*. Notæ Senecæ: *Calo, Lixagatho*. Lege, *lixa, agaso, meretrix*.

Postea pro quolibet puero, siue famulo, vt apud Horatium. *Si patinam pede lapsus frangat agaso.* Isidorus. *Adsecla, agaso.* Vox *Garcio*, inferioris æui scriptoribus vsitata. Lipsius attulit locum Cedreni, qui ait Constantinopoli conflagrasse mediam aulam templi magni, quæ *Garsonostasium*, dicitur: in margine autem adscriptum, *Garsonestasium*, puerorum statio. Gulielmus Brito. *Hunc præcedebat cum parma Garcio.* Blesensis epist. CXI. *Interim exeunt de domibus hospitum garsiones, cibarijs onusti, & ebrij.* Quia autem puer Latine, & *puto* Italice, pro meritorio accipitur, ita & *garzone*. Boccat. L. II. *La potenza delle meretrici, e de garzoni in impetrare qualunque gran cosa non v'era di picciolo potere.* Galli *Garse* scortillum appellant, & *Garçoner* fœminam alterius attrectare.

Quod ad *Ragazzo* pertinet, quæ vox eiusdem originis, proprie pro puero stabulario. Dant. Inf. XXIX.

Et non veddi giamai menare stregghia
A ragazzo aspettato da signor sò,
Ne da colui, che mal volentier vegghia.

Vil. L. VII. 6. *Mà per dispreggio à loro ragazzi, che menauano i caualli à bere.* Additam autem literam caninam puto, à voce agasonum iumenta minantium, & incitantium, *Arri, Arri*, siue illud ab ἴῤῥε, sit siue ab ἄῤῥυ. Muliones tamen Ligures si bene memini *Arri* clamant cum mulos sistunt. Postea pro quolibet puero à pedibus, interdum pro cauponio, siue lenonio, & pathico. V. *Bagaio*.

Ex *Agaso* fortasse etiam *Lacayo*, & *Lachè* seruus à pedibus, siue cursor. *Agaso, l'agaio, lacchaio.*

GARZVOLO. Summitas olerum, vt cauliũ, & lactucarum, foliis in vertice constipatis. Caulis, cauliculus, *caulicciolo*, *carziolo*, *garzolo*. à caulium, siue cymularum similitudine. Quod rectius cadit, quam si à *thyrso* trahere coneris. Idem & *Grumolo*, quod veluti in cumulum folia teneriora collecta, & compacta sint, qui *Grumus* dicitur, vt infra. Insubres *Cirrolo*, quod cirros referat.

GASTALDO. V. *Castaldo*.

GATTO. Felis, siue ælurus. *Catus* vel *Cattus*. Glos. *Catus*. Γαλῆ. Et Αἴλυρος. *Falax, hæc catta. Catta.* αἴλυρος. & Κάττα. *Catta.* Glos. Isid. *Murilegus. Catus.* Multa congessit Vois. L. II. C. IV. Et L. IV. C. III. *Cattare* prouidere (de quo infra.) Isidor. L. XII. C. II. *Hinc alij catum, à captura vocant. Alij dicunt, quod cattat, idest videt. Nam tamen acute cernit, vt fulgore luminis tenebras superet.* Glos. Arab. Lat. *Musium, cattum, quod cattat, idest vides.* Hoc reprehendit Vois. in Etymolog. & à captando dictum putat, sed meram vocem Germanicam esse. *Cat*, & *Kes*.

Veneti *Gattoli* appellant colliquia in viam deriuando imbri, & colluviei, in quæ canum ac felium catulos mortuos cum sordibus proiiciuntur. *Andare à gattone*, Hispan. *Agatas*, depresso corpore, more felium insidiantium. Non ab *agnato*, vt Coaruvias.

GAVAZO, & *gauazare*. Est effuse, & intemperanter lætari: à gaudeo *gauiso*, & *gauesco*. Vt Vois. L. IV. C. IX. Glos. *Gauescite*. χαίρετε. & *Gauiso*. χαίρω. Hisp. *Gozar*, Galli *Gauser*. Itali *gauazzare*. Ariost. Cant. XXVII.

De ciò si ride la discordia pazza,
Che pace, ò tregua omai più teme poco
Scorre di quà di là tutta la piazza
Ne può trouar per allegrezza loco
La superbia con lei salta, e gauazza.

Vita Nicolai Laurentij p. 259. *Hora lacremaua, hora sgauacciaua. Gazarra.* Vil. L. VII. 75. *Menando gran gazarra, e trionfo.* quasi *gauazarra*. Insubres *Gauazo*, & *gauazone* nebulonem appellant, hominem minimi pretij, & sine causa immodice exultantem. Iidem *Gogò*, & *gogorone*, quod est ab *Agagola*. Isid. *Agagola, lenocinator.* Pap. *Agagula conciliator, lenocinator*, à Græco Καγχάζω, & Καγχαλάω effuse rideo, & intemperanter lætor. *Far goghetta*. Simplicius tamen à *gaudere*. Vt *gogolo* sit qui intemperanter lætatur, & gaudet. Vt *gauazo*. Boc. g. V. n. X. *E parendole conoscere, lui tutto gogolare, perciò che per man tenea vn sì bel giouinetto*

vinetto. Inde etiam *Gozzouiglia* à gaudendo. Boc. g. VIII. n. II. *E più volte feccono poi insieme gozzouiglia*.

Hispani *Gauachos* homines seruili ministerio operam locantes. Coaruuias à *Gabalis* Galliæ populis: vnde in Hispaniam lucri causa se conferunt. Fortasse eandem cum voce Itala originem habent. Vnde ijdem Hispani *Gauasa* meretricem appellant.

GAVETTA. Chordulas, siue fides citharæ in orbem complicatas, item fila linea, aut serica ex metaxa deprompta *gauette* appellant. Galli *Iaueau*, & *Iauelle*, quod Menagius à *canellus*, & *canella* deducit, idque proprie pro spicarum fasciculo, siue manipulo. Nam Philargyrius ad illud Georg. II.

Aut fætu pecorum, aut Cerealis mergite culmi. Mergites, inquit, *fasces culmorum spicas habentium, quas metentes brachijs sinistris complectuntur. Quidam cauos dicunt.* Hinc *Canellus*, & *Gauellus*, Hispani *Gauilla*. Itali *Gauetta*, funiculos, & chordas, siue fides in orbem conuolutas appellant. Quare cum *Achâta* filum significet per acum ligneam transmissum, quo retia texuntur, nempe ab acu, *Achata* (sicut *gucciata*) verisimile est ab *Acatha*, factum à *chaucta*, & *gauetta*: Veneti *Aueta* quasi *acueta*. Erithræus tamen ad illud, *Deductum dicere Carmen*, Vetam à vehendo dictam putat, quod à colo deuehatur, vel à vinciendo, idest suendo, scilicet viere, vitire.

GAVOCCIOLI. Tumores inguinum, Glãdes; *glandicula*, *glandocula*, vnde *gianduffe*, *giandozzo*, *gianocciolo*, & gauocciolo. Non autem à clauo. Vel à *galla*, *gallicolum*, *gallocculum*, *gauocciolo*. Nam & Gagliuolo, siliqua, *baccello*. Et *gallozza*, & *gallizola*, glandiferarum arborum excrementum, siue glans crassa. *Gallozzola*, gauozzola. Villan. L. XII. 83. *Apparendo nell'anguinaglia, ò sotto le ditelle certi enfiati chiamati* Gauoccioli, *e tali* Ghianducce, *e tali chiamauano*, *boze*, *e sputauano sangue*. Boccat. initio magni operis. *Nasceuano certe enfiature, le quali volgari nominauano* gauoccioli, *hora si chiamano* ghianzole, *ò carboni*. Mox. *Infra breue spatio cominciò il già detto* Gauocciolo *mortifero*. V. *Ghianducce*.

GAZA. Pica. Becanus L. II. *Nostrates picas varias olim Gazas vocabant, vnde Gazzas Itali quidam Gothicum sermonem corrumpentes vocant.* Vere *Gaius*, vt supra notauimus ex vario factus est. Varius, *vaio*, *gaio*, vt Pica varia apud Petronium. Sed *Gaza* contractum videtur, à *pica*, *picacia*, *gaza*, & *azazza*: Germani *Atzel*, Galli *Agasse*, & *Picasse*. Hispani *Pega* & *picaça*, Pica, & picacia. Iidem *Hurraca*, quasi *Furaca*, à furando, quicquid enim inuenit, occultans. Et quia Gallis *Agasse*, inde *agaser*, pro lacessere, atque irritare, non *ab aceo*, & *acaciare*, sed quia id genus auis maxime irritabile. Ex quo Itali hominem iracundum, quique facile excandescit, *Scazzoso* appellant: & *Agazzare*, irritari, atque excandescere. *Acêre* enim & acescere, minus quid significat, quam irritari, & bilem effundere.

Etrusci *Ragazza* picam vocant, quæ vox est blandientis, ipsamque appellantis: vt Veneti *puta* vocant. Insubres *berta*, à balbutiendo, quod humanum sermonem conetur. *balbetta*, *berta*. Sicuti *Bertuccia*, simiam, quod menti & labiorum motu balbutientes imitetur.

GAZZO, e *gazzolo*. Oculorum color. *Glaucus* vt Cittadinus p. 9. Simplicius à picarum oculis, qui glauci, siue Cæsii.

GAZETTA. Veneta moneta argentea duorum assium. Sed vnde appellata sit nondum mihi compertum est. Quo pretio cum olim nuncij rerum toto orbe gestarum, quæ Tacitus diurna appellat, pararentur, ipsa diurna *Gazette* vocitantur.

GECCHITO. Abiectus. V. *Aggecchire*.

GELATINA. Iusculum congelatum, & veluti glaciata mucilago pedum vitulinorum, rerumque aliarum.

GELSO, & *Gelsa*. Morus, & mori fructus. *Morus celsa*, nam & mora in rubis nascuntur, quæ arbuscula humilior, ad cuius differentiam morus celsa, & gelsa, etiam pro fructu. Dant. Purg. XXVII. *Allhor chel gelso diuentò vermiglio*. Et XXXIII. *El piacer loro vn Piramo alla gelsa*.

GEMO. Filum in globum conuolutum, *Glomus*. & *glomerulus*, *glomerellus*. *Gomitolo Gomiscello*. Insub. *Nemiscello*. Hisp. *Ouillo* à forma ouali.

GENTILHVOMO. Nobilis, patricius. Cicero in Topicis. *Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt: qui ab ingenuis oriundi sunt: quorum maiorum nemo seruitutem seruiuit: qui capite non sunt diminuti*. De quo multa Budæus in Pandectas. Inter cetera, tria fuisse iura apud antiquos, agnationis, gentilitatis, stirpis. *Sed nobiliorum*, inquit, *fuisse videtur gentilitas, vt ex illa definitione*. *Ciceronis apparet, eorum scilicet qui imagines generis sui, siue gentis proferre poterant. Inde Tranquil.* Vespas, *Flauia gens inquit, obscura illa quidem, ac sine vllis maiorum imaginibus. Vnde imagines pro nobilitate generis ferme accipiuntur. Pro quibus postea gentilitia insignia, quæ arma vulgo vocantur, successerunt*.

Hinc *gentilhuomo* qui gentem habet, siue ex magna gente est. Subiicit Bud. *Non temere igitur lingua vernacula* Gentiles homines *pro nobilibus appellat: quasi ingenuos ab origine gentis, & quorum maiores seruitutem nullam prorsus*

Jus seruierant: videlicet ab adscriptitijs, & conditione quadam obnoxijs distinguere eos volens, qui ob id eadem lingua Villani *dicuntur, quod Villæ adscripti, & colonariæ conditioni addicti, aut ipsi sint, aut maiores fuerint. Quod tamen nomen, loquentium inscitia in contumeliam vertit.* Villanum *enim & vilem vernacula simplicitas conuertit.*

Etiam *gentile* simpliciter pro nobili. Dant. Inf. VII.

Et quel sauio gentil che tutto seppe.

Nobilis, generosus. Et pro eleganti, ac lepido. *Gentile, e garbato.* Vt & *Falcone gentile* apud Fridericum Accipitr. pag. 154.

GERGO, & *Zergo.* Sermo obscurus, & solis impostoribus, ac sycophantis notus, occulta, & perplexabili verborum ad libitum significatione, qua alia aliis vocabula subiiciunt. Quæ loquendi ratio, ita & eius etymon mihi ignoratur. Satius enim est hoc profiteri, quam vel à *Græco*, vel à *elerico*, vel à *barbarico*, notationem ducendo, eo ritu loquentes imitari.

GERMOGLIO. Germen, *germiniculum, germiculum, germoculum, germoglio*, vt feniculum *fenoculum, fenocchio.*

GESTA. pro stirpe. *Cespite. Cespita, cesta*, & *gesta.* V. *Cespuglio.* Et *gesta* pro factis egregijs, siue rebus gestis.

GETTO. *di getto.* Æs fusile. Fundere enim iactare.

GETI, & *Geni.* Vincula quibus accipitrum pedes colligantur. Retinacula *Iacti.* Frid. Accipitr. p. 142. 193. 198. 223.

Quod scilicet ijs solutis accipiter ad prædam inuadendam de manu aucupis veluti iactetur.

GHEMBO. Curvus, distortus. Dant. Purg. VII.

Trà erto è piano er'vn sentiere ghembo.

Scambus. Glos. Σκαμβὸς. *Scaurus. Valgus.* Σκαμβός. *Curuus*, & *Varius.* Ἰοῦθος, σκαμβὸς, ποικίλος. Lege. *Varus &c.* & *Varius* ποικίλος. Aliud enim *Varus*, aliud *Varius.*

GHERMIRE. Rapere, vnguibus constringere. *Carpere.* Dant. Inf. XXI.

Cosi volse gl'artigli al suo compagno
E fù con lui sour al fosso ghermito
Ma l'altro fù ben sparuier grifagno
Ad artigliar ben lui.

Vbi *artigliare*, & *ghermire* idem, vnguibus scilicet, (*artigli*) arripere, ac premere. Land. *Lo ghermì, cioè lo prese co gl'artigli.* Inf. XXI.

Et ei tenea de piè ghermito il nerbo.

Carpere, carpire, ghermire, vt Menagius. Par. IX.

Che già per lui carpir si fà la ragna.

Ad eum capiendum retia texuntur.

Vnde *Ghermitelle* doli, præstigiæ, ac strophæ ad homines capiendos, De qua voce. V. Lexicon Etruscum.

GHERONI. Institæ, siue limbi vestimentorum quod in gyrum ambiant. Boc. *Alzandosi i Gheroni della Gonnella.* Hisp. *Gerones:* Pontanus Glos. Celtico. *Gheeren* limbos vestium, & institas interpretatur. Vil. L. VIII. 57. *Portaron l'arme aggherronata gialla, e nera.* Et *Gorrato.* Vit. Nicol. Laur. *Vestuto era di bianche vestimenta, gorrate de cennale.* Et infra. *Era vestuto con vna vonilla bianca de seta, inzeganata de auro filato.* quasi *ingeronata.* Et pag. 214. *Cappa de Scarlatto, forata de Varo, infrescata de auro fino. Infrisata*, Opere phrygio. Alibi, *infresata de auro filo. Galone* Veneti pro fascia, siue segmento, vt supra notauimus. Quod etiam à *Gherone, garone*, & *galone* duci potest. Etiam pro fragmento. Vil. VIII. 3. *Si fecero intorno à San Gioanni i pilastri de gherone del marmo*, idest *Liste. Ghiera* etiam Etrusci appellant circulum ferreum ligneis tubis, & alijs instrumẽtis ad oram appositum, ne rimis findantur, à *gyro.* Villan. pro pharetra. VI. 72. *Faceuano far per gonfalone vn bello, e nobil balestro, e tre ricche ghiere.* Non à vagina.

Veneti *guateroni* vela, siue plagulas conopeorum, lectorum fulcra ambientes appellant. Passauant. 63. *Concedereti, vn Gherone, ouero Guazzerone del mio vestimento.* Inde ad conopæa translatum.

GHETTO. Stabulum Iudæorum. Ignotæ originis.

GHEZZO. Insubres, pro lacerto. Quem Hisp. *Lagarto. Lacerto. Laghezzo, ghezzo. Verde come vn ghezzo.* Virg. *Nunc virides etiam occultant spineta lacertos.* Veneti, *leguro*, à lacerto. Etrusci *Ghezzo* pro nigro: cuius origo mihi ignota.

GHIADO. *Morire, e far morire à ghiado*, aliquem excruciatum necare Etrusci dicunt. Sed quod supplicij genus fuerit non plane liquet, & quæ vocis origo. Nam licet Lexicon Etruscum, & Pergamenus in additamento, à gladio deducat, quod *morto à ghiado* fit occisus, scriptores non idem exprimunt Villan. VIII. 92. *Nosso fù impiccato, el Prior morto à ghiado.* Et VI. 71. *Doppò la morte del padre ch'era stato morto à ghiado.* Ariost. *Venir ghiado al cuore*, quod spasmum, siue conuulsionem interpretantur. Et *Ghiado* iidem extremum frigus appellant, & *aghiadare*, quod vel ab algore, siue algido, vel a glacie Menagius deducit, & *Ghiado*, à *Guet*, siue aguato, ex insidiis. V. *Aguato.* De *Ghiado* quærant doctiores.

GHIANDVSSA. Pestis, à glandulis, ac tumoribus, qui axillas, & fœmina infestant. Etrusci *Ghianducce, glandicula.* Vil. XII. 83. *Apparendo nell'anguinaia, ò sotto le ditella certi enfiati chiamati gauoccioli, e tali ghianducce, e tali*

Q ehia-

chiamano bozze. V. *Gavocciolo*.

GHIARA. *Ghiaia*. glarea. Dant. Inf. xxv.

Così vidd' io la settima zavorra.

Land. *Zavorra, e sabbione, e ghiaia posta nella sentina delle navi*. Saburra. Vitru. L. II. C. IV. *Si autem non erunt arenaria vnde fodiatur, tum de fluminibus, aut è glarea erit excernenda*. Et L. VIII. C. I. *Glarea vero medioeres, & non certa vena reperiuntur. Item sabulone masculo*. Philander. *Idest terra, qua sabulosa erit, & plena lapidibus minutis, cuiusmodi qui ad fluviorum ripas sunt, qui glarea etiam vulgo Italorum dicuntur*, vt apud Colum. Lib. II. Cap. II. In Gallia Cisalpina *Ghiara d' Adda* tractum Abduanum appellant. *Ghierone* pauimentum glarea constipatum. Glos. Arab. Lat. *Glarea idest pauimentum*.

GHIEVA. *gleba*, & *ghiona*, quasi *globa*, & *zolla*, *globula*, *glebula*. Cresc. II. 26. *La zolla, ouero ghiona non sia bianca, e nuda, e che non sia magro sabbione*. Alb. C. LXIV. *La ghiena percioche ella è grave, si stà quietamente, mà la polvere per leggerezza si spande, e si perde*.

GHIGNARE ridere, *sogghignare*, subridere. *Cachinari*, & *subcachinari* non à *Gelasinare*. Insubres. *Sgrignare*. Quod scilicet in ridendo diductis labris dentes ostendantur, quod faciunt canes cum hirriunt, siue ringuntur, quod *digrignare* dixit Dant. Inf. XXII.

O me vedete l'altro che digrigna.

Land. *Digrignare, significa storcere el volto in forma che la bocca s'apra, & mostri i denti. Il che significa ò dolersi, ò adirarsi, ò alcuna volta ridere*. Vnde fortasse *schernire*, prò illudere, siue subsannare. Insubres *sgrognire*, quod labiorum diductione fit. Plaut. *Labijs ductare* dixit. Quanquam ea vox Germanica sit, de qua infra.

GHIOTTO. Ganeo. Helluo. gulæ deditus. Item cupidus, auidus, demum callidus, & veterator. *Gluttus*, & *glutto* à glutiendo. Pers. Sat. v. *Nec glutto sorbere saliuam*. Casaubonus 161. *Gluttus, inquit, est pars colli qua cibi transmittuntur. Ficta vox per onomatopœiam: nam Glut est imitatio soni quem edit liquor per angustum tramitem means*. Vetus poeta, *Glut, glut murmurat vnda sonans*. Isid. L. x. *Glutto à gula, idest gulosus*. Glos. *Glutus*. Βρέϛος. alibi Βρογχος. L. Βρόγχος. Eædem Glossæ. *Gluttus*. Βρόγχος. Guttor. Lege *guttur*, *glutta*, *vel glutto*. Iidem & *ambrones* dicebantur. Pap. *Ambro, deuorator, profusus glutto, ganeo, popino*. Et *Gulosus*. *gluto*. Dant. Inf. XXII.

Et in tauerna co i ghiottoni.

Hisp. *Gluton*. Non à glossa, vel lingua, sed ab ingluvie. Galli. *Glout*. Pro cupido, idem Purg. XVII.

Si che, sia della vendetta ghiotto.

Et XXXII.

Che del suo pome gli Angeli fà ghiotti.

Cose ghiotte, cupedia appellat Boc. Lab. 33. I. *Ghiottoncello*, *Giottonia*, & *Ghiottoneria*, & *Ghiottornia*. Ganea, auiditas. Morgant. XIX.

Che fussi da fornirsi dentro il seno
Di ghiottornie per due giornate almeno.

Vil. I. 44. *La ghiottornia del buon vino*. Alibi. *Ghiotornia della ruberia*. Cupiditas prædæ.

GHIRIBIZZO. V. *Chiribizzo*.

GHIRLANDA, Corona, sertum. Quasi *gyranda*, *girandula*. Vitru. L. IV. C. I. *Cymatijs, & encarpis pro crinibus dispositis*. Philand. .. *encarpus Græcis fructuosum significat, hoc loco ornamentum: hoc est florum, frondiumque & pomorum implexum, atque contextum, coronario luxu folijs, flores, & fructus intercursantibus: cuiusmodi sunt, qua serta, & corollas triumphales nostri vocant, Itali* ghirlandas, *& festones, à festiuitate appellant. Hisp.* Guirnalda. *Et* Girnalda.

GIACCO. *Zacco*. Lorica ex annulis ferreis, siue maculis contexta. Quidam à *Iach* Germ. trahunt. Fortasse à *Zaba*, quæ vox inferioris æui id significat. Quod & Menagius suspicatur. Turn. L. XXII. 16. *Mauricius de militia Rom. Bucellarios equites esse scribit armatos zabis. Sic ille armaturam loricarum prope talarium appellat. Zabba, zabiea*, idest lorica, *zacco*. Glos. Arab. Lat. *Lorica, zaba*. Iustinian. Nouel. LXXXV. apud Vols. Lib. II. C. XXI. Καὶ τὰς χαλκεύτας ζάβας ἤτοι λωρίκια. Et Suidas *Zabeum locus in quo zaba reponuntur, qua sunt arma bellica*. Zaba enim est lorica.

Crederem tamen à *sago* loricio, quæ eiusdem Menagij coniectura: & antea Pontani in Glossario Prisco Gall. p. 265. Idest lorica instar Gallici sagi nempe manicata.

Initio *Sago di maglia* dicebatur, deinde *sago* simpliciter, & *giacco*, & *zacco*. Quod si est à Germ. Iach, vt ferme omnia armorum nomina, non ineptum fortasse fuerit illud a Latino *Iaculum* deducere, vt significat retis genus quod *rete iaculum* dicitur. Scilicet lorica retis instar maculis distincta (vnde *maglia*) quod & *Giacchio* Italis dicitur. Bocc. g. III. n. 7. *Et quale col giacchio il pescatore d'occupare ne fiumi molti pesci ad vn tratto*. Cresc. 693. *Anche si pigliano pesci con ghiaccio*. Nunc venit in mentem posse etiam esse à *Scacco*: quod maculæ instar tesserarum, siue tessellatim nexæ sint. Nam tesseras appellarunt, versicolores quadraturas, in quibus calculi, siue *scacchi* reponuntur. Patauij familia nobilissima *Zaccorum*, in gentilitio insigni, tessellatum alueatium præfert, discoloribus maculis: Atqui in anti-

Antiquo Chronico repperi, olim *Scaccos* appellatos, mox leniori pronunciatione *Zacchi*, dicti sunt.

GIALLO. Color croceus, siue luteus Alij à *galbo, galbeo*. Turn. L. XVII. C. VIII. *Galbus in Latino græco Lexico explicatur* χλωρὸς *viridis, pallidus, flavus. Hinc Galbula auis, quæ huius coloris erat.* (vulgo dicunt aliquem esse giallo, come vn galberio.) *Inde & galbanus color, & galbinus apud Iuvenal.*

Quem sequitur Salmas. Histor. Aug. 410. *Galbum, vel galbeum, & galbinum colorem supra docuimus esse aureum: idque nomen hodie retinemus: quem enim colorem* iaunum *dicimus, is est galbinus, vel gaubinus.* Gaubinus est geau. ne, vel iaune. *Sic & Germani* Gal, oder galb, oder geelb. *Flavus.* Scalig. exercit. CCCXXV. 10. *Quem vulgus* Giallo *vocant, dictio mera Germanica*. Geel. *Iureque Egnatium reprehendit qui Venetum colorem* Giallo *explicat, cum sit cæruleus.*

Alij à *Gilvus*, vt Cels. Cittadinus C. 1. de quo Scalig. eadem exercit. XIII. *Gilvus est qualis lateri semicocto*: κιῤῥὸν *Græci: figlinum quidam vocant: etiam heluum dictum sciunt.* Et Philand. in Vitr. Lib. & Cap. VII. *Melinum colorem Latini gilvum, auctore Seruio ad Georg. III. appellant: in floribus pro luteo dici animaduerto, Dioscoridi & ceteris.* Quod origini propius est quam galbeus. *Gilvus, giallo*, vt & Germ. *geel.* Pap. *Gilvus, aurosus.*

Perperam Perion. qui ab ἴον viola, quanquam & aliquæ Violæ luteæ: peius Erithræus in Virg. ab *hyalo. Hyali, saturo fucatu colore.* Nam ille vitreus est.

GIA' MAI. Iam magis, pro nunquam.

GIANNETTO. Equus Hispanicus, à *Ginno*. V. *Chinea. Giannetta*, lancea equestris, siue iaculum, non tamen à *Iaculo* dicta, sed quod propria equitum, vt sic dicam *Giannetariorum*.

GIANIZZARI. Turcici Prætoriani, à *Ianua*. Iunius ad Codinum p. 247. *Ianua vero, vel* θύρα *ex Orientalium vsu dicitur metaphorice quisquis aditum ad superiorem prabet: quem latinè cum Festo admissiuum, aut cum recentioribus admissionalem commodè nuncupaueris. In hunc modum narrat Calcondilas L. 1. de reb. Turcicis. Othomanum Othopuli filium Othomanici generis principem, satellites sibi adhibuisse, & allegisse, quos Ianizaros, idest ianuas Regis, seu Principis appellauerit.* Vols. L. II. C. X. tradit, quod aula Turcica porta nuncupetur, putari a *Ianua* eius custodes Ianizaros dictos. Sed cum ex Prætorianis ianuæ custodes eligerentur, non videri omnes à Ianua Ianizaros appellatos. Præterea non videri verisimile Musulmannos, potius ex lingua latina, quam ex sua nomen illis dedisse. Quare approbat eorum sententiam, qui inde vocabulum arcessunt quod *Ienizeri*, lingua eorum signet nouos homines, siue milites, qui Latinis tyrones, vt Leunclauius in Pandectis Turcicis. Et Vrrea apud Coaruv. Turcicam vocem putat, quæ nouum militem, siue exercitum significat: Quod antea Lazarus Superantius adnotauerat.

GIARDINO. Viridarium. à Germ. *Garten*. Quòd tamen ab *Horto* factum puto. Vel à *viretum*, virte, *garte*. Lips. Epist. XLIV. Cent. III. *Vvirto holera*: & *Vvurti herba*. Nam *Viretum*, & *Viridium*, pro Viridario. Vitruv. L. & Cap. VI. *Habeantque dextra, ac sinistra lumina fenestrarum valuata, vti viridia de lectis per spatia fenestrarum prospiciantur.* Philand. *Ea alij viridaria appellant: sunt autem loca virentibus arboribus consita.* Viridium, virten, garten, gartino, giardino. Bouillus à *Corte*, quasi *Cortin*, Perionius ab ἀρδεύειν, *irrigare*, inepte deducunt.

GIARRA. Vas vinarium, & aquarium. Non à *garro*, vel à *glacie*, sed ab *hyalum*, quod vitrum, & hyalinum vitreum significat. Qua voce etiam Virg. vsus est, *hyali saturo fucata colore*. Sicut *phialæ* dictæ, quod ex vitro fiant. Vitrum enim ὕαλος. Inde ad vasa cuiuscumq; materiæ translatum. Hisp. *Iarro*, & *Iarra*, pro lagena argentea, item terrea. Veneti *Zara de vino* Vas figlinum amplum, ventriosum, ansatum. Et *giarra d'aqua*, vas vitreum minoris formæ, quo lymphæ vino miscentur. Vnde & *caraffa* quasi *giaraffa*, & *carafino* butticula. Meurs. Lexic. Γιαλὴ pro ὕαλος. *Vitrum*. Γιαλλὶς, *poculum*.

GIAVARINA. Pilum, venabulum, contum extrema parte ferro præfixum, vt sunt baculi viatorum. Galli *Iaueline*, non a capulus, *capulina*, sed à *claua*, *clauelina*, quod clauæ speciem referat. Hisp. *Iaualena*, quod Coaruvias à *Iauali* voce Arabica, quæ Aprum significat, deducit, sed fallitur, *Giauelotto*. Vilan. VIII. 78. *Con balestri, dardi, e granelotti à fusone.*

GIAVAZZO. Insubres appellant globulos ex vitro, aut chrystallo, inter puerilia crepundia, & amuleta, grana etiam piacularia, ac precatoria. A Germanico *Glatz*, quod vitrum significat, vt glacies pro chrystallo. Vnde *Giauazzo* pro homine vili, ac minimi pretij, vt sunt vitrea, & vitrea fracta.

GIBOLLARE ijdem Insubres dicunt os ita percutere, ac obtundere, vt ex ictu, cutis liuoris maculas contrahat. A Latino *sugillare*. Quæ vox Plinio frequens. Vt *casus recens cum melle sugillata emendat.* Alibi *sugillata, aut lientia emendat.* Sugillata ὑπώπια liuoris vestigia,

gia, fermè ſub oculis.

GIGA. Tibiæ, ſiue fiſtulę genus. Dant. Par. xiv.

E come Giga, & harpa in tempra teſa
Di molte corde fan dolce tintinno.

A Græco Γίγγρας, paruula tibia, lamentabilem, flebilemque emittens vocem teſte Polluce L. iv. C. x. De qua Steph. in Appendice. Vnde & Γιγγραίνειν, tibia illa canere. Inſubres ruſtici *Gringrata*, aſperum quoddam, & ſtridulum ſonans. Latini teſte Feſto *Gingrire* anſerum proprium dicunt: indeque genus quoddam tibiarum exiguarum *Gingrina*, & *Gingrinator*, Tibicen.

GIGOTTO. Inſubres vocant genus farciminis. Galli *Gigot*, quod aiunt factum à Giga coxa. *Cuiſſe*. Sed vnde *Giga* neſciunt. Hiſpani *gigote*, qui & farcimen, ideſt carnem ſuillam minutatim conciſam interpretantur. *Coxa, Coxoto, Chixotto, Gigotto*. Quare ijdem Hiſpani femoralia ferrea *Quixotes* appellant (à quo *Don Quixote della mancha*.) Non à *Gigote*, vt Coaruvias, ſed contra *Gigote* à Chixotte. *Coxa, Coxote*, ferreum coxale, ex quo *Coſſalette*, & *Corſalette*, quanquam pro thorace ferreo ſumatur, ſed laminæ illę ſęmorales thoracis partes ſunt, & ab eo dependent. Quia ergo à coxa ſuilla, quæ maxime pulpoſa ferme farcimina conficiuntur, à coxa *coxote*, & *chixote*, & *gigotto* dictum eſt.

Gigotto di reſſe. Inſubres etiam vocant aciæ, ſiue fili fragmentum truncatum. Quod vbi inteſtinum totum farctum eſt, in multa farcimina conciditur, & truncatur.

GINETTO. Equus Hiſpanicus. Ariſtoteles I. Animal. 63. *Nam ex qua iubata ſunt, & iumenta vocantur, vnum quoddam genus commune: vt equus, aſinus, mulus, hinnus, ginnus*. Et in vi. *Hinnum ex equa, & mulo ortum prodit, quod genus nobis ignotum*. Ibidem ginnum, eſſe ait, quod νάννον, nanum in homine appellamus, & μετάχοιρον in porco. *Qui ginni vocantur ex equa generantur. Cum intergeſtandum male affecti fuerint, quemadmodum inter homines pumiliones: & in ſuillo genere porculi*. Ginnus ergo, vt Scaliger ibi, à Latinis mulus pumilus dictus eſt. Fortaſſe igitur initio equi humiliores *ginni* appellati, ob ſimilitudinem, vox deinde ad alios tranſlata. A quibus etiam *Ginetti* equites dicti, & *caualcare alla Ginetta* Arabum more ſubductis cruribus, & ſtaphijs, ſiue ſuppedaneis contractioribus. Cuius vocis origines multas conquirit Coaruvias, vt nulla plane ſatisfaciat. Iidem & nani, ſiue nanni, poſtea *manni* equi exigui tollutim veſtigia glomerantes, qui ab Aſturia, Aſturcones. Non quod manſuetudinem manuum ſequantur: ſed nanni, manni, & mannuli. V. *Chinea*.

GINOCCHIO. Genu. *Genuculum, Genuclum*. Vt *Feniculum, fenuclum, fenoculum, fenocchio*. *Ingeniculare*, ſiue vt Tertul. de geniculis adorare, *inginocchiarſi*. Gloſ. *Genuclat*, Γονυτίζει, & Γονυπετῶ. *Geniculo, genicular*. Hinc ſignũ cœleſte. *Ingeniculum*, & *ingeniculatum* veteres dixêre. Vitru. L. ix. 6. *Non longe poſitum eſt caput eius, qui dicitur nixus in genibus*. Mox. *Pes ingeniculati*. Iul. Firmicus L. vi. *Ingeniculum. Inginocchiato*. Hercules ſcilicet genu dextro nixus, ſiniſtro pede caput ſerpentis premẽs. Veget. veterin. L. iv. C. iii. *Ab armis vſque ad geniculum nerui duo*. Galli *Genouil: palette de genouil*. Mola genu. Celſo *patella*. Hiſp. *Rodilla*, ab oſſe poplitis rotundo. *Rotula del ginocchio*.

GIOCOLARE, & *giullare*. Scurra qui iocis oblectat. *Ioculator, iocularis*. Gloſ. *Iocularis* Γελωτώδης. Et Γελοῖος. *Ioculax*. Item præſtigiator qui acetabulis, & pilis ſpectantium oculos præſtringit. Idemque *Cauculator* ſiue *caucularius*, à Germ. *Sauchler*, quod tamen à *caueo*, pro calice, nam acetabula, caliculi ſunt de quibus Voſ. L. ii. C. iv.

GIOGAIA. Boum palearia, à iugo, quaſi *iugaria*.

GIOIA. & *Gioire*. Gaudere, *godere*, *godire*, *gioire*. Gaudium, *godium*, gaudia, *godia*, *gioia*. Vt aliis obſeruatum video. Dant. Par. viii.

Tutti ſem presti
Al tu piacer, perche di noi tu gioi.

Gaudeas, Gaio pro gaudens, vt diximus. Hiſpani, *Gozo*. gaudium, *godium*, *gozo*. Et *Regozijo*. Magna lætitia. Etruſcis *Gozzouiglia*: a gaudendo vna, & comiſſando, non à *Gozzo* ſiue gutture quanquam & hoc ferri poſſit. Nam Morg. xix. *E pane, e carne ingozzouiglia, e'ntreſca*.

Hinc *Gioie* pro gemmis, & lapillis pretioſis: quod ſint gaudia, & ſumma voluptas mulierum: ſiue vt Salmaſ. ad Solinum p. 1123. *Iocaria*, & *iocalia*: & *iocalerij*, gemmarij. Voſs. L. iii. C. xvii. *Iocalia, monilia, gemmæ, ac vaſa pretioſa. Ex eo quod iocum, vel ioculum nuncuparent, vndecumque caperent voluptatem*. Exempla ab eo petenda: quæ tamen ad gaudium referri poſſunt.

Veneti *gioia*, & *Zoia* appellant coronam, quod nempe è gemmis conficiatur, qua in funere eorum caput cingunt, qui integri, caſtiq; æuum exegêre. Eſt etiam vox blandientium Gioia, vt apud Græcos Ζωὴ καὶ ψυχή.

At *giolino*, & *giulino*. eſt iubilans. Gal. *Iolì* non à *Iulus*, aut *Iouialis*.

GIORNO. Diurnus. *Giornale*, diurnum, diurnale. *Giornata*, vniuerſa dimicatio: nam diem pro ſummo prælio latinis vſurpatum iam Caſaubonus adnotauit ad Suetonium.

GIO-

GIOSTRA. Pugnæ simulachrum, cum equites in spectaculis infestis hastis ludicri causa concurrunt. Salm. ad H. Aug. p. 73. à recentioribus Græcis deducit, qui ζοῦσαι dicunt, quod veteres διώσαι, nempe luctam ἀπὸ τῦ διωθεῖν, quod lucta, non aliud sit, ὠθισμός.

Verisimilius videtur, quod & Menagius cēset esse à Latino *Iusta*, & *iustare*. Vnde Galli *Iouste*, etiam *ioustra*, dicunt. Et Hispani *Iusta*. Iustare est æquare, siue pariare. Quod nonnisi pares concurrant, vt olim paria componere, & gladiatorum paria. Vt *Iusta, & giostra* sit pugna parium siue æqualium.

Barbarus in Plin. glos. voce *Euripi*, putat dictum à *Claustra*, *clostra* à septis nempe, quibus hippodromus clauditur. *Euripi*, inquit *fossa in ludis circundata pro septis, quorum loco temporaria prius clostra fuerunt, auctore Plinio*. (qui tamen loquitur de clatris ferreis, quibus in interiori parte Circi spectatores aduersus incursus belluarum muniebantur). *Hinc natum existimo, vt ludi equestres vulgari verbo* clostra *nuncupentur, hoc est, clostrales*.

Siluius & Bouillus à voce *Iuxta*, quod certantes inuicem accedere, & collidi oporteat. Quos sequitur Coaruvias. Neque tamen conjecturæ meæ me pœnitet. Nam Itali *giostrar del pari dicunt*. Vt Petrarcha.

Il Muntouan che di par seco giostra.

GIOVANE pro seruo, vt & puer. *Iunior*. Greg. Turon. L. v. C. xxvi. *A iunioribus Ecclesiæ iussit bannos exigi pro eo quod in exercitu non ambulassent*, idest à ministris Ecclesiæ. Sicut *seniores* pro dominis vt suo loco dicemus. Bignonius p. 443.

GIRELLI. Bracteæ, vel petala in summis tēplorum, atque ædium pyramidibus, à vertendo, siue *girando* dicti, quibus pro ventorum indicibus vtimur, vt Philander ad illud Vitr. L. 1. Cap. vi. *Supraque turrim metum marmoream perfecit, & insuper Tritonem areum collocauit, & ita est machinatus vti vento circumageretur, & semper contra flatum consisteret*. Iidem *petelli* Venetis dicuntur, à *petalis*, siue bracteis.

GIV. *Giuso*. Deorsum. *Iorsum, Iosum, Iusum, giuso, & giù*. Pāp. *Iusum, inferiori parte*. Ado Martirolog. xvii. Ian. *Qui ligatis manibus sursum, & pedibus iusum*. xiv. Maij. *Deinde triduo capite iusum suspendi*. Quod in alio Martir. *Capite iorsum suspendi*. Vols. Lib. 11. Cap. xxvii. *Iosum, vel iusum valet deorsum*. Echeardus de Monast. S. Galli C. iv. *In ipso antiphonario primus ille literas alphabeti significatiuas, notulis, quibus visum est, aut sursum, aut iusum, aut ante, aut retro assignari excogitauit*. Lex Alem. tit. 45. *Pausare arma sua iosum. Posare giù le arme*. Menagius addit locum D. Aug. tract. 8. ad ep. 1. S. Ioannis. *Quod susum facias iusum: quod deorsum facias, susum. Iusum vis facere Deum, & te susum?* Dant, *Giue*. Infer. xxxii.

Per lu fredduru pur col viso in giue.

V. *Suso*.

GIVLEPPE. Hisp. *Iuleppe*. Quod Coar. Arabicū esse docet, idem quod *Iurope, Potio dulcis*.

GIVSO. Insubres pro succo, siue herbarum, & pomorum expresso liquore. *Giuso di naranzo*. *Ius, iuris*. Festus. *Iusa: iura*. Plin. L. ix. Cap. xxxix. de conchilij temperamento. *In conchilia veste cetera eadem sine buccino, praterque ius temperatur aqua, & pro indiuiso humani potus excremento*. Vbi ius vocat succum purpuræ, medicamen, quod in aheno coquitur tingendis lanis. Et L. xxxv. Cap. vi. *Proximum egesto eo addita creta in ius idem*. Vt Pintianus, & Dalech. & ex ijs Salm. ad Tert. de pallio 141. *Giusaffa*. Colluvies, magna iuris copia. Morgant. Cant. iii. *Ecco di molto broda comparire In vn paiuol, come si fa'l porcello, Et ossa doue i cani impuzzarebbono E in giusaffa non si ritrouerebbono*. Hisp. *Iugo*: quod etiam à *succo* dici potest, vt Coaruvias.

GIVBBA. Et *giubbone*. Thorax, & tunica superior. Germ. *Iuppe*. Quod opinor esse ex *suparus*, siue *tunica supara*, aut *superaria*. Nam tunica interior subucula. Exterior indusium, & supparum. Quanquam Nonius linteum fęmorale interpretetur, quod scilicet super alias vestes sumitur. Papias. *Lineum brachiale puellarum*. Et, *Supara rugatura dicuntur, panni camisia manica mulierum, vsque ad humeros*. Vt supparum sit quod Veneti *Velo da spalle* appellant. Nempe quod Lucan. L. 11.

Humerisque harentia primis

Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.

A *suppare* igitur siue tunica superaria *Giubba*, & *giubbarello*, & *giubbone*, quod supra subuculam induitur. Villan. Lib. ix. 179. *E spogliato in giubba col capestro in collo*. Et L. x. 54. *Giubbetti di cendado, e di druppo*. Meurl. Lexic. Ζωπόνι, *tunicula interior*. Et Ζῶπα *vestimenti genus, quod vestibus reliquis super inijciebatur*. Inde Ζωπάνος *præfectus vestiarij principis*. Quod intelligendum est de vestimentis interioribus subucula thorace, quibus super induebatur. *Giubba*, nam ipsa pallio, amiculo, chlamydi, & similibus subijciebatur. Iosaphat Barbarus in Itinerario ad Mœotim. Cap. ix. *Et incontinente trusse di dosso à detto figliolo vno iubbo, ch'egli haueua, & messelo indosso à me*.

Vita Nic. Laurentij. *Che poco descrintia de yre à lo spitale con sio iupparsello à duosso*.

GIVBIANA. Insubres vocant ex veteris superstiti-

perstitionis reliquijs, cum æris, & cimbalorum crepitu, atque inconditis clamoribus laboranti lunæ suppetias ferunt. Idque cum olim in eius sideris defectu fieret, alias etiam à vulgo vsurpatum, etiam cum luna æra illa auxiliaria non posceret. Sed vocis origo omnes hactenus fefellit. Vt ergo Magnus Scaliger ad Var. L. VI. de L. Lat. docuit Casca voce, & obsoleta ex carminibus Saliaribus *Deiuos Ianos*, siue *Dinianus*, idem est qui Sol, qui divus Ianus vocatus: ita & luna (quam Ianum nuncupatam, ex Varronis de Re Rust. L. I. C. 37. discimus) appellata est *Dea Iana*, vel vna voce *Deiana*, aut *Deiniana*, *Diniana*. Vt ex Scaligero Vosſ. de arte Rhet. L. IV. C. VII.

Cum igitur veteri ritu putarent se lunæ magicis rhombis è Cœlo tractæ, æris crepitu, & insanis clamoribus opitulari: cum id fieret, etiam non obseruato eius defectu, *Giubiana* dixerunt. *Diniana*, *Giubiana*, vt *diurnus*, *giorno*, & *deorsum*, *giuso*, & similia.

GIVGGIOLE. *Zizzole*, *Zenzuini*, *Zizifa*.

GIVLIVO. V. *Gioia*.

GIVNCATA. Lac coactum, à cauea è iuncis, qua clauditur. Isidor. Glos. *Iunceum latile*. Meursius, *flexile* quod iunci flecti faciles. Sed rectum est *lactile*, vel *lacteum*. Prud. hymn. 3. de coronis. *Iuncea pectora dilacerant*. Quod vulgo *bianco come vna giuncata*. Isid. infra. *Incia lactare*. I. *Iunceum*, *lactare*, vel *lactatum*. Pap. *Lactatum*, *potio è lacte*. *Vna lattada*.

GIVNGERE. Aliquo peruenire, & antecedentem assequi. Iungi, & Coniungi alicui. Dant. I.

Ma poiche fui al pie d'vn colle giunto.

Et XVIII.

I mi raggiunsi con la scorta mia.

Et XXXI.

Tu vedrà ben, se tu la ti congiungi.

Anastas. 125. 126. Sergio II. *Quem Pontifex in gradibus Apostolica aula expectauit. Coniungente vero eodem Rege*. *Giungendo*. Hispani dicunt *Llegar*: & *allegar*: *allegar à Roma*. Quod non est a *ligando*, vel *legendo*, vt Couaruvias, sed ab *applicare*, *plicar*, *liegar*. Sicut *plorare*, *llorar*, *pieno lleno*.

GNACCARE. Vosſ. Lib. III. Cap. XXII. Tympani genus facit. Ex Sugerio in vita Ludouici Grossi. *Tympanis*, *& Macarijs*, *& alijs similibus instrumentis horribiliter resonabant*. Meursius recte corrigit, *Anacarijs*. Qua voce vtitur Curopalates. C. V. *Parato iam*, *& equitante Imperatore* ἐν ἀναχαρισταὶ χρύεσι τὰ ἀνάκαρα *pulsant anacara*. Vbi Iunius recte eos reprehendit, qui tubas esse dixerunt: ipse tympana fuisse existimat, rotunda ab omni parte, præterquam, quà corium obducitur, quare *Anacchara*, idest vasa siue cacabos, & lebetes vocales ab Arabibus dici.

Fuisse tympana assentitur socero Vossius. In origine vocis discordat. *Anacara* inquit *fuere tympani genus inferiori parte rotundum*, *vt puto ab* ἀνάκαρι, *quod Hippocrati in superiorem partem*: *ex* ἀνὰ, *pro* ἄνω *sursum*: *&* κάρα, *caput*. Sed Sugerius *nacaras*, à tympanis distinguit. Certe Itali *Gnaccare* testarum crepitus appellant, vt scilicet testas pro ostreorum putaminibus, siue conchis intelligamus, generica autem voce, crotala ita appellant, pixidulas buxeas, & puerorum crepitacula, mortariolum scilicet ligneum, quod pistillo die S. Martini funditur, item officula digitis intercepta, quidquid denique manibus versatum crepitum edit *gnaccare*, appellant. Proprie vt dixi testarum collisarum sonum. Cuius vocis vt originem hactenus ignotam eruamus, prius quid Nicchi sint explicandum est. Nam recentioris Græciæ vox *Anacara*, cum mille alijs à Latinis, & Italis illuc transijt. Philand. ad Vitruvium L. I. C. I. *Sigilla etiam* inquit, *imagunculaque relictis in parietibus ædiculis* (Italia nichios appellat,) *credo quod imbricatis conchis soleat earum superior pars ornari*. *Conchas enim Etrusci* nicchios *nominant*. Sed vnde nam conchas Etrusci *Nichios* appellent, quærendum est. Lexicon Etruscum. *Nicchio guscio di pesce marino*, Latine ostrea. *Per similitudine si dicono Nicchi quelli scauati del muro, doue si mettono le statue*. Lat. Ædicula. Philander existimat ædiculas dici *Nicchi*, quod eorum superior pars, siue concameratio ferme conchis ornaretur, vt etiam nunc præcipue in statuarum ædiculis propę fontes. Etrusci autem à similitudine testarum concauarum. Verior tamen Philandri opinio mihi videtur. Quanquam has ædiculas à neutro *Nicchi* mihi dictæ videntur. Sed à Latino nidus, & *nidulus*, *nitlus*, *nicchio*. Quod postea etiam Menagio obseruatum vidi. Sicut in tabernis nidi, in quibus libri, & aliæ merces separatim collocabantur, Matt. *De primo dabis*, *alteroque nido*. Inde & loculamenta statuarum *nidi*, *niduli*, *nicchi*. Quicquid sit, de hoc enim nunc non disputamus: videndum est vnde testæ, siue conchæ, & ostreorum putamina *Nicchi* appellentur.

Nempe à *mitulo*, qui ex genere testaceo est, *mitulus*, *mitlus*, & facili transitu M. in proximam literam, (vt *nappa*, à mappa, miluus *nibbio*, *Nizzolino*, *Muscolino*, *Nespola*, mespilum, & id genus) *mitlus*, *Nitlus*, & *Nichio*, pro ipsa concha, siue testa. Morgant. XV. vbi pecus marinum describit. *Gambero*, *e nicchio*, *e calcinello*, *e seppia*. Plin. Lib. XXXII. Cap. IX. *Purgant & Myaces*, *quorum natura tota in hoc loco dicetur*.

Vbi

Vbi Dalech. *Μύακες generis nomē, complectitur quas grandiores, ampliores, maiores, longiores; Is sunt latinorum mytuli. Continet & minores, & rotundiores miscos, siue musculos.* Quod autem è genere testacco sint: Idem paulo infra. *Degenerant* (myaces) *in duas species, in mytulos, qui salem, virusque resipiunt, & myscas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto, atque hirta, tenuioribus testis, carne duriores.* Mitulo, *mitlo, niclo, nicchio, nicla, nacla, nacra,* & *naccara,* grandior scilicet testa, siue concha, *Nacchere*, duæ testæ quæ vtraque manu collidebantur. Hisp. *Nacar, la concha dentro della qual,* vt ait Coaruvias, *se crian las perlas, Latine, vt Nebrissens, Margaritæ callum, siue concha margaritarum.* Qui tamen originem eius se nescire fatetur. Galli *Nacre di perle. Madre perla*, testa, siue conchilium. Successu temporis potuere etiamex alia materia fieri, vt ex argento & ære, qualia veterum cymbala, sphera scilicet dimidiata, quæ allisu coniungebatur, & sonitum ciebat: quale instrumentum etiam apud Turcas hodie vigere accepimus.

Non euim naccaras parua semper fuisse instrumenta indicat Curopalates pag. 96. cum ait, *Inter hæc stant qui dicuntur Pagniotæ, puta tibicines, buccinatores, anacaristæ, ijsque solis. Nam ex minoribus instrumentis ne vnum quidem adesse solet.* Mediolani per bacchanalia turmæ personatorum lasciuientium incedunt, qui, vni carmen præeunti cæteri succinunt, testisque, siue naccaris & crotalis, cymbalisque adstrepunt, quæ *Cipollata* appellantur à cymbalis, quasi *Cymbalate*.

Quod autem conchæ incuruæ sunt, & in vnum contractæ, *Far vn nicchio* est corpus contrahere, & incuruare. Morg. x.

Quando Morgante il battaglio giù piomba,
Che quel veguroio si faceua vn nicchio.

Et xvi.

Orlando che pel duol si fece vn nicchio.

Porro aut testæ, aut testarum species sunt quas Hispani *Castagnetas* appellant, cum scilicet saltantes, vt digitorum crepitus validius sonet, pollici, ac medio dimidiatum crotalum ferme è buxo alligant, atque ita digitos concrepant. Notum enim est testarum crepitum à Gaditanis puellis Romam inuectum, lasciua saltatione prurientibus. Iuven. Sat. xi. *Audiat ille Testarum crepitus, cum verbis, nudum olido stans Fornice mancipium quibus abstinet.* Ita. *Copa Syrisca caput Graia redimita mitella, Crispum sub crotalo docta mouere latus.*

GNIFFI. Insubribus species naporum rubescentium, napuli, *gniffi*. Veneti *Carotte*. Vide.

GNOCCO, tumor ex percussione instar nucis, vnde *nochium*, & *gnocco*. A cuius nucis similitudine, & lagana in globum compacta, & conuoluta *gnocchi* appellantur. Item

GNVCCA, siue *nucca*, cranium, siue caluaria, quasi *nuca, nucula,* quod sit cerebri, & aliarum partium operimentum, vt cortex nucleorum, veluti nucis putamen, siue nucamentum. Hisp. *nuca*. Quod à Nūç quasi mentis sedes, vel à nuce ballistæ frustra deducit Coaruvias.

Ferme tamen accipitur pro parte posteriore capitis, siue occipitio. Inde *Gnucchi* tauri appellantur torosa, & opima ceruice: & translate *Gnucco* pro contumaci, & dura ceruice prædito.

GO. piscis. *Gobius.*

GOFFO rudis, tardo, & pingui ingenio. Salm. ad H. Aug. 391. *Gusam pro cusa scribit Isidor. in Glossis.* Bigerra, vestis gusa, vel villata, *vbi* Gusam *appellat, quæ optimo Glossario cusa: pallium nempe & vestimentum spissum, & villosum. Inde nos* gusum, & gosum *appellamus quidquid soloci filo, & pingui Minerua factum est.* Hæc ille. Pap. *Bigerra vestis suffa, idest valla, quæ & bilis dicitur.* Lege. *vestis guffa, idest villosa, vel villuta, quæ, & biuillis dicitur. Bigerra* enim quasi bicirra, nam cirri, sunt villi: vnde & *biuillis*.

Hinc bubo *Guso* dicitur, quod densis circa rostrum plumis inhorrescat: & gallina *goffa* Insubres, cuius caput densitate plumarum stipatur. Vide *Cuffia*.

GOGA. Insubribus dicitur, cum digito indice, vel medio pollici adpresso, & conuoluto ictus gutturi incutitur. Nam guttur *gozzo*. Galli *Chichenaude:* parvus nodus. Itali *Frignocola*, strictus nodulus. Alij *soggozzone*, cum manu in pugnum contracta, eadem pars pulsatur. Veneti contracte *Gazotto*. Græcis Κόνδυλος, Athen. L. ix. *Puerum, quem Hercules κονδύλῳ interfecit, propterea quod cum aquam manibus daret eum madefecißet.* Vel illulo pugno, vel inflexi digiti percussu, vngue conuerso. Latinis *Talitrum*. Suet. Tib. lxviii. At

GOGOLO, & *gogò* Mediolanenses nebulonem, ac minimi pretij appellant, Agagola.

GOGNA, Supplicij genus, quo noxij iniecta boiæ, siue numellæ ceruice, in suggestu omnium sibilis ac ludibrio exponuntur. *Berlina.* Malim ab ἄγχω, quod est ango, præfoco, ob ferreum vinculum collum stringens, quam ab *Agonia*.

GOLFO. Sinus maris a Græco κόλπος. *Colpus, colfus, golfus.*

GOLONDRINA. Hispani hirundinem dicunt. Chelidonia.

GOMBITO. Cubitus. Veneti *Gomio*. *Veste à gomio*, vestes talares manicis ad cubitum laxis. *Manica à Gomio*, ad cubitum. Senatorum, & Magistratuum, manicæ laxiores & ad imum

de-

dependulæ. *Maniche larghe*.

GOMENA, & *Gomona*. Funis nauticus, siue anchorarius. Insubres *Gamiro*. *Camelus*, à Græco χάμηλος, rudens, funis. Pap. *Camelus, Funis nauticus*. Vt in Euangelio. *Facilius est camelum per foramen acus intrare, quam diuitem in regna Cælorum*. De quo Menagius verbo *Chable*, qui non recte *Gomona*, à gemina chorda deducit. *Gumina*. Ariost.

L'ancora con la gomona in man prese
Poi con gran cuor l'horribil mostro attese.

GOMMARE. dicitur de dolijs, cum guttatim exstillant à similitudine arborum, quæ gummi exsudant. Et *gemmare*, quod guttæ instar gemmarum irrorent. Crescent. 1. 10. *Crepati, e fessure, che giemono*.

GONDOLA. Cymba Veneta. Optima est Coaruviæ coniectura dictas esse à *contis*. Quod nauiculæ huiusmodi contis, non remis agantur. Contus enim non solum hastam significat, sed lignum oblongum ferro præfixum, quo cymbæ impelluntur. Virg. *Duris detrudere contis*. Vt *gondola* sint *cuntelada*: cymbæ quæ conto subiguntur, quæ vox mansit etiam si remis agantur, sed vbi aqua breuior est, remis pro contis vtuntur. Brodæus ad Lib. 1. Anthologiæ. *Scapham quoque, qua in maius nauigium inueheretur, vulgo* Βαρκαν, *&* κοντελᾶδα *nominarunt, teste Harmenopulo L. 11.* V. *Barca*.

Gondola autem à *Gonda*. Morgant. xv. *E brigantin, carouelle, e marrani, Liuti, faettie, gonde spalmate*. A *Conto*.

GONFANONE. V. *Confalone*.

GONFIARE. *Sgonfiare, sufflare*. Scribon. 134. *Benefacit ad hydropicos hæc compositio, & maxime in initys, quorum sufflatum corpus est*. *Sufflare, insuflare, exsuflare, sconfiare*. At *conflare* aliud significat.

GONNA vestis muliebris, & *Gonnella* virilis. Proprie *Guna*, vestis villosa, aut pellicea. Cerda Aduers. Cap. cxxi. 18. *Guna vestis pellicea Cineardus ad Lullam Episcopum. Orarium, & coculam, & gunam breuem nostro more consutā. Guttbertus in epist. Gunnam de pellibus luttarum factam tua fraternitati misi. Concil. Salisburg. In pileis suffuraturas non habeant, nisi forte de nigro centalo, vel panno, aut nigra pelle, aut guna. Luitprand. in Legat. Nec ipsa capiet eum in qua ortus est pauper, & gunnata, idest pellicea saxonica*.

Gonna autem, & Guna est à Græco Καυνακῆ, *Caunace*. Varro de L. Lat. *In his multa peregrina, vt sagum, reno, Gallica. Gaunacum maius sagum, & Amphimallum*. Scalig. Interpretatur Gaunacum, maius sagum, quod esset crassum vestimentum. *Caunace* Hesychio sunt stromata, siue vestimenta ab altera parte villosa. Quæ vox apud Aristoph. in Vesp. *Posito pallio sumere* καυνάκην, vbi Interp. esse ait genus lenæ Barbaricum seu Persicum. *Caunace, caunu, gonna, & gunna*. Ferme autem pro duro vilique vestimento sumitur. De Gaunaco vide Bochart. L. 1. 42. Geographiæ sacræ parte secun. Petr. *Sul duro legno, e sotto l'aspre gonne*. Bocc. LXXI I. 2. *Partitosi in gonella, che parea, che venisse da seruire à nozze*. Villanus pro tunica, siue stola matronali. L. vi. 71. *E passauansi le maggiori d'vna gonnella assai stretta di grosso scarlatto*. Pro tunica virili. Vit. Nicol. Laurentij. *Ma cappa me enne furata. Monaco sacrato, sono in gonella: me ne vaio legeri à modo de sparuieri*.

GORA. V. *Gorna*.

GORGA. In cantu vox tremula, & longo inflexu vibrans, à gutture, siue gurgulione. Vita Caroli Magni. *Excepto quod tremulas, vel vinnulas, siue collisibiles, vel secabiles voces, in cantu non poterant perfecte exprimire Franci naturali voce barbarica, frangentes in gutture voces potius quam exprimentes*.

GORGIA, *gorgezule*. Non à gutture, aut gurgite, sed à Gula. *Gurgulio, & Gorgera*. Dant. Inf. XXXII.

Di cui segò Fiorenza la gorgiera.

Hisp. *Garganta*, Gal. *Gorge*. Germ. *Gurgel*. Sumitur etiam pro monili, & pro millo canum.

GORNA, & *Gora*. Colliquium deriuando imbri. Vel à suggrundia, quod idem significat suggrunda *grunda, gorna*. Vel simpliciter à *gula*, canalis scilicet tectorum extremitati adiectus colligendo stillicidio. Chron. Venet. *Per el gran chalor del fuoco el colaua el piombo per le gorne, che è à torno alla Giesia*. *Gora* etiam aquæ ductus vertendis molis frumentariis. Dant. Inf. VIII.

Mentre noi correuam la morta gora.

Vbi tamen carminis causa poetam improprie locutum notat Land. cum de fluente aqua gula dicatur, non de ea quæ stagnat. Villan. L. 1. 38. *Nel quale l'acqua d'Arno per gora con cauata fogna venia*. Lib. 11. 38. *Fù loro insegnato d'entrare per la fogna, ouer cateratta della gora delle mulina*.

GOTTO. Poculum Venetis. Guttus apud veteres vasculi genus angusto collo, dictum à gutta, quod propter colli gracilitatem humor inde guttatim efflueret. Diuersum igitur à poculis nostris. Insubres *Gotto* appellant vitream lagenam rotundam restigerando vino, quam Veneti *bofone*, vt in eo vocabulo dictum est. A *Gutto*, puto detracto T. genas, *gotas* leniori pronunciatione appellari: buccas scilicet tumentes, ac pleniores: & *Gotata* alapa. Veneti *Galte*, simpliciter pro maxillis. Fortasse etiam

inde

inde Hispani *bigotes* appellant pilos in superiore labro, qui hinc inde ad maxillas extenduntur. Iidem poculum *Alcuza* vocant, cuius origo frustra ab Arabico petitur. Est quidem AL, articulus Arabum, sed *Cuza* est guttus, *guza*, & *cuza*, *Alcuza*.

GOZZO. *gosso*, gula, *guttur*. Ingluvies, præcipue in auibus. *Ingoiare*, *proinghiottire*, *ingluviare*. Dant. Inf. VI.

Graffia gli spirti, & ingoia, & isquatra.

Et *Ingozzare*. Inf. VII.

A chi del fango ingozza.

Land. *Ingozza, inghiottisce. Perche gozzo significa el gorguzule. Onde sgozzare significa tagliare el gorguzule.*

Gozzuto. Chi hà il gosso. Gutturosus: cui tumor in colli parte nascitur, vt ait Plin. homini, & suillo generi, ab aquis, cui vitio alpinæ gentes obnoxiæ. De quo Scalig. exercit. LX. 2. Inferior ætas *Guterium* quasi *gutturium* appellauit. In Vita S. Gundulæ. *Nulla huius generationis persona extitit, quin clauda, vel dira affecta gutteria, præteritum luat facinus*. Cerda Adu. XXV. 12. articulorum dolorem intelligit, quem Itali *gotta*. Sed eum merito reprehendit Vols. L. III. C. XIII. vbi ostendit esse vitium gutturis. Inter cætera ex Rhatasio Veron. Episcopo in vita S. Vrs mari. *Orta est quædam in eius collo sana nimis infirmitas, quæ gutteria dicitur sermone Gallico*.

A *gozzo* Insubres strumam *magozza* appellant, quasi magnum guttur, sicut *magozzo* guttur auium cibo fartum. Nisi *magozza* est à magna maxilla, quæ strumis intumescit. Scilicet a *magulo*. Vols. L. II. C. XII. *Magulus vt arbitror is qui veteribus fellator. Nempe à voce Græcobarbara μάγυλον, quæ gena, siue maxilla Niceta, Moschopulo, atque alijs significatur.* V. Int. Iuven. *Peribomius nomen Archi galli cinædi, quem magulum conspurcatum dicimus, qui publice impudicitiam perpessus.*

GRACCHIARE à *graculis*. Gracculus, Hisp. *grajo*. *Graula*. Gl. *Graulus*. Κολιὸς. contractum ex graceulus. Et *Graccula* κολιός. *Graula*, *ciaula*: vnde *ciarlare*. Quæ & *taccola* à voce, *taccolare*, *ciaccolare*. Et *gracidare* quasi crocitare, quod tamen ad ranas transtulit. Dantes

Et come à gracidar si stà la rana.

Cornacchiare, nam *cornicula*, *cornacula*, *cornacchia*. Quod Persius *Corniceari*, dixit.

GRADELLA. *Cratilla*, *Craticula*, & *grata*. Dant. *Come tenne Lorenzo in su la grada*. Gal. *Gril.* Germ. *Rost*, quod in ea cibi torrentur. Et *Grada*, *grata*, pro clausuris ferreis sacrarum virginum. Boc. g. IX. n. 2. *Essendo vn dì ad vn suo parente alla grata venuta.* Sed hoc est à *clatris*: quæ lignea, aut ferrea repagula cancellatim compacta. *Feriate* vulgo dicuntur. Horat.

Obiectos caueæ valuit si frangere clathros.

Graticcio. Craticeus. Patauij. *Il ponte di Gradicci.* Villan. XI. 53. *Fece fare più ponti di graticci, e doue di legname. Doue, doghe.* Stat. Patau. XXXVII. 80. *Exceptis serralijs factis in hortis de gradicijs, vel cannis.*

GRADIRE, gratum, & acceptum habere. *Riceuere in grado. Venir in grado.* Dant. Par. XV.

Tanto per ben oprar, li venni in grado.

A mal grado, aliquo inuito.

GRAFFIARE. vnguibus scalpere, & cutem lacerare. *A graphio*, stylo, quo olim scribebatur, siue tabellæ ceratæ exarabantur: cuius acumine perstricta cutis *graphiata*, & ab eo *graffiare*. Dant. VI. Inf.

Graffia li spirti, & ingoia, & isquatra.

Et XVIII.

Che là si graffia con l'vnghia m.

Boccat. LXXXXV. *Corse con l'vnghie nel viso à Calandrino, e tutte gli le graffiò*. Vel à scarificare, scarifare, graffiare. Quid sit autem scarificatio docet Plinius L. XVII. 27. loquens de arboribus. *Est & scarificatio, cum macie corticis agritudine adstringente, scinstoque plus vitalia arborum comprimente exactam falcis acutam imprimentes, perpetuis incisuris deducunt, ac veluti cutem laxant.* Vide Salmas. ad Solinum p. 590.

GRAGNOLA. Grando. *grandine*, *grandinola*, *grandinecula*, *gragnecula*, *gragnola*.

GRAMO. Mœstus, tristis, etiam pro misero: vox Venetis familiaris. Dant. Initio.

E molte genti già fe viuer grame.

Et Inf. XV.

Sen và con quella turba grama.

Inf. XXX. *Nel mondo gramo.* Land. *Gramezza in Lombardo significa miseria, e graue voglia di quello che non può hauere.* Alibi *parole grame*, ideft miseræ, & infelices. Inf. XX. de Mantuo.

Non molto hà corso che troua vna lama
Nella qual si distende, e la impaluda,
Et suol di state tal hor esser grama.

Vbi Land. *gramo* cupidum, & egentem interpretatur. Sed *grama* ibi pro noxia intelligendum videtur, quod Mantuanum illud stagnum vitiatis aquis sit incolis insalubre, & aere palustri, ac grauitate Cœli homines lædat, & *gramos*, siue miseros efficiat. Quam interpretationem apud Danielem postea repperi. Dantes Scholiastem. Demum Purg. XXII. *Gioftre grame*, ideft dolentes. Boc. Amet. XCIX. 2. *Malinconia, & eterna gramezza*. Contractum ex *lachrimosus*, *gramosus*, *gramo*. Sunt quidem apud Festum, *Gramiæ oculorum vitia, quas alij*

R *glamas*

glemas vocant. Scal. λήμη. Æolicè. γλάμα, *vnde gramia*. Plin. Lib. xxvi. 11. *Gremias oculorum*. Barbar. ibi. *Nonius gramias non gremias*. *Sunt autem*, inquit, *gramia oculorum pituita, vnde gramiosi oculi: à quo qui tristes sunt in hodiernum quoque gramiosi vulgo vocantur*. Glos. *Grama*. λήμη, pro *Gramia*, & λήμη. *Glama*; pro gramia lippientes oculi, seu sordes oculorum cum lachrimæ, & pituita concrescit, ac veluti glutinat palpebras. Nonius id confirmat ex Cæcilio. *Gramosis oculis ipsa, atratis dentibus*. Scalig. etiam Iulius in Aristotelem de animal. L. x. Cap. 1. *Gramia à Latinis dicitur. Græcis* γλάμη. Vnde *gramo* à gramijs dictum videri potest. Sed quia possunt esse homines, lippi, & gramiosi, neque tamen miseri, & infelices, simplicius existimo ex lachrimoso contractum *gramoso*, *gramo*, & *gramazzo*, homo ob miseriam luctui indulgens, & in lachrimis versans. Nam *ingramirsi* dicunt, cum ex dolore, aut pietate lachrimæ suboriuntur, & inuitis cadũt. Et *gramaglia*, pro pulla veste, funerea, & atrato cultu.

Hispani tamen *Gramalla* vestem purpuream, siue coccinam appellant, Iudicum, ac procerum indumentum. Apud reliquas gentes funebre vestimentum est.

GRAMOLA. Instrumentum ligneum, siue pressorium, quo lino cortex detrahitur. Crescent. 170. *Se'l tempo sarà humido, il lino con molti panni scaldati al foco, si prepara alla gramola*. Et gramolare. Idem. *Il lino al Sole caldo si pone, e quando sarà scaldato si gramola: & in questo modo si monda ottimamente, e la stoppa gramolando si rompe*. Sicut à λήμη, *glama*, & *gramia*, ita à *gluma*, *gramula*. Festus. *Gluma, hordei tunicula: dictum quod glubatur id granum: vnde & pecus glubi dicitur, cuius pellis detrahitur*. Glos. *Gluma*. λέπυρον κρίθης, cortex hordei. Ita *gluma*, etiam pro cortice lini, & *deglubere linum*, *gramolare*, instrumentum *gramola* quasi *glumula*. Dant. *Maciulla* appellat. Inf. xxxiv.

Da ogni bocca, dirompea, co' denti
Vn peccatore à guisa di maciulla.

Comment. *A guisa d'vno strumento detto maciulla, che dirompe il lino*. Quod est à malleo *malleola*, *macciula*. Siue rectius à machina, *machinula*, *machinulla*, *maciulla*. A quo *macinare*, vt suo loco dicemus, molere, & *gramola*, vice molæ est. A cuius instrumenti similitudine aliud instrumentum quo farina aspersa, siue massa apud pistores subigitur, & densatur *Gramola* dicitur, & pane *gramolino*, siue *gremolino*. Græcis *Magis* à μάττω, quod subigo vel pinso. De qua voce Budæus. *Potest & magis appellari orbiculatum instrumentum, quo panifices, & dulciarij pistores, quos pastillarios vocamus, subigendis farinis opificij sui vtuntur*: tondellum *appellant*.

Veneti dentes molares, *gramole* vocant, quibus cibus subigitur, vt in magide farina, siue massa. Hispani, *muelas*, ab eodem.

GRANA. Color coccineus. Nam coccum Græcè est granum. Plin. L. ix. C. xli. *Galatia coccum rubens, & granum in maxima laude est*. *Grana* scilicet infectoria, siue tinctoria. Idem color *Vermiglio* à vermiculis, qui grano siue cocco innascuntur, ac vino albo macerati & in Sole arefacti puluerem tingendis vestibus reddunt. De quibus fusè Coaruvias. V. *Cocco*.

Marcellus Donat. in Spartian. Hispaniæ prouinciam olim Beticam nunc *Granatam* dici existimat, à *Grano* tinctorio, quod *Grana* dicitur, cuius copia in hac Hispaniæ parte nascitur teste Strab. L. x. & Martiali. Quanquam Voss. L. iii. Cap. xiii. à *granario* quasi horrei domum dictam putet ex Mendoça Præfatione in Concil. Hiberitanum.

GRANFO. *Granchio*, *ranfo*. Neruorum torpor, præcipue in pedibus, & cruribus. Germ. *Krampff*. Sed fortasse à *cancro*, quod crura acutissimo dolore contrahantur, vt *Cancri*, chelas referant.

GRANCHIO. Cancer, & *Granceola*. de qua Ales Hist. An. L. iv. C. iii. *Maximum eorum genus quas maias vocant*. Scaliger. *Cum Græcum* μαῖα *transfertur à nobis vt dicatur Maia, sane arridet eorum magnitudini*. Granceolas *Veneti vocant: Ligures Araneas*. Sed exercit. ccxlv. 2. Maias dictas putat, quasi obstetrices, quod cum Pagurorum paruitate tanquam cum infantibus comparentur. Hinc rectè Menagius *Granciporo*, cancrum marinum à cancro, & paguro dictum existimat.

GRASPO, *grappolo*. Vuæ racemus, siue botryo. Quidam à Germ. *Traube*, *trape*, *grape*. Sed est à *racemo*, *raspo*, *graspo*, & *grappolo*. Vel à ramuscolo, *raspolo*, *graspolo*. Pap. *Racemus uvæ modicus ramusculus: cum acinis uva parua*. Neque hoc inepte Papias. Nam Turn. Lib. xxv. 26. ex Plinio interesse inter uvas, & racemos ostendit: uvas enim maiores, & crassioribus granis, racemos minores, & minoribus granis. Ita nos *graspo* proprie uvæ partem appellamus. Veneti *Recchiotto*. parvus racemus, *racemulotto*. Hisp. *Razimo*. Gal. *Raisin*.

GRASSO. pinguis. *Crassus*. Pap. *Popa pinguedo: ponitur pro grasso: vel grans spisso*. Lege. *Carne spissa*. Infra. *Popina, coquina à popa, quod est spissa caro*. Respexit autem Papias ad illud Persij. *Popa venter*. Glos. Arab. Lat. *Fasidis grassus*. L. *Fartus*.

Grascia Etrusci Annonam, siue annonæ

vber-

vbertatem vocant. Vita Nicol. Laurentij. *Che li Baroni dejuno fare la grascia soppina de mille marche d'ariento.* Alibi sæpe. Nam quod pingue est, carne abundat, inde pro annonæ vbertate, & victualibus.

GRATTARE. Scabere, scalpere. German. *Gratsen*, & *Gretsen*. Quod à χαράσσω, non itarecte Voss. deriuat in Etymol. id est sculpo, incido. Alii à radere rasum, *ratum*, *ratare*, & *grattare*. Sed est *atterere*, *atteritare*, *gratare*. Spartian. in Adriano. *Nam cum veteranum quendam dorsum, & reliquam corporis partem vidisset atterere* (in balneis) *percontatus est cur se marmoribus destringendum daret.* Mox. *Cum plures pariter se atterterent.* Plin. *Anguillæ atterunt se scopulis.*

GREBBANI *Greppi*. Crepidines. Festus. *Crepidines, saxa prominentia.* Vnde pontis extrema pars. Iuvenal. *nulla crepido vacat?* Quia mendici ad pontem. Sed *grebani* sunt Venetis aspreta rupes. Dant. Inf. xxx.

Rispose, quando pioui in questo greppo.

But. in Dant. *Imperochè l'authore finge, che le bolge hauessen greppe, dall' vna parte, e dall'altra. Greppo, e cigliare di fossa sommità di terra.* Ariost. *Io me n'andai come la cosa seppi Il traditor cercando per què greppi.* Ab eodem *Greto*. Glarea scilicet ad marginem, & crepidinem fluviorum. Ricord. Malesp. *Congregato il popolo di Firenze nel greto d'Arno, à piè del ponte Rubaconte.* Sen. ep. Italicè. *I fanciulli si dilettano in cose di piccol pregio, si come son pietre, che homo troua nel riuaggio, e nel greto del mare, e de fiumi.* Non à *concreto*.

Greto etiam pro spisso, sed est à grumo *grumoso*, *greto*, nam & *gremito* eadem res dicitur.

At *Greppe* pro vasis figlinis, quassis, & curtis. V. *Creppe*.

GRECCHIA. Scopa breuior, & longo vsu detrita, quasi *Resckia*, *Resche*, sunt spinæ ab Aristis, quod ergo spinis horrescat, *Reschia*, & *Grecchia*. Insubres, *Reschignone*, ab eodem.

GREGGIO. *Grezo*. Rudis, *rozo*, *rezo*, *sgrezo*, & *gregio*. Tela *greza*. & tabula, non dolata; aut polita. Glos. *Rudis*. Ἀτίλλεος ἄγραφος. *Desgrezare*, polire, dedolare.

GRIDARE. Clamare. *Quiritare*. V. *Cridare*.

GREMBIALE, & *grembiule* linteum, siue semicinctium à gremio. Optat. Mileu. Lib. IV. *Nunquid de subducto vestimento, aut de inuolato gremio, aut de aliquibus rebus, qua ablata, vel lucra, vel damna inter homines faciunt?* Cerda Adu. XXXVII. 14. *Inuolato gremio*, ait esse volare in gremium. Sed vel gremium sumitur pro linteo, quod gremio obtenditur, vel legendum est, *gremialt*. Et inuolare est furari. Vt infra, *Diabolus qui volebat quasi fur aliquid inuolare*. Insubres *Cossale* à coxis, quas velat; Veneti *Trauersa*, semicinctium etiam opificũ, & pauperiorum, ab hominis parte qua succingitur.

GREPPIA. V. *Gruppia*.

GRIFALCONE. Scalig. ad Al. Hist. anim. L. 1. *Quadam rotatibus scandunt aerem, vt accipitrum genera. Quadam directo subnixu superant, vt columba, passer, Aquila genus nobile, quod Gryfalcum vocant.* Et exercit. CCXXXI. 2. *Hanc è Germanis quidam putarunt eius esse generis ad quod Grifalcones referuntur. Alij malunt Hierofalcones appellari.* Quidam ergo à volatu, siue gyro, *Grifalcones* quasi *gyrofalcones* dictos putant: alij quod sit medium genus inter accipitres (*hierax* enim est accipiter) & Falcones. Hisp. *Girifalte*. Frid. 150. 152. Gal. *Gerfaut*. Alibi de Falcon. 366.

GRIFO. Rictus, rostrum, à Græco Γρυπὸς, vt Helych. qui naso, vel rostro est adunco, vel inflexo. Dant. Inf. XXXI.

Però ti china, e non torcer lo grifo,

Torcer il grifo Danti est, grauari, *fastidire*, atque indignari, Nec γρυπὸς solum rostrum significat, sed & alias partes incuruas, & flexas. Vnde *Grifi* etiam de vnguibus auium, præcipue rapto viuentium. Ex quo *agrifare*, & *aggrappare*. Frid. 131. *agrifando se*, idest grifis, siue vnguibus apprehendere, & scandere, ac reptare & *grafignare* siue *sgrafignare* vnguibus scalpere, & lacerare. Et *sgrifare*, & *sgrimfare*, rapere. Galli *Gripper*, rapere. Hinc *grafi*, & *raffi* Danti pro vncis ferreis, vt supra dictum est. *Grifagno*. Dant. Inf. IV.

Cesar armato con gl'occhi grifagni,

Quales sunt oculi accipitrum. Landin. *Perche li sparuieri mudati in selua hanno simili occhi.* Et XXII.

Mà l'altro fù ben sparuier grifagno.

Grufolare de suibus cum *grifum*, siue rictum cœno immergunt.

GRINZA. *ruga*. V. *Cagnazzo*.

GRIMA. *Vecchia grima*, ab impexis, & turbatis capillis, quasi *crinita*. Hisp. *Greña*, coma impexa, & horrida: quasi *descrinata*, & à *Grena Grima*. Iidem appellant horrorem ex metu contractum, & *Gremazos* in pictura terribiles & monstrosas species. Idem & *Grinne*. Vide Erythræus à rimis, quod eius frons rugis arata sit. Satis durè.

GRISO. *Griggio* color cinereus, vel cineraceus, mixtus ex albo, & fusco, Græcis Leucophæus, vt censet Voss. à Germ. *Grys*, & *Grauw*. Quod puto contractum ex *cineritius*, *critius*, & *grisus*. Vt & Menagius obseruat. Dant. Inf. VII.

Al piè delle maligne piaggie grige,

K 2 Land.

Land. *bige* interpretatur, ideſt obſcuras, ſiue fuſcas. quod is color ex albo & fuſco mixtus. Galli *pan gris* pro cibario. Quod male Perionius ab ordeo deducit, ſcilicet à κριθῆ. Præcipue autem *Griſi* appellantur qui canescere incipiunt, albuſque color ſerpens nigredini miſceri. Vnde quidam *Griſones* Rhætos appellatos putant, & *Caninos*, à canis. Am. Marcel. Lib. xv. *In Rhetias campoſque venit Caninos*. Lindebrog. *Vnde & Rhætos ipſos à cano colore Griſones dictos putant.* Sed ridiculum eſt, quod ex Becano Lib. IV. Hermath. pag. 86. refert Coaruvias, eſſe hanc vocem è Germanico *Grijſen*, quod eſt plorare, nam qui lugent mortuos, pullis veſtibus induuntur, huius ſcilicet coloris. Præter notationis ineptiam, lugentium veſtes pullæ, ſiue atræ ſunt, non Leucophcæ. Subiicit Coaruvias has veſtes veteri Hiſpanica lingua, vocari *Buricles*. Nempe à colore lacernarum, ſiue byrrorum, qui cum vulgo hoc colore geſtarentur, colori nomen dedere. Vide *Beretino*; qui idem cum *Griſo*.

GRISOLI, *ſgrizoli*. Rigor qui ferme febri imminente, artus tentat. *Frigusculum*. Gloſ. *Algeo* Ριγῶ. *Algioſus* δύσριγος. Feſtus. *Algeo ex Græco ἀλγῶ dicitur, ideſt doleo, vt ſit algor, dolor quidam membrorum rigore collectus.*

GROGRANO. Panni genus leuidéſe à Germanico. *Grobgran*. Galli. *Grofgrain*.

GROLA. Veneti appellant Gruem per diminutionem. Itali *Grola*, & Galli *Grole* cornicem, quod non eſt à garrula, ſed à graccula, *graula*, *grola*.

GROMMA. Situs, mucor, præcipue doliorum. Dant. Inf. XVIII.

Le ripe eran grommate d'vna muffa
Per l'alito di giù che vi s'appaſta
Che con gli occhi, e col naſo facea zuffa.

Idem diſtinguit *gromma*, à *muffa*, vt hæc fœdo odore ſit, illa nequaquam. Parad. XII.

Si ch'è la muffa dou'era la gromma.

Land. *In forma che doue ſolea eſſere la gromma, che rende ottimo odore del vino, che è ſtato nel vaſo: hora v'è la muffa che getta cattiuo odore.*

Videri poteſt *Gromma*, quaſi *cremor*; ita enim appellatur vini fex dolijs adhæreſcens. Sed Latini cremorem appellarunt lac ex ptiſana expreſſum. Quare exiſtimo gromma factum eſſe ex *grumo* de quo infra. Nam teſte Feſto. *Grumus eſt terra collectio minor tumulo.* Vnde vini fex coaleſcens, & dolijs affixa *Groma*, & *gromma*, quæ non ingrato odore eſt, vt ſitus, ſiue mucor. Inſubres *groppà*. Quod etiam Acharſius ſuſpicatus eſt.

GRONDA. Suggrundium. Vitruv. L. II. C. VIII. *Habeatque protecturas coronarum.* Philand. *Coronæ hic dicuntur protecta, ſiue proiectæ; quas Gallis larmerij vocantur, Bononienſibus grundæ, ideſt prominentia, & veluti ſupercilia parietum, arcendis ſtillicidijs inuenta, quod etiã admonuit Budæus.* Idem ad L. II. C. X. *In ſubgrundijs. Subgrundia ſunt tecti partes prominentiores.* Ita appellat Iabolen. Pandect. L. I. de verbor. ſignific. Græci γεῖσα, & ὑπογεῖσα. Gloſ. Ἐξῶσται, ἐξοχαί. *Proiectus. Aggrunda.* Vnde eleganter Dantes Parad. XXX.

Et ſi come di lei beue la gronda
Delle palpebre mie.

GROPPA. Equi clunes. Non à *Curuo*, ſed à Græco Ὀῤῥοπύγιον. *Orrhopygium*. Sacri oſſis acumen. Vltima pars ſpinæ, qua vertebræ deſinunt; Quaſi ὅρος τῆς πυγῆς: quod & ὄῤῥος dicitur, *ſpina terminus*. Propriè quidem de auibus. Qua voce vſus Martial. Latinæ vocis defectu, *Anatis habens Orrhopygium macra.* Vox inde etiam ad equi clunes, tranſlata *Orrhopygium*, *groppione*, *groppa*, & *groppone*. Dant. Inf. XXI.

E voi c'hel tocchi
Diceaſi l'vn con l'altro in ſul groppone?

XII.

Et che porti coſtui in ſu la groppa.

Groppiera. Lorum quo Ephipium caudæ ſubnectitur, quę Latinis *Poſtilena*. Iſidoro *Poſtella*. Curopalatæ Κοπριτάριον. *Copritarium*. Quod Iunius putat nouiter factum, quaſi *fimocandiũ*, ex fimo, & cauda, quod poſtilena caudæ equi ſubiecta, fimo infici ſoleat. Sed eſt ex *Copritarium*, *Croppiera*. Alibi enim *Copritarion* appellat p. 21. v. 27. & p. 23. *Copritorion*.

GROPPO. nodus, vinculum. Salmaſ. ad Solin. à *curuus*: nodus ſcilicet arboris, vel ligni, curuo, *cruvo*, *crupo*, *groppo*: inde & pro nodo fili, aut funiculi. Galli. *Accroupir*, dorſo incuruo ſubſidere. Hiſpani. *Corbo*. *Groppo*. Vel à Germ. *Knopff*. quod eſt à nodus, *gnoppo*, *groppo*. Et pro re implexa. Dant. Inf. XIII.

Di ſe è d'vn ceſpuglio fece vn groppo.

Et XVI.

Porſila à lui aggroppata, & rauolta.

Diſgroppare. nodum ſoluere. Purg. IX.

Perche ella è quella che'l nodo diſgroppa.

Gruppi, ventorum vortices, ac turbines. Morgant. XX.

Cominciano apparir baleni, e gruppi,
E par che l'aria, el Ciel ſi rauiluppi.

GROSSO. Veneti appellant nummulum argenteum, quatuor aſſium, quod *groſſior*, ſiue craſſior ſit, altero, cuius pretium duorum aſſium, & ſimplici aſſe argenteo.

GROTTA. Specus, cauerna. *Crypta*, *Crutta*, *crotta*, *grotta*. Vitr. L. VI. 8. *In ædibus crypta, horrea, apotheca. Crypta*, inquit *Philand. dicuntur foſſa teſtudinata ſubterranea, aut conca-*

na loca, *& scrobes vbi triticum conditur*. Hinc Cœmeteria Sanctorum Martyrum, *Crypta*, & *crypta arenaria*. Et picturæ *Grottesche* Italis. De quibus Vitruv. L. VII. C. V. *Nam pinguntur tectorijs monstra potius, quam ex rebus finitis imagines certæ*. Phil. ibi. *Nec mihi obijcias, antiquorum huiusmodi opera etiam nunc ostendi, & quod picturæ genus mox reprehendis, Italis dictas* grottescas: *non possunt vera dici picturæ, quæ sunt à veritate alienæ*.

GRVGNO. Rostrum suis. ῥύγχος. Rostrum, à *grunnitu*. Vnde vetus testamentum *Grunnij Corocottæ Porcelli*. Vel à χοῖρος porcus *Chrinnium*, *Gurunnium*, & *grugno*. Gal. *Groin*. Hisp. *Ocico*, vncum, yncicum, pandum, sicut ex eadem re Itali *Grifo* appellant, & *Grufolare*.

GRVMO. Cumulus. Collectio. Festus. *Grumus, terræ collectio, minor tumulo*. Vitr. L. II. C. I. *Maximos grumos è terra*: Phil. *Congestitios globos, tumulos*. Colum. L. II. C. XVIII. *Grumos quos ad versuram plerumque tracta faciunt Crates dissipabimus*: Vnde *exgrumare* dicitur Varroni L. III. C. XIV. Nonius *Grumus dicitur agger à congerie dictus*. Glos. *Grimini*. L. *Grumi*. Οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι. Et λίθοι οἱ τῶν ὅρων. *Grumi*. Pap. *Grumulus*, *strues, agger, congregatio cuiuscumque rei, à grumo*. Grumus salis. Plin. L. XXXVII. Cap. IV. Virg. Moreto. *Interdum grumo spargit sale*. vt Parthas. ep. XXXI. Hinc *Raggruzzolare*, in cumulum, siue grumum contrahere: & translate, pro membra attrahere.

GRVPPIA. Præsepe. Alueus in quo iumentis pabulum apponitur. à Germ. *Krippe*. Gall. *Creiche*, quod non est à præsepe, sed à *Krippe* factum. Illud fortasse, à *crepidine*, quæ veteribus fluviorum ripa dicebatur, vt putei extrema ora. Nam transuersum tabulatum ripam fluminis pars concaua, alueum refert. Calabro Veterin. *Cioè ch'el chaual debbia fir ligato alla greppia, alla qual grepia sia due retene*. Etrusci *Greppia*. Morgant. Cant. III.

E come il braccio alla greppia disteso.

reliqui *mangiatoia*. Quanquam *Greppia* aliis dicantur cancelli lignei præsepi incumbentes, quibus fœnum imponitur, & iumentorum pabulum.

GVADAGNARE. V. *Gaggio*.

GVADO. Vadum. Breuis aqua. Acron. Horat. I. Od. III. *Ideo enim vada dicta sunt, quod breuitate sua vadari, hoc est ambulari possint*. Dant. Inf. XII.

Che ne demostri la oue si guada.

Et *Guazzo* pro stagno. Dant. Inf. XII.

Poi si riuolse, e ripassossi il guazzo.

Land. *Ripassando el medesimo vado*. Et *Guazzoso* ex aqua pluuia. *Aquazzone*. Vil. L. VI. 84. *Maggiormente per grande acquazzone conuenne, che si partisse l'oste*. *Guazzare*, & *diguazzare*, perluere. *Guazzetto*. Iusculum. Vel à Tuceto, quod idem significat. Glos. *Tucetum*, ζωμὸς παχύς. Micæ carnium cum aruina, minutimq; insecta ilia: siue *Coceto*. Nam veteres Nestoris κυκεῶνα, *cocetum* dixere, vt Casaub. ad Theoph. notauit, Tertul. *Nestoris cocetum*. Festus. *Cocetum genus edulij ex melle, & papauere factum*. Inde & *Guazzare*, pro fundere, prodigere, nepotari. Nam & Latini *eluere*, pro eodem dixerunt, *Scialaquare*, Vide.

GVADO. pro colore. Glastum. Vitr. L. VII. 10. *Indici colorem debit imitari*. Philand. ex Ruellio. *Isatim satiuam, quæ Gallis, auctore Cæsare, & Plinio* Glastum *dicebatur, nunc* Guadum, *alijs* pastellum *vocatur, herbam & si insignibus virorts caulicolis notatam succo tamen sufficientem cæruleo, trusatilibus molis premunt, vt herbaceam saniem excludant, deinde exsiccatam digerunt in pastillos, post cortinis infectorijs coquunt, & post tinctos pannos cæruleam illam innatantem, feruentibus cortinis eximunt, siccant pictorum vsibus* Indum *vocantes*. Scalig. exercit. CLXXII. 2. *Saltem diceres eo pratinctas lanas felicius recipere colores, fidelius retinere, prohibere ne inter tingendum deuratur*: *Tenta in guado*. Galli *Guesde*. Hisp. *Geldre*, & *gualda*. Quanquam Salm. ad Solinum. p. 254. quod est apud Plinium L. XXII. I. *Glastu*[illegible] *Guastum legit*.

GVAI. Gemitus, lamentationes. *Va*, interiectio dolentis: per dialysin *Vai*, & *guai*. Vt *vagire*, *guarire*. Dant. Inf. III.

Quiui sospiri, pianti, & alti guai. Land.

Voci querule, & ramaricose. Et V.

Et tanto più dolor, che punge à guaio

ad gemitum. Et translatum inde ad curas, infortunia, & calamitates, quæ gemitus pariunt. Vil. X. 49. *Con molti guai de Pisani*. Petrarca p. I. Canz. VI.

Italia ch' i suoi guai non par che senta.

Non igitur à *vagire*, aut à canum *gannitu* cum percutiuntur. Et *Aguaio*, pro vix, *à pœna*, ægre, cum molestia. Id enim *guaio* significat, vt diximus. *Guai à te*. Væ tibi. Plaut. *Væ tibi*. N. *Hoc testamento seruitus legat tibi*.

GVANCIA. V. *Ganascia*.

GVALDANA. Acies, turma equitum, præcipuè excursiones militares. Dant. Inf. XXII.

Corrittor vidi per la terra vostra,

O' Aretini, e vidi gir Gualdane,

E ferir torneamenti, e mener giostra.

But. *Dice di gualdane, ouer caualcate*. Videtur à *Gilda*, quæ auctore Vossio L. II. 8. Erat societas, vel collegium à mercatoribus, siue aliis institutum, in quod adscripti bona quædam habe-

habebant communia, tanquam fratres, vnde & Confratria dicta. Causa nominis ex eo, quod pecunia quædam(hæc Germanis, & Belgis *Geldus*, & *Geldum*) communis foret, partim ad conuiuia publica, partim ad alios sumptus, Collegij totius nomine vtiles. Hinc *Gildones*, & *Congildones*, socij eiusdem *Gildæ*: & *Gildonia*, cuius mentio in Capitul. Caroli M. L. I. Cap. CXXIX. Hinc vt opinor *Gualdane* societates, ac turmæ militares, præcipuè equestres: *compagnie di caualli*. Math. Villan. III. 29. *E raffrenarono alquanto le loro Gualdane*. Et VI. 56. *Apparecchiato di tenerli stretti nelle loro Gualdane*.

GVALDRAPPA. Stragulum equorum, quod Ephippijs super inijcitur, ne crura, pedesque equitantis, cæno, aut puluere fœdentur. Coaruuias putat corruptum ex *Guardapes*, quod pedem tueatur. Glos. *Vastrapes* Φιμινάλια. Fœminalia, & braccæ. Rufin. in translatione Iosephi L. III. antiq. C. II. *Primum quidem induebatur Machanasim, quod constrictorium poterat dici: est autem cinctorium circa femora subtile, ex bysso contorta contextum, ingredientibus per eum pedibus veluti de Vastrapis*. In Græco, ὥσπερ ἀναξυρίδας: de fæmoralibus. Vofs. L. II. 19, ijs assentitur, qui ex *Vestipes* corruptum censent: quod vt fęmorum sic pedum esset tegumentum. Eadem ergo ratione à similitudine, *Gualdrappa*, & *Valdrappa*, *Vestrapa*, quæ crura, pedesque à luti, aut pulueris iniuriis defendit. Menagius à *guardare*, & *drappo*; quod vestimenta à cæno præseruet. Barbaram tamen vocem ignotam esse opinor.

GVANTO. Chirotheca. Siluius à *Vanto* vagina manus. Vofs L. II. 12. *Vuantus, chirotheca ex Germ. & Belgico* Vuante, *Galli Gante, Itali Guanto*. Vnde *redditio per guantum*, de qua Bignon. ad Marculf. L. I. 13. Papias. *Chirotheca Vanti, idest manus theca. Guanto di Sparauiere*, chirothecam accipitrariam, χειρόστιν appellat Curopalates pag. 41. idest manticam siue chirothecam.

GVARDARE. Videre conuertitur item seruare, & custodire. Fronto. *Videmus natura, spectamus voluntate, intuemur cura, aspicimus ex improuiso: animaduertimus sensibus præsenti animo vtentibus. Plerumque enim aduertimus rem aliquam oculis, aut quouis sensu corporis, sine aliqua attentione*. Ab *Aduertere guardare*, vertere oculos scilicet, & animum, *vuardare guardare*. Sicut tueor, & videre significat, & seruare, siue custodire, defendere, quia quæ seruamus, intentis oculis aspicimus. Isidorus Lib. X. *Tutor, qui pupillum tuetur, idest intuetur*: ita & *Guardare* pro vtroque sumitur. Imò *Aspicere* pro custodire posuit auctor Vitæ Caroli M. *Dominus Carolus iuit ad Engolismam ciuitatem, & inde sumpsit plures Francos, qui ciuitatem ei ipsam adspiciebant, cum omnibus vtensilibus, & præparamentis eorum*. Quanquã Grammatici inter *Tuor*, & *Tueor* discrimen posuerint. A *Guardare* pro aspicere, *Guardo*, & *Sguardo*, pro obtutu: vt autem seruare significat, *Guardia*, custodia, tutela, & *Guardiano*, custos, à Germanico *Vvarden*, quod est à Latino, *Aduertere*. Ita *Guardianus* pro Ecclesiæ, itẽ Monasterij Antistite, & defensore, & *Gardingus* Regis ac Palatij custos, & *Guardio* apud Vofs. L. II. C. VIII. *Guarda*, & *guardia*, præsidium militare. Capitul. Caroli Magni L. III. C. LXVIII. *Vt non per aliquam occasionem, nec pro wacta, nec de scara, nec de warda, nec pro heribergare, nec pro alio banno, heribannum Comes expectare præsumat*. Et *guardingo* pro Arce, siue castro vbi præsidium habetur. Dant.

E fummo tali
Ch'anchor si pare intorno dal gardingo.

Vil. I. 38. *Alcuni dicono che fu, oue hoggi il gardingo, di costa alla piazza la quale era vn' altra fortezza*. Item *Guardingo* pro circumspecto. Et *Salua guardia* pro tutela, siue fide publica. Et *guardarobba*. Vestiarium *Guarda guarda*, idest caue, caue. Galli *gare, gare*, quod non est à *vitare*, vt censet Salm. ad Solin. 946. Veneti *Vara, Vara il toro*, sicut & *Guerra* dicunt *Verra*.

Postremo *Guaragno* antiqua voce Equus admissarius, quod diligenter seruaretur, & custodiretur. Crescent. IX. 2. 3. *Il cauallo dee esser generato da stallone, volgarmente appellato* Guaragno, *il quale sia diligentemente guardato*. Vnde nomen.

GVARENTIRE. Defendere, protegere. Ex eadem origine. Nam sicut tueri significat videre, & defendere, vt supra dictum, & *guardare*, siue aduertere, vtrumque significat, *guarentare* est protegere, præsidio esse. Quod Voss. à Germ. deducit. *Vvarenta, Vvaranda, Vvarandare*, tueri, patrocinari. Sed Latinum est. Galli *Garantizare*, & *Garandia*, indidem. *Valentizare*, securum, & valentem reddere. V. *Guarire*.

GVARI multum. Siluius à *Varium*, quod cum negatione semper coniungitur. Sed quid vario cum multo? est ergo à *Valde*, vt *guarire*, à valere. valide, validum, *guaridum*, *guari*. Boccat. *non guari lontano*, non valde distans. Dant. Inf. VIII.

Ma ei non stette là con essi guari.

Non est ibi multum, & valde moratus. Boccat. *Doppò vn guari spatio*, post validum, siue magnum spatium. Et sicut multum viæ & temporis dicimus: Ita *Guari di tempo, & guari di via*. *Et guari più*, valde plus. Casteluetrus tamen putat non significare multum, sed aliquantum, & à Latino formatum *aliquare*. Assensum sustineo.

GVA-

GVARIRE. Quis non videt esse à *Valere*. *valescere*, *guarere*, & *guarire*? *guarisce*, *valescit*. Galli *guerir*, & *garir*. non à variare valetudinẽ neque à Germ. *Vuaeren*, quod est seruare, sed ab eodem *valere*. Lucret. I. *Sed potius tali facto recreata valescat*. Conualescat. Veneti *guarentare*, quod *valentare*, *valentizare*, siue valentem reddere, & securum. Chron. Venet. *Per guarentarsi contro la potenza de Genouesi*. Barbari *Vvarantizare*. Defendere, ac securum reddere, vt supra dictum est. Vil. L. VI. 36. *Il sopradetto calzolaio da quei de fuori fu guarentito*. Et L. XI. C. VI. *Per guarentire il Legato, e sue genti*. Matth. Parisius ad An. MCCLVII. *Terras quas Rex Vvarantizare, nec voluit, nec potuit in cinerem redegerunt*. Quod Vos. L. II. C. XXVI. à Germ. *Vvaran* seruare. Hoc autem à *validare*, & *Vvarantum* breue regium, siue securitas, qua quis probat se facere regio iussu, & qua venditor se emptori obligat. Et *Garenne* Gallicè septum, siue viuarium, vbi feræ & animalia custodiuntur. Sed hæc omnia ad dictionem *Guarentire* paulo supra referenda sunt.

GVARISCHI. Tumores, & vlcera in dorso iumentorum. *Varices*. *Varicula*. Barb. Glos. Plin. *Varices, siue quod idem est Varicula*. Lib. XXVI. C. VIII. *Non aliud sunt, quam intumescentes plus aequo vena, in temporibus, in ventre, in testibus, & inguine, potissimum in cruribus*. Pap. *Varices in dorsa iumentorum exeunt*. Variculæ *varischi*, & *guarischi*, & *guidareschi*, & *guidaleschi*. Cresc. IX. 30. *Vi si fanno piaghe picciole, ouero grandi, le quali tutte s'appellano volgarmente, guidaleschi*. Festus *Petimina* appellat; sed quomodo à Petimen *Guidalesco* duci possit, haud video. Hoc enim pacto nullum erit verbum, ex quo vel diuersissima flecti non possint.

GVARNACCA, *Guarnaccia*. Non à Syriaca voce *Granatza*, quæ apud Codinum Imperatorium indumentum est, & prælongis ad talos vsque dependentibus manicis, non cingebatur. Nihil enim simile habet cum vulgari *Guarnaccia*, quæ ferme muliebre indumentum siue tunica, sed ab Ἀρνακὶς. *Arnacis* vestis è pellibus. Glos. *Pellis lanata*. Μηλωτή, Ἀρνακὶς. Et Ἀρνακὶς τὸ προβάτειον δέρμα. Pellis lanata, siue agnina. Vita Nicol. Laur. *Vestito era con vna guarnaccia, e cappa Alemanna*. Quod indicat etiam aliquando à viris vsurpatam. Potest etiã deduci à *Gaunaca*, simili vestimenti genere, de quo in *Gonna*. A *guarnacca*, *guarnello*, crocotula. Hispani tamen *Garnacha* vestem appellant procerum insigne, quâque magistratus, & Consiliarij ab inferiori ordine distinguuntur.

GVARNIRE, & *guernire*, ornare, instruere ab ipso verbo Ornare, & *fornire*, vt dictum est. *Guarnito* ornatus. Gal. *Garni*, *Vuarnitus*. Sirmond. ad Capit. Caroli Calui. tit. 43. c. 24. *Et ad hoc omnes vuarniti sint*, idest *parati*, *& necessarijs rebus instructi*. *Qua nunc in vernacula nostra eius vocis est notio*. *Vt cum domum vuarnitam dicimus omni instrumento, & supellectile omni ornatam, atque instructam*. Quod tamen non est à Germ. *Vuaren*, siue *bewaren*, quod significat *guarder*, *conseruer*, vt Vos. & alij censent, sed ab ornatus, instructus, paratus. Insubres *guarnare*, pro recondere, & seruare. *Guarnisione* segmenta, institæ, & alia vestium ornamenta.

Item pro munire, hoc est necessarijs instruere. *Guarniggione di guerra*. Vil. VI. 56. *Contra la forza de Sanesi guarnirono il detto Castello*. *Guernimento*. Commeatus, annona. *Pane di guarnitione*. Interdum pro exercitu. *Guarnimentum*. Rolandin. passim pro exercitu. Statut. Patau. L. III. 110. *Guarniamentum esse intelligimus, quotiescumque, vel quandocumque cætus, vel turba hominum factus, vel facta fuerit: in qua fuerint decem homines armati lanceis, vel scutis, lanceis, siue lancionibus, ceruellerijs, & cursellerijs*.

GVASTADA. V. *Inghistara*.

GVASTARE. *Vastare*, diruere, solo æquare. *Guasti* Patauij appellantur circumiecta Vrbi planities, sine ædificijs atque arboribus, ad propulsandas hostium insidias. Vt *guasti* sint vasta planities. Et *Guastare*, pro lædere, corrumpere, imminuere, atque rei alicui ineptum reddere. Frid. accipitr. *Falcones namque ab indocto redderentur inepti, aut forsitan deuastati*; guasti 115. & 120. Dant. Inf. XXIV.

Che come noi venimmo al guasto ponte.

Et XXXIII.

Del capo che gl'hauea di retro guasto.

Erythræus ad illud *Vastum aequor*, notat hanc vocem ab Italis retineri ex Latinæ linguæ reliquijs, vastare, addito G. *guastare*.

Item pro *consumere*, Vnde Hispanis *gasto* pro impensa, siue sumptu. Non enim recte Scalig. Hist. anim. L. I. 112. *Etiam nunc vulgus à ventris auara receptione* gastare, *consumere ait quasi à* γαστὴρ.

Guasto etiam pro putrido, & marcescente, vt de pomis, & alijs fructibus.

Et *Guastadori*, fossores, & operæ castrenses, quod obstantia diruant, & solo æquent, ac deuastent.

GVATTARE. Videre, inspicere. Non à *Cattare*, sed visere *visitare*, *guattare*. Vt à *Guardare*, *guardia*, à *valere*, *guarire*. Nam *visitare*, est sæpe videre. Plaut. Curc. *Ibi me interrogat, & quem in Epidauro Lyconem trapezitam nouerim?*

vim? Dico me nouisse. Quid lenonem Cappadocem? annuo visitasse. Et Epidico. *Visitani antidhac.* sæpe antea, ex quo inferius ævum *Cattare* dixit pro videre. Isid. L. XII. C. II. *Hinc alij cattum à captura vocant. Alij dicunt, quod cattat, idest videt.* Glos. Arab. Lat. *Musium, cattum, quod cattat, idest videt.* Neque tamen vt Salm. ad Solin. p. 1009. à *captando*, quod est speculari, obseruare, nam eadem esset notatio *Catti*, quod captat, & captat idest videt. Sed contractum, ex *visitat, guatat, cattat.* Dant. I.

Si volge all'aqua perigliosa, e guata.

Et Purg. XIX.

Che hai che pur in ver la terra guati?

Et Par. XXIX.

Et tu vederai, se bene guati, idest oculos intendas. Pap. *Visere, visitare, cupide intueri.* Fronto. *Visum semel, visitatum sæpius esse scito.* Hispani *Catar* aspicere, contueri, non a catus sagax. *Acatar* reuereri, reuerenter aspicere. *Recatar*, circumspicere. Et *catar la olla* pro gustare, siue gustu saporem explorare. Nam videre pro explorare. Veneti *Cercare*: Insubres. *Tastare*. Iidem Hispani *Divisar*, e longinquo aspicere, (*sguisire*, Insubres.) Item. *mala catadura*, toruis oculis. Et pro cogitare, aduertere, guardare. *Catasular* aduerte.

Ex quo Gallicum *Guet*, pro speculatore. Quanquam hoc, vt Germ. *Vvart*, excubiæ, vigiliç, potius ab accubando, siue quod corpore depresso insideant dictum sit, vt in *Aguato*, ostendimus. Et *Cattare* Italicum alius originis est, vt pariter demonstrauimus.

GVATTARO. Lixa. Mediastinus, culinæ minister, *Aquarius, Aquarolus, aquatarolus, guattaro*, & *guattaro*. Glos. *Aquarius* Ὑδρηχόος, Ὑδροφόρος. Iuv. Sat. VI. *Venit conductus aquarius. Guatturo. Aquarolus.* Glos. *Aquarioli.* Βαλλάδης. Forte legendum. *Aquariolus* Βαλανεὺς Balneator. Mediastinus. Aquarioli apud veteres lenonum, ac meretricum asseclæ. Festus. *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi asecla.* Tertul. *Primi erunt lenones, perductores, aquarioli.* Lamprid. Com. *Aquam gessit, vt lenonum minister.* Vide Lipf. antiq. lect. L. I. 12. Glos. Arab. Lat. *Luxus, aquantile.* Lege. *Lixa*, vel *luxa, aquariolus.* Coaruv. *Guattero* dictum putat, quasi a *gatas*, quod incuruo, & depresso corpore fit more felium, cum latrinam lauat. Satis inepte. Germanicum igitur *Vvater*, ab eodem est.

GVATTO. V. *Quatto*.

GVAZZO. *Aquagium*. V. *Guado*.

GVEFFO. Podium, mœnianum, proiectum. Villan. XII. III. *E al gueffo, cioè sporto sopra'l guardino, oue il Re Andrea fu gittato, strangolato, e morto.* Cuius vocis origo adhuc inuestiganda est.

GVERCIO. V. *Gangheri*.

GVERRA. bellum. Vt Vofs. L. II. C. VIII. Non solum bellum publice susceptum, sed etiam quod priuatim geritur à familijs inter se diffidentibus: à Germanico *Vverre*: hoc est diffidium, inimicitia, bellum. Vnde *vverra*, & *guerra* apud scriptores infimæ latinitatis. Constit. Caroli Calui. tit. 33. *Rixas, & dissensiones, seu seditiones, quas vulgus Vverras nominat.* Hoc tamen vt puto à Latino *bellum, bella, vella*, & liquida in asperam, *vuerra*, & *guerra*. Vel à *duellum, gueellum, duella, guella*. Nam *duellum*, pro bello sumptũ, nemo ignorat, vt diurnus, *giorno, deosum, giusum*. Veneti Vera. Chron. Ven. *In tempo della ditta Vera.* Et. *Comincia à verizare.* Vit. Nicol. Laur. *Maestri de Vera.* Et *guerra guerriata*. Vill. VIII. 49. *Si mise à fare guerra guerriata co' suoi Catalani à M. Carlo.*

GVFFO. V. *Goffo*.

GVCCIA. *Gutcila, gocciada*. V. *Agoccia*.

GVGLIA. Pyramis. Ædium, ac templorum fastigium coni, aut metæ figura. *Aculeata summitas, aculea, guglia. La Guglia di S. Pietro.*

Gugliato. gusado. Stimulus, ab aculeo.

GVIDA. Dux. Bouillus à *videndo*, quasi *videns*. Rectius fortasse à *viator*, idest viam indicans. Hisp. *Guia*, & *guiador*, viator. Bocc. *Vn grandissimo Caualiere, il quale per aspetto parena guidatore, & maestro di tutti gl'altri. Guidatore, guida.* Vil. L. I. 29. *Se non per tanto, ch'erano capo, e guidatori.* Viatores, vel ductores. *Vit. guide.* Vita Nicol. Laurentij. *Che gioua de tre de là, e de chà pe locora senza vie? guide.* Nisi compositum est ex *via dux, Guidux*, & *Guida*, & *Guidare*, deducere. Vel *via index*. Et quoniam aliquando isti non bona fide iter indicant, ac decipiunt, *guidone* pro plano, & impostore accipitur. Item pro errone, ac mendico. Ex quo fortasse *Gueux* Gallis mendicus, nomen Belgarum conspiratione nobilitatum. Nisi à glutto, *Ghiottone, Guttone, Ghittone*, & *Guidone*, quod verius puto. Qui enim à χίτων *tunica* trahunt, nugantur. Nec melius, qui à *Vadare*.

GVIDERDONE. merces. Id Vossius L. II. Cap. XX. à Germ. *Vverdung*, pretij æstimatio, à *vuerderen*, ære æstimare, censere. Sed si à German. ducendum est, rectius fortasse erit à *Vvirgild*, quod est pretium compositionis, de quo Vossius eodem capite. Quodque in Leg. Long. dicit *Guidrigelt*, vnde *guiderdone*. Sed cur non potius à Latino, *donum guida*, siue merces, ac pretium datum duci, non solum, qui viam indicat, sed deducit, & comitatur, dein-

de

de pro præmio quolibet, ac mercede? Boc. G. 2. n. 8. *Ch' hauendo prima certezza d'hauer il guiderdon promesso.* Mox. *Doue secondo la grida fatta guiderdonare il douesse.* Statut. Patau. Rubr. XIV. 40. *Ad vsuram, & guardonem.* pro mercede vsuræ. Et 42. *Guerdones*, pro vsurariis. *Secundum quod pro tempore guerdones præstant.* Hispani *Guardon*, & *Gelardon*.

GVIGGIA. Pars superior socci. Si est à *Coriacea*, vt censet Menagius, propius erit à *Corigia*: quod ita prius lora, & habenæ, quibus solea religabatur, dicerentur, sed postquam superior pars pedis tegi cępit, idem nomen remansit. Sed non plane liquet.

GVINDOLO. V. *Arcolaio*.

GVISA. Forma. modus. instar. Cluver. L. I. C. IX. Germ. veteris, à Germ. *Vveise*: quod morem, seu ritum, ac modum significat. Vnde Italis, Gallis, & Hisp. *Guisa*. Menagius à *Visa*. Alii à Syriaco *Ghisa*. Nec viderunt esse à Latino *Vice, visa, guisa. A guisa, vicem*, siue *ad vicem. In guisa, inuicem.* Horat. *Fungar vice cotis*, idest instar cotis ero. *A guisa d'vn cane.* Vice siue more canis. *In guisa di mio figliolo.* Filij vicem. Hispani. *A guisa de pelear.* More pugnantis. *Hombres de alta guisa.* *Guisado* aptus, formatus, concinnus. *Guisar la comida.* Instruere epulas. *Guisado, Guisandera*, & his similia. *A vice, fiza, & faza, & foggia*, pro eodē. Gal. *Fois.* V. *Foggia.*

GVITTO. Sordidus, spurcus. Vnde fit ignoto.

GVIZZARE, e manibus elabi: proprie de piscibus. *Fluitare, guitare, guizzare.* Non tam enim pisces eunt, quam labuntur. Dant. Inf. XI.

Ch'è pesci guizzan su per l'orizonta.

Land. *Hebbe rispetto alla natura del pesce, el qual* guizza, *idest con gran facilità trascorre per l'aqua.* Et XIX.

Perche si forte guizzauan le giunte.

de humanis cruribus loquitur. Translatum inde ad motum celerem, & velocem. Inf. XXVII.

Su per la punta dandole quel guizzo.

Land. *Moto. Guizzare, è velocemente mouersi.* Et Purg. XXV.

Et se pensassi come al vostro guizzo
Guizza dentro allo specchio vostra imago.

Alibi. *Guizzo della corda.* Quare & *guizzar l'hasta* pro vibrare *Passau.* 67. Nam & *flustare* pro nutare, labascere. Tacit. *Vnde creditur Cacinna fides fluitasse.* Hor. L. II, Sat. III.

Cæca flustantia forte.

GVSCIO. V. *Coccia*.

H.

HARPA. Instrumentum Musicum. Fortunatus L. VII. Carm. 8. apud Vossium. *Romanusque Lyra plaudet tibi, barbarus harpa.* Pap. *Harpa, dicta est à gente Arporum, qui hoc instrumentum Musicum inuenerunt.* Sed Puto à Gręco dictum, quod extrema parte curvum sit, & inflexum non ab ἁρπάζω, vt Coaruvias, quod chordæ vnguibus rapiantur, sed quod *Arpe* genus gladij incurui, qualem mercurio, & Perseo vetustas adscribit, qualisque Turcarum *Scimitara*. Dant. Parad. XIV.

E come Giga, & harpa in tempra tesa.

De ea Scalig. ad Manilium p. 419. De origine vocis eadem est Menagii sententia.

HASTA. Hispani, hucusque, ab *Hactenus* non à *Fas, Fasta*, vt Coaruvias.

HIDALGO. Hispanicum est. Neque ab *yodalgo*, neque ab *Italico*, sed à *fide, fidalscius, fidalico, hidalgo*.

HASTIO. Nausea, *Fastidium, hastio*, vnde pro odio, & maleuolentia.

HOCICO. Hispanis rostrum suis. Vncum, *vncicum*, non à faucibus.

HOLGAR. Hispani. Quiescere, *Collocare*, non à follicare.

HOGGI. hodie. *hozi, hoggi.* Isidor. L. XX. C. X. *Mozica, quasi modica: vnde & modicum, Z, pro D. sicut solent Itali dicere* ozie, *pro* hodie. (*mozo*, & *mogio* frumenti modius.)

HOMAGGIO. Clientela. Tributum. *Hominium*, & *Homaticum*. *Homo* enim pro cliente, ac subdito. Imò & pro seruo. *Homo meus, & tuus*, inferiori æuo. Bignon. 490. Vox Feudalis: qua quis dicitur alicuius *homo*, idest vasallus. Chron. Nangij ad an. DCCCCLXXVII. *Baronum recepit homagia.* Chron. Cassin. Anon. An. 1128. *Capuanus Princeps illi hominium fecit.* De quo multa magnus Cuiacius in Obseruationibus, & in Præfatione ad Ius fiduciariū. Hispani *Omenage*. Iuramentum, siue sacramentum quo fides principi obstringitur, ab *Hominium, hominaticum*. Cuius varias notationes affert Coaruvias.

HONESTAMENTE. Abunde, copiose. Asconius honestos vetuste dici interdum pro diuitibus in tertiam Verrinam testatur. Vlpian. L. 52. §. 15. D. de furt. *Cum Titio honesto viro pecuniam credere vellem, subiecisti mihi alium Titium egenum, quasi ille esset locuples.*

HORMAI. Iam. Nunc magis. *Hora* enim pro nunc. Vel ab *hodie magis. Hoggi mai, homai.*

HORREVOLE. pro *honoreuole*, onorabilis.

Dant. Inf. v.

Ch' horreuol gente possedea quel loco.

HORSV'. Vox hortantis. *Hora* pro nunc, *sursum*, vel *surge*, scilicet excitandi causa. Vel *ergo surge*, & te expedi.

HOSPITALE. domus publica peregrinis, & ægrotis excipiendis. *Domus hospitalis*, siue Xenodochium. Glos. ξενοδοχεῖον *Hospitalium*.

HOSTE pro exercitu hostili. *Hostis*. Vtriusque generis, sed ferme sequioris. Boc. *Congregata vna bella, e poderosa hoste. Bandire hoste, fare hoste, por si ad hoste*, & similia pervulgata.

HOSTE. *Hostiero*. Caupo. Hospitarius, *hostiere, hoste*. Et *Hosteria. Hospiteriam, Hospiteria, Hospitalaria*, & *Hostello, Hospitiolum. Hospitellum. Hostello*. Albergo. Dant. Purg. vi.

Ahi serua Italia di dolor hostello.

quanquam Galli pro palatio, etiam pro Regia accipiant. *Maistro d'hostel*, Maior domus. Præfectus Palatio.

HVSBERGO. Thorax ferreus, pectoris munimentum. Voss. L. ii. C. ix. *Halsberga, vel halsperga, vox est Saxonica, propriéque significat thoracem ferreum, siue armaturam colli & pectoris, ab* hals *collum, &* bergen, *tegere, munire*. Glos. Theotisc. *Collicium, Halsberga*. Galli. *Hauberg, & Haubert, quod loricam è maculis, siue annulis implexis interpretantur. Asbergo*. Dant. Inf. xxviii.

Sotto l'asbergo del sentirsi presa.

I.

IL. ille *ollo, el, il. Lui*, Illius *illutas, lui*. Fœminino, *lei*, quasi *illa, illa, illai, laia* per dialysin, ad discrimen lui, *leie, lei. Li* illi. *Loro* illorum. *Li* illic. *Là* illac, *il quale* ille qualis, *la quale, illa qualis*, & sic de reliquis. *Il di che*, pro quamobrem, illud de quo.

ILLVIARE eadem licentia Dantes dixit, quasi illum eundem fieri, qua, *intuare*, & *inmiare*, pro tuum, & meum reddi Loca obuia sunt.

IMBACCVCARE, & *Imbambacolato*, V. *Baua*.

IMBALCONATA, de rosa dicitur, cum scilicet folliculum aperit, & purpuræ honorem veluti de fenestra (Itali *Balconi*) ostentat. Aliud color *balaustinus*, aliud purpureus denotat.

IMBAMBOLARE. V. *Bambino*.

IMBANDIRE. Conuiuium instruere. Proprie, partes cuique suas assignare, nam *Banda*, vt supra diximus est pars, & partes olim in cõuiuio factas notum est. Ab eo igitur more vox ad hæc tempora durauit. Quanquam & nunc ex communi ferculo, partes cuique à structore diuiduntur. Quæ *Imbandigioni* appellantur. Nisi sit à *Bando* conuiuium indictivum.

IMBARAZZARE. *Impedire*. Transuersis palis, ac trabibus obstruere. V. *Barra*. Item *Imbarrare*. Ioan. Villan. *Imbarattare le vie*.

IMBATTERE. V. *Battere*.

IMBASTIRE. V. *Basto*.

IMBOTTARE, est vinum defundere, à butta siue dolio. V. *Botte*. & *Embatto. Imbutto*. infundibulum.

IMBAVAGLIARE. V. *Baua*.

IMBOTTIRE est farcire, siue infarcire, à *botalo*, siue *botello* farciminis genere de quo alias dictum. Translatè ad vestes gossypio, aut alia re fartas. *Imbottitura*, fartura.

IMBRATTARE. Fœdare, conspurcare. *Impuritare*. Nam *imbrattare*, & *imbrattare* pro eodem accipitur. V. *Brutto*. *Imbratto* etiã colluvies, quæ suibus apponitur in alueo. Morgantes translate.

E nel painol si taffaua all'imbratto.

IMBROGLIARE. V. *Broglio*.

IMMANTINENTI. adpræsens. Subito, nulla interposita mora. à *manu tenente*. Quod quæ ad manum sunt ad præsens esse dicantur, vt Menagio demonstratum est. Galli *maintenant*. Quod etiam *Incontinente* dicunt. Quæ vox Latina. Glos. Ἐν τάχει. *In continente, quam cito, quam maturius*.

IMPACCIARE. *Implicare*, quod significat rem curare, aut se negotio immiscere. Boc. n. 98. 28. *Presupponendo ch' essi di niuno nostro fatto s'impaccino*. Et inuoluere, atque adstringi. Idem n. 17. 28. *Credendosi al suo piacer sodisfare se stesso, miseramento impacciò*. Dant. Purg. i.

Si torse sotto'l peso, che lo impaccia.

impedit, occupat. *Impacciato*. Impeditus, implicatus. Dant. Purg. xxi.

Per la impacciata via.

Pergamenus à pice, *Impecciato*, vnde quis ægre se expedit, & *impacciato*, vt D. Inf. xxii.

E noi lasciammo lor così impacciati.

Paulo supra *impaniati*, pice illiti. Potest etiam à pedica, quasi *impedicato*.

IMPANIARE. V. *Pania*, & *Appannare*.

IMPARARE. Discere. *Parare. Adparare. Apparare*. Parare se ad artem, & exercere. Vnde addiscere. Dant. Purg. xiii.

E for-

E fors' à lei farà buon' s'i l'apparo.
Boc. LXXVII. 6. *La sua casa apparata, dauanti v'incominciò à passare.* Et *Imparare*. Nam parare, & præparare est meditari, commentari. Cic. de Clar. Orat. *Ad dicendum veniebat magis audacter, quam parate.*

IMPERO CHE. V. *Perche.*

IMPICCARE. V. *Appiccare.*

IMPIGLIARE. Intricare. à pilis, siue villorum implicatione. idem atque *inuilluppare*, à villis, & tricis. Dant. Purg. V.

Corsi al palude, e le cannuce, el brago
M'impigliar sì.

Alibi translatè.

Perche l'animo tuo tanto s'impiglia,
Disse il maestro che l'andar allenti?

Impiglio, & *Impigliatore*. trico. *imbroglione*. V. *Garbuglio*. Etrusci etiam *Acciarpare*, & *ciarpone*. *Incapigliare*, Veneti *incatiare*, *carpigliare*, *ciarpare*, & *ciarpone*.

IMPIRARE. Filum immittere, *infilare*, *impirare*. Veneti *Pirone* fuscinulam appellant, qua cibus ori admouetur, quod in esculenta infigatur.

IMPIRIA. Infundibulum. Pes vtris, siue pediculum. Festus. *Amicinum. Vtris pediculum, ex quo vinum diffunditur. Pediclum, Pedrium, Pidrium, Pidria*, (ita Insubres) *Piria, Impiria*. Et *Peuera*. Simplicius ab implendo, quasi *Impletorium, Implerium, Impirium*. Dicitur etiam *Imbutto*, & *Combutto*. V. *Botte*. Hisp. *Embudo*. non ab imbuendo, vt Coaruvias, sed quod in dolium, siue *botte* vinum infundatur. Vide & *Lora*.

IMPOI. Præter, hoc excepto. *Amplius*. *Amploe, imploe, impoi*. Calaber. Veterinaria. Cap. VI. *Le ampoe da sauer*. amplius sciendum est.

IMPORTARE. referre. Nam ferre est portare. *Questo non importa, ne à me, ne à te*. Nec tua, nec mea refert. Pro *Valere*. *Importa cento scudi*. A more putandi, siue referendi in rationes. Pro indicare, significare. Petrarcha. Od. 47. *Che vogliono importar quelle due frondi?* Quid referunt, quid sibi volunt? *Molto, E poco importa*. Magni refert, & parui.

IMPRESA. Inceptum. Et ipsum opus.

IMPRENDERE. discere, apprehendere, compreendere. Item aggredi, & aliquid faciendum suscipere. *Interprendere*. Item Inceptare. Villan. X. 98. *Imprendeua di fare il passaggio di Terra Santa*. Et VI. 60. *Ciò che per la detta Hoste s'imprese, venne loro ben fatto*. Lib. X. 71. *La sua impresa guerra*. VII. 54. *Anchora imprese tenza col Rè Carlo*. Inde. *Intrapresa*, & *Impresa*. *Alta Impresa, magnanima*. *Metterfi à impresa*. *Recare à fine l'Impresa*, cœpta perficere, Ex quo symbola, & Emblemmata, susceptum opus, ac destinatum ingeniose, & erudite indicantia *Imprese* appellata sunt. Haud audiendus Erythræus, qui insignia galeę imposita *Imprese*, dicta putat, ab impressione, quam nos strenue facturos in hostem pollicemur.

IMPRONTO. Signum, typus, nota nummis impressa. Ab imprimendo. Veteres *Imprenta* dixerunt. Et *imprentare*. quasi *Imprimitare*. Vil. VI. 51. *L'imprenta del giglio*. D. Par. VII.

Che da lei non si moue.
La sua Imprenta, quand' ella sigilla.

Pet. *La diuina bontà che'l Mondo imprenta*.
Et Par. XXIII.

O' diuina virtù che si gl'imprenti.

Vil. VI. 22. *Da l'vn lato era imprentato il viso dell' Imperatore*. *Impronta*. Vil. XII. 52. *Moneta con l'impronta del Giglio*. Alibi. *Impronta dell' Imperatore*.

INAFFIARE. Adspergere, irrigare. Proprie *adflare*, leuiter adspergere, inrorare. Pap. *Afflare, aspirare, adspergere*. Cum scilicet leniter inspirando liquor ore spargitur. Quod & *spruzzare*, & *sbrufare* dicitur quasi *subflare*. Et *sbrofadelli* lagana ex farina roratim inspersa, vel ut veteres dixerunt, *inspata*. Qualia Insubres *menafaiti* appellant, farinæ inspersione densam, granorum congeriem, quasi *manufacta*: *siue coacta*. Postea *inaffiare* pro irrigare, atque humectare.

INCALZARE. Insequi, instare. *Calce* premere. Vt sit illud Virgil. V.

Ecce volat, calcemq; terit iam calce Diores.

Dant. Inf. XXIX. *Rincalzo*, pro fulcro, siue fulcimento posuit: de duobus ita connexis inter se, vt alter alterum regat, & sustineat. *All'hor si ruppe lo commun rincalzo*. Proprie est ad arborum radices terram aggerere, ac veluti calceare. Cresc. III. 17. *Et all' hora à presso del pedale la terra si raguna, ouero si rincalza*. Et Lib. II. 23. *Acciò che per lo raccoglimento della terra, ouero rincalzamento la pianta innestata, si difenda*. Quia ergo terræ aggestione arbor firmatur, & fulcitur, translate, *rincalzare*, pro fulcire, ac firmare. Dant. Purg. IX.

Lettor tu vedi ben com'l inalzo
La mia materia, e però con più arte,
Non ti marauigliar s'io la rincalzo.

INCALMARE. V. *Calma*.

INCANTO. *Incantare*. Auctioni subijcere. Subhastare, à præcone res venales modulata voce, & veluti cantu proclamante.

INCAPPARE. Incidere in laqueos, in insidias. Boccat. Nou. 77. *Mille laccioli ti haueręi tesi intorno à piedi, che di necessità ti conuenina in vno incappare*. Alibi, *Incappare negli agguati*,

ti, e nelle panie. Incippare, à cippo, siue laqueo, & tendicula, excipiendis feris. In cippum induci, non à cippis sepulchrorum. Qui cum eminerent, nisi cęcus in eos impingere poterat. Iumenta quidem facile illidebant. Ceterum nequaquam in viis cippi, & sepulchra erant, sed in agris, ad orā & crepidinem viarum. Cippos autem capiendis feris dispositos occultè, notum est. Galli. *Accheper*, & *Acchopement*, offendiculum. Glos. Isid. *Incippat: includit*. Quod tamen intelligi potest, *cippis includit*. Alii legunt *Ilidit*.

INCARNATO. *Incarnatiue*. Color roseus. Scalig. exerc. cccxxv. *Igneus rubicundior est, qui & rutilus dicitur. Nunc à carne Incarnatum vocant, qui valdeè est dilutus*. Veneti *Sguardo*, quasi ardens, qui color intensior. Erythræus ad illud. *Rosea ceruice. Niueum candorem, rubore sanguinis penitus diffusum, lingua vernacula à colore ipso corporis, incarnatum nominat, quod corpus hominis carnem vulgo appellamus*.

INCASARE. Veneti de carbonibus cum accensi sunt. *Candescere, incandescere, incausum. Incasarsi*. Nempe ab antiquo *Cando*, & *candeo*, vnde accendo, & incendo vt Voss. in Erymologico.

INCASTRARE. Tabulas, vel quid aliud cōmittere, inserere, compingere. Galli *A dents*. Compaginationes denticulatim commissæ. Qua voce *incastratura* vsus interpres Exodi xxvi. *In lateribus tabula, dua incastratura fiet, quibus tabula alteri tabula committatur*. Quod ita explicat. Papias. *Incastratura, tabularum compaginationes*. A *claustro*, veluti *inclaustrare*. Senec. de benef. L. vii. C. xxi. *Deinde per clostrum, qua se commissura laxauerat*. Petron. *Dum frater sororis sua automata per clostellum miratur*: quod alibi per *rimam improbe diductam*. Vnde & gemmæ auro inclusæ, *incastrate*. Galli *Chaton de bague*. Hisp. *Gaston*. Quod nescio quomodo à *castro* deriuauerint: sicut & *incastrare*. *A claudendo claustrum*. Nam proprie gemmæ auro includi dicebantur, & *Inclusores* aurifices. Hispani. *Engastar*. Cuius vocis quatuor notationes affert Coaruvias, nullam veram. Est enim *inclaustrare*.

INCASTRO etiam dicitur cataracta sustinendis, vel emittendis aquarum riuis, ad irrigandum. *Claustrum aquarum*. *Inclaustrum*, *Incastro*. Græcis Epistomia, claustra, siue obturamenta canalium, ab ἐπιστομίζειν quod significat os claudere, siue obturare. Hodie *claustra*, & *Inclaustra* Monachorum peristilia, & Cœnobij ambitum appellant.

INCENDIOSO pro amaro Veneti dicunt, quod linguam, & palatum veluti adurat. Ita *incendiosum* pro caustico, & corrodente apud Cœlium Aurelianum, & Apuleium de herbis legimus.

INCIAMPARE. Offendere, in aliquod impingere. Etrusci *Incespicare*. Vtrumque à *cespitando*. Boc. Filoc. *Alcuni incespitando, & auuolgendo le gambe, caddero*. Equus cespitator qui sæpe impingit. Vel ab *incippare*. V. *Incappare*. Et *Scapucciare*.

INCIGARE est canes irritare. *Instigare*. Quod & *Issare* dicunt à voce qua instigantur. Dant. *Aizzare*. Inf. xxvii. *Più non t'aizzo*. Idest prouoco, irrito, vt Landinus.

INCHIOSTRO. Atramentum. *Encaustum*, vt docuit Barbarus ad Plin. L. xxxv. Cap. vi. *Erat vero vsta, qua primus Nicias vsus est, quod genus pictura dicitur Encauston, Plinio, Martiali, ceteris. Hinc ortum, vt vulgus atramentum librarium appellare cęperit encaustum*. Glos. Isid. *Sepia, Incaustum*. Ex Persio. *Et infusa venescit sepia lynfa*. Pap. *Sepia piscis de quo fiebat Incaustum*. Galli *Encre*, contracte, Angli *Inche*, Belgæ *inchet*. Quanquam Voss. pro *kinck* dictum putet de arte Gram. L. i. 39. Hinc sacrum encaustum Imperatorum ex murice. L. vi. Cod. de diuers. Rescript. *Hanc autem sacri encausti confectionem nulli sit licitum, aut concessum habere. Encaustum*, & *encaustaria*. L. ix. Cod. de agricol.

INCINTA. V. *Encinta*.

INCOZZARSI, e *incazzarsi*. Subsidere, sarcinatorum, & Turcarum more complicatis pedibus sedere. *Incoxare*, ingenua sidere. Nonius. *Incoxare: in coxam sidere*. Pompon. Pannuceatis. *Neque interim cacandi causa vnquam incoxaui nate*. Infra. *Cossim dictum est, quasi coxim*. Pomp. Porcaria. *Hoc sciunt omnes, quantum est, qui cossim cacant*. Scalig. ad Festum. *Cossilires*. *Cossim pro coxim, est varicibus*. Veneti *Cuzzo*, canum cubile appellant: quasi *Cubitium*.

INCRESCERE, & *Rincrescere*. Tædere. Hoc aliqui discrimen ponunt, vt *increscere* sit dolore affici ob casus amici aduersos, & commiserari. *Rincrescere* autem, tædere, vel tædio affici. Sed vtrumque ab eodem verbo est. *Ingrauescere*, & tam grauis mihi est calamitas alterius, quam eius tædio afficior. Vt tædet me longæ disputationis, eam grauiter fero, & miseret me fortunæ tuæ, ea mihi grauis est, siue *grauescit*, & *ingrauescit*. Nam particula, In, addita seculo Latinitatis inferiori, vt Inculpare, Incriminari, & alijs huiusmodi. Dant. Inf. xxvii.

Non t'incresca restar à parlar meco
Vedi, che non incresce à me, & ardo.

Ne graue tibi sit, non tædeat te, hic nullus dolor, aut commiseratio. Et infra.

Ciò

Ciò che pria mi piaceua, all'hor m'increſſe,
Tædium me eius cœpit, id grauiter tuli. Etiam pro commiſerari. Purg. XIII.

A cui di me per caritate increbbe.

Vtrumque igitur ab ingraueſco, *increſco*.

Non igitur ab *Increſcere*, augeri. Poſſet etiã ab *egreſcere* deduci. *Incresce* ægre fero, hoc ægrè mihi eſt. Iſidor. Gloſ. *Ægreſcit, acidiatur*. Sed ingraueſcere rectius videtur. Vnde *Peſare*, pro eodem. Dant. Inf. VI.

Mi peſa sì, ch'à lagrimar m'inuita.

Nou. ant. c. 15. *E diſſeli, come li peſaua, che egli era ſtato tanto rinchiuſo à diſagio*. Ita & Hiſp. loquuntur.

INDARNO. Fruſtra. Incaſſum. Vel ab *Inanum* corruptum eſt, vel vox Germanica vetus vt Lipſ. in ep. XLIV. ex Gloſſ. *Andran*, vel *Andarn*. *In vanum*. *Nonne Italorum eſt Indarno?* Videant acutiores.

INDIVIA. In tyba. Gloſ. Ἔντυβον. *Intiba*.

INDOVINO. Vates. *Diuinus*. Petron. *Ego diuinum putabam*.

INDVGIARE. Morari, prolatare. Ab *Induſijs*, *Indugio*. *Indugiare*, *induciari*. Vt aliis adnotatum.

INFIARE. Etruſci *Enfiare*, tumere, *inflare*. *Enfiato*, *inflatus*, Vulgo. *Biſinfio*. *Subinflatus*, *ſufflatus*. Nonius. *Sufflatum dicitur propriè tumidum, & quaſi vento quodam elatius factum*. Varro. Agathone. *Neque auro, aut genere, aut multiplici ſcientia ſufflatus, quærit Socratis veſtigia*.

INFINGARDO. Piger. Ignauus, à *nonfaciendo*, ſiue nihil agendo. Inſubres *Infincifcio*. Lexicon Etruſcum ab *infingendo*, hoc eſt infirmitatem ſimulando.

INGANNARE. Fallere: decipere. Salmaſ. H. Aug. pag. 290. *χάνη, Ganna, vnde gannare, & ſubgannare, deridere*. Voſs. Etym. de perm. lit. *Gauna, vnde Gannare, & ſubgannare pro deridere à χαος, rictus oris hiatu maximo deductus*. Sed plus eſt decipere quam deridere. Nam vt *gannatura* fit deriſio, quod veteres Gloſſæ confirmant. *Gannat χλευάζει. Gannator. χλευαστής, χλευάζω. Seduco, Increpo, Deriseo. χλεύη illuſorum ludibrium*. Probabilius videtur, dictum eſſe quaſi *Innanare*, *vanum*, & inanem reddere. Pap. *Fruſtrari, decipere, eludere, fallere, inanem reddere*. (Sicut inferior Latinitas dixit *Inaneſacere*, pro abolere. Vt inane facere chirographum,) ſiue vana, idest falſa memorare. Vanare enim eſt decipere. Hiſpani. *Deſuanecer*, adulari. Nonius. *Vanans, dictum pro fallens*. *Vnde vanare, & inuanare, fallere, decipere*. Auius Alemena. *Tanta vt fruſtrando lactans, vanans protrahit*. Et eadem tabula. *Sic illum vanans in angiportum deduxit*. Et. *Vanum eſt mendax*. Virg. I. *Ni fruſtra augurium vani docuere parentes*. Cic. L. I. de Offic. *Nihil enim proficiunt, niſi admodum mentiantur: nec vero quidquam eſt turpius vanitate*, ideſt mendacio. *Vanum, inſidioſum, ideſt deceptorem*. Virg. I. *Nec ſi me miſerum fortuna Sinonem finxit, Vanum etiam mendacemq; improba finget*.

Vanare, vana loqui, ideſt falſa, mentiendo decipere, addito G. vt valere, *guarire*, vadanium, *guadagno*. Particulam autem *In* additam frequenter ſupra notauimus.

Contra, *Sgannare*, & *diſingannare*, eſt deceptum ab errore reuocare. Dant. Inf. XIX.

Et queſto ſia ſuggel, ch'ogni huomo ſganni.

INGEGNERO. Architectus. Nam ingeniũ pro artificio, & machinatione. Tertul. de pallio. Arietis machinam vocat, *nouum & extraneum ingenium*. Bignonus p. 529.

INGHISTARA. *Inguiſtara*. Vini menſura, & ipſa lagena. Puto factum ab *Hemiſextarius*. Vel potius ab ipſo *ſextario*, ſiue enim XXIV. vncias vini caperet, vt quidam exiſtimant, ſiue ferme XX, vt Agricola, non multum à vulgata vini menſura recedit. Vt ab *vnus ſextarius*, factum ſit *Inghiſtara*. Et *guaſtada*. Romæ *folietta*, quam Budeus, putat à fidelia factum eſſe, melius fortaſſe à phiala, *Phialetta*, & *foglietta*. Fabulæ antiquæ. 43. *Hauea due Inguiſtare di finiſſimo vetro*. Gloſ. Ἡμίξεστον. *Hemina*. & *Guaſtada*. quam Monoſinius à Γαστροειδής deducit, alii à Germanico *Vvater*, Aqua. Vas aquariũ.

INGOIARE. Deglutire. Quid opus erat à *Glumia* reuocare, eum ſit ab ingluttire, & quaſi *ingulare*?

INGOMBRARE. Occupare, infercire, impedire, obſtruere. *Incumulare*, vt Guyeto viſum apud Menagium. Nam *combras* pro concedæ, & arborum ſtrue apud veterem ſcriptorem eſt *Cumulus*.

Contrarium eſt *ſgombrare*, id quod occupat, & obſtruit auferre. Hiſt. Piſt. 178. *Ciò che haueano in caſa, ſgombrarono, & mandaronlo alle Ville*.

Incumulare, *Incomlare*, *Ingombrare*. *Excumulare*, *ſgombrare*.

INGORDO. Auidus, inexplebilis. *Ingurgitans*: ſiue vt Feſtus. *Ingluvioſus*. Aliud eſt *Gurdus* pro ſtolido, quam vocem Hiſpanicam tradit Quintil. L. I. *Gurdus, quos pro ſtolidis accipit vulgus, ex Hiſpania duxiſſe Originem audiui*. Mirum eſt Hiſpania oriundum Hiſpanicam vocem ex aliorum auditione, prodidiſſe. Nunc Hiſpani *Gurdum* pro pingui, & craſſo accipiũt. Quod ſcilicet, vt obſeruat Voſs. L. II. 8. Pinguis pro obtuſo ſumatur. Iſid. in Gloſ. *Gurdus lentus, inutilis, vt fermè ſunt pingues*. Pap. *Gurga. Inutilis, inepta, ſtulta*. Sed legendum *Gurda*.

Cccc

Ceterum fallitur Coaruvias, qui *Gordo*, pinguem, quasi *lordo* dictum putat, à larido. Est enim ab *Ingurgito*. Nam *Engordar*, dicunt pro pinguefacere, vt in pullis altilibus. Quod Martial.

Pascitur & dulci facilis gallina farina.
Pascitur & tenebris: ingeniosa gula est.

vt nunc Iudæi anseres farciunt. Quod igitur auidissimum animal infercirent, & ingurgitarent, *gordo* pro altili pingue facto dixerunt, & ad hominem pinguem, siue crassum transtulerunt, *Ingozzare*, & *inghiozzare*, pro eodem, In guttur ingerere, ingurgitare, *ingordare*.

Inde etiam pro auaro, & pro inexplebili cupiditate. Et simpliciter pro cupido. Dant. Inf. XVIII.

Perche se tu sì ingordo
Di riguardar più me che gl'altri brutti?

INNANZI. V. *Anzi*.

INNESTARE. Inserere, *Insitare*, *insetare*, per metathesin, *innestare*. *Innesto*. *Insitum*. Galli. *ente*. Crescent. L. 11. 7. *E la pianta che si innesta, trahe il nutrimento*. Infra. *Et il sugo si digestisse alla natura della pianta insetata*.

Quomodo id factum docet Casteluetrus aduersus Carum. p. 21. *La voce* Inserte, *che è Latina per lo verbo* Inserere, *dal qual nascendo il participio doppio nel Latino* insertus, *&* insitus, *si rifiutò nel vulgare* insertus, *& si prese* insitus, *per deriuarne due verbi, cioè* insetare *vsato da Dante nel Conuito, &* inestare, *in questa guisa. Si cacciò d'* insitus *la vocale I di mezzo, & scostata la sillaba IN. dalle consonanti ST. la qual naturalmente non può star loro à canto, si disse, come è da credere*, inisto; *e poi* inesto: *onde s'è fatto il verbo* inestare. Simplicius est. *In insitare*, *Insitare*, *Inestare*.

INSALATA. Veteres ab aceto, acetarium, nos à sale appellauimus.

INSEGNA. Vexillum. Signum militare, *Insignum*: vel potius *insignia*. Glos. *insignia*. Ἐπίσημα.

INSEGNARE. Docere. *Insinuare*, vt Salmas. ad Hist. Aug. p. 101. & in Solin. p. 25. Cuius verba sunt. *Apud optimos, & vetustissimos auctores duo verba sunt eiusdem notionis, intimare, & insinuare: Vtrumque ἐμφανίζειν, vel διδάσκειν, declarare, vel docere, significat. Nam intimare, est quasi in intimo ponere, vel intimum facere, sic & insinuare, vnde nostrum enseigner.* Glossæ. *Intimare*, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι. *Insinuate*, διδάσκε. *Insinuatio*, διδασκαλία. Salmasij sententiam confirmat Papias. *Insinuare, intimare, aperire, inserere, ostendere.*

Menag. ab *Insignare*, à *signo*, quod idem ac significare: per signa docere. Quod Coaruvias etiam antea monuerat. Quanquam præferat *Insinuare*. Germ. *Ansagen*, sapientem reddere. *Anzeigen*. *Berichten*. peritum facere. Vita Nicol. Laurent. *Che binca de inzegnare li guarzoni lo Alfabeto*. Quasi ab *Ingeniare*. *Inzegnare*, *Insegnare*. Coaruviæ opinio verisimilior videtur.

INSI, & *insci*, Insubres pro Ita. *Insic*. Galli *Ainsi*. Brixienses. *Icsi*. *Hoc sic*, vel *Idsic*. Vel *Etiamsic*.

INSIEME. Simul. *Insimul*. Pap. *Simul aduerbium congregatiuum, vnde componitur. Insimul. Insimule, insimble*. L. in R. *Insembre*, vt assimulare, *assembrare*, incumulare, *ingombrare*. D. Inf. XXIX.

Fossero in vna fossa tutti insembre.

Deinde *Insieme*, quod Insubres *Insema*. Infer. XIII.

Così di quella scheggia vsciua insieme
Parole, & sangue.

Postea Insieme. Galli. *Assembler*. Congregari simul esse, & *Assemblea*, congregatio. Hispan. *Ensambler*. Neque tamen vox Gallica, vt Coaruvias, sed Latina. Insimulare.

Exempla vocis *Insimul* congessit Osius ad Morenam p. 30.

INSINO. In finem. V. *Fino*.

INSTRVMENTO. *Strumento*. Tabulæ publicæ contractuum. Chirographum. Glos. *Instrumenta*. Γραμμάτια, ἀσφαλίσματα, δικαιώματα. *Instrumentum* Χάρτησις γραμματίκ. Γραμμάτιον. *Chirographum*, *cautio*, *Instrumentum*.

INTAGLIARE. V. *Taglio*.

INTAMARE. tabo, ac sanie perfundi. Intabescere. Vill. VIII. 78. *Vedi tutti i corpi morti, ancora non intamati*. Nondum in tabum soluta. Lexicon Etrusc. *Intumulata*. Illud non à tarmis, sed à tabo.

INTARSIARE. V. *Tarsia*.

INTENDERE pro Intelligere, antecedens pro eo quod consequitur. Prius enim est mentem, & aures intendere, siue attendere, quam intelligere. Tibul. L. IV. El. I.

Intentaque tuis precibus se prabuit aure.

Et illud Psalmi. *Fiant aures tuæ intendentes in vocem orationis meæ*. Nam *intendere* pro attendere. Dant. Inf. VII.

Et io che di mirar mi staua inteso
Vide genti fangose in quel pantano.

Et XXII.

Pur alla pegola era la mia intesa.

INTERAME. V. *Entraglia*.

INTERESSE. pro commodo, & vtilitate. Quod in re mea est, siue mea interest. Deinde pro vsuris. Salm. de vsur. 176. *Compensatiua igitur omnis vsura, vt quod interest, pensetur. Hinc omnem vsuram in Idiotismo Gallico* interesse

reste vocamus. Et pecuniam dare ad interesse, *idest fænore. Qua res plus & minus recipit, prout magis aut minus sua* interesse *creditori contingit*.

INTIMA. Tela interior, quæ vestibus subsuitur. Per catachresim, *Intimela* tela exterior, quæ puluinis, & ceruicalibus super imponitur. Rectius Insubres *Fodrette*, quod extra, siue foras ponitur: sed in eo abusio est, quod vestium telam interiorem *fodra* appellant, vt vestem pellibus suffultam *fodrata di pelle*. Cum proprie *fodra* sit quod alij *coperta* appellant. V. *Fodro*.

INTIMARE, vt diximus in Verbo *Insegnare*, est declarare, aperire, docere, insinuare, immittere in animum, veluti intimum facere, cuius exempla apud Voss. Lib. IV. 10. Vide Glos. *Intimare*. Γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι. Hinc pro indicere, denunciare, decretum Iudicis aperire, quidque agendum sit commonere. *Intimare le disese*.

INTOPPARE, Offendere, inobstaculum, impingere. *Intoppo*, videtur esse, quasi in oppositum, vnde *intoppare*, in obstantia incidere. Dant. Inf. XXV.

Sopra le spalle dietro della coppa
Con l'ale aperte li giaceua vn draco
Et quello affoca, qualunque s'intoppa.

idest in eum incidit. Et Purg. XXXIII.

Sicure d'ogni intoppo, & d'ogni sbarro.

tutæ ab omni oppositione, atque obstaculo. Nam *sbarro*, & *sbarra*, transuersæ trabes. Inf. VII.

Come fa l'onda la soura Carriddi
Che si frange con quella, in cui s'intoppa.

Et XII.

Et disse à Nesso, torna, e sì gli guidi
E fa cansar, s'altra schiera v'intoppa.

In vos incidat, vobis obsistat.

Rectius fortasse fuerit à *titubare* illud deriuasse, nam qui offendit, vel impingit titubat. Virg. V. *Vestigia presso Haud tenuit titubata solo*. Titubare, *intitubare*, *intoppare*. Iudicent viri docti. Prius tamen magis arridet, nam Dant. Inf. XXII.

Altri hin non si tenne, e di rintoppo
A gl'altri disse à lui.

Vbi *rintoppo*, est ex opposito, ex aduerso, contra, vt Interpretes explicant.

INTORNIARE. V. *Tornare*.

INTRAGNE. Intestina. *Interanea*. Glos. *Interanea*. Ἔντερα. Alibi. *Interna*. Ἤπατα. Plinius, & Scribonius non semel ea voce vtuntur. Hispani *entrañas*. Galli. *Entrailles*. V. *Entraglie*.

INTRAMBI. Dant. Inf. XXIII.

Si che d'intrambi vn sol consiglio fei.

Vtriambo. Vtrique.

INTRATA, *Entrata*. Introitus. Sed translate, pro censu, siue annuo reditu. Quidquid scilicet ex possessionibus, aut pecunia conficitur, & in domum infertur, quasi prouentus domum ingrediatur, & subeat.

INTRIGARE. Implicare. à *tricis*. Nonius. *Trica sunt impedimenta, & intricationes: & Intricare, impedire morari, dicta quasi terica, quod pullos gallinaceos inuoluant, & impediant capilli pedibus implicati*. Plaut. Curcul. *Quod argentum tu mihi, quas tricas narras?* Et Epidico. *Aliqua ope exsoluam, extricabor aliqua:* idest ex impedimentis liberabor. Afran. Epist. *Ita intricanit huius hanc rem temeritas*.

INVESTIRE. Vox feudalis. de qua Bignon. 517. Grotius Lexico Gothico. *Vestire, non Latino significatu, sed Germanico* Festen, *confirmare, idest ius alicuius solemniter affirmare, vt sine vitio possessionem adipisci possit*.

Vestitura etiam dicta: confirmatio non in feudis modo, sed etiam Episcopalibus. Ea à rege fiebat per annulum, & baculum: illud fidei signum in feudis, istud subsidij, quod beneficiarius, siue vassallus, præstiturum se domino suo pollicebatur. De quo Voss. L. III. C. XVI. Et pro possessione. Idem L. III. Cap. LV. Vill. L. IV. 26. *E volea rifiutare, e restituire al Papa tutte le vestiture de Vescoui, & Abbati*. Quia verò traditione festucæ, aut virgæ possessio prædii, aliusve rei, vel honos aliquis, aut dignitas tradebatur, vt ex Marculfo patet, *Infestucare* idem erat atque *Inuestire*: & *Exfestucare*, *deuestire*, siue honorem abdicare, *renunciare*, *resignare*. De quibus Voss. L. IV. C. VII. atque optimus, & doctissimus Angelus Nuce Rossani Archiepiscopus ad Chron. Cassin. L. II. C. LXXX.

INVILUPPARE. Implicare, idem atque *Intricare*, à villis, siue pilis, & tricis. V. *Viluppo*.

INVETRIARE. Erythræus ad illud *Vitreisque sedilibus*. *Obiter*, inquit *admonendus est lector, quod iam siglina vitreare appellant, à tectorio quodam antiquis ignoto, quo penicillo vasis inducto, quasi vitro fictilia solidiora fiunt, & ne imbibant incrustari solent. Id loricare, & loricam eam incrustationem dicere non inelegranter possumus*.

INVOLARE. Furari. Glos. *Inuolat* κλέπτει. Κλέπτης. *Fur*, *Inuolator*. Κλέπτω. *Furo*, *Inuolo*. Cornel. Fronto. *Vola est medietas palmæ, vel pedis, vnde & inuolare dicimus*. Et. *Inuolat, qui in die venit. (idest palam furatur) surripit, clam, idest furtiue*. Hyginus. Fab. CXXV. *Cum Vlysses condormiret, socij inuolarunt pecus*. Vnde fortasse Gallicum *Voleurs*, prædatores. *Volerie*, ex cursio: ab inuolando. Optat. Mileu. L. IV.

Nun-

Nunquid de subducto vestimento, aut de innolato gremio? Cerda Adu. C. XXXVII. 74. *Innolato gremio, volare in gremium*, ridiculè. *Gremium* pro semicinctio, siue linteo gremiali, per furtum subducto, vt supra diximus. Vnde pro abscondere. Dant. Inf. XXVI.

Che nessuna mostra il furto
Et ogni fiamma vn peccatore innola.

Ideſt celat, inuoluit, neque furtum detegit. Et XXIX.

Se la vostra memoria non s'imboli
Nel primo mondo dall'humane menti
Ma s'ella viua sotto molti soli.

Ne temporum præda fit, atq; annorum furtum.

Imbolio. Furtum. Villan. Lib. X. 60. *Hauer Montepopoli per Imbolio.* Furto occupare.

INZARE. *Incominciare*, Insubres. *Initiari*. V. *Cominciare*. Hispani. *Decentar*, & *encetar*, quod eſt initiare, de initiare, obsonium frangere. Coaruvias ineptè ab inceniando. Iidem *Quitar*, demere, tollere, adimere. Non ab Hebræo, ſed à *dequotare*, quotam partem demere, & detrahere.

IO. Ego. *Eio, io.* Sicut Galli. *Ego, gio, g'e, Ie.* Hisp. *Iò.* & I? Dant. I. *I non so ben ridir.* Et. I mi ſon vn. Salmaſ. tamen de Helleniſt. p. 376. *Bœoti* Ἰωὶ *pro* Ἐγωὶ *dicebant.* Γωὶ, vel γὼ, pro ἐγωὶ. *Deinde gamma in Iotam mutarunt, & ſic* ἰων *fecerunt pro* ἐγωὶ. *Vnde Itali* Io.

ISCEDE. Facetiæ. Dant. Par. XXIX.

Hora si và con motti, e con iscede
A predicare.

Land. *Attendono à dir motti, cioè parole giocose, & scede.* Ergo *scede*, ſunt, ſcita dicta, lepores, & facetiæ. Nam ſcitum argutum, elegans. Cic. de Orat. *Scitum eſt enim, quod Carneades noſter dicere ſolebat.* Et de Diuinat. II. *Vetus autem illud Catonis admodum ſcitum eſt.* Scita dicta, *scede* addito I. *Iscede*.

ISNELLO. V. *Snello*.

ISSA. modo. nunc. Dant. Purg. XXIV.

O frate issa vegg' io, diss' egli, il nodo.

Land. *Issa, al presente: e vocabulo Luchese. Hora: teſtè: adeſſo: mò. Anale, certo, sausa, biecora, secondo diuersi idiomi importano vna medesima cosa. Issa*, eſt ipſa hora *adeſſo*, ad ipſum tempus. *Hiecora*, hac hora. Inf. XXIII.

Che più non si pareggia mò, & issa.

ISTESSO. Ipſe. *Epſo, eſſo, Iſtepſo; iſteſſo.*

IVI. Ibi. *Inc.* Vicentini *Liue*. Illic ibi. *Iualoga*. Ibi eo loco. Calaber. Lib. II. veterin. Cap. I. *Rompe fora per le gambe, fazando iualoga, vie, e buſe per manaar la putredine fora.* Agreſtes, *Illoga*, & *chiueloga*. *Chiloga*, *Chilò*. Hoc in loco.

L.

LA, illa. *Là* illac, & *colà*. *Là*, etiam vox hortantis, & incitantis, locum quo eundum eſt oſtendens. Non autem à *Lalla*, ſiue *Lallare*.

LACCA color rubens. Scalig. exercit. LXXII. *An eſt Cancamum ea, qua vtimur, Lacca? eſt. Arabes enim libri ſic ſunt Cancamum interpretati. Eſt autem Lacca nomen Arabicum: nempe* Lach *ipſi etiam nunc vocant. Quin communis India quoque vox. Nam quæ in Martabane India oritur, cognomen habet à loco appoſitum nomini, Laccomartabani. Ibi enim optima.*

LACCA, ripa, crepido, vt Landinus interpretatur illud Dant. Inf. VII.

Coſi ſcendemo nella quarta Lacca.

à *labendo*, quod è locis præruptis facilis ſit lapſus, quaſi *Labica*. Quanquam & à *Labes* deduci poſſit, quæ voraginem, & hiatum ſignificat. Sed clare Dant. Inf. XII.

Era lo loco ou à ſcender la riua
Venimmo, al pestre.

Et infra.

Al piano è si la roccia diſcoſceſa;
Ch'alcuna via darebbe à chi ſu foſſe.
Cotal di quel buratto era la ſceſa
E n ſu la punta della rotta lacca
L'infamia di Creti era diſteſa.

LACCA etiam pro crure, vulgus, *slacca*, & *slacchetti*. *Laqueus* poplitis. pro crure, & pro coxa. *Slaccato* luxatis cruribus, & diuaricatis. Vulgus *tirare le slacche*, pro mori, calces extendere. *Dilacco* Dantes pro dilacero, aperio. Inf. XXVIII.

Guardommi, & con le man s'aperſe il petto,
Dicendo hor vedi come mi dilacco.

LACHE, *Lacaio*. Seruus à pedibus, Curſor. Gal. *Laquai*. Germ. *Lackeyen*. quod videtur ab *agaſo*, ſicut *ragazzo*, vt ſit *Lagaſo*, *Laçaio*. Curſores phaleratos, & gregem curſorum memorat Petronius.

LACCIO, laqueus. *Lazzare*, laqueare, inlaqueare. Feſtus. *Inlaqueatum, alij pro vincto vtuntur, alij pro ſoluto.*

LADINO, *Latino*. facilis, item agilis ſolers, & expeditus. D. Par. III.

Si che raffigurar m'è più Latino.

Landinus, *facilius* interpretatur, à lato, ideſt largo. Nam lato ſpatio, facilior explicatio, & expeditio. Villan. Lib. X. C. XX. *Era Latino di*

dar

dar audienza, e tosto spedina. Facilis alloquio. *Ladino della mano*, promptus, expeditus.

LAGGIO *della moneta*. V. *Aggio*. ἀλλαγή, permutatio. *Aggio*, *l'aggio*.

LAGNARSI, lamentari, ora, & capillos laniare in luctu, & lesso. Inde conqueri, & *lagna*, noxa, propter quam quis lamentatur. D. Inf. xxxII.

Leuati quinci, e non mi dar più lagna.

causam dolendi. Hinc etiam *lai*, lamentationes. Inf. v.

E come i grù van cantando lor lai.

Quod amantium carmina ferme flebilia, & elegi, querelarum pleni. Non à *lamio*, aut *lamento*.

LAICO, Laicus, popularis, opponitur illi qui sacris initiatus est. Item doctis, & literatis. Villan. L. I. *Acciochè li laici, si come li alletterati ne possano ritrarre frutto*.

LAIDO. Fœdus, fordidus. *Illautus*. Gal. *laid*. Neque à Germ. *laidig*, quod detestabile; sed ab, *illautus*. A, *Turpiculatus*, deriuari nemo credet. Hispani. *Deslaydado, feo*. Fœdus, dislautus, illuvie obsitus.

LALA, *Lalla*. Nænia infantium, siue cantus nutricis hortantis infantem, vt lac sugat. *Lalla* enim est *latte*, vel latta. Pers. Sat. III.

Et similis Regum pueris pappare minutum
Poscis, & iratus mamma lallare recusas.

Vbi Vet. Interpr. *Nutrices infantibus, vt dormiant, solent dicere sæpe, lalla, lalla, lalla, aut dormi, aut latte*. Ad quem locum Casaub. sicut antea ad Theophrasti Charact. retulit hunc morem nutricum, cum somnum infantibus, cãtillando conciliant, quod Græci, βαυκαλίζειν & βαυκαλᾶν dixerunt. Hesych. Βαυκαλᾶν, κοιμίζειν, τιθηνεῖν, παιδία μετ' ᾠδῆς κοιμίζειν. Hinc καταβαυκαλήσεις, nutricum cantilenæ, quibus infantibus somnus conciliatur. V. *Nena*. Idem adnotauit Ios. Scaliger ad illud Ausonij. *Nutricis inter lemmata, lallique somniferos modos*. Cum scilicet infantes hac cantiuncula somno declinant oculos. Et Turneb. Lib. XVIII. 34. Lallum deum fuisse credit, qui præesset næniis illis balbis, quas nutrices pueris occinunt, & pueros reddere coguntquod nulla litera sit, quam facilius pueri sonent, quam Lambda, vt *lallus* sit à frequenti liquidæ huius ingeminatione. Sed est à *lalla*, idest *latte*. Et L. XIX. 21. Locum Hieronymi adducit. *Forsitan & laxis vberum pellibus, mater arata rugis fronte, antiquum referens mamma lallare congeminet*, idest eosdem modos soporiferos iteret. Exemplum huius Næniæ, siue baucalismi extat apud Theocritum in Heraclisco.

LAMA. Lamina. Lamna. *Lama*. Vitr. VII. 9. *Ferrea lamna fumatur. Lamella*. Senec. de breu. vitæ. C. XII. *Et maiorem diei partem in erugi nosis lamellis consumit*. Veneti *mela*, pro ense. *Lamella*. *Homo della mela*: gladiator, armiger. Vulgus Insubrum *melazo*, & *marazo*, appellant gladium, aut cultrum obtusum, & rubigine exesum. Hisp. *Mella*.

LAMA, palus, & Lacuna. & *Landa*. Dant. Inf. XVIII.

Dico che arriuamo ad vna Landa,
Che dal suo letto ogni pianta rimane.

Landinus, planitiem arenosam explicat. Et Infern. xx.

Non molto ha corsa, che troua vna lama,
Nella qual si distende, e la 'mpaluda
E suol di state tal' hor esser grama.

Locum depressum, & humentem interpretatur; hoc autem loco *lacum* intelligi. Alibi, Antenorei barathri crepidinem *lama*, appellat.

Che mal fai lusingar per questa lama.

Festus. *Lacuna, aqua collectio, à lacu deriuatur, quam alij lamam, alij lustrum dicunt*. Vetus Codex. *Limum*. Et nescio cur Scalig. cacoethes corrumpendi Scriptores appellet, quod quidam λίμνην substituerunt. Nam Glossæ. Λίμνη, *stagnum, lacus, palus*. Licet enim eædem Glossæ, *Lama*, τελλώδεις τόποι, *loci paludosi*, non obstat quin *lama* sit à λίμνη. Imò verisimile est, Longobardos ab eadem voce, piscinam *lamam* appellasse. Diacon. de gest. Long. C. xv. *Et quia tum de piscina, quæ eorum lingua, lama dicitur, abstulit, Lamissio eidem nomen imposuit*.

LAMBICCO. Vofs. L. II. C. II. *A lambix, vel alembix, vasis genus apud Medicos recentiores, voce hybrida. Nam vt ex ab articulo Arabico, & Græco μεγίστη, est almagestus, ex eodem articulo, & χυμεία, alchymia: ita ex articulo illo Arabum, & ἄμβιξ, est alambix, vasis genus. Ἄμβιξ est apud Athenæum Lib. xj. imò & Dioscoridem Lib. v. Cap. cx. cuius verba interpretatus Plin. L. xxxiij. C. viij. pro ἄμβιξ, calicem dixit. Hesych. χύτρας, κάδος, ollam, cadum*. Hæc ferme Vofs. ex Casaubono ad Athen. L. XI. Cap. VIII. & Scalig. in Culicem Virgilij.

LAMPO. Fulgor, splendor. Græcum λάμπειν, *splendere*, barbari *lampare*.

LAMPREDA. Salm. ad Tertul. de pal. Lampredam, non Lampetram dicendam censet, & esse eandem cum mustella Ausonij. Non enim à lambendis petris dictam, sed à colore. Λαμπυρὶς, λαμπυρίδος, quæ colorem habet λαμπυρίς; vnde lampyrida.

LANDA. Regio, & planities arenosa, vt supra notauimus. D. Purgat. XXVII.

Donna veder andar per vna Landa
Cogliendo i fiori.

Scaliger ad illud Ausonij. *Artemsas non dedignare*

guare Vasatas; locum Sidonij adducit ad Tigrettium. *Tantumne te Vasatium ciuitas, non cespiti imposita, sed pulueri: tantum Syrticus ager, ac vagum solum, & volatiles ventis alternantibus arenæ possident? Quintiam*, inquit, *totum illum tractum Vasatium, vsque ad flumium Aturrum, patria lingua vocamus* Landas, *hoc est, deserta, & inculta, sola, & syrtes*. Et Bodin. meth. hist. C. IX. *Germani regionem incultam*, Land. *nos lande appellamus*. Vols. L. II. C. VIII. *At Lantgrauius est Grauius, siue Comes Landæ, hoc est terra, vel prouinciæ*.

LAPPARE. Lambere, lambitare. Germ. *Lappen*. Glos. λάπτω, ὁ ἐπὶ κυνός. *Lambo*, proprie de canibus. *Lappone*, linctor, catillo.

LASAGNE. Lagana. Λάγανον. Licet enim laganum, ex Hesychio, sit genus placentæ, ex simila, & oleo, siue vt Isidor. L. XX. C. II. *Latus, & tenuis panis, qui primum in aqua, postea in oleo frigitur*: transfertur etiam ad minutas quadras, & segmenta massæ tenuissime subactæ, & veluti in foliola conceptæ. Vox in sacris literis frequens. Exod. XXIX. *Lagana quoque azyma oleo lita*. Item Leuit. II. Turn. L. IX. C. XIX. huc retulit illud Horatij

Ad porri, & ciceris refero, laganiq; catinum.

Laganum scilicet fictum farinaceum, quod in sartagine ex oleo frigebatur. Lambinus tamen *Lachani* restituit, idest oleris. Vterque tamen cibus facilis, & parabilis.

LASCIARE. Laxare, relaxare, relinquere, soluere. Hispan. *dexare*, non à desinere. Item *Bueudexo*. Vltimus sapor, Itali, *che lascia la bocca saporita*, & *maldexo*, contrarium delaxare. Germ. *Lassen*, à laxare. Inde pro legare, heredem relinquere. *Lascito*, legatum, κατάλειψις: nam qui relinquit, laxat, siue relaxat. Inferius æuum, dimittere. Gal. *Lais*, & *lascio*, & *lasso*, copula canum, quod laxatur, cum in feram immittitur, non à laqueo.

LASSO. *Lassus*, defassatus, defatigatus.

LASTRA. *Lataſtrum*. Latus lapis, quadratus, ad pauimenta, & recta. Vel laterculum, *lastricare*, laterculare. Hisp. *ladrillo*, laterculum, *ladrillado*, latereulatum, litostroton. Insubres, *Astrico* lacunar appellant, à ligneis quadraturis, quas veteres lacus appellarunt. Villan. L. VII. *Si lastricarono in Firenze tutte le vie*. Non à *lapidastrum*; Galli *Pané*, à pauimento, & *Pauer* lastricare. *Lataſtrum*, à lapidis latitudine. Nam laterculum à lateribus. Illud igitur rectius. Licet lastra ferrea: *piastra*.

LATTARO. Lactarius, *latticini*.

LATTOLE. Scandulæ, assulæ. Germ. *Latte*.

LATTOVARO. *Electuarium*. Quod à Græco ἐκλείγμα, ἀπὸ τοῦ ἐκλείχειν, quod est delingendo euacuare, ἐκλεικτὸν, *Electuarium*, vt Vossius Lib. III. Cap. XI.

LAVANDA. *Lauendula*. Spicum. De qua Scalig. exercit. CLV. Alij esse Virgilij *Casiam*, alij Plinij *saliuncam*, aut *hirculum*, aut *nardum Celticam* existimant; quæ sic dicta, quod in lauacris, ac lotionibus expetatur, vt Vols. adnotauit Lib. III. 18.

LAVARE. *Lauare la testa*. Obiurgare, redarguere. Artemidorus L. II. C. IV. *Lauare enim, abusiuè, redarguere veteres dicebant, velut alicubi Menander*. Si tu meæ vxori malè inde dixeris, Patrem tuum, teq; & tuos ego lauero; *hoc est redarguam. Vnde etiam his, qui deprehendi, & redargui timent, terribile est, vestimenta lota gestare, ac videre*.

LAVDO. Arbitrium, quod inter barbara vocabula à leguleis recepta recenset Budæus, ad Pandect. Alij *Laudamentum*, pro collaudatione, siue approbatione Lib. I. de Feud. tit. XVI. *Per laudamentum sapientum*, idest, iudicium, & sententiam Iurisperitorum; vt ex Cujacio obseruat Vols. Lib. III. C. XVIII. Et ex Radeuico de gestis Frederici I. Lib. IV. C. XI. *Accepto de hac petitione fideli laudamento*. Qui modus loquendi inde profluxit, quod qui iudicium alicuius probat, is fere illud collaudat, vt Vols. ibidem. Vox Venetis Iudicijs familiaris, cui contraria *Taglio*. Reprobatio. Rescissio.

LAVELLO. Tumulus. V. *Auello*. Alueus, alueolus. Vulgus Patau. *Lisello*, e *Nisello*.

LAVEZI. Lebetes, *Lebetij*. Non à lauando.

LAVORO. Opus. Laboratum, elaboratum, *laborium*. *Laboragium*, non ab agendo labore, sed *laboratium*, siue *laboraticum*. *Lauorio*. Villan. L. I. 2. *Il lauorio della detta Torre*. Hinc labarum, vexillum, de quo tam multa viri doctissimi vaticinati sunt; cum alij à finiendis laboribus, alij aliunde deriuarint, quę non attinet hic attexere. Nihil enim aliud fuit quam laboratum, *laborum*, & *labarum*; vtraque enim vox vsurpata; scilicet exquisito artificio elaboratum. A Constantino in Crucis honorem institutum, & exquisito artificio elaboratum. Imo & *labratum*, quod à labris, & osculis labratis; alij a lauro, quasi *laureatum* deduxerũt; nempe *laboratum*, *labratum*. Sacri vsus Imperatorum populis adorandi, auro nempe, atque insigni artificio expressi, & elaborati. De quibus fusius in Electis. Quod autem labrum exquisite elaboratum esset, vel vnus Eusebius docuerit, qui eius artificiũ operosè descripsit.

Item *labores*, & *laboratum*, pro bonis, & laborum fructu. Lex Salica Tit. XLVII. *Si ibi aliquid elaborauit, quia legem noluit audire, amittat*. Marculf. Form. L. II. 7. *Tam de Alode, aut de comparato, vel de quolibet adtractu, vbi-*

vbicunque habere videor, & quod pariter in coniugium positi laborauimus. Vbi Bignonus, ex Traditione Fuldensi hæc affert. *Notitia traditionis Hrungbothen, qualiter illic, pro æterna retributione elaboratum suum omne tradidit, hoc est porcos LX, vaccas vj, oues xij*. Et alibi. *Trado omnem laborem meum*. Insubres *lauoro*, rem quamlibet appellant.

LAZARETTI. Nosocomia pauperibus excipiendis, præcipue tempore pestilentiæ inducta. A *Lazaro mendico* nomen sortita, qui vlceribus scatens, cum frustra ab Epulone opē implorasset, in sinum Abrahæ translatus est.

LAZZO. Acerbus. *Acidus*. Dant. Inf. xv.
Et è ragion, che trà li lazzi sorbi
Si disconuien fruttare il dolce fico.
Crescent. L. II. C. VI.

LEA. Fœx aquæ desidentis, ac paludtris. Gal. *Lie*, à limo, *limea*, *lea*. Vel quia amurca, *lia* appellatur. Pap. *Lia*, *amurca*, olei fęx. *Olea*, *lea*.

LEALE. Fidus, sincerus, ingenuus. *Ligius*, fidelis: *ligialis*. Nam vt Vols. adnotauit L. III. C. xx. *Liga* est fœdus, ab alligando, quæ & *allianza*. Ligij homines, quasi ligati, hoc est obstricti ad standum semper à partibus domini aduersus cunctos mortales. *Ligia*, eiusmodi obligatio. Chron. Camerac. L. III. C. LXVI. *Balduinum, cuius Ligius miles erat, dereliquit*. Bernardus Epist. CCCXX. *Nam illa die filij Petri Leonis, omnes simul humiliauerunt se ad pedes Domini Papæ, & facti sunt homines eius ligij: iurarunt ei ligiam fidelitatem*. *Ligantia*, & *ligiantia*, de quibus ibidem Vossius. *A ligio*, *ligialis*, & *lealis*, fidus, sincerus, & ingenuus. Inde fidelis pro ligio, siue subiecto. Vill. IX. 309. *Che fù vna gran crudeltate, vile gente, e fedele* (ligij) *cio fare à loro Signore*. Iidem & *Leudes* dicebantur, qui fideles Regi sunt, & qui nulli præterquam Principi obnoxij sunt, vt Bignonus ad Marculfum docuit. Vnde & *ligium hominium*, siue *homagium*.

LEARDO. *Liardo*. Equi color. Scal. exerc. CCCXXV. 13. *Græci in equis meliorem colorem, balium vocant: Vnde Valus equus Belisarij. In quo si fulgeat niter spadiceus, ab eo quasi ardore, Beliardum vulgus nominat: sicut à Gallica audacia, Galiardus nuncupatur is, qui fortiter adit pericula*. Vt Scaligeri sententia, *liardo*, sit à *baliardo*. Nam de *Galiardo* alibi dictū est. Idem exer. CCCXXV. 15. *In equis Glaucum Virgilius, leardum vulgus Italiæ*. A λευκὸς deducunt alij. *Albus*. Sed ita albus est, vt maculis nigris interstinguatur. At *liardo* pro nummo, est *liliatus*, cui lilia impressa.

LEANDRO. Frutex. Pap. *Arodandarum, arbor, quæ corrupte dicitur Lorandrum, eo quod similis lauro sit foliis*. Leg. *Arodendrum*. à *lorandro*, siue *laurodendro* est *Leandro*.

LECCARE. Lingere, à λείχειν. Germ. *lecken*, *ablesen*, *ablapen*. Lambere, *leccardo*, leccator, gulosus, Catillo, à lingendis catinis. *Leccapiatti*. Isidor. Glossar. *Leccator*, *gulosus*. Glos. vet. *Gulosus*. λιχνὸς. Insubres *lecoria*, gulosum appellant, præcipue pueros auidiores. *Ligurio*, *liguritor*. ἀπὸ τ͂ λιγυρε͂, quod cum fastidio suauiores escas delibet. Nonius. *Ligurire, degustare: vnde abligurire, multa auide consumere*. Horat.
Semesos pisces, tepidumque ligurierit ius.
Catul. Priap.
De meo ligurire libido est.
Glos. *Ligurio*. λίχνος, λίμβος. Eædem Glossæ. λίμβος. *ligurius*, λίχνης, *linctor*. Et. λιχνεύομαι. *lamuo*. (lambo) *ligurio*. λίχνος. *Gulosus*, *ligurius*, *Catillo*. *Lecoria*: etiam pro obsonio vnctiusculo.

Leccarda. peluis quæ cibis subijcitur, cum torrentur, excipiendo liquamini. Vel à λεκάνη *peluis*.

LECHON. Hisp. Porculus lactens. Lac enim *Leche*.

LECCIE. Illex, illice. *Leccie*. Villan. L. I. 24. *Trouorono sotto vn leccie vna Troia bianca*.

LEDEGO. Insubres, liquamen, præcipue anseris pinguedo ab igne distillans. Liquidum, *ledego*. An à *lecytho*?

LEGA. Fœdus. *Liga*, *liganza*, *allianza*. Gal. *allianze*, *alligantia*. *Alliatti*. Hispan. *alliados*, quod fœdere copulentur. Iustinus. *Legatis, per quos in societatis fœdere alligarentur, in bellum prorumpunt*. Videndus Vols. L. III. Cap. xx. *Liga Grisa*. Rhæti fœderati.

LEGA. Mensura itineris. *Leuca*, & *leuga*. Hesych. λευγὴ, μέτρον τι Γαλάταις. *Leuca mensura quædam Gallis*. Olim mille & quingentorum passuum: hodie bis mille, vt Vossio ostensum Lib. III. 19. qui à Saxonico vocabulo *Leach* deducit, quod lapidem significat, vt Romani, ad decimum, & vigesimum lapidem. Vossium recentiores libenter exscribunt. Sed Bochartus, ab Eleph-canim, mille cannæ. Vide L. I. Geogr. 42.

LEGA etiam, & *liga*, pro metallorum mixtura, ac veluti alligatione, & nummorum materia. Gal. *alleage*. Dant. Inf. xxx.
Iui è Romena là, dou' io falsai
La lega suggellata del Battista.
Florentinorum nummos Io: Baptistæ nota excusos. Et Parad. XXIV.
Assai ben è trascorsa
D' esta moneta già la lega, e'l peso.

LEGGIADRO. Comptus, ornatus, vrbanus. A *ligijs*, de quibus in *leale*, qui ferme nobiles, ac proceres, & ideo cultu insignes: &

moribus cultum ornantibus. Alij à λόγος, elegans.

LEGGIERO. Leuis, leuior. *Leuiarius. leuiero, leggiero*. Veteres enim *alleuiare* dixerunt. Agrętius. *Eleuamus, & qua in altum extollimus, & qua alleuiamus*, ideſt leuiora facimus. *Allegiamo*. Fruſtra Bodin. in methodo, Celticam vocem putat. Hiſp. *Liniano*, homo leuis, vanus, & inſtabilis, ab eodem. Et pulmones, iidem *Linianos* appellant, à *leuitate*, quod animæ ſpiracula ſint.

LEGNAGGIO. *Lignaggio*, ſtirps, proſapia, à ſtemmatis lineis, & flexuris. *Linea, lineatio*. Gloſ. στιχὰ γένους. *Linea*. Papias. *Propago, progenies, ſtirps: linea, originis, vel vitis*. Cornut. in Perſ. Sat. III. *An oportet te arrogantia inflatum diſſilire, quod in aliquo nobili Tuſco ſtemmate milleſimus à magno auctore numereris, & ramum aliquem, ac lineam ſucceſſionis, à genealogo, in ſtemmate numeratus obtineas?* Hiſt. S. Trudonis. *Claris, & diuitiarum gloria præcellentibus natus maioribus, tanta cœpit pietate, & religionis gratia floreſcere, vt lineam nobilitatis, nouo quodam virtutis genere longè ſuperauerit*. Quanquam & à *ligno*, ſiue *ſtipite*, ex quo gentis propago. Quare & arbor generis dicitur. Perſius. *Ramum milleſime ducis*. Vnde *alliguare*, & *tralignare*, degenerare. Germ. *Geſchlet. Schiatta*.

LEGNAME. Materia. Ligna, *lignamen. Legnaro*. lignorum ſtrues. Gloſ. *lignarium*. ξυλοθήκη, vbi ligna conduntur.

LEGNI. pro nauibus. Protoſpata. 125. *Venerunt in Regno Rex Catholicus, & Regina, cum quatuordecim triremibus, & alijs lignis*.

LEGORINO. Auicula. *Lugarino*, lygurinus.

LEGORITIA. *Glycyriza*.

LEGVRO. *Lacertus*. Hiſp. *Lagarte. Legurius, ragagno, Leguro*. Inſubres. *Leguzzo*, & *Ghezzo*.

LEI. Cum de fœmina loquimur. Illius. *Lui*, ad ſexus diſtinctionem, *lei*, Illa, Illæ, *luia*, *les*, pro illius. Caſus apud Italos, omnibus caſibus inſeruit. Sicut quartus Hiſpanis. Eadem ratio in *lui*, & *loro*. De quibus ſuo loco.

LENA. Per metatheſim, anhelitus. *Anhela, lena*. Gal. *haleine, & halaine*. Hiſp. *anhelare*, & *aleniare*, anhelitare: ab halando, ſiue anhelando. *Aliento*, anhelitus, *tomar aliento*, recipere anhelitum. Lãdinus ad illud D. Inf. XXII.

Che con lena affannata.

Lena, ait, eſſe quam latine reſpirationem appellant, ideſt quietum, & tranquillum anhelitum. Qui cum placide ſpirat, homo vires conſeruat. Sed ex nimia, aut corporis defatigatione, aut perturbatione animi, crebrior, & anguſtior reſpiratio exiſtit. Quare, qui in aliqua exercitatione minime defatigatur, Itali dicunt, eum *hauer lena*, ideſt vires, ac robur. Dant. Inf. XIII.

E poi che forſe li fallia la lena
Di ſe, e d'vn ceſpuglio fece vn groppo.

Vigor, ac ſpiritus deficiebat. Et XXIV.

La lena m'era del polmon ſi munta,
Quando fui sù, ch'i non potea pu oltre;
Anzi m'aſſiſi nella prima giunta.

Ex nimia defatigatione, & laboris æſtu, adeo vitæ ſpiracula exaruerant, vt vltra progredi, & ſpiritum reciprocare vix poſſet, atque ita defectus viribus ſedere cogeretur. Paulò poſt.

Leuam' allhor, moſtrandomi fornito
Meglio di lena, ch'i non mi ſentia:
Et diſſi, và, ch'i ſon forte & ardito.

Purg. IV.

E quella angoſcia,
Che m'auacciaua vn poco anchor la lena.
Non mi impedì l'andar à lui.

Nam vt Landinus explicat, aucto in aſcenſu, calore, pectoris anguſtia crebros anhelitus accelerabat: neque tamen impediebat, quominus progrederetur. Optime autem quis, illud Dantis, initio operis, *con lena affannata*, expreſſerit verbis Horatij. *Sublimi fugies mollis anhelitu*. *Affanata* autem eſt à Græco ἄσθμα. Anhelitus, halitus, difficultas ſpirandi, ſuſpirium.

LENGVATTA. piſcis. *Lingulaca*. Βογλώσσος. Solea. σανδάλιον. *Sfoglio*.

LENZA. Lintea. *Lenzuols*, linteola. pro retibus, quæ latinis *lina*. *Linea*, filum piſcatorium, cui hamus appenditur, omnia peruulgata.

LEO. Venetis, balbutiens, blæſus, *leus*, *leo*.

LEONATO. Color. Scalig. exercit. CCCXXV. 12. *Obſcurior flauo rufus, ruſo fuluus. Rufus in boue eſt: fuluus in leone. Hunc in pannis leonatum vocant Itali*.

LERCI. *Lurci*, lureones. pro guloſo, auido. D. Inf. XVI.

D'vn medeſmo peccato al mondo lerci.

Et XVII. *Et come la tra li Tedeſchi lurchi*.

LERZA. Vibex. Flagelli veſtigium. *Lorum, lorictum*. Lori vibex.

LESEGNO. Panniculus, qui vulneri inditur. *Lacinium*. Item lini coma colo implexa. *Leſegno*, à lana ad linum tranſlatum.

LESINA. Subula. à Germ. *Alſen*, elſen, *aleſina*. Gal. *Aleſne*. Hiſp. *Aleſna*. non à lædendo, vt Coaruvias: nam eodem modo omnia ferramenta appellari poſſent. Multo minus ab *Acu*.

LESTO. Agilis. Arrectus. *alleſto. Star all'erta, alleſtirſi*.

LETAME. *Ledame*. Fimus. Quòd faciat lætas ſegetes.

LETTERA. Scriptura, manus, chirographum. Salm. de vſuris. 138.

LETTIERA. *Lectarsa*. Marculf. 255.

LET-

LETTORINO. *Leggio.* Analogium, Pluteus, in quo libri legendi reponuntur. *Lectorinum.* Isidor. Gloss. *Lectrum, analogium, super quo legitur.* Vossius corrigit, *lectorium.* Ita Anastas. appellat in Leone III. Alij *legium* appellant.

LETTO *del vino.* Fœx, Barb. in Plin. Lib. x. 15. *A coeton, hoc est fine retrimento, sedimentoue, quod hodie quoque rustici lectum, stratumve, ac cubile in vino appellant.*

LEVATA. agger: via erecta, siue eleuata. Vitru. Lib. v. 12. *Expediantur progressus.* Philander. *Progressus appellat aggerum illam continuatam seriem, quam nos ab elata terra, leuatam, dicimus.*

LEVATO. *Lieuito.* Fermentum, leuamentum; quod eo massa eleuetur, siue turgescat. Pap. *Fermentum, leuamentum, à feruore dictum.*

LEVRIERE. Canis leporarius, *lepriere.*

LEVTO. *Liuto.* Testudo, à Germ. *laute.* à *lauten*, idest sonare, resonare. Vt Voss. L. II. II. Belgæ *luyden*, & *luyte*. Fortasse à *ludo*. Hodie etiam Galli dicunt, *Gioner du leut.* Ab hoc, *laudis* pro cithara, apud eundem ibi. Scalig. ad Manil. 424. 18. *Hispani à Mauris hoc instrumentum vocant* laud. *Hoc enim est alland,* Arabicè.

LEZZO. Fœtor, Putor. *Oletum.*

LIBARE. Veneti dicunt nauem, mercium parte exonerare, à *libando.* Chr. Venet. *Non potena intrar in porto, se non libaua.* Vt Lucret. L. VI. *Humoris paruam delibat ab aquore partem.* Nam libare, & delibare, vt notat Gifanius, est decerpere, deminuere, auferre. In Pandectis. *Legatum est delibatio hareditatis.* Gell. L. v. 8. *Cœnas delibari.* Inde apes libare flores, & mel dicuntur.

LIGIO. Vox feudalis, pro subiecto. Vasallo. Vt Vossius, *à liga, ligÿ, quasi ligati, hoc est obstricti ad standum semper à partibus Domini, aduersus cunctos mortales.* V. *Leale.*

LISCA. V. *Resca.*

LISCIO. Læuis, planus, ac politus. *Lenis, lauitio, liscio.* Vel à *lingendo.*

LISTA. Fascia, instita, margo. Vel à *limbo*, vel à *linea*, vel à Germ. *lyste*. Scalig. ad Copam, censet esse ex λίσσα. Gloss. *lispa*, γραμμή. Vnde *sublesta pictura*, quæ Græcis ὑπόλισποι, hoc est, μονόγραμμοι. Eædem Glossæ. *Lista.* ἡ ἐπὶ τοῖς ἀρώμοις χαμπὴ γραμμή. Pro ἀρώμοις Voss. legit, ἀροσίμοις, vel ἀρότοις. Vox frequens apud scriptores inferioris æui, præcipuè Anastasium, quorum loca adducit Voss. L. II. 12. & L. III. 20. Anast. in Leone IV. *Fecit super altare maius vestem de fundato, cum cruce in medio, & gammadÿs, & in gyris listam de fundato, vnam.* Vbi clare apparet, fuisse limbum, siue laciniam, & institam oræ adsutam; vel intextam. Etiam pro meta, seu limite regionis, apud eundem. Ita *lista* pro segmento, siue instita, Dant. Inf. xxv.

Ferst le braccia due di quattro liste.

Quod brachiis duo serpentis crura affixa erāt. Et Purg. I.

Portaua, e suoi capegli simigliante,
De quai cadena al petto doppia lista.

Veluti duplex capillorum tænia, siue crines hinc inde in pectus dependuli. Pro *linea*. Idem Purg. IV.

Che da mezzo quadrante à centro lista.

Vbi Consule Landinum. Pro fascia etiam Papias. *Fasces erant lanista.* (L. Listæ) *idest fasciola purpurea, quibus redimibantur corona lauri, quas qui gestabant, in summis fascibus, idest dignitatibus positi dicebantur.* Quanquam in notatione fascium ineptiat.

Lista etiam, album, siue Indiculus, in quem nomina referuntur, officiorum militum, debitorum, quod angusto margine, institam, & segmentum referat. *Capilistÿ* gens Patauij antiquæ nobilitatis. Alias *Forzatelli* dicti.

LIVIERA. Vectis, à leuandis oneribus. *Leua, sottolena.* Baldus. Vitruv. LIX.

LIVELLO. *Libella*, ad libellam exigere, *liuellare*. Libella, *liuello, niuello*, perpendiculū: amussis. Plin. L. XXXVI. Cap. XXII. *Structuram ad normam, & libellam fieri, & ad perpendiculum respondere oportet.* Distinctè Budæus ad Pandectas. *Normam nostri quadram vocitant, libellam, niuellum, perpendiculum, plumbum.* Vitruvius Lib. I. I. *Normarumque, & librationum, & linearum directiones.* Idest, vt Philand. *Libramenti quod perficitur libella, instrumenti genere, quo ad regulam vniuersa, qua in plano iacent coaquantur.* Et Lib. VII. de tectorio Opere loquens. *Longitudines, ad regulam, & lineam: altitudines ad perpendiculam: anguli ad normam respondentes exigantur.* Philand. *Vtuntur etiam libra, qua & libella dicitur, ad directiones exigendas. Nostri* Niuellum, *Itali partim* liuellum, *partim Arcipendulum nominarunt, sicut quod ad perpendiculum esse dicimus, id esse aiunt factum ad plumbum. Ideo autem à* libra *nomen inuenisse docet Baldus ad Vitruuium, quod librarum, lanciumve iugum imitetur, dum neutra pars declinat, sed æqualiter pendet. Videtur autem in libra id esse examen, quod in libella, perpendiculum.*

Inde *liuellare*, pro collimare, siue collineare, Galli *alligner*, veluti *adlineare*, ad lineam dirigere. Insubres *schioppo di liuera*, ad collineandum, siue scopum feriendum. Pap. *Liuellus, liuelus, de plumbo.* L. *libella de plumbo*, pro perpendiculo.

Item LIVELLO. *dare à linello, & linellare*

lare, Itali dicunt, agrum, aut ædes, sub certo censu alicui tradere, interposito chirographo, siue *libello*. Doctissimus Angelus de Nuce, Archiepiscopus, ad Chronicon Cassinense, verba illa explicans. *Hic Abbas fecit libellum quibusdam hominibus de Termule, de omnibus rebus S. Benedicti, quas ibi possidebamus, pro censu xiv. solidorum, & medietate totius portionis*. Et infra Cap. XLV. *Libellario nomine ad censum concesserant*. Obseruat, contractum libellarium esse, cum sub vili pensione, seu censu, rem aliquam alteri, vel perpetuo, vel ad certum tempus, renouando contractu, vtendam quis concedit, interueniente chirographo, seu breui scriptura, vnde nomen *libellus*. Adiicit, in quo ab emphyteosi differunt. Vnde *libellatici*, *libellarij*, & *libellatica* ipsa pensio. Greg. L. II. epist. XLII. *Sed ipsa etiam libellatica, prout summa pensionis fuerit, moderentur*. Plura congessit Menagius.

LIVREA. Colorum insignia in vestibus familiæ. Menagius in Origin. L. Gallicæ, à *liberata*, deriuat. Ex Altaserra L. III. C. II. Cuius verba sunt. *Libratas dixerunt id genus vestiū, quod annuatim die solemni, eas liberarent suis, idest erogarent*. Item ex Costæo ad Leg. Quoniam, Cod. de Testibus. *Exhibitio in libris Iuris, vsurpatur pro alimentorum præstatione, qua & liberatio dicitur, in veteri diplomate Philippi audacis, Regis Franciæ, quo Capellanis Capellæ Regiæ Parisiensis concedit, ad prandium, vel ad cœnam, vnam liberationem integram, videlicet viij. denariatas panis, vnum sextarium vini, de vino quod militibus liberatur, quatuor denarios pro coquina, & xij. Frusta minoris candela, in perpetuum. Et ita apud veterem Auctorem Historia Francica, passim legimus. Il bauet tant, d'hommes à se liurauce. Quos scilicet exhibebat, vel liberabat, idest, quibus necessaria subministrabat. Ideoque hodie, hac voce liuree, vtuntur. Videlicet hi, qui erant ex eadem familia, & ex eadem habitatione, vestibus eiusdem coloris vtebantur, quod pauci animaduertunt*. Addit, hanc vocem *libratam*, extare apud Valsinganum, in Vita Henrici IV. *Et quod ipsi, nec dignis illorum det libratas, vel signa*. Et librare, idem esse, ac dare, donare. Capitularij Caroli Calui. p. 446. *Post hac lecta capitula, dedit omnibus licentiam, cum Dei gratia, & sua, redeundi ad propria, exceptis his, quos specialiter, pro specialibus causis considerandis, vel pro dona liberanda, secum, aliquantis diebus manere præcepit*. Ad quæ Sirmondus. *Liberare hoc loco est dare, quod alys deliberare, deliurer*.

Quæ notatio si vera est, *liberata*, non à liberando, sed à liberalitate profluxit, vt liberata, & liberatio, sit liberalitas, siue congiarium, & liberare, vt sic dicam, liberalitare, liberaliter largiri, liberalitate augere. *De vino quod militibus liberatur*, quid Princeps largitur. Et *liberalitates* pro donis, & congiarijs, sæpe apud veteres occurrunt: sicut *exhibitiones*, omnes à Principis liberalitate. Inde tamen colorum varietatem, qua eiusdem familiæ Serui distinguuntur, elicere non possumus, & longe petita videtur originatio.

Sit hæc simplex coniectura, vel potius diuinatio. Quod enim vestes huiusmodi instiris, fascijs, & limbis versicoloribus distinctæ sunt, suspicor à *limbis* etymon formatum, vt sit *limbaria*, *limberia*, *librilia*, *liurea*. Constantin. Tactic. Κασσίδας ἐχούσας ἄνωθεν εἰς ταῖς κορυφαῖς τυφία μικρὰ, ἤγουν λιβρία. Cassides habentes in summitate Tufias, idest *librilia*. Rigaltius in Glossario, *Liuree* reddit. Tuphæ autem, & flammulæ, tæniolæ, institæ, ex galeis, & hastis dependulæ, ferme rubræ: de quibus Idem. Sidonius L. IV. 20. de comitatu Segimeris. *Viridantia saga, limbis marginata puniceis*. Vndecunq; dicta sit, pro certo habeo, morem hunc à veteribus Circi factionibus deriuatum, Veneta, Prasina, Alba, & Russata: ita vt qui vni ex his factionibus fauerent, eius stadio colorem qui illius peculiaris esset assumerent. Atque ita secutis temporibus, tum Insignibus Gentilitijs, tum familiæ vestimentis, colorem cæruleum, aut porraceum, siue viridem, rubrum, aut album, eodem studio præferrent: alij etiam mixtos inter se. Sic olim, teste Plinio X. 24. Cæcina Volaterranus, Equestris ordinis, quadrigarum dominus, hirundines comprehensas in Vrbem secum auferens, victoriæ nūcias amicis mittebat, in eundem nidum remeātes, illito victoriæ colore; idest, eius agitatoris, qui palmam reportauerat, siue Venetus fuerat, siue Prasinus, colorem earum pennis illinebat, vt tabellarios victoriæ nuncios præcurrerent, & ex earum colore, penes quam factionem victoria stetisset amici intelligerent. Male Pintianus corrigit, illita victoriā colore. Quænam enim ista victoria? Sed ille plurima in magno Scriptore peccat.

LIZZA. Hippodromus. *Liccia, Steccato*. Germ. *Renn platz*, ab arena, siue amphitheatro. *Stecchan, steccato*. Agon, locus certaminis, à palis, siue sudibus, quibus septum, *palicium, licium, lizza*. Villan. L. XII. C. XCV. *Tre campi affossati, e steccati intorno, e dentro dalle licce, si potea andare dall' vn campo, all' altro*. Et infra. *Fece schierare sua gente dentro alle licce*. *Lizza* etiam tabulatum hippodromum intersecans, ad equitum hastis decertantium incursum dirimendum. *Entrare in lizza*, descendere in arenam, *e fuggire la lizza*, certamen detrectare.

re. Non autem à Græco λίασος, quod planitiem, siue aream significat. *Lizza* autem proprie tabulatum, aream interfecans.

Lizze de Soldati, acies in ordinem dispositæ. Ab *licio*, hoc est filo. *File d'ordinanza*, licia, *star in fila*, licium, & linea militaris. Acia enim est *filum*, siue *licium*.

LIZZARO. Liciarius, *Lissaro*, qui pectines textorios conficit, quibus *licia*, siue fila, & stamen discriminantur. Vnde iugum, *liciatorium*.

LO, ab *illo*: more scilicet Italorum, qui à sexto casu omnes alios formant.

LOCO. Stupidus. Hisp. pro insano. V. *Alocco*. Gel. L. xvi. 12.

LODOLA. Alauda, *alaudula*. Suet. Cæsare. *Qua fiducia ad legiones, quas à Rep. acceperat, alias priuato sumptu addidit. Vnam etiam ex Transalpinis conscriptam, vocabulo quoque Gallicò (alauda enim appellabatur.)* Pap. *Laudula: alauda*. L. *Laudula*. *Capelluta*. Galerita. Plin. L. II. Cap. xxxvii. *Ab illa Galerita appellata quondam: postea Gallico vocabulo, etiam legioni nomen dederat, alauda*.

LOGGIA. Mœnianum. Pergula. Locus editior. ambulacrum, fine dubio à Græco λογεῖον, logeon, vt Monosinius Gloss. λόγιον τὸ τ̃ θεάτρε. *Pulpitum*. L. λογεῖον. Vitruv. L. v. 8. *Ampliorem habent Orchestram Græci, & scenam recessiorem, minoreque latitudine pulpitum, quod λογεῖον appellant. Eius logei altitudo, non minus debet esse pedum x, non plus duodecim*. Pollux. L. iv. C. xix. Alio modo Βωμὸς, & Βῆμα, idest suggestum, gradus. Hinc etiam extra Theatrum loca editiora, mœniana, & ambulacra, *loggie* dicuntur. Item loca in foro, in quibus Hasta, & rerum venalium auctio exercetur. *Loggia, lozà, e lozetta*. Insubres *lobiam*, mœnianum appellant, solarium, & apricas pergulas tectis impositas, à palis, *baltresche*. Ita & Germani *laube*. *lobium*, apud Godefridum Monachum. *Solus quodam Lobio, cum Episcopo Spirensi remansisset*. Vtrique à *logio*, siue *logeo*. Pap. *Scena, Theatri locus: nunc arborum cacumina, vel densitas ordinata, locus quasi lobia*. Patau. *lodia*. domuncula publicanorum. Statut. *Debeant sedere, vel stare sub Casella, seu Ledsa posita in capite Pontis Molendinorum*.

LOGIE. Nugæ. Fabulæ. *logi*. Terent. Germ. *luegen*.

LOGORARE. Lacerare.

LOGORO. *Logra. lora*. Vinculum, quo accipitres, & falcones alligantur. Lorum. Item lorum, additis alis, instar auis efformatum. Dant. Inf. xvii.

Come 'l falcon, ch'è stato assai su l'ali
Che senza veder logoro, ò vcello
Fà dire al falconier, oime, tu cali.

Aucupes enim lorum, plumis in auis figuram effictum, aut pastum ostentando, accipitres reuocant. Sicut translate idem. Purg. xix.

Gl'occhi riuolgi al logoro, che gira
Lo Rege eterno, con le rote magne.

Gal. *leure*.

LOLIA. Grani tunica, cortex, apluda. Recte Menagius à λέπω, quod est decortico, λοπὶς, *lopa*, *lolla*.

LONTANO. Longinquus, *longitanus*, *lontano*. Diuturna. D. Inf. II.

Di cui la fama anchor nel mondo dura,
E durerà quant' il mondo, lontana.

Contrarium, *prossimano*. Idem. Inf. xxxiv.

Nel corpo suo, è d'vn suo proximano.

Hic tamen accipitur pro affini, & propinquo. Cresc. vii. I. *Mà se sarà prossimano à natura di palude*.

LONTRA. *Ludra*. *Ludria*. Lutra. Scalig. exercit. cx. 3. *Lutra est Enydris nota omnibus, à fibro, siue Castore longe alia: ne decipiaris à Varrone, qui confundit*.

LONZA. Lea. Leo fœmina, quasi *Leonitia*. *Lonza*. Menagius pro Panthera, à lynx, lyncis, *lyncia*, *lonza*.

Item *lonza*, caro vitulina, à lumbis, *lumbitia*, *lumbica*, *lunea*, *lonza*. *Lonza di vitello*.

LORA. Vinum acinacium, posca. Turn. L. x. 18. *Cato de re rust. C. cxlvii. Vinaceos illutos vocat, e quibus non est facta lora. Lora enim fit, vinaceis aqua perfusis, quod est lotis*. Rustici *lauandinam* appellant, *& graspia, à racemis lotis*.

LORA item infundibulum. *Lura*. Festus. *Lura, os culei, vel etiam vtris, vnde lurcones, capacis gulæ homines*. Scalig. notat, *loram* ab Ausonio poni pro ipso vtre, in Periocha decima Odysseæ, quod Homero, ἀσκός. Turn. Lib. vi. 17. *Luridum colorem existimauerim appellatum, à similitudine coloris luræ, idest vtris coriacei, atque adeo à similitudine corij*. Sed luridum est à *loro*, idest flagellorum vestigijs, & vibicibus liuidis, quasi *loridum*. Itali *lenza*, quasi loritia.

LORDO. Etrusci *Ordo*, sicut Galli, *Ord*. Sordens, *sordidus*. *Ordura*, lordura. Villan. vii. 101. *Per molta ordura, e carogna di bestie morte*. Idem censebat Menagius in Gallicis Originibus; at in Italicis, ab *horrido* ducit. Sed illud rectius, vel à luro, *loto*, *lordo*: nam Hispani, *enlodarse*, fœdari, collutulari. Quod autem *lercio*, ab *hirtus*, non ita recte: est enim à lurco, *lercio*.

LORO. Illorum, per omnes casus, vt in *lei*, & *lui*. Vide.

LOSCO. Hodie pro Strabone, quique oculis peruersis est, accipitur: olim pro eo, cui oculus

lus ademptus. De quo disputat Vossius. L. I. C. XXXIII. & Menagius vocabulo. *Loufche*.

LOTA. gleba, à *luto*.

LOTTONE. Aurichalcum. De quo multa præclare Scaliger ad Festum, vbi ait, ex Hesychio, ὕλην ὁμοίαν χαλκῷ, esse quod vulgo vocamus, *Lotonum*. Id autem ex Germanico *letton*. Hisp. *laton*. Nisi sit à Græco αἴθων, splendens. Martial.

Pallida sic niueo radiant electra metallo.

Alij ab ἐλατόν, vel ἔλαζον. *A lotone*, etiam *Ottone*. Casaubonus in Athenæum L. v. p. 225. à luteo colore. Χαλκὸς ἐρυθρὸς τὴν χρόαν ἐκ πυρὸς εἰληφώς. *periphrasis sunt eius speciei aeris, quam nos appellamus* lotonum, *lutei plane coloris*.

LOTTO. Sors. *Mettere al lotto*, sorte ducere. Vet. Lex. apud Lips. Cent. III. Epist. XLIV. *H lotu. Prada, an* lot *nostrum, quia sæpe sorte?* Infra. *Los, sortem*. Germ. *lot*, Sors, hereditas. Vnde *allodium*, quia hereditates sorte ducebatur. Bignon. 435. 471. 2. *Allodium*, scilicet vt Iurisconsulti, & Voss. docuerunt. *Allode, & allodis*, Res mancipi: cuius scilicet proprietatem habemus, eoq; liberi est iuris. Cui aduersatur, sic ex regio habere beneficio, vt non in proprietatem sit datum, sed in feudum: vnde quis propterea alteri fidem, & operam debeat. Itaque *Allodium*, & patrimonium sæpe coniunguntur. Vnde *Allode esse*, & ex beneficio obtineri, opponuntur. Capitulum Caroli M. L. 1. C. CXXXII. *Si Deo donante, aut in beneficiũ, aut in allode, annonam habuerit*. Galli *lot*, bonorum partitionem in familia ercifcunda appellant. *Lotto* igitur à sorte, qua schedulæ, siue sortes educuntur, non quod res in diuersas portiones diuisæ sint. Lotti speciem descripsit Suet. in Augusto LXXV. *Solebat, & inæqualissimarum rerum sortes, & aduersas tabularum picturas in conuiuio venditare; incertoque casu spem mercantium, vel frustrari, vel explere*. Tales etiam hodie in *lotto*, sortes inæqualium rerum, licet non fiat licitatio, sed tantum schedulæ, hoc est sortes educantur.

LOVA. Siliqua, item panici, ac millij panucula, λοβός. Glos. λοβὸς ὀσπρίων. siliqua. Vnde faseoli λόβια. Eædem Glossæ. Λόβια. *Fasiolia*. Scilicet in siliqua. Vet. Lex. Gr. Lat. *Fasilia* (faseoli) λοβοί. *Faggioli in tega*. A specie, etiam *Cornetti*. V. *Panocchia*.

LOVERTISE Insubres *lupulos* appellant. *Lupesticia*. Veneti, *Brascandoli*, vt quidam putant apud Iunium in Nomencl. quasi *Bryonscausilo*. Nam Βρύον. lupulus. Galli *Houblon*; Germ. *hopfer*, & *Hoppe*. à *lupulo*.

LVCCHETTO. Menagius in *loquet*. à λύκος, lucus, deducit, luchetus; nam Hesych. λύκος, ὁ τῆς θύρας μάνδαλος. *Lycus, forium pessulus*. Sed *lucchetto* diuersa res à pessulo, vt & ipse animaduertit. Addit, Anglos *lok, seram* dicere, & *locke* claudere, sicut Belgæ *luicker*. Vel ergo genericè accipitur pro claustro, siue clostello, & parua sera; vel amplius quærendum.

LVCCIARE. Lugere, *lurgitare*. Veneti, *Nicchiare*, quod qui lugent, crebro nictant.

LVCCIO. piscis. *Luzzo*. Scalig. exerc. CCR. *Lucium vero piscem caue appelles lupum. Tam enim ab eo distat, quam Asinus à lupo: est enim ex genere Asellorum, fluuijs, alijsque dulcibus aquis peculiaris. Lupo alia caro, facies, color*. Addit, quoniam piscis vorax est, cum etiam sui generis minusculos prosequatur, & deuoret, ab aliquo Græculo nomen naturæ conueniens factum esse. Vt esset *lucius*, quasi λύκος, lupus. Ita & Pap. *Lupus piscis, lucius*. Lupus veterum, Italis dicitur. *Spigola*, & *Varolo* Venetis.

LVCCIOLA. Noctiluca, à *lucendo*.

LVCIGNOLO. Elychnium. Lucernæ filamentum, ex gossypio, & papyro. *Stoppino, papero*. *Lacinium, laciniolum*. Glos. Arab. Lat. *Lacinium, papyrum*. Infra. *Licinius quasi lucius; est enim cicindela lucerna*. Hoc ex Isidoro desumptum L. XX. C. X. *Lucerna à lychno dicta est. Lychnus autem quasi lucinius, est enim cicindela lucerna*. Rosueydus in notis ad Martyrol. Baronij corrigit, *lucerna, à licinio, licinius autem*. Ex quo emendat locum martyrologij, *Licinijs manus, & pedes eorum ligantur*. Quod in vulgato est, *lignis*. *Licinijs* inquit, *idest funiculis, stupeis, aut xylinis, e quibus candelarum elychnia fiunt*. Glos. Camberon. *Lucinium dicitur illud, quod de licinio candela ardentis in fumo extinguitur*. Rectius fuisset, si in Martyrologio, *lacinijs*, legisset, *lacinia, stupea ligamenta*. Nihil autem in Isidoro mutandum. Quamuis tam lucernæ, quam lychni inepta notatio. Eiusdem Isid. Glossarium. *Licinus, candela, lucerna, vel cicindilia. Lychni*, vt Vulcanius. *Lucignolo* igitur, *laciniolum*. Vnde vt supra diximus, vulnerum filamenta, Celso *lemnisci, laciniola, lesegni*. Item lanæ, & lini particulæ, quæ à colo in fila deducuntur, *lesegni*, appellantur, Boccat. *Lucignoli, Biasmando, e lucignoli, è pettini, e gli scardassi insieme*. XXIII. 28.

LVEGO. Hispani, statim, continuo. *Illicò*, *e loco*. Non stando in loco, vt Coaruvias, sed è loco, siue de loco, de præsenti. Salmasius in Trebellium. p. 338. *E loco, statim & continuo. Significatio enim loci, breuitatem temporis notat*. Plaut. Trucul.

Ego isti non munus mittã? Iam modo ex loco Iubebo ad istum quinque perferri minas.

Et

Et loco, vel è loco, est quod Græci dicunt, αὐτόθεν. Luego, illico, vel ex loco.

LVI. Illius per omnes casus, vt diximus in *lei*, *& loro*. Illus, illuius, *lui*. Dant. Inf. I.

Miserere di me gridai à lui.

Quasi ad illius. Marculf. L. I. 21. *Propterea iubemus, vt dum taliter vtriusque decreuit voluntas, memoratus ille vir, omnes causas* lui, *vbicunque prosequi, vel admallare deberet*. Vbi Bignonus. Lui, *corrupte, pro illius, infinitis locis, indeque dictio nostra* lui.

LVNATICO. Epilepticus. *Lunaticus*. Pap. *Comitialis, morbus quo caduti tenentur. Hæc passio caduca, siue epileptica vocatur. Hi qui eam patiuntur, lunatici dicuntur. Stralunare gl'occhi*, inuertere, quod lunatici faciunt.

LVSIGNOLO. *Rosignolo*. Luscinia, *lusciniola*.

LVSINGHE. *Lusingare*, illicere, illicia, illecebræ. *Illectare, illectiuncula: lusinghe*. Hisp. *Lisonjerar, lisonjas*. Vet. Psalter. apud Lips. Cent. III. Epist. XLIV. *Losen, dolosum: losin, doloso: losonga, dolos*. Galli *lozenger*, decipere. Nam assentatores blanditiis fallunt, & decipiunt. Menagius censet à *lusus*: Sed aliquid plus est *illicere*, quam ludere. Vel *Adludiare, ludinicare, lusingare*. Nam *Alludere* est blandiri. Plin. L. IX. de Delphino. *Hominem non expauescit, vt alienum: obuiam nauigijs venit: alludit exultans*. Et paulo post. *Et alludens natantibus, impositosque portans*. Terent. Eunucho. *Forte habui scortum: cœpit ad id alludere*. Seneca. *Cum tibi alludit huius vita prosperitas*.

LVSTRO. Nitidus, splendens. *Illustris*, & *lustro* splendor. Dant. Purg. XXIX.

Et ecco vn lustro subito trascorse
Da tutte parti per la gran foresta
Tal che di balenar mi mise in forse.

M.

MA. Sed: tamen. Contractum ex *magis*. Gal. *mais*. Magis, mais, *mà*. Silulus LXXXV. Nā ante dictis adiicitur. Præterea, magis, plus. Melius. Dantis Inf. XXXII.

O soura tutte malcreata plebe
Che stai nel luogo vnde parlare è duro,
Mà foste state quà pecore, ò zebe.

Ita & Latini. Virg.

Non equidem inuideo, miror magis.

Sed miror, vt ex Caninio Menagius obseruat. Vulgus Insubrum. *Nomà*, solum, tantum. *Non magis*. Veneti *massa* pro nimium. Maius. Maximum. *Massima*. Hisp. *Mas*, magis, *demas*, de magis. Quo veteres vsi sunt, vt Festus adnotauit: *Maggio*, pro maius Dantes frequenter vsurpat. *Meggiorenti*, præstantiores. Villan. Lib. XI.

MACCARE. Contundere. à *Machina*, prout molam significat. *Macinare*, molere, *maccare*. Subigere. Amaccare. Morg. VII. *Col mio battaglio conuien che t'ammachi*. Vnde *maccare*, sugillare, os, atque oculos obtundere. Et tumores, *maccature*. Hisp. *majar*, contundere, conterere, non à malleo sed à *machina*, siue mola. *Majadero* instrumentum, siue pistillum. Item *majadero* vocant ineptum, ac vanum, non quod similis sit ansę mortarij, idest ingenio vacuus, vt Coar. sed quod stupidus, & ingenio obtuso. Neque *Macar*, est maculare vt idem existimat.

MACCARONI. Pastilli subacti. Monosinius deducit à Græco Μάκαρ. Felix, beatus. quasi dapes, & fercula beatorum. Nam & Hesych. Μακαρία, Βρῶμα ἐκ ζωμῦ, καὶ ἀλφίτων. Cibus ex iure, & farina. Quæ glossa vt vera sit, à felicitate, siue beatitudine, id edulij genus dictum, haud equidem crediderim. Cum plebeium sapiat, viliorumque, & quibus dura illa sunt prandia, ac deliciæ. Quanquam Neapolitanis, vulgato ioco, ganea sit. Esse autem rusticanæ mensæ cupedias, vel vnus Folengius docuerit, qui nouum carminis genus, eo titulo nobilitauit. Vel igitur à *maccare*, quod vt paulo ante diximus est subiger, molere, vel à μάζα, massa, offa, vt sint, grandes offæ. Sed hæc pistores, & coqui viderint.

MACCO. Edulij genus plebeium, ferme ex fabis elixis, apud montanos autem ex castaneis, & lacte. Vtrisque vbi decoctæ fuerunt contusis, ac bene subactis. Vnde nomen, nam *Maccare*, vt diximus, est conterere, & subigere. Non autem à Mactus. Morgante Cant. *E da pur broda, e macco all' huom ch' è grosso*. Et quoniam id genus cibi vile est, & facile exsaturat. *Mangiar à macco*, abundanter, & ad satietatem. Et à *sbacco*. Morgant. XVIII. *E comincioro à rimangiar à macco*. Inde etiam pro magna alicuius rei copia *esser macco, abondanza*, & aut vili, aut nullo pretio. Vt *mangiar à macco*, asymbolum esse. Insubres, *dolce come macco*, quod lacte, & subactis castaneis nihil dulcius esse possit.

At *smaccare*, & *smacco* pro nota, & ignominia alius originis est. Translatum enim à pomis, & fructibus vietis, ac caducis, qui *ammaccati* dicuntur, idest in cadendo obtusis, vel su-

bactis, vnde vitium duxere, liuorem, ac putredinem. Quanquam & *smaccare* à *macula*. V. *Smacco*.

MACERARE, *mazzerare*, aqua, aut alio humore emollire. Inde pro genere supplicii quo sontes insuti culeo more parricidarum in flumen, aut in mare merguntur. Boccat. XXXIII. 2. 2. *Douerla quella notte istessa, in mare mazzerare*. Mox. *Hauendo vdito la Ninetta, esser stata mazzerata*. A lino, & cannabe quæ ad macerandum, merguntur.

MACINARE. Molere. Scalig. ad Festum. Verbo *Fauissas*. Liuius de Philopemene: Lib. XXXIX. *Admonent deinde quodam esse thesaurũ publicum sub terra, saxo quadrato. Eo vinctus demittitur, & saxum ingens, quo operitur machina, super impositum est. In quo adnotandum est*, inquit Scaliger, *à Liuio dici saxum, quo operitur machina, hoc est, mola inferior, quam metam vocat Paulus Iurisconsultus. Intelligit ergo Catillum, vt idem Paulus vocat, hoc est superiorem molam. Machina enim significat molam apud veteres: vnde Auson. dixit, machinale pondus, pro mola. Hinc Italicum vulgus machinare, pro molere. Macinare* Vlpianus L. XII. §. VII. de inst. & Instr. *Et molas, & machinas, stipulas, asinum machinarium, machinam frumentariam, vas aneum &c.*

A *machina*, idest mola, lapis molaris, *macigno, e mascgno*. Silex. Glos. Μολίτης λίθος. *Silex*. Μυλοκόπος. *Molitarius*, qui molas conficit, Μυλουργὸς, *Silicarius*, Μυλαῖιον. *Molarium*, idest saxum. mola. Villan. L. 1. 57. *Si fecero le scale de macigni giù per la costa*. Dant. Inf. XV.

Ma quello 'ingrato popolo maligno,
Che discese di Fiesole ab antico
E tien anchor del monte, e del macigno.

Et Purg. XIV.

Tra due pareti del duro macigno.

A machina *macciulla*, quasi machinula, *Gramola* qua linum tunditur, Limptota. Dant. Infer. XXXIV.

Da ogni bocca dirompea co' denti
Vn peccator à guisa di maciulla.

Et *macena*. Vita Nicol. Laur. *Benne de sopra del torrecella vna grossa macena, e percosse esso nelle spalle.*

Maquila. Hisp. certa frumenti, aut farinæ portio, quam sibi molitor pro mercede retinet. Quod non est Arabicum: sed pretium *machinæ*: quasi *machinale*, Venet. *molenda* molendini merces.

MADAMA, & MADONNA. V. *Dama*, & *Donna*.

MADIA. *Marna*. *MESA*. Area panaria, massæ subigendæ. *Mactra*. à Græco, Μάκτρα. Μάκτω, Subigo: pinso. Glos. Μάκτρα. *Magis*. Alibi. *Magidem*. Μάκτραν. Vulcan. legit. Μάκτρον, *mappam*. Sed rectum est. Nam *magis* est mactra, siue madia. Vt ex Polluce Budæus docuit. L. II. Ἡ δὲ μάκτρα, καὶ μαγὶς ἐκλήθη, καὶ σκάφη. *Mactra, & magis, & scapha appellatur*. Et Lib. VII. *Mactra, & magis, vas in quo farina subiguntur*. A μάζω, quod subigere, conspergere, pinsere, significat. Vnde Massa, conspersio, (*pasta*,) quæ Græcè *maza* dicitur. A *magis*, *mesa*.

MADRE. Loci muliebres. Vterus. Matrix. *Mal di madre*.

MADREGNA. Nouerca. Glos. Arab. Lat. *Matrasta. Matrea. Nouerca*. Hisp. *Madrastra*.

MADRIGALE. Breue carmen amatorium. Coaruvias. Quasi *Mandrigal*. Carmen quo Pastores lætantur à *mandra*, siue *mandria*. Quem sequitur Menagius. Aptius videtur, quod Hispani *madrugar* dicunt, diluculo surgere, & vt ita dicam *matutinare*, siue *mattinare*: inde *madrigali*, carmina, quæ ab amatoribus diluculo amicarum ostium ocentantibus, canebantur. *Nelle mattinate, ò serenate*. Glos. Ὄρθρινον. *Matutina*. Vulcan. Ὀρθρίζειν, Latine *manicare* dicitur. Hispanicè *Madrugar*. Bembo p. 78.

MAGAGNA. Labes, vitium, fucus. Neque à *manco*, neque à *mago*: sed à *mangonibus*, *mangonium*, *mangonia*, *magagna*. Notum enim mangones, idest venalitiarios, qui greges mãcipiorum alebant, mentiendi colores artem probe callentes, vt carius venderent, artificio, & fuco vitia corporis occultare solitos, & inani sagina robur mentiri. Plin. L. XXI. C. XXVI. *Radix hyacinti bulbacea, mangonicis venalitijs nota*. Et L. XXIII. C. I. *Succus radicis vitis nigra, mangonizat corpora*. Vnde mangonium, & artificium ipsum, fucus, ac lenocinium. Idem Plin. Lib. X. C. L. *Nec tamen in hoc mangonio, quicquam placet*. Et vitium corporis *mangonio* occultatum. *Magagna*. Dant. Inf. XXXIII.

Ahi Genouesi huomini diuersi
D'ogni costume, e pien d'ogni magagna.

Et alibi *magagna*, pro vitio, & peccato. *Magagnato*, res labefacta, quæque vitium duxit. *Frutto magagnato. Il frutto è bel, mà dentro hà la magagna*. Villan. *Fù magagnato in sua vecchiezza di vitio di lussuria*. Galli. *Maquignon*. Venalitiarius. Et *Maquereau*, leno. Nam mangones, ijdem, ac lenones. Nec displicet eorum conjectura qui ab *Aquariolus* deriuant: *Maquareolus*. Lenonum serui à congerenda aqua, cuius in re Venerea frequens vsus. Rectius tamẽ *mangonariolus*, *maquereau*, siue *maquignon mangon*. Alij à maculariius, ob pallium verucolorium leui conjectura. Item *fard*, fucus, & *farder* colorem mentiri, à farciendo, quod arte saginam mentirentur.

MAGARI. Apud Venetos, vox optantis. *Μακάριος*, vt Scalig. ad fragmenta Berosi. *Μαγάρι corruptum ex Μακάριοι. Sic Hispanicum oxalà, Arabicum est, O si velit Deus. Magari*, beatus essem, si hoc eueniret. Fronto. *Beatus, qui apud Græcos, Μακάριος est.*

MAGATELLI. Oscilla, sigilla, imaguncula, quæ ludio intra siparium latens, digitis colludentibus, stridula voce dentibus intercepta, ostentat, & in scenam producens, non injucundum spectaculum præbet. Vel à *bagatelle*, vascicula. Vide. Vel Imago, imaguncula, imagatula, *magatelli*. Ex his sigillum grandius ceteris, capite in humeros flexo Insubres *Magato* appellant, cuius instar, hypocritas, intorto collo pietatem mentientes, *Magatoni* vocant. Paulo diuersa veterum oscilla fuére, quæ descripsit Auson. in epist. quam Centoni præfixit. Ex correctione Scaligeri: *Simile vt dicat ludicro, quod Græci γομάτιον vocauere. Oscilla ea sunt. Harum vertibulorum varijs coagmentis simulantur species mille formarum: elephas, aper, anser volans, & mirmillo in armis subsidens: venator & latrans canis: & alia huiusmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio scientius variegat.* Talis, & Petroniana larua. *Magatelli*, etiam *Fantocci* appellantur, infanticulorum instar, Venetis *Frittolini*, à vulgato scenici Sannionis nomine.

MAGAZINO. *Magazeno*. Horreum, apotheca. Hisp. *Magazen*. Coaruvias ex Vrrea ait vocem esse Arabicam: *Matizenum*, à verbo, *hozene*, thesaurizare, ac condere, aut reponere, merces, arma, commeatum, & id genus. Alij vocem Persicam à *Gaza*. Neque tamen absurdum videtur à *Massa*, idest variarum rerum congerie deducere. Nam Hispani etiam *Almazen* appellant, locum in quem diuersa rerum genera reconduntur, & vt Itali aiunt *s'amassano*. *Magona* Etruscis. Locus diuersarum rerum quantitate refertus.

MAGIONE. Domus, hospitium. Mansio. *Mansione, Magione*. Vnde mansionaticum, diuersorium, in quod se viatores, noctis interuentu recipiebant. Erant autem certis itinerum spatijs dispositæ. Vt fuse Bud. ad Pandect. post. p.c. & c1. *Mansiones eadem, quæ Græcis σταθμοί*. Marcel. Lib. xvi. *Ab Argentorato mansione quadragesima disparatus*. Vbi Lindebrogius adducit locum D. Hilarij in Psalm. cxviii. *De communibus & terrenis vijs legem meminimus esse, in spatijs mensurarum, cum passuum mille interuallo quadam legis via signa statuuntur; cum mansionum requies disponitur: cumque vsque ad Vrbem refectionec viantium, congruarum mansionum interualla dimensa sunt.* Vos. Lib. iii. 23. distinguit inter *Mansionarium*, & *mansuarium*. Mansuarius, villicus qui colendum suscepit mansum, hoc est certum agri modum, de quo in *Massaro*. Mansionarius, qui præstat mansionem, hoc est, qui missum, vel hominem regium tecto excipit, eique ex Regio præscripto, alimenta, & viaticum præbet. Item mansionarius, cuius erat in templo permanere, oleumque lampadibus infundere, & cum opus eas extinguere. Qui & Custodes dicti. Vide eundem. Quæ vox adhuc Pataui durat: sed munus eorum honestius, quippe qui vna cum Canonicis in Odæo Psalmodiam peragunt, licet ordine inferiores.

Porro tam mansio, quam mansum à manendo dicta. Item *mancrsa*, vel *manerium habitatio cum certa agri portione*. Plura de hoc Vossius. Villan. Lib. iv. 20. *Qual fece fare per suo maniere, e giardino.*

MAGGIORDOMO. Magister Palatij. Flodoard. L. ii. 12. *Orta denique simultate inter Regem Chilpericum, & Carolum Pipini filium, maioremque domus Ragemfridum.*

MAGIORANA. Amaracus, *Amaracina* herba, *Amaraciana*.

MAGIOSTRE. Insubres *fraga* appellant, quod Maio mense proueniant. Hispani. *Mayuera. Miezgado.*

MAGLIA. Cum ansam significat, à manica, manicula, manicla, *maniglia, maglia*. Cum autem retis plagas, à *macula*, & à similitudine loricæ anulos, siue squamas, *maglie* dicimus. Et *Camaglio*, summam loricæ oram, quasi *Capomaglio*, vt Menagius. Quanquam & *Commaculum*, maculis nexum. Villan. vi. 73. *Dandoli vn bacinetto à Camaglio, bello, e forte*, instar loricæ factum. Cuius loricæ cum summitas lapillis, ac gemmis ornaretur, lapilli *Camei* dicti sunt: & *Camaini*, harum gemmarum scalptores. Vil. viii. 35. *E pouera sella d'vna bardella, con piccole scaglie incamutata, incamagliata*, squamulæ enim sunt maculæ, instar squamarum.

Smagliare. Maculas frangere. Veluti *dismaculare*, desquamare, diloricare. Squamæ enim in lorica, idem ac maculæ. *Abenis in plumam squamis*. Dantes Inf. xxix, de eo qui vngulbus scabiem desquamabat.

O tù che con le dita ti dismaglie.

Sicut inquit Landinus *lorica macula diuelluntur*. Petrar. *E membra rotte, e smagliate arme, e fesse*. Vnde pro frangere, ac dissipare. Villan. vii. 130. *Fù si forte la percossa, che la schiera grossa rinculo buona pezza del campo, mà però non si smagliorono, ne ruppero.*

MAGLIO. Malleus. Proprie grandiores mallei, in officinis ærariorum, quibus rotarum vertigine impulsis æs, ac ferrum exculditur,

Magliolo, malleolus, palmes vitis, prioris anni flagello innatus: quod in ea parte quæ decidit, tur, ex veteri sarmento prominens, vtrinque malleoli speciem præbet. Plin. XVII. 21. *Surculum vtrinque capitulatum, e duro feri consueuisse, eoque argumento malleolum etiam nunc vocari*. Sicut Veneti *Maiolo* appellant cerata filamenta multiplici flexura in mallei speciem compacta.

MAGNANO. Qui claues, & feras conficit, item ahena, lebetes, & fracta vasa reficit. Nescio cur à *Magnum*, *magnanum* deducant, & cur isti magni, cum sint minuti fabrorum institores, & ministri λυπῦργοί. Æramen, æramiuarius, *ramagnarius*, *magnano*, vnde & *Margnano* appellatur. Quanquam, & *veteraminarius*, qui vetera, & quassa vasa reficit.

MAGONE. Cibi congeries in stomacho minime concocta, cum stomachus feruet, vinoq; ciboque. *stomacho, stomachone, magone, stomegazzo*. Translate pro mœrore pectori infixo.

MAGOZZA. V. *Gozzo*. Guttur strumis tumidum.

MAI. Nunquam. Magis: non magis. Quod negationi additur, eamq; intendit. Licet aliquando affirmatiue ponatur. Vnquam, Galli. *Mais*. Hisp. *Mas. Alo mas*, ad magis, *de mas*, de magis. Glos. *Demagis*. Σφοδρῶς. Boccat. *Mai, Frate, il diauolo, ti ci reca*. Nunquam redis, dæmon te refert. *Mai de non, maide, made. Maide si*, affirmatiue.

MAIOLICA. Opus Signinum. Vasa figlina lactei candoris, ab insulis *Maioricis*, siue Balearibus inuecta. Scalig. exerc. XCII.

MALANDRINO. Grassator. *Malatrino*, malus latro. An à *mal'andare*, quod in prauum abeant. Est qui à Græco, quasi homo niger.

MALEFICII. Veneficia. Contractè. *Malie*. Pap. *Farmacentria, mulier faciens maleficia*. *Maliare. Maliardo*, veneficus, maleficus.

MALETA. Hisp. bulga. *Melotis*, ex pelle. Non ab Hebræo, vt Coaruvias.

MALISCALCO. *Marescalco. Mareschallo*. Ex eo vocabulorum genere, quæ & summam dignitatem, & vile ministerium significant. Hoc enim, & Magistrum Equitum, & veterinarium, siue equorum curatorem, sicut *Siniscalco*, & Regiæ domus præfectum, & in conuiuio carpum, siue structorem. *Conestabile*, & Comitem stabuli, & lictorum præfectum. Sicut vox *Capitanei*, & *Equitis*, satellitum ministerio fœdata est.

Ergo Mareschalcus, & Mareschallus, vt Voss. L. II. Cap. XII, ex Germ. Mare, idest equus, & schalch, idest seruus, vt *Godschalcus*, Dei seruus. Nempe notat Comitem stabuli, siue præfectum equitum. Glos. Lat. Theot. *Cauallarius. Marischalc*. Vbi *Cauallarius* more seculi, caballorum præfectus. In L.L. Alamannicis. Tit. LXXX. *Marschalcus, qui super xij. caballos est*, XL. *solidis componat*. Subiicit Voss. ex Pausania Celtis equum, μάρκαν vocatum fuisse. *March* autem Germanicum contractum ex *Marach*. In L. L. Alaman. Tit. 69. *Si ille talem equum inuolauerit, quem Alamanni Marach dicunt*. Et titulo proximo. *Si quis equo, quem Alamanni, Marach, dicunt oculum excusserit*. Maliscalco. Præfectus exercitus. Hist. Pistoriensis. p. 35. *Andonne à Vignone al Papa, è lasciò nel Campo lo Maliscalco suo, con la maggior parte della sua gente*. Hinc Dant. translate duos summos poetas *Maliscalcos* appellauit. Purg. XXIV.

Et i' rimasi in via, con esse i due,
Che fur del Mondo si gran Maliscalchi.

Transijt deinde vox ad equorum curatores, siue veterinarios, quique equis soleas ferreas appingunt. *Merescalco*. Lips. Cent. III. Epist. XLIV. *Scalc, seruus. Vnde Mariscalcus, qui equis curator*. Crescent. 575. *Per negligentia del Maliscalco, gli humori, corsi à piè del cauallo, inuecchiano*. Tandem pro lictoribus. Vita Nicol. Laurentij. p. 54. *Fece prennere Pietro da Agabito è à pede, come fosse latrone, lo fece menare à Corte dalli suoi Merescalchi*.

Quanquam Mareschiallo Tribunus Equitũ non à Germanico dictum puto, sed à Latino corruptum, vt sit *Magister Caballorum*, siue caballiorum, idest equitum, *Mastro di Caualieri*, vt distinguamus à fœda ministerij societate veterinariorum. Vel à *Maristallus*, stabuli præfectus, vt idem Voss. idem ac *stabuli Comes*. Idem ac Græcis *Protostrator*, vt Nicetas, siue *Equisonum primus*, vt Curopalata.

MALLEVADORE. Præs. Fideiussor. Menag. à *manum leuando*, quod qui pro alio spondebant, manum tollerent. Potest etiam à *Mallo* deduci, prout publicum conuentum, ac iudicium significat, vt sit qui in mallo, siue iudicio fideiubet: & pro eo spondet, qui in mallum, siue ad iudicium vocatus est. De mallo multa Bignonus, & Pithæus ad Legem Salicam.

MALLO. Cortex tenerior nucis, aut amygdalæ. Putamen aliqui à Græco μαλλός, Vellus, lana. Puto à molli, tenero, aliud enim est vellus. Cortex mollis, *molle, mallo*. Vnde *smallare*, putamen detrahere.

MALTA. *Molta. Melma*. Calx cum arena, calx macerata, arenatum: aiunt à Latino, *maltha*, quæ teste Paulo dicitur à Græcis pix, cum cera mixta à malaxando. Bocchartus ab Hebræo. *Melet*, & Arabo *melat*. Philander ad L. VIII. Vitruvij C. VII. de Castellis aquarum con-

construendis. *Maltha*, inquit, *inducebantur tenacissima, & vt vtar Plinij verbis, duritie lapides antecedente. Ea fiebat calce in vino restincta, & tusa, cum adipe suillo, & succo fici, aut cum eodem adipe, & pice.* Locus Plinij est Lib. xxxvi. C. xxiv. Palladius quoque de cisternis, pici & axungiæ simul coctis, calce minutim superaddita maltham confectam tradit. Quem expressit Cresc. L. i. 10. *Deesi la cisterna scialbar di smalto.* Quanquam *scialbare* est Opere albario tectorium inducere. Albarium autem ex pura calce fiebat. At vulgaris *maltha*, calx est arenæ immixta, & aqua macerata, siue vt Etrusci loquuntur, *Calcina intrisa.* Calx intrita. Aliter *arenatum* dictum Baldus in Vitruvium. *Arenatum propriè calcis, & arena, vnde nomen, mixtura.* Ante eum Philander. *Tectoria, aut gypso fiunt, aut pura calce: hoc vocatur Albarium opus: aut calce, & arena, & dicit Arenatum.* Propterea Budæus in Pandectas *arenatum hodie mortarium vocamus: cũ mortarium Latine sit locus, vbi arenatum rutro subigitur.* Vt sit à *mortarium, mortaria, molta*, vt Insubres, & *malta.* German. *Mortell.* mortarium. Hoc minus belle à Budæo positum, ait Baldus. Et tamen ipse ad Lib. v. C. xii. verba illa explicans. *Et camentis ex mortario materia mixta*, ait. *Mortarium vulgo vas ligneum, seu lapideum, in quo res duræ pistillo franguntur, à moreto, quasi moretarium*: Vt antea Scaliger docuerat. *Apud Architectos vero nomen duplici significatione vsurpatur. Pro lacu, seu conceptaculo, in quo calx maceratur, subigitur, & asseruatur. Item pro materia ipsa macerata, & subacta. Pro lacu accepit Vitru. Calx quàm vehementissima mortario misceatur. Pro ipsa materia, paulo infra. Mortario camentum addatur. In primo sensu Plin. L. xxvj. C. xxiij.* Barb. Glos. in Plin. *Mortarium quid sit nemo ignorat: sed vna eius significatio fortasse obscura est. Lib. xxxvj. pro eo lacu, & conceptaculo, in quo calx, siue intrita subigitur, seruaturue. Qua loca, hodieque mortaria vocantur plebi, Roma, alibique* Budæum secutus est Salmas. in Solin. p. 379. *Vitruvius mortarium, pro rudere pinsito, & subacto, aliquot locis posuit: hodieque nos arenatum, cum calce ita vocamus.* (Molta, malta.) *Sed & alueum in quo subigitur dixere mortariũ. Mortarium quasi moretarium* (vt Scaliger) *in quo subigebatur moretum: quod genus cibi intritam etiam vocarunt. Moretarium, vel mortarium cibum ipsum.* Donatus. *Hoc inter rusticos de alliato mortario dici solet: & bene intristi: proprie enim hoc genus cibi intrita dicitur.* (vnde fortasse, *torta*, moretum, siue moretarium.)

A malta *smalto*, solum arenatum, & marmoratum: cum scilicet calci rudus contusum, & parua cœmenta, siue cœmentorum fragmina adduntur. Quo genere solaria, hy pethra, & subdiales ambulationes sternuntur. *Terazze* dicuntur. Dantes pro solo, siue pauimento accepit. Inf. iv.

Colà diritto sopra 'l verde smalto,

Et ab eius duritie lapidem excedente, pro saxo accepit. Inf. ix.

Venga Medusa: sì 'l farem di smalto.

Vt Gorgonis aspectu lapidesceret. Nam etiam ipsum tectorium opus olim adeo durescebat in crustas, vt in abacorum vsum, & speculorũ facile eximeretur, teste Vitruvio L. vii. Villan. L. xxxviii. *Ancor hoggidì del detto smalto, si troua cauando.* Et L. ii. i. *Così si troua scritto nello smalto di detto domo.* Petrarcha.

E d' intorno al mio cor pensier gelati
Fatt' hauean quasi adamantino smalto.

Vil. L. viii. 82. *Pan di saggina, e di semola, nero come mora, e duro come smalto.* Dant. Purg. viii. *Sommo smalto* primum Cœlum appellat, quasi mundi laquearia, quod interdum summitas tectorum arenato sternatur.

Quant' è mestier infino al sommo smalto.

Smalto etiam dicuntur ornamenta, quæ anulis, & vasibus aureis opere encaustico adduntur. Auastas. in Benedicto III. *Rete totum ex gemmis albaueris, & bullis aureis: conclusas etiam auri petias in se habens smaltitas.* Et in Leone IV. *Fecit tabulas de smalto DCXVI auri obrizi pensantes libras.* Boccat. Filoc. L. iv. 72. *Gli donarono vna bellissima coppa d'oro, nel gambo, e nel pie della quale con sottilissimo artificio tutta la Troiana rouina era smaltata.*

A *smalto*, *smaltire* cibum conficere, concoquere. Translatè: confusam ciborum molem confectu difficilem, *smalto*, veluti arenatum, ac marmoratum dixerunt. Apte apud Insubres, crudi aiunt, se habere, vn *ghierone nel stomacho*, quasi glareatum, arenatum, vnde *smaltire* cibos digerere, conficere, & excoquere. Secunda translatione, *smaltire, tolerare.* Math. Vil. ix. 7. *Quello che non si poteua smaltire, si era.* Quod concoqui non poterat. Liu. Lib. iv. *Quem senatorem concoquere ciuitas vix posset.* Cic. ad Q. Fratr. L. iv. *Eius ista odia non sorbeo solum, sed etiam concoquo.*

Hinc etiam *smaltire la mercantia.* Mercium congeriem paulatim digerere, & imminuere. Siue vt aliter loquuntur, *spacciare*, expedire.

MALVAGGIO. Malefaciens, vel maleuolus.

MALVASIA. Nobile vinum, quod è Creta aduehitur ab Epidauro Achaiæ oppido. Scalig. exerc. civ. 19. *Ad Epidaurum Achaia, quod oppidum nunc ab angustijs accessus, Monembasia, vulgo corrupta voce Maluasia dicitur.*

MAM-

MAMMA. Vber, papilla. Inde pro matre, ac nutrice. Ammonius. Τίτθη μὲν γάρ ἐστιν ἡ τὸ παιδίον τροφός: Ταύτας δὲ ὑπομαίας, καὶ μάμμας καλοῦσιν. Persius. *Et iratus mamma lallare recusas.* Quod Turn. Lib. XVIII. 34. de nutrice explicat. Et Casaub. *Mamma, hoc est matri.* Varro. *Cum cibum ac potionem, buas, ac papas dicunt, & matrem mammam, patrem tatam. Vel auia, aut nutrici. Nam varie hanc vocem vsurpabant, vt & Græci suam μάμμην.* Vt & apud Martial. L. I. 68.

Mammas, atque tatas habet Afra, sed ipsa tatarum

Dici & mammarum, maxima mamma potest.

Glossæ tamen *mammam*, abauiam reddunt. *Abauia.* Προγόνη, μάμμη. *Abauia quinta* προμάμμη.

Sicut *Mamma*, ita *Tata* varie à veteribus accipiebatur. Festus. *Attam pro reuerentia seni cuilibet dicimus: quasi eum aui nomine appellemus.* Scalig. *Græcum est,* Ἄττα πάτηρ. Idem Festus. *Atavus, quia attata est abaui pater: vt pueri vsurpare solent.* Idem ad Ausonium L. I. 29. *Sic Latine Aba, quo Frater fratrem: Mamma, quo iunior anum appellat: Tata, quo iunior senem. Tata, plane Græcum est.* Τέττα, τέτλαγέ-ρων, Homerus. Et in Vet. Inscript. *Pamphilus Plætoni tata suo B. m. F.* Item *Epaphrodito Tata*, & alibi. Hodie infantes fratrem *Tatam* appellant, scilicet natu maiorem.

Quod ad *mammam* attinet, Hispani *Ama*, Nutricem appellant, item heram, dominam: scilicet, quasi almam, ab alendo familiam, sicut *Amo*, dominum, non ab Hebræo, *aman*, educare, nutrire, vt Coaruvias. *Alma* ab alendo, vt Festus. *Alma tellus*, quod fruges suggerat. Colum. Lib. III. 22. *Alma tellus mortalibus distenta musto demittit vbera: ideo & ζείδωρον ἄρουραν, quidam Homero dictam putant.* Sic & *alma Ceres.* Atqui etiam *ama*, Hisp. ancillam appellant ab eadem voce Hebræa *aman*, ait Coaruvias, quod & nutrire, & confidere significat, ob fidem seruorum erga dominos, sed nihil eo opus. Nam *ama*, ancilla, contractum est, ex *alumna*, pariter ab alendo, idest alta, siue alita: vt servus *Criado*, à nutricando. Subjicit Coaruvias ab alendo, *Ama* dictam non ergo ab Hebræo. Nonius putat alumnos etiam dictos, qui alunt, *Alumnos, consuetudo, quos alat, vel educet, vel eos qui aluntur dici vult.* Sed pro educatore accipi, nullo testimonio comprobat, & merito à Valla arguitur.

MAMONE. *Mamone.* Cercopithecus, Simia caudata. Μιμώ, *Mimò* ab imitando, quæ vox propria Simiarum. Victorius in Poeticam Arist. *Gattomammone*, ex voce Catus & μιμώ. V. *Mona.* Vel à *mammu*, nam Isidor L. XII. 2. Loquens de generibus Simiarum ait. *Sphinga villosa sunt comis, mammis prominentibus.*

MANARA. *Manarino.* Securis manuaria, siue manualis.

MANCARE. *Manco.* Deficere. *Mancus*, qui manu defectus. Nonio, *debilis*, qui adducit Ciceron. locum III. de finibus. *Qui mancam fore putauerunt, sine aliqua accessione virtutum.* Dant. Par. VIII.

Se gl' intelletti,

Che mouon queste stelle non son manchi.

Mancino qui validiore sinistra vtitur. Vlpianus de ædilit. edicto. *Si imbecillitate dextra, validius sinistra vtuntur, non scæuas, sed mancos dici.* Latinis tamen *scæua* dicti. Glos. *Scæua,* ἀριστερὰ χείρ: ab ἀριστερά, *manus sinistra*, vt docti obseruarunt. Eædem Glossæ. Αριστερόχειρ Mancussetus. Dant. *Lato mancino.* Isid. *Mancus, manu cassus. Ancus,* vt Festus, *qui aduncum habet brachium, vt exporrigi non possit.* Glos. *Ancus, mancus,* Κυλλὸς λορδός. Scalig. κυλλός. A *manco, monco.* Dant. Inf. XIII.

I pensier ch' hai, si faran tutti monchi.

Alibi *manchi* dixerat, cui manus truncata. *Moncherini*, brachia mutilata, siue vt inferiori æuo loquebantur, *mancata.* Dant. Inf. XXIIX.

Et vn ch' hauea l' vna, e l' altra man mozza,

Leuando i moncherin, per l' aria fosca.

Ab anco, & manco. *Zanco*, sinister. *Man zanca.* Meurs. Glos. Τζαγγός. Italicum *zanco* (male corrigunt *stanco*, licet idem significet.) Occurrit in scholijs ad Oppianum. Nec aliud est *zanco* proprie, quam truncus, siue cui manus truncata est, *tronco. cionco, zanco*, vnde *cioncare*, truncare. Postea pro sinistra manu vtente. Venetis *zanchetto*, pugio ad latus sinistrum. Fortasse etiam *zanca*, & *zancola*, sella Patrocliana, quæ ferme ad sinistram lecti spondam statuitur. Quod Itali dicunt *à mano manca*, ad sinistram, etiam *stanca* appellant, quia læua debilior dextra. Hisp. eum qui læua manu vtitur *Izquierdo* vocant, quod vel Arabicum est, vel corruptum à scæua, quasi *Isceuo*, vt Coaruvias, Galli *Gauches.* Fortasse quasi curvus, nam dextrum pro recto, ita enim Germani manum dextram appellant, *handt recht he*, sinistra, quæ opponitur, curua, *gauche.* Nam *Gauchir* dicunt, *se destourner du droit*, sinistrorsum torquere: & *Gauchi*, aut *Gauchè*, Tortus. Rectius, à *vertex*. Vertices enim, siue poli, cardines, circa quos valuæ vertuntur. Ii sunt distorti, vnde *guerzi*, & *sguerzi*, & translate, strabones, siue oculis distortis *Guercs.* *Gauche* igitur, quasi *sguerzo*, *gauche.* Et ita Hispanicum *Izquierdo*, à vertice. Manus sinistra, rectæ opposita, distorta. Bergomates *mano storta*, sinistra. *Dizquierzo.* Fortasse etiam *zurdo*, quod apud eosdem, idem significat.

MANCEBO. Hispanis adolescens. Mancipium, vt Coaruvias; non tamen quod adolescentes sint sub patris potestate, siue mancipio. Cur enim *Manceba*, scortum dicitur ab iisdem? Nam quod ait Coar. quia ferme id inter adolescentes eueniat, quasi soli adolescentes scortentur, frustra est. Ergo *mancipia* pro seruis, vt notum est. Serui autem ferme iuniores, vnde *pueri* veteribus, pro seruis, vt *Marcipor*, *Publipor*. Iuvenes etiam pro seruis hodie dicuntur. Inde vox ad omnes adolescentes, etiam liberos translata. Quia autem meretrices ferè seruæ, mancipia, aut libertino genere erant, & concubinæ, ancillæ. Iuven. *Olidum in fornice stans Mancipium*, *Manceba* meretrix appellata, & *mancebia*, scortatio, & ipsum lupanar. Et *amancebado*, qui scortatur, & illegitimè cum muliere consuescit.

MANCIA. Strena, à manu. Quod nempe de manu datur. *Presente*. Dant. Par. v.

Come fù lepte alla sua prima mancia.

Crudele sacrificium, quod Deo obtulit, victoriæ præmium.

MANCINO. V. *Mancare*.

MANDARE. Mittere, quod ad aliquem ferri mandamus. Ita *dimandare*, pro vocare, cum ad demandandum voceamus, cui rem deferendam tradimus.

MANDILETE. Hispanis, leno, amorum internuntius, & sequester, qui *mandata* perfert. Iuven.

Flauam, cui det mandata puellam.

MANDOLA. Pap. *Amygdalum: hæc dicitur nucula, parua nux, vel amandula*. *Mandole Ambrosine*. Erythræus ad illud Virgilii, *Castaneæ molles*. Amygdalas, inquit, Appulas, quas de saporis præstantia, vulgo eleganter *Ambrosianas* dicimus.

MANDRA. *Mandria*. Armentum, pecudumque, & iumentorum agmen; item septum quo clauduntur caulæ. Iuven. *Stantis conuicia mandra*. Mart. *Mandris, & vitreo latrone clausos*. Septis calculorum, Μάνδρα. Ex quo olim Cœnobia, ac Monasteria, *Mandria* non ineptè dicebantur, & Præfecti *Archimandritæ*.

MANECCHIA, & *Manecchio*. Ansa, manubrium. *Manica, manicula, mantela, manichia*. Item transuersa regula in stiua aratri, quod manu bubulci teneatur. Var. L. I. 4. Pap. *Clauus, gubernaculum nauis, manica temonis*. Vitr. L. x. 15. *Item chelo, siue manucla dicitur*, Ansa in catapultis, neruum attractum retinens. aliter *Cecca*. Vide, *Manucula*, & *manicula*. *Maneggiare*. Manu tractare. Glos. χειρίζω, *Gero, tracto*, *maneggio*, negotium, quod præ manibus est.

MANETTE. Manicæ ferreæ, Manuum vincula; sicut pedum, pedicæ, & compedes. Lucil. L. xxx. *Si laqueis, manicis, pedicis mens irretita est*. Virg. II. *Ipse viro primus manicas, atque arcta leuari Vincla iubet Priamus*. *Manicette*, *manette*.

MANGANI. Tormenta. *Machinæ militares*, Catapultæ, ad saxa ingentis ponderis iacienda. Barbarè *Petreria machina*. Glos. Μάγγανον. *Manganum*. Pap. *Tormentum, quidquid summa vi torquetur, vt vulgo manganum*. Voss. L. II. 12. Et *mangana*, & *mangas*, & *manganes*, *mangonella*, & *mangatella* appellata ostendit; mãgana autem, ex Hesychio Μάγγανα, μηχανήματα. Scilicet ex Dorico μαχανά, pro μηχανή. Manganum autem describi ab Abone s. Obsid. Lutet.

Conficiunt longis aquè lignis geminatis
Mangana, quæ propriè vulgi libitu vocitant,
Saxa quibus iaciunt ingentia, seu iaculando,
Alludunt humiles scenas. L. allidunt. Hegesippus de Nerone L. IV. 20. ait, eum periisse *Mangano, quod ipse sibi de ligno pararat*; cum eum ferro periisse ceteri tradant. Casaub. ad Sueton. quærit, quid illud sit, & præter bellicam machinam, ait, fuisse etiam *mãganum*, instrumentum ad torquendum, ex Euseb. Lib. VIII. Quidquid sit, hodie *manganello*, siue *mangonello* Venetiis appellatur machinula, cuius rotatu gula in carcere reis frangitur. Funis scilicet ad fauces religatus, tandiu rota torquetur, donec spiritum intercludat. *Mangani*, & *manganelle*, apud Villanum Lib. I. 9. *E sopra quelle faccano mangani, e manganelle, per gittar l'vno all'altro*. Et L. II. *E per più dispetto e vergogna, vi manganarono dentro asini, e molta bruttaria*. L. x. 225. *Tutti li manganeggiarono fuori delle mura*.

Mangano etiam dicitur machina pressoria, siue prelum, ac pressorium, quibus panni subiiciuntur, vt pondere nitorem contrahant, & splendescant. Græci μαγγανία.

MANGIARE. Mandere, mandicare, *mangiare*, & manducare, *mannucare*, vt Neapolitani, *mannicare*, *mangiare*. Dant. Inf. xxxII.

E quei pensando ch' i'l fessi per voglia
Di manicar.

Ita & Boccatius sæpe, & *mannucare*.

Manicaretto. Tucetum, embamma, Intinctus.

Mangioni, Mandones, Apuleio, *Manducones*, Phagones, *pacchioni*. Onomast. *Manduco*, φάγος, *Manducus* ἀδηφάγος. *Mangiare*, consumere, abligurire bona.

MANICCIA. *Manizza*. *Manica*. Plin. de auunculo. *Manus hieme manicis muniebantur*. *Manica pellicea*. Moschopulus apud Rigaltiũ. Χειρίδωτος χιτών, ὁ χειρίδας ἔχων, τὰ λεγόμενα κοντῶς

νος μανίκια. *Tunica manuleata, habens manicas, qua vulgo dicuntur Manicia.* Vnde & *manicini*. Glos. χειρίδιν, *Manicilium.* χειρὶς, *manicium, manuela*. Forte. *Manuvela*, scilicet, ansa. Etiam *manopola*, chirotheca ex corio, & lorica, muniendæ manui. *Manipola, manopola*. Latinis *manica*. Iuven. de matrona gladiaturam Samnitium exercente.

Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat Balteus, & manica, crista, crurisq; sinistri Dimidium tegmen.

Porrò, *Manica pilliccia*, etiam dicitur *muffola*, & *mufla*. Germ. *Moffel*, quod est à manipula, *manufla, muffla*. Vols. L. 111. 12. affert ex additione prima Capitul. Caroli M. *Abbas omnino prouideat, vt vnusquisque monachorum habeat vuantos in æstate, muffulas in hieme vervecinas.*

MANIERA. Modus, forma. *Maneries*, vt Vols. L. 111. 23. vel à *manu*, vel à Germ. *manier*. Frid. 37. *maneries ciborum*. Idem pro turma auium vsurpat. *Maneries cinnorum*. *Vna mano di cigni*. Alibi *modos* appellat. *Modi cornorum, anserum.*

MANIERE. Prædium Vrbanum. *Manerium*. De quo Vols. L. 111. 23. Habitatio, cum certa agri portione. Robert. Castrens. L. vi. 23. *Regina vero dedit S. Suithino nouem mancria*. Vil. vii. 120. *Andossene ad vn suo maniere, chiamato Settimo.* Et L. viii. 58. *Che non hebbe villa, Castello, Manicro, ò Signoraggio.* Mansum, manlarium, *manarium*. V. *Maparo.*

MANIGLI. *Manini*, circuli aurei, manuum ornamenta. Sicut ab armis, armillæ, a brachiis brachialia, *brazzaletti*. dextralia, à dextra, proprie *manini*. Pap. *Dextralia, brachialia, ante manicas portantur, iunguntur vno clauo.* Item dextrariola.

MANIGOLDO, Carnifex, à *manu*, vt aiunt, quasi *manu gaudens*. Quod nimis commune est. Fortasse à *manicis ferreis*, quibus noxios alligabant, veluti *manicator*, aut *manicarius*. Sicut à boiis, colli vinculis, Boiarius. V. *Boia*.

MANNIRE. In ius vocare, à *monere*. Bignon. 608. Vols. Lib. 11. 24. Grot. Lexico Vvand. *Mannire. Mannen. citare. Nomen à luna noua, aut plena, qua tempora rebus agendis captabant Germani, teste Tacito.*

MANO. Copia, multitudo, resque in vnum collectæ. Hoc, *manus* veteribus dicebatur. *Iuuenum manus, parua manu, plena manu.* Glos. *manus.* πλῆθος. Agrætius. *Has manus huius hominis dicimus. Hanc manum, multos homines coniunctos. Manus, manua, manipulus.* Hispan. *manojo*. Glos. δέσμη. *mattina*. Vulcan. *manua*. Glos. alibi. Δράγμα, *manipulum, manua, dragma*. Manuam Hispani *manojo*. Eædem Glossæ. *Mamaculus*, δράγμα Lege, *Manipulus* δράγμα. Et alibi, *manna*, δέσμαι, Leg. *Manua*, δέσμοι. Fasciculi. A manu, & manua, *manada, maniada, manegiada*, & *masnada*. pro turma, multitudine, & societate. Hisp. *mesnada*: & *manada del Rey*, domus, familia regia. Et *Amesnadores*, regii stipatores. *Masnade* pro copiis militaribus. Vil. v. 28. *E stava con sue masnade Tedesche in S. Miniato.* Proprie pro peditibus. Vita Nicol. Laur. 236. *Tutti li soldati di cavallo, e li fanti masnadieri.* Item familia prætoris, satellites, & lictores. Villan. 11. 7. *Da detti masnadieri, e ministri del Senatore di Fiesole, fu per forza preso.* *Masnadiere* tamen fere in malam partem. Latro, grassator. Galli pariter *Mesnage* pro familia, non ab *Arimania*, aut *manso*, sed à *masnada*, vt supra notauimus: mox pro familiæ administratione; & *mesnager*, rem familiarem tueri, & frugalitati studere.

MANO pro scriptura, siue chirographo. Quintil. Lib. 1. *Caussa, cassus, Cicero, & Virgilius scripserunt: sic manus eorum docent.* Cicer. ad Attic. 11. *Signum requirent, & manum.*

MANTICI. Folles fabrorum. Pap. *Follis, vulgo manticum fabri*. Mantex à μάνδαξ. μανδάκη, corium vel pellis, vnde *Mantici*, vt Menagius; siue quia, vt Vossius in Etymol. Follis est θύλακος, saccus. Veget. L. 11. 20. *Denique decem folles, idest decem sacci*. Vnde pro pera, siue mantica. Glos. Cyrilli. Πήρα, *mantica, follis*. Inde follis, *mantici*.

MANTILE. Insubres mantilia appellãt mappulas tergendis manibus. Varro. *Mantelium, quasi manutergium.* Græci Χειρόμακτρον. Hesych. Χειρόμακτρον, ἢ χειρόμακτρον, μανδύλιον. Glos. χειρομαγεῖον. *Mantela, mappa*. Et χειρόμακτρον. *Mantela*, & *mantelium*. Virg. *tonsisque ferunt mantilia villis.* Seruius, *quibus manus terguntur*. Villosa enim erant, vt nunc ferme. Phylargyrius *mappas* interpretatur, *scilicet tergendis manibus*. At Veneti *mantile* mensæ operimentum appellant, Insubres *touaglia*, toralia; mappulas autem, *tovaglioli*; idque ex vsu Romano. Nam vt Salmas. Hist. Aug. 357. ætate Plinij, mantelia non amplius in vsu erant, tergendis manibus, sed mensis insternendis. Mart. *Gausape, vel mantela*

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum, Orbibus in nostris circulus esse potest.

Hoc autem discrimen tunc fuisse, idem notat, inter mappas, & mantelia, vt mantelia mensis operiendis, mappæ manibus tergendis vsum præberent, ita, ut mappas vnusquisq; ad conuiuium afferret, mantile solum dominus præberet. Quod constat ex Martiali in Hermogenem, mapparum furem, quem tradit, mappam in conuiuium nunquam attulisse, de conuiuio retu-

retulisse semper. Cum igitur aliquando furis metu nemo ex conuiuis mappam attulisset, ille de mensa ipsum mantele surripuit.

Attulerat mappam nemo, dum furta timetur.
Mantele è mensa, surpuit Hermogenes.

Isid. L. xix. 26. *Mantelia nunc pro operiendis mensis sunt, quæ olim, vt nomen indicat, tergendis manibus.* Adiicit Salmas. veteres dixisse, *mittere in mensam mantilia*, pro sternere, vt nos *mettere la touaglia*, & *mettere la tauola*.

MANTO. *Mantello.* à μανδύας, μαντύας: vt alij obseruarunt. Ineptit Isidorus, cum mantum dictum putat, quia manum tegat tantum, quod breue amictum sit, siue amiculum. Nam quod hanc vocem Latinis veteribus cognitam, ex Martiali contendunt L. xiv. 27. frustra laborant.

In Pompeiano tecum spectabo Theatro:
Nam ventus populo vela negare solet.

Salmas. enim, ex Palatino Codice, legit, *mantatus populo*, pro, *nam ventus*; vel vt alii, *Namq; Notus*. Sententia poetæ est satis clara, spectaturum se in Theatro caussa, aut gausape tectũ; quia Theatri oppansa vela proterui venti raperent. Quomodo autem, qui est mantatus, vela populo negat? Nunquid vnius amiculum vniuersum populum tegit? Non pauca sunt huiusmodi, quæ sola tanti viri auctoritas excuset. Miror magis doctissimum Vossium huic sententiæ calculum adiecisse. Vela Noti negabant populo: itaque opus erat caussa, vel gausape aduersus Cœli iniurias. Alii enim ex MS. legunt, Namque Notus.

MANZO. Bos mansuetus. Castratus. *Mansus.* Dant. Purg. xxvii.

Quali si fanno ruminando manse
Le Capre state rapide, e proterue.

Hisp. *Manso.* cicur, cui opponitur, *brauo*, Ferus, indomitus. *Manso* iisdem veruex sectarius, & *Amansar* mansuefacere.

MAPPAMONDO. Tabulæ Cosmographicæ. Pap. *Mappa pictura, vel forma ludorum: vnde dicitur Mappa mundi.*

MARANI. Atrox in Hispanos contumelia; qua illi vtuntur aduersus eos, qui à Iudaica superstitione recentes christianam religiouem amplexi sunt, coacti, & ficté. Coar. Quod Mauri porcum anniculum, *marrano*, appellant: Arabes *Barran*, à quo isti post nouos ritus pertinaciter abstineant. Alii à *Maranatha. Dominus venit.* Quasi hoc Iudæis exprobretur, qui Messiam expectant: vt Baronius. Alii aliunde. Vide Menagium in Originibus Gallicis. Mihi adhuc notatio obscura est. Nisi à *Mauris*, quorum propago, quasi *Mauritani*.

MARANGONE. Faber lignarius. *Materiã* pro ligno sumi notum est. Festus. *Abietaria negotia dicebantur, quam materiam nunc dicimus: quia præcipuus eius vsus ad ædificia.* Liu. *Multam materiam ceciderat miles.* *Materiari apud Cæsarem* L. vii. Bel. Gal. *Materiarius*, faber lignarius. Plaut. Mil. Glor. Act. iii. Sc. iii. *Si non nos materiarius remoratur, cito erit parata nauis.* Plin. L. vii. 56. *Fabricam materiariam Dædalus: & in ea serram, asciam inuenit.* A materiarius, *materianicus*; & magis corrupte, *materiarionicus*, *marangonius*. Ita Menag. rectè *mairrein*, à *materiamen*, deducit. Voss. L. iii. 24. *Cedreno matricarij, qui vsitatius ξυλουργοὶ, fabri lignarij, materiarios dixeris potius, quam lignarios, si obseruare visum discrimen inter materiam, quæ apta ad aliquid efficiendum, & lignum, quod adurendum. Quod discrimen non vno Digestorum loco reperias.* Matricarij, Fabri lignarij. *Matrincarioae*, *Marangone*.

MARCA. Non vnam rem, sed eiusdem originis significat. Nam & *Regio*, & *pondus*, & *nota*, *Marcha*, appellatur.

Marca, & marcha, ait Voss. L. ii. C. xii, *dicitur de finibus Imperij, limites* (Frontiere.) *Estque ea significatione à Marck, idest limen, termini, signum, cum nota. Marcb. puto esse à merkẽ, idest signare; quia lapides, qui pro termino forent, signarentur. Ceterum cum marcha propriè limitem denotaret, latius extensum fuit, ad significandum totam aliquam ditionem, vel prouinciam, qua Imperium terminaretur: quomodo dicimus Marcham Brandeburgicam, Badensem* (& in Italia Anconitanam, Taruisinam) Constitutio Caroli M. *Quomodo Marca nostra sit ordinata, & quæ per se fecerunt confiniales nostri, præteritis annis. Vbi satis liquet, ex Marca, & confinalium vocabulis, actum esse de finibus regendis.* Et paulo infra. *De placito condicto, ad Marcam necesse est vnusquisque conueniat.* Alia non pauca adiicit Voss. quibus id comprobet. Puto tamen *Marcham* esse à *Margo*, limes. *Marchio* limitum præfectus. Dant. Purg. xxvi.

Beato te che delle nostre Marche
Per viuer meglio, esperienza imbarche.

A nostris regionibus. Villan. viii. 137. *Tenendo tutti l'Inglesi di quelle Marce, sotto tributaria.* Et x. 125. *E perche il borgo era di lungi, e fora di nostre marce, era impossibile il fornirlo.* Hisp. *Commarcanos*, Conterraneus, eiusdem regionis.

A marcha, *Marchiare*, Fines ingredi, ad regionem hostilem exercitum ducere, equitare. Vita Ludou. Pij p. 231. *Et cum in Theonis villam deuenisset, famamque venturos in nostros fines Sarracenos peruulgasset, misit filium Lothatium ad eandem marcam, adiunctis illi Fran-*

corum copijs. Feco marchiare Lotario: doue doueono marchiare i Saracini.

Non ergo à *varicare*, quod est ambulare: Nam varcare est vadere, vaditare, & *varcare* Italis est vadare, siue vadum traiicere. *Varicare* proprie est diuaricatim ambulare, idest cruribus expansis. Id ostendit Ouidius. *Ambulat, ingentes varicaque fertque gradus*, idest dispessis cruribus ambulat. Varro. *Vallum, vel quod ea varicare nemo possit*. Nam in trascendendo crura dilatantur. Ita & *passare*, pro vadare, idest latiore passu fossam vel vadum traijcere. Vnde nomen *Passaguado*. A *marcha marchiare*, & simpliciter cum exercitus incedit, *far la marchia*. Et *marchiare* pro discedere. Germ. *Marcken* limitari, & ad limen tendere.

A MARCA, *Marchia*, & *Marchese*, vt Voss. eodem loco. *Marchio* qui Græcis λιμενάρχης. Aimoino Lib. v. *Limitum Comes*. Glos. Lat. Theot. *Marchio, marcgraue*. Vita Ludou. Pii. *Relictis tantum Marchionibus, qui fines regni tuentes, omnes si forte ingruerent, hostium arcerent incursus*. Ab eadem origine *Marchisij*. Iidem *Landgrauij*. Comites prouinciales, graphiones, siue cancellarij Iudices. Hoc tamen magis genericum: cum Marchiones limitum Comites, & custodes. Grot. Lex. Vuandalico. *Marchio. Contracte, vti pleraque in O. March-Grafi*. Limitis Iudex. Alciat. parerg. L. xxvi. à *Marphaus*. Sed hæc vox, teste eodem Grotio, significat strariotem, qui equis imperat. *Marhais: ita meliores codices, pro Marpha's*.

Marchese Itali appellant sanguinem menstruum. A *marca*, idest nota, & macula, qua vestes inficiuntur.

Marchetto, nota interfectæ virginitatis, vt cum Apuleio loquar. Boxhornius ad Suet. Calig. xl. Qui etiam ex matrimonijs vectigal instituerat. *Apud antiquissimos*, inquit *Septentrionales, id receptissimum inuenio. In eorum Legibus vocatur Vectigal marcheta mulierum. Hac vetustissimis temporibus, Principibus omnibus viris, & dynastis, qui Domini Capitales in Legibus dicuntur* (Capitani) *in suis ditionibus impie permissa, in omnibus nouis nuptis, prima nuptiarum nocte. At inualescente religione Christiana, mos ille paulatim sublatus, isque concubitus certo vaccarum numero, & quasi pretio redemptus est. Inde in vetustis legibus Scotorum. Quacunque mulier fuerit, siue nobilis, siue serua, siue mercenaria, Marcheta sua erit vna iuuenca, vel tres solidi: & rectum seruienti, tres denarij. Et si filia liberi sit, & non Domini villa, marchetta sua erit vna vacca, & sex solidi*. Hoc tamen Boxhor. à *March*, idest equo deducit, vt metaphora sit, ab equitando, marcheta Virginalis pudicitiæ prima violatio, & delibatio. Verisimilius tamen est, à *March*, quod signum, siue nota. Cruci scilicet index effracti claustri, & depudicatæ mulieris. Pro quo à maritis munus dabatur. Hinc *Morgengap*, & *morgengaf*. Matutinum donum, quod post primam noctem nouæ nuptæ datur. *Αναχαλυπτήρια, Θεωρῆτρα*. Vt Grot. in Vandalicis. Iuvenal. vi. *Nec illud quod prima pro nocte datur, cum lance beata, Dacicus, & scripto radiat Germanicus auro*.

Secunda *Marcha* notio in re nummaria, pro pondere, & pretio. Vt *marcha argenti*. Scilicet ab eadem vocis origine Germanica, prout *marcha*, pro signo, siue nota sumitur, certum argenti pondus nota signatum. Sed quale illud incertum. Alijs enim selibra, alijs libra. Pap. *Marcha dicitur pondus argenti, minus libra*. Cuiac. ad L. v. Feud. *Marcas dixit Vspergensis, pro libris: plus tamen est marca: continet enim duas libras. Sed quod Latinis olim fuit libra, est hodie marca, fere quod selibra, hodie libra*. *Marco* etiam pro pondere in libra: item æquipondium in trutina, quod librarum, & vnciarum numerum in scapo punctuatim distinguit, *Marco* appellatur, à Germanis inquit Baldus ad Vitruvium, voce mutuata, quibus *Merchen* notare significat. *Marchetto*, Veneris, assis, D. Marci nota impressus.

Tertio *Marcha*, est mercium nota, & mercatoris, atramento illito, vel ferro candente inusta. Χαραγμα, ab eadem origine *Mercken*. *Signare, notare*. Item nota pecudibus, & equorum femori inusta. Vt Scalig. ad Varron. *Signum candens in pecore. Virgil. & nomina gentis inurat. Instrumentum, quo perurunt, dicitur* Character, *rei rusticæ scriptoribus. Verbum autem signare. Nonius, signare oportet frontem calda forcipe. Dignorare, veteres dicebant*. Festus. *Dignorant, signa imponunt, vt fieri solet in pecoribus*. Columella Lib. ix. *His etiam diebus maturi agni, & reliqui fœtus pecudum, nec minus maiore quadrupedia charactere signari debent*. Sic & equi nota insigniri. Vnde apud Aristoph. χαμφόρας, καππαφόροι, qui & κοππατίας Hesychio.

MAREMMA. *Marina*. Ora maritima. Maritima loca. Landin. ad Dant. Inf. xxv. Maritima. *Marettima, maremma*. Vita Nicol. Laur. p.56. *In campagna, e marettima. Maresi*, & *marosi*. Stagna, paludes, maris æstuaria. Villan. x. 7. *Era molto forte di selue, e di marosi*. Et L. viii. 77. *Doue la riuiera faceua vn gran marese, che fiottaua*. Hisp. *Marchales*, & *marjales*, prata vliginosa.

MARENE. Cerasa, acido amarore. Germ. *Amarellen, marinelle, marasch:*.

MAREZZO. Veneti *Marezo*. Vestes vndulatæ.

ſe, ſiue color cymatilis, maculis variegantibus, & quodam Mæandro criſpantibus, maris fluctus referens.

MARIOLO. Alii quaſi *manticularius*, crumeniſeca. Alij, quaſi *maliuolus*. Rectius videtur, quaſi *marinarius*, claſſiarius, pes nauticus, *marinellus*, *mariolus*; quo hominum genere, nihil aſtutius, ac furacius. Voſſ. Lib. III. 24. adducit Houeden An. T. II. *Marinarij verò ſi luſerint tribus diebus à ſummo mane, in mare demergantur, more marinariorum quotidie ſemel.* Scilicet vt fune dimitterentur, & paulo poſt extraherentur. De *marinellis* autem Math. Pariſius apud eundem. *Habeant naues adornatas bonis, & probis marinellis, & bene armatis.* Coaruv. à *mulis marianis* deducit, ſatis durè.

MARMELLADA. *Cotognata.* Vocem Luſitanam eſſe aiunt, quod illi malum Cydonium *marmelle* appellant. Sed vnde hoc Luſitani? nempe à Latino *melimela*, & *melimelata*. Licet enim *melimela* proprie olim dicerentur poma muſtea, ſiue dulcia, quaſi mellea mala; vt Varro de r. ruſt. L. I. 59. *Quæ autem muſtea vocabant, nunc melimela appellant.* & Plin. Lib. XV. 14. *Muſtea à celeritate miteſcendi, quæ nunc melimela dicuntur, à ſapore melleo.* Poſtquam cydonia excoqui, & melle, poſteaque ſaccharo condiri cœperunt, à re ipſa *melimela*, ſiue *mellimela* dicta, quaſi mala mellita. Et inde *malmellata*, *marmellata*, *cotognata*. Martial. XIII. 24. *Cydonia. Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle, Ponentur, dicas hæc melimela licet.* Hiſp. malum Cydonium *membrillo* appellant, quod puto pariter corruptum, à *melimelo*, *melimiliũ*, *membrilium*. Quod ſanius eſt, quam à *membro*; quia *membrum*, ſiue naturam mulierum ſpecie referat. Ita argutatur ſolcus Goropius, Vertumni. p. 72.

MARNA. V. *Madia*.

MARMAGLIA. Piſces minutuli, & maris quiſquiliæ. *Maritima*, *maritimalia*, *marmaglia*. Inde pro minuſculorum puerorum turba: ſicut *Canaglia*, turba canum, pro viliſſima plebecula.

MARMOTTA. Statuæ in finibus agrorum, in vijs, atque in atrijs, & fontibus appoſitæ, ferme rudes, & deformes, vt Satyrorum, & Siluanorum, ab ipſa materia, *Marmorata*, *marmotta*. Inde pro ſtupido, & veternoſo. *Marmottone*. Et Gallis *marmot*, Simius, Cercopithecus. Ex quo mus alpinus, ſiue melis, qui totam hiemem ſtertit, *marmotta* appellatur, de quo Scalig. Exer. CXVIII. 2. & CCIII. Vnde ſomniculoſi *marmotte* dicuntur. Sic ſtupidi, & attoniti. Vill. Lib. XI. 83. *Diuentare à modo di ſtatue morte, à guiſa di marmorito.* *Marmotte.* Boccat. Nou. X. *Come ſtatue di marmo mutole, & inſenſibili ſi ſtanno.*

MAROELLE. *Morene, morici, moroide.* Venæ hæmorrhoidales.

MARONI. Caſtaneæ maiores. Creſcentius Lib. V. ait vocem eſſe Mediolanenſium. Menagius è Græco fonte deriuat; quia Euſtath. Odyſ. K. loquens de fructu Caſtaneæ, ait. Καλοῦνται δὲ, φασὶ, ψίτταξις. Οἱ δὲ Βαρβιλὸν φασι. οἱ δὲ μάραον. Μάραον. *Marone*. Sed qui, in vocibus Italicis parcè Græcos ſollicitandos puto, credo à *balanon*, vocem formatam (quæ & ipſa Græcæ originis, licet uſu, Latio donata) cum *maraon*, præter Euſtathium, nullus meminerit. Plin. L. XXXVII. C. X. *Balanitis, genus caſtaneæ rotundius, & maxime purgabile, à rotunda glandis effigie ita appellatum.* Balanum, *balanone*, *malanone*, *marone*. Pap. *Balani grandes viri.* Legendum. *Glandes virides.* Sequitur enim. *Balanorum glandes virides ſtringunt; cocta minus indigeſtionem faciunt: fluxum omnem conſtringunt.* At ne quis caſtaneas glandes eſſe neget, ſatis conſtat *balani* appellatione, ſiue glandis, comprehendi omnia nucleos intus habentia, præcipue tamen dactylos, oliuas, caſtaneas, vt *Balanus myrepſice*, ſiue *myrobalanum*, nucis auellanæ ſimilitudine. *Maroni* igitur, *balanoni*, & ſimplici R, ſcribendum.

MARRA. Inſtrumentum ruſticum, ad excidẽdas herbas. Iuven. Sat. III. *Ne marra, & ſarcula deſint.* Dant. Inf. XV.

El villan la ſua marra.

MARRVBIO. herba nota. Gloſ. *Marrubium.* Πράσιον, ἢ λινόστροφον, εἶδος βοτάνης. *Marrubio*, aſperum, vel ab hac herba, quæ exulcerare veſicam creditur; vel à Marrugina, quæ eidem Gloſſographo, εἶδος παλιούρου, *genus paliuri*; ἔστι δὲ ἀκανθῶδες δένδρον, Frutex ſpinoſus.

MARSONI. piſciculi. Scal. Hiſt. anim. 110.

MARTELLO. Malleus, martulus, *Martellus*. Alij à *Marculo* deducunt. Plin. L. VII. C. LVI. *Tegulas inuenit Cynira Agriopæ filius, & metalla æris, vtrumque in Inſula Cypro: item forcipem, marculum, vectem, incudem.* In MS. *Marculum*, σφυρίον σιδήρου. Et paulo poſt. *Marculus, malleolus, & malleus*, Σφῦρα σιδηρᾶ, καὶ Κόπανον. Turn. L. I. C. XIV. *Ex Capro Gram. intellexi, male apud Plin. marculum, pro martulo excudi. Martulus*, inquit *à Marte, non marculus*. Eo tamen utitur Lucilius, ſi fides Iſid. L. XIX. 7.

Et veluti in fabricam feruens cum marculu ferrum,
Mulcerum magnis ictibus tundit.

Atque Iſid. *Marcus, malleus maior, marcellus mediocris, marculus, puſillus.* Sed neque Marcus,

X 2

eus, neque Marcellus reperiuntur, & *marculus* pro malleo quolibet. Vtitur & auctor vitę Ludou. Pij. *Et præparatis clauis, & marculis, facile coaptari valerent*. Menagius cum in Originib. Gallicis, à *martulo* deduxisset, in Italicis maluit à *marculo*. Sed propior, ac verior originatio à *martulo*; tum Capri auctoritate, tum quia apud Plin. in MSS. *martulus* legitur.

MARTORI. *Martorelli*. Fera exigua è genere mustellarum. Martes. Hisp. *Marta*. Sanctius quasi Sarmata, quod è Sarmatia perferantur ccx. 2. *Mardures, Fuinaque fuscedine distinguuntur, & albo pilo, qui sub gula est. Marduris species tres. Excellentissima Sebellina, dilutior, & splendidior, pilisque raris, & vt ita dicam, argentata. Nostratis color fuluior. Tertiam vocant Calabram, colore longe minus saturo, Martem dictam Latinis putant, quam Germ. Mardur, testimonio Martialis L. x. Venator, capta Marte, superbus adest.* Hinc murinæ pelles, *Marturina*. Helmod. Chron. Slauorum. Lib. 1. 1. *Pellibus abundant peregrinis, quarum odor lethiferum nostro Orbi superbia venenum propinauit. Et illi quidem, vt stercora habent, ad nostram credo damnationem, qui ad Marturinam vestem anhelamus, quasi ad summam beatitudinem. Itaque pro laneis indumentis, quos nos appellamus Faldones, illi offerunt tam pretiosos martures.*

MARZAPANE. panis dulciarius ex amygdalis, & saccharo. Vel à *Marzapanis*, vt Coaruv. ex Rhodigino; vel à mactea, aut mattya. Turn. L. xxii. C. vi. *Mactea ab eo quod Græci* μαχτύαι. *Mattea etiam à Suet. vocantur in Caligula C. xxxviij. Et multis venenatas macteas misit*. Et ab Arnobio. *Frustilla hæc paruula pro suauibus mactcolis sumunt*. *Mattya* in Martial. L. x. Ep. LIX.

Diues, & ex omni posita est instructa macello
Cœna tibi, sed te Mattya sola iuuant.

Græcorum more. Hoc nomine, vt ait Athen. L. xiv. *Omne bellariorum, & omnis cupedia, iucundumque, & pretiosum edulium censetur, cum tamen initio esset quadam maza*. Cum igitur Rhodiginus L. ix. 12. à *maza*, *marzapane* deduxisset, non erat quod *Marcipanes*, ab auctore principe, sicut *marci pastillos* dici posse, putaret.

MARZOCCO. Magnus caudex, & stipes. Vide *Ciocco*, *mazzocco*. Inde pro stupido, ac stolido, quem etiam Latini caudicem, & stipitem dixere. Plaut.

MARZOLINO. Caseus optimæ notæ, ex agro Florentino, quod mense Martio fieri incipiat, vt Lexicon Etruscum explicat.

MASCALZONE. Ignara mihi vocis origo.

MASCHERA. Persona, larua. Huius vocis originem Salmasio debemus ad Tertul. de pallio, cum ait. *Μάσκην, δύσιλλας, interpretatur Hesychius. Eadem & Βάσκα dicebatur*. Idē Βάσκα, μασχάλη, Βασκάνια. *Et notabis Βασκάνια, & προβασκάνια, res turpiculas, & deformes laruas Græcis appellari, quæ ad auertendum fascinum adhibebantur*. Cum Βάσκα, *etiam μάσκα diceretur*. Inde *Mascas Latini recentiores, de laruis, & personis vsurparunt, & ita etiam hodie vocantur*. Scilicet res turpes, ac deformes, ad auertendam fascinationem adhibitas, notum est. Quare & in hortis, ac foribus, aduersus eam noxam, deformes figuræ, ac fędæ imagines positæ, quæ *Satyrica signa* dicta, vt Priapi, & Satyrorum, Plin. L. xix. C. iv. *Quamrem comitata est & religio quadam, hortosque, & fores tantum contra inuidentium, & fascinationes dicari videmus. In remedio Satyrica signa: quanquam hortos tutela Veneris assignante Plauto*. Ea etiam nunc *Mascaroni*, appellantur Paniscorum, & Satyrorum ora fœda, ac deformia.

Hisp. eadem voce vtuntur, & *Caratula*, à *Cara*, idest vultu, facie. Sic Veneti *volto*, appellant: sicut Græci προσωπεῖον. Quasi vulticulus, *caratula*. Germ. *Larue*. Gal. *Masque*. qua voce etiam Meretrices appellant: non quod larua vultum celent, sed quod pigmentis, & medicamine ita faciem inficiunt, vt personam non vultum gerere videantur. Sicut Romanæ matronæ madida filigine vultui tectorium obducebant.

MASNADA. V. *Mano*.

MASSARO. Villicus. Alij à *massa*, Massarius. alij à *Manso*, mansuarius. Lindebrock. ad illa Ammiani Marcel. L. xiv. *In massa Veternensi*, notat, Massam à posterioris æui scriptoribus vocari fundum, vel certam agri partem, quam Glossæ σύγκτησιν. Sic *Massa Casiana*, *Valeriana*. *Pontiana*, apud Cassiodorum, & *conductores massarum*, apud eundem: & *massarius* in L. L. Longob. Anastas. in Zaccharia. *Donationem in scriptis, de duabus massis* & alibi. Vnde *massaro*, Villicus.

Mansus autem, *mansum*, & *mansa*, fundus, certus agri modus, cum loco mansionis, idest villa, siue Curte, & quæ circum eam; vnde quis se, & familiam suam, inquit Cuiac. L. 1. de feud. tueri satis commode potest, & præterea censum Domino referre. Apud Flodoardum L. 1. *Mansos quatuor. In villa cui nomen Turba, mansos duos*. Et *mansos, cum terris adiacentibus, vineis, & mancipijs*. Vita Ludouici Pij. *Vt super singulas Ecclesias mansus tribueretur vnus, cum pensatione legitima, & seruo, atque ancilla*. Vnde *mansuarius*. Licet autem massa, & mansum res fere eadem esset, *massaro*

propius

propius originem est à *massa*, quam à *manso*. Neque tamen *massa*, à *manso*, quod à manendo, siue mansione, *maggione*, villici: *massa* autem certus agri modus, siue agri partes in vnū contractæ, veluti in massa. *Massaria*, massæ vnius coloni. *Masseritia* supellex. Cresc. L. I. 13. *Ferramenti, & masseritie di lauorare.* *Massara* ancilla, quod ferme ex eo hominum genere sumerentur. *Massari di monte*, Patauij, mensæ nummariæ præfecti, & pignorum villici. Nisi à *mensarijs*, honestiore vocabulo dictos putemus. *Massarius de Sala*. L. L. Longob. tit. de homicid. seru. Statut. Patau. Rub. 22. *Dominus mansi si voluerit licentiare rusticum de supra mansum suum*. Et infra. *Hoc idem seruetur etiam de laboratoribus aliarum terrarum, vel possessionum, licet non sint mansi.* Glossa ibi. *Nota quod mansus dicitur terra, quæ sufficit ad vnum par boum in anno.*

MASSICCIO. Solidum, à *massa*: vt massa ferri. Pers. *Coquitur dum massa camino*. Virg. *Versant tenaci forcipe massam.* Aurum de massa. Et Purg. IX. *Lo terzo che di sopra s'ammassiccia*. Vel à Masso, quod cautem, & magnam saxi molem significat. Dant. Purg. III. *Quando si strinser' tutti à duri massi Del alta ripa.* Morg. V. *E gl'entrò in vna buca sotto vn masso.* Et Massa. Idem XIX. *E nel cader ciò che trouò fracassa Come se fosse caduto vna massa*. Vnde *massale*, apud Tertul. quod massam constituit, & *massaliter*, in cōmuni. Veneti *massa* pro magno, & nimio, à *maximo*, siue *maxima*, *sumunt*.

MASTELLA. *Mastello*, à similitudine matulæ. *Matula*, & *matellio*, vas in quod præfandum humorem reddimus. Ita & matella, vas aquarium, vt Non. testatur. Plaut. Amph. *Ne tu postulas matellam vnam tibi aqua infundi in Caput.* *Mastello* etiam vas ligneum, siue alucus Fullonicus, lauādis vestibus, Insubres *Secchione*, à situlæ similitudine, sicut *mastello* à matulæ. Et *mastello*, *vas* vinarium, duos congios, siue LXXII sextarios continens. V. *Bigoncia*.

MASTICARE. Mandere, mansum, mansitare, *masticare*. Si à Græco, est à μασᾶω. Glos. *Manducat*, μασᾶται. *Pappat.* Μασᾶται. Μασῶμαι. *mando*. Pap. *mandere*, *mastigare*, *comedere*. Et. *Mansa*, *comesta*, *mansueta*. *mansa*, *masticata*. Vols. L. III. 24. *Mastica Plinio Valeriano, pro eo quod masticatur, quia masticandi vox à μαστάζειν*, hoc est μασᾶσθαι *manducare*. *Sic interpretatur Hesych. & Nicandri Scholiastes*. Inde μάσαξ *mandibula*. Insubr. *Biassare*, quasi *biasticare*. Hisp. *Mascar*, quod non inepte Coaru. quasi *maxillare*, crebro maxillarum, & dentium motu molere, ac terere. Galli *Mascher*, mandere. *Maschoire*, maxilla. *Les dents mascheliers*, molares, Veneti *gramole*, quod

cibus veluti mola comminuitur. Hisp. *La muela para mascar*.

MASTINO. Canis Villaticus, Cortis custos. *Cane di Cortiuo* dicunt Veneti. Sed vndenam sic appelletur satius est ignorare, quam à *molosso* deducere. Si enim à molosso confici potest *Mastinus*, nullius hercle vocis non facillima indagatio erit. Nobis non licet esse tam disertis: nam si argutari liberet, tolerabilius esset, *mastinum* à *massadino* trahere, nempe *Massæ* canem, id est villæ custodem. *Massatino*, *mastino*, vel quasi *massagetinus*: nam Alanos olim Massagetas appellatos tradit Ammianus Lib. XXXI. etsi *Alanos* canes à *mastinis* diuersos faciant. Sed eiusdem gentis diuersa specie esse potuerunt. Quod autem huiusmodi canes sordidi, lutoque, & paleis quibus incubant oppleti, *mastinente*, pro spurco, fœdoq; Itali dicunt, & Galli *mastiner aucune persone*, sordide aliquem tractare. Puto tamen, *Mastino*, hoc sensu contractum ex *mediastino*. Hi serui viliores, & sordibus oppleti. Sed nimium hæc ars visa potens, si omnium vocabulorum radicem nosset, tanquam vngues, digitosque suos.

MASTRO DI CAPELLA. Mesochorus, Coripheus, Præcentor, qui in Odeo modos temperat, & vocum interualla moderatur. *Capella* enim est sacellum, siue Odeum; vt lepide, cum Varrone, ille sit *Cantantium Gallus gallinaceus*.

MATASSA. Metaxa in Iure Ciuili. Sericum rude. Et filum, & filorum in vnum colligatorum congeries. Glos. *Mataxa*. σειρά, id est linea, siue filum. Item funiculus, restis. Philand. Vitr. Lib. VII. 3. Et *mataxa*, *& tomice*. Lucil. apud Isid. L. XIX. 4. *Plumbi panxillum rudis, plumbique mataxam. Describis enim bolidem, id est instrumentum, quo maris altitudo tentatur. Idem dictam putat à circuitu filorum, pro ea quam vniuersa Italia matassam vocat; quam scilicet fœminæ torquendo rhombo machinula perficiunt.* Lucilij versus explicans Turneb. Lib. XX. 4. ait, mataxam esse funiculum, & in Glos. σειρὰν exponi, vt diximus, id est catenam siue restim. At Baldus de signific. vocab. Vitruvianorum, non pro funiculo, resteue accipit, sed pro agglomerato, conuolutoque filo, qualia sunt, quibus linum, & sericum mataxatur; sentitque cum Budæo, qui ait, mataxas, esse manipulos, & fasciculos cannarum, quos Vitr. tomice alligari iubet. Budæo assentitur Turneb. L. II. C. III. Scilicet à similitudine fasciculi linei, aut serici: hoc enim proprie mataxa. *Matassa*. Hisp. *Madexa*. Veneti contracte, *mazza*, & *mazzette*, filorum fasciculos. Insubres *Azza*, vel contracte à *matassa*, vel ab *acia*, id est filo. Boccat. vtrumque coniunxit.

Laber.

Laber. 25. *Quanto cenere voglia in cuocere una matassa d'Accia*. Veneti *accia*, simplex filum appellant, & *azze*, Insubres *gugiada*, ab acu, quasi acuciata.

MATERAZZO. Culcita. Tomentum. *Matta*, storea plerumque, stuppa, aut rudiore lana inculcata: vt recte Menag. coniecit. Ouid. Fast. VI. *In plaustro scirpea matta fuit*. *Culcita*, non vt barbari *culcitra*, ab inculcãdo, & cui incumbimus, & qua operimur, Itali *coltre*, Galli *lodier*, lodix, & *natte*, matta. Hisp. *Colcha*, *colchar*, culcitonum. Quod autem *matta* sit storea. Glos. Ψίαθος. *Teges*, *Terratoria*, *matta*. Leg. *Matta*. *Storea lectus terrenus*. *Teges*, operiendo, *matta*, inenbando. Nam Glos. *Teges*, Σκέπασμα. *Amictorium*, *coopertorium*, *velamentum*. V. Int. Iuven. *Ausa palatino tegetem praeferre cubili*. *Teges*, *& matta supellex cubilis obscani*. Seneca Epist. LXXVII. *Culcita in terra iacet, ego inculcita*. *Ex duabus penulis, altera stragulum, altera opertorium facta est*. *Matta* lectus alcetarum. Smaragdus *lectus eorum, aut nuda humus, aut certe storea, idest matta super humum*. Regula S. Bened. C. LV. *Stramenta autem lectorũ sufficiant, matta, & sagum*. *Vnde terratoria*, quia terrae sternebatur. Cerda Aduer. Sac. CXLI. 6. Vita S. Bened. *In cella sua, in Psyatho, quod vulgo matta vocatur, in quo orare consueuerat*. Ex quo Papias *mattam* pro cella sumpsit. *Matta*, *tapetum*. Et *matta*, *vulgo cella dicitur*. *Greg. in dial. Inde mattula pro culcita*. *Hieron*. Quia autem vt diximus, etiam pro lodice, & opertorio sumebatur, sicut & stragulum, & stragula, licet à sternendo, pro velo, & opertorio, siue aulaeo, peripetasmate: quod iis aulae, triclinia, & lecti insternerentur. In Epist. Pauli Diaconi ad Carolum Regem. *Similiter, & in loco cucullarum, duos, quos nos dicimus mattos, qui ex grossiori sago fiunt, & vnum in aestate superiorem, operimentum*, idest operimenta rudi, & soloci filo, nempe loco cucullarum teges, siue tegillum. Festus. *Tegillum cucullinunculum ex scirpo factũ*. Plaut. Rud. *Tegillum mihi aret, id si vis dabo*. Varro. *Aquam e nubibus tortam indeat fore, vt tegillum pastor sibi sumat*. Nec Hisp. *Almadraque*. Al. *Mattratium*. Culcita. Recte Coar. *Colcha*, e *Colchar*, à culcita, prout tam stragulam vestem, quam lectulum significat: parum autem recte, *matarazzo*, à ματτρὸς *sertum*, *quod emarcuit*, quod ex sertis arescentibus culcitae farcirentur. A *culcita*, vt vestem stragulam, & aulaeum significat. Hisp. *Colgar*, *entapizar*, *empallar*, *colgadura*, diuersum tegiculum, vt Salmas. credit H. Ang. p. 102. *Donatus* φόρμιον, *tegiculum dicunt Graci, quo insternitur pauimẽtum*. Nempe eadem res, & sternendo, & amiciendo, siue operiendo. Et *Colgadizo*, aulaea quibus parietes teguntur, *cortinaggio*: nam *cortine*, *culcitina*, *colgare*, veluti culcitare; non à colligando. Vnde *colgar* est suspendere, vt vela parietum pendent. *Colgar*, in furcam agere, suspendere, à *horcar*. Et *Colympio*, oscillum, oscillatio, eum fune suspensi hinc inde iactantur. *Matterazzo* igitur, *matta*, *mattacium*, *matraccium*. De mattis, & storeis, in quibus & Monachi, & Scholastici, tam in Collationibus, quam in disputationibus, & Gymnasiis, non in subsellijs, praecipuè Lutetiae, sedere soliti, multa egregie obseruat Andreas à Quereu, notis ad Petrum Venerab. Cluniacensem p. 110. apud Menag. Orig. Gallic. p. 712.

Materazzo, Veneti *Stramazzo* appellant. Lutum stramineũ, siue stramentitium, vt Plin. L. VIII. 48. *Antiquis enim toris è stramento erat, qualiter etiam nunc in castris*. Nam cum loco strametitij tori, tomenta, & culcitae venissent, in castris tori è stramento perseuerarunt. Vnde *scibadia*. Glossae. *Stramentum*, Στιβάδες, χορτόστρωμα. *Stramenta* χορτόστρωτοι στιβάδες. Quod ex fęno, siue stramine, à στιβάζω, stipo. Στοιβὴ *stipatio*, *stramentum*. Ita & Στρωμνή. *Torus*, *sternum*, *toral*. Pap. *Storea ideo dicta, quod sit terra strata*. *Nondum enim lancis stramentis repertis, in his accubabant*. Galli stramentitium torum *de testrain*, Stramineum, de *foarre*, quasi farragineum. Nam *farrago*, stramen, palea, pabulum iumentorum. Martial. XIV. 160. *Tomentum Circense*. *Tomentum concisa palus Circense vocatur: Hac pro leuconico stramina pauper emit*. Pauperibus iuncus, siue vlua palustris, pro tomento lingonico. *Circense* autem; quia illud sibi spectatores in Circo substernebant.

MATREGNA. Nouerca. Glos. *Nouerca*. Μητρυιά. *Matrina* in Leg. Long. & pro ea, quae de sacro fonte suscipit, vt Vols. L. III. 24. Sicut *padregno* patrinus, & vitricus, & *padrino*, siue *Compadre*, in Baptismo susceptor. Item qui singulari eertamine pugnanti adest. Et *patrastus*. Glos. Atab. Lat. *Vitricus*, *patrastrus*. Sicut *filiastrus* priuignus. Isid. Glos. *Filiaster*, *priuignus qui ante natus est*. Patauini, etiam *forellastra*, & *fradellastro*, ex alio patre, aut matre nati. Hisp. *Madrastra*.

MATRICOLA. Catalogus. Index. Album. Glos. *Matrex*. Μήτρα, καὶ σημεῖον ὀνομάτων. *Matricula*, Codex in Academijs, in quem referuntur nomina eorum qui studiis operam nauant, & Gymnasij immunitate gaudent: vnde *immatricular* albo Academicorum adscribi: & *matricularij* Ecclesiae custodes, de quibus plura. Bignonus p. 615. & ex eo. Vols. L. III. Cap. XXIV. Hisp. *Padron*, & *matricula*, nempe à *matrix*, vt dictum est, non quod in ea nomina patris,

tris, & matris vniuscuiusque poneretur.

MATAZINI. Genus saltationis Pantomimicæ, siue cinnus, & miscella veterum saltationum. Nam & Satyricam referunt, cum crebro manum fronti obtendunt, quod satyrorum proprium. Scalig. in Catalecta. *Sed Fauni semper calui. Quo circa Panes, Siluani, Satyri, semper pingebantur manum obtendentes fronti, pro vmbraculo, ad arcendum calorem Solis.* Hesych. ὑποσκοπον χεῖρα. σχῆμα δὲ ἐστιν ὀρχηστικόν, ὁ σκώψ. *Gestus saltatorius σκὼψ, manibus fronti obtentis.* Silius.

Obtendensq; manus solem inferuescere fronti Arces, & vmbrato perlustrat pascua visu.

Sed *Mattazini* præcipue veteres, tum Salios, tum luperços imitantur, per Vrbem cum tripudiis discurrentes; licet illi seminudi; hi veste leni, & corpori adstricta, præcipue lorum manu tenentes, quo obuios impetunt: quod Luperci faciebant, sponteque mulieres, manus, atque humeros cædendos præbebant; quia id fecunditati, & partus facilitati prodesse credebant. Esse autem veteris saltationis imitamentum, larua, siue persona declarat, cuius species glabra, & anilis, & recedentibus labris, porrecto mento, pallore deformis.

Etiam Thracicam saltationem æmulantur; de qua Athen. L. 1. Nam & rudibus batuunt; vnus ex composito cadit, hunc ceteri spoliant, & ouantes exultant. Tota fere tamen Pantomimica saltatio est, cum taciti, loquaci manu, & linguosis digitis, gesticulantur, variasque artes silentio imitantur, vt tonsorem, & sutorem, & id genus artifices desaltant, & mortuum efferunt, & alia ludicra, cum tripudio nō indecore repræsentant. Vnde Germ. *Mummer*, à mimus, & *mummeren, dantzer*, saltando imitari. Et Galli *Mataßiner des mains*, inepte gesticulari. Hisp. *Matachin*. à matando, siue mactando, vt putat Coaruvias; quod pugnando ficte se mactarent, & aliquis vt mortuus caderet. Menagius à *matto*, siue stulto, quod ludibundi, & tripudiantes, insanorum more ferantur. Quod vt non abnuerim, ita potius ab imitando, *mattazini*, dictos facile crediderim.

MATTO. à μάταιος, *vanus*, *cassus*, *inanis*, vt Glossæ, omnes fere vno cōsensu trahunt. Eædē Glossæ, *Barburra*. Ἄφρων, Ἀνόητος, μάταιος. *Insanus*, *demens*, & supra in *Bardus*, Ἀναίσθητος, ἄφρων. Sed Salmas. ad H. Aug. p. 461. à mattus, antiqua voce, vt ait, & latina; quæ *emollitum, subactum, & maceratum significat*. Isidor. Gloss. *Mactum est, subactum est, emollitum; infectum*. Hinc *via matta* Ciceroni ad Attic. L. xvi. Ep. xiii. *Longulum sane iter, & via matta*: in vulgatis, *via inepta*. *Inde per metaphoram, homo tristis, & contusi, contritique cordis, mattus dicebatur*. Hancque à se primo vocem, Latino Cœlo redonatam gloriatur; eam tamen à verbo μάττω, *subigo* venire. Sed Ciceronis Interpretes variant in ea voce, & alii *via madida*, corrigunt, alii *molesta*, *mala*, *madidata*. Et Voss. L. III. C. XXIV. *Tantum abest inquit, vt Ciceronem scripsisse mata credam, vt potius Isidorum autem corruptum, atq; apud eum madidatum, legi oportere*.

Ergo à μάταιος *vanus*, *inanis*, donec aliud melius succurrat. Nam si omnes *vani* insanirent, omnia stultorum plena essent. Fortasse igitur à Germanico *matt*. *Machen*, infirmare, debilitare, quod videtur à *maccare*, *machinare*, *macinare*, subigere, contundere. Vnde *scachmat*, in ludo scaccorum, siue calculorum, calculus ad incitam redactus, domitus, subactus. Ex quo *mattare* Recentiores fecerunt, pro calculum ad incitas redigere. Boccat. Filoc. 260. *Il Castellano cominciò à ridere, veggendo che matto era Filocolo, doue Filocolo hauria potuto lui mattare*. Et paulò post. *Essendo per mattare il Castellano, Tauolò quel gioco*. Ibid. *Mai non trouai à questo gioco, che mi matasse*. Qui me vinceret. Atq; ab hoc ludo vocem *matto* profluxisse puto, pro eo cui cerebrum obtusum, & subactum sit.

MATTONE. Later. Non à *matto*, siue *matto*, quod Isidoro in Glossario, *humectum*, *emollitum*, *infectum*, vt paulo ante diximus; neque à ὕδω, *liquefio*, *aqua misceor*: nam later coctus, & durus, & aridus est; sed à *meta*, siue ftrue laterum, in modum metæ, in quam rediguntur lateres excocti. Vt *meta* lignorum, fœni, frumenti acerui. *Metone*, *& matone*. De meta, infra, Lexicon Etruscum, *metone*. Ex quo apparet, simplici T, scribendum, licet vsus contrarium obtineat.

MAZZA. Claua, & *Mazzo*, non à *massa*, sed à *malleo*. *Mazzo*, fustis, cuius ex rem pars instar mallei. Crescent. 21. *Poi con mazze, ouer mazzarenghe, fortemente si calchi, & si assodi*. Et 168. *Poi con mazzi di legno se ne scuota il seme*. Vnde *mazzicare*. Idem ibidem. *Il lino puossi ottimamente mazzicare in questo modo*. *Mazzola* etiam à mateola duci potest. Cato apud Plinium Lib. XVII. 18. *Cum taleam demittes, pede taleam opprimito. Si parum descendat, malleo, aut mateola adigito*. *Mazzocca*, & *mazzocchera*, Claua. Curopalata de Protalogatore. *Fert autem sceptri iudicialis loco, eam quam peculiari nomine vocant ματζοῦκα, matzucam argenteam, inauratam*. Iunius: *clauam*. Itali *mazza*. Idem in Siromastis. *Ferream clauam significat, ita laterones, stipatoresq; Turcarum Principum vtuntur, arcendis procul, & deturbandis hominibus obuijs*. *Mal mazzucco*, Veternum caput

put infestans, quod *zucca* dicitur. Vnde *zuccotto*, galea. *Mazzafrusto*, claua malleata. *Mattarello*, fustis nodosus, in rotundum desinens. Et quia olim etiam stipatores huiusmodi clauas gestabant, *mazzieri*, ipsi calones, siue clauatores. Math. Vil. 11. 41. *Fatendo cercare per suoi mazzieri tutta la Corte*. Hodie etiam *mazze*, siue clauæ argenteæ Cardinalibus præferuntur, in signum potestatis. Imo & Academiarum Rectoribus, & Syndicis, & qui Doctoris insignia capiunt; veterum fascium simulachrum, qui Magistratibus præferebantur. Vnde etiam *mazze* fasces virgarum, & *mazzola* pro virga. Boccat. XXII. 1. *Trouato modo di hauer vn torchietto, & vna mozzuola. Mazze*, manipuli virgarum, fasces. Mazzarinus Cardinalis insigni gentilitio virgarum fasces, cum securibus præferebat, ac quod illi præsagium, ad ingens nomen capessendum, quo Europæ regimen, rerumque humanarum arbitrium, virtus, ac fortuna detulerunt.

MAZZO pro fasciculo, aliunde est, nempe à manu, manipulo, *manizzo*, *mazzo*. Hisp. *Manijo*, & *manojo*, *manuzzo*, *mazzo*; non autem à massa. Item manua, pro eodem, Glos. *Manua*, δράγμα, & *manipulum*, *manua*, *dragma*. Excerpta ex Vet. Lexico. *Mamaculus*. Δράγμα. Lege *Manipulus*, Δράγμα. *Mazzuolo d'aglio*; *Mazzo de fiori*. *Mazzo di corda*; *mazzo di stroppe*, & aliarum rerum fasciculi ita appellantur.

MAZO simplici sibilo, Veneti appellant, quod alij *Maggio*, *piantare il maggio*, arbor quæ Maij Calendis, in signum lætitiæ erigitur; etiam amantes, ante fores amicarum statuunt, sertis, ac vittis pendentibus ornatam. Veterum Dendrophororum imago; qui vt Salmas. ad Hist. Aug. p. 165. in honorem alicuius Dei, vt Bacchi, vel Siluani arbores stirpitùs excisas per Vrbem humeris ferebant; quorum frequens mentio in Vet. Inscriptionibus. Vetus Poeta apud eundem. *Arboris excelsa truncum portare per Vrbem*. Virg. *Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum*. Vet. Inscr. *Siluano Dendrophoro*.

Hinc *Mai*, pro arboribus. Dant. Purg. XXIIX. *La gran variation de freschi mai*. Vbi Landinus ait, ab Etruscis, *mai* vocari virescentes ramos, qui antiqua consuetudine Calendis Maii, fenestris appenduntur. Morgant. V.

A ogni casa appiccheresti il maio,
Che come l'asin' fai del pentolaio.

Hisp. etiam *mayo* arbor, quæ detruncatis ramis solo vertice frondoso, in foro, aut alibi statuitur, ineunte Maio, vt Coaruvias. Qui putat vocem *desmayo*, quæ deliquium animi languētis significat, inde ortam, quod herbæ, quæ hoc mense florent, ac vigent, postquam Sol ad Septentriones inflexit, flaccidæ languescunt. Potius à *dismagliar* ortum crediderim, quod dissoluere, & frangere significat. Sicut *magliare* stringere, à retium maculis. Boccat. LXXX. 3. 1. *Belle, e ben legate, e ben magliate*. *Smagliare*, soluere, frangere. Villan. VII. 130. *Fù si forte la percossa, che la schiera grossa rinculò buona pezza del campo, mà però non si smagliorono, ne ruppono. Desmayo*, animi solutio, deliquium. Vel ducta metaphora à metaxa, quod Hisp. *madexa*; vnde *Desmadexado*, solutus, fractus, *Desmayado*. Prius arridet magis.

MEDA. Strues, & acervus lignorum, laterum, frumenti, in modum *meta*. Ita appellat Cato Cap. LV. de ligno condendo loquens. Et Colum. L. II. 19. de Fœno. *In metas*, inquit *conueniet*, *easque in angustissimos vertices exacui*. Hincmarus in Vita S. Remigii. *De annona, qua in Villis Episcopi nata fuerat, vel quam ab alijs comparauerat, aceruos, quos metas dicimus, fecit*. Greg. Turon. L. V. 41. *Metas annona, qua aderant, elidit*. Frodoard. Chron. *Duabus etiam segetum metis, qua parietibus adhærebant, exustis*. Hinc Etrusci *Rimedire*, in vnum contrahere, veluti in metam cogere. Vill. VI. 22. *Più moneta non poteua rimedire*. Boccat. LXXVI. 16. *Che tu hauessi quinci sù vna giouinetta, che tù teneui à tua posta, e dauile ciò che tù poteui rimedire*. Quod & *Raggranellare* dicunt. Grana in vnum colligere. Iidem *Rimedire*, per metathesim, pro redimere.

MEDAGLIE. Numismata. *Metallica*, *metallia*, vt Voss. L. III. 25.

MEDEMO. Idemmet, *metidem*, *medemo*, *medesimo*, *mesemo*, *mesmo*. Gal. *mesme*: vt *mesme telle chose*. Non à maxime, sed eodem met modo, *Medesimamente*.

MELA. Gladius. V. *Lama*.

MELARANCIO. *Malum aurantium*, à colore.

MELENZANE. *Meligiane*. Mala insana. Fatua. Vnde *melensagine*, fatuitas, & *melenso*, *milenso*, insulsus. Non quasi *Nidulensis*. Sicut neque Gallicum *Niais*, fatuus, bardus, à nido; sed à nihili, tractum videtur, homo nihili, nullius pretij. Hisp. *Berengena*, & *Verengena*, quasi melensana.

MELICA. *Melga*. Milium Indicum. *Hoc etiam melicam vocat Italia, nusquam Panicum, vt falso persuasit aliquis optimo viro, doctoque Ruellio*, inquit Scalig. Exerc. LXXXI. 23. Veneti appellant *Sorgo*. Idem Exerc. CCXCII. *Est enim surgum, milium Indicum à Plin. descriptum: quod idcirco proxima, sed corrupta voce, melgam nostri vocant: surgum vero à proceritate, qua cognatas suas fruges superat Milium, ac Panicum*.

MEL-

MELGARI. *Malgheri.* Custodes armentorum, præcipue ouium. *Bergarij, Berbicarij,* quasi *Veruicarij.* facili transitu B. in M. vt *Balanoni, maroni.* Galli *Bergers,* non à montibus, qui *Berg,* vt Bodinus, sed à *berbicarij,* vt Menag. in Origin. Gallicis.

MENACORDO. *Monocordo.* Musicum instrumentum. De quo afferam verba Scaligeri de Poetica. L. I. 48. Licet ab aliis adducta. *Fuit & Simi Commentum illud, quod ab eo Simicum appellatum. Quinque & triginta constabat chordis, à quibus eorum origo, quos nunc Monochordos vulgus vocat: in quibus ordine digesta plectra subsilientia reddunt sonos. Addita deinde plectris coruinarum pennarum cuspides, ex areis filis expressiorem eliciunt harmoniam. Me puero Clauicymbalum, & Harpichordum: nunc ab illis mucronibus, Spinetam nominant. Vetus Monochordos vnico nerno contentus erat: Arabum inuentum: trichordos autem Assyriorum, quod Panduram appellabant: Pentachordos Scytharum fuit.* Meminit & Pap. *Magalica dicuntur à Græcis hemispheria, in Monochordo.*

MENARE. Ducere, & iumenta agere. Vox frequens scriptoribus inferioris æui, & apud sacrarum literarum Interpretem. Actorum Cap. XVIII. *Et minauit eos à tribunali.* Hieremias Cap. III. *Me minauit, & adduxit in tenebras.* Paulus Festi abbreuiator. *Agasones, equos agentes, idest minantes.* Alibi. *Agere modo significat ante se pellere, idest minare.* Glos. Arab. Lat. *Mima, idest mimatio bestiarum.* Lege. *Mina, idest minatio bestiarum.* Mox. *Minabamur, minabamus.* Optimè Scalig. ad Manilium, à *minari,* idest iumenta increpare, minãdo ad cursum incitare. Quia veteres quoque *minari* boues dixere, quod Græci ὁμαλεῖν, & ὁμαλᾶν illas bubulcorum minas. Quod Tibul. *Aut stimulo tardos increpuisse boues.* Ouid. de Ponto. *Addiscam Getici, qua norunt verba Iuuenci, Assuetas illis adijciamque minas.* Veteres autem & *minari, & minare dixisse testatur.* Prisc. L. VIII. Agasones, & Veredarij, cum equis minantur aiunt *Arri,* Ἐρρε. *Vox,* inquit Monosinius ex Caninio *Agasonum, qua iubent iumenta properare.* Dicunt etiam Lib. I. I. ad eundum incitantes.

Postea *Menare,* simpliciter ducere, adducere. Vt in re obscæna, Iuuen. *praputia ducis.* *Menare* etiam pro mouere, corpus agere. Dant. Inf. XVII.

Ms disse hor và, & vedi la lor mena.

Land. *Gestus, & motus corporis: nam menare significat commouere.* Rectè. Seruius enim II. Æneid. de quercu ruinam minante. *Illa vsque minatur. Minatur* inquit, *aut eminet, vt minaque murorum, aut mouetur.* Dantes quoque Infer. XXIII.

E vidiu' entro terribile stipà
Di Serpenti, e di sì diuersa mena.

Diuersi motus, siue speciei. Galli pariter *mine,* pro gestu, non à *minia,* aut *minando,* sed ab eo quod diximus. motus gestusque corporis. *Fair mines,* gestire. *Tenir bone mine,* graui vultu, habituque.

Mena etiam Etruscis, negotiatio secreta, à *maneggiare,* quod est tractare. Et *mena,* pro mora qua tempus in longum trahitur, siue res ducitur, vt Latini dixerunt. Villan. XII. III. *Sarebbe longa mena à dire.*

Menare, decipere, illudere. Ducere enim hoc significat Plaut. Capt. A. IV. Sc. II.

Hic ille est senex ductus: quoi verba data sunt.

Menare, percutere, ictus intentare. *Menar le mani.* Stat. Patau. *Quicunque euaginauerit aliquod genus armorum, siue admenauerit, siue non admenauerit.*

MENINO. Hispanis, minuti pueruli, qui inter aulica pædagogia ex proceerum familijs assumuntur. Coaruvias ait vocem Lusitanam, quasi *meu ninno,* meus puerulus, vel à *minimo,* quod infantes, vt ait Plautus minuti, & pusiunculi sint, siue vt veteri verbo vtar *pisinni.* Eos autem etiam olim in aulis Principum inter delicias habitos declarat locus insignis Herodiani, Lib. I. *Erat autem pusio quidam infans adhuc ex ea nota qui vestitu catero nudi, sed auro gemmis ornati, solent delicatissimo vtique Romanorum esse oblectamento. Is ita Commodo charus erat, vt cum illo sape etiam cubaret, ac Philo Commodus appellaretur.* Putant etiam Galli suum *Mignon* inde ortum. Nempe vt Coaruv. *mi niño,* mi puer. Hodie tamen pro assentatore, & parasito accipitur. Incertum vnde.

MENOLE. Mœnidia. Glos. Μαινὶς ἰχθύδιον. *Pisciculus, Halecula,* vt Vulcanius. Cassian. L. IV. C. XXII. *Apud quos pisciculi minuti saliti, quos illi mænidia vocant, summa voluptas est.* Ita Ciacon. quod in vulgatis *menominia,* vel *menominia.* Mœna, *menola.*

MENSOLA. Tibicen. Tecti fulcrum. Dant. Purg. X.

Come per sostentar solaio, ò tetto
Per mensola talvolta vna figura
Si vede giunger le ginocchia al petto.

Vide Baldum ad Vitruvium.

MENTO. Veneti *montizzolo,* mentum, *menticulum.* Insubres à barba, *barbozzo,* sicut *barbitium* superioris labri pilos, μυσαχα. Hispan. *barba,* mentum, sicut Græci γένειον.

MENTOVARE. Mentionem facere. MENZOGNA autem, non à mentis somnium, quod est Siluij somnium, sed à mentiendo, *mentionare,*

nare, siue mendacionare. Pap. *Pseudomeni à Græcis dicuntur fallaces, qui rem aliquam mentionibus conantur asserere.* Dant. Inf. XVI. *Sempre à quel ver' che hà faccia di menzogna.* Inde *menchionare*, & *minchionare*, mendacijs deludere, decipere. Et *menchione*, simplex, credulus, qui facile capitur, & deluditur. Non autem à *miccio*, quæ vox Etruscis Asinum significat, ignotæ mihi originis.

MENVAGLIA. pro turba puerorum minusculorum, Veneti. *Minutalia*. Minutal genus edulij ex piscibus, & oleribus minutim concisis.

MENTRE. Inter hæc. M. autem additum, quia veteres dicebant *Domentre*, ex dum, & interhæc, *Domentre, mentre*. Vox Venetis Chronicis MSS. frequens.

MERCATO. Nundinæ. Nonius. *Merx est species ipsa: mercatura, actus ipse, vel lucrum de mercede: mercatus autem locus, in quo agitur mercatura.*

MERZARO, & *Merzeria*, à mercibus, præcipue lintearij.

MERCE'. Mercede. agendo gratias. *Gran mercè*, loco magnæ mercedis. *Chiedere mercè* est veniam, & miserationem implorare, à miserescendo. Item stipem rogare.

MERENDA. Cibus qui prandio, & cœnæ interijcitur. A *merendo* vt Scalig. in Coniectan. Quæ mercenarijs à domino, vel conductore dabatur, antequam labore mitterentur. Vnde Calpurnius. *Sera cum veneris hora merendæ.* Festus tamen à meridie, *quod medio die caperetur.* Glos. *Merenda* ἄριστον δειλινόν. Onomast. *Merenda*. Τὸ μετ' ἄριστον φαγεῖν. post prandium comedere. Aliam originem affert Isidor. L. XX. C. III. *Merum purum. Hinc & merenda, quod antiquitus id temporis, & operarijs, quibus panis merus dabatur: aut quod meridient eo tempore, idest soli, ac separatim, non vtiq; in prandio, aut cœna ad vnam mensam.* Sed à meridie dictam etiam Scalig. censet de poetica L. I. 5. Veneti tamen *merendare*, etiam pro ientari, & *merenda* Ientaculum; quod vtrobique leuis cibus, & parabilis, atque in subsidium prandii, aut cœnæ.

MERIGO. In Venetis Edictis, quæ agricolis, & paganis fiunt, memorantur *Degani*, & *Merighi*. Puto vocem factam, ex *maiorico*, scilicet paganorum primores, maiores, & *magiorenghi, marenghi*, e *merighi*. Hisp. *Merino*, qui & aliquam Iurisdictionem habeat, non à μέρος, vt Coaruv. quod certæ agri parti præsint, sed à *maiorinus, merino*. Etiam gregibus præfecti *merini*, iisdem vocantur. Qui & *mayorales*, pastorum, & opilionum præfecti.

MERLI. Pinnæ murorum, non à minis murorum. Virg. *Minæque murorum ingentes*. Durè enim admodum à *mina merlum* deduxeris, sed à *murulis*, sunt enim murorum pinnæ, & parui muri, *muruli, meruli, merli*. Hinc à similitudine fimbriæ, ex lino, serico, & auro, acu elaboratæ, aut intextæ, quæ vestibus, sed præcipue lineis collaribus adtexuntur in extrema ora, *Merli* appellant, in acutum desinentes, vt pinnæ murorum. Vnde Insubres *Pizzi*, appellant, quasi *pinnica*. Pinnæ autem murorum, quod acutæ. Hisp. *Almenas*, à mœnibus, quasi *mœniola*, addita præpositione Arabica.

MERLVZZO. Piscis. Scal. H. anim. p. 45. *Galli Merlucium, quasi maris lucium vocant*. Germ. *Stockfisch*.

MESA. Penus. *Demensum*, menstruus cibus, à mensurando. Donatus ad Terentium, morem fuisse tradit, quaternos frumenti modios quolibet mense singulis seruis admetiri, idque *demensum* appellatum esse, vel à mense, vel à metiendo ex quo more Terentianum illud emanasse. *Quod ille vnciatim vix de demenso suo, suum defraudans genium comparsit miser, id illa vniuersum abripiet, haud existimans quanto labore sit partum.* Fugit enim mancipia minori mensura se se tolerantia peculium inde augebant.

MESETERIA. Mediatio, arbitrium. Salmas. de vsur. p. 475. Μέσος *idem quod* μεσίτης, *arbiter nimirum, & p ¡rarius, atque vt recentior Latinitas loquuta est, mediator.* Vox Venetijs frequens.

MESSA. Sacrificium. Lithurgia. Quanquam viri doctissimi, vel ab Hebræo *missah*, vel ab eo quod populus peracto sacro dimitteretur, siue populi *missio* fieret, vnde formula *Ite missa est*, dictum putent, siue quod Cathecumeni foras mitterentur, vt Isidorus. Mihi longe verisimilior opinio videtur Ramiresij in Pentacontarcho, inde nome ductum, ab oblationibus, quas vnusquisque fidelium mittebat. Cum initio panis, & vini oblatio fieret. Vnde *missa*, siue *missa*, quæ vnusquisque in cœtum, siue ad vsum sacrificij mittebat. Hunc suppresso nomine sequutus est Vossius in Etymologico. Quãquam priori sententiæ magis adhæreat. Ac ne quis vox *mittere* minus congruere putet, pro offerre, cum hoc à præsentibus, illud fiat ab absentibus, meminerit inferiori æuo, *mittere* pro afferre, & ponere vsurpatum, vt *mettere la veste, mettere la tonaglia*: de quo loquendi genere. Salmas. ad Histor. Aug. Ergo *missa*, & τὰ *missa*, piorum oblationes ad sacrum peragendum, & sacrum ipsum de *missis*, siue oblationibus. Quis enim credat augustissimum Sacrificium, ab eo quod populus inde dimitteretur dictum esse? cur non ab eo quod conueniret,

vnde

vnde & Synaxis, & Connentus? Quod si ab eo quia populus mittebatur, populus missus, siue missio populi, non sacrificium dici deberet, nisi populus sit sacrificium. Et tamen nuperus auctor de liturgia hanc opinionem ceteris præfert, & veram vocis notionem ait esse Sectariorum. Quinam sint hi, haud mihi compertum. Ramiresium, siue eius præceptorem Fr. Sanctium, vnde ille accepisse creditur, fuisse Orthodoxos nemo ignorat.

Missa igitur munera missa, & *Missa* oblationes, siue symbolæ missæ, idest positæ in cœtu fidelium, ad vsum sacrificij. Imo missus pro ferculis appellatos satis constat. Lampridius enim scribit Heliogabalum celebrasse tale conuiuium, *vt apud amicos singulos, singuli missus apparerentur: & aliquando omnes missus, sola carne phasianorum struxisse*. Itali, *messi, e messe*. Boc. S. I. 2. *Quiui essendo il Rè di molti messi seruito, e di pretiosi vini*. Mox. *Pur vedendo l'vn messo doppo l'altro*. V il. XI. 59. *Alla prima mensa, quattro messe di pesce*. Vnde lances, & disci, siue repositoria, quibus epulæ inferebantur, siue mittebantur in mensam, *missoria* dicta. Pap. *Discus dicitur dans escas, idest ferculum: missorium vasculum*. Et. *Lances vasa, quibus sacrificatur, missoria*. Vox frequens apud Scriptores sequioris seculi. Vide Cerdam LXXVI. 17. Non tamen quod à Rege dono mitterentur, vt censet Vos. Lib. III. 26. Sed quod iis mitterentur epulæ in mensam. Hæc autem *missoria* Græcis recentioribus μινσώριον, & μινσώρια dicta obseruat Meurs. in Glos. Insubres *Messore* appellant vas æreum rotundum, peluim, discum. Item vas ligneum, siue concham.

MESSO. Nuncius. Missus, *messaggio*. Missaticus. Flodoard. L. III. C. XXVI. *Vt Missaticum Regis simul cum ipsis audiat*. Vtraq; vox Scriptoribus deterioris seculi frequens. *Messaggiero* idem quasi Missaticarius: nam *missaticum* ipsum nuncium, & qui illud defert.

MESCHIARE. Miscere, miscitare. Pap. *Miscitare frequenter miscere*. *Messedare*, & *mestare, mescolare, mischiare*. Vnde *mescola* pro cochleari, & fuste quo ius, puls, ac polenta miscetur, ex quo *mestola* pro eodem; nec opus Græca deriuatione. Item *meschiare* potum præbere. Dant. Par. XVII.

A dir la sete si che l'huom ti mesca.

Iuven. v.

Nescit tot millibus emptus
Pauperibus miscere puer.

à mixtione aquæ & vini. Vnde *pincerna*, pocillator: Boccat. III. I. *Io sò non meno ben mescere, che informare*.

MESCHINO. Pauper, infelix. Nihil attinet Chaldeos & Arabas ad partes vocare. Puto enim simplicissimum esse, à misero, *misellus, misellinus, meschinus*. Bouillus à *mecanico* deducit, quasi mechanica arte victum quæritet. Nisi aptius sit à mendico, mendiculus, *mendicinus, meschinus*.

MESSERE. Potest quidem à Senior, seniore, *siore*, Gal. *Sieur, Sire, sere, mio sere*. Rectius tamen videtur ab Hero, Here, *Sere*, qui titulus olim honoratiorum, & *Sier messere*. Mi here, & *messier*. Si quis prius velit, haud repugnauerim.

MESTARE. Miscere, miscitare, *mestare*. *Mestola*, instrumentum admiscendum.

MESTIERE. Ministerium. Inde pro opificio, & pro ipso opere. Opus est, *e di mestiere*.

META. V. *Meda*. *Metà* autem medietas.

METTERE. Ponere, aptare, instruere, vt ex Salmasio supra monuimus ad Hist. Aug. p. 557. Mittere mappam, mittere mantelia, pro mensam sternere. Ita & ponere, & mittere vestem ad Tertul. de pallio. p. 369. *Mettere la veste* dicitur pro decipere, à Latino imponere, vnde impostores.

MEZZANO. Arbiter, sequester, conciliator, *Medianus*, mediator. μεσίτης. Glos. *Arbitrium*. μεσιτεία. *Arbiter*. μεσίτης, διαιτητής. Item. Μεσίτης *sequester, arbitrator, mediator*. Μεσιτεία. *Arbitrium, sequestratio, arbitratus*. Venetis. *Meseteria*.

MEZZO. Maturus. de fructibus. Mitia poma, quasi *mitium*. Cresc. 317. *Le nespole da serbare si colgono, che non sian mezze*. Postea pro vieto, & fracido; Insubres *Nizzo*, de pomo quod liuorem ducit, vt *mappa, nappa, matta, natta*. *Mezzi di vino*, pro ebrijs, Morgant. II. 25.

Diceua Orlando saremo noi mezzi
Di vin, che l'vscio non si raccapezzi?

quod vulgus etiam *cotto*, appellat. V. *Vizzo*, vnde flexum existimo.

MI. Ego. Gal. *moi*. Egomet, *me, mi*.

MIAROLO. Patauini poculum appellant; aiuntque tria esse quorum nunquam abunde satis sit. *Miaroli, figlioli, & tonaglioli*. quod facile frangantur, intereant, & atterantur. Miliarium olim vas calefaciendæ aquæ. Glos. *Miliarium* θερμοπότ. Et χαλκεῖον. *Olla, ahenum, miliarium*. A cuius similitudine, Miliariolum, *miarolo*, poculum. Sicut *moiolo* & *muiolo*, à modiolo, siue eius similitudine, quod vas erat ad hauriendam aquam, rotæ vertigine. Vnde *moioli* vitrea fracta appellantur, siue modiolorum fragmenta.

MICA. *Miga*, Insubres *minga*. Quod negationi additur, a *mica*. Gallis *mie*, quod Bouillus à *minime* deducit, non male. Prius tamen magis placet. Insubres *micca* appellant panem vnius assis, credo famelicæ plebis iocis, panis mensuram quotidie imminui indignãtis. Etru-

sci pro iure, siue minestra. Pataff. *Non tè darci vna micca di broda.* Morgant. III. *Donde Vlivieri abbandonò la micca*, à miscendo. Nam iidem *miccia*, pro miscella. *Mescianza.*

MICCIA. *Niccia.* Funiculus pulueri pyrio in sclopetis accendendo. Myxa, & myxus, quod etiam pro elychnio lucernæ accipitur. Vnde lucerna *dimyxos*, *polymyxos*. V. *Moccolo*, & *moccare*.

MIGNATTA. hirudo. Menag. sic dictam censet, quod lineis rubentibus distincta sit, quasi miniata, sicut olim cera miniatula.

MIGNONE. V. *Menino.*

MILZA. Splen. Lien. Germ. *Miltz.* Patauini, *Spienza.* Splenitium. Galli. *Rate*, & *Ratelle*, quasi reticulum, quod veluti cingulum reticulatum, hominem ambiat. Proprie tamen reticulum est omentum, reticillum. Galli *Coife*. Cuffia reticulum, tegmen reticulatum. Hisp. *redeño*, indidem. Iisdem Splen est *baço.* Coaruv. à Græco Βάθος, quod profundum significat; siue à *bassus*, quod infra epar iaceat. An quasi *vacuus*, quod vt ait Celsus L. IV. sit mollis, & rarus? Crediderim quasi epaticus, *epatius* quod epati subiectus. Venetis, *Bati.*

MINA. *Hemina*, mensura liquidorum, & aridorum. Fest. *Hemina ex Græco ἥμισυ, quod est dimidia pars sextarij.*

MINA & *Minera*, Cuniculus. Vols. L. II. C. XII. *Minera à Germ. myne, vnde suum vocabulum accepère Itali, Galli, Hispani, Angli. Notat matricem, siue venam terræ metallicam. Sic vtitur aurea bulla Caroli IV. Indeque Philosophis Mineralia. Fortasse autem minera, à minando, posteriorum sæculorum verbo, pro ducere: at particulatim, pro facere ductus subterraneos, siue cuniculos. Sane vt myne cuniculus, ita mynenen, barbaris, minare Latinis, agere cuniculos. Atque hinc minitores, fossores, qui cuniculos agunt.* Nos vocem Germanicam à Latina certam putamus, nempe à *minio*, idest metallis, siue fodinis miniatijs. Plin. Lxxxiii. C. VII. de minio. *Celeberrimum ex Sisaponensi regione Bætica, miniario metallo vectigali pop. Romani.* Hinc ad omnes fodinas, & cuniculos voce trãslata. *Minere* expressit eleganter poeta Georgicon II. *Hæc eadem argenti riuos, ærisque metalla ostendit venis, atque auro plurima fluxit.*

MINESTRA. Iusculum, à ministrando. Scilicet, à veterum frugalitate, quibus Ius, siue iusculum cœnæ caput erat. Pap. *Cella dicta quod nos aliquid occulte Celet, idest apotheca, vnde deriuatur cellarium. Cellarium dicitur, quod in eo celentur ministeria mensæ, & quæ necessario victui supersunt*, Sed cum alia fercula, & epulæ pariter ministrentur, siue mensæ à ministris interantur, puto *Ministram* appellatam Ius, siue pultem quæ feruit, siue ministris apponebatur; partes, scilicet cœnæ seruilis, & ministerialis. Ista coquis relinquamus.

MINVGGIA. Intestina minuta. Dant. Inf. XXVIII. *Trà le gambe pendeuan le minuggia.*

MINVTI. Veneti appellant, minores fruges. Stat. Patau. Rub. XXII. 50. *Non possit seminare blada aliqua minuta, quæ ad grossula blada venirent.* Infra fol. 51. explicat quid sint. *Intelligendo grossula, frumentum, siliginem, hordeum, speltam, venam, fabam, & omnia legumina, exceptis fasiolis. Et intelligendo quod fasioli, surgum, millium, panigium sint minuta.*

Iure autem mirum esse ait Vossius in Etym. legumina dici minores fruges, cum fabæ, lupini, & quædam alia legumina frumento sint maiora. *Forte*, inquit, *ratione pretij, ac dignitatis. Vel quia non solum legumina, sed & frumentum minores fruges dicuntur, si conferantur, cum arborum fructibus, qui interdum fruges dicuntur.*

MIOLARE, e *mognare*, vox felium, à sono ficta.

MIRARE. Intueri, quod qui admirantur, attente, & fixis oculis id faciunt. Petronius. *Dum frater sorores sua automata per clostellum miratur. Torre di mira* est collimare. Budæus de Asse Lib. V. *Animorumq; contentio ad eam tandem peruenit, quam Græci Eustochiam, idest animorum, vel oculorum intentionem non aberrantem appellant, nostri collimationem dixerunt, quasi tragulam quandam perspicaciæ, ad inuentionie scopum limis oculis intendentium. Limare*, & per metathesim, *mirare. Mira del schioppo.* Dioptra, per quam scopum intuemur.

MIRMIDON. Gallis, pusillus, pumilus, Silnius à Myrmidonibus: sed est à *mirmillonibus*, qui in pugnando subsidebant. Auson. in Epistola, quam Centoni præfigit, de ludicro oscillorum. *Et mirmillo in armis subsidens.*

MISCIO. *Miccio, mucio, muscio.* Felis, non à mitis, sed à *mus. Musio.* Isidor. L. XII. 2. *Musio appellatus, quod muribus infestus sit.* Glos. Arab. Lat. *Musium cattum, ab eo quod catat, idest videt.* Pap. *Mosio dictus quod muribus infestus sit. Hunc vulgo Cattum à captura vocant.* A muribus igitur *musio*, vt & Vols. obseruat, proprie tamen ita appellatur, quòd viso mure, solem vocando dici solet, *mus*, *mys*, vel Græce μῦς, μῦς. *Mye*, *mys*, vnde feli indita appellatio. *Muccia*, gatta. Villan. XI. 48. *V'impiccorono di Perusini presi con la gatta, ouer muccia allato.* Et *Mucina.* Fr. Sacch. *Comincia à chiamar la gatta, mucina, mucina.*

MISCREDENTE. Male credens, non credens. Nam *Mis* in compositione, Germanis, & Belgis, significat, male, perperam: vnde *mis face-*

facere, quod iisdem *mytdoen*, delinquere, vt Voss. Lib. II. C. XXIV. Ita & Gallis *mes*, pro malè, accipi obseruat Menag. vt in *mesdire*, maledicere. Non ergo *misfare*, à minus facere; sed à *malefacere*. At *misfurfen* Germanicum vituperare, siue illaudare, non à male laudare vt idem Voss. sed à *minus pretiare* ductum videtur; quod Itali *disprezzare*, à depretiando. Ita Gallis *meschant*, pro malo, atq; improbo, non à male cadens; sed à *male agens* factum putamus, vt idem sit *meschant*, ac *malfattore*. *Misfatto*, male factum, *misleale*, non minus legalis, sed infidus, male legialis, siue ligialis, *ligius* pro vasallo. Vide. *Leale*.

MISMONE. *Musimo, vel musmo*, animal ouillo pecori non dissimile, villo tamen caprino, de quo Strabo, & Plin. L. VIII. 49. ex capra, & ariete gigni tradit Isidorus. Nonius *Asinos, mulos, aut equos breues, musimones interpretatur*, quem iure reprehendit Barbarus ad Plinium.

MISOLTA. Insubres, carnem salitam appellaut. Germ. *besaltzen*, sale aspergere. Quasi *bis salitam*.

MO'. Modo. *Momò*, vox minitantis. *Modo, modo*. Veneto vulgo ferme alternis verbis familiaris. *Moia, moia*. Modo iam. Dant. Inf. XXIII. *Che più non si pareggia mò, & issa*. quod, vt Landin. vtrumque vocabulum idem significet, *nunc*, & illicò, idest Modo: *Issa, ipsa hora*.

MOCCA. Sanna. *Moccarsi, e far la mocca*, subsannare, irridere, à Græco μωκᾶσθαι. Gloss. *Sanna, subsannator*. Μῶκος. Salm. Hist. Aug. 288. *Græci μωκᾶσθαι proprie dicunt de his, qui ore, vultuque distorto, & valgis labijs aliquem derident*. Hesych. Διαμωκᾶσθαι, τὰ χείλη διαστρέφειν. Plauto *labijs ductare*. Gellio L. XVIII. 4. *Labiorum ductu irridere*. Et ad Tertul. de pallio. p. 300. Insubres *Smorfie*, oris distortiones, à Græco Μορφή, forma: formæ deprauatio. Etrusci *Mucciare*, deridere, subsannare. Et *Muccerìa* derisio. Hisp. *Mofa*, indidem, licet Brocensis, à *Momo* deducat.

MOCCARE. Mucum narium, & fluentem pituitam emungere, abstergere. Item lucernam, & candelam mundare, concretam elychnii saniem, ac putres fungos depellere. Illud à *muco*, hoc à *myxo*, & *myxa*, siue elychnio. Glos. Μύξα, *Mucca*. Μύξων, *muccosus*. Gall. *meschc*, Hisp. *mecha*. Martial. L. XIV. 41. *Lucerna polymyxos*, plura habens elychnia, siue funiculos, μύξας, fomites lychni, & lucernæ. Vnde *moccolo*, extrema pars candelæ, & myxi reliquiæ. *Moccarola*, & *moccadore*, emunctorium. Hisp. *Despauiladera*. Et *despauilador*, emunctor; nam ferme elychnium ex papyro, Veneti *panero*. *Despauilar*, papyraceum elychnium mundare, papyri sordes demere.

A *muco* autem narium, *mocino*, *e moccioso*, *e mocinoso*, vt Iuven. *Madidique infantia nasi*. Plaut. Mil. Glor. Act. III. hominem *muccidum* appellat, cui mucus è naribus fluit. Insubres *Nerci, Narity*, infantes quibus in plorando nares muco fluunt. A muco *muccinium*, linteum abstergendis muci fluoribus, sudarium, siue orarium. *Moccichino*. Gal. *Mouchoir*. Arnob. L. II. *Indicet in quos habitus vestis stragula facta sit, mettra, strophium, fascia, puluinus, muccinium*. Quod Turn. L. XIII. 14. Linteum interpretatur, quo exceptatur nasi mucus. Inde *moccolo* etiam pro naso, aut extrema nasi parte. Voss. L. III. de vit. serm. *Mucatus, pro naribus, quia ijs mucus educitur*. Lex Ripuaria Tit. LXVIII. *Si quis absque effusione sanguinis, alium brachio, pede, oculo, auditu, mucatu, digito, vel quocumlibet membro mancauerit*. Ceterum emungi, siue stillantem è naribus mucum abstergere, dicimus, *soppiare il naso*; quia exsufflando, mucum expellimus.

MOCCOLARO. Textum subsericum, à *muco*, siue saliua crassiore bombyceum; vnde idem nema *bauela* dicitur, & filitium, siue *filisellum*, quod vt linum, & stupa in fila deducatur. Item *canenazzo*, instar telæ cannabinæ, quæ textura solox, & linteā crassior, sicut subsericum, rudius serico, & vilius.

MODELLO. Lignea futuri operis forma. *Modus, modulus*. Scalig. de poet. L. III. 32. *Typus enim faciem, & formulam quandam significat, & id quod Architecti modulum, ad cuius lineaturas, atque dimensiones totius operis ratio dirigitur: vulgus Italicum adhuc magis diminutiua voce Modellum*.

MODIGLIONE. Philand. ad Vitr. L. II. 8. *Mæniana erant podia, pergulæ, cuiusmodi sunt ea, quæ hodie ita proijcere assueuimus, vt mutulis (cornos dicimus, Itali Modigliones) firmissimis quiescant, & nitantur*. Alibi ait repræsentare *sinuatam Canteriorum proiecturam*. A mutulis igitur, *mutiliones*, & *modigliones*, dixerunt, vt Baldus ad Vitruv. omne id quod ad aliquid fulciendum, aut sustentandum e pariete proiicitur, & eminet; item mensulas. Dictos autem putat à *mutilare, quod desecta, & decurtata canteriorum capita repræsentent*. Vide & Salmas. ad Solin. p. 1129.

MOGGIVOLI. *Moiols*. Insubres, vitrea fracta, à modiolo poculi genere, quod modii figurā referret. Modioli haustra, anetliæ, siue rotæ aquariæ. Scæuola de aur. argento legato. *Seia poculum aureum, quod elegerit lego: quæro, cum in hereditate non sint, nisi trullæ, scyphi, modioli, phialæ*. Fuere & modioli ærei, de quibus apud Vitruvium. V. *Miarolo*.

MO-

MOGLIE. Vxor. Scæuola L. 93. §. 1. de legat. & fid. Lib. 32. *Semproniæ mulieri meæ reddi iubeo ab heredibus*. Tertul. de vel. Virgin. *Propterea relinquet homo patrem, & matrem, & conglutinabitur mulieri suæ*. Infra. *Vti mulieres nostras dicamus vxores. Nam & Græci qui magis vocabulo mulieris in vxore vtuntur, alia habent propria vocabula vxoris*. Idest γαμὴ, quę frequentius pro vxore vsurpatur.

MOGNAGA. Armeniaca. Pomum Armeniacum. Veneti *Armelini*. Gal. *Auant pesche*, antipersica scilicet Præcoqua, & *Arbicot*. Hisp. *Albricoquos*. V. *Arbicoche*.

MOINE. Blanditiæ, illecebræ, *mollia verba*. Virgil. *Et quæ mollissima fandi Tempora*.

MOLINO. Mola, contractum ex, *Molendinum*. Quanquam inter hoc, & molam distinguat Vossius, & hanc saxum, quo frumentum comminuitur, illud locum significet, vbi molitur; Sicut discrimen inter molas Asinarias, siue trusatiles, & aquarias, siue machinarias, quas ex Nonio, *moletrinas* appellari posse censet Budæus annot. in Pand. p. 219. Vnde *molitor*, *molinarius*, *monaro*, *mugnaio*.

Tauola molino, ludus calculorum, de quo Scaliger in Catalecta, ex Ouidio de arte L. III. *Parua tabella capit paruos vtrinque lapillos, & quibus hic labor est continuare suos*. Nam qui lapillos in linea continuat, is vincit. Veneti *Trea*, ab hoc appellant; sed vnde nam *Molino* haud mihi notum. Galli *matrellum* à materulis, vt idem Scaliger.

MOLLE. Vuidus, madefactus. Quod humore aspersa, ac madida mollescant. Venetis *Moia*. *Mollare*, & *immollare*, madefacere. Item laxare, siue mollem reddere, funem tensum remittere; vnde pro desinere, cessare. Boceat. Laber. 239. *Mai di ciarlare non restà, mai non molla, mai non finà. Non li molla*. Strenue in rem incumbit. *Tiramolla*, ludus puerilis: duo funem ducunt; alter imperat, vt tendat, vel laxet, sed contrarium illi quod imperatur faciendum est. Casaub. ad illud Persij Sat. v. *Quæ dederam supra repeto, funemque reduco*. Puerilis apud Græcos lusionis genus esse notat, per attractionem funiculorum, & intentionem: ab Aristotele vocari ἀνάπαιν σπαρτίων, proprio nomine ἑλκυστίνδα, apud Pollucem. Idem ludus Hispanis, *Estira, floxa*. Tende, lenta, vel laxa. Nam fluxus, *flosso*, *laxus*, lentus, flexilis.

Molie, & *molla* instrumentum ferreum, versandis carbonibus, & aptando igni; item *molletta* forceps: quod facile comprimatur, & versetur, à cuius similitudine *molletta*, volsella dicitur.

MOLECCHE. Scalig. in Arist. Hist. Anim. L. 17. *Mollæas quoque vocant Cancros Histri, quibus amissa veteri crusta, noua subit tenera*, idest mollior.

MOLLE, & *mollena*, quod intra panis crustam molle est, siue à medulla. μυελὸς ὁ τὸ μεσαίτατον τῶ ἄρτῳ. Germ. *Meieh*. Hisp. *meollo*, *mollica*, *mica*.

MOLO. Moles portui obiecta, arcendis fluctibus. Cæsar de bello ciu. *Quæ fauces erant angustissima portus, molem, atq; aggerem ab vtraque parte litoris iaciebat*. Philander ad Vitruv. L. v. C. XII. *Progressus appellat aggerum illam continuatam seriem, obiectam ad arcendos fluctus, quam nostri ab elata terra leuatam dicunt; Græci χώματα, Latini Moles, Itali id appellationis retinuerunt*. Hisp. *Muelle*.

MOMA. *Madreperla*. Matrix vnionum, quasi *mamma*.

MONA. Simia. Ab imitatione, vt Sanctius μιμάω, μιμῶ. *Mimona*, *mamona*, *mona*. Et *Gatti maimoni*, de quibus Scalig. Exercit. CCXIII. & Hist. Animal. L. 11. 13. Ita etiam appellatur pars qua mulieres sunt; fortasse quia de pilis, vt Simiarum nates, quas ideo cluras veteres dixerunt.

MONATI. Insubres sic vocant Vespillones, qui grassante pestilentia, lue extinctorum corpora sepulturæ mandant. Græcè, quasi solitarij, quod hominum congressu arceantur, ne contactu morbus vulgetur.

MONOLI, & *Monini* apud Insubres, infantes, & pusiones, per blanditias appellantur. Gal. *Moineau*, passer, passerculus, *monedula*: quæ auiculæ dabantur infantibus ad ludendum. Plaut. Capt. Act. v. Sc. IV. *Nam vbi illo adueni, quasi patricijs pueris, aut monedula, aut anates, aut coturnices dantur, qui cum lusitent*. Et ideo hæ etiam blanditiæ inter amantes vsitatę. Idem Asinaria, Act. III. Sc. III. *Dic igitur me, anaticulam, columbam, vel catellum, Hirundinem, monedulam, passerculum, putillum*. Ita pusiones, & putilli, *monedulæ* appellati, *monoli*, *monini*. Vnde fortasse Hispanorum *Menini*, aulici pusiones honorarij. Principum obsequio destinati. Quos Coaruvias, vel à *mi niño*, vel à *minimo* deducit, vt supra dictum est. Gallicum *Moineau*, videtur à monedula κατὰ χρησμῶς dictum.

MONCO. V. *Manco*.

MONDIGLIA. Auri purgamenta, quibus detractis aurum mundatur. Sicut frumenti, & aliarum frugum.

MONETA. Pecunia, ærei nummi, siue vt Iuvenalis, argentum, & æs concisum in titulos, faciesque minutas. Ottoman. de Verbis Iuris. *Numularij à numulis dicti, collybistæ, permutatores numorum, qui maioris pretij numis acceptis, numulos, idest minusculam monetam per partes*

partes reddebant. Salm. ad Lamprid. *Pecuniam Lampridius ab auro, & argento distinguit, & pecuniam proprie vocat, aereum nummum. Sic nos hodie moneta nomine, areos ferè minutulos nummos intelligimus, & ab auro discernimus: cum tamen etiam aurea dicatur moneta, vt & argentea, areaque. Moneta* igitur, *ara minuta.* Græcis Κέρμα Numulus minutus, siue *minutiæ æris*, vt Seneca appellat. Et apud Ioannem in Euang. Τὸ κέρμα τῶν κολλυβιστῶν, nummulos, siue æris minutias, quibus mensarij permutant aurum, & argentum. Vnde Κερμοδότης, & Κερματιστής, qui maiores nummos minutis permutat. *Moneta corrente*, vsitata, ac recepta, ἀποχωρῶν ἀργύριον. De quo Salm. de vsuris p.424.

MONGIBELLO. Siculi montem Ætnam ita appellant, correpto nomine à *Mulciber*, sicut & vna ex Æolidibus, vocatur hodie, Vulcanus ab incendio, vt Scaliger in Ætnam obseruat. Menagius tamen in Origin. Gallicis putat dictum esse à voce Arabica *Gibel*, quæ montem significet, atque ita *Mongibello*, esset mons montis.

MONITIONI. pro commeatu, & annona, quod ea Vrbes, & arces in vsum belli muniantur. Nonius in *Putidum*. Cato. *Is endo naues putidas, atque senticosas commeatum mœnire volebat, mœnire*, pro munire, vt recte emendat Palmerius in spicilegijs. *Pane di monitione*, cibarius, & militaris.

MONNA. Madonna. V. *Donna*.

MONSIGNORE. Meus senior. V. *Signore*.

MONTAGNA. Loca montana: sicut *Campagna*, Campana.

MONTARE. Ascendere, montem subire: & salire simpliciter. *Dismontare*, descendere, *Sormontare*, supersilire, *Tramontare*, de Solis ac siderum occasu. *Tramontana*, tum polus Arcticus, tum Boreas. *Montone*, Aries qui oues salit. *Moltone, Moltolina*, pellis veruecina. Gal. *Mouton*, non à monte, quod arietes ferme mōtes incolant, neq; à Latino *muto*, & *mutonius*, quod αἰδοῖον significat, quod sit mutoniatus; siue peculiatus, nam hoc in alias pecudes cadere posset: sed ab eo quod dictum est. *Montare* etiam de numeris, ac summa dicitur, nam innumerando ascenditur.

MONTI. Mensæ nummariæ, ab aceruis, siue montibus pecuniæ. Nam vt Gifanius ad Lucretium obseruat, montem pro mole, magnitudine aut multitudine veteres posuerunt. Vt Lucret. *Montes nimborum.* Virgil. *Aqua montem*, Agellius, *montes arenarum*, Plaut. *montes mali*, & *montes frumenti. Monti di Pietà*, mensæ in Vrbibus institutæ, subleuandæ pauperū inopiæ. Ita Prudentius *montes moneta* dixit Hymno II. de S. Laurentio. *Qua vi latentes eruat Nummos, operta existimans Talenta sub Sacrarijs, Cumulosq; congestos tegi, Laurentium sisti iubet, exquirit aream ditibus Massis refertam, & fulgida montes moneta conditos.*

MORBINO. *Hauere morbino* Veneti, delicias facere, quod morbosi molles sint. *Morbezzo, morbidezza*, luxuries, herbarum, vitium, ac segetis. *Morbido*, mollis, emollitus *Ammorbidare*, lenire, ac mollem reddere: *mollitare*, molli manu tractare.

MORCHIA. Amurca, amurcula, *morcla, morchia*.

MORELLO. Color violaceus pressior, à *moris*, vt Scalig. Exercit. cccxxv. 13. Veneti à Pauone, *pauonaceum*.

MORESCA. Saltatio armata cum gesticulatione, siue Chironomia, fortasse quia apud Mauros frequens, & celebris sit.

MORICI. Venæ hæmoroidicæ, *maroelle* Veneti, hæmoroidales, *morene*, hæmoroidanæ.

MORIONE. Galea, cuius origo incerta: nam qui à μωρία deducunt, ipsi morantur.

MORSI. Lapides, siue lateres prominentes relicti, quibus nouus paries coniungatur. Item Commissuræ genus in parietibus, & structuris. Philand. ad Vitruv. L. II. C. VIII. *Inciduntur in his canales, in quos veluti fœminas, aliud quidpiam, ceu masculum incat, committaturque, cuiusmodi sunt, quas regnantes, nostri, i. d. st perpetuas mortesias, quasi mordesias, à mordendo vocant.*

MORSELLO. Frustulum, buccea panis, bucella, bolus. Gal. *morceau, boccone*, Hisp. *bocado*, à *morsu*. Iidem *almorçar* ientare: à morsu siue buccea panis. Sed *morcilla*, botulus, siue botellus, idest intestinum sanguine fartum, non quod vt putat Coaruvias breuis sit, vt vno morsu edi possit, sed quia frustulis minutis cōcreti sanguinis oppleatur. *Morsellate* sunt boli ex saccharo, leniendæ faucium asperitati: *Ammorselato*, embamma ex carne minutatim concisa.

MORTADELLA. Genus farciminis, *murtatum*, quod olim murti, siue myrti baccæ inderentur. Varro IV. de Lingua Lat. *Quod in extis dicitur nunc profectum, murtatum à murta* (sic & Cato pro myrto) *quod eo large fartum intestinum crassum.* Plin. Lib. xv. 29. *Et alius vsus bacca fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens vicem; quodam etiā generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiam nunc murtatum vocatur.*

MORTARO. *Mortarium*, quasi moretarium, quod in eo moreta, intritæq; fiebant, vt Turn. L. XVI. 17. & L. XXI. 20. & Scalig. in Catalectis p.421.

MORVIGLIONE. Morbilli, papulæ, *rouiglione*,

glione, à rubedine.

MORZARE, extinguere, de igne, & lucernis. *Mortare*, mortuum reddere. Dant. Inf. XIV. *Che sopra se tutte siamelle ammorta*. Cresc. L. I. 8. *La lucerna si ammorterà*. V. *Amorzare*. Hisp. *Amortiguar*. Iidem *Morella* appellant mucum, siue fungum putrescentis elychnij, non tamen à *muco*, vt censet Coaruvias, vel quod cito moriatur, sed ab *amurca*, quod veluti in amurcam concrescat, quæ & *Mosella*.

MOSAICO. Opus *Musivum*, quod vt Salm. ad Trebellium obseruat, *Museum*, & *musium* dicebatur, à *muso* opus musiacum, & vnius literæ traiectione *mosaicum*. Iunius ad Codinũ *musacium*, & ab Hebræo deducit, *Masac* (vnde Græcum μίσγω, & Latinum misceo) *Sonat opus miscellum facere*: & *Musacium*, *miscellum opus, emblema ex minutijs congestum, materia, forma, colore varijs*. Μουζακιον.

MOSCARDO. Accipitris genus, à captandis muscis. Item *Moschetto*. Vnde tubi grandioris nomen. Vide paulo infra.

MOSCATO, MOSCATELLO. Vinum Apianum, sicut uvæ Apianæ quas Apes, & Muscæ appetunt. Papias. *Vua Apiana dulce vinum faciunt, quas nisi cito legas, à vespis, & apibus infestantur, vnde & dicuntur*. Nequaquam à moschi odore.

MOSCHEA. Turcarum proseuchæ. Hispan. *Mezquita* quod Arabicum esse notat Coaruvias, & locum in quo preces funduntur, significare, *Mizquidun*, à verbo *segede*, quod est prosternere corpus, & Deum solum venerari, idque ex Vrrea.

MOSCAROLA. Glos. Κρεμάστρα. *Hoc Carnalium*. Vulcanius. *Hoc est capsa quæ sublimis pendet, custodiendis, & sutandis carnibus, aut caseis ab iniuria felium, murium, & muscarum*. Hispanis *Escusabaraja*. Cuius etymon vide apud Coaruviam. Aristoph. facete Socratis sellam, editiorem, e qua docebat, κρεμάστραν vocauit.

MOSCHETTI. Genus accipitrum, quod & *moscardo*, & *moscardino*, a capiendis muscis. Albert. de Falcon. 379. 411. Iunius Nomencl. *Ex fringillatiorum genere est quem Muscetum vocamus, quem Germani Sprintz, & sprintsel dicunt*. *Belgæ Een mosset*. Fortasse veterum *immusculus*, quem Festus inter alites volatu auspicia facientes recenset: & alibi esse genus auis notat, quam alii regulum, alii ossifragum dicunt. Ab hoc inditum nomen Sclopis grandioribus, qui furcillis, & canteriis sustinentur, *moschetti*. Sicut alii tubi grandiores, minores tamen bombardis, ab huius generis auibus nomina sortiti sunt. Vt *Falcone*, & *Falconetto*, *Sagro*, (idest Ierax, siue accipiter) *Spingarda*, (quod idem cum moschetto, licet maiori mole) *Smeriglio*, & similia.

Moschetti Insubres appellant Conopœa, arcendo muscarum tædio. Cum hæc à culicibus dicta sint.

MOSSE. Carceres, siue linea, vnde equi mouentur cursu certaturi. Bignon. 625.

MOSSONI. *Moscioni, muscïones*. Glos. Arab. Lat. *Mussio est, qui in vino nascitur*. Pap. *Musciones vulgo à muscis appellantur: ijdem, & bibiones, sicut & poeta ait, in oculis tuis bibiones volant*. Et. *Bibiones, qui in vino nascuntur, idest musciones à bibendo*. Poetam Afranium intelligit, cuius versus ita corrigit Salmas. ad Spartianum. *Dum ad me spectas, fabularique incipit, ex ore in oculos tibi biboues inuolant*. Idemque existimat esse culices illos rotundos, quibus Florus in tabernis infestabatur, noto Adriani versu. *Ambulare per tabernas Culices pati rotundos*: eosdemque à Plinio appellari cauponarum animalia Lib. IX. Cap. XLVII. *Adeoque nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æstiua animalia, pernici molestia saltu, aut quæ capillus maxime celat, existant*. Sed ibi Plin. eleganter, pulices, non culices intelligit, quod satis declarant verba illa, *pernici molestia saltu*, quod de culicibus nemo dixerit, volant enim modo, non saltu molesta sunt. Pulices ergo, & pediculos, quos capillus maxime celat, intellexit. Nemo enim culices volare sub aquis, & dormientes pisces infestare crediderit. Sequitur enim apud Plin. *Quæ causa somnum piscium in mari, noctibus infestare existimatur*.

Idem ibi quærit, cur culices illi tabernales, rotundi dicantur, & quia nulli tales apparent ita dictos putat, quod ex eorum morsu tuberculum rotundum existat. Mihi verisimilius videtur, non culices ibi intelligi, bibulos illos musciones, quorum neque morsus admodum infestus est, sed lendinum genus spurcissimum, quæ rotundæ à depressa latitudine Italis *piattole* appellantur maxime pubi, & inguinibus infestæ, Hispanis *ladillas*, non à latere, vt Coaruvias, sed vel indidem, vel quasi *lendillas*. Atque ita ab Adriano καταχρηστικῶς, culices appellatos. *Piattole* autem a blattis deducere vetat, quod diuersum admodum id genus animalium est.

MOSTACCI. Pili in superiore labro. Μύσταξ. *Mystaces*. Μάσταξ, os, & mandibula. Μυσταξ. Pollux. Αἱ δ᾽ ὑπὸ τῇ ῥινὶ θρίχες, μύσταξ, ὑπορίνη. *Pili sub naribus, mystax*. V. Gloss. *Infra nares*, Μυσταξ. Hesych. αἱ ἐπὶ τῷ ἄνω χείλει θρίχες, *superioris labri barba*. Vox Gallis etiam, & Hispanis communis. Plut. de Sera Num. vind. dicens quasdam leges ridiculas videri, Qualis, cum Lace-

Lacedæmone Ephori Magistratum ineuntes, per præcones edicebant, μὴ τρέφειν μύσταxα, *non alere barbam in superiore labro*, & parere legibus. Et in Agide, ait, Lacedæmoniorum legibus sancitum esse Κείρεσθαι τὸν μύσταxα. *Radere pilos superioris labri*. Insubres *barbitium* appellant, *barbotium*, autem mentum.

Mostaccio etiam pro vultu, & *mostaccione*, Colaphus. *Immostacciato*, facies vultuosa, vt Apuleius, tristis, & amarulenta. Hisp. *Amostaçarse*.

MOSTACCIOLI. *Mostacini*. *Mustaceum*, *& mustaceus panis*. Genus libi, ac Icitamenti, quod vt Cato de Re Rust. ex farina siliginea musto conspersa fiebat, addito aniso, cumino, adipe, caseo, & lauri foliis. Statius Silu. I. inter adorea bellaria, quæ Saturnalibus mittebantur, *mustaceum* recenset. Iuven. VI. *Nec est quare cœnam, & mustacea perdas, labente officio, crudis donanda*. V. Int. dulcia appellat. *Solebant enim* inquit, *antea per nuptias, dulcia recedentibus erogare pro apophoretis*. Plin. L. v. 30. *Laurus triumphis proprie dicatur. Duo eius genera tradit Cato, Delphicam, & Cypriam: Pompeius Lenaus adiecit, quam mustacem appellauit; quoniam mustaceis subijceretur*, vnde apud Ciceronem ad Atticum *laureolam in mustaceo quærere*, quod aliis adnotatum. Nunc *mustacci* ex amygdalis contusis, saccaro, & aromatibus conficiuntur.

MOSTARDA. Scalig. exercit. CXLVIII. 3. *Ex quo sicut è Nasturtij quoque semine plebs suos instinctus facit, ad eundem modum, quo nos è sinapi, quod embamma de musto, quod inditur aliquando, & ardore, Mustardam vulgus dicit, non ineptè*.

MOSTRA. Transuectio, & lustratio copiarũ. *Mostra dell'essercito*. Salm. ad illud Lampridii. *Milites quos Ostensionales vocant. Transuectionem quoque*, inquit *militum, in recognitione, ac lustratione exercitus, ostensionem vocarunt, & ostensionem facere, faire monstre*. In V. Inscript. *Temporibus Claudij Tiber. facta hominum armigerorum ostensione*. *Mostra del vino*, gustus, exploratio. *Mostra dell'Herologio*, gnomon horas demonstrans.

MOTA. Lutum, aqua stagnans, & immota. Villan. X. I. *Piene d'aque e di puzzolente mota*. *Motta* autem pro massa, & aceruo terræ, aut lapidum. *Meta*, quod in metam ferme erigerentur. V. *Meda*.

MOTTO, breue dictum, à *mutire*, quod est minimum loqui, siue murmurare. Alii malunt muttire. Cornutus in illud Persij *Men' muttire nefas Hoc dicit*. *Lucilius libere reprehēdit alios, & Horatius*. *Mihi autem muttire nimium est*. *Prouerbialiter dicimus*, *Muttum nullum emiseris, idest verbum*. Festus. *Amussim*. *Quidam Amussim dicunt, non tacite, quod mutire interdum dicitur loqui*. Et alibi. *Mutire, loqui*. *Ennius in Telepho. Palam mutire plebeio piaculum est*. Vbi Scaliger, ex Cornuto. *Mutire, est ne Mu quidem audere facere, quod Græci* μύζειν. Glossæ. *Muttum* γρῦ, *Muttire* γρύζειν. *Etiam in Idiotismo dicimus*. *Ne muttum quidem audet dicere*. Charisius L. II. C. de interiect. *Mu facere, pro muttire*. Lucil. *Non laudare hominem quenquam, neque mu facere vnquam*. Hinc *motteggiare*, breui dicto aliquem tangere. *Mottetto*, breue carmen, siue canticum, à Musicis appellatur. Germ. *Mutetten*. Non rectè, qui ἀπὸ τῦ μυθεῖν. V. *Muso*.

MOZZO. *Mutilus*, *mutlus*, *moccio*, & *mozzo*. *Mozzicone* pugnus; quia digitis in pugnum contractis manus mutilata videtur, & trũcum, siue mancum brachium refert. Hisp. *Moxicon*, non à μαxῶ, quasi *maxicon*, vt Coaruvias. *Mozzo* etiam pro natura muliebri, quod ea pars veluti trunca sit, ac mutila. *Mozzicare* mutilare. *Dimozzicare*. Hist. Pistor. pag. 3. *Li taglio la mano, e così fedito, e dimozzicato lo rimandorono à casa*.

MVCCIARE, & *smucciare* est labi, cum solo lubrico ex mucis, orisque, & narium excrementis, fallitur vestigium: à mucis, *smucciare*. Boccat. nou. LXXVII. *Scendendo meno auuedutamente smucciandole il piè, cadde della scala in terra*. Inde pro fugere, & è manibus elabi. Dant. Infer. XXIV. *Ed io al Duca, dilli che non mucci*. Sed *mucciare* pro irridere, ac ludere, fortasse à *motteggiare*. Math. Vil. VI. 59. *Dicendoli che per tempo si douesse apparecchiare, il Rè mucchiando li disse, che di ciò non sicurana*. Vel à *Mocca*, sanna, irrisione.

MVCCHIO. Cumulus, acervus. Contractè à *monticulus*, *muclus*, *mucchio*. Alii per transpositionem, *Cumulus*, *Muculus*, *mucchio*. Primum rectius videtur. *Ammucchiare*, *monticulare*, sicut *ammonticare*, *ammonticellare*. Gal. *Amonceler*.

MVDA, Auiarium, seu locus clausus, & obscurus, in quem aues conduntur, à mutandis pennis. Federicus de Venat. L. II. prologo. *Quædam in conseruando sanas, etiam quando iam mutant pennas, vt domuncula, quæ dicitur, Muta*. Vols. de Vitiis L. II. C. XII. existimat non à mutando dictam, sed à Germanico *Mayte*, quod idem notat: indeque Italicum *muda*, vel *muta*, Gallicum *mue*. Sed cur non Germani à Latinis accipere potuerunt, & morem, & nomen?

MVFFO. Mucidus. *Muffa*, lanugo, quæ longo situ contrahitur. Columel. Lib. XII. 4. *Ne situ pecora mucorem contrahant*. Plin. Lib. XVIII.

Iterumque in Sole exporrigi super lintea, quod nisi festinatò peragatur, lurido colore mucescere. Iuven. *Mucida cærulei panis consumere frusta.* Hinc vina *mucida*, siue *muscida*, situ doliorum fœtentia, Martial. *Verbis mucida vina facit.* Cato de R.R. *Vini singula vrna dabuntur, quod neque aceat, neque muceat.* Plin. Lib. XIV. *Proprium autem inter reliquos humores, vino mucescere, aut in acetum verti.* Quo tetro odore, quoniam dolia, ac vegetes in hac Vrbe ferme, ob nimium aquæ ingestum, infecta sunt, Ant. Quærengus perfacete dicebat, *Patauinitatem* nihil aliud esse, quam doliorum situm, ac fœtorem.

MVFFOLA, *mufla.* V. *Maniceia.*

MVLE. Veneris soleæ, à *mulleis* Romanorum, de quibus nos plura in Analectis.

MVMMIA. Cadauer Ægyptio more conditum. Voss. Lib. II. I. 3. ab Arabico *mum*, quod ceram significat; quia scilicet mel, & cera conseruandi cadauera vim habeāt: quæ etiam sententia est doctissimi Bocharti, cum mos antiquissimus fuerit cerā condiendi cadauera, vt tradit Herodot. L. 1. Sed in conditura, ac medicina cadauerum apud Ægyptios, nec Herodotus, nec alij quod sciam, ceræ meminerunt. Coaruvias *Mumia* dictam putat, quasi *Amonia*, scilicet ab arenis; quoniam aliqui putant, mumias esse viatorum corpora in itinere arenarum mole obruta, & desiccata; quod factū interdum non negamus; ita Ægyptiarū mumiarum longe aliam conditurram fuisse certum est. Salmasius ad Solinum, ab *amomo* deducit. Sed pauca admodum corpora amomo, & pretiosis odoribus differta fuisse constat; Regum scilicet, aut principum; vulgaria autem nonnisi gummi, & asphalto medicata docet non vno experimento Nardius in Lucretium, & Petrus à Valle, curiosi Mumiarum scrutatores. Quærant doctiores.

MVNTO. ab emungo, *emunctus.* Dant. Purg. XXIV. *Da ch'è si munta Nostra sembianza via per la dieta. Smunta.* Fr. Sacch. rime. *L'altra con membra nere, nude, e smunte Orrida, smunta, e scura.*

MVSCOLO. Musculus, in animali, motus voluntarij instrumentum, carne, fibrisque constans: siue quod paruum murem, idest musculum excoriatum referat; siue quia similis sit musculo pisci. Hisp. *morecillo*, quasi muriculus: Ita & Galli, *la souris du bras*, quasi *soricillus*. Hisp. item musculos ad Carpum manus *muñones* appellant, & *muñeca*, quasi *muriones*, paruos mures.

MVSO. Rictus, & rostrum belluarum. Quod etiam ad homines transfertur; sed ferme ioci, aut contumeliæ causa. Dant. Inf. XVIII. *Quindi sentimmo gente, che si nicchia, Nell'altra bolgia, e che col muso sbuffa.* Et XXII. *Cagnazzo à cotal motto leuò 'l muso, Crollando il capo.* Purg. XIV. *Et allor disdegnosa, torce 'l muso.* Hoc autem à *mutire*, & *mussare*, quod est murmurare, siue pauca, & submisse loqui, præ metu, clare, ac libere loqui non audere; vt apud Virgil. *Mussat Rex ipse Latinus.* Lucret. in 6. *Mussabat tacito medicina timore*: quod Græci *μύζειν*; quod cum fit, labra foras extenduntur, & exporriguntur. *Musone*, & *musella*, prominentibus, & inflatis labris, & buccis. Nonius ita distinguit. *Mussare, & murmurare ita discernuntur, quod mussare hominum sit, occultè, & pressa voce loquentium, quod celatum velint.* Virg. IX. *Se scire fatentur, Quid fortuna ferat populi, sed dicere mussant.* Et alibi. *Fleut mœsti, mussantq; Patres. Murmurare autem maioris soni est, proximi ad tumultum.* Idem Georg. 1. *Et resonantia longe littora misceri, & nemorum increbescere murmur.* Festus tamen pro eodem ponit. *Mussare, murmurare.* Ennius. *In occulto mussabant, murmurabant.* *Mutire* igitur, & *mussare*, & murmurare, submisse, & inter labia extensa obloqui. Vnde *muso*, & *musone*, quod etiam flentes, & mussitantes faciunt. Non igitur musus à *μύζις*, quod nasum significat. Hinc fortasse *mussi*, asini, & muli dicuntur, ab enormitate rostri in longum porrecti.

At *Musare*, vacare, feriari, veluti stupore defixum. Dant. Inf. XXVIII. *Ma tù chi sè, che 'n su lo scoglio muse. Forse per indugiar d'ire alla pena?* Tractum, vt Lexici Etrusci auctor obseruat, à belluis, quæ ob pabuli defectum, aut nimiā defatigationē, stupidæ hærent, sublato rostro. Senec. Epist. *Mentre che noi musiamo, ella se ne corre oltre.* Sic Gallis *Muser*, cessare, & *Musard* cessator; non autem a Musis, quarum otium negotiosum.

NAC

N.

NACCARE. V. *Gnaccare.*

NAPPA. *Mappa*, mantile. Crebro enim M. mutari in N. ostendit Voss. de permut. lit. in Etymol. Quanquam inter vtrumque fuisse hoc discrimen docti obseruarunt, vt mantili mensa sterneretur, mappa ad tergendas manus esset, vt supra notauimus. Martial. *Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum, Orbibus in nostris circulus esse potest.* Vbi circulus, non est ligneus orbis lagenæ suppositus, vt Vossius & alij censent; sed macula rotunda è vino extra lagenam fluente in mensam. Citreæ enim pretiosissimæ villosis mantilibus tegebantur, ne maculis fœdarentur; at vulgares Orbes, & plebeij huiusmodi maculis sine damno notabantur.

Nappa del Camino. Nares fumarii, quod ex iis fumus, sicut è naribus animantium spiritus exhalat. Vnde *Nappa*, & *nappone*, qui enormi naso insignis est. V. *Cappa.*

NAPPO. Vas potorium. *Obba*. Gal. *Hanape*. Nonius. *Obba poculi genus, quod nunc Vbba dicitur.* Alibi ait esse ligneum, vel ex sparto. Boccat. *Mise veleno in vn nappo con vino.* Nam à Naui, *napum* fieri haud credibile est.

NARANZI. Poma *aurantia*. Citrea. Medica; Gal. *aurange*. Germ. *Pomerantz*, quod Italum est, quasi *Inaurantia*. Pierius ad Virgil. Medicum malum inquit, pomum id esse Virgilio, quod *Naranzium* apud Venetos, apud Romanos, & Campanos, ab angulorum densitate, quibus succus intrinsecus dispescitur, in folliculos suos collectus, *Melangulũ* appellatur ab aliis, in citriorum speciem acceptum. Marsilius Cagnatus Variarum L. IV. Cap. XII. non ab *aurantio* deductum putat; sed esse antiquam vocem *Nerantio*, cuius mentio in scholijs ad Alex. Nicandr. Ἐςὶ δὲ τὸ μηδικὸν μῆλον, ὅ ἐςὶ τὸ Νεράντζιον. *Est medicum malum, quod est Nerantium.*

NASTRO. Vitta, fasciola. German. *Nestell.* Forte hoc ab instita, quod idem significat. Dant. Par. v. *Ne si partì la gemma dal suo nastro.* M. Villan. *Con vn nastro d'oro largo quattro dita, con l'arme del popolo.* Rectius quam à rubeo, *rubino*, *rubinastro*.

NATICHE. Nates. Glos. Πυγὴ *Natica*. Insubres *Busnaccio*, πυγὴ natium.

NATVRA, pro pudendo. In carmine libero *Natura est quoniam, semper aperta mihi.* Glos. *Natura* ἀφρόδισμα. V. Vulcanium. Item pro aruo genitali. Cicer. de Diuinat. II. *Parere quadam matrona cupiens, dubitans, esset ne prægnans, visa est in quiete obsignatam habere naturam.* Et illud Mimi. *Hircus vetulus naturam capreis ligurit.*

NAVE della Chiesa, à Græco Ναὸς, *Naos*, Templum, Attice Νεὼς. Vnde Νεωκόρος *Æditus.*

NEBIA. *Nebula*, *Nebla*, *Nebia*. Veneti *Caligo*, *Calinerno*. Insubres *Cighera*, quod veluti tenebras offundat. Iidem *Nibia*, quæ quondam frugibus, & fructibus officit, eaque deterit, & exurit, vox etiam ad animantia translata est, vt præcipue infantes, ac pullos *nibiatos* appellent, quibus ægrum, ac lentum incrementum est.

NEGARSI. aquis suffocari. V. *Annegarsi.*

NEGHITTOSO. Piger, ignauus, negligens, nihil agens. Pap. *Nequitiam ex eo quod ne quidquam fit, idest nihil veteres dixerunt.* Dant. *neghienza* appellat. Sed *Nequitoso* aliud significat, nempe morosum, & irasci facilem. Ab *iniquus*, Insubres *Gneuo*, cui omnia tædio sunt. Iniquus.

NEGOTIO. Negotiatio, mercatura. Horat. Sat. *Persius hic per magna negotia diues habebat Clazomenis.* Apul. Lib. v. *Magnis pecunijs negotiantem.*

NEGOTTA. V. *Niente.*

NELLO. *Nella.* In illo. *In ello*, *nello*. In illa, *in ella*, *nella*.

NEMISTÀ. Inimicitas, *Amistà*, Amicitas.

NENA. *Nina*. Nutrix Venetis, quam alij *baila*, & *bela*, à baiulandis infantibus. Nænia, carmen funebre, quo Præficæ mortuos laudabant; quod quia nugarum plenum, & ineptiarum, vt ex Nonio, & aliis constat, vox ad nutricum cantum translata est, vt Nænia cantilena diceretur soporandis infantibus, & nutrix ipsa næniam canens. Scalig. poetic. L. I. C. L. *Iouianus Pontanus Næniæ vocem traduxit ad nutricias cantilenas; propterea quod vulgus nostras Belas, alijs locis in Italia nutrices, Nenas dicunt: vt opinor à cantiunculis, quæ sint similes cantibus præficarum. Cuius carminis angustijs animus ille vir ita clausit lasciuiam immensi sui ingenij, vt aliorum excluserit audaciam. At veteres nutricum cãtiones καταβαυκαλήσεις nominarunt.* Vnde etiam *Ninare* apud Insubres, & Senenses, cunas motitare, conciliando somno. *Far Nanna, e Ninna*, dormire. Dant. Purg. XXIII. *Prima fien triste, che le guancie impeli Colui, che mò si consola con Nanna.* Landin. Idest *picciolo fanciullo; Imperoche i bambini si trastullano.*

ftullano, & addormentarsi, dicendo le balie, Nanna, nanna. Adunque Nanna è voce, con la quale le nutrici inuitano il bambino al sonno. Casaub. ad Theoph. Charact. *Hinc dicta* καταβαυκαλήσεις, *cantilena nutricum, quibus pueris somnum conciliant, apud Athen. L. xv. item* Νιννίον, Ninnium, pro eodem (*far nina*) apud Hesych. *Naniā Latine possis dicere: veteres enim Grammatici ad illud Horat. Dicetur merito mox quoq; nania nantam interpretātur carmen soporiferum, & somnolentum.* Ioseph etiam Scalig. ad Auson. L. 11. C. 11. *Græcè καταβαυκαλίζεσθαι, dicunt, & Itala, & Aquitana mamma, seu nutrices, pro eodem, Nina, Nina. Quod & Græcas quoque factitasse indicio est Nania illa qua inde vocabatur,* νιννίον. Hesych. Νιννίον, ἐπὶ τοῖς παιδίοις καταβαυκαλημένοις φασὶ λέγεσθαι. Ὁμοίως, καὶ τὸ νιννίας. *Meminit & earundem Naniarum Tertul. adu. Valentin. Nonne aliquid tale dabitur, te in infantia inter somni difficultates audisse lamia turres, & pectines Solis.* Talis & illa apud Plaut. *Soricinia nania.* Et apud Horat. *Roscia dic sodes melior lex, an puerorum Nania, qua regnum recte facientibus offert.* V. *Lala.* A Nænia & *Nino*, verisimile est factum Hispanicum *Niño*, vt credit Menagius, pro infante, ac puero, siue pupo, & pusione: nam & pupilla oculorum *Niña* appellatur. Nisi quis credat, à pauco factum *paucinus*, & *pancinnus*, *picinus*, & *ninus*: sicut à *pauco paruicus, cicus, chico.*

NEPOTE pro fratris, vel sororis filio, vt vulgo vsurpatur, non Latine dici Vossius, & alij docuerunt; cum nepos sit filio, vel filia genitus.

NETTARE. *Nitidare.* Pap. *Sfungia, & spungia dicta est à fingere, idest nitidare, & tergere.* Afran. *Accedo vt tibi verticem fingam linteo, idest extergam. Tagliar di netto,* vno ictu, nihil relinquendo.

NIBBIO. Miluus. Germ. *Milan.* Idem & *Poiana*, à pullis quos venatur.

NICCHIO. V. *Gnaccara.*

NICCHIARE. Dant. Inf. xviii. *Quindi sentimo gente che si nicchia: Nell'altra bolgia, e che col muso sbuffa.* Quod Landinus interpretatur, submissa voce queri. Forte a *nixu* parturientium. Verisimilius tamen videtur a *nictando*, quod lugentes faciunt, oculos claudendo, & aperiendo. Alij à laminiculare, *nicularo*, quod non arridet. Fortasse ab equorum hinnitu: nam Erythræus, ad illud, *Acuto hinnitu, Hinnire,* inquit, *est equorum, quod vernacula lingua nidrire, Sicuti annicchiare*: quod comprobant sequentia, *e col' muso sbuffa*, vt equi faciunt.

NIDASO. Accipiter, à nido. Florent. *Nidiace, Nidiacus.* Budæus in Pandectas p. 302. vbi de Accipitrum differentijs egregie disputat, inter cetera ait. *Nidularios mansuefactarij vocant, qui ex nidulo rapti sunt, & domi adolenerunt. Ramales sunt, qui iam fermè adulti, & nido oberrantes, ramulatim volitantes capiuntur. Nidasi, e ramingbi.* Hisp. *Niego*, Nidiaeus. Vide Salmas. ad Solin. p. 773.

NIENTE. *Neente.* Hist. Pistoia, p. 4. *Non trouando persona che lo contrastasse di neente. Nec hetta, nehetta, neente, niente.* Nihil, nihilum: ne hilum. *Hetta, & hilum* res eadem. Festus. *Hetta, res minimi pretij, quasi hieta, idest hiatus hominis, atque oscitatio; alij pusulam esse dixerunt, qua in coquendo pane solet adsurgere, à qua accipimus rem nullius pretij, cum dicimus, non hetta te facio.* Glossæ. Φλυκτὶς ἄρτου. *Etta, Idest pustula, siue pusula panis.* Alibi tamen eædem Glos. *Ettam*, siue *Hittam* aliter interpretantur. *Hitta.* Τυλώ. *Pellicula* scilicet mali Punici. Eædem. Τυλώ *Membranum, membranium.* Τυλώ ῥοιᾶς. *Hetta, Hitta.* Alibi. *Cincum.* Ῥοᾶς ὑμὴν. Lege. *Ciccum.* Paulo infra. *Cicum.* Γρυκυκκος. Lege. Γρύκοκκος. Nam *Ciccum*, teste Varrone, & Festo *membrana tenuit acinos in malo Punico discriminans, Hetta* igitur, & *Ciccum*, & *Hilum* pro re minimi, aut nullius pretij. Fest. *Hilum putant esse, quod grano fabæ adhæret: ex quo nihil, & nihilum.* Glossæ, fine aspiratione, *Ilum*, & interpretantur Νάρθηκος τὸ ἐντός. *Ferula medulla. Niente, neente, ne etta, nec etta.* Vulgus Insubrum, & rura Cisalpina, *Negotta*, pro, nihilum. *Nec etta.* Iidem. *Non li darei vn etta*, idest ne hilum quidem. Hispani. *Nada*, & *Nonada. Ne etta, Neada, Nonada, nada.* Et *Nadie*, nemo. Germ. *Neust*, & *Nichts*, *Neetta, nec etta.* Galli *Rien.* Bouillus, & alij tractum à *Re* putant, *E*, in *IE* labente. Sed contrarium videtur, cum pro non re, sed exigua, ac minima re sumatur. Vel igitur ab *hilum, hirum, rium, rien*; vel ab *nien, rien. Ie n' ay rien, Non hò niente*, non est duplex negatiua; sed non habeo *etta, ne hetta* quidem habeo, ne *hilum* habeo. *Il ne vaut rien*, non valet hilum, vel etta. Sumitur etiam hilum pro, aliquid, τὶ, vt Lucret. L. iii. *Nec defit ponderis hilum*: sed exiguum & tenue. *Nihilum, ne hilum*; alibi. *Neque defluere hilum. Nihil igitur mors est, ad nos neque pertinet hilum.* Et alibi frequenter.

Sicut autem vulgus Insubrum pro nihilo dicunt *Negotta*, ita & *Vergotta*, pro re aliqua, quod est *Perhilum, per etta: per paulum.* Idem Lucret. L. vi. *Summa magis medijs, media imis, ima perhilum*, vt doctissimus Gifanius obseruat.

NILO, NILONE. *Nilus*, Euripus, aquæductus. Cic. ii. de Leg. *Ductus vero aquarum*

quos

quos isti Nilos, & Euripos appellant, quis non cum hac videat, irriserit? Et ad Quintum Frat. *Imagines enim ista, & palastra, & piscina, & Nilus multorum Philotimorum est, non Diphilorum.* Philander in Vitruv. *Maiores aquaeductus Nilos fuisse appellatos* existimat. Vnde *Nilone*, *& Nirone*, Mediolani, aquæ ductus subterraneus, siue cataracta, & cloaca purgandæ Vrbi. Corius Hist. Mediol. parte III. de Actio Vicecomite. *Due acque più spedite che non erano introdusse à Milano, cioè quella nominata il Nirone, e l'altra della Canterana, le quali assai commodo dauano.* Vulgus *Lirone di S. Francesco.* Salmasius tamen ad Trebel. censet, *Nerone* esse vocem Græcam, ἀπὸ τοῦ νηροῦ, quod & humidum, & aquaticum: nam quod recentiores Græci dicunt Νεροὶ, veteribus fuisse νηρὸν, Ionicum nempe, cum vulgare sit Ναρόν. Sed cum Græcobarbaris hodie *Neron*, aqua dicatur, potuit à Latino *Nilus*, & *Nilone* cum tot aliis vocabulis fluxisse.

NIVELLO. V. *Liuello.*

NIVNO. *Nissuno, Ninguno.* Ne unus, nec vnus.

NIZZO. Insubres appellant pomum putrescens, ac liuorem ducens; quod Etrusci *mezzo*, vt supra dictum est, quasi *mitium*; quod tamen apud Latinos maturitatem significat, hoc maturitatis excessum, vt Lexicon Etruscum obseruat. Pallad. *Conoscesi loro maturitade al color fosco, & alla mollesca, che sono mezze, mezzo, mizzo, nizzo.* Rectius tamen videtur à *Vietus, vizzo, & nizzo.* Iidem Insubres *Nizzo sotto gl'occhi*, appellant, quibus genæ sub oculis intumescunt, liuore infectæ, ab eadem similitudine.

NIZZOLINO. Mus agrestis rubens, vt Seruius in I. Georgic. videtur *à musciolino*; sed est à *Nitedula, nitedulinus*; qui & *Nitela.* Gloss. *Nitela.* Δενδροβάτης. Quod per arbores repat; cuius meminit Cicero in Sextiana.

NOCCHIERO. *Nauclerus*, qui & *Nauicularius*: nauis dominus, nauem meritoriam habens: Venetis, *Patrone di barca.*

NOCCHIO. *Nodus: nodiculus, noclus.* Dant. Inf. XIII. *Di dirne come l'anima si lega In questi nocchi.* V. *Gnocco.*

NOCCIVOLO. *Nuciculus. Nocelle. Nucicula*, Auellanæ: Iuuenali Nuces minimæ. Pap. *Nuciculam Amygdalam quidam nuculam vocant, quasi minorem nucem.* Sed de auellanis vulgo vsurpatur.

NOIA. *Noxa, noxia.* Molestia. Scalig. ad Catalecta. *Annotandum quod hodie in Gallia iurgium vocatur* noise, *id à noxia detortum esse: quod aliquando notat iurgium, ac dissidium.* Auson. *Sæpe in coniugijs fit noxia, si nimia est dos.* *Annoiare*, molestiam, & tædium afferre. *Nocare, noxere.* Lucil. *Inguen ne existat, tama, ne boa noxit.* Hisp. *Enojar*: non quod oculos lædat, sed quod noxia, & tædio, ac molestia afficiat.

NOLO. *Naulum*, proprie quod pro vectura, & traiectu soluitur. *Noleggiare, Nolezino*, & *Nolo*, locus vbi equi meritorij prostant.

NOMA. Insubres pro solum, tantum. *Non magis*, non plus.

NONNO: & NONNA. Veneti pro Auo, & Auia. Vocem Ægyptiam esse obseruat Vossius L. I. 6. de Vit. Serm. Ex Rhodigino L. v. 12. & Lib. II. 13. idem vocem eam tributam tradit sacris virginibus, & viduis. Hieron. Ep. XXII. ad Eustoch. *Quia maritorum experta dominatum, viduitatis præferunt libertatem, Castæ vocantur, & Nonnæ.* Plurima alia loca congessit, quæ non attinet inculcare. Quibus addere libet ex Visionibus Flotildæ. *Item vidit se esse in quodam amœno loco, velumque nigrum se super caput habere: de quo cum requisisset, audiuit, quod fieri Nonna deberet.* Sed & viris idem nomen conuenisse ostendit ex Arnobio Iunius in Psalm. CXL. *Adulantes nobis inuicem, in præsenti positi, Sanctos nos vocamus, & Nonnos.* Regula S. Benedicti. *Priores Iuniores suos, Fratres nominent, Iuniores autem, Priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reuerentia.* Quia igitur hic honoris, & reuerentiæ titulus erat, merito Auo, & Auiæ tributus; sicut Insubres, eosdem *Missere*, & *Madonna* appellant, hoc est *Dominum*, & *Dominam.* Pap. *Nonnos vocamus maiores, ob reuerentiam: nam intelligitur paterna reuerentia.* Gloss. Arab. Lat. *Nonnus, maior.* Quare non est verisimile quod existimat Voss. vocem Ægyptiam ab Hebræa fluxisse *Nin*, idest filius, quod Nonni filiorum, Nonnæ filiarum loco essent: cum titulus hic maioribus tantum, & parentibus deferretur. Hinc *far Nonna* iidem Veneti dicunt, cum infantes iubent aliquem salutare, & reuereri. At Menagius Græcam vocem putat, quibus Νάννος est auunculus, ex Hesychio.

NOVELLA. Nuntium: res noua nuntiata. Rumores, auditiones, item Fabulæ.

NOVIZZA. Veneti Sponsam appellant. Dantes *Nouitia.* Parad. XXV. *Et come surge, & và, & entra in ballo Vergine lieta, sol per far honore Ala nouitia.* Noua nupta, *nuptitia.* Glos. *Noua nupta* Νεόνυμφος.

NVCA. Occiput, *nucamentum*, à nucis cortice translatum. Dant. Infer. XXXII. *Là ve 'l ceruel s'aggiunge con la nuca.* V. *Gnucca.*

O'aut,

O.

O aut *od*, *ò*. Dant. *Od ombra*.

OBIATA, *Obiadino*. Crustulum, siue buccea panis tenuissima, rotunda, quæ olim vna cum vino in vsum sacrificij à populo offerebatur. *Oblatio*, *oblata*, quæ in incruento augusto sacrificio, *Hostia*, vt Goldastus, & Menagius obseruant. Eadem in prophano vsu, obsignandis ceræ loco, epistolis. Quæ autem in spiram conuolutę, Venetis *Storte*, à torquendo, Insubribus, *Canone*, à similitudine. Hispan. *barquillos*, quod veluti in scafam contorti; & *supplicationes*, quia in vsum sacrificij cedunt. Mediolani interdum huiusmodi oblatæ latiores, & expansæ, virgis inferuntur, pendentibus infulis, velatæ crepitantibus bracteolis, ab infantibus gestantur die festo alicuius Diui. quæ *pompali*, & *pompare* dicuntur, quod in pompa præferantur.

OCA. Anser. Siluius à Græco ὀχὴν; sed Latinum est *Auca*, quod ab *Auica*, vt Vos. L. II. C. III. de Vit. quanquam dubius sit, vtrum ab Arabibus, an à Græcis vox fluxerit. *Auca* genericè πτηνὸν, *Volucre*, vt Glos. & *Aucellus*, στρουθίον, *passerculus*, ibidem. *Auca*, magna auis.

OFFIO. Insubres spongiolum, laxè tumens, & flaccidum. *Fungosus*. Glos. Σομφὸς, ὀχαῦνος, καὶ παχὺς. *Fungidus*, *Fungosus*. Hisp. *Fofo*.

OIBO'. *Oibos*. Interiectio indignantis, & auersantis, ac respuentis. Græcum. Αἰβοῖ, αἰβὸς. *Oiboi*. Aristoph. Αἰβοῖ τί λήρεις; Monosin.

OI, *Ohime*. *Heu*, *heu me*, Hei mihi. Græcè Οἴ, *Hei*, & heu, Οἴμοι. *Heu mihi*. *Ohime*.

OLATICHE. Vitiligines. Maculæ faciem deformantes. Maculæ *volatica*.

OLEZZA. Dant. *Olet*. Purg. XXIV. *Et qual annunciatrice degl'albori, L'aura di Maggio mouesi, & olezza, Tutta impregnata dall herba, e da fiori*. Paulo infra vocat *Orezza*; *che se sentir d'ambrosia l'orezza*. *Olesum*, *oletum*. Quanquã hoc pro re fœtida à Latinis accipitur.

OLTRAGGIO. Iniuria: Siluius p. 77. *Vltragium, quod homo vltra quam satis est agatur, & impellatur in alium*; siue vltra ius, & æquum offendat. Dantes pro excessu, & exsuperantia posuit Parad. XXXIII. *Et cede la memoria à tanto oltraggio*.

OMBROSO. Equus sternax, qui vmbras expauescit. Dant. Inf. II. *Come falso veder bestia, quand'ombra*.

ONTA. Ignominia, iniuria pudorem inferens. *Affrontare*, frontem cædere, quæ sedes pudoris. *Affronto*, *onta*. Galli. *Faire honte*. Ferire alicuius frontem, vt Dhuesius. Dant. Inf. VII. *Ontoso metro*, quod pudorem incutit. Monosinus ab *Onio*, hocque ab Ὀνειδίζω, iniuria afficio.

ORBICELLO. Rota. *Orbiculus*, *Orbicellus*. Pap. *Rota*, *Orbis*, *vnde etiam breuis rotella*, *Orbiculus*.

ORBIGOLO. Insubres ludum puerilem appellant, quem Etrusci, *alla mosca cieca*, de quo P. Victorius L. XV. variarum C. XVI. *Ludus*, inquit *puerilis*, *qui in vsu veterum Græcorum erat*, *vsque ad nostra tempora apud nos permansit*: *de quo Pollux L. ix. Onom. ita olim exerceri solitum tradit*, *vt puer aliquis*, *cum fascia oculos obuoluisset*, *in orbem versaretur*, *clamaretque*, *aheneam muscam venabor*: *alij vero respondentes*, *venaberis*, *sed non capies*; *caderent illum scutica è leui materia facta*, *donec aliquem è numero ipsorum comprehẽdisset*. Subdit Victorius, hoc discrimen modo esse, quod Græci dicerent se venari muscam aheneam, Etrusci *muscam cæcam*. Eiusdem ludi meminit Eustathius in XXI. Iliados.

ORDIRE. ductum à textura. Notum enim, textores ordiri telas. *Ordimento*, licia ad texendum disposita, & à trama, siue subtegmine distincta. Scalig. in Culicem. *Græcum est* Ὄρδημα ἡ τολύπη τῶν ἐρίων, vt Hesych. *Lana pexa*, *ac parata ad nendum*. *Ordegno* pro instrumento quouis, non solum textorio. Dant. pro artificio, ac situ. Inf. XVIII. *Di cui suo loco conterà l'ordigno*. quod rectius ab ordine duci videtur.

ORDO. Sordens, sordidus. *Lordo*, *Ordura*.

ORGOGLIO. Fastus, superbia. Bodin. Meth. hist. C. IX. ab ὀργὴ, *furor Gallicè*: inquit *Orguilleux*, *quod vitium est insanorum*. Ita & Siluius ὀργίλος, iracundus. Ridicule Bouillus, ex hircus, & oculus, quasi *hircoculus*; quia oculi superbi, vt hirco, limi, & obliqui. Cæteri ferè ab ὀργίλος, *iracundus*: minus rectè. Est enim ab *arrogantia*. Veteres enim *Argoglio*, & *Rigoglio* dixerunt: & Dantis Interpretes, *Orgoglio*, arrogantiam, & superbiam, non iracundiam, exponunt. Boninsegni, Hist. Flor. L. I. *La Città di Pisa era di gran potenza in mare, e per rigoglio, & superbia, feciono disfare*, &c. Et L. II. *Diceua, venire per abbassere il rigoglio de Fiorentini*. Vita Nicol. Laurent. *Hanno li Romani somma pouertate, & gran rogoglio*. Chron. Ven. *Per humiliar la superbia, & argoio de Genouesi*. Villan. III. 3. *La più bella, e rigogliosa Città de del suo piccolo sito, che si trouasse*. *Superba*. *Orgoglio*

geglio, prō *rigoglio*, ſicut *Orlique*, pro *reliquie*. Vil. v. 27. *L'orlique del braccio di S. Apoſtolo*.

ORIGINALE. Archetypum. Gloſ. *Originale* Πρωτότυπον.

ORIGLIERE. Puluinus auricularius.

ORLO. Limbus, inſtita, in extrema parte veſtium. *Ora*, *orula*, *orlo*, vt Perionius pag. 89. *Orleto*, Gal. *Ourlet*. Item *bord*; quod tamen non eſt ab *orlum*, addito B; ſed à *fartum*, quod veſtium oræ ferme goſſypio farcirentur; vnde & *falde* dictę. Vide. Hiſp. *Orilla de ropa*. Ab *orlo*, dicitur veſtis *ſtorlata*, in ima ora, luto fœdata; Inde *ſtorlare* pro aſpergere. Translate *Storlato di lettere*, leuiter aſperſus.

ORMA. Veſtigium. Nequaquam ab ὁρμή, quod impetum ſignificat; ſed à *forma* pedibus impreſſa.

ORPELLO. Æs in tenuiſſimas bracteas redactum, auri colorem referens. Non quaſi *auripellis*, vt aliqui cenſent: ſed *Auri petalum*: nam *Petalon* folium latum, πέταλον, πλατὺ φύλλον, à πετάζω, extendo, quia latum. Item lamina, bractea. Exod. 28. πέταλον χρυσοῦν. *Lamina aurea*. Hinc *Petalium*, vnguentum foliatum, ſiue malobathrum, apud Plautum Curcul. *Petalurgus* bractearius. Gloſ. Arab. Lat. *Petalum, aurea lamina in fronte Pontificis*. Altelmus. *Amplius aut certe flaueſcant petala fulua*. Et. *Aurea ceu fulua, quæ ornat petala frontem*. *Orpello* igitur eſt *Auripetalum*. *Orpaiolo*, aurum petalarium. Gal. *Oripeau*. *Orpellare*, & *inorpellare*, auri colorem mentiri; & translatè, fucum facere, & mangonizare. Ita Auripigmentum, *Orpimento*. Veneti *Oro Cantarino*, bractea crepitans, & dum vento impellitur, dulci murmure cantillans. A Petalo etiam Veneti *Penello* appellant bracteolam in ſummitate ædium, ac turrium, flatu verſatilem, ad denotandos ventos. *Petalo*, *Petanello*, *Penello*. V. *Pennone*.

ORSV'. Vox hortantis. *Nunc ſurge*, Accingere.

ORZA. Funis nauticus, ad læuam Antemnæ partem religatus. Dant. Purg. xxxII. *Vinta dall'onda, or da poggia, or da orza*. Olim ſuſpicatus ſum à *loro* factum eſſe, *loritium*, & *ortium*. Nunc me in ea ſententia confirmat Menagij auctoritas, qui in Orig. Ital. idem conijcit. In eo tamen hæreo, quod neſcio, an ij funes ex loro fierent, & cur tantum ſiniſter: nam ſi etiam dexter, vterque *orza* diceretur: nam quod ad Poggia attinet, doctiſſimus Turn. L. xx. 4. docuit, Pedem in naui eſſe imam partem veli, ideſt imum angulum: alijs eſſe funem, quo velum tenditur: inde *facere pedem*, pro vela tendere, apud Virgil. *Vna omnes fecere pedem*. Duo autem pedes eſſe, dextrum, & ſiniſtrum. Catul. *Siue vtrumq; Iupiter ſimul ſecundus incidiſſet in pedem*. Et *proferre pedem*, ideſt vt Seruius loquitur, *podijs, imum veli minus adducere*; ſed laxius eſſe ſinere, & longius producere: nam pede velum tenditur. Etiam Erythræus ad illud *Ferte ſimul Faunique pedem, Dryadeſque puellæ*, Pedem intelligit, quod vulgo *Poza*. A *Podijs* igitur funibus, dexter *podius*, ſiue chorda, *podia* dicta, *poggia*. Sed recurrit difficultas, cur dexter tantum *Podius*, cum vterque *Pes*, Latinę diceretur. Quærant ergo acutiores. Sicuti, cur Græcis alter rudens pariter *Pes* diceretur, alter ὑπέρα, vt Suidas, Scalig. Hiſt. Anim. L. v. *Nautæ Orientales pedem adhuc, paulo corruptius, Podium vocant; Ὑπέραν autem Orthiam*.

OSARE. Audere, auſum, *auſare*, *auſitare*.

OSTAGGIO. *Obſes*, *obſidiaticum*, *obſtagium*, vt Voſs. de Vit. Serm.

OVE. Vbi. *Obe*, *oue*. *Ovunque* vbicumque.

OVERA. Ventriculus auium. *Ouarta*, ab ouis. Frideric. de Accipitr. 26. 77. 79.

OVY. Gallice, & *Oi*. Etiam. Siluius. 145. *Nos ab auditu, Aui, vel Oui, vel Oi reſpondemus, quaſi dicas, audio quod petis*. Menag. Hoc eſt, *hoce*, *oci*, *os*. Forte ab *hoc ita*, contractum. Sicuti *auſsi*, non ab *etiam*, *eci*, vt idem Siluius; ſed ab *hoc ſic*. Vt Italicum *Così*.

PAC.

P.

PACCHETTO. Fasciculus literarum. Menag. à *pango*, *pactum*, *pactetum*, & *compingo compactum*. Forte à, *Pasceolus*, *Sacculus ex aluta*, vt notat Nonius ex Plauto, & alijs. Germ. *Pachet*.

PACCHIARE. Insubres pro auide comedere, & cibo inferciri. *Pabulare*, *pabulum*, *pabio*, esca iumentorum. Glos. Βόσκω, *pabulo*, *pasco*. *Pazoffia*, & *bazoffia*, pulmentum crassius, ac frustis condensum. *Mangiare à sbazeffo*, est ingurgitare, & ad saturitatem repleri: item *à sbacco*. V. *Macco*. *Pacchione*, helluo, epulo, *Phagon*: qua voce vsus est Capitolinus in Aureliano.

PADELLA. Insubres vocant Sartaginem, quod patula fit. Pap. *Sartago à strepitu soni dicta, quando ardet in ea oleum: patella: olla anea*. Quo sensu Scribonius non semel *patellam* accepit, tum æream, tum fictilem.

PADIGLIONE. Tabernaculum, tentorium. A *Papilione* dictum iam plures adnotarunt, & loca Scriptorum inferioris æui attulerunt.

PADIRE. Cibum concoquere, siue vt vulgo, digerere, *digerire*. Propriè tamen est alvum leuare, haud dubiè à Græco ἀποπατέω, quod est à via recedo, siue digredior, secessum quæro, exonerando ventri, sicut ἀφοδεύω. Glos. χέζω, ἐν αἷς ἀποπατοῦμεν: *Latrina*. Et infra, χεζωδὴς, *Necessarius*. Vbi sicuti à secessu, *Cesso*, Latrina dicitur; ita à χέζω *Necessaria*, & *fare i suoi bisogni*. Eædem Glossæ. Ἀπόπατος, *Culina*, *Recessus*. Quare *Padire*, & *paire*, concoquere, antecedens, pro eo quod sequitur, Etrusci etiam *Patire* eodem sensu dicunt.

PADRINO. Qui de sacro fonte suscipit: inde dictus, vt Voss. de Vit. Serm. L. III. 33. quod eum cuius susceptor est, quodammodo adoptat, non bonorum ratione, sed curæ paternæ, in eo piè instituendo: & ideo *Compater* appellatur: quæ vox, quodque officium, haud scio an vsquam gentium frequentius fit, quam Venetijs, vbi longè plures Compatres reperiuntur, quam patres. Et ideo è sacro lauacro suscepti, Filij spirituales olim appellabatur; hodie per blanditias *figliocci*: sicut susceptores ab ijsdem vocantur *Santoli*, sacri illius ministerij reuerentia. Quoniam autem susceptores, pro infantibus spondent, & veluti vades, ac fideiussores sunt, Insubribus *Guidazzi* appellantur, à vadimonio sacro, siue vadatione.

PADREGNO. *Patrigno*. Vitricus, *Patrinius*, loco patris. Glos. πάτρωος. *Vitricus*. Pap. *Patreus*. Vitricus. Idem. *Patros Grace Vitricus*, *idest secundus maritus matris*; *vnde etiam apud Latinos dicitur patrinus*; *quia in loco patris fit filiastro*. Ita inferior ætas vocauit priuignum. Sicut *patreus*, Vitricus, ita & *matrea*, nouerca. Glos. Arab. Lat. *Matrasta*, *matrea*, *Madregna*, *matrinia*.

PAESE. *Pagus*, *Pagisium*, *Paese*; vt magnus Scaliger docuit ad Ausonium L. I. 23. Quod *Pagus* apud Scriptores, non de vno Vico intelligitur, sed de magno modo agri, atque adeo de vna gente quantumuis numerosa. Quem sequitur Bignon. ad Cap. XVIII. Marculfi. *Neque enim Vicus tantum hoc nomine dicitur*; *sed & prouincia*, *aut saltem nō exigua pars prouincia*. Sic Plin. Lib. IV. 17. *Gessoriacus pagus*, *pro magno agri tractu*, *& Ciuitatis vnius territorio*. *Sic septem Heluetiorum pagi*, *apud Casarem*. *Vnde Pagenses*, *eiusdem pagi dicti*. *Pagis autem vt plurimum praerant Comites*, *& qui eatum ditioni subiecti*, *Pagenses*. Ita Salm. ad Vopiscum p. 456. vbi notat, *Pagum* apud Latinos idem esse, quod ἔθνος, vel gens: & quamuis amplum regionis tractum, totamque aliquam Præfecturam, gentemque quamlibet populosam significare. Glossæ, *Pagus*, τοπαρχία, χώρα τις, νομός. Hinc Heluetiorum totam gentem in quatuor pagos diuisam, apud Cæsarem legimus. Ita Flodoardus, cum nominat *Pagos*, intelligit Territorium; vt *Pagus Laudunensis*. Hinc *Pagenses*, non modo de eiusdem pagi, ac vici hominibus, sed prouinciæ, ac Diœceseos. *Paesani*. Vt aues *Paysana* Friderico de Accipitr. p. 40. Et *Paisano*, pro conterraneo. Sed etiam pro rustico, & agresti. Glos. *Agrestis* χωρικός: χωρίον, *rus*, *possessio*, *Villa*. χώρα, *regio*. Vide & Pithœum ad Legem Salicam tit. I.

PAGARE. Magna pars Scriptorum, & quidem nobilium, à *Pacare*, *pacatum reddere*, deducit, & pacem sancit, vbi nullum est bellum. Salmas. de fœn. Trap. pag. 516. à *Pactare*, quod durum videtur. Nam quod ait, inde *Pactagia* dicta vectigalia, & *Pactagiarios*, publicanos, vel portitores, vt verum fit, *Peagers* Gallicè inde appellatos, fugit eum ratio. Isti enim non à *Pactagiarijs*, sed *Pedagiarijs* dicti, de quo Vide *Dasio*, *Pedatio*, *pedatieum*, *Peagium*, *Peagiarius*; non à paltagium, vt Vossius credit. Mihi valde placet opinio Siluij in Isagoge pag. 65. qui Pagare à *Pago* deriuat; quod (vt eius verbis vtar) pagorum incolæ, solutionis veluti officinæ sunt: vectigalibus enim

&

& taleis, quas vocant, præ ceteris premuntur. Vt *Pagus* accipiatur pro regione, & territorio, siue pro gente, quæ tributis obnoxia: vt supra diximus.

PAGANO. Paganus, Gentilis, apud sacros Scriptores. Salmas. ad Vopiscum pag. 456. recte eos reprehendit, qui existimant paganos, à pagis, hoc est vicis dictos, quod in pagis rusticorum, superstitio fugiens diu hæserit, cum iam ab Vrbibus in totum esset fugata. Nam Græcis ἔθνος, quod Latinis Gens, vnde Ethnici, & Gentiles. At vulgus paganos pro gentilibus dicebat: quia vt paulo ante diximus apud Latinos *Pagus*, idem quod Gens: & quamuis amplum regionis tractum, totamque aliquam Præfecturam, Gentemque quamlibet populosam, Pagus significat, vnde *Paese*. Cum igitur ex antiqua diuisione in Iudæos, & Gentes, Christiani à gentibus, siue Gentilibus distinguerentur, quia Pagus Gentem significat, Gentiles, & Pagani iidem.

PAGGIO. Minister Aulicus, Ephebus honorarius. Seruitia puerilis ætatis. Certum est neque à Pago, vt Bouillus; neque à παῖς παῖς, puer, vt Perionius, & Stephanus in Thesauro, neque à Fabeus, vt alii credunt, sed à *Padagogium*, *Pedagium*, *Paggio*, vt Lipsius ad Tacit. deductum, & contractum esse. Sed ante Lipsium Turneb. idem notauerat L. XXIII. Cap. XIX. *Quos hodie vernacula voce Pagios nuncupamus, qui fere ingenui, & nobiles pueri sunt, in nobilium familia, eos nomen habere censeo à veterum Padagogijs. Quod essent sub Padagogo, & locus ipse in quo educabantur Padagogium, vnde & ipsi appellati*. Loca Scriptorum apud vtrumque videre est. Quorum præcipua sunt. Plin. L. VII. Epist. *Puer in Pædagogio mistus pluribus dormiebat*. Et quia ferme in delicijs erant, Suet. Ner. XXVIII. *Sed per ingenuorum padagogia, & nuptarum concubinatus*. Plin. L. XXXIII. 12. *Iam vero, & Padagogia ad transitum virilitatis custodiuntur argento*, idest fibula argentea: vbi in veteri Codice *Pedagium* extare notat Turnebus. Postea ex auro custos fibula. Malo enim illud eiusdem Plinij de auro. *Honestius viri padagogijs id damus, balineasque dixes puerorum forma conuertit*. Malo inquam de fibula, quam de aurata veste cum Lipsio interpretari, cuius nullus in balneis vsus. Neque opus *conuertit*, in *conuestit* mutare. Extra balneas, aurata vestis ijsdem peculiaris, vt idem obseruat. Seneca de Tranquil. I. *Præstringit animum apparatus alicuius Padagogij: diligentius quam intra priuatum larem vestita, & auro culta mancipia, & agmen seruorum nitentium*. Am. Marcel. Lib. XXVI. *Tunica auro distincta, vt Regius minister, indutus à calce in pubem, in padagogiani pueri speciem*. Idem Seneca Ep. CXXII. *Omnium Padagogia oblita facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem ladat*. Nec *Pedagogia* modo, sed *Pedagogiani* dicti. Am. Marcel. L. XXIX. *Adultus quidam ex his, quos Padagogianos appellant*. Hæc paulo fusius licet alijs tradita retuli, vt plane appareret à *Padagogio*, *Padagogia*, *Pedaggia*, *Paggi*, nomen fluxisse.

PAGLIVOLA. Auri, & argenti bracteola. V. *Orpello*, & *Paiola*.

PAIOLA. Venetis. Porrigo, capitis furfures, quoties inter pilos quædam quasi squamulæ resoluuntur. Gloss. Isidor. *Barbustinus, homo qui habet barbam plenam prorsinis*. Lege cum Vulcanio porriginis, hoc est furfurum. Gloss. Græc. Lat. πίτυρα, *Furfures*: & πίτυρον, ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ ῥυπαρία. *Porrigium*. Hinc *Porrigia*, *Porligiola*, *Paliola*, *Paiola*. Vel à *Petalo*, quod in *Orpello* diximus esse tenuissimam laminam, siue bracteolam, *Petala*, *Petaliola*, *Petaiola*, *Paiola*: quod tenues squamulæ eam speciem referant. Hispani *Caspa* vnde, vnde fit. Forte à capite.

PAIVOLO. *Parolo*. Lebes, ahenum. Et si patella hodie pro sartagine fumatur, olim tamen pro olla ærea, vel fictili accipiebatur, vt ex Scribonio, & Papia supra indicauimus. Vnde patellarium, *patellariolum*, *parolo*, & *paiolo* dictum putamus. Quod si quis cum Guieto apud Menagium, deducat ab ære, arulum, *parulum*, *parolo*, *paiolo*, non repugnauerim, cum Insubres *Pairolo*, & *parolo* dicant. Neque tamen *pelluuium*, *pelluuiolum*, à pelui, quod vas à lebete, siue ahenulo diuersum.

PALADINO. Landinus ad illud Dantis Parad. XII. *Ad inneggiar cotanto Paladino*, ait duodecim Comites Palatij à Carolo M. constitutos fuisse, vt pro Christiana religione pugnarent. *Palatini*, *Paladini*. De quibus fuse Pigna apud Menagium, quem operæ pretium fuerit consulere. Villan. Franciæ Pares appellat L. II. II. *E con la forza de suoi dodeci Baroni, e Peri di Francia, chiamati Paladini*. De quibus Gallici Scriptores consulendi sunt.

PALAFRENO. Caballus, equus ignobilior. Turn. in Lib. Cic. de Fato putat equum generosum sic dictum; sed parefredum fuisse à dextrario, siue equo nobiliore diuersum ostendit Voss. de Vit. Serm. L. III. 8. ex Radeuico. Addit Turneb. quia olim nobiles, & generosi equi, stragulis pulcherrimis, & tanquam pallis ornabantur, ideo à Galliæ Historijs, *Palliferos* vocari. Optime Magnus Cuiacius à *Parauaredo* deduxit, ad Lib. XII. Cod. de cursu publico, quod *Veredi* sint publici equi Cursuales: *Parauaredi* maiores equi agminales,

quos posteriores *Parafredos* vocarunt. Eum sequitur Vossius L. III. 31. qui putat Germanicum *Pferd*, inde contractum, & Belgicum *Peerd*. Quod tamen Bodinus in methodo ab ab antiquo *Fero*, idest equo, factum censet. Certe *veredos* fuisse equos cursores, & ignobiliores declarat Auson. Ep. VIII. *Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum*. Et XIII. *Sed cisium, aut pigrum cautus conscende veredum*. Etiam equum venaticum fuisse, ex Martiale notum est.

PALADA. *Palizada*. Pali ordine defixi munimenti causa: vallum aggeris, à palis: quod Pallicium inferior ætas dixit. *Palafitta*: palatio à palis fixis. *Battifolle, Batipalo, Battifrido*.

PALANCA. V. *Facchino*.

PALCO. V. *Balcone*.

PALEO. Turbo, volubile buxum, quod pueri ludentes multo verbere exercent. Morgant. III. *Ch'io fo i tuo par volar com'el paleo*. Esse autem à trocho diuersum vide apud Lexicon Etruscum. An à *Strobilus* duci possit videant doctiores. Fortasse à *palla*, idest pila, quod instar pilæ in gyrum vertatur. Nam *paleta*, & *palea* dicebatur pars annuli quæ gemmam cohibet, quæ rotunda erat. Glos. *Paleta*, σφενδόνη δακτυλίου, ὡς Τγίνος.

PALETTA da foco: *pala, paletta*. ἄμη πυρός, vatillum, siue batillum, quod igni seruit, & quo colligitur, & tollitur stercus: vt Salm. ad Trebellium, *paleasen*. *Pala* etiam dicitur instrumentum, quo panis furno infertur: & *paletta*, quo pila in ludo iactatur, lignea scilicet nam *rachetta*, est à reticulo.

PALIO. Brauium, victoriæ præmium in cursu equorum. Qui à *pallio* originem petunt iuuantur auctoritate Villani. Is enim *palio* appellat vmbellam, sub qua Principes, & sacra deducuntur L. VII. 131. *E recossi il Palio sopra il capo à M. Antonio, portato sopra bigordi da più Caualieri*. Et L. XII. *Non volle Palio sopra capo, ne altra pompa*. Vt sit generica vox pro quolibet panno. Qua ratione *Pallium* appelatur velum, quod Altari obtenditur. Neque displicet Menagii coniectura, vt sit à *palmarium, palmalium, palium*.

PALISCALMO. *Palischermo*. Cymba, linter. Assentiri illis haud possum, qui à *palo*, idest remo, & *scalmo* factum putant, vt sit scapha, quæ vnico remo, ad vnicum scalmum alligato, agitur. Nam *palus* pro remo, quod sciam nusquam reperitur, licet remi palmulæ dicantur. Et si *Paliscalmi* numero plurium ponantur, tales erunt omnes naues, quæ palos, & scalmos habent. Et μονήρης πλοῖον, non dicitur, de naui, quæ vno remo agatur, sed de ea quæ vnum remorum ordinem habet, ad distinctionem biremis, triremis, & similium. Mihi origo incomperta est, & barbara videtur. Monosinius tamen, à πολύσκαρθμος, quæ peragilem significat.

PALLA. *Balla, Pallotola*. Licet Græca vox sit, simplicior tamen notatio à *Pila, Palla, Pilota*, & *Pallota, ballotola*. Sic calculi suffragiorum, siue globuli Venetijs appellantur. Glos. Isid. *Paliludius, qui paloecello ludit*.

PALLANDRANA. Lacerna crassior, pellendo frigori. Fortasse, *palla, endromis*. Hæc vestis hyberna, de qua plura in Commentario de re Vestiaria.

PALMENTO. Torcular, Pressorium, Dispiciendum est, vtrum à *Prementum* nomen acceperit, an à *palma*, quod ante vsum torcularium, tum pedibus, tum inter palmas ex vuis vinum exprimerentur, an vero à *palmitibus*, vt pro racemis sumantur.

PALPIGNARE. Conniuere, à frequenti motu palpebrarum.

PALTONE. V. *Poltrone*.

PALVESE. V. *Pauese*.

PANA del latte. Panus, paniculus. Persius *Panosam fecem morientis aceti*. Tenacitas humoris in superficie coalescentis instar glutinis, aut visci. Vulgo *telarina*. Dantes translate. Infer. XXI. *Cercate intorno le bollenti pane*. Sequenti Cantico. *Si hauean inuiscate l'ale sue*. Paulo post. *Porser gl'vncini verso l'impaniati*. *Pania*. Viscum. Non à *pane*: sed à *pano*. Græcis Σύφαρ, quod non solum significat serpentis senectam, siue exuvias, sed superficiem serosam lactis. Hesych. Σύφαρ, γῆρας τὸ ὑπέρτατον, καὶ τὸ ἐπὶ γάλακτος ῥοφῶδες. Vulcanius ad Glossaria, corrigit. Ὀρρῶδες. *Quod*, inquit, *interpretari possumus superficiem serosam lactis, qua velusculi cuiusdam instar lacti super inducta est*.

PANARECCIE. *Paronychia*, Reduviæ.

PANCA. V. *Banco*. Alii à *Plancis*. Sed Plancæ sunt tabulæ. Plin. L. VIII. 43. de Asinis. *Nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluvijs*. Vetus editio. *per raritatem planearum*.

PANCIA. *Panza*, Venter. Scalig. in Catalect. à *Pantice, Panticium, Pancia*, & *Panza*, quæ vox omnibus fere Europæis communis. Hinc Salmas. illud Plauti in Captiuis de Parasito. *Nam hercle nisi mantiscinatus probe ero, fusti pectito*: Legit *panticinatus*, idest nisi pantices probe impleuero. Quod Pantices intestina. In Catalect. *Nostuque solais pantices*. Tibul. L. IV. *Inter atra cuius sanguina Latet iacente pantice abditus specus*. Et Martial. L. VI. 64. *Quod cum panticibus laxis, & cum pede grandi, Et rubro pulmone vetus, nasisque timendum Omnia crudelis lanius per compita portat*. A

Pan-

Pantice, Pantazzo, e petazzo, pectusculum boū. *Spettazzare* calcando intestina elidere. Item à Pantice, *panciera*, pectorale ferreum, de quo Vols. L. 11. 15.

PANE. Pro quacunque materia in morem panis formata. *Pane di zucchero*, *di butiro*. Casaub. Sueton. Nerone id notauit: vt apud Marcellum Empiricum, *panis ex fimo bubulo factus*. Et æerei panes apud Plin. L. XXXIV. 11. Et panes aphronitri apud Stat. inter munera Saturnalitia.

Pan fusto, pan solo, sine obsonio, vt ferme in ientaculo apud veteres sumebatur. Panis siccus. Spartianus de Antonino Pio. *Panem siccum comedit ad sustentandas vires*. Vopisc. in Tacito. *Panem nisi siccum nunquam comedit*. Seneca Epist. LXXXIII. *Panis deinde siccus, & sine mensa prandium*. Siccum enim solum veteres dixerunt, vt Salmas. ad Capitolinum p. 251. & 419. Pap. *Merenda dicta quod pura sit: quia panis purus dabatur pueris*. Licet notatio inepta.

PANIA. V. *Pana*.

PANIERE. *Paneria*. Panarium, arca panaria. Vt apud Varron. IV. de L. L.

PANOCCHIA. *Panus, Panicula, Panocula, Panuela, Panocchia*. Nonius. *Panus, trama inuolucrum, quem diminutiue Panulam vocamus*. Lucil. IX. *Foris subtegminis panus est*. Vetus Lexic. *Inicularis* Ἐπίνηθρος. *Super quod netur*. Lege, *Panicularis*, fusus trama inuolutus: Infra *Panicula*. πηνίον. Et Πηνίκλα *Panicula*. Tumor quoque inguinum ex formæ similitudine sic vocatur. Nempe vt Vols. in Etymolog. ex Salmasio ad Capitolinum notauit verisimile est, panum esse πολόπιον, fusum filis inuolutum, seu glomum lanæ carptæ, & ad nendum paratæ, à Dorico πανίον, pro πηνίον, quo significat ἀγνῶθις, siue glomus. Panus, Panellum, Panucellum, *panuculum*, *Panocchia*. Glos. *Panucellium* πηνίον. Fest. *Panus, facit diminutiuum Panicula*. Ergo inguinum tumor ex Venerea lue *Panocchia*, à similitudine. Item culmus milij, Panici, milij Indici, & id genus frugum *Panocchia*, aliter *Loua*, quod Græcum est. Plin. Lib. XVIII. Cap. III. *Milium inter hos annos decem, ex India in Italiam vectum est, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adolescit ad pedes altitudine vij. prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertilissimum*. Scalig. ad Var. *Phobas* corrigit ex Theophrasto: nam & vox λόβος, apud eundem. Plin. L. VIII. 7. *Cum longissima pedali obsa*. Turn. Lib. XXIX. 19. Corrigit, cum longa pedali *Phoba*, vel potius *Loba*. V. *Loua*. Idem Plin. de harundinibus. *Cæterum gracilitas nodis distincta leui fastigio ten uatur in cacumina, crassiore panicula coma*. Ceterum Paniculam inguinariam Insubres vocant *Codesella*, à similitudine cotis, qua ferrum acuitur, vt Erythræus ad illud *Inguina candida*. Vide *Giandassa*.

PANTANO. Lutum, aqua limosa. Palus, *paludanum, paltanum*, vt Menag. in Orig. Ital. Dant. Inf. XX. *S'accolsero à quel luogo ch'era forte, Per lo pantan ch'hauea da tutte parti*. Et VII. *Vidi genti fangose in quel pantano*.

PANTOFOLA. Solea, crepida. Subscribo eorum sententiæ, qui putant à Græco παντόφελλος, quod tota ex subere. Morem enim Græcarum mulierum fuisse suberem in calceis gestandi, vt grandiores viderentur ex Alexide apud Clementem Alex. docuit Victorius Variarum L. XXV. C. XXIII. & Casaub. ad Sueton. Aug. morem etiam Romanorum fuisse notat præcipue fœminarum staturam adiuvare subere in calceos infarto. Plin. L. XVI. 8. de subere. *Præterea in hyberno fœminarum calceatu*. Neque ideo hæc opinio respuenda, quia Germani *Pantoffel* dicunt, nam & ipsi vel à Græco, vel ab Italico accipere potuerunt.

PAPA. Vox puerorum patrem compellantiū. Aristoph. Pace. Ἡνίκ' ἂν ἐπιζητ' ἄρτον πάππαν μὲ καλοῦσαι. *Cum panis frusta peteretis Papam vocaueis*. Papas vt ait Suidas apud Syracusios. Pater dicitur, & *Pappas*, vnde παππάζειν, patrem vocare. Eustath. *Papas pater, & Iupiter Bithynys, & Papias per blanditiam, & Pappidion. Papino*, Patereulus, siue vox sit blandientium patri puerorum, siue balbutientium, vt Eusta. th. Pa. Pa. At *Pappas* Iuuenali, est nutricius.
Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula Pappas.
Alij pædagogum exponunt: vterque loco patris. Dantes *Babbo*. Inf.
Che non è impresa da pigliar à gabbo
Descriuer fondo à tutto l'vniuerso,
Ne da lingua che chiami mamma, ò babbo.
Et Purg. XV. *Che se fossi morto Innanzi che lasciassi il pappo, & dindi*. Landinus tamen patrem interpretatur, & *Dindi* denari. Sed est, vel pater, vel nutricius. *Babbo* autem, potionem interpretantur, siue *bombo*.

PAPERO. Anser, & anserculus. Menagius à *Pappus* ductum putat, quæ vox præter cetera, primam lanuginem, siue lanuginis florem in adolescentibus notat, quam teneriores plumæ anserculorum referunt, & inde *Paperos* dictos. Sed Itali *Paperi*, & *Pauers*, etiam ipsos anseres, non tantum eorum pullos *Paueros* appellant. Itaque si vocabulum è Græcia fluxit, à vocis sono fictum putarem, nempe anserum. Nam Pollux L. V. C. XIII. de Vocibus Auium. Dices præterea, κλάζειν μὲν ἀετούς, κλαγγάζειν γεράνους &c. Infra. χῆνας παππάζειν, vt ita dicam

Pappare, Latini *gravitare* dixerunt. A *Paparin* *Paperi* anseres appellati.

PAPPA. Pulticula infantium. Dant. *Babo*. Varro. *Cum cibum, ac potionem buas, ac papas dicunt, & matrem mammam, patrem tatam.* Perl. Sat. III. *Et similis Regum pueris pappare minutum Poscis.* Inde *Pappare*, pro cibum poscere, aut edere. Plaut. Epidico, *Nouo liberto opus est, quod pappet.* Non solum enim pulticulam significat, sed cibum mansum, & alienis dentibus comminutum. Sic Persium interpretatur Cornutus, cum dicit *minutum*. Glos. *Pappat Μασᾶται*. Quidam tamen *Papare* sugere interpretantur, quod *Papa*, & *papilla* antiquitus dicebantur capitula mammarum teste Festo.

PARAGGIO. Comparatio, paritas, *paratieum*. *Paragone*, comparatione, paratione. Pro lydio lapide ad quem aurum, & argentum exigitur.

Parare, parem facere, comparare. *Pareggiare*, Paritare. Germ. *Bereiten*.

Parare il colpo, defendere, ictum declinare. *Riparare*. Hoc autem à ripis fluminum, quæ arcent, & defendunt aquarum excursum. *Ripari*. Hinc *Parada*, pro fornice siue tecto nauigii, in quo molliter toris incubabant, tecto tuti ab æstu, & frigore. Auson. Epist. v. *Expositum subter Paradas lectoque iacentem.* Sidon. Lib. VIII. Epist. XII. *Hic super flexa crate paradarum sereni brumalis insidias vitabis.* Non ab Arabico, vt apud Vols. L. III. 32. Sed à *parando*, siue *reparando*, & arcendo Sole, & frigore.

Parare in ludo, & alea, est par pignus, siue pretium apponere. *Metter sù*. Nam Par, pro aduersario, à gladiatoribus sumptum.

PARIGLIA. Non ab Hispanico, sed à Latino *Paricula*, *Paricla*. Marculf. *Charta paricla*. L. I. 38. & Var. Formularum Cap. XIV. *Vnde duas epistolas pariculas, vno tenore conscriptas.* Bignon. 534.

PARATICO. *Paradigo*. Id quod dependitur ab iis, qui in aliquod Collegium, aut societatem adscribuntur, pro munere, apud Insubres. Bignon. ad Marculf. p. 445. & 47. *Mansiones dicebantur expensa, ad hospitium, missorum, & legatorum Principis susceptionem. Parata autem, qua pro viatico, & alimentis prabebantur. Ea vt plurimum simul exigebantur, interdum vnum pro altero capitur. Illud mansionaticum, hoc paraticum.*

PARCO. Septum coercendis feris. Neque à Germ. *Pferch*, aut Belgico *Parch*, & *perch*, vt Vols. L. II. 15. Quod ab insitato Latino *Parco*, idest coerceo: neque vt cultissimus Iouius in Histor. quod feris, quæ ibi clauduntur, parcatur. Sed à palis, quibus initio septus, *Palicus*, *palcus*, *parcus*. V. *Balcone*.

PARECCHI. Multi, non à *plerique*, sed à *plures*, *plurissij*, *parecchi*.

PARENTE. Pro affine, & consanguineo. Exempla vide apud Casaubonum ad Histor. Aug. pag. 61. Et Cuiacium. Item *Parentela*, apud Vossium, L. III. 32. & alios.

PAREZZOLA. Auicula. A *Parus*, Græcè αἰγίθαλος. *Parucula*, *parucella*. Alciat. Parergon Lib. IV. 16. Melanchoryphon esse putat, idest Colacem, & a cibo dictam, quod veteres cibum χόλον dixerunt. Nam quod *Ci*, *Ci*, sonet, videtur cibum indicare. Rectius tamen à *paro*. Nam Parum maiorem Itali *Capo negro*, idest Melancoryphum appellant, quæ auis à *paraceola* diuersa.

PARGOLO. Paruulus, *pargoletto*. Infans.

PARLARE. Loqui. Magna pars à Græco παραλαλῶ. *Paralalo*, neque ita inepte. Vulgo à *parabola*, vnde *Parola*, parabola. Sed puto corruptum à fabulari *fablare*, *farolare*, *parlare*. Hispani propius originem *Hablar*, fabulari. Plaut. Amph. I. *Atque audita eloquar, sed quomodo & verbis, quibus me deceat fabularier.* Et infra. *Clare aduersum fabulabor*. Titinius apud Nonium. *Qui Osce, & Volsce fabulantur, nam Latine nesciunt*. Nam fabula pro sermone etiã vero, Latinis frequens. Terentius, *Lupus est in fabula*, dixit, quod Plautus Sticho. *Lupus est in sermone*. Iuven. I. *It noua, nec tristis per cunctas fabula cœnas*. Sermo per omnia conuiuia, de ea morte habetur. Martial. XI. I. *Sed cum sponsio, fabulaque lassæ, De scorpo fuerint, & Incitato*. Capitolin. Pertinace. *Omnes qui libera fabulas conserebant, male Pertinaci loquebantur*. Apul. L. I. *Sed tam cedo, tu sodes, qui occeperas, fabulam remetire*. Inceptum sermonem. Quod & notauit Salmas. ad illud Capitolini. *Ac talem fabellam vulgari sermone contexunt*, quod paulo post, verisimile esse dicit, ibi fabulam accipi, nõ pro ficto, sed pro sermone quolibet, vel narratione seu ficta, seu vera, quæ in ore populi versabatur. Alia exempla congessit Vols. in Etymol. Scio *Parabolam* pro verbo, & *parabolare* pro loqui vsurpatum, sed extremis temporibus, & ex Italico Idiotismo.

Inde PARLAMENTO. Senatus, suprema Curia, apud Anglos & Gallos, Concilium, siue Comitium, quod ibi sermo de Rep. habeatur, & causæ ab Oratoribus, & patronis agantur. Et *parlamentare* pro colloquio obsessorum cum hostibus, de Vrbis deditione.

PAROLA etiam pro fide, siue Regis verbo, Bignon. ad Marculphum. p. 505.

PAROFFIA. Dant. Par. XXVIII.

Si che nel Ciel ne rida

Con le bellezze d'ogni sua paroffia. Interpretes alij pro conuentu, alij pro abundantia accipiunt. Puto corruptam vocem à *Parochia*, scilicet Curia, conuentus, sodalitas.

PARPAGLIO. Papilio. *Farfalla*. Apud Insubres nummus æreus festertius, *Parpagliola dicitur*. Siue quod olim papilionis imagine cusus, nunc Prouidentiæ notam habet, siue ob aliam causam mihi ignotam. Villan. x i. 71. *E poi fece vna moneta che chiamauano padiglioni. Papilioni, parpagliole. Papilio, parpaglio.*

PARTE. Venetiis pro S.C. lege, decreto. *Vadaparte, prender parte, metter parte*. A more discedendi in partes, vt quod maiori parti placuisset id pro rato haberetur. Quod Etrusci *Andare, ò mandare il partito*. Hinc etiam *prender partito*, deliberare, *mandare à partito*, in suffragium mittere. Et pro periculo, ac discrimine. *Mettere il ceruello à partito*, anxium, ac suspensum reddere à partibus, & suffragiis quę dubia, & incerta. *Proponere partito*, conditiones offerre. *Partito* enim pactum, & conuentio inter partes: quæ vtrique parti placeat. *Partitanti*, qui pacto conuento Reip. aut Regi pecuniam fœnore locant, & vectigalia rediniunt, ærarii hirudines, ac Regii census labes, & ac pernicies.

At *Partire*, est discedere, in aliam partem ire. Et *Partita, fare vna partita*, in ludo pilæ, est in partes ludendo discedere.

PARTIGIANA. Hasta latiore ferro præfixa. Galli *Pertuisanne*. A pertundo deriuant *Pertuis*, foramen. Pertusus. Quod facile pertundat. Quod si verum esset, omnibus telis etiam arctioribus id conueniret. Sit ergo hoc quoque inter ignota.

PASCOLI. *Pascua*. Ager scilicet, vt ait Isidorus L. xv. 12. pascuus, qui herbis tantum, & animalibus vacat. Insubres *Pasquerio* appellant aream ante Templa vacantem, & herbidam *Pascuarium*. Veneti *Campum*.

PASSAMANO. Limbus, instita, lorum, segmentum, quæ vestibus assuuntur ad ornatum. Germ. *Bassament*. Gal. *Passément*, forte à *segmento*.

PASSARE. Transire à *passu*. Item, anteire, præterire. Et Traiicere. *Passare il mare*: *Passagio*. Passaticum, pro transitu, *Passagium*. Expeditio transmarina. De quo Voss. Lib. I I I. 33. Cui tamen non assentimur, ex *Passagio* factum esse *Peagium*, pro tributo, siue telonio, quod à viatoribus exigitur. Nam hoc à *Pedaticum*, *Peagium*. Est quidē *Passaticum*, *Passagio* quod à viatoribus penditur, & *Passagiere* Portitor, siue publicanus qui exigit, sed à passu, siue introitus, & transitus causa. V. *Datio*.

Passare, perferre ærumnas, aut labores tolerare, exire, euadere. *Passare Dottore*: pariter euadere, ad gradum Doctoris transire. *Passare il tempo*, otiari, tempus fallere. *Passatempo*, oblectamentum, quo tempus sine tædio, & molestia transit. *Passare di Vita*. *Trapassare*, Transitus.

PASSAIA. Venetis, seps, clausura, hortorum sepimentum. Vel quod sudibus & paxillis defixis claudatur, vel quod *Haga* Germ. *Haia*, & *Haie* Gallis sit locus circumseptus; de quo Voss. Lib. I I. 9. Siue quasi *Fassata*, quod virgultorum fascibus huiusmodi concædes struatur.

PASSEGGIARE. Deambulare, à passu, *Passitare*, (Veneti *spassizare*). Non enim tantum deambulare significat. Dant. Purg. xxxi. *Perche douessi lor passeggiare anzi*: hoc est anteire, præcedere. Speciosius est à *Spatiari*. Poeta de Didone. *Aut ante ora deûm pingues spatiatur ad aras*. Vbi Seruius inter cetera. *An hoc ad impatientiam amoris referendum est, quo iactata Dido loco stare non poterat*, iuxta illud, *Vritur infelix Dido, totaque vagatur Vrbe furens*. Turneb. Lib. xx. 16. *Spatium, quantum alicuius loci patet magnitudo. Sic etiam eius spatij ambulatio, & decursus vocatur*. Cicero I. de Orat. *Tum Scaeuolam duobus spatijs, tribusue factis dixisse*. Petron. *Postera die in eundem Platanona descendi, nec diu spatiatus consederam*. Papias. *Spatiatur, deambulat, huc, illuc, que se deportat*. *Và à diporto*. Item *và à spasso*, spatiatur animi causa. Idem Pap. *Laxamentum, spatium, requies, intermissio*. Et. *Otior, spatior, nihil operor*. Sed Scalig. ad Catalecta. *Spatiari proprie est in stadio currere, nam τὸ σάδιον Aeoles vocabant σπάδιον, vnde Latini fecerunt Spatium*. Verum *spatiari* est lente incedere, & otiose ambulare. Et *Spaziare*. Boccat. I I. 42. *Giouerà d'andare alquanto spaziandomi col mio nouellare*. Dant. Parad. xx. *Qual allodetta, che in aere si spazia*.

PASSELLO. Paxillus. *Passarella*, ludus puerorum vulgaris apud Insubres, quo paxillum dodrantali longitudine, vtrinque in acumen leuigatum, longiore ligno ita excutiunt, vt ictu subsilientem eodem ligno in longum impellant, & obtrudant, quem ex aduerso collusor in terram cadere non patitur. *Passetto* ad lignorum struem dimetiendam à passu, prout mensuram significat.

PASSO. *Andar di passo*, de equo gradario, qui leni passu incedit, nec succutit, sed crura molliter explicat. Galli *Ambler*, ab ambulando, vt Salmas. ad Hist. Aug. p. 245.

PASSO. Aridus, exsuctus, flaccidus. Ab *vuis passis*. Glos. πεπανός ὁ *Maturus*, *mitis*, *passus*. Scalig. ad illud liberi carminis. *Vuis aridior*; Etiam

Etiam Græci hominem exustum ἀσταφίδα vocãt, Lucilius passos senes, Persius apricos.

PASTA. Massa. Conspersio, siue farina aqua conspersa, vt Cato appellat, & in massam compacta, à *pinsendo*, *pistum*, quod subigatur, vt rectè Coaruvias coniicit, non à pastu. Vnde quicquid spissatur, & in massam coalescit, *pasta*, & *appastare* dicitur. Dant. Inf. XVIII.

Le ripe eran grommate d'una muffa,
Per l'alito di giù che vi s'appasta.

Quæ vox Latinis ignota, cum *Pastillus* in vsu sit, quem Festus à pane deducit, quod forma panis esset. Sicut Erithræus *pastam* quasi *Panistam*. A *Pasta*, *Pasticcio*. Artocrea, Artolaganus. Quidquid denique è farina conficitur *Pasta* nomen obtinet. Sed *Pasta*, quæ piscibus obiicitur, *dar la pasta al pesce*, est *Pastus*, esca. Gal. *appast*, & *amorce*, pastus, & morsus. Hinc Menagius rectè *Pastocchia* deducit, pro fabula, & figmento, & *Impastocchiare*, fictis fabulis detinere, ac decipere, vt aues, & pisces pastu, atque esca illecti capiuntur.

PASTO. pro Conuiuio, nam pascere, pro conuiuia celebrare, & epulum dare mediæ Latinitatis scriptores dixerunt, vt docuit Salmas. ad Hist. Aug. pag. 46. Spartian. de Adriano. *Cum plurimis summatibus pasceret.* Et de Alexandro. *Argentum, & ministros antea quando pascebat, accipiebat ab amicis, quod hodieque fit, si pascatur à Præfectis, absente Imperatore.* Vide eundem p. 226.

PASTOIA. Funis qui pedibus equorum alligatur, vt gradu incedere condiscant, ambulare, *andar à passo*. A *pedica* deducit Menagius, *pedicatum*, *pedicastorium*, *pastorium*. Fortasse à passu, *passorium*, siue chorda passoria, *passitoria*, *pastoria*, *pastoia*. Iudicet lector.

PATARINI. *Paterini*. Iudæi, Hæretici. Spondanus Annal. Eccles. ad annum 1198. Vel ab Vrbe Patara, vel à patiẽdo dictos putat, quod iactarent se ad exemplum Martyrum passioni promptos. Verum ita primum in contumeliam Iudæi appellati, à *pactis*, quibus illi fœnus exercebant, cum pignoribus capiendis, & pecunia fœnore locanda cauerent, vt nisi intra certam diem, vsura penderetur, res pignori opposita, periret, ac similibus pactis, & conditionibus transfigerent. Vnde & *Pactum* ipsa pecuniæ pensio dicebatur, vt Salm. de fœnore Trapezitico pag. 518. Ab his igitur *pactis*, primo *Pattari*, & *Pattarini* Iudæi appellati, deinde vox ad hæreticos transiit. Sane Mediolani Iudæis Patarini nota adiicitur, estque vicus qui *delli Pattari*, aut *Patteri* dicitur olim Iudæorum sedes, sed postquam ea colluvies Vrbe expulsa est, cum vicum occupant scrutarij & Interpoles, negotiatione illis haud multum absimiles.

PATTA. *Far patta*, cum in ludo, aut certamine neuter vincit, sed par vterque discedit, à *pacto*, & conditione, ac veluti induciis. Lexicon Etruscum ab *Epacta*, quod longe sumptum videtur.

PATVGLIA. V. *Ronda*.

PAVERO. Elychnium. Candelæ aut lucernæ filum, quod olim ex *papyro*. Id ex Alcęi versibus comprobat Guilandinus de papyro p. 20. Λαμπάδα χηροχίτωνα, Κρόνε τυφήρια λύχνον Σχοίνω, καὶ λεπτῇ σφιγγομένην παπύρῳ. *Facem ceream Saturni ardentem Lychnum, iunco, ac tenui constrictam papyro.* Hispani *Despauilar*, lucernæ, aut candelæ mucos, & fungos demere, *Despauilador*, qui hoc munere fungitur.

PAVESE, & *Palueſe*, scutum esse constat, origo incerta. Nam à *parma* deductum haud facile credam, longe enim literæ abeunt. Nisi quis dicat, sicut *Pistolese*, sicam, siue pugionem latiorem ab vrbe Pistorio, quod ibi primo inuentus sit, ita à *Papia*, *Pauese*, nam Ticinenses *Pauesi* dicuntur.

PAVONAZZO. Color violaceus, qualis in collo pauonum renidet, vt apud Tertull. de pallio. Quanquam ibi de purpuræ pressiore colore intelligendum pluribus aduersus Kercoetium disputat Salmas. pag. 132. Nunc pro violaceo, à *moris*, *morello*, ita accipitur, vt duos Romanorum Sacerdotum ordines distinguat. Nam Episcoporum indumentum pauonum lepore imbuitur, Cardinalium amictus conchilii cruore irradiat.

PAZZO. Stultus, à *Fatuus*. Nam à patiendo dictum haud facile patimur. Fatuus autem Μωρὸς, vt Glossæ, à φάτης Vates, quod vates furore correpti vaticinia funderent.

PECCHIA. Apis, Apicula, *picula*, *pecla*, vt Monosinus, & alij obseruarunt. *Sedecula*, *secchia*, *Auricula*, *aurecla*, *orecchia*. Ita & Hispani *Abeja*, *Apecula*, non ab *Apexa*, quasi apes, sine pedibus, vt credit Coaruvias.

PEDAGGIO. V. *Datio*.

PEDALE. Arboris truncus *pedalis*, stipes. Crescent. L. 11. 1. *E perciò incontanente si leua sù in pedale, & accrescelo, & fortificalo.* *Pedone*, *peone*.

PEDANA. Instita, siue fascia *pedalis* ad oram vestis ad talos assuta. Limbus. Sed fascia pedulis, ad tegendos pedes, sicut cruralis, crurum. Isidor. Glossario. *Pedanam*, pariter appellat. *Pedana*, *pedules nouus*, *qui caligæ assuitur. Pedulis.*

PEDANTE. Non à παῖς παιδὸς, *padare*, *pedante*. Hæc enim notatio Græca Pædagogi. Sed vox ista Latina est, à *Pedaneo*, *Magister Pedaneus*, qui cathedram non ascendit, sed

χάμαι,

χαμαιδιδάσκαλος, idest humi, & de plano docens. Glos. χαμαιδιδάσκαλος, *Ludi magister, Literator, Grammatistes, primus infantia informator.* Vt χαμαιδικαστής, *Pedaneus Iudex, Arbiter.* Doctissimus Vuouerius in Polymathia Cap. II. discrimen posuit inter Grammaticos, siue literatos, & Grammatistas, siue literatores, vt illi Magistri, & Professores appellarentur, hi literatores, & triuiales ludimagistri dicerentur. Et hi quidem sedentes docerent, sed minus altæ sellæ insiderent, quibus scilicet res erat cum paruulis, & quorum opus propiori inspectione egebat. Imò aliquando in via obuijs saxis insidentes, vnde triuiales dicti. At Grammaticorum sellæ altiores, ac propriè cathedræ, & suggestus. Auson. Profess. *Et te quem cathedram temere vsurpasse loquuntur, Nomen Grammatici nec meruisse putant.* Atque ita recepto Romanis more ferme Magistri ludi literas docebant, pædagogi vero siue Comites, custodiæ causa adhibiti. Vuouerio subscribit Salmasius de modo vsurarum Cap. III. Vbi de Iudicibus pedaneis disputans, ait eos sic dictos ad differentiam præsidum, qui de tribunali ius dicebant, & à Græcis vocari χαμαιδικαστάς. Ita & pedaneos magistros dictos ludi magistros triuiales, vt distinguerentur à maiorum gentium professoribus artium, qui de suggestu prælegebant: Græce dictos χαμαιδιδασκάλους. De Iudicibus Pedaneis Paneirolus de Clar. Iurisconsultis Cap. II. qui in eo fallitur, quod ita appellatos putat, non quod de plano humiliores causas definirent, sed quia non curru, vt maiores Iudices veherentur, sed pedibus incederent. Rectius Alciat. L. I. Parerg. XLI. Fuisse ex Decurionum ordine aliquos Magistratus, qui cum Præses pro tribunali cognosceret, ipsi pedes adstarent, & ex præsidis delegatione deinde cognoscerent.

PEDATA. Vestigium à *pede*. Item pro passu. Glos. *Tertio pedato.* Τρίτη περιόδῳ. Ex Ἔίτυ. Plaut. Cistel. Act. II. I. *Nisi pedatu tertio omnes efflixero. La terza volta.*

PEDEGO Insubres pro pigro, à *pedica*, vel à pigro, *pidigro*. Hisp. *Perezoso*, pigritiolus, Galli *Pereuse*, & *Precheux*, non a pretio vt Bouillus.

PEDESTALLO. Veluti *pes stabilis*. Philand. ad Vitruv. Lib. III. 3. *Hi parietes modo stereobata, postea stylobata vocantur, vulgus Pedestallo dicit.*

PEDICINO. Pes vtris, pediculus.

PEDOCCHIO. Pes, pediculus, peduculus, pedoclus. Glos. Peduculus, φθείρ: vt fenicu-lum fenoculum, ranunculus, ranoculus, *ranocchio*.

PEDONI. Pedites, *Peditones*, vt Scaliger ad Catalecta p. 159. Et *Peoni* prò militare opus facientibus, siue fossoribus. *Pedina*, & *Pedona* in ludo scacchorum, quod est belli simulachrum, dicuntur calculi, quasi pedites, *peditini*, vt distinguuntur à calculis, qui equites referunt. Morg. III.

Ch'al primo sò ti darò scaccomatto,
Con la pedona in mezzo lo scacchiere.

Ita & orbiculi lignei pro calculis in ludo Tabularum *Tauole* appellantur, & *Pedine*, Veneti *cinelle*, Græcè à mouendo, & *Dame*, quod dicatur ludus Dominarum.

PEDONE. Magnis, ac latis pedibus. Glos. *Pedo, Plancus*, πλατύπους. Latis pedibus, iidem & *Plauti* dicti.

PEDOTO. Nauclerus, nauis gubernator. Menagius à *Proreta*, quod idem significat, qui in prora ventos obseruat. Sed cum durior literarum flexus videatur, putarem dictum esse à *pede*. Qui scilicet veli curam haberet, & illud ventis aptaret. Nam veli funes, *pedes* dictos esse, notum est; hinc *facere pedem*, & Catullus *vtrumque pedem* appellat. Si quis tamen à *Piloto*, quod idem est *pedoto* factum putet, & *piloto*, à *proreta* haudquaquam aduersabor. Quãquam *pedoto*, à regendis, & flectendis Veli pedibus rectius deduci videatur. Veneti *Peotta* appellant genus nauigii leuioris, sed vocis notatio hactenus latet. Verum cum *pedoto* Etruscis sit dux, & monstrator itineris etiam terrestris, qui præit, & viam monstrat, fortasse *pedotto* ad nauigationem translatum, vt sit nauis dux, & moderator. Vil. I. 21. *Ne grandi Maestri, ne pedotti di mare non haueano chi li guidasse:* atque ita *peota* leue nauigium, quod classem antecedit, ac veluti ducit. Ariost. Fur.

Così si parte col piloto innante
Il nocchier che li scogli teme, e'l vento.

PEDVLI. *Scarpini, scarpette.* Olim fasciæ quibus pedes intra calceum tegebantur, de quibus Salmas. Hist. Aug. p. 221. 222. nunc pro extrema parte tibialium, & pedum integumẽto lineo, vel laneo. *Le calze senza peduli in fino à talloni legate con corregge.* Vil. II. 7. Isidor. Glossario. *Pedana pedulis nouus qui caliga assuitur.* Vbi more illius seculi, *caliga* sumitur pro tibialibus, vt & hodie *calze*, & *calzette*. Ita & vetus Interp. Iuvenal. *Pedules nouos in braccis, quos Pedornes dicunt.* Vbi etiam braccæ non tantum femoralia, sed tibialia significat, sicut ante aliquot annos ita braccæ conficiebantur, vt non fœmina modo, sed crura ad imos pedes tegerent, me puero, *Calzette, e calzoni* dicebantur, inepte vtrumq; à *caliga*, quod fuisse militare pedis integumentum nemo ignorat.

PELACVCHINO. Pro re vilissima, ac nul-

nullius pretij Pataff. *Non ti darei vn fol Pelacucchino*. Lexici Etrusci auctor negat se vocis huius originem scire. Insubres *Pelacù* appellant rosæ pediculum foliis spoliatum, ac veluti defloccatum, siue depilatum: inde pro re nullius pretij, ac momenti, *Pelacù, Pelacucchino*.

PELIPRANDO. Insubres mensuram sexquipedalem appellant. Tristanus Calchus Histor. Mediolan. Lib. I V. de Luitprando Longobardorum Rege. *Cum forte obequitans quidam parum ex fide mensurari animaduertisset, ad corrigendam mensura iniquitatem pedem suum supter lapidem circumscribi iussit. Vnde & Luitprandi pedis appellatio, cuius mensura sesquipedalis est, & in stillicidiorum controuersijs dirimendis vsurpatur.*

Peliprando, quasi *Pes Luitprandi*. Ita & Villan. L. I I. 7. qui eam pedis mensuram paulo minorem cubito esse tradit, & eius sepulchro insculptam Ticini.

PELARE. *Pilare, depilare*. Mart. L. x. *Iamque pilata redit, staique, subitque cohors*, de Isiacis, quorum capita ad cutem derasa. Ita Scalig. emendat, cum alij *pileata*, alij *pilata*, à *pilis militaribus*. Alibi de iisdem *Sistrati fuginnt calui*. Spartian. in Hadriano. *Curasse delicatos (Traiani) eosdemq; sepelisse*. Lips. Epist. Quæst. xv. legit, *Sape pilasse*. Quod pædagogia diuelleret. Salmas. tamen, *sæpe leuisse*, à lino, leui: idest medicamine delicatorum faciem fucasse.

PELTRO. Stamnum, vox Anglica. *Peczter*. Dant. I. *Questi non ciberà terra ne peltro*. Vbi *Peltro* pro omni metallorum genere vsurpatur: hoc est abditæ terris lamnæ inimicus erit: dura admodum translatione.

PENA, A PENA. Vix, ægre, cum labore. Nam sicut in Vix aduerbio, X additum est *Vi*, vt Scalig. de Caus. Cap. xxxi. quod negat facilitatem, id quod vi efficitur: ita *A pena*, quod non sine pœna, & labore fit. Nam pœna pro labore. Dant. Purg. xix. *Si che con pena Da lei haurei mio intento riuolto*. Et *penare*, pro laborare. Vulgo *Malestento*, & *stentamente*, idest ægre, conando, & tolerando. V. *Stentare*. Item *Agnaio*, cum molestia. V. *Guaio. A fatica*, à *mala pena*, à *malo stento*.

PENDICI. Rupes, & montium latera in decliue pendentia. Hisp. *Peña*, à Latino *Pinna*, vt Coaruvias, montis vertex, & cacumen in acutum desinens. Nam *pinna*, acutum significat. Quintil. L. I. 4. *Aut à pinna, (quod est acutum) securis vtrinque habens aciem, Bipennis*. Grot. Lexico ad Procopium. *Pemmo*, *melius Penno*. *Penn hoh, Vertice eminens. Penn Vertex: vnde Penninus Iuppiter in Alpium vertice*. Buti. *La Capra è animale, che volontieri và pascendo sopra la penn a de monti. Pendicie*, & *appendicie*, pro rebus adiacentibus. Flodoardus L. I I. C. I I. *Cum adiacentijs earum, domibus scilicet, colonijs, aquarum decursibus, & omnibus appendicijs*. Cr. Morello. *Tu ne sentirai qualche sfruzzo nel contado, e nelle pendici della terra*. Item apud Insubres *Appendicio* dicuntur, quæcunque ad nummorum pensionem adiiciuntur, vt pulli, oua, caro suilla, & id genus cetera. Veneti *Regalia*.

PENNECHIO. Lanæ, vel lini inuolucrum, vnde fila deducuntur. *Paniculum*. Nam *Panus* licii inuolucrum. Senenses *Pennechio*. Vide *Panocchia*. Hispani *Copo* à πόκος per metathesim, vellus, vt Sanctius. *Copo di nieue* Tacitarum vellus aquarum. *Fiocco*. Itali etiam *bianco come vn schiopo di neue*, pro *copo*, siue flocco.

PENNATO. Secula, falcula, siue culter incuruus ad putandos ramos sì à *pinna*, quod vt diximus, acutum significat; etiam minime incuruum, *pennatum* dici posset. Vnde crediderim à *pinnis* auium, quarum maiores inflexæ, & veluti falcatæ sunt.

PENNA MATTA. Lanugo, pluma mollior auium pennis subiecta. Si *mattus* Latina vox est, vt credit Salmas. Hist. Aug. 461. quæ emollitum, subactum, & maceratum significat, hæc pluma *matta* ob mollitiem dicta est, non propter summam leuitatem.

PENNOLA. Cuneus præcipue ligneus. *Pinna, Pennula*, quod antiqui, vt diximus *Pinnum* acutum dicebant. Cunei autem terrei findendo ligno, *Chignoli. Cuneoli*. Et à similitudine, casei quadram decussatim sectam pariter *Chignolo* appellant.

PENNONE. Vexillum. *Phanon*, *Phanone*. Vnde *Confanone*, & *Confalone*. Boninsegnius Hist. Florent. L. I. *E l'insegna Reale hebbe misser Geri Spini, & il Pennone de feditori M. Vanni de Mori*. Villan. VIII. 118. *Il suo Maliscalco portaua pure pennone della sopransegna del Duca*. Vita Nicol. Laurentij p. 102. *Et vn'altro le portaua lo pennone*. Hispan. *Pendon*. *Pandum*, vel *Bandum*, *Bandarium*. *Pennoncello della lancia*, hastæ flammula. *Phanon*, *Phanunculus*, *Phannoncellus*, *Pennoncello*, & contracte *Pennello*. Ita Veneti appellant vexilla Collegiorum, Societatum, & Parœciarum, quæ in supplicationibus præferuntur. Item *Penelli* appellant bracteas æreas instar flammularum, quæ turrium summitatibus, ac domorum fastigiis statuuntur, ad ventos vertigine indicandos. Potest etiam à *petala*, bractea deduci, de quo vide suo loco.

PENSARE. Cogitare, rem perpendere, à frequentatiuo *pensitare*, *pensare*.

PENTA. *Spentone*, *Pinta*. Impulsus. *Impingere*, *impintum* barbare, & *impentum*, *Spento*, & *spen-*

spenta: non à pungendo, vt Siluius p. 43. *Pingere* impellere. Dant. Purg. xxxv. *Sì come nave pinta da buon vento*. Inf. xxiix. *Fà che pinghe mi disse vn poco il viso Più auanti*.

PENTOLA. Olla. Menagius à *pendendo*, *Pendula*, quod ad focum pendeat. An à Græco πίθος *Pithos*, dolium, quod rotunda, & instar dolioli sit? Quasi *Pithola*. Nam si à pendendo dicta, omnia vasa quæ ad focum pendent, ita appellarentur. Et ollæ ferme prunis imponuntur.

PENZOLO. *Vua pensilis*. Plures scilicet racemi suspensi. Hinc *Pinchirolo* apud Insubres qui racemos cogunt, & inde vuas decerpunt, quo nomine agrestes Vrbanis illudunt. *Penzolo* ergo à *pensilis*, vel *pendulus*, quod idem est. Phylargyrius ad Georg. *Videtur Virgilius opinionem illorum sequi, qui in honorem Liberi patris putant oscilla suspendi, quod eius sit pendulus fructus*. Varro de R. R. *In pensilibus iunctis*. Scalig. *Pensilia quæ suspenduntur hieme ad seruandum, vt vua, mala, sorba*. Plin. L. xiv. de vuis seruandis: *Durant aliæ per hiemem, pensili concameratione*. *Archipenzolo*, libella, *perpendiculum*.

PEPIANO. *De plano*, veluti *pede plano*. Nam *planus pes*, est area.

PEQVENO. Hispani pro paruo. *Paucus*, *paucinus*, *pechino*: *pochino*, & *picino*. Iidem *Chico*, à *Pauciculus*, & *Chiquido*, sicut *Micino* à mica. Galli *Chique* pro auaro, translate, idest pusilli animi & sordidi. Nihil enim hic *Siccum*, & *Ciceum*, siue fabæ granum, faciunt.

PER. Contractum ex *Propter*. *Perchè*, propter quæ, vel quod. *Perciò*, & *però*, propter hoc; *Perciòche*, Propter hoc, quod. *Imperciochè*; *Perochè*. Itaque falluntur qui *Però*; à *Perhoc*, pro indubitato ponunt. *Per* etiam vice *pro* non semel sumitur. Exempla obuia sunt.

PERGAMO. *Pergolo*. *Pergola*. Suggestus, siue sedes sublimis. Πέργαμον, *Pergamum*. At *Pergula*, vt Scaliger ad Ausonium, & Propertium docuit, triplicis generis fuit. Vnum, pro parte domus exporrecta, & propendente, quod etiã proiectum, & mœnianum, hodie *Poggiolo* dicitur; *Poggiolum*, alterum pro Casula, siue tuguriolo fulcris arundineis fulto, & harundine tecto, ducta similitudine ab opere topiario: vt apud Ausonium. *Vilis arundineis cohibet quem pergula tectis*. Tertium pro ipso opere topiario, *Topia*, *pergola*, quod sub eo tecti inambulamus. Quod ad primum pertinet, vt *Pergula* sit Mœnianum, Podium, illa in publicum spectabant; Vnde Plin. ait quendam à Censoribus notatum, quod interdiu, cum corona rosacea, e pergula in forum respexisset. Cum autem istæ pergulæ ferme in summitate ædium ad prospectum statuerentur, hinc Glossæ. *Pergula* Μεσόδμη, Ὑπερῷον, ὀροφή. Et infra. *Pergula* Ἴκρια, Στενὸν οἴκημα. Vbi sermo est de tectis per Orientem, non in decliue per tegulas fastigiatis, sed planis, quæque lapidibus, aut arenato strata, quæ Græce δώματα, Latine solaria. Ita Μεσόδμη, est trabs ingens, quæ per mediam domum per transuersum traiecta totum illud pauimentum sustinebat. Ὑπερῷον autem, vt Eustathius notat, Lacedæmonij superiorem domus partem vocabant ὤα, atque ita Ὑπερῷον esse summum fastigium. Ita ut ὦα sint cubicula tecto proxima, Ὑπερῷα tectum ipsum ita complanatum vt diximus, in quo non ambulabant modo, sed & dormiebant, vt notum ex Homero, & aliis. Ne igitur facilis ex ijs in præceps lapsus esset, Mœnianum circumducebatur, quod nihil aliud erat quam περίβολος, vt Salm. ad Histor. Aug. Idest tectum podio mœnitum, siue Pergula. D. Hier. Ep. cxxxv. *Et quando præcipitur nobis, vt faciamus domati nostro coronam, hoc præcipitur, vt in tecto faciamus per circuitum quasdam eminentias, ne facilis in præceps lapsus sit*. Eædem Glossę corrigendæ sunt Verbo, *Perfecta tecta*. Ἀναπεπταμένη, Ἀνάπαυλαν ἔχουσα ὑπὸ σκιάς. Legendum vt infra *Proiecta tecta* Ἀναπεπταμένη. Scilicet mœniana illa pede, aut semipede extra tectum porrigebantur, quales nostræ Pergulæ, & Podiola. Ὀροφὴ autem proprie est laquearium, siue lacunarium, cui super ingerebatur terra, & lapides ad pauimentum sternendum. Ἴκρια autem tabulatum, suppositum pauimento. Dicitur etiam Καλύβη, & Στενὸν οἴκημα, idest cella, domuncula, zeta in eodem solario inædificata.

PERITARE. Etrusci antiqua voce, pro Pudere. *Puderitare*, *poritare*, *peritare*. *Peritosa*. Nou. ant. viii. 3. *Staua con peritosa faccia*. Non à *pauere*, *pauoritare*.

PERLA. Vnio. Esse à *Pilula*, *pirola*, *pirla*, & *perla*, olim Viri doctissimi monuerunt. Neque operosa erat coniectura, quæ mihi adolescentulo in mentem venit, antequam Casaubonũ, aut Salmasium nossem. Vnde nasi extremitas, *Perola del naso*, vt Isidorus. A *Pirola*, *pirolare*, Insubres *borlare*, in gyrum voluis & *Borella*, globus ligneus, *Pirolella*. Imò, & *Burlare*, pro ludere, & iocari, & *Burla*. Et *Pirlo*, Trochus. Germ. *en Paerlen*. Et Gallicum *Pirouette*, Verticillum, & *Pirouetter*, in gyrum verti. Quod simplicius est, quam a Græco verbo *Ampiruare*, vt Turneb. L. xvii. 8. Ceterum *Perla*. Hispanis dicitur *Alfojar*, siue vox Arabica sit, siue corrupta ex *Iocalium*, quod infima ætas pro gemmis accepit, vnde *Gioie*. *Alsocarium*. Galli *bagues*, gemmæ, vniones, baccæ, vnde tribacca Petronio, bacculæ.

PERPONTO, & *Perpunta*. Thorax, aut vestis stragula, lodixque gossypio farta, crebris acus punctis, vnde illi nomen, non à πόρπη, vt Perionius, monile, fibula, bulla, quod ea annecterentur.

PERRO, Hispani Canem appellant. Coaru, à πῦρ ignis, alii à *pullus*. Quod si verum esset, pulli omnes canes appellari possent. De solis auibus, & iumentis, nunquam de Catulis hanc pulli vocem vsurpatam memini. Est ergo ab *Irriens*. Quod proprie de canibus dicitur, dum ringuntur, & irritantur, vnde Irritare. Canes enim prouocati irriunt; idest sonum quendam qui literam *R* refert, crebro referunt; vt Turn. L. XXIX. 17. Festus. *Irrire ringere, quod genus vocis est canis rabiosa*. Lucil. de litera R. *Irritata canes quod, homo, quam planius dicit*. V. Scalig. coniectaneis in Varronem 119.

PERSO, Color subniger, varius. Scalig. exercit. CCCXXV. 10. *à Persis*. Menag. à Græco πέρκος; siue περκνός. Alibi à *Prasinus, Persinus, Perso*. Sed Prasinus est porraceus, hoc est saturè viridis. Fortasse igitur, quod sit color euanidus, ac fugiens, quique plenum colorem perdiderit.

PERSONAGGIO, Vir in dignitate constitutus. Nam *personatus* pro eodem. Fulco Bomus apud Cerdam Cap. XLIII. 13. *Affuit autem tunc inter alios Proconsulares, & personatos viros prafatus Cos. sicut stella radians*. Ita *Personatum* pro dignitate Ecclesiastica sumi docuit Voss. L. III. 34.

PERSVTTO, *Presciutto. Prosciutto*. Perna, & coxa suis. Siluius p. 34. *Pes suis*. Sed non tantum pes, verum tibia & coxa. *Pedem* Veneti *Pecosso*, quasi *pedicosum*. Est ergo a *Præsalitum*, *Presutto*. Glos. *Præsalum*, ταρίχηρόν. Alibi Ταρίχηρόν, *Præsalsum*. Veteres *Petasonem* dixerunt, cuius pars, teste Athenæo, perna dicebatur. A *Perna*, Hispani, *Pernil*. Itaut perna sit pars petasonis carnosior, petaso autem coxa, ad formam petasi lata, etiam costas comprehendens: vt Iunius in Nomenclatore. Quomodo autem pernæ salirentur docet Cato in extremo de Re Rustica.

PERTANTO, Propter tantum. Gal. *Pourtant*.

PERTVGIO, Foramen. Pertundo, *pertusum*.

PERVCCA, Galericulus. Capillamentum adscititium, à pilo, *pilucca*, nam ab eodem, *Pilucco* Itali, floccum appellant; & congestum in vertice capillum. De his Vossius L. II. C. XV. plura adnotauit ex Salmasio ad Tertull. pallium p. 318.

PESTARE, Tundere, *pinsere, pinsitare*, quod olim frumenta in pila tunderentur, vnde *Pistores*, & *Pistrinum*. Festus, *Pistam à pinsendo pro molitum antiqui frequentius vsurpabant*. Varro. *Nec pistoris nomen erat, nisi eius qui ruri far pinsebat, nominati ab eo quod pinserent*. Et alibi. *Qui in pistrino pinseret farinam*. Præcipuè autem pinsitare de pedum insultu, quod fullones faciebant, cum vestimenta cogerent. Vnde & *Pesta*, pro vestigio; siue forma pedibus impressa, vt Menagius. Sed & *pinsere* terram genibus, & cubitis apud Ennium.

Veget Veterin. L. 1. 32. *Rosarum vnciam vnam in pila lignea pistabis*. *Pila* etiam hodie *Pilota* appellatur, mortarium, in quo pinsitur, & *Pistone*, *Pistillum*. Glossæ. Τ'ρίπτη *Pistaculum*, *Pilum*. *Pilum* enim etiam pro pistillo. Isid. L. IV *à Pilumno Pilum, & Pila inuenta, quibus far pinsitur*. Pilum *autem est vnde contunditur quicquid in pilam mittitur*. Cornutus ad Persium. *Pinsit, assidue percussit, dictum à pistoribus: Pilo enim apud veteres frumenta tundebantur*. Scribon. *Pila, & pilo mundo contundere*. Glos. Arab. Lat. *Pessulum, Pestum, Pestillum*. Et Κοπαιστήριον *Bactuarium*, Κόπανον *Battulum*. *Battuere enim battere*, pulsare. *Batacchio*.

PEDAIZZO, Veneti viscosum, quodque facile adhæreſcit. *Appiccaticcio*, hoc autem ab *affigendo*, quasi *Afficcaticio*, aliter *attaccaticcio*.

PETECCHIE. Febris qua corpus nigricantibus maculis adspergitur. Aliqui à *puncticulis*, alij à *Peticulis*. Sed est à πίτυρος, vt Scaliger ad Festum, *morbus pestilens, quo correpti qui moriuntur, nullum indicium morbi relinquunt aliud, quam naeulos in parte corporis. Vnde* Patagium, *clauus aureus in vestitu matronarum, qualis in virorum habitu, clauus è purpura*.

PETITO. Paruulus. Est quidem vt Scaliger ad Catalecta à *Putus, putitus, petitus*: vt Glos. *Puti* Μικροί. Sed *Putus est à puer, pueris, purus*, & *putus, putitus*.

PETRERIA. Machina bellica emittendis lapidibus, siue petris ingentibus ad quatiendos muros ante vsum bombardarum, Ballista, Catapulta. De quibus Vossius L. III. 34. Olius ad Morenam pag. 80.

PETTIGNONE. *Pettenecchio, pecten, pectensculum*. Pubes. Hispani *La mancebia*. Ephebæum; pubertatis indicium.

PETTO. Crepitus ventris. *Peditum*. Glos. *Peditus, peditum*, πορδή.

PETTOROSSO. Auicula plumis in pectore rubescentibus. *Erythacus*. *Rubellio*.

PEVERA, Infundibulum. Vide *Impiria*, & *Piria*.

PEVERATA. Iusculum *piperatum*. Ius atrum à pipere, & aliis aromatibus, non ab *imbibendo*. Spissum enim id iusculum, nec sorbile.

PEZZA. Lintei, aut panni frustum. A Græco πίζα,

πίζα, & πίζις, quod limbum, siue fimbriam, significat, vnde fasciæ, segmenta, & lintei, vel panni frusta, *pezze* appellata. Glos. *Limbus*. πίζα, κύκλος, παραπόδιον, πίζα ἡ κυκλάς, *limbus*. Villan. VI. 40. *Il quarto era pezza gagliarda, cioè liste à trauerso, bianche, e nere*. Anastas. Leone IV. *Rete conclusas auri petias in se habens smaltitas*. Coaruuias à *Pittacio*, quod schedulam, siue segmentum significat.

PEZZENTE. Mendicus. Lexicon Etruscum, quod frusta panis corrogat, *pezzi de pane. Andar pezzendo*. Menagius à *petendo*. Rectius videtur, quod lacer, pannosus, centone è frustis consuto, tectus.

PEZZO. Frustum. *Pedacium*, licet pedis mensura maius, aut minus. Hispani. *Pedaço*. Non à *petasone*, aut *pittacio*, hoc enim segmentum, siue schedula, fasciola, aut splenium, *Pedacium* autem de cuiuslibet rei frusto, ac fragmento etiam magno. *Spezzare*, *despedaçar*, in frusta frangere. *Pezza di panno* etiam sumitur pro integro panno, scilicet è tela reciso. *Panno di pezza*, nouus, recenter è tela recisus: *nouo di trinca*, è tela truncatus. Et quia maioris pretii. Hinc *homo di pezza*, e *di buona pezza*, magnæ æstimationis. *Pezzo*, & *pezza* pro spatio temporis. *Pezza fà*, & *Vn pezzo fà*, diu, magno temporis spatio. *Buona pezza di notte*. *Pezza di terra*, pro agri parte. Stat. Patau. *Vnam possessionem camporum XXV, in vna, vel pluribus peciis*.

PEZZOLI. Veneti Ciceres appellant abusiuè, *Pisa*, *Pisella*, *Pezzolli*, cum sint diuersa legumina.

PEZZOLO. Paruus pes, *pediculus*, *pediciolus*, *pezzolo*. Veneti *Penino*, *Pedicino*. *Pecosso* pedem suis. *Pedicotium*.

PIAGGIA. *Spiaggia*. Littus maris, ac fluminum statio. Item breuia. Dant. Inf. III. *Disse per altra via, per altri porti Verrai à piaggia*. Menagius à πλάξ planities: an ab *exspatians* ora, littus? aut simpliciter, *Planitia*.

PIANA. *Voce*. Submissa, minime elata. Dant. Inf. II. *E cominciom' à dir soaue, e piana*. Landin. *bassa*. *Parlar piano*. Contrarium *parlar forte*, alta voce.

PIANELLA. Solea crepida. *Planipes*, vt differt à socco, & cothurno altioribus pedum integumentis.

PIANGERE. Hodie pro flere, Latini, pro pectus palmis tundere; eaque luctus pars. Exempla obuia sunt.

PIANO. *A pè piano*. *Pedeplano*. Vitruv. L. VI. XI. *Ædificia, quæ plano pede instituuntur*. Et alibi. *Si plano pede erit ruderandum*. Area, & inferior pars domus: item domus vnius contignationis. Ita apud Iurisconsultos, *de plano* cognoscere, statuere: ex æquo loco, id, *pro Tribunali*, opponitur, quod altum, atque editum. *Andar piano*, lente incedere, vt in æquo loco, secus per decliue, aut præceps.

PIANTA dell'Edificio. Area. Ædificii vestigium. Philand. ad Vit. L. II. Ichnographia. *Vestigium operis, quam platam formam, quasi planam formam dicas, mei Galli, Itali, Græca alludentes voci*, Plantam, *nominant*, ἴχνος *enim vestigium est, siue planta pedis*.

PIASTRA. *Lastra*. Laminæ, siue latiores marmorum crustæ, quibus pauimenta sternuntur. Siue vt Vos. III. 35. *Lapides casi, & formati, in orbicularem & quadratam formam. Plata, lata*. Anastasius *Platonias*, & *Platinas* appellat. In Damaso. *Readificauit Platoniam, vbi corpora Apostolorum iacuerunt*. In Sixto III. *Cancelli supra Platonias Porphyreticas*. Et. *Liberius ornauit de Platinis marmoreis sepulchrũ S. Agnetis*. Siue igitur, *Platonia*, siue *Platina*, siue *Platunia*, vt Salm. ad Capitolinum, à πλατὺς; vnde & Belgis laminæ *Platten*, vt idem. Vossius. Quare non audiendi, qui à πλάσσειν, idest fingo, deriuant. *Piastre* etiam ex ferro, ære, & argento dicuntur.

PIATIRE litigare, Insubres *Piedezare*. Veneti propius originem, *Placitare*. Hispani. *Emplazar*. Scilicet à *Placitum*, quod vt Budæus in Pandectas p. 136 Latinis Curiæ decretum, quod Græcis Plephilma, & Areston. Vnde idem *Arresta*, Senatus decreta Gallice dicta censet: idest Curiæ placita. Quod placere pro decernere, & statuere S. C. antiqui dicerent. Cic. v. Philip. *De exercitu C. Cæsaris ita censeo decernendum, placere Senatus, militibus veteranis vacationem esse*. Et Philip. XII. *Senatui placere vt Coss. designati &c.* Ex quo locus vbi aguntur causæ, siue Comitium, & consessus Iudicum ad Ius dicendum *Placitum* appellatum. Et *Placitum habere, tenere*. Et *Placitare*, litigare, disceptare, iudicio experiri. Vnde Gallicum *Plaider*, Germ. *Pletter*. Et Hisp. *Pleito*. Exempla V. apud Vos. L. IV. 16. Anastas. Leone IV. *De prædicta accusatione placitum fecit*. Pap. *Litigare, Placitari*. *Piato*, pro lite. Vil. VIII. 57. *Vndi piato ne nacque nella Corte del Rè di Francia*. Et *Piagio* molestia, fastidium, à litium tædio.

PIATO. *Dar di piato*. Non cæsim, aut punctim, sed latiore ensis parte batuere, quod ignominiosum habetur à πλατύς. Latus. Vit. Nic. Laur. p. 148. *Poi commanao, che li Connestauoli feressero lo figlio con piatoni con le spate*.

PIATTA. Nauis à lato fundo, *Lata*, *Stlata*, nauis *Slataria*. Glos. πλατηνὸς ἡ σαλάκισυ. *Palmula, Ratis*. Fortasse *Plata, Ratis*. Chron. Venet. *Con vna scheola grande, la qual era per pla-*

to, e per buccentoro di lo Dogado.

PIATTO. *Patina, piadena*, à latitudine.

PIATTO. *Appiattare, Appiattarsi*, subsidere, contrahere corpus, & plicare. *Applicare, Applicitare, Appiatare*. Dant. Inf. XIX. *Di sotto al capo mio son gl'altri tratti, Per la fessura della pietra piatti, plicati*, submisso corpore. *Suppiattare*, abscondere. Histor. Pistor. p. 16. *Et appiatossi, per paura di non esser morto*. Et. *Certi si partirono della Città, & certi rimasono piatti (occulti) in case de lor amici*.

PIATTOLA. V. *Mossoni*.

PICANTE. Vinum à *pice* dictum. Plin. Lib. XIV. 20. *Ratio autem condiendi musta in primo feruore, aspersu picis, vt odor vino contingat, & saporis quodam acumine*. Inde vina etiam fine pice grato acumine palato blandientia, *Picanti*, dicta.

PICCA. Sarissa, longior pedestris hasta. Non à pungendo, id enim telorum omnium proprium, sed à *Spiculum, spicula, spicla, picca*: breuiore acutissimo ferro præfixa. Glos. *Spiculum*. Ἀκόντιον, Αἰχ, ἐπιδορατίς. Ἀκοντίου εἶδος. *Gesa, Spicula, Sparus*. Ἀκόντιον Μακεδονικόν. *Sarissa*. Gratius descripsit. *Quid Macedum immensos libeat si dicere contos, Quàm longa exigui spicant hastilia dentes*. Ex quo Turneb. L. XXI. 25. existimauit hastam Macedonicam *Picam*, quasi *Spicam* vocari, quod ferro spicata sit exiguo. Nam Seruius ad illud. *Ferroque faces inspicat acuto, inspicare*, explicat instar spici & aristarum incidere. Atqui *spicare* non est acuere, sed vt Voss. in Etymologico, est côcidere lignum minutatim, sic vt assulis multis referat spicam cum aristis suis, quo facilius ignem faces conciperent. Cui tamen in eo assentiri non possum, cum illud Gratij *spicant* spicæ similem faciunt, interpretatur, multis dentibus, qui referant aristas. Alioquin conti illi Macedonici, plures dentes, siue spicula habuissent, quibus instar aristarum horrescerent, quod est inauditum. Quia *contos* igitur numero plarium dixerat, dentes etiam posuit, vt singulos suus dens *spicet*, siue in spiculum armet.

PICCARE. *Appiccare*. Affigere, affigitare. *Afficcare, Appicare*. Hodie in furcam agere, siue suspendio affici, quod à Cruce translatum est, in qua noxii clauis figebantur. Postquam furca, Cruci substituta, mansit eadem locutio, vbi nulla fixio. Inde pro suspendere. *Appicagnolo*, & *appicatoio*. Cum autem claui, & id genus cetera pulsando affigantur, inde *picchiare*, & *piccare*, pro percutere, pulsare, siue battuere. Non à pungendo, quod ferme sine pulsatione peragitur. A pungendo quidem crediderim dictum *picchiato*, pro variis coloribus distincto, vt sit veluti *puncticulatus*, punctis intersti̇nctus, & variatus, Ponticlatus, *pontichiatus, picchiatus*, non autem ab auc. *Pico, piccare*. Germani *Bochen*, & *Picken* figere.

PICCIOLO, *Piccolo* Pauculus. *Paucus, pauculus, piccolo*. *Paucinus, piccinino, piccino*, & *piccinacolo*, pro nano. Hisp. *Pequeño, paucinus*. Imo & *Cicho*, est Paucicus. Nam illud Labeonis apud Veterem Persij Interpretem. *Crudum manduces Priamum, Priamique pisinnos*, siue *pusinos* est à *pusio, pusinnus*, ex quo *pusillus*. Isid. *Pisinnus à pusione dictus*. Voss. in Etymol. *M. mutatur in P. Acoles, pro* μικκύλος, *dicunt* πικκύλος, *vnde remansit Italorum Piccolo*, sed est à *pauculus*. Galli. *Cichetè* auaritia, à *paucitas* auarus, pusillanimus, quod magnanimo opponitur.

PICCIONI. *Pipiones* proprie columborum pulli, vt Barbarus ad Plinium, & Salm. ad Capitolinum, à *pipiendo*. Nunc etiam pro ipsis columbis.

PICCIVOLO. *Piccolo*. Etsi apud Columellam de Arborib. C. XXIII. *Petiolus* dicatur. *Cum iam matura mala fuerint, antequam rumpantur, petiolos, quibus pendent intorqueto*. Est tamen simplicius, à *Pediculus, pedicolus, piccolo*. Forte enim *petiolus*, contractum ex *pediculus, pedittolus*. Vet. Glos. *Pacciolus*, pro *Petiolus* explicat. Παση ὀπώρας τὸ ξυλῶδες καθ' ὃ ἐξήπτηται τῷ κλάδῳ. Insubres *Peccolo* pro paruo pede. Hinc *spiccare*, fructum ab arbore carpere, auellere, *depediculare, depedicare*, pediculum frangere.

PICCONE. Dolabra à *spico*, siue rostro acuto. Hisp. *Beco, pico*.

PIEGA, Plica, *pieta* Veneti, *Plicita*. *Pieghevole*. Flexibilis *Piego di lettere*, *Plico* fasciculus literarum compactarum. *Pacchetto*.

PIETA. Lamentatio, ad implorandam pietatem. Dant. I. *La notte ch' i' passai con tanta pieta*. Landin. *Lamento*, ad miserationem commouendam. Item pro pœna, ac supplicio. Idē. Inf. VII. *Hor discendiam homai à maggior pieta*. Quo enim maior pœna, pietas & commiseratio maior est.

PIEVE. Plebs, *plebe*. *Piouani* Parochi pagani. Plebs enim pro pagis. Venetus tamen etiam Curiones Vrbani. *Piouere*, quasi plebarius, paganus. Villan. L. VI. *Così ordinò in Contado à tutti i Pinieri*. At *Piouico est* a publico, Venetiis *Piouego*.

PIEZO. Veneti appellant fideiussorem, sponsorem, & prædem, nempe ab hoc vltimo. *Pras, prede, predio, piezo*, & *piezerta*, fideiussio. Cicero. *Pradibus, & pradys populo cautum est*, vbi Ascon. Pædianus. *Bona pradia dicuntur, bona satisdationibus, quæ sint in mancipiis, sine*

in

in pecunia numerata. Prades, hominis idest fideiussores. Gloss. *Prades*, οἱ ὑπὲρ φόρου δήμου ἐνδιδόμενοι, *qui pro vectigalibus populi obligati sunt. Pras, pradius, plegius*, fideiussor. Math. Paris ad an. MCCXV. *Nec Plegij ipsius debitoris destringantur, quando ipse capitalis debitor sufficiat ad solutionem. Plegium* autem, vadimonium. Idem ad an. MCLXIV. *Excommunicati non debent dare vadium ad remanentiam, sed tantum vadium & Plegium standi iuditio Ecclesiæ.* Galli *Pleiger*, non à *pollicitri*, pollicitari, sed *prædiare* prædijs cauere. Ita Salmas. de modo vsur. pag. 586. *Vt vadia pro pignoribus Latinitas infima, barbaraque dixerit, & prades pro fideiussoribus. Vnde hodie* Plegios *eos appellamus, quasi pragios, vel prejos, media littera extrita.* Statut. Venet. L. I. II. *Nisi appaget, vel pignus, aut plezariam sufficientem dederit.* Ibidem. *De eo qui per vadiam tenetur venire Venetias, ad terminum sibi præfixum.* Et Cap. XX. *De vadijs, qua dantur in placitis.*

PIFARO. Germanicum. *Pfifer*, quod haud dubie est. *Tibia biforis*, quæ grauem sonum ac bombum reddit, cum multiforis acutum, hæc incentiua, illa succentiua dicebatur. Sicut etiã multifores præclusis foraminibus grauiorem sonum reddebant. Quintil. L. I. II. *Sic appellatur cantus tibiarum, qua præclusis quibus clarescunt foraminibus, recto modò exitu grauiorem spiritum reddunt.*

PIGIARE, Calcare premere. Non à pedibus, *pediare, pegiare*. Sed a *pilo*, idest pistillo quo olim frumenta pinsebantur, quod pilum dictum, in *pestare* notauimus. *Pilare, piare, pigiare.* Item *pillare*. Dau. Colt. *Posti adunque i maglinoli, con terra cotta pillati.*

PIGIONE. Pretium domus, aut alterius rei conductæ. *Pensio, pensione*, proprie pretium habitationis. Glos. *Pensio*, ἀποφορά, τὸ ἐνοίκιον. Iuven. Sat. IX. *Sed pensio clamat.* V. Interp. *Tributum, aut quod in conducto maneat.*

PIGLIARE. Capere, vel a *Capio, pio, piglio* per aphæresim. Vel à *pilare*. Marcellinus Lib. XXXI. *Nec castra inimica pilantes.* Et infra. *Pilando villas, & incendendo.* Id confirmat Valesius ad illud eiusdem Lib. XIV. *Cognitis enim pilatorum, caesorumque funeribus*, atque id in Gallico idiomate durare. Mihi simplicius videtur a *Capio*, nam proprie *Pilare*, & *compilare*, est furari, & rapere. Festus. *Pilare, & compilare a Græco trahitur, Græci enim fures, πυρᾶτας dicunt.* Vnde Menag. in Orig. Gallicis à πυρᾶν *Prenadre*, deducit, in Italicis à *Pilare*. *Appigliarsi, apprendersi*, nam prendere, est *pigliare*. *Il fuoco s'apprese, s'appiglio*, verum *appicarsi*, item *impizzarsi*, & *impiarsi*, ab *affigere*: cum ignis accenditur, & materiam apprehendit: siue materiæ affigitur.

PIGLIO. pro aspectu. *Mal piglio.* Dant. Inf. XXII. *Si volse intorno intorno con mal piglio*, à pilis superciliorum, & toruitate aspectus. Veneti *brutto peio, bruti piglio, bruti pilo*. Idem Inf. XXI. *Non vedi tù che digrignan li denti, E con le ciglia ne minaccian doli*: vultu contractis superciliis, toruo ac minaci. Contra *dolce piglio*, pro leni, ac miti aspectu Idem Inf. XXIV. *Lo Duca à me si volse con quel piglio Dolce, ch'i' viddi imprima à piè del Monte.* Et *libero piglio.* Purg. III. *Guardommi all'hora, E con libero piglio.* Et vetus Poeta apud Lexicon Etruscum, *La spatiosa fronte, el vago piglio.*

PIGNATA. Olla fictilis. Menagius ab ipsius forma, quæ in acutum desinit, instar pinus. At ollæ rotundæ, nulloq; acumine. Verum strues fictilium cum in fornace coquuntur instar metæ est, & ideo *Pignone* dicitur, acuto fastigio, pinum referens, vnde & *Pignata* olla dicta est.

PILASTRI. *Piloni.* Pilæ structiles è saxis quadratis, vel lateritiis. Phil. Vitruv. L. V. I. *Parastata sunt pila quadrata, vulgo pilastrata. Quales pontium fornicibus subiecta.* Liu. L. XL. *Portum & pilas pontis in Tiberim locauit, quibus pilis fornices post Scipio addidit.* Vt *Pila Basana* apud Scriptores, de quibus Lips. ad Tacit. An. XIV. *Piloni*, ingentes columnæ structiles, quæ vastissimam templi Maximi molem sustinent, Mediolani dicuntur. Quæ & *Pilaria. Pilieri.* Villan. III. I. 5. *La posero sù vn piliere, su la riua di detto fiume. Pila dell' acqua Santa*, columna siue stela in aditu templorum labrum sustines, in quo aqua lustralis continetur.

PILOTA. Mortarium, *Pila*, in qua pistillo tundebatur, siue pinsebatur frumentum, nondum molis inuentis. A pilo instrumento, quo quid in mortario frangitur. Seruius IX. Æneid. *Pilumnus, & Picumnus fratres. Pilumnus pilendi frumenti: vnde à pistoribus colitur, & ab ipso pilum dictum est.* Capella Lib. II. *Comminuenda fruges, farrisque fragmenta Pilumno signat Italia.* Plin. L. XVIII. *Antiqui Etruria, & Latij populi fruges concidebant, pani conficiendo pilis, idque opus erat manuum.* Hinc *in pila contundere* apud auctores rei rusticæ, *& in pilam conijcere* apud Scribonium. Rodius existimat a Marcello medico *Pisonem* appellari C. VIII. *Radices beta contundes in Pisone marmoreo.* Sed legendum *Pilone*, magna pila. Ita *Pila fullonica* apud Catonem C. X. qua vestes & panni a fullonibus tundebantur, vt polirentur. Hodie etiam oriza tunditur, siue deglubitur pilis, opera rotarum aquariarum, & linteorum laceramenta ad conficiendam chartam subiguntur. V. *Pestare.*

PILO.

PILOTO. *Proreta.* Proræ præfectus, ſicut Puppis Gubernator. V. *Pedoto.*

PIMACCIO, *Piumazzo.* Puluinus à plumis quibus ſartus, licet etiam lana, ac tomento. Ceruical. Gloſ. *Plumacium.* Πλυμάκιον, Πλυμίον. Pap. *Plumacium, puluinar à pluma dicitur.* Et *Puluinar, Capitale (Canezzale) Plumacium.* Et *Puluinus, priuati hominis ceruical.* Plumacium etiam de veſte ſtragula acu picta ad plumarum modum, ſiue plumatili. Vide Voſs. Lib. III. 45.

PINA. *Pinca.* Infantium penis, vnde vox formata. *Penis, pina, pinica, pinca.* Nam quod attinet ad illud Martialis XI. 73. *Drauci Natta ſui vocat Pipinnam, Collatus cui Gallus eſt Priapus.* Præterquam quod in ea voce Codices, & Interpretes variant, *Pipina* eſt à *penis*, parvus penis, & vt ita dicam *Peniculus*. Et Turnebus quidem L. VIII. 4. reiecta eorum ſententia, qui *pipinnam* à pipillando, aut *vepenem*, ideſt parvum penem, interpretantur ipſe haud meliorem attulit. In antiquis enim libris legi *bipennam*, quod ita explicat, rem ita paruam, vt duarum pennarum tubos, vel cannas magnitudine non ſuperet. Quanquam non ita inepte *bipennem* quis legeret, dummodo puerili vaſculo conuenire poſſet. Nempe ex Petronio. *Ter corripui terribilem manu bipennem.* Quod eam figuram repræſentet. Acuta Scriuerij correctio. *Vorat ne penem?* de fellatrice. Quidquid ſit *Pipina* membrum virile non ſignificat, ſed puerile per blanditiam, & diminutionem à *penis*. Galli *Pine*, & *bine*. Ex eodem. *Pincone, bene vaſatus.*

PINCIONE. Fringilla. Gal. *Pinſon*. Non à *Spinthione* Græcæ originis, ſed à Germanico *Finck.* Et Italico *Finco.* Vtraque vox, à ſonitu, quem iſta auis edit.

PINTA. Vini menſura, duarum ferme librarum. Perionius à πίνθα, idque Budæo placuiſſe ait. Sed Budæus de Aſſe L. V. non à πίνθα, quæ vox nihili eſt, ſed à *Pityna*, quod Græcis vas vinarium ſignificat, *Pietna*, & *Pinta*. Alij à Germanico *Pinte*, quod pro eodem accipitur.

PIOLARE. *Pialare*, dolare, & aſſeres læuigare. Barbarus Caſtigat. in Plin. ad Cap. XIX. Lib. XIV. *In Gallia tranſalpina inſtrumentum fabrile, quo aſſamenta lauigantur, & poliuntur non aliter ferè, quam rabo, quaſi rabula vocatur, à radendo: quod quidem à nauicula credo forma, in multis Italia, Belgicæ quoque partibus, ſcaſula dici ſolet, in Venetia prouincia à complanando, planula. Nam dolabra videtur idem eſſe, quod aſcia Donato, qui dolare inquit, eſt aſcia cadere.* A *planando* igitur *planare*, *planulare*, *piallare*, & *pialla*. Sed quia res diuerſa eſt dolabra, ſiue aſcia, (*aſſa nunc dicitur,*) qua ſcilicet ligna, rudius cæduntur, ac dolantur, altero autem inſtrumento poliuntur, & læuigantur, *Piola*, & *Piala* potius à poliendo dictam crediderim, quam à planando.

PIOPPA. *Pioppo, Pobbia.* Populus arbor. Erythræus ad Virgilium. *Hinc vulgo corrupto vocabulo* Piopa, *nonnulli Oppio*, (ſed hæc arbor diuerſa.) *A colore quoque albo, nam bicolor eſt, Albara paſſim, & Talpon.*

PIOTE. Pedes *plauti*, ſiue lati. Dantes Infer. XIX. *Forte ſpringaua con ambo le piote.* Landinus, *plantis.* Sed eſt *plautis*, ideſt pedibus. Feſtus. P*loti, appellati ſunt Vmbri, pedibus planis. Vnde ſoleas dimidiatas, quibus vtuntur in venando, quo planius pedem ponerent, vocant Semiplotia: & ab eodem cauſa M. Accius poeta, quia Vmber Sarſinas erat, à pedum planitie initio* P*lotus, poſtea* P*lautus cæptus eſt dici.* Si ergo ſoleæ dimidiatæ *Semiplotia*, integræ P*lotia*, latiores, & pedi commodiores. Ex quo puto P*atin* Gallice dici ſoleam, ſiue ſoccum, cuius domi vſus eſt, latiorem calceo: & P*ata* apud Inſubres, corium ſocci, quod ſuperiorem pedis partem tegit. Ita aues palmipedes, ſiue ſolidi pedes, *patas* appellant Hiſpani, item boũ, & aliorum animalium pedes: non ab ambulando, aut à patêre vt Coaruvias. Iidem P*atan* ruſticum appellant, magnis pedibus, quorum magnitudo augetur agreſti calceamento laxiore, ideſt perone. Iidem P*atear* pede percutere, ſicut Galli P*ataraſſe, & patarade,* alapam latiore manu, & excuſſa palma inflictam.

PIOVICINARE. Leniter pluere, quod veteres ſubſtillum dixerunt. Iſid. Gloſs. P*luuicinare, pluitare, ſæpe pluere.* Priore tamen ſenſu hodie vulgo accipitur, & P*iouiſina*, pro rorante pluvia.

PIPA. Tubulus ducendo Pœti fumo. Germ. *Pfeiſſen.* Quod à *ſiphone* ductum puto.

PIPARE, & P*ipere*, vox auium, ac pullorum. *Pipire.* Colum. L. VIII. 5. *Die XXIX animaduertat, an pulli roſtellis oua pertuderint, & auſcultetur, ſi pipiant.* Pipilare. Carul. de paſſere. *Ad ſolam dominam vſque pipilabat.* Quod Scaliger retinet. Giſanius in Lucr. *Pipitabat* nempe à P*ipare*. Hinc pulli P*ipi*. Græcè Πίπποι. Athen. L. IX. καὶ νεοσσῶν ὀρνίθων, οὓς πίππους καλοῦσι. Vnde πιππίζω, *Auium pullos voce imitor.* P*ipio*, apud Ariſtoph. in Auibus. Hinc P*ipiones*, pulli columborum. P*ita*, P*ipita*, Gallina oua incubans, alibi *Ciocca*. Non. P*ipare proprie gallina dicuntur.* Varro. *Mugit bos, ouis balat, equs hinniunt, gallina pipat.* Item P*ipilare*: pipilare.

P*ipita* autem, *puida, pauida*, eſt morbus pullos infeſtans, à P*ituita*. Gloſ. P*ipita*, Κόρυζα. Scilicet alba pellicula extremam linguam ve-

ſtiens,

stiens, vt Auctores rei rusticæ.
Ceterum quod ad *Pipare* attinet. Festus. *Pipatio clamor plorantis lingua Oscorum*. Ex quo Nicol. Loensis illud Tertull. contra Valentinianos. *Cælestes imbres pipauit Achamoth*, explicat, *Plorando emisit*. Et Scalig. ad Var. illud Plauti. *Pipulo te differam*, interpretatur, eiulabunde conquerar. Nam *pipulum* ploratus, à pipatu pullorum. *Pipulo te differam*, idest conuicio, & eiulatu. Veneti *Fiffare* dicunt, plorare.

PIPISTRELLO. *Barbastrello*, *Barbastrigelo*. A *Vespertilio*, vel à sonitu stridulo. Insubres *Tegnola*, à tignis, in quibus nidificat.

PIRIA. V. *Impiria*.

PIROLA. Nasi pars extrema. Isid. L. xi. *Nasi extremitas Pirula, à forma pomi pyri*. Vel à rotunditate, quasi *Pilula*.

PISCIARE. Meiere. Vel à Germanico *Pissen*, & *Beseichen*, quasi vesicare, vesicam exonerare: *vescicare*, *pescicare*, *pisciare*, vel à *mejere*, *meitare*, *misciare*, *pisciare*: vel quod est verisimilius à sono vox conflata, quem reddit præfandus humor, cum è siphone defluit. Nisi à Græco ὀπυίειν, quod idem significat.

PISELLI. *Pisa*. Erulia. Germ. *Erbs*, *Eruuissen*. Insubres *Erbious*, *raniglioni*. Hisp. *Arpeja*.

PISPIGLIO. V. *Bisbiglio*.

PISTOLESE. Pugio Pistoriensis, cœsim feriens, primo Pistorij inuentus, aut in vsu frequentiori. Hinc PISTOLLE, sclopeta rotata breuiora, capitalis perfidiæ tela, non quod in eadem Vrbe inuenta sint, sed cum pugiones ad latus gestarentur, cum in eorum locū eiusmodi tela successissent, & eodem loco gestarentur, *Pistole*, *Pistolette*, maioris formæ *Pistoni* appellari cœperunt. Coaruvias à *fistula* deducit, sed ea vox omnibus tubis etiam grandioribus communis, vnde *fistulatores*, sclopettarij. Galli *Pistole* appellant aureum duplarem, cuius origo mihi latet.

PITALE. Scaphium. Πίθος. *Pithos*, Doliolum, cuius formam refert: vel simpliciter *fictile*.

PITTANZA. Partes in conuiuio, Cœnæ caput, ferculum Cœnobitis apponi solitum. Omnino Salmasio assentiendum est, qui ad Hist. Aug. à *Pittacio* deriuat. p. 203. *Pittacium index, siue titulus pice illitus, vt affigi possit. Glos. Βρέουιον, breuis, Pittacium. Cod. Theodos. de erogat. militaris annonæ. Pittacia dicuntur breues specierum annonariarum, militibus erogandarum. Nam secundum ea pittacia, militibus erogabantur species annonariæ, vt panis, vinum, acetum, lardum, caro veruecina, & alia eiusmodi. Hinc nos hodie Pittacium, addita litera, cibum & obsonium appellamus*. Ita & alij. At Vossius à *Pietate* deducit, sicut quidam à *piatto*, siue Patina, *Piattanza*, quod claustrum olet, Coaruvia, à petendo. Neque idem Vossius persuadet, cum lautius ferculum fuisse ait & ciborum delicias L. 11. 15. ex Cælario. *Omnes Pittancias sibi appositas recusabat*. Nihil enim aliud ea vox indicat, quam partes Cœnæ, siue portionem singulis apponi solitam.

PITOCCO. Mendicus Πτωχός: *Ptochos*, παρὰ τὸ πίπτειν πάντας, quod omnibus se prosternat, & ad genua accidat, & humilem se faciat in victu mendicando, ab antiquo πτώω pro cado, inde πτώσσω. Salmas. de fœnore p. 661.

PIVA. Tibia vtricularis, à Germ. *Pfeiffe*. Vide *Pifaro*.

PIVIALE. *Vestimentum pluuiale*. Scilicet penula. Vox deinde translata ad pallium Sacerdotum fusius, quod corpus totum operit, & fibula ad ceruicem committitur, vt lacernam veterum referat, nam pœnula clausa erat, vt alias à nobis demonstratum est.

PIVOLO. Clauicula, Paxillus acutus instar claui, qui aut humi pangitur, aut parietibus defigitur, cui aliquid religatur. Boccat. *Facendo i Pinoli à quali si legano le tende*: & cui capistra iumentorum nectuntur. Contractum à *Picciuolo*, *Piuolo*. Illud autem à *Pediculo*, *Pediciolo*. Non à *tibia*, *tibium*. Vel à *Paxillo*, *Paxiuolo*, *Palliciuolo*, *Piuolo*. Nonius. *Paxillus diminutiuum à palo. Varro. Eumen. Vbi dicatur primus Zenon nouam haresim, nouo paxillo suspendisse. Idem Bimargo. Vt nouum cribrum, nouo paxillo pendeat*.

PIZZA. Prurigo. *Pizzigare*, *beccigare*, vellicare. *Pizza* quod vellicat. *Pizzigore*, *spizza*, *stizza*: scabies canum.

PIZZARE. *Appizzare*, ignem, aut lumen accendere. *Appiccare*, *affigere*, *affigitare*, *appiccare*, *attacare*. Veneti *impiare*: quod est *Appigliare*. Crescent. L. 11. 7. vbi loquitur de Insitis. *La pianta comincia ad appigliarsi*. Paulo infra. *Meglio s'appicca*. Ita ignis cum materiæ adhæreicit veluti ipsi affigitur, *s'appiglia*, *s'appicca*.

PIZZI. Linteorum ornamenta, acu picta in acutum desinentia, *Merli*. Vel à *Penna*, quod acutum significat, vt supra diximus. Quintil. Lib. 1. 4. *Aut à Penna, quod est acutum, securis vtrinque habens aciem, Bipennis*. Vnde *Pennola*, cuneus findendis lignis. Vel ab *Apice*, *apicium*, *pizza*. Ita *Pizza della lingua*, *Pizza del naso*, acuta vtriusque summitas. V. *Merlo*.

PIZZICCARE. V. *Beccigare*. Vellicare.

PIZZIGO. Quod duobus, aut tribus digitis comprehenditur. *Pugillus*, *pugillicus*, *puzzicus*, *Pizzico*. Plin. Lib. xx. 12. *Marrubij semen cum farris pugillo decretum*, idest quantum exiguo pugno capi potest. Glos. *Pugillum*: δρὰξ χειρός. Scribon.

Scriboni. xxviii. *Abrotani, quod tribus digitis comprehendi possit.* V. *Pizzico.* Hinc *Pizzicagnolo*, & *Pizzicarolo*, qui salsamenta, & olera minutim vendit, siue vt ita dicam pugillatim, à *Pizzica*.

PIZZOCHERA. V. *Bigio.*

PO. Paucum. Gal. *pău*, *pĕu*, *poco*, *pò*.

POCCIA. Mamma, vber, vel à *potando* lac. Iuven. *Et potanda ferens infantibus vbera magnis*, vel à *Poppa*, *poccia*.

PODERE. Prædium, *Prædiolum*, *prædiarium*, *podere*. Brixiæ *Breda*, Mediolani *Braida*, *Brera*. V. *Breda*.

PODESTA. Prætor. Glossæ. *Magistratus*, *Potestas*. Ἀρχὴ, ἀρχοντικόν. Iuven. *An Fidenarum, Gabiorumque esse potestas*. Vopisc. Saturnino. *Nam vt primum Ægyptij magnam potestatem ad se venisse viderunt, statim clamauerunt, Saturnine Auguste Dij te seruent.*

POGGIA. V. *Orza.*

POGGIARE. Insubres. Verberare. Pulsare, pultare, *polcare*, *poggiare*.

POGGIO. *Podium*, Mœnianum. V. *Appoggiarsi*.

POI. *Postea*. Gal. *puis*, *poi*.

POIANA. Miluus, a *pullis*, quos captat. *Auis Pulliana*. Germ. *Honerdieb*, quasi fur gallinarum, pullorum raptor.

POLCINERA. Rustici *Pleiades* appellant, quod appareant veluti pulli, siue pullicini matrem stipantes. Galli, *Pouciniere*. Etrusci *Gallinelle*.

POLCINI. V. *Pulcini*.

POLESI. Vertices, cancerces, *Poli*, *policee*, *polesi*.

POLIZZA. Polyptica. V. *Boletta*.

POLLA, *Pollone*, arboris germen, surculus, *pullulans*. Glossæ. *Pullat: in Georgia (agricultura) arboris dicuntur, quoties ramos ex se generant.* Παραφυάδας βάλλει. Βλαστάνει. Βλαστάνω, *Germino*, *Pullulo* Βλαστός *Pullulus Germen*. Παραφυάς *Pullulus*, *propago*.

POLLASTRO. Pullus gallinaceus. *Pullaster*. Varro de R. R. Lib. iii. 9. de Gallinis. *Oua quæ subijcias, potius vetula, quam pullastris.* Quam lectionem vulgaris sermo confirmat, quicquid Turneb. *pullitris* legendum putet, Scaliger & Salm. *Pullitras*. Valla Eleg. L. i. 5. *Pullastra apud Varronem, qua est parua adolescensque gallina, diminutionem non significat: nam maiusula potius pulla, quam minuscula est, cetum si minor gallina est, non gallinastra dicitur, sed pullastra.* Pollastrotto etiam dicitur Puer, nec mirum, nam pullus est, at puer, *pucrus*, *purus*, *pullus*, vt *filis pullarsa* apud Ausonium, & *pulus premo*. *Pullis* gallinarum, & Equorum pueri, siue filij.

POLLEDRO. Pullus equinus. *Pullitrus*. In Legibus Salicis *Pullitrus anniculus*. Hisp. *Potro*. *Pullitro*, *poltro*, *potro*. Et *potrico*, *pollitrico*. Iidem *potro*, pro Equuleo, ad torquendum. V. *Poltrone*.

POLLIERE. Veneti appellant oua aquæ bullienti, sine cortice infusa, à *bulliendo*.

POLLINA. Boum, ac inmentorum editus, *Pullorum excrementa*. *Pollinare*.

POLLONE, stirps pullulans. Lucretio pullus L. v. *Arboribus quoniam bacca glandesque caduca, Tempestiua dabant pullorum examina subter.* Nisi translate dictum.

POLPETTE. Viscus minutatim concisum, & in globos compactum, à *pulpis*, *pulpamentum*.

POLTA. *Poltiglia*, *poltia*, *pulticula*. Cinnus, & emplastrum, Calaber Veterinaria C. xliv. *Al quale si subuenno in tal guisa, cioè sia fatta pultija de semole batue con fortissimo aceo, e vegna messeae con queste chose.*

POLTRONE. Ignauus, imbellis. Magna eruditorum pars hanc vocem ex *Pollice trunco* conflatam consentit. *Pollice tronco*, *poitronco*, *poltrone*. Quod scilicet olim, detrectandæ militiæ causa, aliqui sibi pollicem præcidebant, vt stringendo gladio inhabiles essent. Sueton. Aug. xxiv. *Equitem Romanum, quod duobus filijs adolescentibus, causa detrectandi Sacramenti, pollices amputasset, ipsum, bonaque subiecit hastæ.* Menander L. i. de re milit. *Eum qui filium debilitauit, dilectu per bellum indicto, vt inhabilis militia sit, præceptum D. Traiani deportauit.* Fortunatianus Rhetor. *Decem milites tempore belli pollices sibi amputauerūt: rei sunt læsa resp.* Ammian. Marcell. L. xv. *Nec eorum aliquando quisquam vt in Italia, metuens Martium pertimescens, pollicem sibi præcidit, quos localiter Murcos appellant.* Unde Bergius ita lenum. *Murcos* autem quia Murciæ signauiæ Deæ apud D. Aug. de Ciuit. iv. Vnde *Murcidi* desides, & ignaui teste Festo. Hinc Gloss. Isid. *Murcinarius*, *mutilus*. Ita Salmas. de fœnore, 784. *Inde pollice truncos hodie pro ignauis & imbecillibus dicimus, sed truncata voce poltrones.* Ita & alij. Quare mirari subit, non defuisse, qui totum hoc reijcerent, & erroris auctores arguerent. Quid porro? Aiunt *poltro* esse lectum, & *poltrone* qui lectum libenter incubat. Landinus enim ad illud Dant. Inf. xxiv. *Hemai conuien, che tu così ti spoltre Disse'l maestro, che seggendo su piume In fama non si vien, ne sotto coltre.* *Poltro* significare lectum ait, quod & alij adnotarunt. Sed hoc translate dicitur, & ab effectu, quia lectus diu insessus homines desides, & ignauos reddit. Imo alibi Dantes *bestie poltre* dixit, pro pigris, & ignauis

nis Purg. XXIV. *Ond' i' mi scossi, Come fan bestie spauentate, e poltre*. Quanquam magis aridet eorum sententia apud eundem Landinũ, qui *Poltre*, pro pullis, siue *Pullitris* accipiunt, quod pulli facilius pauescunt, & consternantur, quam equi domiti. *Poltro* autem lectum appellari aiunt, quasi *Pullitrum, polledro*, quod vt hic, ita lectus homines portet. Id an verum sit, aliis iudicandum non inuitus relinquo, certe cubile neminem portat, nisi portetur & ipsum. Neque omnes pulli equini, siue Pullitri ignaui sunt, sed domitis ferociores. A *Poltrone* puto factum *Paltone*, pro mendico, & æruscatore. Vnde *Paltoneria*. Seneca Pist. *L'altro che viue sempre in ebrietade, e in paltoneria. Paltoniere*. Fr. Sacch. *Non ti prouar più in arme, paltoniere*.

POMELATO. Equi color. Philander ad Vitruuium L. VII. I. *Palladius L. vij. 9. tesseras, & scutulas in pauimento dixit, pro frustis quadratis, & rotundis, à scuti figura, à qua etiam scutulatum equum dicunt, qui vulgo Pomulatus vocatur*.

POMPARA. Insubres vocant ramum vittis, teniis, ac lemniscis ornatum, qui in pompa & supplicationibus ab infantibus præfertur, ramus *pompalis*.

PONGA. Auium ventriculus, Ingluuies. Prior, ac superior venter. Scaliger Exercit. CCXLI. 2. *Festus Ingluuiem appellat, Seruius ventris capacitatem, Ponga quibusdam locis Italia dicitur, quasi Condus, à reponendo*. Rectius videtur à *funda, fungia, fonga, ponga*. Funda enim sacculus, crumena, nec aliud est Ingluuies. Galli *la Pouche d'vn Oiseau*. Græci recentiores *Pungium*, & *Ponga*. Rigaltius Lexico Græcobarb. Πούγγιον, & πουγγὴ *est sacculus, crumena, marsupium*.

PONTARE. *Pontare*. Niti, conniti, impellere. Non à *pultare, pulsare*, sed ab *impingere*, quod est expellere, illidere, impetum facere. Impactum, barbarè *impintum, pintum, impentum* (vnde *spenta, e spentone*.) *Impentare, inpontare, pontare*. Proprie niti, & nitendo cibi confecti reliquias expellere, item parturire, de vtroque enim veteres *Niti* dixerunt. Sueton. Vespas. XX. *Statura fuit quadrata, compactis, firmisque membris, vultu veluti nitentis. Vnde quidam vrbanorum non infacete: si quidem petenti, vt & in se aliquid diceret. Dicam, inquit, cum ventrem exonerare desieris*. Vultus nitentis, est eius qui conatur fœces expellere. Ita *niti* parturire, siue fœtum nitendo expellere. Vnde *Dy Nixij* parturientium nixibus præsidentes. Ab *impingere, impintum, impentum, pontare*, & *pontare*. Et *Pondi*, dysenteria, in qua creber, ac fere irritus egerendi conatus. V. *Spingere*. Et *Penta*.

POPOLI. Insubres vocant sigilla, sigillaria, imagunculas, infantiæ crepundia, & oblectamenta. *Pupi, pupoli*. Veneti *Puaueli*. Glos. *Pupus*, Βρέφος, Νεαρός. Et *Puppa* Σπλαγχνίς, αἱ τῶν παιδίων νύμφαι. *Pupi* infantes, & *pupuli* (vnde pupillus) Catul. *Deprendi modo pupulum puellæ, Trusantem*. Ita populus Rom. Caligulam initio principatus, blandiendo *pullum*, & *pupum* appellauit. Varro Tithono. *Ac mammæ lactis sugentem pascere pupum*. Auson. Eidyl. VII. *Latias vincis alumna pupas*. Quod igitur huiusmodi sigilla ad infantium speciem, vt hodie quoque efficta, *pupi*, & *pupa* dictæ. Varro. *Itaque breui tempore magna pars in desiderium puparum, & sigillorum veniebat. Quas priscis temporibus Virgines pueritiam egressæ, tanquã virginitatis suæ insignia Veneri condonabant*. Pers. Sat. II. *Dicite Pontifices in sacro quid facit aurum? Nempe hoc quod Veneri donata à virgine pupa*. Casaubon. ibi. *Pupa est σπλαγχνον. Has icuncula Coroplathi è gypso conficiebant in gratiam puerorum*. Ita Lactant. L. II. 4. imagines, & statuas Deorum, nihil esse ait, quam *grandes pupas*. *Pigotte* etiam & *pigotoni*, pilas stramineas appellant, in effigiem humanam formatas. *Pupot*. Et *Puponem, puone*, simplicem, ineptum, ac stolidum. *Pua* etiam Veneti aruum genitale per blanditias vocãt, quasi *pupam*. Hisp. *Muñega*, Coaruuias à *muñon*, quod musculum significat, forte, quasi *niñega*. Nam pupillam oculi *Niña del ojo* appellant.

POPPA. Mamilla. *Papilla*. Festus. *Papillæ, capitula mammarum dicta, quod papularum sint similes. Papa, papula, papilla, poppa*. Capitula autem Veneti *Cauedelli*.

PORCA. Natura muliebris. Varro de R. R. II. 4. *Nostræ mulieres, maxime nutrices, naturam, qua fœmina sunt, in virginibus appellant Porcam, & Græci χοῖρον*.

PORCELLANA, herba. *Portulaca*. PORCELLANE autem vasa murrhina: de quibus Scalig. exerc. XCII. *Fiunt ad hunc modum. Ouorum putamina, & marinorum conchas vmbilicorum (Porcellanæ species horum sunt, vnde & nomen) in tenuissimum redigunt pollinem*.

PORCELLETTA. Minusculus Sturio. Scalig. Ex. CCXXVI. 2. *Porcellettam appellant minusculum Sturionem Adriatici*. Nempe à rostro suillo, acuto, & repando. Quod *Porcellana*, sint species concharum, siue vmbilicorum.

PORFIDO. *Porphyrites*. Etrusci *Proferito*, *Porphyretesum*.

PORRO. Verruca *porrum* referens. Pap. *Verruca, porrum manus*.

PORTANTE. Equus gradarius, ambulatorius. Veget. Mulomed. L. IV. 6. *Per sus, & statuta*,

tura, & positione, à ceteris equorum generibus non plurimum differt. Sed solius ambulaturæ quadam gratia discernuntur à cæteris. Gradus est minutus, ac creber, & qui sedentem delectet, & erigat.

PORTARSI. Gerere se, *portarsi bene, diportarsi. Portamento.* Gestus. Etiam pro vagari, spatiari, *andare à diporto*, portare se in aliam partem. Scalig. ad Sphæram barb. Manilij, de Aquila. *Nunc Aquilo sidus referam, qua parte sinistra fertur. Fertur*, inquit, idest *ad verbum* ἄητι, *Arato, de eadem Aquila loquenti.* Cicero, *se portat. De motu agili & expedito proprie dicitur qualis in bene valentibus, vt Iuven. de eo cui constabat valetudo*, & pedibus me porto meis, *hoc est, bene valeo. Quis negat hodie in Gallia nos ita loqui? Nam quod est apud Comicum, Valuistin' vsque? Sustentatum sedulo: ibi sustentare se, est portare se, & bene vălere. Teutonismus quoque Belgicus proxime ita loquitur. Nam de valetudine sciscitantes, dicunt, quomodo vectaris? Nec hoc quidem genus loquendi deest in Latinitate. Nom & in ea quoque vectare se, vt sustentare se, est* ἐῤῥῶσθαι. *Valere. Tertul. de pud. xij. vertens epistolium Synodicum Apostolorum. A quibus obseruando recte agetis. Vectate vos. In Græco.* ἔῤῥωσθε. *Valete. Glos. Latino Arab. Vigore, vectione. Vectio, & vectatio, est vigor.*

PORTIERE. *Portarius*, Ianitor. *Portiera.* Aulæum, siparium, quod portæ obtenditur.

PORTO. pro mercede vecturæ, ac traiectus, & pro vectigali. *Portorium.* Erythræus ad illud *Portitor Orci. Fluminum quoque ripas, vnde troijcimus, nec non cymbam ipsam hodie* Portum *dicimus. Quin & nautum vecturam, & vecture pretium, Portum negotiatores nostrates appellant, quod Latini Portorium, sicut & Nonlum* (Nolo) *Plaut. ego hunc portitorem, priuabo portorio. Verum Ciceroni* Portitor, *publicanus est, &* Portitorium, *vectigal, quod ipse exigit: vt ad Q. Fratrem. Ciues, qui in portorijs Italiæ tollendis, non tam de portorio, quam de nonnullis iniurijs portitorum querebantur. Et in Ver. His pro rebus portorium non esse datum.* Glossæ Cyrilli. *Portorium*: τέλος πύλης. Quod soluitur per portam ituris. Et in Leg. Long. L. I. t. XXV. L. XIV. *Portunarius, qui portorium exigit.*

POSA. Quies. Finis. *Pausa. Posare, riposare, riposo. Pausare*: dormire, & mori. Glos. *Pausat*: ἀναπαύεται, καὶ ἀναπαύει. Nonius. *Pausa est quies alicuius rei.* Lucil. Sat. L. I. *Hac vbi dicta dedit, pausam facit ore loquendi. Pausa vitas*, & *ardoris* apud Lucretium: *pausam fieri osculando*, apud Plautum, *pousa pugnæ* apud Arnobiũ. Hinc *Pausantes* pro mortuis apud Scriptores sacros. Dant. Parad. XXXII. *Lo Rege per cui questo regno pausa, In tanto amor, & in tanto diletto.* Hinc in Sacris Isidis *pausas facere*, & explere, *riposare*, cum in ferendo Anubi, certis locis quiescebant, de quibus Salmas. ad Spartian. p. 151. A *Pausa* Hispani. *Aposentare*, & *Aposento*, cubiculum.

POSCA. Latina vox pro vino secundario, siue acinaticio. Glos. *Posca*, ὀξύκρατον. Potio ex aceto aqua permixto: militum, & nautarum.

POSTA. *A posta.* Consulto, data opera. *Proposito, ex composito. Appostare, stare alla posta*: dispositis insidiis. *Stare nel posto*, in loco disposito. *Posta nel gioco*, nummi, aut pignus oppositum. Plaut. Curcul. II. 3. *Postquam cœnati, atque appoti, talos poscit sibi in manum, Prouocat in aleam, vt ego ludam: pono pallium, Ille suum annulum opposuit. Dare alla balla di posta*: recte, & ex opposito, non resiliente pila. *Posta*: scopus, *bersaglio*, signum oppositum. *Schioppo di posta, di liuera*: sclopus libellarius, ad collimandum.

POSTE. Mansiones Veredariorum: loca mutandis iumentis ad cursum publicum *disposita. La Posta*, vnde literæ petuntur à tabellarijs. *Postiere, e postiglione*, Cursor, tabellarius. *Posto del sale*: loca vendendo sali destinata. Hinc Insubres *Postarios, Postieri*, salsamentarios, quod apud eos Sal venale sit.

POSTICCIO. Adsciticium, *adpositicium. Chioma posticcia*, adsciticium capillamentum.

POSTIERLA. *Pusterla*. Ianua posterior, siue in posteriore ædium parte. Pseudothyrum, auersa porta. *Posteriola. Posticum.* Varro apud Nonium. *Pertexit interiores partes domus postica, vt ait Plautus, penitissimè.* Locus Plauti est, Trin. I. 2. *Post ienlum hoc recepit, cum ædis vendidit.* Glos. *Postica*. Παραθύρα κατ᾽ ὄπιν τῶ οἴκου. Et. *Posticium*, παραθύρα, παραθύριον. Cornut. ad Pers. I. *Antiqui fores templorum, vel ædium dixerant antiquas, & posticas.* Vt autem Salmal. H. Aug. p. 436 obseruat. Non solum *Postico*, & *Posticum*, portam quæ in auersa ædium parte, quam Græci ὀπισθόθυρον vocant, significat, sed etiam quamlibet paruam portulam, vt in vrbibus portulas, quæ portis adiacent, quæ & *posterula*. Pap. *Posticula, posterula qualibet.* Cassianus L. V. II. *Quantalibet Vrbs sublimitate murorum, & clausarum portarum firmitate muniatur, posterulæ vnius, quamuis paruissimæ proditione vastabitur.* Ita Mediolani & Vicetiæ Portę Vrbis non ordinariæ, sed minores, & angustiores *Pusterla*, item septa & rabulata aditum ædium intersecantia, quia angustiore ianua sunt, eodem modo appellantur, vnde nobilissimæ Familię cognomen inditum, Anastal. Leone IV. *Super Posterulam, qua vocitatur S. Angeli.* Et infra. *Ingressus est per posterulam*

ſterulam, quæ appellatur S. Agatha. Villan.Lib. II. *E quattro porte hauea la Città, e ſei poſtierle.* L. IV. *Le dette mura ſenza nulla porta, e poſtierla.* Boninſegn. Hiſt. Flor. L. I. *Inſino alla terza Porta detta di S. Brancaccio, poi ſeguiua vna poſtierla preſſo alla Chieſa di S. Trinita.* Infra. *E dietro à detta Chieſa haueua vna poſtierla detta porta Peruzza.*

POTTA. Id quì fœminæ ſunt. Scaliger ad illud in Catalectis. *Diſperiam niſi me perdidit iſte potus. Ad nequitiam*, inquit *intererat potum, non puerum appellare: ſi quidem potus, ſiue putus ὑποκόρισμα nutricum. Laſciuia ineſt, vt in vſu vocis, ita & in etymo.* Puta *enim* πόσθη*: argumento Præputium, quaſi* προπόσθιον. *Ergo laſciuia ineſt in Græcis nutricibus*, παρὰ τὴν πόσθην, *pueros* ποσθωνας *vocare. Eadem & in Romanis à puta, putos, ſeu potos. Vnde & hodie pars in muliere, quæ honeſtè nominari non poteſt, vulgo in Italia eo nomine nota eſt.* Nempe Scaliger reſpexit illud Ariſtophanis in Pace. Εἰπέ μοι ὦ πόσθων. *Dic mihi putille.* Vbi Scholiaſtes notat per blanditiam ſic puerulos appellatos, vel quia hoc modo appellaretur infantis τὸ αἰδοῖον: *virilitatis inſigne.* Atqui Voſs. in Etymolog. de liter. permut. *Aeoles inquit mutant M. in B. vt* μύττος βύττος *(quod teſte Heſychio eſt* γυναικὸς αἰδοῖον, *pars muliebris) vnde Puta poſterioribus ſeculis accipi cœpit pro muliebri pudendo, atque Italis ab eadem quoque origine* putana *dicitur ſcortum.* Sed quid attinet cuncta à Græcis moroſe repetere, cum Latina ſuppetant? Nam *puerus, putus,* vnde *putillus,* & *puta,* & *puſio, puſillus, piſinnus.* Sane Arnobius Lib. V. puſionem appellat partem illam non nominandam: de Baubo, Cererem obſtinate cibum repudiantem ad riſum excitante. *Vertit Baubo artes, & quam ſerio non quibat allicere, ludibriorum, ſtatuis exhilarare miraculis: partem illam corporis, per quam ſexus fœmineum, & ſubolem prodere, & nomen ſolet acquirere genericum, longiore ab incuria liberat, facit ſumere habitum puriorem, & in ſpeciem leuigari, nondum duri, atque ſtriculi puſionis.* Vbi puſionem appellat, vt cum Apuleio loquar *interfœminium.* Liberat à longiore incuria, ideſt filicem runcat, polit, & leuigat, quod infra appellat nouationem pudendorum, vt *puſio* purus, & glabellum fœminal appareret, nondum durus, & aſper puſio, & inſtar hiſtriculi pilis horrens. Nam *ſtriculum* pro *hiſtriculo* eſſe viri docti adnotarunt. *Putam* igitur, & *puſam,* & *pupam* blandiendo appellabant, Veneti *pua*: & puſio purus, & leuigatus opponitur duro, & inſtar erinacei hiſpido, quod indicant verba illa. *Obiecitque oculis formatas inguinibus res, Quas caua ſuccutiens Baubo manu, nã puerilis, Ollis vultus erat, plaudit contrectat amice.* Pucrilis vultus, ideſt virginalis, nondum pilorum iniuria pubeſcens. Sed pudet diutius iſta perſequi, quæ ne ad cogitationem quidem ſeuerioris notæ homines ſolent admittere. Neque audiendi qui à *porca* deducunt, quamquam ea ſignificatione apud Varronem legatur.

POTAGGIO. Iuſculum rerum elixarum, liquidum, & potabile, ſiue *potaticum.*

POZA. V. *Orza.*

POZZA. Limoſæ aquæ collectio. *Fouea, Pozza, Pozza.* Galli *boue*, ruſtici noſtri *bona. Pozzacchera* aqua lutoſa, & reſidens. Dant, Inf. VII. *Così girammo della lorda pozza, Con gl'occhi volti à chi del fango ingozza.* Etruſci *Pozzanghera. Zaccheroſo,* luto aſperſus, *Zambraccia*, veſtium extrema luto conſpurcata. *Ciacco,* lutum. Hiſp. *Charco.*

PRATTICO. Peritus. Non à praxi, ſed ab *experto, experticus, particus, prattico.* Etruſci, *Spertico.* A praxi eſt *pratticare*, agere, verſari, quamuis & illud à frequenter agendo dictum videri poſſit.

PREBENDA. Latina vox. Gellius L. XV. 4. de Ventidio Baſſo. *Victum ſibi ægre quæſiſſe, eumque ſordide inueniſſe, comparandis mulis, & vehiculis Magiſtratibus, qui ſortiti prouincias forent, præbenda publice conduxiſſe.* Tà præbenda: vnde *Prabendam* fecerunt, pro alimentis, & reditibus Sacerdotum, & Clericorum. Quod pro modo & menſura præberetur, vt Voſſius. Hinc pro menſura hordei, aut auenæ quæ equis apponitur. Calaber veterin. *Che à pena poſſa prender con la bocca la prebenda, ò lo feno, ò le altre chouſe.* Et *Profenda.* Creſc. IX. 5. *Anche è vtil coſa che'l cauallo ſpeſſamente mangi in terra, allato à piedi dinanzi, ſi che à pena poſſa la profenda, e'l fieno pigliar con bocca.*

PREDELLA. *Brella* Inſubres. Scamnum, ſuppedaneum, præcipue ad genua flectenda à pedibus, quaſi *Pedella* (Gloſſæ Ὑποπόδιον) *Scabello, ſcantello,* vt recte conicit Chimentellus de honore biſellij, cuius immaturo interitu detrimentum bonæ literæ fecerunt. Fruſtra igitur vox à Germanis arceſſitur, *Bret, bretel,* quod aſſerculum ſignificat. At Dantes *Predella* alio ſenſu accepit VI. Purg. *Guarda com' eſta fiera è fatta fella, Per non eſſer corretta dalli ſproni, Poiche poneſti mano alla predella.* Non à *brida* Latina voce inuſitata, ſed à *redine* (retinacula) *redinella, bredinella, bredella, predella.* Sicut à *bredina, bridina, brida.* V. *Breda.*

PREDERIO. Inſubres appellant autum inteſtinum, quaſi *petrarium, predarium,* à ſabulo, & petrulis, quæ in eo reperiuntur, Vene-

ti à duritie, *durello*.

PREGADI. Venetus Senatus, quod olim rogarentur Patres, vt in Curiam conuenirent. Lamprid. in Heliogabalo. *Deinde vbi primum diem Senatus habuit, Matrem suam in Senatum rogari iussit*. Nisi quis à rogandis de rep. sententijs appellatos putet. Patauij extat *Vicus Rogatorum*.

PREGIONE. *Prigione*. Carcer. *Prehensio*, tam pro loco, quam pro eo, qui in vincula coniectus est. Vt olim *custodia*, pro vincto, & *ergastulus*, pro compedito, & ergastuli incola, vt Lipf. Elect. II. 15. *Priso*, *Prison*. Marculf. 249. Vide Vofs. de vit. Serm. Lib. II. 15. & IV. 17.

PRESCIVTTO. V. *Persutto*.

PRESENTE. Donum. Munus. Hotomanus de verbis Iuris, *Donum*. *Quin & absentes res donari recte dicuntur, munera autem mitti, & præsentia offerri L. munus 18 de ver. sign. Qua de causa fortasse Gallica lingua* Præsentia *nominamus, quæ præsenti in manus dantur*. Inde *præsentare*, pro offerre, donare.

PRESSA. *Prescia*, cum se turba stipat, ac premit, *Calca*. Sicut *fretta*, *folla*, *follica*, *frotta*, *fretta*. Liu. *Getta l'insegne nella maggior pressa de nemici*. Proprie tamen pro festinatione, nam qui negotijs premitur, *ha pressa*, gradum accelerat, & obuios in turba premit, ac pellit. Pap. *Pressare, frequenter premere, appressurarse*.

PRESTO. Paratus, celer, expeditus. *Quì præsto est*. Vide Vofs. L. III. 36.

PRESSO. Proximus, *proxus*, *prosso*, *presso*. *Appresso. Adproxime*. Gal. *Proche*, non à prope, sed proximo.

PRESTARE. Commodare, & Fœnerare. Salm. de vsur. C. VII. *Iustinianus in eadem lege, vt pecuniam commodes, reposuit, pecuniam præstes. Sane hodieque præstare pecuniam dicimus, pro mutuam dare, & præstum pecunia, pro mutuo. Quod verbi apud nos de omnibus rebus, quæ commodantur non accepta mercede accipitur. In lege Salica, titulus est de re præstita, idest commodata. In Longobard. Iumentum præstitum ad vecturam*.

PRETTO. Purus, non mixtus. Cerno, cretum, excretum, *pretum*, & *pretto*. Simplicius, *pureto*, *pretto*. Dant, Parad. IX. *Forma, e materia, congiunta, e purete*.

PRIMAVERA. *Prima Veris signa*.

PRIMICERIO. Iunius ad Codinum. *Primicerius quisquis primus est ordine, in functione qualibet. Dicitur enim Primicerius, non quod primus inscribat cera (vt censet Alciatus) sed quod primus inscriptus sit albo, siue ordinis sui catalogo, & primas in suo ordine obtineat, aut primâ cerâ, idest summa inscriptus est, Primicerius lectorum, aulæ, vel sacri Palatij, protectorum, domesticorum*.

PRIVATO. Familiaris, domesticus. Pap. *Familiaris, domesticus, assuetus, priuatus*. Vt scilicet publico, & vulgari opponitur. Capitol. Caroli Calui. p. 291. *Illi sic priuatus non erat, vt antea fuerat*. Sirmondus ibi. *Familiaris, & amicus. Inde in vernacula nostra* Priuè *familiaris, &* Priuautè *familiaritas*. Sic hodie in aula priuati dicuntur, quos interius ministerium, & Principum gratia supra ceteros extollit. Galli, *Apprinoiser*, bestias cicurare, quasi priuatas facere, idest domesticas, & familiares. *Apprinoisè*, cicur. *Besties, prinees*.

Sed *Priuato* etiam pro sellis Patroclianis sumitur. Dant. Inf. XVIII. *Quiui venimmo, & quindi giù nel fosso, Vidi gente attuffata in vno sterco Che de gl' human' priuati parea mosso*. Scilicet Sella familiarica. Aliqui latrinas à latendo dictas putarunt, quod semotæ, & occultæ, Foricas autem publicas, à foro. Vtrumque reiicit Vofs. in Etymol. Et illud à *lauatrina*, hoc à *forijs* recte deducit.

PRO'. Vtile, *proficuum*. Prodesse, *Prode*, *Prò. Fà prode*, prodest. Facit prodesse. Dant. Purg. VI.

Non sapres dir quanto mi fece prode.

Crescent. Lib. I. 2. *Fà prode*. Vita Nicol. Laurentij p. 19. *Lo pane, la carne, lo vino non cessa buono, ne cessa prode*. Dant. Purg. XV.

Et io pensai andando
Prode acquistar nelle parole sue

Prò. *Bon Prò*, pransis, ac cœnaris, item poturis dicitur. Profit. *Bon pro faccia. Pronecho*. Hisp. non à *prouentu*, sed à *proficuum*.

PRODE. Fortis, strenuus. Casteluetrus πρῶτος, primus, quòd virtute ceteris antecellat. Siluius p. XXIX. & Bouillus à *Probus*, *Preud*, *preudè*, *Preud home*, *preude femè*. *Preu*. Probatus, spectatæ virtutis, *che hà fatto proue del valore*. Verosimilius tamen est ab eodem verbo *Prodesse*: vt *Prode* fit, qui virtute, & egregijs facinoribus mortalibus prodest. Vt sit illud Vlyssis apud Ouid. Met. XIII. *Tu tantum corpore prodes, Nos animo*. Galli *Preus*, qui prodest. Ita *Prodezze* fortia facta dicuntur, eorum præcipue, qui quod orbem peragrarent, vt oppressis opè ferrent, equites errantes dicti sunt.

PROCACCIARE. Procurare, *Proagere*, *proagitare*, *procaciare*. V. *Caccia. Procacchio*, Tabellarius, qui viatoribus victum, & itineris necessaria procurat. *Procachio*, procuratio.

PROCESSIONE. Supplicatio à *procedendo*, quæ vox sacris scriptoribus familiaris. Tert. ad vxorem. 4. *Si procedendum erit, nunquam magis familiæ occupatio adueniat*. Et Sidon. L. V. 17. *Processio fuerat antelucana*. Ordo in supplicatione procedentium.

PRO-

PROCESSO. Tabellionum acta, quod iis in causæ cognitione, & criminum inquisitione procedatur.

PRODA. *Prora. Approdare*, adpellere. *Abbordare*. Inde *Proda* pro ripa, & crepidine. Dant. Inf. iv.

Vero è che 'n su la proda mi trouai
Della valle d'abisso dolorosa.

PROFILO. Extremitas, Circumcæsura. *Filum, Perfilum*. Lucret. v. *Nam prius omnia, quæ longe semota tuemur Aera per multum specie confusa videntur Quam minimum filum.* Gifan. ibi, *Translate textura. Filum autem poeta extremitatem corporum, ac verum vocat, oras extremas alibi, circumtexturam, circumcæsuram.* Vide & Lambinum ad illud eiusdem Lib. ii. *Esse pari filo, similique affecta figura.*

PROFVMO. Vnguentum, odoramentum. *Suffimentum*. Proprie suffitio, & suffimentum in purgatione olim, cum sulphuris fumo, & teda expiantur. Iuven. *Cuperent lustrari, si qua darentur sulphura cum tædis.* Et Prop. *Deinde quemcunque locum externa tetigere puella Suffit, & pura limina tersit aqua.* Cicer. de Leg. *Nam & in iis, sine illius suffimentis expiati sumus.* Vide ibi Turnebum. Postea vox translata ad odoramenta, & suffitionem thuris, stiracis, & vnguentorum, gratum odorem spirantium. Vnde Myropolæ, siue Vnguentarij *Profumieri* appellantur.

PROPAGINARE. Diri supplicij genus, quo olim latrones, & grassatores viui in caput defodiebantur. Translatum à ramis arborum, ac vitium palmitibus, qui terra panguntur ad propagandum. Vill. x. 25. *Et altri di loro fece propagginare.*

PROTO. Venetis Græca voce dicitur Architectus. Pap. *Architectus, princeps, vel magister architectorum.* Princeps est πρῶτος, primus.

PROVENDA. *Proffenda*. Hordei, aut auenæ mensura, quæ iumentis apponitur: non à præferendo, sed idem ac *Prabenda*. Morgant. Cant. xxi. *Di perder la prouenda di quest'anno.* V. *Prebenda*. Gal. *Prouende*. Germ. *Pfrund*.

PROVO. Insubres, *Proxime, Prope, à prono, ad prope*. Dant. Inf. xii. *Mà per quella virtù, per cu' io mouo, Li passi miei per sì seluaggia strada Danne vn de tuoi, à cui noi siamo à prouo.* Licet Landinus interpretetur, qui nos probet, & bene comitetur, vel ad experimentum, cuius ductu, nos probemur, putarim poetam *Prouo* intellexisse, pro eo qui prope nos sit, qui nobis proximus adsistat, *che ci sty appresso*: cui nos adprope simus. Parad. xix.

Mà vedi molti gridan Cristo, Cristo,
Che saran in giudicio assai men prope.

PVGNALE. Sica, Pugio, *pugionalis, pugnale*.

PVIDA. V. *Pipita*.

PVINA. Veneti caseum recentem appellant. Scalig. Arist. Hist. an. L. x. à *Pus, puris* deducit, vbi loquitur de lippitudine oculorum. *Vult intelligere lachrymam non congelatam, sed potius discoctam in puris modum. Gramia à Latinis dicitur, quales in canibus multa, à Græco* Γλάμη. *Mutato elemento Plin. lemam dixit in xxiij. Hermolaus interpretatus est lacrymam congelatam, male; nam cocta est oculi calore, vt mucus in naribus. Concreta lacryma dicitur. Hanc Puinam Veneti dicunt scitissimo vocabulo. Pus enim maxime omnium rerum repræsentat.* A puris ergo circa oculos similitudine recentem caseum dictum putat. Pus à Græco πύος, vt Barbarus in Glos. Plinianis. *Id crassissimum, inquit, & albissimum cum sit, glutinosius est sanguine, & sanie.* Non falsa modo, sed spurca originatio. Non enim à πύος, pus, puina dicta. Sed à πίων, quod est pingue, siue res pinguis, est enim lactis pinguedo, & cremor. Sicut in Epigram. dicitur πῖαρ, pro πῖος, siue πιότης, pingue, pinguedo. Est enim pinguior lactis pars. Ita Mediolani, qui caseum recentem per vias ferunt, clamare solent *Iop, Iop*. nempe à πῖος, *Pio, pio*, addita sequenti litera, *Piop, Iop*. Iidem *mascarpa*, e *mascarpina* turpi etymo appellant. Petron. *Ingemui ergo vtique propter Mascarpionem.* Quod interpretari pudor vetat. Puto tamen *mascarpa*, à massa lactis coaliti. *Carpiare* enim est coalescere, condensari. V. *Carpie*.

PVLA. Apluda. V. *Bula*.

PVLCELLA. *Puella, puelicula, puelicella*. At *Pulicello, Purisello*. Hymen. virginalis pellicula, *pollicella*, & *Pollicello*. *Pulcellaggio* Etrusci Virginitas. Gal. *Pucelage*.

PVNTA. Gladii acumen punctim feriens. Et pro punctione siue punctura. Dant. Purg. xxxi.

Volgendo il suo parlar à me per punta,
Che pur per taglio m'era paruto acro.

Punctim, & cæsim. Veget. L. i. 12. *Non cæsim, sed punctim tyrones ferire discebant. Nam cæsim pugnantes, non solum risere, sed etiam derisere Romani. Cæsa enim quanis impetu deueniat (di taglio) non frequenter interficit: at contra puncta, duas vncias ad acta mortalis est. Deinde dum cæsa infertur, brachium dextrum, latusque nudatur: puncta autem tuto corpore infertur.* Puncturam Cicero intellexit in Parad. *Minutis interrogatiunculis, quasi punctis, vt non cæsim, sed punctim ferire videantur.* Quod de Fin. explicat. *Pungunt quasi aculeis, interrogatiunculis argutis.*

Puntare, pungere, pungitare. *Spuntare*, de Solis orientis radiis, ab eorum acumine. Prudentius Hymno ii. Matutino. *Caligo terra scin-*

scinditur, *Percussa Solis spiculo*. Nebris. ad fabulam alludit, quæ in Apollinem sagittas refert propter radios, nam spiculum sagitta est. Alibi. *Radiorum spicula*. Lucret. IX. *Non radij Solis, neque lucida tela diei*. *Spuntare* etiam dicuntur pili barbæ primo erumpentes, à pungendo. *Punzecchiare*. Pungitare. *Ponzone*, aculeus.

PVNTELLO, Fulcrum, fulcimentum. Vitruvio fulturæ. *Ponticulus*, *Ponticellus*, *Pontellus*: quod instar pontis sustentet, & fulciat. *Puntellare*, fulcire. *Puntiglio* à puncto, res minimi momenti, siue puncti. Punctum pro re minima, aut nulla. *Senza punto pensare*. Dant. Purg. VIII. *Punto non fù da me guardare sciolta*.

PVNTO. *In vn punto*, Puncto temporis. Lucret. *Puncto tempore*. II. *Nonne vides etiam patefactis tempore puncto Carceribus*. Cic. II. de Consulatu. *Atque vna fixi, ac signati temporis hora*. Græci ἐν ἀτόμῳ. *In vn attimo*. Arnob. L. II. sine temporis adiectione posuit. *Reclamabunt cuncta gentes, cruciatus nobis ostentantes suos, quibus puncta per singula, genus vritur, & laceratur humanum*.

PVNZONE, & *Sponzone*. Pugni ictus, aut alterius rei incussus, sine vulnere.

PVPVLA. Veneti Suram appellant, quasi *Pulpam* cruris, vt ceteri, (*la polpa della gamba*) partem cruris carnosiorem, siue ventrem, tibiæ obiectum. Galli *Le mol della iambe*, partem molliorem. Hisp. *Pantorilla*. Vt sit torulus, siue pars cruris eminentior. Poples aliud est, nempe genu flexura, quæ tamen proxima est.

PVLLVLARE. *Ebullire*. Dant. Infer. VII.

Che sotto l'acqua hà gente che sospira
Et fanno pullular quest' acqua al summo.

Dictum quasi *bullulare*, à bullis, quæ in aquæ bullientis summo erumpunt.

PVRE. Plus, pluris, *plure*. Tamen, plus tamen, *pure assai*, plus satis. *Di pure, parla pure*. plura, loquere plura. Bocc. *Hora fossero essi pur già disposti à venire*, plus iam. Dantes Purg. III. *Perche pur diffidi*. *Or pur auenne*. *Di più*. *Mà pure ostinato in la sua credenza*. Cetera in hunc modum.

PVTTA. PVTTANA. Vt supra dictum est. Puer, purus, *putus*, & *pusillus*. Glos. *Putus* μικρός, & *Puti* μικροί. Postea in malam partem *Putto*, & *Putta* sumi cœpit, pro puero, & puella meritoria. Dant. Purg. XI. *La rabbia Fiorentina, che superba Fù à quel tempo sì, com'hora è putta*. *Putana* pro scorto vulgari, quasi *Puta* maior, vt Insubres *Tosa*, e *Tosana*; *Toss* & *Tosoni*. Nequaquam à πόσθη, vt Vossius, neque vt Coaruv. quod puteat. Hoc enim putidum est. Iidem Hispani *Puto* pro pæderaste, siue puerario. Itali pro exoleto, quem Latini veteres *Catulastrum* appellarunt, Græci *Bupedem*. Glos. πύλλιξ, idest *Catulaster*. Dant. Inf. XIX.

La Meretrice, che mai dall'hospitio
Di Cesare non torse gl'occhi putti.

meretricij. Ceterum Pueri, *puti*, & olim, & nunc pro seruis. Plin. XXXIII. I. *Hac profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac seruorum quoque causa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, singuli Marcipores, Luciporesq;, dominorum gentiles*, idest Marci ac Lucii pueri, serui.

PVZZA. *Putor*, *Puticia*, Putor, *Puzzare*, *Puzzicare*. Putere.

Q.

QVA'. Hac, *Acà*, *cà*, *quà*. Recte Cittadinus Cap. XXV. Ab *hic ille*, & *hoc illud*, *chillo*, & *chello*, *quello*. Ita *Hac*, *acà*, *cà*, & *quà*. Quod autem *Cà* pro Hac, quia Itali H. pronunciant *Hac*, gutturali aspiratione. Hispani *Acà*, *acullà*. *Collà*. Vulgus Insubrum *Scà*, politiores, *Cià*, & *zà*, vt etiam Galli *ça*. Ita *hoc*, *scio*, & *ciò*, *cioè*, hoc est. *Perciò*, propter hoc. Nil opus ergo particulam *Ecce*, addere.

QVADERNO. *Quaternio*. Folium in minora quatuor complicatum, vel quaterna folia, etiam pro libro plurium foliorum. Sicut *Quinterno di carta*. In quo quatuor quaterniones. De his Vos. L. III. 40.

QVADRELLO. Tum laterem significat, quod ferme eam figuram referat, tum verutum, siue sagittam quadrilateram, quale Romanum pilum. *Quadratulum*, *quadratellum*, *quadrello*. Galli. *Carreau*. Non est ergo vox barbara, vt censet. Vos. II. 16. Vill. VII. 91. *E balestrarono com' altra volta nella terra quadrella d'ariento*.

QVAGLIA. Coturnix. *Qualea*, *Quaquila*. Pap. *Quaquila genus auis, vulgo coturnix à voce sit sono*. Vulgo de eo *squà quarà*. Vita Caroli M. *Duas caniculas, qua agilitate sua vulpes, & ceteras minores bestiolas facillime capientes, quaccaras etiam, & alia volatilia ascensu celeriore fallerent*, à vocis sono.

QVALCHE. Qualiscumque. *Qualsiuoglia*. Quilibet. Pro vili, & obscuro. Quilibet è populo. Plin. L. VII. del. Dentato. *Bù ab Annibale*

bale captus, neque enim cum quolibet hoste res fuit.

QVANTVMQVE. *Quantumcunque*, vtcumque, quamuis.

QVANTI. pro Quot. Manil. III. *Et quantis in vtrumque modis tollentur ad ortus.* Scalig. *quantis, quot.* Alibi *Tantos orbes*, tot. Tertul. Apol. *Et sunt tanti, quanti denotamur*, idest quot. Cornutus in Persium Sat. II. *Cretenses dies latos albo lapillo, & tristes nigro indicabant. Postea computo facto lapillorum videbant, quantos dies in anno latos vixerant.*

QVARANTENA. Quadraginta dierum experimentum, quod à pestilentiæ suspectis exigitur. Item ieiunium XL. dierum, idque contracte *Carenam* dixerunt: quod pro pœnitentia iniungebatur. Præterea ius viduarum post mariti excessum XL diebus remanendi in ædibus. *Quadraginta, quaranta, Quarantena.* De quibus Vos. L. III. 3. & 40.

QVARTARO. *Quartarium, & Quarterium*, cuiuslibet mensurę quadrans: quarta pars sextarij. Pap. *Quartarium, genus mensura, idest vrna.*

QVATTARE. Corpus deprimere, ac submittere, ad latendum. Non à *captare*, sed ab *accubitare, acquattare.* Menag. *Cuier* ait dici à rusticis Andegauensibus, *Cubitare.* V. *Aguato*, pro insidiis, quæ ab insidendo depresso corpore. *Quatto, quatto.* accubans, accubitans. Inde Insubres *Quattare*, pro opperire. *Quatto*, inclinatus, corpore depresso, ad latendum. Amet. 100. *Io mi leuai dal luogo, ou'era quatto Stato à vedre.* Dant. Inf. XXI. *Trà li scheggion del ponte, quatto, quatto.* Com. Inf. IV. *Che è andar quattamente, tirando il ventre sopra la terra, per non esser sentito.*

QVATRINO. Quadrans, *quadrantulus.* Triens, siue quarta pars Assis, siue æris. Græcis χαλκὸν, Chalcum. Sicut Dichalcum, quod vulgo *Sesinum*, quasi semissem assis.

QVELLO. V. *Qua.*

QVESTO. *Hic iste, chesto, questo.*

QVETO. *Cheto. Quieto. Quetare, quietare*, quietum, & securum reddere. *Quittanza*, Apocha.

QVI. *Hic. Hiebi, Chi. Quinci.* Hincce, *Quindi.* Hinc inde.

QVINTANA. Ludus equestris, cum directa in ligneum simulacrum, quod clypeum gestat, velut in scopum, hasta incurritur. Κόνταρος. Iustinian. I. Cod. de aleator. *Dumtaxat autem ludere liceat*, μονόβολον, κοντομονόβολον, κυιντανὸν, κόντακα χωρὶς τῆς πόρπης. Et Leg. III. *Deinceps vero ordines quinque ludos. Monobolon, Contomonobolon, Quintanum contacem, sine fibula, Perichyten, & Hippicen.* Robert. Monachus Hist. Hierusal. *Tentoria varijs ornamentorum generibus venustantur, terra infixis sudibus scuta apponuntur, quibus Quintana ludus scilicet equestris exercetur.* Non à quodam Quinto, qui eum ludum inuenit, vt Balsamon ad Homocanonem Photij tit. XIII. nugatur: sed à *Conto*, siue hasta pura, idest minime ferro præfixa, qua in scutum incurrebatur. A *Conto, & Contaco, Contana, & Quintana.*

QVITANZA. Acceptilatio, Apocha. *Quietanza*, quod soluendo creditorem quietum reddimus. *Quietare, & quetare*, pro finem imponere, liberare. Vil. IX. 32. *Si quetos della rendita del tempo, che l'aueano tenuta.* Et VI. 92. *E quetoti ogni seruigio.* Germ. *Quittung.*

R.

RABADO. Truculentus. *Vecchia Rabada*: irritabilis: rectius *à rabie* ductum videtur, quam à ῥαβάττειν. Galli *Ramasse.*

RABBRVSCARE, & *rabbruscarsi* dicitur, cum tempestas frigidior esse incipit, à frigus, frigusculum, *fresco, brusco. Vna mattina brusca.* M. Villan. *Cominciando sul brusco, e spiaceuol tempo, per infieuolire gl'animi loro.* Non autem à vini sapore, aspero, & austero. *Rabbruzzare* autem, cum se tenebræ vesperi intendunt, contractum à *crepusculo, prusculo, pruzzolo, bruzzo.*

RABVFFADO. Horridus, impexis capillis. V. *Buffa.* Nam *buffa*, & *boffo*, sunt capilli implexi, & conglobati. Galli. *Rebours*, contractum ex *rebuffo*; non autem à *Burra.* Isidor. *Reburrus, hispidus.* Chron. Becense apud Vos. *Habebat capillos crispos, & rigidos, & vt ita dicam reburros, ad modum ramorum pini, qui semper tendunt sursum*, idest minime pectine capiti adpressos: retrorsum, & in contrarium erectos, & in altum conglobatos. Item à *rabuffare*, Etrusci *Arruffare*, & *Arrufato* de capillis & barba impexis. But. *Imperoche portaua i capelli molto arruffati.* Non à rufando capillos, possunt enim rufari capilli, & esse compti minimeque implexi. *Rabbuffarsi*, contendere, in capillum inuolare, *azzuffarsi.* Dant. Inf. VII.

Perche l'humana gente si rabuffa?

Rabbuffato etiam de apris, & canibus, setas, aut pillos arrigentibus. Boc. Vrb. *Vn addentato Cinghiale, tutto sebtumoso, e con rabbuffato pelo.*

PILOTO. *Proreta.* Proræ præfectus, ſicut Puppis Gubernator. V. *Pedoto.*

PIMACCIO, *Piumazzo.* Puluinus à plumis quibus fartus, licet etiam lana, ac tomento. Ceruical. Gloſ. *Plumacium.* Πλυμάκιον, Πλυμίον. Pap. *Plumacium, puluinar à pluma dicitur.* Et *Puluinar, Capitale (Cauezzale) Plumacium.* Et *Puluinus, priuati hominis ceruical.* Plumacium etiam de veſte ſtragula acu picta ad plumarum modum, ſiue plumatili. Vide Voſs. Lib. III. 45.

PINA. *Pinca.* Infantium penis, vnde vox formata. *Penis, pina, pinica, pinca.* Nam quod attinet ad illud Martialis XI. 73. *Drauci Natta ſui vocat Pipinnam, Collatus cui Gallus eſt Priapus.* Præterquam quod in ea voce Codices, & Interpretes variant, *Pipina* eſt à *penis*, parvus penis, & vt ita dicam *Peniculus.* Et Turnebus quidem L. VIII. 4. reiecta eorum ſententia, qui *pipinnam* à pipillando, aut *vepenem*, ideſt parvum penem, interpretantur ipſe haud meliorem attulit. In antiquis enim libris legi *bipennam*, quod ita explicat, rem ita paruam, vt duarum pennarum tubos, vel cannas magnitudine non ſuperet. Quanquam non ita inepte *bipennem* quis legeret, dummodo puerili vaſculo conuenire poſſet. Nempe ex Petronio. *Ter corripui terribilem manu bipennem.* Quod eam figuram repræſentet. Acuta Scriuerij correctio. *Vorat ne penem?* de fellatrice. Quidquid ſit *Pipina* membrum virile non ſignificat, ſed puerile per blanditiam, & diminutionem à *penis.* Galli *Pine,* & *bine.* Ex eodem. *Pincone, bene vaſatus.*

PINCIONE. Fringilla. Gal. *Pinſon.* Non à *Spinthione* Græcæ originis, ſed à Germanico *Finck.* Et Italico *Finco.* Vtraque vox, à ſonitu, quem iſta auis edit.

PINTA. Vini menſura, duarum ferme librarum. Perionius à πίνθα, idque Budæo placuiſſe ait. Sed Budæus de Aſſe L. V. non à πίνθα, quæ vox nihili eſt, ſed à *Pityna*, quod Græcis vas vinarium ſignificat, *Pietna,* & *Pinta.* Alij à Germanico *Pinte*, quod pro eodem accipitur.

PIOLARE. *Pialare*, dolare, & aſſeres læuigare. Barbarus Caſtigat. in Plin. ad Cap. XIX. Lib. XIV. *In Gallia tranſalpina inſtrumentum fabrile, quo aſſamenta lauigantur, & poliuntur non aliter ferè, quam rabo, quaſi rabula vocatur, à radendo: quod quidem à nauiculæ credo forma, in multis Italiæ, Belgica quoque partibus, ſcafula dici ſolet, in Venetia prouincia à complanando, planula. Nam dolabra videtur idem eſſe, quod aſcia Donato, qui dolare inquit, eſt aſciam cadere.* A planando igitur *planare, planulare, piallare,* & *pialla.* Sed quia res diuerſa eſt dolabra, ſiue aſcia, (*aſſa nunc dicitur*,) qua ſcilicet ligna, rudius cæduntur, ac dolantur; altero autem inſtrumento poliuntur, & læuigantur, *Piola*, & *Piala* potius à poliendo dictam crediderim, quam à planando.

PIOPPA. *Pioppo, Pobbia.* Populus arbor. Erythræus ad Virgilium. *Hinc vulgo corrupto vocabulo* Piopa, *nonnulli Oppio*, (ſed hæc arbor diuerſa.) *A colore quoque albo, nam bicolor eſt, Albara paſſim, & Talpon.*

PIOTE. Pedes *planti*, ſiue lati. Dantes Infer. XIX. *Forte ſpringana con ambo le piote.* Landinus, *plantis.* Sed eſt *plautis*, ideſt pedibus. Feſtus. Ploti, *appellati ſunt Vmbri, pedibus planis. Vnde ſoleas dimidiatas, quibus vtuntur in venando, quo planius pedem ponerent, vocant Semiplotia: & ab eodem cauſa M. Accius poeta, quia Vmber Sarſinas erat, à pedum planitie initio Plotus, poſtea* Plautus *cœptus eſt dici.* Si ergo ſoleæ dimidiatæ *Semiplotia*, integræ *Plotia*, latiores, & pedi commodiores. Ex quo puto *Patin* Gallice dici ſoleam, ſiue ſoccum, cuius domi vſus eſt, latiorem calceo: & *Pata* apud Inſubres, corium ſocci, quod ſuperiorem pedis partem tegit. Ita aues palmipedes, ſiue ſolidi pedes, *patas* appellant Hiſpani, item boū, & aliorum animalium pedes; non ab ambulando, aut à patêre vt Coaruvias. Iidem *Patan* ruſticum appellant, magnis pedibus, quorum magnitudo augetur agreſti calceamento laxiore, ideſt perone. Iidem *Patear* pede percutere, ſicut Galli *Pataraſſe, & patarade*, alapam latiore manu, & excuſſa palma inflictam.

PIOVICINARE. Leniter pluere, quod veteres ſubſtillum dixerunt. Iſid. Gloſs. *Pluvicinare, pluſtare, ſæpe pluere.* Priore tamen ſenſu hodie vulgo accipitur, & *Piouiſina*, pro rorante pluvia.

PIPA. Tubulus ducendo Pœti fumo. Germ. *Pfeiffen.* Quod à *ſiphone* ductum puto.

PIPARE, & *Pipire*, vox auium, ac pullorum. *Pipire.* Colum. L. VIII. 5. *Die XXIX animaduertat, an pulli roſtellis oua pertuderint, & auſcultetur, ſi pipiant.* Pipilare. Catul. de paſſere. *Ad ſolam dominam vſque pipilabat.* Quod Scaliger retinet. Giſanius in Lucr. *Pipitabat* nempe à *Pipare*. Hinc pulli *Pipi*. Græcè Πίπποι. Athen. L. IX. καὶ νεοσσῶν ὀρνίθων, οὓς πίππους καλοῦσι. Vnde πιππίζω, *Auium pullos voce imitor.* *Pipio*, apud Ariſtoph. in Auibus. Hinc *Pipiones*, pulli columborum. *Pita, Pipita*, Gallina oua incubans, alibi *Ciocca*. Non. *Pipare propriè gallinæ dicuntur.* Varro. *Mugit bos, ouis balat, equi hinniunt, gallina pipat.* Item *Pigolare*: pipilare.

Pipita autem, *puida, pauida*, eſt morbus pullos infeſtans, à *Pituita*. Gloſ. *Pipita*, Κόρυζα. Scilicet alba pellicula extremam linguam veſtiens,

ftiens, vt Auctores rei rusticæ.

Ceterum quod ad *Pipare* attinet. Festus. *Pipatio clamor plorantis lingua Oscorum*. Ex quo Nicol. Loensis illud Tertull. contra Valentinianos. *Cælestes imbres pipanit Achamoth*, explicat, *Plorando emisit*. Et Scalig. ad Var. illud Plauti. *Pipulo te differam*, interpretatur, eiulabunde conqueirar. Nam *pipulum* ploratus, à pipatu pullorum. *Pipulo te differam*, idest conuicio, & eiulatu. Veneti *Fiffare* dicunt, plorare.

PIPISTRELLO. *Barbastrello, Barbastrigelo*. A *Vespertilio*, vel à sonitu stridulo. Insubres *Tegnola*, à tignis, in quibus nidificat.

PIRIA. V. *Impiria*.

PIROLA. Nasi pars extrema. Isid. L. XI. *Nasi extremitas Pirula, à forma pomi pyri*. Vel à rotunditate, quasi *Pilula*.

PISCIARE. Meiere. Vel à Germanico *Pissen*, & *Beseichen*, quasi vesicare, vesicam exonerare: *vesicare, pescicare, pisciare*, vel à *mejere, meitare, misciare, pisciare*: vel quod est verisimilius à sono vox conflata, quem reddit præfandus humor, cum è siphone defluit. Nisi à Græco ὀμιχεῖν, quod idem significat.

PISELLI. *Pisa*. Eruilia. Germ. *Erbs, Erruisen*. Insubres *Erbions, raviglioni*. Hisp. *Arpeja*.

PISPIGLIO. V. *Bisbiglio*.

PISTOLESE. Pugio Pistoriensis, cœsim feriens, primo Pistorij inuentus, aut in vsu frequentiori. Hinc *PISTOLLE*, sclopeta rotata breuiora, capitalis perfidiæ tela, non quod in eadem Vrbe inuenta sint, sed cum pugiones ad latus gestarentur, cum in eorum locū eiusmodi tela successissent, & eodem loco gestarentur, *Pistole, Pistolette*, maioris formæ *Pistoni* appellari cœperunt. Coaruvias à *fistula* deducit, sed ea vox omnibus tubis etiam grandioribus communis, vnde *fistulatores*, sclopettarij. Galli *Pistole* appellant aureum duplarem, cuius origo mihi latet.

PITALE. Scaphium. Πίθος, *Pithos*, Doliolum, cuius formam refert: vel simpliciter *fictile*.

PITTANZA. Partes in conuiuio, Cœnæ caput, ferculum Cœnobitis apponi solitum. Omnino Salmasio assentiendum est, qui ad Hist. Aug. à *Pittacio* deriuat. p. 203. *Pittacium index, siue titulus pice illitus, ut affigi possit. Glos.* Πιττάκιον, *breuis, Pittacium. Cod. Theodos. de erogat. militaris annonæ, Pittacia dicuntur breues specierum annonariarum, militibus erogandarum. Nam secundum ea pittacia, militibus erogabantur species annonariæ, ut panis, vinum, acetum, lardum, caro veruecina, & alia eiusmodi. Hinc nos hodie Pittacium, addita litera, cibum & obsonium appellamus*. Ita & alij. At

Vossius à *Pietate* deducit, sicut quidam à *piatto*, siue Patina, *Piattanza*, quod claustrum olet, Coaruvia, à petendo. Neque idem Vossius persuadet, cum lautius ferculum fuisse ait & ciborum delicias L. 11. 15. ex Cęsario. *Omnes Pittancias sibi appositas recusabat*. Nihil enim aliud ea vox indicat, quam partes Cœnæ, siue portionem singulis apponi solitam.

PITOCCO. Mendicus Πτωχός: *Ptochos*, παρὰ τὸ πτώσσειν πάντας, quod omnibus se prosternat, & ad genua accidat, & humilem se faciat in victu mendicando, ab antiquo πτόω pro cado, inde πτώσσω. Salmas. de fœnore p. 661.

PIVA. Tibia vtricularis, à Germ. *Pfeiffe*. Vide *Pifaro*.

PIVIALE. *Vestimentum pluviale*. Scilicet penula. Vox deinde translata ad pallium Sacerdotum fusius, quod corpus totum operit, & fibula ad ceruicem committitur, vt lacernam veterem referat, nam pœnula clausa erat, vt alias à nobis demonstratum est.

PIVOLO. Clauicula, Paxillus acutus instar claui, qui aut humi pangitur, aut parietibus defigitur, cui aliquid religatur. Boccat. *Faccendo i Pivoli à quali si legano le tende*: & cui capistra iumentorum nectuntur. Contractum à *Picciuolo, Piuolo*. Illud autem à *Pediculo, Pediciolo*. Non à *tibia, tibium*. Vel à *Paxillo, Paxiuolo, Palliciuolo, Pivolo*. Nonius. *Paxillus, diminutivum à palo. Varro. Eumen. Vbi dicatur primus Zenon nouam hæresim, nouo paxillo suspendisse. Idem Bimargo. Vt nouum cribrum, nouo paxillo pendeat*.

PIZZA. Prurigo. *Pizzigare, beccigare*, vellicare. *Pizza* quod vellicat. *Pizzigore, spizza, stizza*: scabies canum.

PIZZARE. *Appizzare*, ignem, aut lumen accendere. *Appiccare, affigere, affigitare, appiccare, attacare*. Veneti *impiare*: quod est *Appigliare*. Crescent. L. 11. 7. vbi loquitur de Insitis. *La pianta comincia ad appigliarsi*. Paulo infra. *Meglio s'appicca*. Ita ignis cum materiæ adhæreícit veluti ipsi affigitur, *s'appiglia, s'appicca*.

PIZZI. Linteorum ornamenta, acu picta in acutum desinentia, *Merli*. Vel à *Pinna*, quod acutum significat, vt supra diximus. Quintil. Lib. 1. 4. *Aut à Pinna, quod est acutum, securis vtrinque habens aciem, Bipennis*. Vnde *Pennola*, cuneus findendis lignis. Vel ab *Apice, apicium, pizzo*. Ita *Pizza della lingua, Pizza del naso*, acuta vtriusque summitas. V. *Merlo*.

PIZZICCARE. V. *Beccigare*. Vellicare.

PIZZIGO. Quod duobus, aut tribus digitis comprehenditur. *Pugillus, pugillicus, puzzicus, Pizzica*. Plin. Lib. XX. 22. *Marrubij semen cum farris pugillo decretum*, idest quantum exiguo pugno capi poteſt. Glos. *Pugillum*: δρὰξ χειρός.

Scribon.

Scribon. XXVIII. *Abrotani, quod tribus digitis comprehendi possit. Vn Pizzico.* Hinc *Pizzicagnolo*, & *Pizzicarolo*, qui salsamenta, & olera minutim vendit, siue vt ita dicam pugillatim, à *Pizzico*.

PIZZOCHERA. V. *Bigio*.

PO. Paucum. Gal. *pâu*, *pên*, *poco*, *pò*.

POCCIA. Mamma, vber, vel à *potando* lac, Iuven. *Et potanda ferens infantibus vbera magnis*, vel à *Poppa*, *poccia*.

PODERE. Prædium, *Prædiolum*, *prædiarium*, *podere*. Brixiæ *Breda*, Mediolani *Braida*, *Brera*. V. *Breda*.

PODESTA'. Prætor. Glossæ. *Magistratus*, *Potestas*. Ἀρχὴ, ἀρχοντικοί. Iuven. *An Fidenarum, Gabiorumque esse potestas*. Vopisc. Saturnino. *Nam vt primum Ægyptij magnam potestatem ad se venisse viderunt, statim clamauerunt, Saturnine Auguste Dij te seruent*.

POGGIA. V. *Orza*.

POGGIARE. Insubres. Verberare. Pulsare, pultare, *polciare*, *poggiare*.

POGGIO. *Podium*, Mœnianum. V. *Appoggiarsi*.

POI. *Postea*. Gal. *puist*, *poi*.

POIANA. Miluus, a *pullis*, quos captat. *Auis Pulliana*. Germ. *Honerdieb*, quasi fur gallinarum, pullorum raptor.

POLCINERA. Rustici *Pleiades* appellant, quod appareant veluti pulli, siue pullicini matrem stipantes. Galli, *Poucinieres*. Etrusci *Gallinelle*.

POLCINI. V. *Pulcini*.

POLESI. Vertices, canceres, *Poli*, *polices*, *polesi*.

POLIZZA. Polyptica. V. *Boletta*.

POLLA, *Pollone*, arboris germen, surculus pullulans. Glossæ. *Pullat*: *in Georgia* (agricultura) *arbores dicuntur, quoties ramos ex se generant*. Παραφυάδας Βάλλει. Βλαςάνει. Βλαςάνω, *Germino*, *Pullulo* Βλαςὸς *Pullulus Germen*. Παραφυὰς *Pullulus*, *propago*.

POLLASTRO. Pullus gallinaceus. *Pullaster*. Varro de R. R. Lib. III. 9. de Gallinis. *Oua quæ subijcias, potius vetulas, quam pullastras*. Quam lectionem vulgaris sermo confirmat, quicquid Turneb. *pullitras* legendum putet, Scaliger & Salm. *Pullitras*. Valla Eleg. L. I. 5. *Pullastra apud Varronem, quæ est parua adolescensque gallina, diminutionem non significat: nam matustina potius pulla, quam masculina est, etiam si minor gallina est, non gallinastra dicitur, sed pullastra*. *Pollastrotto* etiam dicitur Puer, nec mirum, nam pullus est, at puer, *puerus*, *purus*, *pullus*, vt *filis pullarsa* apud Ausonium, & *pulis premo*. *Pulis* gallinarum, & Equorum pueri, hoc filij.

POLLEDRO. Pullus equinus. *Pulitrus*. In Legibus Salicis *Pullitrus anniculus*. Hisp. *Potro*. *Pullitro*, *poltro*, *potro*. Et *potrico*, *pollitrito*. Iidem *potro*, pro Equuleo, ad torquendum. V. *Poltrone*.

POLLIERE. Veneti appellant oua aquæ bullienti, sine cortice infusa, à *bulliendo*.

POLLINA. Boum, ac iumentorum editus, *Pullorum excrementa*. *Pollinare*.

POLLONE, stirps pullulans. Lucretio pullus L. V. *Arboribus quoniam bacca glandesque caduca, Tempestiua dabant pullorum examina subter*. Nisi translate dictum.

POLPETTE. Viscus minutatim concisum, & in globos compactum; à *pulpis*, *pulpamentum*.

POLTA. *Poltiglia*, *poltia*, *pulticula*. Cinnus, & emplastrum, Calaber Veterinaria C. XLIV. *Al quale si subuenno in tal guisa, cioè sia fatta pultya de semole batue con fortissimo aceo, e vegna mesceao con queste chose*.

POLTRONE. Ignavus, imbellis. Magna eruditorum pars hanc vocem ex *Pollice trunco* conflatam consentit. *Pollice tronco*, *poltronco*, *poltrone*. Quod scilicet olim detrectandæ militiæ causa, aliqui sibi pollicem præcidebant, vt stringendo gladio inhabiles essent. Sueton. Aug. XXIV. *Equitem Romanum, quod duobus filijs adolescentibus, causa detrectandi Sacramenti, pollices amputasset, ipsum, bonaque subiecit hastæ*. Menander L. I. de re milit. *Eum qui filium debilitauit, dilectu per bellum indicto, vt inhabilis militiæ sit, præceptum D. Traiani deportauit*. Fortunatianus Rhetor. *Decem milites tempore belli pollices sibi amputauerūt: rei sunt læsæ reip*. Amman. Marcel. L. XV. *Nec eorum aliquando quisquam vt in Italia, munus Martium pertimescens, pollicem sibi præcidit, quos localiter Murcos appellant*. Lindebrogius ille lenuit. *Marcos* autem quia Murcia ignauiæ Dea apud D. Aug. de Ciuit. IV. Vnde *Murcidi* desides, & ignaui teste Festo. Hinc Gloss. Isid. *Murcinarius*, mutilus. Ita Salmas. de fœnore 784. *Inde pollice truncos hodie pro ignauis, & imbecillibus dicimus, sed truncata voce poltrones*. Ita & alij. Quare mirari subit, non defuisse, qui totum hoc reijcerent, & erroris auctores arguerent. Quid autem? Aiunt *poltro* esse lectum, & *poltrone* qui lectum libenter incubat. Landinus enim ad illud Dant. Inf. XXIV. *Homai conuien, che tu così ti spoltre Disse'l maestro, che seggendo in piume In fama non si vien, ne sotto coltre*. *Poltro* significare lectum ait, quod & alij adnotarunt. Sed hoc translate dicitur, & ab effectu, quia lectus diu infessus homines desides, & ignauos reddit. Ita alibi Dantes *bestie poltre* dixit, pro pigris, & ignauis

tis Purg. xxiv. *Ond' i' mi scossi, Come fan bestie spauentate, e poltre.* Quanquam magis arridet eorum sententia apud eundem Landinū, qui *Poltre*, pro pullis, siue *Pullitris* accipiunt, quod pulli facilius pauescunt, & consternantur, quam equi domiti. *Poltro* autem lectum appellari aiunt, quasi *Pullitrum, polledro*, quod vt hic, ita lectus homines portet. Id an verum sit, aliis iudicandum non inuitus relinquo, certe cubile neminem portat, nisi portetur & ipsum. Neque omnes pulli equini, siue Pullitri ignaui sunt, sed domitis ferociores. A *Poltrone* puto factum *Paltone*, pro mendico, & ærusca tore. Vnde *Paltoneria*. Seneca Pist. *L'altro che viue sempre in ebrietade, e in paltoneria. Paltoniere*. Fr. Sacch. *Non ti prouar più in arme, paltoniere.*

POMELATO. Equi color. Philander ad Vitruvium L. VII. I. *Palladius L. vij. 9. tesseras, & scutulas in pauimento dixit, pro frustis quadratis, & rotundis, à scuti figura, à qua etiam scutulatum equum dicunt, qui vulgo Pomulatus vocatur.*

POMPARA. Insubres vocant ramum vittis, teniis, ac lemniscis ornatum, qui in pompa & supplicationibus ab infantibus præfertur, ramus *pompalis*.

PONGA. Auium ventriculus, Ingluvies. Prior, ac superior venter. Scaliger Exercit. CCXLI. 2. *Festus Ingluuiem appellat, Seruius ventris capacitatem, Ponga quibusdam locis Italia dicitur, quasi Condus, à reponendo.* Rectius videtur à *funda, fungia, fonga, ponga*. Funda enim sacculus, crumena, nec aliud est Ingluvies. Galli *la Pouche d'vn Oiseau*. Græci recentiores *Pungium*, & *Ponga*. Rigaltius Lexico Græcobarb. Πούγγιον, & πουγγὴ *est sacculus, crumena, marsupium.*

PONTARE. *Ponzare*. Niti, conniti, impellere. Non à *pultare, pulsare*, sed ab *impingere*, quod est expellere, illidere, impetum facere. Impactum, barbarè *impintum, pintum, impentum* (vnde *spenta, e spentone.*) *Impentare, inpontare, pontare*. Proprie niti, & nitendo cibi confecti reliquias expellere, item parturire, de vtroque enim veteres *Niti* dixerunt. Sueton. Vespas. XX. *Statura fuit quadrata, compactis, firmisque membris, vultu veluti nitentis. Vnde quidam vrbanorum non infacete: si quidem petenti, vt & in se aliquid diceret: Dicam, inquit, cum ventrem exonerare desieris.* Vultus nitentis, est eius qui conatur fœces expellere. Ita *niti* parturire, siue fœtum nitendo expellere. Vnde *Dy Nixij* parturientium nixibus præsidentes. Ab *impingere, impintum, impentum, pentare*, & *pontare*. Et *Ponds*, dysenteria, in qua creber, ac fere irritus egerendi conatus. V. *Spingere*. Et *Penta*.

POPOLI. Insubres vocant sigilla, sigillaria, imagunculas, infantiæ crepundia, & oblectamenta. *Pupi, pupuli*. Veneti *Puauoli*. Glos. *Pupus*, Βρέφος, Νεανίσκος. Et *Puppa* Σπλαγγόνες, αἱ τῶν παιδίων νύμφαι. *Pupi* infantes, & *pupuli* (vnde pupillus) Catul. *Deprendi modo pupulum puellæ, Trusantem*. Ita populus Rom. Caligulam initio principatus, blandiendo *pullum*, & *pupum* appellauit. Varro Tithono. *Ac mammæ lactis sugentem pascere pupum*. Auson. Eidyl. VII. *Latias vincis alumna pupas*. Quod igitur huiusmodi sigilla ad infantium speciem, vt hodie quoque efficta, *pupi*, & *pupa* dictæ. Varro. *Itaque breui tempore magna pars in desiderium puparum, & sigillorum veniebat. Quas priscis temporibus Virgines pueritiam egressæ, tanquā virginitatis suæ insignia Veneri condonabant*. Pers. Sat. II. *Dicite Pontifices in sacro quid facit aurum? Nempe hoc quod Veneri donata à virgine pupa*. Casaubon. ibi. *Pupa est σπλαγγὼν. Has icuncula Coroplathi è gypso conficiebant in gratiam puerorum*. Ita Lactant. L. II. 4. imagines, & statuas Deorum, nihil esse ait, quam *grandes pupas*. *Pigotte* etiam & *pigotoni*, pilas stramineas appellant, in effigiem humanam formatas. *Pupot*. Et *Puponem, puone*, simplicem, ineptum, ac stolidum. *Pua* etiam Veneti aruum genitale per blanditias vocāt, quasi *pupam*. Hisp. *Muñega*, Coaruvias à *muñon*, quod musculum significat, forte, quasi *niñega*. Nam pupillam oculi *Niña del ojo* appellant.

POPPA. Mamilla. *Papilla*. Festus. *Papillæ, capitula mammarum dicta, quod papularum sint similes. Papa, papula, papilla, poppa*. Capitula autem Veneti *Caucdelli*.

PORCA. Natura muliebris. Varro de R. R. II. 4. *Nostræ mulieres, maxime nutrices, naturam, qua fœminæ sunt, in virginibus appellant Porcam, & Græci* χοῖρον.

PORCELLANA, herba. *Portulaca*. **PORCELLANE** autem vasa murrhina: de quibus Scalig. exerc. XCII. *Fiunt ad hunc modum. Ouorum putamina, & marinorum conchas vmbilicorum (Porcellanæ species horum sunt, vnde & nomen) in tenuissimum redigunt pollinem.*

PORCELLETTA. Minusculus Sturio. Scalig. Ex. CCXXVI. 2. *Porcellettam appellant minusculum Sturionem Adriatici*. Nempe à rostro suillo, acuto, & repando. Quod *Porcellanæ*, sint species concharum, siue vmbilicorum.

PORFIDO. *Porphyrites*. Etrusci *Proferito, Porphyreticum*.

PORRO. Verruca *porrum* referens. Pap. *Verruca, porrum manus*.

PORTANTE. Equus gradarius, ambulatorius. Veget. Mulomed. L. IV. 6. *Persus, & statura,*

tura, & positione, à ceteris equorum generibus non plurimum differt. Sed solius ambulatura quadam gratia discernuntur à cæteris. Gradus est minutus, ac creber, & qui sedentem delectet, & erigat.

PORTARSI. Gerere se, *portarsi bene, diportarsi. Portamento.* Gestus. Etiam pro vagari, spatiari, *andare à diporto*, portare se in aliam partem. Scalig. ad Sphæram barb. Manilij, de Aquila. *Nunc Aquila sidus referam, quæ parte sinistra fertur. Fertur*, inquit, idest *ad verbum* ἄγεται, *Arato, de eadem Aquila loquenti.* Cicero, *se portat. De motu agili & expedito proprie dicitur qualis in bene valentibus, vt Iuven. de eo cui constabat valetudo*, & pedibus me porto meis, *hoc est, bene valeo. Quis negat hodie in Gallia nos ita loqui? Nam quod est apud Comicum, Valuistin' vsque? Sustentatum sedulo: ibi sustentare se, est portare se, & bene valere. Teutonismus quoque Belgicus proxime ita loquitur. Nam de valetudine sciscitantes, dicunt, quomodo vectaris? Nec hoc quidem genus loquendi deest in Latinitate. Nam & in ea quoque vectare se, vt sustentare se, est* ἐῤῥῶσθαι. *Valete.* Tertul. de pud. *xij. vertens epistolium Synodicum Apostolorum. A quibus obseruando recte agetis. Vectate vos. In Græco.* ἔῤῥωσθε. *Valete. Glos Latino Arab. Vigore, vectione. Vectio, & vectatio, est vigor.*

PORTIERE. *Portarius*, Ianitor. *Portiera*. Aulæum, siparium, quod portæ obtenditur.

PORTO. pro mercede vecturæ, ac traiectus, & pro vectigali. *Portorium.* Erythræus ad illud *Portitor Orci. Fluminum quoque ripas, vnde traijcimus, nec non cymbam ipsam hodie* Portum *dicimus. Quin & nautum vecturam, & vectura pretium, Portum negociatores nostrates appellant, quod Latius Portorium, sicut & Naulum* (Nolo) *Plaut. ego hunc portitorem, priuabo portorio. Verum Ciceroni* Portitor, *publicanus est, &* Portitorium, *vectigal, quod ipse exigit: vt ad Q. Fratrem. Ciues, qui in portorijs Italiæ tollendis, non tam de portorio, quam de nonnullis iniurijs portitorum querebantur. Et in Ver. His pro rebus portorium non esse datum.* Glossæ Cyrilli. *Portorium:* τέλος πύλης. Quod soluitur per portam ituris. Et in Leg. Long. L. I. t. XXV. L. XIV. *Portunarius, qui portorium exigit.*

POSA. Quies. Finis. *Pausa. Posare, riposare, riposo. Pausare*: dormire, & mori. Glos. *Pausat*: ἀναπαύεται, καὶ ἀναπαύει. Nonius. *Pausa est quies alicuius rei.* Lucil. Sat. L. I. *Hæc vbi dicta dedit, pausam facit ore loquendi. Pausa vitæ*, & *ardoris* apud Lucretium: *pausam fieri osculando*, apud Plautum, *pausa pugnæ* apud Arnobiū. Hinc *Pausantes* pro mortuis apud Scriptores sacros. Dant. Parad. XXXII. *Lo Rege per cui questo regno pausa, In tanto amor, & in tanto diletto.* Hinc in Sacris Isidis *pausas facere*, & explere, *riposare*, cum in ferendo Anubi, certis locis quiescebant, de quibus Salmas. ad Spartian. p. 151. A *Pausa* Hispani. *Aposentare*, & *Aposento*, cubiculum.

POSCA. Latina vox pro vino secundario, siue acinaticio. Glos. *Posca*, ὀξύκρατον. Potio ex aceto aqua permixto: militum, & nautarum.

POSTA. *A posta.* Consulto, data opera. *Proposito, ex composito. Appostare, stare alla posta*: dispositis insidiis. *Stare nel posto*, in loco disposito. *Posta nel gioco*, nummi, aut pignus oppositum. Plaut. Curcul. II. 3. *Postquam cœnati, atque appoti, talos poscit sibi in manum, Prouocat in aleam, vt ego ludam: pono pallium, Ille suum annulum opposuit. Dare alla balla di posta*: recte, & ex opposito, non resiliente pila. *Posta*: scopus, *bersaglio*, signum oppositum. *Schioppo di posta, di linera*: sclopus libellarius, ad collimandum.

POSTE. Mansiones Veredariorum: loca mutandis iumentis ad cursum publicum *disposita. La Posta*, vnde literæ petuntur à tabellarijs. *Postiere, e postiglione*, Cursor, tabellarius. *Posta del sale*: loca vendendo sali destinata. Hinc Insubres, *Postarios, Postieri*, salsamentarios, quod apud eos Sal venale sit.

POSTICCIO. Adsciticium, *adpositicium. Chioma posticcia*, adsciticium capillamentum.

POSTIERLA. *Pusterla.* Ianua posterior, siue in posteriore ædium parte. Pseudothyrum, auersa porta. *Posteriola. Posticum.* Varro apud Nonium. *Pertexit interiores partes domus postica, vt ait Plautus, penitissimè.* Locus Plauti est, Trin. I. 2. *Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.* Glos. *Postica.* Παραθύρα κατ' ὄπιν τῶ οἴκου. Et. *Posticium*, παραθύρα, παραθύριον. Cornut. ad Pers. I. *Antiqui fores templorum, vel ædium dixerunt antiquas, & posticas.* Vt autem Salmas. H. Aug. p. 436 obseruat. Non solum *Postica*, & *Posticum*, portam quæ in auersa ædium parte, quam Græci ὀπισθόθυρον vocant, significat, sed etiam quamlibet paruam portulam, vt in vrbibus portulas, quæ portis adiacent, quæ & *posterula.* Pap. *Posticula, posterula qualibet.* Cassianus L. V. 11. *Quantalibet Vrbs sublimitate murorum, & clausarum portarum firmitate muniatur, posterula vnius, quamuis paruissima proditione vastabitur.* Ita Mediolani & Vicetiæ Portę Vrbis non ordinariæ, sed minores, & angustiores *Pusterla*, item septa & tabulata aditum ædium intersecantia, quia angustiore ianua sunt, eodem modo appellantur, vnde nobilissimæ Familię cognomen inditum. Anastas. Leone IV. *Super Posterulam, quæ vocitatur S. Angeli.* Et infra. *Ingressus est per posterulam*

Aerulam, quæ appellatur S. Agatha. Villan. Lib. II. *E quattro porte haueа la Città, e feè postierla.* L. IV. *Le dette mura senza nulla porta, e postierla.* Boninsegn. Hist. Flor. L. I. *Insino alla terza Porta detta di S. Brancaccio, poi seguiua vna postierla presso alla Chiesa di S. Trinità.* Infra. *E dietro à detta Chiesa haueua vna postierla detta porta Peruzza.*

POTTA. Id quì fœminæ sunt. Scaliger ad illud in Catalectis. *Dispeream nisi me perdidit iste potus. Ad nequitiam*, inquit *intererat potum, non puerum appellare: si quidem potus, sine putus ὑποκόρισμα nutricum. Lasciuia inest, vt in vsu vocis, ita & in etymo.* Puta *enim* πόσθη: *argumento Praeputium, quasi* προπόσθιον. *Ergo lasciuia inest in Græcis nutricibus,* παρὰ τὴν πόσθην, *pueros* ποσθωνας *vocare. Eadem & in Romanis à puta, putos, seu potos. Vnde & hodie pars in muliere, quæ honestè nominari non potest, vulgo in Italia eo nomine nota est.* Nempe Scaliger respexit illud Aristophanis in Pace. Εἰπέ μοι ὦ πόσθων. *Dic mihi putille.* Vbi Scholiastes notat per blanditiam sic puerulos appellatos, vel quia hoc modo appellaretur infantis τὸ αἰδοῖον: *virilitatis insigne.* Atqui Voss. in Etymolog. de liter. permut. *Aeoles inquit mutant M. in B. vt μυττὸς Βυττὸς (quod teste Hesychio est γυναικὸς αἰδοῖον, pars muliebris) vnde Puta posterioribus seculis accipi cœpit pro muliebri pudendo, atque Italis ab eadem quoque origine* putana *dicitur scortum.* Sed quid attinet cuncta à Græcis morose repetere, cum Latina suppetant? Nam *puerus, putus,* vnde *putillus,* & *puta,* & *pusio, pusillus, pisinnus.* Sane Arnobius Lib. V. pusionem appellat partem illam non nominandam: de Baubo, Cererem obstinate cibum repudiantem ad risum exci tante. *Vertit Baubo artes, & quam serio non quibat allicere, ludibriorum statuit exhilarare miraculis: partem illam corporis, per quam feminis fœmineum, & subolem prodere, & nomen solet acquirere genericum, longiore ab incuria liberat, facit sumere habitum puriorem, & in speciem leuigari, nondum duri, atque striculi pusionis.* Vbi pusionem appellat, vt cum Apuleio loquar *interfœminium.* Liberat à longiore incuria, idest filicem runcat, polit, & leuigat, quod infra appellat nouationem pudendorum; vt *pusio* purus, & glabellum fœminal appare ret, nondum durus, & asper pusio, & instar histriculi pilis horrens. Nam *striculum* pro *histriculo* esse viri docti adnotarunt. *Putam* igitur, & *pusam,* & *pupam* blandiendo appellabant, Veneti *pua*: & pusio purus, & leuigatus opponitur duro, & instar erinacei hispido, quod indicant verba illa. *Obiecitque oculis formatas inguinibus res, Quas caua succutiens Baubo manu, nã puerilis, ollis vultus erat, plaudit contrectat amice.* Puerilis vultus, idest virginalis, nondum pilorum iniuria pubescens. Sed pudet diutius ista persequi, quæ ne ad cogitationem quidem seuerioris notæ homines solent admittere. Neque audiendi qui à *porca* deducunt, quamquam ea significatione apud Varronem legatur.

POTAGGIO. Iusculum rerum elixarum, liquidum, & potabile, siue *potaticum.*

POZA. V. *Orza.*

POZZA. Limosæ aquæ collectio. *Fouea, Poinea, Pozza.* Galli *boue*, rustici nostri *boua. Pozzacchera* aqua lutosa, & residens. Dant. Inf. VII. *Così girammo della lorda pozza, Con gl'occhi volti à chi del fango ingozza.* Etrusci *Pozzanghera. Zaccheroso,* luto aspersus, *Zombraccia,* vestium extrema luto conspurcata. *Ciacco,* lutum. Hisp. *Charco.*

PRATTICO. Peritus. Non à praxi, sed ab *experto, experticus, particus, prattico.* Etrusci, *Spertico.* A praxi est *pratticare*, agere, versari, quamuis & illud à frequenter agendo dictum videri possit.

PREBENDA. Latina vox. Gellius L. XV. 4. de Ventidio Basso. *Victum sibi agre quæsisse, eumque sordide inuenisse, comparandis mulis, & vehiculis Magistratibus, qui sortiti prouincias forent, præbenda publice conduxisse.* Tà præbenda: vnde *Prabendam* fecerunt, pro alimentis, & reditibus Sacerdotum, & Clericorum. Quod pro modo & mensura præberetur, vt Vossius. Hinc pro mensura hordei, aut auenæ quæ equis apponitur. Calaber veterin. *Che à pena possa prender con la bocca la prebenda, ò lo feno, ò le altre chonse.* Et *Profenda.* Cresc. IX. 5. *Anche è vtil cosa che'l cauallo spesse mente mangi in terra, allato à piedi dinanzi, si che à pena possa la profenda, e'l fieno pigliar con bocca.*

PREDELLA. *Brella* Insubres. Scamnum, suppedaneum, præcipue ad genua flectenda à pedibus, quasi *Pedella* (Glossæ Ὑποπόδιον) *Scabello, scancello,* vt recte conijcit Chimentellus de honore bisellij, cuius immaturo interitu detrimentum bonæ literæ fecerunt. Frustra igitur vox à Germanis arcessitur, *Bret, bretel,* quod asserculum significat. At Dantes *Predella* alio sensu accepit VI. Purg. *Guarda com' esta fiera è fatta fella, Per non esser corretta dalli sproni, Poiche ponesti mano alla predella.* Non à *brida* Latina voce inusitata, sed à *redine* (retinacula) *redinella, bredinella, bredella, predella.* Sicut à *bredina, bridina, brida.* V. *Breda.*

PREDERIO. Insubres appellant autum intestinum, quasi *petrarium, predarium,* à sabulo, & petrulis, quæ in eo reperiuntur, Vene-

ti à duritie, *durello*.

PREGADI. Venetus Senatus, quod olim rogarentur Patres, vt in Curiam conuenirent. Lamprid, in Heliogabalo. *Deinde vbi primum diem Senatus habuit, Matrem suam in Senatum rogari iussit*. Nisi quis à rogandis de rep. sententijs appellatos putet. Patauij extat *Vicus Rogatorum*.

PREGIONE. *Prigione*. Carcer. *Prehensio*, tam pro loco, quam pro eo, qui in vincula coniectus est. Vt olim *custodia*, pro vincto, & *ergastulus*, pro compedito, & ergastuli incola, vt Lips. Elect. II. 15. *Priso*, *Prison*. Marculf. 249. Vide Vols. de vit. Serm. Lib. II. 15. & IV. 17.

PRESCIVTTO. V. *Persutto*.

PRESENTE. Donum. Munus. Hotomanus de verbis Iuris, *Donum*. *Quin & absentes rec donari recte dicuntur, munera autem mitti, & præsentia offerri L. munus 18 de ver. sign. Qua de causa fortasse Gallica lingua* Præsentia *nominamus, qua præsenti in manus dantur*. Inde *præsentare*, pro offerre, donare.

PRESSA. *Prescia*, cum se turba stipat, ac premit, *Calca*. Sicut *fretta*, *folla*, *follica*, *frotta*, *fretta*. Liu. *Getta l'insegne nella maggior pressa de nemici*. Proprie tamen pro festinatione, nam qui negotijs premitur, *ha pressa*, gradum accelerat, & obuios in turba premit, ac pellit. Pap. *Pressare, frequenter premere, appressurarse*.

PRESTO. Paratus, celer, expeditus. *Qui presto est*, Vide Vols. L. III. 36.

PRESSO. Proximus, *proxus*, *prosso*, *presso*. *Appresso*. *Adproxime*. Gal. *Proche*, non à prope, sed proximo.

PRESTARE. Commodare, & Fœnerare. Salm. de vsur. C. VII. *Iustinianus in eadem lege, vt pecuniam commodet, reposuit, pecuniam præstet. Sane hodieque præstare pecuniam dicimus, pro mutuam dare, & præstum pecunia, pro mutuo. Quod verbi apud nos de omnibus rebus, qua commodantur non accepta mercede accipitur. In lege Salica, titulus est de re præstita, idest commodata. In Longobard. Iumentum præstitum ad vecturam*.

PRETTO. Purus, non mixtus. Cerno, cretum, excretum, *pretum*, & *pretto*. Simplicius, *pureto*, *pretto*. Dant, Parad. XX. *Forma, e materia, congiunta, e purete*.

PRIMAVERA. *Prima Veris signa*.

PRIMICERIO. Iunius ad Codinum. *Primicerius quisquis primus est ordine, in functione qualibet. Dicitur enim Primicerius, non quod primus inseribat cera (vt censet Alciatus) sed quod primus inscriptus sit albo, siue ordinis sui catalogo, & primas in suo ordine obtineat, aut primà cerà, idest summa inscriptus est, Primicerius lectorum, aula, vel sacri Palatij, protectorum, domesticorum*.

PRIVATO. Familiaris, domesticus. Pap. *Familiaris, domesticus, assuetus, priuatus*. Vt scilicet publico, & vulgari opponitur. Capitol. Caroli Calui. p. 291. *Illi sic priuatus non erat, vt antea fuerat*. Sirmondus ibi. *Familiaris, & amicus. Inde in vernacula nostra* Priuè *familiaris*, *&* Priuautè *familiaritas*. Sic hodie in aula priuati dicuntur, quos interius ministerium, & Principum gratia supra ceteros extollit. Galli, *Apprinoiser*, bestias cicurare, quasi priuatas facere, idest domesticas, & familiares. *Apprinoisè*, cicur. *Bestes*, *prinees*.

Sed *Priuato* etiam pro sellis Patroclianis sumitur. Dant. Inf. XVIII. *Quiui venimmo, & quindi giù nel fosso, Vidi gente attuffata in vno sterco Che de gl' human' priuati parea mosso*. Scilicet Sella familiarica. Aliqui latrinas à latendo dictas putarunt, quod semotæ, & occultæ, Foricas autem publicas, à foro. Vtrumque reiicit Vols. in Etymol. Et illud à *lauatrina*, hoc à *forije* recte deducit.

PRO. Vtile, *proficuum*. Prodesse, *Prode*, *Prò*. *Fà prode*, prodest. Facit prodesse. Dant. Purg. VI.

Non saprei dir quanto mi fece prode.

Crescent. Lib. I. 2. *Fà prode*. Vita Nicol. Laurentij p. 19. *Lo pane, la carne, lo vino non cessa buono, ne ce fao prode*. Dant. Purg. XV.

Et io pensai andando

Prode acquistar nelle parole sue

Prò. *Bon Prò*, pransis, ac cœnatis, item poturis dicitur. Profit. *Bon pro faccia*. *Pronecho*. Hisp. non à *pronentu*, sed à *proficuum*.

PRODE. Fortis, strenuus. Casteluetrus πρῶτος, primus, quod virtute ceteris antecellat. Siluius p. XXIX. & Bouillus à *Probus*, *Preud*, *preudè*, *Preud homy*, *preude femè*. *Preu*. Probatus, spectatæ virtutis, *che hà fatto proue del valore*. Verosimilius tamen est ab eodem verbo *Prodesse*: vt *Prode* sit, qui virtute, & egregijs facinoribus mortalibus prodest. Vt sit illud Vlyssis apud Ouid. Met. XIII. *Tu tantum corpore prodes, Nos animo*. Galli *Preus*, qui prodest. Ita *Prodezze* fortia facta dicuntur, eorum præcipue, qui quod orbem peragrarent, vt oppressis opè ferrent, equites errantes dicti sunt.

PROCACCIARE. Procurare, *Proagere*, *proagitare*, *procacetare*. V. *Caccia*. *Procacchio*. Tabellarius, qui viatoribus victum, & itineris necessaria procurat. *Procachio*, procuratio.

PROCESSIONE. Supplicatio à *procedendo*, quæ vox sacris scriptoribus familiaris. Tert. ad vxorem. 4. *Si procedendum erit, nunquam magis familia occupatio adueniat*. Et Sidon. L. V. 17. *Processio fuerat antelucana*. Ordo in supplicatione procedentium.

PRO-

PROCESSO. Tabellionum acta, quod iis in causæ cognitione, & criminum inquisitione procedatur.

PRODA. *Prora, Approdare*, adpellere. *Abbordare*. Inde *Proda* pro ripa, & crepidine. Dant. Inf. IV.

Vero è chen' su la proda mi trouai
Della valle d'abisso dolorosa.

PROFILO. Extremitas, Circumcæsura. *Filum, Perfilum*. Lucret. v. *Nam prius omnia, quæ longe semota tuemur Aera per multum specie confusa videntur Quam minimum filum*. Gifan. ibi, *Translate textura. Filum autem pacta extremitatem corporum, ac rerum vocat, oras extremas alibi, circumtexturam, circumcæsuram*. Vide & Lambinum ad illud eiusdem Lib. II. *Esse pari filo, similique affecta figura*.

PROFVMO. Vnguentum, odoramentum, *Suffimentum*. Proprie suffitio, & suffimentum in purgatione olim, cum sulphuris fumo, & teda expiantur. Iuven. *Cuperent lustrari, si qua darentur sulphura cum tædis*. Et Prop. *Deinde quemcunque locum externæ tetigere puellæ Suffit, & pura limina tersit aqua*. Cicer. de Leg. *Nam & in ijs, sine illius suffimentis expiati sumus*. Vide ibi Turnebum. Postea vox translata ad odoramenta, & suffitionem thuris, styracis, & vnguentorum, gratum odorem spirantium. Vnde Myropolæ, siue Vnguentarij *Profumieri* appellantur.

PROPAGINARE. Diri supplicij genus, quo olim latrones, & grassatores viui in caput defodiebantur. Translatum à ramis arborum, ac vitium palmitibus, qui terra panguntur ad propagandum. Vill. x. 25. *Et altri di loro fece propagginare*.

PROTO. Venetis Græca voce dicitur Architectus. Pap. *Architectus, princeps, vel magister architectorum* Princeps est πρῶτος, primus.

PROVENDA. *Proffenda*. Hordei, aut auenæ mensura, quæ iumentis apponitur: non à præferendo, sed idem ac *Prabenda*. Morgant. Cant. XXI. *Di perder la prouenda di quest' anno*. V. *Prebenda*. Gal. *Prouande*. Germ. *Pfrund*.

PROVO. Insubres, *Proxime, Prope*, à *prono*, ad *prope*. Dant. Inf. XII. *Mà per quella virtù, per cu' io mouo, Li passi miei per sì seluaggia strada Dann' vn de tuoi, à cui noi siamo à prouo*. Licet Landinus interpretetur, qui nos probet, & bene comitetur, vel ad experimentum, cuius ductu, nos probemur, putarim poetam *Prouo* intellexisse, pro eo qui prope nos sit, qui nobis proximus adsistat, *che ci stij appresso*: cui nos adprope simus. Parad. XIX.

Mà vedi molti gridan Cristo, Cristo,
Che saran in giudicio assai men prope.

PVGNALE. Sica, Pugio, *pugionalis, pugnale*.

PVIDA. V. *Pipita*.

PVINA. Veneti caseum recentem appellant. Scalig. Arist. Hist. an. L. x. à *Pus, puris* deducit, vbi loquitur de lippitudine oculorum. *Vult intelligere lachrymam non congelatam, sed potius discoctam in puris modum. Gramia à Latinis dicitur, quales in canibus multæ, à Græco* Γλάμη. *Mutata elementa Plin. lemam dixit in xxiij. Hermolaus interpretatus est lacrymam congelatam, male; nam cocta est oculi calore, vt mucus in naribus. Concreta lacryma dicitur. Hanc Puinam Veneti dicunt scitissimo vocabulo. Pus enim maxime omnium rerum repræsentat*. A puris ergo circa oculos similitudine recentem caseum dictum putat. Pus à Græco πύος, vt Barbarus in Glos. Plinianis. *Id crassissimum*, inquit, *& albissimum cum sit, glutinatius est sanguine, & sanie*. Non falsa modo, sed spurca originatio. Non enim à πύος, pus, puina dicta. Sed à πῖον, quod est pingue, siue res pinguis, est enim lactis pinguedo, & cremor. Sicut in Epigram. dicitur πῖαρ, pro πῖος, siue πιότης, pingue, pinguedo. Est enim pinguior lactis pars. Ita Mediolani, qui caseum recentem per vias ferunt, clamare solent *Iap, Iop*, nempe à πῖος, *Pio, pio*, addita sequenti litera, *Piop, Iop*. Iidem *mascarpa*, e *mascarpina* turpi etymo appellant. Petron. *Ingemui ergo vtique propter Mascarpionem*. Quod interpretari pudor vetat. Puto tamen *mascarpa*, à massa lactis coaliti. *Carpiare* enim est coalescere, condensari. V. *Carpie*.

PVLA. Apluda. V. *Bula*.

PVLCELLA. *Puella, puelicula, puelicella*. At *Pulicella, Purisella*. Hymen. virginalis pellicula, *pellicella*, & *Pellicello*. *Pulcellaggia* Etrusci Virginitas. Gal. *Pucelage*.

PVNTA. Gladii acumen punctim feriens. Et pro punctione siue punctura. Dant. Purg. XXXI.

Volgendo il suo parlar à me per punta,
Che pur per taglia m'era paruto acro.

Punctim, & cæsim. Veget. L. I. 12. *Non cæsim, sed punctim tyrones ferire discebant. Nam cæsim pugnantes, non solum vicere, sed etiam derisere Romani. Cæsa enim quanuis impetu deueniat (di taglio) non frequenter interficit: at contra puncta, duas vncias ad acta mortalis est. Deinde dum cæsa infertur, brachium dextrum, latusque nudatur: puncta autem tuto corpore infertur*. Puncturam Cicero intellexit in Parad. *Minutis interrogatiunculis, quasi punctis, vt non cæsim, sed punctim ferire videantur*. Quod de Fin. explicat. *Pungunt quasi aculeis, interrogatiunculis argutis*.

Puntare, pungere, pungitare. *Spuntare*, de Solis orientis radiis, ab eorum acumine. Prudentius Hymno II. Matutino. *Caligo terræ scissa*

bale captus, neque enim cum quolibet hoste res fuit.

QVANTVMQVE. *Quantumcunque*, vtcumque, quamuis.

QVANTI. pro Quot. Manil. III. *Et quantis in vtrumque modis tollentur ad ortus.* Scalig. *quantis, quot.* Alibi *Tantos orbes*, tot. Tertul. Apol. *Et sunt tanti, quanti denotamur*, idest quot. Cornutus in Persium Sat. II. *Cretenses dies latos albo lapillo, & tristes nigro indicabant. Postea computo facto lapillorum videbant, quantos dies in anno latos vixerant.*

QVARANTENA. Quadraginta dierum experimentum, quod à pestilentiæ suspectis exigitur. Item ieiunium XL. dierum, idque contracte *Carenam* dixerunt: quod pro pœnitentia iniungebatur. Præterea ius viduarum post mariti excessum XL diebus remanendi in ædibus. *Quadraginta, quaranta, Quarantena.* De quibus Vos. L. III. 3. & 40.

QVARTARO. *Quartarium*, & *Quarterium*, cuiuslibet mensuræ quadrans: quarta pars sextarij. Pap. *Quartarium, genus mensura, idest vrna.*

QVATTARE. Corpus deprimere, ac submittere, ad latendum. Non à *captare*, sed ab *accubitare, acquattare.* Menag. *Cuier* ait dici à rusticis Andegauensibus, *Cubitare.* V. *Aguato*, pro insidiis, quæ ab insidendo depresso corpore. *Quatto, quatto.* accubans, accubitans. Inde Insubres *Quattare*, pro opperire. *Quatto*, inclinatus, corpore depresso, ad latendum. Amet. 100. *Io mi leuai dal luogo, ou'era quatto Stato à vdire.* Dant. Inf. XXI. *Trà li scheggion del ponte, quatto, quatto.* Com. Inf. IV. *Che è andar quattamente, tirando il ventre sopra la terra, per non esser sentito.*

QVATRINO. Quadrans, *quadrantulus.* Triens, siue quarta pars Assis, siue æris. Græcis χαλκὸν, Chalcum. Sicut Dichalcum, quod vulgo *Sesinum*, quasi semissem assis.

QVELLO. V. *Qua.*

QVESTO. *Hic iste, chesto, questo.*

QVETO. *Cheto. Quieto. Quetare, quietare*, quietum, & securum reddere. *Quittanza*, Apocha.

QVI. *Hic. Hichi, Chi. Quinci.* Hincce, *Quindi.* Hinc inde.

QVINTANA. Ludus equestris, cum directa in ligneum simulacrum, quod clypeum gestat, velut in scopum, hasta incurritur. Κόνταξ. Iustinian. I. Cod. de aleator. *Dumtaxat autem ludere liceat, μονόβολον, κοντομονόβολον, κυιντανὸν, κόνταξα χωρὶς τῆς πόρπης.* Et Leg. III. *Deinceps vero ordines quinque ludos. Monobolon, Contomonobolon, Quintanum contacem, sine fibula, Perichyten, & Hippicen.* Robert. Monachus Hist. Hierusal. *Tentoria varijs ornamentorum generibus venustantur, terra infixis sudibus scuta apponuntur, quibus Quintana ludus scilicet equestris exercetur.* Non à quodam Quinto, qui eum ludum inuenit, vt Balsamon ad Homocanonem Photij tit. XIII. nugatur: sed à *Conto*, siue hasta pura, idest minime ferro præfixa, qua in scutum incurrebatur. A *Conto*, & *Contaco, Contana, & Quintana.*

QVITANZA. Acceptilatio, Apocha. *Quietanza*, quod soluendo creditorem quietum reddimus. *Quietare, & quetare*, pro finem imponere, liberare. Vil. IX. 32. *Si quetoe della rendita del tempo, che l'aueano tenuta.* Et VI. 92. *E quetosi ogni seruigio.* Germ. *Quittung.*

R.

RABADO. Truculentus. *Vecchia Rabada*: irritabilis: rectius *à rabie* ductum videtur, quam à ῥαβάττειν. Galli *Ramasse.*

RABBRVSCARE, & *rabbruscarsi* dicitur, cum tempestas frigidior esse incipit, à frigus, friguscu-lum, *fresco, brusco. Vna mattina brusca.* M. Villan. *Cominciando sul brusco, e spiaceuol tempo, per insieuolire gl'animi loro.* Non autem à vini sapore, aspero, & austero. *Rabbruzzare* autem, cum se tenebræ vesperi intendunt, contractum à *crepusculo, prusculo, pruzzolo, bruzzo.*

RABVFFADO. Horridus, impexis capillis. V. *Buffa.* Nam *buffa*, & *boffo*, sunt capilli implexi, & conglobati. Galli. *Rebous*, contractum ex *rebuffo*; non autem à *Burra.* Isidor. *Reburras, hispidus.* Chron. Becense apud Vos. *Habebat capillos crispos, & rigidos, & vt ita dicam reburfos, ad modum ramorum pini, qui semper tendunt sursum*, idest minime pectine capilli adpressos: retrorsum, & in contrarium erectos, & in altum conglobatos. Item à *rabuffare*, Etrusci *Arruffare*, & *Arrufato* de capillis & barba impexis. But. *Imperoche portaua i capelli molto arruffati.* Non à rufando capillos, possunt enim rufari capilli, & esse compti minimeque implexi. *Rabbuffarsi*, contendere, in capillum inuolare, *azzuffarsi.* Dant. Inf. VII.

Perche l'humana gente si rabuffa?

Rabbuffato etiam de apris, & canibus, setas, aut pillos arrigentibus. Boc. Vrb. *Vn addentato Cinghiale, tutto schiumoso, e con rabbuffato pelo.*

Arioit.

Arioft. *Con aspri ringhi, e rabuffati dossi. Ribuffo, far un ribuffo*, obiurgare, increpare ab inflatis irascentium buccis. Horat. Sat. 1. *Quid causa est merito, quin illi Iupiter ambas, Iratus buccas inflet? Buffare* autem & *sbuffare*, est sufflare, genas inflare. Plaut. Bacch. *Sufflatus ille huc veniet*. Pl. *disruptum velim*.

RACCAPRICCIARE. V. *Capriccio*.

RACHETTA. Reticulum impellendæ pilæ, vnde nomen inuenit.

RACCOLA. Vel *Raucula*, vel *Ranuncula*.

RACCONTARE. V. *Ragguagliare*.

RADIMADIA. Radula, qua aſperſionis reliquiæ ex alueo, ſiue mactra eraduntur. *Raſorola*.

RADO. Rarus. Veneti *Chiaro*: à tela, quæ translucet, ob filorum raritatem.

RAFFIO. Ferrum oblongum, & aduncum. Vel à *Graphium, Graſio, & raffio*, vel à *Raſtrum*, quod inſtar fuſcinæ bicornis eſſet. Dant. Inf. XXVI. modo *raffi*, modo *graffi* appellat, contos ſcilicet vncis, & incuruo ferro præfixos: & quia inſtar raſtri, vtitur, voce addentare. *Poi l'addentar con più di cento raffi*. Quod autem ferrum aduncum eſſet, paulo infra *Roncigli* appellat, quaſi *Vncinulos*, *E volſer contra lui tutti i Roncigli*. *Diſſe è preſeli il braccio col ronciglio. Inanzi che l'vncin voſtro m'appigli. Arroncigliare*, pro vnco trahere. *Gl'arronciglio le impegolate chiome*. Et vt in verborum varietate Poeta admirabilis eſt: verbum *Accoccare* finxit, quod idem valet. Nam *Cocca* eſt vncus, vt alibi docuimus. *Et chinauan li graffi, & voi chel tocchi Diceuan l'vn con l'altro in ſul groppone E riſpondean, ſi fa che gl'en accocchi*. Cumque vt dixi huiuſmodi fuſcinæ bidentes eſſent, inſtar furcillarum, verbo inforcare vſus eſt. *E diſſe ſtate in la mentr' io l'inforco*. Quare & ab Harpax, *Arpione, Arpio*, & per metatheſim *Raffio*, & *Graffio* formari potuit.

RAGAZZO. V. *Garzone*.

RAGGIA. Raſa, Reſina. *Ragina, ragia*. Raſa, pro dolo, fraus, *fraſa, raſa*.

RAGGIARE. Rudere. Salm. ad illud Capitolini. *Aſini rudunt. Optimus Palatinus ragiūt: quod alibi memini legere dictum de Aſinis*. Nempe rudunt, *rudiant, radiant, radiant, raggiant*.

RAGGOMICCIOLARE. V. *Gomitolo*.

RAGIONARE. Loqui, ſermonem habere. Non à *ratiocinari*. Sed vel ab *orationare*, vel à *ratione*, ſiue computo: vnde *Contare, & raccontare*, pro narrare, ſicut *ragguagliare*, vt infra.

RAGIONE, & *Ratione* pro parte, ſiue portione conuiuii. Lex. Arab. Latin. *Rationi mea, portioni*. Ratio eſt Ius, vnde Ius dicere, *rendere ragione*. Atqui Ius, vt doctiſſimus Hiſpanorum Fr. Sanctius de Analogia, obſeruat, proprie ſignificat diarium, ſiue portionem victus. *Antiqui enim* inquit, *vt Val Max. L. ij. narrat, adeo erant continentia attenti, vt frequentior apud eos pultis vſus, quam panis eſſet. Quod Plin L. xviij. C. viij. confirmat. Non itaque veſcebantur carnibus, ſed oleribus, aut pultibus, totumque prandium Ius vocabant. Huius autem Iuris in conuiuijs pares dabantur vnicuique partes: vnde Homerus conuiuium æquale, fere ſemper nominat. Itaque proprie Ius eſt, quod Hiſpane dicimus* Quiñon, parte, porcion, ordinario. *Græcis eſt Chœnix, ideſt dimenſum, vt vocauit Terentius. Hebræis man, à verbo, mana, ideſt diuiſit, vel numerauit. Hinc igitur metaphorice Ius vocatur, munus illud, quod ſuum cuique tribuit*. Hoc meum ius eſt, ideſt portio conuiuij, *la mia ratione*, & *racion di pane, e vino*, pro parte, ſiue portione.

RAGIONATO. *Ratiocinator*, Calculator, qui rationem ſubducit. Gloſ. Ψηφιστὴς, ὁ ἀριθμῶν. *Computator, Nummularius, Rationator*. Et χαλκολόγος. *Nummularius, Æſculator*. χαλκολογῶ. *Æſculor*. Ab æreis calculis in computando. *Ragionati* Veneti appellant, æra, ſiue calculos, quorum in ſubducenda ratione vſus eſt.

RAGNA. Aranea. *Raguera*. Tela aranearum & improba textura. Gloſs. Ὑφάσματα ἀράχνης *Caſſes, huares lares*. Vulcanius *Caſſes, Tela aranearum*. Recte, nam *Ragna*, caſſes, ſiue rete tenuiſſimum, quod fuſe deſcribitur à Creſcentio L. x. 19.

RAGGVAGLIARE. Referre, narrare, certiorem facere. Eſt quidem ab æquare *aqualare, reaqualare, reaqualitare*, non tamen, eo quod narratio æqualis ſit rei quæ geſta eſt. Sed quia ſicut *Contare*, & *raccontare, eſt computare*, ſiue rationem putare *far i conti*, ideſt paria facere, vt conſtet ratio expenſi, & accepti. Sicut inquam translate dicitur *raccontare*, pro referre, ita & *ragguagliare*, primo eſt rationes æquare, ſiue æqualare, deinde ſumitur, pro rem referre, & veluti rationem reddere eorum quæ dicta, aut geſta ſunt. A ratione, *ragionare*, à computo, *raccontare*, ab æqualitando, *ragguagliare*. Licet *ragguagliare* ſimpliciter ſumatur, pro æquare, & rem parem facere. Villan. x. 87. *Il quale per lo debito di natura, ragguaglia il grande col piccolo*.

RAITRI. Equeſtris militia. Vox Germ. Grotius Lex. Goth. *Himmerit. Him-reſt, domeſticum equitatum habens. Reita, equitatus in lege Bauara*.

RAMMARICO. *Amaror, amaritudo animi. Amaricari*. Dant. Purg. XXXI. *E qual eſce di cuor,*

tuor, *che si ramarca*. Vet. Onomast. *Amarico*, πικραίνω. *Amaricore*, rancore. Pap. *Rancor*, *dubietas*, *mentis amaritudo*, *inuidia*, *dolor*, *odium*. Dant. Inf. xxvii. *E se vestito andando mi rancuro*. Landin. *Mi rammarico*, *& à me medesimo porto odio*. Et. *Rammarichio*.

RAME. Æramen. Galli *airain*. Germ. *Kupfer*, à *Cupro*: *oder ertz*, *Æritium*. Hisp. *Arambre*, *alambre*, æramen. *Ramina*, æramina, vasa ærea. *Ramainolo*: æramineum, æraminiolum.

RAMENTARSI. In mentem reuocare.

RAMFO. *Gramfo*. Neruorum conuulsio. German. *Krampf*.

RAMINGO. Accipiter vagus, & errans, à ramis, *Raminicus*, ad differentiam *Nidaciorum*. Landin. ad illud Dantis, *con gl' occhi grifagni*. *Li vccellatori chiamano gli Sparuieri*, *Nidiaci*, *raminghi*, *& grifagni*. *Nidiaci sono è presi nel nidio*: *Raminghi quelli che nouellamente vsciti del nidio non volano anchora molto*, *mà molto si posano in su rami de gl' arberi*: *Grifagni sono quelli*, *che già passato l'anno sono mudati in selua*. Idem, & *Ramare*. Ramagius Galli *Branchier*, à brachijs arborum, ideſt ramis, *broche*. Bud. in Pand. 302. *Ramales sunt*, *qui iam ferme adulti*, *& nido oberrantes*, *ramulatim volitantes capiuntur*. Fridericus. 209. Hinc *Ramingo*, pro vago, errone, & profugo. Et Hisp. eleganter *Ramera*, vagum, & deuium ſcortum appellant.

RAMOLACCIO. Rafani ſatiui genus, *Armoracia*. Plin. L. xx. C. iv. de raphano. *Est & satiua* (alij legunt, ſilueſtris) *vsus in Italia*, *& Armoraciam vocant*. Dioſcor. L. ii. *Agrestis vero raphanus*, *quam Romani Armoraciam vocant*. Gloſs. *Armoracia*. Ῥαφανίδος. Cum autem minus acri ſapore eſt, Inſubres appellant *Rampogno*, ſcilicet inſtar rapæ inſipidum.

RAMPARE. *Rampicare*: rependo aſcendere. *Reptare*, *reptitare*. *Leone rampante*, in Inſignibus gentilitijs. *Reptans*. Lexicon Etruſcum. Quod *Rampa*, ſiue *Zampa*, ideſt anteriori pede erectus minetur. Sed *Rampa*, eſt à rependo, ſiue reptando. An ab *erpex*; vel *arpago*, quod ferrum vncum, ſiue incuruum ſignificat, *erpicare*, *inarpicare*, *rampare*, *rampicare*, incuruis manibus, aliquid apprehendendo, ſe in altum erigere: quod aliter *Aggrappare* dicitur. Hoc magis arridet. *Rampicone*. *Erpicone*, *arpagone*. *Rampone*, & *Rampale*, contus vnco, ſiue incuruo ferro præfixus. Galli *Crampon* ferrum incuruum. *Rampino*, *Arpago*, *Arpax*. Pap. *Arpax dictus ferreus vncinus*, *quia arripit*, *quod in puteum cadit*.

RAMPOGNARE. Obiurgare, conuiciari: non a *reimpugnare*: ſed ab *improperare*, *reimproperare*, exprobrare, probrum obijcere. *Rampogna*, *reimproperium*, *rimprouero*. Dant. Purg. xvi. *In cui rampogna l'antica età la nuoua*: paulo infra ait. *In rimprouerio del secol seluaggio*. Et *Rimbrotto*, *Rimproccio*. *Improperium* exprobratio, *reimproperatio*. Vil. ix. 322. *Fecionsene beffe*, *rimprocciando i Fiorentini di lor viltade*. Galli. *Rabrouer*. Reimproperare.

RAMPOLLO. *Repullulans*. Hiſp. *Repollo*. Et *Rampollo*, ſcaturigo, rebulliens, quod in ſcaturiendo bullas emittat.

RAMPONZOLI. Rapulæ, *rapunculi*, qui comeduntur in acetarijs. Sicut *Rauizze*, *Rapicia*, raporum frondes, quæ decoctæ in iuſculis comeduntur. Plin. xviii. 13. *Quadrupedes*, *& fronde eorum gaudent*, *& homini non minor suis horis gratia*, *quam cymatum* (*cimoli*.) Etruſci *Raperonzo*.

RANCARE. *Raucato*, claudus, qui læſis renibus claudicat. *Sciancato*. V. *Anca*, & *Rancare*, *arrancare*, ab arcu, arcum, aut ſclopetum intendere. *Inarcare*.

RANCIO. Croceus color, ab *Aurantio*. V. at *Rancio*, eſt rancidum, quod audacter à ſapore tranſtulit Dantes, ad rem ingratam, & moleſtam Inf. xxiii. *Le Cappe rance*. Sicut Purg. ii. de aurora loquens. *Si che le bianche*, *e le vermiglie guance*. *Per troppa etate diueniuan rance*, pro vietis, & euanidis, ſicut ſapori à vetuſtate rancor.

RANCVRA. *Rancore*, moleſtia, anxietas. Vel ab *Amaricore*, *rancore*: vt in *Ramaricarsi* dictum eſt, vel à *Rancor*, qui eſt odoris grauitas, ex vetuſtate, & putredine exiſtens. Palladius. *Receptacula olei semper sint munda*, *nè nouos sapores*, *veteri rancore infecta*, *corrumpant*. Tranſlatum ad animi moleſtiam, & amara curarum. *Et Rangola*, cura, ſollicitudo, anxietas. *Rangolare*, ſollicite curare. Anaſtaſ. Leone IV. *Quomodo ab eorum cordibus tantum potuisset rancorem*, *siue timorem auferre*, *anxius cogitare*.

RANDELLO. Breue lignum in ſummitate inflexum, quo funes arctius conſtringuntur. Fortaſſe à *rutrum*, quod eſt lignum rotundum ac breue, quo triticum, & grana in modio rũtur, ſiue raduntur, & *Rutellum*. Lucil. *Frumentarius est*, *modium hic secum atque rutellum Vnum affert*, *Rutello*, *Ratello*, & *Randello*. Cum autem ſimile lignum breue & acutum balliſtis, & catapultis pro telo emitteretur, *Arrandelare*, eſt torquere, emittere, rotare. *Randello*, quod emittitur, Galli *Garrot*, ideſt verutum, *verettone*, qualia balliſtis torquebantur. Etiam ipſum inſtrumentum *Rondello*. Morg. Cant. i. *Vn fasso par*, *che Rondel quasi sgroppe*. Quod indicat à fundibulum, *frandibulum*, *rondibulum*, *rondellum*, vt ſupra innuimus in *Arrandelare*. Idem

Cant. IV. *Arrandolò la caniglia à Rinaldo*. Et paulo post. *Parue il Randello vsciße d'vn ballestro.* Vt tam pro iaculo, quam pro machina accipiatur. V. *Arrandellare*.

RANGOGNARE. Mussitando conqueri. Obmurmurare, *brontolare. Ringere, Ringonare*, à canibus ductum. Pap. *Ringere, murmurare. Ringit, indignatur, irascitur, murmurat*.

RANNICHIARSI. Ranarum more corpus, & membra contrahere. Lexicon tamen Etruscum, in vnum se contrahere *à guisa di nicchio*, quod ostreum, siue conchilium significat.

RANNO. Lixiuium. Vnde vox ortum trahat omnibus vestigijs indagata hactenus fefellit.

RANTOLO. *Rantaco, Rantego*. Vel à *Rheuma, Rheumatico, Ranteco*, vel ab effectu, quod ob destillationem, difficilis respiratio sit, & raucus anhelitus, *Reanhelo, Reanhelito, Rantolo*, ægre spiritum reciproco.

RANZA. Falcem Insubres appellant. Secula, falx à secando dicta, vt Var. IV. de L. L. qua in pratis herbæ secantur. *Resex, Reseca, Resecantia, Ranza*. A *Resecula* iidem cultellum incurvum *Resciolo* vocant, *Resecculam*, siue fasciculam, putandis vitibus, & ad alia ministeria.

RANZON. Lytrum, redemptionis pretium. Germ. *Rantzcon, Rantzon*, quod est à *Redemptio*, vt Cuiacius, & alij docuerunt.

RAPA. Ruga, Crispa, *Crespa, respa, rapa*. Nisi quis malit à ῥυτίς, vel ῥακώδης.

RAPPIGLIARE. Veneti *arpiare*, de liquore, qui coit, & congelascit, quod coalescat, & partes se comprehendant. Vnde & *preso* dicitur, *& far presa*: & *presame*, coagulum. Cresc. IX. 72. *E rappigliaremo il cacio di puro latte, col presame dell'agnello, ò di capretto*.

RASA. Genus piscis. *Raia*. Et Pix cruda. *Rasis*: teste Columel. L. XII. 20. Quæ Plinio L. XIV. 19. *radulana* dicitur, tam sicca vt radi possit. Vnde Dalechamp. pro *Rasi* legit *Rasilem*, ξυστήν.

RASCIARE. Radere, *rasitare*. Et *Rasciare*, screare, *screare*, exscreare, pinguem saliuam attrahere.

RASENTE. Proximus, quasi *radens*.

RASO. Serici genus. *Rasum*. Iuven. Et *galbana rasa*. Vnde rasæ vestes, & Phryxianæ oppositæ, idest rasæ, & pexæ, siue pilis carentes, & villosæ. Item *Rassa*, pannus rasus, qui opponitur pexo, & villoso. German. *Raseh*.

RASO. Vas plenum, item grani mensura, quæ ruitur, siue cuius culmen rutro raditur, cui opponitur *Colmo*, minime rutro æquatum. Stat. Patauin. Rubr. XX. 47. *Tot starios bladi ficei det domino ad starium rasum, quod ei veniebat de viridi ad starium culmum*. Postea etiam ad liquida translatum, vnde *Rasare* pro implere, & *pieno, raso*. Dantes tamen *Raso* pro vacuo accepit; à radendo, diuersa significatione Inf. VIII. *E le ciglia hauea rase D'ogni baldanza*: radendo enim aliquid minuitur, ac detrahitur. Ceterum *Radidore*, est hostorium, fustis rotundus, quo cumulus aridorum æquatur, hostire enim est æquare, Hostimentum: idem à ruendo. *Rutrum*, & *rutellum*, & *rottolo*.

RASOIO. Nouacula, à *radendo*. Gloss. *Rasorius* ξυστήρ. Pap. *Nouacula, Rasorium dicta, quia novum facias*, idest veluti genas renouet.

RASOLI. Vitis sarmenta, ac palmites. *Resecces, resecoli, rasoli*. Columel. L. III. 10. *Nam confiteor pampinarios quoque cum è duro prorepserint, tempore anni sequentis acquirere fœcunditatem, & ideo in resecem submitti, vt progenerare possit*. Clarius Cap. XXI. *Vitis in pollicem tondeatur, quem quidam custodem, alij resecem, nonnulli præsidiarum appellant, idest sarmentum gemmarum duarum, vel trium, ex quo cum processere fructifera materia, quidquid est supra vetusti brachij amputatur, & ita ex nouello palmite vitis pullulascit*. *Potest etiam à* Rasilis *trabi*. Nam Plinius XVII. 23. *Nuper repertum draconem serere iuxta arborem; ita appellamus palmitem emeritum, pluribusque induratum annis. Hunc præcisum de raso cortice, quatenus obruatur (vnde & rasilem vocant) deprimere sulco*. Prior tamen notatio aptior.

RASPARE. Radere, *rasitare, rassare, raspare*. Veneti *Raspa* appellant album in quod nomina exulum referuntur, quæ finito exilij tempore delentur, & eraduntur. *Cauare di raspa*. Germ. *raspe* limam vocant, & *raspen*, limare, radere. At RASPARE de pullis scalpurientibus: quod Etrusci *Razzolare*: à *Ruspari*, idest scrutari. Festus. *Ruspari est crebro quærere, vt hoc versu indicatur. Et ego ibo vt latebras ruspans rimen amaptinas*: Scalig. corrigit, *rimer maritimas*. Glos. *Ruspinat*, χειροτριβεῖ. Et *Rostrat*. ἐπιζητεῖ Nonius. *Ruspari est scrutari; à pullis scalpuriendo grana scrutantibus. Accius Meleagro Vagant ruspantes siluas*. Apuleius Apolog. *Si cocto ventrem rusparer*. A *Ruspare*, est *Rugare*, quærere, scrutari.

RASPO. *Graspo d'uva*. Germ. *Rappis*, quod est à *racemo, raspo, racemulus, grappolo*. Non à *raso*, quod sit uva acinis derasis. Nam *raspo*, & *graspo* sumitur, pro botro, siue racemo, cum acinis, siue granis.

RASSARE. Delere, literas *radere, rasitare, Rossarola*. V. *Radimadia*.

RASSEGNA. Lustratio exercitus, à *signis militaribus*, quod copiæ sub signis in conspectum traducuntur.

RASSEMBRARE. V. *Assembrare, Assimilare*.

RA-

RASTELLO. *Rastrum, rastellum.* A cuius similitudine fores cancellatæ nomen inuenerūt, item ligna quibus transuersæ hastæ, & sclopi imponuntur, item in officinis, è quibus merces dependent, & in præsepi, vnde fœnum suspenditur.

RATA. Pars, portio. *Prorata*, pro parte, quæ euique statuitur. Cic. I. Tuscul. *Omnia ista perinde, vt cuique data sunt pro rata parte auita.* Inde *Derrata*, quando pars de pretio constituto detrahitur, & vilius constat. Non tamen à Rata, & Ratione *di pane* ducitur, sed à Ius, quod est ratio. V. *Ragione*.

RATTO. Mus, Sorex. Germ. Ratz. Non à rodendo, vt Coaruvias, sed à Mus, *muratus, muratulus, rato*, per aphæresim. Quod de mure maiore, nam minor *morigiolo* appellatur, muriculus, musculus. Germ. Ratzlein. Veneti *sorze*, Sorex. Murem autem maiorem *Pantegano*, cuius notatio me fugit.

RATTO: Velox, celer, Rapidus. Et *ratto* celeriter, raptim. Dant. Inf. v.

Amor, che al cor gentil ratto s'apprende.

RATTOPARE. Reficere, resarcire. Pāññus luere, resarcire, vt Monosin. Galli *Raptasser*, *Rattopare*, resarcire, quod malim quam à *Toppa*, panni fragmento, quod laceris vestibus assuitur, quasi *stoppa*, vnde *stoppare*.

RATTRAPATO. *Storpiato*, distortus, contractis, siue *retractis* membris. Dant. Inf. XVI.

Ch'in sù si stende, & da pie si rattrappa.

Landin. Rannuchia: quod ranæ faciunt cum posteriorem corporis partem contrahunt.

RAVASO. *Lupo ranaso.* Horat. III. Carm. 27. *Aut ab agro Rana decurrens lupa Lanuvino.* A colore, qui inter flavum & cæsium, vt Festus. De quo Bodinus in Meth. Hist. C. v. A quo & Rauerino Carduelis dicitur Insubribus. Galli Rauisant rapax.

Apud Plautum Rauistellus à rauaster, vt Voss. in Etym. hoc à *ravus*. Ravus autem est eanus, vnde Varro *ranos oculos* dixit, pro glaucis, siue cæsijs.

RAVIOLI. Raffioli. Massula ex caseo, ouis, herbisque confecta. Offa, *offula, roffula, roffioli, & rauioli*. Vel à Græco ῥοφήματα, ideft vt Casaub. ad Athen. L. III. 36. quæ Galli *potages espois*. Roffioli. Sed ῥοφήματα, à sorbendo dicta, quod offulis non conuenit. Quanquam aliqui etiam polentam inter Rofimata, retulerint.

RAVVOGLIO. Inuolucrum, à *reuoluendo*.

RAZZA. Stirps. Propius videtur à Græco ῥίζα, Riza, quam à *radice*, licet idem sit. Quanquam simplicius à *Generatio*, per aphæresim Ratio, & *razza*. *Razza de canalli*.

RAZZO. Et Raza, Cartaceum crepitaculum pyrio puluere fartum, ad festos ignes, à *radio*, quod instar radij emicet, Veneti *Serocauallo* à crepitu, quem luctante in arcto flamma, dissiliens edit.

REATINO. Auicula. Gal. Rieteler. *Regaliolus*.

REBALTA. Podium, crepido, sponda, & *ripa alta*.

REBEGOLO. Veneti appellant Pterygion, cum recedit ab vngue caruncula, non sine magno dolore, vt ait Celsus. Idem āt Reduvia. Festus. *Reduvia, cum cutis se circa vngues resoluit*. Reduvia reduicula, *rebicula, rebegolo*, quod & Paronychium. Vide Barbar. Glos. in Plin.

REBVFFO. A buccis inflatis, quod irati solent. V. *Boffare*. Galli. Rebouffer.

RECCARE. Ferre, e loco ad locum ducere, portare. *Arrecare*, vt supra dictum est, à *Carricare*, carro aliquid portare, *arrecare, reccare*. Deinde ad quidquid sine carro affertur, translatum. Quare non æquè Etrusci Neapolitanos irrident, quod dicere soleant, *Portatemi il cauallo*, quod equi ducantur, non ferantur, & portare dicatur, de rebus quæ elonginquo gestantur: quodque *recare* dicatur de rebus, quæ ad nos feruntur, portare, de iis quæ alio auferuntur. Nam *recare* esse portare, manifestum est. Dant. Purg. XXVI. *Perch'el mortal pe'l vostro mondo reco*, idest mortale corpus porto. Et Inf. XXVII. *Caduto se di quella dolce terra Latina, Onde mia colpa tutta reco*, idest affero, porto. Vnde & immerito Tassus culpatur, quod dixerit *Reca tu la risposta*. Responsum fer. Ferre enim est portare. Caluaca in mulomedicina. *Le tribulazioni sono molte, ma posson si recare, e riferire à tre*: referre; Non ergo à *rechen*, aut *reyehen* Germanico, neque à *reuocare*. Villan. II. 132. *Si recarono ad vno*. Se in vnum retulerunt.

RECENTE. Vinum mordens, & quodam acumine blandiens. *Recens*. Turn. L. XXIII. 25, *refrigerans*, explicat: quo significatu inquit Trallianus Recentatum *vinum* à Latinis dici ait, quo nos Gallice *frigerans*, vel frigeratum appellamus. Germ. *Frisch*, pro recente. Sed aliter apud nos, etiam sine refrigeratione recens dicitur.

RECERE. Vomere. Non à ἐρεύγω, sed à Regerere, *recere*, vel à *reijcere*, vnde *Reciticcio*, quod vomitu reijcitur, *reiectitium*. Insubres, *buttar su*, sursum eijcere.

RECHIAMO. Obiurgatio, exprobratio. Ab *Inclamare*, siue *reclamare*. Gloss. *Inclamo*. Κακοφημίζω. *Maledico*.

RECCHIOTTO d'uva. Botrus. Racemus, racemulus, *racemotto, recchiotto*.

RECREDERE. Restituere. Hodie pro *Recedere*, sumitur.

REDA. Herediras, *Retaggio*, Hereditatio.

REDINA. *Retina*. Frenum, habena. Retinacula, Retina. Virgil.

Et frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga.

Gal. *Resne*. Germ. *Rennen*. Glos. *Retinaculum* Ἡνία, Ῥυτῆρες. Et Ἡνία. *Lorum, habena, retinaculum*. Agrætius. *Habena dicuntur retinacula iumentorum*. Hisp. *Rienda*, non à reddendo vt Coaruvias.

REFFE. Filum, acia; quo nempe vestes consuuntur. Ῥάπτειν, ῥαφὴ, ῥαφίον, *Rapium* acus, vt Salmas. ad Vopiscum pag. 511. Recte igitur Veneti *Aceiam ab acu* appellant. Glos. Ῥάμμα *Acia*. Ῥαφὶς *acus*, Ῥαφιδοθήκη. *Aciarium*.

REFIGNATO, *Reghignato*. Vultus in rugas contractus, Gal. *Rechiné*. A canibus ringentibus, *ricagnato*. Hisp. *Regañar*, & *Regañon*, ait Coaruvias appellari Boream, quo spirante vultus frigore contrahuntur. Volti *cagnazzi* ob frigus adducti Danti dicuntur. Inf. XXXII.

Poscia vid' io mille visi cagnazzi
Fatti per freddo.

Landin. *grinzi come di cani*. Veneti *Ghigna* vestium rugam appellant. *Naso refignato*. Galli *Recroché*, à *croc*, vncus sursum versus. Et *Camuz* resimus. Hisp. *nariz zoma*, sima.

REFONDERE. Reddere, restituere. Trebellius Claudio. *Loricam vnam quam refundat Cocum quem refundat, vnum, mulsonem quem refundat, vnum.*

REGALZARSI. Succingere se, altius cingi, vestimenta subducere, & recolligere, *Alzare*, est eleuare, *realzare, regalzare*. Hisp. *Arregaçar*.

REGATTA. Nauium de cursu certamen. Olim in epistolis ostendimus vocem hanc a ludis Circensibus ductam, & aurigarum certamine. Vt sit *Aurigatio, aurigata, regatta*. Et *regattare, aurigatare*. Idem nauium, & curruum de velocitate certamen, quod descripsit Virgilius in V. Quæ opinio Viro doctissimo verisimilis visa est, non omnino vera. Ipse a remis deduxit, *remicata, regatta*. Quod si conceдamus, quoties nauis remis impellitur, *remicata* erit, siue *regatta*. Æquus lector iudicet. *Fare à regatta*, cum alter alterum anteuertere, & prior rem occupare contendit, *A regatta*, certatim.

REGISTRO. *Regestum*. Budæus in Pand. poster. p. 97. *Est autem perscribere in tabulas publicas, atque in acta referre: quod in Registro scribere vulgo dicunt, vocabulo a regestis corrupto. Sunt enim Regesta, quæ à* ὑπομνήματα *dicuntur*. Quintil. L. II. *Vnde fit vt dissoluta, & ex diuersis congesta oratio cohærere non possit, similisque sit commentarijs puerorum, in quos ea, quæ alijs declamantibus laudata sunt, regerunt.* Registrum ergo, *quasi* Regestarium. *Sic regesta scribarum apud Vopiscum in Probo. Hinc Inuentaria &* Registra. Registra *Curiæ. & registrare*. Prudent. *Hic in Regestis est liber cælestibus Monumenta seruans laudis indelebilis.*

REGOLITIA. *Glycyrhiza*, dulcis radicula.

REGRADILLER. Galli, comam in gradus flectere.

RELEVO. *Rilievo*. Figura ectypa, effigies eminens, quæ extat, & ex plano veluti eleuatur. Cicero I. ad Attic. ep. VIII. *Typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere.* Rectè Manutius, typos esse statuit parua signa in tabula marmorea insculpta, quæ non tota sed dimidiata tantum extent, quas Italica lingua figuras dimidiatæ eminentiæ vocat (*di mezzo rilievo*). Et ex Plinio L. XXXVII. 10. *Protypa*, & *Ectypa* adducit. Barbarus Glols. in Plin. verbo *Cataglypha*. *Anaglypha vero*, inquit, *nomen habens ab asperitate, vt triglypha, calaturis inæqualibus, eminentibusque, ob id quia non sunt lauia sed aspera, nunc ab officinis, obsoleta, & plebeia voce* relæuia *dicuntur*. Non tamen à *lauia*, sed à *releuando*. Id intellexit Turn. L. II. 6. *Eminens autem effigies dici potest pictura ita expressa, vt extare, & eminere videatur, sed exculptum simulacrum potius sit.* Ceterum *Rilievo* etiam significat rem magni momenti, ac ponderis, *cosa di rilievo*, quia pondus, ac momentum alteram lancis partem eleuat. Denique *Releuium honorarium*, quod novus Vasallus patrono largitur introitus caussa: vt ex Hottommano refert Voss. de vitijs Serm. L. III. 40. *Rilevo* etiam Etruscis mensarum reliquiæ, quæ à mensa auferuntur, leuantur, idest tolluntur. Fab. antiq. LVIII. 4. *Mangiaro assai cattiuamente, senza molto rilievo.* Iidem. *Rimasuglio*. Quod remansit.

REMA. Catarro. *Rheuma*.

REMATICO. Situs, ac teter odor è loco humido, & deserto emanans. *Eremus, erematicus.* Veneti *Freschino* à locis frigidis, & humentibus. *Aromatico* enim in bonam partem sumitur.

REMVNDARE. *Ramondare*, ramos, & surculos amputare.

REMVRCHIO. V. *Burchio*.

RENDA. *Rendita*. *Reditus*, siue *Redditus*; Galli *Rente*. Hisp. *Renta*, & *Arrentar*, tam locare, quam conducere. Galli item *Arrenter*, locare.

RENGO. Germani. *Haring*.

REPETONE. Reducto pede salutare, *repedare*, retro pedem ducere. Dicitur tamen de

puc-

pueris, aut rusticis inconcinne crus, ac pedem flectentibus. *Di repetone*.

REPICCO. Cum fides citharæ vngue repetitur, à *replicando*.

REQVESTE. Galli libellos supplices appellant, quibus aliquid postulatur, & requiritur, quæro, *questum*, *requestum*, *requesta*, *requisita*. Magistri Requestarum, libellorum supplicum magistri, & scriniorum Præfecti. Sic Budæus appellari posse docet in Pand. 162. Quanquam & à *Cedo*, quod est postulo, *Inchiesta*, & *Richiesta* duci potest.

RESENTARE, est vas, aut vitreum aqua reluere. *Recentare*, recens reddere, ac renouare. Gell. L. xv. 25. *Gn. Motius non absurde, neque absone finxit, Recentatur, pro eo quod Græcè dicunt ἀνανεοῦται.*

Iam iam albicassit Phœbus, & recentatur.
Commune lumen hominibus, voluptasque.

RESOLLAR, Hisp. anhelare, *reanhelare*, *rehalare*, *resollare*, *resollar*.

RESTA. Alliorum, ac cœparum sertum. *Restis*. Martial. L. xii. 22. *Caluaque restes, allioque cepisque*. Gal. *Arreste*. At

RESTA, *Resca*, de spinis piscium, ac lini squamulis translate dicitur, à similitudine *arista*, *aresta*, *resca*. Quod scilicet Arista vt ait Var. de R. R. 1.48. *Sit vt acus tenuis, quæ eminet e gluma*. Scaliger ad illud Auson. *Segmentis coeunt, sed dissecantur aristis*. Et alibi. *Viscere præ tenero fartim congestus aristis*: *Aristis, ἀντὶ τῶν ἀκανθῶν, quod hodie remansit in vulgari sermone Gallico, Arest ac enim vocamus*.

RESTARE. *Resistere*. Sistere se. *Restitis Æneas*. Dant. Inf. xviii. *El dolce duca meco si restette*. Seneca Medea. *Resiste Virgo*, siste. *Resta*, ferrum illud è lorica prominens, cui lanceæ calx immittitur, quod ibi resistat, *Metter la lancia in resta*. *Arrestare*, est aliquem capere, & sistere. Vide.

RESTIO. *Restino* equus, qui incursu restat, siue subsistit. Retractarius, retrogradator.

REVERSO. *Rouerscio*. *Inuersum*. *Da rouerscio*. Manus inuersa Plinio. *Rouerscio della medaglia*. pars auersa. Dant. Inf. xii.

Et in quel punto questa vecchia roccia
Qui, & altroue tal fece riuerso.

Euersa est, reuoluta.

REZZO. Blandum frigus, & opacum ab aura, *aurosium*, vt Casteluetrus, *Orezzo*, *rezzo*. Dant. Purg. xxiv. *Che fè sentire d'ambrosia l'orezza*. Hisp. *Oreo*, & *Orear*, ad auram exponere. *Orezza*, pro vmbra. Dant. Purg. I. *Doue la rugiada Pugna col Sol, & per essere in parte Oue adorezza, poco si dirada*. In vmbra. Hinc *Ribrezzo*, *riprezzo*, horror ex frigore. Dant. Inf. xxxii.

Poscia vid'io mille visi cagnazzi
Fatti per freddo, onde mi vien riprezzo
E verrà sempre de gelati guazzi.

Et Inf. xvii.

Qual è colui, c' ha si presso il riprezzo
Della quartana, c' hà già l'unghia smorte,
E trema tutto pur guardando il rezzo.

Et xxxii.

Ed' io tremaua nell' eterno rezzo.

Quod clare indicat, *rezzo*, etiam pro frigore accipi, & ideo *ribrezzo*, e *riprezzo* pro horrore ex eodem frigore. Nam si longius originatio petēda esset, potius à *raccapricciare*, *raccapriccio*, *ripriccio*, *riprezzo*, & *ribrezzo*, quam à repressione deriuari posset, sed prius magis arridet. Morgant. x.

Ma à molti daua il battaglio ribrezzo,
A molti trita la falda e la maglia,
Dicea Rinaldo, hor non istian più al rezzo.

RIBALDO. *Rubaldo*. Nequam, improbus. Vel à *Rabaut* Germ. vel à *rubando*: *rubaldo*, *rubbatori*, *Saccomanni*, prædatores in exercitu. Id colligi posse videtur ex Villano, qui L. vi. 42. vbi vexilla, & insignia Collegiorum, ac societatum describit ait. *Quella de Ribaldi bianco* (campo) *& i Ribaldi dipinti in gualdana, e giucando*. Ita & Ricordan. Malespina. C. 100. *E quella de guastatori era bianca, con vn ribaldo dipinto in gualdana, giucando*. *Gualdana* enim, idem ac *masnada*. Manus prædatoria. Excursio militaris. Math. Vill. L. ix. 54. *Niuna fede, niuna pietà è in quegl' huomini, che eguitano gl'eserciti, cioè à dire in gualdana, à predare, à far male*. Et Cap. xiv. *Ne delle altre cose che possessero giugnere senza far gualdane, ò saccomanno*. Et Ioan. Villan. xi. 94. *Fù Capitano de ribaldi, e seguendo Azzolino à pie nelle sue caualcate* (gualdane). Ex quo apparet fuisse gregarios milites, qui equitum excursionibus additi ad prædandum. Idem Lib. xi. 139. *Che solo i ribaldi, e ragazzi dell' oste hauerebbero vinto con le pietre il batifolle, e'l ponte*. A *Gualdane*, *Sgualdrine* Scorta militaria, & diobolaria.

RIBALTARE. Subuertere, *Ribalzo*. V. *Balzare*.

RIBECA. Lyra, aut cithara. Ex Arabico *Rabib*, ex quo *rabel*, vt Coaruvias; *ribeba*, Gal. *rebe*, *ribeca*.

RICAMO. Opus Phrygium. *Ricamare*, acu pingere. Scalig. ad Varronem putat vocem esse Syriacam. *Phrygionia vestimenta sunt ea, quæ Ricamata vocant Itali, dictione Syriaca: in quibus trama diuersis modis retorta, & perplexi Mæandri sunt*. Vox tamen Latina esse videtur. Phryges proprie Barbari dicti. Sic apud eundem Varronem, citatur liber, qui inscribitur Νόμιμα Βαρβαρικά. Instituta barbarica, iuest

Pury-

Phrygia. Virg. Ciri Tibiam Phrygiam vocat *buxum barbaricum*. Et Horat. *Græcia barbariæ lento collisa duello*. Hinc *barbarica vestes* apud Lucr. II. Quales autem istæ vestes describit Virg. XI. *Forte sacer Cybele Coreus, olimque sacerdos, Insignis longe Phrygijs fulgebat in armis. Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis In plumam squamis auro conserta tegebat, Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum*. Barbaricæ vestes acu pictæ, Phrygiæ, nam acu Phryges pingere inuenere, vt Plin. L. VIII. 48. Ergo opus Phrygium barbaricum, *barbaricamen*, *ricamo*. Vnde *Barbaricarij* in Codice dicuntur, qui auro, argento, ære, cassidas, & bucculas tegebant, scilicet à similitudine operis Phrygii, siue barbarici.

RICCIO. Porco spino. *Erycius*, *ricius*, qui se in pilam *ricinat*, vt ait Plin. A cuius similitudine *Riccio* dicitur spinosum tegmen castaneatum, sicut Echinus de vtroque. Quanquam Scalig. de Hist. an. V. ab *echino*, siue *Erycio* calice spinoso castanearum, animal dictum putet. Nequaquam ab eodem tamen RICCIO pro capillis crispis, & aut ingenio suo, aut calamistro flexis, vibratisque. Nihil enim minus erinaceorum hirtæ spinæ, quam intortos capillos referunt. Sed hoc per metathesim à Cirro, quod Grammatici, capillum veluti in circulū, siue annulum flexum interpretati sunt. *Cirro*, *riccio*, & *rizzo*. *Riccinto*, cirrato. Glos. *Μαλλὸς παιδίου*, *Cirrus*. Pap. *Mallonem Græcè comam capitis dicunt, quam nos Cirros*. Ceterum nonnisi pueros, & puellas cirratos fuisse magnus Turneb. docuit L. XXVIII. 26. Pers. *Ten' cirratorum centum dictata fuisse, Pro nihilo putas?* Quod pueri cirros, idest cincinnos alebant, qui grandioribus tondebantur. Cornut. *Cirratis, capillatis pueris, quoniam apud antiquos criniti erant adolescentes, vsque ad certam ætatem*. Ammian. Lib. XXII. *Quod cirros puerorum licentius detondebat*. (la prima tonsura). Et L. XIV. *Fœminas multas spectare cirratas, quibus si nupsissent, per ætatem ter iam nixus poterat suppetere liberorum*. Puellis autem non tondebantur cirri, sed cum mulieres fiebant, aliter capilli componebantur, vt docuit Salmas. ad Solinum. Pueri tondebant cum ex ephebis excederent, & Diis cirros sacrabant, vt notum est. Varro, vel Cato, de lib. educ. *Itaque Ambraciæ primum capillum puerilem demptum, item cirros ad Apollinem ponere solent*. Lex Salica. Tit. XXVI. *Si quis puerum infra XII. annum, crinitum, sine voluntate parentum totonderit*. Quod vel ad morem illum referendum putat Pithæus, de quo Vet. annales. *Karolus Francorum princeps filium suum ad Luitbprandum misit, vt more fidelium Christianorum, eius capillum primus attonderet, & pater illi spiritualis existeret*. Vel ad Clericatum. Greg. Turon. L. III. Hist. XIX. *Et sibi propria manu capillos incidens, Clericus factus est*. Ita & Bignonius ad eandem legem. Quod autem pueri, & puellæ capillos alerent, & cirrati essent, Insubres *Tosi*, & *Tosa*, & *Tosani*, & *Tosanne* pueros, ac puellas vocant, quasi *Intonsos*, per aphæresim. Horat. *Intonsi Cynthium dicite pueri*. Et *capillati*. Petronio, ac Martiali pro iisdem. Nam puellas detonsas fuisse nemo credet.

RICCO. Diues. Bodin. Meth. Hist. *Est etiam vetus Celticum* Reix, *idest Rex*, *Germani efferunt* Reich, *Cæsar in morem veterum Gallorum* Rix *scripsit*. *Dumnorix*, *Rex dominantium*. *Item Germani, & Galli Rich diuitem appellant, elegantia tropi, quod diuitiæ sint Regum propriæ*.

RICOTTA. Flos seri igne coalescens, caseus secundarius, *recoctus*. Casei recentis secunda coctura. De quo Martial. II. 85. *Vimine clausa leui niuea custodia cocta*. Quidquid de copta, aut aqua decocta Interpretes argutentur. Non enim aqua niue refrigerata niuea dici potest, sed niuata, neque aqua vimine claudi potest. Hisp. *Requeson*. Caseum manu pressum putat Casaubonus apud Sueton. Aug. Cap. 76. non multum diuersum ab eo, quem minima forma conficiunt apud Gallos Allobrogas, & *tomas* vocant veteri voce pro *τόμος*. Columel. L. VII. 7. *Illa vero notissima est ratio faciendi casei, quem dicimus manu pressum. Namque is paululum gelatus in mulctra, dum est tepefactus rescinditur, & feruente aqua perfusus, vel manu figuratur, vel buxeis formis exprimitur*.

RICOVRARSI. Recipere se, aliquo confugere, *recuperare*. *Ricouero*, refugium.

RIDDA. Chorea, cum nexis manibus saltando in Orbem vertuntur. A *redeundo*, vt recte Lexicum Etruscum. Quod in Orbem redeant, & in gyrum vertantur. Qualis veterum Strophe, & Antistrophe. A *Rida*, *ridoletto*, *rigoletto*. Morg. VII.

E li fecero intorno vn rigoletto
Che lo faranno cantare in Tedesco.

RIGA. Linea, versus, *Regula*, *Rigula*, *Rigla*, *Riga*. Galli *Reigle*. Vitru. L. VII. 3. *Longitudines ad lineam, & regulam exigantur*. *Stare in riga*, Veneti *in rigolo*, ordinem ac seriem obtinere. Et *Riga* vectigalis genus de quo Vos. Lib. II. 16. Et Rigoletto pro Chorea, in qua quisque locum suum, siue lineam obtinet, vel à *Ridda*, vt paulo ante. *Longa riga*, Dantes de quibus filatim volantibus.

RIGGRAGNO. Vel ab irrigando, *rigagno*, Veneti *Riana*, vel à *Rino*, *riuamen*. Dant. Inf. XV.

Sel presente rigagno,
Si deriua così dal nostro Mondo,

Perche ci appar pur à questo vinagno?

Vinagno, ora, limbus extrema pars, translatum à vestibus *fibra*, *fibramen*, *vinagno*. Parad. x.

Si studia si che pare à i lor vinagni.

Translare xxIII. Inf.

Come'l Maestro mio per quel vinagno.

Et alibi non semel.

RIGATTIERE. Recatone. Hisp. *Regaton*. Interpolis, scrutarius, Veneti *Strazzarolo*, qui scruta, ac vestimenta vetera resarcit, interpolat, & reconcinnat, vt carius vendat, quasi *reaptator*, *regatone*, *reaptarius*, *regattiere*. Nam quid sit *regrattarius* haud scio. Galli enim *regrattier*, à *reaptarius*. Et *regratter*, reaptare, interpolare. *Radoubeur*: reaptator. Vox deinde ad propolas, qui merces preemunt minoris, vt carius vendant, translata, Veneti, *reuendigoli*, sicut scrutarij vestes emunt, vt reuendant. Galli *Rauander*, & *Rauaudeur*. Quod si à Græco notationem repetere libeat, erit à Γρυτάριος γρυτοπώλης, qui vilia scruta, nulliusque pensi merces vendit. Γρύτη enim & γρυτάρια. Scruta, friuola. Grytario, *Grittiere*, *rigrattiere*. Gal. *regrattier*. Budæus Propolam exponit minutarium negotiatorum, qui à magnarijs coempta pluris diuendit.

RIGOGOLO. Cum sit auis *Galgula*, miror potius ab *Ictero*, quam à *Galgula*, *Gogolo*, & *rigogolo*, deduci.

RIMA. Itali improprie appellant versus in fine similiter cadentes, siue desinentes, à Rythmo, qui proprie numerum significat. Casaub. ad Persium adducit illud Neronis Berecynthius Actin, Et qui cæruleum dirimebat Nerea delphin: *Vbi spectari*, inquit, *debent duorum versuum vltima dictiones, eodem modo desinentes. Hanc χίσιν, hoc est desinentiæ ταυτότητα, & vt Rhetores appellant τὸ ὁμοιόπτωτον, καὶ ὁμοιοτέλευτον, hodiernorum idiotismorum poeta appellant Rhytmum, & Rhytmicos versus. At Græcis, & eorum discipulis Latinis, Rhytmus longe est alius: εὔρυθμον enim illi, hi numerosam, aut concinnam orationem appellarunt, non qua referta esset periodis, aut colis similiter desinentibus, cadentibusue, sed qua characteri suo conuenientes pedes haberet, nec lege omni soluta ferretur praceps*. Salm. etiam H. Aug. pag. 352. *Rhytmum male vocamus in nostra poesi syllabarum ad finem cuiusque versus in eundem sonum recidentium κατάληξιν. Sic finem rhytmi, rhytmum καταχρηστικῶς appellamus. Rhytmum in cantione veteres vocarunt, quam nos hodie aram cantionis dicimus* (l'aria della canzone) *Rhytmus enim Latine numerus dicitur. Virg.*

Numeros memini, si verba tenerem.

Seruius. *Obloquuntur numeris septem discrimina vocum. Numeris, sonis. Æra autem id quod numerus*. Nonius, *Æra numeri nota* (calculi ærei). Lucilius. *Hac est ratio, peruersa æra, subducta summa improbe?*

RIMBALZO. V. *Balzo*.

RIMEMBRARE. *Rememorare*, vt Casteluetrus.

RIMONDARE. Purgare, vel iterum mundare, vel de arboribus ramos amputare, *ramondare*, læuigare.

RIMORCHIARE. Est remulco nauem trahere. V. *Burchio*. Item iurgari, conuicijs incessere. Pariter à remulco, *remulcare*, quod non tantum de onerarijs, quæ nauis alterius remis trahuntur, sed etiam, quæ mula, vel equis aduerso flumine subducuntur, dicitur, interdum autem nautarum humeris, vt hodie etiam fit. Auson. Mosella. *Et cum per ripas nusquam cessante remulco Intendunt collo malorum vincula nautæ. Qui* Elcyarij *dicti*. Sidon. L. II. ep. x. *Curuorum hinc chorus Elcyariorium* (quod incurui ductario fune nauē remulcarent.) Martial. II. 10. *Quem nec rumpere nauticum celeusma, Nec clamor valet Elciariorum*. Cum ergo Elcyarij lentius procedere viderentur, qui naui vehebantur eos conuicijs incessebant, vt gradum adderent, illi contra conuicia in epibatas regerebant. Vt sit illud Horatij Sat. v. *Tum pueri nautis, pueris conuicia nautæ Ingerere*: Vnde *remulcare*, pro conuiciari, *remorchiare*. Alii à *Rimordicare*, vel *remocare*. Simplicius, à *remordere*, *remorsicare*, *remorchiare*.

RIMPETTO. *Dirimpetto*, ex aduerso, quod è regione oppositum respicit, *rispetto*, *rimpetto*. Chron. Venet. *à repetto della detta bastia*: ex aduerso. Vel pectori aduersum.

RIMPROVERARE. Exprobrare. *Improperare*, *reimproperare*. *Rimproccio*, & *Rimprocciare*.

RINCALZO. V. *Incalzo*.

RINCRESCERE. V. *Increscere*.

RINFACCIARE. *Raffaciare*: obiurgare, præsenti aliquid obiicere, & veluti in os, ac faciem exprobrare.

RINGHIARE. *Ringi*. Inf. v. *Stanui Minos horribilmente, e ringhia*. Ductum à canibus qui irati ringuntur. Vnde *Ringhiosi* pro irritatis & ringentibus. Idem. Purg. xIv.

Bottoli troua poi venendo giuso

Ringhiosi più che non chiede lor possa.

RINGHIERA. V. *Aringo*.

RINTVZZARE. Retundere, retunsum, *rentundiare*, *rintuzzare*.

RINVERSARE. *Inuersare*, Inuertere, inuersum, & *Inuergere*, vertendo vas liquorem effundere.

RIO. Reus. *Reo*. Dant. Inf. v. *Helena vidi per cui tanto reo Tempo si volse*. Et *Rio* pro culpa,

&

& reatu. Idem. IV. *Per tal diffetto, e non per altro rio, Semo perduti*.

RIONE. Contrada. *Regione, Caporione*, Caput regionis: Vici magister.

RIPARARE. Defendere. Ictum exire, ac declinare, à *ripis* fluminum, quæ aquarum impetum coercent. Hisp. *Amparare*.

RIPIDO. Ripito. Præceps, abruptum, à ripa, prout crepidinem, & anfractum significat. Dant. Purg. XII.

Si rompe del montar l'ardita foga.
Così s'allenta la ripa che cade
Quivi ben ratta dall'altro girone.

Etrusci. Repente, accliuis, erto, erectus. M. Vil. VIII. 74. *Dove era la via, la quale si leua (dopo alquanto di piano) repente, ed erta, à marauiglia*. Hoc autem puto à *repere* deductum, quo nisi *reptando* ascenditur.

RIPOSARE. V. *Posare*.

RIPRESAGLIA. Clarigatio, vel Pigneratio. Non vnum huius vocis etymon attulit Voss. de vit. serm. III. 40. Illud tamen, & ipsi magis arridet, à *prendo, preso, reprendo, represo*, vt *Represalia* sit iterata reprensio. Potestas capiendi, siue pignerandi, pro iniuriis & damnis illatis. Petrus de Vineis Lib. V. *Concedit licentiam quibusdam mercatoribus faciendi prasalias contra rebelles, qui eas disrobauerunt*. Alij quasi *repradatio*.

RISCATTARE. Captiuum redimere, *excaptiuare, reexcaptiuare, riscattare*.

RISCOTERE. Cogere, est pecuniam exigere, cogere, coactum, coctum, *scotere*, vnde Coactores (vt Hottoman. de verbis Iuris) olim in auctionibus dicebantur, qui ab iis, quibus singulæ res in auctione attributæ fuerant, pretium exigebant, quasi collectores, qui pecunias *cogebant*, idest colligebant. Scæuola in L. XL. de statu lib. *Argentarius coactor, cum penè totam fortunam in nominibus haberet*. Horat. L. Serm. I. *Nec timuit sibi, ne vitio quis verteret olim, Si praco paruas, aut vt fuit ipse coactor, mercedes sequerer*. Acron. *Coactor, qui exigit nummos à circumforaneis*. Aliter. *Coactores dicuntur Argentarij in auctionibus, qui pecunias cogunt, ipsi sunt conuectarij*. Cic. Cluent. *Perquiritur à coactoribus inuenitur ex Serrula*. A coactum, *coctum, Scoto, & Scotto*, pretium, ac merces à caupone coacta. Non ab excoctum. Germ. *Scutz*, & *schot*. Math. Villan. I. 56. *Lasciarono i danari de loro scotti sopra le mense*. Dant. Purg. XXX. *L'alto fato de Dio sarebbe rotto, Se Lethe si passasse, e tal viuanda Fosse gustata senz'alcuno scotto, Di pentimento.* Quod tamen merito politissimus Casa in Galateo, reprehendit, quia vili ac sordido tabernarum vocabulo in re tum sublimi vsus fuerit. Hinc *Scotallum* Anglicis scriptoribus taberna vinaria, quo itantes symbolam singuli ad Symposium conferebant. Etiam pro vectigali. Ingulphus in Hist. *Quieti, & soluti ab omni scoto, geldo, Vicecomitum auxiliis*. Ab hoc ergo Saxonicum *Scot*, & Anglicum *Romscot*, quod Romanis Pontificibus ab Anglis pendebatur.

RISCHIO. *Risico*. Hisp. *Risco*, vel à periculo, per aphæresim *perisclo, risclo, risco*, vel à discrimine, quasi *riscrimo*, vel quod verius puto ab alea, *aliscare, riscare, rischiare*, & *rischio*, discrimen subire. Alea autem incertum euentum significat. V. *Zara, zarare, azzardare, arrischiare*. Non autem à rixa.

RISCIARSI. Insubres dicunt corpus, ac membra contrahere, ab *erycijs*, qui vt ait Plin. *Se in pilam ricinant*. Iidem *Risciolo* vocant cultrum instar falculæ incurvum inter ferramenta rustica, veteres serpiculum, quod est à *resex, resecula, resecu lum, risciolo*. V. *Ranza*.

RISENTITO. Cui sensus iniuriarum est, vnde *Risentimento*, vltio, & *risentirsi*, vlcisci, Veneti *risentito* pro ægro, qui morbum sentire incipit.

RISIPILA. *Erysipelas*.

RISMA. Papyri scapus viginti quinternionũ. Anastas. in Siluestro. *Papyrum racanas libras mundas mille*: & infra, *papyrum mundum racanas quingentas*. Salmas. Hist. Aug. p. 446. *Racanas* legit, pro papyri philyris, quæ ad chartam erant paratæ, & in fasciculos colligi, colligarique solebant, Græcis ῥάχαν, nam ῥάχος, fascem, & sagma significat. Papyri racanas Anastas. vocat, quas Glossæ Papyrinas fasces. Fortasse igitur à ῥάχαν, rama, Gal. *Rame*, Germ. *Riem*, *rima*, & *risma*, quod rectius videtur, quam à *scapo*; *scapulisma, lisma*, & *risma*. Vel Gallicum *Rame*, à *ramasser*, idest in massam, siue fasces compingere.

RISO, & *Risi*. Oryza.

RISOLVERE. Decernere, constituere. Liberare est soluere, deliberare, risoluere. Deliberare enim non solum est consultare, sed decernere & statuere. Cic. Ver. *Deliberatum est*, idest fixum, & decretum. Horat. *deliberata morte ferocior*. Cæs. I. ciuil. *Illi deliberata respondent*. Cic. Metel. V. *Nihil illo deliberatius*. *Risoluto*, expeditus, cum solutus, qui sine hæsitatione consilium capit.

RISPARMIO. V. *Sparagnare*.

RISPETTO. Reuerentia: honor, qui alicui defertur. *Degno di rispetto*, quem omnes honoris causa respiciunt (contrario *dispetto* à despiciendo, siue deorsum aspiciendo, quod superbi faciunt) ita à respiciendo, *rispetto*. *E star con rispetto, & hauer rispetto*, pro pudore affici, quia respicere etiam est flexis in terram oculis aspi-

respicere, vt ait Erasmus. Dant. *Rispitto*. Purg. XXX. *Volsimi alla finistra col rispitto, Col quale il fantolin corre alla mamma, Quand' à paura, ò quand' egli è afflitto*. Nec mihi inepta videtur Interpretis explicatio, *Col rispitto, per consuetudine, e ferma intentione de soccorso*. Respicere enim est oculos conuertere ad opem poscendam, siue implorando auxilio: in re ancipiti periculo, ac metu oculis opem requirere. Terent. Adelph. II. I. *Quid respectas? nihil periculi est*. Tam igitur respicit, qui opem poscit, quam qui prospicit, & alteri consulit, aut sibi. Idem. And. V. 6. *Age me in tuis secundis rebus respice*. Idem. *Dij nos respiciunt*. Et *se respicere*, pro sui rationem habere. Plaut. Pseud. & Terent. Heut. I. I. *Nullum remittis tempus, neque te respicis. Hauersi riguardo*. Eo igitur modo se Dantes in sinistram partem conuertit, quo infans in metu, ac periculo matris auxilium respicit. An vero *Risquitto* idem sit, quærant quibus plus otij. Alij *Rispitto* à respirando deducunt, quod vt verum sit, verbis Dantis non conuenit.

RITAGLIO. V. *Taglio*.

RITORNARE. V. *Tornare*.

RITORTE. Funes à *torquendo*. Dant. Inf. XX. *Che spezzate hauerian ritorte, e strambe*.

RITRATTO. Simulachrum, imago. *Trahere* est ducere, quo sensu Virg. accepit, *Viuos ducent è marmore vultus*. Et *educere*, quod nunc de eodem *Cauato, l'hà ben cauato*, recte effigiem expressit. Dant. Inf. XVI. *L'oura di voi, & gl honorati nomi, Con affettione ritrassi, & ascoltai*. Landin. *Quasi imitai, come diciamo che vno pittore ritrahe Dante, cioè con la pittura imita l'imagine di Dante*.

RITROSO. *Retrocedens*: translate, contumax, morosus, difficilis, qui se retrahit, & recedit ab alijs, ab equis sternacibus, qui retrocedunt. Dant. Purg. X. *Fidanza hauete ne ritrosi passi*. A retro, retrorsus, *A ritroso*, retrorsum, inuersum. Vil. IX. 320. *E l'insegne reali del commun di Firenze, à ritroso in sul detto carro*. alla rouersia.

RITROVARE. V. *Trouare*.

RITTO. Rectus, erectus. *Diritto*, directum. *arrizzarsi*, erigere se, siue arrigi.

RIVIERA. Loca litori, siue ripæ vicina. Pro fluuio, vt Galli *Riuiere*. *Riparium*. Dant. Infer. XII. *Che s'approccia la riuera del sangue*. Parad. XXX. *E viddi lume in forma di riuera, Fuluido di fulgor intra due riue*. Frider. de re accipitr. *Aquatiles aues dicuntur de riuera, quarum mansio est in aquis*, Et alibi sæpe.

RIVSCIRE. Riuscita. Exire est euadere. Pers. V. *Verterit hunc dominus momento temporis exit M. Dama*. Exire, *vscire, riuscire*.

ROANO. Color castaneus ex rubente mixtus. Scal. ex. in Card. CCCXXV. 12. A *Raũus, rauanus, roano*. Videtur à mixto rubore, *robano, ronano*.

ROBA. Res, facultas. Bignonus à *raupa*, ad Marculph. L. I. 29. *Et raupa sua in solidos tantos eidem tulissetis*: (abstulissetis) & *pro veste capiendum* ex Leg. Alam. Tit. XLIX. *Deinde sumptum pro re omni, & suppellectile*. Putarim *Roba*, ex *opes* factum, sicut *robare*, à *rapere, ranpare, raptare, robare*: quod & Vossio visum est: scilicet Germ. *raub*, præda, à rapiendo. Et *rauben*. Aut *robare*, est opes furto facere, vt illud, *chi non ruba, non ha roba*.

ROBA. Et *ruba* pro veste, & *robone*, non à *raupa*, sed à colore rubro. Nam *robbo*, & *robbio* pro rubido, siue rubro. Dant. Par. XIV. *Che con tanto lucor, e tanto robbi M'apparuero splendor*. *Roba*, vestis rubens, siue purpurea, qualis olim magistratuum, præcipue inferiore seculo Prætorum, item matronarum: vt apud Romanos, stolæ matronales purpureæ: & virorum lacernæ russæ, quæ inde Byrrhi, πύῤῥοι, siue *rubentes*.

ROCCA. O laxè pronunciato. Arx. Quod nempe Arces ferme locis editis, & rupibus imponerentur. Recte ergo Menagius à *rupe*. Vt sit rupes, *rupeca, ruca*, & *rocca*, sicut & *roccia*: quasi *Rupicia*. Licet Scalig. exerc. CLIV. à Græco ῥάξ. *Alume de Rocha*. Illud rectius. *Rocchi*, & *Roccia* pro scopulo, & crepidine. Dant. Inf. XX. *Certo i' piangea poggiato ad vn de rocchi Del duro scoglio*. Et *la pendente roccia*. Inf. XXIII. *roccia discoscesa*. *Roccio, Ronciono*, Idem Inf. XXIV. *D'vn ronchion auisaua vn altra scheggia*. Infra. *Su per la scoglia prendemmo la via, Ch'era ronchioso, stretto, e malageuole*. Alibi. *Alpestre rocce*.

ROCCA. O stricte pronunciato *Colus*. *Colicula, Coluccula, rucula, ruca*, & *rocca*. Glos. *Colucula*. Ἠλακάτη. Non à colus, *colà, loca, roca, Rocca*.

ROCCHETTO. *Rochello*. Instrumentum textorium, cui fila inuoluuntur. Non à *Rocca*, est enim dissimile, sed vel à *rota*, est enim rotundum, vel à *trochus, trochulus, trochetus, rochetto*. *Rocchette* Veneti appellant crepitacula pyrio puluere farta; virgas quarum summitati adiectum inuolucrum, coluculæ speciem refert. Eademque vox de mortariolis sulphureo puluere stipatis, vsurpatur.

ROCCHETTO. Lintea vestis sacrorum, strictis manicis, & plicis striata. à Germ. *Rok*, vt Vos. L. II. 16. Ludouici Addit. I. 22. *Femoralia duo paria, roccum vnum*. Inde *Rocchetto*. Idem censet à *Rok* factum *Roc*, & ad Græcos deriuatum. Nam ῥάχος dicitur Codino, &

Nicetæ. Et φυχαρεῖον, vestiarium, vt Iunius obseruat.

ROCCO. Calculi in ludo latrunculorum, siue scacchorum, in formam turris effictr. Turriculæ, *rucculæ*, *roccoli*, *rocchi*. Salmas. ad Solin. p. 1130. *Persa in ludo latrunculorum Rocham dicunt, qua nobis Rocca est, infimæ nempe Latinitatis vocabulum, pro rupe*. Sed nihil rupes ad eum ludum, verum turricula, vt figura ipsa demonstrat.

ROFFIA. Dantes Par. XXIX pro densitate vaporum posuit, loquens de Borea, *e risolue la roffia*. Sed vnde vox conflata sit, quærant alij, nam à nube factam, non crediderim.

ROGIA. Rivus, Euripus. Vel à ῥόα, *rogia*. Glos. *Canalis*. ὀχετός, ῥόα. Vel à *Rivus*, *Riuiculus*, *riuicellus*, *ruscello*, *riuoculus*. Hisp. *Arrojo*, Rogio, e *Rogia*.

ROGGIO. Rubens. Dant. Purg. III.

Lo Sol, che dietro fiammeggiava roggio.

Rubidus, rubicus, *rugio*, e *roggio*. Et Par. XIV.

Per l'affocato riso della stella,
Che mi parea più roggio, che l'vsato.

ROGGIOLO. Insubres vocant panem cibarium, siue secundarium, nempe ex secale, siue spelta confectum: voce Germanica *Rocken*, & *Rogghe*. *Roggenbrods*, panis ater.

ROGNA. Scabies. Rubigo, *rubigine*, *rubogina*, *rogina*, *rogna*, vt Menagius. Vel quod idem est ab *arugine*, *rogina*, *rogna*. Rubigo .n. est ros putrefactus, fruges teneras corrumpens, quam Theophrastus *eruginem* appellat, idest ἐρυσίβην. Quidam tamen à Germ. *Rand*, quod est à rodendo, sicut & rubiginem quasi rodiginem dictam putant, & Deum Robigum Varroni, & Robigalia. Galli etiam *Ronger*, *rodere*.

ROGNONI. *Arnioni*. *Renes*, *Reniones*.

ROMANCI. Historiæ fabulares. Coaruvias, & Gallici scriptores à Menagio adducti in Origin. L. Gallicæ in hoc consentiunt, linguam Latinam vna cum Imperio in prouincias inductam, Romanam inde dictam, sed temporis decursu paulatim corruptam, cuiusque gentis Idiotismis permixtam, tum barbarorum irruptionibus adulteratam, atque inde Gallicam, Hispanicam & Italicam conflatam, Latinam Romanam dictam, & Romanicam. Qui ergo exempli causa Galli, res gestas maiorum, plerumque fabulosas poetarum more conscribebant, iam Latina lingua degenerante, dicebantur *Romanice* scribere, & opera ipsa *Romanci*. Exempla vide apud Menagium ibidem. Vnum adiiciam ex Erardo ad Petronium p. 888. de ludo septem sapientum, quem Hebertus Clericus carmine Gallico reddidit circiter Annum MCC.

Roman de sept sages de Rome.
Le bon Moine de bone vie,
De haute selue l'Abbeie
A l'estoire renouelee
Par bel Latin l'a ordinee,
Hebers la viens en Romans trere,
E del Romans vn liure faire.

Historiam hanc confictam monachus Latinam fecerat, Ebertus, Romanico sermone vertit, idest Gallico ex Latina lingua conflato, & corrupto. Clarius illud apud Pasquerium. *Se frere Guilaume de Nangy ay translatè de Latin en Roman*. Historiam Gallicam ex Latina Romanam fecerat, idest Gallicam recentiorem, vetere abolita. Sic *Romançe Castellano*, pro Idiotismo Hispanico, & id genus cetera. Clare Dantes Purg. XXVI. *O frate disse questo che ti scerno Col dito. (& additò col dito inanzi) Fù miglior fabro del parlar materno. Versi d'amor, e prose di romanzi, Souerchiò tutti*. Vbi natiuum, siue maternum sermonem, Romanzi appellat. Sed nulla ætas harum fabularum fœcundior, quam nostra, qua ingeniorum lasciuia, desidiaque, & bonarum literarum neglectus, his nugis otium terit. *Sogni d'infermi, & fole di Romanzi*, vt vere à Petrarcha pronunciatum est. Nec aliud quotidie prela effundunt, silentibus interim, aut situ obrutis doctorum scriptis: quod olim de Pindari carminibus conquestus est Eupolis apud Athenæũ, κατασεσιγᾶσθαι, idest non solitum legi, sed silentio quasi obrui à sui temporis hominibus, quod mollia, & lasciua aliorum poetarum erotopægnia Pindaricæ musæ, hoc est fœdam plumbi scoriam, puro puto auro anteponerent, vt iure Casaubonus indignatur.

ROMBO. Apum murmur. *Bombus*. *Ronzare*, bombire, bombitare, *rombitare*, *ronzare*.

ROMBOLA. Funda, *Fundula*, *frundola*. Insubres *fronza*, *frombula*, *rombola*. Vel à *rotando*, quod circa caput rotetur, *rotola*, *rombola*. Vel vox ficta à sibilo, murmureque, ac bombo lapidis fundæ excussu aëra ferientis.

RONCA. Roncone, Falcastrum. Pallad. 43. de instrumentis rusticis. *Serrulas minores, vangas, runcones, quibus vepreta persequimur*. *Roncare le spine*. Laber. n. 246. *Queste parole sono i ronconi, e le scure, con le quali si tagliano i velenosi sterpi*. Crescent. L. 1. 13. Sed runcare Plinio Βοτανίζειν, herbas inutiles vellere. Vnde Dantes pro terram colere. Inf. XX. *Che ne monti di Luni, doue ronca Lo Cararese*, vt Landinus explicat. Sed hic *ronca* videtur, pro dolabra Lunense marmor à monte excidente, *marmo di Carrara*, dolabra enim (*piccone*) instar Runcæ, inflexum. Pap. *Runcones sunt, quibus vepres secantur, à runcando dicti: hi & falcastria à similitudine falcis*. *Runcina instrumentum fa-*

brorum

trum. At *ronciglio* apud eundem poetam, ferrum incuruum ad rapiendum. *Runculum*, *runciglio*. *Arronciglare*, vnco, siue runculo arripere.

RONCARE. *Ronchizare*. rauce stertere. Pap. *Stertere, raucare vulgo dicitur*. Est autem dormiendo flatum per nares obstructas offendentem emittere, & sonare. Item *ronfare*. Gal. *Ronfler* non à runchis, sed à *reflare*, flatum naribus interceptum erebro reciprocare. Et *Russare*, stertendo resonare.

RONCINO. *Rozza*. Caballus, canterius, vile iumentum. Proprie equus asthmaticus, siue ilia ducens, *bolso*: à Germ. *Ross*. quod à ronchis, vel raucedine. Equus enim suspiriosus, ac tussiens, raucè respirat. Lucan. L. I v. *Pectora rauca gerunt, quæ creber anhelitus vrget, Et defecta grauis longe trahit ilia pulsus*. Vbi raucum, & pulsum coniungit. *Rozza*, & *bolzo*. V. *Bolzo*. Postea pro quolibet eanterio, & caballo. Vols. tamen pro equo eastrato, qui German. *ruyn*, & *ruynen*, castrare. Sed est quod dixi.

RONDA. *Rondare*. Circitores, excubiæ nocturnæ, *rotundare*, eircumire, in orbem siue rotundum Vrbem lustrare. *Fraxare* à veteribus dictum. Festus. *Fraxare est vigiliam circumire*. Græcis Fraxatores, περιπόλωμενι. Vrbem circumeuntes. Cuius vocis Notationem, Vide apud Scalig. ibidem, & in Coniect. ad Var. L. VI. de L. L. Hodie Patuglia. Gal. *Patouille* à περιπατέω. *Ambulo*, *deambulo*. Vt sint circitores, vigiles ambulatorij. Item nocturnæ satellitum excubiæ.

RONDELARE. V. *Arrandelare*, & *Randello*.

RONFARE. V. *Roncare*.

ROSCIO. *Róscio di pecore*. Insubres appellant, gregem ouium. *Grex*, *Gregio*, *groscio*, *roscio*. Item plures uvarum racemos constipatos, *vn roscio d'uva*. *Arrocciare*, aggregare, *à roccio* gregatim. *Aggreggiare*, gregatim adoriri. Vil. VII. 27. *E perche haueua le sopransegna reali, tutti si si aggreggiarono adosso*.

ROSPO. Bufo. Genus ranæ venenatum, inflatum, ac turgidum, à Germ. *Frosch*, & *grasz-frosch*. *Rosch*, & *rospo*. Pap. *Rubeta*, *rana genus*, *bruscus dicitur vulgo*. Forte, *fruscus*, vel *ruspus*. Licet enim rubeta a bufone diuersa, veneratam tamen esse notum est. *Miscet sitienti rubetam*. Et *calido pulmone rubeta*. Iuvenal. Quæ Germ. *Krote*, vnde Gallieum *crapaud*, à *crepando* H. Stephanus, quod sæpe crepet, & disrumpatur. Ceterum Scal. exerc. CXXIII. alia Italica nomina affert. *Rospo, Zatto, botta, e babi. Zatto* Insubres *Sciatto*, à eyatho poculo tumente, & ventricoso. Veneti *Gotto*, olim quod guttatim vinum funderet, qua voce Insubres lagenam rotundam, & tumidam vino refrigerando appellant, eaque Venetis *buffone* dicitur, quod bufones qui genas inflant excipiendis alapis. Κύαθος, tumidus, ἐγκύω in vtero gesto. Hesych. Κυάιτον, ἔγκυος ὤν, Grauidus, vterum ferens. *Botta* autem, à butta, idest dolio. V. *Botte*. Postremo, *babi*, *bufo*, *bosi*, & *babi*.

ROSSO. Russus, & ruseus: vnde factio russata. V. Salm. H. Aug. 174. & 334. & alibi sæpe. Martial. de pœnulis.

Roma magis fuscis vestitur, Gallia russis.

ROSTA. Genus rubi. *Rustum*, vel *Ruscum*. Salm. ad Tertul. pallium. *Runcare, & ruspare constituit*: corrigit, *rustare*, & addit. *Recte runcare, & rustare coniunxit: quorum alterum malas, & noxias herbas exstirpare significat, alterum rubos, & sentes, hoc est rusta vellere. Rustum autem est genus rubi, vnde rustaria falces apud Varron. de r. r. L. I. 22. quibus id genus sentes exciduntur*. Festus. *Rustum ex rubus. Rubutum, rustum, Græci ῥυσὸν, à trahendo, quod proprium est spinarum. Ruscus etiam genus herba aspera, & spinosa*. Virgil. *Horridior rusco, vili proiectior, alga: quod nescio idem sit cum rusto*. Glos. *Ruscus* μυῤῥίνη ἀγρία. *Ruscum* μυρσίνη ἀγρία. Hactenus Salmasius. Gisan. ad Luer. verbo. *Vnda*. Apud Virgilium legit *Rusto*. Et alibi. *Nec non etiam aspera rusti Vimina* & *rusco* diuersum putat. Erythr. ad illud *horridior rusco. Ruscus, myrtus siluestris, fructus est etiam famellis notissimus, quod ex eo Venetijs, scopis vtuntur. Hodie aliqui Rusco, vulgus nostrate Rusto: & brusco*. Certe Venetijs scopæ verrendæ fumariorum ealigini *Roste* appellantur. Ergo *ruscum*, Galli *Ronce* & *rustum*, vel idem sentis genus, vel parum diuersum. Rusco sæpes muniri, & implecti consueuisse testatur Columella. Pap. *Ruscus, fructicis genus spinosum, velut alij dicunt, herba aspera: alij lignum folijs spinosum: & aspera virgulta*. Pro virgultis, ramisque, & stirpibus Dantes accepit, Inf. XIII. *Che della selua rompon ogni rosta*. Inde *rosta* pro flabello abigendis muscis, quod nonnunquam è ramis conficitur: non tamen à ramo *ramusta*, sed prout *rosta* pro ramo sumitur. Vita Nicol. Laurentij p. 75. *Le Fantesche con li sottili pannicielli nanti allo visaie li facceano viento, e industriosamente rostauano, che sua faccia non fosse offesa da mosca*. Vnde *Rostigioso*, scabrum, & veluti spinis, ac rustis hispidum. Tes. Brun. V. II. loquens de Accipitre. *Se elli hà li piedi rostigiosi*. A rusco Insubres *Reschignone* appellant scopas detritas, ac mutilas; vel ab *arista*, vt spinas significat, *areschie*, spinis horrescentes.

ROSTO. Caro tosta. Tostum *rosto*, vel à *restum*, vt Bouil. p. 78.

ROTTOLO. *Rollo*. Lignum rotundum quo

frumentum, & grana ruuntur, siue in modio æquantur, hostorium aliter, quo cumulus mensuræ raditur appellatum. *Rutrum, rutellum, rottolo, rollo.* Scalig. in Var. *Rutrum, quod Græcè χρωπίον.* Var. apud Non. *Rutro caput displanauit. Significat & hostorium, Græcè ῥύχανον.* Lucil. *Frumentarius est modium secum, at rutellum vnum adfert. Ruere enim est modio cumulum adæquare.* Cic. Attic. XVI. *De laudibus Dolabellæ deruam cumulum.* Plaut. *Æris acernos ruit.* De rutro fuse. Salm. contra Kercoet. p. 194. & ad Hist. Aug. 437. 449. Vnde volumen, siue charta in rotundum conuoluta *Rotulus*, & *Rotula*, & pro Catalogo, vt idem ibidem. Et *arrollare* in album referre.

ROVAIO. *Dar de calci à rouaio, dar de calci al vento*, e furca suspendi. *Rouaio* à Borea deriuari indubitatum esse ferunt: mihi adhuc hæret dubitatio, nec aliquid rectius excogitare possum: nisi ad Hebræos confugere liceat, quibus *Rua* ventus est.

ROVERSCIO. Auersus, pars auersa, *reauersa. Rouersciare*, est vertere, inuertere, subuertere. *Rouerscio di mano, di spada, dar di rouerscio* in ludo pilæ, à parte auersa.

ROZO. *Rudis. Ruditius*, vel *ruidus*. Tela *roza, sgreza, sgreggia.*

RVBESTO. Ferox. Vel à *robore*, *robustus*, vel à *rupe*, *rupesto*, vel impetu ruens. Dant. Purg. V. *Lo corpo mio gelato in su la foce Trouò l'Archian rubesto.* Et Inf. XXXI. *Non fù tremmoto già tanto rubesto.* Etiam pro sæuo & aspero, *homo rubesto.* Festus. *Rustum, à rubus rubustum, rustum*, quo nihil asperius.

RVBIGLIA. Legumen non absimile pisis. Non à *lupino*, sed ab *eruilia, ruviglia, rubiglia.* Colum. Lib. 2. *Saserna putat agros stercorari lupino, faba, vicia, eruilia.*

RVDO. *Rudus*, & *rutum*. Cæmenta diruta. Glos. Rudus. Χόρος γῆς, & purgamenta domus, & cuiuscumque rei, quæ ex sordibus purgari debeat. Veneti *scoazze*. Et pro fimo, siue lætamine. Columel. in horto. *Rudere tum pingui solido, vel stercore Aselli.* Suet. Vesp. *Ipse restitutionem Capitolij aggressus, ruderibus purgandis manus primus admouit.* Ruinazzo. Pap. *Rudera, Cementa, idest ruina & sordes materiarum. Rudera sunt sterquilinia, vbi fimus est.* Ita Insubres fimum, & purgamenta omnia, ex stipulis, & quisquilijs coaceruata *rudum*, & *rudarium*, qui ea asportat. Galli à fimeto, *fiente*. Hisp. *Hienda.*

RVFA. Capitis furfures, *rufa*, per metathesim. *Porrigo.* Glos. Πιτυρίασις. Πίτυρα τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ. Et. Πίτυρον, ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ ῥυπαρία. *Porrigium. Patola. porrigiola:* furfuraceæ squamulæ.

RVFIANO. Leno: perductor. In hac voce scrutanda hactenus conatus omnis frustra fuit. Non enim eorum sententiæ accedere possum, qui à *Ruffo*, factum putant, quod lenones rufis vestimentis incederent. Id vt comprobent Tertulliani verba adducunt de pallio, *Vespillo, leno, lanista tecum vestiuntur: cum antea colorati essent lenones.* Mirum viros doctissimos non animaduertisse, postrema verba nusquam in Tertulliano reperiri, sed à mala manu adiecta fuisse. Ait quidem magnus Pater C. XXIII. de spect. loquens de auriga Circensi. *Velut sacerdos coronatus, vel coloratus vt leno.* Sed hoc tantum indicat lenones coloratis vestibus vsos esse, non autem inde sequitur, rufatos, aut russatos. Neque à colore rufo, *rufianus* quis dicatur. Præter quam quod tunc passim Romæ lacernæ, aut penulæ Quiritium rufæ erant. Ex quo lacernæ *Byrrhi* dictæ πυῤῥοὶ, à russo colore. Nullum ergo discrimen inter lenonium, & ciuilem habitum fuisset: neque Tertul. aurigam instar lenopij coloratum dixisset, cum passiuus is habitus foret. Donatus non russatos lenones fuisse dicit, sed pallio varij coloris vsos. Quod mihi suspectum est, nullus enim Romæ pallij vsus, nisi in Græcis, aut philosophiam professis. Cum omnes ingenui togati essent, etiam lenones, quod indignatur Tertul. *Vespillo, leno, lanista tecum vestiuntur*, summi scilicet velamen honoris, extremæ sordis, & infamiæ hominibus circumpositum. Si de lacernis loquamur, quæ togæ successerunt illæ vel albæ fuerunt, vel purpureæ. Cur ergo Tertul. lenones coloratos appellat? Aurigæ coloribus in factiones distincti, tunicas induti erant Veneti coloris, aut prasini, aut albi, aut russati eum ciuium omnium tunicæ albæ essent: Verisimile igitur est lenones quoque tunicas coloratas habuisse, vt à ceteris dignoscerentur, sicut hodie Hebræi croceo pileo discernuntur, & ideo aurigam lenonis instar coloratum fuisse. Non enim de toga, aut pallio accipi posse illud argumento est, quod aurigæ tantum tunicati, vt essent expeditiores, & vetera monumenta ostendunt. Ceterum à pallio illo lenonio varij coloris Gallicum *Maquereau* iidem deriuant, quod varii illi colores sunt veluti maculæ, & inde vox *Maquereau, Macubarellus*, ad modum dura auribus. Sed Gallicam vocem rectè Sauaro ad Sidonium L. VI. Ep. IX. ab *Aquariolis* deduxit addito M. Quos fuisse meretricum ministros ab aqua suggerenda dictos, notum est, atque inde perductores, & stuprorum conciliatores. Veru Epitome *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi asseclæ.* Lampridius de Commodo. *Aquam gessit, vt lenonum minister.* Casaub. ibi. *Vt aquariolus aut baccarius; nam ita vocabantur* οἱ προπαγωγοὶ,

qui

qui in lupanaribus aquam ministrabant. Multum in illis lustris aqua vsum fuisse testis M. Tul. plurimis locis. Frontin. de aquæd. *Ipsam Martiam splendore, & rigore gratissimam balneis, ac fullonicis, & relatu quoque fœdis ministerijs deprehendimus seruientem.* Aquam enim post Veneris vsum adhibitam docuit Lips. antiq. lect. 1. 12. Pro Cælio. *Ideone aquam adduxi, vt ea tu inceste vterere?* Martial. de fellatrice. *Qua tibi parte opus est, Lesbia sumis aquā.* Ab *Aquariolus* igitur, vel à *Bacario*, *Maquerau* Gallis leno dicitur. Italicæ vocis indagandæ laborem aliis remittimus. Nam si ariolari licet, dicere possumus, *Rufam* esse capitis porriginem, siue furfures, vnde vox orta. *Rufare* est caput scabere, & furfures pellere. Inde pro blandiri, & adulari, quod lenonum proprium. Com. Dant. Infer. XXVIII. *E da sapere che il Ruffiano, è il proposto delle meretrici, ouero sudducitore, così chiamato perche lenisse, pialla, e blandisce. Ruffiano* à scabendo, siue poliendo, & furfures pellendo, quod est *Ruffare*. Certe Patauij, cum lenonem indicare volunt, caput scabere solent. Sed hoc est diuinare.

RVFFA, RAFFA. dici solet, cum gregatim & confuse alius alium anteuertere, & aliquid occupare, & rapere nititur, à *rapiendo*, siue *raptando*. Et in ludo tesserarum *ruffa*, cum summum punctum iacitur, idest ter sena.

RVGA. V. *Carrobio*.

RVGARE. Scrutari, vel ab hoc, vel à *ruspare*, à pullis translatum scalpurientibus. Fest. *Ruspari est crebro quærere, vt hoc versu indicatur. Et ego ibo, vt latebras ruspans rimer maritimas.* V. *Ruspare*. Hispani. *Hurcar*. Miscere, frumenta in area furca miscere. *Furcare, furngare, rugare*.

RVGGHIARE de igne crepitante Veneti dicunt, idque pro fausto omine habent. *Il foco ruza*. Dantes *rugghia*. Inf. XXVII. *Poscia che 'l foco alquanto hebbe rugghiato, Al modo suo.* A rugitu & læto crepitu. *Ruzo*, & *ruzzo* Insubres, pro strepitu. Gal. *Bruit*. Hisp. *Ruido*, à ruinæ strepitu, vt Coaruvias. Etiam *ruzare* de canibus Veneti dicunt, cum irasci incipiunt. Latini *hirrire*. Glos. *Hirrit*. ὅταν κύων ἀπειλῇ ὑλακτῶν. Quando latrans minitatur. Vnde R litera canina.

RVGIADA. Ros. *Roscidum, roscida, roscidata, rugiada*.

RVIDO. Asper, *rudis*. Quanquam & *ruidus*. Barbarus Glos. in Plin. *Præferatum vero pilum in molendo propterea vocetur Plinio, vt à pilo ruido (sic enim vocat ipse) distinguatur, ad molas videlicet, quas aqua versat, vtili. Nam & ruidus panis Plauto, vt ait Festus, eum significat, qui parum coctus, rugosusque sit: quanquam rubidus ferè scribitur. Rudiarij quoque nominantur, qui saga ruida, & noua poliunt.* A *ruido*, *arruidato*, Etrusce à *briuidato*, acuto frigore horrescens.

RVSCA. Cortex præcipue pomorum. Vel à *crusta, rusta, rusca*. Vel à quisquiliæ, *Cusculia, crusca, rusca*. Pap. *Quisquilia purgamenta frumentorum, vel de summitate corticibusque pomorum*. Hisp. *Orusjo*, quasi *holujo* folliculum, *Orusca, rusca*.

RVSCELLO. Rivus, *riuiculus, riuicello, ruscello*.

RVSIGNOLO. Omnibus claret esse à *lusciniola, lusignolo*.

RVSPIO. Nummus asper: *asprius, ruspius*. De nummis asperis Turn. L. XVIII. 28. Vnde aliqui *aspros* apud Turcas nummos appellatos putant, quos refellit Iunius ad Codinum qui Arabibus *Aspra*, album significare tradit, & *aspros* argenteos nummos à colore. Quod ad *ruspium* pertinet Erythræus à *rusco* deducit, quo nihil asperius est, sed malim, quod prius dictum est.

RVSSA Veneti pro *Rixa*, e *russare*, rixari.

RVZELLA. Trochlea, axiculus. Vel à *Gyrgillus*. Isid. Glos. *Gyrgillus, rota hauritoria*. Vel à *rotula, rutella, ruzella*.

S.

SABIONE. *Sabbia*. Sabulū, sablum, *Sabulone*. Aldem. *Tectum sablone cadauer*. Et *Sabulo*. Var. de R. R. 1. *Quod ibi refert sabulo albus sit, an rubicundus*. Et Colum. *Ieiunus sabulo*.

SABBAIONE Insubres vocant embamma ex ouis, vino, & saccaro. Veteres cinnum, Græci κυκεῶνα. Cycæona, à miscendo. Miscellam variarum rerum. Vel à *Cycaone*, vel à *Sapa*, quod est defrutum, siue mustum coctum; *Sapasone*, præcipua scilicet eius parte. Cycæoni autem etiam caseum additum tradit Eustath. & licet medium inter esculenta, magis tamen ad sorbilia accedere. Fuit quidem *Sabaia* Illyricis potus ex hordeo, vt ex Hieronymo notum est, vnde Valens *Sabaiacius* per contumeliam dictus, apud Marcellinum: sed illud vile potus genus, hæc mensarum ganea. Vel denique à *Sabbotare* quod ijdem Insubres promiscere dicunt, nam cum aqua miscendo agi-

tatur,

tatur, veluti *fubbullit*. Nihil tamen magis eauetur, ne Cycæon igni admotus ebulliat, quod eo vis omnis euanefcat, & tranfpiret.

SACCHETTARE. Vinum percolare. *Vino à facchetto*, quod à faeculis lineis guttatim eliquatum eft. Veteres enim vina colo, & faeco trāfmififfe, illud ex argento inftar cribri, & diuitum fuiffe, faccum ex lino & pauperum, vt vinum vetuftate coalitum liquaretur, & iniecta niue refrigeraretur, vtque fimul vires frangerentur, omnibus notum eft, vnde *faccare*, & vina *faccata*, & percolata.

SACCHEGGIARE. Depopulari, prædas agere. Vofs. à Germ. *Schaeken*, rapere. Vnde *fchacum* pro furto. Sed de hoc fuo loco. Simplicius videtur à *facco*, in quem præda conijcitur. Vnde *faccomano*, & *faccardo*, prædator.

SAEPPOLO. Sureulus è ftipite vitis germinans. *Subpullus*, fiue *fubpullulans*. Nam fagitta aliud fignificat apud Columellam, nempe fuperiorem partem malleoli, fiue nouiffimam partem furculi. L. III. 10. & 17. Cum autem arcum fignificat *à fagitta* factum affentimur.

SAGGIARE. *Affaggiare*, *faporare*. Prægustare, quid fapiat explorare. Cic. de fin. II. *Palatus fapit*, ideft de faporibus recte iudicat. *Saggio, proua*. Experimentum. Gal. *Effay*. Dant. Purg. XXVII. *E di pochi fcaglion leuammo i faggi*. Experimentum fecimus, paucos gradus faliendo. Villan. VI. 55. *Fecene far faggio, e trouolli di finiffimo oro*. *Affagiamento*, guftus, prægustatio. *Dar faggio*, dare experimentum. Probare. Germ. *pruffen*. Veneti, *cercare*, *cercare il vino*, deguftare, quærere faporem. *Non hò cercato cofa alcuna*, de ieiuno, & qui nihil guftauit. *Sazo*, experimentum nummorum, ad Lydium lapidem. *Far il fazo*: translate. Et *faggio*, pro fapiente, e *far faggio alcuno*, certiorem facere, *far confapeuole*. Dant. v. Purg. *Di voftra conditione fatteme faggi*. Vt fciamus. *Saggio*, pro fapiente, & *faccente*: fagax. *Safone*, e *faggione*, quod fapit. Gal. *Saifon*: & *affaifoner*, quod fapit, fiue faporem habet. *Non perder fafone*: quod faporem nunquam amittit: omni tempore fapit. *Ben fafonado*, conditus, ac faporatus. *Sagione de frutti*, cum pona fapiunt. Quanquam, & à *ftatione*, *ftaggione dell' anno*. Hora, tempeftas, tempeftiuitas. *Saggio*, etiam alicuius rei exigua pars, quæ defumitur in experimentum translatum ad certum pōdus exiguum. Veneti *vn fazo di feda*, *vn fazo d'argento*.

SAGRO. Accipiter. Ἱέραξ. *Sacer ales*. *Sacro*, *fagro*. Translatum ad tormentum bellicum. V. *Mofchetto*.

SAIA. Pannus laneus leuior, quod ferme ex eo faga fierent, quafi fagorum materia. Et addito R. *Sargia*, non enim à fetico, quod omnino diuerfum. *Tela fagaria*, *fagaritia*, *fartia*, *farza*, & *fargia*, *faia*. German. *Sarchs*. Cumque fagum non folum pro vefte militari accipiatur, fed pro quolibet operimento, vt Cafaub. ad Capitolin. p. 83. Veget. Veterin. II. *Animal loco calido ftatues, ac fagis cooperies*. Inde coopertoria, fiue lodices, Etrufcis *Sargie*, & *Sargani*. Sicut Latini, pallia pro lectorum operimentis. Glofs. Σαγίον. *Lodix*. Nec aliud *Sargana* apud Villanum fignificant L. XII. 66. quam faga, fiue cilicia, arcendis telis oppanfa. *Sotto à i carri, alla couerta de Sargani, che fi guarentieno de quadrelli*.

SAIO. *Sagum*. Veftis militaris, de qua in Com. de re Veftiaria. Et *Saione*, craffum & vile veftimentum. Vnde *Saiones* dictos putat Salm. H. Aug. p. 28. à fago quo erant induti. Sed cum fagum commune effet militum omnium, nefcio cur frumentarij illi peculiari appellatione *faiones* dicerentur. Quia autem ijdem *Saiones*, fiue frumentarij, & fpeculatores torquebant, & fupplicia exigebant. Ifid. Gloffar. *Saio, pœnator, tortor*: & pro mercium exploratore, fiue publicanorum miniftro apud Grot. Lex. Gothico.

SALA. Olim pro tota domo, nunc pro parte eius, vt Voffio monitum de vit. II. 17. Leg. Alaman. tit. LXXXI. *Domus eius incendat, fiue falam*. Et Longob. L. I. tit. XI. L. 4. *Bubulcus de fala. Et de fala propria exire*. Nunc pro cœnaculo, fiue pro maiore conclaui, à German. *Sall*, vt idem docet non à *faliendo*, vt Poletus de Foro: quod ibi faltationes fiue choreæ ineātur. Aula vero eft atrium, Ypæthrium, Cauædium, impluuium porticibus cinctum. Seru. ad Æneid. IV. *Aula autem proprie dicitur, quæ concluditur porticibus quatuor*. Bapt. Albertus putat Oecos apud Vitruuium *Salis* noftris refpondere, & ita Palladius vertit. V. *Corte*.

SALATA. Veteres ab aceto, acetarium, nos à *Sale*. Germ. *Salat*.

SALAME. Farcimen, *falfamentum*. *Salamen*, Glof. *Salamen*, παράβροχον.

SALAMORIA. Salfugo exudans ex pifcibus falitis, qua veteres vtebantur ad ciborum conditurás, præcipue garo. Nunc *muria*, & *falfamuria* dicitur, quæ fale tantum, & aqua macerata conftat: quæ muria dura olim nominabatur.

SALASSO. *Solutio venæ*, vel *laxatio*. Hifp. *Sangrar*, *fanguinare*. Glof. φλεβοτομῶ. *Sanguino*. *Salaffare*: fanguinem laxare. Ita & Erythræus, verbo, *Venam ferire*.

SALCIZZA. *Salficcia*. Farciminis genus. *Salficum*, *falfum Ificium*. Salm. H. Aug. 185. *Inficare veteres dixerunt, pro infecare, & præficare*;

re, inde Isicium, ac proficium. Nec aliud est Isicium, quam insecta minutatim caro. Eiusmodi isicijs, & minutalibus ex carne vulgo farciebantur autum ventriculi, vt anserum, & gallinarum. Sed pag. 237. *Salcizza*, ab hillis deducit ex Acrone. *Hilla inquit, & hilli dicuntur falsa intestina. Hirri positiuus est, diminutiue hilli dicuntur, alij dicunt, hilla fartata falsiccia.* Vt Salsicia, sint falsa hilla, siue intestina farta. Pap. *Hilla, falcicia vulgo.* Et *Tuceta, esca regia, falcicia vulgo.* Persij Vet. Interp. Ceterum rectius videtur à *falsum Isicium*, quod & Voss. probat I. 7. Vetus Cruperij Commentator. *Hilla inquit est deminutiuum ab hira, & significat intestinum falsum, vel vt alij dicunt fartum Salsicium.* Arnob. Lib. II. *Vt spirulas, & botulos facerent, isicia, catillamenta, Lucanica.* Insubres paruum farcimen, ac veluti dimidiatum *Cigotto* appellant, *Salsicum, falsicottolo, cigottolo, cigotto.* Sicut Hisp. *Gigote.* V. *Cigotto.*

SALDO. *Solidum, soldum, sodo. Saldare* solidare. V. Int. Iuven. v. *Rupto poscentem sulfura vitro. Qui*, inquit, *hoc solent vitrum solidare*, idest, *maltare*. Vitru. de terra ex qua later ducebatur. *Ita eum est leuis, aere solidata, non recipit in se, nec combibit liquorem.* L. II. C. III. *Tectorio inducto, rigideque obsolidato. Saldare il conto.* In solidum rationes putare. Vnde, *resto e saldo*: pro apocha.

SALMA. *Soma.* Onus, ac iumenti farcina; *Sagma.* Vt Salm. H. Aug. 234. & 386. Vnde *equus sagmarius* apud Lamprid. in Eliogab. Olim legebatur *saginarius*, Turnebus correxit *sagmarius*. Lib. XXIV. 8. Sicut Salm. Veteres Glossas, quæ vbique habent *saginat equum*, pro *sagmat*, & *saginatus*, pro *sagmatus*. *Sagma, sauma, soma, & salma.* Sagmarius equus clitellarius iumentum dossuarium, & farcinariũ. Germ. *Samnosz. Somaro*, pro *Asino. Salmerie*, farcinæ, impedimenta. Vil. VI. 42. vbi loquitur de Vexillis Collegiorum. *Quella della Salmeria era bianca, col mulo nero.* Sagmare equũ onerare, ἀπὸ τοῦ σάττειν, onus imponere. Translate *salma* pro corpore, quod veluti animæ onus est. Dant. Parad. XXII. *Quando 'l figliol di Dio Carcar si volse della nostra salma.* Item pro trabe, cui tectum incumbit. *Somier, somero, somaro.*

SALMASTRO. *Salmacidum.* Glos. *Salmacidum.* ἁλμυρόν. *Salmacia aqua.* Ἁλμυρὸν ὕδωρ. Quod Voss. ex *Saltnatico* factum putat, vel à Græco ἁλμυρός.

SALSA. Embamma: acetum ad intingenda obsonia conditum, intinctus. *Salsatum, salsa*: ferme enim ea herba conditur.

SALTARO. *Camparo.* Agrorum, ac nemorum custos, Glos. *Saltarius* ὀρεοφύλαξ, Et *Saltuarius*, ἀγροφύλαξ. Κτηματοφύλαξ *saltuarius*.

SALVANO Insubres appellant Ephialtem, quem vt ait Macrob. in somn. Scip. Lib. I. 3. publica persuasio quiescentes opinatur inuadere, & pondere suo pressos, ac sentientes grauare, D. Aug. de Ciu. VI. 9. *Tamen mulieri fœta post partum, tres Deos custodes commemorant adhiberi, ne Siluanus Deus per noctem ingrediatur, & vexet.* Et Scribon. C. VI. *Facit bene hæc compositio ad eos, qui sæpius existimantur ab incubone deludi, Vsque eo tamen vexantur, vt interdum vitæ periculum adeant.* Veneti *Pesarello*, & *Pesarolo*. *Saluano* Insubres, idest *Siluanum, Incubonem, Faunum.* Seru. ad Æneid. VI. *Castrum Inui*, idest *Panos. Inus autem Latine appellatur, Græcè Pan*; item ἐφιάλτης, quasi *Insultor*, Latine *Incubo.* Idem Faunus; Plin. *Faunorum in quiete ludibria* nominat. Sicut suppressiones nocturnas, & Macer *Pressuras*, vt Rodius ad Scribonium, Pap. *Siluanum Latini vocant Deum, quem Græci Pana dicunt, idest Incubum.* Hisp. *Pesadilla.*

SALVO, pro excepto. Reseruare, excipere; *saluare.* Quintil. XII. 10. *At loquuntur, & saluant personarum discrimen.* Ammian. L. XVI. *Imitatus, salua differentia, veterem Syllam.*

SAMPOGNA. Fistula. Crederem à *Sambuca, sambucina* deflexum, si quid veterum Sambuca esset, scirem. Glos. Ψαλτήριον. *Sambucum.* Turn. L. XX. I. Sambucam esse ait, quam vulgo, *Arpam*, quod instrumentum à fistula diuersum. Ita & Voss. in Etymol. Erie enim instrumentum id, quod vulgo ob aliquam formæ similitudinem vocamus harpam, quasi ἅρπην, quod proprie notat ensem falcatum, Præterea *Sambuca* fides, siue chordas habuit. Phil. ad Vitr. L. VI. I. dicit esse musicum organum triquetrum, imparibus longitudine fidibus, & tonis. Festus de Sambuca. *Nam vt in organo chordæ, sic in machina funes intenduntur.* At fistula ex calamis compacta. Itaq; non displicet Guieti opinio, qui à *symphonia* dictam putat, concentus, quem disparilés tubi fundunt. Vel corruptam vocem à *Cicuta*, vt Brocensis existimat apud Coaruviam.

SANARE. Castrare. Eorum sententiæ faueo, qui à *samiare* arcessunt, quod testa Samia, idest acuta scilice pondera deuoluere significat.

SANNA. *Zanna.* Dens Apri prominens aduncus. A *sanna* dictum putant, idest irrisione, quę ore distorto fit, vt Vet. Int. Persij. Vnde etiam *scana* eodem sensu. Mihi hoc potius ab illo ortum videtur, nam *scanare*, est iugulare, *scana*, quæ iugulatur licet alia pars corporis fodiatur. Dant. Inf. XXXIII. *Et con l'agute scane, Mi parea lor veder fender li fianchi.* Aptè Plin. Lib.

XVIII. præf. *attritu arboris, vel saxi ficas dentium acuunt.* Quod si Græcos aduocare placeat, *sanna* erit à γένυς. Quod licet mentum, interdum maxillam significat, Euripides pro apri dente posuit. Phœnissis. Κάπροι δ' ὅπως θήγοντες ἀγρίαν γένυν. *Sicut apri acuentes suas genas,* idest dentes. Antholog. L. I. 22. 7. de Apro, Ἐς πόδα χρυσοῦ πᾶσαν ἔβαψε γένυν. *In ventrem arietis omnem intinxit genam*, idest *dentem*. Hoc verbo vsus Apul. Lib. VIII. *Et primum quidem canum procaciores, genis huc illuc iactatis confectas interficit.* Inde *Assannare*, pro dentibus arripere, mordere, & genis stringere, maxillis comprimere. Dant. Inf. XXX.

L'una giunse à Capocchio, & in sul nodo
Del collo l'assannò.

Translate alibi. *Il periglio l'assanni.* Nam γένυς, gena pro maxilla accipitur: sicut γένυς pro acie gladij, ab acumine dentis aprini. Et quia maxillæ cum faucibus coeunt, *Zanne* pro faucibus. *Aprire le Zanne.*

SANTONINA. herba. Absynthium *Santonicum.*

SAPERE. pro olere. Latinum est. Cic. *Meliora, inquit, vnguenta sunt, quæ terram sapiunt, quam quæ crocum olent.* Plaut. Pseud. *Sed iste seruus quid sapit? CH. Vsque à cunabulis.*

SAPONE. Smegma, Mattiaca pila. Plin. XXVIII. 12. *Prodest & sapo: Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex sceno, & cinere.* Pap. *Smigmata, vnguenta. Sabanum, laumentum.* L. *sapon, lomentum.* Germ. *Senffe*, à seuo.

SAPPA. *Zappa.* Ligo, à Σκάπτω fodio. Σκαφεῖον, Σκαπάνη. *Sappa Zappa.* Nam *sapula* apud Glos. *Sapula λάμβα*, non pro ligone, sed pro *sapa*, siue *defruto* accipiendum, & λήμβα legendum, vt Vulc. monuit, nec *lamba* est lamina. Nam supra *Sapa*, ἕψημα. A *scapto*, *scafa*, *zappa*. Pap. *Scaptes, Græce bidentes.* Sed bidens est *dicella*, diuersa, à ligone. Dicella enim bidens, aut rutrum, ligo, quo tellus finditur, & foditur. Idem. *Marra, Sappa, instrumenta rusticorum.* Dicella idem ac sarculum. Pap. *Sarculum ferramentum cum manubrio, fossorium duos dentes habens.* *Sarchio.* Etrusci *Sarchiare*, sarculo herbas runcare. Capreolum Columel. appellat L. XI. à similitudine cornuum Caprinorum. *Capreolis, quod genus bicornis ferramenti est, terra commouetur.* Hisp. *Açada*, instar *Asciæ*, siue *dolabræ*. Galli *Houe* ab Vpupa. Glos. *Obpopa*, ἔποψ vpupæ caput referens, cum rostro, vt Salm. Hist. Aug. 337.

SARNACCHIO. Præpinguis saliuæ attractio, Screatus, *screatio*, *sarnacchio*. At *Sornacchio* Ronchi, à sonitu narium.

SARPARE. Anchoras euellere, oram soluere. Translatum à *sarriendo*, quod est herbas sarculo runcare, & extirpare, ita & anchoras dente tenaci fixas vellere; & veluti sarculare, sarpare. Pap. *Sarpo: herbas sarrire, idest extirparo.*

SARTE. Funes nautici, rudentes à *Sertum*, quod χοινίον, hoc est funem, siue restem significat: nempe quia serta, hoc est conserta, siue plexa. Hinc *sertam ducere* apud Terent. pro funem ductitare, vt Vos. etymol. Dant. Inf. XXI. *E chi riuolge sarte*, quia torquendo conficiuntur. Etiam *sarte*, quod in sertum, siue spiram conuoluantur: quod *raccogliet le sarte*, idem Poeta dicit. V. *Sarte.*

SARTORE. *Sarcitor*, non autem sutor, à farciendo Sartor; Sed etiam à sartiendo, Sartor diuersa significatione, vt Sartor satorque scelerum apud Plautum. Vide Nonium, qui *sarcinatricem*, non sarcitricem dici debere censet, non à farciendo, sed à farcinis, quod plurimi vestium fumant, vel fuant. Var. ὅτε λῆρας. *Homines rusticos in vindemia incondita cantare sarcinatrices in machinis*, idest intabulatis editioribus, ne vestes fœdentur. Sed quod de farcinis ineptum est: Sarciendo enim tam sarcinatrix, quam sarcitrix. Idem. *Sarcinator, sartor.* Lucil. XXXVIII. *Sarcinatorem esse summum, suere centonem optime.*

SAVRO. Equi color. Scalig. Exer. CCXXV. 2. ait Gothicam vocem esse, quæ alecem falsum Galli *Sores* appellant. *Sorum* enim siue *saurum* esse colorem subrufum, *qui ad atrum accedat, qui etiam in equino pilo remansit apud Italos.* Verum rectius à *subrufo*, *subro*, *sabro*, *sauro*, & *soro*, quam à Gothis deriuari facile crediderim.

SAVSO. Canis sagax. V. *Bracco.* Lex Salica. Tit. VI. Si quis canem Seusium furauerit. Bignonus, *Segusium*, qui canis Gallicus à loco dicitur Arriano in Cyneget, eum vide.

SBACCO. Veneti abundans, superuacuum, *à sbacco*, vsque ad saturitatem cibo inferciri, *superuacuum, sbacco.* Germ. *Absattigen.* à saturitate. Vel à *Macco.* Vide.

SBADIGLIARE. Oscitari. Non à *badare*, *badiculare*, quæ vox minime Latina est. Nam Isidor. Glossario. *Hippitare, oscitare, badare*, corruptum est. Hippitare (ab ἵππος equare) equitare. *Badare*, vox nihili, vel *Vadere*, *andar à cauallo*. Etiam Glos. p. 699. *Exippitare, raro oscitare.* Legendum *equitare*. Quicquid fit de Isidoro. *Sbadigliare* est *abhalare*, & frequentatiuum *abhalitare*, frequenter halare, quod oscitantes faciunt. *Halare, abhalare, sbagliar.* Hisp. *Abahar*, & *Bachar*. Galli, *Baailler*, abhalare, Insub. *sbagiare.* Pap. *Halare, redolere, oscitari*, Buti Dant. v. Interp. apud Lex. Etruscum. *Lo sbadigliare, è vno scialare* (exhalare) *d'increscimento &c. Sbadiglio*, & *sbuggio*, quod fau-

faucibus infertum ad vocem intercludendam, diducto ore, hiscere cogit, ac velut oscitari. Galli *Baaillon*. Lupatum. Iidem *Bayer*, & *Beer* inhiare, abhalare,& hiare idem, nam ore aperto anhelitus ducitur.

SBALARE. V. *Avallare*.

SBARRA. V. *Barra*.

SBARBARE. Sbarbicare: exstirpare, à radicum fibris instar barbarum.

SBECIO. Strabo, distortis oculis. *Obliquus*, transuerse tuens. *Sbliquie, sbecio*. V. *Bieco, sbiesso*. *Tagliar di sbiesso*, oblique secare. Galli *de biais*, obliquè. *Aller de biais*, obliquo gressu incedere.

SBEZEFFO. V. *Pacchiare*.

SBIAVATO. Color euanidus: *Exflavus*. Nam *blavus* est flavus, (vnde biada) *exflavus* euanescens, vt *exalbidus*, pallescens. Galli *Blaffard*, subpallidus. *Exflavatus*, *sbiavate*, *sbiadato*.

SBIESSO. V. *Bieco*. Galli *de biais*, vt paulo ante diximus.

SBIGOTTITO. Pauere, *pavitare, pavitise, expavitito, sbigotito*, pauore attonitus. *Sbigotire*, expauitare, pauore torpere. *Sbantire*.

SBINARE. *Sbittare*, pro fugere. Etrusci *fulguare*. V. *Gamba*.

SBIRRI. V. *Baroniери*.

SBORARE. *Evaporare*. *Sborare la colera*, iram effundere. Veneti *sborare*, vim Lucilianam effundere, vel ab exspirare. Cornutus in Persium Sat. II. *Ebullire propriè exspirare à bullis, quæ cum in aqua fiunt cadentibus guttis rumpuntur, & spiritum, quo continentur amittunt. Et cum ebullis aqua igne subiecto, altius quidem vapor emittitur*.

SBORRIRE. V. *Barrone*.

SBRANARE. V. *Brano*.

SBRATTARE. *Exapparare*, *disparare*, exapparitare, *sbrattare*, apparatum tollere, impedimenta auferre. Inde pro discedere, & emigrare.

SBREGARE. Veneti lacerare, discerpere: *Frange*, veteres *frage*, vt à *page*, *pango*. A quo Germ. *Brechen*, & *albrechen*, *sbregare*; *Breccia*, mœnium fractura. Vide. *Sbreghe*, fragmenta ex stipite cuneis diffisso (Insubres, *schene*, caudicis partes in longum diffractæ) A *frage*, *fregole*, fragmenta, & *bricciole*, micæ, minuta panis fragmina. A *sbregare*, *sbrendelli*, lacera menta: præcipue panni, aut linteorum. Galli *brindelles*, fomes, ignis nutrimentum. Iidem *Briser*, frangere, comminuere. *Brisans* scopulus, puluinus, dorsum, ad quod maris æstus frangitur (banco). *Brisé*, friatus comminutus. *Brisée via* regia, omnium pedibus trita. *Brisées*, Indago, vestigia solo ferarum pressa.

Insubres *Brisa* de re immodice sale asperfa. Vel à *brisa*, salis micula, vel quod linguam laceret. *Salato che brisa*. Veneti *sbrega*.

SBRISCIARE. Labi, lubrico solo vestigiū fallente, collabi. Veluti *ex lubricare*, *sdrucciolare*. Veneti *Slizigare*, à glacie, Insubres *sbiligare*. Galli *Glisser*. Germ. *Glitschen*, & *Schleichen*. Hisp. *Deslizar*. *Deleznable* lubricum: Omnia à glacie, & lubrico: quod & Menagio visum. *Lissa*, & *slitta*. Currus sine rotis, qui per glaciem trahitur.

SBROFARE. Proflando aquam suffundere, aspergere, irrorare. *Presfare*. *Brofadelli*, lagana, iuris inspersione confecta; additis oleribus, & aromatis. Sicut Bergomates *Casoncelli* à caseo, Brixiani *Fiadeni* à Germ. *Fladen*.

SBROIARE. Aqua bulliente perfundere, vnde pellis detrahitur. Veneti *sbroiadura*, leue vulnus, non vltra cutem. Et *sbroiare*, excoriare; Calaber Cap. xxvii. de Scabie equi. *La rogna, ò spica la fae tanto all'amatao frigare el collo, e la coa, che alla fiaa, el se la sbroia del tutto*: pellem lacerat. V. *Brollo*.

SBVFFARE. V. *Boffare*.

SCABELLO. Instrumentum musicum. *Scabillum*. Salm. Hist. Aug. p. 501. *Scabella vero nihil aliud sunt quam ποδοψόφια, quæ pedis pulsu, lignea solea, vel ferrea percussa sonarent*. Interp. vetus Statii ad illud, & *ad inspirata rotari Buxa*. Buxu, tibia, vel scabillum, quod in sacris tibicines pede sonare consueuerunt. Hinc scabillorum crepitus apud Arnobium, Suet. Calig. *Deinde magno tibiarum, & scabellorum crepitu*. D. Aug. L. iv. de Musica. *Veluti cum symphoniaci scabella, & cymbala pedibus feriāt*. Cetera vide apud eundem. Glossæ *Scabillum* Τενσικίον. Hinc Hisp. *Cascabeles*, *scabillerum crepitus*, vt Sanctius. Proprie tamen apud eos crepitaculum æreum, vulgo *sonacalum*, *sonaglio*, ea accipitribus, ac iumentis appenduntur, etiam saltationibus adhibentur. Terentianus Maur. de Ortographia. *Scabellum antiqui dicebant, quod nos scabillum crepitaculi genus*. Negat Rubenius de re Vest. L. II. 17. veteres habuisse scabella, quæ pedis pulsu lignea solea, vel ferrea pulsata sonarent. Quia Int. Statij ait *buxa inspirata*, esse tibiam, vel scabellum, si enim, inquit, scabella, quomodo erant inspirata. Verum Interpres duplicem buxi interpretationem affert; Prout inspiratur buxum, est tibia: prout pede pulsatur, est scabellum. Quia licet diuersa organa, simul tamen adhibebantur, vt ex Suet. & August. diximus. Mirum autem est, negare ipsum scabella pedibus pulsata, & figuram eius rei apponere, ex statua marmorea apud Magnum Ducem Florentiæ, & subiicere. *Vbi videmus musicum, scabil-*

lum pedibus pulsantem, & cymbala manibus quatientem. De Cymbalis res nota est: scilicet, duo vasa ærea semirotunda (peccat ille cum duos quosdam pelues dicit, cum *duas* debuisset) quæ vtraque manu collidebantur, vnde Lucret. *pulsantes aribus ara;* & Ouid. *santum are, ara repulsa valent*. Vere quidem falluntur, qui cymbala esse putant, quæ à puellis saltantibus gestantur, instar cribri, ex vna parte pelle obducti, interiectis in ambitu, siue balteo lamellis, atque æreis bracteolis, & crepitaculis, quæ crispante brachio ad numerum quatiuntur. Sunt enim veterum tympana, vt recte censet Rubenius, diuersa à bellico tympano, effœminatorum gestamina. Sed isti cum vulgo falluntur, nam apud Hispanos, & Venetos ea per abusionem cymbala appellantur, nempe quod vtrumque inter musica crepitacula. Immo Phędrus cymbalum pro tympano posuit. Galli inquit Cybeles cum illis mortuus suus Asinus esset. *Detracta pelle sibi fecerunt cymbala*, hoc est tympana effœminatorum gestamina. Cymbala enim non ex pelle, sed ex ære. Quod vero etiam negat cymbalum malleolo percussum, Pignorius de Seruis attulit huiusmodi figuram, scilicet peluem, vnam tantum cymbali partem apposito malleolo, & aliam figurã haud absimilem cymbalo, quod describit Nonnus.

SCACCHI. Ludus calculorum, siue latrunculorum. Primus Ios. Scalig. ad Catalecta p. 542. Ludum calculorum, & latrunculorum eundem esse docuit ex Ouid. *Siue latrocinij sub imagine calculus ibit:* Et L. III. de arte. *Cautaque non stulte latronum prælia ludat Vnus cum gemino calculus hoste perit*. Cumque calces sint calculi, vt ait Festus, hinc *scalculum*, & *scacchum* factum ostendit, voce Italis, & Gallis vsitata. Hunc Salm. sequutus est Hist. Aug. 459. *Scachios hodie vocari ab Italis, & Gallis, voce à calculis detorta. Quia autem ludus iste latronum, siue latrunculorum dicebatur*, scachum *pro furto Longobardi dixère. Lib. II. tit. 55. L. 37. De furto, aut scacho, si vltra sex solidos fuerit*. Vol. à Germ. *Schacken*, rapere, atque inde schacorum ludum, qui & latronum. Sed cur non *scacchen*, à ludo calulorum, siue schacorum, cum innumeræ voces Latinæ in Germanica lingua sint? Hodie etiam apud Insubres, *dare vna querela di scacco*, est furti accusare. Idem tamen cum Vossio sentit Grotius Lex. Goth. *Scacchum. Schacken Rapina: vnde & ludo latrunculorum nomen, quod à Germanis ad Græcos, & Persas vsque peruenit*. Alii contra à Persis arcessunt, de quo vide Menag. in orig. Gallicis. Ceterum hunc ludum Hisp. appellant *Axedres*, vt Scaliger, quasi *ex quadris*: nam *quadrettes*, quadratas phalanges vocant calculorũ autem ludus, nihil aliud, quam castra, & instructa acies. Salmasius à ζατρίκιον quod cum alij à Persico *Xatreng*. Zatricium dictum putent, contra ille ad Solinum Persicum à Græco petitum contendit. Porro alueum lusorium, siue tabulam, à *scachis*, *scacchiera* appellamus, cuius imaginem, alternis tessellis, siue quadraturis versicoloribus distinctam plures in gentilitijs insignibus vsurparunt. Quadraturas Codinus pag. 24. χαρτάρια appellat, corrupta voce, vt Iunius obseruat, ex Italico, & Gallico *quartiers*. κατὰ χαρτάρια, idest, *quadrarijs tesseris, vel scutulis*. Eadem χάρτια appellantur ab eodem pag. 23, & 41. In hac Vrbe nobilissima Zaccorum familia, inde appellata. Initio enim *Scachi*, postea *Zacchi* dicti. Chron. Patau. *Familia Zaccorum, siue schaccorum*. Idem à tabula, *Intauolato, scacchato*. Nauigat. Rhamnusij parte I. p. 111. *Intauarato, puntizato, di diuersi colori. Intauolato à scacchi. Tauore* translate maculæ cutis rubentes. Et *taberlato*. Corius Hist. Mediol. p. 117. *La porta nominata Romana hauea i suoi soldati sotto il vesillo rosso. La Ticinese, il Bianco. La Vercellina il Balzano, La Comasca, il Taberlato, ouero Scaccato, bianco, e rosso*.

SCAFFA. Alueus aquarius. *Scaphium*. Lamtrina. Scapha pistoris, in qua panis prostat. Pap. *Scapha, barca, vel alueus in quo panis mercatur*. *Scaffato* Veneti appellant, cui mentum prominet, reliqua oris recedunt, & veluti concaua sunt. Et *far scaffa* de infantibus cum lachrymæ erumpere incipiuntur, & vultus contrahitur.

SCAGLIA. Squamma, *squammula, squaglia, scaglia*. Germ. *Schuffe*, & *schelffe*. Hisp. *Eschema*. Scal. ex. CIV. 7. *Sciola, Itala vox est* (loquitur de Alumine Scaiole). *Scaia enim, & scalia, crustam significat, à squamma, corruptis elementis*. *Scagliare*, desquammare. *Scalcioni*, lini squammæ quibus vestes farciuntur. Et *scalcioni* auium pennæ primum erumpentes. Plin. Græca voce caules appellat. L. XI. Cap. XXXVIII. *Pennarum caules omnium caui*. Gal. *Le tuyau della plume*, tubuli. Et pili sub axillis, vnde *Scalcio* Veneti appellant, tetrum odorem alarum, siue hircum. Hispani *sobracos*, ab hirco. Et *sobaco*, non ab arcu brachiorum, vt Coar. Germ. *Bockeles*. Quia hirci (bucco) virus, olet, siue trucem Caprum valle sub alarum gestat, vt verbis Catulli vtar. Ceterum *scaiola* etiam dicuntur lapidum fragmẽta scalpello excisa, instar squamarum.

SCAGLIARE autem pro longe iãcere, est à *iaculari*. Vel quia squamæ cum lapides cæduntur, longe resiliunt, & iactantur.

SCA-

SCAGNI. Saxa in mari prominentia. Scopuli. Erythr. ad illud, *in saxa latentia torquet, Saxa vocant Itali medijs in fluctibus aras, Dorsum immane mari summo. Hodie nautæ,* inquit, *scagni appellant; Nam saxum ingens cum occurrit sedile promittit: vel quia sicut in scamno sedemus, ita nauis superuecta dorso sedet, hæretque fixa, & immobilis nauigatione impedita.* Et inde *Dorsum durum* sextam Vrbis Venetæ regionem appellatam. Sane scamnum, crudum & immotum solum, minime aratro proscissum ab agricolis appellari apud Columellam. Sed Plin. terram altiorem, quæ inter duos sulcos in colendo relinquitur, *scamnum* appellat: vnde saxa, siue dorsa mari summo eminentia, *scagni* dicta credo, non à sedendo.

SCAGLIONI, gradus scalarum, *scaleo*, & *scalea* apud Dantem. Scalones, & *scalarium*, *scalaria*.

SCALA. Portus: *far scala*, appellere, exscensionem facere. Pap. *Pons, iter super fluvium: scala nauium.* Valesius ad illud Ammiani. Lib. xv. *Perpatulum sinum, quem vocant Ad gradus. Quia scilicet,* inquit, *plures erant gradus, per quos ascensio, & exscensio fiebat in naues.* Gradum eo sensu sumpsit Val. Max. L. III. 6. *P. Scipio cum in Sicilia, augendo exercitum, traijciendoque in Africam opportunum quæreret gradum.* Posteriores Græci σκάλαν, *scalam* Latino vocabulo dixerunt. Inde etiam dicta videtur *Gradus* Insula, & Vrbs Venetiæ.

SCALCO. Hodie structor, vel Carpus, conuiuij minister: olim servus quilibet: vt Vos. II. 17. à Germ. *Scalck.* Ex Pithæo ad Leg. Salicam. tit. II. *Godscalch.* Dei servus, & *Marischalch*, de quo supra diximus. At *Siniscalcus*, vel *Senescalchus*, initio significasse custodem gregis, vel armenti notat idem paulo post. Quod *son.* Germ. vel *sente* gregem, vel armentum sonat. Postea præclare dignitatis vocem factam. Nempe *Seneschallum* Regiæ mensæ præfectum dici cœpisse, Oeconomum, Architriclinum. Vita Caroli M. *Misit exercitum in Brittania, vna cum misso suo Autulpho Sinescalco.* Autulphum autem Regiæ mensæ præpositum dici Aimoino, notat Bignon. ad Marculf. Reginoni *Principem coquorum*: alijs *Dapiferum*. Aliaque multa de Seniscalcis addit, quæ operæ pretium fuerit vidisse. Neque mirandum mensæ Regiæ prælecto curam exercitus commissam exemplis ibi Vossius docet: & quæ eius in aula dignitas fuerit, ex Hincmaro ostendit. Iidem etiam *Præfecti*, siue *Iuridici*, in minores enim prouincias mittebantur Ius dicturi, sicut & *Balliui*; de quibus Bud. in Pandectas p. 161.

SCALETTIERE. Veneti pistorem dulciarium appellant, Græca voce. Ἐσχαρίτης, panis super craticula, siue foculo coctus. De quo Athen. L. III. *Satiatis vero, & edendo lassis iucundissimam transigendo tempori exercitationem, ac operam præbuere, nempe quem escharitem panem vocant, eximium, ita melle conditũ, tantaque suauitate, siue mollitie, & tanto dum manditur cõsensu cum passo, vt admirabili quadam vi ad appetentiam sui cogat.* Ab *Escharite* igitur, *Escharetarius*, *scaretiere*, & *scalettiere*. Dalechamp. ad Athen. ait Monpesulanis *escalette dici*, quod reliquis Gallis *Gaufre*. Insubres ab offulis, *Ofellaro*.

SCALMANA. Æstus, à magno calore. *Scalmare* Senenses, siti fatigari. *Scarmana*, & *Caldana*, pro eodem.

SCALOGNA. Cepa *Ascalonia*, bulbus esculentus. Pap. *Ascalonia genus oleris.*

SCALPICCIARE. Et *scalpitare*. V. *Calpitare. Calce pinsitare.* Propriè de equis. Veneti *zappare*, quod vngulæ pulsu terram fodiant. Vel à *scalpere*, *scalpitare*, fodere.

SCALTRO. *Scaltrito.* A *Callidus*, peritus, exercitatus. Lucret. L. VI. *Currenti spatium præmonstra callida Musa. Scaltrare*, admonere, callidum reddere. Dant. Purg. XXVI. *Guarda, gioui, ch'io ti scaltro.* Land. *Ti scorgo, e mostroti la via, & fotti prattico. Onde diciamo huomo scaltrito, quando è prattico, & exercitato.*

SCAMBIARE. Permutare. V. *Cambiare*. *Scambiettare* in saltatione, est varios saltus mutare, & saltatorium orbem versare, diuersos staticulos dare. *Cambiare* saltus. Et *scambietti*. Saltuum permutationes, non à *gamba*, & *gambetto*. *Dare vn scambietto*, est repente discedere, & locum mutare.

SCAMBO. Cui crura intorta, & deprauata. Suet. Othon. XII. *Fuisse enim traditur, & modica statura, & male pedatus scambusq;* vt emẽdauit Turnebus, cum in vulgatis esset, *calvusque* ex Græco σκαμβός. Qui pedes aut in exteriorem partem flectunt, iique *Vari* dicuntur, aut introrsum conuertunt, & *Valgi*, sicut *Varæ* dicti, vt Salmas. ibi. Idem & scaurus. Gloss. *Scaurus*, σκαμβὸς σκιλλοὶ, στρεβλόπους. Et Βλαισόπους, scaurus. Βλαισὸς enim *Valgus*. Insubres *Scansino*. Germ. *Schlem*, & *schlim*. Senenses *Schimbo*, & *schembo*, pro obliquo, distorto: & *Ghembo*. Dant. Purg. VII. *Tra erto, e piano era vn sentiere ghembo. Schimbescio.* Obliquus, distortus. *Andar à schimbescio*, obliquè, transuerse ire. Non ab exinuersus. Veneti *scalembro*, & *tagliar à scalembro*, oblique secare, & ita incidere, vt cæsura scalarum gradus imitetur.

SCAMPARE, & *scappare*, fugere. V. *Gamba*, non autem à campo.

SCANCELLARE. Delere, ita transuer-

sum calamum decussatim inducere, vt lineæ, & lituræ cancellos referant. Glos. χαράσσω. *Induco*, *Cancello*. Pap. *Cancellare*, *concidere*, *forare*. Quod interdum non solum calamo, sed cultello scripta cancellatim concidantur, & atroci stylo fodiantur. V. *Cancellare*, & *Cassare*.

SCANDALO. Offendiculum. Salm. Hist. Aug. 199. *Sic & σκάνδαλος, cum propria significatione Græcis sit πάτταλος, palus, pro offendiculo vsurparunt.* Hesych. σκῶλος, ῥάβδος, σκάνδαλος, σκόλοψ, πάτταλος. Sed *Scandaglio*, est bolis, nauticum perpendiculum: funis scilicet, alligato plumbo, quo nautæ fundum maris deprehendunt, aliter καταπειρατηρία, vt Budæus. Quod quomodo à bolis formari possit non video. Monosinius à Σχινδύλη, Βολίς.

SCANNARE. Iugulare, iugulum soluere. V. *Canna*.

SCANNELLO. Ligneus Abacus leniter acclinis cui scribendo incumbimus, malim à *scamno*, *scamnulo*, quem à *scrinio* deducere.

SCANICARE. Cum decidente tectorio parietes nudantur. *Ex tunicare*, tectorium enim velut parietis tunica, qua labente spoliantur.

SCANSARE. Vitare, declinare. V. *Cansare*. Pap. *Cambio*, *campsi*, *ponit Charisius*, *& à Græco esse videtur*: κάμπτω, vnde & *Campso solebant antiqui dicere*, *Certo*, *Pugno*, *iter incoho*, *vel flecto*. Etrusci etiam *schencire*.

SCANZIE. Scafæ, & alueoli, transuersis canterijs compacti, quibus lances, ac patinæ & vasa culinæ disponuntur, quod per gradus instar scalarum consurgant, à scandendo *scansilia* dicta. Pap. in Lectica. *Scamnum*, *scabellum*, *suppedaneum*, *scansilia*. Et alibi. *Scansilia gradus sunt*, *vbi honorati in ædibus sedent*: ex Isidoro L. xx. 11. A quorum similitudine, etiam foruli, & loculamenta librorum idem nomen sortita sunt, non autem à *scrinio*. Etrusci. *Scanceria*.

SCANSE, & *scanscie* Insubres appellant fulcra, quæ pedibus capti axillis subiiciunt ad ambulandum, à scandendo, quales veterum grallæ, quibus grallatores impositi gradum grandibant. Ligna, siue fulcra *scansilia*, vel *scansoria*. Veneti *Crozzole*, quod figuram crucis referant, eius nempe crucis quæ forma, T, exprimitur. Pap. *Cambuta*, *sustentamen*, *vel baculus flexus*, *Pedum*, *vel Crocia*. Hisp. *çanco*, quasi *scanso*: siue *scansorium*, & *çanca*, tibia exilis, & gracilis, instar grallæ, vel ligni scansorij. Etrusci *schiaccia*, crus ligneum loripedis.

SCAPINI. *Scarpini*. Pedules linei, aut lanei. V. *Scarpa*, & *Scoffoni*.

SCAPITARE. *Discapitare*. Detrimentum facere. A *Capite* prout sortem, siue nummos fœnore locatos, significat, il *capitale*. *Aliquid de capite minui*, siue de sorte demere, & deperire. Veneti *descauedare*.

SCAPEZZARE, *Scauezzare*, frangere, *excapitare*, caput demere, ramorum capita truncare. Insubres *Gabare*, quasi *decapare*, siue *excapulare*, truncare. *Pianta di gaba*, cui decisis ramis truncus remanet. *Capulare*, *decapulare*, & *scapellare*, non à scalpello, vt Vos. censet, sed à *exscapulo*, *decapulo*, frango. Glos. *Scapellare*, incidere, frangere. Leg. Long. *Scapellare alterius molinum*, *ploum*, *aratrum*, *vitem*, *clausuram*, *equi caudam*, est frangere, non *scalpello* incidere, *scauezzare*. A *scauezzare*, *Cauezzo* dicitur pannus è tela, siue telæ capite recisus. *Vn cauezzo di panno*: item pro fragmento, & frusto. Alia significatione Insubres, *cauezzare*, dicunt, pro ornare, concinnare, vel à *capite comendo*, vel à *concinnare*, *conciare*, *cauezzare*. *Canezza*, ornatus, politus.

Scapezzone, *& scopazzone*, colaphus, ictus capiti inflictus, sicut *Mostaccione*, in faciem impactus, *Soggozzone*, gutturi incussus.

SCAPOLARE. Amictus monachorum, quo scapulæ teguntur: Epomis, Armilausa.

SCAPVZZARE. *Scapucciare*. Crebro impingere, ac pedem offendere. *Cespitare*. Seru. ad illud. *Suffuso reuolutus equo*. *Casuro*, *nam suffusi equi dicuntur*, *qui vulgo cespitatores dicuntur*. Equus cespitator, qui crebro offendit; quam vocem sequiori seculo latinitatis inductam putat Vos. de vit. serm. Lib. 1. 23. quod præter Seruium nullus veterum hac voce vsus sit. Et *cespitare* sumptum pro eo, quod est ad cespitem impingere. Ita *Inciampare*, & *incappare*, in cippum offendere.

SCARABOCCHIARE. Conscribillare, lineas confuse, & capreolatim in scribendo ducere, lituras facere, & atramentum chartæ illinere, quod pueri faciunt, cum formare literas discunt. Vel à *conscribillare*, *scribottare*, *scarabottare*, *scarabotto*, pro confuso literarum ductu. Vel à *charaxare*, quod est scalpello cancellatim incidere, cum scripta delentur, siue cancellantur, quod & *scharifare*. Gloss. *Scarifat*, χαταχίζει, καταχνίζει, Καταχαράσσει. Vnde *scarabottare*, idem calamo facere, quod scalpello fit. *Scorbio* item dicitur, atramentum chartæ infusum, & illitum, vnde *scorbiccherare*, quod à curuis, flexisque, & errantibus lineis, ac lituris dictum puto. Galli *Esclabocher*, luto, vel aqua aspergere, à Germ. *Schlamm*, lutum. Vnde potest *scarabocciare*, chartam atramento fœdare, & *scarabotto*, atramentum illitum, deduci.

SCARAFONI. Veneti appellant publicanorum, & portitorum ministros, & exploratores, qui viatores excutiunt, ne merces non persoluto

soluto portorio inferatur, & vectigalibus fraus fiat. Fortasse à *scamera* voce Lōgobardica, quę exploratorem significat. Grot. Lex Goth. *Scamera explorator, à scemer, tenebris.* Pap. *Scamaras*, idest *spiones legis. Scamara, scarama, scarafone.* V. Vos. de vit. serm. II. 17.

SCARAFAGGIO. Scarabæus. *Scarabaius, scarauaggio.* Glos. *Scarabaius* κάνθαρος.

SCARBONTIVO. Frumentum appellant, cum rubigo segetes adurit, quæ & vredo, quod nigredine *carbones* referat. Idque vitium in vitibus, *carbunculus* dicitur, teste Plin. XVIII. 28.

SCARCARE, pinguiorem saliuam ab imis faucibus extrahere. *Excreare, excreitare, scarcare.* Scalig. in Var. à *Screare.* Galli *Cracher*. Ita illud Plauti in Neruolaria apud Nonium, de meretricibus. *Scrapta screpeda*, docti *screatias*, legunt, quia Varro ab *excreatione* ita dictas annotat. Etrusci, *Scracchio. Screatio. Margaio,* Boccat. *Sputana farfalloni.*

SCARDASSARE. Lanam pectere, & carminare, à *carduis*, siue spinis, quibus poliebatur, sicut & Erinaceorum cute. *Scarteznno*. Carminator. Hisp. *Carmenador*, & *Cardador*. Etrusci. *Scardassiere*. Hist. Pistor. pag. 178. *Gente minuta, tra quali erano scardassieri, battitori ad arco, vergheggiatori.* Veneti *Spelagino*, quod crassiorem serici lanuginem è folliculis depectat. *Scardassi*, & *Cardi*, pectines ferrei. Hisp. *Cardeduras*. Pap. translate. *Cardi sunt quasi ferrei pectines, quibus homines laniantur.* Hinc *scarmigliato*, turbatis & impexis capillis, qui lanam carminatam referant.

SCARAMVCCIARE. Velitari, leue prælium committere. A *scharis*, siue *scheris*, voce Germanica, quæ aciem significat, *scaher*, siue *schaar*. Hincmarus. *Bellatorum acies, quas vulgari sermone scharas vocamus.* Aimon. Lib. IV. 16. *Collegis lectam à Francia bellatoribus Scaram, quam nos turmam, vel cuneum appellare possumus.* Plurima de hac voce congessit Olius ad Morenam, sed in eo fallitur, quod putat ab *Eschara*, siue ἐσχάρα factum, idest foculo. V. *Schiera*.

SCAROSO. Scaber, *scabrosus, scaroso*. Translatè morosus, & irritabilis. Hisp. *Ascherozo*.

SCARLATO. Coccinum, vestis coccina. A Germanico trahunt *Scharlach*, & *Scharlack*. Sed Gelenius Hispanicam vocem putat à *Cusculium*, quod est κόκκυ δενδρόφυον. Quia Plin. L. XVI. 8. *Omnes tamen has eius dotes ilex, solo prouocat cocco. Granum hoc, primoque ceu scabies fruticis parua aquifoliæ ilicis: cusculiū vocās, pensionem alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat.* Et Barbarus Glos. in Plin. existimat hinc natum esse, vt vestis coccina, *squallata*, siue *cusculiata*, vulgo dicatur, *cusculiata*, *scarlata*. Eum sequitur Iun. in Nomencl. 120. *Coccina vestis quisquiliata.* Quod si verum est, vt arbitramur, Latina vox est, non Hispanica. A *cocco*, *cucullum*, & *cusculium*, siue corruptè *Quisquilium*. Nisi quis à *conchiliato*, *scarlatum*, malit. Sed hoc de purpura pelagia, *scarlato* de cocco. Illud certum est, eandem vestem à cocco, idest grano, *tinta di grana dici*, & à vermiculis qui è cocco erumpunt, *Vermiglia*. Itaque mirum est à Io: Villano L. VII. 13. *scarlatum* alterius coloris poni. *Tutti i giouani vestiti col Rè d'vna partita di scarlato verde, e bruno.* Et Vit. Nicol. Laurentij p. 17. *La soa cappa era de scarlatto vermiglio.* Cum scarlatto sit è cocco, siue vermiculis. Et p. 24. *Le vestimenta prime dello Tribuno furono de vna infiammata, come fosse scarlatto.*

SCARMIGLIATO. V. *Scardassare*.

SCARMO. Macer, strigosus. *Excarnis*.

SCARPA. Calceus. Salmasius ad illud Vopisci de Aureliano. *Carpisculum enim genus calciamenti esse notum est:* existimat *Carpum*, & *Carpisculum* esse genus calceoli multifariam scissi, & cęsi, à carpere, scindere, carpus, scissus. Quod licet subtilius, quam verius dici quis putet, esse tamen verissimum, quod & alij pro indubitato ponunt. Mihi secus videtur. Nam præterquam quod calceum *carpum* dici, pro *carptum*, siue *discerptum* Latinitati repugnat, satis constat, calceum fuisse integrum & solidum, quique totum pedem tegeret, & cruris partem, vt ipse Salm. alibi docuit, & hoc à soleis, crepidis, sandaliis diuersum, quæ solum tegebant, reliquo pede nudo, & habenis religabantur, vt potius de solea hoc intelligi debeat, vt sandalia τῶν λεπτοχιδῶν, apud Cephisodorum. Et Athenæus Lib. VI. de iis qui Cnopo Erythrarum rege interfecto regnum eius occupauerant. *Purpureum pallium, & tunicam prætextam induti*, ὑποδέδυντο δὲ καὶ πολυχιδῆ σανδάλια: perperam *calceos* interpres vertit; Videntur tamen sandalia non simplices soleæ fuisse habenis religatæ, alioqui scissura non fuisset opus. Hoc igitur illi luxus, & vitandi æstus causa faciebant, quod podagrici faciunt, qui superiorem calcei partem scissuris laxant. Non est ergo verisimile ab hoc calceorum genere, cuius nullus Latinorum meminit, quodque in nullo aut rarissimo vsu fuit, calceos nostros *scarpas* appellatos, quasi discerptos. Verisimilius à κρηπὶς crepida, vt vir doctissimus existimat, si crepida pro calceo accipi posset, quam soleam fuisse, satis constat. Vel igitur à *caliga* corruptum, *scaliga*, (vt calculus, scalchus, *scacco*) *scalpa*, *scarpa*. Vel si subtilius rimari velimus a Κάρφια: ἧλοι, Carphia, claui,

claui, clauiculi, quibus suppingebantur militum calcei, vnde clauata calceamenta, siue simpliciter caliga, erant enim caligæ militares omnes clauatæ (à quo Italicum *ciabatta*, & Hispanorum *chiapino*) sicut ergo à clauis, ita à Carphijs clauata communis calceus *scarpia*, & *scarpa*, etiam sine clauis. Rigalt. Glos. Græc. Barb. Κάρφια, ἧλοι, *clauiculi, quibus suppingebantur militum calcei.* Leo Constit. v. 5. λωρόσοκα, πέδιλα, σελλαία, σίδηρα μετὰ καρφίων αὐτῶν. Isid. Orig. L. xix. C. vlt. *Clauati quasi caluiati, eo quod minutis clauis, id est acutis, solea caligis vinciantur.* Lege, quasi *carfiati*, *à carfijs*, siue clauiculis. A *scarpa*, *scarpini*, & *scarpette*, pedules. Et *scarpa* muri pars inferior instar pedis, siue calcei, prominens. *Contra scarpa*, munimentum ipsi oppositum: siue fossæ extetius labrum.

SCARPARE. Carpere, scerpere, discerpere, lacerare. Etrusci *scerpare*. Salm. de mod. vsur. p. 881. *Carpere, scindere, & lacerare propriè denotat*. Hinc composita, concerpere, decerpere, discerpere. *Sgarbellare*, *scarpellare*, scarificare, cutem lacerare, vnguibus faciem scalpere, *scalpellare*. *Occhi sgarbellati*, lippi, ac veluti detracta cute rubentes. Etrusci *Scerpellini*, Veneti *Scarpelini*, inuersis veluti palpebris.

SCARSELLA. Mantica, siue funda braccis adsuta. *Sarcinula, sarcinella, scarsella*. Pap. *Sarcinulæ, sacci in quibus portantur cibi*. Vel à facculus, *facellus*, *facella*, *scarsella*. German. *Seckel. taschen. Tasca*. A sacculo *sacellus*. Glos. Persij ad illud Sat. v. *Mercurialem. Ideo dixit, quia ipsum Deum lucri dicunt. Vnde & cum sacello pingitur*. *Sacella*, *scarsella*, nam saccus, seaccus, vnde *scaccarius*, pro saccarius, hoc est sacco, siue ærario Ecclesiæ Præfectus, sacellarius apud Vos. de vit. serm. L. iii. 44.

SCARSO, non ab exparcus, sed à decrescens. V. *Calo*.

SCARTOCCIO. *Chartaceum* inuolucrum, Cucullus.

SCASSARE. Veneti cunas motitare, *Quassare*. Quanquam hoc aliquid plus significat, quam mouere. Vel quia cunæ capsæ, siue arcæ instar sunt, vnde *scassare*, cunas agitare.

SCATOLA. Pyxis, siue arcula ex tenuissimis tabellis confecta. Vel à *capsula*, vel à *scasula*: vel à *Castula*, ex Germ. *kast*: quod à Latino *cista*. Vnde *Castularius*, Arcarius, siue arcæ publicæ præfectus apud Vos. de vit. serm. iii. 3.

SCEMARE. Imminuere, aliquid detrahere, Papias, à *semissis*, quæ est assis medietas. *Semissis idest medius. Vnde semus, idest non plenus*. Videtur tamen ab *eximere*, *eximare*, *scemare*. Idem *eximit*, *minuit*. Glols. *Semum*. Ἡμίκενον. Semiuacuum, supra *sematum* Ἡμίκενον. V. Interpr. Iuven. ad Sat. vi. *Semestris autem luna dicitur, cum mensis medium permensa est spatium, aut* Xemum *dicit, cui vt plena sit, parum admodum deest*. *Luna scema*. Dant. translatè pro deserere. Purg. xxx. *Mà Virgilio n'hauea lasciati scemi Di se*. Se à nobis veluti exemerat. Hinc *scemo di ceruello*, pro stolido, & mentis imminutæ. *Scimunito*. Hinc etiam *scematio* pro membrorum mutilatione, & decurtatione. Leg. Long. L. ii. Tit. xv. L. xvi. vbi si quis alienam vxorem inhonestè attrectauerit, quantum marito in talem liceat exponitur. Atque interim interdicitur, ne idcirco occidat, aut *scemationem ei corporis faciat*. Idest membrum aliquod mutilet, & à corpore eximat. Non à Germ. *Schemen*, hoc est pudere, quia sic affectum hominem prodire pudeat in publicum: vt censet Vos. de vit. serm. L. ii. 17.

SCEMPIO. Pœna, supplicium, tormentum. Dant. Inf. x. *Lo stratio el grande scempio Che fece l'Arbia colorata in rosso*. Purg. xii. *Mostraua la ruina el crudo scempio*. *Exemplum*. Παράδειγμα Donatus ad illud Terentij Eunucho. *Quæ futura exempla dicunt in eum indigna. Graues pœnæ* inquit, *quæ possunt ceteris documento esse, exempla dicuntur*. Et alibi. *Noua, ac mira tormenta, quæ pro exemplis narrentur: aut quæ documenta sint ceteris ne delinquant*. Quæ loca iam Menagius adduxit. Quibus adde Plaut. Captiu. *Quando te exemplis excruciauero pessimis*. Et Mostel. *Exempla edepol faciam ego in te*. Adde Liuium. *Omnia belli exempla habita in se, cadibus, ruinis, incendijs, direptione Vrbis*. Et Tacitum de Christianis. *Vnde quanquam aduersus sontes, & nouissima exempla meritos, miseratio oriebatur*. Gell. vi. 14. *Tertia ratio vindicandi est, quæ παράδειγμα à Græcis nominatur (quod exempli causa populo ostendebatur) cum punitio propter exemplum est necessaria, vt cæteri metu pœna deterreantur. Idcirco veteres quoque exempla, pro maximis, grauissimisque pœnis dicebant*. Hinc traducere, idest damnatum populo spectandum exhibere παραδειγματίζειν, quo verbo vsus est Mathæus. *Ioseph autem vir eius iustus existens nolens eam παραδειγματίσαι, idest exemplum facere*, quod D. Aug. *exemplare*, vertit.

SCHEGGIA, & *schegge*. Assulæ, hastulæ, & fragmenta, quæ dum ligna, aut lapides cæduntur, inde cadunt. A Græco σχίζα. Et *scheda*, *schedia*. Et *Schidia* Vitruuio L. ii. i. *Schidijs, & luto obstruuntur*. Et Lib. vii. 10. *Sarmenta & tædæ schidia*. Quæ vt Philander, sunt ligni fragmenta, quæ in marmore dicuntur assulæ. Et σχίζαι propriè ligna fissa in vsum sacrificiorum, vt Scholiast. Aristoph. Pace. Lucifer Callaritanus apud Cerdam Cap. xxxviii. Lib.

Lib. pro Athanasio. *Et constipauit schinas super altare*, ideſt ligna ſciſſa ad ſacrificiū. Dant. Par. xi. *Perche vedrai la pianta, Onde ſi scheggia*. Et pro ramo arboris fracto. Inf. xiii. *Così da quella scheggia vſcina inſieme Parole, & ſangue*. *Scheggia* item pro rupis, & ſcopuli crepidine, ac ſciſſura. Inf. xxvi. *E proſeguendo la ſolinga via Tra le schegge, e tra rocchi dello ſcoglio*. Land. *Scheggie* explicat ſcopuli ſciſſuras in longum, *Rocchi*, tranſuerſas. Et xxiv. *D'vn ronchion auiſaua vn'altra ſcheggia*. Et *ſcheggio*, & *ſcheggiane*. At Inſubres *ſcheſa* appellant capitis diſcrimen, ſiue capillorum à fronte diuiſionem à χίζειν diuidere.

SCHEGGIALE. *Scoſſale*, cinctus, ſemicinctium: à coxis. *Trauerſa*, Venetis inferiores corporis partem tranſuerſim tegens.

SCHERANO. *Sgherro*. V. *Schiera*.

SCHERMIRE. Tueri ſe, ictus defendere, & exire. A Germ. *Schirmen*, defendere, tueri, & *Beſchirmen*, vt Voſ. L. 11. 17. Et *Schirm*. Petaſus, vmbella, ad ſolem & pluuiam defendendam. *Schirmrede*, apologia: *Schirmſchildt*, clypeus, *Schirmtach*, tectum, ad verſus pluuiam, *Schirmtuch*, capitis operimentum. Vnde *ſcherma*, Italis pro defenſione: vox Danti familiaris. Et *ſcherma*, & *ſchrimia*, *ſchrimiare*, rudibus batuere: ars vitandi ictus, & ſe tuendi, quod aliqui ingenioſe magis quam vere à Græco σκιαμαχία, vmbratilis pugna, deducunt. Nam σκιαμαχεῖν, eſt, cum vmbra pugnare, ſiue ſolum pugnam meditari. Item *ſcaramuccia*, velitatio, ſed quia veris ibi armis pugnatur, potius à *ſcara*, vt aciem ſignificat, de qua ſupra dictum eſt. Vt ſit primus acierum concurſus, & pugnæ commiſſio. *Schermugio*, velitatio. Vill. viii. 55. *Gli aſſaltreno da più parti, & terrengli in badalucchi, & ſchermugi gran parte del die*. V. *Schiera*. Germani autem non ſolum *beſchirmen* dicunt defendere protegere, ſed etiam *Beſcutzen*, à ſcuto. Et *Scutz*, defenſio: protectio.

SCHERNIRE. Subſannare, illudere. Non à *ſpernere*, plus enim eſt *ſchernire*, ſannis illudere; ſed à Germ. Lipſ. Epiſt. xliii. Cent. iv. ad Belgas ex vetere Gloſſario. *Scerni ſubſannatio*. *Scern*, *Illuſio*. Hiſp. *Eſcarnecer*. Inſubres, *ſgrognire*, alienum vultum ac geſtum irridendo imitari. Vill. vii. 90. *Facendo gran grida di rimprocci, e ſcherne*. *Far la mocha*. Ex eodem Germanico fonte, *Scherzare*, & *ſcherzo*, iocari, illudere, *Schertzen*, & *ſchertz*. Quod mihi videtur à Latino *Scurra*, deductum, *ſcurilis*, *ſcuricus*, *ſcherzo*. Eorum enim proprium illudere, & iocis riſum captare. Dant. Inf. xxiii. *Queſti per noi ſono ſcherniti, & con danno, & con beffa*. *Beffa* illuſio *Buffoni*, ſcurræ, & *Buffa*.

Vide. Item *ſcorno*, e *ſcornare*, quod aliqui quaſi cornua oſtentare; ſed eſt à *ſcherno*. Quod & Germani *Schmach*: idque Itali vſurpant, *prender ſmacco*.

SCHIACCIARE. *Schizzare*, compreſſū frangere. *Quaſſare*. *Vt rates quaſſata* Virgilio, *quaſſa*, Horatio. *Vaſa quaſſata* Lucretio, *delita* Plinio. Hiſp. *Cachiuaches*. quaſſa vaſa. Friuoli *la Cacho*, eſt quaſſum, non autem *pedaço*, ſiue fruſtum, vt Coaruuias. Et *Caſcar* Hiſp. quaſſare. Et *Caſcabel* æreum crepitaculum, ſonaculum, quod quaſſando crepitet, & ſonitum reddat. Et *Sciacciare*. Morg. *Com'vn nocciol di peſca ogn'elmo ſtiaccia*. A ſchiacciare. *Naſo ſchiacciato*, *ſpiatarata*, contuſæ, & quaſſæ nares. *Schiacciata*, placenta, panis focatius, premendo, ac veluti quaſſando in Orbem dilatatus, Brixiæ. *Chizzola*. *Schizzare*, eſt liquorem quaſſando exprimere. Non à *piſciare*, aut *pytiſſare*. *Schizzo* liquor expreſſus. Morgant. iv. *La vipera crudel toſto ſi rizza, E fuoco, e toſco per bocca li ſchizza*: premendo iaculatur. Et ver. *Per gl'occhi à tutti ſchizzerà la broda*. *Schizzetto*, clyſter. Et luti macula, *ſchizzo*, *ſchiazzo*. Item *ſchizzo* prima delineatio, & deformatio, liquidi coloris rudi penicillo ductus. Quanquam hoc potius à *ſchedium*, *ſchidium*, *ſchizzo*. Nam quicquid inelaboratum, quicquid temerè factum, nec ſatis confectum αὐτοσχέδιον dicitur. Feſtus. *Schedia, genus nauigij inconditum, ideſt trabibus tantum inter ſe nexis factum: vnde mala poemata ſchedia appellantur*. *Squitta* Inſubres citam aluum, & fluentem. Quod *ſchizzo* ſit aqua expreſſione erumpens. *Squittare* Patauini tranſlatè audita effundere, & nihil arcanum pati. Nam ſquittare eſt liquidum excrementum iaculari.

SCHIAFFO. Colaphus, *ſclaffus*, *ſchiaffi*. Inſubres, *Slauione*, magnus colaphus. German. *Schlapp*. Galli *Soufflet*, cum alapa tumentibus buccis, ideſt ſufflantibus, infertur. Hiſp. *boffeto*, indidem. Vt olim ſcurris fiebat. Vnde *buffoni*. Vide.

SCHIAMAZZO. *Exclamatio*: ſtrepitus. *Chiaſſo*.

SCHIANTARE. Euellere, exſtirpare: *explantare*. *Schiantizo* Veneti corruſcationem, & fulgur appellant, à ſplendore, *ſchiandore*, *ſchiātizo*, veluti *ſplendiitium*, *ſplendittium*. Galli *Eſclat*, ab *exclareſcere*. Bergomates *Sumelech*. Cuius notatio hactenus in quæſtione eſt.

SCHIANZA. Cruſta: pellis quæ vlceri obducitur. *Eſchara*, focus in Gloſſis. *Scarra*, *vel ſcara*, focus, vt ibi Vulcanius, *Medicis pro cruſta, candente ferro, vel medicamento cauſtico inducta, quod ſcilicet vbi aliquid aduſtum eſt, ibi ſit focus factus*. Simon Ianuenſis apud Oſium

ad

ad Morenam Hist. laud. p. 99. *Scara inquit, vel eschara, crustula ab adustione ignis, vel cuiuscumque alterius. Schara, scarianza, schianza.* Quod de scabiei squamis vsurpauit Dantes. *Del capo à pie di schianze maculati.* Puto tamen esse à scheda, *schedium*, prout folium, & foliolum significat. *Schedia, schedianza, schianza*, pellicula instar tenuissimi folij.

SCHIAPPARE. *Schieppare.* Ligna findere. Non à *sclopo*, vnde *schioppare*, crepere, sed à *Cippare, excippare*, cippis, siue cuneis findere. *Chiappa, sbrega*, fragmen caudicis diffissi: *scheggia*, & *schena*, *schieppa*, à σχίζειν, scindendo. *Chiappa* etiam crepido, saxa abrupta, rupis fragmenta. Dant. XXIV. Inf. *Potevam sù montar di chiappa in chiappa.* Landin. *di scheggia, in scheggia.* Inde *Chiappe* pro natibus, quod fissæ. Horat. *diffissa nate ficus.* Galli. *Fesses.* A simili dimidium ovum, siue oui secti partes *Chiappe* dicuntur. Etiam *spaccare* pro eodem, indidem, *excippare, spaccare*, per metathesim, non autem ab *expactare*, compactum soluere.

SCHIATTA. Stirps, propago, origo. *Caudex, caudico, ciocco.* Gal. *Souche, caudicatta, schiatta.* Caudex enim stipes, truncus, cippus, *ceppo*, pars inferior arboris, radici proxima, quæ hic pro radice sumitur, vt & *ceppo*. Inde etiam Insubres *schiatto* pro puero, siue infante. Nam vulgares mulierculæ cum infantem vident dicere solent. *Che bel schiatto de Saldi chio.* Quam scitus infans, Deus saluet dictum, Idest præfiscine dictum sit, ad auertendum fascinum. *Schiatto*, propago, soboles. Vel à *scito, scitulo* (vnde *Citello*) *schiato*, Bergomates *schiet*. V. *Citello.* Si quis tamen *schiatta*, à planta, *schianta* eum Menagio repetat, haud obstiterim: sed *schiantare*, est explantare. Fortasse rectius à *scaturiendo*, pro fonte, & gentis origine. Vel demum à Germanico *Geschlecht*, quod idem significat. Et ne quid prætereamus à *Scapo*, vt fustem seu caulem herbarum significat. Plin. XVIII. 10. *Iuuentus est tam & scapus, centum fabis onustus.* Columella. IXI. 4. *Scapus Asphodeli, de quo Plinius.*

SCHIATTIRE dicuntur canes, siue catuli cum gemitus edunt. *Catulire, catlire, schiattire.* Pap. eum voces animalium recenset, verbo *Vox. Canes latrare, vulpes gannire, catulos clatire.* Quanquam *Catulire* etiam significet, naturæ instinctu in Venerem rapi, siue marem quærere. A *schiattire* autem eum gemitum significat, *schiettirsi* Insubres dicunt, pro in lachrimas moueri, & *ventre schiesso*, cum fletus suboritur.

SCHIAVO. Servus, mancipium. Alij ab Hebræo *Scabi*. Bodin. de rep. I. 2. *Moschouita, schegiti Chlopos, idest seruos appellant, nec corrupte sclauos.* Vols. L. II. 17. à Germ. *Slaef*, vel *Slaue*, quod nomen censet apud Germanos primitus habuisse eos, quos è forti Slauorum gente captos in seruitutem redegissent, inde latius extensam significationem, ad cuiusuis generis captiuos & seruos. Vox tamen Latina est, à *captus, captiuus, schiauo*. Vt à *captare, chiappare*, sic à *captiuo, schiauo*. Meurs. Glos. censet σκλάβος, siue σκλαβος esse vocem exoticam. Vnde σκλαβόβολος liber. *Schiauina* mancipiorum, remigum, ac viliorum hominum lacerna, siue sagum hirtum, ac villosum, manicatum, & cucullatum. Item lodix amphimalla, siue vtrinque villosa.

SCHICHERARE. Conscribillare. Vide. *Schiacciare.*

SCHIDONE. *Schidione.* Veru & verutum. Non à σχίζω, sed à Germ. *Spiess*, lancea, hasta, hoc à Latino *spiculum*, Acumen, cuspis, venabulum. *Spittam, spiedo, spidone, schidone.* Lips. Ep. ad Belgas Cent. III. 44. *Spietis, hastæ. Nos. Spiesse, nomen primogenium à mucrone spieis.* Hoc est à spiculo. Glos. Arab. Lat. *Verutus, qui habet spitum.* Hoc est venabulum, dolon. Glos. Gamberon. apud Cerdam CXLI. *Assium, veru* (ab assando) *idest, spitum.* A quo Hisp. Venabulum, *Espedar*, non à spatha. V. *Verettone.*

SCHIENA. Dorsum. *Spina*, vt Caninius, non à σῖνος, vt Monosinius. Nam spina vertebrarum contextus, à collo ad os sactum, quod vertebræ in suo contextu processus vtrinque ostendant, spinis haud absimiles, dorsum. Gal. *Eschine.* Hisp. *Espinazo. Schinella, schienella*, Vlcus in dorso iumentorum. V. *Guarischi.* Inde *schinelle* Veneti leues morbos appellant, & crebras eorum offensiunculas. Hispani *Achaque, Achacoso*, valetudinarius, querulus à *Causa, causarius.* Causarius locus apud medicos, qui in causa est, vel qui morbo tentatur, aut dolore, vt obseruat Salm. Hist. Aug. 20 *Oculus causarius* apud Marcellum, & *causarius oculorum*, cui oculi dolent, & in causa sunt. *Nam causas oculorum, causas intestinorum, passim dicunt pro doloribus, & locus de quo quis queritur. Gratis* ὑπαίτιος: *qui & fonticus.* Cetera vide. *Achacar*, adcausare, *Achaque*, adcausatio, excusatio, morbus, ob quem ab aliquo munere excusatur.

SCHIERA. Acies, turma, à Germ. *Schaer*, siue *schaar*, quod aciem, siue turmam significare supra diximus. Quod Menag. à *spira* factum censet, ego à *schara*, idest *squadra*, acie quadrata, sicut à *squadra, squarra.* Vel ab acie, acieres (vt *acieres* securis, à quo, & *file* militum) *schiera*, & *schara*, vel demum à *serie* militum. Vnde vnde sit: à *schera, scherani* milites,

præci-

præcipuè prædatores, & qui excursiones faciunt. Morena Hist. Laud. *Cæperunt Mediolanenses Scaranos de Pauia, qui Serexanum deprædati fuerant*. Non à *Gerro*, *gerronis*, quod nugatorem significat. Sed à *schera*, *scherano*, & *sgherro*, quod hodie pro armigero, satellite, & sicario sumitur, quique operam necandis hominibus locat. Vil. IV. 31. *E riduceuansi molti sbanditi, e scherani, e mala gente*. A *schiera*, *sciarrare*, dissipare, acies sternere, & profligare, ab *exscherare*, non à Gallico *ecarter*: ab hoc verbale *escar*, quod idem significat, *escharare*. Vil. XI. 8. *Onde l'hoste fu tutta sciarrata, e venne à niente*. Et 96. *I quali credendosi hauer vinto il Campo, erano sciarrati, cacciando li sconfitti*. Et VII. 83. *Si leuò vna fortuna, che sciarrò tutta la detta armata*. Sicut autem à *schiera*, siue *schara*, *sgherani*, ita *Sciarra*, pro pugna, scilicet acierum concursus & conflictus.

SCHIETTO. Purum: non mixtum. Nequaquam ab *exlectus*, sed ab *excretus*, *schietto*. Cernere, est mundare, purgare, secernere, *cribrare*, vnde *Incerniculum*, cribrum. Plin. XVIII. 11. *Rursus qua transit, arctiore cernitur*. Lib. VIII. 44. *Ne ab incerniculis eum arcerent*. Barbar. *hoc est à frumento, quod in cribris aceruisque vendendi causa proponitur. Nam cernere, & incernere, idem & quod cribrare, ob id incernicula, cribros vocamus*. Excernere, *excretum*, *schietto*. Vnde *vino schietto*, translate, merum, cui aqua non immixta. *Homo schietto*, simplex, sincerus: sine fuco, *& vestito schietto*, sine operoso ornatu. Etiam pro læui, & minime aspero. Dant. Inf. XIII. *Non rami schietti, ma nodosi, e'nuolti*. Minime puri, sed implexi, & mixti.

SCHIFARE. Effugere, declinare. Neque à *Schifo*, siue *scapha*, neque à *scapare*, sed à *cauere*, *excauere*, *exchifare*, *schifare*. Glos. Isid. *Excauet*, *pracauet*. *Exuito*, *depello*, *euito*. *Hauer à schifo*, refugere, auersari. *Schifioso*, morosus, & delicatus, δύσκολος. Germ. *Schiuen*, quod est cauere. Dant. Inf. XXVI. *Che sarebbero schiui, Perch'ei fur Graci, forse del tuo detto*. Purg. XXVI. *Queste del gel, quelle del Sole schife*. Solem vitantes. Pap. *Vitat, declinat, cauet, effugit*. *Schifo*, quod spurcum est, & stomachum mouens, à quo omnes effugiunt, & cauent.

SCHIFO. Cymba, *scapha*, *scyphus*, ad cuius similitudinem poculum scyphus, & Cymbium. A *scypho*. Germ. *Schiff*. pro qualibet naui, non ab hoc Italicum *schifo*.

SCHINCHA. Tibia, crus. A Germ. *Schenckel*. Belgæ. *Schene*. Hisp. *Espinilla, ò canilla della pierna*. Vt sit à Latino *Spina*, veluti dorsum, *schena* tibiæ. Licet enim sit in parte anteriori ita appellata, quia opponitur suræ, quæ veluti venter cruris est. Scilicet pars torosior, ac prominens. Gal. *Le mol della jambe*. Insubres, *polpa*: Hispan. *Pantorilla della pierna*, à toro. *Schincha* etiam Germ. *Schienbein* appellant, à spina. Et *Schinck*, pernam fumo induratam. *Schinca*, spina, *spinica*, *schinca*. *Espinilla*, spina, spinicula, *spinilla*. Etrusci *stinca*, e *stinco*. Math. Vil. VIII. 105. *Più altre terre in fortissimi luoghi, in su le stinca della montagna*: dorso montis, spina, non autem crure, aut summitate. Carcer Florentiæ *stinche*, à Castro eius nominis, quo expugnato, captiui in nouum eum carcerem primo coniecti appellationem peperêre: vt scriptores Etrusci tradunt. Id autem Castrum fortasse sic dictum, quod plurima tibiarum ossa in moliendis fundamentis reperta sint.

A *schinca*, *schinella*, & *schienella*, morbus crura equorum anteriora infestans, translatum inde ad homines, & pro leui ægritudine accipitur. Vel ab vlceribus in dorso iumentorum, *schiena*, *schinella*. V. *Guarischi*.

SCHIOPPO. *Sclopus*. Int. Vet. Persij. Ad illud, *nec Sclopo tumidas*. *Sclopo dixit* μεταφορικῶς *à ludentibus pueris, qui buccas inflatas subito aperiunt, & totum simul flatum cum sonitu effundunt*. Translatum ad minora bellica tormenta, à strepitu. *Schioppare*, displodere. *Schioppa* de flore, cum aperitur, & erumpit è folliculo. Nihil enim ferme erumpit sine crepitu. Dant. Inf. XXIII. *E come l'vn pensier de l'altro scoppia*. Land. *Cioè nasce, & è translatione da molti fiori, e quali non nascono, se la boccia, in che sono rinchiusi non scoppia*. Et *scoppio* crepitus. Et *scoppiare*, *schioppare*, disrumpi, quod enim frangitur crepitum edit. *Schiopo di neue*, est floccus, vellus: vel à Græco πόκος. Hisp. *Copo*.

SCHIRANTIA. *Squinantia*: Angina. Συνάγχη. *Sinanche*, *sinanchia*, *schirantia*. Festus. *Angor est animi, vel corporis cruciatus, proprie à Graco* συνάγχη, *idest, strangulatione dictus, vnde & faucium dolor angina vocatur*. Plaut. *Vellem me in anginam verti, quo huic anicula fauces praeocuparem*.

SCHIRATO. *Sciurus*, *sciuratulus*, *schirato*, Etrusci *Scoiatolo*. Barbarus ad Plin. VIII. 38. *Quoties sub dio sunt, cauda ipsis pro tecto est, atque vmbra. Vnde nomen sciuris* ἀπὸ σκιᾶς τῆς οὐρᾶς: *ab vmbra cauda*. Eadem habet Scalig. exerc. CX. 4. *Sciurus autem ab vmbra cauda, & à flexu* καμψίουρος.

SCHIZZARE. *Schizzo*. V. *Schiacciare*.

SCIAGVRA. Infortunium. *Sciagurato*, *sciaurato*, infelix, etiam pro improbo. *Exauguratus*, *disauguratus*, vt Monosinius. Augurium, disaugurium. Vt *ventura*, *disauentura*. *Detta*, *dis-*

dettà, & *desditta*. Vide.

SCIALAQVARE. Profundere, abligurire: helluari, bonis elui, Latini dixerunt. *Helluo*, inquit Festus *dictus, qui immoderate sua bona consumit, ab eluendo: qui aspiratur, vt auiditas magis exprobretur*. *Eluere autem*, inquit Turneb. Orat. 1. in Rul. *à quo Helluonem dictum putat Festus, apud veteres erat consumere, & perdere. Quod verbum reor ductum fuisse ab illis, quid quod nequiores essent, & sapius epularentur, sape etiam lauabant*. Plaut. Trin. *Comesum, epotum, exutum, elatum in balneis*. Et Rud. *Eo an te pœnitet, in mari, quod elaui, nisi hic in terra iterum eluam?* Sc. *Eluas tu an exungare ciccum non interduim*. Et Asin. *Nam in mari repperi, hic elaui bonis*. Ab eluendo igitur, quod aqua fit, *scialaquare*, prodigere, bonis exui. Vnde & *guazzare*, *guazzare l'Abbatia*.

SCIALARE. Anhelitum emittere: *Exhalare*. Senenses, siti torqueri, quod siticulosi crebro anhelant.

SCIALBARE. Tectorium inducere: *exalbare*. *Scialbo* non à *semialbus*, sed *exsalbus*, pallidus. Dant. Purg. XIX. *Con le man monche, e di colore scialba*.

SCIAME. Examen apum. *Esciame*, *sciame*. Gal. *Essein*. Hisp. *Enxambre*, quasi *examinulum*. Vt assimulare, *assembrare*.

SCIAMITO. Genus panni serici densioris, & pretiosi. Germ. *Samet*, siue *sammit*: Græci recentiores propius originem, Ἑξάμιτος, & ξάμιτος. Quod quidem non est à stamine, *stamet*, sed ab *examitos*, vt *dimito*, *trimito*, Μίτος, est filum. Glos. Μίτος. *Licium filum*. Δίμιτος, *dimitus*, ex duplici filo textus, *examitus*, textura sex liciorum, *Polimitus*, *multorum*. Vt fuerit idem, vel similis, panno villuto, vel quem *Felpam* appellamus: densior scilicet pannus sericus, sex *mitis* siue licijs confectus. Pet. Blesens. ep. LXVI. *De zona aurea, & lumbari serico, & samito, & alijs xenijs, refero vobis grates*. Alia vide apud Vos. L. II. 17. Quibus adde insignem locum Hug. Falcandi in Hist. Sicula. pag. 9. *Nec vero nobiles illas palatio adharentes silentio preteriri conuenit officinas, vbi in fila varijs distincta coloribus Serum vellera tenuantur, & sibi inuicem multiplici texendi genere coaptantur. Hic enim videas amita, dimitaque, & trimita, minori peritia, sumptuque perfici: hinc examita, vberioris materia copia condensari*. Salmas. H. Aug. p. 512. *Nicetas*. Βλαττία χρυσᾶ, καὶ ἐξάμιτα: *Ex illa voce* ἐξάμιτον, *famitum fluxit infima Latinitatis, & nostrum Gallicum famis*: vbi plura etiam de Polymitis. Hinc *Planeta exameta* apud Chron. Cassin. L. III. 20. Ab hoc Venetis *Semitaro* est textor Polymitarius, qui varij coloris licijs telam sericam, vel laneam, aut lineam intexit.

SCIAMPIARE. Extendere, dilatare. *Exampliare*.

SCIANCATO. V. *Anca*.

SCIAPITO. Etrusc. *Scipido*, *exsipidus*, *insipidus*: *sciocco*: fatuus. *Dissipido*. Hispani. *Desabrido*, *Desaporito*, sine sapore. Veneti *Desauìo*.

SCIARPELLARE. Insubres *sgarbellare*, scabere, *scalpellare*, scarificare, pellem vnguibus lacerare. *Occhi sciarpellini*, *scarpellini*, *sgarbellati*, quod carnem referant, detracta cute rubentem. Item qui palpebras inuersas habent. Vnde *sciarpellare* Etrusci dicunt, oculos manu aperire, vt clarius videatur, veluti lippitudinem abstergere, & *sciarpellato*: non tamen verbo à lippitudine formato, sed ab eo quod dictum est: nam inuersis palpebris, oculi dilatantur. *Carpie* etiam Veneti lippitudinem appellant, siue pituitam araneosam, oculos obsidentem. Vnde & *scarpellini* deduci possent; sed rectius quod prius dictum est.

SCIARRARE. V. *Schiera*.

SCIATICA. Morbus coxendicis, nam coxendix *Ischion* Græcè dicitur. *Ischias*, *ischiatica*.

SCILOCCO. Ventus spirans ab ortu brumali. *Eurus*. Sed vnde nam vox orta sit haud mihi compertum. Nam ab Euro, qui fieri possit, non satis intelligo. Forte cum idem subsolanus sit, *subsolico*, *subsilocco*, *scilocco*.

SCIMVNITO. V. *Scemare*.

SCIOCCO Fatuus. Insipidus, *sciapito*, dissipidus. Insubres *fato*. Galli *Fade*. à fatuum. Quod scilicet non sapit. Mart. *Vt sapiant fatua fabrorum prandia beta, O quam sape petet vina piperque coquus*. Ab exsuccus deducunt, sed exsuccus est sine succo, *sciocco* sine sale. Ergo ab insulsus, *insulsicus*, *insolsicus*, *solsicus*, *sciocco*. Inde ad homines translatum, pro stolido, & excorde. Dant. Inf. XXXI. *Anima sciocca*. Land. *Anima sciocca, senza sale, cioè senza alcuna prudentia*. Ita Latini fatuum. Sen. Ep. L. *Harpasta fatua vxoris mea*. Terent. Eun. *Fatuus est, insulsus, tardus*. Fatuitas, insulsitas. Cic. de clar. orat. *Insulsitatem enim, & insolentiam, tanquam insaniam quandam Orationis odit*. A *sciocco*, Gal. *Sot*, insulsitus, fatuus. *Solso*, *soto*. Alij à stultus. Hisp. *Sosa*, quasi res insulsa, vt Nebrissensis.

SCIOPERATO. Otiosus, feriatus. *Exoperatus*, *disoperatus*, ab opere cessans. Vt alijs obseruatum est.

SCIORSELLI. *Sorcelli*. Insubres vocant virgulta. Surculi: *surcelli*. Pap. *Surcula*, *vimina succisa*. φρύγανα. Vestis soriculata, virgata.

SCIORINARE. Lintea ac vestimenta auræ

expo-

exponere, quasi *Exaurinare*. Morgant. xx. *E fece un suo stendardo sciorinare*, expandere, alibi translate Cant. III. *E comincio sciorinare il battaglio.* Circumferre. Math. Villan. xi. 97. *E qual si bagnava in Arno, e qual si sciorinava al meriggio, e chi disarmandolo in altro modo prendeva rinfrescamento.*

SCIOSSO. *Socio, societas* pecorum, & armentorum. *Dare à socio*, & *soceda*, dare in societatem. Stat. Patau. XLIII. *Soceda boum, asinorum, vaccarum.* Latini partiaria pecora: id est fœtus eorum certis portionibus inter dominum, & pastorem diuidantur, inquit Imp. L. si pascenda 8. C. de pactis. Et quia ferme vaccæ dantur, in societatem, *Far à vacca* in ludo, est societatem inire, in aleam. Rusticum verbum. *Morta la vacca, finito lo socio.*

SCIPARE. Lacerare, distrahere. Non à *sipare*, & *dissipare*, sed à *scerpere*, *scerpare*, *scipare*. Dant. Inf. VII. *Ahi giustitia di Dio, tante chi stippa Nuoue trauaglie, & pene, quant' i viddi, Et perche nostra colpa si ne scipa?* Land. *Si noi scerpe, cioè noi distrahe. Et è dal vocabolo Latino, Sterpo, che significa distrahere, & lacerare, & stracciare. Et è la sententia: perche si lacera noi nostra colpa, cioè perche si ci tormenta el nostro peccato.* Et Inf. XXIV. *E vidiu' entro terribile stipa, Di serpenti, e di si diuersa mena, Che la memoria il sangue anchor mi scipa.* Idem ibi. *Idest sparge il sangue da questo verbo* scerpo, scerpis. *Quando me ne ricordo me ne viene tanta paura, che il sangue si dilegua per le vene*: distrahitur. Et pro abortum facere, & *sciupare*.

SCIROPPO. *Siloppo.* Potio medica, quæ purgationi præmittitur. Hisp. *Axaraue.* Coaruvias ait esse vocem Arabicam, *Xerabum*, à verbo *Xeribe*, quod significat, *bibere*.

SCOAZZE. Sordes, quisquiliæ, analecta, quæ scopis euerruntur. Pap. *Quisquilia: Purgamenta frumentorum, vel palea creantata, scopilia, vel immunditia herbarum. Græcis Peripsemata.*

SCOCCARE. V. *Biscolare.*

SCOCCAR LA BALLESTRA. Vide *Cocca.*

SCODEGARE, est cutem detrahere, vel corticem, *excuticare*. Nam *excodicare* apud Festum, est virgultis, & codicibus locum liberare, & purgare: sed apud auctores rei rusticæ est *circum codices, & stipites arborum ablaqueare.*

SCODERE. Exigere. V. *Riscotere.*

SCOFFONI. *Cudones* V. *Coffoni.*

SCOIARE. Excoriare. Dant. Inf. XXII. *O Rubicante fà che tu gli metti, Gl'unghioni adosso, si che tu lo scuoi.* Vnde *scuriata*, scutica, hæc à cute, illa à *corio*, siue cortice. Hisp. *Açote*, à cute, siue corio. *Scorigiata*. Lorum. Hisp. *Coriada.* Pap. *Scutica, scoriata, genus flagelli.*

SCOLADORI. Colliquiæ, idest vt Colum. L. II. 8. *Lira, fulcique aquarij, quos nonnulli elices vocant: ad eliciendas, & corriuandas è segetibus aquas.* Græcis ὑδρορρόαι ὀχετοί. Gloss. *Elix*, ἀναπνοὴ ὀχετοῦ.

SCOLTA. *Sculta.* Vigil, excubiæ. Grot. Lex. Goth. *Sculta à Latino auscultare. Hoc est in Manuscripto: male in editis, sculca.* Vocem esse Latinam etiam Theophilactus notat. Exponunt Glossæ, *Vigiliam, & canalcatam.* Græci διαφρέραν, Βίγλαν. Vossius tamen Lib. II. 17. *Sculcam* retinet, & ita extare apud Leonem in Tacticis tradit. Σκοῦλκας, ἢ Βίγλας, *sculcas*, siue *vigilias*. Sed quod Lib. III. 48. à Gallico *Culca*, & *couche*, idest culcita deducit, assentiri non possum, est enim corruptum à *sculta*, vt Grotius, ab auscultando, vt in Glossario Græcobarb. quod ipse Voss. adducit Σκοῦλτα, *auscultationes, excubiæ*. Etrusci *Ascolta*. Et quia sentire est auscultare, *Sentinella*, pro eodem.

SCOMETTERE. Pignore certare, *Committere*. Bud. in Pand. p. 219. *Committere est ad contentionem, & concertationem exhibere. Vnde comitti gladiatorum paria dicebantur. Similiter poeta, & oratores, ad ingeniorum ostentationem exhiberi. Indeque comissiones dictæ, scenicæ scilicet, & poeticæ.* Suet. Aug. *Componi tamen aliquid de se, nisi & serio, & à præstantissimis offendebatur, admonebatque Pratores, ne paterentur nomen suum comissionibus obsolesieri.* Ita & Turneb. L. XXI. 29. *Comittere animos est, animos in comissionem, & certamen adducere, & ad contentionem comparare. Vnde comissiones gladiatorum, cum paria comparabantur.* Vide & Casaubonum ad Suet. Aug. Cap. 89. & Calig. 53. *Scomettere*, committere, sponsione certare, & Comissio, *scomessa*. Sponsio.

SCOMIARE: *discomiare*, dimittere, *commeatum dare, excomeatare, scommatare, scombiare.*

SCOMPIGLIARE. Confundere, perturbare. Non ab *excunpliculare*, quæ vox nihili est, sed à *rombullire*, *combuliare*, vnde & *scombuglio*, *scompiglio*. Vill. XI. 61. *Per la qual nouità fù grande scompiglio alla nostra oste.* Confusio, ac perturbatio. Nam res bulliendo miscentur, & confunduntur. *Scombuglio.* Idem VI. 86. *Inde in Firenze hebbe gran rumore, e scombuglio.* VII. 13. *Sentendo nella Città il detto sombuglio, e mormorio.* Et *Soboglio*. Idem VIII. 39. *Che quasi la Città non si commouesse à sobboglio.* Idem VIII. 69. *In Firenze v' ebbe grande scombuglio, e gelosia.* Clarius Cap. XLI. *Essendo la Città in tanto bollore.* A bulliendo igitur *Scompiglio, scombuglio, sobuglio, bollore*: non

autem à *fabulo*, pro sibilo.

SCONCIARE. V. *Conciare.*

SCONFIGGERE. *Profligare, sconfitta*, profligatio.

SCONFITTARE. *Refigere.* V. *Appicare.* *Exafigitare, refigitare.*

SCONFORTARE. V. *Confortare.*

SCONTARE. V. *Contare.*

SCORAZZARE. Veneti *Scorabiare.* *Excurrere, excursitare.*

SCORBACCIARE. Est aliorum delicta detegere, & effutire. A *Corno*, vt Lex. Etrusc. Sed causa non additur. Verum allusum est ad corvum, qui cum Apollini amores Coronidis detexisset, loquacitatis pœnam tulit, subito *nigrantes versus in alas.*

SCORCIARE. V. *Corto.*

SCORLARE. Concutere, succussare, *scossare, scossolare, scorlare. Scosciare.* Non. *Succussare est sursum frequenter excutere. Secudire*, succutere.

SCORDARSI. Obliuisci, non à *corde*, sed à *recordor*, veluti *exrecordari, disrecordari*, male recordari, *srecordarsi, scordarsi*; Sicut smenticarsi, *dismeminisse*, male meminisse. Quanquam, & quod mente excidit.

SCORGERE. Videre, aduertere, non ab *excorrigere*, sed à *cernere, discernere, discretum, scorto.* Dant. Inf. XV. *Conuien, che nella mia lingua si scerna.* Inf. VI. *Quando ci scorse Cerbero.* Inf. I. *Dirò dell' altre cose ch' iu ho scorte.* Inf. XVI. *Cosa non fù dalli tuoi occhi scorta Notabile. Scorta*, monstrator itineris, duxque, comesque viæ. *Far la scorta*, comitari, præire ad explorandum iter. Dant. Inf. VIII. *Che gli hai scorta sì buia contrada.* Inf. XXI. *Chi v'ha per la sua scala tanto scorte?* Morgant. Cant. III. *O tu mi fai fare scorti al Lione. Parue che questo il Lione intendesse, E cominciaua inanzi à caminare*: ad iter ostendendum. Et Purg. XXIII. *Chi và dinanzi à schiera per iscorta.* Nam scernere & discernere est monstrare, indicare. Morgant. IV. *El tuo parlar assai ei mostra scorto, Che tu sia grato.* Purg. XXVI. *O Frate disse, quest' i ch' io ti scerno. Col dito, & additò col dito inanzi.* Morgant. *Tu sai scorgere vn briccone.* Ostendere te. Non solum igitur ducere, & viam monstrare, sed comitari & præsidio esse. Vill. VII. 24. *E da Fiorentini furono scorti, & accompagnati insino à Montegnarchi.* Et 4. *I detti nostri vsciti poi li scorsono.* Hist. Pistor. p. 137. *Con gran compagnia di gente à cauallo, perche scorgessono lo Legato.* Proprie explorare, & videre num insidiæ lateant, & tueri. Speculari Varro V. de L. L. *Speculator, quem mittimus ante, vt respiciat, qua volumus.* Vnde & *scorgitore.* But. *Va inanzi per guidator della gente, & scorgitor della via*: duxque, comesque. Hinc *Scorto, aueduto*, qui facile discernit. V. *Ascorto.*

SCORRERIA. Excursio militaris.

SCORNO. V. *Schernire.*

SCORRVCCIARSI. Irasci, *cruciari, excruciari.* Etrusci *Scorrubiare.* Vide *Cruccio.* Nequaquam *ab obscuro, obscuruccio.*

SCORTICARE. *Excuticare, corticem detrahere.* Glos. *Excorticat*, λεπίζει. *Scorticatus*; pro flagellis cœsus. Capitul Caroli M. L. v. 2. *Et si ordinatus presbyter sit, duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus & scorticatus*, non ad viuam cutem rasus, vt censet Vos. III. 47. à *scorto*, idest *corio*, pelle, & cute. Sed à *cortice* translatum: vt sit lacera cute à flagellorum ictu. Sed quia proprie, *scorticare*, est pellem detrahere; ibi à *scorto*, idest loro, siue flagello coriaceo, vel corigia, cœsus. Ceterum *scorzare*, & *scodegare* idem, & *scorza*, cortex, corticium, *corteccia.*

SCOSO. Insubres vocant, sedentium gremiũ, à *coxis, scosso, & scoso.* Vnde *Cosciale, scossale, grembiale*, semicinctium. Glos. Isid. *Lebatoriũ, coxale.* Lege. *Lumbatorium.* Infra. *Lumbare, subligar.* Glos. Arab. Lat. *Lumbare, perizoma.*

SCOSCESO. Mons præruptus, præceps. *Concisus. Conscissus. Discosceso.* Dant. Inf. XVI. *Così già d'vna ripa discoscesa.* Land. *precipite, & molto ripida. Scoscendere*, pro frangere, & *conscindere* idem dixit Purg. XIV. *E fugì come tuon, che si dilegua, Se subito la nuvola scoscende.* Tonitru, ex nubium contractione exsistit. Inf. XXIV. *Che l'vna costa surge, e l'altra scende, Noi peruenimmo in fine in su la punta, Onde l'vltima pietra si scoscende.*

SCOTARE. Adurere, igne cutem lædere, quasi, *excutare*; *scuticare*: vnde *scudiscio* pro flagello.

SCOTERE. V. *Riscottere. Scoto*, ibidem.

SCOTTOLA. Spatula ad linum excutiendum.

SCOZZONARE. Equum domare. Nullo modo probare possum à *Cocione* deriuari. Notum est, quid sit Cocio, ex Scaligero, & Salmasio: nempe esse propolam circumforaneum, qui ab alijs emit vili, quod carius vendat, qui & arillator, & tocullio, minutus fœnerator. Nullus veterum, *Cocionem*, pro conciliatore, siue proxeneta in emendis, ac vendẽdis equis. Nam in Capitul. Caroli M. *Mangones, & Coquetiones* aliud significant: & si *Cociones* hoc sensu acciperentur, pro mediatoribus in equis contrahendis, non ideo sunt equorum domitores, diuersum enim munus vtrorumq; nempe proxenetæ, & domitoris. Ergo *Cozzone*, vt supra dictum est ea voce, est à *Canezzone, Cozzone*, sicut à *Capo, Cò: Canezzone* autem durius capistrum.

ſtrum, & lupatum, quo primum in domitura jumenta infrænantur. *Capiſtrum*, *Capicium*, *Capezzone*, *cozzone*. Inde nomen tranſijt ad domitorem, qui eo fune equorum ferociam mitigat. *Scozzonare*, domare, & *ſcozzonato* translate, minime rudis, ſed edoctus, & inſtitutus, & in ſua quiſque arte peritus.

SCREPIO. Rumor à *crepitu*.

SCRETIO, & *ſcretia*, diſcordia, iurgium. A *crucio*, non ab *excretium*, & *excretia*. Nam à crucio, *ſcorrucciarſi*, iraſci, indignari. Vide *Cruccio*.

SCRETIATO. Variegatus, varijs coloribus diſtinctus, à *ſtriſcia*, *ſtricciato*, *ſcretiato*. *Striſcia* enim ſegmentum, inſtita. Boc. nou. x. 2. *E colei, la quale ſi vede indoſſo i panni più ſcretiati, e più vergati, e con più fregi*: paulo poſt. *Queſte così fregiate, così dipinte, così ſcretiate*. Vide. *Stricca*.

SCRICCHIOLARE. Crepitum edere, vt cum calcei, aut crepidæ, in inceſſu crepitum edunt. Catullus *argutam ſoleam* vocat, & quicquid dum frangitur, crepat. *Crepitare*, *crepitolare*, *ſcricchiolare*.

SCROCAVALLO. Veneti crepitaculum chartaceum pyrio puluere fartum, à *crepitu*, quem edit, cum diſploditur. *Soffione*, quod flatu expirat: *Raggia*, *razo*, à radiis flammæ fulgurantis, longos tractus ducentis; *Rochette*, quod inuolucrum virgæ alligatum, *colum* referat, (ita & mortariola ignis alimentis ſtipata). *Salicetti*, quod virgis ſalignis, inſtar malleolorum, inuolucrum affigatur. *Saltarelli*, quod eluctante flamma ſubſiliant.

SCROCCO. Paraſitus, nebulo, qui alienas cœnas captat. *Scurra*, *ſcurricus*, *ſcrocco*. Germ. *Schlauc*, *ſclocco*. Gal. *Eſcroc*. Pap. *Scurra*, *qui ſectari quempiam ſolet, cibi gratia, quaſi ſecurra, à ſequendo*, quæ eſt ſententia Verrij, licet Feſto reiecta. *Scurror*, *adulor*, *iocor*. *Scroccare*, alienas dapes appetere, & ridiculis mercari, ventris cauſa turpiter adulari. *Scurrans*: *ſcrocco*. Horat. ep. 1. 18. *Si bene te noui metues liberrime Lolli, Scurrantis ſpeciem præbere*: hominis pabuli cauſa aſſentantis. Idem. *Scurra vagus, non qui certum præſepe teneret*. Alij ab αἰσχροκερδὴς, vt ſcurra ſit turpi lucri cupidus. Alij demum à *Croccare*, ſcilicet in comedendo crepitum edere; neque attinet iſta referre, nedum refellere.

SCROFOLE. Strumæ, glandulæ obduratæ, quibus collum obſidetur, *ſcrophula*, quod ſues, & ſcrophas infeſtant. Græcis χοιράδες, χοῖρος. *Scrofa* Ægineta L. vi. *Quemadmodum autem adenes, id eſt glandula cum indurnerunt, chœrades, id eſt ſcrophula vocitantur*.

SCROLLARE. Quaſſare, concutere, *ſuccutere*, *ſuccuſſare*, *ſcottolare*, *ſcrollare*.

SCROSCIO. *Scoſſio*. Impetus aquæ cadentis. Imber excuſſus, *excuſſio*. Dant. Inf. xvii. *Allhor fu io più timido allo ſcoſcio*. Land. *Alla caduta dell' acqua*. Paulo ſupra. *I ſentia già dalla man deſtra il gorgo, Far ſotto noi vn mirabile ſtroſcio. Sono che naſceua per la caduta dell' acqua*. Veneti *ſgreuazzo*, *crepitatio*, *ſcrepatio*, *ſgreuazzo*. Item *ſtroſcia*, & *croſcia*. Nequaquam à ros, *roſcus*, *roſcium*.

SCVDICIVOLO. à *ſcutula*. *Scutula* enim, vt Barbarus Glof. in Plin. & *ſcutella*, non modo vaſis genus, ſed & quicquid ad illam ſimilitudinem formatur, vt in arboribus cum præcipitur, *ſcutulam eximere inoculationis eius gratia*, quæ vocatur emplaſtratio: aliud non eſt quam partem corticis ſcutulari ſpecie detrahere, in cuius locũ imprimi, & aptari queat par cortex ex arbore altera. *Scutella*, *ſcutellicium*, *ſcutelliciolum*: *ſcudiciuolo*.

SCRVPOLO. Tertia drachmæ pars. *Scriptum*, *ſcriptulum*. Salmaſ. H. Aug. 463. *Scripta & ſcriptula Latini dixerunt in ponderibus, quæ Græci γράμματα. Gramma, ſiue ſcriptulum tertiam drachmæ partem conſtituebat, hoc eſt duos obolos. Dictum autem Gramma, & ſcriptulum, quod duabus lineis ſcriberetur, notareturque ad hunc modum* =. *Porro ſcriptula ſiue ſcrupuli xxiv uncias conſtituunt, Grammatia etiam dicta, quod totidem in vncia eſſent, quot Græcorum grammata, ſiue litera*.

SCVDELERA. Inſubres vocant teſtudinẽ, à *teſta* inſtar *ſcutulæ*. Veneti *Galana* à χελώνη.

SCVDISCIO. Virga: ab *excutiendo* puluere, quaſi *excutitium*: inde pro ferula, & flagello, vel à *ſcutica*, *ſcuticium*.

SCVDO. Nummus aureus, aut argenteus. *Scutatus*, ab Imperij inſignibus ibi impreſſis, quæ ferme in *ſcutis*, ſiue clypeis imprimebantur, vnde & *arme* dicta, quia arma proprie de ſcuto. Vide *Arma*.

SCVDIERE. *Scutarius*, *ſcutifer*, armiger.

SCVFIA. Nocturnum capitis tegmen. Alciat. L. vi. parerg. 25. ab *Aſcophalia*: ſed eſt à *Cuffa*. V. *Cuffia*.

SCVRIATA. Scutica, lorum, *coriacea*. Hiſp. *Açote*, à cute, ſiue corio.

SCVROLO. Inſubres appellant cryptas in templis, quibus ſub altari Sanctorum lypſana, & reliquiæ condebantur: ſcriptores ſacri *Confeſſionem* appellant, de quibus videndus Baronius. *Scurolo* ab obſcuritate, quod ſubterram exigua luce perfundantur.

SCVRZI, & *Scorti* in pictura. Barb. Glof. ad Plin. *Cataglypha, ſiue Catagrapha, hoc genus fere ſignificat, quod à breuitate imaginum, quas ita repræſentari, cum ſint obliqua, poſtulat ratio, picto-*

pictores, *excurta vocant*. A breuitate *curta*, & *excunea* dici putat Barbarus. Sed cum Plin. L. xxxv. 8. de Cimone Cleonæo dicat. *Hic Catagrapha inuenit, hoc est obliquas imagines*: à *cuneo*, *scurcio* dici videtur, idest obliquo.

SDEGNO. Indignatio, *dedignatio*. *Sdegnato*, pomum putrescens. Hisp. *Dañado*, à damno. Calab. veterin. Cap. xxi. *Per lo qual sie dannaa la falça del cauallo*. Lædatur, damnum accipiat. Et xxxvii. *Quando quello neruo dannao*. Et Cap. xxxix. *Danando, & indignando fortemente el neruo della gamba de nanti*.

SDRVCCIOLARE. Labi. Vide *Sbrisciare*, *sbrisciolare*, *sdrucciolare*. Menagius à *delubricare*. Vel à *strisciare*. V. *Striscia*. *Sdrucciolo* de versu, cuius duæ vltimæ syllabæ breues, atque ita cadere, ac labi videtur.

SDRVSCIRE. *Dissuere: discusire*, *sdruscire*.

SE. pro an, vtrum. *Si*. Terent. *Idque ad eum visam, si domi est*. Propert. *Mane erat, & volui, si sola quiesceret illa, Visere*. Petron. *tentemus, si adhuc sorbilia sunt*.

SEBELLINI. Pelles mustelæ Scythicæ: à Germ. *Zobel*. Galli *Sabel*. Martes Scythicæ. Scal. ex. ccx. 2. *Marduris species tres: excellentissima Sebellina, dilutior, & splendidior, pilisque raris, vt ita dicam, argentata. Audiui à Germanis nostratibus, qui in Russia, siue Rutenia fuerant, Mardures Sebellinas tribus dotibus commendari, pilorum nigritia, densitate, prolixitate*.

SECALA. genus frugis. Gal. *Seigle*, *segle*, Insubres *segra*. *Secale*. Plin. L. xviii. 16. *Secale qualicunque solo prouenire, tristi nigritia, pondere præcipuum*. De eo disputat Scal. Ex. ccxii. Et esse à siligine diuersam clare ostendit. Panis secalitius, ater, cibarius, siligineus candidus, siue niueus, laudatissimus. *Sigele* in Capit. Caroli M. Insubres Panem secalitium, *pane di Roggiola* appellant, voce Germanica. *Secale* enim vocant *Rocken*, & *Rogghe*. Panem *Rogghenbrot*.

SECCAGINE. Tædium, diuidia, senium. *Siccum*, aridum. *Aridus sermo, arida disputatio* narratio arida, & ieiuna Quintiliano, quæ tedium affert.

SECCHIA. *Situla*, *sitla*, *secchia*. *Sidella*. Bononienses pura voce Græca *Calcedro*, vas æreũ aquarium. *Secchia* etiam pro scafio. Sella familiarica, Varroni. *Sedecula*, *secchia*. Scalig. *Sellas familiaricas τὰς ἀφεδρῶνας. Et sellas simpliciter*. Marcellus Empir. *per vomitum, & sellas*. Idem ponit *sedere*, pro Niti. Vnde verbum *adsellare*, apud Veget. Veterin. L. iii. *Deinde sale, & melle mistis, in anum infundes, vt adsellandi augeat voluntatem*. Hinc *desidere ad sellam* Scribonio, & Celso.

SEDA. Sericum. Vel à *sericetum*, *seta*, vel à Germanico *Sende*.

SEDACCIO. Cribrum *ex setis* confectum. Plin. xviii. 11. *Cribrorum genera Galli è setis equorum inuenêre, Hispani è lino excussoria, & pollinaria, Ægyptus è papyro, atque iunco*. Setacium, setamicium, *tamiso*, & *tamisare*.

SEGA. Serra, à *secando*. *Sega* etiam falx: *Secula*, Varroni à secando *sicilicula*, *Seghezzo*. *Segare i prati*. *Sicilire prata*, apud Seruium, secare, detondere, tanquam *seculire*. Inde *sicilices*, & *sicilicula*, falculæ, inter crepundia. Plaut. Rud. iv. 4. *Post est sicilicula argentea*. Etiam cultri sutorij incurui *sicles*, & *sicila* dicti, quasi falculæ. Glos. *Sicila*, σμίλα, ἀρβύλιον. *Sicilum*, ξυρὸν σκυτέως, *Sicila*, σμίλα χαρτοτόμος. Ex *Reseca*. Insubres fecerunt *Ranza*, falx, quasi *resecantia*: & *ranzare*, sicilire.

SEGNO. Scopo. *Signum*. Glos. σημεῖον, ὁ σκοπὸς, *Signum*.

SEGVGIO, Canis venaticus. Vide *Bracco*. Non à *sequendo feram*, sed à Sebusijs, siue Segusijs populis, vel à *saga* v, odorus.

SEGVRTA. Fideiussio. Item pro *Apocha*, siue singrapha solutionis debiti. Sym. x. 43. *Cum videretur omnibus securitatibus esse vehementior Imperatoris assertio*. Debitor securus est, cui creditor testatur apocha, sibi esse factum satis.

SELLA. Ephippium à *sedendo*. Pap. *Stratores*, *compositores sellæ Regiæ*. Vetus poeta apud Salmas. H. Aug. 354, *Currere selliferum per loca cogis equum*.

SEMBRARE. *Semblare*, *assimilare*: *similare*. Dant. Purg. iv. *Et vn di lor che mi semblaua lasso*. Inf. xxxiii. *Mà Fiorentin mi sembli veramente*. Et xvi. *Alle sembiarõ le lor gambe quelle*. *Sembiante*, *e sembianza*, similitudo, simiglianza. Non à *simulare*. Licet in Capitularibus, *Et illi simulat, vt ad alium seniorem, melius quam ad illum acceptare possit*, idest vt Sirmondus, *illi simulat*, illi videtur, nihil aliud est, quam illi simile sit, siue videtur. Item apud Hincmarum, *Vt ei liceat, sicut ei simulauerit, disponere*, simile visum fuerit, siue placuerit. *Assembrare*, quidem est ab adsimulare, conferre simul ponere, *semblea*, *sembraglia*, pro cœtu, & conuentu, & *Assemblea*, à simul esse in vnum conuenire. *Sembiare*, videri, apparere, *sembiante*, & *sembianza*, aspectus, species.

SEMOLA. Furfures, farinæ recrementum. Non à *summula*, quod à summa, scilicet summa farina, quæ in cerniculo summa remanet. Sed à *simila*, *similago*, *similarium*. Est quidem *simila* farina. Martial. xiii. 10. Simila ex tritico. *Nec poteris similæ dotes numerare, nec vsus, Pistori toties cum sit, & apta coco*. Vnde

Germ.

Germ. *Mehlmeel.* Sed similago, σεμίδαλις media inter florem, & farinam pars, ex qua crassiores furfures exereti sunt, vt Iun. Nomencl. Veneti *semolei.* Germ. *Simelmel.* Inde etiam recrementum crassius *semola* dictum, & *Crusca.* Vt *Semola* sit similarium, similæ recrementum.

SENNO. Iudicium. Sapientia. A *Sensu*, *senso*, *senno.* Germ. *Sinn.* Dant. Inf. VIII. *Et io riuolt' al mar di tutto il senno.* Landin. Idem significat quod dixerat. *E quel sauio gentil che tutto seppe.* Et v. loquens de viris doctis, & sapientibus. *Si ch' i fui sexto trà cotanto senno.* *Dir da senno*, verè, & ex sententia. Quintil. VIII. 5. *Nam & iuraturi ex animi nostri sententia, & gratulantes, ex sententia dicimus.* Terent. Adelph. IV. 1. *Quin tu otiosus es, ego illius sensum pulchre calleo*, quid ille sentiat. Glos. Νοηρής, *Cordatus, sensatus, intelligens.* Insubres *A suo senno*, *A so senno*, pro abunde, multum, ad sententiam, ex voto. Dant. Inf. XII. *Lasciali digrignar pur à lor senno*: vt ipsis placet, ex libito. Purg. XIX. *Poiche potei di me far à mio senno.* Ex sententia Hispan. *Sien*, Tempus, vt capitis partem significat. κρόταφος. Veneti *sonno*: quia sensus in crebro. Athenæus caussam cur veteres cerebella non gustarent, hanc affert, quod omnes propemodum sensus sint in cerebro. Vbi Casaub. notat, non de externo sensu eum loqui, cuius non est in cerebro sedes, sed de interno, & ea, quam κυρίαν αἴσθησιν vocat Philosophus. Pap. *Mineruam dicunt de Capite Iouis nasci, quia sensus sapientis, qui omnia inuenit, in capite est.* Plaut. Aul. III. 2. *Si hocce caput sentit.* Si quid ego sapio. *A senno*, *Assennato.* Sapiens, cordatus. *Forsennato*; amens, excors.

SENSALE. Proxeneta, mediator, sequester, pararius, interpres. Vel *Xenialis*, qui hospites & peregrinos cum ciuibus conciliant, ad emendum, & vendendum. Vel vox Venetijs orta, est, vbi per festos Ascensionis dies celeberrimæ nundinæ sunt, & tam ipsum festum, quam Nundinæ *Ascensa*, & *sensa* dicuntur. Quod igitur ibi huiusmodi homines versentur, à *sensa sensali* dicti, & *senseria*, merces conciliaturæ.

SENTARE. *Sentarsi.* Sessitare, *sentare.* Cacophaton. De iis, qui supra commendatam bonitatem sedent. Fortasse etiam δὶς παῖδες.

SENTIERE. Via angustior. Semita, *semitarium*, *sentiero*, vt aliis monitum.

SENTINELLA. V. *Scolta.*

SENZA. Præpositio disiunctiua. Sine. Cittadinus pag. 12. per aphæresim *Absentia*, *sentia.* Gal. *Sans*, *sens.* Puto à *fine etiam*, *senza*: præsertim quod idem ait in epistolis B. Colombini scriptum extare, *sentia*, & postea factum *senza.* Vetustiores *sanza*, vel à *seorsum.* Vt Lucret. III. *Seorsum corpore toto, Sic anima*, pro fine corpore. A'νευ. Seorsum, seorza, *sersa*, *senza.*

SEQVESTRARE. Apud sequestrem deponere, & Sequestro ponere. Inde translatum, intra domum relegare, siue exitu in publicum prohibere. Erempert. Chron. ad an. 912. *Itaq; oborta in alterutrum contentione sequestrati sunt.* Sidonius, pro tollere, abducere, & seponere. Ita inferiori æuo, pro separare, & *sequestratio*, pro absentia, & separatione non semel apud Ennodium.

SER, SERE. Titulus olim Presbyterorum, & Notariorum. Domine. Alij à *seniore*, *signore*, *siore*, & *sire*; Expeditius videtur ab *Hero*, addito S. *Here*, *sere*, *missere*, & *ser.* Mi here. Germ. *Her.* Et *Sire* Francorum Regis titulus augustus. Alij à κύριος.

SERA. Vesper, serum diei. Vox bonis scriptoribus frequens Sallust. Catilin. *Et iam diei serum erat.* Liu. X. *Extrahebaturque pugna in quam maxime diei serum.* Suet. Aug. *In serum dimicatione protracta, vt in naui victor pernoctauerit.* Et Othone. *Ac in serum vsque patente cubiculo.* Lamprid. Heliog. *Ita vt sero de somno surgere* (vespere) *& salutari inciperet, mane autem dormire inceptaret.* Huc trahendus Ciceronis iocus apud Macrob. Saturn. II. *Sed & cum ad Pompeium venisset, dicentibus eum serò venire, respondit: minime sero veni, nam hic nihil paratum video:* ad cœnæ tempus alludens, quæ Vesperi, siue sero dici. Apul. L. I. Mil. *Vnde autem scio, an connennone illo, cum quo serò deuerteras, iugulato. Bona sera*, cum lumina inferuntur, quod Græci φῶς ἀγαθόν. Latini *Vincamus.* Marcellin. L. XVI. *Ad cœnam inuitatus, cum inferentes vespertina lumina pueros, exclamasse audisset ex vsu, Vincamus.* Malo tamen cum Lipsio Sat. I. Cap. vltimo, *Viuamus.* Non solum quod in conuiuijs *Viuas*, & *Viuamus*, acclamari solebat, vt ex Dione notauit Valesius, sed φῶς tam lumen, quam viram significat, vt lux apud Latinos.

SERGENTE. Minister, Lictor; Inepta Perionij morositas: nam cum olim eorum munus fuisse statuat, fontes comprehendendi, & in carcerem conijciendi, à barbaris *seruientes* appellatos fuisse, & eorum munus *seruentela*, quod rectum est, dum cuncta à Græcis inuita Minerua trahit, à κήρυξ, κήρυκος deducit, *sergens.* Est enim à *Seruiens*, *seruiente*: vt Vols. L. II. 17. qui & *Sergeantus*, & *Sartantus*. Et *sergenteria*, clientela. *Sergenti del Capitan della terra*, pro satellitibus. Item pro peditibus. Vil. XI. 109. *Fece armare i suoi Caualieri, e Sergenti.* Alibi. *Con ben quatrocento Caualieri, & diece milla Sergenti à pie.* Ita vt Equitibus opponi videantur. Sed fuisse diuersos à peditibus indicare

dicare

dicare videtur Godefridus Monachus inter rerum Germ. scriptores à Frehero editos. *Non fuimus in toto exercitu plures, quam quingenti milites, & totidem equites, sartantes non habuimus plures, quam duo millia peditum.* Quidquid sit, nunc honestiori munere Sergenti dicuntur aciei instructores: & *Sergente Generale*, summus copiarum instructor.

SERGOZZONE. Pugnus gutturi impactus. Lexicon Etrusci ab Architectis trahit, qui ita appellant mutulum, siue fulcrum, quod sustinendæ trabi subijcitur, vt sit veluti *maxilla fulcrum*. Sed est quasi *Soggozzone*, sub guttur pugnus inflictus.

SERRARE. Claudere: à *Sera* qua fores clauduntur, *Obserare*. *Reserare*, aperire, seram amouere. Anastas. Serg. II. *Tunc claudi faciens omnes ianuas B. Petri, atque serari.*

SERVIETTA. Mappa, manutergium, *Sciugamano*, à Germ. *Saluetten*. Salm. Hist. Aug. *Mantele, tela, vel linum quo manus extergentur.* Virg. *Tonsisque ferunt mantelia villis.* Seruius. *Quibus manus terguntur.* Philargyrus interpretatur *mappas*. *Nam mappa tergendis manibus.* Glos. *Mappa χειρόμακτον*.

SERVITIO DI TAVOLA. Abacus, Ministerium. Vasa argentea. Glos. *Abacus: Delphica. Μινιστήριον, ὡς Ιταλικῶς.* Iuven. *Vrceoli sex ornamentum Abaci.* *Ministerium*, seruitium. Quia vt Vulcanius ex Abaco, siue Delphica conuiuis ministrabant, *ministerium* dictum. Lamprid. Alex. Seuero. *Cum argentum in ministerio plus ducentis libris non haberet.* Paulo ante: *Ducentarum librarum argenti pondus ministerium eius non excessit.* Idque non semel apud Anastasium.

SESSITVRA. Limbus vestis muliebris, instita, *segmentum*, *sectura*. Vnde puto etiam *Assisa* dictam, *liurea*, à varijs segmentorum coloribus, non quod vestimentis imponantur, & veluti assideant.

SESTA, & *Sesto*. Circinus, instrumentum fabrile, quo circulos ducunt. Διαβήτης. Quid sibi velit Ruscellius de *sexta* circuli parte, non satis capio. Puto ego *sesta*, & *sesto* dictum, quod altera eius pars, siue pes immobilis stet, siue consistat. Ouid. L. VIII. Met. *Et ex vno duo ferrea brachia nodo, Iunxit, vt æquali spatio distantibus ipsis, Altera pars staret, pars altera duceret orbem.* Philand. Vitru. III. I. *Circinique collocatum centrum. Centrum* inquit, *pro altero circini crure dictum est. Pedem in circino mobilem, & immobilem appellamus.* A pede igitur immobili, siue centro, quod *stet*, siue *consistat*, Circinus, *sesto*, dictus est.

SESTIERE. Veneti Vrbem in sex partes, siue regiones diuidunt: vnde *sextarium*, siue *sestiere* quælibet earum partium appellatur, vt Romæ initio Tribus.

SETOLA. *Scola*. Scopulæ ex setis confectæ tergendis pectinibus.

SEZZO, & *Sezzaio*. Vltimus. Vel à *sedendo*, siue *subsidendo*. Virg. *Extremus, galeaque ima subsedit Acestes*. Colum. II. I. *Vllica debet curam adhibere, vt si qua fæces, aut amurca in fundis vasorum subsederint.* Vnde & sedimentum, quod in imo hæret, ac sedet, vt *sezzo* sit imi subsellij. Vel à Græco ἔσχατος. Nam *sezzo*, à sero esse vltimus credam. Vel à sequendo.

SFACCIATO. Impudens. Pudor enim in vultu: & fronte, vnde *sfrontato* pro eodem, effrons, decocti pudoris; Frontem perisse de rebus, sublatum pudorem. *Infrontate*, impudenter. Fulgentius. *Catillare, est per alienas domos infrontate gyrare. Frontone* pro impudente, duræ frontis, frontosus.

SFARFALLARE: Veneti *Spaueiare*, de bombycibus, qui è folliculo erumpunt, & fiunt papiliones, siue *farfalle*, *pauej*.

SFERZA. V. *Ferza*.

SFESA. Findo, fissum, *fissa*, *sfesa*. In insitione *à sfesa*, Etrusci *A schisa*, diuersa ab inoculatione.

SFIDARE, ad certamen prouocare. A *Faida*, & *feida*, inimicitia capitalis, vt Vos. L. II. 7. à Germanis, quibus inimicus *Feind*, & *fiant* (quod fortasse à Fide, aliquem de læsa fide compellare). In Capit. Caroli Magni, *de faidis coercendis*; *De faidis placandis*. Grot. Lex. Goth. *Faida, Faith. Fede, Feithe. Inimicitia testata.*

SFINIMENTO. *Suenimento*; Animi deliquium, à spirituum exitu, & veluti vitæ fine. Hisp. *Desmayo*. V. *Smagar*.

SFIOCCARE. *Defloccare*: floccos carpere. Plaut. Epid. *Duo de floccati senes.* Sicut *sfiorare* deflorare.

SFOGARE. Euaporare, deflagrare, æstum iracundiæ exhalare.

SFOGLIO. Piscis. *Solea*, *sfolia*. Lingulaca, *Lenguata*. Βούγλωσσος.

SFRANTVMARE. Quassare, conterere. *Frango, fractum, fractitare, frattumares.*

SFROSARE. *Defraudare*; præcipue de ijs qui portorium defraudant. *Sfrosare il datio. Fraudo, frausum.* Plaut. Asin. II. 2. *Metuo in commune, ne quam fraudem frausus sit*, idest, fraudem commiserit; vt exponit Festus.

SGAIOLARE. Deglubere, ex siliqua fructum eximere. *Squama, scaglia, scagliola, scaiola, sgaiolare*, desquamare. V. *Sgorbare*.

SGALMARE. Perones, siue calceamenta è ligno cauata, quibus montium incolæ vtuntur,

ἀπὸ τῶν ξύλων, à lignis, & eorum materia. Quasi folcæ *talimala, sgalmare*. Hisp. *Abarcas*, quod instar nauiculæ sint, vt Coaruvias.

SGANASCIARE. Cachinari: ita in risum effundi, vt veluti malæ dissuantur. V. *Ganascia*.

SGARARE. Aberrare. A *varis*, cruribus distortis, *varare*: *scarare, sgarare*. Neque tamen sententiæ Salmasij accedo, qui in Solin. 946. trahit à *Varare*, transire, traijcere: vnde varatio fluminis apud auctores de limitibus. Hoc enim est à *Vadare*, vado transire. Inde ait *Varas* dictas apud Vitru. ponticulos ex trabibus, quibus fluminum aluei varantur, idest traijciuntur. Ponticuli enim illi *Vara* dicti, quod tabulæ, siue tigna, *Varis*, idest furcis imposita sunt. Non ergo ab hoc verbo, vt ille ait, Gallicum *garare* factum, & fugiendo sibi cauere. Est enim Gallicum, *gare, gare*, à *guardare*. *Guarda, guarda*. Veneti, *Vara, vara*, vox monentis, vt quisque sibi caueat, siue periculum aduertat. *Vara il Toro*. Neque ex hoc *exarati*, vel *exgarati*, qui à recta via decrant. Sed vt dictum à *varis*, siue cruribus distortis: qui enim recte non incedunt, aberrant.

SGARATO. *Sgaratato*. Varus, claudus, distortus, *diuaricatus*. Nonius. *Vari dicuntur obtortis plantis*. Et. *Obuarare, peruertere, deprauare, dictum à varis*. Pap. *Varus pro tortuoso ponitur, idest claudus*. Perf. IV. *Rectum discernis, vbi inter Curua subit, vel cum fallit pede regula varo*. Int. Vet. *Pede varo, idest inflexo, & aliorsum, quam ad rectitudinem deducto. Aut regula pro norma abusus est, est enim ea Vara*. Casaub. *Pes varus appellatur incuruus. Regula pede varo, qua obliquari patitur, & incuruatur*. Alibi Persius: Varum posuit pro dissimili, & diuerso. *Geminos, Horoscope, varo Producis genio*, quod enim Varum, dissimile est recto. Non tamen inde *sgararare*.

SGNEPPA. Perdix rustica: à magnitudine rostri Galli becasse, à Germ. *Schnepff*. Acceia,

SGOMBRARE. V. *Ingombrare*.

SGOMENTARE. Expauescere, quasi *exmentare*, hoc est præ pauore mente excidere, attonitum esse. V. *Sbigotire*.

SGORBARE. Deglubere, *deglubare, deglumare, sgorbare*. Glubere, corticem detrahere. Cato de R. R. XXXI. *Salicem suo tempore caedito, glubito, liberum conseruato*. Translatum, ad pellem detrahere, ἐκδέρειν, vt illud Tiberij. *Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere*. Et in re turpi. *Glubit magnanimos Remi nepotes*. Ceterum Gluma, vt Var. de R. R. I. 48. *Est spica folliculus. Spica enim*, inquit, *tria habet, granum, glumam, aristam. Proinde vt grani theca sit gluma. Videtur vocabulum etymon habere, à glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum*. Festus. *Gluma hordei tunicula, dictum quod glubatur id granum. Deglubare, deglumare, exglumare, sgorbare*. Glos. *Deglubat, ἐκδέρει*. Quam vocem Salm. Tertul. de pallio restituit.

SGORGARE. *Exgurgitare, sgorgiare, sgorgare*.

SGRAFFIARE, vnguibus cutem carpere. *Scarifare*. V. *Graffio*, e *scarpellare*.

SGRIGNARE. Ridere. *Cachinare*. Vt sit illud Lucretianum I. *Fiet vt risu tremulo concussa cachinnent*.

SGRETOLARE, Frangere, comminuere. Terere, *teritare, tritolare, sgretolare*. Morgant. IV. 56. *E si scutì l'arnese sgretolare, Che non isgretolò mai osso eane*. Et XX. *Tal volt' vn'onda si forte scotea, Che sgrettolar si sentia la carena, E cigola, e sospira per la pena*. Et XXIV. 58. *E doue giungon dinanzi, ò di dietro, Ogni arme sgretolanan come vetro*. Ita & *sgriceiolare i denti*, cum ex attritu dentes crepitant. Quod Latini *frendere* dixerunt, idque à sono fictum censet Vos. in Etymol. nempe sonum edere dentibus collisis. Postea pro dentibus frangere, vt Festus. *Vnde faba fressa*, & *N. frendes*. Terere dentes, *teritare, stritare, sgrizzare, e sgrizzolare*.

SGRISOLI. *Grizzoli*, Horror ex frigore, imminente febre, tunc enim ex vehementi frigore, dentes atteruntur, & crepitum edunt. Nisi quis velit à *frigusculo*, esse, *sgrizzolo*. Vnde *Frigoritici*, & *frigoretici* interiori seculo pro febricitantibus apud Vos. de Vit. serm. III. 12.

SGVAGNIRE. Proprie de canibus. *Gannire*. Festus. *Gannitio, canum querula murmuratio*. Quod alij apud Vols. Etym. à κνίζω, hoc autem à κύων, canis: alij à γάνυσθαι gaudere, ob aduentum herorum: vt Lucret. *Gannitu vocis adulant*.

SGVALIVARE. Æquare, *aequalare, aequaliuare*. *Squaliuare* dicunt de equis, cum æquatis dentibus ætas eorum discerni non potest. Veget. Veterin. Lib. IV. 5. de indicijs ætatis equorum. *Pullis bimis, & sex mensium medij dentes superiores cadunt. Cum autem quartum annum agere cœperint, decidentibus his, qui canini appellantur, alios supponunt. Deinde intra sextum annum molares cadunt. Septimo omnes explentur aequaliter* (si Igualiuano) *& ex eo cauanos* (puto æquatos) *habere incipiunt dentes: postea vero quot annorum sint scire ad fidem nullus potest*.

SVATTARO. V *Guattaro*.

SGVAZZO. V. *Guado*.

SGVERZI. *Vertices*. V. *Gangheri*.

SGVINZALE. *Sguanciale*, freni pars ad equi maxillas pertinens. V. *Guancia*.

SGVISIRE. Furtim speculari. *visere, visire*,

sguisire, leniter videre. Veneti *lumare*.

SGVRARE. Æs tergere, & in splendorem dare. Vel à pellenda *arugine*, quasi *exruginare*, *exerugare*, *sgurare*: vel ab *exscoriare*, non scorias auferre, sed quia scoriæ attritu, æra splendescunt: Gal. *Escurien*, Germ. *Schauren*, quod etiam scobe fiebat. Horat. Sat. II. 4. *Sine grauis veteri cratere limus adhæsit, Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus Consistit sumptus?*

SIARE. Veneti remiges dicunt cum cymbam sistunt, ac remum inhibendo retro trahunt. Cicero ad Atticum XIII. ostendit se aliquando deceptum fuisse in verbo inhibendi. *Est enim*, inquit *verbum totum nauticum, quanquam id quidem sciebam, sed arbitrabar sustineri remos, cum inhiberi essent remiges iussi. Id non esse eiusmodi didici heri, cum ad villam nostram nauis appelleretur, non enim sustinent, sed alio modo remigant*. Sicut ergo inhibere, ita & *Siare* vox nautica est. Nautæ enim cum in mari rudentes complicant, & in spyrā conuoluunt, quia ea res magni laboris est, solent se quodam celeumate hortari, & incitare. Clamant enim *A si, A si*: vt vnus quisque ad se rudentes adducat, & trahat; Vnde *Asiare*, & *siare*, pro remum non foras propellere, sed ad pectus trahere, quo cymba inhibetur; Hoc autem faciunt in occursu, & riuorum flexu, ne cymbæ mutuò collidantur. Solent igitur clamare monendo, *Sia*, *sia*, idest remum inhibe, & ad te adducito. *Asiare*, sicut Dantes, *Immeare*, & *intuare* audacter confinxit. Hisp. quoque *Ciar*, & *cejar*, eum iumenta retro impellunt, etiam cum in naui remi inhibentur, cuius vocis originem frustra quærit Coaruvias. Ceterum incredibile dictu est, tot cymbarum per angustos canales, velocissime discurrentium millibus, qua peritia, & dexteritate remiges ita declinent, & flectant, vt se in cursu radentes, vix vnquam contingant, & innumerabili turba stipatæ, celerime se expediant, & intactæ elabantur, ipso remige pendulo, & extremam puppis marginem vno pede premente, vt non maior certe fuerit veterum agitatorum in flectenda septies circi meta, labor, & industria. Quia autem tot domorum conflexus, brachia, & anguli, atque anfractus occursant, quæ venientis cymbæ aspectum adimunt, antequam eo accedant, solent se inuicem clamantes commonere, Latina voce *Obe*, *obe* (Mart. *Ohe*, *ohe*, *satis est libelle*) mox quorsum cymba flectenda, submonere. Cum sinistrorsum dicunt, *Premi*, *premi*: cum dextrouorsum, *Stalli*, *stalli*. Prima vox ducta à Circensibus, quibus quadrigæ, & bigæ, in sinistrum currebant, atque ita metam sinistrorum flectendo prætereuntes premebant; Vt premere sit ita sinistræ parti appropinquare, vt veluti adhæreseat, & premat; *stringat* Virg. dixit in v. *Lænas stringat sine palmula cautes*. Stringere est premere. *Stalli* autem est, *stà illine*, (discostati) cymbam in dextram partem deflecte, ac detorque. Idem. *Quo tantum mihi dexter abis?* Hoc est à læua parte metæ, scilicet interiore, recedis? Cur metam non premis, ac stringis? Sequitur. *Sed cæca Menates saxa timens, proram pelagi detorquet ad vndas*, idest dextrorsum, & à meta, quę ad sinistrum, recedens. Quare ait Gyas. *Quo diuersus abis?* idest cur altum tenes, & à sinistro in dextrum abis? Veneti dicerent. *Cur stai, non premis?* At Cloanthus, *Radit iter læuum interior*, quia læuus, & interior idem. Virgil. *Namq; furens animi, dum proram ad saxa (metam) suburget Interior*. Seruius. *Interior: sinisterior*. Cic. *Quem omnia intus canere dicebant, idest sinistra manu*. Sallust. *Igitur introrsus, prima Asiæ Bithynia est*. Turneb. XIV. 4. *Interiorem* exponit, qui cursu breuiore ad metam tendebat. (Quia nempe sinisterior, & in sinistrum flectebatur). Interiorem autem, quia propinquiore spatio, & breuiore ad metam pergebat. Sed *interior* dicebatur, quia erat intra ipsam metam, & nauim alteram, quæ à dextra, idem certamen inibat. Quod expressit poeta. *Ille inter nauemque Gya scopulosque sonantes (metam) Radit iter læuum interior*. Mirum autem est Rusticos diuersis vocibus idem significare. Nam cum boues curru, aut aratro iunctos hortantur, & impellunt sinistrorsum, dicunt *A mano*, dextrorsum, *Fora*. Nam ducta vt diximus voce à Circensibus, cum in sinistrum curreretur, *manus* pro *sinistra* dici cœpit, idest *interior*, cui opponunt dextram, scilicet *exteriorem*, & ideo dicunt, *Foras*, quod idem est atque *exterius*, interiori, idest sinistræ oppositum, sed calamus inhibendus.

SIGILLO. Forma, signum, sigillum. Dant. Purg. XXXIII. *Così la neue al Sol si dissigilla*. Liquescit, formam amittit. *Sigillum*, annulus signatorius. Galli, *signet*: quo signum, siue sigillum ceræ imprimitur: vnde *sigillare*, obsignare. Veneti *bollare*, à bulla, & *bollo* Sigillum, à *bulla*. Vide.

SIGNORE. Cui non dictus Hilas? Omnium consensus est, à *Seniore*. Cuiac. præfat. de Feud. *Vasallo respondet Dominus, qui & Senior dicitur, licet prouecta ætatis non sit. Eadem forma, qua & Senatorem, & presbyterum dicimus, morum potius quam ætatis habita ratione*. Frodoar. Chron. *Qui seniorem suum Hugonem infensum habens ad Regem venit*. Præceptū Conradi Regis. *Pro nostro Seniore bonæ memoriæ Rodulpho Rege*. Goldast. in Glossario in Capit. quod misit

sit Carolus ad Francos, & Aquitanos. *& mandat nobis noster Senior, quia si aliquis ex nostris est, cui Senioratus noster non placet*. Et in præcepto Concessionis Ludouici. *Et si beneficium aliquod quisquam eorum, ab eo cui se commendauit fuerit consecutus, sciat se de illo tale obsequium Seniori suo exhibere debere, quales nostrates homines Senioribus suis exhibere solent*. Erempert. An. 863. *Guaiferium sponte sibi Seniorem elegerunt*. Pap. *Plebs est reliquum vulgus, sine Senioribus Ciuitatis*.

SIMONI. Delphines à simis naribus, & repandis. Pap. *Delphines proprie Simones dicuntur. Simoni* etiam dicuntur adulatores, à *simulando*.

SINISCHALCO. V. *Schalco*.

SINO. Vsque. *Fine*, & *Fino*: *sino*, vsque ad finem, hactenus. Hygin. Fab. LXXXII. 19. *Tantalus media fine corporis in aqua stans. Sino à mezzo il corpo*. Medio corporetenus. Nam tenus, finis. *Infino*, *insina*. Rustici. *Inchino*. Salust. Fragm. *Fine inguinum ingrediuntur mare. Fini* pro vsque, vsque ad finem, vsque ad modum & quantitatem. Papin. L. 1. D. de pign. *Pacto placuit, vt ad diem vsuris non solutis fructu hypothecarum vsuris compensaret, fini legitima vsura*.

SIONE. *Syphon*, fistula, siue tubus, quo vinum è dolio defunditur. Glos. σιφὼν μέθ' οὗ τὸν οἶνον ἀντλοῦσι. Sed *Sione* pro turbine, vortice, ac procella, non est à syphon, quod instar *syphonis* nubes aqua plenas trahat, sed à τυφῶν. Plin. L. II. 48. *Nunc de repentinis flatibus, qui exhalante terra coorti, rursusq; deiecti in terram, obducta nubium ente multiformes existunt. Vagi quippe, & ruentes torrentium modo, tonitrua, & fulgura edunt, maiore vero illati pondere, incursuque si late siccam rupere nubem, procellam gignunt, qua vocatur à Gracis Ecnephias. Sin vero depressum sinum arctius rotati effregerint, fine igne, hoc est fine fulmine verticem faciunt, qui Typhon vocatur, idest vibratus Ecnephias. Defert hic secum aliquid abreptum è nube gelida conuoluens, versansque, & ruinam suam illo pondere aggrauans, & locum ex loco mutans, rapida vertigine. Idem illisu ipso repercussus, correpta secum in Cœlum refert, sorbetque in excelsum*. Hæc paulo fusius retuli, quia eadem fere annis præteritis Venetijs, non sine horrere, fieri vidi. Ipsis *Bissa bona* dicitur, quod nubes instar anguium in spyram conuoluantur, & tetras serpentum effigies referant. Quas expressit Chircherus in Mundo subterraneo. *Bona* autem, siue *boa* quod idem est, quia nubes ingentium serpentium figuram reddant. Plin. de Serpentib. maximis, & *bois*. L. VIII. 14. *Faciunt hi fidem in Italia appellata boa*, (siue bouæ vt in Chifletiano) *in tantam amplitudinem exeuntes, vt D. Claudio Principe, occisa in Vaticano, solidus in alue spectatus sit infans. Aluntur primò bubuli lactis succo, vnde nomen traxere*. Gel. L. XIX. appellat figuras quasdam nubium metuendas. A Typhon igitur *tiphone*, & *siphone*, *sione*. Posset etiam à *Syphon* duci translate, scilicet à similitudine: quia Plin. Cap. sequenti ait. *Ex eodem genere, & in longam veluti fistulam nubes aquam trahit*. Siue vt Chiffletianus Codex. *Et in longum veluti fistula, nubes aquam trahit*.

SIROCCHIA. Soror, *Sororcula*, *sorocla*: *sirocchia*. Monosin.

SISSIOLO. Iusubribus auis nocturna haud absimilis noctuæ. *Asio*, *Asiolus*, *asiolo*, *sisciolo*.

SLACCIARE. Soluere. V. *Lazzare*: *Dislaqueare*, *dislacciare*, *exlaqueare*, *slacciare*, Am. Marcellin. L. XXX. *Princeps antedicti fuga perculsus, quem elaqueatum fidem rupturum existimabat*. Idest carcere elapsum, laqueis liberatum. Prud. II. in Symmach. *Elaqueanda animis constantia, ne retinaclis Mollibus, ac lentis, nexa, & captiua prematur*.

SLANDRA. *Landriera*. Meretrix. Vols. de vit. serm. L. II. 11. *Landica, natura muliebris*, vt Glofs. col. 244. *Nisi Landira rescribendum: vt inde sit quod meretrix Italis dicatur Landriera*: vt eadem *putana* à puta, quod est πόσθη.

SLATARE. Infantem vbere depellere: *elactare*. Pap. *Elactare, à lacte tollere*.

SLEGNIDO. *Splegnizzo*. Dura caro, & palato respondans, vt Horatij verbis vtar, ac dentes fatigans. *Lignosum*. Plin. L. XIX. 5. de Raphanis. *Amaritudo plurima illi est, & pro crassitudine corticis. Cetera quoque aliquando lignosa*. Etrusci *Tiglioso* dicunt, quod veluti filamenta tiliarum habet.

SLIZIGARE. V. *Sbrisciare*.

SLOGARE. *Luxare*, membrum loco mouere. Inlubres *Strambare*: Glofs. στρέμμα, *luxum*, *luxatio*. στρέφω, *Torqueo*, *verto*. Veneti *fenestrare*, torquere, obliquare, sinistrum enim recto opponitur, vnde manus recta dextra. Luxatus, cui articulus loco motus est. Germ. *Verfetz*, cui membrum versum est, siue euersum, & loco motum. Gal. *Desnoue*, denodatus. Hisp. *Lisiar*, à lædendo, vt Coaruv. lædo, læsum, *lesiare*.

SMACCO. Nota, ignominia. A Germ. *Smach*: quod tamen est à *Macula*. V. *Macco*.

SMAGARE. Smarrire; *Imaginem* perdere; formam, ac speciem mutare. Quid attinet ineptijs chartas replere? Meræ enim ineptiæ sunt Casteluetri, qui a μάχομαι trahit, quod est pugnare, & vt ipse ait pugnando vincere. Recte enim Bembus, *e prima imagine trahit*; quamuis

vocem Prouinciæ Galliciæ putet: Est enim *ex imaginare, ex imagare, smagare*. Non ab *exuagare*. Translatum deinde ad animum. Animo linqui, nam qui animo deficiunt, faciem & colorem, siue imaginem mutant. Villan. xi. 65. *Il valente Capitano perciò non ismagato, si trasse il troncon del fianco*. Mat. Vil. iv. 50. *Mà egli con grande animo, per questo non si smagò, mà prese cuore d'abbatergli*. Dant. Inf. xxv. *Et auegna che gl' occhi miei confusi Fossero alquanto, e l'animo smagato*; Landin. *Benche gl'occhi fussero confusi per la nouità delle cose: & la mente smagata, cioè tratta dal suo essere, & quasi smarrita; Smarita*, vt infra, est *disparita*, quæ speciem, & figuram perdiderit. Et Purg. iii. *Quando li piedi suoi lasciar la fretta, Che l'honestade ad ogni atto dismaga*, idest decorum deformat, deturpat, & honesti imaginem adimit. Boccat. *Chi è colui, che non conosca la vostra onestà? La quale non che i ragionamenti sollazeuoli, mà il terrore della morte non credo, che potesse smagare*. Deformare, deturpare, e statu, & specie sua dimouere. Et x. Purg. *Non vò però lettor, che tu ti smaghi Di buon proponimento*, idest sententiam mutes, qui enim *si smaga*, formam, & figuram, siue imaginem mutat. Et Purg. xix. de Sirene. *I son dolce Serena, Che i marinar in mezzo al mar dismago*. Deformo, demento, permuto. Et xxvii. *Mà mia suora Rachel mai non si smaga Dal suo ammiraglio*, non se mouet, locum non mutat. Hisp. Deliquium appellant *Desmayo*. Qui enim animo linquitur, mutat colorem, ac speciem, & veluti imaginem perdit. Ridicule Coaruvias, translatum esse à floribus, qui exeunte Maio ingruente æstu flaccescunt, & cadunt. V. *Smarrire*.

SMALLARE. V. *Mallo*.

SMALTIRE: *& Smalto*. V. *Malta*.

SMALZO. Veneti butyrum appellant, à German. *Smaltz*: quod forte ab *emulsum*. Veneti pariter vocant *Vnto suttile*, liquamen tenue, vt ab adipe spissiore distinguatur.

SMANIA. Furor, æstus, æstuatio. *Mania, smaniare*, more furentium corpus iactare.

SMARRIRE. *Smarrirsi*. Pauescere, consternari, item amitti. Non ab *emigrare*, sed ab *disparere*, euanescere, colorem mutare, e conspectu abire, non apparere. Appareo, apparere, disparere, *dismarere, disparire, sparire, smarrire*. Quod perditur, non apparet. Vita Chr. *E tutta s'affligeua per lo smarrimento del figliolo*; qui disparuerat, nusquam apparebat. *Che la diritta via era smarrita*, rectum iter non apparebat, non inueniebatur. *Compagnia smarrita*, ex oculis subducta. Idem enim ac *sparire*. Euanescere, oculis subduci. Passau. Cart. 253. *E quando è più apparescente, all' hora sparisce, e vien meno. Si smarisce*. Morgant. *Mà à poco, à poco rinocò la vita, Et ogni ammiration fu disparita. Smarrita. Smarrito*, qui à via aberrat, qui rectum iter amisit. Dant. ii. *Nella diserta piaggia è impedito Sì nel camin, che volt' è per paura, E temo che non sia già si smarrito, Ch' i mi sia tardi al soccorso leuata*. Landin. notat *la cosa smarrita*, quæ amissa est, spe recuperandi. Translatum deinde ad animum: vt *smarrito* dicatur, qui animo deficit, & veluti mentem amittit. Dant. Inf. xiii. *Perch' i' tutto smarrito m'arrestai*. Et xxiv. *Tutto smarrito da la grande angoscia*. Math. Vil. x. 59. *Bsuche il subito caso li smarrisse, presono ardire*: animum receperunt. *Smarrito in viso*, Pallidus ex metu, quem color deserit, qui qualis fuerat, non apparet. Aliter *disparuto*. Boccat. Filost. *Se fosse stato conosciuto in habito cotanto disparuto*. Hispan. *Marrido*, pro languido, & infirmo: & *Amarillo* pallidus, Itali *smorto*, color mortuorum. Non à Græco, aut Arabico. A quo ianus color disparuit. Et quia vt diximus *smarrire*, pro amittere, deperdere, vnde *smarrimento* A missio & *smarritio*. *Marritio*. In chartis Monast. S. Galli apud Vos. iii. 24. *Sin autem ipsa res sine vlla marritione ad ipsum Monasterium reuertantur*. Paulo post. *Ipsa res, pro animabus nostris ad ipsum monasterium sine vlla marritione reuertantur*. Integræ, sine iactura, ne aliquid ex illis depereat, vel dispereat. Et quia ex amissione iactura, *marritio* pro danno. Constit. Caroli Calui. Tit. 16. *Pacifico animo donat illi commeatum. Tantum vt ipsi, & in suo Regno, vel suis fidelibus, aliquod damnum, aut aliquam marritionem non faciat, idest amissionem*. Frustra ergo Vofs. de Origine dubitat, & ab *obmurmuratione* deducit, siue querela, ac molestia ex damno accepto. Frustra etiam Goldastus in alia Donatione pro calumnia, & tegiuersatione accipi vult.

SMEIAZZA. Veneti appellant intritam, siue moretum ex millij Indici farina, melle, passo & aromatis. *Milsacea*. Veteres *formam* dixere, Fest. *Item forma appellatur puls milsacia ex melle*.

SMERIGLIO. *Smerlo*. Auis è genere rapacium. Æsalo. αἰσάλων. Halætus. Nisus. Germ. *Smirle, Smirlin*, vel *Mirle*. A Latino *Merula*, vt Vofs. in Etymologico. Quia vt Isidor. ait *Merillus non multo maior sit merula*, imò vt Albertus M. figura coloreque adeo similis sit, vt nisi rostrum, & vngues haberet aduncos, vix ab ea dignosci posset. Pap. *Alietus. Auis similis Aquila, sed maior*. L. *minor à Græco alietos, qui vulgo Smirilinm dicitur*, vel *Sparauerius*. Scalig. Exerc. cxxxiii. *Tertia itaque mul-*

multorum culpa, qui Nisum Sparuerium existimarunt, quia Cirrim pro alauda capiebant. Saltem Smerilium dixissent. Hisp. *Esmerjon*, non à mergendo, vt Coaruvias. Hodie tormenti bellici genus *Smeriglio*, ficut *Sagro*, *Moschetto*, & *Falcone*, ab huius generis auibus. Et *Spingarda*, à Germ. *Sprintz*, quod *Muscetum* ex accipitrum fringillariorum genere significat.

SMERIGLIO. Puluis, quo gemmæ, & specula poliuntur, & marmora finduntur. σμυρὶς. *Smyris*. Pap. *Smyris lapis asper, & indomitus omnia terens*. Germ. *Schmergel*.

SMISCIARE. Veneti dicunt è somno excitare, *Desmisciarsi*, expergisci. *Exsomniare, exsomnisciare, smisciare*. Glos. Ἀϋπνίζομαι. *Exsomnio, Expergiscor*. Alij *Destare*, & *Destarsi*. *Deexcitare, deexcitari*.

SMILTZA. *Milza*. Lien. Splen. Germ. *Smiltze*. Veneti *Spienza* à *splenitium*. Galli *Rate*, *ratelle*. Quod splen rarus sit, & mollis vt Celsus. Hisp. *Baço*: puto quia *Epati* subiectus, quasi *epaticius, paticio, baço*. Veneti. *Batt*.

SMILZO. Veneti pro gracili, & emaciato. Vel à Germ. *Smal*, vnde *smelido*. In LL. Fris. Tit. III. 38. apud Voss. *Ex ipsa percussione decreuerit à sua grossitudine, quod smelsdo dicunt*. Vel ab *emulctus, emulictus, smiltus*: & iisdem Venetis *smuceo*. Et si hoc à *mutilo* rectius videatur.

SMORTO. Pallidus. *Emortuus*, ferali pallore mortuum referens.

SMVCCIARE. Labi, à *mucorum* solo adhærentium lubricitate.

SMVNTO. Aridus, siccus, exsuccus. Ab vberibus *emulctis*, & exhaustis. *Emulctum, smunto*. Dant. Inf. XXIV. *La lena m'era del polmon si munta*. Landin. *Si dissecata. Imperochè, come la poppa si disecca per mungere, così el polmone per ventilare*. Purg. XXIV. *Da che è sì smunta Nostra sembianza via per la dieta*. Land. *Estenuata per la dieta, che non siamo conoscIuti*.

SMVSSO. Cuius anguli ad normam non respondent. Villan. L. VIII. 26. *Et acciochè 'l detto Palaggio non fosse in sul terreno de gl'Vberti, coloro che l'hebbono à fare, il puosono smusso, che fù gran diffalta*. Ad ammussim, ad normam, ad regulam, contrarium *examussim, smusso*. Veneti *fatto in squara*. Norma, *squadra, squara*: triangulus disparibus lateribus, vno angulo recto, atque ita *vara*, siue distorto, pede varo. Eadem palatij Patauini structura, quo nullum fortasse amplitudine, & operis maiestate nobilius hodie visitur. *Smussare, e tagliar di smusso* oblique secare.

SNELLO. Agilis, velox, expeditus. Est quidem à Germ. *Schnell*. Sed hoc à Latino *Hinnulus, hinello, snello*. Gal. *Hisnel*. Cerui nempe, damarum, & caprearum pullus, capreolus: quo nihil agilius, lasciuius, ac velocius. Horat. *Vitas hinnuleo me similis Chloe*: fugax, & subsultim ludens. Dant. XVI.

Ale parean le lor gambe snelle.

SOASE. *Cornici*. Coronides, & ornamenta tabularum pictarum. *Suppages*. Barbar. Glos. Plin. *Compago, & impago id genus marginis, ac regula significat, quo tympanum, idest quadratum, vel alterius figuræ spatium in valuis, alioue opere intestino per ambitum includitur, vt fere sunt, quæ vulgo quoque suppages appellantur*.

SOATTO. Corij durioris species, ex quo corrigiæ, loraq; & capistra conficiuntur. V. *Soga*.

SODO. V. *Saldo*.

SOFFIARE. V. *Boffare*.

SOFFICE. Mollis, Etruscis, tractabilis tactui cedens; præcipue de puluino, aut culcita pluma suffulta. Vnde dictio *suffultus*, non à *supplex, supplice*. Et *soffolce* molliter reponitur: aptatur, collocatur. Dant. Par. XXIII. *O quant' è l'ubertà che si soffolce In quelle arche richissime*. Molliter cubat. Et Inf. XXIX. *Perche la vista tua pur si soffolge La giù trà l'ombre triste smozzicate?* Non figitur, & adhæresc it, vt Landin. Sed impletur funesto spectaculo, vt culcitæ, & puluini farciuntur, & fulti sunt. *Soffoggiata*. Sarcina, quæ sub brachio occulte asportatur: quod brachio fulciatur, quasi *suffulciata*, suffulta. Saluiato Spina. *Trouato vn poco in là che correua, con vna soffoggiata sotto*.

SOFFITTA. Domus pars summa, tecto proxima. Salm. de mutuo p. 2. p. 51. *Superficium, vel superficies proprie significat ædificium superius alteri super positum, quod in plano est positum*. Sed soffitta Venetis, est locus inter laquearia & tectum, à tabulis, & trabibus suffixis, sustinendis tegulis. Baldus ad Vitruv. *Nostrates Cœlum totum, soffittam, vel soffittatum, appellant. Vocem autem Latinæ esse originis manifestum est: dicitur enim quasi subfixa*. Insubres non inepte *Spazza casa* appellant: quod nempe illuc friuola, scruta, & domus impedimenta congerantur, & ita inferior domus liberior, & laxior redditur: & vt ita dicam, spatiosior.

SOFFRATTA. Penuria, caritas. Villan. XI. 139. *Con gran disagio di soffretta di vettouaglie, e di tutte cose*. A *sufferendo*, siue tolerando. I X. 47. *Li fallìo molto la vettouaglia, e sofferse gran soffratta egli, e la sua Corte*.

SOGA. Funis. *Sogaro*, tam restio, quam restiarius, idest qui conficit, quique funes vendit. A *sucula, sogula, soga*. Sucula vt Bud. in Pand. *Machina est tractorij generis. Constat autem ex tereti ligno, duobus, aut pluribus vectibus traiecto*.

jecto. Hæc dum versatur, funis qui ductarius dicitur, circum eam obuoluitur, onera sensim adducent. Ab hac igitur machina *fucula*, funis etiam eius *fogola* dictus, & *foga*, postea pro quolibet funis genere. Et *fagora*, succula. Hist. Pistor. p. 210. *Fù à lui gettata vn sagora in collo, & con essa strascinato per la sala.* L. Long. *Si queis fogas furatus fuerit de boue iūctorio.* Etrusci etiam vocant Soga, funem ex corio, siue lorum, quod alij *Sonatto: foatto.* Dant. Inf. XXXI. *Cercati al collo, e trouerai la soga, Chel tien legato.* Land. *Soga, coreggio di foatto.* Quidam putant à corio subacto dictum. Sed coria omnia subigebantur, vnde *subactores*, & *subactarij* in Vet. Inscr. qui coria subigebant, qui & *coriarij subactarij*. Ergo à *soga*, *sogatum*, & *souatto*, quia capistra ex corio, & corrigiæ pro fune sunt. Grot. *Soga* à Germ. trahit Lexic. Goth. *Soga*, *Glossis, bene, funis. Sogen trahere.*

SOGGHIGNARE, Subridere, *subcachinnari.*

SOGGIORNARE. Morari, diem ducere. *Diurnare.* Nonius. *Diurnare diù viuere. Neque optimum quemque inter nos sinunt diurnare.* *Subdiurnare.* Nam *giorno* à diurnus.

SOGLIA, *Sogliaro. Soiaro.* Limen. *Solum liminare.* Solum enim omne quod aliquid sustinet, & quod subijcitur. A *solum*, vt Varro *solium.* Dant. Inf. IX. *Cominciò egli in su l' horribil soglia*, in limine: *Poscia che noi intrammo per la porta Il cui sogliaro à nessuno è serrato.* Inde, & *soglia* pro sede, siue *solio*, quod sedentem sustinet; Item trabes quæ dolijs subijciuntur, & tigna quæ tabulatis supponuntur, Galli *soliue.* Et quia solum idem est, ac planum, Insubres *solum* appellant, quod est læue, & minime asperum, & confragosum. Inde Veneti *sotare*, pro blandiri, ac demulcere, veluti palpare, & per plana corporis molliter manum deducere, *e dar la soia*, est assentandi specie alicui illudere.

SOLA. Pars pedis ima, item calcei. *Solum*, & *solea.* Cic. v. Tusc. *Mihi calciamentum, solorum callum. Auia Pieridum peragro loca, nullius ante Pressa solo.* Lucret.

SOLARO. Pars ædium superior. Latini *Solarium*, quod quidem non est à *solum*, sed à *sole*: Domus pars summa aperta, subdialis, & Soli exposita, præcipue apud Orientales. Tecta scilicet plana & subdialia, vt D. Hieronym. in sacris literis. *Et strauit ipsi in solario.* Et de Dauide II. Reg. *Accidit, vt surgeret de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domus Regiæ.* Et alibi. Bud. in Pand. *Est autem solare vaporarium in aprico loco situm, ad calorem Solis excipiendum, quo veteres vtebantur.* Idem & Heliocaminus. Glos. Ἡλιαστήριον *Solarium*, quia illic apricabantur. Macrob. L. II. 4. de Augusto. *Cum de purpura, quam emi iusserat, obscuritate quereretur, dicente venditore, Erige altius, ac suspice, his vsus est salibus. Quid ergo, vt me populus Romanus dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum?* Plaut. Mil. Glor. *Nam certo neque solarium, neque hortus apud nos est.* Ita & Victor. Var. XXI. 13. Improprie postea *Solaro*, pro contignatione. *Il solar di sopra.* Et domus *di tre solari*, idest trium contignationum.

SOLDATO. Miles. Solidum pro aureo sumi peruulgatum est. Vnde *solidatus*, pro mercede siue *solido* conductus, vt Salmas. Hist. Aug. p. 377. Cassiod. Var. III. Ep. 51. *Menstrua cum duximus largitate solidandum. Solidum* pro mercede, & *Soldati* milites mercenarij. Germ. *Besolden.* Stipendium persoluere, *Besoldung.* Stipendium, Solidum autem Lege Salica fuisse denariorum XL Pithæus ad eam obseruat.

SOLFA, & *Solfizare*, pro canere, à notis Musicis, *Sol*, & *Fa*. Vide *Vt Re*, &c.

SOLFERATI. *Solferini. Sulphurata*, quæ sicut olim cum fractis vitreis venduntur. Martial. *Qui pallentia sulphurata fractis Permutat vitreis.* Hisp. *Alcreuite, çofrite, sulphurata.* Insubres *sofreghetti.*

SOLLETICARE. Titillare, *titillicare, subtiliticare, folleticare.*

SOMA. V. *Salma.*

SOMBRERO. Hispani Pileum, siue Petasum appellant. Vmbraculum, *Vmbrarium, Sombrero.* Apuleio. *Pilei vmbraculum.* Non à Solis vmbra.

SOMESSO. Mensuræ genus. *Semipes.* Bud. de Asse. L. v. *Semipedem accipimus id spatium, quod digiti vtriusque manus suppressis pollicibus occupant. Nam palmus, vt inquit Vitru. à quaternis manuum digitis inuentus est, & à palmo Pes factus sexdecim digitorum. Nostri Pedem XII. pollicibus partiuntur, quas vncias antiqui vocarunt.*

SONAGLIO. Crepitaculum rotundum, à *sonitu*: ad cuius instar Testes *sonagli* vulgo dicuntur, item bullæ, quæ ex aqua formantur.

SONETTO. Genus carminis, quod ad Citharæ sonum caneretur.

SONNARE. Veneti *colligere*, in vnum contrahere. *Adunare, assonnare, sonnare.* Vide *Adunare.*

SOPRESSARE. Prælo subiicere, quod & *Pressorium*, quo vestes splendeant. V. *Mangano.* Mart. II. 46. *Sic tua suppositis pellucent prælo lacernis.*

SORARE. Euaporare, Auræ exponi ad refrigerandum. *Exaurare, sorare.* Vino *sorato*, euanidum, *suampito*, vappa. *Homo soro*, vappa, cui mens

mens veluti euanescit. V. *Sciórinare.*

SORCOTTO. V. *Cotta.*

SORELLA. Soror, *Suora*, *Sororicula*, *Sirocchia*, *Sororicella*, *Sorella.*

SORGOZZONE. Pugnus gutturi impactus. *Guttur*, *gozzo*, fubgutture, *foggozzo*, *foggozzone.*

SORMONTARE. Extolli, de Sole cum lucida tela diei fupra montes extendit. Contrarium. *Tramontare*, cum cadit.

SORNACCHIO. Screatus, præpinguis faliua: à fonitu narium, quem tuffis violentior, & attractio faliuæ reddit. Et *Sornacchio*. *Farfallone* à fimilitudine papilionis: *Sornaccare*, & *fornacchiare*, craffiore fputo raucefcere, & narium repercuffu excreare.

SORSO. Hauftus, *forbitio.*

SORTICE. Annulus, Hifp. *Sortija.* Hodie Neapoli appellatur annulus, qui in ludicris equitum certaminibus, ex tranfuerfo fune fufpenditur, in quem haftis incurrant, vt cufpide traiiciant. Sed vocis origo viros doctiffimos hactenus elufit. Coaruvias annulum *Sortija* putat dictum, quafi *Tortija* à torquendo, quod in orbem voluatur, & torqueatur. Menagius, à *forticis* characteribus, quibus annuli infcribebantur apud veteres. Sed qui nam ifti *fortici* characteres fint, haud fcio. Ergo annulus, fors, & *forticula*, *fortija*, *& fortice*, dictus, quia olim eo in fortiendo, fiue pro fortibus vtebantur. Plin. L. XXXIII. I. vt Iliacis temporibus nullos fuiffe annulos oftendat, hoc vtitur argumento. *Nufquam certe Homerus dicit: cum & codicillos epiftolarum gratia miffitatos indicet &c. Sortiri quoque contra prouocationem duces non annulis tradit.* Si enim annuli cogniti fuiffent, iis duces ex prouocatione certaturi in fortiendo, quis nam pugnaturus effet, fuiffent vfi. Quod indicat inductis annulis, eorum vfum in fortiendo fuiffe. Vnde pro ipfis fortibus, quæ ex vrna educebantur, *forticula* annuli dicti. Nempe annuli fignatorij, quorum figno, fiue figillo, cuius ille effet dignofcebatur.

SORTIRE. Egredi, erumpere, non eft à *furgere*, *furrectum*, vnde *fortita*, *fare vna fortita*, cum obfeffi erumpunt. Sed eft à *fortibus*, quæ ex vrna educebantur, & veluti exibant. Inde *fortire* pro egredi. *Sortire fuora.*

Affortir fe boutique, Galli dicunt, pro mercium variis fortibus inftruere. *Sortimento*, merx. Sortiri, forte in ordinem redigi. Diuerfarum mercium in ordinem difpofitio, *fortimento*. *Diuerfe forti di mercantia*, variæ fpecies. Vnde *Affortire la viuanda*, annonam difpertire, ac veluti forte diuidere.

Strada confortiua, in quam vicini ius habent. Sors enim pro hereditate, & pro agri parte, cum forte diuiderentur. Inde *confortium*, & *confortiuo*. Feftus. *Herctum citum, quod fit inter confortes*. Idem. *Diffortiones, diuifiones patrimoniorum inter confortes.*

SORTIVA. Caput fontis. Scaturigo à *furgendo*. Feftus. *Surregit, & forctus, pro furrexit, & furrectus*. Lucret. *Medio de fonte leporum, Surgit amari aliquid.* Virgil. *Surgit Ganges. Aqua fortiua*, quafi *forgitiua.*

SOSTA. Ceffatio, quies. *Dar fofta* fubfiftere. Dant. Purg. XIX. *Sofia vn poco per me tua maggior cura.* Supprime, fac ceffare, paulam da follicitudini. Et XXIX. *A paffi dicdi fofta*; fubftiti. Hift. Piftor. p. 175. *Vedendo così effer combattuto, e non credendo poterfi difendere domandò fofta al popolo.* Vel à fuftinendo. Morgant. XIV. *Non sò come il Ciel facei tanta fofta, Ch'à Belzebub già in bocca non ti mandi.* Et XVII. *Che fe non fuffi che l'arme fè fofta, Egli lenaua dal capo vno fpiccio.* Item *fofta*, & *fufto*, ingens calor. Æftus, per metathefim, fufte, fofta. Translate, pro intenfa cupiditate, & amoris æftu. Boccat. *E in breue in tanta fofta entrò, dello fpeffo veder coftei*: cupiditate æftuans.

SOSTRA. Infubres appellant locum, quo ligna, lapides, & id genus mercium clauduntur. *Clauftra*, *Chioftra*, *fcioftra*, *foftra.*

SOTTANA. *Sottano*. Veftis interior, quæ alteri fupponitur, & fub induitur. Ferme tunica quæ fub pallio, aut toga geftatur, & quæ veteribus, *fubucula*, *interula*, *& intufium* dicta. Nunc pro ftola mu liebri, quæ pallæ, fiue pallio, aut alteri fubiicitur: à *fubtus.*

SOTTO. Subtus, *futto*, *fotto*. Dant. Infer. XI. *E però ftati di futto; Gli frodolenti.*

SOVENTE. Sæpe. Cafteluetrus à *fubinde*: An à *fape ante*, *fouante*, *fouente?* Sed cum etiam de futuro dicatur, vt Dant. Inf. II. *Di tè mi loderò fouente à lui*; rectius fuerit à fubinde.

SOVERCHIO. *Superuacuum*, fuperfluum. Quodque fupra eft, atque eminet. Dant. Inf. XXI. *Non far fopra la pegola fouerchio.* Infra. *Fanno attuffar in mezzo alla caldaia La carne con gl'vncin, perche non galli.* Innatet, fupra aquam fit. *Soperchiare*, & *foperchieria*, alios premere, & iniuria afficere, non ex æquo, fed armis, & comitatu fupra ceteros effe. *Oltraggio*, fupra, vel vltra æquum inceffere.

SOVCY. Galli cura, contractum, *follicitudo*. *Sollicy*, *foucy.*

SOVHAIT. *Et Souhaiter.* Iifdem votum, & optare. Non à Germ. *Gebeit*, vel *Heithinga*, vt Lipf. Cent. III. ep. 44. *Heitinga, vota*, Hodie Galli *fouhaiter compofite*. Sed eft à *fuboptare*, *fouhaitter*. *Souhait*, *fuboptatio*, Votum.

SOZZO. Spurcus, turpis, deformis: non à *fudore*, neque à *fucco*, vt Coaruvias, fed à *lana fucci-*

succida, spurca, non lauta, & male olente, Oesypo. Quanquam lana, à sudore recens tonsa, succida dicta sit, vt Var. de R. R. L. II. II. Hisp. *Suçeo*, & *guçeo*. *Guccio Imbratta*, pro spurco, & impurato apud Boccat.

SPACCARE. V. *Schiappare*.

SPACCIARE. Expedire; *Spacciar la mercantia*, se à mercibus expedire, *expeditare*, *spacciare*. Expedire etiam mittere, expeditio militaris, inde *Spaccio*, pro fasciculo literarum, & pro ipso *tabellario*, qui mittitur, siue expeditur. Et *Spacciatamente*, expedite.

SPAGIRICO. Voss. de vit. Serm. Lib. III. 50. *Spagirus Theoph. Paracelso, pro Alchymista. Vnde ars Spagiria, vel spagirica. Puto autem spagiricos dici à duobus artis officijs: quæ sunt composita resoluere, & resoluta componere. Nam σπᾶν, trahere, extrahere: ἀγείρειν congregare.*

SPAGO. Filum è sparto, aut cannabe pice illitum, consuendis, & sarciendis calceis, à *sparto sparteum*, *sparticum*, *spaco*, & *spago*. Etiam postea ex lino. Iuven. Sat. III. *Si rupta calceus alter Pelle patet, vel si consuto vulnere crassum Atque recens linum ostendit non vna cicatrix.* Fere tamen ex sparto. Σπαρτία propriè funiculi è sparto, quibus calcei consuuntur, aut colligantur. Athen. Ὑποδήματα, ἐρραμμένα σπαρτίοις σαπροῖς. *Calceamenta putridis funiculis compacta.* Postea, *spago* etiam pro quolibet funiculo, ex alia materia fortasse ab *Aspo*, quasi, aspago per aphæresim: instrumento cui fila innectuntur. V. *Aspo*.

SPALANCARE. V. *Falanga*.

SPALLA. Humerus, *spatula*, *scapula*. Spatulæ propriè ossa, quæ à tergo incumbunt, πλάται. *Spalliere*, aulæa, reclinandis humeris.

SPALMARE. Naues reficere, & ad cursum inungere, seuo, & alia materia, quod palma extensa fit, vt aliis obseruatum, vnde vox ipsa *expalmare*. Translatum deinde, cum picantur, siue pice illinuntur, aut alia materia rimæ obstruuntur. Alii à *palmare*, quod est committere, coniungere, quia apud Colum. L. XI. 2. *palmare est materias alligare*. Sed aliud est ligare, aliud committere, siue stipare. Vide Menagium.

SPALMATE. Cum pueri in scholis manus ferulæ subiiciunt, veluti *depalmantur*, siue *expalmantur*, sicut *sculazare*, cum nates perdunt. Onom. Glat. *Depalmare*, κολαφίζειν. Propriè depalmare, & expalmare, est palma percutere, siue colaphos infringere: vt Horatius ille apud Gellium, *qui pro delectamento habebat, obuij cuiusque liberi hominis os verberare seruumque præsto habere, qui crumenam assium plenam gestaret, vt cuicunque quem depalmauerat, asses secundum legem XX numeraret.* Glos. Ῥαπίζω, expalmo, alapo. P. Blesens. serm. 18. *Vidi eum in horto ligatum, in atrio Pontificis expalmatum, sputis illitum.* Et serm. XXIV. *Attendamus filium Virginis illitum sputis, palmatum colaphis.* Postea expalmare, veluti palmas cædendo auferre. Iuven. I. *Et nos ergo manum ferulæ subduximus.* Vulgo *sparamano*, ex voce magistri iubentis parare manum, siue flagro palmam subiicere. Voss. de Hist. Lat. L. II. 39. de Ratherio. Scripsit Itinerarium Romanum, & complura alia, inter quæ & ars erat Grammatica, ridicule auctori nuncupata, Spara dorsum: quia præstaret, vt puerorum dorsis parceretur: nam Sparen Germanis est parcere. Crederem tamen contra, fuisse, Para dorsum, vt para manum, quod dorsum, & quæ sub dorso sunt, plecterentur. Insubres *spioffere*, à plattu ferulæ veluti cottabo manum percutientis. Hisp. *Palmatoria*, & *Cañaheja*. Et *cana berla*, quasi *canna ferula* species harundinum. Vide *Sferza*. Ceterum in Lupercalibus puellæ & mulieres manus, & terga lupercis ferienda subiiciebant, depellendæ sterilitati. Iuv. *Nec prodest agili palmas præbuisse Luperco.*

SPAMPANARE. *Pampinare*, expampinare, pampinos decerpere. Inde pro iactantia, & inani foliorum ostentatione. Vna *spampanata*. Veneti *sparpanazzi*. Pampinatio.

SPANDERE. *Effundere*, *effandere*, *spandere*.

SPANIRE. De floribus cum aperiuntur, *expandi*: item quod consequitur, pro flaccescere.

SPANNA. Palmus maior. Rectè Monosinus contractum ex Græco σπιθαμή. *Spithama*, *spanna*. Vnde Germ. *Spann*: & Gal. *Espan*, & *empan*. Palmus minor digitorum quatuor, maior, idest *spithama*, duodecim, Plinio dodrans, idest quantum est spatij inter expansos summum pollicem, & minimum digitum. Non à Germ. *Spanne*, vt Vossius, quod à *spannen*, tendere, vel ab Italico *spandere*, pro expandere. Neque à palmo, qui simpliciter pro mensura quatuor digitorum: & Itali inter palmo, & spanna distinguunt.

SPARAGNARE. Parcere, rem seruare, sumptum non facere. Rectius à *parsimonia* deduxeris. Parsimoniam adhibere, *Parsimoniare*, *sparagnare*, *risparmiare*, & *sparmire*. German. *Sparen*. Gal. *Espargner*: quam ab exparco, *exparcinare*, vt Salmas. ad Solinum. *Risparmio*, & *paragno*, à parsimonia, parcimonium. Vulgo *tenere à mano*: non effundere, aut dispergere.

SPARARE. pro tormentum, siue sclopum displodere, & pilam emittere, non est à σπαράττειν, quod lacerare significat, sed ab exparare, siue disparare: parare enim est tormen-

tum

gum instruere, & puluere pyriò, ac pila implere, siue farcire: *exparare*, euacuare. Pap. *Exparata, vacuata,* Quod est ab exparta. Idem. *Experta, partu vacuata*. Vel sbarare, vt vulgo dicunt, à *barris*, siue repagulis, quod concepto igne pila obstantia amolitur, & disiicit. V. *Barra*. At *sparare*, pro ventrem aperire, siue exenterare, & intestina educere, vel à *σπαράττειν*, vt Monosin, quod sine laceratione fieri non potest. Vel à *sbarrare, & sbarattare*, aperire, & frangere, & varicatim distrahere. Villan. *Fù impeso per li piedi sparato, & sbarratato, come porco*. Et simpliciter pro aperto. Boc. Ameto. *Vna fibula congiugnea le parti dello sparato mantello*.

SPARPAGLIARE. Spargere, dispergere. *Paleas dispergere, sparpaleare:* translatè pro dispersis. Villan. VII. 27. *Quando li vidde ben sparpagliati, disse al Rè*.

SPARVIERE. *Sparauiere*. Accipiter Scalig. Exerc. CCXXXIII. à *σπαράττειν* lacerare deductum se fuisse ait, (à lacerandis auibus) nisi Germanica vox esset. Consentit Voss. II. 17. *Sparuarius, vel speruarius, ex Germ. sparuuer, qui sic vocatus, quasi spar, var, hoc est procul, siue longe spargens pennas suas*. Quæ notatio cum cunctis volucribus rapacibus conueniat, mallem à Latino corruptum. Accipiter, *accipitrarius, asparuarius, sparuarius:* vt in Leg. Salica, & Baiuuar. titulo VII. *Si quis sparuarium furauerit*. Hisp. *Açor*. Contractum ab *Accepeor*, idem quod *Accipiter*. Eadem Lex Salica. *Si quis Acceptorem de arbore furauerit*. Lucil. *Rostra Acceptoris, & vngues*, vt Charis. L. I. Glos. *Acceptor, ἱέραξ*. Mirum est quantum se torqueat Coaruvias, Hebræosque, & Arabas inquietet. Iidem *Cetreria* appellant artem curandi accipitres & Falcones, ab. *Accipitraria: cetreria*. Vide Fridericum pag. 151. 180. & Albertum de Falcon. p. 372. Item Bignon. ad Legem Salicam tit. VII. Floret Veronæ Sparaueriorum Gens nobilissima, quam illustriorem reddit Franciscus Græcis, ac Latinis literis, atque omni eruditionis genere, sed præcipue humanitate, cum paucis comparandus.

SPARIRE. Euanescere, è conspectu subduci. *Apparere*, contrarium *disparere*. V. *Smarrire*. *Sparuto, smarrito*, cui forma deterior facta, & oris figura veluti disparuit, quod ex macie, aut metu contingit.

SPARNICCHIARE. Hac illac dispergeri, *sparnazzare, sparpagliare*. Cresc. IX. 77. *Donec sia l'orzo sparnicciato*. Spartum, *sparsitatum*. *Spernucchiato* Veneti, qui incomptis, & hac illac sparsis capillis est.

SPASSEGGIARE. V. *Passeggiare*.

SPAVENTARE. Pauorem incutere. Vide *Sbigottire*. Hisp. *Espantar*, non à spasmo. *Espantajo*, terriculamentum. *Spauracchio*.

SPAZZARE. Verrere, purgare. Pauimentum, Spatium, *spazzo*. Dant. Inf. XIII. *Lo spazzo era vn arena arida, e spessa*. *Spazzare*, scopis purgamenta verrere, sordes depellere. Item impedimenta amouere, & locum spatiosum reddere. Insub. *spazzar casa*, mutare domum, vasa transferre. *Spazza casa*. V. *Soffitta*. *Spazza camino*. Fumariorum scopator; *Spazzetta, scopetta*, scopulæ: *spazzadora*, scopæ & quidquid tergendo aptum est.

SPECIE. Aromata. *Species* à Iuris Consultis appellari, quas veteres Latini fruges dixerunt, vinum, oleum, frumentum, notum est. Capitolin. Anton. *Species Imperatorias superfluas vendidit*, triticum nempe, & fruges reliquas, quæ Imperatori à prouincialibus pendebantur, & ex eius prædiis colligebantur: vt Turn. XXV. 18. Quanquam aliqui rectius de vestibus interpretantur. Marcellin. L. XIV. *Indumentum Regale quærebatur:* mox, *celerari speciem perurgebat*. Vt in Cod. de vest. milit. & de vest. holoberis. Vox deinde ad aromatum omne genus translata, vt Salmas. ad Solin. pag. 1050. *Speciale*, aromatarius, Pharmacopola, Seplasiarius. Qui species exoticas vendit. Martianus Iurisc. *Species pertinent ad vectigal, cynamomum, piper album, piper longum & reliqua*. Proprie *Droghiere*; nam hodie *Speciale*, qui pharmaca, & medicamenta vendit.

SPEGAZZARE. Delere, obliterare, atramento illinere, ac fœdare. A *spungia, spungiare* qua voce Apicius sæpè vtitur: *spungiatare*. Vel ab *expungere, expungitare, spugittare, spegazzare*.

SPEGNERE. Extinguere, *stinguere, spignere, spegnere, stinto, spento*. Dant. Purg. I. *Si che ogni sucidume quindi stinga*. Lucret. L. I. *Ignes in cœtu stingui*. Lib. VI. *Nubes Ignem continuo magno clamore trucides*. II. *Stingui colorem*. Et Cic. Arato, *stinguens insignia Cœli*. Et Progn. *Stinguntur radij cæca caligine tecti*. Et Purgat. XII. *Anchor nel volto suo presso che stinsi*. Pap. *Stinguit, occidit, delet*. Glos. *Destinguit Ἀποσβέννυσι. Σβεννύω. Stingo*. Proprie de igne, sicut enim de eo dicitur viuere, ita extingui. *Spegnere*, pro mori, *amorzarsi*. Plaut. Aul. *Nam si ignis viuet, tu extinguere extempulo*. Et sicut viuæ lucernæ Horatio dicuntur, ita occidentes Petronio. Sicut Accius apud Nonium. *Torrem interfectum flammeum*, quod notauit Mur. Var. L. VII. 6.

SPELAZINO. Spelaccino. Lanæ carminator, qui è folliculis bombycum crassius sericum depectit, & carminat. A *pilando*, ac veluti pilos detrahendo.

SPELORCIO. Auarus, ſordidus. Vel à veſtitu detrito, & defloccato, & cui trama reliqua ſit. Hiſp. *Pelone*, & *peloia*. Vel à *Spicilego*, qui ſpicas legit *ſpelurico, ſpigoloriccio, ſpilorcio*. Quod rectius puto. Qui enim ſpicilegium exercent, ſordidi ſunt, & viliſſimi. V. *Spigoliſtro*.

SPELTA. Rea. Germ. *Speltz*.

SPELVCCARE. Pilos decerpere, *pilucca-re, depilare. Spiluzzicare*, eſt minutum quid delibare, & veluti pilatim carpere.

SPENDERE. *Expendere, ſpeſa, expenſa*. Diſpendium. *Spendio*. Dant. Inf. VII. *Che con miſura nullo ſpendio ferci*.

SPERA. Suppoſitum, turunda adſoluendam alvum, quod in *ſpiram* conuoluatur. *Cura* Veneti, à parte, cui immititur.

SPERANZA. à *Speranda, ſperandia, ſperantia*.

SPERONE. Calcar. Vel à Germ. *Sporen*. Vel à *ſpola*. Hiſp. *eſpolon*. *Spola*, autem ſpicula, ab aculeo, *ſpicolone, ſpolone*. Et *eſpuela*. Coaruvias, cum recte, quaſi ſpicula poſuiſſet, poſtea, ab *expellendo* deduxit. Ergo Germ. *Sporen*, ex eodem fonte. Bouillus, à *ſpharulis*, quæ extremitati calcaris adduntur, quod non eſt ita ineptum, vt reliqua fere omnia apud eundem. *Sperone del muro*, anterides. Phil. Vitr. L. VI. vlt. *Anterides, ſiue Eriſma ſint. Nos*, inquit, *contra fortia, & arcus obnitentes dicimus: Itali ſperones, ceu ſint calcaria, ideſt obnitentes muris pilas, vocant*. Baldus. *Orthoſtata, nempe recte ſtans, Gracè. Eo nomine dicuntur, arrectaria pila, ſiue fulcimenta: noſtrates appellant, ſperoni, pilaſtri, contraforti*. *Speronella*, herba, quæ calcaris ſpeciem refert.

SPERONAGLIE. *Perniones, Pernionalia, ſperonaglia*. Veneti *Buganze*, à tumore, ſiue bubone.

SPERTO. Expertus. Dant. Inf. XXXI. *Queſto ſuperbo volle eſſere ſperto, Di ſua potenza contra'l ſommo Gione*. Potentiæ ſuæ experimentum facere.

SPESSO. Sæpe frequenter. *Spiſſum* pro frequenti apud Latinos non legitur: ſed pro denſo, & pro tardo, ſiue ſero. Afran. apud Non. *Quod defeſſa expectando domi ſedi: quod ſpiſſo venire viſum eſt mane mihi*. Plaut. Pœn. de haruſpicibus. *Qui ſi quid boni promittunt, pro ſpiſſo euenit: Id quod mali promittunt, præſentarium*. Næuius. *At enim tu nimis ſpiſſe, atque tarde incedis*. Non ergo à *Spiſſo, ſpeſſo*, ſed à *ſæpe, ſæpiſſime, ſepiſſe, ſpeſſo*.

SPEZZARE. V. *Pezzo*.

SPIANZO. V. *Spruzzare*.

SPIA. *Spione* explorator. Non à *ſpicare*, pro *ſpicere*, ſiue *aſpicere*: ſed à *ſpeculor, ſpeculone, ſpeclone, ſpione*, & *ſpecula, ſpia, far la ſpia*, ſpeculari, ſpeculatores. Gloſ. *Speculator*, ἐπόπτης, κατάσκοπος. German. *Spien*, explorare, quod Voſs. à *ſpecio* deducit: ſed eſt à ſpeculor, *ſpeculone, ſpione*.

SPIAGGIA. V. *Piaggia*.

SPIANARE. Solo æquare, *complanare, planum facere. Spianada*, vaſta circum Vrbes planities, dirutis ædificijs, & exciſis arboribus, ue hoſtium mœnibus appropinquantium aduentus latere poſſit. Veneti, *Guaſti* appellant, circumiectam Vrbibus continentis planitiem, vaſtatis circumquaque, quæ hoſtium aſpectum adimere poſſunt.

Spianola, aſcia, qua ligna dolantur, & *complanantur*. Vnde *Piola*, pro eadem, niſi à *poliendo* dicta ſit.

SPICCARE. Auellere. V. *Picciuolo, Piccolo*. Affigere *appiccare*, refigere *diſpiccare, ſpiccare: ſtaccare. Spiccare la teſta dal buſto. Spiccare*, erumpere, eminere, *emicare*, proſilire. Virgil. *Primus abit, longeque ante omnia corpora Niſus Emicat. Spicca vn ſalto*. Et. *Iuvenum manus emicat ardens Littus in Heſperium*. Et *Saltuque ſuperbus emicat in curvum. Spiccare*, & *ſpuntare* de Solis radiis. Quia radii ſpicula, ſiue ſpiculorum inſtar. Hinc Lucretius *Tela diei* appellat radios Solis, *lucida tela diei*, quia vt ait Giſanius, quod radiis tanquam telis in omnes partes proiectis, Orbis terrarum illuſtretur. Quem ſecutus Auſonius. *Letalia tela diei*. Varro *iacula ſolis* dixit. Prudent. Cathimer. *Caligo terra ſcinditur, Percuſſa Solis ſpiculo*. Germanis *Straal*, ſolis radii. *ſtrali. Spicciare*, de aqua aut alio liquore erumpente. Dant. Purg. IX. *Come ſangue, che fuor di vena ſpiccia*. Inf. XIV. *La ve ſpiccia Fuor della ſelua vn picciol fiumicello*. Translate Inf. X. *In fin la sù facea ſpicciar ſuo lezzo*. Poteſt etiam *ſpicciare*, à *ſpina*, ſiue *ſpiculo*, ideſt epiſtomio, ſiphunculo, cum inde exprimitur, & ſalit.

SPIEDO. Veru, venabulum. V. *Schidone*.

SPIERÆ. Venetis ſunt, vela chartacea, & linea, quæ loco ſpecularium feneſtris obtenduntur. A *ſpecularium, ſpeclaria, ſpera*, & *ſpiera*. *Sole in ſpiera*, ſub clara nube lucens, cui nubes pro ſpeculari. Hinc *ſperula*, pro re lucida. Dant. Par. XXII. *Com'à lei piacque, gl' occhi dirizzai, E vidi cento ſperule, che inſieme, Più s'abelliuan con mutui rai*. Inſubres *ſtamegne* appellant, telam raram, ac pellucentem, quod plus ſtaminis, quam tramæ habeat, & ideo feneſtris oppanditur, voxque poſtea ad chartam tranſijt, quæ in eum vſum arcendo frigori opponitur.

SPIGLIATO. Expeditus celer, *Explicatus, ſplicatus, ſpigliato. Spigliatamente*, & *ſpigliatezza*.

SPIGO D'AGLIO. *Spicchio*. Nucleus, *spica*. Caput allij solidum, cum nucleis: nuclei Latinis *spica*, ἀγλιθες. Nam eorum quæ bulbosa radice constant in nucleos diuidua, nuclei, *spicæ* vocantur, vt *spica allij*, *spica crocis*. Turn. Lib. VIII. 2. *Fesa* etiam à *fisso*, siue à *findendo* dicitur. Gal. *Cerneau*, à Germ. *Kern*, nucleus. *Spicchio* translate pro fusto. Morg. x. *Mà con l'accetta ogni volta vno spicchio Dal dosso lieua al possente Gigante*. Et XVI. *Che se non fosse, chè l'arme se fosse, Egli leuana del capo vno spicchio*.

SPIGOLARE. *Spicas* legere, *spicilegium*.

SPIGOLISTRO. Hipocrita, quod frequenter candelas affigit ferreis, ac denticulatis vncis circa altaria ante Sanctorum imagines, quę *spigoli* dicuntur, ab acumine, instar spiculi, vt Lexicon Etruscum declarat.

SPILLO. Acus, acicula. *Spiculum*, *spicillum*, *spillum*.

SPINA. Epistomium, fistula, siphunculus, & rubulus doliorum; Vel quod olim *spina* grandiores hunc vsum præstarent, vel à *spiculo*, quo dolia perforantur. Nam & *spillo* dicitur. Morg. XXII. *Perche pur trarci il vin con questi spilli?* Inde *spillare*, e *spinare la botte*.

SPINAZZO. Pecten ferreus, carpendo lino; Vel ab acuminibus ferreis instar *spinarum*: vel à squammis lini, quæ & *spina* dicuntur. Venetis hoc instrumentum *Chia* dicitur à squamis. *squama*, *squamula*, *scalea*, *scaglia*, *schia*, & *chia*, *Chiare* linum squamis purgare, desquamare, *scagliare*, *schiare*, *chiare*.

SPINETTA. V. *Clauicembalo*.

SPINGERE. *Sospingere*. Impellere, ab *Impingere*. Virg. *impingeret agmina muris*, impellendo enim quid impingitur. Lex Salica. Tit. XXXIII. *Si quis Baroni viam suam obstauerit, aut eum impinxerit*. Et Tit. XLIII. *Si quis hominem ingenuum in puteum, aut in pelagus impinxerit*. *Spenta*, & *spentone*, impulsus, incussus. V. *Penta*.

SPINGARDA. V. *Smeriglio*.

SPOLA. *Spuola*. Instrumentum textorium, quo trama stamini inferitur. Radius, Panuellium. Dant. Par. III. *Per apprender da lei qual fù la tela Onde non trasse infin al cò la spola*. Vel ab *Aspo*, cui fila inuoluuntur. *Aspula*, *spola*, vel à *spiculum*, est enim radius acutus, vt Ouidius, *radijs subtegmen acutis*. *Spicula*, *spola*, quanquam radius proprie, qui spolam continet. Vel denique à *panula*, *spanola*, *spola*. Non. *Panus, trama inuolucrum, quem diminutiue panulam vocamus*. Pap. *Pannula dicta, quod ex eis panni texantur: ipsa enim discurrunt per telam*. Germ. *Spulle*, & *spoele*. Galli & Itali *Naue*, & *nauicella*, capsulam vocaut in qua *spuola*, & per quam *panola* stamini traijcitur. Hisp. *Lançadera*, quia veluti iaculando, immittitur, vel ab acumine, & cuspide. V. *Subbio*.

SPONDA. Proprie lecti pars dicitur, interior, quæ propius parietem, altera exterior, siue prior, & simpliciter *sponda*. Interior pluteo eminenti muniebatur, ne cubans è lecto decideret. Martial. Lib. III. 91. *Exciduntque semem, sponda qui parte iacebat. Namque puer pluteo vindice tutus erat*. Vt Salmas. ad Hist. Aug. Isidorus. *Sponda exterior pars lecti, pluteus interior*. Veneti etiam *Spondam* exteriorem lecti partem appellant: interiorem *Calesella*, quod angusto tramite, siue semita à pariete distet. Insubres, *Stretta*. Inde factum, vt pontium crepidines, ac latera, hinc inde ad marginem apposita, *sponda* dicantur, & translate pro munimento, adminiculo, ac tutela.

SPONTONE. Contus, hastile, ferro præfixum. *Contone*, *spontone*, vel à cuspide, siue *Punta*.

SPORTO. *Spaldo*: mœnianum, podium, proiectum, quod extra murum prominet, & porrectum est. *Exporrectum*, *sporto*, *sparto*, *spaldo*. Boc. n. XIII. 8. *Vide vna casa sopra le mura del Castello, sportata alquanto in fuori*. Ouid. epist *Io disperata m'hoe posto in cuore, di gettarmi da vno sportato poggio*. Statut. Patau. Rub. LIII. *Quicunque, transcenderit muros ciuitatis, vel burgorum, aut spaldos, vel foueam ad descensum*. Inf. *Si abstulerit de lastris, seu laterculis muri ciuitatis spaldorum*. Chron. Venetum. *E più fuora de i suoi spalti i non insina*. V: *Balcone*, & *Verrone*, & *Appoggiarsi*.

SPRAZZO. V. *Spruzzare*.

SPRELLA. Insubres appellant caudam equinam herbam, ab asperitate, Etrusci *Asprella*, qua mulieres patinas ex stanno, & ærea vasa eodem obducta rergere, & in splendorem dare solent.

SPREZZARE. Contemnere, *Depretiari*: & *depretiare* apud Tertullianum.

SPRINGARE. *Spingare*. Calces impingere, à German. *Spingen*, saltare, crura iactare. Dant. Inf. XIX. *Forte spingaua con ambo le piote*. Land. *Springare*, *sactare crura*. *Vnde de equo, springar calci*. Hisp. *Acocear*, calcitrare, calcibus impetere, quasi *adcalzare*. Sed *springen*, est ab impingere, *spingere*, *spingare*, *springare*, & *sprangare*.

SPRVZZARE. Irrorare, leniter aspergere, quod poeta, *spargens rore leni*. *Spargere*, *spargitare*, *sprazzo*, *sportio*, & *spruzzo*. Dant. Purg. XXXIII. *E dello sprazzo, Che si distende sù per la verdura*. Translate Chr. moral. *Tù ne sentirai qualche sprazzo, ò nel Contado, ò nelle pendici della terra*. Veneti *spianzo*. Item *sprizzare*. Bocc. *Vn fiumicello sprizzando, parena da longi*

ariento viuo, che d'alcuna cosa premuta, minutamente sprizzasse. Et *sprizzato, screciato*, notis distinctus, siue maculis aspersus. Boccat. *E colei la quale si vide in dosso i panni più screciati, e più vergati*. Infra. *Queste così fregiate, così dipinte, così screziate*. *Spruzzare, aspergitare*. Germ. ab eodem. *Besprengen, Bespritzen*. Galli *Amuser*, idest aquam ore conceptam porrectis labiis proflare, quod est *Pruflare*, & *sbrofsare, subflare, subproflare*, & *sbrofadelli*, lagana proflatu tepidi iuris coalita. Vnde etiam *spruzzare*, ortum trahere potuit.

SPVLA. V. *Bula*.

SPVNTARE. V. *Punta*, & *Puntare*.

SQVACCHERA. Aquatio, *aquarozzo*: pro diaræa, & aluo cita, & liquiore. *Squaqquerare*, effuse ridere, *cachinari*: sicuti *ridere schangheratamente*, & *sganasciarsi*, solutis, ac diffutis malis, & veluti à cardine avulsis.

SQVAGLIARE, liquescere, *excoagulare*. V. *Quaglio*.

SQVADRA. *Squadrone*. Acies quadrata. Tibullus L. IV. El. I. *Seu sit opus quadratum acies consistere in agmen, Rectus vt æquatis decurrat frontibus ordo*. Scalig. Catalecta. *Nam squadrones quadras Phalanges vocant*.

SQVADRA. *Squara*. Instrumentum fabrile, Norma. Phil. Vitruv. VII. 3. *Anguli ad normam*. *Normam*, inquit, *fabri appellant, squadram; Regula capitis coagmentant aliam prominentem, vt referant una angulum rectum*. Eam describit Vitr. L. IX. I. Bud. ad Pand. p. 233. *Norma, vulgo Quadra vocatur, idest Squierra*. Non tamen quod *quadra* sit aut *quadrata*, triãguli enim speciem refert: sed à *Varo*, quod distortum significat. Pers. IV. *Vel cum fallit pede regula varo*. Vet. Int. *Pede varo, idest inflexo, & altersum, quam ad rectitudinem deducto: aut regula, pro norma abusus est, est enim ea Vara. Vnde Vari cruribus distortis. Vara, sguara, squadra*. V. *Sgaratare*. Veneti, *Squerri* naualia appellant, siue loca in quibus naues ad normam compinguntur, ac reficiuntur. Translate, *tirato in squerro*, pro recenter compto, & operosius ornato: quasi ad normam exacto.

SQVARCIARE. Lacerare, discindere. Vel à *squartare*, idest in quatuor partes, ac frusta carpere, & concidere. Dant. *isquattrare*. Inf. VI. de Cerbero. *Graffia gli spirti, & ingoia, & isquatra*. Barbari, *Quaternizare*: apud Vois. IV. 18. Vel à *varicare, suaricare*, idest divulsis cruribus lacerare, ac distrahere, quod est *denaricare, suaricare, squarciare*. *Squarzade*, Veneti appellant carnes, multo pingui, & discurrentibus venis, variegatas, *suarizate, squarzate*, item *suerzellade*, quasi virgarum inculsu, rubentes.

SQVAQVARA. Cita alvus, & soluta. Foriæ, quod aquæ instar fluit. Item *squaquarare, scialaquare*, helluari. Vide.

SQVILLA. Tintinabulum: *Campana*. Morg. IV. *Comuciorno veder casali, e ville, E sopra à Campanil gridar le squille*. Videtur à Germ. *Skelle*. Sed hoc à *Squilla*. *Squilla* autem diminutivum à *Cochlea, Cochleola, Cochilla, Squilla*. A Cochlea Germ. *Cloch*, Campana, ob similitudinem testæ cochlearis. Itali *Chiocca*, & *Chiocchette*, Campanulæ, tintinnabula. Vols. L. II. 9. *Chlocum*, vel *Kloc*: putat vocem esse Saxonicam. Onom. Lat. Sax. *Cloca, belle, idest Campana. Clocarium, vel lucar, Belhur*, idest, *Campanile*, sed est à *Cochlea*, & eius figura. Bonifacius apud Cerdam in Aduer. Ep. IX. *Et si vobis laboriosum non sit, vt Cloccam vnam trãsmittatis*. Et ep. 89. *Et Cloccam, qualem ad manum habui, tua paternitati mittere curauimus*. Et S. Adamannus de Vita S. Columbæ L. III. *Personante clocca*. Et *Cloccarium* turris æris Campani. A *Clocca, clochilla, squilla: scella*, & *scilla*. Lex Salica. *Si quis skellam de caballis furauerit*. Eadem lex *Tintinnum* appellat, idest tintinnabulum. Vide Bignonum. Edinerus Anglus in Vita S. Anselmi Lib. I. *Pro excitandis fratribus scillam pulsantem*. Durandus, & alij *squillam*; Non ab herba, siue pisciculo, vt Vols. L. I. sed vt dictum à *Coclilla*. Hisp. *Esquilon*. *Squilli*, pro cantu, & sono Musico. Dant. Parad. XX. *Poser silentio à gli Angelici squilli*.

SQVITTINIO. *Scrutinium*.

STACCHETTA. Insubres vocant clausculum à Germ. *Stachel*, Aculeus. Veneti *Brocchetta*, à *Veru*, *verrucchetta*, *brocchetta*. Gal. *Piquon*, à spiculo, & *Arguillon* aculeus, aculeone.

STACCIO. Cribrum, Incerniculum. *Setaccio, Sedaccio*, e setis equorum. V. *Sedaccio*, *Setamicium, setaciũ*, & *stamigna, setaminiũ*. Vols. IV. 25. *Setaciare in Gemma exponitur pro cribrare Bundelen*. *Nempo formatum à setacsus, quia cribrum pollinarium fit è setis. Dixerim subcernere cribro, vel incernere*.

STADICO. V. *Ostaggio*.

STAFFA. *Stapes, stapeda, stapia*. Nomen sicut res, veteribus Latinis incognitum. Instrumentum ferreum ab equi lateribus vtriuque dependens, cui innituntur, atq; insistunt equitantium pedes. De quo plura Salmas. H. Aug. p. 163. & ex eo Vols. L. I. 7. qui inter cetera notat à Græcis dici *Astrabam*, vnde Hisp. *Estribo*. Gal. *Estrier*: & Anabolea, quæ Latinis scala, etiam Codino non semel. Quia eo solerent ascendere veluti scalis. Sicut ἀναβολεὺς. *Strator*, non solum qui equum sterneret, sed in equum ascendentem subleuaret. Quibus ad-

de

de Glos. *Ab astratura*, ἀπὸ τῆς ἀναβολῆς. Lege cum Vulcanio *A stratura*. Et *Scansor*, καταστρωτής. A *staffa*, *stafile* lorum vnde stapes, siue sub expedaneus depedet. *Staffilare*, loro cædere. *Staffilata*. Sicut Horat. *habenam* pro flagro posuit. *In stabulis latuit metuens pendentis habenæ*. *Staffere*, qui ad pedes equitantis. *Staffetta*, cursor tabellarius, cui pedes instapede perpetuo sunt.

STAGGIO. *Staggia*, *stanga*. Fustis, Falanga, vectis, præcipue sustinendis oneribus: Non à στέγη, quod tectum significat, neque à *spanga*, & Germ. *spanne*, neque à *stando*, sed à *bastaginm*. V. *Basto*. Germ. *stange*, Pertica, contus. Item vectis. Græcis σάλικες sunt perticæ retia sustinentes. *Stanga*: repagulū transuersa trabs, opposita tribunali, arcendæ turbæ. Hist. Pist. p. 4. *Et essendo alla stanga del Giudice del Podestà*. Item pro vecte, claudendis ianuis, ac firmandis. Pro pertica transuersa, cui accipitres insident, & perticæ, quibus vestes suspenduntur, & *stacca*. Vil. XII. 89. *Le fece porre (l'insegna) in sù vna stacca*. Hinc *stangaria*, sepes sudibus, siue perticis surrecta. Leg. Long. L. I. 35. lege 30. *Si quis de sepe stangaria vimen legerit, componat sol. I. si autem perticas transuersarias tulerit componat sol. III*. Veneti, *Passasa*, à palis, siue paxillis, vallisque, ac sudibus defixis. *Stagia*, & *stacca*. Lex Salica Tit. XXIX. 32. *Si quis staccam, vel tremaclum, vel verriculum de flumine furauerit*. *Staccam* perticam, cui retia alligantur. Licet Pitheus genus majoris retis interpretetur.

STAGGIRE. Rem sequestro deponere, e ne loco moueatur interdicere. A *sistendo*, siue *stare faciendo*. Veget. *Questo fu da nostri antichi ordinato, che del soldo, che è dato à Cavalieri, la metà ne debba stare in istaggina appo coloro, che porta la insegna*. Dial. S. Greg. *E in continente, che fù giunto à quel luogo doue era stato sepelito quel Prete, fu staggito, per virtù di Dio, e non si potè mouere*. Vnde *staggina*, e *staggimento*. A stando, siue sistendo, non à *sequestrando*. Veneti, *bollare*, & *assicurare*, quod res illæ publico signo muniantur, vnde creditori securitas. Insubres *Far la repositione*, sequestro addicere.

STAGGIONE. Tempestas anni, *temporum statio*. V. *Stagione*.

STAGNARE. Pro sanguinem sistere, & aliquid solidare, non à stagno, sed à *stamno* deducitur; vt Salmas. epist. CVIII. *Stagnare pro stamno inducere, linere, quod Græci στεγανοῦν dicunt. At stagnare quod munire; & solidare significat, pro ferruminare, indurare*. Glofs. *stagnat* σουδί, *Inde & sanguinem sistere, stagnare, quo vsus est Sammonicus, quamnis stangare recentiores dixerint*. Galli *Estancher*. Sammonic. ad *stancandum sanguinem*: à στεγνῶ, *constringere, non transmittere, vt solent vasa futilia, ac rimosa*. Vols. L. IV. 26. Mirum est hanc vocem reperiri apud Iustinum, nam Trogi esse vix crediderim. L. XXXVI. 3. de Mithridate, quod venena metueret, antidotis se muniente. *Et ita se aduersus insidias exquisitis tutioribus remedys stagnauisse*. Nam de Vegetio nihil mirum Veterin. Lib. I. 18. *Quo facto trinis potionibus stagnata, vt dicuntur animalia armentina, vel domita, integro anno à morbo intacta seruari. Vbi male*, saginata, *reponunt*. Idem enim L. III. 2. hæc habet. *Quod si toto anno aduersus omnes agritudines desperatas boues stagnare volueris*.

Ceterum vasa ærea stamno inducta notum est, vnde *stagnade*, & *stagnatelle*, ahena, & ahenula stamno illita: Scrib. CXXX. *Hac pyxis in ampliorem stagneam mittitur*. Scalig. ad Festū. *Narita*. *Stagneum vas intelligit, ni fallor incrustatum*. *Nam stagnare vulgo inuitreare*. Vide Rodium p. 455. id fiebat ad compescendum æruginis virus, vt ait Plin. L. XXIV. Quod Græci γανῶ, & περιπτυλοῦν dixerunt; Fictilia autem pice liquida illinebant, ne humorem exudarent. Vt Casaub. ad Ath. Lib. I. 6. Vide Salmat. Solin. 577.

STARO. *Staio*. *Sextarius*.

STALLA. Et *Stallo*. *Stabulum*. *Stallo*, pro loco siue sede in Choro. Cæsarius L. I. 6. *Intrauit chorum vterque stante Priore in Stallo suo*. Plura alia attulit ad id confirmandum Vos. I. II. 17. putatque non à stabulo, sed à Germ. *Stall* pro sedili. Sed cum etiam stabulum à stando dictum sit, siue manendo, vt Græcis σταθμὸς à στῆναι, cur non etiam stallum, à stabulo? Non enim stabulum tantum præsepe significat, siue ἱπποστάσιον, sed etiam cauponam, siue diuersorium, vt doctis animaduersum. Hinc *Installare*, stationem adsignare, à *stallum*, pro statione, quod factum, inquit Vols. è stabulum.

Stallo etiam pro diuersorio, siue mansione pauperum, qui plures intra vnam domum. Mediolani *Mala stalla*, Carcer pauperum decoctorum, qui soluendo non sunt, vere stabulum, *mala mansio*. Quanquam hæc vox apud Iurisconsultos pro genere tormenti, siue quæstionis sumitur: vt Turneb. L. XXIII. 21. credit, arcæ in quas conijciebantur serui, de quibus quæstio erat habenda.

Stallone equus admissarius, qui sobolis procreandæ gratia, nec ad alium vsum in stabulo retinetur. Hisp. *Garagnon*, quæ vox Coaruviæ Arabum opem implorare coegit. Sed est *à guardare*, seruare, diligenter custodire. Etrusci *Guaragno*. Cres. IX. 2. *Anche è da sapere che il cauallo deue esser generato dal stallone, volgarmente*

mente appellato guaragno, il qual sia diligentemente guardato. Lex Salica Tit. XL. *Si quis Vuaranionem Regis furauerit. Stallio* qui diu in stabulo moram traxit. *Stallaticcio*, Veneti ouum appellant, quod non est recens, sed in nido, aut stabulo stetit. Insubres, *stantio, stantia*, mora.

STAMETTO. Pannus è *stamine* subtiliore stamineus. German. *stameth*. Apud Tyrium L. XIII. 27. *Exametum* non est *stametto*, sed *examitum, sciamito*. Vide.

STAMEGNA. V. *Spiera*.

STAMPA. à *Typis*. *Stampare dinari*, cudere nummos. *Stampie* Veneti appellant, fabulas & cantiones. Hispanis *Estampida*, pro re recenter impressa, & peruulgata, vt ferme res nouæ, & admirabiles, ab agyrtis circumforaneis venduntur, ferme inanes & fabulosæ. *Stampita, stampia*.

STANCO. Defessus, defatigatus. Cumque *Stracco* idem significet, putant esse eiusdem originis. Nempe à *finister, finistracco, stracco*, & abiecto R. *Stanco*. Hoc autem argumento vtuntur. Quia manus sinistra, *stanca* etiam dicitur. Dant. *Volgemmo, e discendemmo à mano stanca*. Cum autem sinistra infirmior sit, postea, pro fesso, & defatigato accipi solitum. Cui sententiæ subscribere non possum. Primo enim non omne quod est debile, etiam defessum dici debet, hoc enim ex labore, quo infirmus carere potest. Præterea *mano stanca*, non à sinistro dicta est: sed ab *Anca, xanca*, & *stanca*. *Ancus* enim Latinis, & *mancus*, qui manu defectus, siue debilis. Festus. *Ancus appellatur qui aduncum habet brachium, vt exporrigi non possit*. Gloss. *Ancus mancus*: Κυλλὸς λορδὸς, χωλὸς, vt Scaliger. Nonius *Mancum debilem*. Isidor. *Mancus, manu ancus, vel manu cassus*: Ab *ancus*, *mancus*, & *monco*, & *mancino*. Sicut ergo scæua & scæuola dicebatur, ita ancus, & mancus, qui dextra defectus, & debilis, sinistra vtebatur, *mancino*, ita & sinistra manus, *anca, manca, xanca*, & *stanca*. Non tamen inde *stanco* pro defatigato cum præcipuè in scæuis sinistra validior sit: sed aliunde, nempe ab *Anctus*, scilicet, qui ex nimio labore, & defatigatione ægre spiritum ducit, & reciprocat. *Anctus, stanco*.

Sed STRACCO, aliunde originem petit. Nempe à *stratus, prostratus*, stratis viribus, & strato corpore, quod defatigati faciunt. Liu. L. VII. Dec. III. *Ita desertum agmen primo per agros palatur, fessique aliquot somno, ac vigiliis sternunt corpora passim*. Vel *fractus membra labore*. *Rotto* enim idem significat. Dant. Inf. XXII. *Et ei ritorna sù crucciato, e rotto*. Landin. *Rotto, cioè stracco*. Gloss. Ἀποκαμοῦσα. *Lassa, defessa, defracta*. Pap. *Effætus, lassatus, fatigatus, fractus*. Quod verius puto.

STANGA. V. *Staggio*.

STANZA. *Statio*: mansio. *Stanziare*, statuere. Dant. Purg. VI. *Mà 'l fatto ed altra forma che non stanzi*: in mente statuas. Vill. IX. 214. *Stanziaro che l'Oste procedesse*. Statuerunt.

STARNA. Rustica Perdix. *Auis externa*, vel *extranea*. Monosinus, & Politus. Siue quod humi se sternat, cum ad volutandum, tum vt lateat. Athen. L. IX. *Perdicum alterum in Italia genus est, infirmo volatu, corpore minus*. Dalech. *Starnas hodie vocant Itali*. Martial. *Rusticas, Galli cinereas*.

STATICO. Obses. *Obsidatus*. *Obsidaticus*, *Staticus*.

STECCATO. Septum, sudatum, vallum ex sudibus, ac stipitibus defixis. *Stipicatum, steccatum*. Et quia huiusmodi sudes, & stipites acuti erant, *Stecco* & *steccone*, pro palo, siue sude acuta. Ammian. L. XXV. *Castra ponuntur, velut murali ambitu circumclausa prater unum exitum, cumque patentem, vndique in modum mucronum praacutis sudibus. Stipicatum, steccato*, & *spicciato*. Hist. Pistor. p. 39. *E cominciaro à far spicciati sopra le mura abbattute*: paulo post. *Fù la Città tutta steccata*. *Steccare*, & *stecconiare*. Vit. Nicol. Laurent. p. 51. *Poi fece stecconiare lo Palazzo de Campituoglio, e chiuselo de lenname: e comandao, che le steccata delli renchiuostri de li Baroni de Roma iessero per terra*. Vnde Germanicum *Stechen*, pungere, figere, & non ab hoc *steccato*. Frustra etiam Barbarus Gloss. ad Plin. à Græco arcessit. *Quincuncialis arborum ratio* στίχοι τῶν δένδρων; *nam & oleas in ordinem digestas* στοιχάδας *vocant, vt Pollux. Hinc & militaris septi quoddam genus, castrensi voce appellamus stechada*. *Stecchi* etiam pro vepribus, & spinis. Dant. Inf. XIII. *Non pomi v' eran, mà stecchi con tosco*. Non absurdum tamen est, à στίλχος, vt Scaliger. Gloss. στίλχος. *Stirps, codex, Robor*. Et *stecco*, dentiscalpium, vel indidem, vel à festuca. Hisp. *Hastilla*, hastula, hastilla, *hastica, stecco*. Cererum *Istia*, & *stia* idem significat. Vil. X. 187. *Due Leoni che stauano in Istia*. Septum nempe à stipitibus, neque est vocabulum Gothicum. *Stipa*. Dant. Inf. XI. *Venimmo sopra più crudele stipa*. Land. *Cioè siepe, che circonda i peccatori degni di più chiuso carcere*. *Ouer stipa, cioè, stiua, perche stipare in Latino significa circundare, e stiuare*: vt etiam à stipando deduci possit. *Stiua*, cauea in qua pulli constipantur. Vnde *stipa* serpentum. Inf. XXIV.

Et vidiu' entro terribile stipa
Di serpenti.

STELO. Thyrsus. Herbæ, aut floris caulis rectus, & oblongus ad *styli*, hoc est columnæ similitudinem, quæ florem sustinet στύλη, *stylus*.

Co-

Colum. Lib. v. 9. *Omnis autem nux vnam tantum radicem mittit, & simplici stylo prorepit.* Ex hoc Germanicum *stiel*. Petiolus, pediculus.

STELLE. Ligna concisa, *Assulæ, astulæ, astellæ, stelle.* Nam vt Turneb. L. xxvi. 15. *Assulæ apud Vitruvium. vij. 6. Cementa marmorea, assulæ dicuntur, idest fragmenta siue frustula, quæ scalpendo marmore excidunt, Græci σχίδας appellant, videtur legendum astulæ ex Paulino L. x. Quamque aqua non poterat, vicit breuis astula flammam. Sed Festus in Fomites, Assulas habet. Fomites sunt assulæ ex arboribus dum caduntur excussæ.* Verum vt Voss. iii. i. *Astula* pro *assulæ*. Hisp. *Hastillas de madera*: pro astulis, quod corruptum ex *assulis*, vnde *Assulatim* minutatim, quasi comminuendo in assulas. Quo Nævium, & Plautum vsos Nonius ostendit. Galli *Aiselle, esselin*. assulæ, scandulæ, Germani *Schindeln*.

STENDARDO. *Stendale*. Vexillum Regiū, ab *extendendo*, non à stando vt Vossius, vexillum statarium. Sicut *Bandum, Pansum, expansum, bandiera.*

STENTARE. Perferre, ægre ferre, tolerare. Non à *tenuis, tenuitare*: sed à sustinere, sustentare, labores, famem perferre. Hisp. *sustentar. Stenti*, labores, difficultates, ægritudines. Virgil. *Quam vellent æthere in alto, Nunc & pauperiem, & duros perferre labores? Vorrebbero stentare in questa vita.* Cic. epist. fam. vi. 13. *Pari fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustentabam.* Pap. *sustentat, tolerat, patitur. Extremam famem, & inopiam sustentare* apud Cæsarem: *stentare di fame, e pouertà.* Cicer. ad Attic. 3. *Me vix misereque sustento.* Eodem sensu, & tolerare, pro vitam quoquo modo agere, & per inopiam traducere, & prorogare. Cæsar iii. *Ex perfugis agnoscebamus, equos eorum tolerari, reliqua vero iumenta interysse.* Alibi. *Folys ex arboribus strictis, & teneris arborum radicibus equitatum tolerari.* *Stentare* etiam, aliquid ægre, & cum labore perficere, cunctari, & tentando laborare. M. Villan. ix. 61. *E parendo loro, che quanto più si stentaua, venire in maggiore indegnatione de' Fiorentini. Stentato*, qui ægre adolescit, aut tardè vires recipit. *A stento*. Lente, cunctanter, ægrè. M. Villan. i. 66. *Il Conte vedendo che la Chiesa non li mandaua dinari, se non à stento, e à pochi insieme. Viuere à stento*, ægre vitam tolerare, & *morire à stento*. Item *bistentare*.

STERPI. Spinæ, *stirpes*. Gel. v. 14. de Androdo, & Leone. *Ibi ego stirpem ingentem vestigio pedis eius hærentem reuulsi, conceptumq; saniem vulnere intimo expressi.*

STINCA. V. *Schinca*.

STIPA. V. *Stiuare*.

STIROLA. Linea, ordo, versus. *Striga, stricola, stirola.* Turn. Lib. xxiii. i. illud Plinij xviii. 19. *In arando versum peragi, nec striare in actu sæpius*, ex Pelisserio corrigit, *nec strigare in actu*. Nam *striga*, Higino auctore, in libello de castr. metat. ordo est, & series equorum in castris tendentium. Poterunt singulares "in striga Prætorianorum tendere, vel vt Sosipater castrense vocabulum est, interuallum turmarum significans, in quo equi stringuntur. "Vt autem in striga quiescunt equi, & vt in strigam dum collocantur strigare dicuntur &c. Festus. *Striga appellabantur ordines rerum inter se continuatè collocatarum, à stringendo dictæ. Star in stricea, e star in stirola*, ordinem, & numerum tenere. Scalig. ad Var. *à stria. Puto*, inquit, *Striones prius dictos, à stria quam proscindendo sulcos faciunt. Sic & ipse Varro in striam iubet sulcos imprimi.* Sic & Columella. ii. 19. *Fæni struem, striam appellat. Meliusque patiemur superiorem partem Sole siccari, tum demum conuertemus, & vtrumq; siccatum coartabimus in striam, atque ita manipulos vinciemus.* Vnde *stirola*. V. *Strieca*. Et Vos. Etymol. *Strigare*.

STIVALLI. Ocreæ. Germ. *Stieffel*, quod est à Latino, *ocreæ æstiuales*, hoc est leuiores, *borzacchini*, postea & pro hibernis, & crassioribus. Glos. MS. in Biblioth. Ambrosiana *Ocreæ æstiuales*. Auctor Glos. inscribitur Alexander Nequam. *A tibiali*, nimis genericum est, cum significet, quicquid tibiam tegit.

STIVARE. Congerere, implere, infercire, densare, à *stipare*. Nam vt Salm. ad Tert. de pallio 145. *Stipa dicebatur, quæ vasis in naui componendis interponebatur, vt firmius hærerent.* Seruius. *Stipant, densant, translatio est à nautis in quibus stuppa interponitur vasis, quã stipam dicunt. Quod scilicet stuppa plerumque ad hanc rem vtebantur, sed & alys rebus, vt fæno & palea. Origo tamen harum vocum diuersa. Nam stuppa, ὁ στύππη, Stipa ἡ στιβή.* Hinc Dantes. *Stipa di serpenti, e di trauagli* dixit, densam rerum seriem, & constipatam. V. *Steccato*, & *Ista. Stipa* etiam pro sepe, à stipitibus defixis. *Stipato, steccato.*

STIZZA. Scabies canum. *Pizza* est prurigo. *spizza*, & *stizza*. V. *Pizza*. Calab. veterin. cap. 27. *Vna rogna, o spiza.* Et cap. 34. *Perche per la spiza delle scotature, el cauallo fregaraue volentera, o morderaue el logo scotao.* Couaruvias à Græco στίζω, pungo.

STIZZARE. *Stizzarsi*, irasci, ira accendi. *Instigari. Stizzato instincus.* Tacit. Vita Agric. *Milites instinctos ruentesque.* Apul. L. ix. *Insigni tutela nimietate instinctus, atque inflammatus.*

matus. Glos. Ερεθισμος, *Instigatio*, *Instinctio*. Οἶστρος, ὁ παροξυσμός. *Instinctus*. Alii tamen malunt à *titione*.

STOCCIERE. Acipitrum curator. Hisp. *Acetrero. Accipitrarius. Stociere* autem ab Asturibus, accipitrum specie, *Astori*, *Asturicarius*, *stuccarius*, *stocciere*. Quod & Menagio placuisse lætor.

STOCCO. Gladius punctim feriens. Germ. *Stoch* est truncus arboris recisus, in summo acutus, quod est à *stipes*, *stipicum*, *stoccum*, translatum deinde ad gladios, & quidquid acutum est, ac pungens. V. *Steccato*. *Stocco* pro stirpe, & gentis origine, & pariter à *stipite*, *stipitico*, *stocco*. V. *Brando*.

STOLA. Veneti appellant panni segmentum oblongum, dodrantali latitudine, quod sinistro humero inijciunt. Olim pro capitis integumento erat, inferiori parte in humeros, & dorsum decore fluente, quæ vulgo *Capucia* dicebantur, nempè cuculli: postquam pilei rotundi in vsum venerunt, eadem res ornamenti causa seruata est. Nempe veterum Orarium, modo laneum, modo lineum, quale etiam in sacerdotali habitu remansit, & stola appellatur Græcè ἀπὸ τοῦ στέλλειν, immittere, humero inijcere. Nam *stola* apud Latinos tantum sumitur pro tunica matronali. Pap. *Orarium est stola sacerdotis*. Et *Orarium*, *stola operculum capitis*. Et. *Stola Gracè dicitur, quod supermittatur*. Et. *Stola genus candidi vestimenti super caput, & scapulas*. Qui plura cupit adeat Analecta nostra de re Vestiaria.

STOPPIA. *Stobia*, stipula, *stipla*, *stopla*, *stoppia*. Seruius. *Culmus est ipse calamus: stipula vero folia, qua ambiunt culmum.*

STOPPARE. Obturare, à *stuppa*. Germ. *Stopen*. Pap. *Stuppa est cannabis, lininè stipula dicta, quia ex ea rima nauium stipentur*. Vel à Græco στύφειν, stuppa obstruere: vt Perion. *Stoppino* elychnium. Veneti *Pauero*, quod ex papyro fieret.

STORDITO. *Storno*. Attonitus, quem circum tonuit. Neque à *stolidus*, vt Bouillus, neque à *torpeo*, sed ab *exsurdatus* à tonitru stupidus, & sensibus hebetatis. Isid. L. x. *Attonitus veluti furore quodam instinctus, atque stupefactus: à tonitrui strepitu, & vicino fulgure, aut à tactu proximus*. Galli *Estonnè*, attonitus. Glos. *Attonitus*: Ἐμβροντηθείς. Εκπεπληγμένος. Lege cum Vulcanio. Ἐκπλαγείς, ἄνας: qui ab attonito Hispanicum *Tonto* factum putat, quod significat hominem stupidum, vel obstupefactum. Iidem *Aturdin*, quod Coar. satis inepte à *turdis* deriuat, qui calore Solis obstupescentes concidant. Hoc stupidus credat.

STORMO. Turba, multitudo, certamen. A turma, vt Landinus ad illud Inf. XXII. *I vidi già Caualier mouer Campo, E cominciar stormo, e far lor mostra*. Vel nomen fictum à strepitu, & tumultu præliantium. Quod quidem de multitudine auium gregatim volantium, præcipue de sturmis verisimile est. Stat. Patau. Rub. XLV. 95. *Hoc tamen Statutum non habeat locum in stormeno, miscella, aut in pralio*. *Stormeno*, tumultuaria pugna. Math. Vil. II. 10. *E di stormo in istormo si mossono i Contadini senz' ordine, e commandamento d'alcuno*. *Miscella*, cum certantes miscentur, idest turba, rixa, & seditio aliter *Mischia*, prælium statarium. Histor. Pist. p. 3. *E frà le altre volte vno dì si cominciò vno duro stormo nella Contrada di porta Gnidi*. Inde Galli *Estour* conflictum appellant, & *Estour de vent*, ventorum conflictum. Imò & Germ. *Sturm* certamen, & aggressionem militarem, siue oppugnationem: item ventorum pugnam, & tempestatem. Et *sturmen*, impetu aggredi, & classicum canere. Sicut Itali *sonare à stormo*, est populum ære campano tumultuose in turmas conuocare. Villan. XI. 113. *E quasi per forza feciono sonar à stormo la Campana del popolo*. Vita Nicol. Laurent. p. 115. *Quanno li Baroni sentiero la nouella, vna col lo stuormo delle Campane*. Et vere Nolarum strepitus, etiam re populi placida homines exsurdat, præcipue Patauij, vbi lætitiæ causa æs Campanum horrendo boatu detonans, homines tristissimos reddit, somnumque adimeret. *Vrso, vitulisque marinis*. Inde *stormire*, pro strepitum edere. Dant. Inf. XIII. *Ch'ode le bestie, e le frasche stormire*. *Ssormeggiare*, & *stormeggiata*.

STORPIO. *Storpiare*, *stroppiare*. Malim à torqueo, *distorqueo*, *storpio*, quàm à στρέπτω, licet idem significet. *Distortus*, *storpio*, *stroppiato*. Translatè pro impedimento. Vil. III. 1. *Danano quanto storpio potenano alla reedificatione di Firenze*.

STOVIGLI. Fictilia, vascula, & friuola: vndenam nondum comperi.

STRABOCCARE. Pronum, & in os cadere. V. *Trabuccare*.

STRACCIARE. Discerpere, lacerare. *Straccio* laceramentum. Cur non potius à *distrahere*, *distraitare*, *straceiare*, & distractum, distractio, *straccio* quam à ῥάκος, ῥακιώδης, quod est remotius? Sicut, & si à *scruto* per metathesim ducere velimus. *Strazzarolo* est scrutarius, scruta, friuola, & veteramenta vendens. *Stratio* item accipitur, pro distractione. Dant. Inf. XIII. *Che giunte siete, A vederlo stratio dishonesto, Ch'hà le me frondi si da me disgiunte*: distraxit. Et *far stratio*, profundere rem perdere, & distrahere. Hisp. *Andrajo*, vel

ab *Adstritum*, vel *distractum*.

STRACCO. V. *Stanco*.

STRADA. Via, lapidibus *strata*. Stratã viarum Lucretius, & Virgilius.

STRADIOTTO. Eques leuis armaturæ. Initio pro milite. στρατιώτης. Sed postquam miles pro equite sumi cœpit, ita equites dicti, qui ex Epiro, & circumsitis regionibus à Venetis ad equum rescribuntur, quorum laudatissima semper virtus clarissimis toto Orbe victorijs.

STRAFIZZECA. *Strafusaria*, herba necandis pediculis. σταφὶς ἀγρία. Herba pedicularia Scribonio. *Stafisagria*: Monosinius.

STRALE. Sagitta. Si à Germanico *Straal*, quod radium Solis significat, à similitudine dictum erit, radij enim acuti, vnde Prudent. Spicula appellat Cathe. Hymn. II. *Caligo terra scinditur Percussa Solis spiculo*. V. *Spiccare*. Alii à *trahendo*, quod iacere significat: sed hoc omni iaculorum generi conuenit. Commodius foret à tragula, verum diuersum teli genus à sagitta videtur; Sed Vegetius de re Milit. III. 4. pro sagittis accepit. *Tragularij qui ad manuballistas, vel arcuballistas dirigebant sagittas*.

STRAMAZZO. V. *Materazzo*.

STRAMAZZARE. Prosternere, impetu deijcere, à *sternendo*, *prostratum*; *sternatio*, *prosternatio*. *Stramazzone*, Ictus superne illatus. Simplicius quam à *ferama* ensis specie, & à *mazza*. Morgant. IV. *E cadde tramortito, stramazzato, Subito'n terra pel morso, pel fiato*.

STRAMBE. Funes spartei. Dant. Infer. XIX. *Che spezzate hauerian ritorte, e strambe*. Landin. *Funi fatte di stramba, la quale i Latini dicono Spartum*. A στρέφειν, Menag. vertere, torquere, vnde, & *ritorte*. Sed vetus Dantis Interpres ait funes tortos esse, strambe intextas in modum sertarum. Itaque origo inuestiganda est. Lex Salica, *retortas* appellat, quæ nos *storte*. Tit. XXXVI. *Si quis tres virgas, cum quibus sepes superligata est, vel retortas, quibus sepes continetur*.

STRAMBO. Varus, Vatia, distortis cruribus. Victorius ad VII. Politic. Arist. ab ἀστραβὴς. Credo à *Strabo*, sicut enim Strabones dicti distortis, ac deprauatis oculis, ita, & cruribus. Pap. *Strambo, qui oculum vnum distortum habet*. Vel *strambo* corruptum, à *scambo*. Vide. Veneti *Strambo* appellant, ineptum, & stolidum, translatè, quod minime recto iudicio vtantur, & oculorum vitium, ex cerebri defectu prouenire putetur.

STRANO. *Extraneus*. Festus. *Extrarius est, qui extra focum, sacramentum, iusque sit: extraneus, ex altera terra, quasi exterraneus. Externus est aliena terra*. Suet. Aug. LXIV. *Extraneorum autem cœtu* (filiam & neptes) *adeo prohibuit*. &c.

STRAPAZZARE. Contemnere, iniuria afficere. Non à *Traspatiare*, aut *transpassare* sed à *depretiare*, *expretiare*, *transpretiare*.

STRASCINARE. Raptare, *Trahere*, *tractare*, *trahitare*, *trainare*, *trascinare*, *strascinare*, & *tranare*. Trahere, per humum ducere. Plaut. Cist. *Amiculum hoc sustolle, saltem &c. Sine trahi, quum egomet trahor*. Virgil. Georg. IV. *Latamque trahens inglorius aluum* Tractari à feris. Lucret. III. Ouid. V. met. *Tractata comis Antistita Phœbi*. *Strascinata*. *Trainari*, raptari. Stat. Patau. Lib. II. 107. *Malefactor trainetur ad caudam Asini vsque ad furcas*, & alibi, *trainetur ad caudam equi*. *Tirare à coda di cauallo*. *Tranare*. Vil. L. VII. 40. *Comant vostre pere fu tranè* (Gallicè). *Incontanente tornò nella Chiesa, e prese Arrigo così morto per li capelli, & tranollo in fin fora della Chiesa villanamente*. Et IX. 139. *Facendo il corpo suo tranare per la terra vituperosamente*. Idem X. 7. *E fu tranato con le sue armi indosso, e poi impiccato*.

A Trahere, etiam *Traino*, longus equorum, & impedimentorum ductus, siue tractus: *Gran traino*, magnum agmen. *Traino dell' artiglieria*, tormentorum bellicorum ductus, quæ inde artigliaria, quasi *Attiralia*, vt supra dictum est.

Item à trahendo *Strascino*, & *strascico*, syrma, fluens vestis extremitas, quæ nisi tollatur trahitur, & humum verrit. Parum decoro vocabulo, matronæ & principes caudam trahere dicuntur. Vnde illud cacophaton in Situla rapta Tassonij. *E Ganimede con la coda in mano*, de eo Iouis syrma sustinente.

A trahito, *striscio*, vestigium tracti corporis, *strisciare* de anguibus, qui corpus trahunt. Dant. Purg. VIII. *Era vna biscia, Tra herbe, e fior venia la mala striscia*, non à *stringendo*. Et quia manum trahendo medicamine facies linitur, *striscio* pro fuco, & medicamine vsurpatur.

STRAVACCARE. Insubres pro effundere. *Transuasare*, *extrauasare*. Extra vas fundere; etiam pro corpus humi sternere, *sternere*, *stratum*, *prostare*. Vel à priori notatione, quod enim affunditur, humi sternitur.

STREGA. Saga, venefica. *Strix*, & *striga* barbarè. Striges aues nocturnæ, quæ pueris credebantur exitium afferre. Sammonicus. *Praterea si forte premit Strix atra puellos; Virosa immulgens exertis vbera labris*. Festus. *Strigas, vt ait Verrius, Graci σύρνια*, (Scalig. στρίγγας) *appellant, quod maleficis mulieribus nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant*. Plaut. Pseud. *Strigibus viuis, conuiuis intestinaque exedant*. Tibul. *Et è tectis strix violenta canat*. Ouid. VI. Fast. *Est illis strigibus nomen, sed no-*

minis huius Causa, quod horrenda stridere nocte solent. Glos. *Striga.* λαιςρυγών, καὶ γυνὴ φαρμακίς. Galli *Sorceles. Sortiaria, sortilege.* Lex Salica Tit. LXVII. *Si quis mulierem ingenuam Striam clamauerit.* Et. *Si stria hominem comederit.* Hincmar. de diuortio Hlotarij, & Tetbergæ. *Quidam vestibus carminatis induebantur, vel cooperiebantur: alij autem cibo à Sortiarijs dementati, alij vero tantum carminibus à strigis fascinati, & quasi enerues effecti.*

STRETTO. Parcus, auarus. *Strictus, restrictus*, vt opponitur largo, & liberali.

STRICCA. Vid. *Stirola*. *Stricca* etiam pro panni, aut telæ segmento, siue fasciola. Erythræus à *stricturis chalybum*, siue scintillis è ferro candente micantibus, dictum putat. *Hinc Stricas, quas Veneti appellant dici existimo quasi strictas.* Puto tamen sicut laciniam à lacerando, ita *striccam* à distrahendo, (*stracciare*) dictam, vel quod stricta & angusta sit. Idem. *Virgatis lucent sagulis, idest segmentatis, quibus vestibus, pueri, mulieres, & milites potissimum vtuntur, vulgo, striccati, & diuisati.*

STRIGARE, pro morari. V. *Trigarsi*. *Strigarsi.* Extricare se, & è tricis expedire. Veneti *Destrigare*, pro Venerem exercere, siue à detricare, siue à tricis remouendis saltum obsidentibus.

STRINGA. Ligula, à *stringendis* vestibus. *Dar delle stringhe*, pro verberare, à German. *Stricchen.* Insubres *zollare, soltdare*, vel à *collaqueare*, vestes stringendo vnire. *Stringato*, succinctus.

STRITOLARE. *Sgrizzolare i denti, atteritare, atteritolare.*

STRONZARE. Veneti nummos *tondere*, & circumcidere. *Tondeo, tonditare, stronzare.*

STRONZO. Honor sit auribus. Stercus compactum, & rotundum. Gloss. *Struntus*, σπίλαθος, vt Scalig. in Catalecta.

STROPARE. Veneti de Virgine cuius caput obnubitur, ac velatur: à *strophio*, siue *flammeo*. Festus. *Stroppus, quod Græci ςρόφιον, quod sacerdotes pro insigni habent in capite.*

STROPPE. Vimina: à torquendo. *Struppi.* Isid. XIX. 4. *Struppi, vincula, loro, vel lino facta, quibus remi ad scalmos alligantur.* De quibus Liuius. *Tuncque remos iussit religare struppis.* Idque ex Vitruuio. x. 8. *Etiam remos circa scalmos, strophis religati.* Polluci I. 9. vocatur ςροπώτηρ. Glos. *Strepus, & strupus.*

STROPICCIARE. Tergere, defricare, à *strophio*, siue *strophiolo*, idest laceri panni inuolucro, *Strofignolo, struffolo. Strebbiare*, strigilare, *striglia, strebbia*. *Frugacciare*, à *fricando*. *Stropiccio de piedi.* Lenis pedum strepitus, *strepitium*. A *strophio, strofinare*, tergere, detricare. Et *Strofinaccio*. Peniculus.

STROSCIA. & *Croscia*. V. *Scroscio*.

STROZZA. Guttur, iugulum, animæ canalis. Quis non videt esse à τραχεῖα, trachea, aspera arteria, *strochia, strozza*: vnde & *traglia*? Germ. *Trossel*, & *strot*. Hisp. *Tragadero*. Macrob. L. VII. 15. Latine extulit. *Et cibum quidem per stomachum trahi, potum vero per arteriam, quæ trachia dicitur. Trachia, trochia, strochia, strozza.* Inde *strozzare*, gulam frangere, præfocare, fistulam spiritalem claudendo. Dant. Inf. VII. *Quest' hinno si gorgoglian nella strozza, Che dir non posson con parola integra.* Landin. *Esprime la voce di chi vol parlare, & hà ripiena la canna della gola: imperoche non parla ma gorgoglia.* Et alibi. *Con la lingua tagliata nella strozza.* Inde *strozzule*, siue à gurgulione gorgozule. Vil. XII. 7. *Li fece cauar la lingua insino allo strozzule.*

STRVCCARE. Premere, stringere, *strictum, strictare*. Veneti, succum exprimere, Germ. *Stricken, Austrucken, auspressen*: stringendo liquorem exprimere. Vel à *Torquere*. Vnde *Torcular*.

STROCCIERE. V. *Stocciere*.

STRVCCIARE. Vexare, *excruciare*, præcipue expectatione, & diutina mora torquere. *Struccio, cruccio*, tædium, tormentum.

STRVGGERE. *Destruere, struggersi*, tabescere, ductum à niue, quæ liquescendo destruitur. *Strutto*, pro liquamine. Cresc. L. IV. *Si dee di lardo strutto fregare. Neue strutta*, niuis tabes.

STVCICCARE. Stimulare, irritare. Instigare, *instiicitare, stucicare*. Vel à Germ. *Stock*, acutum, pungere, *stocicare*, aculeo stimulare: *Stuccica dente*: dentiscalpium.

STVCCIO. Theca, *thecidium, stucium*, vt Coaruvias. Galli *estuy*. Theca reponendis calamis, & scalpellis, ceterisque, quæ ad studium pertinent. Germ. *ein Gesteck*.

STVCCO. V. *Stuffare*.

STVDIARE. Studiose aliquid curare, vt frumenta, linum, fœnum. Glos. *Studeo*: φιλοπονῶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα. Rustici *stuggiare*.

STVFA. Hypocaustum. Lipl. ad Epist. xc. Senecæ, à tubis qui parietibus impressi calorem cubiculis æqualiter circumfundebant. Salmas. H. Aug. 459. à Τύφη, quod est accensio. Vol. à Germ. *Stuben*: sed dubitat vtrum vox Germanica sit, an Latina, ab *Æstuo*, an vero Græca, à τύφη, accensio. Baldus ad Vitruuium. *Nostrates hypocausta Stufas appellant, Græco vocabulo ἀπὸ τῆς ςοᾶς, idest concamerato loco.* Latinam ceteris ex instituto præterrem. Inde *stoffego*, æstus, siue vapor hypocausti, *soffegazzo*, quod veluti præfocat.

STVFFARE. Satiare. Stipare, *constipare*, cibos

bos ad nauseam infercire, translate, tædio afficere. Vel à *suffocare*, *stuccare*, *stuffare*. Dant. Inf. XVIII. *Ond' io non hebbi mai la lingua stucca*. Morgant. *Non è cotesta gola mai ristucca*. Satia, non tamen à *satur*, *saturicus*; neque à *stuba*. *Stuffato*, Insubres appellant carnem patinariam, nempe testo, vel intra duas patinas elixam, Veneti *soffegato*: suffocatam, quia exhalare non potest. Casaub. ad Athen. L. 11. 24. Πνίγειν, *interpretor*, *parare certo modo veteribus vsitato*, *atque etiam hodie cum in proprio succo coquuntur carnes*, *intra ollam*, *aut patinam conclusa*, *fit*, *vt nullus exhalationibus pateat meatus*. Πνίγειν *hoc Græci*, *suffocare*. *Nostri etiam coqui*, *paraturæ hoc genus suffocationem vocant*. Vt *stuffare*, fit suffocare. Iidem Veneti *stuare* dicunt ignem extinguere, *stuare il lume*, nempe quod, vel elychnium oleo mergitur, vel emunctorio suffocatur, & hoc ipso extinguitur, quod ignis clausus exhalare non potest.

Ceterum *Stucco*, compositum ex diuersis materijs tenacibus, ad res committendas, & solidandas, aut rimas obturandas; à *stipando*. *Stuccare*. Cresc. 1. 9. *Le quali giunture, si dcono poi dentro stuccare, con calcina viua intrisa con olio*. Et IX. 66. *Il loro sterco è buono à letamimare i campi, e alberi, e à stuccare i granai*. Stipare, solidare. *Stucco*, plastices, egypso, argilla, rubrica, & creta. Philand. Vitr. L. 1. *Sigilla etiam, imaguncula que in parietum adiculis collocantur, aut fastigiorum acroterijs. Id fiet non nisi Plastices beneficio, cuius fuit fingere ex argilla similitudines, e gypso reddere hominum imaginem, rubrica, item, & creta vt Plin. XXXV. 12. Nostræ ætatis artifices, quod huiusmodi in antiquorum ruinis reperiunt, stucchum appellant, illosque imitati, marmoreas nonnulli assulas, pilis ferreis contusas, cribris excernunt, subtilissimamque scobe, admixta purissima calce, in lacu macerata, vtuntur, effinguntque quod libet*. Ex his ergo materijs constipatis, à *stipando*, *stucco*, & quod eo rimæ stipentur. *Stoccare* etiã Veneti dicunt, vela, lintea, vittas, collaria, cum amylo, gummi & glutino stipant, vt durescant, vt olim vestes addita creta, à fullonibus durabantur.

STVOLO. Classis à στόλος, profectio, expeditio terrestris, sed præcipuè naualis, Hesych. πλοῦς. Glos. *Classis*, στόλος. Inferioris æui scriptores *stolum*, & *stolium* appellant. Etiam pro exercitu terrestri. Dant. Infer. XVIII. *Quali Alessandro in quelle parti calde D'India vidde sopra lo suo stuolo Fiamme cader*. Inde pro multitudine, Inf. XXVIII. *Mà io rimasi à riguardar lo stuolo*. Victor. Var. VI. 14. *Terentius appellauit ancillarum gregem, quod Græci στόλον vocant. Vocamus nos quoque mulierum, & autum, quæ cateruatim volant, vt aliarum quoque rerum*, stuolo, *cum gregem, multitudinemque infinitam significare volumus*. Veneti *Stuorlo*. Chron. Veneta. *E fatto ciò li detti Stuorli retorna à casa con grande allegrezza*.

STVRIONE. Silurus. Voss. à Germ. *Steur*, negatque fuisse veterum Accipenserem, sed esse hyecam, vel silurum, assertque Germanicæ vocis originem. Lib. 11. 17. de vit. Serm. Scalig. Hist. Anim. pag. 47. à *siluro* corruptis aliquot elementis detorquet. Coaruvias, quod circa Asturiam capitur.

SV. Sursum, *suso* Hispani, & Veneti. *sù*. Sicut deorsum, *gioso*, *giuso*, *giù*. Et pro super. Dant. 1. *In sù quel punto*. Glos. *Susu*. ἄνω. *Susum*. Ἐπάνω. Et. Ἄνω, *Suso*, *supra*, *super*. Κυπαιστω, *Susum*, *deorsum*. Var. de L. Lat. IV. *Cliuus proximus à Flora*, *susus versus*. Cato de R. Rust. 157. *Ita subducito susum animam, quam plurimum poteris*.

SVANIRE. *Euanescere*. *Vino suampito*, euanidum, Vappa. Plin. L. XIV. *Vitium musto iterum sponte feruere*, *qua calamitate deperit sapor*, *vappaque accipit nomen*: *probrosum etiam homini*, *cum degenerauerit animus*. *Suampio*, *vapidum*. Vappidam lagænam Persius vocat, & vinum mutatum Horatius. Inde *vappa*, pro nebulone, & homine nullius pretij.

SVBBIO. Liciatorium. Telæ iugum. *Insubulum*. Gloss. *Insubulum*. Ἀντίον, & Ἀντίον, ὡ θα ὑφαίνουσι αἱ γυναῖκες. *Insubulum*. Ἀντίον, inquit Stephanus, *Lignum teres quo circumacto textores licium intendant*, ὁ ἱστόρρογος χαλῶν, vt Pollux. In sacris literis, *Liciatorium texentiũ*. Atqui Cuiacius Obseru. XXII. 38. accepit pro paruis tubulis ex arundine confectis, quibus subtemen inuoluunt (Veneti *spuole*). *Instrumento*, inquit, *textorio legata*, *ex Lucretio dicam contineri iscεa*, *quæ appellat Insibila*, *vel Insubula*: *quæ Philoxeni Glossa docent*, *vocari Arria*. *Textores Galli proculdubio voce Latina propius* Enfouples, *contineri paruos fasos*, *quos ijdem* Tuyaux, *idest tubulos confectos ex arundine*, *quibus subtemen inuoluunt*, *eosque medios radijs inserunt simul*, *& radios acutos*, *quos* Nauicellas *vulgo*, *& sonantes scapos*, *quos vocant* le Chasses. Sed Ἀντίον propriè est liciatorium, *Insubulum*, à similitudine etiam *spole*, nisi quod his subtemen, illi stamen inuoluitur.

SVBVGLIO. V. *Scompigliare*.

SVCCIDO. Spurcus, fœdus, *succidus*, à lana succida. Var. de R. R. L. II. *Tonsura tempus inter æquinoctium vernum*, *& solstitium*, *cum sudare cœperint*, *à quo sudore recens lana tonsa succida est appellata*. V. *Sozzo*.

SVCCHIARE. *Sugere*, *sugitare*. *Succie*, castaneæ elixæ, quod sugendo è cortice exprimantur,

mantur, Veneti *lesse*, Insubres *faruse*, quod cortices qui despuuntur, rudus, siue fimum faciant. *Succi* etiam Venetis dicuntur lasciuæ morsiunculæ, & notæ liuentes osculis impressæ, à sugendo *Succhiello*, Terebra, terebellum, quod materiam perforando, veluti exsugat. Dant. Inf. XXVII. *La doue soglion, fan de denti succhio.* Landin. *Perche el Mastino nuoce co denti, dice che loro fanno succhio, cioè succhiello, & triuello de denti, perche traffigono i subditi.*

SVELTO. Expeditus, agilis, *euolutus*.

SVENIRE. Animo linqui, & deficere. V. *Sfinire*.

SVENTARE. *Euentilare*.

SVETTARE. *Vettam*, idest, verticem demere, deuerticare.

SVEZZARE. Ablactare, vberibus depellere, *spoppare*, à lactando *desuefacere*, consuetudinem demere.

SVFOLARE. *Zuffolare, sibilare*; Nonius. *Siflare, quod nos vilitatem verbi vitantes, sibilare dicimus: & est maledica vocis significatio, vel contumeliosa popularium, cum sifilationibus quis exploditur, à Græco ducere originem inuenimus.* Hom. Il. XIV. Ἀλλ' ὁ μὲν ὣς ἀπόλοιτο, θεὸς ἰσιφλώσειε. Hisp. *Chiflar.* Germ: *Scifellen.* Veneti *subiar*, & *subiotto*. Quod à *sufflare*. Dant. *Cigolar.* *Li pesi Fan così cigolar le lor bilance.* *Cigolamento*, stridor sibilans, cardinum, rotarum.

SVLTANO. Iunius ad illud Codini pag. 60. Ῥῆγας, Σιλτάνους. *Prior vox*, inquit, *Latina, posterior Hebræa, & Ægyptia est, Dominatores, significans.*

SVMMATA. Genus farciminis à *sumine, suminata, sumata.* Arnob. L. II. *Vt spirulas, & botulos facerent, isicia, catillamenta, Lucanica, suminatam cum his carnem.*

SVPPA. Non ab *offa*, neque à *sapa*, quod est mustum ad tertiam partem decoctum, aliter Epsima, sed vel à Germ. *Supp*, Ius, vel quod rectius puto à Latino *Insipare*. Festus. *Insipare, & Insipere, farinam iacere pullis. Obsipare, vt cum rustici dicunt, obsipa pullis escam.* Varro de L. L. 4. *Puls ita appellatur, quod ita fouet, cum aqua feruenti insipitur.* Suppa cum panis iure, aut vino imbuitur & maceratur, *i'nsuppa, insipatur.* Subtilius esset, *suppa* iure, aut vino panis subactus, *subacta.* Celsus Lib. VI. 6. *Non alienum est super imponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam.* Galli *Soupper*, pro cœnare quod antiquitus cœnæ sobriæ essent, & leue, quid, pulticula, vel panis iure, aut vino maceratus sumeretur. Ridicule Bouillus, à *sopore*, quod somnum præcederet, vel à *sorbendo*. Perionius à *vesperna*, à qua vox *suppa*, ne protelo quidem boum trahi posset.

T.

TABACCARE. Diuagari. *Bacchari.* Lucretius V. *Atque animal prope certo tempore fudit Omne, quod in magnis bacchatur montibus passim.* Giffanius ibi. *Discursare, errare, translatum à Bacchidibus.* Arnob. L. IV. de Ioue. *An vxore contentus haud vna, concubinis, pellicibus, atque amicitiis delectatus, impatientiam suam spargebat passim, vt habeculis adolescentes solent.* Alij corrigunt, vt *vagari adolescentes solent.* Recte Heraldus, vt *bacchari adolescentes solent.* Esse enim bacchari, cum lasciuia quadam, & petulantia vagari. Lamprid. in Commodo. *In Palatio per conuiuia, & balneas bacchabatur.* In Vero. *Atque in tantum vitiorum Caianorum, & Neronianorum, ac Vitellianorum fuisse æmulum, vt vagaretur nocte per tabernas, ac lupanaria.* Casaubonus testatur in Codice Regio scriptum, *bacchaetur.* Idem in eadem Vita. *Villam præterea exstruxit in via Claudia, in qua per multos dies & ipse ingenti luxuria debacchatus est, cum liberis suis &c.*

TABACCO. Pætus. Fœdum otiosorum negotium, quod aliqui non inscite nasorum libidinem appellarunt. Satis hoc vocabulum alii explicarunt, docentes à Theueto Pætum appellatum esse, *Tabaccum* autem ab Insula quadam, in qua frequentissime prouenit. A Gallis autem, quod Io: Nicotius, eius semen primus ad Reginam Galliæ detulisset, *Nicotianam*, & *herbam Reginæ dictam.*

TABARRO. Pallium. Palliolum. Codinus de vestimentis Domini, siue Despotæ. Τὸ ταμπάριον αὐτοῦ κόκκινον. *Tamparion ipsius Coccinum.* Iunius vertit chlamydem, & addit esse, Italicum *Tabaro*, à Germanico *Tabbart*. Potius crediderim corruptum ex τὸ *ampallium*. Nam à Græcis recentioribus, plurimis vocibus AM, addi, notum est. Vel simplicius, à *caperone* (propter cucullum) *Caparro*, & *Tabarro*, *Cabarino*, *Tabarrino*. A *Manto* flectere nimis durum est.

TABI. Pannus sericus, vnde nam adhuc quæro.

TAC. Vox ficta ab ictu, & sonitu percussionis. Latini *Tax.* Plaut. Persa. Act. 2. 3. *Tax, Tax*

tergo

tergo meo erit. Ex flagellorum cottabismo. Vnde *Tintinnaculi* apud eundem Lorarij. Veneti *Toffe*, à sonitu. Et *Tonfe* pro verberibus.

TACCA. *Taccia*. Duo significat, Cæsuram, & notam, siue maculam. Illud à *Talea*, vnde *Tagliare*, incidere, vt Politus, & Vossius notarunt, vt sit crena tesseræ. V. *Tagliare*. Ex quo tamen neque *Taccone*, neque *Taccagno* deriuatur, de quibus infra.

Tacca autem, *& Taccia* pro nota, & macula, non à *tago*, sed à *taxo*, quod est reprehendo, accuso, notam inuro. Vnde & pro macula. Gal. *Tache*. Et *Taglia* pro exactione, ac tributo, pariter à *taxo*, *taxatio*, tributi definitio, nam *taxare* est æstimare, quantum quisque debeat conferre. P. Blesensis Ep. CII. *Quid de Tallijs, & exactionibus, quid de obuentionibus placitorum, & ceteris improbis extorsionibus loquar?* Et *Tallagium*. Exempla vide apud Vossium Lib. II. 18. qui tamen non recte, *Tallia*, à Gallico *Taille* deducit, hoc à Latino *talea*; *Nam sicut*, inquit *surculus* (talea) *reciditur à planta, sic tributum à bonis ciuium*. Est enim, vt diximus, à *Taxa*, contractum ex *Taxatione*. Taglia etiam pro pretio redemptionis. Græci λύτρα, & ἄποινα. Pretij taxatio, quo quis à captiuitate redimitur, Galli *Rançon*, à redemptione. Hinc *taglia* pro stipendio militari. Villan. VI. 84. *Le masnade de Tedeschi, che erano alla taglia de Ghibellini di Toscana*. al soldo.

Quinimmo ex *Taxa* puto factum *Tasca*, non prout Marsupium significat, sed pensum, quod ancillis lucubrantibus indicitur, item pueris, & puellis in schola à magistris statuitur, quod perficere debeant. Veneti *far la sua Tasca*. Quod illis taxatum, siue æstimatum est, quousque laborare debeant. Opus diurnum. Græci σταθμὰ. Glos. σταθμὰ τὰ διδόμενα ταῖς γυναιξὶ. *Pensum. Pensa*. Tantum enim lanæ pendebatur, quantum opere diurno confici poterat. Nam σταθμίζω, est libro, pendo, appendo. Inde vt Glos. σταθμοῦχος γυνὴ, ἡ τὸν σταθμὸν παρέχουσα ταῖς ἄλλαις. *Lani pendens*. Quæ pensum alijs dabat. *Libraria*. Iuven. Sat. VI. *Si nocte maritus Auersus iacuit perijt libraria*. Vet. Scholiastes. *Lanipendia*.

TACCAGNO. Tenax auarus. A *tago*, pro tango. Lucilio. *Tagax*, *fur*. *Tagano*, *Tegano*, *Taccagno*, *Taccone*.

TACCARE & *Taccone*. V. *Attaccare*.

TACCOLA. Cornix. Graccula, *Graula*, *Ciarla*, *Ciaccola*, *Taccola*. Vel à sono vocis, *Tac. Tac*. Inde *Ciaccolare*, *Ciarlare*, *taccolare*, *taccognare*. conqueri, mussitare.

TAFFANO. Oestrum, Asylus. *Tabanus*. Seruius ad illud Virgilij. *Plurimus Alburnum volitans, cui nomen Asylo Romanum est, Oestrum Græci vertere vocantes*. *Oestrum*, inquit *Græcum est, Latine Asylus, vulgo Tabanus, vocatur*. Glos. *Tabanus*. Μύωψ. Οἶστρος. Et Μύωψ *Tabanus*, *Asilio*. Scaliger tamen Lib. I. Hist. Animal. Plinium reprehendit, quod L. XI. dixerit. *Aculeus in ore, vt Asylo, siue Tabanum dici placet*. Quod non idem sit. Asylum enim Oestrum Virgilio, rufum, Tabano minorem: tabanum nigrum: Asylum venenatiorem, Tabanum muscæ propriorem facie: vnde Μύωψ. Sed ista minutæ diligentiæ sunt. Veneti *Tauare*, pustulæ à morsu *Tabani*, quem Hispani vocant *Tauarro*.

TAFFETA'. à Germanico *Taffet*.

TAGLIARE. Scindere. Esse à *talea*, qui est surculus præcisus ab vtraque parte, vt in terram inseratur, iam pridem viri doctissimi consensu prodiderunt. Barbarus in Plinium, Budæus ad Pandectas, Philander ad Vitruvium. Salmasius passim, Vossius, & alij. *Talea* autem à θάλλος, quod significat ramum, & proprie quidem oleæ termitem, sed & quemvis surculum, vt Salmas. Hist. Aug. p. 73. Eaque vox extat apud auctores rei rusticæ. Nonius. *Taleas scissiones lignorum, vel præsegmina*. Varro dicit de Re Rust. L. I. *Nam etiam nunc rustica voce Intertaliare, dicitur, diuidere, vel excidere ramum ex vtraque parte æquabiliter præcisum, quas alij clabulas, alij taleas, appellant*. Quæ verba sunt Catonis de R.R. *L. Videndum vt sit de tenero ramo, ex vtraque parte, æquabiliter præcisum, quas alij clauolas, alij taleas appellant*. Glos. *Talia*, κορμὸς, σχίζα, καὶ σκυτάλη. Et, *Talea*, σχίδαξ. Hinc *Intertagliare* pro balbutire, lingua hæsitare, & veluti verba intersecare.

Hinc *Taglio*, pro corporis forma, & statura, siue cæsura. Et homines compactos, & quadratos, καὶ ἐν μικρῷ παχεῖς Græci σχίζιας vocarunt. Vt Dicæarchus apud Clementem, Herculem σχίζιαν fuisse scribit, id est quadrati, & compacti corporis. Σχίζα enim est corpus, vel corporis truncus: sic Cicero truncum corporis, pro ipso corpore dixit. Et ideo *taliam* vocamus τὴν σώματος χέσιν. Hæc Salmasius ad Tertulliani Pallium. Ex quo etiam *Tarchiato*, membris compactis, & crassioribus. Boccat. Nou. LXXII. 4. *Era pure una piacevole, e fresca Forosozza, brunazza, e ben tarchiata, (a buon taglio)* Laur. Medices. *Ella è grossecchia, tarchiata, e giulia, Frescocchia, e grassa, che si fenderebbe*. Non à quadratus. Et *Taglia* pro forma vestimentorum. Dant. Inf. XXIII. *Egli haueuan cappe con cappucci bassi, Dinanzi agl'occhi fatte della taglia, Che per li Monaci in Cologna fassi*.

Vendere à taglio, ad rem facere, ductum à farcitoribus, cum pannum incidunt. *E vendere à ri-*

à ritaglio, hoc est minutim, & ex incisione. *Taglia borse*. Manticularius. Galli *Coupe bourse*: Hisp. *Corta bolsas*. *Tagliere*, Orbis, siue patina, in qua cibi conciduntur.

Ceterum à *Talea*, vt surculum significat, non esse *Taglia*, idest exactionem, siue tributum, in qua hæresi sunt Barbarus, Martinius, Vossius, & alii, sed à Taxa, supra demonstrauimus.

TALE. V. *Cotale*.

TALENTO. Animi inclinatio, & propensio, siue cupiditas. Casteluetrus à θέλω, *volo*, deducit ex Budæo, cuius verba sunt in Comm.L. Græcæ. Ἐθελοντὴν *à nobis*, *entalentè* dicitur, idest, προθύμως, & *thalentum*, voluntatem vehementem vocamus, quasi τὸ ἐθελόντιον, ἢ τὸ ἐθελητικόν.

TAMBVRO. Tympanum. Scaliger ad Catalecta, & Vossius putant vocem Arabicam esse, & inde ad Hispanos fluxisse. Certe Al, articulus Arabum, sed Tambor, videtur à *Tympanum*, *Timpal*, vnde *Atabales*, & *Timbali*. *Timparium*, *Tamburo*.

TAMISO. V. *Sedaccio*.

TANA. Antrum, spelunca. Subterranea, *suttrana*, *suttana*, *tana*. Nisi quis à Græco θαλάμη malit, quod cubile, & plerumque piscium latibula significat. *Talama*, *tana*. Latinum aptius videtur. *Subtana*, idest loca. Vt *Montana*, *Campana*. *A taxo*, durum est.

TANE. Color ex fusco, & rubro mixtus. Salmasius H. Aug. pag. 410. *Sit Castaneus*, *Castaninus*. *Cyprianus de cœna*, *vestem Susannæ tribuit castaninam*, *hoc est castanei coloris*. Huius, & Bayfij opinionem secuti in, de re Vestiaria, Fuscum colorem diximus, ex fuluo, rubroque mixtum, quem *Castanetum* appellant. Germani *Tannet*: Veneti *Roanum*, quod ex nigro in rubedinem vergat. Pap. *Canetum* (quasi castanetum) *inter nigrum*, *viridemque colorem*. Si cui tamen magis arridet Scaligeri coniectura in exercit. ad Cardanum, quia nucis putamen *TAN*, vocant Septentrionales, inde *Tane* dictum putat, per me eam sequatur licet. Quanquam is color viridis est, non castaneus.

TANFO. Odor teter è re mucida. V. *Toffo*.

TANGARO. Rusticus. Nam cum *Angaria* sit coacta seruitus, siue ministerium, quod quis coactus obit, id in agrestes competit. V. *Angaria*.

TANTARA. *Taratantara* esse tubæ sonitum ex illo notum est. *At tuba terribili sonitu Taratantara dixit*. Hinc *Tantara*, pro lætitia, & exultatione. *Fare Tantara*, gestire, & in gaudium effundi.

TANTI. Tot. *Tanti del mese*. Alquanti. Bignon. ad Marculfum p. 365.

TANTOSTO. Siluius p. 144. *Tam cito*. Sed est à *Tantocius*. V. *Tosto*.

TAPEZZARIE. Aulæa. Peripetasmata. A *Tapetibus*. Psilotapetes. V. *Arazzi*.

TAPINO. Miser, pauperculus. A Græco ταπεινός. Vnde *Attapinare*, & *andare tapinando*. Mendicare, miseram vitam traducere.

TAPPA. *Tippula*. *Stipulum*. *Tappa de soldati*. Tessera militaris, cum in hiberna concedunt, per quam annona, vel pecunia à colonis exigitur. *Talea* scilicet, siue surculus ab arbore recisus. Quanquam Salmasius de vsuris, *stipulum* significare *Firmum* obseruet, à Græco στιφλὸν, & στυφλὸν. Vnde stipulatio. Sed *stipula* pro talea, à stipite quasi *paruus stipes*. Nos hodie etiam *Tappe* dicimus, astulas, siue assulas, & cæsorum lignorum fragmenta, *Toppo* etiam, stipes, truncus arboris recisæ non euulsus. *Talpo*, *talpone*, *e tappa*. Stipes, *stippo*, *Toppo*.

TARA. Scobs. Quod scobina deraditur de metallis, quod deteritur. Metallorum *detrimentum*, siue ramentum. *Inde dar la tara*, reficere quod vsu deperiit. *Tarare i conti*, rationes putare, æquare, & ad iustum pretium reducere, quod excedere videtur in eo quod artifex, aut venditor postulat. Ita illis qui res immodice iactant, & venditant, dicitur *darsi la tara*, hoc est aliquid de summa superuacua detrahendum esse.

TARANTOLA. Aranei, siue phalangii venenati genus ab Vrbe *Tarento*, quod nunc *Taranto*, vt aliis obseruatum.

TARGA. Parma, clypeus. Vossius à Gallico *Targue*. Sed hoc à *Tergus*, vt recte Menagius. Non à *Tergum*: licet Virgilius pro *tergore* vsurpauerit, vt paulo post dicemus. Hispani. *Adarga*. Glossæ. *Terginum*, Ὠμοβύρσινον. Ex crudo corio, idest tergore. Nam dorsum corij pars durissima. Et Ὠμοβύρσινος ἀσπίς, Ὠμοτάρρον. Quasi crudum scutum, ex crudo corio. Ammian. Marcellinus L. XXIV. *Obiectis scutis*, *vimine firmissimo textis*, *& crudorum tergorum densitate vestitis*. Seruius ad illud Virgilij Æneidos IX. *Hasta volans noctis diuerberat vmbras*, *Et venit aduersi in tergum Sulmonis*, *ibique Frangitur*, *ac fixo transit præcordia ligno*. *Tergum*, inquit, *pro tergus dixit*. *Vt intelligamus hastam in scutum venisse*, *& illic esse collisam*: *vt frangitur sit*, *pro colliditur*: *fisso scuti ligno*, *etiam præcordia penetrasse*. *Aliter non procedit*. *Nam si hastam re vera fractam accipiamus*, *ratione caret*, *quod dicit*, *Fisso transit præcordia ligno*. *Alij vero in tergum volunt esse percussum*, *quod falsum est*. *Nam quomodo ante fissum lignum esset*, *& sic præcordia penetrata?*

TARLISO. *Trilicio*. Tela, aut pannus crassior

ſior, triplici licio contextus. *Trilicium* ſicut *Biſo*, bilicium, præcipuè ad culeitas & tomenta. Galli. *Trillis*. Non à *tra*, & *licium*. Pap. *Trilicem, triplicem à tribus licÿs*. (de lorica apud Virgilium). *Trilix veſtis à tribus licÿs dicta: quia eſt, & ſimplex, & biplex*. Martial. XIV. 143. *Vellera cum ſumant Patauina multa trilices, Et pingues tunicas ſerra ſecare poteſt*. Interanius de populis Circaſsijs Cap. I. *Sotto ditto manto portano Trelucci, così chiamati de ſeta, ò tela affaldati, e rugati dalla cintura ingiù*. Ita & Trimitum, à tribus licijs. Μίτος, licium. Inde huiuſmodi veſtes grauiores. Arnob. Lib. III. *Vt virgo Tritonia curioſè ijs ſtamen neat, & qualitate pro temporis, aut trilices tunicas, aut de ſerico, & ſine onere imponat*.

TARLO. Tarmus, *Tarmulus*. *Tarlo*, Teredo. Philander ad illud Vitruv. L. V. *Nam meridiana regiones propter aſtus, cariem, tineam, teredines, reliquaque beſtiarum nocentium genera procreant. Separauit*, inquit, *tineam, à teredine*, vt Plin. L. VI. 41. Lib. II. Vitr. *tarmitem vocauit*. Scalig. Hiſt. Anim. L. V. 7. Σῆτες. *Tineas vocant Latini, Galli harnas, Itali Tarmas*. Eſt & *Thrips*, lignarius vermiculus, hoc eſt, qui ligna rodit, ſicut *Ips*, cornua, & vites, *Cis* frumenta, *Midas* fabam, *Ix* vitrum, *Cis* veſtes, auctore Phocione Grammatico in Lexico. *Carolo*. Caries. Eiuſdem generis ſunt. *Coſſus*, idem ac teredo, & *Trox*, qui legumina erodit.

TARPARE. ab *exſtirpare*. Pennas euellere. *Strappare*, extorquere.

TARSIA. Opus vermiculato emblemmate contextum, & verſicoloribus teſſerulis in modum picturæ effigiatum. Potius ab *interſerendo*, quam à *teſſellatum*, dictum videtur.

TARTARA. *Tarta*. V. *Torta*.

TARTARVGA. Teſtudo. Nunquam reperi *Erucam* alio ſenſu, quam pro Campe, ideſt verme olerum hortenſium frutices erodente. Nullo pacto pro teſtudine, vt ſit *tarda eruca*. Sed *Tartaruga*, Hiſp. *Tortuga*, Galli *Tortue*, quod varis, & diſtortis cruribus ſit. Græce χελώνη, vnde Veneti *Galana*. Imò, & Germ. *Schÿltrott*, factum puto, quaſi chelone torta, vel ſcutellaris torta: & Hiſp. *Galapago*, *chelone pagurus*, qui eſt de genere cancrorum. Inſubres *biſſa ſcutellaria*, ab integumento, ſiue teſta, inſtar ſcutellæ. Idque operimentum *cheloniuм* dicitur, Germ. *Schilt*, *ſcutellare*.

TARTVFI. Tuberes. Quaſi terræ tuberes, Terræ Callum, vt Coaruvias, & Menag. ex Botanicis. Hiſp. *Turma de tierra*. Et *Criadillas*. Galli *Trufle*, Tuber, *Trufe*, & *trufle*, quaſi *Tuberuli*, *trubuli*, *Trufli*. Et *Tartufoli*.

TASCA. Mantica, Pera. Crumena. A Germ. *Taſche*, vt Voſſius. Quid ſi à Theca?

TASSELLO. *Teſſella*. Lapidis, aut ligni fragmentum, ſiue taleola, quæ cum aliis committitur, & aptatur: vnde & panni fruſtum. Pro incudine cum ponitur adhuc in certæ originis. Quomodo autem *Taſſus*, & *Taſſum* à *Pecia* formari poſſit, aliis diſpiciendum relinquo.

TASSO. Animal. *Meles*. à Germ. *Dachs*. Alij Latinam vocem eſſe credunt.

TASTARE. Tangere, tactum, *taſtare*. Germ. *Betaſten*. *A taſtone*, *& tentone*. Illud à tangendo, hoc à ſuſpenſa manu, vel pedibus prætentando, quod cœci faciunt, aut in tenebris fieri ſolet. Lucret. L. IV. *Nos igitur ſi quadratum tentamus, & id nos Commonet in tenebris*. Cic. I. de legibus. *Pede aquam tentare*. Græci ψηλαφεῖν. Artemid. c. 28. προπέμπειν τὰς χεῖρας. Prætentare iter. Plinius de cochleis L. XI. 38. *Cochleis oculorum vicem cornicula bina prætentatu implent*. *Taſtare*, pro guſtare, delibare, guſtando ſaporem explorare: *attingere*. Pap. *Attigis, deguſtauit*. Veneti *Cercare*, hoc eſt ſaporem quærere, *aſſaggiare*. *Taſto* taxillus, qui caſeo immittitur, cum delibatur. Item filamenta carpta, quæ vulneribus induntur, à taxilli ſimilitudine. Et *Taſto del Chirurgo*, ſpecillum à tangendo, ſiue prætentando vulnere. Scribonius CCXXVII. *Auriſcalpio auerſo ſenſim tentare*. Celſus L. VII. 8. *tentare ſpecillo*.

TATA. V. *Mamma*.

TAVERNA. Medii æui ſcriptores propriè de vinarijs, & Oenopoliis dixerunt vt Salm. ad Hiſt. Aug. p. 45. *Nonius Tabernas non vinarias ſolum, vt nunc dicimus, ſed omnes, quæ ſunt popularis vſus, auctoritas Romana patefecit*. Eugraphius in Terent. *Ganeo tabernis operam dans, & conuiuijs turpioribus*. Veteres *Ganea*, & *luſtra*, & *popinas* dixerunt. Hinc illud Adriani de Floro. *Ambulare per tabernas*. Et *Ebria famoſa ſaltat laſciua taberna*: de Cupa. Dant. *In tauerna co' ghiottoni*. *Tauerneric*. Ilid. Gloſ. *Guloſus*, *Tabernio*, *Popinator*.

TAVOLACCINI. Lictores, ſatellites. Quod ſcuta ex tabellis conficerentur, vnde *tauolaccio*, ab eorum geſtamine dictos potius putarem, quam quod conuiuijs miniſtrarent. Boccat. Nou. XV. 31. *Coſtoro aſſettati, poſti giù lor tauolacci, e loro arme*. Et alibi. *E poſte giù lor lance, e lor tauolacci*.

TAVOLIERE. Alueolus. *Tabula* luſoria. *Tabularium*. Vide *Scacchi*. Sed & ipſos calculos, quibus in tabula luditur *Tabulas* appellatos docuit Salm. Hiſt. Aug. p. 462. *Tauole*, vt ipſum ludum *caſum Tabula*, & certamen. *Tabulas* vulgo *Pedinas*, *à peditibus*, ſiue calculis qui in Ludo latrunculorum pedites referebãt, vt alij equites &c. V. *Sbaraglino*.

TAZZA. Patera. A τάσσω trahunt. Videtur per

per aphæresim à *testacea*, *tacca*, *tazza*. Patera fictilis, & viliorum poculum.

TEGA. Siliqua leguminum. *Tegumen*, vel *theca*. Isidor. L. XVII. 3. *Folliculus est theca frumenti, in qua granum seruatur interius*. Theophrasto λέβος. *Lena* panici millii. θήκη. Aristoteli. *Valuulus* à valuis. Pisa, & fabæ *in tega*, cum sua tunica, folliculo, theca.

TEGGHIA. Testa, *Testula*, *testla*, *tegghia*, vt vetula, *vetla*, *vecchia*, situla *sitla*, *secchia*. *Testo* vas fictile, etiam æreum à similitudine. *Testaceum*. Testu etiam indeclinabile, vt Sosipater. Cato de re r. 2. *Coquito sub testu*. Plin. XVIII. 11. *Testum panem lautioribus coquere solitos*. Vrsin. ad Triclinium Ciacconij, *Testu* recte corrigit. Vnde libum testuaceum, Clibanitius panis, in testa coctus. Et *Testo* pro operimento ipsius vasis, in Moreto. *Testisque tegens superaggerat ignes*. *Tegame* autem non à tegula, sed à τήγανον. Sartago, vox Græcis poetis familiaris apud Athenæum Lib. VI. A *tegame*, Veneti *Antiano* dicunt, quasi *Antigamen*.

TEGNA. Tigna. Fœdum vlcus caput deturpans. Alopecia. Barbarus Glos. Plin. *Vlcera capitis manantia sunt, quæ Græci ἄχωρας vocant, imperitum vulgus, tanias*. Tinea, quod tineæ instar caput erodat. Scalig. Hist. Anim. L. V. 7. *Tinea vulgo dicta alopecia, quoniam depascatur pilum*.

TELARO. Instrumentum textorium. Latinis *Tela*. Tibul. Lib. I. El. VI. *Firmaque conductis adnectit licia telis*. Vitru. X. 1. *Quemadmodum telarum organicis administrationibus*. Vlpian. de auro arg. leg. *Quod in tela est nondum detextum, contextum appellatur*. Iterum Tibul. L. II. 1. *Atque aliqua adsidue textrix operata Mineruam, Cantat & adploso tela sonat latere*. Lucretius VI. *Nexilis ante fuit vestis, quam textile tegmen, Textile post ferrum est, quia ferro tela paratur*. Prudent. Hamartig. *Indumenta nouis texentem plumea telis*. Pap. *Tela à longitudine staminum dicitur, cuius diriuatiuum Telaria*. *Telaro* etiam dicitur, fenestrarum munimentum arcendis cœli iniurijs, quod ferme tela obducerentur, inde translatum ad vitreas.

TEMPERARE. Miscere. Galli *trempre*r, tingere, emollescere, madescere. Omnia nota sunt. *Temperare* pro calamum aptare, & acuere. Salmasius Hist. Aug. p. 449. *Temperare calamum est acuere, quod Græci* γλύφειν *dicunt*. *Hinc* γλυφὶς χαλάμου, *&* γλύφανον *in epigrammate Græco scalpellum, quo calami temperantur*. *Temperino*. Cic. Epist. ad Q. Fratrem. *Res agetur temperato calamo, & dentata charta*. Glossæ. *Temperat* γλύφει χαλαμον. Quibus adde Cornutum ad Satyram III. Persij. *Dum aut de calamo intemperato queritur, aut de pingui, vel aquoso atramento supra dixerat, Aut non bonam calami dispositionem accusat*.

TEMPIA. *Tempora*. Partes capitis à lateribus sincipitis. Κρόταφος. *Tempus*: in vnitatis numero Lucret. & Virgilius sunt vsi. Hinc Veneti *Temporale* Suem appellant, cuius tempora sapidissima, & præcipua ganea.

TENAGLIA. Forceps, vel forpex. *Tenacula*. Philander ad illud Vitruvii L. X. 2. *Ad Rechamum imum ferrei forfices*. *Forpices legerim libentius, quam forfices*. *Istis enim incidimus: illis ad focum vtimur, aut calidum ferrum in fornacibus & tenemus, & versamus: tenaculas à tenendo vocantes*. Rectius tamen est *Forceps*, à formo, idest calido, capiendo. Turneb. Lib. VII. 23. ex Catone. *Forcipes, & rutabulum ad focum ignemque pertinent; Nos vulgo tenaces, vel tenaculas, & palam vocare solemus*. *Molla*, & *molletta* vulgus appellat, quod duæ ferreæ regulæ molliter stringantur, lignis, & carbonibus in igne vertendis, & volsellam pariter *moietta*. Pap. *Forpices, tenaces, à pilo, tonsorum enim sunt*.

TENCA. Piscis. Scaliger. exerc. CCI. *Ausonius sui temporis secutus plebem* Tincham *pro merula fluviatili posuit*. Et ex. CCCXXV. *Tinca quoque lutea potius, quam viridis*. At viridem maluit Ausonius. Alius creditur esse φυκίς.

TENDA. Tabernaculum. *Tentorium*. Nam à Tendo *tentum*. Lucret. *Tympana tenta tonant palmis*. Alia vide apud Nonium. Suidas Παπυλαιῶνος, σκηνῆς, ἤτοι τένδας. Alibi τένδα οἰκία ἐκ λίνου. Ita Salmas. illud Flori de Perse Rege captiuo; *in Templum recepit*, corrigit, in *Tentum*, siue *Tentorium*. Quod scilicet funibus tenderentur, & distenderentur. Cæsar; *Signo profectionis dato, tabernaculis detectis*. Fuisse autem ex pellibus, vnde sub pellibus hyemare, & tendere, tentoria figere voce militari, omnibus obuia sunt. Vide Lipsium de Militia L. V. Dial. V.

TENORE. In musicis, vox inter acutam & grauem.

TENTONE. V. *Tastare*.

TENZONE. Certamen. *Contentio*. Villan. *Tenza*. Dant. Inf. VI. *Doppo longa tenzone Verran' al sangue*.

TERRA. Pagus. Vicus. Frodoardus. 180. *Et Codiciacum illi cum alia terra concedit*. Vt scilicet Pagus pro regione accipiatur, in qua plures vici, & habitationes rurales.

TERRAGGIO. *Teraglio*. Pro aggere. *Terraticum*, a terræ congestæ cumulo. Olim ex actio publica terræ nomine, in qua quis agit. Vt Vol. Lib. III. 3. Frodoardus. *De illis vbi partem habens, & terris, nullus, nisi per ipsorum*

rum voluntatem, terraticum accipiat. Male Cerda pro territorio. *Terraticum*, vt *Pontaticum*, quod pro transitu pontis datur, &c.

TERAZZO. Subdiale pauimentum. Philand. ad Vitru. L. VII. 1. *Subdialia pauimenta quae mei Terraceas, dicunt, Graeci inuenerunt*, vt scribit Plin. Lib. XXXVI. 25. *Verba eius sunt.* Subdialia Graeci inuenere talibus domos contegentes, facile tractu tepente. Hoc est vt Dalech. explicat. *In Graecia calidiore tractu, domos tectis non operiunt, sed aedificiorum summa parte reclusas, & detectas ambulationes, relinquunt, aura captandae gratia, quae vaporosum caelum refrigeret, praecipue feruidis aestatis noctibus.* Quomodo autem fierent docet Vitruv. ibidem, & Plinius. Scilicet ruderi nouo, (à lapide tum primum contuso, aut testis, addita vna parte calcis ad duas) tertiam partem testae addi: deinde rudus, in quo duae quintae calcis misceantur, pedali crassitudine fistucari. Tunc nucleo crasso sex digitos induci. Idest corio, crusta, tectorio, lorica. Cetera vide. Quod autem Plinius ait, *festucis pauita*. Et infra *solo fistucato*, quia pauire veteres dixerunt, calcare, & quidem fistucis. Fistuca enim machina, qua vtrinque ansata pauitores vtebantur. Vnde fistucare, exaequare, densare, firmare solum. Ex quo Itali *Battuto* appellant. Boccat. Nou. LXXVII. 28. *Salgono alcuna volta i pastori sopra vn battuto che vi è.* Et infra. *Si trasse con granosa pena verso il mezzo del battuto.* Nam *battere* est pauire, fistucare. Ergo *Terrazzo*, quod ex ruderibus, & testis contusis sub tecto est. Plinius, *pauimenta subtegulanea* appellat, qualia ferre Venetiis in omnibus cubiculis. *Terrazza*, maenianum subdiale, & apricum, quod & solarium. Inepte qui quod instar turris fieret, quasi *torrazzo*. Etiam *Terrato*.

TERRITORIO. Ager Vrbi circumiectus. Seruius ad v. Æneidos. *Vrbem designat aratro. Vnde*, inquit, *& Territorium dictum est, quasi Tritorium, tritum bubus, & aratro.* Sed est à *Terra*, pro regione. Glos. Περίχωρος. *Territorium*. Sed quia est proprie terra quae aratur, & colitur, non est inepta Seruij notatio: vt sit *Territorium*, quoquò ciuitatis fines, & iura tenduntur.

TERZOLO. Genus Asturis. Fridericus de aucupio. p. 232. Albertus M. p. 411.

TESTA. Caput. Ausonius Epigr. LXXI. *Abiecta in triuijs inhumati glabra iacebat Testa hominis, nudum iam cute caluitium.* Prudent. Peristeph. *Comam, cutemque verticis reuulserat A fronte tortor, nuda testa, vt tegmine Ceruicem adusque dehonestaret Caput.* Caluaria. Cranium. Per similitudinem, vel à testis, siue putaminibus ostreorum, quae intus lubrica, ad laeuorem perpolita, aequato nitore splendescunt, vel à *Testa*, vase fictili, siue ex argilla, ob laeuorem primum pro caluaria depili, & detracta cute, deinde pro capite. Vnde, vt ibi Vinetus obseruat, Galli *Tes*, vocant Testas, vasorum scilicet fractorum fragmenta. Itali *Crepe*, & Caluariam *Crapa*, vel à cranio, vel à similitudine fragminum testaceorum. *Crepare* enim dicitur vas, cum in frusta dissilit, ex crepitu. *Schioppare*, à sonitu, *scloppo*. A *Testa*, *Teschio*, caluaria ferme bestiarum.

TESTE. Modò, paulò ante. Vel à *statim*, vel ab *isto*, idest tempore, momento. Vt *Ipsa*, ipsa hora.

TETTA. Mamma, papilla, vber. Τιτθή. *Titthe. Altrix.* Τίτθη. Et Τιτθίζω. *Sugo. Subrumo.* Hesych. Τιτθὸς, τιτθός, μαστὸς, ἢ ῥοφός. Et τιτθίον, *mamilla*. Aristoph. Lysistrata. Ὡς δὴ καλὸν τὸ χρῆμα τιτθίον ἔχεις. *Quam belle ista papillula!* Et Thesmoph. Τιτθία οὐκ ἔχει. V. Int. Τιτθοὶ οἱ μαστοὶ, ἢ τῶν μαστῶν τ' ἄκρα. Athenaeus Lib. IX. Θῆσθαι δὲ ἐστὶ τὸ θηλάζειν τὸ γάλα. *Sugere lac, Tettare.* Additque notationem. διὰ τὸ ἐπιθῆσθαι τὰς θηλάς: *quod papilla ori indatur.* Ceterum Papilla etiam dicitur *Capecchia*, & *Capezzolo*, Capitulum mammarum, Veneti *Cauedello*, Insubres *borino*, quasi *vberinum*. Glos. Ἀκρομάσθιον. *Ruma, papilla*, Item *Cizza*, à sugendo: *poppa*, à papilla: *poccia*, à potando. Iuven. *Et potanda ferens infantibus vbera magnis.*

TEZA. Tectum villaticum, condendo foeno, & frugibus, ab Attegia, quod vocabulum non esse Punicum docet Salm. ad Solinum. *Attegiam* enim ab attegendo dictam sicut καλύβας ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. Vel simpliciter *Teza* à *Tegendo*, & *tugurio*, rustica domo. Stat. Patau. 22. *Et fecerit aliquod laborerium in domibus, vel teicttibus supra mansum.* à Teges. Alibi. *Quicunque incenderit domum, aut teiectem, vel palearium.*

TIBIA. Tibiare. V. *Trebbia.*

TIGNOLE. Insubres vocant Vespertiliones, quod nidificent in tignis, & ea erodant.

TINA. Vas vinarium. *Tinum, tina.* Nonius. *Cupas, & tinas.* Varro. *Antiquissimi in Conuiuijs vtres vini primo, postea tinas ponebant.* Sed minora, quam in quibus nunc vuae ebulliunt, vt mensae superimponi possent. Ita & cupae in conuiuiis. *Cupa potare magistra.* Horatius. *Tinello*, in quo familia cibum capit. Vel à *tino*, grandiore oenophoro, siue cupa, quae omnibus sufficiat, vel quasi *Tricliniolum*.

TINTA. Atramentum. Vox Hispanica. *Tintero* atramentarium, à tingendo. Lucifer Calagurit, apud Cerdam XLVII. 6. *Vna tinta subscriptionis.*

TINTINO. *Tintinare.* Catul. *Sonitu canoro tin-*

Tintinant aures. Festus. *Tintinire, & Tintinabunt Nenius dixit pro sonitu tintinabuli.* Afranius. *Ostiarij impedimenta tintinire audio.*

TIRARE. *Trarre.* Trahere, attrahere, *Tirare, Trare.* Sed *Tirare* pro iactare, siue iaculari: antecedens pro eo quod consequitur. Prius enim in arcu, aut ballista, nervus trahitur, siue adducitur, quam telum emittatur. Inde *tirare* pro iacere. Dant. Purg. xxv. *Scocca l'arco del dir, che'n sin al ferro Hai tratto.* Cuius nervum vsque ad vncum ferreum attraxisti, adduxisti. *Trare di schioppo, di balestra. Trare vn sasso.* In *vn tratto.* Vno ictu, temporis momento. *Dirò d'Orlando in vn medesmo tratto.* Ariostus. Et quia funes cum trahuntur, siue tenduntur, durescunt. Hinc *Tirare*, pro arrigi, & tentigine rumpi. *Tentum, αἰδοῖον* in Vet. Onomast.

Tirare, & *trare* etiam pro educere, haurire, extrahere. *Trare acqua, vino.* Cic. II. de nat. *Ex puteis iugibus aquam calidam trahi.* Horat. epod. XIV. *Pocula arente fauce traxerim.* Nam haurio ab *ἀρύω*: hoc ab *ἐρύω*, traho. Etrusci *sacciare il vino*, alij *canare. Tirare à sorte.* Sortem extrahere. *Tratta di grano.* Eductio, extractio frumenti, & frugum. Item vini. Et *Tratta*, pro comitatu, quem quis trahit post se. Dant. Inf. III. *E dietro le venia si longa tratta Di gente.*

Tratta di pesce est iactus, ab extrahendo: sic à *Tragulis*, quæ sunt verricula, siue retia piscatorum. Plin. L. XVI. 8.

Tirare la morte. Vltimum spiritum trahere. Trahere animam. Græci *ἀνάγειν θάνατον*.

Tiradore. Equus elcyarius, qui naues trahit, ac subducit, veluti remulco. Glos. *Mula.* Ὀλκάς. Nam ferme mulæ adhibebantur. Horat. *Missa pastum retinacula mula.* Ita Venetis *Alzana.* Funis elcyarius in hunc vsum.

Tira molla. Ludus puerilis. V. *Molle.*

Tira, rixa, contentio. Math. Vil. III. 103. *Trà i Cardinali, ebbe diuisioni, e tira di coloro: e per le dette tire.* Quod vnusquisque rem in partem suam trahit.

TIZZONE. *Stizzo. Titio.* Torris. Nonius. *Titionem, fustem ardentem.* Varro de Vita p. Rom. II. *Contra nouo marito, cur item e foco, in titionis ex felici arbore, & in aquali aqua?* Petron. *Sopitos titiones* dixit. *Attizzare*, & *stizzare*, ligna ad ignem componere. Translate *accendere, irritare, concitare, instigare.*

TOCCARE. Tangere, *tactum, tocco, toccare.* Veteres enim *Tago* dixerunt. Festus. *Tagax furunculus à tagendo, quod alias res tagat, hoc est tangat. Pietra del tocco.* Lapis Lydius, cuius tactu aurum exploratur.

TOCCHETO. Iusculum. Embamma. *Tucetum*, Persio, & Arnobio. v. Cornutum ad Persium. Idque magis placet postquam in Additionibus Menagii eandem coniecturam esse Caroli Dati V. C. intellexi. Cum tamen Arnobius Lib. I. dicat, *Suminatam cum hic carnem, & glaciali conditione tuceta*, Intinctus non fuisse videtur.

TOCCO. *Tozzo, Pezzo.* Frustum. Truncus, *Trozo.* Hisp. *Troço. Toceo.* Quod detruncatum est. Germ. *Stuck. Toc.* Celsus Trunculos appellat Acrocolia anserum, siue extremitates membrorum truncatas: alii minutalia. *Tocco, à tocco.* Frustillatim. Membratim.

TODESCO. Germanus. *Teuto, Teutischus.* Sicut à *Franco* Franciscus. *Francisc*, & ab Hispano, *Hispanulus, Spagnolo.* Angli, *Anglisci, Inglesi.* Apud Vopiscum *Dacisci*, Daci. Hunni *Hunnisci.* Mauri, *Maurischi, Morescbi.* Quod mirari subit, Frodardus p. 236. *Post literarum recitationem, & earum propter Regem iuxta Theotiscam linguam interpretationem.* Grotius Lex. Goth. *Theudie. Thiodis. Theudisch, populare.*

TOFFA. Olfactus, *Tolfa, toffa. Tuffo*, odor. *Cane da toffa.* Odorus, sagax. *Tanfo*, situs, siue rei mucidæ virus, ab eodem. *Taffanario*, confecti cibi fores, mephitim exhalantes.

TOGLIERE. Sumere, *tollere. tolle* vox porrigentis aliquid. *tò*, & *te.* Vnde cum canes vocantur *tòtò*, & *tetè*, ipsi dicuntur. *Tolto*, tolitum, pro latum, *tulto.* Dant. Par. V. *Toleto. Mal toleto*, male partum. *Togliere*, aufrrre, demere. Horat. *Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.* Et L. I. Sat. X. *Plura quidem tollenda relinquendis.* Auferre, remouere, non sumere, vt Porphyrio. Solem de mundo tollere apud Ciceronem. *tor de mezzo*, aliquid insontem pati, vt fit in turba, & rixa. Sed veteres pro interficere. Cic. pro Roscio Amer. *Perfacile hunc hominem incautum, & rusticum, & Roma incognitum, de medio tolli posse.* Hispani. *Toma*, accipe, vel à *Tolle*, vel à *sume, tome, toma.*

TOMACELLE. *Tomacine.* Tomacula. Ex iecore suillo minutim conciso.

TOMARE. Cadere, non à *Titubare*, sed à *Tumba*, veluti in tumbam cadere, ferme enim est in caput volui. Quod video Guieto approbari apud Menag. in Appendice. Vnde Insubres *far la toma, fare il tomo.* Morgant. XIV. *E l'altro fà con l'aghiron giù'l tomo.* Dant. Inf. XVI. *Mà fin al centro pria conuien ch'i tomi. Tombolo*, quod alii *Capitombolo.* Hoc est in caput volui, Cernuare, & Cernulare. Seruius. *Cernuus dicitur equus, qui cadit in faciem, quasi in eam partem, qua cernimus. Vnde & pueri quos in ludis videmus, ea parte, qua cernunt, stantes, cernui vocantur.* Isidor. Glols. *Cernulat in caput ruens.* Græci *κυβιστᾶν*, quod veteres *vmare*, hoc

hoc est corpus ita flectere, & reciprocare, siue ita se iactare, vt sursum denuo excitetur. Veneti *fare vna compilata*, à Græco κωπηλατεῖν, Copilatin, quod est remis festinare. Nam remiges, qui remum antrorsum impellunt cum festinant, nisu corporis cernui, veluti in caput ruunt. *Tomba* autem inferius æuum pro sepulchro vsurpauit à τύμβος.

TOPIA. Opus topiarium. Turneb. L. XVIII. 23. *Seruos topiarios* apud Iurisconsultos interpretatur, qui opus topiarium faciunt. *Hoc autem* à topiis, *idest funiculis nomen obtinuisse, quibus frutices, & arbuscula tonsiles, in animalium, aut rerum historias assimilata, ac ligata, & multis hinc inde distinentur locis, torquentur, flectunturque, ad effingenda qua luduntur rerum, & animantium argumenta*. Nunc proprie de vite arcuatim structa *Topia* dicitur.

TOPO. Mus. *Talpa*, vt recte coniicit Coaruuias. Species pro genere. *Talpa*, *Taupo*, *Topo*. Ideo Hispanis dicitur *Topo*. Italis *Topinera*.

TOPPA. Sera, *ferratura*: claustrum. *Tubus*, in quem clauis immititur. Hist. Pistoriensis. pag. 151. *Andò à vna delle porte, e sfchiauoe le tope, e misse dentro da trecento fanti*. Dant. Purg. IX. *Quandunque l'vna de ste chiaui falla Che non si volge dritta per la toppa*. Cui Græca magis arrident, erit ὀπὴ ostium, foramen, cui inferitur clauis.

Toppa pro pannis segmento, quod farciendis vestibus adsuitur. V. *Rattoppare*.

Toppa autem in ludo tesserarum, sicut ipse ludus ita eius notatio mihi ignota est.

TOPPO. Stipes. V. *Tappa*.

TORCELLO. Inuolucrum, quod baiuli capiti imponunt, ad onera leuius ferenda. Latinis Cisticillus, vel à *torquendo*, vel veluti *turricula*. Venetis *Basta*, à βαστάζειν, portare.

TORCHIE. Faces, funalia, quod trifida cereorum serie compacta, à *torquendo*, quod olim è funibus, vnde funalia. Isidor. L. XX. 10. *Funalia sunt, qua intra ceram sunt: dicta à funibus, quos ante vsum papyri, cera circundatos habuere maiores, vnde & funera. Funalia autem Graci scolaces dicunt, quod sint scolicta*. Lege, σχόλιαι, hoc est *intorti*, vt in Glossario habetur, quod eidem Isidoro adscribitur, *scolaces*; aliqui legunt σχόλοπες, quod idem significat. Mihi non liquet. Barbari *Intortitia*.

TORNARE. *Ritornare*. Redire, ire, ac redire, atque ita reuertere, veluti in orbem verti, à *Torno*, instrumento, quo vasa detornantur, idest cælantur, siue scalpuntur, quæ opera tornata, & Tornatilia, siue *Toreumata* dicuntur, Ars ipsa *Toreutice*. Rapida autem vertigine cum scalpuntur in orbem volui notum est. Silnius p. 155. *Circum circa, nos entour, intorno, & adintorno à l'entour. Similiter in gyro En vyron. Ligna enim polienda torno circumaguntur, vnde tornar, tourner, idest vertere. Ita circiter tertiam horam, entour tres heures, intorno à tre hore*. Idem etiam Carolo Dato placuisse video. Vnde *Tornare* in eundem locum reuerti, ire, ac redire. Et quia qui redit, iterum eandem viam facit, *Tornare*, pro idem repetere, *tornare à fare*. Sic illa apud Paulum Diaconum Lib. XVII. intelligenda. *Vno quippe animante* (iumento) *onus subuertente, quidam domino animantis* (agasoni) *acclamat, onus erigere: patria voce dicens*, Torna, torna *Frater*. *Et dominus quidem mula vocem minime sentiebat, sed populi hoc audito, hostes imminere existimantes, in fugam conuersi sunt: Torna, torna, maximis vocibus exclamantes*. Vocis ambiguitas milites decepit. *Torna, torna* frater, vox hortantis, vt denuo mulæ onus imponeret. *Torna à carica-re*: at milites pro *Tornar in dietro*, siue reuerti acceperunt, & in fugam conuersi sunt. Quod autem Lipsius, & Rutgersius inde colligunt tum primum latinæ linguæ vsum deperditum, quod *Torna*, & *tornare*, vox latina non sit, haud persuadent; nam, vt in vsu pro reuerti non fuerit, origo Latina est, à *Torno*. Stat. Patau. *Fodere in campis vnam turnam fossati*. *Intorno*, in ambitu. *Torna à dare*, iterum da, redde. *Tornare à conto*, in vsum redire.

TORNEAMENTO. Pugnæ simulachrum. Hasti ludium. Ludicra pugna. Quo, non singuli, sed plures mixtim decertant. Vel à Germ. *Turnier*, vel à *tornando*, idest circumeundo, & in Orbem decurrendo. Dant. Inf. XXII. *Corritor vidi per la terra vostra, O' Aretini, e vidi gir Gualdane, Ferir torneamenti, e moner giostra*. Landin. *Torniamento è quando le squadre vanno contra l'vna, all'altra, e rappresentano vna spetie di battaglia*.

TORSO. Caulis. *Thyrsus*. Glos. *Tursus*. Καυλός. Casaubonus tamen ad illud Suetonij de Augusto, *vel lactucula thyrsum*, non de scapo, & caule intelligendum ait, sed *thyrsum* in lactuca esse idem quod cyma in brassica. Plerique tamen confundunt.

TORTA. Placenta: Moretum. Scribilita. Medij æui vox in Sacris literis frequens. *Torta panis*, à *torquendo*, vnde & *ftortioni*, quod veluti in funes torqueantur, & sinuosis voluminibus in spiram compingantur. *Spira* Catoni. Mercurialis Var. Lib. II. Capite V. ab Erotiano eius mentionem factam tradit, & ἄρτον ἐσχυρίαν appellatum ab Atticis, quem panem τορτὰν, *tortam* vocatum esse. Isidorus L. XX. 2. *Crustula diminutiuum est à crusta, panis oleo conspersus in medio concauus, & tortus; Hac & Torta panis*. Sed hoc potius est quod nos *Storte* appel-

 lamus,

lamus, crustulum instar bracteæ tenuissimum, in orbem conuolutum, vnde Insubres *Cannoni* appellant. Galli *Oublie*. Hinc fit vt aliqui pro *scribilita*, *strebilitam* legant, ἀπὸ τοῦ στρεβλοῦν, torquere, quod in eieuitu torqueatur, retis in modum, vt Ramirez ad Martial. L. III. 17. Alii tamen *scribilitam*, quod literæ illi, & figuræ imprimerentur.

Sed diuersa *Torta* genera. Præcipuum & vulgare, e lacte, caseo, herbis, atque ouis, quod veteres *Moretum* dixerunt. Germani *Flad*, vnde Brixianorum *Fiadone*, à caseo Bergomatum *Casoncelli*. Nec dissimilis *Intrita*, & *Intritum*, pro cibo in mortario subacto, siue trito. Item panis testuaceus, siue artoptitius. A *torta*, *tortelli*, globuli ex farina, oleo, & passis uvis in sartagine frixi, *frittole*, & *fritelle*. Nec diuersum farti genus *Tartara*, *tarta*, quod aliqui à *tracta* factum putant. Scaliger enim in epistolis posthumis, ita appellat pastillos in longum productos, sicut offas in rotundum glomeratos. Glos. *Tracta*, λάγανα. Vnde *tarta*, factum credit Turneb. XXIII. Vossius tamen in Etymologica, *tarta*, *e torta* esse censet.

TORTO. *Distortum*; sed cum euruo rectum opponitur sumitur pro æquo & bono. *Diritto*. Gal. *Droict*. Ouid. Met. I. *Quæ vindice nullo Sponte sua sine lege fidem, rectumque colebat. Ita* distortum, *siue curuum pro iniquo*. Persius Sat. IV. *Hoc puto non iustum est, illud male, rectius illud: Rectum discernis vbi inter Curua subit.* Et Sat. III. *Haud tibi inexpertum est curuos deprendere mores.* *A torto*, inique, immerito. *Fà torto*, iniuria afficere.

TOSI. Tosi. Pueri, puellæ. Non à *tonsus*, sed ab *Intonsus*. V. *Riccio*.

TOSONE. Vellus ouium à *tondendo*. Hispani *Vellocino*, à vellere, vellus, & velamen, siue à vellendo, quod prius lanæ vellerentur, non tonderentur, vt ait Varro IV. de L. L.

TOSTO. Cito, statim, velociter. Recte quidem Guietus apud Menagium coniecit esse ab *ocyus*, sed non recte deflexit, *ocyus*, *ocito*, *tocito*, *tosto*. Est enim à *tantocius*, *tantosto*, *tosto*. Vnde *Impresa tosta*, pro celeriter incœpta. Dant. Inf. II. *Et voglia tosta* alibi, prompta, velox. Menagius in Gallicis *tantocius* poluerat. Sed in Italicis *isto*, *isto*, ideſt tempore prætulit. *Più tosto*, *più presto*, potius, plus ocyus. Posset etiam ab *Actutum* deduci, vel à *Statim* per metathesim, sed quod prius posuimus verisimilius est. Quod vero Castelvetrus, & Erythræus à *torreo*, *tostum*, pro calido, & celeri, ne audiendi quidem sunt.

TOVAGLIA. Mantile. Mappa. *Toralia* fuisse lectorum trieliniarium lintea, & stragula, à thoris dicta peruulgatum est. Varro apud Nonium. *Quod fronde lecticam sternebant* (vt corrigit Vossius) *ex ea herba torta torum appellatum, hoc quod iniicitur, etiam nunc toral dicitur.* Hinc à proximo translatum, vt inferiori æuo etiam *mappa toralia* appellarentur. Nam fuisse initio à mappa diuersum declarat illud Horatij. *Ne turpe toral, ne sordida mappa, Corruget nares.* Non est prætereundum ab auctore Catholici Lexici *togillam* pro mantili poni. *Togilla etiam mantile dicitur*. Putauit, vt Togam, sic *togillam*, *touaglia*, & *togaglia* à tegendo dictam.

TRABUCCARE. *Trabucco*. Machina bellica iaciendis lapidibus, vt Catapulta, *Manganum*. Vox inferiori æuo vsitata, cuius exempla congessit Vos. L. II. 18. & Osius ad Morenam pag. 82. Dicta à trabibus quibus erat compacta. *Trabuccare* est lapides, & id genus telorum iacere, & contorquere, interdum animantia, & cadauera. Hist. Pistorij. *Lo fece squartare à quattro caualli, e li quarti fece trabuccare in Brescia*. Villan. L. VII. *Ad assedio ricanandoui più difici, e trabocandoui dentro*. Quoniam autem, quæ huiusmodi machinis torquebantur ex alto cadebant, *traboccare*, pro in præceps ruere. Non in *buccam* cadere, neque in *boscum* impingere. Hinc *Trabocchetto*, *e trabochello* pro decipula, & occulta machina ad homines, & feras excipiendas: quod capti præcipites ruæt. Hist. Aiolf. *Passana sicuro sopra il trabochello, e quelli ch'haueua lo'ngegno in punto lo fece suolgere, E cadde Bosolino nel fondo del trabochello*. A *trabucco*, *Briccola*, idem, aut non multum diuersum machinæ genus.

Traboccare de nummis optimæ notæ, ac ponderis, *traboccanti* cum propendet bilanx, & pondere suo ad imum feruntur.

Item de vasis cum effluunt, & redundant, ac quæ continentur veluti extra os fundunt, & erumpunt. Dant. Inf. VI. *La tua Città ch'è piena D'inuidia sì, che già trabocca il sacco.* Insubres *Strauaccare*, effundere, quasi extrauasare.

TRACCIA. Vestigium. *Tractus*. Et *Tramez* quæ est semita transuersa, & locus saltuosus virgultisq; obsitus. *La traccia della fiera*. Dant. Inf. XII. *E tral piè della ripa, & essa in traccia Correano Centauri*. Landin. *Traccia significa vestigio & orma. Onde tracciare è seguitare le pedate*. Et Parad. IX. *Onde la traccia nostra è fuor di strada*, ideſt vestigium. *Rintracciare*, vestigare, odorari, de feris: vestigia, & cubile ferarum indagare.

TRACOTANZA. *Trascuragine*. *Tracotato*, *trascurato*. Non à *coto*, siue *cogitatione*, vt Castelvetrus, sed à cura ductum videtur. Vt *trascurato* fit Incuriosus, negligens, cui res suæ parum curæ sint. Sed quando pro *Arrogante*

lumi-

sumitur, indidem, nempe contemptor, qui alios non curat, & nihili facit. *Tascotato*, non curante. Siluius tamen pag. 156. *Oultrecuidé*, idest ambitiosus quasi qui se vltra quam est, cogitat. *Oultrecuidance*, ambitio, & arrogantia. Qui plura cupit adeat Menagium Orig. Ital. hoc vocabulo, & *Coto*. Neque ita inepta Landini coniectura est, qui ad illud la *tracotata schiatta*, ait, *Quotus apud Latinos significat Quantum in ordine: vt* Tracotato *dicatur, qui ordinem transgreditur intra quem se continere debet*. Vnde & pro arrogante.

TRAFFELLARE. V. *Affollare*.

TRAFFICO. Negotiatio. Mercatura. Nihil opus est ex Arabia vocem arcessere. Est enim à *trajicere*, *pecuniam*, vel merces. *Traiectare*, *trafficare*. *Traiectus*, *traffico*. Hinc *traiectitia pecunia* frequens apud Iurisconsultos, ea quæ permutatur, & transuehitur vltra montes, & maria. Potest etiam esse vel à *tractando*, vel à *contrahendo*, & *contractu*. Scalig. ad Festum, illud Glossarij. *Agmare*, σφαγνιεῦσθαι: corrigit ξαχλευεσθαι, & ξαχτίνειν, quod est *tractare*, siue *negotiari*. Idque à Latino *tractare* detortum putat Vulcanius: & sæpe numero in Constitutionibus Imperatorum Græcis hoc verbum occurrere. Vt Hispani *trattantes*, pro negotiantes: & Hispani, *La Casa de la Contrattacion*, vbi negotia Indica tractantur, atque agitantur. Iidem Hispani *trocar*, pro permutare, à *trajiciendo*, nam pecunia, & mercimonium trajicitur, vt permutetur. A *trafficare*, *treccare*, cauponari, *treccone* propola, qui obsonia emit, vt carius vendat, eduliorum institor, & *trecca*, coctlonatrix. Villan. xi. 91. *La gabella delle treccbe, ò treccone, Fiorini* 450.

TRAINARE. V. *Strascinare*.

TRAINO. Incessus equi crura glomerantis: qualis Asturconum. *Andare di traino*. Quod ita crura attrahat, & flectat, vt mollis incessus reddatur. Neque enim assentior. Salmasio Hist. Aug. 246. qui ab equis *tricenarijs* deducit: sic dictis, quod *triennio*, spissoque gradu ambularent, siue gressibus intricatis, & minutissime cribratis incederent. Quomodo enim qui crura intricat, gressum celeriter expedire potest?

TRALCI. Palmites: pampini. Mirum viros doctos non animaduertisse, *tralci*, esse à *traduces*, & maluisse à ramo deducere satis durè, cum præterea non omnes rami sint *tralci*. Sunt enim brachia vitium, quibus illæ ex arboribus in arbores traducuntur, & sibi mutuo connectuntur, vt Varro, & Columella. Plin. xvii. 23. *Traducem bimum præcidere solebant. Oneratis enim vetustate melius donare tempus, vt transilem faciant, si largiatur crassitudo: alias utile teres futuri draconis pascere*. Neque eos iuuat, quod in Legibus Longob. legatur. *Tranium* de vite incidere, quod Vossius ex Germanico *Ranche* deducit. Est enim corruptum ex *traduce*.

TRALICCIO. V. *Tarliso*.

TRAMA. Subtemen. Trama. *Orsoio*, stamen, *ordimento*, ab ordiendo: trama, siue subtemen, quod stamini inseritur. Translate *tramare*, pro insidias texere, occulta machinatione. Quod trama inter stamen lateat. Inde *tramello*, dolus, techna.

TRAMAGLIO. Rete piscatorium, & venatorium. Non male, qui à *Tramare* deduxerunt, non quidem prout decipere significat, quod est translatum, sed à *trama*, siue subtemine, retia enim sola trama, sine stamine nectuntur. Rectius qui à *maculis*, hoc est ipsis retium plagis. Neque tamen à *Transmaculum*, siue magnum rete: verum à *trimaculum*, siue triplici macula, quarum altera, alteri innexa, vt facilius pisces irretiantur. *Trimaculum*, *tremaculum*, *tremaglio*. Vt *Tremaggio*, & *tremaggino*, rete capiendis coturnicibus hoc modo compactum. In lege Salica. *Si quis staccam, aut tremaclum, vel vertuolum* (bertevelo) *de flumine furauerit*. Est igitur à triplici textu macularum.

TRAMBVSTARE. *Trambuzzolare*. Miscere, confundere. Transuoluere, *transuolutare*, *trambustare*, *trambuzzolare*. *Trambusta*. Turba miscella. Confusio.

TRAMONTARE. De Solis occasu, quod *transmontes cadat*. *Tramontana*. Stellæ quæ non merguntur: non *tramontano*: & ventus ex Septentrione spirans.

TRANGVGHIARE. *Transgluttire*. *Transghiottire*. *Traccanare*, à iugulo, siue cannis gutturis: vt & Menagius in Appendice.

TRAPANARE. Terebrare. *Trapano*, terebra à τρύπανον, vt Monosinius.

TRAPELARE. Exsudare, de vase, aut dolio, ex quo liquor guttatim effluit. Non *à pelo*, hoc est rima: sed à *transtillare*. Dant. Purg. xxx. *Si come neue &c. Poi liquefatta in se stessa trapela*. Landin. *si distilla*. Cum liquor guttatim fluit. Veneti *gommare*, à *gemmare*, quod guttæ instar gemmarum irrorent.

TRAPPOLA. Muscipula: decipula. *Trappam* hac notione extare in Lege Salica docti monuerunt, *si quis turturem de trappa furauerit*. Vossius tamen in alia editione eam vocem extare negat, nec Lindebrogius agnoscit. Sed vnde appellata indictum reliquerunt. Est autem *Trappola*, à *tribulo*, siue *tribulis*, idest muricibus, qui, vt Budæus in Pand. p. 213. *Machinula sunt ferrea, dolosa, trigona, aut tetragona forma, quæ in quamcunque partem incubuerint, vnum*

vnum aut plures aculeos protendant. Græcè τρίβολοι. Plut. Apopht. κατασπείρας τριβόλους σιδηροῦς. *Spargere tribulos ferreos, ne hostes aggeribus insistentes pugnam illinc ciere possent.* Herodianus L. IV. *Simulata fuga, tribulos, aliaq; ferramenta proijciebant. Latine Murices.* Curtius L. IV. *Bion quidam transfuga nuncias Regi, murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equitem emissurum esse credebat.* Valerius L. III. de Scipione Æmiliano. *Suadentibus quibusdam vt circa mœnia Vrbis, quam obsideres ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in præsidia facerent.* Villan. X. 59. *Seminarono triboli di ferro, che haueano portati, per le vie.* Tribulorum etiam meminit Veget. L. III. subiicit Budæus, vernacula lingua appellari *calciatrappe*. Nos *Calca trappola*. Ab his igitur occultis, ac dolosis machinulis, incippandis hominibus, aut equis, idest *tribulis* muscipulæ, ac decipulæ sunt appellatæ. Inde Galli *Attrapper*, decipere, ac fallere.

TRAPVNTARE. Acu figere, à figendo siue quod idem, *pungendo. Trapunto*, & *Contrapunto*. Salm. H. Aug. pag. 510. C. *Proprium phrygionis, & eius qui acu pingit defigere.* Græci κεντεῖν, & καςίζειν. *Defigere puluinar, defigere vestem phrygio dicitur, dum eam, vel illud acu pingit. Sic nos à punctis Contra punctores hodie vulgo vocamus.* Philander ad Vitruvij Lib. VI. 7. *Nos existimamus Plumariorum nomine intelligi, qui tomento, quodcunque genus vestis, aut straguli confarctum, inculcatumve acu pingunt, eos nostris à punctis punctores vocant.*

TRARRE. V. *Tirare*.

TRANSLIGNARE. V. *Lignaggio*.

TRASTVLLARE. Oblectare, ludos facere, mimum agere. *Interludere, interlusitare.* Inter, & intra, & contracte *tra*, vt Bembus docuit. *Trastullo. Interludium, traludium, trastullo.* Ductum a veterum exodijs, quibus ludicra actibus interferebantur. Intermedia, interludia. *Trastullo* ipse scurra, *interludio, Giocolare*. Math. Parisius apud Voss. L. III. 16. *Cum super hoc negotio sæpius Regem sollicitarent, & alloquerentur: ipse multoties ioculando, & talia verba asserendo interludia fuisse vanitatis: procerum suorum constantiam delusit.* Otium oblectant, qui ab oblectare, *oblectulare, trastullare*, trahi posse sibi persuadent. Inde pro Venerem exercere, quod & ludere veteres dixerunt, & *trastullo* pro ludibrio. Boceat. Nou. XVII. 51. *Lungamente trastullo della Fortuna era stato.*

TRATTENERE. Oblectare, *detinere*. Retinere enim est delectare. Cic. V. ep. XII. famil. *Casus studium in legendo non erectum, Themistoclis fuga reditusque retinetur? Etenim ordo ipse Annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum.* Sequitur mox. *Expletur animus iucundissima lectionis voluptate. Tenere, retinere*, oblectare, *Intertenere, trattenere. Trattenimento*. Oblectamentum.

TRAVAGLIO. Cura, ægritudo, molestia, à *Tribulatio*, voce inferioris æui, & à sacris scriptoribus inuecta. Pap. *Tribulari, affligi, conteri*. Boceat. *Che ella nol risapesse, & appresso con parole, e con crucci lui, e se non tribulasse.* Hocque vel à *tribulo*, machina qua fruges in area teruntur, vt paulo post diecemus, vt tribulare proprie sit hominem calamitatibus terere, haud secus ac spicæ tribulo teruntur, vt Vos. in Etymolog. Vel à *tribulis*, nempe sentibus spinis, veluti inter spinas versari. Dantes *Trauaglie*, tribulationes.

Et quoniam in laborando affligimur, & molestia afficimur, *trauagliare* pro laborare, & *trauaglio* pro ipso opere. Non autem à *transualere*.

TRAVASARE. Vinum defundere, quasi *transuasare*. Veteres defundere dixerunt, cum è dolio in vrnas transfundebant.

TRAVERSIA. Infortunium, calamitas, quę *ex transuerso*, & inopinato incurrit.

TREA. Species ludi calculorum in alueo, siue tabula lusoria, *à ternis*, siue *trinis calculis*, eadem linea expositis. Descripsit Ouidius de arte L. III. *Parua tabella capit ternos vtrimque lapillos, e quibus hic labor est continuare suos.* Nam vt ait Scalig. in Eclogam Lucani, *qui lapillos in linea continuat, is vincit.* Veneti *Trea*. Vel similis, vel non admodum diuersus apud Hispanos *Tauola Molino* dicitur, cum calculus ab angulo in medium recurrens, & rediens, tres semper continuat. Sed vnde nam *molino* scire cupio.

TREBBIARE. *Treggbiare*. Veneti *Tibiare*. Fruges in area excutere, triturare. *Tribulare*. Nam *tributum*, & *tribula*, vehiculi genus, *quo* vt ait Seruius, *matura fruges in area teruntur*, siue triturantur. August. de ciuit. Lib. I. 8. *Sub eadem tribula stipula comminuuntur, & frumenta purgantur.* Varro IV. de L. L. *Hinc in messe tritura, quod tum frumentum teritur, & tribulum, quo teritur.* Plin. L. XVIII. 30. *Messis alibi tribulis in area, alibi equorum gressibus exteritur.* Quare vt ait Vossius in Etymolog. non est opus vocem *Tribulum* cum Becmano arcessere à Græco θλίβω, licet significatione conueniat. Varro de R. R. L. I. *E spicis in aream excusi grana, quod fit apud alios iumentis iunctis, ac tribulo. Id fit è tabula lapidibus, aut ferro exasperata, quæ imposito auriga, aut pondere grandi trahitur iumentis iunctis, vt discutiat ex spica grana: aut ex assibus dentatis cum orbiculis.*

lis. Columella L. XI. 21. *At si competit, vt in area teratur frumentum, nihil dubium est, quin equis melius, quam bubus ea res conficiatur, & si pauca iuga sunt, adijcere tribulam, & traham possis, quæ res vtraque culmos facillime comminuit*. Hisp. *Trillar*: & *hollar*, à fullonibus.

Hinc *Trebbia*, & *far trebbia*, pro genio indulgere, & exultare: quod ob gaudium collectarum frugum, tum maxime agrestes in lætitiam effunduntur. Item hominum multitudo, & discursatio, quod ad messem plurimi confluant. Alij *Trebbia à triuijs*, siue compitis deduxerunt, vbi versari homines, & diem lætè agitare consueuerunt.

Eiusdem originis est *tresea* pro saltatione. *Triturare*, *triseare*, *trescare*. Germani *Trasebung*, *ausztrattung*. Triturare. Et *Korn dreschen*, quod trituratio pedum insultu fiat, & quod messis causa agrestes soluti laboribus choreas ducerent, & conuiuia agitarent. Et sicut *Trebbia*, ita *tresea*, pro cœtu, & sodalitio, ac multitudine. Morgant. VII. *E corse là di pagan' vna tresea*. Petrarcha Cap. IX. *Poi viddi Cleopatra, e ciascuna arsa D'indegno foco, e vidi in quella tresca Zenobia*. Vnde etiam *trescare*, pro cum aliquo frequenter versari. Item pro *ludere*, & exultare. Et quia in saltando manus & brachia mouentur. Dant. Inf. XIV. *Sanza riposo mai era la tresca Delle misere mani, hor quindi, hor quinci Iscotendo da se l'arsura fresca*. Longe igitur θρησκεία, & *Restic*.

TRECCA. V. *Trafficare*.

TRECCIE. *Trezze*. Crines in sertam compacti. Τρίχες, *Triches*. Capilli. Dant. Inf. XX. *Et hà le trecce sciolte*, sertas capillorum solutas, ac fluentes. Latini crines simpliciter dixerunt, capillos in plures σεῖρας, siue funiculos, & sertas compactos. Festus. *Senis crinibus nubentes ornantur, quod is ornatus vetustissimus fuit: quidam, quod eo Vestales Virgines ornentur*. Scaliger. *Seni crines dicuntur in capite Matronæ Romanæ, sex serta crinium vitta, & crinibus ipsis implexa, quas vulgus treccias appellant*. Plaut. Mostel. Act. 1. 3. *Soli gerendum censeo morem, & capiundos crines*, idest vt Lipsius, nubere, & matronam fieri. Idem milite act. III. 1. cum instrui ancillam ornatu matronarum vult. *Vtque eam ornatam adducas matronarum modo, Capite compto, crines, vittasque habeat, assimuletque se Tuam esse vxorem*. Vulgus Insubrum *Coazze*, à caudis equorum, quæ pariter in sertas connectuntur.

TREGGEA. *Tresia*. Bellaria minutis granis saccaro condita à Græcè Τραγήματα, vt Monosinius, à quorum similitudine plumbeæ pillulæ minutissimæ percellendis sclopo auiculis *tresia* dicitur. Hisp. *Tragea*.

TREGGIA. Currus sine rotis à trahendo, *Traha*, dictus.

TREMENTINA. Resina *Terebintina*.

TREMACODA. Auicula, ab assidua caudæ vibratione *motacilla* dicta. Glos. *motacilla*, σεισοπυγίς. Galli *Guigne queue*, *battemare*, *lauandiere*, quod frequenter aqua se proluat. Venetis *Vcello di neue*, sicut Hispanis *aguçanieue*, quod rostro niuem perforet.

TRIPELARE de equis subsulcim gradientibus. *Trepidare*, & *tripedare*. V. Salmas. Hist. Aug. 244. Hinc & *Trimpelare*, crebro pedum motu asseres, & mensas concutere, & agitare.

TRESCARE. V. *Trebbiare*.

TRESSO. Veneti appellant *transuersum*. Andare *à tresso*, transuersum ferri.

TRIEGVA. *Tregua*. Induciæ, armorum suspensio. Assentior Vossio qui Lib. II. 18. ait factum à Germanico *Treuue*, idest fides. Et Grotio Lex Goth. *Druch*, & *Trud*, *trouvve*, *fides*. Posset etiam esse *à trigarsi*, hoc est ab armis cessare de quo mox.

TRIGARE. *Trigarsi*, est subsistere, interquiescere. *Strigare*. Scaliger in Catalecta ad illud de Ventidio. *Strigare mula*. *Strigare dicuntur equi, quoties interquiescunt, dictum à striga, quod erat spatium turmarum, in quo equi stringebantur*. (destringebantur, si strigliauano) *A quo nomen habet, vt docet Charisius. Hinc factum, vt quoties interquiescunt equi, ac iumenta, dicantur strigare, sicut in vulgari sermone Thusco, ac Germanico stallare, cum ad vrinam emittendam quiescunt*. Cum scilicet recenter in stabulum veniunt. Ergo *strigare*, à *striga*, quod est castrense vocabulum. Nam etiam Rustici *strigam* vocant in arando sulcum, qui vno ductu peragitur. Ita Turnebus L. XXIV. 1. illud Plinij explicat L. XVIII. C. XIX. *In arando versum peragi, nec strigare in actu sæpius: in agendo sulco interquiescere*. Idque confirmat loco Senecæ Epist. XXXI *Rursus ad honesta nitentes, quanto magis incubuerint, minusque sibi vinci, & strigare permiserint*, Glos. Trigarium Τόπος, ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. Vulcanius legit *Striga*. Charisius L. 1. *Striga castrense est vocabulum, internallum turmarum significans, in quo equi stringuntur*. Phœdrus etiam Fab. XLV. de mula, & musca, ait illa huic increpanti. *Nam vbi strigandum, & vbi currendum est scio*. Totam Scaligeri dissertationem transtulit Vossius in Etymologicum. Porro illud in Passione S. Hermetij. *Exi hinc de ista custodia Domine Alexander, ne forte dum hic trieas, veniat ignis de Cælo, & consumat me*. *Trieas*, pro strigas. Potest igitur, vt supra dicebam *Tregua* dicta esse à *striga*, cum scilicet à bello milites interquiescunt.

TRI-

TRIGLIA. Mullus piscis. *Barbone*. Τρίγλη. *Trigla, triglia*. Glos. *mullus* Τρίγλα. Pap. *Mullus genus piscis, qui & Strigla dicitur*. Scalig. Hist. Anim. 11. p. 225. *Mulli barbulas habent: quapropter ab Istris barbi dicuntur. Ligures Trigias vocant Graca veteri appellatione*, Τρίγλη, *quod nomen aiunt inde ortum, quia ter gignat singulis annis*.

TRINCARE. Immoderate bibere. A Germ. *trinchen*, cum voce, more inde deducto. *Zutrinchen*, propinare.

TRINCIARE. Cibos in frusta concidere. *Truncare, detruncare*. *Trinciante*, scindendi obsonij Magister, Structor, Carpus, Scissor. Iuvenal. v. *Structorem interea, ne qua indignatio desit, Saltantem spectes, & chironomonta volanti Cultello, donec peragat dictata magistri Omnia, nec minimo sane discrimine refert, quo gestu lepores, & quo gallina secetur*. Nouo de *trinca*, pannus recenter cœsus, truncatus.

TRINCIERA. *Trincea*. Vallum. Agger, a *truncis* arborum, iniecto cespite aggerratus.

TRIPPE. Intestina. Venter *Epa*, vt suo loco diximus. Glos. *Interna* Ἥπατα. *Intra epa, intripa, trippa*. Si Græca quærimus, ὑπήτρον, per metathesim. *Ypetrion, trippa*, & *trippone*. Abdomen sub vmbilico, vbi intestina.

TRISTO. Improbus scelestus. Tristis quidem significat mœstum, quod mœsti fermè improbi sint, vt quidam existimant. Sed puto esse à Gallico *Trast*, idque à *traditor*, siue *prodictor*, quo nihil scelestius.

TROCCOLO. Trottolo. Turbo. *Trochus, trochulus*. Atqui Vossius 1. de vit. serm. xxvi. Throcum à turbine diuersum esse docet. Trochum enim esse circulum magnum, qui radio in transuersum latus impellitur, & ideo Martiali L. xiv. Rota vocatur, & canthi vsum posse præstare ait, scilicet, Ferreum circulum, qui rotarum præmunit curuaturam. In quo trocho plures circuli inserebantur, tum vt sono oblectaret aures, tum quod ait Martial. *Cedat vt argutis obuia turba trochis*. At *turbo* longe aliud, nempe, qui plagis loro factis agitur in orbem. Tibul. *Namque agor vt per plana citus sola verbere turbo*. Eum describit Virg. in vii. *Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo, Quem pueri magno in gyro vacua atria circum Intenti ludo exercent; ille actus habena Curuatus fertur spatijs: stupet inscia turba, Impubisque manus mirata volubile buxum. Dant animos plaga*. Buxum turbinem appellat, quia fermè è buxo. Persius. *Buxum torquere flagello*. Vulgo tamen nunc confunditur. Nam *turbo*, qui flagello impellitur, nunc *Troccolo* dicitur, & *trottolo*.

TROGLIO. Blæsus, balbus, à Græco τραυλός, vt Lexicon Etruscum, ex Monosinio.

TROIA. Scrofa. Erythræus ea ratione dictam putat, qua olim Troianum porcum nominabant, qui quasi inclusis animalibus prægnans (vt equus Troianus grauidus armatis) in mensam inferri solitus. Vel ab illa sue, quam albo colore. & triginta natorum fœtu insignem, Vrbis locum, & laborum requiem Æneæ significasse tradunt. Quidquid sit Isidori Glos. *Bestemia, Troia*. Vulcan. *Besta, maia*. *Troia*. Fortasse *Bestia, maia*. *Maialis* enim porcus. Glos. vet. *Maialis* δέλφαξ. Et δέλφαξ. *Maialis, porcellus*. Forte à Scropha, *Scroia, troia*.

TRONCO. Corpus cui caput præsectum. Virgil. de Priamo. *Iacet ingens littore truncus, Auulsumque humeris caput, & sine nomine corpus*. *Busto*. Fustis decisus. *Fusto*. Item alueus porcorum, qui ex trunco excauato. Morgant. Cant. iii. *E lascia i porci poi pescar nel truogo*. Rustici *truogolo*. *Trunculus*. Non à *turriculum*, in quod difficulter admodum sues rostrum immitterent.

TRONFIO. *Tronfo*. Tumidus, inflatus. Non à gutture, sed à *turgens*, vel *tronflo*, intro inflatus.

TROPPO. Nimis, nimium. Non à *turba*, vt Siluius, neque ab *Opus*, sed ab *vltro plus*, *troppo*, per aphæresim. Pap. *Pra, nimium: validum, multum, vltra rectum*.

TROSO. Semita. *Callis transuersus, tronsus; troso*. Pap. *Tramites transuersa sunt in agris semitallia*. Vel *tramitum, troso*.

TROTTARE. Succutere. Salm. H. Aug. p. 245. Καλπάζω, vel σπόδον *hodie dicimus* le Trot. *Hinc tripedare equum dicitur Symmacho, quod vulgo dicimus* mettre son cheual au trot. *Tolutare, tiotare, trottare*. *Nam tolutim incedere equus etiam dicebatur, qui trepidabat*. *Tolo, pro tollo*. *Dicti autem tolutim ire eiusmodi equi, quod crura altius tollerent in currendo*. Sed longe à ratione recedit: & tolutarium cum succussatore confundit, hoc est mollem equi incessum, cum incommodo, & cruciante. Equus enim tolutaris, siue tolutarius, quod nemo ignorat, est gradarius, siue asturco, *cui*, vt ait Plinius, *mollis, alterno crurum explicatu glomeratio est*. Vnde Hispanis *amblador*, ab ambulando. Hinc tollutim incedere, incessus tollutim carpere, glomerare gressus, pro eodem. At *succussator*, siue succussarius, non qui glomerat suspensa molliter crura, sed qui crura eodem tempore tollens, dorso vectorem succutit, vnde *tortor* Nonio, *crucians* Plauto, & Ausonio dicitur. Hispanis, *cauallo, che s'aide, è dà del lombo*, lumbos concutiens dorsum quatit, ac vibrat. Boccat. Nou. lxxvii. 49. *El trottar forte, rompe, e fianca altrui*. Ostendendum

pendum igitur erat Salmasio equos trepidarios etiam tolutarios dictos, quod nunquam legere memini. Nam quod adiicit dictos tolutarios, quod crura altius tollerent in currendo, hoc etiam in effuso cursu, siue *galoppo* euenire videmus.

Quid ergo? *Trottare*, est *quadrupedare, tropedare, trottare*. Quod Græci τετραποδίζειν, pedes eodem momento subducere, & attollere, vnde dorsi concussio.

Aliter tolutarius, qui alterno glomeratu crura explicat, & βαδίζει. Ita Plautus Captiuis Act. IV. 2. *quadrupedantem* cum *cruciante* coniunxit, nam quadrupedando equus cruciat. *Qui aduehuntur quadrupedanti, crucianti cantherio*. Sed insignior locus est Asinaria Act. III. 3. cum Libanus herum inscendisset, ludicri causa inequitaturus, & ille tanquam succussator incederet, ait seruus. *Hem quid istac est? vt tu incedis! Demam hercle iam tibi de ordeo, tolutim ni badizas*. Arg. *Amabo Libane iam satis est*. Lib. *Nunquam hercle hodie exorabis, Nam iam calcari quadrupedem agitabo aduersum cliuum. Tum postea ad pistores dabo, vt ibi cruciere currens*. *Quadrupedem*, idest quadrupedantem, succutientem, minatur se in pœnam contra cliui ascensum acturum, & daturum in pistrinum, tamquam caballum, & cruciantem cantherium. Boccat. Nou. LXXIII. *E noi haremo perduto il trotto per l'ambiadura*. Vbi *Ambiadura* est incessus gradarius, siue ambulatorius.

TROVARE. Reperire. Alii quærant: ego interim conquerar, me, vnde nam fit *Trouare* pro reperire, nondum reperire potuisse. Nisi fit à reperire, reperitare, *reperitorare*, *retrouare*, *trouare*.

TRVCCO. Ludus vulgaris dictus à *trudibus*, quibus pilæ impelluntur, siue truduntur. *Trudis, trudicus, Truccus*.

TRVFFA. *Truffare*. Si *truffen* apud Germanos, est iocari, & deliciari, vt tradit Voss. Lib. II. 18. haud dubie est à τρυφή, & τρυφᾶν. Sed apud Italos est dolus, fallacia, fucela, vt etiam exempla ab eodem allata confirmant. Ergo est à *stropha, struffa*. Martial. *Regis superbi sportula recesserunt, Nihil stropharum est, iam salarium dandum est*. Seneca epist. XXVI. *Remotis strophis, ac fucis*. A στρέφειν vertere, inuertere. Glos. *Aginat*, στρέφει Vulcanius ibi. στρέφειν hic significat δολορραφεῖν, hoc est consuere fraudes. Martial. *Cæsar in Albanum iussit me mane venire, Cæsar Circeios, iam stropha talis abit*, hoc est fallacia ludificatrix. Glos. Isidor. *Stropharius, strophosus, impostor, fraudator*. A stropha, *struffa, truffare*. Gal. *Tromper*. Etiam pro nugis, & ineptiis. *Truffe, baffe*.

TRVLLARE. Pedere. Fortasse fictum à sonitu venti erumpentis: nam quomodo à *pedo* Trulla concinnari possit, adhuc dubito.

TRVPPA. Potius à *turma*, quam à turba, vt Siluius, & Vossius. Proprie grex, & multitudo iumentorum *troppum* inferius æuum dixit; inde pro globo hominum, siue agmine. *Drapello, turmula*.

TRVSARE. *Vrtare*. *Trudere, truditare, trudo, trusum*. Insubres cum veruecem ad arietandum incitant, aiunt *Trus bè*, idest trusa. *Bè* est veruex, *bebrix*.

TRVTTA. Piscis nobilissimus, qui & Salar, Scalig. Auson. Cap. III. *Purpureisque Salar distinctus tergora guttis*. Salarem, & Sarionem referendum esse ad genera Truttarum, censet Sidon. epist. II. de Salaribus. *Qui repulsi in gurgitem pigriorem, carnes rubras albis abdominibus extendunt. Vt sine vlla controuersia describat Truttas, quas propter rubras carnes nos salmonata vocamus*. Cui assentitur Sirmondus ad Sidonium. Videndus Scaliger pater Hist. Anim. L. II. p. 225. Glos. *Tructu*, Τρώκτης. Isidor. L. XII. 6. *Pisces à colore varij, quos vulgo Tructas vocat*.

TVFFARE. V. *Attuffare*. Et *Stuffare*, *Soffegare*.

TVFFO. V. *Toffare*.

TVLIPA. Flos è Turcia allatus, ac gentis nomen retinens. Vos. L. II. 18.

TVORLO. Pro oui luteo, siue vitello. *Torus, Torulus, Torlo*. Vitr. L. II. 9. *Eiecto torulo ex eadem arbore*. Philand. *Partes medullæ proximiores, quas architecti auferendas præcipiunt, vt quod spississimum, mollissimumque materiæ sit, tantum relinquatur*. Baldus. *Nos vulgo pro oui luteo, torlum pro torulo appellamus. Videtur autem in plantis metaphoricum esse vocabulum, vt quemadmodum in ouis densior pars, ita etiam in plantis dicatur*.

TVRBANTE. Pileus Turcicus. Idem Voss. ibidem *Tulipantum* eiusdem esse originis arbitratur, ac *Tulipa*: tegmen lineum subtilissimi operis, quo Turcæ candidis inuoluere spiris caput solent. Iunius Codini Φακιόλιον tiaram, κυρβασίαν ex Niceta interpretatur, tegmen capitis ex conuoluto & quasi in fasces complicato linteo. Salmasius etiam de modo vsur. 104. κυρβασίαν esse docet id omne quod acuminatum more pyramidis, vel tiaræ Persicæ, quod ipsi *Dulbant*, hoc est vinculum capitis, vulgo *Turban*.

TVRCASSO. Pharetra. *Thecarium*. Rigaltius Lex. G. Barb. *Thecarium*, Θηκάριον *Corytos*. Vetus Interpr. ad illud Papinij IX. Theb. *Cælestibus implet Corytum telis*, ita ait *Corytum theca arcus solius, sicut pharetra sagittarum, &*

Sagma scuti. Gloss. vet. *Corathum*, βελοθήκη, θηκάριον, & ἡμιθηκάριον, *theca*, & *semitheca* arcus. Inde etiam ad pharetram translatum. *Thecarium*, *Turcasso*. V. *Carcassa*.

TVRCHESA. Gemma. Philand. Vitru. Lib. VII. 11. *Cæruleum Græci κύανον, etiam si in recentiorum commentarijs Lazurium inuenitur. Cærulei etiam nomine intelligi potest gemma quam Hermolaus Turcicam ait appellari ab officinis. Nimpe à colore cæruleo.* Scal. ex. CCCXXV. 10. *Nunc vulgo Persus à Persis & in Italia Turchinus à Turcis, vnde Turchesia.* Et Cap. XV. *Cærulei coloris modi, siue gradus, Persus, Turchinus, Azurrus. Maura vox hæc & Arabica, Lazul, à gleba, siue lapide, quem κύανον Græci, nos cæruleum priuato vocabulo.*

TVRCIMANO. Interpres. Codinus p. 77. *Magnus Interpres, primus est interpretum, quos vulgo nominant* Δραγομάνους. Iunius ibi. *Corruptum nomen ex* ταργουμάνους. *Nam Thargum populis Orientalibus est interpretamentum, & Metargem, siue Turgeman, Interpres. Hinc* ταργούμενος, *vel corrupte* δραγόμενος, *itemque* δραγουμανίζων, *apud Nicetam agens interpretem. Turcimano, dragomano.* Item pro stuprorum interprete, & sequestro.

TVTTAVIA. Omnino. *Tota via*, *Via più*, tota via plus. Gal. *Toutfois*, totis vicibus.

V.

V poeticè Vbi. Vbi *ube*, *oue*, *ù*. *Vi*, ibi. *vi è*, ibi est.

VAGHEGGIARE. Assidue rem amatam cõtemplari, quod ait eleganter Lucretius. 1. de Marte Venerem procante. *In gremium qui sæpe tuum se, Reficit æterno deuinctus vulnere amoris, Atque ita suspiciens tereti ceruice reposta, Pascit amore auidos, inhians in te Dea visus.* Videre, *visitare*, frequenter videre, ex quo *guatare*, de quo supra dictum est, *guatteggiare*, *vagheggiare*: intente, & defixo obtutu amores suos contemplari. But. *Vagheggiare, con desiderio d'hauer la cosa amata ragguardare.* Vtrumque coniunxit Boccat. Nou. XXVII. *Io n'hò ne miei di mille veduti vagheggiatori, amatori, visitatori di donne.* *Vago*, amator, procus. *Endimione vago della Luna*. Et quia amatores cultum, & elegantiam affectant, inde *vago* pro pulchro & decoro, item formoso; Galli *beau*, bellus, *veau*, vagus.

Sed *Vago*, & *inuaghita* pro cupido, est ab *auidus*, vt recte Menagius conijcit. Auidus, *auidicus*, *vagus*. Fronto Grammaticus. *Auarum semper in reprehensione est: auidum autem ab auendo, quod est etiã honeste cupiendo.* Dant. Par. III. *Ed io all'ombra, che parea più vaga Di ragionare.* Inf. VIII. *Ed' io Maestro molto sarei vago, Di vederlo attuffar in quest a broda.* Purg. X. *Gl' occhi miei che à mirar eran contenti, Per veder nouitadi, onde son vaghi.* Landinus tamen, *vaghi*, *vagabondi*, & *volubili* interpretatur: nempe à vagando. Vnde etiam potest esse, *vago* pro amatore, qui rei amatæ cupiens est, & *vagheggiare*, auide oculos pascere. Procator, cupidus.

VAGLIO. Vannus, ventilandis frugibus.

VAI. Varij: pelles variæ exoticorum Murium, vestibus fulciendis. Galli *Vair*. Scal. exerc. CX. *Sciurum & varium sub ijs nominibus latere suspicabar. Varijs albicat venter: dorsum cinereum est. Itaque varum ventris pellem vocat Venetus: dorsum, dossum. Mus est Ponticus, & Sarmaticus. Hermellinus, Suecicus, quem idem Philosophus, murem album appellat.* Morgant. XV. *La Martora si stà col Zibellino, Erani il vaio, e stauasi soletto.* Veneti igitur ventris pelles *varias*, quod leuiores sint, appetente hieme induunt, *Dossi* autem, quod grauiores, sæuiente frigore. Dant. initio. *Vna lonza leggera, e presta molto, Che di pel macolato era coperta.* Paulo post. *Di quella fera la goietta pelle*, varia, variegata. Villan. de vexillis collegiorum. Lib. VII. 13. *I Pelliciai il campo azzurro à vai. E uno mantello foderato di vaia, col tassello.* Vita Nicol. Laurentij p. 225. *Con cappe de scarlatto, forrata de panze de vari.* *Arte de Vaiai*. *Varotari*. Boninsegnius L. 1. *E aggiunsono alle dette tre maggiori arti, l'arte de Medici, & Speziali, & l'arte di Porta S. Maria, e quella de Vaiai.*

VAIVOLO. Exanthemata. Morbus pueros infestans. A *varis*, siue *Variolis*, vt Bouillus p. 86. *Variola*. Budæus in Pand. p. 343. *Vari apud Celsum Lib. VI. maculæ sunt oris. Et Lib. V. de pustulis loquens, quæ exanthemata dicuntur Græcè. Eæ* inquit, *modo rubent, modo colorem cutis non excedunt, nonnunquam plures similes varis oriuntur.* V. Salmas. de annis Climac. 726. qui eum morbum antiquis cognitum docet.

VALETTO. Servulus, verna, puer à pedibus. Salmas. Hist. Aug. pag. 228, innuere videtur esse à *veredus*, non prout equum significat, sed cursorem. Ibi enim de veredarijs disputans, ait esse, quos cursores appellamus, à Græca voce Βέρρης, aut Βέρης, quæ fugitivum, aut fugacem significat, Βέρητος, veredus: hodieque

cur-

cursores haberi, quos vulgo vocamus *valets de pied*, seruos à pedibus. Vt à Βέρηδος, fit & veredus, & *valetto*. Siluius à Βάλλω, mitto, quod huc illuc mittantur. Quod si verum esset potius à Latino ambulare videtur, vt dominus cum aliquo dimittit, dicat Ambula, Gallicè *balles*, inde *Valletto*. Bouillus à *verna*, *varlet*, quasi *vernules*, *vernet*. Menagius affert opinionem cuiusdam viri docti, qui à *Baro*, siue *Varo* prout seruum militis significat, vt fit Baro, *baroletus*, *Varletus*. Et Guieti, quasi *bainlettus*. Item Pithei, qui à Vassallo, *Vassalletus*, *Varletus*. Demum in Orig. Italicis, sequitur Bouillum, & à *Verna* repetit. *Verna*, *vernaculetus*, *varlettus*. Ego libenter sequor Pitheum, vt sit à *Vassallus*; nam præterquam quod Vassallus pro seruo accipitur, vt apud Dantem, hoc nomen etiam in Aula honestioris conditionis, immò de equitibus, & Principibus vsurpatum, Menag. ex Pitheo, & aliis ostendit. An sicut serui calones, à *Cala* ligno, Valletto à vallo, nam vallus, lignum?

VALICARE. *Varcare*. *Vadare*, *vaditare*, *vadicare*, *valicare*, vadum traijcere. Inde etiam simpliciter, pro transire, transcendere. Varro, de varis, & *vallo*. Quod ea *varicare nemo possit*. Glos. *Varicat*, ὑπερβαίνει. Et valco Danti pro gressu. Purg. xxiv. *Tal si partì da noi con maggior valchi*. Et vii. *Sola questa riga Non varcaresti doppo'l Sol partito*. Pap. *Varicat*, *ambulat*, *transit*. V. *Barca*.

VALIGGIA. Bulga, pera, marsupium. *Pasceolus*. Nonius. *Pasceolus*, *ex aluta sacculus*. Plaut. Rud. *Praeterea centum denaria Philippea in pasceolo seorsim*. Lucil. L. xiii. *Aade Syracusis sola*, *pasceolum*, *alutam*. V. *Bulga*.

VALVASSORI. Grotius Lexico Gothico. *Valuasores*. *Vualdsister*. *Nemoris custos*. *Ea significatione reperies semper in tabulis*, *quas Romanas vocant*. Sed Othomanus de verbis Iuris, verbo Feudum. Tres feudorum gradus facit, summum, medium, infimum. *Summus ordo est principum*, *ac procerum*, *qui lingua illorum Capitanei regni*, *Duces*, *Marchiones*, *& Comites appellati sunt*: *& à Rege tum honoribus afficiebantur*, *tum etiam Italiæ oppidis*, *ac vicis*, *locupletum etiam victorum arcibus*, *ac villis donabantur*. *Medius ordo eorum fuit Feudorum*, *quæ principes illius ordinis proceres*, *Regis concessa ea lege inferioris dignitatis hominibus dabant*, *vt Vasalli ipsos secundum Regem*, *eius beneficij auctores*, *et patronos agnoscerent*, *& pro Capite*, *& fortunis ipsorum*, *si vsus ferret*, *pugnarent*. *Quo in numero illi*, *qui eorum lingua*, *Barones*, *ac Maiores*, *Valuasores*, *siue Vasalli appellantur*, *fuerant*: *qui patronos quidem illos agnoscebant*, *sed tamen vt dixi secundum Regem*. Vt *Valuasores* fuerint, veluti subfeudatarij. Et primo loco Capitanei, secundo Valuassores, veluti eorum Vicarij. Germanis *Beruaeser*. Vicarius. Corius in Hist. Mediol. putat dictos à valuis, quod interioris cubiculi Imperatorij valuas, siue fores custodirent, & ostiarij essent. Quidquid sit duæ antiquissimæ familiæ Mediolani sunt, Capitaneorum, siue Cataneorum, & Valuassorum, quæ ab ordine, & dignitate nomen acceperunt, sicut, Comites, Vicecomites, & Vicedomini.

VANEZA. Rustici appellant spatium inter duos sulcos, quod semine vacuum. Varro L. i. 21. Plin. L. xviii. 22. *Vmbri*, *& Marsi ad vicenos pedes intermittunt arationis gratia in his*, *quæ vocant porculeta*. Siue vanum, & inane relinquitur. Latini porcas dixere; terram inter sulcos duos elatam. Germ. *Furchen*. Hisp. *Porca*, & *Porcheta*. Veneti areolas florum *Vaneze* appellant, quod huiusmodi veluti semitis crebris discriminantur. Insubres *Prose*, vel quod in rectum dispositæ, vel quasi *porcula*.

VANEGGIARE. Delirare. *Vana loqui*. Vanus, stultus. Seruius. *Vanus apud idoneos auctores*, *stultus*, *inuenitur*. Iuvenal. *Sic libitum vano*, *qui nos distinxit Othoni*.

VANGA. Instrumentum rusticum ad fodiendum, batillo siue pala maius, & latius, eius originatio obscura est. Menagius, vel à *pango*, vel à *bipalio* deriuat.

VANIA. Calumnia, falsa accusatio, strophia. Aiunt vocem Turcicam esse. Lexicon Græcobarbarum. *Vania* Αβανιά. *Leuar una vania* Veneti, falsum crimen intentare.

VANNI. Pinnæ auium. Landinus ad illud Inf. xxvii. *L'aquila di Polenta là si troua*, *Si che Ceruia ricopre co' suoi vanni*, ait esse alarum pennas, quæ primis subiectæ sunt, & cultelli appellantur. Fortasse quod interuolandum expansæ figuram vanni, quo fruges ventilantur, referant, quia Germani Tinnunculum *Vuannenuacher* appellant, quod vanni in modum alas expandat, vt Iunius in Nomenclatore. Si quis à pennis dictum malit non repugnabo, sed non omnes pennæ sunt vanni. Fridericus ea voce vtitur pag. 102. 105. 107.

VANTARE. Iactare, ostentare. *Venditare*, vt Voss. recte censet, non à *vento* vt prius putabat. Nonius. *Venditationem veteres pro ostentatione posuerunt*. Cicero Tusc. ii. *Quin etiam mihi quidem laudabiliora videntur omnia*, *quæ sine venditatione*, *& sine populo teste fiunt*. Et in Lælio. *Quanquam à multis ipsa virtus contemnitur*, *& venditatio quadam*, *atque ostentatio esse dicitur*. Quintil. L. iv. *Venditare operam suam*. Plin. L. xxix. 1. *Ostentatio artis*, *& portentosa scientiæ venditatio*. Dant. Inf. 11. *In da*

fiumara, oue'l mar non hà vanto. Cuius fluminis se victorem mare iactare, & venditare non potest.

VAONI. Rustici hîc appellant aquæ ductus, siue emissaria irrigãdis agris Pap. Valuus aqua ductus per quem decurrit. Quasi valuones, quod claustris, veluti valuis aqua coerceatur. Incastro, à claustro.

VARCARE. V. Valicare.

VAREZA. De vua dicitur, quæ colorem ducere incipit, à varietate, & mixtura colorum.

VARGHI. Insubres appellant inguina, siue summam fœmorum partem, à varicibus. Nec aliud sunt, quam intumescentes plus æquo venæ, in temporibus, in ventre, in testibus, & inguine, potissimum in cruribus. V. Guarischi.

VASCELLO. Vasculum. Dant. Parad. xxii. Venne Cephas, e venne il gran vasello Dello Spirito Santo: proprie vasa argentea Abaci. Glos. Ver. apud Salmas. ad Ius Atticum. pag. 458. Argentum. ἄργυρος. Vascella, σκεῦη. Deinde per abusionem ad dolia, & ad naues onerarias etiã ingentes translatum: vt sit magnum vasculum. Crescent. L. 1. 10. Prendasi vno vascello grande di terra. Onerariæ autem, quod rotundæ sint vt dolia, ad discrimen longarum nauium, siue triremium. Possent etiam Vascelli à phaselo deduci, nisi ferme pro nauicula acciperetur.

VASSALLO. Cliens, fiduciarius, item servus, minister; Vassus, vassallus, à Vas, vadis, vt Bouillus. Vt vassi sint beneficiarij, hoc est clientes, siue certa fide obstricti, scilicet qui accepto beneficio se obligassent benefacienti. Vt Voss L. 111. 54. Grot. Lex. Gothico. Vassi. Vassen, firmi: minus quam Drudi in beneficijs: etiam fideiussores sic dicti, quod alienam obligationem confirment. At Turneb. L. xxi. 15. Cum Vasarij nomine intelligatur omnis illa suppellex, omneque instrumentum, quo magistratus in prouinciam proficiscens instruebatur, hodie nobilium clientes Vasallos, tanquam in vasario eorum sint, & vasa eorum censeantur appellatos. Id reprobat Cuiacius in præfatione ad libros Feudales. Alij aliunde deducunt apud Menagium in Orig. Gallicis. Salmas. H. Aug. 225. Ministeriales vocabant, quos vulgo Vassos, & Vassallos, & fideles vocabant. Vassi Ducum, & Comitum, ijdem erant, qui ministeriales. Hinc Vassi, & ministeriales, Aldij, & ministeriales sæpe iunctim ponuntur in Legibus Longob. hique erant proprie castrenses, & ministeriales ministri, qui & fideles, & homines, & ministeriales, qui dominos ad bellum euntes sequi tenebantur, ijque præsto semper adessent. In Capitulis Ansegisi Cap. 24 Vassi quoque, & vasalli nostri nobis famulantes. Hinc Dantes pro seruis, & quidem mediastinis, atque aquariolis posuit. Inf. xxi. Non altrimenti i cuochi al lor vasalli Fan attuffar in mezzo la caldaia, La carne con gl' vncin, perche non galli. Morgant. 11. Hanno cercato insino alla cucina Ne cuoco, ne vassallo usan trouare. Et 111. Se non tù lascerai qui il tuo cauallo Che ristorò dell' orzo il mio vasallo. Vt ad Vassos redeamus. Vita Caroli M. p. 38. Tradidit se ipsum domno Regi Carolo manibus in manibus, in Vassaticum. Vide Bignonum ad form. Marculfi, pag. 567. & Othomannum de verbis Iuris voce Feudum.

VBINO. Equus gradarius, Asturco, ab Anglico Hobbe.

VCELLO. Auicula, auicella, aucello, ucello. V. Angello. Vccellare, pro decipere, ab aucupij insidijs. Item vasculum puerile, infantium Pipinna. Translatum etiam ad iumenta. Calaber Cap. xi. Mà se la enflatione auegna per lo caso delli coinni in lo osco, fia castrao el canallo.

VECCHIO. Vetus, vetulus, vetlus, vecchio, vetla, vecchia, vt à situla, sitla, secchia, testula, testla, tecchia. Inde etiam veglio. Venetis Arte vecchia, Cerdonum societas. Veterinarij, Veteramentarij.

VEGLIACCO. Vilis, viliacus. Vel Villaticus. Villano.

VEGGHIA. Vezzolo. Dolium, doliolum. Dant. Inf. xxvii. Già vegghia per mezzul perder, ò lulla. Landin. à Latino Veges. Sed hanc vocem apud Latinos non extare recte monet Menagius. Vehes, est currus, siue plaustrum, à vehendo. Inde dolium, quod plaustro vehitur, vegghia: sicut vn carro di vino pro dolio, siue botte: & Caratello, doliolum, quod carro vehitur, & barile, à barra, siue barella. Ita, & vegghiolo, & vettina indidem, non autem à fictili, vt Cittadinus pag. 9. Sicut ergo vehes non solum plaustrum dicitur, sed tanta fœni, stercoris, alteriusue materiæ quantitas, quanta in plaustro, vectura vna vehi potest, ita & vehes, veges, vegghia dolium ipsum quod plaustro vehitur. Plin. xxxvi. 15. Amplitudinem eanis eam fecisse proditur, vt vehem fœni large onustam traduceret. Colum. L. 11. Iugerum autem desiderat, quod spissius stercoratur, vehes quatuor, & viginti. Et L. xi. 2. Satis erit in singula iugera vehes stercoris comportare, numero decem & octo.

VEGRO. Ager incultus. Vel à Veruactum, ager verno tempore semel proscissus, deinde quiescens vsq; ad sequentem autumnum, quo aratur. Vel à uepribus. Quærant doctiores. Stat. Pat. Rubr. xxvi. Beccary possint tenere, & pascere in uegris, intelligendo quod ille terra sint negra, qua non sint laborata, & qua non fuerint culta per tres annos proxime elapsos cum aratro.

VELLO. Vellus: Velluto, sericum villosum, vel

uillo-

uillutum. Philand. ad Vit. L. VIII. *Coracinam piceam non inepte uocat Palladius: & si quid intelligo, serici uillosi, quod uillutum uulgo dicitur, Coracinus est color.*

VELTRO. Canis venaticus. Salm. Hist. Aug. p. 352. *Segusij ueteribus erant à Segusijs populis, ut Arianus in Cynegetico. Sic Vertragi canes, Vertrai, ac Vertri, aut ueltri. Nam Veltros infima ætas appellanit, qui superiori Vertagi: atque ita in uita Caroli M. appellantur.* Martial. XIV. 200. *Non sibi sed domino uenatur Vertragus acer, Inlesum leporem, qui tibi dente feret.* Vide Stephanum Schediasm. L. IV. Cap. 1. & Pithæum ad Legem Salic. t. VI. qui vocem Gallicam censet ex incerto auctore Vitæ Caroli Magni. *Assumpsit duos caniculos in manum suam, quos Gallica lingua* Veltres *uocant, qui agilitate sua uulpes, & ceteras minores bestias facillime capiunt.* Eumque à Gratio appellari *Veltrahum*.

VENA. Varie accipitur. *Vena di poesia*, vt vena ingenij. Iuven. *Sed uatem egregium, cui non sit publica uena.* Et Ouid. trist. III. *Cuius* (ingenij) *Fons infecundus, paruaque uena fuit.* Quintil. *Vena ingenij tenuis*. Ductum à fontibus, siue venis aquarum, apud Iurisconsultos, *& uena putei*. Venæ æris, auri, & argenti. *Vena di matto*. Mixtura dementiæ. Vulgus *Rema di matto*, quod puto factum, à ῥέω, *fluo*. Symmachus. I. 14. *Nec mirum si eloquij nostri uena tenuata est*. L. II. 34. *Vena morum*, L. IX. 68. *Venam familia*. Sicut Cassiod. L. I. 41. *Venam nobilium*. Tullius in Catilinam, *Vena reip*. Spartian. Pescennio. *Vena paterna disciplina*. Vide Iuret. ad Sym. L. IX. ep. LXVIII.

VENTORALE. Pala, *Vannus, uentilabrum*.

VENTOSA. Cucurbitula. Vos. L. III. C. XIV. *Gunam* In Glos. Isidori ventuosam dici obseruat, iureque dissentit à Cerda qui in Aduersarijs legendum putat *uentricosa*. Nam *Guna* apud Pap. idem est ac *cucurbita, siue uentosa*. Et Isidor. Lib. IV. orig. 11. vbi de instrumentis Medicis. *Smilia, ancistrum, spatomele, guna, qua à Latinis à similitudine, cucurbita, à suspirio uentosa uocatur*. Recte emendat; *Spathomele, guna*. Quod scilicet Græcis cucurbita, solum educens spiritum, siue ventum, (vnde, & ventosa) vocatur σικύα κούφη, vt ex Cęlio Aurel. L. IV. 7. & 8. videre est. Iunioribus autem, præterito σικύας vocabulo, solum κούφη retentum, & in *Guna* commutatum. Addit ex *guna*, vel *gufa* esse Germanicum *Kupf*. pro quo alij *cop.* vnde *coppen*, sanguinem cucurbitulis educere. Sed *cop.* sicut & Gothicum *Kupf*, puto factum à *cupa*, siue *cupella*, quæ interdum cucurbitulæ figura est, præcipue cum ex cornu fiebat: vnde Venetis *Cornetti* appellantur. Celsus L. II. 11. *Cucurbitularum duo sunt genera, aneum, & corneum*. Postquam ea descripsit, subiicit. *Vtraque non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio recte fit. At si cetera defecerunt, caliculus quoque, aut pultarius oris compressioris, ei rei commode aptatur*. Vbi *pultarius*, est calix ad pultem potandam. Apud Plin. *calidam in pultario poposcit*. Ceterum etiam ex ære factas docet nobile illud ænigma apud Aristotelem III. Rhet. *Hominem uidi igne æs in homine conglutinantem, idest qui cucurbitulam, ardenti linamento in eam coniecto applicaret*.

VENTVRA. Bonus euentus: *bona* vel *prospera euentura*. Tibul. II. 1. *Euentura precor, unde ut felicibus extis Significat placidos nuncia fibra deos? Venturiere*, miles voluntarius. *Per auuentura*, forte fortuna. Contrarium, *disauentura*.

VERA. Veneti annulum sinè gemma appellant, eumque ferme nuptialem. *Virgula* aurea, *uergola, uerola, uera*.

VERA DEL POZZO, ijdem puteal, siue septum puteale appellant, περιστόμιον φρέατος. V. *Verrone*.

VERETTA. V. *Verettone*.

VERGELLATA Carnem Veneti appellant, quæ rubet, veluti virgis percussa esset, quasi *uirgatam*; Nam virgatus virgis cæsus apud Val. Flaccum L. II. vt notauit Erithræus ad illud *Virgatis lucent sagulis*.

VERRINA. Laridum. *A ruina*, vel à *Verre*.

VERMIGLIO. V. *Cocco*.

VERNACCIA. Vinum dulce: vel quod hyberno tempore bibatur: vel vt alij vuę *Vuernates*.

VERNICE. Phil. Vitru. L. VII. 12. Iuniperi gummi esse tradit, quo pictores utuntur ad illuminandos colores, eosque præcipue Arabes refellit, qui putant Sandaracham esse. Vos. L. II. 20. ex Salmasio ad Solinum pag. 1106. Græcam vocem tradit, Βερνίκης, Βερνίκη, siue Βερονίκη, qua Græcobarbari pro succino usi sunt.

VERETTONE. Iaculum. *Veruttum*. Hisp. *Virote*. Glos. Βερῦτα εἶδος ἀκοντίου. Rigalt. Lex. Græcobarb. Βερύτται, ῥιπτάρια. Leo. Σφενδόβολα. Vita Nicol. Laur. *Tante furono le valestrase, e li verruti*. Et p. 164. *De subito iescio d'una Casetta pe la fenestrella dos uerruti, li quali furono ualestrati, per accidere lo Legato*. V. *Bolzone*.

VERONE. Mœnianum. Podium. Pergula. Glossæ Peribulum, προφορον. Peribulum autem, siue περίβολον, mœnianum, protectum, & deambulatorium fuisse docuit Salm. H. Aug. p. 155. Idque apud Pomponium L. ult. de verb. signific.

fignific. *Idem Labeo ait Propburum, id eſt iterum, quod in adibus fieri ſolet, adium eſt.* Ex *Proforo, Proforone, verone.* Non à *palus.* Villan. XII. 11. *E gittato da quel Verone nel giardino.* Supra *Gueffo*, appellauerat. *E' al Gueffo, cioè ſporto ſopra il giardino.* Quod vnde ſit ignoro.

Ab eius ſimilitudine puteal, ſiue putei periſtomium, & ſeptum Veneti *Vera* appellant, *La Vera del pozzo.* Et *berlina*, ſiue *merlina*, quaſi *Verulina.* Vide.

VERSO. Pro voce, & ſono animantium. *Il verſo del Roſignolo.* Plin. L. x. 29. de luſcinijs. *Meditantur alia iuniores, verſuſque quos imitentur accipiunt.*

VERTECCHIA. *Verticillum, verticula*, qua fuſum in orbem rotatur. Gloſ. *Verticillum,* Σπονδύλιον περὶ ἄξονα. *Verticellus.* σπόνδυλος. Hiſp. *Tortero*, à torquendo. Hoc in extremo fuſo affigitur: at in ſummo ferrum incuruum, ne filum in torquendo effluat, *Coccarola* dicitur ab vnco. V. *Cocca.*

VERVNO. *Fere vnus.*

VERZIERE. *Viridarium.* Mediolani forum olitorium, & cupedinarium ita appellatur, quod ibi olim Viridarium Palatij Archiepiſcopalis eſſet.

VERZA. Braſſica. Quod maxime vireat. *Verzicare*, vireſcere, viridicare.

VERZINO. Lignum ex India aduectum ad veſtes rubro colore inficiendas. Erythræus, quod purpura, Gallica lingua vetere, virga diceretur (*virgatis lucent ſagulis*) inde *Verzino* appellatum putat. Menagius à *Breſil, berſil, berzin, verzin:* quod rectius puto.

VESSA. Ventris flatus occultus, & mutus. Scaliger ad illud Catulli. *Subtile, & leue peditum Libonis.* Duo, inquit, *recte exprimunt Græci, πορδὴν, ſi cum ſonitu:* Βδεσμόν, *ſi nares potius, quam aures feriat. Gloſ.* Βδέσμα, *ſeu* βδεσμός Viſium. *Cicero Pæto. Quid enim. Num honeſtum verbum diuiſio? At ineſt obſcænum, cui reſpondet intercapedo. In eo verbo Diuiſio eſt obſcænum. Nam* Viſio *eſt* Βδέω, *ſicut in verbo Intercapedo,* τὸ pedo, *non ſine flagitio eſt.* Ab illo *Veſſa*, ab hoc peditus, ſiue *petto.* Ariſtoph. Pace. *Totum hoc triduum* μὴ βδεῖν, μηδὲ χέζειν. Caſaubonus ad illud Suet. Claudio. *Dicitur etiam meditatus edictum, quo veniam daret flatum, crepitumque ventris in conuiuio emittendi*, adiicit verba veteris Interpretis ad illud Horatij in Arte. *Quamuis eſt monitus. Quamuis eſt*, inquit *ille, pro quamuis ſit, propter Cacemphaton*, vt Maro, *Quamuis ſit ruſtica Muſa.* Nempe ex *Viſit*, vt ex *Diuiſio* apud Ciceronem. Apud Italos in *Cacemphaton*, turpius aliud latet.

VETTA. Summitas, faſtigium. Rectius videtur à *Vertex*, quam à *Vita*, prout vimen ſignificat. Morgant. XIII. *Sopra vu gran cerro termino aſpettallo, Et anche s'arrecò ſu bene in vetta.* Inde rami in ſummitate teneriores, ſiue ramuſculi, *Vette* dicti. Vita S. Io. Bapt. *Batteuaſi tutto dal capo al piede con cotali vette d'albori.* Et pro virgis quibus grana frugum excutiuntur. *Vettone* germen craſſius pullulans. Creſc. V. 21. *E ſi deono i rampolli dalle radici estirpare, trattone i vettoni, i quali ſi ſerbano per piante.* Item *Vettuccia, Vetticella, Vetticiuola.* Virgæ teneriores, quales in arborum vertice. *Veletta*, ſpecula in edito loco, quaſi *Vedetta.*

VETTVRA. *Caualli da Vettura.* Veterina animalia, iumenta ſarcinaria, ſagmaria. Gloſ. *Veterina beſtia.* Ὑποζύγιον. Nempe à *vehendo*, & vectura, quaſi *veherina.* Feſtus. *Veterinam beſtiam Cato iumentum appellauit, à vehendo. Opilius Veterinam dici putat, quaſi venterinam, vel uterinam, quod ad ventrem onus religatum.* Plin. XI. 37. *Actus veterinorum dentibus indicatur.* Inde *Vetturino*, qui iumenta ad curſum locanda præbet. Et medicina veterinaria. Colum. VI. 3. *Quare ueterinaria medicina prudens eſſe debet pecoris magiſter.* Gloſ. *Veterinarius.* Ἱππιατρός. Simplicius à vehendo, & vectura.

VETTOVAGLIA. Commeatus, Annona. Copiæ. Alimonia publica, & priuata. *Victualia.*

VEZZA. Inſubres canem, vel catulum appellant, initio à blanditijs. V. *Vezzo*, poſtea in malam partem, pro vili, & vulgari, *Vezzone.* Vel à *vetula, uieta.*

VEZZO. Cum ſignificat blanditias, eſt ab *Illicium, Vezzo.* Illix. Plaut. Pœnulo. *Qui illi tanta rei ante fuimus illices.* Et Aſinaria. act. 1. 3. *Eſca eſt meretrix, lectus illex eſt a amatores aues.* Ab aucupum auibus, quæ alias illicium. Plin. X. 33. *Contra aucupis illicem exeunte in prælium duce totius gregis.* Varro de R.R. *Apiaſtro perfricando quod illicium hoc illis.* Feſtus. *Adlicit eſt, perducit aliquem in rem. A uerbo lacit ideſt, decipit. Hinc deſcendit Inlicere, & oblectare, ideſt fruſtrantem inducere.* Plaut. Bacch. *Magis inlectum tuum, quam lectum metuo*, illecebras, illicium, inlectionem. Etruſci. *Lezia, lezioſo.* Lorenzo Medic. *Le faccenti, e le lezioſe, A uederle par eh' i muoia Lezia*, Illicium. *Luſinghe. Vezzoſo*, Illix, *Illicioſo.*

Quando autem ſignificat conſuetudinem, eſt ab *aſſueſco, auezzarſi, auezzo, uezzo*, non à vitio. *Inuezzati*, Inſubres *Inuitiati*, Veneti *mal uſati*, pueri indulgenter, & delicate habiti. Male aſſuefacti, moroſi. Morgant. XIX. *Miſera me quant' hò mutato il uezzo, Eſſer douevo ſcalzata ogni ſera.* Mutaui conſuetudinem, aſſueta eram, &c. *Suezzare* ablactare, *ſpoppare.*

Tertio eum mulierum ornamenta, & mundum significat, præcipue lineam margaritarum, *un uezzo di perle*, est à *filitium, filza, uezzo*.

VGGIA. V. *Adbuggia*.

VGNOLO. Veneti appellant, quod est simplex, & priuum. *Vnulus: unula*. Sicut duplex, duplus, *dupla, dobbla*.

VGVAGNO. Etrusci *pro hoc anno*. Hispan. *Ogaño*. Rustici *Guagno*.

VIA. *Via più*, omnino, *tota uia plus*. Non autem à *Vi. Via, uia*, statim, continuo, celeriter.

VIGNA. Veneti vitem appellant, vt & Latini. Virgil. II. Georgic. *Hinc omnis lato pubescit vinea fœtu*. Et infra. *At iam olim feras posuit cum vinea frondes*. Glos. *Vinea*, Ἄμπελος.

VILLANO. Rusticus, agrestis, colonus, paganus. Cumque agricultura olim nobilissima, & agricolæ, siue Tribus rusticę Vrbanis dignatione præferrentur, nunc ea vox in contumeliam vertit, & pro ignominia habetur. Adeout rustici se non *Villanos*, sed *paesanos* dici malint. Quod idem est, nam *paesano*, *à Pago*. Pap. *Paganus: Villanus à pago dictus*. Inde *Villano*, pro duro, & inhumano. *Villania*. Contumelia, iniuria. *Villaneggiare*, iniuria afficere.

VINAZZE. *Vinacea. Acinacia*. Veneti *Graspe*. Glos. στέμφυλον. *Vinacium*. Colum. Lib. VI. *Et eluta, & siccata vinacia, quæ de lora eximuntur*.

VINCASTRO. Vimen, *vimininastrum*; *Vincastrum*. Illud autem à viendo, idest ligando.

VIRISELLO. Gyrgillus, *gyrgiliculus, gyrgilicellus*. *Virisello*. Pro leui, & inconstante sumitur.

VISCIOLE. Genus cerasorum, à German. *Vuisse, Beichsellen, Amerennen. (marene)*. Galli. *Guisnes*.

VISCONTE. & Visdomino. V. *Conte*.

VISIERA. Bucculagaleæ, *qua uisus patet*.

VITE. *Vida del torchio*. Cochlea. Phil. ad Vitr. L. VI. 9. ad illud. *Si non cochleis torquetur. Cochleæ*, inquit *sunt, per quas clauiculatim striatas, foratum prælum, & ipsum spiratim attollitur, & demittitur in torculari, vectiarijs succulam versantibus, seu potius ergatam. Ita & clauiculi ferrei, siue verticuli in spiram striati vide appellantur, connectendis & compaginandis tabulis, ut inde auelli, & remitti vertendo possint. Sic dicti quod vitium capreolos, siue cincinnos imitentur*.

VITRIOLO. Sutorium atramentum, quod in modum vitri pellucidum fit.

VIVAGNO. V. *Rigagno*.

VIZZO. Molle, flexibile. Dant. Purg. XXV. *Ciò che par duro ei parebbe vizzo*. Com. Inf. XXX. *Ella scoprendo li suoi canuti capelli, e vizze poppe*. Non à *Viscum*, sed à *uietum*. Donatus ad illud Terentij Eunucho. *Hic est vietus, uetus, ueternosus senex*. *Lucretius*, inquit, *aranea dixit uietam uestem, idest putri mollitie præditam. Vietus mollis, flaccidusque, & flexibilis corpore, unde uimina, uites, uietores dicuntur & uiere religare, quia uietis uirgis religare possumus*. Gellius. *Poma præmatura uieta sunt, & putria*. Morgant. *Morgante, che non uol ch'ella s'insali, E che poi secca sapesse di uieta*. Ex quo puto *mezzo* de pomis permaturis, & putredini proximis, non esse à *mitis* vt Cels. Cittadinus. Cur enim pastor apud poetam, *sunt nobis mitia poma*, offerret poma prope putria? sed esse à *uieto, uizzo*, Insubres *Nizzo*, Etrusci *Mezzo*. *Vizzo* pro putrescente. Crescent. v. I. *Poi che n'hauerai quelle foglie leuate che sieno dannificate, e uizze*.

VOCOLO. Etruscis, Cœcus. Tesor. Brun. VII. 12. *Quelli che non fà ne ben, ne male, hà il suo cuor uocolo, e non uedente: che se un uocolo uol guidare un altro, certo egli cade nella fossa inanzi, e l'altro dopò lui*. Lexicon Etruscum suspicatur esse ab οὐ Græco, pro *Non*, & *oculus*, quasi *non oculus*, sed est *Aboculus*, quod Galli. *Aueugle*.

VODARE. Vacuare. *Vacuatum, vacuefactum, vodatum, vodo*.

VOGARE. Veneti remigare, & nauem impellere. Durum, & longe petitum *à pala*. Est enim à *fuga, fugare, vogare*, nauem celeriter impellere. Nonius. *Fuga item dicitur nauigatio*. Accius Telepho. *Remisque nexi properiter nauem in fugam Tradunt*. Virg. Æn. v. *Ipsæ iam matres, ipsa, quibus aspera quondam Visa maris facies, & non tolerabile Numen, Ire uolunt, omnemque fugæ perferre laborem*. Et Lib. II. *Tendunt vela Noti, fugimus spumantibus undis*, idest currimus. Seruius ad illud Æneid. IX. de Iride. *Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum. Fuga* inquit, *pro veloci reditu: neque enim fugit*. Sed clarius ad illud Georg. II. de diebus Lunæ. *Nona fuga melior contraria furtis. Non ut quibusdam*, inquit *imperitis videtur Virgilius, aut fugam seruis suadet, aut eis indicat dies, quibus se à rapinis abstineant. Nam & fugam de profectione, & cursu legimus: ut de ventis. Simul arua fuga, simul æquora verrunt, unde velocem equum fugacem dicimus*. Fuga igitur pro nauium in mare deductione, & nauigatione. *Fuga, foga, voga*. Itaque Veneti cum remiges accellerare volunt, aiunt. *Voga*. V. *Foga*.

VOLATICA. *Oladega*. Quod serpat. *Vitiligo*.

VOLTA. Concameratio, Fornix. Camera, Testudo. *Voluta*. Hisp. *Boueda*, quasi *Voueda*, à

voluendo. Et *Alcona*, à *Cuba*.

Volta pro vice, à *voluendo*, hoc est vertendo, cum aliquid in Orbem it, ac redit, & suam cuique vicem aliquid agere contingit. *La mia volta*. *Vna volta*, semel, aliquando. *La terza volta*, tertio pedatu. Glos. *Tertio pedato*, ξίτη περιόδῳ: Ἐκ ξίτης. *Andar in volta*, vagari, hac, atque illac verti. *Dar volta il ceruello*. Vertitur sententia.

VOLTO. Laruam, siue personam Veneti appellant. *La maschera*. Voltus adscititius. Glos. *Vultus*. εἶδος ὄψεως. Πρόσωπον. *Persona, os, Vultus*. Et προσωπεῖον. *Oscilla*. *Persona*, quod olim histriones os, ac vultum effingebant eorum, quos in scena traducere volebant.

VOTI. pro suffragijs, & calculis in electione. *A tutti i voti*, omnibus suffragiis. *Con pienezza de voti*. Non solum quia vouere est optare: sed quia electionem votis, ac precibus prosequimur. Græci εὐχὰς appellant. Curopalata p. 5. Οἱ ἱερομνήμων, ὡς τὸ βλέπειν τὰς εὐχάς. Sacrorum præsul, inspiciendis votis. Iunius. *Idest suffragijs, quæ ad electionem Ecclesiastici Officij ferebantur*. Subijcit, morem fuisse, vt sacris cantionibus ad eam rem accomodatis, cum Ecclesia bene precarentur, & nouæ functioni benedicerent.

VRLARE. *Vlulare*. Hisp. *Alarido*, Vlulatus, de lupis & canibus. Etrusci *Vggiolare*. *Guaire* autem, & *aguguare*, est à *Gannire*.

VRTARE. Vel à trudere, *trusitare*, *urtare*; vnde Insubres *Trus* dicunt cum arietem incitant, vt caput incutiat, & cornu petat: vel ab *arietare*, *urtare*. Simplicius ab *Vrgere*, vrget enim qui antecedentem impellit, & *spinge*, impingit. Inde *urtare*, pro offendere, pedem impingere, & ad aliquid allidere.

VSBERGO. V. *Husbergo*.

VSOLIERE. Ligula. *Ansularium*: *Asoliere*, *Vsoliere*.

VSMARE. Insubres, odorari. Pura Græca vox. Ὀσμάομαι, *Osmaome*, Odoror, olfacio. Ὀσμὴ, *odor*, ab Ὄζω, oleo. Veneti *Nasare*, Etrusci *Fiutare*, quod flatu odor trahitur.

VSSARE. Canem instigare. V. *Issare*. Hisp. *Açopear*, à sonitu incitantis *Vz*, *Vz*.

VTELLO. Vtiello, vasculum, siue vrceolus, quo oleum, aut acetum continetur. Vel ab *vrceolo*, vel à *butticulo*. *buticella*, *utello*. Doctissimus Redius ab *utriculo*, siue *utrello*.

VVOLA. *Vgula*, Iugulum. *Vua*, morbus, epiglottis. Excrescens caro intra fauces, à pituita deducta. Celsus VII. 12. *Vua si cum inflammatione descendit, præcidi sine periculo non potest*. Mart. L. x. 56. *Non secat, & tollit stillantem Fannius uvam*.

Z.

ZACCHERA. *Pozza*, e *Pozzanghera*. Insubres, *Pozzachera*, Veneti *Pacchiarina*, & *piscina*. Aqua lutosa, & colluvies ex pluvia. *Fouea*, *pozza*, *pozzachera*, aqua residens, ac limus. Dant. *Così girammo dalla lorda pozza*, Firenzola Apul. Asino. *Mi venne così in un tratto veduto una gran pozzanghera d'acqua, che era rimasa per una gran pioua*. Frideric. de aucupio pag. 23. *Pluuersam* appellat. Inde lutum quo vestimenta fœdantur. *Zacchera*. *Zaccheroso*, luto aspersus Bocc. I. V. 6. *E per li schizzi che i ronzini fanno co' piedi, tutti zaccherosi*. Insubres *storlato di fango*, quod vestes, quá ima parte trahuntur, orula quadam ac limbo luti prætexantur. Hinc translate *zacchera* pro re friuola, & nullius pretij. A *zacchera* autem hoc est colluvie, & volutabro, puto porcum, *Ciacco* Etruscis dici, *Ciaccheroso*, quæ illius deliciæ sunt. Lexicon Etruscum addit vocari etiam *pillacchera*, fimum scilicet aridum, ouium & caprarum caudis glomeratim adhærescentem. Veneti à similitudine baccularum, *bagole*, & *barambagole*. Quæ cum purgantur, quod vna cum pilis auelluntur, *spilaccherare* dicunt, & *pillacchera*. Qua cum nihil sit sordidius, hominem auarum, & extremarum sordium *Pillacchera*, appellare solemus.

ZAFFO. pro dolij obturamento, vel à Germanico *Zapf*, quod à cippo, vel à syphone. V. *Zippolo*. At *Zaffi* pro satellitibus & lictoribus, vt Veneti appellant, à capiendo dicti, *Capere*, *captare*, *chiappare*, *zaffare*, *zaffo*. Dant. Inf. XXI. *Si che se puoi nascosamente accaffi*.

ZAFFERANO. Crocus, vox Arabica, vt Coaruvias notat. Germ. *Safran*.

ZAGAGLIA. Telum Punicum, vt Nebrissensis, vox Arabica apud Coaruviam, quæ breuem hastam significat. Vulcanius in Glossas pag. 9. *Per Amenta*, inquit *apud Virgilium*. *Intendunt acres artus, amentaque torquent, intelligenda sunt Amentata iacula, quorum hodie magnus est usus apud Cantabros, Hispani Dardos vocant; Mauri Azagayas*, deinde ea describit, & quomodo excusso amento vibrentur, docet.

ZAGO. Venetis dicitur aræ minister, & Æditiuus, à Græco Ζάκορος, *Zacoros*, quòd Dei ministrum, Antistitem etiam, & æditunm, & Episcopum

scopum significat. Glos. *Antistes* Ζάκορος, προφήτης. Et *Antistites* Ἱερεῖς Ζάκοροι. Pollux cap. XVI. *Deorum porro ministri, Sacerdotes*, Νεωκόροι, ζάκοροι, προφῆται. Etymol. ζάκορος, est νεωκόρος, qui sacris ministrat, templumque exornat, & tuetur.

ZAINA. Insubres poculum appellant, *à cyathus, ciana, zaina.* Etrusci *Cionno, Cionnino*. Veneti pro *gabata*, siue scutella laxiore.

ZAINO. Pera pastoralis. Fortasse quod ex pelle damæ, siue dorcadis conficeretur, quæ Italis *Daino, Zaino*, frequenti transitu literæ D, in Z. Pera inquam, siue marsupium pastorum, non vestis. Vnde neque ab ἰζάμ, satyrica veste, neque à *sago* deduci potest.

ZAMBELLOTTO. V. *Ciambelloto.*

ZAMPA. V. *Zatta.*

ZAMPILLO. Saliens, idest aqua ex fonte fistulatim emicans, & erumpens. *Siphunculus, siphon, siphonulus, samphonulus, samphulus, zampillo.* Menag. à *siphus, siphillus.* Morg. VII. *Haueà nel dosso migliaia di zampilli, Che gett an sangue giù per le punture.* Et XIX. *Vede Beltram, che si cerca la bocca, El sangue che di fuor giù zampillana.*

Spillare, aliud est. Nempe à spina, *spiniculum, spiculum, spillo*: quod olim spina vtres forabantur, erantque illis pro epistomio, vnde *spina.* Vide. Morgant. VII. *Ch' il petto par, chi le gambe li spilli*, hoc est ita sanguinem vulneribus educat, quasi ex dolio epistomium aperiret. *Li spinasse dalle gambe.*

ZAMPOGNA. V. *Sampogna.*

ZANBVELLI. Genus farciminis ex *axungia* minutim concisa. Galli *Camboi. Axungiali, Sangielli, Zambuelli.* Botuli, *axungiales.* Et *Cambeue*, axungia abrasa.

ZANCHE. Fulcra, grallæ, *scanse*, ligna scansilia, scanse, *zanche. Zanca* pro tibia. V. *Zatta.*

ZANNI. Mimi, ludiones. Assentior Salmasio Hist. Aug. 285. qui ex Eustathio, ait Τζάνες *Tzanos* ab Idiotis, & vulgaribus appellatos, qui veteribus σάννας, & σάννοι. Nam Cratino, σάννος est μῶρος, vel μωρολόγος: atque inde *Zanos* Italis dici. Vel à Latino *Sannio*, & *sanna*, de quibus Cornutus ad Persium p. 13.

ZAPPA. V. *Sappa.*

ZAPPATA. V. *Cianatta.*

ZARA. Ludus. *Alea.* Ludere ad aleam, *dalea, darea*, & mutatione D, in Z, quod frequenter fit, *Zara*: sicut *zero*, est *ab hilum*, *Azarare*, & *azardare*, *aleam subire*, *rem in casum dare.* Dant. Purg. VI. *Quando si parte il gioco della zara.* Interpretes ad ludum tesserarum reuocant. Aiunt enim. *Quando i giucatori si partono dal tauoliere, quegli che hà perduto riman solo, e dice fra se stesso, Quaderno, e asso venne in zara, innanzi che quattro, e duè, e asso.* Sed de ludo omni accipi potest, in quo casus, & fortuna locum habet: At ibi Interpretes poeta ipso obscuriores sunt, saltem illis, qui eum ludum ignorant. Galli ab Hispanis trahunt, isti à Gallis ductum putant, *Azarder.* Coaruvias æstuat, & totam manum Caldeorum, Persarum, Arabum connocat; atque à Persis appellari *zar*, ab Arabibus *zarum*, Hispanos addere articulum Arabicum A. Corius Hist. Mediol. p. 219. editionis Patauinæ. *Zarro* appellat; *E che nissuno potesse giuocare à Zarro, sotto la pena di soldi dieci per terzolo.*

ZARA. Vas vinarium. V. *Giarra, Giarro.*

ZARABOTANA. V. *Ciarbottana.*

ZARANTO. Veneti appellant auiculam, pluma virescente, Græcis χλωρὶς. Chloris, virens, inde *chlorant, zaranto.*

ZATTA. Venetis dicitur cancrorum, & gamarorum branchia, sicut piscium chelæ ab *Acetabulum, cetabula, zatta. Acetabula* Plinio dicuntur, flagella brachia, chelæ, forcipes denticulati, & cirri. *Acetabulum* autem prima origine dictum esse vas cui acetum infunderetur, viri docti adnotarunt, quod Græcis oxibaphō. Deinde translatum, tum ad significandum mensuræ genus, quartam scilicet heminæ partem, tum sinum, siue cauum, in quo caput fœmoris voluitur, denique ad forcipata polyporum, cancrorum, similiumque animantium brachia. Plin. L. IX. 29. de Polypis. *Ceterum per brachia veluti acetabulis dispersis, eo haustu quodamodo, cui adhærescunt, tenent supinus, ut auelli non queant.* Et cap. XXX. de eodem in naufragos, & urinatores impetum faciente. *Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, & suctu detrahit.* Et infra de polypo cetaria populante. *Barbas* (brachia, flagella, cirros) *quas vix utroque brachio complecti esset, clauarum modo torosas acetabulis, siue caliculis urnalibus* (vrnæ capacibus) *pelusum modo.* Vbi acetabula per caliculos explicat, quod acetabulum esset calix acetarius. Quintil. VIII. de Catachresi. *Et acetabula quidquid habet, & pyxides, cuiuscumque materia sint.*

Cancrorum brachia *Zanche* dicuntur indidem, *zate, zanche*, vel ab *ancus*, quod incuruæ & distortæ. V. *mancare.* Qua voce abusus est Dantes ad hominum crura transferens. Inf. XXIV. *Volse la testa, oue egli hauea le zanche*, nisi quod de Inferno monstro loquitur. Sed XIX. pro crure humano. *Di quei che si piangeua con la Zanca.*

Sed *Zampa* proprie bestiarum aliunde est, nempe à *capto*, capto, *chiappo*, & *zampa*, præcipue Vrsorum. *Rampa*, a rependo, siue *reptando. Branche* autem à brachiis, siue bran-

chiis; Vide.

ZATTARE. Rates, naues caudicariæ. Naues *ratiaria*, *Zattare*. Propric ex trabibus, siue codicibus connexæ. Ratiarius. *Zattararo*.

ZATTO. Bufo. V. *Ciatto*.

ZAVARIARE. Delirare, *Diuariare*. Varia loqui. Hisp. *desuariar*. Sicuti *Vaneggiare*, *denanear*.

ZAVORRA. *Saburra*. Quicquid nauem onerat, vt stabilior sit incursu.

ZAZZERA. Cæsaries.

ZEBE. Capre. Nisi sit à Germ. *Geisz*, & *ziege*. Vnde nam ignoro. Nam Hebræos valere iubeo.

ZECCA Moneta. Officina monetaria, vbi nummi cuduntur. Longe à cubili huius vocis docti taberrarunt. Non enim à theca, vt Caninius, sed à ζύγος, *Zygos*, libra, examen, statera, bilanx, Trutina. *Ziga*, *zeca*, *zecca*. Quod non modo ibi nummi cuderentur, sed ad pondus exigerentur publice, & librarentur. Glos. *Libratores* Ζυγοστάται. *Libripens*. Ζυγοστάτης. *Ponderator* Σταθμιστής, καὶ Ζυγοστάτης. Ita apud Iurisconsultos *zigostates*, & *zigostasius*, libripens, siue magister probandi nummos. *Zygostata*, inquit Alciatus in Leg. 11. Dig. si certum petatur, *ponderum examini præfecti*.

Zecca autem, ricinus, vermis alatus, canes, & vulpes, ac cetera animantia infestans, præcipuè canum auribus inhærens, sic dicitur, quia sanguinem sugendo, intumescit, quasi *sugica*, *zicca*, *zecca*.

ZECCOLE. Assulæ. Ligni fragmenta concisa, *à cadendo*.

ZENDALE. V. *Cendale*.

ZENZALE. V. *Cenzale*.

ZERO, nulla, ab *hilum*, sicut ab *alea zara*. *Nihilum*, litera O notatur, quæ per se nihil valet, ceteris numeris adiecta, eos in immensum auget. Alii ab Arabico trahunt.

ZEZZOLO. *Caparello*, *Capezzolo*. Veneti *cacedelo*. Papilla. Mamillæ capitulum. Non à τιτθή, τιθὴ, sed à sugendo, quasi *suggiolo*. Math. Vil. III. 11. *Hauea vn foro, per lo qual messo il zezzolo della poppa, traeua il latte, e poppaua*. Item *zizza* à sugendo. Moral. S. Gregor. *Mà le lamie nudarono la mamma, ouero la zizza, e nutricarono i loro catelli*. Inde *zizzolare* pro intemperanter bibere: à perpetuo suctu. Veneti *Ciucciare*. Sicut *Bere à zinzini* Etrusci est *pitissare*, quo pacto infantes lac sugunt, nempe guttatim. Romani vbera vocant *Gione*, quasi *sugine*.

ZIBELINI. V. *Sebellini*.

ZIBIBO. Vuæ exoticæ species. Passum Syriacum Scalig. exerc. CLXXXI. 16. *At in agro Menin oppidi, quod est in Syria, nobilissima magnitudinis tum acini, tum racemi, quos ipsi lingua patria priuatim vocant* Alzibib. Et de causis L. Lat. c. XXXVII. *Arabes etiam Alzir, & Alzibib, olrum, & uva*.

ZIFFERA. V. *Chifra*.

ZIMARRA. V. *Camarra*.

ZIMBELLO. Illix, auis apud aucupem motu, & cantu alias alliciens. Forte ab *illicio*, *illicibulum*, sicut à decipio, *decipulum*. Coniectura doctissimi P. Berteti qui à *fimbella*, siue statera deducit, acuta est, modo vera. Vide Menagium Italicarum Originum pag. 1070. 1075.

ZINGANO. V. *Cingaro*.

ZIO. Patruus à Græco θεῖος *Zio*, & θεῖα. Laconicè σεῖος, & θεῖα. Monosinius. Hispani. *Tia*, amita, vel matertera.

ZIPPOLO. Epistomium quo dolia obturantur. *Siphon*, *siphulus*, *zippolo*. Nam *Siphunculi*, vt Philander. L. VIII. vlt. *Cum libet obturantur, & laxantur, epistomijs, quorum manubria dum torquentur patefaciunt nares, atque ita manat aqua. Contraria versatione easdem obturant.* Vnde epistomium siphulus dictus, cuius pars & obturamentum est. Vel à Germanico *zapf*, vt à *Cippus*.

ZITELLO. V. *Citello*.

ZITO. Vox indicentis silentium. V. *Cito*.

ZICCIA. V. *Ciccia*, & *Zezzolo*.

ZISILLA. Hirundo. V. *Cesilla*.

ZOCCO. *Zeppo*. V. *Ciocco*.

ZOIA. V. *Gioia*. Veneti pro corona, quæ aliquando ex gemmis.

ZOLLA. Gleba. Vel à *globus*, *gleba*, *giona*, & *zolla*. Isidor. L. XXVI. 1. *Glebæ, quod globus sit. Pulueris enim collectione compingitur, & in vno glomere adunatur. Terra autem ligata, gleba est, soluta, palus*. Vel à *Cespes*, nam & *zoppa* dicitur. Glos. *Cespes*. Βῶλος γῆς. *Cespes*, *zoppa*, *zolla*. *Lota etiam* dicitur *à luto*.

ZOPPO. Claudus, *Clottus*, *zotto*. V. *Cioppo*.

ZOTICO. Rusticus, inurbanus. Insubres *zò*, & *Zoratone*. *Exoticus*, barbarus. Vnde Græcia exotica Plauto Menech. Glos. Ἐξωτικός. *Exter*, *extraneus*, *externus*. Ita & Menagius censet.

ZVCCA. V. *Cocuzza*.

ZVFFA. Contentio. V. *Ciuffo*. Non à fusa.

ZVFFOLARE. *Sufflare*, *suffolare*, nam sufflando sibilus emittitur. Veneti *subiare*, *subflare*.

ZVPPA. V. *Suppa*.

FINIS.

Noi Reformatori dello Studio di Padoua.

HAuendo veduto per fede del Padre Inquisitore nel Libro intitolato, *Origines Linguæ Italicæ*, *Octauij Ferrarij*, non v'esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimenti per attestato del Segretario nostro niente contro Prencipi, e buoni costumi, concedemo licenza à gl'Heredi di Paolo Frambotti di poterlo stampare, osseruando gl'ordini &c.

Dat. li 10. Settembre 1674.

{ Angelo Correr Cau. Proc. Ref.

{ Battista Nani Cau. Proc. Ref.

Gio. Battista Nicolosi Segr.